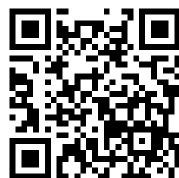
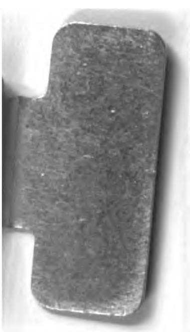

HRVATSKE

PUČKE PROPOVIEDI.

Dio I.

Troškom

A. Jakića.

Brzotis A. Jakića u Zagrebu.

HRVATSKE

PUČKE PROPOVIEDI,

TUMAČEĆE SVETU ISTINU BOGOLJUBNIH NAUKAH I MOLITAVAH.

Za tisak pripravljene

MILOSTJU PREUZVIŠENOGA, PRESVIETLOGA I PREČASTNOGA GOSPODINA

JOSIPA JURAJA ŠTROSMAJERA,

milosti Boga i apoštolske stolice bosansko-djakovačko-sriemskoga biskupa; nj. kr. apošt. veličanstva pravog tajnog savjetnika, rimskog grofa i pristava papinskoga stola itd.

Dio I.

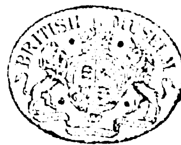
Troškom

A. Jakića.

U ZAGREBU.

BRZOTISKOM ANTE JAKIĆA.

1862.

OBAVIEST.

Ja evo predajem u sviet I. svezak knjige, na koju sam bio razpisao predbrojenje. Nastojat ću, da još ostala dva svezka što prije budu gotova.

Uz posliednji svezak dodati će se razlažući predgovor ime i životopis pisca, koj je umio ovako preliepo djelo napisati. Uvjeren sam, da će gg. predbrojitelji, pročitavši ovaj svezak, s velikom nestrpljivosti izgledati nastavak i kraj ove preznamenite knjige, kojoj će, kako se pouzdano nadam, čim bude njezina vrlina upoznata, i broj predplatnikah narasti.

Nastojao sam glede tiskarskoga posla, što većma ugoditi čitateljem, te će mi to i nadalje biti poglavita briga, i ako je gdje koja mana dosada, odsele je nikako biti neće.

A. Jakić.

Odsjek prvi.

Glava I.

o kriepostih bogoslovnih i molitvah.

Razgovor I.

Kako je potrebit nauk kršćanski svakomu kršćaninu-katoliku, da sretno umre i blaženstvo steče.

Jer je Bog kršćanine moj! po neizmjernome svome milosrdju *nam* izkazao milost, mnogim drugim uzkraćenu, i to time, što nas je stavio u nježno krilo svete crkve katoličke, što nas je upoznao s pravom vjerom krstjanskom i time nas doveo na put vječnoga spasa: zato naša najveća briga mora da bude milosrdju njegovomu zadovoljiti i duše si spasiti. Taj duševni spas valja da nam je najpreči i zanj treba da se ponajviše trudimo spominjuć se riečih Spasiteljevih (kod sv. Mat. pag. 16.) *Koja je korist čovjeku, ako vàs sviet dobije, a dušu svoju izgubi?* Potražit nam je dakle sve *načine*, kako da si duše spasimo.

Ti pako načini jesu: *poznanstvo božje, poznanstvo božjih skrovnostih*, svetoga mu *zakona*, i napokon *poznanstvo svetotajstvah*, (sakramenatah). Skrovnosti nam valja vjerovati; zakon obdržavati, a svetotajstva dostojno primati. I to je ono, čega nam krstjanom dan današnji ponajviše manjka. Štujemo bo radje ono, što štovanja nevriedi, te nam se nemilo vidi, kad nas tko radi toga ukorava, kô što je ukorio sv. Pavao Atenjane, koji su ono štovali, čega poznavali niesu. Mnogi se hvale, da su krstjani; vele da vjeruju u Isusa, u njegovo evangjelje; da djeluju spoljašna djela krstjanskoga zakona; da se izpoviedaju, pričešćaju, k sv. misi dolaze itd. — pa ipak im je Isus nepoznani Bog, ipak neznaju, što o njem vjerovati i kako se unj ufati imadu; neznaju kako da ga štuju i slavu nebesku, koju im je pripravio, zadobe. Mnogi su učeni u stvarih svjetovnih, a neznaju stvarih

zakona božjega, nepojme što ima krstjanin po zakonu svome znati i vjerovati, — ter oh! koliko se zlo s te neznalosti poradja! — Oh! koliko dušah s toga neznanstva pogine! — Ja si dakle, dragi moji, da zatrpam vrelo svih zalah i da duše vaše otmem paklu, u koji bi se strovalili, kad biste do svrhe tu glupost i neznalost sliedili, — ja si, rekoh, za svetu dužnost držim, da vas naučim, što imate vjerovati, što se ufati i činiti, da se spasite. Ja ću vam u prvom svome razgovoru pokazati, da je svakomu krstjaninu potrebno naučiti nauk zakona krstjanskoga; jer se, osim što nam je najkoristniji, bez njega nitko spasiti nemože.

Da spoznate, da je svakomu krstjaninu najpotrebitiji nauk zakona krstjanskoga i da je s toga svakoga krstjanina ponajprva dužnost nauk ovaj učiti, dosta vam je samo znati, što će reći nauk zakona našega, i umah ćete potrebnost znanja njegova spoznati.

Nauk dakle zakona krstjanskoga onaj je, koj nas uči poznati Boga i njegove neizmjerne izvrstnosti, koj nas uči, što je Bog za nas učinio i što mi radi njega činiti imamo, da si sretan i blažen život u krstjanstvu njegovome pribavimo, uči nas otajstva božja, volju i zakon njegov, najposlje uči nas, da poznamo svrhu, koje radi smo stvoreni, dobra vjekovita, koja su nam pripravljena, načine, kojimi ćemo ih moći zadobiti i strašna pokaranja vječnih mukah paklenih, ako se njimi služili nebudemo. Bez ikakva daljna razlaganja možete odmah odovuda spoznati, koli nam je potrebno znati nauk ovi, kolike je ciene sreća vjekovita, a kolike propasti nesreća, koje Bože oslobodi!

Najprije nauk zakona krstjanskoga uči nas poznavati Boga i njegove izvrstnosti i sve ono, što nas vjera uči. *Vjera je toliko potrebita,*govori sv. Pavao, *da se bez nje nije moguće spasiti*, a kako će onaj šta vjerovati, koj tumačitelja nauka božanstvenoga izbjegava?

Drugo rekoh, nauk krstjanski uči nas poznavati volju božju i nju izpunjavati, a ovo nam nalažu deset božjih zapoviedih, u kojih nam se Bog očitovao. Nu kako će se one moći obslužavati, ako se uzneznadu, ako se dobro nenauči ono, na što nas zadužuju da činimo i ono, što nam zabranjuju da izbjegavamo. A koj ih neobslužuje isti Isus govori: nije moguće, da se more spasiti. Jer *si vis ad vitam ingredi, serva mandata.*Ako želiš ući u život vječni, obdržavaj zapoviedi.

Treće. Nauk krstjanski uči nas, kako da Boga molimo. Molitva je svakomu krstjaninu toliko potrebita, koliko je potrebita milost božja. Bez milosti božje nemožemo dobra ni pomisliti, a kamo li učiniti, veli sv. Pavao. A da ovu milost stečemo, uče sveti otci, od potrebe

je molitvom ju od Boga iskati, a da ova bude prijetna, valja ju znati pravo ovršavati, pa to baš uči nauk krstjanski.

Četvrto, reko sam, da nas nauk krstjanski uči poznavati i dobro se služiti svetotajstvi, koja su kano žljebovi i vrela, govori sv. sabor tridentinski, kojimi nam milosti božje pritiču i spasenje naše izvira. Tko neuvidja dakle, da su nam koristni i da dobro valja znati ne samo njihov broj i njihovu narav, već razliku i izvrstnost, njihove koristi i vrhu svega prave načine, kako se imaju primati, taj ih nezna, a znat ih nemore neučeći nauka krstjanskoga.

Odovud možete razabrati: što je u kratko nauk krstjanski. Ništa drugo, nego ukupnost svih stvarih, koje svaki krstjanin ima znati, vjerovati i njimi djelovati, ako se želi spasiti; i zato se taj nauk dieli u četiri diela: u prvome dielu zadržaje se ono, što imamo vjerovati, t. j. dvanaest članakah vjerovanja apoštolskoga; u drugom, što imamo u djelih obslužavati, t. j. deset zapoviedih božjih i pet crkvenih. Treći zadržaje molitvu, a četvrti kazuje nauk sedam svetotajstvah. Nauk ovaj zakona krstjanskoga na četiri diela razdieljen, priliči velikomu njekomu vrelu raja zemaljskoga, koje je svu okolišnu zemlju srećnoga mjesta natapalo, najposlje se u četiri rieke sleglo i četiri različite strane natapalo. Raj otaj biaše prilika sv. crkve krstjanske; vrelo u njem izviruće biaše prilika nauka krstjanskoga, koj služi za to, da nam duše natopi, koje su kanoti stabla u srećnome raju svete crkve usadjena; vrelo pako ono razlievaše se na četiri strane, kako se i nauk ovi u četvero razdielio.

Recite mi sada, dragi moji, more li biti ikoja višja dužnost krstjanina, nego je ova: da svu pomnju i trud uložimo, te ovaj tako sveti i potrebiti nauk primimo i naučimo? Da biste znali, o braćo draga! sve mudroznanstvo, sve nauke ovoga svieta, zaludu bi vam sve bilo bez nauka ovoga spasili se nebi! — a znate li ovi nauk, sretni ste i učeni nad sve mudrace i mudroznance; jer znate dobri, božji, istiniti, koristni i potrebiti nauk, koj vas spasu vodi. Mi smo stvoreni na sviet ovi, da spoznamo, štujemo i ljubimo Boga i da se ljubeć ga i spoznajuć spasimo; od potrebe je dakle, da svekolike stvari svieta ovoga ostavite, ako vam tako pače, da pokraj sve volje nauk ovaj slusati nemožete. Zašto mislite, da nas je Bog razlučio od nerazložitih živinah, davši nam zreo razsud i plemenit razum? Ne doista za drugo, nego da spoznati nastojimo njega i načine, kojimi ćemo ga ljubiti i vjerno mu služiti, kolika bi dakle bila zloća i sljepoća naša, kad nebismo odgovarali tolikoj milosti božjoj? Pogledjite, o krstjani, na nevjernike, medju kojimi stojite, koli su oni pomni, da nauče stvari, koje jim njihov

lažljivi zakon kazuje, ili, da rečem bolje, koje jim vrag pakleni po ljudih lažljivih kazuje, ne da ih prosvietli, nego sve dublje u sljepoću zavede, ne da ih k spasenju, nego na vječnu propast dovede i pogubi. A mi krstjani! mi nećemo pomnju upotrebiti, da naučimo nauk božji, koj je u svem posve istinit, koj nas na prosvjetjenje i spasenje vjekovito vodi, nego tolika sljepoća, toliko neznanstvo danas vlada u nas, da nas veći dio nezna, tko je Bog, kakov je Bog; tko je Isus, i što je učinio za spasenje naše. Neznaju, što se ima vjerovati, što li za spasenje djelovati, neznaju zašto su prišli na ovaj sviet; neznaju što su, kakvi su, koje su krieposti sakramenti, a koji primaju, neznaju kako ih valja primati, u kratko: krstjani se zovu, a neznaju ni što će reći krstjanin, koj li je nauk krstjanski! Avaj! koli je to pogrdna sramota i prieka zloća!

Razgovor II.

O vjeri. Što je vjera i na koliko nam je za spas potrebna.

Pokazao sam vam dosele, dragi moji! da svaki krstjanin pod vječnu smrt dužan je učiti i znati nauk krstjanski, koj nije drugo, nego *ukupnost svih stvarih, koje krstjanin ima vjerovati i djelovati, da spas vječni postigne.* Odkuda sliedi, da nas ovaj presveti nauk poglavito uči one tri krieposti bogoslovne, bez kojih se nitko spasiti nemore, t. j. vjeru, po kojoj poznajemo Boga; ufanje, po kome se nadamo dobiti od Boga ona dobra, koja nam je Bog obećao, i ljubav, kojom imamo ljubiti Boga i ukazati se sluge njegove a povrh toga odgovoriti ljubavi neizmjernoj, kojom nas je Bog ljubio. Članci vjere zadržaju se u vjerovanju apostolskom. Molitva gospodnja uči nas, što imamo ufati. Zapoviedi božje kažu nam, kako imamo ljubiti. O ovih triuh kriepostih govorit ću baška (napose) na drugome mjestu i to, kako su nam najpotrebnije za spasenje, tako ih najbolje pamtiti moramo. A sad ću najprije govoriti o vjeri, koja je, po sv. saboru tridentinskom, početak i vrata našega spasa i temelj svega nauka krstjanskoga. Govorit ću i vi ćete vidjeti, što je vjera i kaka ima biti vjera, što imamo vjerovati i koje je pomanjkanje vjeri suprotivno?

Kad bi ja hotio sada vas, o duše bogoljubne! upitati: jeste li vi krstjani? — Vi biste mi svi odgovorili, da jeste — što ne? A zašto se zovete krstjani? kad bi ja nastavio, rekli biste: zato, što vjerujete

u vjeru krstjansku. Pitam vas dalje, što je vjera krstjanska? odkuda vam ta i što čini u vas vjera? Svi biste múkom zamuknuli, ili biste mi odgovorili: neznamo toga, dragi otče. Zato vam velim: od potrebe je znati, što je vjera krstjanska, od koga se prima; imamo li ju vjerovati i što u nas djeluje, na što nas zadužuje; koje struke nemogu se znati, neučeći nauka krstjanskoga: zato pazite dobro, da bar odsele znate.

Što je dakle vjera krstjanska?

Vjera je kriepost bogoslovna i dar božji, po kome temeljito vjerujemo i za pravu istinu držimo sve ono, što je Bog obznanio svetoj crkvi, a ona nam dokazuje; i zato vjerujem; jer Bog, koj je ovo obznanio nemore prevariti, niti prevaren biti. Govori se, vjera je kriepost bogoslovna; jer na Boga gleda; govori se, da je vjera dar božji, jer je mi nismo po sreći dobili, nego nam ju je Bog po prevelikome svome milosrdju darovao; niti smo mogli ovaj dar na ikoj način zaslužiti, nego nam je upravo mukta dan, t. j. poklonjen po dostojanstvu našega spasitelja. Dar osobiti; jerbo se nedaje svim; nam ga je krstjanom Bog dao po osobitome pomilovanju, a tolikim drugim zanijekao. O milosrdja prevelikoga našega Boga vrhu nas, krstjani dragi! Kako ćemo moći dostojno Bogu našemu odgovoriti? Vidite li koli nas je malo krstjanah pravovjernih u ovome vilajetu, pak znajte, da i mnogo manje ih ima po drugih vilajetih (narodih) svieta ovoga i sto putah ima više nevjernikah i krivovjeracah, kojim Bog nije dao ovoga velikoga dara, da budu prosvietljeni vjerom krstjanskom, nego ih je ostavio u sljepoći na putu vjekovitoga izgubljenja, a nas je sáme prosvietlio vjerom pravom i na spasenje uputio. A što smo mi Bogu učinili više nego nevjernici i krivovjerci, te nas je obljubio i milostivo dozvolio, da smo od krstjanskih roditeljah rodjeni i na spoznanje prave vjere tako rekuć primorani, a nedopustio da iz krila nevjerničkoga proizidjemo, da u sljepoći nevjerstva ostanemo? Doisto ništa; jer smo nevriedni i nedostojni došli na ovaj opaki sviet; a ipak nas Bog tako obljubì a nje ostavi? O! preveliko je to milosrdje, neprecjeni je to dar božji!

Ta pako vjera, braćo mila! taj veliki dar božji, valja da u nas bude stanovit, t. j. da postojano i temeljito vjerujemo i da ono, što nam se o vjeri kaže za višju istinu držimo, nego što očima vidimo, rukama taknemo, ili ušima čujemo; jerbo Bog, koj nas uči vjeru i članke vjere jest istina živa, neprevarljiva, koj u onome, što kaže prevariti nemore i nesmije. Naše oči, bogoljubni krstjani! ruke naše, ćućenstva, kô što se često sgadja, mogu nas prevariti i drugačije

nam se prikazati, nego što i zbilja jesu, ali Bog što kaže, što objavi i rekne, nikada podnipošto prevariti nemože u ničem, niti on prevaren biti. Zato ono, što je Bog rekô, imamo za višu istinu držati, nego išto drugo, ma smo ono i najbolje izkusili.

U ovom imamo nasljedovati sv. Ludovika kralja francezkoga. U njegovo vrieme biahu njeki krivovjerci, Albigežani zvani, koji učahu, da Isus nije pravi Bog i čovjek u presvetoj hostiji nazočan. Da ih pako Isus u vjeri smete, a druge bolje učvrsti, dopusti ovo čudo. Kad je svećenik misu govoreći sv. tielo Isusovo digo, u prilici preliepa djeteta ukaže se hostia u rukuh njegovih. Videći to čudo množina puka nazočnoga, ode brzo po kralja. Al šta učini Ludovik sveti: zovnite vi, reče, na to čudo one, koji slabo vjeruju, a ja znam i stalno vjerujem, da je Isus pravi Bog i čovjek nazočan u presvetoj ostiji, pače bolje još vjerujem, nego da bi ga živima očima gledao. Ovakovu vjeru dragi krstjani moramo svi imati i to o svakom članku vjere naše. — Stanovitu ovaku vjeru od potrebe nam je imati, jer bez nje na spas ni pomisliti nesmijemo: *bez vjere*, govori sv. Pavao, *nije moguće Bogu ugoditi. Bez vjere*, veli sv. sabor tridentinski, *nemože nitko opravdan biti; jerbo je vjera početak i temelj našega spasa.* A i isti Isus govori: *tko neima vjere, bit će bez sumnje osudjen.*

Moramo li vjerovati, da po vjeri možemo spasenje postići?

Dvostruke su stvari, dragi moji! koje nas Bog zadužuje vjerovati; jedne su tako potrebite da, koj ih nezna i nevjeruje, nije moguće da se može spasiti, baš ako bi takav neznalica i nevjernik i bez grieha bio; druge su, koje nas Bog zadužuje vjerovati po zapovjedi, zapovjedajuć nam, da ih znamo i vjerujemo, te koj ih nebi znao i vjerovao po nepomnji, smrtno bi pogriešio i bez vjere se njihove nebi mogao spasiti, mà mu s druge strane ništa nepomanjkalo. Stvari, bez kojih znanja i vjerovanja nitko se spasiti nemore i zato svaki, koj je do razuma dorasô valja da znade poglavita otajstva naše svete vjere, t. j. jedinstvo i trojstvo božje; uputjenje i smrt spasitelja Isusa; da je Bog pravedan sudac, koj će istinito dobra dobrih platiti, a zločeste pokarati. Svaki dakle krstjanin i mužko i žensko, naučan i neumitan, mlad i star mora vječnu pod pedepsu (kaznu) ova tri otajstva iliti tri najveće tajne istine naše sv. vjere znati i vjerovati, najme: da je Bog samo jedan u bitju i naravi, a troj u sobstvih, koja se zovu Otac, Sin i Duh sveti, koja sva tri napose uzeta jesu svaki podpuni Bog, a sva tri zajedno uzeta nisu više, nego jedan Bog. Prvo sobstvo Otac jest pravi Bog; drugo sobstvo Sin jest pravi Bog; treće sobstvo Duh sv. jest pravi Bog, pa ništa nemanje nisu ipak tri Boga nego sa-

mo jedan pravi, živi Bog, zašto sva tri imadu jednu istu narav, jedno bitje, jedno Božanstvo itd. — Drugo otajstvo, da je drugi kip (ili sobstvo) Sin božji postao čovjekom, muku podnio i umro na križu zaradi spasa našega. Treće otajstvo, da Bog onomu, koj čini dobro, daje slavu nebesku, a onomu, koj zlo, muke paklene. Nije tu, krstjani, dosta reći: znao sam, pa sam zaboravio; jer ova otajstva moraš uvjek znati i vjerovati, ter u tome znanju i vjerovanju živiti i umrti i koji ih iz nepomnje nezna, taj je svedjer u griehu smrtnom; sakramenatah niti na čas smrti primiti nemogu i umru li u takoj neznalosti, da drugoga grieha i nepoznaju, moraju biti izgubljeni. Eto u kako se prenesrećnome stanju nalaze mnogi od vas, koji neće da uče ono, na što ih nuka zakon božji!

Polag zapoviedi pako izvan triuh rečenih otajstvah obvezuje vjera svakoga krstjanina, da znade i vjeruje sve članke, koji se zadržavaju u vjerovanju apoštolskom i da barma sadržaj ovih članakah razumije. Imade znati zapoviedi božje i crkvene, svetotajstva, koja je primio i koje primiti imade; niti ih dosta samo jezikom izbrojiti, nego ih potrebito barem koliko je dosta pametju razumjeti mora. Razlog ovoga jest; jer imajući vi vjerovati članke vjere vaše, imate ih prije znati; a da uzmognete kako ste dužni obslužavati zapovjedi, imate znati, što vam se u njih zapovieda, što li zabranjuje. Imajući primati sakramente (svetotajstva) imate znati, što su oni i kako nam milosti podjeljuju. Nevalja, krstjani moji! izgovarat se glede ovoga, da ste zaboravili, ili da nemorete naučiti, ili da ih vremena nemate naučiti. Ove se stvari imaju znati, niti vas ikaki izgovor more opravdati, a najposlje, kako možete dospjeti na stvari tjelesne, kako nebi mogli i na duhovne?

Vjera nas jošte po zapoviedi božjoj nuka, da činimo djela vjere u različita vremena i u više dogadjajah. Za bolje razumljenje ove istine znajte, bogomili krstjani, da povrh naše vjere ima jošte zapovied *naredjujuća* i *zabranjujuća.* Naredjujuća je ona, koja nam nalaže, da u njeka vremena razborno i napose vjerujemo njeke istine vjere naše i svekolike u obće, koje nam sv. mati crkva pripisuje; ona nas svedjer opominje na vjeru, nu ne u svako vrieme. Zapovied zabranjujuća jest ona, koja nam zabranjuje da nikad za nikada neposumnjamo i neizgubimo koga članka vjere, koj nam za vjeru crkva kazuje. Ova zapovied nas obvezuje tako, da u nijednome dogadjaju nemore se posumnjiti o nijednome članku vjere, svedjer, uvjek, u svako vrieme i svaki čas vremena naše krstjanske. Pazite dragi moji! pazite dobro! grieh bi bio to preveliki i pogrda božja, sumnjiti o onom, što

je Bog, istina neoprovrziva, kazao; kao da je on tobože lažac kano slabi, umrli čovjek!

Zapovied pako naredjujuća, rekoh, da nas neobvezuje u svako vrieme, neprestance, nego kadkada, u njeka samo vremena i u njekih dogadjajih. — Nu kada i u kojih dogadjajih dužni smo djelo vjere djelovati?

Ta dužnost spada na svakoga, kada k razumu dodje i mora volju svoju podložiti na vjerovanje svega onoga, što je Bog najveća istina istinom objavio; jerbo kako koj k razumu dodje, dužan je sa svom pameti Boga štovati, svoju volju, djela sva i sáma sebe njemu i volji njegovoj podvrći te tim slavu, čast i poštenje mu izkazati; to pako nitko nemože bez vjere učiniti. Drugo dužan je krstjanin činiti djelo vjere, kad je u pogibelji smrti; jer onda osobito imamo se pripravljati k Bogu, štovati ga kriepostmi, izmedj kojih prva je vjera: ter kakono pravi krstjanin žive po vjeri, tako s njome ima i umrieti. Treće, kad nas spopane napast kakova proti vjeri, imamo joj se odmah djelom vjere oprieti. Četvrto, svakiput kad nam se spoljašna vjera pojavi, imamo k njojzi razum s nutrnjom voljom prignuti; jer kad se nutrnja ćućenstva neslažu s poljašnimi, tada ta nesloga neznači vjerovati, nego lagati. Peto, dužnost je djelovati djelo vjere, kad je tko po nesreći pao u krivovjerstvo, ili u sumnju glede vjere. U takome slučaju valja da djelo vjere djeluje očito za tim, da vjeru u sebi probudi i uvredu svaku Bogu nanešenu iz dna duše popravi.

Najposlje, dužan je svaki krstjanin činiti djelo vjere više putah u životu; jer kakogod nemože tielo živiti bez potrebite česte hrane, tako se ni duša nemože dugo uzdržavati, ako se duhovnom ovom hranom molitve često neuzbude hraniti. Zato bi dobro bilo, da svaki od vas izpovjedi vjeru svoju, moleći čin vjere, ako ne svaki dan, barem svake svetkovine, buduć nam je ova molitva, kojom se Bog najvećma štuje, od najveće hasne. Zato vas sve željno nukam i vruće molim otci i matere, da vi i djeca vaša jutrom, večerom i poslje molitve obične i ovom nepropustite Bogu se pomoliti!

Ovo je, dragi krstjani, nješto ponajpotrebitijega iz naše svete vjere, te ovo svi imate znati, koji neznaju, imaju naučiti. Mà neću ja da se možda odje zaustavi vjera vaša. Vjera naša nejma samo biti uzdržana u pameti, nego ju i spolja djelî valja obslužavati; jer u koga je vjera bez dobrih djelah, u toga je vjera mrtva, veli sv. Jakov apoštol, ter kakono je mrtvo tielo, kad je od duše odieljeno, tako je i vjera naša mrtva, kad nije djelî popunjena. *Koja je korist,* pita istî apoštol, *ako tko reče, da vjeru ima, a krstjanskih djelah nejma? Da li će ga*

moći sáma vjera spasiti? Neće doisto! Vi vjerujete, veli nadalje *i to sámi, da je jedan Bog i to je dobro; al ako ovu vjeru djelî neizpunjavate, onda neimate vjere jače, nego ju isti vragovi imaju; jer i oni vjeruju, imade Bog i kad im se njegovo ime napomene, dršću i protrnjuju.* Nu koliko je krstjanah, koji ime božje bez ikaka straha izprazno spominju, Boga pogrdjuju, imenom se njegovim kunu i krivo zaklinju! Vjera nas uči, da je Isus pravi Bog i čovjek nazočan u svetoj ovoj hostiji; — al vi kakvo mu poštenje izkazujete? Vjera vas uči, da je grieh svih zalah početak, da se po njem gubi milost božja, gubi raj i dobiva pakao; pa koli se lasno grieši! Koliko ih je, koji se u griesih valjaju već više mjesecih i godinah?! Vjera nas uči, da nam je posao o vječnome spasu najprečji, da ništa nehasni vàs sviet zadobiti, a dušu si izgubiti, pa ipak kraj svega toga poznanstva koliko ih je, koji o drugom nemisle i za drugim nenastoje, nego da se proslave, obogate, da dobra bjeguća svieta ovoga užiju, a na spas duševni malo, ili ništa nemisle!

Ah dragi moji! *Vosmet ipsos tentate, si estis in fide, ipsi vos probate,* t. j. izkušavajte sami sebe, (rieči su sv. Pavla Kor. p. 2.) i vjeru izkušavajte kaka je u vas. Izkušavajte, je li vjera vaša sdružena u vas s djelî dobrimi, — il mozbit sasvime mrtva? Nije dosta vjerovati samo istine, koje je pamet u se upiljila, nego valja vjerovati i one, koje se djelî izpunjuju. Buduć ona ista vjera, koja vas uči, da je jedan Bog u bitju i naravi, a troj u kipovih; da drugo sobstvo Sin božji dodje na sviet, učini se čovjekom, za nas muku na zemlji podnesè i za naše spasenje umre, — ona ista, velim, vjera uči nas, da tko se neponizi, neće ući u kraljestvo nebesko, da tko sviet ljubi, njegove zločeste nauke i običaje sliedi, a neima božje ljubavi u sebi, neobslužuje zakona božjega: neće se spasiti i neučiniv pokore za učinjene griehe propasti će navjeke. Nu tko je taj, koj djelî izpunjava ove istine svete vjere, ove nauke božje; dapače, velju, svi djeluju proti njim, pa se ipak jošter spasiti ufaju?!

Ah, gospode Bože naš! Doista svi smo do sada u ovih naucih vjere svete posrtavali, pomanjkavali; bili smo nemarni u naucih istine vjere svete tvoje, bili smo lieni djelovati njome! nu mi te molimo, gospodine povećaj i ukriepi u nas vjeru svetu; mi s naše strane tvrdo obećajemo, da ćemo od sada tvojom pomoći u te bolje vjerovati i u sve istine, koje si nam objavio, živom stanovitom i djelujućom vjerom vjerovat ćemo. Mi vjerujemo, zašto bo si nam ti, vječna istino, ovo rekao, a to tim više, što smo u ovoj vjeri rodjeni, i što u njoj kanimo umrieti. Pokriepi nas tvojom pomoći, o otče nebeski! da stalno

vjerujući i vjerno sve nauke vjere naše katoličke obslužujući, dočekamo plod, sretni plod njezin i zadobijemo krunu slave tvoje na nebesih!

Razgovor III.

O griesih vjeri protivnih.

Kazavši vam, što je vjera i kaka ima biti vjera i što smo dužni činiti po naredjujućoj zapoviedi, tumačit ću vam sada, dragi krstjani: što nam se zabranjuje po zapoviedi zabranjujućoj; jer bi krstjaninu nedostatno bilo znati, što je njegova vjera i na što ga obvezuje, ako jošte nebi znao, što mu ona zâbranjuje, t. j. ako se nebude umio čuvati griehah proti ovoj vjeri svetoj.

Prvi grieh, koj se često čini proti vjeri jest opaka nevjernost. A što je nevjernost?

Nevjernost jest manjkavost vjere, jest nevjerovati ono, što je Bog očitovao. U ovoj nevjernosti dvojaki su nevjerci; jedni, koji i nepoznavahu nikada prave vjere, nit su ikada poznavali onoga, što je Bog za vjerovanje objavio, i ovi, prem nevjernošću negrieše, budući im nehotična, ništanemanje nemogu se spasiti; jer se nitko na putu nevjernosti spasiti nemože, i to ako ne baš poradi nevjerstva, ufano radi drugih griehah, a osobito radi grieha iztočnoga. Za ove nevjernike, dragi moji! molimo mi Boga, da im se smiluje, te da i oni s nami u vjeri živeć postignu vječno spasenje,

Druge struke nevjernici jesu oni, koji neimaju prave vjere; jer, ili nisu hotjeli slušati onîh, koji su im kazivali istine vjere božje, ili nisu hotjeli vjerovati kazivatelju, što im je kazivao. Ova vrst nevjerstva je grieh, veli bo Isus: *Tko nevjeruje, jur je odsudjen.* Oni su mogli vjerovati, a nisu htjeli, krivi su dakle i osudjeni; jer nisu htjeli imati vjere prave.

U ovoj vrsti nevjerstva zadržaje se neznabožtvo, židovstvo i krivovjerstvo. Neznabožci broje se oni, koji vjeru skroz zametavaju, nevjeruju naime, da je Bog i nedopušćaju, da ima vjera božja. Židovi*) su oni, koji premda drže da ima Bog, štuju ipak i stvorenja kao Boga ili samo misle, da ima više, nego jedan Bog, i ovi se zovu idoloklanjaoci (kumirci). Krivovjerci napokon su oni, koji vjeruju, da je jednoga Boga, ali i druge stvari za bogove drže, nu ne kao da ih

*) Ovoga izraza neshvaćamo pravo; možda u Bosnoj puk tako misli, pak se i propoviedalac za pukom poveo.

je taj jedan Bog objavio, nego što ih je takove zakonoša njihov učio i time se pravoj vjeri suprotive. Ove vrsti su Turci, kojim smo njekad bili posrednici, a sada pograničnici. Ćifuti (židovi) pako premda vjeruju da je sve ono u svetome pismu staroga jedan istiniti Bog kazao, ništanemanje ipak su nevjernici; jer nevjeruju u Isusa, odkupitelja svieta, u njegov nauk i u sveto pismo novoga zakona. Krivovjerci su inače krstjani, jer su primili vjeru krstjansku, nu jer nevjeruju svih članakah vjere onako, kako nam ih je Bog očitovao i kako nas ih sv. mati crkva uči, pače sve krivo i ukrivo čine, zovu se krivovjerci. O nevjerstvu židovskome govorit ću pobolje, kad vjerovanje iztumačim, a sada ajdmo na ostale vrsti krivovjeracah.

Prvi protivnici vjere naše jesu kipoklanjaoci, koji su mnoge bogove imali i grieh štovali. Grdno ovo nevjerstvo započè se s oholosti ljudske. Ovo bijahu oni ljudi, koji su, hoteći uzdržati pokojnikah svojih otacah, materah, kćerih, rodjakah, braće, sestarah, junakah i drugih glasovitih ljudih živu sliku u vremenoj uspomeni, slikahu je i, poslje vragom zaslieplјeni obožavahu, klanjahu im se i posvetilišta im prikazivahu; proglašivahu pred drugimi budalami njihovo božtvo i vremenom zavlada opaki običaj po cielome svietu tako, da su ju isti vladari i kraljevi priznali i ogrlili, to što i nebi učinio zao ovaj običaj, to oni učiniše svojom oblasti, zapoviedju, mučeći i sviet natjeravajući, da izprazne kipove ote za bogove priznade. Pa šta još više i gore, sám vrag udje u ove kipove, te ih oživljivaše i iz njih govoraše; radi čega tolika opačina svietom zakrenù, te kukavni zaboravi na pravoga Boga; uzeše ljudi klanjati se svakomu stvorenju: suncu, mjesecu, zviezdam, živinam, drvju, kamenju i travam; na hiljade hiljadah imadiaše bogovah i tužno boravljaše u tolikoj sljepoći mnogo vjekovah; svaki je izmišljao Boga sebi da ga po naravi zloga na zlo upućuje, kao što i dan danas u njekih stranah svieta biva.

U ovoj sljepoći bili su i naši stari, koji su nas porodili; zato zahvalimo svomu spasitelju Isusu na osobitoj milosti, da nas ove sljepoće oslobodi i pravom vjerom prosvietli.

Poslje ovih neznabožacah staviše se na odpornost vjeri našoj Muhamedanci iliti Turci, kojimi se je razgranjenimi i nevjerstvo suprot vjeri našoj široko i daleko bilo razgranilo. Početnik nevjerstva ovoga biaše Muhamed lažac izmedju svih lažacah najveći i najgori zavoditelj nesretnoga svieta turskoga. Po pomoći drugih opakih njemu sličnih ljudih, neznajući buduć nit štiti nit pisati pošteno, sastavì Muhamed naputkom više vražjim nego svojim osvjedočenjem knjige novoga lažljivoga zakona i nazva ih uskupa Akoran; te knjige šuplje

i priesne, pune lažih i poganštine, sad jednu stvar tvrdeće a na drugome ju mjestu poričuće, sad ovo zapoviedajuće, a malo po dalje isto zabranjujuće, lako se mogu razpoznati u koliko su skroz duhom vražjim napunjene. Taj lažac pokupì iz svakoga zakona što vidjaše, da će ljudem drago biti i da će ih moći zasliepiti. Što biaše mučno obslužavati, izostavi, a što lakotno, propisà — a ljudi su na to i onako od naravi već skloni želeći se užiti svih nasladnostih i ugodnostih tjelesnih. Od krstjanah uzè da je Bog jedan; od židovah abdest iliti često pranje tiela i tjelesnih udah, a u ostalom se svemkolikom bezsramno izlagà; — pa se i medju nami još nalazi dušah vjerom Isusovom prosvietljenih, koje toli lažljivi zakon zagrljavaju!

Lažljivi ovaj prorok razširi zakon svoj ne božjimi čudesì, kao što je naš razširen, nego silom oružja, pokle si je u arapskoj zemlji, gdje se i sám rodio, više zasliepljenih privrženikah, divjakah i neznabožacah stekô, i time izopačeni narod na svoju ruku pritegnuo. Objačivši se naime podobro oniuh pomoćî, udari silnom vojskom na unaokoli si stanujuće narode i predobi ih, a to mu tim laglje podje za rukom, što je nauk njegov svedj čovječjemu ugadjao, što je nasladnosti putene pripuštao i što se neodzivateljem svojim smrtjom mača prietio. Tako je radio Muhamed dokgod je živio, dokgod si nije blizu i daleko narode podčinio a to isto, žalibože, po njegovoj smrti činjahu mu nasljednici neznabožci; kakvo dakle čudo, ako je taj nauk tako razširen bio.

Treći, koji su ustali proti našoj svetoj vjeri jesu oni, koji su, kako ste čuli, kao i mi krstjenje primili — i zovu se krstjani, ali u svem nezadržaše prave vjere naše, jerbo im sad ovaj sad onaj članak manjka. Odovuda dragi moji razumite, da nije od potrebe krivovjercu, da on svu vjeru krstjansku ostavi; dosta je, ako samo u jednome pogrieši te koj članak vjere naupravo nevjeruje i u tome nevjerstvu živi.

Mnogostručnih ima krivovjeracah, štono su neizrečena zla nanieli vjeri i zakonu krstjanskomu, nebrojene duše u pakao strovalili, a i danas jošte strovaljuju, — i kad bih vam ih sve po redu htjeo nabrajati, govorenje moje nebi kraju dospjelo; dosta je da vam samo rečem, da su potekli tja od vremena apoštolah, da su se sve većma umnožavali i po svih stranah svietah probili. Ako biste želili znati uzrok, s koga su potekla zlokobna ta krivovjerstva, velim vam: da je uzrok svemu bila oholost i tjelesne požude; jer početnici njihovi, videći da inače željenih dostojanstvah postići nemogu, skvariše vjeru, izvrnuše njome, krivovjerstvo izmisliše i druge napise povukoše, da se,

ili osvete, što nisu onih dostojanstvah dostali, ili da ih po njem dostanu. Opaki život im se milio, razbluda ih veselila, zato, da slobode užiju, odmetnuli su se od crkve svete, vjeru su izgubili i nevjeru priljubili. K tomu kralji i bezdušni vladari da porobe crkve, opliene manastire k takovim su se nevjernikom pridružili i tko bi im se budi suprotstaviti htjeo, budi s njimi u sudružje nehtjeo, smaknuli bi ga, ili težkimi mukami na krivu vjeru naganjali; u malo da rečem: krivovjerstvo nije počelo nego čovjekom zločestim, punim opačine i svakojakih zalah. Svaki griešnik, čim počme griešiti, počme njekim načinom vjeru i zakon krstjanski ostavljati, jer je istina vjerodostojna, da kada se koj grieh učini, a nenastoji se umah ostaviti, ugušiti, da se tada iz toga grieha u težji i težji pada, po čem griešnik i dotle dotjera, da gledje vjeru ostaviti — i time se najgorega zla dokopati. I ovo je obično pokaranje, kojim no Bog otvrdnule griešnike kara. Poradi njihovih zloćah uzteže jim svjetlo vjere prave, pripusti jih oblasti vražjoj, da ih nečisti sasvime zasliepi, da sliepi s grieha u grieh padaju, dok najposlje u muke paklene nepropadu i onde pokorom nestanu izplaćivati opačinah svojieh. Čuvajte se dakle mili moji! grieha, koj tolika zla poradja i ako bi se koj u takvome nalazio itd. 'Ako neželite itd. Zahvaljujte ako je moguće po hiljadu putah na dan Bogu, što vam se je dopustio roditi u kriocu svete mile majke crkve, što vas je od ovoga najgorega zla, od krivovjerstva naime, uzčuvao i u pravoj vjeri uzdržao. Molite ga neprestance, da vas u njoj i unapredak uzdrži. S vaše pako strane, bježite od nevjernika kao od kuge, bježite nevjernička družtva, izbjegavajte krivovjerce; ako bi vas na nje slučaj namjerio, neslušajte njihova nauka, nesklapljite s njimi nikakova prijateljstva; nepregovarajte se s njimi vrhu zakona, vi bo niste učeni bogoslovci, da se vražjim razlogom njihovim odaprti možete. Vi budući neumjetni, vaša jedina obrana mora biti od njih se ukloniti; jer govori i sv. pismo: tko sa zločestim obći, zločest će postati. Bježati dakle valja od zločestih i opakih ljudih.

Ovako su radili apoštoli i sveti otci, a na ovo su i druge poticali. *Ako se namjeriš na koga zločinca,* govori sv. Pavao učeniku svomu Titu, *pokaraj ga i ako se neobrati, bježi, nemoj ni stati kod njega.* Sveti Ivan pako veli: *ako tko dodje k vam i nedrži prave vjere Isusove, nemojte s njime ništa imati, nemojte ga ni pozdraviti* (p. 3.) — Sveti Polikarpo sa sv. Ignacijom zove krivovjerce prvorodjenimi vražjimi sinovî. A naučitelj crkve, sv. Jerolim, govori, *da voli prije umrieti, nego imati mir i prijateljstvo s krivovjernikom.* — Nut! ako apoštoli i sveti otci, koji biahu toliko mudri i naučni, koji biahu

snažni stupovi sv. crkve i vjere krstjanske, tolikom pomnjom bježahu krivovjerce, koliko pomnjivije imaju se od njih uklanjati priprosti krstjani?! itd.

Razgovor IV.

Jošte nješto o manjkavosti glede vjere, a zatim o bezbožnicih osobito.

Prošastim razgovorom svršismo manjkavosti i griehe, štono se sbivaju proti vjeri svetoj; upoznasmo se s vrstmi kletoga nevjerstva; danas, mili moji! za veću prosvjetu, tvrdju temeljitost i čvrstju vjeru krstjansku u vas, kazat ću vam onu vrstu nevjernikah, koja sva nevjerstva skuplja, sve nevjernike u zloći predobiva i na toliku opačinu dovadja, da, kad se to nevjerstvo izkusilo nebi, nikada sè ni pomisliti nebi moglo, da razumni čovjek do tolike zloće doći može, — a ti se zovu (latinski) Atheiste, (naški pako) bezbožnici, t. j. takovi preopaki ljudi, koji niječu Boga i sve stvari božanstvene; neimaju nikakove vjere ni zakona, te sve na svietu lažljivim potvaraju. O ovih ću, draga braćo i sestre! danas govoriti, te vam njihovu sljepoću i od vražje zloće veću zloću očitovati.

Ovakova vrsta ljudih opakih razlučuje se od ostalih nevjernikah; ovakovi ljudi nezovu se Turci, Židovi, neznabožci, niti hoće da prime ime budi nevjernikah, budi krivovjeracah, već se krijuć oblače u ovčje kože i pod stiegom imena krstjanskoga se ozivaju i, jer medju krstjani borave, mučno se medju takovimi spoznati mogu, a tim veća zla nanašaju vjeri Isusovoj. Pa kako ne? Po sebi su jur zločesti, te hoće da i drugim krstjanom vjeru smrače i u nevjerstvo ih takovo zavedu, da isto božanstvo, istoga Boga stvoritelja svegakolikoga svieta kao i oni zaniječu. Vele oni, da je svaka vjera sastavak lažih ljudskih, da je sve, što vjera krstjanska uči, laž i izmišljotina. Vele da neima Boga, ni providnosti božanske na svietu, da sviet nije od Boga stvoren, nego da je po sebi postao; vele, da je duša umrla i da zajedno s tielom umire, zato da poslje smrti nije ni nadarbe ni kazne; odkuda sliedi da neima raja za dobre nit pakla za zle, to je, vele, sve izmišljaj popovah i fratarah, da samo na tudjih ledjih živiti mogu. Svaki zakon pogrdjuju, svaku vjeru psuju, svako zlo učiniti nestašno je i maleno u očih njihovih. Može li se izmisliti veće zlo, dragi krstjani, od razložitih ljudih, nego je ovo?!

Kako je moguće, velite vi, da razumni ljudi upanu u toliku sljepoću, u toliko nevjerstvo, da pomisle, da nije Boga, duše, raja, da neima pakla ni zakona, nije moguće, da će to onaj misliti, koji razuma i pameti nije izgubio. Doista, dragi krstjani! i ja velim nije moguće da pametan čovjek u toli grdno nevjerstvo upane, te da baš u pameti svojoj misli, da neima Boga i ostalih božanstvenih stvarih, kada je ovo ona svjetlost, koja nam se po razumu od istoga Boga daje: nit se je našao ikad ikoj narod na svietu, koj bi reko da neima Boga, ter ako ga i nisu svi poznavali, ipak su tvrdili, da *jest* Bog. — I ovi isti opaki nevjerci, o kojih vam govorim, poznaju i kako Boga pametju, no samo da bolje griešiti i zlotvoriti mogu, htjeli bi da ga neima, da neima raja, pakla i zakona; zato govore tako pred drugimi proti svomu osvjedočenju, samo da laglje na zlo druge navuku, da više bude zločinacah, te da imadu više družine u paklu. U zloćah otvrdjuju, u griesih obajatuju, pa bio nebio Bog, ništ nemare; samo da je njim po volji griešno živiti na svietu ovome, a za drugo se nebrinu.

Oni govore da neima Boga, a sva stvorenja viču, da jest Bog; jer sva kazuju svojim bivstvom, da jest stvoritelj, koj ih je stvorio. Kuća jedna nemore se sama po sebi načiniti, ako je majstor nenačini; tako nije mogao ni sviet i ostali stvorovi po sebi postati, nego ima, koj ih je stvorio, a taj stvoritelj jest Bog; jer ništa iz ništa bez njega se načiniti nemože. To izpoviedaju i ti nevjernici, te vele njeki: ima Bog, koj stvori svekolike stvari; ali opet u drugu opačinu padaju i vele, da Bog svietom neupravlja, da se za ljude ništa nebrine, da nikake providnosti neima i zato da nije zakona; jer negleda, vele, Bog, čine li ljudi dobro ili zlo. Ovi se latinski zovu *Deiste.* I tako premda poznaju Boga, grde ga ipak i drže kao luda, veleć: da od poslje od kako je sve stvorio, nikake brige ni providnosti vrhu stvorenih stvarih neima; nepazi što se čini, koga će nadariti, koga li pokarati. — O pregrdne sljepoće! Takim načinom im je Bog budalastiji i gorji od ikoga čovjeka?! — Vidite li, na kolike opačine dolaze oni, koji se od prave vjere odcjepljuju! — Nebrojene druge budalaštine, kojimi se suprotive svetoj vjeri našoj dragi moji! zarad kratkoće vremena neću da navadjam.

Al odkuda to, da u taku sljepoću razložiti ljudi upadaju? — Od množtva zloćah njihovih; trpaju griehe na griehe, vredjaju Boga na uvredu, zato ih Bog pravedno kazni i zabacuje, puštajuć ih tumarati u toj sljepoći. Oni hoće da se pušćaju na pogane bludnosti, na proždrlosti, nasladnosti, na ugrabljena tudja dobra i na svaku zloću,

koja se u njih zakorenjuje i u njih otvrdjuje, a znadu da im sve to s druge strane zakon božji zabranjuje; zato, da griehah neostave, počimlju o zakonu božjem sumnjati, bogoljubnost ostavljati i u dobrih razkošiti i u tome malo po malo trne im se u srcih luč vjere božje — te napokon ništa nevjeruju. Pak nije im ni to dosta, nego još, da sklope družtva, mame za sobom i druge priproste krstjane, a osobito one, koji su težkim griehom već popustili uzde i koji poradi neznanstva nauka krstjanskoga već malo vjere božje u sebi imadu; s timi oni prijateljuju, te malo po malo sve podmučke rigaju na nje otrov, truju u njih pravu vjeru i privlače ih na svoju stranu. Radjaju djecu i odhranjuju u nestrahu božjem, nit ju ikad upoznaju s Bogom i božanstvom, pače već i to zamala uče nauke protivne vjeri božjoj. Ta kuga hudobna — ti nevjernici — oddavna jur posješe zemlje, a i sada se jošter šire po svem širokom svietu. Zakletvom su se ovi paklenjaci zavezali, da vjeru Isusovu sasvim ugasnu, — nu to im božjom pomoći neće za rukom poći! akoprem težkimi prevarami i vražjimi zanati sve više i više napreduju i budalaste krstjane na svoju ruku tako privlače, da je u istoj krstjanskoj zemlji mučno razaznati tko se drži pravo vjere Isusove itd, — Pa kaki su ovo ljudi inače? Takovi, da sve one, koji nisu u družtvu njihovome za ludjake drže. Kada vide, da koj krstjanin Boga moli, rugaju mu se, kada spaze da tko sakramente prima, psuju ga, crkvu pogrdjuju i misnike progone; jednom riečju: čine svako zlo, kao da nije Boga pred kim štrepiti imadu, pakla i vraga od koga bježati moraju. O strašne i prestrašne sljepoće!

Nu će doći ovim nesretnikom ono strašno vrieme, kadno će otvoriti oči i spoznat istinu vjere krstjanske, poznat opačinu, koja ih gnjavi; al jao im kraj njihova spoznanstva! jer će kasno i zaludno doći! kad prispije smrti čas, onda spoznaju u kolikoj sljepoći tumarahu; primjera od stotine evo jednoga o njekome takome nevjerniku, koji je perom i riečju mnogo kukoljno zrno nevjerstva medju pšenicu vedre vjere spasove u životu zasijao. Riknuo je kao vol na smrtnoj postelji ove rieči: ja sada spoznajem i vjerujem, da je sve ono istina, što sam pismi i riečmi u vjeri krstjanskoj nijeko! nu mi je sve utaman; jer je hora vike prošla! — Ugledajte se u ovaj primjer mili krstjani! te znajte da biste i vi ovako vikali na smrtnoj postelji, ako bi — Bože oslobodi! — u životu vjeri ovoj nevjerovali; nu Bog zna, bi li u težkoj bolesti i rieč izustiti mogli! — bi li mane svoje svietu očitovati mogli! — Na čas smrti dakle čekaju se nevjernici i onda će — itd.

I to je krstjani moji dragi! što sam si preduzeo, da vam kažem, te, — sačuvaj Bože i Marijo! — ako bi došao koj ovaki vrag pakleni medju vas u slici i puti čovječjoj, da se znadete čuvati. Čuste opaka nevjerstva ovakih nevjernikah; čuste nadalje, da su unj upali, jer su opako živiti hotjeli, ili, jer nisu pomno hotjeli zakona božjega učiti; uvedeni su unj prevarom drugih. Izkorenimo koren ovih zalah; učimo pravi zakon božji; ponizno podlažimo pameti naše svemu onomu, što nas sv. vjera uči! itd.

Razgovor V.

O ufanju, — drugoj krieposti bogoslovnoj.

Svršivši dosele dragi moji! govorenje svoje o *vjeri*, koja je početak i temelj spasenja krstjanskoga, prelazim u ime božje i danas na *ufanje*, iliti drugu kriepost bogoslovnu, te ću vam kazati: što je ufanje? što se imamo od Boga ufati, — pa koliko nam je u djelih potrebito ufanje? koji su temelji njegovi i najposlje, koje su manjkavosti ufanju protivne?

Dva zla u čovjeku učinio je grieh iztočni: *omaglio mu vid razuma*, čineći ga sliepa i *podvrgao ga nestalnosti volje*, čineći ga slaba. Za liek ovih dvajuh zalah uljeva Bog vjeru u čovjeka, da razsvietli tmine, kojimi je osliepljena pamet njegova; a da mu okriepi slabost volje, uljeva mu kriepost ufanja u neumrlu dušu.

Što je dakle ufanje? — Ufanje je kriepost bogoslovna, jest dar božji, po kome stanovito ufamo, da ćemo po dostojanstvih Isusovih i po naših dobrih djelih milošću božjom učinjenih zadobiti blaženstvo vjekovito; jerbo je Bog, koj je milosrdan, svemoguć i u obećanjih neprevarljiv, nam to obećao.

Ufanje je dakle kriepost bogoslovna, t. j. koja Boga gleda i Boga za cilj ima; — jest dar božji; jer nam se na *krstjenju* od Boga daje. Po ovome daru mi se ufamo i čekamo, da ćemo od Boga po dostojanstvih Isusovih i po dobrih djelih naših milošću njegovom učinjenih vječni spas zadobiti. I ovo se uzdamo i očekujemo željni i znamo bez ikake sumnje, da ćemo jednoč to i dobiti. O koliko je dakle velika i za nas dobra kriepost sveto ufanje, koje nas bodri na čekanje i izčikanje, dok stigne sat da primimo plaću! Svi dakle imaju se ufati, da će slavu božju zadobiti, ne samo bogati i plemeniti,

gospoda i plemići, nego i siromasi, ubogari i nevoljnici; ne samo dobri i sveti, nego i zločesti i veliki griešnici. Tko bi to ikada mogô vjerovati, da nas vjera božja neuči? Tako je doisto, dragi krstjani! Svikolici mi, kaki mu drago bili, imamo se uzdati, da ćemo poslje ovoga nevoljnoga života u kraljestvo nebesko doći i neizmjernu slavu uvjeke uživati. *Blažen dakle, koj ima ufanje u gospodina Boga svoga*, recimo sa sv. Jerolimom, *on bo će u svem napredovati i uvjek srctan biti!* Ali u zao čas po one, koji stanovita ufanja u Boga neimaju; oni Boga grde, a za bogogrdjenje past će u muke paklene; jer kaogod bez vjere, tako i bez ufanja nitko se spasiti nemože.

Proti ovoj kriepostі, mili krstjani! mnogo se grieši, a malo ih je, koji si griehe priznaju. Negrieši se toliko protiva vjeri ili mà protiva kojoj drugoj kriepostі, koliko proti ufanju i, kad čovjek proti drugim kriepostim sagrieši, brzo osjeti, da je sagriešio, jer ga na duši peče, — al proti ufanju dan na dan grieši, pa si ipak malo griehe poznaje; sumnja kadgod o vjeri ili povjeraje u crkve, ili učini takova šta, što ljubav Boga i iskrnjega zabranjuje. Neprodje mnogo i on spoznaje, da je zlo učinio; žalosti se, kaje se — a grieha se proti ufanju u Boga učinjena i nesjeća, te se po tom dosta putah sám samcat sunovrati, i to zato, što se neufa u Boga, da će ga pomoći u ovom il onom poslu, da će mu potrebe providiti, gubi ufanje, da će u Boga milosrdje naći, nepromišlja, da je vjera bez ufanja zaludna i da, kako nam je Bog zapovjedio, da vjerujemo u njega, tako je zapovjedio, da imamo stanovito ufanje u dobrotu njegovu, te kako u vjeri tako i u ufanju smo dužni nikada nepomanjkati; kako smo dužni često djelovati djelo vjere, tako smo dužni djelovati i djelo ufanja (Dogadjaje iste i vremena vidi, koja su i u vjeri rečena).

Što poglavito od Boga ufati imamo jest: *rajska slava* i *vječno blaženstvo* naše, da ćemo naime obrazom u obraz gledati koj dan predobroga Boga svoga i njegova neizmjerna dobra u kraljestvu njegovu uživati. — Manje pako poglavite stvari glede ufanja jesu one brez kojih se nemože ova slava zadobiti, a te su: *sv. milost božja oproššćenje griehah, zadobitje svetih kriepostih* i *dobrih djelah*; što sve imamo ufati, da ćemo zadobiti, od Boga našega; amo spadaju i sva druga dobra ovoga života, koja će nam koristna biti za dostignutje drugoga sretnoga vjekovitoga života. I ovih drobtinicah ufanje valja da bude u nas stanovito tako, da nikada neposumnjimo da ćemo milosti ovch zadobiti.

Uzroci pako, vrhu kojih se ima ustanoviti naše ufanje jesu mnogi. Izmedju njih poglavitiji broje se: *I. ljubav božja prama*

nam; II. svemogućstvo božje; III. viernost božja; IV. neizmjerna božja dobrota i milosrdje.

Bog je preljubeznivi otac naš. On nas je stvorio; on nas je po sv. krstjenju sebi posinio; on prama nam goji ljubav neizmjernu; ljubi nas više, nego ikoj otac sinove svoje: ljubi nas više, nego što mi sami sebe ljubimo; kakva dakle mora biti ta milost, koju bi nam on zanijekati mogao? — —

Ovaj pako otac ne samo da je preljubeznivi, nego još i svemoguć; on može sve učiniti štogod hoće; neima te stvari, koje nam on dati nemore. Neka smo u najvećih nesrećah, nek se dignu proti nam svi neprijatelji gorostasni, on nas migom oka svoga njihova mača lašnje osloboditi more, nego se mi od jedne muhe obraniti možemo. Neima nam dakle zaprekah nit od nas sámih, nit od drugih, da nepostignemo ono dobro, koje si od Boga želimo, a nit nam od strane božje pomanjkati može; jerbo, kako rekoh, on je svemoguć, može nam svako dobro učiniti i dati, i ne samo da može, nego i hoće, jer nam je to sám obećao, a buduć prevjeran svomu obećanju, nemože pomanjkati; hoće dakle, a što hoće i može nam dati.

Ali ono, što upravo utemeljiti ima naše ufanje, jest neizmjerna dobrota i *milosrdje* božje prama nam. Ah, u ovome valja da bude utanačeno sve ufanje naše! Po milosrdju božjemu imamo ufati zadobitje spasa. U milosrdju se ponajviše slavi Bog po svetome pismu. On se zove *otac milosrdja* (Pater misericordiarum 1. Cor. 1). — *Milosrdja božjega puna je zemlja* (Ps. 32). — *Vrhu svih djelah njegovih hoće da prosja milosrdje njegovo* (Ps. 14). — Istina, da mi budući griešnici nevredimo njegova milosrdja, ali on neizmjerni Bog poznaje naše nedostojanstvo i baš nam zapovieda, da ufanje u njega staviti imamo, te koliko mu drago bilo naše nedostojanstvo, da unj nikad ufanja neizgubimo.

O dobrote neizmjerne Boga našega! On hoće i kad smo najnedostojniji, da imamo ufanje, da ćemo po milosrdju njegovome zavrediti slavu njegovu! Tako je doista, o braćo i sestre! — Kolike mu drago koj griehe i opačine počinio, svedjer se ima ufati, da će po milosrdju božjem spasenje zadobiti, samo ako se on upravo k Bogu obrati. Time dakle koj bi ufanje izgubio vrhu spasenja svoga, taj bi vrhu svih griehah grieh nezaufanosti učinio!

Mnogostruki su i razni uzroci, sbog kojih vrag zasljepljuje krstjane, da izgube ufanje spasenja svoga. Imade njekih griešnikah, koji, izpitav si saviest, prestraše se i pretrnu od straha vrhu počinjenih zloćah i griehah, te što bi im taj strah na dobro morao slu-

žiti, da se naime pokaju i k Bogu obrate, oni ga obraćaju na zlo svoje; začimlju s Kainom misô opaku u pameti svojoj, da je naime veća njihova zloća, nego milosrdje božje; gube ufanje, da im Bog neće oprostiti griehah i zato da se neće spasiti. Zloća je ovo, o krstjani dragi, Jude nesretnoga! Imade drugih griešnikah, koji radi drugih uzrokah gube ufanje spasenja, buduć su preslabi uzčuvat se od griehah, kad su na nje jur navikli, te i neznaju skoro kad grieše, a po griehu ufanje gube, da će im naime Bog uzteći jakost, da se griehu suprotiviti mogu. Budalaštine velike! grdne prevare, kojom vrag zasljepljuje duše krstjanske! Ah! nemojte po Bogu braćo i sestre! nemojte! liepo vas molim i zaklinjem, pogrdjivati Boga, gubeći ufanje! Jer kad ovo gubite, brišete ljubav i svemogućtvo, vjernost, dobrotu i milosrdje božje! Mà recite mi, što je uzrok, da gubite ufanje spasenja? Ako vas straši množtvo griehah, spomenite se, da su sada premnogi u raju, koji su bili mnogo veći griešnici, nego ste vi, pa su sveti. Isukrst je za nas krv prolio, da se mi po dostojanstvu njegove muke spasimo; nemjeri se dakle milosrdje božje po našem nedostojanstvu, nego po neprecienjenoj cieni dostojanstva Isusova, što ju je za spasenje naše platio (primjer si uzmi o razmetnome sinu). — Istina je, da neostavivši griehe, nemože se spasenje zadobiti; ali radi toga nesmije vas ta griešna slabost, što ju imate, odbiti i na izgubljenje ufanja dovoditi. Vjerujete li, da je Bog svemoguć i da je svakomu obećao milost za dobitje spasa? Ako to vjerujete, kako se dakle možete bojati, da vas neće milostju svojom pokriepiti da si nadvladate zle običaje i da griehe ostavite, samo ako se iz srca k Bogu obratite i ponizno pomoć od njega uzišćete (primjer urabi o sv. Mand. pokornici).

Al ja nebih rado, dragi krstjani! da uzvisujući milosrdje božje i od izgubljenja ufanja vas uzčuvajući, nagazim time na drugu pogrdnu manjkavost proti istomu ufanju, t. j. da poradi velikoga milosrdja božjega uslobodite se još gore griešiti i u griesih pribivati; jer koliko je veliko pogibeljno zlo za spasenje ufanje spasenja izgubiti, toliko je zlo veliko i pogibeljno za spasenje griešiti, i ufati, te milosrdje zadobiti, — kako ću vam to u budućem evo razgovoru pokazati.

Istina je, da neimamo nikad izgubiti ufanja, da ćemo se spasiti; jer je milosrdje božje neizmjerno; istina je takodjer, da, ako želimo, da nam ovo ufanje dobro i za zadobljenje milosrdja božjega hasnovito bude, moramo i to znati, da Bog iziskuje od nas, da se upravo k njemu obratimo, da se podpuno za griehe pokajemo i u nje se nikada više nepovraćamo: inače, tko se nepokaje i neće da se

griehah mane, zalud mu je ufanje; — sve je to istina, al je i to njena drûga i svetinja, da, ako hoćemo oproštenje griehah i spas vjekoviti, — imamo se živo ufati u milosrdje božje, pred Bogom se sniziti, za uvrede mu nanešene skrušeno se pokajati i tvrdo obećati više negriešiti. — I ako itd.

Razgovor VI.

O drugoj zlorabi ufanja, iliti slobodno griešiti pa ipak se ufati oproštenje i spasenje zadobiti.

Dva su grieha ufanju suprotivna: *izgubljenje ufanja spasiti se* (o čem već rekoh); i *preuzetnost ufanja u milosrdje božje*, t. j. slobodno griešiti, a Bog će griehe oprostiti. Oba su ova grieha prevelika i oba iz broja onih, koji se zovu protiva duhu svetomu, a i u evangjelju se spominju, da su neodpustljivi ne s toga, sto ih Bog po milosrdju svome oprostiti nebi mogao, nego zato, jer ovi griesi zatvaraju puteve i uništuju načine, po kojih ih Bog oprostiti može. — Malo ih je, koji u prvi grieh izgubljenja ufanja upadaju, zato sam u prošlome razgovoru malo o njem i govorio; nu tim ih je više, koji neprestance upadaju u drugi grieh naime u preuzetnost u milosrdje božje, da slobodno većma griešc. O ovome dakle griehu nakanih vam, dragi moji! danas govoriti i predočiti vam: I. koli je veliko zlo griešiti slobodnije, ufajuć se u milosrdje božje, i II. koli je štetno za griešnike; jer oni polag takova ufanja neprestajući griešiti gube se s toga, što zatvaraju put milosrdju božjemu.

Veliko je milosrdje božje govore obično griešnici; ono neima kraja ni konca, jer je neizmjerno. Učinimo griehah koliko hoćemo, svedjer smo sigurni, da ćemo oproštenje zadobiti. Mi smo griešili do sada, pak *njegovo pokaranje nedodje vrhu nas* (Crk. 5,) *quid nobis accidit triste?* (Ecc. 5.) — Eh! što bi se bojali? Bog je uztrpljiv; nije on kô zla žena, da se odmah osvećuje. Čekô nas je i tolike nas godine ustrpljivo podnosio; čekao i trpio, pa će trpiti i odsele. On je naš premili otac. Na sve načine želi, da se spasimo, njegova dakle ljubav neće prepustiti, da se izgubimo. Kad hoćemo možemo milosrdje kod njega naći. Činimo sada što nas volja, poslje ćemo se pokajati, izpovjediti, obratiti, oproštenje griehah zadobiti i tako se posvetiti. — Dosta! dosta, o sliepi griešnici! Nepsujte toliko Boga! Negovorite tako

grdih krivovjerstvah! Jer je Bog milosrdan, zato da ste vi opaki? jer vas Bog uztrpljivo čeka, da se obratite, za to da se — —? itd.

Ćuješ li ti, o Bože, kako se tvojim milosrdjem služe griešni krstjani! Jer je tvoje milosrdje neizmjerno, zato se uslobodjuju krstjani tebe gore uvredjivati! Ah gospodine dragi! koli bi se manje griešilo, da bi ti nemilosrdno odmah karao! oh! koliko bi manje griehah bilo! da bi, kako se koj tvojim imenom zakune, odmah grom s nebesah pukô itd. itd. — Da budu toliki drugi griešnici, čim su sgriešili, umah bili udareni žarkom munjom srdjbe tvoje te strovaljeni u pakao, — nebi doisto bilo toliko grieha, ni toliko griešnikah na svietu! Ti dakle, o Bože, — može se reći, — ti si uzrok, što se grieši; jer si milosrdan i nećeš, da karaš griešnike, nego grieh toli milosrdno trpiš! itd.

Ah! oprosti mi, gospodine, što toliko zadjoh, srdeć se na zloću griešnika, da zlo govorim o tvome milosrdju! Ne, nisi ti, ni tvoje milosrdje uzrok, da griešnici u griesih napreduju; jer ako ti grieh ustrpljivo čekaš i podnosiš, to izlazi od tvoje božanstvene dobrote: a što oni odovlen izvadjaju uzrok svojih griehah, te slobodnje grieše, to izlazi iz pogrdne zloće njihove. Kakva je ta pogrdna zloća, vam govorim, o griešnici! ako se koji ove vrsti odje nalazite, — pogrdna je to zloća, jer je Bog prama vam dobar, zato hoćete vi prama njemu zločesti biti? Jer on griešnike pokorne milosrdno k sebi prima: zato si vi uzimljete slobodu gorje griešiti i njega vriedjati? Jer vas dosele trpljivo bez kazne podnosio, zato ćete vi još u griesih čamiti?!

Ah! poslušajte apoštola sv., koga bi rieči imale prestrašiti i ganuti najtvrdja srca svih onizieh, koji, preuzetno ufajuć se u milosrdje božje, idu griešiti i u griesih se vâljati. Neznaš, veli on, o griešniče, da na taki način griešeći, nečuvenom opačinom pogrdjuješ bogatsva dobrote božje, njegovo čekanje, njegvo ustrpljenje?! A nevidiš, da ova ista dobrota i uztrpljenje, kojim snosi griešnike i griehe im poput otca premilosrdna lahko prašta, imalo bi ti služiti, da se ganeš, da se prije k njemu obratiš i griehe ostaviš?! A ti odovuda slobodu si uzimaš gorje ga vriedjati? Ah! znaj da tako djelujuć navlačiš na se strahovite srdjbe božje, koje će se i izliti na te u dan prestrašni srdjbe! *U onaj dan odredjen ti je kar ili dar polag djelah tvojih* (Rimlj. 24.)

Onaj dakle Bog, dragi krstjani! koj je neizmjernoga milosrdja, jest i neizmjerne pravde. *Nemojte dakle pomisliti*, govori vam duh sv.: *sagriešio sam, pa mi se nije nikakovo zlo dogodilo, — Bog je ustrpljiv, te me odmah nepedepsaje;* — nemojte tako misliti; *jer*

od istoga grieha, koj vam je oprošten, niste slobodni, nastavlja isti duh sv., *a kamo li griehe na griehe trpajuć. Milosrdje božje sa srdjbom blizu je, zato nemoj, o griešniče, kasniti gospodinu Bogu tvomu i nemoj u griehu odmicati dan za danom; jer eto u času srdjbe božje nesretniče! vrhu tebe; sgrabit će te i nadat se nećeš* (Crkov. 5). Ovo je, ovo, ono o krstjani! što se obično dogadja onim griešnikom, koji na grieh urabljuju milosrdje božje. Oni se nerazložito ufaju u ono, što im nije u vlasti. Oni se ufaju, da će im stanovitost njihovu vrieme odkriti, — a neznaju, da se baš takovim vremešnim griešnikom nedopušća vrieme od Boga. Oni su, koji se stalno pouzdaju u milost božju, u dar božji, štono su ga toliko putah prezirali; oni, velim, imaju se bojati, da će im ovaj po pravici božanskoj zanijekan biti. A to nam svjedoči i sám Bog kada veli: *Ja sam vas zvao i nehtjeste me poslušati; pružio sam vam ruke i nehtjeste doći; niste marili za moja ponukavanja, pogrdjivali ste sva moja zvanja: što ću ja činiti? Ja ću se na čas smrti vaše, kad me budete tražili, s vami porugivati, a kad me uhvaćeni iznenada budete molili, neću vas ni gledati; najposlje: kad me budete zvali, sakrit ću od vas milosrdje svoje* (Prisv. 1). Oh! može li se što više reći za strah slobodnih griešnikah, nego su ova svjedočanstva božja?! Istina je, da je Bog mnoge, velike griešnike dugo vremena na pokoru čekao i zvao i najposlje im milost dao, da se pokaju i spase; nu takovih je odveć malo; jer ih usuprot odviše, kojim je ta milost uzkraćena, zato na ono gledeć nesmije nitko spasenje svoje u pogibio stavljati. Izvan toga može se reći, da oni griešnici, koji su dugo griešili, pa se poslje obratili i spasili, nisu bili od Boga toli ponukavani i zvani, koliko smo mi, pa kad su griešili, nisu griešili u ufanju zadobiti milosrdje.

Vjera nas uči sv. da spasa postići nemožemo, ako se neslužimo onimi načini, po kojih se k spasu ide; oti načini jesu: čuvati se grieha i činiti dobra djela, a ako smo sgriešili, pokoru.

Za postignutje dakle spasa potrebno je najprije, kako nas i vjera sv. uči: biti bez grieha; jer tko se u griehu nalazi, on je jur pod osudom izgubljenja vjekovitoga. A sto čini vrag onda? Da zadrži griešnika u lancevih svojih, slobodi ga, da nije zlo stanje njegovo, te da samo grieši, opominje ga, da je veliko milosrdje božje i da će se još lahko, ako uzhtjedne, moći grieha osloboditi. A da ga još bolje u zlu utvrdi, pripušća, da se moli gospi, sv. Antunu itd., te mu veli, ako koju taku pobožnost obdržaje, ma sva zla počinio, da ipak neće biti izgubljen itd.

Drugi način za postignutje vječnoga spasenja, djelovanje je

dobrih djelah. Ovo je članak sv. vjere naše: da bez dobrih djelah, u milosti božjoj učinjenih, nemoremo spasenja zadobiti. *Braćo*, govori sv. Petar, *nastojte, da po dobrih djelih ustanovite zvanje svoje, t. j. da spasenje zadobijete*. Zato Isus u evangjelju plaćom zove slavu nebesku; jerbo se daje za plaću dobrih djelah tako, da, koj nebude dobra djela djelovati, neće one plaće zadobiti. I na drugome mjestu Isus govori: *ako se želite spasiti, obslužujte zapovjedi;* sliedi dakle, da, koj ih neobslužuje, nije mu spasa; a griešnik ih bome nemože obslužiti itd.

Što budući tako, oh Bože, koliko mnogo krstjanah polag svega svoga ufanja za spasenje strovaljuje se u pakô! Upitajte i najgorje griešnike, žele li se spasiti i svaki će odgovoriti: da se žele i ufaju po milosrdju božjem. Ah sliepi ljudi! koji mislite da će vas ufanje spasiti, a kamo dostojanstvo, a kamo dobra djela, a kamo obslužavanje zakona božjega —! Neimate ništa od toga! vaši su griesi, zloće, opačine i uvriede proti Bogu, — pa griehe te griehe spravljajuć još se ufate spasiti?! Oj! nek se nitko nevara, dragi moji! da je Bog hotio griešnike u griesih u raj primiti, nebi doisto angjele za samo jedan grieh iz raja iztjerao u muke paklene!

Treći potrebiti način ufanja onim, koji su kada sgriešili, a žele se spasiti, jest pokora, bez koje neima spasa. Cielo sv. pismo o ničem toliko negovori, koliko o potrebnosti pokore, te ju griešnikom preporučuje — da po njoj srdjbu božju ukrote i pravici božanskoj zadovolje. *Činite pokoru, približilo bo se je kraljestvo božje;* ovo su prve rieči, kojimi je Isus propoviedati počeo (Mat. I.) *Ako se nespokorite*, govori isti na drugome mjestu, *svi ćete poginuti* (Luk. 13). Nije potrebno, da se više bavim o ovoj stvari, jer je ovo istina sveta, — o kojoj nijedan krstjanin sumnjiti nesmije. — Nego sada pitam ja: Ima li mnogo pravednih medju vami, t. j. koji nisu nikada sgriešili i kojim nije potrebita pokora? — Premalo ih je; — odgovarate. Tako je, i ja mislim, Al oh! koliko se bojim, da i izmedju mnogih griešnikah, kojim je potrebna pokora, premalo ih je, koji pravu pokoru za griehe čine, pa se ipak ufaju spasiti! Mà što govorite, otče, vi biste htjeli reći, kako ih je malo, koji pravu pokoru čine? Mi mislimo, da svi pravu pokoru činimo; jer ako griešimo, mi se i izpoviedamo i izvršujemo ono, što nam za pokoru izpovjednik odredi. — Ah dragi moji! istina je, i ja očitujem, da je izpovjed sakramenat od Boga naredjen, u kome se griešniku svi griesi oprostiti mogu — samo ako ga dostojno primi; ali oh! koliko ih malo, koji upravo pokoru izpovjedi čine! Koliko ih je u ovoj lažljivoj misli, da za ovršbu

prave pokore dosta je samo griehe na izpovjedi kazati, a za pokajanje, stanovitu odluku i grieha izbjegavanje ni brige ih nije! koliko ih je, koji se nisu izpoviedali od — itd., pak i opet poslje izpovjedi u iste su se mane povraćali i iste zloće činili, kô da se nikada ni izpovjedili nisu! Što znamenuje ovo draga braćo? To — da se za svoje griehe pravo pokajali nisu, nisu imali tvrde odluke više negriešiti, nit su marili život svoj u bolji promieniti; zato im izpovjedi biahu nevaljale, zločeste, — njimi su griešili a ne pokoru činili. Pogledajte prave pokornike Pelagija, Mandaljenu, Margaritu i druge ovim slične; i oni su mnoga zla počinili, ali kad su počeli pokoru činiti, nikada se više na griehe povratili nisu, nego cieloga života žalostni vrhu počinjenih griehah plakahu gorke suze neutješljivosti. Sv. Petar što je u jednoj noći triputa Isusa zatajio, svaku noć je kroz cieli svoj život za ove griehe čemerne suze prolievo. Sv. Mandaljena itd., Margareta itd. — O ovih se reći može, da su činile pravu pokoru itd.

Razgovor VII.

O ljubavi i ljubljenju božjem.

Do sada govorismo o dvih prvih kriepostih: vjeri naime i ufanju; još nam preostaje *ljubav*, koja je treća kriepost bogoslovna. Ljubav je izmedju sviuh kriepostih najplemenitija, najljepša i najizvrstnija, jer najviše na Boga smiera. — Vjera ga gleda po istinah objavljenih, ufanje gleda Boga kakono cilj svoga blaženstva, što ga se svaki ufa postići, a ljubav gleda Boga tako, da se upravo ustavlja u njemu; pa baš sbog toga neće u nebu biti ni vjere ni ufanja, nego samo ljubav. Od tuda sliedi po nauku sv. Pavla apoštola, da je ljubav izmedju svih kriepostih najveća. Gledjimo dakle dragi krstjani: što je ova ljubav; kako nam je zapoviedjena i kako ju izpunjavati imamo!

Ljubav dakle jest kriepost izmedju kriepostih bogoslovnih najpoglavitija; jer je ona, mà kamo se upravila, svega cilj i svrha. Ona je kraljica svih kriepostih, ona je početak svih dostojanstvah. *Sav zakon u ljubavi se zadržaje i sve zapovjedi*, veli sv. Pavao, *u njoj su stanovite: Finis autem praecepti est caritas* (1. Tim.) A i sv. Grgur veli, da svaka zapovjed gledje na samu ljubav i sve zapovjedi nisu drugo, nego jedna zapovjed; jer se sve zato zapoviedaju,

da ljubav ustanove. Ter kaogod što više granah iz jednoga panja raste, tako više kriepostih iz same ljubavi proiztiče.

Napomenuvši ovo o ljubavi u obće, podjimo malko dalje i vidimo *što je ljubav?*

Ljubav je kriepost bogoslovna, jest od Boga uliveni dar, po kome ljubimo Boga zaradi Boga a i iskrnje svoje (bližnje) zaradi Boga, od kuda vidite: da je Bog poglaviti cilj naše ljubavi, a poslje njega svi iskrnji naši. O ljubavi, kojom smo dužni iskrnjega ljubiti govorit ću poslje, a sada ću samo tumačiti ljubav, kojom smo dužni Boga ljubiti. — Ljubav ova dakle, rekoh, jeste kriepost bogoslovna, jerbo gleda na Boga i o njem se bavi; jest kriepost nad ostale najplemenitija, najizvrstnija, najviša; jer je Bog njezin cilj najplemenitiji, najizvrstniji i najveći. Govori se, da je ovo kriepost Bogom ulivena od kuda sliedi, da je ova kriepost vrhunaravna, koju samo Bog dati more, a drugi nitko. Po ljubavi ljubi se Bog radi njega; ne zato, jer je on dobar prama nam, nego zato, jer je on u sebi najveće dobro i svake ljubavi najdostojniji: po ovoj ljubavi opočiva duša u Boga, raduje se, drago joj je, da je Bog neizmjerno velik, dobar, svet, izvrstit i neizmjerno slavan. Ali to nije dosta; želi jošter i nastoji, da kakono ona, tako i svi stvorovi dobroga ovoga gospodina poznaju, hvale, slave i podpunoma ljube.

Pa ima li zapovjedi, koja zapovieda da ovakvom ljubavju Boga ljubimo? Ah! dragi moji! zar smo danas već i na to došli, da iztražujemo: ima li zapovjedi, koja ovako zapovieda Boga ljubiti? Ta zar nas ista narav neuči, da Boga stvoritelja svoga ljubimo? A zar nam i sv. pisma glasno neviču, da ljubimo svoga dobročinitelja, svoga stvoritelja, svoga odkupitelja svôm snagom, svôm dušom, svîm srcem? Jeda li isti sin božji stvoritelj i odkupitelj naš radi ljubavi naše nesadje s neba, da tolika zla trpi, u nas plamen ljubavi božje užeže, te nas nauči, kako Boga svoga ljubiti imamo?! — Pa se na to dolazi, da se sumnji, ima li zapovjedi Boga ljubiti, dočim vàs naš zakon druga nečini, nego zapovieda Boga ljubiti i uči, kako ga ljubiti imamo!

Kakova mora dakle da bude naša ljubav prama Bogu, da svim zapovjedim božjim zadovoljiti uzmognemo? Ljubav naša, kojom smo dužni Boga ljubiti, mora da bude cjelovita, poslujuća i stanovita; to će reći: ljubi Boga iz svega srca, izpuni zapovjedi božanske i uzdrži se u toj ljubavi tja do konca života svoga. Najprije dakle mora da bude naša ljubav cjelovita; što sám gospodin Bog zapovjeda, kadno veli (Deut. 6.) *Ljubi gospodina Boga svoga, cielim srcem, cielom dušom i cielom kriepošću svojom.* — Po tom dakle nauku valja da

budu sve misli naše pameti, sve želje našega srca, sva ćutenja, sva nagnuća i djelovanja Bogu upravljena; niti da se ikad u druge stvari izim samoga Boga uprave; — i to će reći, ljubiti Boga vrhu svake stvari. Ljubiti pako Boga vrhu svake stvari reći će: Boga više nego ikoju stvar na svietu ljubiti, t. j. svaku, mà najmiliju stvar, koja bi nas u ljubavi božjoj smetala, dragovoljno kvarovati. Nu time Bog nipošto nezabranjuje, da mi druge stvari, kao roditelje, sinove, kćeri, rodjake i prijatelje, — neljubimo, već nam samo zabranjuje, da ih većma, nego samoga Boga, ili kao njega neljubimo; uvriedio bo bi veličanstvo božje, ljubeć stvar više, nego njega, ili istim načinom kao njega. — Neće Bog razdieljeno srce, već hoće, da mu se cielo žrtvuje, hoće da ga cielim srcem vrh svih stvarih ljubimo, i da sve druge stvari samo poradi njega volimo; jer su stvorovi njegovi. Pripravni dakle valja da budemo radje sve izgubiti, nego njega neljubiti; i to će reći Boga cjelovito ljubiti.

Ali kako malen je broj krstjanah, koji Boga cjelovito ljube! Ljube doista krstjani Boga, nu i sáme sebe odviše ljubeć, ljube oholost, izpraznost, bogatstva, nepravedne dobitke, putene nasladnosti, griešna zadovoljstva, sva pako ovu umanjuju, dà uništuju ljubav njihovu prama Bogu. Da li možda oni Boga ljube, koji ustav se iz počinka sv. križem se ni neprekrste, već odmah psuju (blazne) i Boga vriedjaju; — brine se za vremešnost, a Boga nit nespomenù. *Jao takocim*, veli sv. Ivan, *neljubeći Boga pripravljaju si vječnu smrt.* Jao ononu, koj neodstrani, i koj se neokani stvarih, koje ga u ljubavi božjoj prieče!

Budué je, dragi moji, ljubav božja takve naravi, da nemože neljubljena biti, to svakoga krstjanina silom sili, da Boga ne samo ljubi, već da ga vrh svih stvarih ljubi, i da poradi njega vazda dobro djeluje, t. j. da sve zapovjedi božje svjestno izpunjuje. „*Ako me ljubite, govori naš spasitelj, obdržavajte moje zapovjedi* (Ivan 14). *Koj tvrdi*, veli dalje, *da me ljubi*, *neka obdržava što sam naredio.* — *Znate li*, veli opet na drugome mjestu, *znate li — tko mene ljubi?* — *On, koj znade zapovjedi moje, i koj ih točno izvršuje.* To je kazalo, u kojem spoznati možemo, da li Boga ljubimo, i kako ga ljubimo. — Oni ljube Boga, koji zakon božji izvršuju. Vidit ćete, krstjani dragi, kojega, koj pokoru čini, — i ako želite znati ljubi li Boga, promatrajte ga i pazite, da li je po zakonu božjem svoj život uredio. To je ogledalo, u kojem i nje i nas viditi i spoznati možemo. Bog zapovieda, da poštujemo njegovo sveto ime, da svetkujemo blagdane, zapovieda, da svoje iskrnje, kao sáme sebe ljubimo. — Valja dakle

usljed ove zapovjedi da pazimo, da nikomu zla neučinimo, da nikoga neuvriedimo. — Bog nadalje zapovieda, da si srca čista sačuvamo od svake ljage grieha, — valja dalje, da se svega čuvamo, što bi nam srca okaljati moglo; riečju: valja da polag zapovjedih božjih način življenja svoga uredimo; tada će ljubav naša prama Bogu očita i cjelovita biti.

Buduć se dakle za ljubav Boga zahtjeva, da se njegove zapovjedi izvršuju, to možete dragi moji, viditi i spoznati, kako je malen broj onih, koji ga nit najmanje neljube, dočim sad ovu sad onu zapovjed bezsvjestno prestupljuju. Ako pako krstjanin Boga ljubiti želi, to nije dosta, da samo veći dio zapovjedih njegovih obdržava, a manji, dà jednu samo, prekršuje; — jer *tko sav zakon obdrži, a sagrieši u jednome, kriv je za sve*, veli sv. Jakov apoštol. Tko nežrtvuje Bogu svu ljubav i cielo srce, to mu i ovo, što mu daje, odbacuje; jer mu se nemože razdieljeno srce i razdvojena ljubav dopasti. To je što krstjani sadanje dobe činiti žele. Hoće da sjedine ljubav božju sa ljubavju griešnom, hoće da obdržavaju zapovjedi božje, a ujedno jih prekršuju, hoće da sjedine Boga najčistijega duha s nečistim duhom, hoće da obojici služe i da obojicu ljube. Hoćeju da se čini ono, što njekad bezobrazna žena, ukradši materi diete, mudromu Salamonu predloži: *nec mihi, nec tibi sit, sed dividatur* (Reg. 3). I to je, što vrag od krstjanah zahtjeva. Vaše srce govori on, nek bude i moje i božje; ja nezahtjevam, da se u svako zlo upušćate, već hoću da nebudete ni polag zapovjedih božjih živili. Polazite crkve, nu uz to takodjer i krčme i ostale zle kuće. Slušajte prodiku, nu slušajte takodjer zle i nečiste razgovore, riečju vaše srce mora da bude i moje i božje, dakle: „*dividatur*“ činite dobro, al uz to nepropustite zla činiti. — Tako nagovara nečisti duh krstjane, i tim načinom odciepi s vremenom srce od Boga i sebi ih prisvoji. Nu sasvim protivno Bog govori; ako neobslužujete sve zapovjedi njegove, i ako mu cielo srce i svu ljubav nežrtvujete, odbacit će vam i ono što mu dajete.

Ljubav božja mora napokon da bude stanovita, t. j. u svakoj suprotivštini postojana; i mora da nadvlada svaku napast, koja bi srce od Boga odciepiti nastojala. — Nu ljubav božja nesadržaje se samo u riečih, uzdasih, željah, nego takodjer u podnašanju svih suprotivštinah porad Boga. Kao što se bo zlato u vatri spoznaje, tako isto se u nesgodah i nevoljah ljubav božja očituje. — I tko Boga ljubi, toga neće ništa od njega odciepiti, dà ni mač, ni vatra, ni voda, nit ikoja suprotivština. — Ljubav božja mora da bude postojana; valja dakle, da ne samo njekoje već da sve napasti hrabro nadvla-

damo i da isti život prije žrtvujemo, nego da se od ljubavi božje odvratimo. *Ništa,* veli sv. Pavao apoštol, *nas neima od ljubavi božje razstaviti, ni glad, nit muke.* I takova mora da bude ljubav svakoga krstjana, koj se želi Bogu dopasti, i dušu svoju spasiti; a koj inače misli, nit Boga ljubi nit će se ikad spasiti.

Nikakova u istinu potreba, nikakova nevolja, nijedno progonstvo nikoja sila, može biti, koja bi ljubećeg Boga od te ljubavi odvrnuti i na grieh sklonuti mogla. Nu malo ih imade, koji Boga tako ljube. Nisu sveti tako činili, — već su sve muke, podnosili, dà isti život izgubiti voljeli, nego da sagrieše, i da po griehu ljubav božju izgube. (Ovdje valja koj primjer iz života svetih navesti).

Ovi i mnogi drugi krstjani ljubiše Boga istinito, cjelovito, djelujuć, i postojano. To je ona sveta vatra, kojom hoti Isus da užeže sviet; i ova valja da u nas gori, ako se spasiti želimo. Nije inače krstjani dragi, već da ljubimo Boga, i da si tako duše spasimo. Sada vam predočujem život i smrt, vječni blagoslov i vječno proklestvo. Blagoslov i vječni život će vam u dio pasti, ako Boga pravo ljubite, a prokletstvo i vječna smrt vas čeka, ako u ljubavi božjoj uzmanjkate. Odaberite sada što volite! O veliki Bože mi odabrasmo tvoj sv· blagoslov i život vječni, tvrdo odlučiv, da ćemo te vavjek cielim srcem ljubiti. — Istina je, Bože naš, iskreno izpoviedamo, da smo do sada veoma hladni u ljubavi prama tebi bili. Nu kajemo se iz cieloga srca, žaleći, što smo tako kasno našu dužnost spoznali; nu sada o Bože! odlučujemo i molimo te da tu našu odluku utvrdiš, da ćemo te ljubiti u životu, da te tako najžešćom ljubavi u dvorovih nebeskih ljubiti uzmognemo. Amen.

Razgovor VIII.

O uzrocih, koji nas nukaju, da ljubimo Boga.

O izvrstnosti krieposti ljubavi prama Bogu, govorio sam vam u prijašnjem govoru, stavljajuć vam pred oči veliku dužnost krstjanina, koja ga obvezuje, da ljubi Bogn cielim srcem, ljubavju cjelovitom, djelujućom i postojanom. Nu kako ćemo mi, kažu mnogi, koji smo slabi i studeni ljudi, ljubiti Boga na takov način, takvom ljubavju, koja sve nadvisuje, i u kojoj se svaki zakon božji točno izpunjuje, — to je veoma mučno. Kako će goriti u nas onaj plamen ljubavi božje,

koj je gorio u svetih, tako da mi vazda pripravni budemo sve za ljubav božju podnieti, dà isti život, ako uztreba, izgubiti? Tko nas može tom ljubavju napuniti? Nitko u istinu, krstjani moji, to učiniti nemože, već sám duh sveti, koji se ljubavju božjom nazivlje; on nam tu plemenitu ljubav podjeljuje. U tu ću vam svrhu, krstjani dragi, danas njekoliko uzrokah navesti, koji nas na ljubav prama Bogu nukaju. 1. Dužni smo Boga ljubiti sa svom ljubavju; jer nam to sám zapovieda i nalaže, 2. jer je Bog u sebi neizmjerno dobro svake ljubavi vriedan, 3. jer nas je prije neizmjernom ljubavju obljubio, i sveudilj ljubi, te nam iz te neizmjerne ljubavi sva dobra podjeljuje.

Ponajprije moramo Boga ljubiti; jer nam to sám nalaže, i zapovieda, i buduć je naš gospodin i stvoritelj, može nam zapoviedati, a mi kao njegovi podložnici i stvorovi, valja da ga ljubimo, i da mu, izpunjujuć zapovjedi njegove, služimo. To biaše njegova prvotna svrha, kad je čovjeka stvarao, da ga ljubi. I doista sve što imademo, ponukuje nas na tu ljubav, ništa bo neimamo, što od njega primili nismo. Život koj živimo, zdravlje, kojega se uživamo, imućtvo, hrana i odielo, koje posjedujemo, svi stvorovi, koje gledamo i kojimi se služimo, — nisu od drugoga, već od Boga, koj nam sva podjeljuje, samo da ga sveudilj ljubimo. Nije li nam Bog onu slavu, koje ćemo se vjekom u nebu njekoč uživati, — iz ljubavi prama nam pripravio!? Kako možemo dakle tako tvrda srca biti, da se nepoklonimo u ljubavi i zahvalnosti višnjega; da zapovjed čekamo od njega, kojom da nam naloži, da ga ljubimo. Kako mi bez svake zapovjedi prijatelje, roditelje i znance svoje ljubimo, te se iz te ljubavi više putih u pogibelj stavljamo. A mi da neljubimo najvećega prijatelja i dobročinitelja svoga? Kakova nezahvalnost, kolika zloća! —

Doista je višnji gospodin Bog naše okorjelo srce predvidio, te nam je poslje svih uzrokah, koji nas na ljubav prama njemu ponukuju, očitu zapovjed dao, usljed koje nam se nalaže, da ga vrh svake stvari ljubimo. Da bi mi po neizkvarenom nagnuću Boga ljubiti htjeli, to nam nebi trebalo zapovjedi, da nas obvezuje, dà kad bi i bio na svietu koj zakon, koj bi nam Boga ljubiti zabranjivao, mà i mučno bilo trpiti, pregriešiti bi ga doista morali; samo da Boga, koj je vrielo svih naših dobarah — ljubimo. Svaki čovjek ćuti njeko naravno nagnuće, koje ga sili, da traži ono što je dobro i liepo; i to mislim svaki od vas uvidja; jer čim je ljepši stvor božji, bio mužki bio ženski, tim ga više čovjek obljubi. — Nu sada vas, dragi moji, pitam, da li se može koja ljepota i dobrota na tome tužnome svietu

naći, koja bi se mogla ljepotom i dobrotom božjom usporediti? Namislite si sve ljepote, dobrote i izvrstnosti ujedno; — sjajno sunce na nebu, množinu svjetlih zviezdah, krasotu nebeskoga svoda; sva najljepša stabla i ostalo bilje, biser, dragocjeno kamenje, zlato i srebro! Ova čovjeku tako omile, da je sav zanešen i da svu skrb upotrebi, da se tih dragocjenostih dočepati može. — Koliko putah se sgadja, da, kad čovjek liepo ili osobito dobro čeljade vidi, da se tako unj zaljubı, da na posljedku iz pameti izadje! Ako je dakle takovih ljepotah u božjih stvorovih, kolika mora izvrstnoga samoga početnika i stvorca njihovoga biti! Sve ljepote i izvrstnosti, koje se samo pomisliti dadu u stvoru božjem, jest još manje, nego ništo pram izvrstnosti božanskoj. Pa da ljubimo te ništetne zemaljske ljepote i dobrote, a najveće dobro, vrutak svih izvrstnostih, da neljubimo! Kolika izkvarenost naravi ljudske! Da bi vi, krstjani dragi, samo za jedan časak Boga viditi mogli, vjerujte mi istinito, da bi se od dragosti srce u vas raztopilo, i tako biste se u njega zaljubili i zanieli, da bi dragovoljno odlučili sve muke i nesreće ovoga svieta pretrpiti, samo da ga opet za jedan časak gledati uzmognete. Ako bi dakle jedini pogled tjelesnima očima toliku promjenu u vas uzrokovao, zašto nebi duševni pogled, najme pouzdanje u svetu vjeru, koja nam o božjoj izvrstnosti svjedoči, tako u nas djelovao. Vjera nas sveta uči, da ćemo Boga vjek vjekoma gledati i njega se uživati. Pa ako su svi ti uzroci nedostatni, da nas na ljubav prama Bogu ponukaju, to još jedno preostaje, što nas na ljubav potaknuti mora, najme kad pomislimo, da nas je on prije neizmjerno ljubio, iz koje ljubavi nam takodjer sveudilj neizmjerna dobročinstva podjeljuje. Još nas nebiaše, a on nas već ljubljaše, i u toj ljubavi učini nas bićem, podieli nam razum i pamet, da njegovu izvrstnost spoznati; — volju, da ga ljubiti i njemu dobrovoljno služiti možemo. Pogledji čovječe na sebe sama i razgledji se na oko po širokome svietu; ništa nećeš naći, što nije Bog iz neizmjerne svoje ljubavi prama nam stvorio. Nu što više, — ljubljaše nas on, kad smo njegovi najveći neprijatelji bili; po griehu bo Adamovome postadosmo svi neprijatelji božji i robovi diela paklenoga, podvrženi mukam paklenim.

Ali što učini dobri Bog, da nas iz toga robstva izbavi i da se opet s njime oprijateljimo? Nemogav inače, to izvršiti, — ostavi druga osoba presvete trojice, živi Bog, poredi nas svoju slavu, snizi se u veličanstvu svojem, izadje iz krila otca svoga, u ovu suznu dolinu, uzme tielo čovječansko, da može za nas trpiti, podnese strašnu muku, i umre smrtju najgrozovitijom, da nas samo s otcem svojim nebeskim pomiri, i da nas naših biedah oslobodi. O ljubavi neizmjerne! I tim

nas ne samo oprijatelji s otcem Bogom, već nas i njegovimi sinovi učini; neoslobodi nas samo iz robstva duha paklenoga, već nas i dielnici kraljestva nebeskoga učini. — To je ono, što bi nas plamenom ljubavi prama njemu užgati moralo! i kao što je Bog toliko za nas trpiti hotio, valja da i mi sve radje trpimo, nego da u ljubavi prama njemu ohladimo! Dà što više! — Spasitelj nije samo onda za nas sve trpio, već iz neizmjerne ljubavi prama nam, pod oblikom se kruha nam za hranu podaje, s nami se sjedinjuje, želeć, da se i mi s njim u ljubavi sjedinimo; — nu poslje kako smo ga toliko putah uvriedili, duhu se paklenomu predali, neostavlja on nas, već nas traži, i k sebi prizivlje. — Kolika je dakle ljubav božja prama nam! Nu koliko je naše nehajstvo i naša nemarnost, kad nećemo, da mu ljubav za ljubav vraćamo! — Pripovieda se o njekom nevjerničkom narodu istočnih stranah, da, čuvši od njekoga misionara propovjed o neizmjernoj ljubavi božjoj prama nam, zavikoše: O kako dobar je Bog krstjanski! O neizrecive sreće krstjanske, što imadu toli dobroga Boga! Nu što bi ti nevjernici onda rekli, kad bi znali, da krstjani ili malo ili sasvim ništa Boga neljube? Dà, što bi rekli kad bi znali, da mnogi krstjani, ne samo da neljube Boga, već ga pogrdno vriedjaju, zapovjedi njegove pogrdjuju, griesî ga napastuju? U taj razdiel krstjanah, i mi svi, promisliv svjestno, uvrstiti se moramo. Zastidimo se dakle, te ako smo do sada tako bili, nemojmo od sada, već se ozbiljno promienimo, kajeć se za nehajstvo svoje, i počmimo Boga cielim srcem ljubiti!

Doista, o dobri Bože! do sada te nismo ljubili, kako bi valjalo da te ljubimo; nu sada se kajemo za nezahvalnost svoju, i odlučujemo čvrsto, da ćemo te od sada cielim srcem, svom kriepošću i svom dušom ljubiti, i da tu odluku svoju izvesti možemo, molimo te, podieli nam vazda svoju ljubav, koja je neprocienjeni dar, što nam ga samo ti dati možeš. — Dužni smo pako djela ljubavi božje očitovati. 1. Čim k razumu dodjemo i Boga spoznajemo. 2. U svakoj smrtnoj pogibelji. 3. Kad smo u pogibelji, da smrtno sagriešimo. 4. Kad se spomenemo dobročinstvah božjih; njegove neizmjerne izvrstnosti i svoga nehajstva. 5. Kada se poslje učinjenoga grieha u milost božju povratiti želimo.

Razgovor IX.

Pokazuje se, kako se djelî ljubav božja očitovati može.

U dvih prošastih govorih, govorio sam vam dragi moji! o ljubavi božjoj, i kazao sam vam, kakova mora da bude naša ljubav prama Bogu, i kako smo ga dužni ljubiti. Razložio sam vam glavnije razloge, koji nas na tu ljubav nukaju. Nastojmo dakle, da često i ako je moguće svaki trenutak djela ljubavi izvršimo. Da pako stvar olakšam, kazati ću vam danas, kako se djela ljubavi izvršuju, i kako se ljubav božja dobiva?

Prije, nego što kažem, kako se ljubav božja djelom očituje, želim da si dvie stvari ubilježite. Prva je, da, jer je ljubav božja najkoristnija, najpotrebitija i najizvrstnija kriepost, svaki, koj spasenje duše želi, sve misli, sve rieči i sva djela, na tu kriepost upravi. Iz te smo jedino svrhe stvoreni, da Boga ljubimo, i s toga nas uzdržaje na ovoj zemlji, i s toga dodje Isus sin otca Boga na sviet da užge ljubav njegovu u svietu. Valja dakle, da ovu istinu duboko u srca usadimo, i da ljubav prama Bogu za svoju najveću dužnost smatramo: od tuda pako sliedi, da sva naša djela na to upravljena biti moraju.

Druga stvar, koju si unapredak pamtiti morate, jest, da sva djela naša, dobrota i izvrstnost njihova od ljubavi božje zavisi, i da ih jedino ljubav božja posvećuje. Molite, dielite milostinje, činite pokore i druga dobra djela; nu ako sva ova ljubav božju za svrhu neimadu, t. j. ako se nečine poradi Boga, sva su nevriedna i nezaslužna za život vječni. Vidite dakle, od koje je koristi djelovanje svoje tako urediti, jer ako su inače naumljena, svu vriednost gube. — Nu znajte još osim toga, da se ljubav božja nesadržaje samo u ljubeznìvih riečih i čuvstvih srca; nije dostatno reći: Gospodine Bože, ja te ljubim cielim srcem i za te sam sve zlo trpiti pripravan. — Dobro je tako često iz srca govoriti, nu nije dostatno; ljubav bo mora vazda plamtiti u srcih naših. — Dobar sluga, koj svoga gospodara ljubi i koj mu ugoditi nastoji, neostaje samo kod riečih i željah, već mu svoju ljubav djelom očitovati nastoji. Djela se dakle zahtjevaju, koja se iz ljubavi prama Bogu izvršavaju, i tim se poznaje, dragi moji, koj Boga ljubi; i s toga sam nakanio, da vam posebice protumačim, kako valja djelovanja uredjivati, da budu puna ljubavi prama Bogu.

Ako je n. pr. tko bolestan, pa ako ga znanac posjeti, te ga tješi uvjeravajući ga, da znade liek proti toj bolesti, i kaže mu ga;

nu ako je taj liek takove naravi, da ga bolestnik nemože bez grieha upotrebiti, to će ga sigurno, ako Boga ljubi, odstraniti, te se neće takovim liekom služiti; ako se pako tim liekom posluži, to se nemože sigurno reći, da Boga ljubi, dočim voli zdravlje, koje griehom zadobije, nego da za ljubav Boga dulje boluje. Takov je slučaj, ako tko veliki dobitak dobiti misli, nu ne bez grieha, to se za ljubav Boga tomu dobitku odreći mora. Sluči se, da je tko prisiljen ili sagriešiti ili život izgubiti; ako takov Boga ljubi, prije će život žrtvovati, nego sagriešiti. Eto dakle, dragi moji, kolika se ljubav prama Bogu djelom očituje.

Možemo nadalje djela ljubavi božje izvršivati, ako volju sasvim volji božjoj podložimo; u svih dakle nevoljah, trudih, nesrećah i ostalih tegobah, koje nas tlače, valja da čvrsto u ljubavi božjoj obstojimo. Volja gospodara, valja da bude i slugam volja. Nećemo dakle nikada pravi sluge božji biti, ako neizvršimo volju njegovu; niti ćemo ikada istinito reći moći, da ga ljubimo, ako nećemo tako u sreći kao i nesreći volju, volji božjoj podvrći. Pa što nam koristi, mà mi i u bolesti nestrpljivi bili, sve jedno nećemo prije ozdraviti, dok neće božja volja biti. Slabo je tielo čovječje, nu valja ga kriepiti, pouzdajuć se u Boga i srce u ljubavi sjedineć s voljom njegovom. Zar vi mislite da nisu sv. mučenici vatru, udarce i ostala zla ćutili? Jesu doista, i te kako! nu, buduć su ljubavju prama Bogu plamtili, trpili su sva na veću slavu božju. Neka dakle trpi tielo bolesti, siromaštvo, tegobe, ništa zato, držimo samo srce s Bogom sjedinjeno, podnosimo dragovoljno, neproklinjajući odlukah božjih i tako ćemo Boga podpuno ljubiti. To si dobro usadimo u srca i priviknimo u bolesti i nevoljah češće ljubav u sebi probuditi i reći: Bože, tvoja nek se puni sv. volja sada i vjekoma! I tako će cieo život naš djelo ljubavi božje biti.

Možemo nadalje djela ljubavì činiti, veseleć se, nasladjujuć se, nu samo poradi veličanstva ljepote i dobrote stvorca nebeskoga. Istina je, da, buduć je Bog u sebi bitje najsavršenije, mi ništa k njegovoj izvrstnosti doprinieti nemožemo; ali radujuć se nad njegovim veličanstvom, pokazujemo ljubav svoju prama njemu, i u toj ljubavi nalazi on svoju dopadnost. Četvrti način, da djelujemo za ljubav božju, jest, kada se čine djela pokajanja. Dobro je kajanje, koje proizlazi iz straha, da neupanemo u muke paklene, ili radi gubitka raja nebeskoga, nu valja da takvo pokajanje imade čvrstu odluku nikada više negriešiti. Ali mnogo bolje i izvrstnije je pokajanje, koje svoj temelj u ljubavi božjoj imade; t. j. kada se čovjek nekaje s toga, što

je pakao zaslužio, ili što je raj izgubio, već samo zato, što je Boga uvriedio, i što je u ljubavi prama njemu pomanjkao, nu s odlukom, da neće nikada više griešiti. Da pako to uzmognemo, valja da češće o Bogu mislimo, i da vazda njegovu prisutnost pred očima imademo, da njegove zakone obdržajemo i da njegova dobročinstva razmišljajemo.

Drugo, da imamo ovu ljubav, valja nam mnogo poradi Boga djelovati, moliti, nabožovati i milostinju dieliti. Toliko je Bog učinio za nas, toliko nam udobrotvorio, — kako ćemo dakle moći Boga ljubiti, ako dobro neuzdjelujemo i od dobarah onim, koji su potrebni, za ljubav njegovu neuzdademo?

Treći način dobiti ljubav božju jest mnogo trpiti zaradi njega. Tko ljubi Boga, valja, da mnogo trpi i na tielu svome, a to tim više, što mu neima ugadjati, valja da trpi i od svieta, jer se njegovim naukom i običajem ima suprotstaviti, a i od vraga paklenoga, jer proti njemu ima vojevati. Mnogi će reći, da ljube Boga, a kad im što zarad njega trpiti treba, odstupljuju od njega itd.

Nu kako vam još u početku rekoh i opet velim: ljubav božja je dar božji, a ne kriepost, koja se naravno u srcih nalazi; zato je najbolji način neprestano moliti Boga, da nam sv. ovu kriepost u srca ulije. Od Boga nam svako dobro dolazi, zato i to najbolje da ga ljubimo; dužan bo nam nije ništa dati, ako neišćemo. Molimo ga dakle o braćo draga i sestre! molimo ga, i nikad neprestajmo moliti: da nam plamenom ljubavi svoje užge srca naša; molimo ga ponizno, vrućo-željno! — molimo ga odmah:

O predobri Bože naš! Evo ti prikazujemo sad za vazda cjelovita srca naša! Nu su darovi nedostojni veličanstva tvoga, jer su studenija od leda i neplamte ljubavju tvojom. Zato te molimo, da u njih užežeš plam ljubavi svoje i da ih u ovoj svetoj vatruštini tako utvrdiš, da ljubavju tvojom nikada neugasnu. i da nikada drugu stvar neuzljubimo do tebe samoga otče sladki! ti bo si nas samo za svoju ljubav stvorio. Učini nam ovu milost vrh ostalih darovah tvojih itd.

Razgovor X.

O múnah ljubavi božjoj protivnih.

Iztumačiv vam u predjašnjem razgovoru, kakva ima biti ljubav, koju smo Bogu dužni, kojimi se uzroci imamo k njoj skloniti i kako

valja, da ju čini pokažemo, da nebude nepodpuna, prelazim svojim govorom na mane i griehe, koji se toj svetoj ljubavi suprotive.

Mnogi su griesi, koji se protive ljubavi božjoj, dapače ovi su griesi proti toj svetoj krieposti; jerbo čim se god Bog uvriedjuje, ono se protivi ljubavi božjoj. Ali sasvim tim imade njekih glavnijih griehah, od kojih se drugi radjaju — i ti će biti predmet govora moga.

Najprva mana, koja se ljubavi božjoj suprotivi, jest prekoredna ljubav samoga sebe. Sv. Augustin, govoreći o ljubavi, razlučuje uvieke dvostruku ljubav; jednu, kojom ljudi Boga ljube, a drugu, kojom ljube sebe same; zatim kaže, da se po ovoj dvojakoj ljubavi sagradjuju dva grada: Jeruzolim i Babilon. Oni, koji ljube same sebe pogrdom božjom sagradjuju grad zemaljski — Babilon; a oni, koji ljube Boga, sebe pako preziru, sagradjuju grad nebeski — Jeruzolim. — Tko ljubi sáma sebe, traži svoju slavu; a tko ljubi Boga, traži slavu božju. Griešnici, koji ljubite sámi sebe prekorednom ljubavi, Boga pako prezirate, te samo tražite, da svojoj požudi zadovoljite, zidjete grad vražji; a vi duše svete, koje sebe prezirete, a samo Boga ljubite i njegovu slavu tražite, prebivati ćete u gradu božjem — gore na nebesih. — Ljubav samoga sebe, bogoljubni moji! vodi na vječno pogubljenje, a ljubav božja na vječno spasenje.

No da se tko neprevari, potrebno je znati, da je ljubav samoga sebe dvovrstna: jedna je dobra, kojom mi po volji božjoj sebe ljubimo; a druga zločesta, nepravedna, opaka, kojom sebe prekoredno ljubimo, nemisleći na drugoga, nego samo nastojeći, da zadovoljimo našim požudam i zahtjevom. Ljubiti sáma sebe nije stvar zločesta, nego dobra i od Boga nam zapovjedana; no ova ljubav valja da bude razložna, t. j. da se nesuprotivi ljubavi božjoj, ili da ništa netražimo, čim bismo mogli Boga uvriediti i da sebe prama Bogu sasvim preziremo. Ona je ljubav vlastita, zločesta i opaka, kojom čovjek, da učini sebi na volju, nepoznaje nikakova zakona, već sve traži, da sebi što u slavu doprinese, sebi poslednju svrhu stavlja, kojom, na što ga god želja ponese, trči, nepazeći, da je od Boga zabranjeno, i nemareći što će Boga uvriediti. Tko sada nevidi, u koliko je ova prekoredna ljubav opaka, i ljubavi božjoj suprotivna, buduć da njekim načinom po njoj čovjek sebe za Boga priznaje? Nije druga o krstjani! ako ćemo se spasiti, nego se odreći samih sebe u svem onom, čim se Bog uvriedjuje, koliko mu drago ono ugodno i željno bilo, — a što Bog naredjuje, ono, mà kako nas težko stalo, imamo izpunjavati, obslužavati i činiti, jer nas na to ljubav njegova zadužuje.

Druga mana (manjkavost) suprotivna ljubavi božjoj jest *za-*

boravljati na Boga. Mana ova, u kojoj se mnogi nalaze, s toga je gorja, što ju mnogi ni za grieh nesmatraju. Mà kako je moguće, dragi moji! da se koj na Boga zaboraviti može? Bog je naš stvoritelj, naš gospodar, on nam je bitje dao, on nas uzdržaje, po njem imamo, što god imamo; o njem u svako vrieme i svaki čas zavisimo, u njem živimo, u njem se gibljemo, po njem djelujemo, bez njega ništa nemoremo. Prebrojite, ako morete, dobročinstva, kojano vam Bog svaki čas čini! Od Boga imamo dušu, tielo, od Boga razum, zdravlje, od njega snagu, jezik i sva uda; od Boga imamo hranu, odielo, kišu, sunce, zimu, vrućinu i sva stvorenja. Sve nas ovo zove, sve nam viče: da se Boga svaki čas spomenemo. A mi neharni medju tolikimi dobročinstvî, da se s njega zaboravimo?! Bog uvieke na nas misli i nikada nas nezaboravlja; a mi riedko o njem mislimo, a mnogi možebiti nikada kako valja nemisle. Bog bdije sveudilj vrhu nas i providjeva nas milostivo, a mi nepazimo na njega, da mu zahvalimo, da ga ljubimo! Ej neharnih nas! Odovuda proizlaze svi griesi, jer tko bi se Boga svedjer spominjao, nebi pomišljao, govorio ili takova šta činio, što bi Boga vriedjalo itd.

Treća mana, koja se čini proti ljubavi božjoj jest: tužiti se na Boga, ili mrmljati proti providnosti i naravi božanskoj. Koliko se putah gubi ufanje u providnost božju! Koliko putah govori se mišlju ol' jezikom: zašto Bog ovo prepušća; baš ovo se nečini dobro; kakova je ovo pravda; toliki dobri pate s nevolje, a zli se sreće uživaju; nije nikoga nevoljnijega od mene; Bog me u svem unesrećuje; neimam ništa čim bi preživiti mogao; svi su me ostavili, dà isti Bog; — tako govore opaki griešnici — pa što više, vele: neima providnosti božanske, neima pravice, i Bog čini, kako ga je volja! — Aj neharnih krstjanah! Što ste vi, da Boga sudite? Sliepci, kukavci, crvi zemaljski! — pa se smiete u božje naredbe pačati, proć njegovoj providnosti mrmljati, njim upravljati i njega vladati!

Mà da mnogo neproduljujem, već da sve u kratko rečem: znate li, što se najviše protivi ljubavi božjoj? Prokleti grieh smrtni. On je, on, najveći neprijatelj ljubavi božje, koj ju sasvim ubija, jer čini, da se griešnik odmetne od Boga, ter se prikloni k stvorovom. Te kolika je pogrdna to uvrjeda, kad jedan zemaljski car, kakavno je svaki čovjek, primiv od Boga sve što ima i isti život, upadne u toliku zloću, da ustane proti tomu dobromu i prevelikomu Bogu, stvoritelju i nadaritelju svomu, odmetne se od njegova gospodarstva, suprotivi se njegovoj svemogućoj volji, suprotivi se pravdi njegova zakona, pogrdi svetinju njegovih zapovjedih? A zašto sve to? — —

Da izpuni svoje griešno hotenje — da uzimàde koju zabranjenu nasladnost, da uzimàde koje dobro zemaljsko, pregrdnom opačinom njega za više procjenjujuć, nego li Boga istoga. Oh zloće! Oh opačine! — Nu nije tu svega. — Grieh uništuje, koliko god može, Boga, ubija Isukrsta, iznova ga muči, razpinje i umara. Každerte mi, kako se može podnieti i trpiti toli nečuvena opačina i zloća? Koliko smo putah mi, krstjani! to strahovito zlo proti Bogu svomu učinili? Ah! kori nas duša naša, da je ne jedan put, nego više i više putah takva opačina od nas počinjena! Što imamo dakle od sada činiti? — Evo.

Kad je sveti Petar poslje uzašašća Isusova u čudnovatom jednom govorenju prikazao Židovom, kakvo su zlo učinili, ubiv Isusa. udareno bi srce njihovo velikom žalošću, i zato okrenuv se k apoštolom rekoše: Ljudi, braćo, poslje tolike zloće, koju smo učinili, *što nam ostaje sada, da činimo!? Quid faciemus viri fratres? Agite poenitentiam. Činite pokoru,* odgovori im Petar. To je dakle liek, kojim se poslje grieha imamo služiti. Činimo pokoru, plačimo griehe svoje, da po pokori osvetimo toliku uvrjedu; trapimo tielo svoje pokorom, postom itd. Odrecimo se za uvieke griešnih zadovoljstvah tiela i svieta. Umrimo sada želji i ljubavi tiela i svieta, da neživimo nego samomu Bogu i njega samoga ljubimo!

Doisto, doisto o dragi Bože! to je liek, kojim ćemo od sada liečiti uvrjede toli učinjene, t. j. činit ćemo pokoru. To je odluka naša, što ju sada za svedjer činimo. Ali ti nezaboravi na ono, što si obećao. da u koje god se vrieme griešnik k tebi obrati, da ćeš mu griehe oprostiti.

Oprosti nam dakle itd. —

Razgovor XI.

O ljubavi prama iskrnjim.

O prvoj i najvećoj zapovjedi, koja jest ljubiti Boga iz svega srca, sa svom moći, sa svom dušom, govorio sam vam u prošastih razgovorih i kazao sam vam, kako imamo ljubiti Boga, da izpunimo tu najveću zapovjed; nu ta plemenita kriepost ovdje se nezaustavlja: ona nas nenagiblje samo Boga ljubiti iz svega srca, nego jošter, da ljubimo bližnjega (iskrnjega) zaradi ljubavi Boga, te da ga neljubimo, kako mu, da mu, t. j. kako god, već ga ljubiti kako sebe iste. Poslje

kako reče naš spasitelj (Mat. 22). *Ljubi gospodina Boga svoga sa svim srcem svojim* itd., te nadodav, da je to prva i najveća zapovjed, nadostavi odmah, da je druga toj prilična: *Ljubi iskrnjega svoga kao sama sebe.*

Tko se nebi čudio dobroti božjoj, da on zapovjed ljubljenja iskrnjega izjednačuje sa zapovjedju ljubavi svoje iste? Imajuć vam danas o ovoj drugoj zapovjedi govoriti, izpoviedam vam istinu, da ja vàs protrnjujem, promišljavajuć s jedne strane dužnost, da se od svih ona izpuni, a s druge strane, kako je od svih pogrdjena i neizpunjena; buduć se je sada ljubav iskrnjega u ljudih sasvim utrnula. Ono je još što me straši, da je ljubav iskrnjega mučnija za obsluženje, nego ista ljubav božja, buduć nas na ljubav Boga prigiba njegova dobrota, ljepota, veličanstvo i njegova dobročinstva, štono ih počini i neprestance čini te tako nas sve na silu k ljubavi svojoj priteže. Ali koliko putah se dogadja, da iskrnji na mjesto dati nam uzrok, da ga ljubimo, daje nam sasvim nedostojanstvom povod, da ga mrzimo? Koliko putah na mjesto, da nam čini dobro, čini nam zlo veliko, pak uz sva ta njegova nedostojanstva, uz sve te uvrjede hoće Bog, i zapovieda, da ga ljubimo. Pa koliko je mučnije obslužiti tu zapovjed, toliko većma nas Bog zadužuje, da ju obslužimo, i zato je toli veća potreba, da o toj zapovjedi govorim. Vidit ćemo dakle, odkud iztiče dužnost ljubiti iskrnjega, zatim uzroke ljubavi, što vidivši poznati će svaki, da mu je tolika potreba ovu zapovjed obslužiti, koliko potrebno mu se je spasiti.

Činit će se komu čudnovato, da onaj Bog, koj nam toliko zapovieda i priporučuje, da ga ljubimo sa svim srcem i vrh svake stvari, hoće pak poslje družtvo u svojoj ljubavi prepustiti, t. j. naše iskrnje. Tako je doisto, krstjani! ljubav je kriepost, iz koje plemenita korena izlaze dva preliepa cvieta, ljubav božja i ljubav iskrnjega, koja jedna bez druge stati nemogu; one su nerazdjelive: iz ljubavi božje izlazi ljubav prama iskrnjim, a po ljubavi iskrnjih uzdržaje se, povećaje se, uzmnožaje se. Tko hoće dakle ljubiti Boga, ima ljubiti iskrnjega, a tko ljubi iskrnjega istinito, ljubi Boga. Ove se dvie ljubavi jedna za drugu veže i kakono dvie olke (uljike, hvojke) jedna za drugu su svezane. Ljubite Boga, ljubite dakle i iskrnje svoje. Neljubite li iskrnjih, znajte da neljubite ni Boga.

Ja ljubim Boga, reći će tkogod, činim svaki dan djela ljubavi božje, al nemogu ljubiti onoga čeljadeta, koje me toliko uvrjedjuje, ono mi je jako omrzlo, nemogu ga gledati kamo li ljubiti. — Nemožeš ljubiti? Pa veliš, da ljubiš Boga? *Lažeš,* veli ti sv. Ivan, *nije istina,*

da ljubiš Boga, dok neljubiš iskrnjega svoga, koga ti Bog ljubiti zapovieda. Kako će tko reći moći, da ljubi Boga, kada ono, što on naredjuje neobdržaje? (Si quis dixerit, quoniam diligo Deum, et fratrem suum oderit, mendax est. Joan. 4). *t. j. tko veli da ljubi Boga, mrzeć iskrnjega, lažac je.*

Nije moguće, krstjani dragi, ljubiti Boga, ako se iskrnji neljubi; jerbo ljubav iskrnjega jest plod, koj izlazi iz ljubavi božje tako, da se po ljubavi iskrnjega poznaje, koliko tko ljubi Boga, malo, mnogo il nimalo. Sveti, koji su u veliko ljubili Boga, imali su i veliku ljubav prama iskrnjim.

Vidivši, mili moji! odkuda proizlazi ljubav iskrnjega, i kakva valja da bude, podjimo malo uzroke, s kojih imamo ljubiti iskrnje.

Prvi poglaviti uzrok, s koga imamo ljubiti iskrnje svoje jest, što nam ne samo Bog zapovieda ljubiti ih, te tu zapovjed jednači sa zapovjedju ljubavi svoje, nego nam još toli vruće, toli čvrsto zapovieda, da se bolje nemore. *(Hoc est praeceptum meum, ut diligatis invicem). To je zapovjed moja, da se medju se ljubite.* Svekolike doista zapovjedi zakona božjega biahu zapovjedi njegove, i nikoga drugoga; ali govoreć, da zapovjed, ljubiti se medju se, jest zapovjed njegova, pokazuje se, da mu je veća briga, da se ta zapovjed obsluži, nego sve ostale. Što na to velite, krstjani moji! je li je moguć još više priporučiti ljubav iskrnjega, nego ju je ovim priporučio? I na drugome mjestu govori: *ako hoćeš prikazati posvetilište Bogu svomu na poštenje njegovo, a neimaš ljubavi u srcu svome, neću da prikazuješ posvetilište tako, neću ga prikazana primiti; jer nije srce tvoje u ljubavi prama svim iskrnjim svojim. (Si offers. 20).* More li se što više reći? — Bog neće ni da ga posvetilištem poštujemo, ako neljubimo svojih iskrnjih! Što buduć tako, tko će se moći izgovoriti od dužnosti te zapovjedi? Tko more sumnjati, da ju nije prepotrebno obslužiti u svako vrieme? — —

Već spoznajemo, otče, da je od potrebe ljubiti nam iskrnje naše; mà kažite nam: koji se razumieva iskrnji naš, koga ljubiti imamo? — Razumievaju li se samo naši rodjaci, prijatelji, dobročinitelji, ostavljajuć one, koji su nam neprijatelji, koji nam zlo čine, koji nam nisu prijatelji; ili razumievaju li se svi pravovierni našega krstjanstva, izuzam nevjernike? — Ne tako, krstjani! tko tako misli, kruto se vara. Pod imenom iskrnjega, koga nam Bog zapovieda ljubiti, razumievaju se svi ljudi na svietu mužke i ženske vrsti, i rodjaci i nerodjaci, i dobri i zločesti, i krstjani i nekrstjani, u jednu rieč: svi ljudi na svietu, baš i oni, što nas najviše progone, što nas najviše

uvrjedjuju, — sve, zapovieda Bog, da ljubimo, svim, zapovieda, da dobro činimo, dobro mislimo, dobro želimo.

Kad je tako, otče, sad spoznajemo, koli mučna je ta zapovjed; nije dosta ljubiti dobre, već se imaju ljubiti i zločesti; nije dosta ljubiti one, što su nam dragi, nego još i one, koji su nam mrzki, koji nam zlo čine. Oh, otče, to je mučno! Kako ću ja moći ljubiti, govori muž, onu ženu, koja je ljuta, kao ljutica zmija, samovoljna, zločesta kao hudi duh? Kako ću ja moći ljubiti i dobro hotjeti, govori žena, onomu mužu, koj me drži kao sužnjicu, mori me gladom i žedjom, tjera me golu i bosu, proganja kao najgorjega neprijatelja? U mene je svekrva zločesta, govori nevjesta; moja nevjesta opaka, odgovara svekrva. Onaj mi je veliko zlo počinio, veli ovaj; imam zločesto susjedstvo, veli onaj, kako ću ga ljubiti i dobro mu htjeti? Dosta je, šutite, to su mrmljanja očita, što ih jedan za drugim činite na sve strane. Nek je sve istina, što govorite, vi ste dužni dobro htjeti i ljubav izkazati takovoj čeljadi, baš ako vam i najviše zla čini. Nevelim, da imate ljubiti njihove mane i pogrješke, već njihove osobe, jer su stvorovi božji, kao što vi, stvoreni su na priliku božju, pak jer vam Bog zapovieda svekolike ljubiti neiznimajuć nikoga ni najgorjega. Dapače osobito napominje i priporučuje nam, da ljubimo baš i one, koji su nedostojni naše ljubavi, te da dobro činimo i želimo onim, koji su nam neprijatelji. *(Diligite etc.)* Bog zapovieda, pa nikud nikam, ima se slušati, ako želimo spasenje postići. *(Quia praeceptum Domini est; jer Bog zapovieda.* Istina, da oni, što nam nepravedno dosadjuju, nisu dostojni naše ljubavi, ali neimate gledati na njihovo nedostojanstvo, već na dostojanstvo božje, koj zapovieda, da ih ljubite.

I doisto govori isti naš spasitelj svojim učenikom, i u njih svim nam: *Ako vi samo uzljubite one, koji su vam dragi, koji vam dobro čine, u čem ćete se razlučiti od nevjernikah, kad i oni sebi dobre i drage ljube. Ne to samo, nego, ako želite moji učenici biti, imate ljubiti i one, koji su vam najmržji, koji vam najviše zla čine. U tom ćete se poznati, da ste moji učenici.* — Evo dakle, krstjani! zlamenja pravoga krstjanina; evo biljega pravoga nasljednika Isusova, ljubiti se medju se kao braća i sestre, jedan drugomu dobro htjeti, dobro željeti, dobro činiti. I ako je drugačije zločest, opak, mi mu neimamo ljubavi svoje nikad uztezati, nego ga imamo svedjer ljubiti, kao da nam je najbolji prijatelj, zaradi ljubavi Boga predobroga, koj nam tako činiti zapovieda: *(In hoc cognoscent omnes, quia discipuli mei estis, si dilectionem habueritis ad invicem)* (Joan. 3).

Pa budući da je sbilja tako, o Bože! koli malo je pravih

učenikah i nasljednikah Isusovih dan današnji! Jeda li su učenici Isusovi i pravi krstjani toliki zaručeni, medju kojimi nikada nije ljubavi, mira, sklada, već svadnje, grižnje i mržnje? Ili su možebit toliki kućani, toliki susjedi, što svedjer u kavgah stoje te se medju se grizu, jedan pod drugim jamu kopaju? Mogu li se zvati prave krstjanke tolike žene srdite, koje se za najmanju stvar ruže, grde i napadati neprestaju, te drugoga, ako ih je kad uvriedio, dobrim okom pogledati nemogu? Ili se mogu zvati pravimi krstjani toliki težaci, rukotvorci i trgovci, koji drugo nemisle, nego kako će komu na štetu biti, kako će tudje prihvatiti? Nisu doisto ne takvi krstjani i takve krstjanke, nisu nasljednici Isusovi, jer neimaju ljubavi pram iskrnjim svojim, po kojoj se poznaju pravi nasljednici Isusovi. Čijì su dakle oni nasljednici? Ah krstjani bez ljubavi! Čujte i protrnite, negovorim ja, nego govori Bog po ustih sv. Ivana: *Oni, koji neimaju prama svim bratinske ljubavi, nasljednici su i sinovi vraga paklenoga. Po ljubavi*, veli sv. apoštol, *razaznavaju se sinovi božji i vražji.* Koji ljubav bratinsku izkazuju prama svim, oni su sinovi božji; Bog bo sve dobre i zločeste ljubi i sa svimi dobročinstvî nadariva: koji ljubavi neimaju, nego itd., oni su sinovi luciferovi, koj je pun zlobe i mržnje na Boga i na svako stvorenje božje. Aj me, dragi krstjani! hoćete li se odreći, da niste sinovi božji? Hoćete li nositi na čelu biljeg, da ste sinovi vražji? Hoćete li biti sužnji luciferovi? Hoćete li s njime zajedno muke u paklu za uviek podnositi? Ne, ne, draga braćo i sestre, toga ne! Ljubite se ljubavi bratinskom medju se, kakono ste i vi poljubljeni od Boga. Podnosite ljubavju pomanjkanja jedan drugoga, kakono Bog pomanjkanja svih nas podnosi. Ako se i dogodi, da po nesreći tko koga uvriedi, oprostite za ljubav božju, kakono i Bog vam oprašta; ostavite mržnje, odbacite neprijateljstva. Spomenite se, da smo svi bratja i sestrice od jednoga otca i matere Adama i Eve, od jednoga Boga svi stvoreni; jednu priliku božju u dušah naših svi nosmo, za jedno pribivalište rajsko svi smo odredjeni od Boga; za svekolike nas jednake je Isus muke podnosio i na križu umro. Uža su ovo (konopci) presnažna, koja imaju srca naša na bratinsku ljubav jednoga prama drugomu pritezati. Nek se ostave dakle zlobe, nenavisti, mržnje, neprijateljstva, uznemirivanja, svadnje, grižnje i uvrjede. Neka kraljuje medju nami ljubav sveta, nje se snažno prihvatimo; pa mà šta nam učinio naš iskrnji, nepretrgujmo s njime ljubavi, opraščajmo mu za ljubav božju. Koliko je iskrnji gorji prama nam, toliko mi budimo bolji, i prama njemu ljubezniviji itd.

———

Razgovor XII.

Kakva ima biti ljubav pram iskrnjem u onom, što se tiela tiče.

Razumiste li iz prošastoga razgovora, koliko nam je ljubav potrebita? buduć da se nemore ni Bog ljubiti, ako se neljubi iskrnji! Mislim. Pa zato, koliko nam je potrebno ljubiti Boga, toliko je potrebno na spasenje i iskrnjega ljubiti; u toli velikoj dakle stvari, da nitko nezabrazdi i nepomanjka, kazat ću vam danas, *kakva da bude naša ljubav pram iskrnjim.* I jer su naši iskrnji sastavljeni iz tiela i duše, vidimo danas, kakva valja da bude naša ljubav pram iskrnjim u onom, što se dotiče dobra tjelesnoga.

Rekao sam vam jur u prošastnom govoru, da se pod imenom iskrnjega razumieva svako stvorenje ljudske naravi, t. j. svi ljudi na svietu i dobri i zločesti, i pravovjerni i nevjerni. Ove svekolike bez iznimke imamo mi ljubiti, da izpunimo zapovjed božju, koja nam tu ljubav nalaže.

Mà kako imamo ljubiti svoje iskrnje, da u toj zapovjedi nepomanjkamo? Upravu nam daje sám Isus, kakva i kolika valja da bude ta ljubav, veli bo on: *Ljubi iskrnjega svoga, kao sebe istoga. (Diliges etc.)* Gledaj dakle, o krstjanine moj! kako ljubiš istoga sebe, koliko pomnjiš vrhu sebe, koliko se za se briniš, koliko imaš požalenje u nevoljah vrhu sebe, koliko veselje u svojoj sreći, koliku žalost u nesreći, koliko se čuvaš od svakoga zla. Takvu ljubav i iskrnjemu svojemu izkazivati imaš. Ljubav, kojom se sám ljubiš, nezadržaje se u samome srcu, ili u samih riečih, već je ljubav *djelujuća*, kojom si svako dobro pribaviti nastojiš i od svakoga se zla uzčuvati; tako imaš činiti i iskrnjim svojim. Ljubav, kojom sama sebe ljubiš, jest *trajuća*, jest stalna, jest nepromjenljiva i neuzmanjkava; tako isto ljubav pram iskrnjemu neka bude trajna, stalna, nepromjenljiva, nepomanjkava i prama dobrim i prama zlim iskrnjim. Prvo je, o krstjani! mjera, kojom imate mjeriti, i uprava, kojom valja upravljati ljubav iskrnjega; ljubiti imate druge, kao same sebe. Sve što želite, da drugi vam učine razložito, ono učinite i vi drugim; a što nebiste htjeli razložito, da se vam od drugih učini, nemojte činiti nikomu. Tako se vladajuć, vàs ćete zakon božji izpuniti.

Rekoh, krstjani! da imamo ljubiti druge onako, kakono sebe ljubimo, ali po razlogu; željti drugomu i činiti ono, što sebi želimo, nu samo razložito. Pazite na tu besjedu *razložito* i *po razlogu;* jer se mnogo putah dogadja, da se ljubimo preko razloga, želeć si stvari

griešne, kakono za dobavit se bogatstva ili po zlu načinu, ili na zle svrhe; želeć si nasladnosti griešne, zadovoljstva neuredna, česa neimamo želiti, niti činiti iskrnjim svojim; već ih imamo ljubiti po Bogu, ljubavju dobrom i svetom, želeć im i čineć ono, što je po zakonu božjem, što služi za postignuće vječnoga spasenja. Pazite dakle, da se nebi tko prevario! Ljubav pram iskrnjim valjda da bude sveta, a takva će biti, kad drugim želimo i činimo dobra po Bogu, koja nisu zabranjena po zakonu božjem, te koja služe za dostignuće spasenja. Drugo, valja da bude istinita, da neljubimo druge samo poradi koje koristi svoje, nego s dobrohotnosti, i da obslužimo zapovjed božju. Treće, valja da bude ljubav obćinska, koja se proteže na sve itd. Četvrto, ima biti ljubav stalna, t. j. ima obstojati u svako vrieme, u svakom dogadjaju, doklegod je iskrnjega.

Pobilježivši te stvari, što su bile od potrebe, da se unapred znadu, pojdimo sada na djelovanje i izpunjenje te zapovjedi.

Buduć u svakom čovjeku sjedinjena duša s tielom, kako smo još na početku rekli, ljubav naša s toga valja, da se protegne i na dušu i na tielo naših iskrnjih. Imamo željeti svojim iskrnjim svakolika dobra i duhovna i tjelesna, ako ih neimadu; radovati se pako, ako ih imaju, kako se i nad svojimi radujemo. Nu to nije dosta, već imamo, koliko je moguće, ta dobra razastrti i nastojati, da ih zadobe, kako želimo, da se to nam čini. Više se imamo čuvati, da nikakvo zlo drugim neučinimo, kakogod i nebismo htjeli, da nam drugi učini; i još nastojati od svakoga svako zlo odvratiti, kolikogod je moguće, kao što bi htjeli, da se i od nas odvrati. Od kuda sliedi, da je ta zapovjed dvostruka, *zapovjedajuća* i *zabranjujuća*. Zapovjedajuća obvezuje nas želiti i činiti drugomu svako dobro; zabranjujuće pako prepovieda nam učiniti drugomu ikakova zla. Zapovjedajuća strana zadužuje nas činiti uvieke dobro iskrnjim, ali ne vazda, sveudilj i neprestance, već u dogodjajih, u potrebah, iliti vremenom i prigodom. Zabranjujuća pak nalaže nam svedjer i za svedjer tako, da se nemore nikada, u nikakvome dogadjaju, ni u nikoje vrieme učiniti zlo drugomu; jer je to zapovjed naravna, po naravi istoj u srce svakoga usadjena, i u prestupljenju njezinome nemože se nitko ničim izgovoriti. Tko bi se našao medju nami, komu bi drago bilo ako u kojoj prigodi bude prognan, poružen, uvriedjen? Tko se može medju nami naći, komu je drago, da bude psovan, bijen, ozloglašen, smučen? Tko je taj, komu je drago, da mu se šteta nanese, da se na njega mrzi, ili da mu se ikoje zlo dogodi? Nitko doisto, nitko! Tako se dakle imamo i mi držati prama drugim.

Sada pako gledajmo, kako se izpunjava ta ljubav pram iskrnjim, što se dotiče dobarah tjelesnih, jer o duhovnih ću napose govoriti. Pitam ja dakle, činite li iskrnjemu sve dobro, što se učiniti more? Veselimo li se nad napredkom vremenitim svojih bližnjih? Je li nam drago, da njihove stvari napreduju, da su pohvaljeni, zdravi, da su pošteni itd., kao što nam je drago, kad je s nami tako? Ili možebit ne samo nečinimo drugim dobro, nego nam je žao, muka nam je s tudjih dobarah, jer su drugi srećniji, čestitiji od nas? Možebit im se koj put i smete dobro koje postići i šteta im se učini, te se ni za grieh nedrži.

Oh! od kako malo ih se kriepost ta plemenita ljubavi dan danas obslužuje! Koli ih je malo, koji ljube svoje iskrnje onom ljubavju, kojom sebe ljube? Oh koliko svaki sama sebe ljubi! Koliko želimo, da nam ništa nepomanjka; da nas svi u naših nevoljah i nesrećah razgovore, da nas svi u naših nevoljah žale, potrpe i u potrebah nas pomognu! Ali ajme, koli drugačije mi postupamo sa svojimi iskrnjî! I doisto, kakvo dobro mi drugim činimo, kakvu im pomoć dajemo? Ah neznamo prama drugim izkazati nit čovječnosti, požaliti ih u nevoljah, dobru rieč reći, niti pomoći drugoga s onim, što nam je suviše. Ako su bolestni, ili upali u kakvu nesreću, govori se: toga su i dostojni. Ako je tko potrebit i neima s čega živiti, govori se: neka mu Bog pomogne. Ja neželim zla nikomu, nu nije mi stalo, što je drugi u nevolji, ili hotio bi, da bude svakomu dobro, samo mu dalje kuća od mene, ako bi i mogao što drugomu pomoći, neću, jer je nedostojan. Neka trpi, trpio sam njekad i ja pa me drugi nije pogledo. Ovako obično mnogi govore i čine, pa je li to ljubiti drugoga kao sebe istoga?!

Aj nevarajte se, uzdiše sv. Ivan, *nevarajte se!* — ljubav se neizpunjava samom rieči, nego djelî takodjer i istinom. (Filioli mei, non diligamus verbo, neque lingua, sed opere et veritate). *Sinci moji, neljubimo* (iskrnjega samo) *riečju i jezikom, nego djelom i istinom.* Kada znamo, da nam se iskrnjî nalazi u kakvoj potrebi ili nevolji, kada ga vidimo pritisnuta od bolesti ili nesreće, a moremo ga pomoći i razgovoriti, dužni smo pod težki grieh i kaznu to učiniti; u takome dogadjaju nedostatne su samo dobre rieči i želje, nego je potrebito iskrnjega i *dobrimi djelî* pomoći (opere et veritate); inače se neizpunjava zapovjed ljubavi, a u tome neizpunjavanju neljubav je prama Bogu i poguba glede spasa.

Imajte vjeru koliku vam drago, ufanje najveće, a ljubavi nikakve, dragi moji, prama iskrnjim, veli sv. Jakov apoštol, *sve vam*

je uzalud, spasit se nemorete. (Judicium sine misericordia fiet illi, qui non fecerit misericordiam) rieči su sv. apoštola. *Bez milosrdja obsudit će se nemilosrdnik.* Koja je dakle korist itd.

Što budući tako, mili moj! imaš reći, da ih je sasvim malo, koji djela milosrdna po ljubavi krstjanskoj djeluju. A da je tako, isti Isus svjedoči u sv evangjelju, kada veli, da oni, koji neuzdjeluju djelah milosrdja, na sudnjem danu naći će se u broju osudjenih, što će ih On prokleti i u muke paklene osuditi, nu ne zato, jer nisu imali vjere, ufanja itd. — nego zato, jer nisu imali ljubavi pram iskrnjim, nit su djelovali djela milosrdja: *Odstupite,* reći će on, sudac, *odstupite prokleti u muke vjekovječne, gladan sam bîo itd. — — pod svojim imenom zabilježio sam siromašne i potrebite* . . . a vi ih nepomilovaste. Pa će se još naći koj krstjanin, koj će ovu zapovjed zanemariti? Pa će se još naći, koj će ljubav bratinsku zabacivati? koj će nemariti potrebite podpomagati? —

Jao i pakao takovim! doći bo će i njim zao čas straha i trepeta, jer su uztezali ruku ubozim i zanemarili pomoći potrebitoga! A nemilosrdnici! sebi time muke paklene pribavljate . . . itd. itd.

Razgovor XIII.

Treba li milostinju dieliti?

Već smo u prijašnjem razgovoru čuli, da se pod imenom iskrnjega razumievaju svi ljudi, rodjaci i nerodjaci, prijatelji i neprijatelji. Čuli smo takodjer i to, pa nam je ljubiti svakoga onako, kako nam je Bog zapovjedio te kako bismo i sámi želili, da nas drugi ljube. Da pak uzmognemo tu ljubav izpuniti, potrebno je, da činimo djela milosrdja. Djela su ova dvovrstna: *jedna,* kojimi pomažemo iskrnjega dobrom vremenitim — (i ova zovemo milostinjom); a *druga.* kojimi pomažemo iskrnjega dobrom duševnim. O ovih ćemo poslje govoriti; sada samo niešto o dobru vremenitom i izvrstnosti milostinje; — a zatim — jesmo li dužni milostinju dieliti? —

Milostinja, u obće uzeta, jest svako dobro djelo, kojim pritičemo drugomu u pomoć iz ljubavi prama Bogu. Ona se zadržaje u sedam djelah milosrdja, koja jesu: gladne nahraniti, žedne napojiti itd.

Ali dragi moji! — Da bih ja vam razlagati hotio izvrstnost milostinje, kako je naime ona Bogu draga, trebao bih dugo govoriti. Zato ću vam ovdje samo niešto reći: *Milostinja*, reče sv. Rafael

arkandjeo bl. Tobiji, *jest djelo uzvišeno! ona oslobadja čovjeka smrti: ona ga čisti od grieha, njom se postiže milosrdje božje i život vječni.* Tim potaknut priporuča isti Tobija i sinu svomu, da milostinju dieli, veleći: *Milostinja oslobadja svakoga grieha i smrti. Ona nedopušta, da duša onoga, koj dieli milostinju, upada u tmine* (kod sv. Tobije u p. 4. r. 11). — A što veli sám duh sv. o milostinji? — *Sakrij svoju milostinju u srce ubogih,* govori on, *i ona će izprositi za te, da budeš občuvan od svakoga zla* (Crkov. u p. 29. r. 15). *Dielite milostinju,* govori naš spasitelj, *i očistit ćete se od svakoga oskvrnuća* (kod sv. Luke u p. 11). — Treba li više svjedočanstvah božjih, nego su ova, kojimi se izvrstnost i kriepost milostinje dokazuje?

Milostinja, mili moji! nebi bila tako izvrstna, da nam nije Bog zapovjedio i naložio, da ju dielimo, da pomažući drugim u potrebah nenasljedujemo dobrotu njegovu, koj nas u nuždi podpomagati nikada neprestaje. Znam, da mnogi nerado slušaju, kad im se govori o potreboći i dužnosti dieliti milostinju. Te kano što mnogi nedjeleći milostinje neznaju, da grieše, tako i misle, da nisu dužni milostinju dieliti. Ali se varaju kruto varaju! — Svaki — bo je dužan dieliti milostinju, t. j. podpomagati drugoga onoliko, koliko je moćan; jer ga na to nuka zapovjed božja. *Zapoviedam ti,* reče Bog puku židovskomu: a poslje u novome zavjetu potvrdi istu zapovjed puku krstjanskomu: *Zapoviedam ti, da otvoriš ruku prama ubogomu bratu svojemu i prama siromaku.* (Praecipio tibi, ut aperias manum tuam fratri tuo egeno et pauperi. Deut. 15. 11). Isto govori Isus u evangjelju (sv. Luke u p. 11. 41.) *Quod superest, date pauperibus: što vam preostaje, dajte siromakom.* On ovo nesvjetuje samo, nego nam kao naš gospodar zapovieda i hoće, da bude uslišan. Zato se neka nitko u tom nevara, jer Bog nalaže naročito svakomu, da pomogne drugomu u potrebi, koliko je moguć, a imućnije opominje, da više podpomažu potrebite.

Pa tko može sumnjati o toj dužnosti, kad je božja zapovjed: *da ljubimo iskrnjega svoga,* na hiljadu mjestih u sv. pismu potvrdjena? — Nezapovieda nam se, da ga ljubimo ustmi, nego srcem i djelom, t. j. da mu u srcu dobro želimo i djelom, koliko smo kadri, podpomažemo. Odkuda sliedi, da nam je dieliti milostinju zapovjedano, ili podpomagati potrebite i da tu zapovjed i izvršiti moramo. Mi dakle, otće! od svoga dobra, odjeće, hrane i imetka svoga, imamo davati onim, koji nit su nam rodjaci, nit prijatelji, nit su nas ikada kakovim dobročinstvom nagradili? Doista, bogoljubni krstjani! imate davati drugim, kad je vidite u potrebi i kada možete, bili vam oni rodjaci

ili nerodjaci, bili — itd. — Jer kada dajete i činite dobro drugim samo s prijateljstva itd. neimate nikakove zasluge.

Mà, otče! mi smo si ono, što imamo, težkom mukom i trudom stekli pa se nemožemo skloniti, da drugomu damo! A ja vam kažem opeta, da se nemožete spasiti, ako nepomognete drugomu u potrebi, koliko možete. Ovo bo, što vam govorim, negovorim ja, već govori sám Isus, koj riečju okrenuti nemože. On kaže, da će na obćem sudu prokleti i osuditi na paklene muke sve one, koji neće da pritiču u pomoć siromakom. *Odlazite prokleti u vatru vjekovječnu, gladovao sam i niste me nahranili* itd. reći će Isus, sudac, osudjenim; a reći će zato, što nehtješe činiti djelah milosrdja ubogim, koji na zemlji njegovu osobu zastupaju. Jer sve, što god što tko njim za ljubav učini, prima on i scieni, kao da je njemu učinjeno. Vidite li dakle, koliko je dobro milostinju dieliti: Oni, koji mogu, pa ju nediele, bit će osudjeni, a oni, koji ju diele, biti će spaseni. Reći će bo im sám Isus na obćem sudu: *Hodte blagoslovljeni: gladovao sam u mojih ubogih i nahraniste me* itd. Zato se može reći, da se milostinjom kupuje spas vječni i zadobiva kraljestvo božje. S toga i vi primate veću korist od ubogih, nego oni od vas. Vi im pružate pomoć, a po njoj primate spas dušah svojih; vi kupujete od njih za ono malo dobra slavu vjekovječnu. Pa se ipak još koj nemilosrdan može naći, koj neće, da čini svojim iskrnjim dobro, čim vise može. Dapače biste morali moliti, da oni od vas kakovo dobro prime i primivši ih, da im zahvalite; jer dajući im dobra zemaljska, zadobivate po njih dobra vječna nebeska! Vi im dajete ono, što ćete morati do mala ostaviti, a po njih primate, što ćete uvjek uživati.

Sve, što imamo, primili smo od Boga i on je sva dobra ovoga svieta dao za svekolike, tako, da nisu naši prvi roditelji sagriešili, nebi bilo siromakah. Jer na svietu nebi ništa bilo razdieljeno, već bi bilo sve obće. Ali odkako grieh dodje na sviet, dodje s njim i sve zlo; i da ovoga nebì, nebi se niti dobra svieta razdielila bila. Bog dopuštja njekim, da obogate, ali da se i spase po milosrdnoj podpomoći ubogih; a siromašnim uzkratjuje, da po uztrpljivosti zadobe život vječni. Bog vam dakle, bogoljubni krstjani! daje dobra, da nasljedujući darežljivost božju, budete milosrdni prama drugim, kojì neimaju ništa i, da se po milosrdju spasite. Mogao je doista Bog dati, da svi obiluju i nitko siromašan nebude; nu toga on nehtjedè učiniti iz raznih uzrokah. Prvo, jer na taj način nebi se mogla gojiti ljubav prama Bogu. A kao što je on ista ljubav, tako hoće, da i mi, njegovi stvorovi, tu ljubav izpunjujemo. Potrebno je dakle, da imade siromaš-

nih, da im oni, koji imućniji su ljubav izkazuju te ih milosrdno podpomažu. A drugo dopuštja, da su na svietu siromasi i s toga, da ih podpomažu oni, koji više imadu, pa da tako jedni i drugi spoznaju, da im svaki od Boga proiztiče. Kao što Bog, kada dieli svoja dobra, hoće, da ih se svi ljudi uživaju: tako i želi, da ga svi zajedno blagosivljaju i slave, tako bogati kao siromasi; — siromasi; što primaju pomoć, a bogati, što imadu odkuda pomagati. Treći i ponajglavniji uzrok zašto Bog hoće, da bude na svietu siromakah, jest onaj, što sam ga jur na početku napomenuo rekav, da se bogatiji mogu milosrdjem spasiti, koje drugim izkazuju. Jer čim je tko bogatiji, tim ima više prigodah, da sagrieši; zato neka čini barem milosrdje, da tim kod Boga milosrdje za griehe svoje nadje i sám se spasi.

Ali sasvim tim imade ih žalibože, koji za to ništa nemare! Koliko ima ljudih, koji su toli tvrdoga srca, da ih nemogu ganuti na plač ni one molbe i težke nevolje, u kojih svoje iskrnje vide? — A nepaze nimalo na strašno pokaranje, koje im Bog za njihovo nemilosrdje pripravlja, te koje će ih ne samo po smrti na drugome već i prije još na ovome svietu dopasti. Koliko se putih dogodi, da Bog onim, kojim se siromak nesmili, raztepe sav imetak i da padnu u najgore nevolje. Koliko putah nemože takov u svojoj težkoj nevolji naći milosrdja, upravo tako, kano što ni on nije imao prije prema drugim? — *Qui obturat aurem suam ad clamorem pauperis, ipse clamabit et non exaudietur.* (Prov. 21. 13.) *Tko zatišće uši, da nečuje vapaja ubogoga, vapiti će i on, a neće biti uslišan.* (Prirječ. u p. 21. r. 13.) Ovo je obični način, kojim Bog nemilosrdne već na ovome svietu kazni, dok ih najposlje i na drugome strogo njegovo pokaranje nestigne. Dakle krstjani itd.

Razgovor XIV.

Čin, kada i kako imamo dieliti milostinju?

Razlažuć o ljubavi, koju smo dužni iskrnjemu izkazivati, da mu pomožemo u potrebah vremenitih, govorio sam vam o milostinji i razjasnio, kako je ovo djelo izvrstno i koristno onomu, koj ga čini; zatim sam vam dokazao, kako je potrebno svakomu, da dieli milostinju ili podpomaže drugoga u tjelesnih potrebah, tako da se bez nje spasiti nemože. U današnjem govoru ćemo vidjeti, čim valja da činimo

4

milostinju i kako i kad ju imamo činiti, t. j. kazati ću vam: tko j
dužan milostinju dieliti, u kakovih potrebah ima se dieliti i kako
se red ima pri tom držati.

Čim smo dužni dieliti milostinju, t. j. pomagati druge sirot
na to nam odgovara sám spasitelj Isus u sv. evangjelju govoreći *(Quod superest, date pauperibus) (što vam preostaje, podajte siroma kom).* Evo vam zrcala, u kom se vidi imovina bogatih. Iz ovih Isu krstovih riečih vidimo, odkud se dieli milostinja. Ono, što im je suviš imadu imućniji siromakom davati; jer što komu pretiče, jest siroma kah, a to se kao takovo mora njim dati. Ova je istina nepobitna, je je izašla iz ustah Isusovih.

Ali što se razumije pod preostatkom. Da i ovo čim bolje u mognete razumjeti, treba vam, da znadete, da je suvišak trovrsta t. j. suvišak jest, što je suviše za narav, što je suviše za ljudsk udobnost i što je suviše za stališ. Suviše za narav je sve ono, što nij potrebno za uzdržavanje života. Pa budući narav malo zahtieva, to ne bilo više siromakah, da im se dade sve, što narav pretiče. Suviša ljudske udobnosti bilo bi sve ono, što bi moglo doskočiti ljudskoj po žudi i lakomosti. Na takav način nebi siromaci ništa imali, jer s požuda i ljudska lakomost nikada nemože nasititi.

Lakomica bo misli uviek, da malo imade, zato nadje i uvie novih izgovorah, samo da nemora ubogomu dati. Napokon suviša stališa je ono, što pretiče stališu, u kojem se koj nalazi. Nu ovdj valja pamtiti, da što je jednomu stališu suviše, da je drugomu po trebno; jer više se hoće n. pr. jednomu trgovcu, nego kakvomu zanatlij Više se hoće jednomu plemiću, nego opet kakvomu trgovcu. Više s hoće jednomu kralju, nego drugomu kakvomu gospodinu. Napoko više se hoće jednomu, koj ima mnogo djece, nego koj ima malo — i nijedno.

Po tom se dakle suvišak ili preostatak zove ono, što pretič stališu, u kojem se nalazite; ili suvišak jest ono, bez česa možet biti. Jer živjeti morate, kako vas zakon uči, a ne kako se lakomos i poždrljivosti ugadja. Suvišak je i ono, što možete siromaku dat bez česa bi lahko bili a velike štete nebi počutili. Nadalje uči i sv Toma: *Quod est ultra decentiam status, debet in eleemosinas deputa et hoc cadit sub praecepto) što nadvisuje pristojnost stališa, ima s obratiti u milostinju, jer i zakon isto zapovieda.* Da se vladate po ovom nauku, koliko bi mogli suvišna naći!

Ako smo dužni, otče, ubogim dati samo ono, što je suvišno što pretiče, to mi dakle nismo ništa dužni dati, jer sami dosta nei

mamo. Ali dragi moji! Ako i neimate sami toliko, da si poštenje svoje uzdržite, velim vam, da po zapovjedi niste dužni. Ako pako kažete zato, da vam nedostaje, jer hoćete, da živite u vaših gadnih požudah, to vam velim, da se tim nećete izpričati. Dobro znadem, da mnogim nebi doteklo nikada onoliko, koliko žele imati i koliko bi raztepli, pa imali i hiljadu putah više, nego što imadu. Vaš stališ mora biti krstjanski, a vaš trošak ima se urediti po zakonu krstjanskome. Recite mi dakle, dopuštja li vam zakon krstjanski, da sliedite izpraznosti, nasladnosti i razkošja ovoga svieta? Ne doisto, jer je to upravo ono, česa se na svetome krstjenju odrekoste. Dopuštja li vam zakon krstjanski, da se oholite i kitite? da postižete, česa domašiti nemožete? Ni to doisto; jerbo nam sv. evangjelje zapovieda, da činimo pokoru i živimo u poniznosti. Ili dopuštja li vam, da se predate lakomosti i proždrlosti? To bi bilo opako i pomisliti; jer naš zakon hoće, da budemo kao nasljednici njegovi triezni, da mrzimo na bogatstva i ine izpraznosti himbenoga svieta. Nečinite si dakle troškovah, koji prekoračuju zakon, pa ćete dosta naći, što vam preostaje od primjerna uzdržavanja. I tim ćete moći podpomagati sirote itd.

Drugi opet odgovaraju: „mi imamo doduše dosta čim bi mogli podpomagati siromaške; ali neznamo, smijemo li tim najprije sebi koristiti. Imamo bo u kući veliku obitelj, koju smo dužni obskrbiti.“ To je samo izprazan izgovor, kaže sv. Augustin: „Zato, što imate mnogo djece — veliku obitelj, hoćete, da budete nemilosrdni prem ubogim, zanjekajući im onu ljubav, koju ste im dužni izkazati. Upravo zato, što imate golemu obitelj, kaže sv. Cyprian, morali bi milosrdni biti prama siromakom, da vam ono, što im date, stostruko urodi; da vam Bog oduzme svu osobitu brigu, koja vas tišti s vaše obitelji. Upravo s toga morali bi milosrdjem Bogu ugadjati, da vam štiti rod i plod od svakoga zla; i da vam pomože u svakoj potrebi.“

„Ali, Otče! zle su ljetine, zanat neprolazi, skupoća sve to veća i silnija — ako dakle dademo drugim svoju imovinu, pasti ćemo sami u nevolju, i osiromašiti do kože — spasti na prosjačku palicu.“ — Bogoljubni moji!“ kad se bojite, da će vas milostinja osiromašiti, nemojte se dakle nazivati krstjanî. Jer kada bi poćutili, da je Isus, naš spasitelj, svemoguć i vieran u svome obećanju, nebi sigurno tako govorili. Nije li Isus svoju božanstvenu rieč zadao, da će stostruko povratiti ono milosrdje, koje se učini ubogomu — njemu za ljubav? Kako se dakle vi, krstjani, možete bojati, da će Isusove rieči zastrieti lažljiva koprena, a vi da ćete radi onoga, što date ubogim, osiromašiti? Milostinja, sladki narode moj! nečini nikoga siromakom, već

bogatim, dočim usuprot lakomost i nemilosrdje čini svakoga siroma kom. Tužite se, da su zle ljetine itd. A odkuda to dolazi? S nemilo srdja, koje gojite prama siromakom. Kao što ste vi sa siromasi ne milosrdni: tako i vam uzkratjuje Bog za pokaranje vašega nemilo srdja svoje milosrdje, te vam šalje zlu ljetinu, skupoću itd. Pa o toı nemojte ni malo dvojiti, jer isto svjedoči sám Bog po usti okrunjen proroka: *Propter miseriam inopum, et gemitum pauperum nunc ex urgam dicit Dominus.* (Psal. 11.) *Radi nevolje ubogih i radi uzdisa ja siromakah — evo me, da se podignem, govori* Jehova. Doista go vori Bog: zato, što vas neganuše tolike nevolje siromakah, u kojih s nalaziahu, što zatvarate uši, slušajuči tolike uzdahe ubogih, zato ć vam poslati bič težke pravde. S toga čim više vidite, da zle ljetin dolaze, tim više morate milosrdni biti prema siromakom. Tim načinom ganite Boga na milosrdje, te će on odvratiti od vas svoj bič srdjbe Pa znajte, da, čim je koja ljetina gorja, tim ste i više dužni podpo magati potrebne, jer se onda u većoj potrebi nalaze.“ —

Sada pako prelazimo na drugu stvar, koju sam vam obećao protumačiti, t. j. kada i u kojoj potrebi smo dužni potrebnim podpo magati. Nu ovdje valja pamtiti, da je po nauku bogoslovacah potreba trovrstna: jedna je skrajnja, druga je težka — a treća je obća. U potrebi najvećoj nalazi se ona duša, koja mora da izgubi život il poštenje; koja mora da trpi kakovo drugo — veliko zlo, ako joj se nepomože. Potreba težka jest onda, kada si koja duša nemože uzdr žati života bez velike muke, a da neizgubi svojega prijašnjega stališa ili netrpi odviše dugo glada i golote — ili da neživi tužno i žalostno Napokon potreba obća jest ona, kada dosta muke i truda stoji svaku takovu dušu, dok si nepriskrbi hrane i odjeće. A to i je ona potreba u kojoj se nalaze svi siromasi, koji si život budi trudom budi pros jačenjem uzdržavaju. S toga, zabilježiv si ove nauke, velim, da su u obćoj potrebi dužni oni, koji dobro stoje, podpomagati sirote onim što im pretiče stališ. Jerbo Bog, zapovjedajući, da dielimo milostinju hoće, da se ova zapovjed neproteže samo na pomoć, koju uzhtije siromak nalazeći se u potrebi težkoj ili najvećoj, već i na pomoć, koje mu je treba u svakoj potrebi, medju kojimi se i obća potreba nalazi. Pa i sám spasitelj Isus razumieva uviek obće potrebe, kadgod govori o potrebah, kadgod kliče, da će na paklene muke osuditi sve one koji nepodpomažu potrebitih. A ove jesu: glad, žedja, golota i bolest. Ovim su podložni siromasi, koji prosjače. Osim toga kao što bi svakomu, koj bi se nalazio u takovih obćih potrebah, drago bilo, da mu tko pomogne: isto tako mora i on usljed ljubavi prama iskrnjemu

činiti drugim. Te ako vi nedate komu pomoć u obćoj potrebi, može se dogoditi, da mu nedadu ni drugi. Pa tako se odmah nalazi u golemoj nevolji. Dakle siromake moramo u svakoj potrebi podpomagati.

Buduć smo dakle dužni podpomagati uboge u potrebah obćih, koliko smo ih više dužni podpomagati u težkih potrebah? Potreba težka jest, kao što rekoh, kada ubogi mora izgubiti svoj stališ — kao i onda, kadno je primoran da živi veoma mučno i tužno. Stalno je, da je svaki po zapovjedi ljubavi dužan osloboditi iskrnjega, osobito — kad sám pri tom neštetuje jako težkoga zla. Koliko više dužan je, kada može ovo izvršiti, neoćutiv nikakove štete! Da pako ljubav prama iskrnjemu bude iskrena, potrebno je, da svaki, kada vidi druge u težkoj potrebi, nepomaže samo onim, što mu preostaje, nego i onim, česa se uzteže u onih stvarih, koje su mu potrebne za svakdanji život.

Ako ovako radimo — izpunjujemo bratinsku ljubav.

A što imamo raditi, kada se iskrnji nalazi u najvećoj — skranjoj potrebi? Rekosmo; malo prije da smo dužni iskrnjemu pomoći, nalazećemu se u potrebah obćih, neosjećajući polag toga velike štete — a makar nas i ona postigla, dužni smo mu pomoći u kakvoj šteti. Razlog je tomu taj, što ljubav iziskuje, da na život našega iskrnjega više pazimo, nego na sva naša dobra vremenita, bez kojih možemo kratki ovaj život preživiti. Pa sasvim tim — koliko ih je u naše doba, koji ljube svog iskrnjega ovako? Ah Bože! koliko se u tom grieši! Koliko se vremena potroši u izmišljanju nakitjenih odjećah, u pijanstvu, u bezposlenosti i bludnji, a toliki siromasi, tolike sirote hodaju gole, mučeće se gladom i uzdišuće, da im tko pruži pomoć i nenadju ruke milosrdne, ili ako nadju koju, malo si njome može u potrebi pomoći. Pa se još s takovim nemilosrdjem uzdaju u Boga, da će ih spasiti? Nemože to tako biti kršćani moji! tko bo nečini milosrdja siromašnim i potrebitim, neće ga ni on naći kod Boga. Ako dakle želite milosrdje naći kod Boga, budite milosrdni prama siromakom.

Ma; pitate, kojega se reda imamo držati, kada dielimo milostinju? To je baš ono, što vam treće odlučih iztumačiti. Najprije vam dakle velim, da vam je milostinju dieliti svakomu bez razlike, koj vas iz ljubavi božje zaišće ili ako vas i nezaišće, samo kad znate, da se u potrebi nalazi. *Budite milosrdni*, govori spasitelj Isus, *kako je milosrdan i vaš otac nebeski*, te kao što on bez razlike čini, da sunce grije dobre i zle i kao što milost svoju bez razlike daje pravednim i nepravednim: tako moramo i mi, kada možemo, milosrdni biti i dobro činiti svakomu bez razlike, tako dobrim kao i zlim, tako

našim rodjakom kao i nerodjakom. Pa nalazio se medju siromasi i naš najveći neprijatelj, to mu u potrebi ipak moramo pomoći usljed zapovjedi božje, koja zapovieda i iste neprijatelje ljubiti.

Kada pako neimamo toliko, da bismo mogli sve siromake s nevolje izvući, imamo li se tada ravnati po razlici vremenah, potrebah ili osobe, koja nam je bliže u rodu ili kojoj treba veće pomoći. Najpreči, kojim moramo pomoći, su otci i matere, ako se nalaze u jednakoj potrebi, pa tako se ima i kod ostalih rodjakah, prijateljah i dobročiniteljah. Od ostalih pako su oni preči, koji se nalaze u većoj golemoj nevolji, t. j. oni, koji neznadu načina, kojim bi potrebi svojoj ugodili, koji traže spas svoje duše, koji dostojnije Bogu služe i koji se stide pomoć od drugoga tražiti itd.

Imamo dakle milostinju dieliti veselim srdcem, misleći, da ćemo mnogo više primiti, nego dajemo, zatim nebojeći se ni malo da ćemo s one milostinje, koju dielimo siromakom, osiromašiti a napokon i vjerujući, da ono, što dajemo siromaku, dajemo samomu Isusu u ruke itd.

I evo, što vam mogoh u ovih dvih razgovorih iztumačiti. Čuste, kako je milostinja izvrstna i koristna; čuste, da su ju dužni svi, koji su vrstni, dieliti; čuste odašta se ima dieliti; čuste, kada i kako se ima dieliti: dakle itd.

Razgovor XV.

Kakva ima biti ljubav prama iskrnjemu u dobru duševnom.

Buduć da čovjek. kao što jur već rekosmo, sastoji s duše i tiela, to je po ljubavi krstjanskoj dužan pomoći tako u jednom kao i u drugom. U potrebah tjelesnih pomaže se milostinjom. Poslje kako smo vidili, odkuda, kako i kada smo dužni milostinju dieliti, osvjedočili smo se takodjer o tom, da, koji je nediele, da se nemogu spasiti; pa kad se nemože spasiti onaj, koj nepruži iskrnjemu pomoći tjelesne, koliko se više ima reći ob onom, da se nemože spasiti, koj nepomože drugomu u potrebah duševnih? S toga sam vam danas nakanio govoriti o dužnosti, usljed koje svaki ima pomoći drugoga u potrebah duševnih.

Po ljubavi krstjanskoj nismo samo dužni drugim dobročiniti u potrebah tjelesnih, nego još više smo dužni nastojati oko toga, da

im dobro činimo u dobru duševnom, radeći iz svih silah, da nam sva braća žive u milosti božjoj, što je najveće dobro, koje može ikada krstjanin imati, a zatim da ih uklonimo od svakoga grieha, koj je najveće zlo, što se dogoditi može. Drugčije bo nemožemo nikada reći, da ljubimo iskrnjega onako, kako nam Bog zapovieda.

Ja neću, da tim rečem, da morate poput misnikah pristupati k oltaru božjem, da morate propoviedati i naučati, kao duhovni pastiri; jer to niti je vaša dužnost niti vam je slobodno; nego vas pitam, neima li hiljadu načinah, kojimi može dobar krstjanin iskrnjemu u potrebi duševnoj pomoći i njega k vječnom spasu dovesti.

Nije bo samo misnikom zapovjedano, da ljube svoje iskrnje, nego ova se zapovjed proteže bez razlike na sve. Da dakle tu zapovjed izpunimo, moramo činiti dobro iskrnjemu, ne samo pomoći tjelesnom, nego mnogo više pomoći duševnom, nastojeći, da se svaki odvrati od grieha, da sliedi dobro i da postigne spas vječni.

Unicuique, govori duh sveti, *mandavit de proximo suo.* Eccl. 17. 12. (I dao je naredbe svakomu s obzirom na njegovoga iskrnjega. Crkov. u p. 17. r. 12.) Svakomu dakle naloži Bog brigu vrhu svoga iskrnjega, da mu njegovo duševno dobro obskrbi. Da se pako to što laglje izvrši, nemanjkaju premnogi načini. Tko je vrstan, da uči djecu krstjanski nauk, čini djelo, izvrstno za dobro duševno. Nadalje treba takodjer nastojati oko toga, da se svi ili barem oni, koji su pod našom oblastju, nauče stvari, potrebne za spas.

Ah kako je takodjer Bogu drago djelo, učinjeno s ljubavi prama iskrnjemu! Pa osim toga vriedi često mnogo n. pr. jedna skrovna opomena, ili jedna rieč u svoje vrieme ili jedno sgodno pokaranje, kada se najme čuje, da se psuju ili svade, ili da se kune, ili kada se vidi, da se kakovo zlo radi.

Koliko ih se dade na takav način od zla odvratiti, a na dobro sklonuti? Kako je moćan dobar nauk, izrečen u svoje vrieme, da se izkorene griesi, a duša da se dovede k vječnom spasu? Pa kako i možemo reći, da ljubimo iskrnjega onako, kako nam Bog zapovieda, kad se nebrinimo za dobro duševno iskrnjega našega, kad nesažalimo drugih griehe, kojì i jesu najveće zlo u ovoj dolini suzah, i kad ništa nemarimo, što vidimo, da drugi sve gorji bivaju?

Kako nam je često žao, kad samo vidimo, da duša, koja mu drago ili za kojom nam je osobito stalo, strada s težke bolesti i s kakove druge nevolje! A koliko više bismo morali tugovati, kad vidimo, da duša grieha radi pada u vječnu propast i da ondje za uviek muku neizrečenu trpi? Ako nas nesreće i nevolje, koje naš iskrnji

na ovom svietu trpi, tako žaloste, o kojih ipak znamo, da dugo trajati neće, nego da će do skora svršiti, koliko više bismo se morali žalostiti i smesti videći tolike duše ići putem izgubljenja, to jest putem, koj vodi k vjekovječnoj propasti — u strahovite muke paklene, — gdje će u sve vieke sve moguće muke trpiti i tako nikada spaseni biti.

Ako dakle želimo zapovjed ljubavi izpuniti, moramo nastojati s petnih žilah oko toga, da odvratimo iskrnjega od izgubljenja i da ga dovedemo na put, koj vodi k vječnom spasu. Niti vam se to ima vidjeti težko — mučno; jer kad se nije mučna vidjela ona zapovjed, kojom Bog u starom zavietu zapovjedi, da svaki imade izgubljeno kljuse ili brava svoga iskrnjega uhvatiti i dovesti svomu gospodaru; kako bi se nam mučno vidjelo, duše, koje se u griehu gube, a za koje Isus umro, na pravu stazu dovesti i predati pravomu gospodaru, Bogu; odvratit ih od izgubljenja i dovesti ih na put, koj vodi k vječnomu spasu?

Kako ćemo moći gledati, kako drugi padaju pod pretežkim bremenom griehah, da ih nedignemo? Dapače smo dužni isti život izgubiti, ako je potreba, da spasimo koju dušu; Isus bo nam zapovieda, da ljubimo našega iskrnjega tako, kao što je i on nas ljubio, a buduć je on nas tako ljubio, da je za naš spas predao svoj život, zato imamo i mi, ako je potreba, da spasimo koju dušu, isti svoj život žrtvovati.

I ovo je ta ljubav, koju su si duboko u srca zasadili bili svi svetci. Sv. Pavao apoštol, hleptijaše tako za spasom iskrnjega, da se je često odaljivao na njekoliko vremena od predragoga Isusa, samo da može koju dušu spasiti (Rimlj. 9). A sv. Terezija govoraše, *da je za spas jedne duše ne samo pripravna dati svoj život, nego da i želi trpiti muke očistilišta do obćega suda.* I sv. Ivan Zlatousti običavaše reći, *da bi hiljadu životah dao za spas jedne samo duše.* Opat Pakomio, opaziv njekoga nevjernika, proplače od žalosti, što ta duša stoji na putu, koj vodi u vjekovječnu propast. Sv. Katarina Sienska reče jednoč, *da je dostojanstvo i izvrstnost duše tolika, da se svaka najveća muka za ništa držati može.* Opat Serapij dade se više putah prodati u robstvo, samo da ondje koju dušu spasi. A koliko slugah božjih ostavljaju i dan danas kuću, rodbinu, prijatelje i bogatstvo, da mogu raditi za spas svojih iskrnjih, te dosta putah i krv svoju prolievaju, sebe za sretne scjeneći, da samo mogu koju dušu spasiti?

Da li se u nas nalazi takova izvrstna ljubav za spas naših iskrnjih? Činimo li mi ona diela, koja su ovi činili za spas dušah?

Jesmo li mi pripravni svaku muku pretrpiti — dà — i isti život dati za spas koje duše? Ah Bože! Kako ih je malo, koji goje tu svetu ljubav prama iskrnjemu svojemu! Kako ih malo, koji se ove zapovjedi ljubavi drže i koji nastoje, da se duše njihovih iskrnjih spase? A koliko ih je koji žele i nastoje samo oko toga, da su im sinovi, rodjaci i prijatelji bogati, zdravi i sretni; a nemare nit najmanje za to, da im isti žive u milosti božjoj, da se odvrate od zla i da idu pravim — no uzkim — putem, koj ih vodi k vječnomu spasu. Svim je žao, kad se čuje o kom, da su ga porobili, ubili ili da je u drugu koju nesreću vremenitu upao. A nije li većeg sažaljenja i milosrdja vriedan onaj, o kome se čuje, da opako i griešno živi; jer onaj, koj opako i griešno živi, nenalazi se u milosti kod Boga; a koj se nenalazi u milosti kod Boga, nemože se spasiti, dakle je i taj griešnik velikoga sažaljenja vriedan, budući se ni on spasiti nemože, van da se na našu opomenu odvrati od zla, i tako milost božju opet natrag postigne.

No ne samo da ih imade mnogo, koji se nebrine za spas dušah, nego ih je još više, koji se vesele, kad vide druge griešiti; dapače jošte sami nastoje, da druge navedu na grieh. Pa možda nije to prava istina? Nenastojite li mnogo putah srdite jošte više razsrditi? A koliko putah ste uzrok, da vam iskreni plane kao živa vatra, predbacivajući mu rieči uvredljive, pa još takove, koje nisu nikada izrečene?

Koliko putah probudite druge svojimi nesmotrenimi čini i svojimi bezbožnimi razgovori na zlo, te ih onda još u njem naučate? Kolika gledate milovanja medju mladežju nemareći nit najmanje, da ih odvratite od takovih opačinah? Zar je to ona sveta ljubav, kojom se imate skrbiti, da vam se iskrnji spase? Da biste vi hotjeli, mogli biste više dobra učiniti za spas iskrnjih svojih u nuždi im svjetujući i od grieha ih odvratjajući, nego li ja činim svojimi prodikami itd.

Medju ostalimi načini, kojimi se pribavlja iskrnjemu spas, jest i molitva. Ako ste im svjetovali, učili ih i nagovarili, pa je sve u zalud bilo, onda molite za nje Boga, da ih potakne svojom milosti na pravu pokoru, kao što god molite i za sve dobre, da ih Bog zadrži u dobru i da se nedadu sklonuti na zlo. Da je to istina, svjedoče nam mnogi svetci, koji su sve, što god nisu mogli izvesti savjetom, izveli molitvom. Tako je sv. Pavao obraćen po molitvi sv. Stjepana; a sv. Monika obrati svoga sina Augustina takodjer molitvom itd.

Drugo morate da živite sa svojimi iskrnji u sv. miru. Sv.

Pavao apoštol hoće da bude medju krstjani takav mir i sloga, kakav je medju udmi jednoga tiela. Uda se bo nikada medju sobom nesvade nego su uviek složna; takovi valja, da budu medju sobom i krstjani; svi bo smo uda jedne glave, spasitelja Isusa. Kao što biste zaviknuli, kad biste koga vidjeli, da si zubmi grize ruke, a rukami da si hoće izkopati oči, da je taj poludio pa da ga zato odmah vežu: tako biste imali reći i ob onih krstjanih, koji se meju sobom svade i koji sveti mir medju drugimi ruše. Pa sasvim tim koliko ih je, koji se medju sobom grizu, kolju, proganjaju i svadjaju? A što još više? Imade i takovih, koji se čuvaju malih griehah, a nenastoje ni malo uzdržati sveti mir medju drugimi, nego jošte nastoje, da ih samo s kim povade. Pa to oni ni malo nedrže za grieh. Čudnovati su to ljudi! U korablji Noemovoj bijahu svake vrsti živine, u sebi sasvim protivne: kurjaci i janjci, lisice i kokoši itd.; pa ipak stajahu sasvim mirno, nečineći zla jedna drugomu; jer to bijaše volja božja. A krstjani, kojim Bog zapovieda, da uzdrže medju sobom mir, nemogu da stoje mirno, nego se grizu, proganjaju itd. Ma kako ćete stojati zajedno u raju? Ili možebit nećete ni onamo dospjeti; jerbo je tamo sám mir, sloga i ljubav, a svadljivci i nemirni, kao što ste vi, su iz njega izključeni.

No niste samo dužni, da s drugimi živite u sv. miru, nego još imate i nastojati oko toga, da ga i svi ostali uzdrže opominjajući ih, da se čuvaju riečih i činah, kojimi bi iskrnjega mogli uvrediti ili na zlo sklonuti. O! koliko putah može jedna sama besjeda smesti svu kuću, koja se je prije svetoga mira uživala!

Ali u zao čas po one, koji takove nesklade siju medju bratjom svojom! Jer na nje Bog više mrzi, nego na ubojice, dapače, više nego na ikoje zločince: *(Sex sunt, quae odit Dominus)* govori duh sveti, *et septimum detestatur anima ejus . . . . , qui seminat inter fratres discordias* (Prov. 6. 16.) *Na ovih šest mrzi Jehova (gospodin), sedam ih je pače grdnih njegovoj duši . . . . koji sije nesklade medju bratjom.* (Prirj. u p. 6. r. 16.) Dapače takovi su prokleti od Boga; jerbo ruše medju drugimi sveti mir: *susurro et bilinguis maledictus;* reče Bog, *multos enim turbavit pacem habentes.* (Eccl. 28. 15.) *Proklet bio svaki šaptalac i dvojezičnik! oni prevratiše mnoge od onih, koji življahu u miru.* (Crkovnj. u p. 28. r. 15.)

Ah neka nebude tako medju vami, Bogoljubni krstjani! Namjesto rušiti nastojmo što bolje utvrditi medju svimi mir i ljubav. Ljubimo naše iskrnje ljubavi čistom i svetom, koja se i u ljubavi

božjoj sadržaje! Činimo drugim, što bismo hotjeli, da nam drugi čine! A osobito nastojmo, da se duše naših iskrnjih spase! To bo je prava ljubav bratinska itd.

Razgovor XVI.

O duhovnih djelih milosrdja.

Govoriv vam u predjašnjem razgovoru o ljubavi, kojom ima krstjanin pomoći iskrnjega u dobru duševnom, nisam se u duboko razlaganje te ljubavi pustio, nego vam samo preporučio, da ju gojite prama svomu iskrnjemu; s toga sam si preduzeo, da vam danas nješto obširnije govorim ob ovoj ljubavi naime o njenih djelih. Te kao što sam vam, razlažuć ljubav, koju imamo činiti, da pomožemo drugomu u potrebah tjelesnih, govorio o milostinji, koja u sebi sadržaje svih sedam tjelovnih dielah milosrdja: tako ću vam i danas tumačiti duhovna diela milosrdja, koja jesu: Neuke učiti, griešnike pokarati, dvoumeće dobro svjetovati, tužne tješiti, nepravdu uztrpljivo podnositi, uvrediteljem oprostiti, za žive i mrtve Boga moliti. O šestom djelu: „uvrediteljem oprostiti“ vam neću danas govoriti, jer sam nakanio nješto ob ovom istom onda reći, kad iztumačim petu zapovjed božju. Isto tako vam neću danas govoriti o sedmom duhovnom djelu milosrdja: *za žive i mrtve Boga moliti;* jerbo sam o molitvi za žive već u predjašnjem razgovoru nješto napomenuo, a o molitvi za mrtve sam vam nakanio govoriti, kad iztumačim deseti članak vjerovanja apoštolskoga. Danas ću vam dakle govoriti samo o prvih *pet.*

Prvo duhovno djelo milosrdja jest podučavati neuke u zakonu božjem, u stvarih potrebitih za spas. Na ovo djelo su njeki obvezani po dužnosti, a njeki po ljubavi. Po dužnosti su obvezani učiti neuke otajstva vjere, zakon božji, svetotajstva i kako se ona imaju primati i ostala, koja krstjanin mora znati, misnici vas puk, roditelji svoju djecu a starešine svoju obitelj, pa kada ovi nebi mogli sámi toga činiti, dužni su moliti drugoga, da ih u ovih istinah naše vjere poduči. A tko tu dužnost neizpunjuje, o tom kaže sveti Pavao, *da taj nije krstjanin, nego da je gorji od svakoga nevjernika. Si quis suorum etc.* (1. Tim. 5).

Ostali krstjani su dužni ovo djelo izvršivati po ljubavi, učeći

svekolike, o kojih su osvjedočeni, da neznaju nauka krstjanskoga. Dužnost je ova tolika, da bi svaki težko griešio, koj nebi drugoga htio učiti znajući, da se taj isti od drugoga naučiti nemože nego od njega itd.

Drugo duhovno djelo milosrdja jest: *griešnike pokarati.* Pokaranje je trovrstno: Jedno je *sudbeno,* t. j. kada sudac kazni krivca za obće dobro, da drugomu zla više nečini. Drugo je *otčinsko*, t. j. kada koj imajući oblast pokara drugoga bez suda, nastojeći, da se udobri i da drugim zla nečini. Ovim pokaranjem se imadu poslužiti i još k tomu, ako je potreba, kazan nalagati roditelji kod sinovah, starešine kod svoje obitelji i gospodari kod svojih podložnikah. Napokon treće je *bratinsko,* kojim se osobito imamo služiti, kad hoćemo svoga iskrnjega dovesti iz zla na dobro. Ovo se pokaranje zove takodjer opomena, kojom imamo opomenuti svoga iskrnjega, kada vidimo, da grieši. *Ako tvoj brat sagrieši proti tebi,* govori naš spasitelj Isus, *podji i pokaraj ga medju tobom i njim samim*, što će reći *skrovno (si peccaverit in te frater tuus, vade, et corripe eum inter te, et ipsum solum).* (Mat 18. 15.) Pa nadalje: *Ako te bude poslušao, biti ćeš dobio svoga brata (si te audierit, lucratus eris fratrem tuum).* Pa da nam i nije Isus te zapovjedi naložio, mi bismo ju imali izvršivati po naravnoj ljubavi, kojom smo dužni svakoga, o kom znamo. da se u velikoj nevolji nalazi, koliko smo vrstni pomoći. A možete li se naći veće nevolje, nego je ona, kada koj upade u grieh? Pak budući smo dužni, koliko možemo, podpomoći druge u potrebah tjelesnih, koliko smo više dužni pomoći im u potrebah duševnih?

Nu valja da ovdje pamtite, da ovu zapovjed nismo dužni u svako vrieme ovršivati, već samo tada, kad nam se pruža sgoda ili vrieme. Kada dakle znate, da je sagriešio ili da će sagriešiti, pa kada se nadate, da će mu vaše pokaranje koristiti (jer kada previdite, da će ga pokarati), a osim toga jošte vidite, da neima drugoga, koj bi ga opomenuo ili ako ga i imade, da taj neće svoju dužnost izpuniti, to ste ga dužni pod veliki grieh ljubavju, razboritosti i sgodom pokarati. Velim ljubavju je imate pokarati, t. j. bez ikakove mržnje ili srdjbe, imajući pred očima tu svrhu, da onu griešnu dušu od zla odvratite i k Bogu dovedete.

Nadalje rekoh razboritosti, t. j. pazeći na one, koje pokarate, kakova su striša, kakve ćudi, i postupajući s njimi ljubezno ili žestoko, kako već uztreba. Najveći pako utisak imade ono pokaranje, kada griešnika molimo, da se ostavi zla itd.

Tako se čita o njekom vojniku, da je odmah, oćutiv u kući

ili pivnici kakovu viku, psovke ili kletve, unišao i pravdadjijam sladko počeo govoriti: Moja draga braćo! prije nego sam postao vojnikom kraljevskim, bio sam vojnikom Isusovim, zato imam njegovo poštenje braniti. Molim vas dakle, nemojte kletvom pogrdjivati njegovo sveto ime, nemojte ga psovkami i svadjami vriedjati. Pa vi nemožete vjerovati, koliko je drugih s ovim bratinskim — sladkim — pokaranjem oda zla odvratio.

Evo vidite, što čini jedno ljubeznjivo pokaranje učinjeno u sgodno vrieme i liepim načinom. Tako možete i vi mnogo griešnih dušah na pravi put dovesti, ako ih budete ljubavju i liepimi načini odgovarali od grieha.

Treće duhovno djelo milosrdja jest, dvoumeće dobro svjetovati. Djelo je ovo veoma koristno našemu iskrnjemu; jer ga po njem nagovorimo, da čini dobro, koje nebi učinio, ili da bježi zlo, koje bi učinio, da ga dobro nesvjetujemo. Nu ovdje znajte, da, kao što ubogi nisu dužni jednako ubogim milostinju dieliti: tako ni oni, koji su nevješti u znanostih i razabranju, nisu dužni druge neuke svjetovati. A kad bi ih tko zapitao, u čem nisu dobro vješti, neimaju mu savjeta davati, nego ga poslati k drugim pametnijim i razumnijim. Rekoh, u onom neimaju drugomu savjeta davati, u čem nisu dobro vješti; jer u stvarih, koje znaju, dužan je svaki drugoga svjetovati, makar i nije zapitan, samo kada vidi ili zna, da može koga dovestì na dobro ili odvratiti ga od zla. A to sve izvršivati smo dužni po ljubavi.

U stvarih pako težjih i nerazumljivijih, kojih znanost nije obća, nemože svaki savjeta davati, nego sami misnicí, kojih znanost valja da nadkrili sve, što se tiče zakona i uprave sebi povjerena stada. Zato se samo, kada dvojite u čem, je li grieh ili ne, — može li se bez grieha učiniti ili ne, k njim utecite. Pa kao što imade svâke vrsti čeljadi; tako imade i medju misnici razumnijih i učenijih, zato imate tražiti one, koji će vas bolje svjetovati, a ne one, koji će vam svjetujući ugadjati itd.

Četvrto duhovno djelo milosrdja jest: *žalostne* (tužne) *tješiti.* Žalosti pako su dvovrstne: jedne su žalosti duše, a druge tiela. Žalosti duše, koje su obično gorje i mučnije od tjelesnih, jesu velike napasti, koje uzrokuje ili požuda ili vrag, još su k tomu velike patnje, koje više putah i dobre duše toliko muče, da najposlje skrenu s dobra započela itd. Ovakovu čeljad raztuženu imamo tješiti stavljajuć joj pred oči, koliku je žalost trpio naš spasitelj u vrtlu, gdje ga je krvavi znoj probijao, pak zatim, kako je na križu bio od svih zapuštjen itd.

Za utjehu pako čeljadi ožaloštjene radi stvarih vremenitih i

tjelesnih, neiziskuje se tolika znanost. Žalosti li se koj, što je izgubio kakovo dobro, dokažite mu, da su stvari zemaljske jedno ništa prema stvarim nebeskim, koje će zadobiti, kad pretrpi tu žalost, što no ju je imao za tim gubitkom. Jer Bog, koj mu je dao dobra, i gospoduje nad njimi, pa ih kao takav gospodar može uzeti i pripustiti da propadu, ili pak može dati više, nego što ih je izgubio. Strada li pako koj s duge i težke bolesti, tješite ga tim, što je ta bolest od Boga došla, pa da ju zato ima držati za najveću sreću, jerbo mu je odredjena za njegovo dobro duhovno itd. Po takovom dakle nemanjkaju načini, kojimi možemo žalostne u svakoj nevolji tješiti.

Peto duhovno djelo milosrdja jest: *podnositi uztrpljivo dosade i máne našega iskrnjega.* Ove máne mogu biti ili duševne ili tjelesne, t. j. naravne ili pako zločeste; no mi moramo svaku od ovih bratinski sažaliti i dobrovoljno podnositi. Strada li koj od vaše bratje, od vaših sestarah, rodjakah, kućanah s težke i duge bolesti, nepodnosi ju uztrpljivo nego se tužeći, zašto mu je Bog tu bolest poslao: imate ih sažaliti, podpomagati, koliko ste kadri, i njihove tužbe i dosade uztrpljivo podnositi, kao što biste želili, da i vas drugi uztrpljivo slušaju, kad bi vas ista nevolja snašla. Ti mužu! imaš možda ženu, zločestu od naravi, koja se svakim svadi itd. podnosi uztrpljivo njenu zločestu ćut i nastoj predobiti njenu zlu navadu itd. A ti ženo! si se možda namjerila na muža srdita, nagla, ohola, lakoma, liena ili proždrljiva, pa se zato svadite, psujete ili možebiti i bijete. Al u buduće nemojte više takova što raditi, nego sliedite primjer sv. Monike, koja imajući opaka muža, trpljaše sva zla, koja joj on počinì, te mu nikada neodgovorì, kada ga je vidjela srdita, i tako ga obratì Bogu i dovede ga na put spasa. Tako dakle radite i vi žene. Vi podložnici! trpite dobrovoljno máne svojih gospodarah i starešinah; a vi gospodari i starešine podnosite uztrpljivo máne i dosade svojih podložnikah.

Nu mnogo veću uztrpljivost i sažalenje moramo imati s manami duševnimi svojih iskrnjih, t. j. s njihovimi griesi. To je ono, što sv. Pavao toliko putah Galatjanom preporučio sliedećimi riečmi: *Ako tko upane u kakovu god zloću, nemojte se čuditi, nego uztrpljivostju i blagim postupanjem nastojte toga griešnika na dobro povratiti.* Tà svi smo, mili moj! griešnici, i ako koj nije toliko zločest, koliko je drugi, to nedolazi od njegove krieposti, nego od milosti božje, kojom da nas Bog neuzdržaje, počinili bismo najveće zloće. Neimamo se dakle srditi, kada vidimo, da je naš iskrnji upao u kakvu zloću, u koju mi nismo upali, nego ga žaliti i hvaliti Bogu,

da nas svojom milostju kriepiti nije propustio, jer mi bi se mnogo gorje vladali, kad bi nas onakova napast snašla. Pa znajte, da oni, koji neožaljivaju drugim mane, *obično*, kao što govori sv. Vinko Fererio, *padnu ili u iste ili u još gorje máne.* Da nam se dakle takova šta u buduće nedogodi, trpimo dobrovoljno po ljubavi bratinskoj máne svojih iskrnjih, moleći Boga, da nas i sve druge od svake máne oslobodi, a one, koji su u kakove máne upali, na pokoru obrati.

I evo vam u kratko iztumačenih pet duhovnih dielah milosrdja. Izpunjujte svako, koliko ste kadri: učite neuke u stvarih potrebnih na spas; nagovarajte s ljubavi griešnike, da se odvrate od zla i duše spase; svjetujte dvoumeće dobro; tješite tužne u žalostih duševnih i tjelesnih i najposlje podnosite uztrpljivo máne drugih, te imajte s njimi sažalenje.

Ako tako radite, postignuti ćete plaću, koju je Bog pripravio svim milosrdnim gore na nebesih.

Odsjek drugi.

Glava II.

O molitvi u obće.

Nauk I.

Trebamo li moliti?

Svršivši pomoćju božjom o ufanju u obće i o griesih ovoj krieposti protivnih, prelazim na *način*, kojim ovršujemo tu kriepost, a taj je: molitva Gospodnja iliti *„otče naš“*, — iz koga ćete slušaoci vierni! tako razabrati složnost, red i uzku svezu prošastih naukah s budućimi. Iz vjere, koja nam pokazuje slabost i nevolju našu, al u isto vrieme svemogućstvo i milosrdje božje, poradja se u nas ufanje u kriepost milosti božje. — Što dakle imamo činiti? — Ako želimo dobiti one milosti, koje su nam potrebite i kojih se ufamo, to se obratimo samomu Bogu i molitvom ih iščimo od njega. I to je predmet govora moga, — kazati vam naime: *da nam je bogomolja veoma potrebna.*

Ponajprije, pitate me, što je molitva? — Molitva jest uzdignutje pameti i srca k Bogu — po čem od njega želimo one milosti i pomoći, koje su nam potrebite. Molitva se trovrstno ovršuje: *glasno, pametno*, ili glasno i pametno skupa, pa s toga: *smiešano*; — k ovim trim načinom obično se još pridaju tako zvane molitve *strjelovite.* Nu kake su sve ove molitve napose? — Molitva *glasna* jest ona, koja se jezikom u zvonjenju glasa izgovara i to je obćinska osobita molitva. Osobita se zove, jer ju je svaki krstjanin napose (baška), jutrom, večerom i drugim vremenom dužan moliti, a obćinska se nazivlje zato, jer je u crkvi u porabi, jer ju namjestnici božji (misnici) kao na primjer: sv. misu i druge dužnosti božanske, kojimi se svemožni

g veličaje i slavi, širom svieta javno mole i bogoslužno ovršuju. *metna* molitva jest ona, koja se *samo* pametju ovršuje, skrovno u :u pobudjuje i mišlju s Bogom, koj sva tajna vidi i čuje, na sámo :govara. *Smiešana* je iz ovih obih sastavljena, t. j. kada se Bog čju moli, pa se iste rieči pomnjivo i pazljivo pametju prate, a jom srca nataplju. Od ovuda se bjelodano vidi, da sama glasna litva, kada se na rieči nepazi i željami se srca neprati, ništa neristi; niti se može ozvati molitvom, buduć u molitvi, što ju u nebo ljemo, mora biti srce i pamet Bogu uzdignuta. — Napokon, *stre-:ite* (streljujuće) molitve jesu njeki kratki, vrući i česti uzdasi pa-:ti i srca, kadkada i znatnimi utisci izgovorene i poput strele njene pred prestolje božje hićene. Vrst ova molitve najviše u obiju bijaše kod starih pustinjakah i čudnovatu ima moć, da se sveudilj ce i pamet k Bogu uzdignuta uzdržati može; te su s toga svakomu to prekoristne priporučive.

Iztumačio sam ovako, što je molitva, zatim da je potrebito rakomu krstjaninu moliti molitvom glasnom, pametnom i strelovitom; li da se upoznamo s Bogom svojim, da živimo po zakonu Isusovu i a se spasimo, dosta je znati, vele naučitelji crkve, nauk, koj je nedju svimi stvarmi krstjaninu najpotrebitiji, a taj nauk jest *molitva.* Spasitelj sám, a za njim apoštoli, ništa nam tako vruće i češće nepriporučuju kô upravo molitvu. *Bdijte,* veli Isus, *i molite; bdijte, moleći* i *svako vrieme valja svedjer moliti i nikada neprestati; molite ne-prestano ob dan i ob noć;* te da nam ostavi primjer, sám je poslje obdanjega truda na molitvi noćio. Pa i zašto bi nam toliko molitvu priporučao, zašto bi ju naredjivao, ako ne zato, što je neobhodno potrebita?

Dva su razloga, s kojih nam je potrebno moliti; jedan se osniva na dužnosti, kojom imamo Boga poštovati, a drugi na prevelikoj potrebi, štono ju s pomoći i milosti božje odstraniti možemo. Što se tiče prvoga uzroka znamo, da nam je Bog prvi početak i preljubeznivi Stvoritelj, koj nam je bitje dao i da smo mi njegovi stvorovi. On je naš gospodar a mi njegovi sluge; on je naš božanstveni otac, a mi njegovi sinovi. Svojom neizmiernom mudrostju nas upravlja, sa svim, što nam treba providjuje, dari nas dobročinstvi i milostmi po svojoj božanskoj ljubavi i dobroti: pa mi ćemo moći živiti nepoznajući svoga početnika i preljubeznoga stvoritelja, neizkazujući podložnosti takomu gospodaru i molitvom i hvalom i posvetilištem, neštujući dobroga toga božanstvenoga otca? Zar ćemo moći kada vrieme propustiti, da nepoznamo početnika i preljubeznivoga otca svoga, da molitvom, koja je posvetilište hvale i kojom se On toliko slavi, neizkažemo

podložtva tomu stvoritelju svomu? — Moći ćemo li propusti koj čas, da se neutečemo dariocu svih nas, bez koga živiti kamo li koje dobro imati nemoremo? — Ne! ne! dragi moji! ne srećno bo je propušćanje takovo! nego koliko više moremo nastojm oko molitve, da po njoj poštujemo Boga svoga i da mu, stvoritelj najveću podložnost i dobročinitelju zahvalnost izkažemo, — moleći g ujedno i za druge potrebite milosti. Ovako su činili prvi krstjani kojizih svjedoči sv. pismo, (u Čin. ap. 14). da stojeć moljahu i ve ih dio ne samo *vàs dan* nego i noć u molitvi probavljaše.

Ali o Bože! Kako smo mi daleko od nasljedovanja tih, to izvrstnih prilikah! Neima stvari, koja nam od veće brige biti mož do jutrom, večerom, ili u drugo vrieme moliti, pa se zabavljati dobrih razmatranjih, da tako uzmognemo spoznat veličanstvo naše Boga, s njim se često zabavljati i njega štovati. Kada se zabavljan kakovim nevaljalim stvorom i njim si ugadjamo, kada dane bezposlen tratimo, kada ciele dneve i noći, svakojake novosti gledajuć, sprov djamo; kako nam se kratki čine? A da se s Bogom porazgovorim da mu se pomolimo, da ga štujemo i slavimo, — tomu vremen neimamo, ni pol sata, od cieloga dana? Jest! vi kažete, da vi ima dosta, dapače i odviše brige upravljanjem kuće, drugi svojim zanatom ovaj svojom trgovinom, onaj težanjem zemlje, pa s toga da vam vr mena nepreostaje? Nu ja vam odgovaram: imadoše više posla toli drugi sveti, pa ipak preostade im vremena na dan barma po tri pu s Bogom se porazgovoriti i njemu se pomoliti. Prvih vremenah krstja imadoše kuće, polja, ciele obitelji uredjivati i upravljati; pa ipak n djoše puno vremena za molitvu; a vi si ga jadnici nemožete nać Mi možemo moliti bez smrtne pogibelji, što nepadè sv. Danielu u di jer nam nitko moliti nezabranjuje, dapače, koliko liepih izgleda ostaviše nam naši predji, koji nas lako na molitvu pobudjivati mog pa mi se ipak izgovaramo svakojakimi uzroci. A zar mislite, da nein uzrokah, s kojih smo dužni Bogu se moliti?

Dederte poslušnite ih! Čujte što govori sv. Ivan Zlatoustn *„Tolika je naša dužnost prema Bogu, našemu predobromu otcu, k tako dobrostivim i milostivim prema nam se izkazuje, da bismo m rali molitvom isto sunce preteći, pa i kroz čitav dan moliti,* to je nijedan sát propustiti, bez da koju kratku, ali srdačnu molitvu, prestolju svemogućega nepošaljemo, držeć si za veliku sreću mo s njime u svako vrieme obćiti: *Jer kakvim obrazom možemo pogleda blago sunašce, nepoklonivši se i nezahvalivši se premilostivomu stv ritelju, koj ovu ugodnu svjetlost daje? Kako ćemo moći dan sproves*

nezahvaljujuć Bogu kroz dan, na snagi, zdravlju, hrani i ostalih milostih, koje nam njegova blagodarna ruka dieli? Kako ćemo moći u večer na počinak poći bez molitve?" Buduć dakle da nas svaki razlog nuka na molitvu, zašto nam se onda težko vidi prignuti koljena, i sklopiv ruke Bogu se pomoliti? Zar neimamo dovoljnih razlogah? Zar nam nije neprestano od potrebe milost božja? Ah za stalno od velike! Pa to je drugi uzrok, s kojega smo dužni Bogu se moliti.

Ta potreba milosti i pomoći božje u nas jest toli velika, da bi bio u istinu bez razuma, koj nebi spoznao, koliko su potrebite žile u tielu našem, da bude zdravo i krepko; jer ako se žile prerežu, cielo tielo moć i jakost gubi: a tako nam je isto potrebita i molitva. Po njoj se duša krepi, po njoj i po djelu svetih krepostih hodi se putem spasa. A nemoli li se molitva, oduzimlje se duši svaka moć, kriepost i život milosti. Koliko je potrebita stablu mokrina, kući temelj: toliko je potrebita duši krstjanskoj molitva; ter kakono stablo bez vlage ima usanuti, kuća bez temelja pasti: tako će i duša bez molitve brzo usahnuti i pasti. Priliku ovoga imamo u sv. Petru. Isus apoštolom priporučuje, da bdiju i mole; Petar neizpuni itd. — ter oh! u kolikih se žalostna ova prilika izpunjuje!

Mi dragi moji! sa svoje moći i kreposti niti možemo imati ili učiniti ikoje dobro niti se možemo zla uzčuvati, — već sve to i moć i kriepost od Boga primamo. Bog pako itd. itd.

Ah! nebudimo dakle mili krstjani u tolikoj nesreći! neostavljajmo toli lakoga, sgodnoga i nam potrebitoga načina, po kom itd. — Molimo koliko više možemo Boga svoga, da ga poštujuć i slaveć, priznamo ujedno i podložtvo svoje prama njemu, da priznajući svoju potrebu, njegovo veličanstvo i mogućnost, kako smo dužni, zadobijemo potrebite milosti, po kojih ćemo postići spasenje vjekovito.

Nauk II.

Koje su to pogodbe, koje valja, da ima molitva? ako hoćemo da bude krepostna?

Velika je prevara i budalaština mnogih krstjanah, koji, nezadobivši odmah milosti, što ih išću od Boga, prestaju iskati i Boga moliti, misleći, da molitva nije podobna, za zadobljenje onoga, što

trebuju. Da vam grdnu ovu budalaštinu jednim mahom izbijem iz glave, pokazat ću vam danas dragi krstjani, da molitva, kad se u njoj sve potrebite podgodbe izpune svedjer je krepostna i sved uslišana biva, te kada nije uslišana nije dobro moljeno. Vidit ćem dakle i spodobe, koje sačinjavaju krepostnu molitvu; al vidit ćemo manjkavosti, koje ju neplodnom čine.

Da poznamo kolike je kreposti i moći molitva kod Boga dosta nam je štiti prevelika ona čuda po sv. pismu, kojano su p njoj djelovana. Na molitvu je Josuevu cjeo dan zastalo sunce. P molitvi je Mojsija s cielim pukom Izraelskim suhima nogama preša crveno more. Po molitvi je sv. Ilija triputa vatru s neba izprosio. N molitvu su pali zidovi grada Jerika. Molitva Ninive pokaranja popre koga oslobodi. Molitva grad Betuliu od neprijatelja izbavì; i Judit po molitvi odsiečè glavu oholomu Holofernu i razbì silnu vojsku nje govu. Ester po molitvi oslobodì puk svoj od smrti. Apoštoli po mo litvi uskrisivahu mrtve, prosvjetljivahu sliepe itd. — Što više — ist Bog svemogući i nepredobitni predobiva se molitvom i onà sáma im kriepost utažiti srdjbu božju i pokaranja njegova uztegnuta, — kak nam to na toliko miestih sv. pismo svjedoči. Ali zašto da navadjan tolike primjere? kad nam to Isus obečajuć potvrdì — a on reva nemore slagati. *Svaku stvar*, veli on, *koju uzišćete od otca moga u ime moje, znajte, da ćete dobiti. Išćite i dobit ćete, tražite i naći ćete kucajte na vratih božjih i otvorit će vam se.* Poslje tolikih dakl očitih svjedočanstvah i obećanjah, tko će moći sumnjiti o kreposti i moći molitve?

Sasvim tim mnoge su vendar pogodbe u molitvi, da uzmognemo ono dobiti, što molimo, a te bome često manjkaju te s toga i bivaju neplodne i nekoristne, jer su zlo ovršene. Mnoge su te pogodbe koje moraju biti u molitvi, da ju krepčjom i moćnijom učine. Evo ih: 1. Valja, da, što molimo, išćemo u ime Isusovo; 2. da išćemo stvari Boga dostojne, t. j. koje rade o većoj slavi božjoj i našem spasenju; 3. da, koj moli, bude u milosti ili barem da želi grieha se osloboditi; 4. da pomno, ponizno, ufano i ustrpljivo moli.

Valja dakle najprije da molimo Boga u ime Isusa sina njegova. Ovo je ono, što isti Isus u obećanje svoje stavì, govoreći, da ćemo biti uslišani štogod uzišćemo u ime njegovo; pa poslje nadostavlja, da apoštoli, premda su mnogo koješta iskali nisu dobili zato *jer u imenu njegovom nisu iskali*: (Usque modo non petistis quidquam in nomine meo). Zato valja da u svojih molitvah nasljedujemo svetu crkvu, koja sve svoje molitve ovimi riečmi završuje: *Po Gospo-*

dinu našem Isukrstu sinu tvom, da bi naime Bog za ljubav i po dostojanstvu sina svoga dopustio ono, što ona moli. *Isus je*, govori sv. Ivan (Ep. 1. p. 2,) premogući obranitelj, koj nas brani, za nas se kod prestolja svoga otca božanstvenoga utiče te nam pomoći i milosti izpraša. Kad molimo, imamo se uprav onako vladati, kako se vladaju siromasi, kad od bogatih milostinje (lemozinu) išću. A da ih sklone na milosrdje: gospodine, viču, učini mi ljubav, udieli mi lemozinu, molim te za ljubav božju. — Tako i mi, koji smo siromaci božji, nemožemo ga bolje moliti, nego ovako: Svemogući Bože, daj mi pomoć svoju, dopusti mi ovu milost, molim te za ime i ljubav dragoga sina tvoga, spasitelja moga Isusa. Siromaci, kada pristupe komu prositi lemozinu, scjeneći se za nedostojne iste prošnje, ulažu ljubav Boga, da po njoj prignu drugoga na milosrdje. Tako i mi kad molimo Boga imamo se držati, da nismo dostojni onoga, što i čime išćemo, nego da smo bolje dostojni kazne i pokaranja. S toga imamo reći: nismo dostojni Bože ikakova uslišenja, nego svakoga pokaranja, nu ti Bože negledaj na nedostojanstvo naše, nego pogledaj na preljubeznivoga sinka svoga Isusa itd.

Iščući pako u ime Isusa našega spasitelja milosti od Boga, nemoremo iskati, govori sv. Augustin, *stvari, koja je štetna spasu našemu.* I evo druge pogodbe molitavah naših, da naime štogod išćemo, bude ono, što smiera na slavu božju i spas naš.

I ovo je ono, što nas Isus u „otče našu“ uči. I ovo je, što od Boga iskati imamo: slavu naime božanskoga imena njegovoga, slavu rajsku, izpunjenje svete volje njegove, oproštenje griehah naših, oslobodjenje napastih i svih zalah itd. — Evo na što imadu smierati molbe naše; molbe, koje Bog odbaciti neće; jer nas je to sám Isus učio.

Ali ah! kako se bojim, kad ostavivši ono, što nas je Isus učio moliti, išću se one stvari, na koje nas zlohotnosti naše prigiblju, — a take su stvari griešne i nevaljale. Bojim se, da njeki išću dugi život samo da više grieše. Drugi traže zdravlje, ljepotu i bogatstvo, da se njimi na zlo služe. Toliki pako traže takova šta, što Boga vriedja, a i drugim je dušam na pogubu. O! da bismo svih bogomoljacah mogli poznati srca i griešne želje, čuli bismo, gdje nevjerne žene išću smrt muževom svojim, a ovi opet ženam svojim itd. To su onda molitve, koje, mislite da će Bog uslišati? da će ih od vjekovitoga otca svoga na vaše utočište izprositi? — Oh! pregrdna zla! itd.

Zvan ove manjkavosti i druge su manje griešne uzročnice, da nam molitva nije uslišana; jerbo mnogi propuštajući iskanje duhovnih

i nebeskih dobarah, koja promiču slavu božju i spas dušah, mol samo od Boga dobra tjelesna i zemaljska, koja se svršuju svršetkom života. Mà kažite mi poljubljeni u Isusu! jesmo li mi stvoreni z nebo ili za zemlju? Naše brige i pomnje imaju li biti, da tielo uživ za kratko vrieme na ovome svietu, ili da duša uvjeke uživa u raju Mi imamo tražiti dobra vjekovita, zašto dakle mnogi toliko traž dobra zemaljska, da u svem nastoje ugoditi tielu, a za dušu se ne brinu? O krstjani moji! kanite se takovih budalaštinah! — Najprv su dobra duhovna i vjekovječna, slava božja, milost napredka u dobru oproštenje griehah i kriepost odoliti napastim itd.

Moremo iskati i dobra vremenita, kao: zdravlje, veselje, obil nost i druga, — ali imamo paziti, da ih samo tada išćemo, ako s Bogu draga i ako spasenju našemu štetna nisu, — tada da nam i Bog dade, ako li su pako drugčija da nam ih nedade, jer itd.

Možemo moliti i za dobra vremenita, kao što: zdravlje, ve selje, obilnost a i druga, nu ipak valja nam uviek paziti, da sam ono molimo, što je Bogu drago, a nam spasonosno. Mnogi išću o Boga zdravlje, premda ni zdravlje nije svakomu spasonosno, dapač gdjekomu je baš smrtonosno; jer koliko ih ima, koji se zdravljem zl služe, pače njimi Boga vriedjaju? Vi tražite u Boga bogatstvo, sreć i dobra vremenita. A ja vam kažem: U zao čas po vas; da vas Bo uviek sasluša, bili biste oholi i zločesti. Nu on premilosrdni otac d nam veću milost ovako izkaže, nedaje nam što išćemo, samo da ne sretni nepostanemo. Zato dragi moji, da nikada nepofalite u molitva svojih, tražite najprije kraljestvo božje t. j. itd.

Nu nije dosta iskati samo milost od Boga u ime Isusovo potrebito je još, da on, koj moli bude u milosti božjoj i da barm ima želju i odluku izbaviti se grieha i to je *treća* pogodba molitve Da tko steče milost u koga čeljadeta, najbolja mu je k tomu pripo ruka s njim se sprijateljiti, a najprvo što čini onaj, koj hoće milos iskati od onoga, s kojim se je zavadio jest pomirit se s njime, — ovo se onda osobito čini, ako se kakov veliki gospodar uvriedi. Kak će se dakle jedan griešnik, koj je griehom Boga uvriedio i s njegovim se neizmiernim veličanstvom zavadio, smjeti predanj i pokazati, o njega milosti iskati i prije se s njime nepomiriti? *Bog neuslišaj griešnika*, govori se u sv. pismu, *nego uslišaje one, koji vierno izpu njavaju volju njegovu.*

Nerazumnimi ovimi riečmi: tko će naime moliti, treba d bude u milosti božjoj, zatvaraju se griešnikom sasma vrata za po vratak Bogu i izbavak od grieha. Radi toga se nadostavlja: *barem da*

ima želju oslobodit se grieha i Bogu se obratiti. Drugačije koj ima još odluku griešiti i Boga uvriedjivati, pa ga moli, molitva bi njegova služila k pobudi Boga na srdjbu, da ga pokara. Da bi sinoubojica došo k otcu okrvarenih rukuh onaj čas kad mu je sina ubio, pa da od njega išće sinovska dobra, bi li se mogao, pitam ja mili moji! bi li se taj krvolok mogao ufati, da će, što išće zadobiti. Pa vi ćete se smjeti pokazati još pušećima se rukama krvju sina jedinorodjenoga božjega, pred obraz otca Boga višnjega, komu ste ovo jedinče griesmi propeli, izmučili i umorili, da išću njegove milosti i njegova dobra? pa ćete se moći ufati, da ćete uslišani biti? Ta to će ga još većma na srdjbu probuditi. Umirite ga dakle prije pravim pokajanjem, ili barma odlučite, da ćete tako učiniti.

Nastojanje pameti i bogoljubstvo saveza jest četvrta pogodba, koja se iziskuje, da molitve naše budu uslišane. Ovo nastojanje se najvećma uzdržaje, kad se u pameti zabavljamo s Bogom, i u tom, što smo uvjereni, da kad molimo, da s istim Bogom govorimo. Da bi mi uviek kad molimo, pamet svoju sjedinili sa srcem i jezikom, nebi bilo stvari, koju od blagodarne ruke božje nebi zadobili; jer ako mi s raztrkanom pameti svoje molitve ovršavamo, kroz to ne samo nepostignemo dobra, koja molimo, jer neslavimo kroz to Boga, nego postajemo vriedni strogoga pokaranja, i srdjbe božje, pa s toga lako se Bog tuži kod Izaije (Pror. p. 29.) govoreći: *„Populus iste labiis me honorat, cor autem ejus longe est a me.“ „Puk taj samo me ustmi slavi, a srce mu je daleko od mene.“* Nu vi velite: Mà otče! koj je, koj u molitvi ipak malko nije raztrkan? tà s toga su se i isti sveti tužili? A ja vam velim, istina je; nu tomu je uzrok slabost pameti čovječanske; al ja negovorim o raztrešenju nepovoljnom, nego o povoljnom, koje obstoji, kad uzrok dajemo, da nam se pamet raztrese, ili kad nenastojimo o tom, da se k sebi dozovemo iz raztrkanja.

Peta pogodba jest *poniznost*, koja se mora sadržavati u molitvi. *Molitva*, govori duh sv. (Crkov. 35.) *„poniznoga prolazi oblake i k prestolju božjemu ulazi, i odonuda se prazna nevraća!“* Onaj isti Bog, koj mrzi ohole, milostiv je poniznim. I u istinu, koja stvar se može u jednom prosjaku potrebitija iziskivati od poniznosti? Da koj oholi prosjak k vam pristupi, nebi li ste ga vi prije ukorili, i onda ga nenadarena odpustili? Mi svi smo siromaci i prosjaci, koji kucamo na vratih otca svoga nebeskoga, kada molimo, tražeć od njega pomoć i milost u svojih potrebah; pa se nećemo poniziti? Čovjek se ponizuje pred drugim čovjekom, a stvorenje nevaljalo zar se neće poniziti pred Bogom stvoriteljem svojim?

Šesta pogodba jest *ufanje*, koje čini naše molitve krepostne Ah! da bismo mi ovo ufanje u svojih molitvah imali, što nebismo od Boga dobili?! Ufajućim se nam obećaje gospodin Isukrst, moć, ako bi od potrebe bila, prenesti brieg s jednoga mjesta na drugo, dà od tjeravati bolesti, odgoniti vragove, i svako drugo čudo činiti. Zato je od potrebe imati malo ufanja u slabe stvorove, a puno i mnogo u jakoga Boga. Pa upravo s toga zlo činimo, kad se u svojih potrebah utičemo ponajprije slabim stvorovom, a u skrajnjoj sili istom Bogu Ufanje dakle dragi moji! u Boga, koj nam je svoju pomoć obećao nesmije nam pomanjkati. Mà tko je, koj bi se pravim ufanjem Bogu utekô, neuslišan bio?

Konačno, stražnja pogodba u molitvi mora biti, *ustrpljenje* Od potrebe je moliti bez prestanka. Poslje kako smo molili Boga za kakovu stvar, imamo se opet i opet pomoliti, i tako dugo moliti, dok nezadobijemo, što smo molili.

Nauk III.

Dokazuje se, od kolike su potrebe i u koliko nam prude promišljanja i kako moramo promišljati.

Promišljanje, govori sv. Franjo Saleski, „*jest ona blagoslovljena voda, koja čini plodnu našu dušu, u njoj upaljuje dobre želje, čisti ju od pomanjkanjah (manah), a u krepostih utvrdjuje.* — Promišljanje nazivaju svi sv. naučitelji molitvom, te ju najtoplije svim krstjanom priporučuju; pa s toga nakan sam vam i ja dragi moji! sada dokazati, u koliko je svakomu krstjaninu molitva razmišljanja potrebna, zatim kako ju imamo činiti.

Molitva *pametna*, jest tihi razgovor srca i pameti, o kakvom otajstvu, ili istini božjoj, ili o kom nauku božjem, da tako razmišljavajući može spoznati vlastite nevolje, potreboće i neurednosti, kojih se okaniti, a kreposti sliediti, i tako si spas duše osigurati ima. Bez promišljanja dakle nemože se spas zadobiti, jer još njegovu potrebnost nepoznamo, a ni način, na koj ga zadobiti možemo. Promišljanje čini u duši isto, sto čini oko u tielu. Oko nam ukazuje put, po kom imamo hoditi, ono predvidja vratolomije i smetnje, kojih se imamo čuvati. To isti čini razmatranje otajstvah i naukah božjih, da duša uzmogne upravo po putu spasenja hoditi. Razmišljanje nam očituje

griehe, kojino su vratolomni, kojih se imamo čuvati, ako želimo spasenje postići. Pa jer se osloboditi od griehah, i djelovati djela sveta, po kojih se spas duše zadobiti može, nemože naravnom krepostju, to promišljanje upućuje dušu, da umoli milost i pomoć u Boga po molitvi. Evo dakle uzrokah, s kojih se molitva promišljanja, tako po sv. pismu, kao što i po sv. naučiteljih toli nježno i toplo priporučuje! *Blažen čovjek*, veli okrunjeni prorok, *koj promišljaje danom i noćju tvoj zakon Gospodine, on će stalno u svem napredovati.* A na drugome mjestu govori: *Da nebudem promislio Bože zakon tvoj, dosada bi poginuo u poniženstvu mome!*

Evo dakle, koliko je potrebno promišljanje, da se zlu uklonimo, a dobro da sliedimo, i tako spasenje postignemo. Jer kako će moći bježati grieh onaj, koj nepoznaje gnjusoću, zloću i zlobu grieha, — kolika se njim uvrieda nanese Bogu, a kolika zla prevelika prouzrokuje griešniku? Koliko će moći djelovati svete kreposti i dobra djela, koji nepoznaje njihovu izvrstnost i dostojanstvo? kako će se moći uticati k Bogu vrućimi molitvami onaj, koj nepoznaje svoje nevolje? i svoje potreboće? Je li ovo čini molitva promišljanja. Jest! čini da čovjek pozna grieh, od kog se ima čuvati, i dobro, koje ima sliediti, i u potreboćah od božje milosti pomoći tražiti. Naša volja je sliepa, te s toga nemože ništa prije odbaciti, ili zagrliti, dok prije nespozna da li je to dobro ili zlo, — pa to spoznanje, biva po promišljanju.

Od ovuda možete spoznati, zašto je sada svetost taka riedkost u svietu, a zloća se uzmnožala vrh glavah ljudskih. Toga je uzrok manjkavost promišljavanja; nepromišlja se zakon božji i takvo dobro, koje bi valjalo ljubiti, niti zlo, koje bi trebalo izbjegavati, nemore se poznati. A da je tako, svjedoči isti duh sv. kod Jeremije proroka (p. 22.) (Desolatione desolata est omnis terra, quia nullus est, qui recogitet corde), t. j. *zemlja sva je opustošena i porušena, jer nije na njoj nikoga, tko bi promišljavao stvari nebeske i spasenje duševno.* Svi žive u griesih ukopani, i nitko se nenalazi, koj bi se u se povratio, u svojoj pameti i u svom srcu promišljavao nauke sv. vjere i otajstvah božjih.

I zaisto, da bi svi ljudi upravo promišljavali, da je Bog pripravio onim, koji ga vierno služe i podpuno zakon njegov obslužuju, raj tolikimi dobrî napunjen, raj uživanjem i razkošjem tolikim obilan, koliko se ni pomislilo nebi, da bi im velim Bog sve ovo obećao, kako bi moguće bilo, da bi se i jedan samo našao, koj dobra i sveta te toli neizmierna ova dobra zadobiti nebi nastojao? Usuprot, tko bi

ikada smio jedan samo grieh učiniti, kad bi pomislio, koliko je zlo grieh, kolika je uvrieda Bogu i na koliko unesrećuje griešnika? Tko bi se usudio sagriešiti, kad bi promislio, da Bog za jedan grieh osudjuje u vječne muke paklene? Tko bi za kratku kaku griešnu nasladu neizmierna si vječna zla odabrao trpiti itd.? Vidite li dakle, kako je potrebito pametju moliti. A sada poslušajte kako se činiti imade.

Molitva pameti ima šest dielah i to: pripravu, štijenje, promišljanje, zahvalu, prikaz i prošnju. — U pripravi imate se prekrstiti, kleknuti, ili se na koj drugi način staviti u položaj, kako se pristoji onomu, koj ima s Bogom govoriti; zatim odbaciti sve brige i misli zemaljske, ter pamet i srce, koliko je bolje moguće sabrati. Začmite onda živom vjerom moliti i predstavite si, da se u istinu pred Bogom nalazite, koj vas vidi i sluša; poklonite mu se, zazovite na pomoć duha svetoga, da vas prosvietli i upravlja u molitvi itd. I ovo se u pripravi čini, itd. itd.

Glava III.

Nauk IV.

O molitvi gospodnjoj: „Otče naš.“

Ova molitva, zadržaje u sebi što se najboljeg i najvećeg od Boga iskati može; pa kao takova mu je najdraža a svakomu krstjaninu najkoristnija. Ona nam je tako potrebita, da ju sveti otci nazivlju molitvom svakdanjom, a sveti sabori od nas iziskuju, da ju svaki krstjanin ne samo na izust znade, nego da i razumije, što u sebi zadržaje, pače vele, da se onaj niti krstjaninom nazvati nemore, koji ju neznade. Da ju dakle dobro razumijete, naumih vam danas pokazati izvrstnost ove božanstvene molitve, a zatim ću vam poseb iztumačiti sedam prošnjah, koje se u njoj zadržaju.

Da je molitva *„Otče naš“* izmedju svih najizvrstnija već otuda sliedi, što ju sveti otci najvećma preporučuju i hvale, i koja od istog Isukrsta svoj početak imade. Sve ostale molitve sastavljene su od pobožnih i krepostnih ljudih, da Boga štuju i od njega milosti zadobe. Koja je dakle izvrstnija i bolja, il koju sám Bog naš spasitelj

Isus ili pako koju ljudi sastaviše? Osim toga molitve ljudske samo pojedine milosti od Boga išću, ova pako sve štogod je za njegovu slavu i našu korist.

Nežalite dakle mili moji! ako neznate čitati te puno molitavah naučiti; jer ako znate molitvu: *Otče naš*, znate molitvu najbolju, Bogu najdražu i vam najkoristniju. Da bi znali najbolje čitati, te proštili sve knjige ovoga svieta, nebiste za sigurno mogli naći ni naučiti bolju od ove. Ovu dakle najbolma ljubite, ovu najčešće ponavljajte i u ovu se najviše ufajte; jer nam Isus sám reče, da ćemo sve zadobiti, što budemo u njegovo ime iskali, a kamo li prije i više, ako se istom njegovom molitvom poslužimo?! Da je ova molitva najizvrstnija i otuda sliedi, što je ona najkraća, a ipak sve zadržaje, što moliti moramo.

Što pako njezinu izvrstnost još većma pokazuje, jest njezin plemeniti početak, koj stavi Isus za pripravu, prije nego ju moliti počmemo. Taj početak je, što Boga smijemo nazvati presladkim imenom: *Otca*. O kolika je ovo milost, kolika dobrota i milosrdje božje, što nam dopušća ovim ga imenom nazivati! Tko bi se od nas kukavnih i nevoljnih griešnikah smio usuditi samo oči prama nebu podići, a kamo li ga: *Otcem* nazvati, da nas nebude sám po svome sinu naučio, da ga tako zovemo?

Služimo se dakle ovim sladkim imenom; neka nas potiče, da mu služimo ne iz straha, nego iz prave sinovske ljubavi. Spomenimo se, da nam je dano služiti se ovim imenom, da probudi u nas ufanje, da ćemo od njega sve zadobiti, što budėmo s ovom molitvom iskali, i da nam pokaže svoje ljubezno prignuće i goruću želju, iz koje nam milosti dieli. — Gdje se može naći koji otac ovdje na zemlji, koji nebi želio svomu sinu ugoditi, a osobito u onome, što je dobro i pravedno? Što će činiti dakle naš nebeski otac, koj je mnogo bolji i ljubezniji od svakoga zemaljskoga otca. — Da nam dade slobodu i ufanje, hotio je Isus, da taki na početku ove molitve Boga otcem zovemo, spominjajuć se njegove ljubavi, koju nam je kano sinovom dati pripravan.

Kada dakle molimo: „*Otče naš*" spomenimo se uviek, da *Boga* zovemo otcem, mà kako mi drugčije bili siromašni i nevoljni, ipak se nemoramo tužiti. Bog kao naš otac neće nas zaboraviti, nego će se vazda za nas brinuti; zato ni nesmijemo duhom klonuti.

Ovo su najpoglavitiji uzroci, iz kojih se spoznaje izvrstnost molitve gospodnje.

Nauk V.

Tumači se prva prošnja „Otče naša“: Sveti se ime tvoje.

Što od Boga imamo moliti i koji red u tom sliediti, uči nas Isus svojom molitvom: *Otče naš.* Ova molitva zadržaje u sebi sedam prošnjah, od kojih prva smiera na slavu božju, t. j. na posvećenje presv. imena njegova. U tumačenju ove prošnje vidit ćemo najprije, zašto se ova prošnja prva stavlja, zatim što se razumieva po riečih: *Sveti se ime tvoje,* i koj je način, da ga sbilja svetimo?

Na početku ove molitve zovemo mi Boga otcem našim, kao što i sbilja jest, a mi smo mu opet sinovi. On je otac naš; jer nas je iz ništa stvorio od nikoga prisilovan, nego iz puke dobrote; iz iste ote dobrote nas uzdržaje, hrani i brani. Stvorio nas je, ne kano ostalu životinju, nego razložne, davši nam razum i slobodnu volju, da ga spoznajemo i ljubimo. Stvorio nas je na svoju sliku i priliku, dao nam je svakomu angjela čuvara, da nas brani od zasiedah neprijateljskih. On nosi svrhu nas toliku brigu, da niti jedna vlas nemore pasti s naše glave bez njegove volje. Otac je naš, osobito nas krstjanah; jer nas je po sinu svom Isusu, koj nas je po svojoj krvi odkupio, i od sinovah srčbe po sv. krstjenju učinio sinovi božjimi i baštinici njegove slave, te zato ga punim pravam možemo nazivati otcem. Koliko je braćo! dostojanstvo naše! kolika ljubav, koliko milosrdje božje! koj hoće da mu budemo sinovi, a to mu i jesmo samo kad smo bez grieha. Dakle Bog je naš otac, a mi smo mu sinovi. —

„Ako sam ja vaš otac, govori sám Bog, *gdje je poštenje moje?“* Evo o Bože! s istom ovom prvom prošnjom *„Sveti se ime tvoje“* nastojimo ti izkazati sinovsko poštivanje! S ovom prošnjom hoćemo mi, da se tvoje presveto ime od svih spoznaje, od svih ljubi i da mu svi služe; da ti se svi klanjaju kako se pristoji, da svi ljube tvoju dobrotu i boje se tvoje pravde. — Ova molitva ima doista biti prva, koja nas obvezuje ljubiti Boga vrhu svega, i prva briga, da njegovo sveto ime bude od svih hvaljeno i slavljeno. Ako želimo biti dobri sinovi, mora nam na srcu ležati njegova slava i poštenje, kao predobroga i preljubeznoga otca. Pa i za koju smo drugu svrhu stvoreni, nego za slavu njegovu! Imajmo zato ovu slavu za cilj svih svojih dielah, i nastojmo da prije svega tražimo njegovu slavu.

Zašto je ova prošnja prva stavljena, i zašto smo dužni najprije želiti i tražiti, da bude svećeno, štovano i slavljeno ime božje?

Prvi razlog je, što bi, ako bi se ona izpunila, svih griešnikah s ovoga svieta nestalo; jer samo zato mnogi grieše, što Boga nepoznaju, a kao takovi nit nepoštuju ga. To je uzrok, sbog čega toliki opakimi postaju, i tolike nepravde čine.

Da bi krstjanin samo malo spoznavao neizmierno veličanstvo božje, koj sve zna, sve čuje i vidi, bi li se on ipak onda usudio njega tako ružno i često vriedjati? Da bi on promislio, da je to onaj isti Bog, koj je neizmierno i vjekovito dobro pripravio onim na nebu, koji ga slušaju i zakon mu obslužuju, a onim opet muke neizmierne i vjekovite, koji ga vriedjaju, bi li bilo moguće, da bi ga i nadalje još uvriedjivao?

Drugi razlog, zašto je ova prošnja prva, jest, što bi, ako bi se izpunila, svaka kriepost i svetinja procvala. Procvala bi najprije ljubav prama iskrnjemu; jer kad bi prestala nenavidnost, neprijateljstvo i svadja, natjecali bi se medjusobno, tko bi prije i bolje bratu svomu pomogo. Procvala bi radost, kad bi vidili, da su svi sretni, i da im sve za rukom ide. Ime božje nebi se toliko izprazno spominjalo, nebi se pogrdjivalo zakletvami i psovkami, nego bi se hvalilo i blagoslivljalo. Kad bi se izpunila ova prva prošnja, bile bi izpunjene i sve ostale, jer bi onda Bog kraljevao u naših srcih svojom milostju, i nam bi dao zalog, da ćemo jednoč s njime u nebu kraljevati. Tada bi se njegova sveta volja očitovana u svetome zakonu od svih izpunjavala i tako bi providio Bog sve naše potrebe duševne i tjelesne, vremenite i vjekovite; pomogao bi nas u svakoj napasti i oslobodio svakoga zla.

Treći razlog jest, što je naša dužnost imati brigu i želju, da Bog kao naš otac i gospodin od svih bude poštivan, ljubljen i slavljen. Sluga, koj stanuje u kući svoga gospodara i od njega živi, koliko nastoji, da mu o gospodaru nitko zlo negovori, ili mu kakvo nepoštenje učini? Kad to valja o slugi, što da rečem o dobrome sinu, koji na sve moguće načine ima braniti poštenje svoga otca? Koliko se dakle razžalosti dobar otac, kad ga koji onako nepoštuje, kako je zaslužio? Usuprot, koliko se uzraduje, kad čuje da ga sin poštuje, hvali i uzveličaje? Kao što sluga biva dionik poštenja gospodarovoga, tako isto i sin poštenja otčevoga. Molimo dakle i mi gorućom željom, da bude svećeno, hvaljeno i blagoslovljeno ime našega predobroga i božanstvenoga gospodara i otca, jer će i nam kao sinovom i slugam odtuda velika korist, poštenje i dika pripasti.

Vidili ste možda već, kako se svako čeljade kojega velikoga gospodina štuje, a to samo sbog otoga gospodina; koliko pako još

više, ako se znade da je prijatelj ili sin kraljev? Tko će se podufati takovomu jednomu zlo učiniti? To isto valja i o nam; nitko nam neće smjeti zlo učiniti, svi će nam poštenje izkazati kao sinovom božjim, kada bude od svih svećeno ime njegovo.

Istina je doduše, da je Bog najizvrstniji i najsvetiji, te da mu mi ništa od otoga pridodati nemoremo; zato smo ipak mi dužni moliti i želiti, da se njegovo sveto ime što više izvanjskim načinom sveti, t. j. da Bog oda svih bude spoznan, ljubljen i njegov sv. nauk obslužavan. Zato kad molimo, da se *sveti ime njegovo*, nepridodajemo mu nove svetinje, jer ono već svu svetost u sebi zadržaje, nego samo želimo, da bude oda svih za sveto držano, te kao takovo ljubljeno i štovano. Koliko imade ljudih, koji ovo božanstveno ime nopoznaju i neštuju? Koliko nevjernikah, koji ili malo ili ništa Boga nepoznaju? Koliko ih i takovih imade, koji ga zaboraviti nastoje, samo da onda slobodno griešiti mogu? Koliko žaliti! imade i krstjanah, koji premda Boga poznaju, ipak ga neštuju, nego griesi pogrdjuju i vredjaju više nego nevjernici?

Ovu dakle nakanu moramo imati, kad molimo: *„Sveti se ime tvoje“*, da izčeznu s ovoga svieta kletve, psovke i ostale uvrede proti Bogu. Otuda takodjer sliedi, kako strašno oni grieše, koji njegovo sveto ime pogrdjuju, i punim pravom se taj grieh med najveće i najgrdnije broji. Neka izčeznu s ovoga svieta psovke, zakletve i svi ostali griesi! To neka bude naša želja, to naša nakana, i svrha, kad molimo ovu prošnju, da kao što angjeli na nebu i ostali sveti ništa drugo nečine, nego blagosivlju i hvale svoga stvoritelja, tako i mi molimo, da ga svi puci i narodi na zemlji spoznadu, njemu se samomu klanjaju, njemu žive, njega štuju i njegove zakone obslužuju. Molimo dakle, da se griešnici okane svojih griehah, krivovjernici da odbace svoje krivovjerstvo, a nevjernici da pravu vjeru poprime. Nije dosta ovo samo moliti, nego po mogućnosti istim djelom našu posvjedočiti nakanu, kao što su činili apoštoli i ostali razprostranitelji vjere Isusove. Nje imamo dakle sliediti, te ako ne baš onako, kao što su oni radili, a ono bar zabranjivanjem, da ga nepogrdjuju oni, koji s nami u družtvu žive.

Zatim moramo svom pomnjom nastojati, da Bogu svi služe, a ovo ćemo postići dobrimi razgovori, nagovaranjem na dobro, odvraćanjem oda zla, karajuć one, koji grieše i ostalim zao primjer daju.

Najposljednji način, kojim možemo i moramo svetiti ime božje, jest, dobar primjer. Jedva se izreći može, koliko je ovaj način koristan i sposoban druge navesti, da isto s nami čine. — Sada pitam,

kako smo ga mi dosele svetili? Ne samo da ga nismo svetili, nego smo ga još pogrdjivali, i zlim primjerom drugim dali povod da ga grde.

Nauk VI.

Tumači se druga prošnja „Otče naša“: Dodji kraljestvo tvoje.

Kao sinovi božji imamo najprije tražiti slavu njegova imena, i tada kraljestvo nebesko, t. j. baštinu, koju nam je Bog kao sinovom svojim pripravio. Buduć nam je on otac, to smo mu mi, kako rekoh, sinovi, a kao takovi smo i njegovi baštinici. Ovu baštinu, koju pod imenom kraljestva razumievamo, iššemo u ovoj drugoj prošnji. Naumio sam vam dakle danas iztumačiti, što razumievamo mi pod imenom kraljestva božjega, zatim, je li potrebno moliti, da nam dodje oto kraljestvo, i kakovu korist crpimo iz ove prošnje.

Svrha propoviedanja sv. Evangjelja po cielome svietu jest kraljestvo božje. Sv. Ivan krstitelj počeo je svoje propoviedanje ovimi riečmi: *Pokoru činite, jer se približi kraljestvo božje.* Istimi riečmi počeo je i naš spasitelj svoje javno poslanje; o istom kraljestvu govori na više miestih do svoga uskrsnuća, a poslje toga do uzašašća, ukazivajuć se apoštolom, neprestaje o njem pripoviedati; pače je hotio da u istoj molitvi prije svega iššemo kraljestvo božje.

Što se razumieva pod kraljestvom božjim? koje je to kraljestvo, i što mi dakle iššemo u toj drugoj prošnji? Odgovaram, da pod kraljestvom razumievamo po svjedočanstvu sv. pisma i naucih svetih otacah, tri kraljestva, najme: *kraljestvo naravno, kraljestvo milosti i kraljestvo slave*, kamo spada vojujuća crkva i koja se takodjer u sv. pismu zove kraljestvo božje. Kada mi dakle molimo, da dodje kraljestvo božje, razumievamo vojujuću crkvu, a buduć smo pravovierni krstjani već u njoj, zato molimo, da se isto kraljestvo još dalje razširi; da nevjernici odbace svoje nevjerstvo, krivoviernici svoje krivovierstvo, te da svi dodju na spoznanje prave vjere Isusove i na obslužavanje njegovih svetih zakonah.

Kraljestvo naravno je ono, po kome Bog kao pravi gospodar vlada i upravlja sviet i ostala stvorenja. Pod kraljestvom, koje molimo u drugoj prošnji, nemoremo razumievati ovo naravno; jer je već došlo, i Bog u njem vlada, bez da mu se tko opreti može. Kada

dakle nemolimo ovo kraljestvo, ostaje nam da govorimo o kraljestvu *milosti i slave.*

Kraljestvo slave nemore se prije zadobiti, nego što zadobimo kraljestvo milosti. Dakle mi molimo u ovoj prošnji, da on u nas kraljuje po svojoj milosti, da tako jednoč i mi uzmognemo kraljevati u njegovoj slavi. Milost je kraljestvo božje, koje je u nas; i onda Bog u nas kraljuje, kad smo providjeni živom vjerom, stalnim ufanjem i gorućom ljubavju. To su one kreposti, koje nas čine dionike kraljestva božjega, njemu podložne i na njegovu službu pripravne. Istina je, da Bog kraljuje u svakome po vjeri, koj se nalazi u krilu sv matere crkve, al na osobiti način kraljuje u onih, koji su u milosti, jerbo su takvi živa uda iste crkve. Moleći, da Bog kraljuje u nas po milosti, hoćemo reći, da on sám našim srcem vlada, sám da bude naš gospodar i svih naših željah tako, da ništa neljubimo nit neželimo, nego što je njemu drago i povoljno. O kolika je to sreća, kad sám Bog u čijoj duši kraljuje, pa njegovim srcem i željami upravlja! takova duša onda lako obslužuje zakone njegove, i osjeća preveliku slast služeći ljubeznomu i predobromu otcu.

Kako je usuprot stanje onih dušah, u kojih Bog nekraljuje svojom milosti, nego se nalaze u smrtnome griehu?! O kako je takovih stanje prežalostno i prenesretno! U takovih vrag kraljuje, kraljuju njihove zle požude, kraljuju griesi; žalostno je takovih stanje, jer služe tako zločestim tako pogrdnim gospodarom. Svim nam dakle treba, ovu prošnju moliti, da Bog dodje kraljevati u srcih naših. Ovo imadu moliti griešnici, da se izbave po milosti božjoj vražjega sužanjstva. Tako imadu moliti pravedni, da u milosti božjoj uztraju.

Osim kraljestva milosti iščemo mi od Boga po ovoj prošnji i kraljestvo slave, t. j. da na vieke s njim u raju kraljujemo. Ovo je cilj, ovo svrha, ovo baština, koju želimo, za kom uzdišemo: kraljestvo najme Isusovo, gdje će sjedinjeni biti svi sveti poslje obćinskoga suda. To je pravo kraljestvo, koje istom ima doći. Molimo dakle, da poslje umrloga života uzmognemo doći u slavu rajsku. Ovu doduše počnu uživati pravedni taki poslje smrti, ako nikakve ljage na sebi neimaju, al ipak njezinu podpunost dostići će istom poslje suda obćinskoga. Onda će pravedni čuti one sladke rieči iz ustah Isusovih: *Hodite blagoslovljeni otca moga i posjedujte kraljestvo* itd. To je ono isto kraljestvo, za kojim uzdiše sv. David prorok, koj govori: *„Jednu sam stvar iskao od Boga, i otu ću bez prestanka od njega iskati, da mogu doći u kuću gospodinovu i u njegovoj slavi pribivati.*

Ovo je pravo kraljestvo, koje imamo iskati od Boga, — kra-

ljestvo slave; jer samo onda, kad budemo u slavi, Bog će podpuno kraljevati u nas. Ondje neće biti ništa, što bi Bogu bilo suprotivno i što bi ga u vladanju smetalo. Bog sám biti će gospodar naših željah, srca i duše; on će sám vladati našom voljom, pametju, svimi ćutili i moćmi našimi. O kraljestva božanstvena! kraljestva presretnoga! raju plemeniti i željni! O kraljestvo nebesko, kad ćemo te posjedovati?! Otče, koj si na nebu daj nam kao sinovom tu nebesku baštinu, koju si nam dati obećao. Neka dodje kraljestvo, koje si nam gori po prevelikoj dobroti pripravio.

Evo dakle dragi moji! iztumačih vam, što razumievamo pod kraljestvom božjim i što želimo kad govorimo, da dodje kraljestvo njegovo. Sad predjimo na drugo, što vam obećah iz početka tumačiti, a to: kako je koristno i potrebno od Boga ovo kraljestvo iskati?

Prvi razlog, koji nas na ovo potiče jest, što se u ovoj molitvi sve zadržaje, što na slavu božju i našu korist smiera. Kad dodje kraljestvo božje, razorit će se kraljestvo vražje svjetovno i tjelesno. Ovi zločesti gospodari neće više kraljevati na zemlji, za na vjek uništeni bi bili griesi, koji su jedini uzrok što se Bogu neizkazuje dužno poštenje, nego što biva toliko pogrdjivan i vredjan. Zatim isto kraljestvo nam veliku korist donosi, jer došavši u kraljestvo božje, bismo zadobili bogatstvo, gospodstvo, razkošje, diku, slavu i svako dobro, koje sada niti poželiti nemoremo. Netražimo dakle na ovome svietu bogatstva i ostala svjetovna dobra, jer ota samo kratko vrieme traju, — nego tražimo nebeska, koja su vjekovita.

Ovu zemlju moramo smatrati kao mjesto pokore i nevoljah, i ako tako uzradimo, onda smo si dobar plod iz dosad rečenih pribavili. Naše mjesto pravo je kraljestvo na nebu; što dakle ima na zemlji što je vredno naše ljubavi? Mi se ufamo, da ćemo zadobiti kraljestvo ne ovoga nego drugoga svieta; valja dakle da pogrdjujemo sve, što je svjetsko, a ljubimo samo ono, što je nebesko. Da bi jedan siromak bio postavljen na prestolje kraljevsko, obučen u svilu, kadifu, skrlet i drago kamenje, bi li on poslje mario za svoje prijašnje siromaško stanje, za svoje trulje i poderanu kolibicu? Nebi za sigurno! Nesmijemo dakle ni mi visoko cieniti i ljubiti stvarih nevaljalih ovoga svieta, mi, koji smo odredjeni, da jednoč u nebu kraljujemo. Neimamo tražiti ugodnog uživanja medju ljudmi, koji smo odredjeni da budemo drugovi angjelah na nebu. Nemoramo se pačati u griešnike, koji smo odredjeni medju svetimi stanovati. Buduć se ufamo s Bogom stanovati, s njime živiti i kraljevati, zato nesmijemo tražiti svoje sreće i uživanja ovdje na zemlji medju stvorenji.

Drugi plod, koj iz ove molitve crpimo, jest, što moramo podnašati ustrpljivo sve muke, žalosti i trude ovoga nevoljnoga života. da po njih uzmognemo zadobiti kraljestvo neizmierne slave. Koliko se trude poglavari ovoga svieta, da zadobiju kraljestvo zemaljsko, i svi im se trudi, muke i nastojanja izplate, ako ga zadobiju. A mi se netrudimo i neborimo, da zadobijemo kraljestvo zemaljsko, nego nebesko, pak bi još rada da ništa netrpimo i nepatimo? Štogod trpimo i podnašamo na ovome svietu, sve je to ništa napram onomu dobru, koje nas gore čeka; oto dobro tako je veliko, da ga oko nije vidilo, nit uho čulo, niti srce poželilo. — Trpimo dakle svako zlo na ovome svietu, da zadobijemo ota dobra na drugome. Gore oči obraćajmo. tamo uzdisaje šaljimo, tamo vapijmo iza svega srca ovako govoreći: Ah Bože! nek dodje što prije kraljestvo tvoje! —

Mi kad išćemo kraljestvo božje, zajedno si išćemo i smrt: jer prije nje nemore se u to kraljestvo doći. Ota smrt mnogim je mrzka, a osobito onim, koji su samo po imenu krstjani, te koji o nebeskih dobrih nikad ni nemisle, nego su sasma zadubljeni u zemaljska. Takovi su pripravni odreći se svih dobarah nebeskih, samo da ih Bog ostavi na ovoj zemlji, da se po volji nauživaju nasladnostih i zadovoljstvah bez ikakvoga straha pred smrtju. Takovi ako prestanu moliti, da dodje kraljestvo božje, zar će smrti onda uteći? Neće za sigurno, nego će doći po nje i proti njihovoj volji, kad joj se najmanje budu nadali, ter će onda Bog svrhu njih kraljevati, ne po svojoj ljubavi, nego po strahovitoj pravdi.

Odbacimo dakle već jedan put ljubav sadašnjega života i stvarih ovoga svieta, pa upravimo svu svoju ljubav na Boga i njegovo kraljestvo. Probudjujte u sebi često onu želju, koju je imao sv. Pavao, htijući se razstaviti s ovim gnjilim tielom i doći Boga uživati u kraljestvu njegovome. Govorite ono, što u svojem očitovanju govori sv. Ivan: *Dojdi, dojdi gospodine Bože! želimo bo kraljestvo tvoje, da te u družtvu svih angjelah i svih svetih uzmognemo po sve vieke hvaliti i blagosivati!*

Nauk VII.

Tumači se treća prošnja „Otče naša": Budi volja tvoja kako na nebu, tako i na zemlji.

Buduć da je reko gospodin Isukrst, da neće svi oni uljesti u kraljestvo nebesko, koji mu vele: Gospodine, gospodine! nego samo oni, koji izpunjavaju volju otca vječnoga; zato taki poslje prošnje kraljestva nebeskoga dolazi prošnja, da se izpunjava volja božja. Ova prošnja je najpotrebitija i Bogu najdraža.

Iztumačit ću vam dakle najprije, što se razumieva po volji božjoj, zatim ću vam pokazati, kako imamo izpunjavati volju božju.

Premda je u Boga samo jedna jedina volja; zašto ipak naučitelji crkveni, da se našemu razumu prilagode, razlikuju volju hotjenja od volje znamenja. Volja hotjenja je ona, kojom Bog upravlja dogadjaje svih stvarih; i ova volja njegova, il mi htjeli ili nehtjeli, svagda se izpunjava i izvršuje, niti joj se itko opreti može, ili ju preinačiti. To je istina vjere.

Volja znamenja je ona, koju nam je Bog očitovao, budi zapovjedju, budi zabranjenjem, ili opomenom i savjetom, ili kakvim drugim znamenjem. Ovoj očitovanoj volji božjoj ponajviše suprotive se grješnici, koji čine ono, što Bog zabranjuje, a zanemaruju što zapovieda. No medjutim ako ju neće da izpunjuju iz ljubavi, a ono će za sigurno radi pravde.

Ova volja božja očituje nam se u svetom pismu, njegovom zakonu i od onih ljudih, koji ovdje na zemlji mjesto njegovo zastupaju. Volja dakle božja očituje nam se u svetom pismu, i to ponajviše u svetom Evangjelju. U njem nam se zapovieda, da ljubimo Boga vrhu svega, a iskrnje kako same sebe, da ljubimo iste naše neprijatelje, da dobro činimo onim, koji nam zlo, a dobro želimo onim, koji nas progone; nadalje da molimo Boga za one, koji nam zlo tvore, da nečinimo drugim ono, što nam nebi drago bilo, da nam drugi čine.

I to su one dvie zapovjedi, koje nam je ista narav u srcih upisala. U Evangjelju veli nam očito Isus: *Tko se neponizi kano diete, nemože unići u kraljestvo nebesko.* I na drugome mjestu: *Kraljestvo nebesko trpi silu, te oni, koji svoja zla nagnuća snažno suzbijaju, zadobiti će ga.* Zatim opet: *Tko hoće da bude moj učenik, neka se odreče sama sebe, neka nosi križ svoj i neka me sliedi.* To

će reći izpunjavati volju božju. Neka bude dakle volja božja, izpunjavajuć sve, što nam nalaže Isus u Evangjelju.

Očituje nam se nadalje volja božja u njegovom svetom zakonu, koji se zadržaje u 10 zapovjedih; u kojih iziskuje Bog, da njega samoga štujemo, ljubimo, da mu se klanjamo i služimo, a to ćemo sve izpuniti djelom vjere, ufanja i ljubavi. Zabranjuje nam izprazno nazivati sveto ime njegovo. i pogrdjivati ga kletvami i psovkami. Zapovieda nam itd.

Sve ovo što nam se zapovieda i zabranjuje, ništa drugo nije. nego volja božja, koja nam je očitovana po njegovih zapovjedih; i zato tko nje izpunjava, taj volju božju izpunjava, i u suprot, tko nje pristupljuje, taj se volji božjoj suprotivi.

Zatim nam se volja božja očituje od svih onih, koji ovdje na zemlji mjesto njegovo zastupaju. Medju ovimi prvo mjesto zauzimlje crkva rimo-katolička, koja je zaručnica Isusova, te kao takova oblast ima zakone tvoriti, kojim se svi krstjani podvrći moraju. Isto tako dužni su slušati papu, kao namjestnika Isusova na zemlji i vidljivu glavu svete crkve. Iza ovoga biskupe, koji su od Boga naredjeni, da crkvom njegovom vladaju, te kao takovi i vlast imaju vrhu podložnikah svojih, kojim su predpostavljeni opati, propovjednici, izpovjednici i svi oni, koji njimi vladaju. A od svih ovih govori Isus, kadno reče apoštolom: *Qui vos audit, me audit, qui vos spernit, me spernit*. t. j. *koji vas sluša, mene sluša, a koj vas zabacuje, mene zabacuje*. U toliko glede poglavarah duhovnih. Izza njih sliede poglavari svjetovni, i to ponajprije roditelji i skrbnici, zatim kraljevi i ostali vladaoci, i najposlje gospodari. Kada dakle ovi punim pravom štogod zapoviedaju, što nije griešno, dužni su ih podložnici slušati; jer samo onda izpunjavaju volju božju, a ako ih neslušaju, volji se božjoj suprotive. Ovo sve svjedoči sveti Pavao, govoreći: *Svaka vlast na zemlji je od Boga, a tko joj se suprotivi, suprotivi se volji božjoj* (Rimlj.) Reko sam, ako ništa nezapoviedaju, što je griešno; jer usuprot, ako što zapoviedaju, što bi bilo proti volji božjoj, tada valja prije poginuti, nego ih slušati; kakono su činili krstjani prvih vremenah.

Tako sam vam anda iztumačio volju znamenja, t. j. onu, koju nam mà kakovim načinom očituje; a sada nješto o volji hotjenja. koju opažamo u stvarih, koje se po odredjenju providnosti božje na ovome svietu dogadjaju. Što dakle iščemo od Boga, kad molimo, da bude volja njegova? — Iščemo, da nam dade svoju milost i pomoć. da se dragovoljno svemu onomu podvrći možemo, što mu je drago i

što odredjuje, da nam se na ovome svietu dogodi; jer osim grieha, ništa se drugo na svietu dogoditi nemore bez njegove volje i hotjenja, ili pripušćenja. Kolikogod nam se nesrećah i suprotivštinah dogodilo, sve moramo dragovoljno podnašati imajući vazda pred očima, da je od Boga te da bude volja njegova.

Imamo u takovih slučajevih reći: Ti si mi o Bože poslao ovu bolest, ili pripustio si, da mi se dogodi ova šteta, nesreća; ti hoćeš da živim u ovoj tugi, muki i nevolji, neka bude u svem izvršena volja tvoja, budi uviek hvaljen, blagoslovljen i slavljen, koji me karaš kao milostivi otac na ovome svietu, da me neodsudiš kao prestrogi sudac na drugome. — Ovako su činili sveti, a mi ih imamo sliediti, a sliedit ćemo ih, ako zaprosimo od Boga milost, a tu prosimo kad govorimo: *budi volja tvoja.*

Obećao sam vam pokazati, kako imamo volju božju izpunjavati, a to nas sám spasitelj uči u istoj prošnji, gdje veli: *budi volja tvoja, kako na nebu, tako i na zemlji*, t. j. molimo Boga, da nam dade milost, njegovu volju onako izpunjavati na zemlji, kako ju angjeli i sveti izpunjavaju na nebu. A kako izpunjavaju oni volju božju na nebu? Izpunjavaju, dočim mu se dragovoljno i najvećom radošću podlažu, njemu služe i njega ljube. Svaka zapovjed božja, svaka odluka njegova jest im draga i ugodna. Što Bog hoće, na ono su pripravni, u onom radost i veselje nalaze, ono ljube. Je li dakle i mi tako izpunjavamo volju božju? Ah! na našu sramotu moramo izpovjediti i pripoznati, da baš suprotivno činimo!

Nauk VIII.

Tumači se četvrta prošnja „Otče naša“: Kruh naš svagdanji, daj nam danas.

Molitva gospodnja takav red imade, da izza prošnje božanstvenih stvarih, odmah sliedi prošnja onih, koja su za tielo i za uzdržanje života. Jer kano što se imadu ljudi naprama Bogu kano najposljednjem cilju: tako se isto imadu dobra ljudska naprama božanstvenim. U četvrtoj dakle prošnji molimo Boga, da nam dade kruh svagdanji. Buduć da je od velike potrebe, da ovu prošnju dobro razumijemo, zaoto ću vam danas razložiti, kako se imadu ove rieči razumiti: *Kruh;* zatim ćemo viditi, što se od ovud imamo učiti.

Da uzdržimo život vremeniti, mnogo nam je koješta od potrebe, a ponajprije što je i našemu otcu Adamu njekoč od potrebe bilo, da ostane u milosti božjoj. U presretnome svomu stanju, nije mu bilo treba, za pokrivalo haljine, niti kuće za stan, nit oružja za obranu, nit lieka za liečenje a baš ni ikakvih drugih stvarih za uzdržavanje zdravlja; samo mu potrebna bijaše hrana za svagdanji život, a tu je bez truda i muke od Boga mukte dobivao.

A kad Adam sagrieši, te tako ne samo za se već i za nas ono presretno stanje izgubi, bi zemlja od Boga prokleta, i čovjek odsudjen, da si u znoju i trudu kruh zaslužuje, te se uzdržaje. No ali često putah posred mnogih trudah i mukah, zemlja nedonosi onakova ploda, kakova bismo želili, stranom poradi zla vremena, stranom pako radi neplodnosti zemlje i ostalih nesrećah.

I otuda opet uvidjamo potrebu i nevolju, u koju smo pali po griehu.

Što imamo dakle činiti u tolikih nesgodah i neprilikah? Imamo oči i ruke k nebu uzdignuti otcu svemogućemu, moleći ga skrušeno, da se pobrini za nas u tolikih potrebah i nevoljah. Imamo nasljedovati onoga razsipnoga sina, koj razbludno živeć, sav svoj imetak rastepe, tako, da si u buduće više nemogaše života uzdržavati, nego osvestivši se povrati se svomu otcu, da mu opet pruži svoju pomoć.

Tako se i mi imamo po četvrtoj prošnji uteći otcu nebeskomu, ponizno vapijući: „*Kruh naš svagdanji, daj nam danas*“, to će reći: „Pomozi nam o božanstveni otče! u tolikih nevoljah i potrebah!“ —

Spoznavši naše potrebe, prelazim na tumačenje ove prošnje. U njoj dakle molimo, da nam Bog dade *naš kruh.* U svetome pismu mnogo se koješta pod kruhom razumieva, a ponajprije dvoje; prvo najme hrana i ostalo što nam je treba za uzdržanje vremenitoga života, drugo pako sve, što je za uzdržanje duhovnoga života i dostignuće vječnoga spasenja potrebito.

Iščemo dakle od Boga kruh za hranu, a pod ovim razumievamo sve ostale jestvine, koje su za uzdržanje života, kao takodjer i haljinu za pokrivalo. Uči nas onda Isus, da sve, što nam je za tielo treba, pod imenom kruha prosimo; uči nas, da budemo zadovoljni prostim kruhom, i prostom haljinom. A to nam isto i sv. Pavao priporučuje, da samom potrebitom hranom i odjećom budemo zadovoljni (1 Tim. 6.)

Odovud uvidjamo, kako grieše oni krstjani, koji vazda žele

više imati, nego što im je potrebno za život, što i sám sv. Pavao svjedoči, gdjeno veli: *„Želja i pohlepa za vremenitim jest koren i vrelo svih zalah.“* (1. Tim. 6.) Iz ove nesrećne želje poradjaju se kradje, svagdanje nepravde, nevjerstva, prevare, ubojstva i ostalo zlo. Oni, koji žele biti bogati, padaju u mnoge napasti i u mrieže vražje. Valja dakle, da krstjanin bude siromah, ako ne baš u imanju, a ono barem u želji i duhu, zametavajuć sve, što nije vredno ni dostojno, da želimo i ljubimo.

Ali gospodin Isukrst uči, da čovjek neživi o samome kruhu, već i o svakoj rieči, koja iz božjih ustah izhodi; zato pod kruhom, osim hrane tjelesne, iščemo od Boga i hranu duhovnu, kojauo je potrebna za uzdržanje duše u milosti i dostignuće vječnoga spasenja. Te kao što je mnogoustna hrana tjelesna, tako je isto i duhovna. A ta je: sveto pismo, prodike, nauci, štijenje dobrih knjigah, nadahnuća i milost božja. Sám Isus je hrana duševna, koj je sišo s neba, da se njim hrane pobožne duše. Po njem nam se daje zalog vječnoga života. A to sve iščemo pod imenom kruha.

Zatim velimo u istoj prošnji: kruh *naš*, koja rieč veliko otajstvo u sebi zadržaje. I to ako govorimo o kruhu božanstvenom u presvetom oltarskom sakramentu, on je doista naš, jer sveta mati crkva pjeva: *„Nobis datus, nobis natus ex intacta Virgine“* t. j. *„nam dan, nam rodjen od neoskvrnute djevice.“* On je pravi kruh pobožnih krstjanah, sinovah božjih, a ne nevjernikah i ostarjelih griešnikah. Ako je pako govor o rieči božjoj i božjem svetom nauku, koji čujemo iz ustah njegovih namjestnikah i slugah, to je za stalno opet kruh pravi, o kojem žive *naše* duše, što usuprot nisu nauci krivoviernikah, koji dušu ubijaju. I najposlje, ako je govor o kruhu u pravome smislu, to ga punim pravom našim nazivljemo; jer ga nedobivamo prevarom, nepravdom ili kradjom, nego vlastitim trudom i mukom.

Nadalje velimo: *svagdanji*, a to: jer ga svaki dan moramo prositi, a prosimo ga, jer ga trebamo. Kad ga tako prosimo, tada razumievamo samo onoliko, koliko nam je treba za tjelesnu potrebu, a ne obilnost za nasladu.

Kao što se svaki dan brinemo za tielo, tako se isto moramo i za dušu; tielo treba svaki dan hranu, tako isto i duša, kojoj je hrana rieč božja dakle istom riečju molimo, da nam se svaki dan njegov nauk propovieda i kazuje.

U istoj prošnji velimo: *daj nam*, a to, da se spomenemo, da bez njega ništa imati nemožemo, što i sám sveti Luka uči, gdjeno veli: *„Sve mi je predano, i komu hoću, tomu dam“* (4,· 6.) Otu

prošnju završujemo sa *danas*, pod kojom riečju razumievamo cieli život, koj se radi svoje kratkoće s jednim danom uzporedjuje. Molimo dakle, da nas kroz cieli život providi kruhom duševnim i tjelesnim.

Iztumačiv tako četvrtu prošnju, oprovrći ću vam njeke sumnje, koje bi se mogle u komu poroditi. Prva bi mogla biti, da, kad pod imenom kruha molimo hranu tjelesnu i duševnu; da li ju na isti način imamo moliti? Druga, je li dosta od Boga samo moliti, što nam je treba, netrudeći se sami, da to sbilja imademo? Treća pako, da li su i bogati dužni svagdanji kruh od Boga prositi, buduć ga i onako u izobilju imadu? Na prvo odgovaram, da se ona, koja su za dušu, sasma drugčije imadu moliti, od onih, koja su za tielo. Jer znamo, da štogod duhovna molimo, da je na slavu božju i korist duše naše; zaoto i sv. Augustin govori, da Bog uviek ovakve molitve usliša. A kad išćemo što vremenita, uviek moramo pogodbeno iskati, ako će najme biti na slavu božju, a ne na pogrdu i skvarenje duše. — Na drugo odgovaram, da i sámi raditi moramo, da si priskrbimo ono, što nam je za život potrebito, a od Boga imamo se ufati, da će nam djela naša blagosoviti; jer ako to neučini, uzalud nam trud. — Najposlje na treće velim, da i bogati imaju Boga moliti, da im dade svagdanji kruh, a jer ga već u izobilju imadu, zato da ga neizgube i tako si ga mole. Zatim kad mole: *kruh naš svagdanji, daj nam danas*“ imadu se spomenuti i siromakah; jer od njihovog izobilja moraju i siromaci živiti, ako ih pako nečine svojimi dionici, uztežu im što je njihovo.

Nauk IX.

Tumači se peta prošnja „Otče naša“: Odpusti nam duge naše, kako i mi odpušćamo dužnikom našim.

Nastupljujemo novi način molenja. Do sada smo molili od Boga *dobra* duhovna i vjekovita, zatim tjelesna i vremenita, koja su nam za uzdržanje života potrebita, tako isto i sada molimo, da nas oslobodi od duhovnih i tjelesnih *zalah*. Ova zla jesu trovrstna i to: zlo najveće, kamo spadaju griesi, od kojih baš u ovoj prošnji molimo, da ih se oslobodimo; zatim zlo osrednje, kakono su napasti, o kojih je govor u šestoj prošnji; i zlo malo; amo spadaju vremenita pokaranja, o kojih spomen dolazi u posljednjoj prošnji. U tumačenju ove

prošnje, gdje molimo, da nam Bog odpusti griehe, troje razlučiti možemo; prvo: kako je potrebna ova prošnja, drugo: pod kojimi uvjeti možemo zadobiti odpušćenje grieha, i treće: koj je plod toga odpušćenja.

U ovoj petoj prošnji, kako rekoh, molimo Boga, da nam odpusti dûge naše. Mi dakle polag ovoga Bogu dugujemo radi griehah naših, i to tako, da mu se sámi po sebi nismo kadri odužiti. O nas isto ono valja, što i o slugi, o kom je govor u evangjelju kod Mathea, koj dužan bijaše svomu gospodaru deset hiljadah talenatah, što je zaista velik dûg, kojega nije mogao nikad izplatiti. Kad i o nas to valja, što nam onda preostaje činiti? Ništa drugo, mili moji! nego što i onaj slugi učini, koj bacivši se na koljena pred gospodara, zaprosi ga, da imade s njime milosrdje. Tako dakle i mi činimo uticajuć se u neizmierno milosrdje božje po dostojanstvu i kreposti muke i smrti Isusove, kojano je vrelo ciene, kojom izplatiti možemo dugove naše. Kada dakle govorimo: *Odpusti nam dûge naše*, tad molimo, da nam dade onu nepreciejenu cienu, koju je za nas na križu platio otcu nebeskomu. Utičemo se Bogu, da s nami djeluje kano otac, a ne kano sudac, po množini milosrdja svoga, a ne po oštroći pravde. Da bi Bog s nami postupao, kako smo zaslužili po griesih naših, što tada iz nas? No, ali jer je pun dobrote i milosrdja, zato ga molimo, da nam oprosti griehe i kazne vjekovite. — *Odpusti nam dûge naše.* Onda se veli, da je tko drugomu dužan, kad mu je što uzeo, ili mu nedade, što je njegovo. Buduć da je Bog naš otac, dužni smo mu kao dobri sinovi volju izpunjavati; zato kadgod što proti volji njegovoj činimo, bijasmo dužnici prevelika duga, t. j. grieha i pokore. Grieh se pako zato dûg zove; jer 1. kad griešimo, vredjamo Boga, neizkazujuć mu posluha i pokornosti, te kao takovi dužni smo mu zadovoljiti sbog ote uvrede. 2. Kad griešimo, prestupljujemo njegove svete zakone, u kojih se obećaje dar onim, koji ih obslužavaju, a pokaranje, koji ih prestupljuju; koji dakle to čini, taj uzima na se dužnost pravdi božjoj zadovoljiti po pokori ili na ovom, ili na drugome svietu, u očistilištu, ili paklu. Buduć smo svi poslenici od Boga za plaću najmljeni, da obradjujuć njegov vinograd, željni plod mu dobrih dielah donosimo; zato koji ova dobra djela nečine, nego usuprot zločesta, oti se čine dužnici božjimi, koji mu kada tada zadovoljiti moraju.

Mi sami po sebi nemožemo nikad Bogu za ove naše prevelike dugove zadovoljiti, ako nam ih on sám po svome milosrdju neoprosti; tu pako milost moramo si izmoliti, kao što Isus uči, ovimi riečmi: *odpusti nam duge naše.* Istom ovom prošnjom uništio je u nas

dva pomanjkanja, ta su: preveliko pouzdanje i premalo, ili nikakvo pouzdanje u milosrdje božje, koja pomanjkanja mnoge pravedne i nepravedne strovale. Bilo je njekih, koji su se sbog svojih njekoliko dobrih dielah držali, da su najpravedniji, te da im kao takovim netreba nikakova oprošćenja od Boga, oti su se previše pouzdali u misrdje božje.

A bilo ih i takovih, koji su sbog svojih njekoliko velikih griehah sasma duhom klonuli, i nikakvo pouzdanje u božje milosrdje stavljali, kao Kajn i Juda. Ovom se dakle prošnjom opominjemo, da idemo srednjom stazom. Neka se nitko neuzda u se i u svoje krepostí; jer kako mu drago bio dobar i svet, ipak ima griehah, za koje mora uzdišuć Boga moliti, da mu ih oprosti. To isto valja i o griešniku, koj nemora taki duhom klonuti, nego se svedjer ufati, da će mu Bog prostiti, samo ako ništa nezanemari, što je za to od potrebe.

Istina je prava, a i članak vjere krstjanske, da nije nikoga bilo na ovome svietu, osim Isusa i majke mu Marije, koj bi bio bez grieha, te nebi morao Boga moliti za oprošćenje. Ovu istinu potvrdjuje sv. Ivan ovako: *„Ako bi rekli, da nismo sagriešili, sami bi sebe varali, i istina nebi bila u nami.“* Svi smo mi dragi moji! griešnici, jer nas je svaki ma u čemu Boga uvredio, zato kad velimo: „Odpusti nam duge, t. j. griehe naše“, nečinimo to iz poniznosti, nego što baš pripoznajemo, da jesmo griešnici.

Za takove su se držali i najveći svetci, koji su mnogo manje od nas griešili, a kamo li nebi mi, koji dan na dan griešimo?

Kao što je, kako rekoh, istina vjere, da nikoga nejma, mà još jednoč bio tako izvrstan kao što već je, koj nebi imao zašto reći: „Odpusti nam duge naše“; tako je isto prava istina vjere, da nejma grieha, ma kako velik bio, koj nebi mogao odpušćen biti. Istina je doduše, da grieh u sebi neizmiernu zloću zadržaje, a to zato, jer Boga neizmierno i svake hvale najdostojnije dobro vredjamo, te ne samo mi, nego ni svi sveti u nebu nemogu Bogu za njega zadovoljiti; ali zato ipak, ako uzišćemo od njega oprošćenje, dati će nam ga, kao što nas Isus uči. — Ah dragi moji! nije Bogu ništa ugodnijega, nego oprostiti griešniku, koj se pokornim srcem u njegovo krilo vraća! O tom nas uvjerava sveto pismo na više miestih. Tako govori Bog po Ezekijelu na pogl. 18., da ako se griešnik ostavi svojih zloćah, te se po pokori opet k njemu povrati, da ih se više neće sjećati (*„Omnium iniquitatum ejus, quas operatus est, non recordabor“*). Na drugom opet mjestu: *„Neću smrt griešnika, nego da se obrati i žive“ („Nolo mortem impii, sed ut convertatur et vivat“).* — Isto potvrdjuje i Isus.

kadno veli, da je došo na ovaj sviet, da spasi što je propalo. — Da je tomu sbilja tako, to potvrdjuju mnogi primjeri u sv. pismu; tako n. pr. o Davidu, Mandaljeni, lupežu, razsipnom sinu itd.

Pod kojom pogodbom zadobivamo mi odpušćenje naših griehah? Prije nego vam na ovo pitanje odgovorim, moramo još znati, da to mole i pravednici i griešnici. Pravednici, da im se odpuste mali griesi, bez kojih nitko nije, a odpustit će im se, ako ih se u buduće čuvati odluče. Griešnici premda po ovoj prošnji nezadobivaju odpušćenja svojih smrtnih griehah, al zato ipak moliti moraju, da im se Bog smiluje, da svoje griehe spoznati, izpovjediti i za nje dostojnu pokoru činiti mogu. Pravo veli sveti Augustin, da je molitva gospodnja: „Otče naš“ svagdanji liek, kojim si liečimo i krepimo dušu.

Pogodba, da zadobijemo odpušćenje kako malih tako i velikih griehah jest ta; da mi prije odpustimo dužnikom našim ili da oprostimo, koji su nas uvredili. Dakle ova prošnja: „Odpusti nam dûge naše, kako i mi odpušćamo dužnikom našim“, ima se ovako razumievati: Na isti način, kako mi opraššćamo onim, koji su nas uvredili, tako i ti Bože! nam oprosti, koji smo tebe uvredili. Ako dakle dragi moji! neoprostite onim, koji su vas uvredili, tada nemojte se ufati, da će Bog vam oprostiti griehe vaše, ako pako oprostite, bit će i vam opro šćeno. Od ovud uvidjamo, da je Bog opro šćenje naših griehah, nam stavio na volju. Koji dakle svomu iskrnjemu neopraššća, nego srdjbu i osvetu u srcu nosi, taj, osim što mu se neopraššćaju griesi, vuče na se srdjbu i osvetu božju; jer to si sám želi, kad moli, da mu oprosti, *kao* što sám opraššća, a jer on neopraššća nego osvetu goji, zato da ni Bog njemu neoprosti, nego da mu se osveti. Da tako sad često biva, o tom nas uvjerava svagdanje žalostno izkustvo.

Mnogi govore: „Otče! vidim da je potrebno, da oprostim, koji su me uvredili, ako želim, da mi ti oprostiš; ali to je težko i mučno učiniti; ta nas pogodba stoji mnogo truda i muke.“ To je doduše istina; al zar neznate, koliko je muke stajalo Isusa, dok je vam opro šćenje zadobio? Podnio je muke dragi moji! neizmierne, svu je krv svoju prolio i propet na križu život je svoj žrtvovao. Morebit da bi se koji izmedju nas našao, koj bi rekao, da je povrh svega toga ipak težko uvredu oprostiti. Ali takvoga mislim, da će ipak ganuti sljedeći primjer: Pripovieda se u svetom evangjelju, da je njeki kralj svomu slugi oprostio hiljadu talenatah, koje mu je dugovao. a ovaj nehtjede drugomu slugi sto dinarah oprostiti. Mat. 18. Ovaj se primjer ovako tumači: Kralj, koj je sav dûg oprostio jest Bog, sluga, koj je dugovao, jesmo mi griešnici; sluga pako, koj nije više,

nego njekakvih stotinu dinarah dugovao, je naš iskrnji, koj nas je uvredio; taj njegov dûg je ništa naprama dugu, što ga mi Bogu dugujemo. Pa ako Bog polag svoga milosrdja nam oprašća toliki dûg, kako nebi mi oprostili mali onim, koji su nas uvredili? Tko neoprosti iskrnjemu svomu, neka znade, da ga isto čeka, što i onoga slugu, koj nehtjede oprostiti svomu dužniku. Neufajte se dakle, da ćete dobiti od Boga oprošćenje, ako sámi neoprostite onim, koji su vas uvredili; a čuvajte se, da tako i neumrete, jer će biti plača i škripanja zubih.

Nauk X.

Tumači se šesta prošnja „Otče naša"; Neuvedi nas u napast.

U prediducój prošnji molimo Boga, da nam oprosti griehe naše, koje smo punim pravom nazvali najvećim zlom; sada sliedi, da nas nepripusti u napast, koja premda je manje zlo, al zato ipak imamo se je jako bojati; jer nas malo po malo sve dublje u griehe strmoglavljuje. O ovoj sam vam danas naumio govoriti i to tako, da vam najprije pokažem, kako je potrebno Boga moliti, da u napast neupanemo; zatim da vam pokažem, što razumievamo pod imenom napasti i najposlje, kako se imamo čuvati, da nebudemo od napasti preobladani.

Da je sbilja potrebno Boga moliti, da neupanemo u napast, od ovuda sliedi, što su krstjani, koji su zadobili oprošćenje svojih griehah, te se povratili po pokori u milost božju, i odlučili, da se vrednimi izkažu tolikoga dobročinstva, dobrimi djelî samomu Bogu služiti; što su takovi, rekoh, krstjani izvrženi svim napastim djavolskim, njegovim prevaram i zasjedam, koj na svaki mogući način gledje i nastoji, da ih opet u grieh zavede, od Boga odvrati, i u svoje mreže ulovi. Dobro znade pakleni neprijatelj, da se nova gradja lasno poruši, a mladica skoro posadjena lasno izčupa; zato i one, koji se Bogu obrate, odmah s početka napastuje i nastoji s pravoga puta odvratiti. Što je učinio dakle Isus, da nas objači proti takovim napastim? Hotio nas je molitvom, tim jakim oružjem oboružati. Učio nas je, da se molitvom utičemo otcu nebeskomu, iščuć od njega pomoć proti vragu; molimo ga pako; jer smo sami po sebi slabi, mà najmanjoj napasti odoljeti. Da je tomu sbilja tako, to nam svjedoči slabost istih apoštolah. Oni kod posljednje večere obećaše,

da ćedu prije poginuti, nego si meštra ostaviti. Pa kako su obdržali rieč? Čim bì Isus u vrtu uhvaćen, taki svi bez obzira pobjegoše; dà i isti Petar ga triput zataji, prestrašen od jedne nevoljne služkinje.

Kad su dakle sveti ljudi po slabosti čovječanskoj, u napasti tako grdo sagriešili, kako nebi mi, koji od njihove svetosti niti sjene nejmamo?

Zatim smo dužni moliti, da neupanemo u napast, što smo sa svih stranah od njih obkoljeni. Bivamo napastovani iz nutra i iz vana, u tielu i duši, od vraga, od svieta i od tiela i to ne kroz jedan, dva dana, već kroz cieli život, tako da je polag svjedočanstva sv. Joba, čovječanski život neprestani boj. Kako nas na grieh navode naše srdjbe, zle požude i misli, koj je, tko neizkusi? — Velika je doista njihova sila, te ju težkom mukom suzbijamo. Osim ovih još nas napastuje sviet i djavo.

Djavo bi rada iz nenavidnosti i osvete proti Bogu, što je od njega iz raja protjeran i u pakao strmoglavljen, da ga svi pogrdjuju i vredjaju, te zato nas ni neprestaje na svaki način s pravoga puta zavadjati. On nam zavidi, što smo svi odredjeni, da se jednoč slave nebeske uživamo, koju je sám izgubio, pa nas napastuje kao zakleti neprijatelj gospodina Boga, da nas učini dionike svojih mukah. On, koj je hotio svojom oholosti istoga stvoritelja nadvisiti, bì ponižen; te kad mu nepodje za rukom nad njim gospodariti, rada bi sada po griehu cielim svietom kraljevati, a da to uzmogne, ništ mu nije težko i mučno, samo ako nas u grieh navesti može.

Ali polag svih svojih naporah često nas nemože dobiti; zato si u pomoć zovne sviet i vlastito naše tielo. Sviet nas tada napastuje pružajuć nam veselja, neumjerena uživanja; zavodi nas u zločesta družtva, griešnu ljubav i nečiste razgovore, koji su danas ah žalosti! tako ušli u običaj, da se skoro niti najkraći imati nemože, u kome nebi bilo mà jedne nečiste rieči. Napastuje nas nadalje sviet, dajuć nam zle primjere, zločeste nauke i savjete, rugajuć se onim, koji dobro čine. — Tielo nas napastuje svojim poticanjem na zle želje i griešna nasladjivanja. — Evo vam dakle naših neprijateljah, koji nas skoro neprestano napastuju! Nejma naroda, dobe, ni vrsti ljudih, koji nebi bili izvrženi ovakovim napastim. Tà i u istome djetinstvu bivamo napastovani proždrlošću i nečistoćom. U ljudskoj dobi ohološću, u starosti, lakomosti.

Poznajući dakle s jedne strane našu slabost napastim odoljeti, s druge pako množinu i jakost naših neprijateljah, kad govorimo: „*Neuvedi nas u napast*“, molimo Boga, da protjera od nas

napasti, ili barem da nepripusti, da budemo vrhu naših silah napastovani. Molimo ga, da odstrani od nas zle misli i želje. Da raztrga neprijateljske mreže; pa molimo, da nas i sám brani svojom desnicom, davši nam svoju premoguću milost, da svim nasrtanjim slavno odolimo. Ovom njegovom milošću ojačeni, ne samo da nam napasti ništ nenahude, pače nam na korist i slavu služe.

Reći će možda koji od vas: A zašto su bili sveti i oni, koji su se dali na službu božju, te se uklonili svim prigodam, u kojih bi ih napast mogla zateći, zašto su rekoh oti bili napastovani, i to kako se sámi tuže od vlastitoga tiela? a oni, koji griešne prigode neizbjegavaju, hvale se, da nit neznadu, što je napast? Kako dakle, da oni bivaju napastovani, a ovi ne? — Sveti Ivan Zlatoustni veli, da je jako zlo za one, koji kažu, da neznadu što je napast; jer se takovi od svake napasti, bez ikakva opiranja, zavesti dadu. U takove vrag kroz sva širom otvorena vrata ulazi, pa ih tako obsjedne i obuzme, da i nećute. Kad su sveti i pobožni ljudi, koji su izbjegavali sve prigode, i sakrivali se u pustinjah i špiljah, ipak bili napastovani, što i sami izpoviedaju, a to, jer su svaku i najmanju napast odmah osjetili; kako mogu reći, oni, koji ih neizbjegavaju, da nebivaju napastovani? Bivaju doista, al nećute; jer su mrtvi.

Mi svi dakle bivamo napastovani, i zato moramo svi da molimo: *„Neuvedi nas u napast“*, i da nam dade svoju pomoć; ali nije dosta samo moliti, već je treba, sve griešne prigode bježati, u koje bismo mogli pasti. Za stalno bi bila najveća budalaština, izvrći se sám pogibelji, pa onda Boga moliti, da ga oslobodi.

Tako biva dragi moji! dan današnji, da mnogi nečekaju, dok ih vrag počne napastovati, nego se sámi pušćaju u takove sgode ili bolje rekuć nesgode, gdje bi mogli griešiti.

Kako se oti ufati mogu, da će ih Bog napasti osloboditi, kad ih sámi traže?

Nauk XI.

Tumači se sedma prošnja „Otče naša“: Dà izbavi nas oda zla. Amen.

Dodjosmo na tumačenje posljednje prošnje „Otče naša“, u kojoj molimo Boga, da nas zla oslobodi. U ovoj zadnjoj prošnji zadr-

žaje se svih ostalih šest; jer kako veli sveti Ciprian, *kad smo izbavljeni svakoga zla, ništa nam više nepreostaje što bismo molili.* Danas ćemo u tumačenju ove prošnje, najprije viditi, što po njoj od Boga molimo; zatim kako je potrebita, i najposlje što po njoj dobivamo.

Rekli smo već, da su tri zla kojih molimo, da se oslobodimo. zlo najveće, koje je grieh; zlo srednje, koje je napast; i zlo malo, koje je kazna (pedepsa). Sedma prošnja, u kojoj molimo, da se zla oslobodimo, potvrdjuje posljednje dvie. U predzadnjoj smo takodjer molili, da se zla oslobodimo; jer dugovi ili griesi nisu ništa drugo, nego, kako rekoh, zlo najveće i prošasto; u zadnjoj, t. j. šestoj molili smo, da nas oslobodi od dojdućega zla, davši nam pomoć proti napasti; a u ovoj molimo ne samo da se oslobodimo od svih prošastih, sadašnjih i došastih zalah, nego i od svih drugih, kao: kaznah, pedepsah i pokorah. Da smo nebrojenim zalam vazda izvrženi, mislim da netrebam dokazivati, jer svagdanje izkustvo svakog uvjerava. Takodjer nije od potrebe, da vam obširno dokazujem, kako je neobhodno treba Boga moliti, da nas ovih zalah oslobodi.

Gospodin Isukrst hotio nam je ovom prošnjom u molitvi svojoj njeki red označiti, kako se imamo Bogu u potrebah i nevoljah uticati. Hotio je najme, da nas prije, nego ga zaprosimo, zla oslobodi, da mu bude od svih svećeno ime njegovo, da nam dodje kraljestvo nebesko, da se izpunjava od svih i u svem njegova sveta volja, da nam dade hranu duševnu i tjelesnu, da nam oprosti griehe već učinjene, i da nas čuva, da u buduće koj neučinimo. — Ovo sve hoće Bog da prije molimo, pak onda istom da nas zla oslobodi; ali žalibože! to se danas zanemaruje. Ako koga zaboli glava, noga; ako nam se dogodi kakova nesreća, kuga, vojska ili glad, odmah se utičemo Bogu, da nas ovih zalah oslobodi, a za slavu božju, za spasenje duše i ostala vjekovita dobra nit nemarimo, „*Tražite najprije kraljestvo božje i pravdu njegovu,* govori Isus, *a ostalo će vam se i samo dati.*“ — Nerazumieva on ovdje, da nejmamo iskati tjelesnih dobarah, niti da nas oslobodi zalah vremenitih; ne dragi moji! jer sve ovo mora smierati na slavu božju. Sasma drugu svrhu imaju molitve nas krstjanah, nego krivoviernikah. I oni doduše mole, da budu bolesti lišeni i oslobodjeni oda zla i nesreće, ali ipak sve ufanje stavljaju u naravne ljekarije, pomoć ljudsku i što je još gore, u ćaralije i vraćarije, pače u istoga vraga, te su i pripravni svako zlo učiniti, samo da se oslobode, što im nije povoljno.

Posve drugčije imamo se mi krstjani vladati. Mi u naših bolestih i nevoljah sve ufanje imamo u Boga staviti; ako se pako slu-

žimo ljekarijami, imamo znati, da kriepost, koju imadu, od Boga imadu, i da onoliko mogu pomoći, koliko Bog dopusti. Ljekarijami dakle moramo se služiti, ali čarke i vračarije neka budu daleko od nas.

Napomenuv ovo, sad istom uvidjamo, što je zlo, od kojega Boga molimo, da nas oslobodi. Sveti otci pod zlom razumievaju vraga, i punim pravom; jer baš i jest izvor svih zalah. On neprestano na nas nasrće i napastuje nas; pa premda mu nitko ništa neučini, ipak bi nam rada naškoditi, i oboriti, budi po sebi, budi po kojem zločestom čovjeku.

Kad nas dakle ljudi vredjaju, nemoramo se na nje srditi, nego na vraga, niti se treba njim osvećivati, nego Boga moliti, da i nas i nje oslobodi obćenitoga zla, vraga paklenoga.

Moleći Boga, da nas oslobodi zla, razumievamo tude razne pogibelji, muke, patnje, nesgode i nesreće kao duševne tako i tjeljesne; zatim ga molimo, da nas oslobodi potopa, suše, požara, groma, leda, kuge, glada i vojske; da nas oslobodi svih griešnih pogibeljih i svega, što bi nam moglo duši ili tielu nahuditi. To su vam dakle zla, kojih molimo, da se oslobodimo.

Mogao bi koj od vas reći, da zašto Bog, koj je tako dobar, prepušća da trpimo tolike patnje i nesreće? Zar on nebi mogao učiniti, da život bez njih provodimo? Odgovaram: mogao bi Bog sva zla uništiti, ali naša narav sáma iziskuje, da ih trpimo. Mi smo svi na ovome svietu putnici i pokornici, radi grieha prognani u ovu dolinu suzah. Jer smo dakle putnici, zato se i moramo kao takovi znojiti i truditi; jer smo pokornici, moramo trpiti, i jer smo prognani, zato valja da tugujemo i plačemo za milom si domovinom, dok se jednoč opet u nju nepovratimo. Dakle ista naša narav iziskuje, da zla trpimo; ali osim nje Bog ih baš i neće da uništi, da samo što vredniji budemo slave nebeske. Da nas oslobodi zalah vjekovitih, koje su muke paklene, šalje nam vremenita. On postupa s nami kao mudar liečnik s bolestnikom, komu je jedno udo tiela bolestno, koje ako mu se neodreže, sva se ostala pokvare i obole, te mora umrieti. U takvome slučaju liečnik nemareć za jauk i lelek bolestnikov, žeže i reže, samo da ga oslobodi.

Ovako isto postupa s nami naš božanstveni liečnik. Bolestni smo na duši radi griehah, zlih običajah i zlih prignutjah, koje sve nastoje, da nam duša umre. Da nas Bog izlieči, šalje nam nevolje i nesreće, komu bolest, komu progonstva, komu štetu ili mà kakvo drugo zlo. Kad ovo na nas dodje, mi vičemo i jaučemo, ali

banbadava, jer nas hoće da oslobodi većih zalah. Jer su nadalje sve vremenite patnje plodovi naših griehah; zato Bog hoće, da po njih poznamo, koliko je zlo grieh i kako je oduran.

Hoće da nas ove nesreće potaknu, da se k njemu obratimo, te da se grieha manemo. Koliko bi griešnikah u svome nesretnome stanju umrlo, da ih nije potakla koja bolest, žalost, nesreća ili pogibelj, da se opet na pravi put povrate?! Bog hoće nadalje, da po ovih nesrećah pravedni zadobiju veću nagradu i slavu, a griešnici da još za života pokoru za svoje griehe čine, da ih na drugome svietu veća mine. Zatim hoće još Bog, da se, izkusiv i preživiv mnoge nesreće i patnje, nezaljubimo u ovaj sviet, nego samo da za nebom uzdišemo, gdje nas čeka mir i pokoj vjekoviti.

Reći će koj izmed vas: kad Bog hoće, da mi to trpimo, zašto ga dakle molimo, da nas tih zalah oslobodi? Znate li zašto? — Jer On hoće, da nam pokaže, koliku ljubav i dobrotu prama nam goji, pa da kadkada i požali našu slabost; često ako i pošalje na nas koju nevolju, ipak kad ga zamolimo, oslobodi nas, osobito, ako bi nam spasu mogla nahuditi.

Iz do sada rečenih dragi moji! morete uviditi, kako je treba ovu prošnju svaki dan ponavljati, i to je ono, što sam vam u početku obećao iztumačiti. Kad govorimo: *izbavi nas oda zla*, nerazumievamo da nas svih zalah oslobodi; jer bi nam to izbavljenje više škodilo, nego bi hasnilo; nego samo molimo, da nas izbavi od onih zalah, koje bi nam mogle duši i spasenju nahuditi. Molimo ga, da nas onako izbavi, kako vidi, da će biti bólje za njegovu slavu, a našu korist; jer što je za njegovu slavu i korist duše naše, nek je mà kako mučno trpiti, već nije zlo, nego veliko dobro. Mi dakle molimo, da nas izbavi od pravoga zla a u dobru uzdrži. Ovakovo ćućenje treba da imamo u srcu, kad molimo: *izbavi nas oda zla:* „Gospodine Bože! ako je ova nevolja, koju trpim, pravo zlo, tad me je oslobodi, ako mi je pako koristna duši, povećaj ju! Ako vidiš da će mi zdravlje, bogatstvo ili veselje povoda dati griehu, daj mi bolest, siromaštvo i žalost!“

Ako ništa nemanje poslje ove prošnje traju nevolje, bolest i žalosti, to znajmo, da su nam koristne, pa kao takove trpimo ih dragovoljno i s veseljem.

Tako sam vam dragi moji! iztumačio svih sedam prošnjah molitve gospodnje, koja je izmed svih najizvrstnija, buduć od samoga Isusa sastavljena; zato ju moramo pobožnim srcem i čistom dušom moliti.

Glava IV.

Nauk XII.

O pozdravljenju angjeoskom.

Izza najizvrstnije molitve gospodnje sliedi pozdravljenje angjeosko ili kao što se obično zove: *„Zdravo Marijo!“* Ova molitva zadržaje u sebi tri diela, koja akoprem neimaju uprav od Boga svoj početak, ipak njekim načinom možemo reći, da jesu od njega. Prvi dio zadržaje one rieči, koje je angjeo Gabriel po božjem naredjenju. djevici Mariji izustio, kadno joj naviesti uputjenje rieči božje: *„Zdravo Marijo! milosti puna, gospodin s tobom, blagoslovljena ti medju ženami.“* — Drugi dio zadržaje rieči svete Elizabete (Jelisave), koje izusti, kad ju Marija pohodi: *„Blagoslovljen plod utrobe tvoje (Isus).*“ Treći pako, rieči, koje od Boga prosvietljena sv. mati crkva primetnù: *„Sveta Marijo majko božja, moli za nas griešnike sada i u vrieme smrti naše.* Amen,“ Ova dakle tri diela naumio sam vam. dragi moji. danas obširnije protumačiti.

Pozdrav: *Zdravo Marijo!* reći će: Veseli se i raduj se Marijo! jer ti nosim dobre glase! Ovaj pozdrav, veli Origen, ili mu bar sličan, još nikad nije bio čuven, nego je samo za prečistu djevicu Mariju bio uzčuvan, a to, jer došav angjeo naviestiti spasenje svieta, služi se ovim pozdravom, da ju blagoslovi i tako pozdravi, kako se pristoji majki spasitelja.

Ona dakle bì ovim pozdravom razveseljena, jer joj angjeo donese dobre glase, da je najme puna milosti božje, da je vredna materom postati onoga, koga je otac na nebu, i zato da je uzvišena vrh svih stvorovah, da bude kraljicom svih angjelah i ljudih; razveseli se takodjer, jer uvidi, da je blizu odkupljenje svieta, za kojim je toliko uzdisala, i koje su toliki proroci i patriarki proricali.

Doista ova rieč: *Zdravo!* je rieč veselja i radosti, ne samo što se ona njom razveselì, već što je sáma imala pravu radost i veselje svietu poroditi. Radi ove rieči vesele se i angjeli, što po njoj zadobiše kraljicu. Možemo si mislìti, kako ljubi i miluje ota djevica one, koji ju često ovim pozdravom pozdravljaju, kojim bì za mater božju proglašena.

Ime *„Marija“* znači. kako svjedoče sveti tumačitelji: *Gospoja.*

koje ju ime punim pravom i ide; jer u djevičanskoj svojoj utrobi počè i postà mati stvoritelja svih stvarih. On je, veli sv. Bonaventura (Bono), gospoja neba, zemlje i pakla; jer joj je dana sva moć i oblast od božanstvenoga sina.

Njeki tumače, da ime Marija znači *prosvjetiteljica*, koje joj se takodjer pristoji; jer je porodila pravu svjetlost, koja razsvjetljuje cjeo sviet. Marija je bila ona presretna zora, u koju nam ogranù ne samo sunce pravde, već i svjetlost milosti i svakog dara nebeskoga, koj od otca svjetlosti silazi.

Nazivlju njeki Mariju zviezdom morskom, dà ista crkva u svojih pjesmah. Sveti Bernardo veli, da joj se i pristoji; jer kao što zviezda bez izgubitka svjetlosti svoje sjajne zrake baca, tako i B. D. Marija bez oskvrni djevičanstva porodì sina božjega. Zovemo ju *zviezdom morskom*; jer kao što brodari i ostali, koji po moru putuju njeku zviezdu sliede, da se sretno u domovinu vrate, tako isto i mi griešnici, koji po moru ovoga života brodimo, imamo slîediti Mariju i nju zazivati, ako želimo sigurno u otačbinu nebesku dospjeti. Marija je dakle dragi moji! naša prijateljna zviezda, siguran vodja u tminah ovoga svieta, na nju pogled bacajmo, nju sljedujmo, u nju sve ufanje stavljajmo!

Kad ju angjeo pozdravì, reče: „*milosti puna.*“ Koj je jezik moguć izkazati obilnost one milosti, kojom bì naša gospoja napunjena? — Milost ništa drugo nije, nego plod božje ljubavi, i ona duša više milosti prima, koju više Bog ljubi. Koje je pako stvorenje bilo više Bogom ljubljeno, nego Marija? Pa koliku joj Bog milost podielio? Doista veliku! kolika nije svim angjelom i svetim dana. Sveti Jerolim to očito tvrdi, gdje veli: Angjelom i svetim daje se samo njeki dio milosti, a Mariji je dana bez mjere, kao što se pristoji majki božjoj.

U istome pozdravu veli angjeo: „*Gospodin s tobom.*“ Bog je doduše svagdje i na svakome mjestu po bitnosti i svemogućnosti kao što uče bogoslovci. On je na nebu sa svom svojom slavom, u paklu po svojoj pravdi, na zemlji po svojoj providnosti. Rekoh da je Bog svagdje, al u Mariji bijaše na njeki posebni, čudnovati i neizrečeni način.

On je bio u njoj od prvoga časa njena začeća, stvoriv ju po svojoj milosti neoskvrnjenom, t. j. bez iztočnoga grieha. I ne samo, što ju je uresio svimi darovi i krepostmi duha svetoga, već je vazda s njome biti hotio. Oh! prevelike sreće, imati Boga vazda sa sobom! Ako smo mi bili tako nesretni, pa ga po svojih griesih izgubili, mo-

limo ovu veliku gospoju, da nam izprosi kod Boga tu milost, da se opet k nami povrati i nikad više od nas neudalji.

Angjeo Gabriel završi svoj pozdrav ovimi riečmi: *„Blagoslovljena ti medju ženami.“* Iste ove rieči upotrebi i Elizabeta. Nimalo se nemoramo čuditi, što duh sveti, koj je kroz angjela govorio, iste rieči i Elizabeti nadahnuo; jer se on vazda istimi riečmi služi. A da je sbilja bila blagoslovljena medju ženami, već odtuda sliedi. što je bila bez grieha, komu su sve ostale žene podvržene. U starom su zakonu djevojke i neplodne žene bile u tome podvržene njekoj vrsti prokletstva, što nisu radjale, a udane i plodne opet u tom, što su u bolesti i muki djecu morale radjati i to još same griešnike. Jedina je B. D. Marija bila od ovoga prokletstva iznimljena. Ona je jedina bila plodna bez oskvrnutja, jedina je začela, bez da je djevojačtvo izgubila, jedina porodila bez bolesti i muke i to sina najsvetijega. Bila je dakle u pravom smislu blagoslovljena medju ženami; jer je samoj njoj dana takova milost, kakova nit je igda bila, niti će biti ikomu dana, da uzbude najme zajedno i neoskvrnjena djevojka i najsretnija mati. — *„I blagoslovljen plod utrobe tvoje“* rieči su sv. Elizabete. B. D. Marija nije samo dostojna blagoslova, poštenja i hvale radi sebe iste, nego još više radi blagoslovljenoga ploda njezine utrobe, a taj je Isus jedinorodjeni sin Boga živoga, vrelo svih milostih. Isus je uzeo svoje tielo iz utrobe B. D. Marije, pa zato se dobro i veli, da je njegovo tielo zajedno i njezino, a njezino opet da je i njegovo: a kad je tomu tako, to je ona i dionica njegove svetosti, izvrstnosti i slave. Isus je plod ne samo za Mariju blagosovljen, već i za nas; jer po njem dobismo tolike milosti i blagosove!

Uvidiv tako što zadržaju u sebi prve dvie strane pozdravljenja angjeoskoga, sastavljene iz riečih angjela Gabriela i sv. Elizabete, ostaje nam sada, da uvidimo *treću* stranu, koju sv. mati crkva pridodà, u kojoj nas uči, da se utičemo onoj premogućoj gospi govoreći: *Sveta Marijo! majko božja, moli za nas griešnike sada i u vrieme smrti naše.* Crkva ju dakle nazivlje *svetom*, ne samo što je bila bez iztočnoga i osobnoga grieha, nego što je od prvoga časa svoga začeća bila nadarena svimi milostmi i svakom svetinjom. Sveta je; jer je bila nadarena svimi darovî i krepostmi duha svetoga. Sveta je, da se u kratko izrazim; jer je kći otca Boga, mati sina Boga, zaručnica i hram duha svetoga.

Marija je dakle mati božja, jer je drugu osobu presv. trojstva po kreposti duha svetoga u svojoj prečistoj djevičanskoj utrobi začela. Pa premda od nje nedobi Isus početak svoga božanstva, nego samo

čovječanstva, to je ipak mati božja; jer u prvi čas začeća Isusova, sjedini se s čovječanstvom i božanstvo, te je ona tako u utrobi svojoj nosila Isusa kao Boga i kao čovjeka.

Buduć da je Marija mati božja, zato joj je dana od Boga sva moć i oblast. Njoj se ništa nemože zaniekati; ona može svaku milost od svoga sina za nas zadobiti, samo ako joj se dostojno utečemo; a to kao griešnici i moramo; jer je ona takovih utočišće.

Moli za nas *sada*, t. j. kroz cieli naš nevoljni život, zadobi nam griehah oprošćenje i milost, da se za griehe svesrdno pokajemo i nikad se više u nje nepovratimo. Osobito ti se pako priporučujemo, da moliš za nas u vrieme smrti naše, kadno tvoju pomoć najvećma trebujemo.

Nauk XIII.

O pravoj pobožnosti prama B. D. Mariji.

Nejma stvari mà kako svete, koja se nebi po napućenju vražjem zlo upotrebljavala; dapače, čim je što svetije, tim se za gorje svrhe upotrebljava. To isto valja i o pobožnosti, koju svaki pravi krstjanin napram majki božjoj ovršavati mora. Mnogi znadu, da je ona majka milosti i da u svako vrieme prima i sluša griešnike, zato ne samo u svojih griesih uztraju, nego dan na dan nove počinjaju, misleći, da ako njeku nevoljnu pobožnost prama njoj goje, da ih neće zapustiti. Da ovo dakle oprovrgnem, naumio sam vam danas pokazati, kakva mora da bude naša pobožnost prama B. D. Mariji, da bude od nje primljena. Zatim ću vam pokazati, da ota pobožnost mora sastojati u tom, da ju poštujemo i njezine kreposti nasljedujemo, pa onda da se istom možemo nadati njezine pomoći i utočišća.

Pobožnost sastoji, kako uči sv. Toma, u prikazanju svoga srca na službu i štovanje čije. Zato i zovemo one krstjane, koji često polaze crkvu, slušaju sv. misu, često primaju presv. oltarski sakramenat, slušaju prodike i ostale spasonosne opomene, rekoh, zovemo takove, da su pobožni. Punim se pravom dakle pobožnost prama B. D. Mariji može reći, da je ona stalna volja, koju imaju pobožne duše izpunjavati i činiti sve ono, što služi na veće poštenje i slavu ove prevelike gospoje. To ćemo pako postići hvalom, slavom i štovanjem; jer je svega toga vredna i dostojna, kakono ona, koja je na

najviši stupanj dostojanstva od Boga uzdignuta, koja k njemu najslobodniji pristup ima i, koja je najmogućnija, te kao takova nam dana za gospoju, majku i pomoćnicu. Radi toga već od prvih vremenah krstjanluka, pa sve do sada osjećali su krstjani u sebi njeko nazvano i prirodjeno prignuće, da ju štuju, o njoj pobožne misli goje, njezine hvale s veseljem slušaju, njoj se priporuče i da se njezini sluge i službenice zvati mogu. Da ovo svi činimo, neprestaje nas sv. mati crkva i sveti otci nukati; nu ne samo nukati, nego baš i tvrditi, da, ako želimo biti pravi štovatelji Marije, njezine kreposti nasljedujemo, jer nam drugač u zalud sve štovanje. Sv. Augustin govori: *„Mi, koji svetkovine svetih svetkujemo i nje štujemo, imamo nasljedovati njihove kreposti, po kojih su sveti postali; jer ih drugač neštuje i nehvali, koji ih nesliedi.“* To isto imamo mi činiti u štovanju B. D. Marije, da nam bude plodno i koristno. Moramo si ju uzeti za primjer i ogledalo, ter koliko je više moguće nju nasljedovati, i onda će nam biti štovanje naše prama njoj primljeno i drago joj.

Život B. D. Marije bio je takav, da je ona, kako svjedoče sveti otci, bila uzor svih krepostih, te primjer za sve ljude. Da ju dakle nasljedujemo, treba nam njezine osobite kreposti viditi.

Ova djevica premda bijaše bez svakoga grieha, pače od istoga prvoga časa začeća Bogu najdražja i svimi milostmi nadarena, zato ipak već od djetinstva pohadjala je hram božji, da se u njem mirno i spokojno moli i ljubavju užje s Bogom sjedini. O kako je krasan ovaj nauk osobito za današnju mladež, koja misli, da joj je u toj dobi sve slobodno, te se tako već za rana pusti u službu svieta i vraga.

Tà nije nam B. D. Marija takav primjer dala! nego kao što je Bog u starome zakonu iziskivao prvo posvetilište od prvenacah živinah i zemaljskih plodovah, tako isto iziskuje od nas, da mu posvetimo svoju mladost. Odtuda uvidjamo, kako strašno oni griešе, koji svoju mladost sprovadjaju u nasladnostih tjelesnih i svakoj razkošnosti, te odlučuju Bogu istom u starosti, kad im srce bude u griesih otvrdnuto, služiti. Prve godine dragi moji! našega života, imamo Bogu posvetiti, i odmah mu s početka počet služiti; jer on starosti posvetilišta usmrdjena i nagrdjena neprima.

Kako se takovi, koji otu odluku prave, često prevare! jer Bog na takove ili rano pošlje smrt, tako, da starosti niti nedočekaju, ili im uzkrati svoju milost, bez koje o obraćenju nemogu ni misliti.

Kakav nauk crpimo o ljubavi prama neoskvrnjenom djevičanstvu, iz Marijinog odgovora, koj upravi na angjela, kad joj na-

viesti, da će materom božjom postati? Svoju djevičansku čistoću tako je cienila, da nije skoro htjela privoliti ni materom božjom postati, ako bi kroz to svoju čistoću izgubila. Tim nas je htjela naučiti, da se nitko nemore Bogu dopasti, koji nečuva čistoću tiela i duše. Zar je moguće gdje viditi što grdnijega, nego krstjanina okaljana kojim nečistim griehom? pa on još da bude hram i pribivalište najčistijega Boga?!

Zato se je dakle Marija čuvala svega, što bi joj moglo čistoću oskvrnuti; dà i istoga se angjela u čovječjoj slici došavšeg uplašila, da nas nauči, da se i od istoga pogleda imamo čuvati, koji bi u nas mogô užgati nečistu želju.

Sliedimo ju dakle u ljubavi čistoće, bježimo sve prigode, koje bi nas mogle zavesti u nečisti grieh!

Osim toga imamo Mariju nasljedovati u poniznosti, radi koje bì tako uzvišena, da je materom božjom postala. A i poznato vam je da nejma kreposti pod nebom bez poniznosti.

Glava V.

Nauk I.

O vjerovanju apoštolskom. Kako se imamo njime služiti?

Vjera je temelj svih ostalih krepostih. Jer se sve, što vjerovati moramo, zadržaje u vjerovanju apoštolskome, koje svi krstjani ne samo na izust naučiti, nego i dobro razumjeti moraju; zato ću vam danas o njem govoriti i pokazati najprije, što je vjerovanje apoštolsko, zatim kolika je njegova izvrstnost i kako se imamo njime služiti.

Vjerovanje apoštolsko zove se latinski: *symbolum*, to znači: *kratki sadržaj mnogih stvarih*, zatim *biljega* ili *znamenje.*

Oba ova značenja liepo se pristoje našemu vjerovanju; jer se u njem sbilja zadržaje sve, što je Isus učio, Bog u svetome pismu očitovao i što svaki krstjanin znati i vjerovati mora, da se spasi. Drugo značenje mu takodjer podpuno pripada; jer je ovo sbilja znamenje, po kom se svaki krstjanin kao nasljednik Isusov od drugih vjeroizpovjednikah razlikuje. Mà kakvoga naroda tko bio, ako ovu vjeru izpovieda te je za nju i pripravan umreti, taj se taki pozna,

da je nasljednik Isusov i zato da je pravi krstjanin, a po tome znamenju razlikuje se od neznabožca, nevjernika i krivovierca.

Istina je doduše, da i krivovierci ovo vjerovanje apoštolsko izpoviedaju, al zato ipak iz njihova zločesta tumačenja istoga vjerovanja lako je spoznati, da nisu pravi nasljednici Isusovi, nego da su krivi i lažljivi krstjani; jer nesliede tumačenje sv. matere crkve, koju je Isus ostavio, da bude naučiteljica i čuvarica prave njegove vjere. S takovimi će se dogoditi isto, što se dogodì i s Efraitjani (12 Judic.) koji su iz vojske Efraimove htjeli pobjeći, te molili, da im Jeftina vojska dopusti preći preko Jordana. Kad ih ova upità, da li su Efraitjani? rekli su da nisu; al oni, da se obistine, dadu im rieč škibboleth (što znači trn) ižgovoriti, kad ovi to nemogoše, budu kano neprijatelji spoznani i sasječeni. Tako isto neće se nit nevjernici da pokažu, da su neprijatelji Isusovi, nego njegovi nasljednici, pa zato govore i oni vjerovanje, ali ne onako kako treba, a neznadu da ćedu kao lažci biti spoznani i osudjeni. I zato se vjerovanje apoštolsko zove znamenje.

Ovo vjerovanje zove se apoštolsko; jer su ga apoštoli sastavili. Poslje kako primiše apoštoli od Isusa zapovjed, da podju po cielome svietu njegov nauk propoviedati, i poslje kako primiše duha svetoga, prije nego se razidjoše, sastaviše ovo vjerovanje, skupiv u kratko sav Isusov nauk, da ga tada svi jednako propoviedaju i da svi, koji se na vjeru Isusovu obrate isti nauk prime i na isti način svoju vjeru izpoviedaju. Da je ovo vjerovanje od apoštolah sastavljeno, to nam svjedoče svi sveti otci i pisci tako, da o tom niti najmanje dvojiti nemoremo.

Vjerovanje Apoštolsko zadržaje u sebi dvanaest članakah, kojih je dvanaest apoštolah po nadahnuću duha svetoga sastavilo. Zašto ovo vjerovanje zadržaje u sebi dvanaest članakah, razlog nam daje sv. Toma, koj veli: *da se oni svi skupa tiču dviuh stvarih, koje će nas jednoč učiniti blažene u životu vječnome.* Ote dvie stvari jesu: *prvo:* vidjenje božanstva našega stvoritelja, a *drugo:* gledanje čovječanstva našega odkupitelja. Vjerovanje nas dakle uči nješto o veličanstvu božjem i o čovječanstvu Isusovom. U veličanstvu božjem imamo opet troje vjerovati, najprije jedinstvo njegovo i to u prvom članku, zatim trojstvo osobah božanstvenih i to u prvom članku o otcu, u drugom o sinu, u osmom o duhu svetom, zatim imamo vjerovati djela božja, kao: stvorenje i to u prvome članku, zatim naše posvećenje ovo u devetom i desetom članku, i naše blaženstvo u jedanaestom i dvanaestom članku koji nas uče, da ćemo uzkrs-

uzkrsnuti na život vječni. Tako dakle šest članakah zadržaju u sebi nauk o veličanstvu božjem i njegovih djelih; a drugih šest, što imamo vjerovati o otajstvu Isusova čovječanstva i njegova došašća na ovaj sviet. *Treći* članak nam pokazuje njegovo čudnovato začeće; *četvrti* muku, smrt i pokop, *peti* snilazak nad pakao i slavno uzkrsnuće od mrtvih; *šesti* čudnovato uzašašće na nebo; *sedmi* najposlje njegovo drugo došašće na sviet, da sudi žive i mrtve.

Odovud možete uviditi, kako visoko morate cieniti ove svete nauke vjerovanja apoštolskoga; jer su nauci božanstveni, naucì najpotrebitiji, koji nas k spasu vode, nauci premnogi od apoštolah za nas u kratko skupljeni i na posve laki način nam kazani. Koji ove nauke znade, taj znade cielo sveto pismo, i više mu ništa netreba znati. Radi česa bi bili veoma nezahvalni Bogu, koj se je dostojao ove nauke apoštolom očitovati; nezahvalni bi bili istim apoštolom, koji su tolikim trudom i pomnjom sve ote nauke u kratko skupili za našu korist, kad nebismo hotjeli ovo sveto vjerovanje kako valja cieniti i njime se služiti.

Sad ću vam pokazati, kako se imamo ovim vjerovanjem služiti.

Apoštoli su složili i po cielome svietu ovo vjerovanje učili, da upoznadu krstjane s otajstvî naše svete vjere; dakle i mi imamo svu pomnju poprimiti, da ga dobro naučimo. Ovu dužnost iziskivala je sv. crkva u svako vrieme, nehtijući nikoga krstiti, koji nebi vjerovanja dobro znao; isto je tako potrebno, da sv. otci one medju neprijatelje vjere broje, koji ga neznadu; i pravo, jer takav, koj ga nemari naučiti, pokazuje, da ga pogrdjuje i da za ono nemari, u čem se sva poglavitija otajstva vjere zadržaju. Radi toga i govori sv. Toma, *da se u smrtnome griehu nalaze, koji neznadu članakah vjere, i takovim se nikoji sakramenat dati nemože, ako u istoj nemarnosti uztraju.* Sad recite i sámi u kakvom se stanju oni nalaze, koji oto vjerovanje ili nikada nisu znali, ili su ga zaboravili pa ništa nenastoje, da ga opet nauče? Oti se nalaze u smrtnome griehu i zato sakramente, ako primaju, primaju ih sebi na osudu, podnipošto pako na spas.

Koliko l' da ih ipak ima, koji oto vjerovanje neznadu? Bog bi dao, te ih nebi mnogo bilo! Al u koliko sam opazio, malo ih je, koji ga onako, kako valja, znadu. Mnogi ga doduše znadu pukim jezikom izgovoriti (izfrfljati) kano papiga, al malo tko razumije, što one rieči u njem znače. A koj neznade, što imamo u kojem članku vjerovati, tomu pravo velimo, da ga neznade i da nejma vjere krs-

tjanske. To je ona nesretna neznalost, koja veći dio krstjanah u pakao strmoglavljuje. Ako se koj od vas u takovom neznanstvu nalazi, neka ga prione naučiti i sve poseb članke dobro razumjeti, dok ga nije smrt stigla. Nemojte se stiditi za spasenje vaših dušah i pod starost ga počet učiti, nego se većma stidite, što ste do sada u neznanstvu i u stanju izgubljenja bili!

Oto vjerovanje nije dosta samo naučiti, nego ga valja svaki dan, pače i više putah na dan opetovati; jer samo onda će nam se u pamet upiliti, te ćemo moći svakoj napasti odoljeti. Kad ga govorimo, nesmijemo samo ustnicama micati, nego moramo i pametju o otajstvih razmišljati, da tako znademo što govorimo; jer bez razmišljavanja ga govoriti znači praznu slamu mlatiti.

Iz dva uzroka imamo mi ovo vjerovanje govoriti i to: ***Prvo:*** da Boga poštujemo očitujuć mu svoju vjeru u njegova otajstva, ***drugo:*** da naučimo bolje istine od Boga nam očitovane, te ih u srca zasadimo; i zato kad koje otajstvo vjerovanja izustimo jezikom, moramo ga i u srcu ćutiti, te našu pamet podvrći istinam od Boga objavljenim. Tako kad govorimo prvi članak: ***Vjerujem u Boga otca svemogućega,*** tad mora i naša pamet ovo misliti: Za stalno držim, da je jedan Bog u bitju, a troj u osobah, od kojih je prvi Bog otac; vjerujem, da je taj otac svemoguć, koj more sve učiniti. Kad govorimo: ***I u Isukrsta*** itd. do osmoga članka, moramo ujedno u srcu vjerovati u drugu osobu Isusa sina božjega, koj je u svem i posvema otcu jednak, da je iz neizmiernoga milosrdja radi nas i našega spasenja čovjekom postao, muku trpio, umro; da je pokopan i opet uzkrsnuo, de je svom svojom slavom uzišao na nebesa, odkuda će opet dojti suditi žive i mrtve. Najposlje kad govorimo: ***Vjerujem u duha svetoga, svetu crkvu, svetih občinu, odpušćenje griehah, puti uzkrsnuće, život vječni;*** moramo i u srcu govoriti, da to sve stalno vjerujemo, pa da smo za ovu vjeru pripravni isti život žrtvovati:

O kako bi bili sretni, kad bismo ovako nutrnjim ćućenjem vjerovanje govorili! Doisto bi zadobili živu vjeru svetih patriarkah, prorokah, apoštolah, mučenikah i izpovjednikah, kojom su oni Boga štovali i sebe od svakoga zla branili.

Kad bi živu vjeru imali, kako bi se zla čuvali, koliko bi prignuti bili na dobro? Tko živo vjeruje sve, što vjera uči, da je Bog najme svemoguć, neizmieran, vjekovit, sveznajuć i sve videći, kako bi bilo moguće, da bi Boga vriedjao? Tko živo vjeruje, da je sin božji iz ljubavi čovjekom postao, muku podnio i na križu umro, zar bi moguće bilo, da nebi nastojao, da ili sám ili tko drugi tolikomu

dobročinitelju nezahvalnost neizkaže? Tko vjeruje, da će na sudnjem danu uzkrsnuti, zar neće svoje tielo pokorom trapiti, da na uzkrsnuću slavu zadobije?

Koj vjeruje u život vječni i da će dobri biti blaženi u raju, a zločesti uvieke nesretni u paklu, kako nebi taj zabacio sva dobra ovoga svieta, koja kratko traju, da zadobije vjekovita na drugome svietu? Neka na nas navale sve sile i napasti tiela, svieta i vraga, ništa nam nemogu nahuditi, ako smo oboružani živom vjerom.

Ovo vjerovanje moramo govoriti pravom bogoljubnošću, probudjujuć u srcih naših ćućenja ljubavi, poniznosti, želje, straha, po različnosti otajstvah, koja se u njem zadržaju. Je li ga mi govorimo s takovimi ćućenji? Zašto neprobudjujemo u srcih naših takova ćućenja?

Nauk II.

O prvome članku vjere:

„Vjerujem u Boga otca svemogućega,
Stvoritelja neba i zemlje."
Tumači se rieč: *„vjerujem"* i pokazuje
Kakva treba da bude naša vjera.

Iztumačiv, što je vjerovanje i kako ga imamo govoriti, prelazim sada na tumačenje prvoga članka: *Vjerujem u Boga otca svemogućega,* tako da o svakoj rieči poseb nješto obširnije progovorim; jer svaka zadržaje u sebi veliko otajstvo. Prva rieč jest: *„Vjerujem"*; koja rieč zadržaje prvi poklon, koj Bogu darovati moramo, prvo posvetilište naše pameti i srca, prvi korak da se Bogu približimo, temelj našega spasenja, vrelo svih dobarah, početak svake kreposti. Ova rieč zadržaje najveće posvetilište, našu vjeru, koju Bogu prikazujemo, klanjajuć mu se kao pravoj istini, prikazujuć mu našu pamet i srce, podlažuć se u svem istinitosti rieči njegove. Da znadete, što morate u srcu ćutiti, kad govorite: *vjerujem*, pokazat ću vam u današnjem tumačenju snagu ove rieči, i ujedno kakva mora biti naša vjera. —

Kad krstjanin moli vjerovanje, te izusti prvu rieč *„vjerujem"*, neamije tada držati sljedeća otajstva za nestalna i sumnjiva, kano da bi ona drugčija mogla biti, nego što se u vjerovanju nalaze; nego

mora u srcu stalnost vjere potvrditi: ja stalno i bez ikakve sumnje držim sva otajstva, koja govorim u vjerovanju, i premda ih neuvidjam i nedokučujem, ipak držim sve za istinu pače za veću, nego da ih vidim, uvidim i dokučim; jerbo si mi ti o Bože tako objavio, koj prevariti nemožeš. Ovo krstjanin mora u srcu ćutiti, kad prvu rieč u vjerovanju progovori, ako želi, da mu bude vjera istinita. Mora u njem biti vjera stalna bez ikakve mà i najmanje sumnje, ponizna podlažuć se objavljenju božjemu bez ikakvog iztraživanja i razlaganja.

Čim o kojem članku naše vjere počmemo sumnjati, taki ju izgubimo, i zato se ne samo oni, koji očito koji članak niekaju, nego koji o njem i sumnjaju, medju nevjernike broje; jer koj sumnja i neda se uputiti, da vjeruje koji članak, taj o vjernosti i istinitosti božjoj sumnja, kao da će ga Bog prevariti. Tko neuvidja, da oni jako Boga vredjaju, koji tako čine?

Koj ima u sebi pravu vjeru, taj o ničem nedvoji, tomu ništa nije težko vjerovati, što je Bog očitovao, taj nema straha, da će ga Bog prevariti; jer njegovu rieč drži za najistinitiju. Stalna dakle valja da nam bude vjera, da otjera svaku sumnju, svaku težinu. Dosta nam je znati, da je ono, što nas vjera uči, Bog objavio, i da sve, što je objavio za istinitije držimo, nego da sámi vidimo i izkusimo; jer naš razum i sva ostala ćutila prevariti mogu, a Bog nikada.

Da uzdržimo stalnost ove vjere, moramo izbjegavati sve prigode, koje bi mogle otu vjeru u nas oslabiti. Nemojmo se zabavljati zločestimi misli, a kamo li u nje privoliti, koje napastnik pakleni sad protiva jednomu sad proti drugomu članku vjere u nas potiče. Oprite se tomu napastniku, odbacujuć od sebe takove misli; zatvorite mu ulaz u svoje srce. Nečitajte knjigah i neslušajte govorenjah, koja bi vas mogla zavesti; jer kao što već za vremena apoštolah bijaše takovih, koji su sv. evangjelje izvraćali i vjeru božju kvarili, tako ih isto i dan danas imade, koji ne samo govorom, nego i pismî psuju, što niti neznadu, ili o onom sumnju podižu, što im se nemoguće čini, te tako ozloglašuju nauke zakona božjega. Od takovih himbenih ljudih čuvajte se kao onih, koji žele u nas vjeru ugasiti i uništiti pa nas na osudu dovesti.

Ako dakle čujete rieč, koja vam se posve nova čini, i ako ju niste nikada čuli od vašega duhovnoga pastira, taki ju odbacite i držite za sumnjivu, i za prevaru sve, štogod se nauku sv. crkve suprotivi.

Da u ovoj vjeri vazda stalni ostanemo, osim izbjegavanja onih prigodah, u kojih bi mogli vjeru izgubiti, od potrebe je još, da

ju utvrdimo na čvrstome temelju i to: *poniznosti*, da zadovoljni najme budemo samo onako vjerovati, kako nam je Bog očitovao bez da nastojimo ista otajstva svojim razumom dokučiti. Koji bi hotio svako otajstvo svojim razumom dokučiti, taj bi pokazao svoju oholost htijući shvatiti stvari božanstvene, koje razum ljudski nadvisuju, nego ih samo moramo poniznošću vjerovati. Jer da bi mi sve našim razumom mogli dokučiti, kakvo bi tada bilo dostojanstvo našega vjerovanja? Onda nam vjera nebi nizašto služila, niti bi nam kakvo dostojanstvo priskrbila., dočim sada veliko zadobivamo podlažuć razum svoj istinam od Boga postavljenim.

Mogao bi koj izmed vas reći, da je to doduše istina, da Bogu moramo vjerovati i sve, što nam je rekao za istinu držati, ali kako l' da se može znati, da je ono, što nam se vjerovati zapovieda, upravo Bog očitovao, kad se on još nikomu od nas nije ukazo niti ikomu što reko. Istina je to dragi moji! da se Bog svakomu neukazuje i istine mu svoje nekazuje, al zato ipak budalasto bi bilo takova što i pomisliti, nepošteno i opako takova što od Boga iziskivati: „Semel locutus est Dominus“ govori sv. pismo, et non repetit id ipsum“ t. j. „*Jednoč je govorio gospodin i neopetuje isto.*“ On se je ukazivo ljudem kad je bilo od potrebe i očitovao im je istine božanstvene, pak im je zapovjedio, da iste popišu za nauk svih ostalih ljudih, koji će na svietu do konca živjeti; a da su oti nauci istiniti, potvrdio je neizbrojenimi čudesi. Da nam se sve, štogod se u svetome pismu nerazumnoga nalazi, i o čem bi se mogle sumnje poroditi, protumači, ustanovio je crkvu te odredio, da nam bude naučiteljica; njoj je predó svoje sveto pismo i ostale nauke, njezin je dakle posó učiti i kazivati istine njegove, koje vjerovati moramo, a naša je dužnost primat ih i vjerovati stalno bez ikakve sumnje. Zato, kad vam dodje koja napast, da posumnjate o kojem članku vjere, morate joj se taki opreti i odbacit ju govoreći: Ovdje sumnjati bilo bi ludo, kad tako uči sv. crkva da se vjerovati imade, koja je od samoga Boga podučena i koju on vlada, zato se nit prevariti nemore. — Onda se sjetimo onoga primjera, kako je vrag napastovao učenoga mladića i kako ga je predobio, a napastovavši zatim neuka ubogara nije ga predobio; jer se ovaj nehtjede s vragom pregovarati, nego mu osorno odgovori: Ja ovo stalno vjerujem, jer me je tako mati naučila, mater pako crkva, a nju Bog.

Tako i mi dragi moji! Kad nam dodje koja napast budi nutarnja ili izvanjska proti vjeri, moramo se braniti.

Ovako stalni u vjeri promišljajuć visinu božjih otajstvah,

zatim slabost našega razuma, ako podvrgnemo naš razum i volju onim naukom, koje nas uči crkva, nikada nećemo zabasati u vjeri, nego stalni u njoj dočekat ono vrieme, kad ćemo sve očito viditi i razumiti u nebeskoj slavi, što sada po tamnoj vjeri vjerujemo.

Nauk III.

Kako se imaju razumjeti prve rieči vjerovanja: „Vjerujem u Boga.“

U prošastom nauku sam vam bogoljubni slušaoci! protumačio, što znači prva rieč *„vjerujem“*, te sam vam ujedno pokazao, da naša vjera mora biti *stalna*, t. j, da o nijednome članku nedvojimo; zatim *ponizna*, t. j. da odbacimo svaku želju otajstva božja naravnim razumom dokučiti. A sada treba, da podjemo dalje, pa tumačimo rieči: *„Vjerujem u Boga.“*

Tumačeć ove rieči, moram pripomenuti, da mi po njih trostruku vjeru izpoviedamo, i to: 1. da je samo jedan Bog, 2. da je ono sve istina, što nam se je Bog po svetome pismu i tumačenju sv. crkve očitovati dostojao, i 3. da istoga Boga ljubimo i sve ufanje u njega stavljamo. U prvoj vjeri pripoznajemo takodjer, da je *Bog najpotrebitije* bitje; u drugoj da je *on sám istina,* koja prevariti nemože; u trećoj pako, da je *dobrota neizmierna.* Što da bolje razumjete, hoću vam svako napose tumačiti.

Po riečih: *„Vjerujem Boga“* izpoviedamo, da je samo jedan Bog, pa da u njega vjerujemo. Ovo je prva istina sv. vjere, i temelj svih drugih; istina, koju nam ciela narav kazuje; istina, koju je Bog u srca svih ljudih duboko usadio, tako, da nije bilo na svietu naroda, koj bi rekao, da Boga nejma; a ako bi tko i hotio tu istinu zaniekati, sva stvorenja bi se proti njemu podigla i zavikala, da je laža i klevetnik! Da Boga nejma, tko bi napravio nebo, zemlju, sunce, zviezde, vodu, drvetje i kamenje? Odkud bi svoje bitje mogle imati živine ovoga svieta, ako ne od Boga? Kako bi mogao do dan danas u najboljem redu obstojati sviet, da ga Bog nevlada? Kad pogledamo koju kuću ili sgradu, zar nećemo taki znati, tko ju je napravio? Kad vidimo u kojem gradu, da sviet dobro i mirno živi, zar nećemo pomisliti, da je ovaj pametan, koj tim gradom upravlja? — Tako isto, kad pogledamo na ovaj sviet, moramo taki spoznati, tko ga je napravio i tko njime vlada. Ako bi koj zaniekao, da je Bog sve to na-

pravio, taj bi bio gorji od živine, kad nebi hotio gledati što vidi. ćutiti što osjeća i slušati, što mu se govori.

Ali nije dosta samo *vjerovati Boga*, nego još *vjerovati Bogu*. Vjerovati Boga reći će vjerovati, da ima Boga; vjerovati pako Bogu, znači, vjerovati rieči njegovoj i podvrći razum svemu onomu, što je on očitovao, ili što je svejedno: vjerovati, da je Bog istinit, da od njega svaka istina proizlazi, da je vieran u svojih obećanjih, pa da se radi svoje mudrosti nemože prevariti, a radi dobrote, da neće sám nikoga prevariti. I zato mora krstjanin vjerovati, da je ovo sve, što se u sv. pismu nalazi, istina nesumnjiva; jer je sve od Boga istinitoga rečeno; zatim mora vjerovati, da crkva u svojih naucih glede istinitosti pomanjkati neće; jer ju Bog uči i prosvietljuje, pa kao takove mora sve, što uči i kazuje stalno vjerovati. Pravi krstjanin neće razloge i uzroke tražiti, zašto mora vjerovati koju istinu; jer znade, da ju Bog uči i crkvi kazuje, ova pastirom, pastiri roditeljem, a oni nam. To će dakle reći vjerovati Bogu, i ova mora razumjeti krstjanin, kad govori prvi članak: *Vjerujem u Boga.*

Je li dosta samo vjerovati, da ima Boga i da je sve ono istina, što nam objavljuje? Nije dragi moji! nego moramo još vjerovati u Boga, poznajući ga za dobrotu neizmiernu, pa kao takovoga moramo svrhu svega ljubiti i sve svoje ufanje u njega stavljati.

Vjerovati u Boga reći će vjerujuć ljubiti ga, t. j. vjerujuć, da je Bog najveće dobro, svoju mu ljubav izkazivati. „*More se vjerovati Bogu*, veli sv. Augustin, *nevjerujuć u njega. Jer i vrazi vjeruju Bogu*, t. j. za istinu drže sve, što je objavio, *al zato ipak nevjeruju u njega*, t. j. vjerujuć mu, neljube ga.“ Zato govori i sv. Pavao, *da je za spasenje od potrebe vjerovati iz pravoga srca*, t. j. vjerujuć ljubav prama njemu imati. Ovo je ona ista vjera, koja je patriarke i proroke svetimi i pravednimi učinila. Ovo je ona vjera, po kojoj su se posvetili apoštoli, izpovjednici, mučenici i djevice, koji su se polag svih mukah i progonstvah uzdržali stalni u ljubavi božjoj. *Ovo je ona vjera, koju*, govori sv. Augustin, *Bog od nas svih iziskuje, vjeru oživljenu po ljubavi i sjedinjenu dobrimi djeli*; vjera, koja nas potiče vjerovati u Boga, njega ljubiti i djelovati po naucih vjere. — „*Zaludu nam vjera bez dobrih djelah*“, veli sv. Pavao. „*Ti vjeruješ*, tako sv. Jakob, *da jest Bog, dobro činiš; ali vrazi to isto vjeruju; zato ako tvoja vjera nije sjedinjena s ljubavju božjom, i ako svoja djela neupravljaš polag vjere, sve da i imaš dobru vjeru, spasit se ipak nećeš.*“ Dakle vjera bez ljubavi božje, bez dobrih dielah, jest mrtva i zaludna.

Vjera sjedinjena s ljubavju božjom spasi krstjanina; sama po sebi ništa nehasni.

I doisto, što hasni vjerovati, da je Bog jedan, i da je sve istina, što je on reko, kad ga neljubimo i neštujemo kako valja? Koja je korist priznavati ga za Boga, pa neslužit mu dostojno? priznati ga za otca, pa neslušat ga? za dobročinitelja, pa nezahvalan mu biti? Poznati ga za početak i dočetak, pak ipak neraditi za njega, niti djela svoja njemu upravljati? Vjerovati, da je vrelo svih dobarah, pa nemoliti ga? za gospodara, pa nebojat ga se; za stvoritelja pak uvredjivat ga; za sreću našu, pa nenastojati zadobit ga? Ili nam je on možebiti zato dao svoju vjeru, očitovao nam istine svoje, da znademo samo, kako imamo u pameti vjerovati, a ne da nas nauči kako imamo živiti? Ne dragi moji! nije tako! *„On je vrelo svake svetinje“* govori sv. Pavao, *„i svjetlost vječna, i izmed ostalih ljudih nas je odabrao i prosvietlio svojom božanstvenom vjerom, da budemo sveti i neoskvrnjeni.“* Ovo je volja njegova, posvećenje naše, da upravljamo na dobro djela svoja, da živimo krepostno i sveto, a ne kao neznabožci, pušćajuć se za putenimi poželenji, za zločestimi prignući, nego da duhovno živimo, da svoje posvećenje tražimo, da izpunjavamo, što je dobro, a odbacujemo, što je zlo.

O kako je težko današnji dan naći ovaku vjeru! Mnogo je krstjanah, koji vjeruju Boga i Bogu, a malo koji vjeruju u Boga; malo ih je, kojim je srce užgano pravom ljubavi prama Bogu, i koji bi ga vrhu svega proštimavali! Može l' se reći, da oni izvrstno vjeruju u Boga, koji su lakomi pa više ciene dobitke nepravedne, nego istoga Boga, koji tudje kradeć Boga prodaju? Doisto oti nevjeruju u Boga, jer nije u srcih njihovih ljubavi božje, nego samo ljubav za dobitkom, ljubav za nasladnostmi tjelesnimi! Pravo vjerovati u Boga, reći će, vjerujući ljubiti ga, a ljubeći ga podpuno izvršivati njegove zapovjedi; od svakoga zla čuvati se pa dobro činiti. Sveti Ivan veli: *„Koj se hvali, da poznaje Boga, a njegove zapovjedi neobslužava, taj laže; nije istinit, nego je laža i klevetnik (himbenik).*

Izkušajmo dragi moji! svoju vjeru, pa vidimo, da li je onakova, kakva mora da bude. Ako po nesreći nadjemo da nije, a ono poprimimo se učiti ovako vjerovati, kao što vam sada pokazah. Ako ju u sebi uživamo, onda ćemo istom moći reći da vjerujemo Boga, Bogu i u Boga, i u takoj vjeri živeć budimo uvjereni, da ćemo zadobito ono, što nam je Bog obećao, — spasenje najme vječno.

Nauk IV.

Vjerujem u Boga. Dokazuje se da jest i to samo jedan Bog.

Da nam nesvjedoče sveta i svjetovna pisma, da je za mnogo vjekovah veći dio svieta bio tako zaslieplјen, da su više bogovah štovali, — mi to sada nebi mogli vjerovati, da su razložita stvorenja tako daleko zabasati mogla. Ako su oni razumom svojim dokučili, da *imade* Boga, kako nisu po istom razumu mogli spoznati, da je samo *jedan* Bog i da ih više nemore biti? Mogli su oni to spoznati; ali zloća njihova, kojom se od Boga odvratiše, zavede ih tako, da su se počeli na stvorenja obraćati, nje ljubiti i za bogove držati, i tako je do toga došlo, da su toliko bogovah štovali, koliko je stvorovah bilo. Sretni smo, što se nerodismo i mi u takvih tminah, nego u krilu sv. crkve, u kojoj po svjetlosti prave vjere spoznasmo, da je samo *jedan* Bog. Zato u prvih riečih vjerovanja: „*Vjerujem u Boga*“ izpoviedamo ne samo da vjerujemo, da *imade* Boga, nego još, da je on *sám* pravi Bog i izvan njega da nejma drugoga Boga. Danas ću vam dakle govoriti o *jedinstvu* božjem i to tako, da vam najprije po mogućnosti pokažem, da je samo *jedan* Bog, zatim kolika je budalaština vjerovati, da može biti *više* bogovah, i najposlje doći ću na *istine djeloredne*, koje iz poznanja jedinstva božjega proizilaze.

Da spoznamo, da nemore biti više bogovah, nego samo jedan Bog, od potrebe je, da ga dostojno poznajemo; i zato govoraše Tertulian: „*Ako hoćeš znati, da je samo jedan Bog, nastoj najprije znati, što je Bog.*“ Ovimi riečmi neću reći, da moramo Boga podpuno i izvrstno poznati; jer je on u sebi tako izvrstan, da ga niti isti angjeli, a kamo li mi ljudi, podpuno dokučiti, niti iztumačiti, što je on, nemogu. Dosta je, da ga samo u toliko poznademo, koliko naš slabi razum shvatiti može, da je on najme najizvrstniji, pa kao takav, da sve dobro u sebi imade, i da mu ništa nemanjka.

Što je dakle Bog? Bog je onaj, koj nejma nit početka, nit svršetka, nit pomanjkanja ikakvoga. Bog je onaj, koj od nikoga svoj početak nejma, nego od koga su sve stvari *biti* počele. On je vjekovit, uviek je bio i uviek će biti; on je neizmieran, nejma kraja ni konca, nalazi se svagdje: na svakome miestu, u svakoj stvari tako, da u njem živimo i u njem se gibljemo. On je nepromjenljiv; nejma razlike nit promjene, bio je i biti će uviek jednak; mienja stvari bez da se sám promieni, sve uzdržaje u sebi, bez da se umori; svakomu daje

bez da sám osiromaši; sve može bez da iole mogućnosti svoje gubi. On je dobro, koje nadilazi svako dobro; on je ljepota, koja nadvisuje sve ljepote, i izvrstnost vrhu svih izvrstnostih. On je mudrost neizmierna, koj sve zna što je bilo, što je i što će biti. On je slast vrh svih slastih; život, koj je vrelo i početak svačijega života. Bog je onaj, koj sve u sebi ima, što se dobra imati more, a nejma ništa u sebi, što se zločesta naći može. On nepotrebuje nikoga; u sebi je podpuno blažen, podpuno sretan i slavan; u njem je podpunost svih dobarah, svih izvrstnostih; ništa mu se pridodati, a ništa oduzeti nemože; nikoga si jednaka nejma, sve je od njega niže. On je sám nad svimi i svim vlada.

Kad dakle Boga kao takovoga poznademo, tko će još izmed nas reći, da imade više nego jedan Bog? Kao što on po svojem bitstvu mora sám biti, tako po istome bitstvu mora biti najveći i najizvrstniji. Oduzeti Bogu jedinstvo, reći će oduzeti mu i bitje, a više bogovah poznati, znači nijednoga nepoznati. Da bi bilo više bogovah, morali bi si biti svi jednaki; jer čim bi koji bio manji i nižji, taki bi prestao biti Bog. Kad bi pako bili svi jednaki, nijedan od njih tada nebi bio najbolji, najveći i najizvrstniji, i zato se nijedan nebi mogao Bogom zvati. Bog je bitje najizvrstnije, dakle nije moguće, da može biti još koji drugi Bog, jer taki nebi bio najizvrstniji, kad bi si bili jednaki. Budalaština bi bila samo i pomisliti, da može više, nego samo *jedan* Bog biti.

Al uza sve to, tko bi mogao vjerovati? došli su mnogi na tako daleku sljepoću i preopaku budalaštinu, da su bogove bezbrojno uzmnožali i nje štovali. Koj je bio na kakvu zloću prignut, taki si je za istu i Boga izmislio; pače su i tako daleko zalutali, da se nisu stidili najopačije ljude obožavati, kao; Jovu (Jupitra) preljubnika; Merkura (Dobropana) lažca; Davora (Marta) osvetitelja; Baka pijanca; Ladu (Venuru) bludnicu. Još tim nezadovoljni tako zabludiše, da su pse, teliće, zmije, kamenje i drvetje obožavali. Koliko su ote opačine i budalaštine bile sramotne za ljude, ponizujuće se pred stvorenji, toliko su bile uvredljive za Boga, komu su oduzeli štovanje i poniznost.

Radi česa u sv. pismu Bog ništa tako nemrzi, kao krivovierstvo; ništa strožije nezabranjuje, nego poznavati i štovati druge bogove osim njega. Koliko putah je sám i po svojih prorocih najavio puku Israelskomu, da nesliedi drugih opakih narodah, da neštuje drugoga Boga, izim njega samoga? *Ja sam gospodin Bog tvoj*" ovako sám reče na visini sionskoj; „*ja sam stvoritelj tvoj i svih stvarih,*

ja sam te oslobodio iz sužanjstva egiptonskoga, zato ti zapoviedam, da drugoga Boga nepoznaješ izvan mene samoga.“ — Na drugome mjestu: „*Pazi dobro o puče, da si nenapraviš kipovah ili kakvih prilikah, pa da im se neklanjaš.“* Zatim: „*Čuj puče!* govori po Mojsiji, *gospodin Bog naš, Bog jedan jest. Njega samoga moraš se bojati, njemu samomu služiti.“* Na drugome mjestu po istom Mojsiji: „*Znajte, da sam ja sám, i da drugoga Boga nejma osim mene.“* Kad je Bog vidio, da se je ovaj isti puk poslje tolikih opomenah i zabranah počeo drugim izmišljenim bogovom klanjati, izlio je vrhu njega svu žestinu svoje srdjbe i karao ga najtežjimi pokaranji.

Ovu dakle istinu, da je *jedan* Bog, koju naš razum i isti Bog nam preporučuju, mi krstjani izpoviedamo, da vjerujemo, kad govorimo one rieči vjerovanja: „*Vjerujem u Boga“*; jer nas ona ista vjera, koja nam kazuje, da ima Boga, uči da je on sám. Zakon krstjanski uviek je samo jednoga pravoga Boga poznavao, a sve druge kano izmišljene odbacivao. Taj zakon se je taki iz početka proglasio za najvećega neprijatelja svih onih, koji više bogovah štuju; a krstjani podnosili su najveća progonstva, trpili svakojake muke, izloženi bili najokrutnijoj smrti, braneći obožavanje jedinoga pravoga Boga; i, najposlje su predobili slavodobitno sve klanjaoce krivih bogovah, nje su satrli, njihove su pogane crkve razorili i puke od vraga zasljepljene pravom vjerom prosvietlili. Sada se već neštuje vrag u kipovih; sad je nestalo one budalaštine, da se mnogi bogovi obožavaju. Već od iztoka do zapada samo se jedan Bog poznaje, njemu se klanja i on se štuje. — Sada nješto o istinah djelorednih, koje iz jedinstva božjega proizlaze.

Ako nejma više nego samo jedan Bog, tak on mora *sám* biti od nas štovan; i to je prva istina, koja otuda sliedi. Klanjati se drugim bogovom, bilo bi Bogu učiniti najveću uvredu, bilo bi neizkazati mu poštenja, koje smo mu dužni, a izkazivat ga stvorovim zametavajuć stvoritelja; i zato on strogo takovo štovanje stvorovah zabranjuje. Al nemislite odtuda, da je zlo i zabranjeno štovati svete božje i njihove slike, zatim na njihovo poštenje posvetilišta prikazivati i nje moliti; to nije zabranjeno; jer tako kroz nje i njega štujemo. Ako tko štuje slugu jednoga kralja, taj za sigurno štuje i samoga kralja, tako isto i mi, kad štujemo svetce, štujemo ujedno i Boga, koj nje ljubi. —

Druga istina djeloredna jest, što moramo Boga kao jedinoga ljubiti najvećom ljubavju. Ako je Bog samo jedan, to je on *jedini*, a nitko drugi, dostojan, da bude ljubljen oda svih; njemu jedinomu

moramo upravljati naše želje, njemu samomu moramo posvetiti svoje srce; jer je on **sám** pravo i najveće dobro, niti išto drugo osim njega može zasititi naše želje, zadovoljiti našoj ljubavi. Ljubiti što drugo više nego Boga, ili kao njega, jest isto, kao stvorenje stavljati vrhu Boga, ili mu ga uzporediti, što bi bilo velika opačina.

Radi toga Bog u sv. pismu istom željom, kojom iziskuje od nas podložnost i štovanje, iziskuje našu ljubav; i kao što nam velikom pretnjom zabranjuje, da njegova štovanja nerazdjeljujemo sa stvorenji, tako isto zabranjuje, da svoje srce nerazdjeljujemo medju njim i medju stvorovi. Buduć je on sám naš najveći gospodar, zato punim pravom iziskuje od nas, da ga za takvoga priznajemo; i jer je on najveće dobro, ima velik razlog, da ga za takvoga našom ljubavi poznajemo. Zato se i zove on Bogom našega srca, jer je i ono njegovo, koj ga je načinio. *„Poslušajder Izraele*, govori Bog po Mojsiji, a Isus poslje potvrdjuje, *„Poslušajder Izraele! Gospodin Bog naš, Bog jedan jest. Ljubi zato gospodina Boga svoga iz svega srca svoga, iz sve duše svoje, iz sve pameti i jakosti svoje.“*

Što će reći ljubiti Boga iz svega srca? Reći će njemu posvetiti sve želje svoje. Što će reći ljubiti ga iz sve pameti? reći će k njemu upravljati svoje misli. Ljubiti ga iz sve duše, reći će, k njemu upravljati sva djela izvanjska i nutarnja, kano najposljednjemu cilju. A ljubiti ga iz sve jakosti, znači, žrtvovati mu svoj život; jer kao što ga od njega imamo, tako mu ga moramo i vratiti bez ikakva otezanja. Ako tko ljubi koju drugu stvar više ili jednako kao Boga, može l' se o tom reći, da ga ljubi iz svega srca? Boga dakle moramo više cieniti i ljubiti, nego sve stvari ovoga svieta. Roditelji, prijatelji, bogatstva i razkošja se imadu naprama Bogu za ništa držati; sve ovo moramo ostaviti, ako hoćemo, da njega neizgubimo. Isti život moramo, ako je od potrebe, na muke i smrt žrtvovati, samo da neuvredimo njega i da se nerazstavimo od njega.

Ovo je dragi moji! ljubav, kojom moramo jedinoga Boga, najveće dobro, vrhu svega ljubiti; ovo je viernost, koju smo mu vazda dužni.

Ali koliko je putah ova ljubav i viernost naprama Bogu u krstjanih uzmanjkala? Istina je, da današnji dan nevidimo nikoga klanjati se krivim bogovom, kao su to prijašnji neznabožci činili; ali koliko ih je, koji onom ljubavju, kojom bi morali samo Boga ljubiti, ljube stvorenja? koliko ih je, koji ljube više ìmetak, nego Boga? O takovih velim, da su svi neznabožci, i da su oni stvorovi, koje najviše ljube, njihovi krivi bogovi; koje štuju, ako ne baš poklonî, tamjanom

i posvetilištem, a ono ljubavju srca svoga. Što hasni, da se krstjani dan današnji neklanjaju kojekakovim kipovom kamenitim ili drvenim, kad se klanjaju tjelesnim? Što hasni, da se neprikazuju posvetilišta slikam Jove, Davora, Baka, kad mnogi prikazuju svoje srce za posvetilište manjkavosti njihôvoj, prevaram, bludnostim, pijanstvu? itd.

Nauk V.

„Vjerujem u Boga otca.“ Tumači se otajstvo presv. trojstva.

Ime otac, koje Bogu dajemo, i koje je pravi znak, da ga u vjerovanju štujemo, opominje nas da promišljamo danas višje stvari; zato ću vam sada govoriti o jednoj istini, koja ostale tako nadvisuje, da ju iztumačiti nemogu, a to je *otajstvo presv. trojstva.* Da ima Boga i da je samo jedan jedini, to su istine, koje nas ne samo vjera, nego isti naravni razum uči; ali da je ovaj isti jedini Bog trostruk u osobah, to je istina otajstvena, koju razum sám po sebi shvatiti nemože, te oto nebi mogli ni vjerovati, da nam sám Bog nije očitovao.

O ovom otajstvu naumiv vam danas govoriti, nemojte se nadati, da ću vam ga moći tako protumačiti, da ga podpuno razumijete i dokučite; jer taku razumljivost i dokučivost toga otajstva, onda ćemo moći imati, kad ga po milosrdju božjem u raju budemo licem u lice gledali. A doklegod živimo na ovome svietu, svedjer će nam biti ono sakriveno u otajstvih vjere. Premda ono nije istinito po doprtju razuma, ipak je pravomu krstjaninu istinito po istinitosti vjere, koja pravoviernim mora istine vjere stanovitijimi činiti, nego koje razumom sámi dokučiti možemo, a to radi istinitosti neprevarljive božje, kojom istine vjere bivaju stalne i istinite. Ja danas dakle neću ništa drugo, nego vam samo kazati nauk, koj nas uči vjera o ovome presv. otajstvu; a zatim što mora u nas djelovati poznanje ovoga otajstva.

Što nas dakle uči vjera o otajstvu presv. trojstva? Uči nas, da je u Bogu ne samo jedno bitje, nego i tri osobe različite, koje se zovu otac, sin i duh sveti. Nesmijemo razdieliti bitja božanstvena, niti smêsti božanstvene osobe. Otac nije sin, niti duh sveti; sin nije otac niti duh, a duh opet nije niti otac, niti sin. Ništanemanje, kao što je otac Bog, tako je i sin Bog i duh sveti Bog, al zato ipak nisu

tri Boga, nego samo jedan; jer premda su različiti u osobah, ipak nisu u bitju i naravi božanstvenoj, koju *sva tri skupa jednu* imadu. Jedna je samo narav, jedno bitje, jedan život, jedna slava, jedna svetinja i jedna vječnost u sve tri osobe. Kakav je otac, takav je sin, taki je i duh sveti. Neizmieran je otac, neizmieran sin i neizmieran duh sveti. Vječan otac, vječan sin i vječan duh sveti; i zato ipak nisu tri vječna, nego samo *jedan*, kao što nisu ni tri nestvorena, ni tri neizmierna, nego samo *jedan* nestvoren i *jedan* neizmieran. Svemoguć je otac, svemoguć sin i svemoguć duh sveti i zato nisu tri svemoguća, nego samo *jedan*. Tako isto je otac Bog, sin Bog i duh sveti Bog, a ipak nisu tri Boga, nego samo jedan. Premda je svaki poseb gospodin, zato nisu ipak tri gospodina, nego samo jedan. To je anda, što nas uči vjera, koja nam kazuje, da je svaka božanstvena osoba pravi Bog i ujedno zabranjuje vjerovati, dà i pomisliti, da su tri Boga.

Da ova otajstva na koji god način iztumače po vodjenju vjere bogoslovci, ovako ih razlažu: Kao što mora Bog najizvrstniji sám u svojoj naravi i bitju biti, tako mora sebe istoga poznavati i ljubiti. Zato radi ovoga bitja najizvrstnijega, koje samo sebe poznaje, zove se otac, koj od nikoga neproizlazi, nego, koj je početak drugih dvih osobah. Po poznanju pako, kojim Bog sebe poznaje i ljubi, poradja rieč, koja je slika božanstvenoga otca, jednoga istoga bitja s otcem i ta se zove sin, kojega imenuje sv. Pavao: „Splendor gloriae et figura substantiae ejus, t. j. *svjetlostju slave i slikom bitja njegova.*" Otac ljubi ovoga svoga božanstvenoga sina, a sin opet božanstvenoga otca, i tako se medjusobno ljubeć proizvode duha svetoga. Otac dakle, kako smo rekli, neproizlazi od nikoga, sin pako poradja se od otca po *razumu*. a duh sveti je izdahnut od otca i sina po *volji*, kakono od jednoga samo početka, i ovo se zove *izhadjanje*. Ali premda je otac početak ostalih dvih osobah, zato ipak nemislite dragi krstjani! da je koja od njega niža i manja; jer od njega izlazi. Ne tako! sve tri ove osobe jesu si posve jednake; kakav je otac, takav je sin, a takav i duh sveti; kako je otac vječan, tako je i sin vječan i duh sveti. Nijedan od njih nije od drugoga stariji, jer su sva tri jedno isto bitje; jednu istu narav i jedno isto božanstvo imadu.

Osim toga dokaza navode bogoslovci još sljedeći: jer, vele. poznanje božje, po kojem se sin poradja, i ljubav po kojoj duh sveti izhodi, jesu tako potrebni u Bogu, da bez njih nebi mogao biti Bog; zato su oni u njem oda vieka kao što je i sám vječan; od kuda sliedi, da sin i duh sveti nisu nimalo od njega mladji, nego su vječni

kao i otac. Liepo govori sv. Augustin: *„Da bi sunce bilo vječno, vječna bi bila i njegova svjetlost i sjajnost, jer bez ovih ono niti najmanji čas biti nemože.“* Tako i Bog otac buduć vječan, mora biti i njegovo poznanje i ljubav vječna, a kad je to vječno, onda su i sin i duh vječni. Ako se pako njeka djela daju otcu, druga sinu, a druga opet duhu svetomu, otuda nesliedi, da je medju njimi kakova nejednakost. Djelovanja presv. trojstva glede stvorenja svoj trojici pripadaju, i zato se svemogućnost, mudrost, ljubav i svetinja kako otcu, tako i duhu svetomu pristoji. Ali ništanemanje ipak se *stvaranje* i ostala djela svemogućnosti podjeljuju otcu, jer je on početak i vrelo svakoga bitja; *odkupljenje* i ostala djela mudrosti podjeljuju se sinu, jer je on sám čovjekom postao i jer je on rieč i mudrost otčeva. Duhu svetomu pako podjeljuje se *posvećenje dušah* i ostala djela ljubavi, jer je on ljubav izlazeća od otca i sina. Premda se ta, rekoh, djelovanja podjeljuju raznim osobam, zato ipak sva izlaze od jedne mogućnosti, iz jedne mudrosti i iz jedne ljubavi, koja su sva obćinska svoj trojici.

Sad da možete lašnje naučiti i zapamtiti, što nas o presv. trojstvu uči vjera, hoću vam još jednoč sve, što sam do sada reko u kratko opetovati. Tri su osobe u Bogu: Otac, sin i duh sveti, i ove osobe jesu medju se različne, jer imadu različne osobne vlastitosti. Otac se razlikuje od sina, *jer je otac*, pa kao takav niti je napravljen, niti stvoren, niti rodjen od koga; sin pako premda nije učinjen niti stvoren, ipak je *od otca rodjen.* Otac i sin razlikuju se od duha svetoga; jer otac neizlazi od nikoga, sin izlazi od otca po porodjenju, a duh sveti premda nije stvoren niti načinjen od koga, izlazi ne po porodjenju *nego po nadahnutju od otca i sina.* Ove tri osobe premda su medju se razlučene, ipak su samo jedan Bog, jer u svih trih je samo *jedna narav, jedno bitje i jedno božanstvo,* te zato su sva tri jednaka, nit koji od koga veći, niti svetiji, niti mogućniji. To je u kratko, što po nauku vjere o ovom presv. trojstvu vjerovati moramo. Da je to sbilja tako, moramo za stalno držati, akoprem naš razum to neshvaća; jer nam je tako Bog po svojoj vjeri objavio, koj prevariti nemože. Kad pako u raj dodjemo, tad ćemo ga viditi i poznati kakav je.

Ovo je otajstvo prije Isusova došašća bilo svietu nepoznato. Nego kao što se je poslje njegova došašća u svem vjera božja očitovala, tako se je i ovo otajstvo pravoviernim i to najprije na krstjenju Isusovom očitovalo, *na kojem su se,* kako veli sv. Mateo *nebesa vrhu njega otvorila, i čuo se glas otca, koj je prva osoba, kojim je Isusa*

proglasio za svoga sina poljubljenoga, *koj je druga osoba*, *te došao u isto vrieme duh sveti u slici goluba*, *koj je treća osoba.* Poslje krstjenja mnogo putah je Isus spomenuo osobe otca i duha svetoga a osobito kad je poslao svoje apoštole, da po cielome svietu njegov nauk propoviedaju, rekav im, da *sve krste u ime otca, sina i duha svetoga.* Da pako ove tri osobe jedno božanstvo imadu, svjedoči po nauku od Isusa primljenome sv. Ivan u knjizi svojoj govoreći: „*Tri su, koji svjedočanstvo daju na nebu: otac, sin i duh sveti i ova tri jedno su.*“ Ovimi nauci prosvietljena crkva velikom je pomnjom nastojala uzdržati pravu vjeru ovoga otajstva i obranit ga od krivih i zločestih naukah krivoviernikah, koji su hotili pravu vjeru podkopati. Zato su se i više putah sakupili sveti sabori, te protumačili vjeru ovoga otajstva, naredjujuć na mnogih miestih, da duhovni pastiri, i roditelji djecu čim k razumu dodju i sve ostale krstjane nastoje uputiti u vjeri ovoga otajstva, kakono onoga, koje je za spasenje najpotrebitije i bez kog se nitko spasiti nemože.

Ali nije dosta samo znati i vjerovati otajstvo presv. trojstva, nego je još od potrebe po ovome znanju i vjerovanju djelovati. Nije bo ovo otajstvo zato, da nas samo uči, kako moramo vjerovati, nego nas još uči, kako se imamo vladati i djelovati.

Zato osim darovah, kojimi moramo poštovati toli veliko otajstvo; osim ćućenja duboke poniznosti, koja moramo osjećati promišljavajuć toliko presveto otajstvo; osim izkazanja zahvalnosti, koju smo dužni Bogu izkazati za milosti, koje nam je učinio, očitovavši nam toliko preveliko otajstvo i za toliko mnogo vjekovah svietu nepoznato; rekoh, osim svega toga, dužni smo u sebi probuditi želju i stanovitu odluku ovo otajstvo nasljedovati. „*Ovo je poglavita svrha našega zakona krstjanskoga*, govori sv. Augustin, *nasljedovati ono, čemu se klanjamo.*“ ‚Religionis summa est immitari, quem colis. „I zato nam se ovo nasljedovanje u sv. pismu toliko preporučuje. „*Sveti budite, jer sam i ja svet*“, govori Bog u Levitiku. Zatim u evangjelju: „*Budite izvrstnì, kao što je i vaš otac, koj je u nebu.*“ A sv. Pavao na Efežane: „*Budite nasljednici božji, kao sinovi predragi.*“

Kako ćemo moći mi nasljedovati tako presveto i preveliko otajstvo? Sad ću vam kazati, što imamo činiti, da ga nasljedujemo. Imamo ozbiljno nastojati popraviti u nas priliku presv. trojstva, koju u duši našoj jur stavljenu nosimo; tu imamo koliko više možemo dovesti na sličnost one božanstvene prilike, na koju je stvorena bila. „*Stvorì Bog čovjeka*, govori sveto pismo, *na sliku i priliku svoju.*“ Ova prilika zadržaje se u bitju naše duše, nadarene sa tri moći, koje

su: *pamet*, *razum i volja*, i ote pokazuju tri osobe božanstvene; jer kao što otac, sin i duh sveti nisu tri Boga, nego samo jedan u trih osobah, tako pamet, razum i volja nisu *tri duše*, nego samo *jedna* s trimi moćmi. *Sličnost*, govori sv. Bonaventura, *izhodi iz kreposti, koja dušu kiti, i koliko ih više imade, tim je duša Bogu priličnîja i tim mu se više približaje.* Premda mi ovu priliku nismo posve izgubili po griehu, ipak moramo dopustiti, da je mnogo pokvarena; jer duša, koja bijaše prije liepa, po griehu postadè ružna; koja prije bijaše sveta, postadè zločesta; koja prije bijaše pravedna i bogata na milostih, postadè po griehu nepravedna i nevoljna.

Izgubiv ona ove urese, kojimi ju Bog u stvorenju uresi, postadoše joj i sve tri moći pokvarene. *Pamet* tada postadè tako zasliepljena, da sada uzima zlo za dobro, laž za istinu, škodljivo za koristno i obratno. *Razum* potamnì, te se odvrati od promišljanja božanstvenih stvarih tako, da ih se težkom mukom spominje i o njih misli. *Volja* postadè tako izopačena, da vjekovita dobra zabacuje, a vremenita traži, da se stvorovom klanja, a od stvoritelja odvraća, voli zlo nego dobro.

Ovo je prenesretno stanje, u koje smo po griehu pali. Tko dakle izmedju nas nebi oćutio u sebi prevelike želje izbaviti se iz ovolike nesreće, pa popraviti u sebi onu vrstnu priliku božju, koju je tako nesretno izgubio? Mi sami po sebi nismo kadri toga učiniti, pa zato i poslà vječni otac svoga jedinorodjenoga sina, da u nas popravi tu priliku njegovu i da nas svojom *vjerom* prosvjetli. Poslao nam je i duha svetoga, da užge u nas *ljubav*. Otuda dakle *nadamo se*, da ćemo se opet moći povratiti k Bogu, od koga smo se po griehu odvratili. Po kreposti ovih trih: vjeri, ufanju i ljubavi, popravljaju se sve tri izkvarene moći naše duše; jer *vjera prosvjetljuje pamet, ufanje podiže razum, ljubav čisti volju.* Pamet prosvjetljena vjerom poznaje istinu; razum podignut ufanjem uzdiže se na razmišljanje dobarah vjekovitih, a volja očišćena ljubavju od pomanjkanja, s Bogom se uzko sjedinjuje I ovako duša zadobiva priliku božju, koju je po griehu izgubila. Dakle još moremo dragi moji! postati prilični Bogu; moremo popraviti u sebi onu priliku, koju smo od presv. trojstva primili. Bog nam je dao sgodu i način, samo se mi nastojmo s ovim načinom dobro služiti. Od potrebe je dakle suditi stvari po nauku vjere, a ne polag zločestih naših prignućah; od potrebe je, da uzdignemo naše misli od ovih nevaljalih zemaljskih dobarah k dobrim nebeskim i da prekinemo svoju ljubav sa stvorenji, te se s Bogom sjedinimo.

Ali žalosti! koliko ih je medju nami, koji, premda znadu, da im je duša prilika presv. trojstva, ipak namjesto, da bi nastojali vjerom, ufanjem i ljubavju otu priliku popraviti, pretežkimi uvredami božanstvenih osobah, nju svaki dan gorje kvare. Takovi se nevladaju po naucih vjere, nego po naputcih himbenoga svieta, pa misle, da je ono pravo dobro ili pravo zlo, što sviet za takovo sudi, a ne što vjera kazuje; zato i uzimaju za pravo zlo: siromaštvo, trpljenja i progonstva, a za dobro: bogatstvo, gospodstvo, poštenje i nasladnosti, pa tako, koliko se onim uklanjaju, toliko za ovimi srnjaju. Da dobiju novacah, da imadu nasladnostih i ostalih razkošjah tjelesnih, što nečine? Na ovo samo misle, za ovo se samo brinu, ovo samo žele i zadobiti mà na kakav god način nastoje. Tako se sve više i više zasljepljuje njihova pamet, sve niže pada razum, sve više izopačuje se njihova volja, i na toliko se tada pokvari u njih prilika božja, da prilični postaju nerazumnim živinam. Nemojmo mili moji! sami sebe tako nagrdjivati, nego zastidimo se, što smo do sada toliko priliku božju nagrdili, a od sada nastojmo ju popraviti. Popravimo pamet, da u buduće dobro od zla razluči po naucih svete vjere; popravimo razum, da u napredak nepromišljaje svjetovna nego nebeska. Popravimo volju, da odsele neljubi stvorenja, nego samo stvoritelja.

Tako ljubeći, što Bog ljubi; mrzeći, što on mrzi; djelajuć po njegovoj volji, moći ćemo na njeki način nasljedovati osobe božanstvene, koje premda su razlučene, ipak imadu jedno bitje, jedno hotenje. I ako ih ovako na zemlji uzsliedimo, dostojni ćemo biti poslje na nebu gledati njihovo veličanstvo i uživati njihovu slavu.

Nauk VI.

Vjerujem u Boga otca svemogućega. Iz kojih razlogah pripada Bogu otčinstvo? Zatim nješto o njegovu svemogućtvu.

Iztumačiv otajstva presv. trojstva, prelazim na razloge, iz kojih Bogu pripada otčinstvo, a zatim ću vam nješto i o njegovu svemogućtvu, koje mu se u prvom članku daje, prosloviti.

Ime otac Bogu se više pristoji, nego ikomu drugomu, jer je on, kako govori apoštol, početak i vrelo svakoga otčinstva. *Ex quo omnis paternitas in coelo et in terra nominatur.* Razlozi, iz kojih mu

se ovo ime pristoji, jesu različiti. On se zove otac, jer je sve stvorio i jer sve svojom providnosti uzdržaje. Zove se otac svih ljudih, jer je sve stvorio na svoju sliku i priliku. Otac je na osobiti način svih krstjanah, jer nas je posinio svojom milosti. Najosobitiji otac je svoga jedinorodjenoga sina, koga je porodio još od uvjeka. Sve ove razloge ću vam sada obširnije protumačiti tako, da od najposljednjega počmem, radi kojega mu se ovo ime najosobitije pristoji.

Bog je, kako rekoh, najosobitiji otac svoga jedinorodjenoga i vječnoga sina, jer ga od vieka po poznanju sama sebe porodì, pa mu tako dadè istu svoju narav i sve svoje božanstvene izvrstnosti. Ovo otčinstvo je znamenje, po kojem se prva osoba od dviuh drugih razlikuje, koje premda imadu isto bitje božanstveno, ipak otčinstvo samo prvoj osobi pripada. Želio bi, da bolje razumijete ovo božanstveno otčinstvo, koji primjer navesti, ali se nikakav podoban nenalazi na zemlji.

Istina je, da se i medju ljudmi zovu, kao što i jesu otci oni, koji sinovah imadu; ali ovo ljudsko otčinstvo, koliko je različno od božjeg otčinstva?! Kod ljudih otci prije bivaju, nego sinovi, pa tako su sinovi mladji od svojih otacah i mogu biti bez njih. Otac pako božanstveni nije prije sina bio, nego ga je od vieka porodio i dao mu svoju narav, niti je ikada bio, niti može biti bez sina, kao što niti sin nije bio, niti može ikada biti bez otca. Nenastojmo dakle ovo otajstvo protumačiti kojim primjerom i kratkim našim razumom dokučiti, nego zadovoljni samo budimo u to vjerovati: da su Bog otac i Bog sin posve jednaki i premda se sin poradja od otca, ipak zato nije od njega mladji ili manji, nego su posve jednaki.

Drugi razlog, zarad kojega se u vjerovanju Bogu ime otac daje, jest: što je on otac svih stvorovah; premda se oto ime iz istoga razloga svim trim osobam božanstvenim pristoji. Punim se pravom veli, da je Bog obćeniti otac svih stvorovah: jer ako mi otcem nazivljemo onoga, od koga jedna obitelj izhodi, pa nami vlada i za nju se brine, koliko se više ima Bog zvati otcem svih stvorovah, koj ne samo sve ote stvorove stvorì, nego ih još svojom providnosti uzdržaje, za sve se brini, sve otčinski ljubi? Nijedno, budi najveće, budi najmanje stvorenje, nebi se moglo niti jedan čas uzdržati, da ga Bog zapusti, ili da mu oduzme i uzkrati, što je za njegovo uzdržanje potrebito.

Premda se Bog može nazivati otcem svih stvorenjah, kako živućih tako i neživućih, kako razložitih, tako i nerazložitih, jer je sva on stvorio, sva uzdržaje, za sve se brini; zato se ipak neživućih stvorenjah, i koja razsuda neimaju, nezove otac, jerbo njega i

njegove milosti nemogu poznavati. Jedini čovjek, koj razsud imade, može ga a i mora ga otcem nazivati, jer je ne samo od Boga stvoren, nego još njegovom slikom i prilikom nadaren. Bog je stvorio čovjeka i u istom tielu drugojačijega od ostalih živinah; jer dočim ove moraju prignutom glavom zemlju gledati, čovjek dignutom glavom nebo gledje, hotijući Bog po tom očitovati, da ga je za sebe stvorio. Što bi pako rekli o izvrstnosti, koju dadè duši našoj, u kojoj se samoj prilika božja nalazi? Bog je duh i duša je naša duhovna; Bog je razuman, i duša ima razum; Bog ima volju, a i duša ju ima. Bog je u hotjenju prost, tako isto i duša; Bog je gospodar svih stvorenjah, i duša toga gospodarstva dionica biva. Zarad ove dakle prilike božje, koja je u čovjeku, imadu ga svi za otca pripoznavati i tako ga zvati.

Mi pako dragi moji! izvan ove obćenite dužnosti, iz koje moramo sa svimi ljudmi Boga otcem nazivati, imademo još jednu osobitu dužnost, koje drugi, koji nisu krstjani, nejmaju. I ova jest, što nas je po sv. krstjenju posinio, t. j. sebi za sinove uzeo. On nas je oslobodio sužanjstva vražjega; on nas je izmed ostalih pukovah osobito obljubio i za se odabrao; *„on nas je*, kako govori sv. Jakob apoštol, *dragovoljno po rieči istine porodio na život novi, na život sasma duhovni.“* On nas je svojom milostju proglasio za bratju svoga jedinorodjenoga sina, božanstvenoga spasitelja našega Isusa i po njegovih zaslugah za prave baštinike svoga kraljestva. U kratko da se izrazim: po tom, što nas je za sinove uzeo, uzdigo nas je na toliko dostojanstvo, da budemo njegovom milostju ono, što je isti spasitelj Isus po naravi. Tako dakle svikolici, koliko god nas je ovdje, bili starì ili mladi, bogati ili siromašni, svi smo po sv. krstjenju postali sinovi božji, pa zato ga i punim pravom moramo otcem nazivati. To tvrdi sv. Pavao u listu na Rimljane: *Accepistis Spiritum adoptionis in quo clamamus: Abba Pater „Posinjeni ste po duhu, kojim kličemo Otče, otče!“* Radi ovoga presretnoga posinstva Isus nas priznaje za svoju bratju, i uči nas, da svoje molitve počimamo ovim sladkim imenom: *Otče naš!* Kako je velika ova milost, kolika slava i uzvišenost naša! Kakovu zahvalnost imamo mi Bogu na tolikoj milost izkazati? kako izvrstan život voditi, da odgovorimo svomu dostojanstvu? kakva svetinja u djelih, kakva čistoća u mislih, kakva mudrost u riečih naših, kakva ljubav u srcih naših ima biti, da odgovorimo svetinji ovoga presv. otca, da ga u ničem neosramotimo, i ničem se nevrednimi posinjenja nepokažemo?

Odovuda možemo uviditi, kako su mrzki i pred Bogom pogrdni oni krstjani, koji provode život svoj nedostojan posinjenja bož-

jega, koji nikad nemisle o nebu, nego su samo zadubljeni u zemaljske dobitke, u izpunjenje svojih požudah; koji se, na mjesto o Bogu i njegovih izvrstnostih, razgovaraju o putenih nasladnostih; zatim, koji neobslužavaju zakon božji i nenastoje si dobra djela za život vječni priskrbiti, nego ga prestupljuju i pripravljaju si smrt vječnu. O kako su nezahvalni takvi i opaki prama otcu nebeskomu, koj ih je toliko ljubio! Tako se on sám tuži kod Malakie: *„Sin poštuje svoga otca i sluga gospodara, ako sam ja vaš otac, gdje je poštivanje moje?“*

Jesu li zločeste misli, razgovori i djela dostojna sinovah božjih? Svagda imajmo dragi moji! pred očima slavu svoga uzvišenja; uviek se spominjajmo, da smo sinovi božji i da je Bog otac naš; a kao takovi da smo dužni brinuti se za njegovu slavu, njega slušati i poštivati; a to ćemo sve učiniti, ako budemo sveto živili. Da pako zadržimo u sebi ova ćućenja zahvalnosti, posluha i poštivanja, koristno je više putah spomeniti se, da je isti otaj Bog, koga otcem nazivljemo, *svemoguć;* o čem sada.

Najčešće se u sv. pismu Bogu ovaj pridjevak daje. Tako on sám veli Abrahamu: *„Ja sam Bog svemogući“* a Mojsija: *„Njegovo ime jest: svemoguć“* i tako na mnogo drugih miestih dolazi, da je on svemoguć! Što hoće pako sv. pismo ovim imenom i apoštoli, kad su ga u vjerovanje stavili, reći? Hotili su nam pokazati, da je Bogu sve moguće, da je on gospodar svih stvarih i da vrhu svih izpunjava svoju mogućnost tako, da nit je bilo, niti će biti ikoje stvari, koje Bog nebi mogao učiniti i koje njegova mogućnost nebi nadilazila. *„Ta može li Bogu biti koja stvar nemoguća“* govori sám Bog Abrahamu. A Isus: *„Što je nemogućno kod ljudih, ono je mogućno kod Boga.“* Ali ne samo može Bog sve, što je nam nemoguće i što mi pomisliti možemo, kao: u jedan čas u ništ obratiti cjeo sviet, ili više ih u jedan hip stvoriti; nego on može još učiniti, što niti pomisliti nemožemo. Premda Bog dakle može sve učiniti, što hoće, ipak neće da čini sve, što može, i zato imade neizmierno mnogo stvarih, koje nije, niti će možda učiniti, premda ih more. Bog je dakle svemoguć, jer more sve, što hoće, niti išta imade, što nebi mogao.

Valjda neće koj od vas pomisliti, kad je Bog svemoguć, da onda može i prevariti, slàgati, nepravdu činiti i griešiti? Takva misao bila bi posve budalasta i opaka! Bog sve može, ali ne i ono, što je zlo; jer zlo nestoji u mogućnosti nego u slabosti, a toga u Boga nije; zato akoprem je on svemoguć, ipak nemože zlo učiniti sve ako i hoće, jer ako bi to mogao, onda nebi svemoguć bio, buduć bi se tada pomanjkanja i slabosti, a ne izvrstnosti, u njega nalazile. Ovako

dakle treba da poznajemo svemogućnost božju, koju izpoviedamo u prvom članku.

Odovuda možemo razumjeti, kako to biva, da se, premda je Bog svemoguć, ipak tolika zla dogadjaju na svietu; jer se ona nedogadjaju, kao da ih Bog nebi *mogao* odustraniti, nego što ih *neće*, da odustrani. Kad on nebi mogao zlo odustraniti, moglo bi se reći, da nije svemoguć, al jer ih može a neće, to još većma dokazuje njegovu svemogućnost, jer ništa se nemore dogoditi, što on ili nije hotio ili pripustio, da se dogodi. — Što se tiče patnjah, Bog to hoće da trpimo, i zato ih šalje, da kuša dobre, a kazni zločeste. Grieha pako Bog nečini, nego ljudi, po njegovome pripušćenju, koje zlo bi on mogao, ako bi hotio, preprečiti; jer kao što može učiniti ono, što hoće, tako isto može preprečitì, što neće. I u tom što neće da prepreči griehe, nego ih pripušća, pokazuje svoju svemogućnost, dočim isti griesi služe njemu na slavu, a to obraćajuć griešnike po svojoj milosti, ili kazneć po svojoj pravdi.

U svih dakle dogadjajih, bili oni dobri ili zli, očituje se, da Bog svagdje čini što hoće i da nijedno stvorenje nemože njegovu volju pokvariti. Punim dakle pravom zove se on *svemoguć.*

Iztumačiv svemogućnost božju, kazat ću vam još, zašto u početku vjerovanja, ostaviv sve ostale izvrstnosti njegove, samo velimo da je *svemoguć.* On je doisto i neizmierno dobar, neizmierno svet, najpravedniji, vječan, premudar; zašto dakle apoštoli zamučaše tolike izvrstnosti, pa samo svemogućnost imenuju? Evo razloga: Svemogućnost osim što na njeki način zadržaje u sebi sve ostale izvrstnosti, jer se nemože dokučiti; kako može ikoja izvrstnost manjkati onomu, koj je svemoguć; još je najsposobnija od ostalih, da uzmnoži našu vjeru, objači ufanje i probudi u srcih naših sveti strah.

Što je sposobnije od svemogućnosti, da uzmnoži našu vjeru? Tko bi mogao vjerovati tolika otajstva, koja nam vjera kazuje, da neznademo, da je Bog, koj je njihov početnik, svemoguć? Čim znademo, da je on svemoguć te da može sve što hoće učiniti, lako nam je onda vjerovati, da je sve ono učinio, što nam vjera kazuje. U svemogućnosti dakle božjoj ima vjera naša svoj temelj, i zato sv. apoštoli hoteći, da vjerujemo sljedeća u vjerovanju velika otajstva, staviše odmah na početku, da vjerujemo, da je Bog svemoguć.

Svemogućnost božju objačuje takodjer naše ufanje. Iz dva uzroka moramo stalno ufanje u Boga imati i to 1. što nas hoće i 2. što nas može pomoći. Ovo su dva temelja, na kojih se naše ufanje osniva; ako oni popuste, nestane i ufanja. Iz imena „*Otac*“ koje se

Bogu u prvom članku daje, poznajemo mi, da ima želju nas pomoći, a iz rieči *„svemoguć“* nadamo se, da nam može dati sve, što potrebujemo, da nas može pomoći u potrebi i obranit nas svakoga zla. Čega se dakle imamo bojati, kad znademo, da imademo otca svemogućega, koji nas hoće i može braniti? Nek se podigne cjeo pakao, nek navale na nas svi neprijatelji, što će nam nahuditi, kad imademo Boga pomoćnika?

U ovom ufanju imamo se čuvati, da nepredje u zlo uzdanje, t. j. da radi prekorednoga ufanja strah božji neizgubimo. Ufanje samo po sebi jest dobro, ali prekoredno zločesto. Zato kad se ufamo u njega, nemoramo ga se prestati bojati. Ovo je treći plod, koji u nas ima proizvesti znanje svemogućnosti božje? On može sve, od njega samoga moramo se nadati pomoći u svih potrebah, pa baš zato, što može sve, moramo ga se i bojati. Nespametno bi doisto bilo bojati se čovjeka, koj ništa bez božje volje učiniti nemože, a nebojati se Boga, koj je od svih ljudih veći, i koga sva stvorenja slušaju! Kolika bi bila opačina nebojati se Boga, samo da neuvredimo prijatelja! Ako nam koj čovjek postane neprijateljem, Bog nas može od njega obraniti; ali ako Boga uvredimo, pa se on na nas razsrdi, tko će nas od njegove srdjbe obraniti? *„Nebojte se onih,* govori Isus, *koji ubijaju tielo a dušu ubiti nemogu, nego bojte se Boga, koj može tielo i dušu upropastiti.“* Ponizimo se dakle dragi moji! pod svemogućom desnicom božjom, pa se ničega gorje nebojmo, nego grieha, koj ga veoma vredja. Ovo je plod, što ga crpiti moramo iz dvih istinah, koje nam vjerovati nalaže vjerovanje u prvome članku, — gdje se veli, da je Bog naš otac i to otac svemogući. Kad je naš otac, moramo ga ljubiti; jer je svemoguć, moramo ga se bojati. Kao dobar otac, hoće nam učiniti svako dobro, pa zato se imamo ufati u njega; kao svemoguć more nam i svako dobro učiniti i pokarati nas svakim zlom, pa zato moramo u njega tako ufanje stavljati, da od pravednoga straha nikada nebude razstavljeno; jer koliko je dobar i moguć, da nadari dobre i ponizne: toliko je moguć i pravedan, da pokara ohole i zločeste.

Nauk VII.

Vrhu riečih: Stvoritelja neba i zemlje. Stvorenje svieta.

U prošastome nauku sam vam protumačio ove dvie istine: da je Bog najme otac i da je svemoguć. Bog je otac svoga jedinorodjenoga sina, koga je porodio od vieka, i ovo je znamenje, po kom se prva osoba od ostalih dviuh razlikuje. On je otac svih stvorenjah, jer ih je sve stvorio, sve uzdržaje, za sve se brini; u ovome slučaju se ovo ime svim trim osobam pristoji. Osobito je otac svih ljudih, jer ih je sve na svoju sliku i priliku stvorio; al najosobitije je otac nas krstjanah, jer, osim što nas je stvorio, još nas je po svojoj milosti preporodio i za svoje sinove uzeo, pa zato ga mi najviše ljubiti moramo vrhu svake stvari. On je, rekli smo, svemoguć, jer može sve. što hoće učiniti, ništa mu nije težko, nitko nemože njegovoj mogućnosti izbjeći; zato u njega imamo sve ufanje stavljati, njega se samoga bojati. — Danas prelazim na tumačenje zadnjih riečih prvoga članka vjerovanja, koje nam nalaže vjerovati, da je Bog stvoritelj neba i zemlje; koji su osobiti plodovi njegove svemogućnosti. Razmatrajmo dakle stvorenje neba i zemlje, gdje imademo uzrok ne samo čuditi se mogućnosti i mudrosti Boga, koj je sve iz ništa učinio, nego hvaliti njegovu neizmiernu dobrotu, što je sve ne samo za svoju slavu, nego još i za našu korist učinio.

Da je ovaj sviet od Boga stvoren, to nas neuči samo vjera. nego i isti naravni razum, jer ako ga nije on stvorio, odkud bi drugdje postao? Možebit da je sám po sebi postao? Kako bi mogao sám po sebi postati, kad prije, nego je postao, ništa je bio, a što je ništa nemože ništa ni učiniti; jer ništ nit ima, nit je imalo, nit će imati ikakva djelovanja, kreposti i moći. Ako dakle sviet sám po sebi postati nije mogao, morao je od drugoga biti načinjen, a ovaj drugi nemože nitko biti, nego sám Bog; jer osim Boga nitko nemože ikoju stvar stvoriti i iz ništa ju tako načiniti, da svoje bitje imade. jer onaj, koj je sám stvoren, nejma nikakve snage, da drugo što stvori. Bog dakle sám, koj nejma od nikoga svoj početak, nego sám po sebi bitje ima i sva ostala od njega svoje bitje primaju, jest sám stvoritelj ovoga svieta i svih štvàrih, koje su izvan njega.

Kako je stvorio on nebo i zemlju? kako se je dugo trudio. dok je tolike stvari na nebu i zemlji načinio? Nije se dragi moji! on dugo trudio, nego je samo jednu jedincatu rieč i zapovjed svemo-

guću izrekao, pa je sve taki postalo. *Ipse dixit et creata sunt*; *ipse mandavit et facta sunt.*" (Ps. 148.) *On reče, da postane svjetlost. i postadè; da se odieli zemlja od vode i bì učinjeno; da se skupe vode i skupiše se; nek izraste rastje, i izraslo je.* Po isti način bješe stvorene zviezde, sunce i mjesec na nebu, ribe u vodi, ptice u zraku, živine na zemlji. On nepotrebuje halata (orudja) nit poslenikah; sáma božanstvena zapovjed i volja stvorila je sve, što se na, i u svietu nalazi.

Nemojte misliti dragi moji! da je Bog trebao, da ovo sve stvori, ijednu rieč izustiti, kao mi, kad što zapoviedamo. Rieč božja jest njegova sveta volja, zato kad se veli, da je Bog rekao, znači da je on hotio. I ovo je u čem se još većma očituje njegova svemogućnost, jer dosta mu je samo htjeti, da što postane, što nikada nije bilo nit se ikada moglo misliti, da će kadgod biti.

Oda šta je stvorio Bog nebo i zemlju? Ovo je drugo čudo svemogućnosti božje, što može sve jedinom riečju *iz ništa* svoriti. Ovdje moramo znati, da je razlika izmedju napraviti i izmedju stvoriti. Štogod stvoriti znači iz ništa učiniti da bude. Čovjek može što napraviti, ali ne stvoriti.

Tako n. pr. kad zidar zidje kuću, on ju neatvara, nego se samo služi onim, što je Bog stvorio. Bog sám imade tu moć, da je sve, što je učinio, stvorio, t. j. iz ništa učinio samom svemogućom riečju.

Premda je Bog svojom svemogućnostju sve, štogod je stvorio, mogao u jedan čas učiniti, ipak nije hotio, nego je cielo stvaranje razdielio na šest danah, hoteći nas time, kako uče sveti otci, ganuti, da se čudimo njegovoj mudrosti i svemogućnosti, koju je izkazao u stvaranju.

Prvi dan stvorì Bog nebo i zemlju; ali zemlja bijaše gola i prazna i tmine ju odasvuda zastirahu, zato stvori i svjetlost isti dan, kojom se sve prosvjetli, i tmine se od svjetlosti odieliše, te tako nastà dan i noć. *Drugi dan* stvori tvrdinu, koju nazva nebom; i vode, koje bješe pod tvrdinom razluči od vode, koja bješe vrh tvrdine. Buduć pako, da zemlja bijaše još vodom potopljena, zato *treći dan* na rieč njegovu skupiše se vode i načiniše more, i tako zemlja oprostiv se vode, pokaza planine, doline i raznine, i izrastoše iz nje stabla, trave i cvietje. *Četvrti dan* stvori sunce, mjesec i zviezde, te njimi nakiti nebo. Isti dan odredi, da se ota stvorenja svagda uredno giblju, pa im dade svjetlost, da sjaju na nebu i prosvjetljuju zemlju. Odredi da sunce sjà po danu, a mjesec po noći. *Peti dan* zapovjedi vodi, da

proizvede ribe i ptice, ter čuda golemoga! kako se na jednoč napuniše vode ribami mnogimi i velikimi, a i zapovjedi, da iz iste izidju nebrojene ptice svakojake vrsti (rufeti), pa po zraku lete. Još veće čudo bijaše, kada Bog isti dan stvori na zemlji nebrojene živine hodeće i plazeće, polag vrsti i roda svoga. Ali najizvrstnije djelo *čovjeka,* komu sva ostala stvorenja podloži, zadrža za *šesti dan*, da njime stvarati prestane.

Nije li ovo kratko i prosto pripoviedanje stvaranja dovoljno, da nam pokaže, koliko može veličanstvo mudrosti i mogućnosti božje? Prije, nego je Bog rekao, da što postane, ničega nije bilo što mi sada vidimo, dà ni onoga, što mi prostim okom ni viditi nemožemo. Nit neba, nit zemlje, ni zraka ni vode, ni vatre ni svjetlosti, — ničesa nije bilo, sve je bilo tada još jedno ništ. Bog reče, i evo se odmah stvori nebo i zemlja; on zapovjedi i odmah se pokazaše na nebu zviezde, odmah prosuše svoju svjetlost, odmah započeše svoj tiek, niti ga ikada mogu poremetiti. Bog ništa drugo nečini, nego samo zaželi, pa evo se taki zemlja pokrije travom, cvietjem i stabaljem; odmah se napuniše vode ribami, zemlja živinami, zrak pticami. U kratko: izreče on svoju zapovjed, i taki se stvoriše sva stvorenja i to takovom urednostju, da jedno drugomu služi; dà i ista ona, koja nam se vide, da su nekoristna ili baš škodljiva, jesu ne samo koristna nego i potrebita.

O neizmierni i premogući Bože! ti sám, koj si neizmierno moguć i neizmierno mudar, mogao si učiniti tako velika i tako mnoga stvorenja; zato tebe hvalimo i uzveličujemo! Neka te hvale sunce i mjesec i svakolika djela tvoja! O sva stvorenja, vas zazivljem, da hvalimo, blagosivamo i uzveličajemo gospodina Boga, koj nas je tako čudnovato stvorio! — Nije od potrebe, da stvorenja zazivamo, da blagosivaju Boga, jer ona to i sama, premda nerazložita i neživuća, čine, obdržavajuć onaj red, u koj ih je Bog stavio i tako još nas uče, kako moramo stvoritelja božanstvenoga poznavati i blagosivljati.

Mi doisto dragi moji! imamo veliku zahvalnost Bogu izkazivati već zato, što je sva stvorenja odredio za našu korist i dobro naših dušah. Tako je nebo, zemlju, svjetlost, vatru, vodu, zrak i svekolike životinje za našu korist stvorio. Je-li on možda potrebovao ova stvorenja, pa zato ih stvorio? On već od uvieka sebe motreć, poznajuć i ljubeć jest bio blažen. On je isti sada, koj je bio i prije, nego što smo mi i ostala stvorenja postala. Nije on niti nas niti ikoje stvorenje potrebovao, nego samo iz puke dobrote stvori nas i ostala stvorenja za našu potrebu. Što zemlja proizvodi, proizvodi za

nas; što sunce svjetlost i toplinu daje, daje ju za nas. Za nas lete ptice po zraku, za nas plivaju ribe po vodi; za našu službu, pomoć i korist nalaze se tolike živine na zemlji; za nas sjaje mjesec i svjetle zviezde. Dà što više! isti angjeli, koji su tako izvrstna stvorenja i koji samomu Bogu dvore, služe nam, i od Boga su nam dani za čuvare i branitelje. Kako dakle nećemo mi na osobiti način biti dužni blagosivljati, hvaliti i slaviti našega stvoritelja, koj nas toliko ljubi i toliko dariva?

Imade ljudih na ovome svietu tako zaboravnih i nezahvalnih, da se nikada tolikih, svagdanjih dobročinstvah nespominju. Gledju nebo tako plemenito, uživaju zemlju tako plodnu i služe se oblastju, koju im Bog dade na stvorovih, pa kao nerazložne živine nikada nedižu očiuh svojih prama tolikomu dobročinitelju, da mu se za tolika dobra onako zahvale, kako su dužni. Ako toliko nezahvalnih nevjernikah svomu stvoritelju žive, barem mi mili moji! koji smo prosvjetjeni svetom vjerom, nemojmo propustiti, ne velim jedan dan ili sat, nego ako je moguće ni jedan čas, da se nespomenemo tolikih dobročinstvah, koja nam je Bog učinio i koja sveudilj čini, te da mu kako se pristoji nezahvalimo. Ovo neka bude naša prva briga, da budemo Bogu zahvalni, koj je sve radi nas stvorio. Ako idete k jelu, blagosivajte i hvalite onoga dobroga gospodina, koj nam hranu tako milostivo daje. Ako se oblačite, hvalite i blagosivajte Boga, koj vam odjeću pribavlja. Kad noći dočekate ili kad se ob noć probudite, hvalite i blagosivajte onoga, koj je dan i noć stvorio, da u onome radimo, a u ovoj opočivamo. Najposlje spominjajte se svagda, da je Bog za vas stvorio nebo, zemlju i sve štogod se na njih nalazi, pa zato da smo mu dužni zahvalnost i ljubav izkazivati.

Nauk VIII.

Stvaranje angjelah i čuvanje njihovo.

Da protumačimo one rieči vjerovanja, u kojih izpoviedamo, da vjerujemo u Boga, stvoritelja neba i zemlje, govorili smo u prošastom nauku o stvaranju svieta, i vidjeli, kako je sposobno ovo čudnovato djelo, da našu pamet uzdigne, da uvidimo veličanstvo, mogućnost i mudrost stvoritelja božanstvenoga, i da probudi u nami zahvalnost i ljubav. Ali nemislite dragi moji! da se ono, što je u

prošastome govorenju rečeno, ima samo razumiti o ovome tjelesnome svietu, što ga mi vidimo, kao da Bog nije ništa drugo, izvan ove zemlje, koju pod nogami imamo i izvan neba, koje nad nami gledamo, stvorio. Imade još jedan sviet, a to je duhovni i nevidljivi, sviet duhovah i razuma, koji ništa tjelesnoga u sebi nejmaju. Ovi jesu angjeli, koji su kano i ostalo na početku svieta od Boga stvoreni i koji su izmedju svih ostalih stvorenjah izvrstniji i višji. Mi ih doduše prostima očima vidìti nemoremo, dà nit istim razumom dokučiti, al zato ipak znademo, da ih imade; jer nas uči sveto pismo, koje je istinita rieč božja; i vjera, koje nam svjedoče, da imade čistih duhovah, koje angjele zovemo, i koji su od Boga stvoreni. Danas ću vam dakle govoriti o angjelih, te ću dokazati, da ih *imade*, zatim *što su* i kolika je njihova *izvrstnost*. Takodjer ću nješto o sagriešenju zločestih angjelah; njihovom neprijateljstvu, koje proti nam vode, da nas u zlo navedu reći, zatim o ljubavi, koju dobri angjeli prama nam goje, i kolikom pomnjom nastoje pribaviti nam dobro. Ovo sve dokazati biti će nješto potežko, ali će nas vjera pomoći da uzmognemo.

Da imade angjelah, to je stvar kod krstjanah nesumljiva, i premda se u opisivanju stvaranja svih stvarih oni očito nenapominju, to se ipak razumije, kad se veli, da je Bog stvorio nebo, i stvorenje angjelah; pa ako se baš ovdje oni nenapominju, a ono se zato na mnogo drugih miestih svetoga pisma napominju tako često, da tko bi ih hotio zaniekati morao bi cielo sveto pismo niekati.

Imade dakle angjelah od Boga stvorenih; ali kada i u koje vrieme su bili stvoreni, to nam sveto pismo nigdje očito nekazuje. Njeki sveti učitelji govore, da ih je stvorio u isti čas, kad i nebo i zemlju; što da dokažu, navode sliedeći razlog; u sv. pismu govori se, kad je on stvorio nebo i zemlju, da je zèmlja bila prazna i gola, te da nije nikakvih stvorenjah imala u sebi nit na sebi, nego su istom kasnije stvorena bila; a o nebu se ništa negovori, da je bilo prazno, pa zato tvrde, da je taki bilo napunjeno s angjeli. Sv. Augustin veli, *da su angjeli stvoreni onda, kad je Bog stvorio svjetlost*, pa razliku pravi izmedju svjetlosti, koju vidimo i izmedju svjetlosti duhovne, t. j. angjelah, koju tjelesnim okom viditi nemoremo. Kako mu drago ovo bilo, nam nije do toga mnogo stalo, kad i kako su bili stvoreni; nam je dosta znati, da su stvoreni, kad i ostali stvorovi i to od svih najizvrstniji. U njih nejma ništa tjelesnoga, kao u svih ostalih stvorovih, nego su posve čisti dusi; ako se pako nalazi u sv. pismu, da su se ljudem ukazivali u slici tjelesnoj, u osobi čovječjoj, to se nejma razumiti kao da je ono njihovo vlastito tielo bilo, nego pozajmljeno, da

se tako viditi i čuti mogu. Oni su inače dusi čisti, nadareni razumom, voljom i slobodom kao i mi; al razumom mnogo višjim, voljom mnogo krepostnijom i slobodom mnogo izvrstnijom, ncgo mi. I zato su oni prosti od svih promienah i svega drugoga, čemu su podvržene stvari tjelesne. Oni netrpe bolesti, nepodnašaju vrućinu ni zimu, nećute glad ni žedju. Oni niti rastu, niti se uzmnožaju, niti umanjuju niti umiru; pa netrebaju sna nit počinka, jer su dusi prečisti, kojim se ništa tjelesna nepristoji.

Takvo je bitje i narav angjelah; al broj njihov koliki je? Broj njihov mi nemožemo znati; u sv. pismu se govori, da ih imade nebrojeno mnogo. (Numquid est numerus militum ejus?) (Job. 25.) *Zar imade broj njegovih vojnikah?* Sv. učitelji govore, da ih imade devetdeset putah više, nego je bilo, jest i bit će ljudih na svietu. Sv. Bernardo još dalje ide, pa veli, *da ih imade više, nego zviezdah na nebu, pieska u moru, lištja na drvetju i trave na zemlji.* Nitko ih nemože prebrojiti, nego jedini Bog, koj ih je stvorio. Ovo je dosta, da možemo poznati neizmiernu mogućnost božju, koj jedinom riečju stvori tolike duhove angjeoske.

Ovi neizbrojni dusi angjeoski jesu u razne redove razdieljeni, koji se tada različito imenuju. Koliko pàko ovih redovah imade, to se za stalno nezna, nego se samo u obće misli, da se svi angjeli razdjeljuju u tri razdjela, a svaki opet razdjel u tri reda, i tako se devet redovah broji.

U prvi razdjel spadaju: angjeli, arkangjeli i poglavarstva; u drugi: mogućstva, kreposti i gospodstva; u treći, koj je i najveći: prestolja, kerubini i serafini. — Serafini se zovu radi goruće ljubavi; kerubini radi mnoge znanosti; prestolja radi uzvišenja i jer Bog osobito med njimi pribiva; gospodstva, jer su im drugi nižji redovi podložni; kreposti radi jakosti, i jer se po njih čudesa velika najčešće sbivaju; mogućstva, što su im podložni na njeki način vragovi, i što nas brane, da nam isti onoliko zla nečine, koliko bi tu rada; poglavarstva, što vrh drugih nižjih redovah zapoviedaju; arkangjeli se zovu oni, kojim Bog svoja otajstva očituje i na sviet šalje, da ih ljudem kazuju. Angjeli se najposlje oni zovu, koje Bog na zemlju šalje, da manje stvari naviešćaju.

Što da reknem o onih izvrstnostih, kojimi su ovi angjeli od Boga nadareni odmah, kako su stvoreni bili? Ulivena im je znanost i mudrost tolika, da svaki pojedini nadilazi svu znanost svih ljudih. Dana im je snaga prevelika i kriepost čudnovata. Sjajnost i ljepota tolika je u njih, kolika se nemože ni pomisliti. Tako su hitri, da u

jedan čas dalje dodju, nego mi istom mišlju. Nije nje Bog samo dobri naravnimi nadario i tako od ostalih razlučio, nego ih je još darovi vrhunaravnimi nakitio i svojom miloštju taki, kad ih je stvorio, napunio, kako svjedoči sv. Augustin.

U kratko da se izrazim: preizvrstni bješe stvoreni od Boga, kako u darovih naravnih, tako i u darovih milosti.

Ali nisu svi angjeli zadržali onu izvrstnost, u kojoj su bili stvoreni, nit su svi milost, koju im je Bog dao, dobro upotrebili. Buduć ih je Bog stvorio sposobne blaženstva vječnoga, hotì da se ga vrednimi pokažu svojimi dobrimi dielî. Stanje, u kom ih Bog stvorì, bì stanje slobode, t. j. mogli su se ili uzdržati u dobru, ili se dati na zlo. Kazana im bude svrha, sbog koje su stvoreni, da mu najme budu podložni kao svomu stvoritelju, njega da slušaju, ljube i njemu služe. Ali Lucifer, jedan izmed najizvrstnijih angjelah, povuče za sobom u zlo množtvo drugih; pooholiše se radi izvrstnostih, kojimi bješe nadareni, mjesto da bi mu poniznošću služili i zahvalni bili, pooholiše se, rekoh, i tako se htjedoše uzvisiti, da istomu Bogu budu prilični. Jerbo nisu htjeli biti podložni, nego se još uzvisiti, pa jerbo Bogu zaniekaše svaki posluh, budu od njega odmetnuti. *Onda* govori sv. Augustin, *razluči Bog svjetlost od tminah.* — Onda nastadè na nebu onaj strašan boj, o kom govori sv. Ivan u svom očitovanju, kad je Mijo vodja dobrih angjelah, koji ostaše vierni Bogu, vojevao proti Drakunu i njegovim nasljednikom. Al tko će moći Boga predobiti? (Quis ut Deus?)

Ovo je bilo oružje slavodobitno, kojim sv. Mijo pokrepljen predobi Lucifera, koga tada kano munju baci sa svimi nasljednici, kojih bijaše treći dio angjelah, iz visine nebeske u propast paklenu. Onda od onoga nebrojnoga množtva duhovah nebeskih, stvorenih od Boga, da budu vazda blaženi, postaše dvie protivne stranke, jedna dobrih angjelah, koji za pedepsu svoje oholosti bješe osudjeni na vječne muke paklene.

Takva bijaše kob, dragi moji! angjelah; dobri ostaše presretni, zločesti pako postaše prenesretni. Kao što prvih svetinja nebì nikada oskvrnjena, tako će bez prestanka sretni i blaženi biti. Drugi pako, koji svoju svetinju izgubiše i u viernosti uzmanjkaše, nesretno su i sami sebe izgubili i što više, njihova nesreća je nepopravljiva, jest vječna. Jedna misao ohola, u toliko ih zlo obori, u toliku ih nesreću strovali! Doisto dragi moji! jedna samo ohola misao ovo im zlo prouzroči! Odovuda možemo spoznati najprije, koliko je zlo oholost, i kako je velik grieh uzvisivati se radi koje izvrstnosti, koju nejma od

sebe, nego od Boga. Premda znademo, da je oholost jedan prvih glavnih griehah, ipak koliko ih je, koji se uzvisuju, slavu i hvalu traže u onom, što su od Boga dobili, kao: pamet, ljepotu itd., koja nisu njihova, nego božja, pak se uvredom božjom ovimi ohole? Ah takovi neka se nadaju, da će onaj Bog, koj ohole ponizuje, brzo i vrhu njih srdjbu svoju izliti, i to srdjbu, što ju izlì nad angjeli, koje sada vragovê zovemo. Iz pokaranja zločestih angjelah imamo još poznati, koliko Bog mrzi grieh, i kako se mi moramo svakoga grieha čuvati. Za jedan jedini grieh baci Bog treći dio angjelah u pakao, koji su bili stvorovi od ljudih mnogo izvrstniji, i nje baci odmah, uzkrativ im i vrieme, da se pokaju. Kad je tako s njimi uradio, čemu se mi, prah i crvi, koji se tako rekuć griesmi hranimo, imamo nadati, koji kako smo Boga griesî već toliko putah uvredili, pa još nećemo da prestanemo griešiti? Kako se nebojimo, da će nas iznenada kazna stići? Al povratimo se na pravi razgovor svoj.

Koliko je bila različna sreća dobrih angjelah i zločestih, toliko su i sada različna dà i suprotivna njihova djela i zabave. Zabava dobrih angjelah jest Bogu služiti, njega hvaliti i slaviti i vrh spasenja dušah naših bditi. Usuprot zabava vragovah jest opirati se Bogu, njegovo poštenje oduzimati, na zlo ljude nagovarati i na svaki mogući način nastojati zavest ih, da zapovjedi božje prestupe, da grieše, Boga vredjaju, spasenje izgube i s njimi se zajedno u paklu muče. Nikada oni neopačivaju, nikada neprestaju zlo raditi.

Koliko zločesti dusi nastoje umanjiti ili oduzeti poštivanje božje, i ljude na izgubljenje dovesti, toliko opet nastoje dobri angjeli slavu božju povećati i ljudem spasenje priskrbiti. Njihova sveudiljna zabava jest Boga ljubiti, njega hvaliti, blagosivati i služiti mu. O da bismo se mogli uzdići do prestolja božjega, i ondje čuti ugodne pjesme neizbrojenih angjelah, kojimi Boga hvale; da nam je viditi njihovu užganu i plamteću ljubav, kojom ga ljube, veselje i hitrinu, kojom mu služe i volju mu izpunjavaju! Dok se oni u ovoj svetoj zabavi s Bogom nalaze, nezaboravljaju se nas; jer kao što je njihova želja, da se štovatelji božji uzmnože, tako i najvećma nastoje, da se mi svi spasimo, te se njim na nebu pridružimno, pa zajedno Boga ljubimo, slavimo i njegove se slave uživamo.

Svi nas s veseljem čekaju, da gore dodjemo, i zato nas pokrepljuju u nevoljah na ovome svietu, za nas Boga mole i njemu se utiču. Osobito oni, koje Bog odredjuje za naše čuvare, koliko se za nas brinu? Kolikom ljubavju nas čuvaju, nas pomažu i od zla brane? Oni neprestano uz nas stoje, od nas zlo odvraćaju; oni nam sveudilj

donose na pamet dobre i pobožne misli, kojimi nas na dobro potiču i od zla odvraćaju. Oni nas brane od napastih, pomažu u pogibeljih, vesele u nevoljah, nikad se neumaraju, uviek tako rekuć radi nas trču; sad uzlaze na nebo, da prikažu Bogu naše molitve i naše potrebe, sad silaze k nam na zemlju, da nam dadu božje milosti.

Ovo promišljajuć tko od nas nebi osjetio u srcu ćućenstva slobode, poštenja i zahvalnosti? Slobodu od vragovah, poštenje prama angjelom čuvarom i zahvalnost prama Bogu? Ako nas angjeo božji čuva, čega se tada imamo bojati? Nek je naš neprijatelj, vrag, mà kako mudar i jak, angjeo naš čuvar jest mnogo mudriji i jačji. Ničega se dakle nemoramo bojati kod takvoga čuvara, ako sliedimo njihove savjete; jer ćemo sve predobiti, svakoga ćemo se zla obraniti.

Kolikim poštenjem valja, da mi ovoga našega čuvara poštujemo? On je jedan od onih nebeskih preizvrstnih duhovah, koji uvieke Boga dvore i oko njegova prestolja stoje. On kod nas na svakome mjestu i u svako vrieme pribiva i nikad nas neostavlja. Kako ćemo smjeti učiniti pred očima toli izvrstnoga stvora ono, što bi se stidili pred očima jednoga čovjeka učiniti? Kako se nebi mogli uzdržati od svega onoga, što ga uvrediti može? — Najposlje, koliku bi zahvalnost izkazati morali Bogu za toliku milost? Što smo mi dragi moji! drugo, nego prah i pepeo? pa ipak Bog nebijaše zadovoljan, što je za nas nebo, zemlju i sva ostala stvorenja stvorio, nego nam još svakomu angjela čuvara dao, odredio ga, da uviek vrhu nas bdije, da uviek uz nas bude i da druge brige nejmaju, nego samo da nas čuvaju.

O dobrote neizmierne Boga našega! Da bi koj kralj zemaljski njekomu glavnijih svojih dvoraninah zapovjedio, da čuva koga nevoljnoga sužnja, da mu se ništa zloga nedogodi, da od njega nikada neodstupljuje, — tko se nebi čudio tolikoj brigi i ljubavi? Tako Bog s nami čini, kako uči sv. vjera, dajuć nam angjele za naše čuvare, kojino su njegovi dvoranini nebešćani. Kakva dakle mora biti naša zahvalnost? Bila bi doisto pregrda od nas neharnost, kad se nebi njegovih dobročinstvah spominjali, njega ljubili, njemu zahvaljivali i njega blagosivljali! Što da rečem o onih, koji ga pogrdjuju i vredjaju, neslušajuć angjela svoga, koj im je dân, da ih od napasti vražje čuva. nego se usuprot vragu klanjaju i njegovu volju izpunjavaju? O dragi moji! nemojte biti tako nezahvalni, nego sliedite opomene svojih angjelah, koji vaše dobro žele, spasenje najme vječno.

Nauk IX.

O stvaranju čovjeka i njegovoj svrhi, radi koje je stvoren.

Sav nauk našega zakona i vjere, govori sv. Augustin, *zadržaje se u tom, da poznamo dva čovjeka, jednoga, po kom smo postali sužnji grieha i taj jest Adam; drugoga pako, koj nas je toga sužanjstva oslobodio i taj jest spasitelj Isus.* Kako sam vam već iztumačio, što se tiče stvaranja neba, zemlje i svih ostalih stvorovah, koji se u njih i na njih nalaze, i kako sam vam iztumačio ono, što je svakomu krstjaninu potrebno znati i vjerovati o stvaranju angjelah, njihovih izvrstnostih i množtva, zatim o griehu zločestih, njihovoj mržnji na nas, kojom traže našu propast; o presretnom stanju dobrih angjelah i njihovoj pomnji za naše spasenje, — razum tad sám iziskuje, da već jednoč predjemo na stvaranje čovjeka, u kom se mudrost, dobrota i slava božja čudnovato očituje. Taj isti čovjek bì poslje svih ostalih stvorovah najposljednji od Boga stvoren, kao za popunjenje i završenje svega stvaranja. I doisto, što nam je koristnije znati, od našega početka, naravi i stanja? kad po ovom znanju dolazimo u spoznanje svoje svrhe i svojih dužnostih? O ovom ću vam danas govoriti, te ću vam pokazati, *kako je bio čovjek stvoren*, zatim *kolika je njegova izvrstnost i na koju je svrhu od svoga stvoritelja odredjen.*

Ako se iz izvrstnoga zanatlije zaključuje na izvrstnost i njegova djela, to zaista moramo zaključiti iz čovjeka, koj je djelo veoma izvrstno i plemenito, na izvrstnost njegova učinitelja, a taj je bio sám Bog. Istina, da je Bog bio stvoritelj i svih ostalih nerazumnih i nerazložnih stvorovah, ništa nemanje čovjek se ipak može sám slaviti, da je izmed svih ostalih, na najosobitiji način stvoren. Da stvori Bog sve ostale stvari, nije drugo trebovao, nego samo jedinu rieč zapovjedajuću (fiat), t. j. *neka bude,* — i taki bì stvoreno sve; al da stvori čovjeka, tude su se sve tri božanstvene osobe posavjetovale, kako da ga načine i svaka osoba da svoje djelovanje uloži; stvarajuć ga anda uloži Bog otac svoju mogućnost, Bog sin svoju mudrost a Bog duh sveti svoju ljubav, i tako čovjek na toliku izvrstnost dodje, da se u njem pokazà ista prilika božja. *„Faciamus hominem ad imaginem et similitudinem nostram.“ „Načinimo čovjeka na sliku i priliku svoju.“* Osim toga, tolike druge stvari liepe i plemenite, koje se na zemlji nalaze, nisu trudom božjim načinjene, nego su na njegovu

zapovjed iz koga drugoga stvora proizišle, tako n. pr. kada hotì stvoriti travu i drvetje zapovjedi zemlji, da iz nje to iznikne; kada hotì opet stvoriti ptice i ribe, tada zapovjedi vodi, da ih proizvede i sve bì učinjeno. Živine svakojake vrsti na njegovu su zapovjed iz zemlje postale. Ali kad Bog hotì stvoriti čovjeka, nezapovjedi on zraku, vodi ili zemlji, da ga proizvedu, nego se on sám dade u posao te ga napravi vlastitima rukama iz blata, a kad bì gotov, tada mu uhuknù (ulì) dušu, na što čovjek oživi. To isto valja i o ženi mu Evi.

Doisto se je i pristojalo, da čovjek već u stvaranju bude različan od ostalih stvorovah; jerbo on sám morade na njeki način mali sviet predstavljati, pa tako u sebi skupit izvrstnosti svih ostalih stvorovah. Čovjek zadržaje u sebi svoju bitnost kano kamenje, raste kano drvje, ćuti kano živine, ima razum kao i angjeli. On pribiva na zemlji kao i ostali stvorovi, raste, kao što rastu trave, hrani se, giblje se i ćuti oko sebe stvari kao i druge živine; kao što je angjelom darovan razum, da stvari poznaju, razumiju i o njih misle, tako je i čovjek nadaren razumom, kojim razumije i poznaje ne samo stvari tjelesne, nego i duhovne. U kratko: Bog je čovjeka stvorio, skupiv sva čudnovata djela, kojimi je djelovao kod stvaranja ostalih stvorovah. Sva su djela božja dviuh vrstih: jedna se zadržaje u stvorovih tjelesnih i vidljivih, a druga u duhovnih i nevidljivih. Ove dvie vrsti čine njekim načinom dva svieta različna u jednome svietu tako. da se nimalo medju se nesjedinjuju. Ali kad Bog stvori čovjeka, tada ova dva različna svieta ili bitja čudnovato u njem sjedini; zato je sám čovjek ujedno duhovan i tjelovan. Duhovan je, jer imade dušu, u kojoj se ništa tjelesna nenalazi; tjelovan, jer ima tielo posve slično ostalim tjelesim. I tako se može reći, da čovjek sva ostala stvorenja u sebi zadržaje. Odovud se može uviditi, kolika je izvrstnost čovjeka.

Da ju bolje poznademo, pomislimo malo na način, koga se je Bog držao, kad je obadva ona diela, iz kojih je čovjek sastavljen, stvarao. Uzè on malo blata od zemlje, i iz njega napravi ov čudnovati sastav tiela ljudskoda. Kolika mudrost, kolika li se mogućnost tude iziskivala, da se iz nevaljaloga blata načini tako plemenito tielo čovječje, koje je iz tako mnogih i različitih udah sastavljeno? Kolika bi se mogućnost tude iziskivala, da se meso tako čvrsto drži kostih, da se sva uda tako čvrsto žilami spoje i stegnu, pa da po njih u sva uda krv teče? Ah Bože ti sám si moguć toli čudnovato djelo ustrojiti! Ovo isto tielo tolikom mudrostju načinjeno i tako liepo sklopljeno jest samo nižji i gorji dio čovjeka i samo kuća, u kojoj ima pribivati jedan gost nebeski. Poslje dakle, kad je Bog napravìo tielo čovjeka,

zadahnu ga u obraz, i ovim prekrepostnim božanstvenim zadahnutjem stvori u isti čas onomu tielu dušu, koja bje izvrstniji dio čovjeka, osobito ako uzmemo u obzir, kolikimi darovi bì ta duša nadarena. Njezino bitje jest priprosto, sasma duhovno, prilično bitju angjelah, i zato je ona nevidljiva i neumrla. Ona je tako laka i hitra, da u jedan čas svojom misli od jednoga do drugoga kraja svieta dopre, pa od nizkih talah vrh visine nebeske uzadje. Ona je posve prosta u djelovanju i ništa je smesti nemože; ona je sposobna poznati istoga Boga, njega ljubiti i uživati. Povrh tolikih izvrstnostih dade joj Bog još ljepotu u svojoj prilici i tri moći: razum, pamet i volju, koje, premda su medju sobom različne, ipak su samo jedna duša, kao i tri božanstvene osobe, premda se medju se razlikuju, ipak su samo jedan Bog.

Ova duša stoji u tielu čovječjem; ona mu daje gibkost, ljepotu, ćut i isti život. Ona njime vlada, upravlja njegova gibanja i nagnutja, i Bog je ta dva diela dušu najme i tielo tako uzko spojio, da, premda su medju sobom različna, ipak je med njima čudnovati sklad i uredjenje. Zato što se jednomu dogodi i drugi ćuti, i kao što se duša razboli, kad je tielo bolestno, tako isto kad duša boluje i tielo trpi. Uda tjelesna vierno dokazuju duši, štogod se ne samo u istome tielu, nego još i izvan njega dogadja, a duša opet udim tjelesnim daje razumiti svoje zapovjedi i htienja; pa zato noge, ruke, glava i tielo brzo izpunjaju ote njene zapovjedi i htienja. Ovaj sklad medju tielom i dušom, što svaki u sebi osjeća, jest jedno čudo, koje koliko je težje za razumjeti, toliko više uzvisuje mudrost i mogućnost božju, koja ga učini, te kojim čudom izvrstnost dade čovjeku, da se od svih ostalih stvorovah po tome razlikuje.

Kako je prvi čovjek rukom Boga bio načinjen, tako je i nas ista ta ruka u utrobi materah naših načinila. I mi smo sastavljeni iz dva diela, duše i tiela; i naše je tielo radi čudnovatoga sastava, množine i različitosti udah, posve čudnovato. Al sve je ovo manje od izvrstnosti drugoga diela iz kojega sastojimo, najme od duše, koja je prečisti duh. Ona nas čini tako izvrstne i plemenite, jer je nadarena izvrstnim razumom, podpunom jednostavnoštju, po njoj se uzdižemo vrh ostalih životinjah, po njoj naličimo angjelom i po njoj bivamo živa prilika istoga Boga. Pa radi toga koliko smo dužni našemu stvoritelju, koj nas je toliki darovî nadario i od ostalih stvorovah tako čudnovato razlučio! Kako bi grdna nezahvalnost bila, kad bi na mjesto da uzdržimo svoje poštenje i čast, na koju smo od Boga uzdignuti, zločestimi djelî sebe naružili, i protiva razlogu živeć, gorji od nerazložnih živinah postali. Nečinimo Bogu tolike uvrede a sebi

tolike sramote, nego kano što se od živinah razlikujemo po naravi, tako se nastojmo razlikovati od njih i po dobrih djelih, imajući vazda pred očima svoju preizvrstnu svrhu, radi koje nas je Bog stvorio i na koju nas je odredio.

Sad smo došli na tumačenje drugoga, što sam u početku obećao najme na *svrhu našu.* Mi nismo slučajno postali na ovom svietu. Bog, koj je premudar i ništa izprazna neradi, kad nas je stvorio, imao je njeku svrhu, na koju nas je odredio, a ova jest on sám i njegova slava. On je mogao, da nas nestvori, ali stvoriv nas, nije mogao na drugu svrhu, nego za sebe. Istina je, da je on nebo, zemlju i sve ostalo stvorio sebi na slavu; ali, jer su svi ovi stvorovi nerazumni, to od njih neiziskuje, da ga poznadu, štuju, slave i služe, jer za to nisu sposobni; oni samo onoliko slave Boga, koliko mogu pokazujuć u sebi mudrost, mogućnost i dobrotu njegovu. Ali od čovjeka, koj je nadaren pametju, razumom i voljom, razumom velim sposobnim, da istoga Boga poznaje i srcem sposobnim, da ga ljubi, od čovjeka, rekoh, iziskuje, da ga slavi, štuje i ljubi iz sve pameti i iz svega srca. Jer sva ostala stvorenja jesu radi čovjeka, a on sám radi Boga.

Ovo je dakle dragi moji! svrha, na koju smo, bili kraljevi ili prostaci, bogati ili siromašni, svi skupa stvoreni, da Boga najme svoga stvoritelja poznajemo, štujemo i ljubimo. Nemislimo da smo na ovome svietu, da provodimo život u nasladnosti, da izpunjujemo svoja zla hotjenja, da tražimo bogatstvo i sreću ovoga svieta, da služimo svietu i ostalim stvorovom. Ne, nije to svrha, u koju smo stvoreni! Bog nas je stvorio i na sviet stavio, da se samo služimo stvarmi, koje nam sviet podaje, i to po volji njegovoj, a drugčije da ga iz svih moćih ljubimo, štujemo i njemu služimo. I zato nam je dao srce takvo, koje ništa osim Boga zadovoljiti nemože, i koje u ničem drugom pokoja nenalazi, nego u samu Bogu. O koli nas je visoko Bog uzvisio stavio nas na ovaj sviet, da ga ljubimo i služimo njegovu božanstvenomu veličanstvu.

Što će reći štovati, ljubiti i služiti Boga? Reći će, podpuno njegove zapovjedi obslužavati, djelovati, što se njemu dopada, kao moliti, primati sv. sakramente i ostala dobra djela činiti; zatim će reći, sva svoja djela upravljati k Bogu, da se tako izpuni njegova sveta volja. Ali možemo li mi reći, da smo uvieke nastojali ovako ga ljubiti i štovati, ako pogledamo na svoj prošli život, na djetinstvo i mladost? Kakve su tada bile naše misli, rieči i djela? Jesmo li uviek nastojali ono činiti, što je njemu drago? — Ah žalostnih nas

ne samo da nismo onda mislili na Boga, nego smo još mislili, govorili i činili ono, što ga vriedja; ne samo da ga nismo ljubili, štovali i njemu služili, nego smo ga još grdili neposlušnostju, griesî i ostalimi zloćami! Kao da nismo za njega stvoreni, nego za ovaj sviet; ljubili smo stvorenja, za njimi smo hodili, a od Boga se odvrativ, sveti mu zakon nogama gazili. O kolika je ovo neharnost i zloća naša!

More biti mi služeć i ljubeć Boga nikakvu korist po tome nezadobivamo? Mogao je Bog kao naš pravi gospodar obvezati nas, da ga ljubimo i da mu služimo bez ikoje vlastite koristi, i mi bismo ga morali slušati neufajući se u nikakvu nagradu od njega. Ali Bog, naš predobri otac, hotio je k ovim dužnostim, iz kojih ga moramo ljubiti i štovati, pridodati našu vlastitu korist, t. j. obećanje, da ćemo jednoč primiti neprocjenjeni dar. Zato nezadovoljan time, što nas je stvorio na ovu plamenitu svrhu, da ga najme poznajemo, ljubimo, štujemo i život svoj u službi njegovoj provodimo, hotio je još, ako ovako uztrajemo, da dostignemo vječno spasenje, i zadobijemo u kraljestvu njegovu slavu i uživanje neizmierno, koje je isti Bog. Ovo je uzvišena svrha, na koju smo stvoreni i odredjeni, da živimo s njim i kraljujemo, da uživamo dobra neizmierna, koja su na nebu i to ne za kratko vrieme, nego za uviek. Nismo dakle stvoreni za zemlju, nego za nebo; nebo je naša domovina, a ovdje smo samo kano u sužanjstvu. Raj jest cilj, komu hodimo; mà da u njega dodjemo, od potrebe je dok smo na ovome svietu, vierno Bogu služiti, stalno ga ljubiti, štovati; jer drugoga puta nejma, koj bi vodio u raj. O neizmierne dobrote božje, koj hoće, da ga niti neslužimo bez vlastite svoje koristi!

Ovoga samo kad se spomenemo, dragi moji! već bi se morali ganuti, da mu jednoč vjerno počmemo služiti i podpuno ga ljubiti, zatim da se dragovoljno odreknemo stvarih, koje nas od ljubavi i službe božje odvraćaju. Sretnih nas dragi moji! ako sadašnji život provedemo u ljubavi i službi njegovoj; dojti će vrieme brzo, kad ćemo postati baštinici njegova kraljestva i uživatelji slave, poglavari njegova dvora i drugovi svetih angjelah. Al nesretnih nas! ako to nebudemo činili; bit ćemo onda za uviek razdjeljeni od družtva dobrih angjelah, iztjerani iz raja i bačeni u muke paklene, da se tamo s vragovi mučimo! Jedno od ova dva mjesta, jedna od ovih dvijuh vječnostih, čeka nas.

Nauk X.

O sreći prvoga čovjeka i iztočnome griehu.

Da vas upoznadem sa izvrstnostmi, koje Bog dadè prvomu čovjeku pri stvaranju, govorio sam u prijašnjem nauku samo o poglavitih dielih, iz kojih je sastavljen, i njegovoj svrhi, na koju stvoren. Al nemislite, da je u ovom sastojala sva izvrstnost prvoga čovjeka. One, o kojih sam prije govorio, izvrstnosti duše i tiela, jesu obćenite svih ljudih, al osim njih dao je Bog još posebnih našemu praotcu. koje sve skupa s nami izgubi po griehu. I o ovom ću vam danas govoriti tako, da najprije iztumačim sreću čovjeka prije grieha, a zatim njegovu nesreću, u koju je pao i sve nas za sobom povukao.

Kao što djela Boga neizmiernoga, mudroga i mogućega nemogu biti drugojačija, nego izvrstna: tako se ima reći, da je i prvi čovjek, koj se punim pravom može nazvati najizvrstnijim svih dielah božjih, bio pri stvaranju nadaren svimi onimi izvrstnostmi duše i tiela, koje su ga činile preizvrstnim. Ovo svjedoči sv. pismo, gdje veli, da je Bog načinio čovjeka podpunoga bez ikakva pomanjkanja. *Deus fecit hominem rectum* (Eccl. 7.) Njegov razum bijaše razsvietljen velikom mudrostju, kojom narav svih stvarih dobro poznavaše. Njegova volja neimadjaše nikakva nagnutja na zlo, nego je samo za dobrim težila. Tielo njegovo bijaše jako liepo, uredno, čisto, krepko i izvrstno.

Tà ovo su samo manje njegove izvrstnosti. Bog njega još napunì razumom, stvorì u njem znanost duha, napunì mu srce mudrostju, očitovà mu dobro i zlo. Bog isti bijaše njegova svjetlost, s njim se prijateljski razgovarao i svoja mu otajstva očitovao. U njem je on pribivao i svojimi milostmi ga posvećivao, pa zato bijaše srce prvoga čovjeka dobro, volja dobra, težeć samo za dobrim, a bježeć svako zlo; ništa ga nit iz nutra, nit iz vana nesmućivaše. Tielo bijaše posve podložno duši, nebijaše u njem neurednih nagnutjah, niti ikakvih suprotivštinah. Ljubav sama upravljaše sve njegove želje i davaše mu veliko prignutje na dobro, a preveliku mržnju na svako zlo.

Bog izlì vrhu njega sve milosti svoje, a njegova jedina dužnost bijaše na tom zahvaljivati, njega blagosivati, ljubiti i hvaliti. O presretna stanja prvoga čovjega!

Ne samo duša, nego i tielo njegovo imalo je svoje izvrstnosti prije, nego sagrieši. Izvan što je njegovo tielo bilo krepko, liepo,

čisto, lagano, zdravo i podpuno, — Bog ga još po svojoj osobitoj milosti napravi netrpljivim, nebijaše u njem nikakve promjene, iz mladosti u starost, iz zdravlja u bolest, iz pokoja na umor, nije ono trpilo zime nit vrućine, glada niti žedje, bolesti nit nevolje, ništa nebijaše što bi mu nahuditi ili dodijati moglo; osim toga još nemogaše umrti, nego bi vazda u velikom pokoju živilo, da nije sagriešilo.

Osim ovih dobarah, kojimi Adam bijaše u duši i tielu nadaren, isto mjesto još, u koje ga Bog stavì, bijaše mu na njegovu sreću i uživanje dano. Jer predobri Bog, poslje kako ga je stvorio tako dobra i podpuna i poslje kako ga je nadario tolikimi darovi, postavì ga u raj zemaljski, mjesto prevelike ugodnosti i uživanja, i koliko ikada plemenitije i bolje Bog načiniti mogaše, da sretno u pokoju i razkošju čovjek u njem živi, te se nauživa svakoga dobra, koje je zaželiti mogao, bez ikakva zla, muke i truda. O presretna stanja!

Da pako sám zadrži i nàm zasluži oto presretno stanje, bilo je od potrebe, da Adam ostane vieran Bogu svomu i njegove zapovjedi da neprestupi; a to mu je lako bilo; jer ova zapovjed nebijaše druga, nego samo da se uzdrži i neokusi ploda jedne voćke. Ovo bijaše jedina zapovjed, kojom hotiaše Bog, da mu se Adam pokoran pokaže.

Tà koja je zapovjed ikada mogla biti lašnja od ove? Nebrojenih plemenitih voćakah bijaše u raju, i od svih mu dopusti Bog da jede, samo zabranì, da se jedne označene neokusi; a da znade što ga čeka, *ako ovu tako laku zapovjed prekrši*, reče mu, *da će umrieti.* Ovo je bila pogodba, koju je Adam morao izvršiti, ako je hotio da nikada neumre, nego uviek sretno živi i ne samo on, već i sve potomstvo njegovo.

Tko bi ikada pomislio dragi moji! da će Adam, tolikimi milostmi od Boga nadaren, tako obilno prosvjetljen, u toliku sreću postavljen, zapovjed tako laku prekršiti? — Nije on ni malo na zlo prignut bio, nego više na dobro; znao je predobro, da u izpunjenju ove zapovjedi stoji vječna sreća njegova i svih potomakah, a izpuniti ju stajalo je u njegovoj oblasti i volji. Znao je on, da će u veliko zlo upasti, ako otu zapovjed prestupi, pa sa svim tim nesrećam ipak po se i po nas, u brzo se iznevjeri Bogu. Njegovu zapovjed prestupì, njega ostavi svojìm neposluhom i zato bì opet od njega ostavljen. U jedan čas poslje grieha upadè iz presretnoga stanja, skupa s nami u prenesretno. Al vidimo sve okolnosti ovoga sagriešenja, da odovud mnoge nauke crpimo, da se opreznije grieha čuvamo.

Padnuv Lucifer sa svojimi nasljednici po griehu iz najveće

sreće, koju imade na nebu, u najveću nesreću, koju trpi u paklu, postade nenavidan, gledajuć sreću u kojoj se nahodjaše Adam, zato da uzimade kakvu polakšicu u svojoj nesreći, stavi se, da Adama učini Bogu nevjernim, da ga navede njegovu zapovjed prestupiti, i tako da po griehu postane njegov drúg pokaranja božjega. Da mu pako ova opačina za rukom podje, odluči prevaru sakriti pod prílikom zmije, i znajući da je žena Eva mnogo nestalnija od Adama, kao i u obće što su žene, na nju se obrati, misleć, da, kad nju prevari, lako će mu biti tada po njoj i Adama prevariti. Zato joj reče: *„Zašto vam je Bog zabranio, da nejedete plodove svih stabalah, koja su ovdje u raju.“* Što mu je na ovo morala Eva odgovoriti? po prilici ovo: Klevetniče! zar se tebi jednomu stvoru pristoji iztraživati razlog onoga, što Bog stvoritelj zabranjuje? Bog je gospôdar naš, da nam može zapoviedati i zabraniti, što hoće. — Ali ona na mjesto da mu tako odgovori, ili da od njega pobjegne, sluša pazljivo njegove rieči i, što više, još se s njim upušća u razgovor. Ona mu na pitanje odgovori, da imadu oblast jesti od svih voćakah, koja su u raju, samo od jedne im zabrani Bog jesti i to od one, što je u sred vrta (bašće), jer će drugčije oboje možda smrtju umrieti.

Evo dragi moji! kako već poče Eva u vjeri popušćati. Bog im je upravo reko, da ćeju umrieti, kadgod se okuse one voćke, a ona sada već mienja rieči božje, sumnjajuć, bi l' da se to ipak dogodilo, pa zato i veli: *(Ne forte moriamur) „da nebi možda umrli.“ Ta nemisli tako,* nastavi vrag, *neće se to dogoditi. Bog vam je zato zabranio, da se neokusite ote voćke, jer bi tada postali kao bogovi, znali bi dobro od zla razlučiti, a umrli nebi nikako. (Nequaquam morte moriemini).* O lažo i neprijatelju svake istine! zar smiješ Boga lažjom i nenavidnostju potvoriti, pa nagovarati ženu, da prestupi zapovjed njegovu, ako hoće da postane njemu slična? A ti Evo! zar moreš slušati vražje napasti bez da neprotrneš? — O ona se dade nagovoriti od vraga. Pristupi k voćki, pogleda ju, *uztrgnu, okusi se i pojede. (Vîdit, tulit, commedit,)* Bi li vjerovali, da time već nezadovoljna, hoti još i Adama sobom u grieh uvesti! Uztrgnuv jabuku ponudi Adamu, da se i on okusi. Adame pazi, da se neprevariš i za volju žene Boga neuvrediš! Ti koj više pameti imaš, pokaraj ju, da spoznade zlo, koje netom učini, pa da se pokaje i oprošćenje od Boga moli.

Ah nesreće! Adam ništa nepazi na glas savjesti svoje, nego da ugodi ženi, uvredi Boga i zapovjed njegovu prestupi. On se ne

spominja pretnje, da će morati umrieti, nespominja se zla, u koje će pasti, nego uzme jabuku iz ženinih rukuh i pojede.

Čim se Adam okusi zabranjene voćke, odmah izgubi iztočnu pravednost i s njom izgubi sve osobitije darove duše i tiela. Koliko se tiče duše, izgubiv milost božju, izgubi ujedno svjetlost razuma i upornost volje. Razum, koj prije bijaše pun mudrosti, postà zaslieppljen i u tmine neznanstva stavljen. Volja, koja prije kano gospodarica upravljaše sva nagnutja tjelesna i duhovna, postà sužnjem zlih nagnutjah i više za zlim nego za dobrim sposobna. U kratko: kao što se Adam od Boga, tako se isto tielo njegovo od duše odvrže i njoj neposlušna postadè. Onda taki počè ćutiti u sebi nemir i strah, onda izkusi boj duše s tielom. Osim ovih nesrećah duševnih, upade on još u velike nesreće tjelesne. Prije mu zemlja bez ikakve radnje morade hranu davati, a sada u znoju i krvi morade si sám kruh zaslužiti. Podvržen postade bolesti, žalosti, gladu, vrućini, svim nesrećam dà i istoj smrti. *Ja ću uzmnožati vrhu tebe nesreće i bolesti težke*, reče Bog Adamu, a Evi: *Velikom mukom morat ćeš djecu radjati, bit ćeš pod oblastju čovjeka i on će biti tvoj gospodar.* Adam pako još: *Jer si poslušao ženu svoju, i okusiv se voćke zabranjene, zemlja će ti biti prokleta, neće ti ploda donašati, nego ćeš si morati velikim trudom i krvavim znojem hranu priskrbljivati, dok se opet neobratiš u zemlju, iz koje si stvoren bio.* I čim ovo izreče, odmah ih iztjera iz onoga plemenitoga mjesta, raja zemaljskoga, kao nedostojne, da poslje grieha u njem pribivaju. Od svih pako zalah, u koje upadè Adam po griehu najveće bi ono, što izgubi milost božju i tako upadè ne samo pod odsudu smrti vremenite, nego još i vječne, postadè sužanj vražji, podložan mukam paklenim.

Jesu li ova zla bila samo za Adama? Tà ovo baš i je ono zlo preveliko, što je grieh ne samo Adama unesrećio, nego još i nas — njegove potomke. Tolika svagdanja zla, koja nam se dogadjaju, tolike žalosti i bolesti, koje nas muče i koje trpimo, dà i ista smrt, koja svakoga čeka, ova nesloga nagnutjah za dobrim i zlim, neznanost i pokvarenost volje, slabosti i pomanjkanja u tielu, sva su ova pokaranja radi Adamova grieha.

Svi se mi, dragi moji! poradjamo s griehom njegovim, i zato smo svi neprijatelji božji, griešnici po griehu iztočnome, sužnji vražji, podložni smrti, s odsudom da se u paklu za uvieke mučimo, jer smo u Adamu svi prijašnju sreću izgubili. Kao što svi od njega izhadjamo, tako je u njem volja bila svih nas, da zapovjed božju prekršimo. Ovo

je istina dragi moji! koju sv. pismo na više miestih potvrdjuje i Bog svjedoči tako, da o njoj nit najmanje sumnjati nesmijemo.

Radi česa poznajući svoje nevolje i nesreće, u kojih smo rodjeni neprijatelji božji, sužnji vražji, nesposobni za nikakvo dobro, prignuti na svako zlo po izkvarenoj naravi, koju imamo, ponizimo se pred Bogom, i smatrajmo se za nedostojne njegovih milostih. Ah nesretnih nas, da nebude obilovala milost božja i da nam nebude poslao odkupitelja sina svoga jedinorodjenoga, koj nas tih zalah oslobodi! Zahvaljujmo mu neprestano na tolikome milosrdju i nastojmo čuvati se grieha više, nego ikakva zla, koj u toliku nesreću obori cielo pleme Adamovo.

Nauk XI.

Tumači se drugi članak vjerovanja: „U Isukrsta sina njejova jedinoga."

Svršiv tumačenje prvoga članka vjerovanja, u kom izpoviedamo, da vjerujemo u Boga otca svemogućega stvoritelja neba i zemlje, danas počimam tumačiti drugi članak istoga vjerovanja, u kom izpoviedamo, da vjerujemo u Isusa sina jedinorodjenoga božjega, gospodina našega. Ovo je ona osoba, vrhu koje sastaviše apoštoli šest članakah, da nam očituju velika otajstva, koja o njoj znati i vjerovati moramo. Ona je jedini temelj našega ufanja, jedini popravitelj naših nesrećah, pokrepitelj naših slabostih; jer u ovom pretužnom stanju, u koje nas baci Adamov grieh, u njoj jedinoj možemo naći svjetlost da prosvietlimo tmine razuma svoga, ljekariju, da izliečimo rane svoje i cienu, da platimo pravdi božjoj prevelike dugove. Ona je jedini naš spasitelj, po kom samom moremo k spasenju doći, koje smo tako nesretno po griehu izgubili. Zato je od potrebe, da svom pomnjom nastojimo sve ono naučiti, što nas sv. vjera uči o ovom spasitelju gospodinu našem Isusu; jer ovo mora biti jedina nauka svakoga krstjanina, koj je jedini moguć, da po njem spasenje zadobijemo. Danas ću vam dakle pokazati: *tko je Isukrst.*

Da uzmogne svaki poznati, kako je potrebno znati nauk, što nam ga kazuje vjera o spasitelju Isusu, dosta je samo napomenuti, da se bez otoga znanja nemože nitko spasiti. Vi već znadete, da je Adamov grieh pokvario svu ljudsku narav, pa da je donio na sviet

svaku smutnju, nesreću i istu smrt. On osim ostalih tjelesnih zalah zasliepi našu pamet neznanstvom, izopači volju nagnutjem na zlo, a mržnjom na dobro, pa nastoji još da se zaboravimo dobarah vječnih nebeskih, a ljubimo i tražimo zemaljska vremenita; u kratko: svaku nesreću donesè vrhu nas. Ovih nesrećah jedini popravitelj i ljekar je gospodin Isus, u kom su sva bogatstva milosrdjah božjih. Ako mi njega poznajemo, kako ćemo se moći njime izliečiti? ako neznademo ljekarije, koje nam za liek daje, kako ćemo se znati njimi služiti, da zdravlje opet zadobijemo? Bez njega nije moguće, da tko može iz tminah neznanja izajti i osloboditi se ostalih nesrećah, u koje je po naravi upao. Bez njega nije moguće, da se itko može pomiriti s Bogom, osloboditi se sužanjstva vražjega, postati po milosti sin božji i baštinik kraljestva nebeskoga. On je jedini put, koj vodi u vječni život; on sám jest vrata, na koja se u raj ulazi. Bez njega nije spasenja. A kako će se moći po njem spasiti onaj, koj ga nepozna? Nauk dakle nam najpotrebitiji jest, poznavati Isusa i sve ono, što je za nas učinio i što nam činiti naredjuje, da spasenje možemo zadobiti.

Još na početku svieta, da nebi cielo pleme ljudsko poginulo, bilo je obećano, da će on doći za spasenje ljudsko, pa već onda iziskivalo se je poznanje ovoga spasitelja i vjera u njega, ako je hotio tko da se spasi.

Ako je dakle tako trebalo za spasenje poznavati Isusa i vjerovati u njega prije, nego je na sviet došao, koliko je više treba nam poznavati i podpuno u njega vjerovati sada, kad se je božje obećanje izpunilo, kad je on na ovaj sviet već došao, med ljudmi živio, nauke božanstvene ih učio i odkupljenje čovječansko dovršio?

Ovo isto ime, radi kojega se mi i krstjani nazivamo, zar nam nekazuje, da je stvar najpotrebitija poznavati Isusa i njegov nauk? Što hoće reći krstjanin? Krstjanin znači nasljednik Isusov. S kakvim bi se dakle licem mogao koj nazivati krstjaninom, kada nebi poznavao Isusa, kojega veli, da je nasljednik? Osim toga: krstjanin jest onaj, koj izpunjava nauke Isusove; a kako ih može izpunjavati, ako nit Isusa, nit njegova nauka nezna? Ovo je ona ružna i velika sramota, što se puno krstjanah nalazi, koji upitani: što je Isus? neznadu odgovoriti, kao da su neznabožci. O grdne neznalosti, koja mnoge u pakao strmoglavljuje! Sve se drugo znade, samo Isus ne! Dederte dragi moji! nastojte da nestane već jednoč te neznanosti, pa da od sada počmemo ga poznavati, t. j. da znademo: tko je Isus, što je učio i što je djelovao.

Tko je Isus, uči nas drugi članak vjerovanja, gdje govorimo.

da: vjerujemo u Isukrsta sina njegovoga, t. j. božjega jedinoga. Isı dakle jest druga osoba presv. trojstva, koja se zove: Sin Boga otcı sin pravi po naravi, a ne posinjeni; *sin koj je*, kako govori sv. Pava *svjetlost slave i slika bitja njegova* (Boga), *koj je prije svih stvorova rodjen, s otcem zajedno vječan*, istoga bitja, naravi i božanstva, kog otac poradja već od vieka i to na način božanstveni po samoı razumu, i zato je u svem s Bogom otcem jednak i u božanstvu, vječnosti, u svetinji i u mogućnosti, u kratko: Isus je druga osob presv. trojstva, pravi Bog od uvieka, koj postà čovjekom u vremenı

Isus dakle dvie naravi imade, božansku i čovječju. On nij samo Bog sada, nego i čovjek. Bog je pravi a i čovjek je pravi. Ka Bog, u svem je jednak s otcem Bogom, jer s njim istu narav i bo žanstvo imade; a kao čovjek mnogo je manji od Boga otca.

U Isusu imamo anda dva različna radjanja, jedno vremenit a drugo vječno; jedno, po kome se zove sin čovječanski, drugo pak po kom se ne samo zove, nego baš i jest sin božji. Vremenito s porodi on onda, kada izadje iz prečiste utrobe djevice Marije i uka se svietu u slici čovjeka. Prije ovoga porodjenja bijaše on od Bog otca još od vieka rodjen. Isus dakle kao Bog bio je od vieka, i tje lesnoga ništa u sebi nije imao, a kao čovjek nije prije bio, nego s je od djevice Marije porodio i onda je istom tielo čovječanstva i nara zadobio i s božanstvom ju sjedinio; pa tako je sada on i Bog i čovje Ovo nas uči vjera krstjanska o Isusu, o njegovu vječnu i vremenit porodu.

Nu neka nitko nemisli, da su u Isusu radi dvie naravi i dv osobe (sobstva), jedna božanstvena od vieka, po rodjena od otca, a drug čovječanska, u vremenu od matere D. Marije rodjena. Nemislite tak jer bi to bilo pasti u krivovierstvo, koje od sv. crkve već odavı prognano, i sv. pismu sa svim suprotivno. Daleko neka bude tako misao od nas; jer premda mi dvie naravi i dva poroda u Isusu vj rujemo, ipak moramo jošte vjerovati, da u njem nisu dvie osobe, ne samo jedna i to božanska, da nisu dva sina, jedan Bog a dru čovjek, nego jedan samo sin i jedan Isus jednak s Bogom otcem božanstvu, a manji od njega po čovječanstvu. Moramo vjerovati, onaj isti, koj je sin božji, jest i sin D. Marije. Onaj isti Isus, koj od Boga otca rodjen, neizmieran, svemoguć i netrpljiv, jest u utro B. D. Marije postao malen, slab i umrl.

Ako želite da vam ovu istinu protumačim kojim primjero nemogu sposobnijega i prikladnijega naći od onoga, što ga u is svrhu navadja sv. Atanasio. Govori ovaj sv. otac ovako: *Dvie sasn*

različne stvari spajaju se, da načine jednoga čovjeka, duša najme i tielo. Duša je duhovna, a tielo je tjelesno: duša ima razum, a tielo ga nejma, duša se po bitju svom u izvrstnosti približaje angjelom, a tielo u bitju svome prilično je živinam, pa ipak ova duša i ovo tielo tako su jako medju se različni; sjedinjena nisu dva čovjeka, nego samo jedan. Čovjek, koj misli, nije drugi od onoga, koji jede; čovjek koj govori, nije drugi od onoga koj radi, samo jedan čovjek sva ova djelovanja čini, premda su medju se različita. Tako isto premda su u Isusa dvie različite naravi, božanska i čovječanska, ipak nisu dva Isusa, nego jedan samo. I onaj Isus, koj je trpio glad, muku i smrt, nije drugi od onoga, koj je uskrisivao mrtve i koji je slavodobitno sám poslje smrti uskrsnuo; nego je posve jedan isti Isus. Isti je Isus, koj je trpio, plakao, propoviedao, čudesa tvorio, na Kalavariji propet umro; isti Isus, koj je treći dan od mrtvih uskrsnuo, poslje uskrsnutja pravoviernim se kroz četrdeset danah živ ukazivao, i velikom slavom na nebesa uzašao. Ovako nas sv. vjera uči i ovako vjerovati moramo.

Ako bi s ovim još tko nezadovoljan želio, da mu iztumačim, kako to može biti, da Bog sjedinjen s čovjekom jest samo jedna osoba, samo jedan Isukrst? — ja bi mu odgovorio sa sv. Augustinom, *da mi on najprije kaže i protumači, kako duša sjedinjena s tielom je samo jedna osoba i jedan samo čovjek?* A toga mi neće nitko moći protumačiti; dakle ako mi neznademo i nerazumijemo ovo, što je u nas, kako bi mogli znati i razumiti ono, što je u Bogu, kad on neizmierno nadvisuje naš razum? Neiztražujmo dakle razloga, da razumijemo i dokučimo otajstva božja, nego budimo samo zadovoljni s onim, što nam je on objavio; prilagodimo svoj razum svemu onomu, što nas vjera uči, pa sve ako ih i nerazumijemo, ipak ih držimo za stalnu istinu, jer nas je to učio Isus — Bog.

Nauk XII.

Vrhu riečih vjerovanja: „Gospodina našega."

U prošastom nauku kazao sam vam dragi moji! kako je svakomu potrebno znati: tko je Isukrst i što je činio za nas, a danas ću završiti tumačenje drugoga članka, te ću nješto govoriti o posljednjih riečih: *Gospodina našega*, u kojih nas apoštoli uče, da Isusa jedinoga sina božjega poznajmo za Gospodina i gospodara našega. A

tako ga poznavati i moramo, jer 1. on, kao pravi i naravni sin Boga otca, jednake s njim izvrstnosti imade i isto božanstvo, pa zato je svih stvarih gospodar kao i Bog otac; 2. on je postao našim gospodarom ne samo time, što je narav čovječansku spojio s božanstvom, nego osobito time, što je za naše spasenje muku i smrt podneo. Razmatrajmo malo dublje ove uzroke, radi kojih je naš gospodar, pa ćemo viditi, da nam je sveta dužnost, poštivati, ljubiti i slušati Isusa kao našega pravoga gospodara.

Jedan krstjanin nemože vjerovati, da je Isus pravi, naravni i jedini sin božji, ako nevjeruje, da je on pravi i najveći naš gospodar. Kao što sliedi, da je sin, imajući istu narav s otcem, pravi Bog kao i otac, tako isto sliedi, da je sve, što je otčevo i njegovo zajedno. Zato kako otcu tako i sinu pristoji se gospodarstvo vrhu svih stvarih. Svi gospodari ovoga svieta imadu oblast ograničenu i površnu i to ne veću, nego kolika im je od Boga dana. A to isto nevalja i o Isusu sinu božjemu; jer on kao Bog imade neograničeno i savršeno gospodarstvo vrhu svih stvarih, koje od nikoga nije primio, nego usuprot on još drugim gospodarstva i oblasti dieli. Pa kao što je Bog otac gospodar svih stvarih, jer ih je sve stvorio, tako je isto i Bog sin svih gospodar, jer su sve po njem stvorene i bez njega ništa nije stvoreno. Ovako svjedoči sv. Ivan u svom evangjelju. Sve stvari na nebu i na zemlji on uzdržaje, pa zato i vrhu svih oblast imade i svi ga moraju kao pravoga i najvećega gospodara poznavati.

Kao što je istina, da je Isus, kao Bog stvoritelj, gospodar svih stvarih, tako je takodjer istina, da je on kao Bogočovjek osobitiji gospodar nas ljudih, vrhu kojih je zadobio osobitu moć i oblast radi odkupljenja. Svi smo mi bili sužnji vražji, koj nas je u svom progonstvu toliko obnevoljio, da nam se nije bilo moguće samim po sebi osloboditi sužanjstva tako grdnoga neprijatelja. Isus je bio, koj se je zaratio s ovim paklenim neprijateljem, da nas od njega oslobodi. da ga pobije, predobije i protjera bez traga, da mu sve otme, nas oslobodi i sebi prisvoji. I tako bjesmo mi oteti oblasti tminah i premješteni u presretno kraljestvo sina božjega.

Al kako ga je skupo stalo naše oslobodjenje! On, koj nas je jednom riečju stvorio, da nas odkupi i oslobodi oblasti vražje, mnogo je morao govoriti, činiti i trpiti. Izveo nas je doduše iz sužanjstva ohologa vraga, al po poniženju, trpljenju i smrti. Odkupio nas je, al za odkupljenje morao je svu svoju krv proliti. Dao nam je život, dao nam spasenje, mà morao je prije svoj život izgubiti, morao je on sám prije umrieti, u kratko: da nas sebi prisvoji i svojim pukom učini,

morao je strašnu muku podnieti i na križu kao najgorji lupež visiti! Kako dakle nebi imao razlogah našim gospodarom biti, a mi njegovimi slugami? O kako se imamo sretnimi scieniti radi toga baš što Isusa poznajemo za svoga gospodara, a sebe za njegove sluge; jer smo sluge kralja najvećega, najbogatijega, najmogućnijega, najboljega, najsretnijega, — komu je dano svako gospodarstvo na nebu i na zemlji, komu se pristoji svako poštenje, svaka hvala i slava uvieke viekah; kojega mogućnost jest najveća; kojega se gospodstvo razastire nad sve narode, kojega kraljestvo neće nikada prestati! Služba ova jest presretna, koja nas uči kraljevati; jerbo oni, koji mu vierno služe s njim na nebu i kraljuju i neizmiernu slavu uživaju. I zato se apoštoli nisu drugčije u svojih pismih hotili podpisivati, nego: sluga gospodina Isukrsta; jer od ovoga naslova nemože nijedan za krstjanina slavniji biti. Isto ime i mi smo uzeli na se onda, kad smo se na sv. krstjenju odrekli djavla i njegovih dielah, svieta i njegovih izpraznostih, tiela i njegovih zlih pohotnostih, pa se nazvali slugami Isusa, obećajuć pred nebom i zemljom, da nećemo drugoga gospodara volim samoga Isusa poznavati.

Buduć dakle da je Isus naš gospodar, a mi njegovi sluge, to mu imamo onda izkazivati ono poštivanje, onu ljubav i posluh, koje su dobri sluge dužni svojim gospodarom izkazivati. Moramo ga najprije svetim strahom i velikom poniznostju poštivati. On je gospodar mogući, koj nas i na duši i na tielu može pogubiti, koj će nas jednoć strogo suditi; pa to je već veliki uzrok, radi kojega se moramo bojati i pred njim poniziti. On je gospodar neizmiernoga veličanstva, koj je vrh svih angjelah uzvišen, kojega slušaju sva stvorenja, kojega je slava neizmierna i neprestana; kako dakle moramo poštivati ne samo njega, nego i njegovu sv. crkvu, misnike i sve stvari njemu posvećene? Ako slava i veličanstvo ovoga gospodara iziskuje, da ga štujemo i da se ga bojimo: to njegova dobrota doisto iziskuje, da ga srdačno ljubimo. Sve štogod je on učinio na ovome svietu, ništa nije za se, nego sve za naše dobro učinio. Za nas je sišao s neba i toliko se ponizio, da je postao nam sličan; za nas je primio na se sve naše griehe; za nas je prolio svu svoju neprocienjenu krv i na križu propet umro. A i sada na nebu u slavi nikada se nas nezaboravlja, nego se vazda brini i naše dobro promiče. Tko nebi tako dobroga gospodara ljubio? tko nebi s apoštolom Pavlom uzkliknuo: „*nit žalost, nit nevolja, nit ništa me neće razstaviti od ljubavi Isusove!*“ — Ljubavju užgani sveti mučenici naprama toli dobrom gospodaru, prolili su krv svoju; sveti izpovjednici najtežja djela su činili; svete djevice

su mu svoje djevojačtvo posvećivale i svi sveti nisu nikomu drugomu na ovome svietu živili, nego samo njemu.

Ovomu gospodaru dužni smo svaki posluh izkazati. Koliko je on dobar, toliko je u svojih zapovjedih razboran; što nam je on zapovjedio, što nebi bilo razborno i pravedno? zar nam je kadgod što zapovjedio, što nismo bili kadri izpuniti? Njegove zapovjedi nisu tako težke, da ih nebi mogli izpuniti, nego su nam već po naravi u srcih upisane. On nam je dao zakon milosti i ljubavi, pa zato, breme, koje nam je naložio jest lako i trud sladak; a da nam bude još sladje i lašnje, hotio je najprije sám ono činiti, što nam činiti zapovieda. Da nam ovaj trud još više olakša, nit mu je dosta, što ga je već podnašo, nego ga još i sada s nami podnaša, dajuć nam svoju milost, podupiruć nas svojom pomoći i pokrepljujuć mnogimi pokrepljenji nutarnjimi. Kad je ikoji gospodar izkazao toliku dobrotu i razboritost naprama slugi? Zar nebi bila to najveća zloća jednoga sluge, koj nebi hotio tako dobroga gospodara u svem slušati i viernost mu izkazati, nego kad bi ga iznevjerio, ostavio i drugomu gospodaru pobjego?

Pa koliko krstjanah čine ovu zloću i uvredu našemu predobromu gospodaru Isukrstu? Koliko ih ima, koji mu, pošto su mu se na sv. krstjenju posvetili, sada pleća okreću pa ga ostavljaju? Koliko ih je, koji, pošto su mu obećali viernost, sada neće, da mu služe, nego u vražju službu odilaze? Ovaj neprijatelj Isusov puca od srdjbe videć slavu njegovu, a svoju sramotu; on bi ga hotio posve uništiti da može; ali, jer nemože, zato nastoji slavu mu umanjiti, zavodeć one, koji mu vierno služe, a da ih zavede, sjedinivši se s tielom i svietom na svaki način nastoji im pokazati, da je jaram Isusov težak, služba njegova nepodnosljiva, da im tako on omrzne, njega ostave, a k vragu u službu predju. Koliko ih je već na ovaku opačinu zaveo?! Premda viče Isus: *Učite se od mene, koj sam krotak i ponizna srca, pa ćete naći pravi mir svojih dušah; jer jaram moj jest sladak, a breme moje lagano;* ipak je neizmierno mnogo krstjanah, koji prevareni od vraga to ili neslušaju ili Isusu nevjeruju, nego ostavljaju tako dobroga gospodara pa vragu se podlažu.

Takove, koji vole vragu nego Isusu služiti, pitam ja, što im obećaje vrag dati za to, što mu služe? On je otac laži, pa kao takav nemisli o ničem, nego samo o prevari. On nije gospodar nijedne stvari, i zato nemože drugo dati, nego dobro lažljivo i prevarljivo. Istina je, da on obećaje velika bogatstva, gospodstva, poštenja, nasladnosti i zadovoljstva onim, koji pogaziv zakon Isusov pušćaju se u griehe, nasladnosti, izpunjavanje zlih požudah, ali kakva su ovo dobra?

Jesu lažljiva, dobra izprazna i smiešana s tolikom gorkostju, da se u njih nikada nemože nikakva slast najti. On obećaje bogatstva, ali kolikim se trudom zadobivaju? kolikom se brigom, mukom i žalostju čuvaju? kako se lako izgube? Pravo je rekao Isus, da je bogatstvo pravo trnje, koje bode, dere i muči srce jadnoga čovjeka. Obećaje vrag časti, poštenja, hvale i slave, ali su sve izprazne. On obećaje nasladnosti, ugodnosti i zadovoljstva, ali nedaje drugo nego muke, žalosti i bolesti. Kakvu nasladnost mogu osjećati griešnici, koja nebi bila spojena s hiljadu žalostih i mukah? Prije nego okušaju nasladnost koju, u koliko se pogibeljah bacaju, koliko mukah prije podnašaju?! koliko si pokraćuju život, i navlače bolestih radi izpraznih nasladnostih?

Tako nečini naš gospodin Isus! On obećaje i daje svojim slugam prava i istinita dobra, prave nasladnosti, prava i istinita bogatstva. On daje svojim slugam veselja nebeska, mir i pokoj duševni, radost pravu u srcu, nasladnosti čiste, kojim se nemogu uzporediti nasladnosti putene i svjetovne; on daje razkošja tako ugodna, da se u njih baš ćuti slast blaženstva nebeskoga. Istina, da moramo štogod malo trpiti i nositi onaj mali križ, što ga je na nas postavio, ako hoćemo da služimo ovomu božanstvenomu gospodinu, i moramo se odreći svoje volje, ako hoćemo da zauzdamo zle požude, da ukrotimo zla nagnutja, da se opiremo napastim i da bježimo zle prigode, to sve, rekoh, moramo trpiti; a da ovo možemo učiniti, Isus nam daje svoju pomoć, on nas pokrepljuje svojimi milostmi, on nam svojim križem prednjači.

Osim toga tko će moći izreći veselje, radost i slast nutarnju, što ju u sebi ćuti onaj, koj ga sliedi? Ova veselja, radosti i slasti duhovne tako gode srcu čovječjemu, da na svaku bolest, muku i nesreću zaboravlja.

Ako vrag nemože svojim slugam nikakva dobra dati na ovome svietu, hoće li im barem dati na drugome? Tà ovo baš i jest, što najviše dokazuje budalaštinu slugah vražjih; jer se za svoju službu nemogu ničemu drugomu poslje smrti nadati, nego prevelikim mukam. Koj služi vraga, pa na njegovu zapovjed živi svjetovno i tjelesno, taj će za plaću poslje smrti imati vječnu nesreću, muke prevelike, kubanje na vatri, plač, tugu i mnoga druga. Vječne muke paklene dakle vrag daje svojim slugam! Može li dakle biti gorji i opakiji gospodar od vraga?

Nije takav i naš božanstveni odkupitelj. On za službu, koju mu činimo, daje vječnu sreću, blaženstvo, bogatstvo, veselja, uživanja

i slave. On obećaje, da će nam neprocienjenom plaćom platiti sva djela, rieči, dobre misli i želje, koje smo imali da mu vierno služimo. Ova plaća biti će vječna i tako velika, da ju nije nikad oko vidilo. uho čulo niti srce poželilo. I zato govoraše Isus, da sve patnje i muke, koje trpimo, baš ako su i najveće, dragovoljno iz ljubavi božje. jesu jedno ništa pram najmanjim dobrim, koja nam je on pripravio. Tko nebi dakle sa svôm pomnjom tako dobroga gospodara služio? — Služimo ga dakle dragi moji! vierno i nastojmo mu u svem ugoditi. Tako mu služimo vierno, da nikada nikakvu službu vragu neučinimo. t. j. da nikada zakon božji u ničem neprestupimo; jer nije moguće zajedno obodvima gospodarima služiti; Isusu najme i vragu, t. j. nemožemo sjediniti obslužavanje njekih zapovjedih božjih s pristupljenjem drugih. Ovo je prevara vražja, kojom se mnogi prevare; jer nemože tako zasliepiti, da Isusa gospodara posve ostave, pa njemu samomu služe, nego se onda takovim prikazuje, da oni ostaju sluge Isusovi, ako njekoje samo zapovjedi njegove obslužavaju, a ostale da mogu prestupiti. Mà takve nepodpune sluge Isus k sebi neprima! i ne samo im neće nikakvu plaću dati, nego još pokaranje radi zloće, kojom su hotili vraga s njim uzporediti. Nemojmo dakle dragi moji! činiti Isusu tolike uvrede, a sebi štete! Kao što izpoviedamo, da je Isus sám pravi naš gospodar, tako mu samomu i služimo, njegovo poštenje čuvajmo, njega samoga ljubimo i podpuno zakon njegov obslužujmo!

Nauk XIII.

O trećem članku: „Koj je začet po duhu svetom.“ Začeće Isukrstovo.

Svakako je pogibeljno, govori sv. Leo papa, zaniekati, da Isus nije jednak Bog s Bogom otcem, kao i zaniekati, da nije pravi čovjek nam priličan; jer nevjerujući u njegovo božanstvo, govori sv. Ciril. zaludu bi bilo vjerovati njegovo čovječanstvo; tako i vjerovati u čovječanstvo bez božanstva posve nam nekoristi na spasenje. Jer, da bi on bio samo čovjek, a ne zajedno i pravi Bog, to njegova djela nebi imala ciene za izplatu našega duga pravednosti božanskoj; isto tako. da bi on sám Bog bio, a ne ujedno i čovjek, to on nebi, kao Bog mogao trpiti i podnieti muke našimi griesi dostojne, te tako zadovoljiti pravdi božjoj i izplatiti dug naš. Ovo je dakle ona prava istina,

koju nas uče apoštoli u ovom trećem članku vjerovanja, naučiv nas najme u prošastom članku, da vjerujemo, da je Isus pravi Bog; u ovom članku uče nas pako, da vjerujemo, da je on zajedno i pravi čovjek. Ovo je ono veliko otajstvo, koje mi zovemo „upućenjem“ (utjelovljenjem); otajstvo još prije stvorenja svieta predvidjeno, pa i zbilja u vrieme našega spasenja izpunjeno; otajstvo vruće željeno od patriarkah, proricano po prorocih, željno čekano od svih narodah; to je napokon ono otajstvo, u kome se sve naše ufanje utvrdjuje, i sastoji. Promišljajmo dakle mi, sliedeći nauke sv. vjere, ovo otajstvo, i protumačimo važne stvari, koje zadržavaju u sebi ove kratke rieči trećega članka: *Koj je začet po duhu svetom.* Promatrajuć uvidjet ćemo 1. istinitost začeća Isusova; a zatim 2. ona čudesa, koja su se sbila pri takom začeću.

Da čim bolje upoznamo začeće Isusovo, svrnimo malo oči svoje u sv. evangjelje, te slušajmo, što nam ono pripovieda. Pošto je 5180 godinah od stvorenja svieta premanulo, poslà Bog, veli sv. Luka, angjela Gabriela u grad galilejski po imenu Nazaret k djevici, koja je bila zaručena s mužem iz kuće Davidove po imenu Josipom; djevica se pako zvaše Marija. I unišav k njoj angjeo reče: *Zdravo Marijo, milosti puna, gospodin je s tobom, blagoslovljena si ti medju ženami!* Čuvši ovo uplaši se riečih njegovih, i pomisli, kakav bi to bio pozdrav. Onda reče joj angjeo: *Neboj se Marijo, jer si našla milost u Boga! Čuj, ti ćes začeti i roditi sina, komu nadjeni ime Isus. On će biti velik i nazvat će se sinom previšnjega i dat će mu gospodin Bog prestol Davida otca njegova, i kraljevat će u kući Jakovljevoj do vieka, i kraljevanju njegovu neće biti kraja.* Reče pako Marija angjelu: *Kako će to biti, kad nepoznam mužke glave?* Odgovori angjeo, i reče: *Duh sveti sići će nad tebe i moć višnjega osjenit će te; zato će se sveto, što porodiš, zvati sinom božjim.* Reče pako Marija: *Evo službenice gospodnje; neka mi bude po rieči tvojoj.*

Ovo samo svjedočanstvo sv. evangjeliste Luke dovoljno je, da upoznamo, da je zbilja sin božji, spasitelj naš Isus začet od djevice Marije, i da se on imade njezin sin, a ona njegova mati zvati. Jer da bi ovo začeće samo ukazljivo, a ne istinito bilo, kako su mnogi krivovierci mislili i tvrdili, nebi joj mogao angjeo reći, da će začeti sina po kreposti duha svetoga, a nit sama blažena djevica Marija nebi se bila morala bojati, da po takovom začeću neizgubi djevičanstvo, koje ona uviek neoskvrnjeno čuvati, bijaše se zavjetovala Bogu. Nebi takodjer na tako mnogih miestih sv. evangjelja spasitelj sám sebe imenovao sinom čovječjim, da se nebude istinito začeo u utrobi

blažene djevice Marije i pravu narav čovječju od nje primio. Daleko dakle neka bude od svakoga pravoviernoga krstjana i pomislit samo, da to začeće spasitelja našega nije pravo bilo. Sveta vjera nas uči, da se je Isus od blažene djevice Marije istinito začeo i čovjekom se učinio u svemu nam spodoban.

Čovjekom učinio se je, kazao sam, spodobnim nam, i to ne samo po tielu već i po duši; nije bo on samo uzeo tielo od prečiste krvi djevice Marije našemu spodobno; već je on takodjer imao i dušu u onome tielu čovječju; imao je dakle tielo i dušu, dakle bio je pravi čovjek; a to tim više, jer nečini tielo samo čovjeka čovjekom, nego duša zajedno s tielom; s toga se i Isus nikad nebi mogao reći pravi čovjek, da se nije porodio od bl. djevice Marije s tielom i dušom čovječjom. Mi dakle vjerovati imademo, da je Isuš, spasitelj naš, kako pravi Bog tako, da je i zajedno pravi čovjek, i da se je božanstvo njegovo u utrobi bl. djevice Marije sjedinilo s cielom naravom čovječanskom, t. j. s dušom i tielom.

Nu mogao bi tko ovdje zapitati, kako se je učinila podpuna narav ljudska u utrobi djevice Marije i s njome se sjedinila božanstvena narav tako, da Isus u jednom kipu bude i pravi Bog i pravi čovjek? Ovo je, dragi moji, čudo najveće, i ovo čudo odlučio sam vam danas na koliko mi bude to moguće, protumačiti.

Poglavito čudo, koje se dogodi u začeću Isusovu bì naviešćeno bl. djevici Mariji po angjelu Gabrielu, da će najme duh sveti vrhu nje doći i kriepost višnjega nju osjeniti; i ovo isto čudo stavljaju apoštoli za članak u vjerovanje, govoreći: *da je bio začet po duhu svetom.* Isus dakle, dragi moji! nije začet naravskim načinom, t. j. po djelovanju čovjeka, već je on začet po kreposti duha svetoga u utrobi bl. djevice Marije, načinom vrhunarskim. Duh sveti sišao je u djevicu Mariju i po svemogućoj kreposti božjoj učini ju plodnom, učinì, da začme diete bez djelovanja čovjeka. On je dakle sám od njezina bitja i od njezine prečiste krvi učinio tielo sinu božjemu. Duh sveti učinio je, da ona postadè majkom, bez da bi zato prestala djevojkom biti; te tako učini on ono novo čudo; koje već prije mnogo viekovah prorekoše sv. proroci. — Sveti Josip, istina je, bio je zaručnik prečiste bl. djevice Marije, nu on nije u smislu braka djelovao kod začeća Isusova, dapače, kad je spoznao, da je zaručnica njegova trudna, veoma se začudi, smuti i ožalosti, neznajući, kako je ona začeti mogla, dočim se on nje ni dotaknuo nije, s toga bilo je potrebno, da dodje angjeo, da ga razveseli, što se i zbilja dogodi, kao što pripovieda sv. evangjelje, javi mu se u snu angjeo gospodnji go-

voreći: *Josipe, sine Davidov, neboj se uzeti Marije žene svoje; jer je ono, što se u njoj zametnulo, od duha svetoga;* dakle, da Marija nije po djelovanju čovjeka, već po kreposti duha sv. plodnom učinjena. Što se pako sv. Josip nazivlje otcem u sv. evangjelju kadkad, a i sama bl. djevica Marija ga tako nazivlje, to se on nazivlje zato, jer on imadjaše istu brigu i ljubav prama Isusu, koju imade pravi otac s pravim svojim sinom; i jer on bijaše pravi zaručnik bl. djevice Marije, to bijaše i Isus njegov, kao on, koj se bješe od njegova porodio; nejma se dakle radi toga vjerovati, da je Isus po sv. Josipu začet bio, buduć da sv. evangjelje govori, da se samo Josip zvaše i bijaše jedan od onih ljudih, koji otajstvo neznadjahu. On je bio otac Isusov, al ne pravi otac, jer nam sv. pismo svjedoči, da kakono je neizgovorno njegovo vječno porodjenje, da je isto tako neizgovorno i vremenito (Is. 53); te kako bez matere porodjen od vieka od otca nebeskoga, tako da je od same matere bez otca porodjen u vremenu na zemlji.

Ovo je ona izvrstnost osobita i čudnovata zadržana za sama Isusa. Budući on najsvetiji, dapače sama svetost; sveto imalo je biti i začeće njegovo; i zato nijedan čovjek nije imao u njega djelovati, nego sám duh sveti, koj je vrelo svetosti. Nadalje zapamtite si, da kad se govori u vjerovanju, da je Isus začet bio po duhu svetom, nejma se razumieti, kao da je sama treća božanska osoba presv. trojstva djelovala pri otajstvu utjelovljenja; već su ovdje sve tri božanske osobe zajedno djelovale; jerbo štogod Bog djeluje izvan sebe u stvorenih stvarih, to sve tri osobe zajedno djeluju, kako nas vjera uči, niti jedan više od drugoga djeluje, ili štogod bez drugoga čini. Ništa nemanje, jer kakono običaje se stvaranje davati otcu, odkupljenje sinu, posvećenje duhu svetomu; premda se vjeruje, da jednako i otac, i sin i duh sveti, dakle svi tri zajedno ovo djeluju, tako začeće Isusovo, premda je učinjeno po djelovanju, ovo osobito duhu svetomu pripisuje. Prvi razlog je, jer budući je otajstvo utjelovljenja, otajstvo ljubavi, jer nam je po njem očitovao najveću svoju ljubav, zato pristojno daje se duhu svetomu, koji je ljubav ista otca i sina. Drugi razlog je, jer je običaj sv. pisamah davati duhu svetomu posvećenje sv. stvarih, zato se njemu i namienjuje začeće Isusovo, da se razluči od začeća inih ljudih; jer budući takovo začeće učinjeno nije po hotenju tjelesne požude, već po gorućoj ljubavi vjere; sve je bilo čisto, sve sveto, sve božanstveno. Radi ovih i drugih razlogah, koje propušćam, govorimo, da je Isus začet po kreposti duha svetoga.

Iz dosada navedenih nemože se zaključiti, da je duh sv. otac

Isusov, a Isus njegov sin. Nije bo istina, da je sin koje stvari sve ono, što biva od nje; već je tu potrebno još, da bude iste vrsti i da se učini po porodjenju iste naravi. Zato premda duh sveti učinio je tielo Isusovo, ništanemanje nije ga učinio od bitja svoga, nego od bitja bl. djevice Marije, i učinio ga je po kreposti svojoj i po djelovanju sa svim duhovnom i božanstvenom; i onaj čovjek, komu je dao bivstvo u utrobi bl. djevice Marije bio je doisto djelo njegovo; učinjen bio je od njega, al nije dio od njega, i porodjen od njega; začet po kreposti njegovoj, al ne od njegova bivstva. Zato gospodin Isukrst, koji je pravi sin Boga otca, koliko se tiče njegova vječna poroda i pravi sin bl. djevice Marije, na koliko se tiče porodjenja njegova vremenita, nije, a nit se reći nemože sin duha svetoga, jer od njega nit je od vieka, nit u vremenu rodjen, premda je po čudnovatoj kreposti njegovoj začet bio.

Bilo je dakle čudnovato začeće Isusovo u početku njegovu, jer je začet bio po duhu svetom. Al nemanje čudnovato je takodjer radi načina, na koj se dogodilo. Što se nijednomu čovjeku nesgadja, već od prvoga časa začeća svoga bio je on podpuni čovjek. U onaj čas, u koj bi učinjeno u utrobi bl. djevice Marije njegovo presveto tielo, u onaj isti čas bi i duša razložita s njime sjedinjena; od onoga istoga časa imao je sve znanosti i mudrosti božje. Premda bijaše djetešce zatvoreno u utrobi matere, ipak duša njegova nebijaše bezposlena; ona vidjaše i znaše sva, i od onda već počeo je o našem spasenju raditi; riečju, on bijaše savršen čovjek, ne po dobi, već po mudrosti, ne po snazi tiela, nego po kreposti razuma, ne po veličini udah, nego po zrelosti i podpunosti ćućenjah.

A nit se je samo duša, nadarena sa svimi milostmi i svetostju, u onaj prvi čas začeća sjedinila s tielom, već u onaj prvi čas s dušom i tielom sjedinilo se je i božanstvo tako, da čovječanstvo Isusovo nit jedan čas nije bilo bez božanstva. Neimamo dakle dieliti čovječanstva Isusova od njegova božanstva; govori bo sv. Ivan (Ps, 1. p. 4.) *tko razdieljuje Isusa nejma u sebi duha Isusova.* Isusovo dakle čovječanstvo nebijaše ni jedan najmanji čas bez božanstva, već se je odmah, čim bi učinjeno čovječanstvo, s njim sjedinilo božanstvo; te tako u Isusu, premda su dvie različite naravi, čovječanska najme i božanska, ipak jedna je samo osoba i to ne čovječanska, nego božanska.

Da pako sve, što sam do sada obširno govorio u kratko kažem, to je ono, što nas uči vjera u prvome dielu drugoga članka. Uči nas najme, da je njegovo začeće istinito bilo i zajedno po čudu učinjeno. Istinitost njegova začeća zadužuje nas, da izpoviedamo, da

je Isus pravi čovjek nam spodoban, koj ima jednu dušu razložitu i tielo pravo, kako mi imademo, porodjeno od djevice Marije. Način pako čudnovati, na koj se ovo začeće učinilo, zadužuje nas, da vjerujemo, da je ovo začeće učinjeno samom krepostju duha svetoga, bez ikakova djelovanja čovječjega; da sv. Josip premda je bio pravi zaručnik bl. djevice Marije, ništanemanje nije bio pravi otac Isusov. Zadužuje nas zatim, da vjerujemo, da u onaj isti čas, u kom učinjeno bi čovječanstvo Isusovo, da se je u onaj isti čas božanstvo sjedinilo s čovječanstvom, i tako sin božji postao čovjekom pravim, i tako se izpuni ovo veliko otajstvo utjelovljenja.

Nadalje nije dosta. dragi moji, da mi ova otajstva pameću samo vjerujemo, već je tu potrebno, da ih u sva naša djela uvažimo. Iziskuje vjera, istina je, da se ovimi poznanstvî razsvietle naše pameti; nadalje iziskuje i hoće, da se od ovih istih poznanstvah srca naša užežu ljubavi božjom. To je dakle ta svrha, iz koje je sin božji sišao s neba i došao na ovaj sviet, put našu na se uzeo, da mi, videći neizmiernu ljubav božju prama nam, koja ga je sklonula na to, da mi velim ljubav ljubavju vratimo onomu, koj nas je toliko ljubio. Je li nam dakle mogao bolje ljubav svoju izkazati, nego što ju je izkazao, učiniv se slugom za nas, da nam prvašnju slobodu vrati; uzamši naše slabosti i nevolje, da nas spasi; sišao je iz visine i došao u ovu suznu dolinu, da nas uzvisi u slavi svojoj; gospodin gospodujućih ponizio je sama sebe uzamši na se priliku sluge, da nas biedne sebi prilične učini? — Ovo je, dragi moji! neizmierna ljubav! kojom se on, koj je nevidjen u svojoj naravi, vidjenim učini u našoj. Onaj, koga veličini nejma svrhe, zatvori se vàs u utrobi jedne djevice; onaj, koj nije mogao trpiti, učini se umrlim i smrti podložnim dragovoljno; dà, sin božji učini se sinom čovječjim! Kakva dakle valja da bude naša harnost, naša ljubav prama njemu? Za koga valja dakle, da odsad živimo, nego za samoga Boga, koj nas je toliko ljubio? On se je nam dakle darovao sasma; što nam preostaje drugo, nego da i mi sebe njemu žrtvujemo i darujemo? Slavimo dakle i nosimo, ponukuje nas apoštol, našega Boga u našem tielu, u našem duhu. Nosimo ga u tielu, jer on uzamši naše tielo, njekim načinom ga je božanstvenim učinio; zato nemojmo ga nagrdjivati, čineći ga služiti nečistoći i zloći. Nosimo ga u duhu, promišljajući često otajstvo ovo i probudjujući u nas ćućenja zahvalnosti i ljubavi. Ovako čineći neće biti neplodna naša vjera, već će doprinieti u nas one plodove pravde i svetosti, koji da se u nas porode, sin božji dostojao je čovjekom postati.

Nauk XIV.

Drugi dio trećega članka: „Rodjen od Marije djevice." Porodjen Isusovo.

U prošastome svome govorenju razložio sam vam u kratk začeće Isusovo po duhu svetom; danas ću vam pako predočiti okolic čudnovatoga Isusova porodjenja, koje nam se dokazuju popisane p sv. Luki; a to zato, jer se u njih zadržaju duboka otajstva sv. vjere iz kojih se naučiti možemo, da u srcih naših dobre želje gojimo, koj nas zajedno nukaju na nasliedovanje.

Sv. evangjelist Luka počima porodjenje Isusovo ovako: *U on vrieme izadje zapovjed od cara Augusta, da se popiše sav sviet*, t. da se prebroje svi podložnici, koji bijahu pod oblastju carah rimskil Za izpunjenje takove naredbe podjoše, kao što pripovieda evangjelist svi, da se upišu, svaki u svoj grad. Podje pako i Josip iz Galileje grada Nazareta u Judeju u grad Davidov, koji se zvao Betlehem, d se javi s Marijom, svojom zaručnicom, koja bijaše trudna. Zadržim se ovdje, dragi moji! jedan čas, da promislimo čudnovata djelovanj providnosti božanske. Nije se to slučajno dogodilo, da ti upravo ono vrieme izadje takova zapovjed od cara? — Ne; nego to je bi upravljanje premudroga providjenja božjega, koj se hotì takim načino služiti, da izpuni svoje božanstvene odluke. Spasitelj se je mor uslied proročanstva prorokah roditi u Betlehemu; da se dakle to pro ročanstvo izpuni, bilo je potrebno, da iz Nazareta, gdje obitavaš dodje bl. djevica Marija u Betlehem upravo u ono vrieme, kad im djaše poroditi. Zapovjed cesarova, da svaki dodje u svoj grad i in svoje upiše, ganu Josipa i djevicu Mariju, te se odpute do Betlehem i kad bi tamo prispjeli, dodje vrieme, da ona rodi, i tako se je ima izpuniti ono, što Bog rekao bijaše prije mnogo vremena o vremen tome porodjenju sina svoga.

Drugo dobro, koje Bog izvede iz ovoga brojenja puka od ca naredjena, jest to, da se po tome svim očituje, da je nadošlo o vrieme, kad se spasitelj svieta po svjedočanstvu prorokah imadja poroditi. Proroci nisu samo prorekli, da će se u Betlehemu porodi Isus, žudjeni svieta spasitelj, pače oni su prorekli takodjer i vriem kad će se poroditi; prorekli su, da će se onda poroditi, kad v Židovi neće imati kralja od svoga naroda; i kad zapovjed Rimljan po svem svietu bude vladala; što se i zbilja dogodi, jer tada je v

udjinac vladao u njihovoj zemlji. To je sve dakle očito svjedočanstvo, la su se u Isusu sva proročanstva izpunila, što ih prorekoše proroci, i o roditeljih, o mjestu i o vremenu, i da je on onaj obećani i tako željno očekivani spasitelj svieta.

Pristupimo sada opet k evangjelisti, te slušajmo što on dalje pripovieda. Dok bijahu oni u Betlehemu, veli sv. Luka nadalje, nalodje vrieme, da ona rodi. I porodi svoga prvorodjenoga sina. Porodi ga, al na koj način? — Na sasvim osobiti, na način sasvim čudnovati. Nije bl. djevica radjajuća sina svoga nikakve bolesti trpila, koje sve druge žene radjajuć djecu svoju trpe radi grieha Evina. Nije u ovom porodjenju bilo nevolje i nečistoće, koje se dogadjaju u porodu drugih ljudih, već ona, kako je bez oskvrnjenja začela božanstveno diete, tako ga i porodila neoćutiv nikakove bolesti nit nevolje. Sve je čisto bilo u ovom čudnovatom porodjenju, sve sveto, sve božanstveno. Ovo porodjenje neučini štetu prečistoj majci, nego ju još izvrstnijom i slavnijom učini. Izadje sin božji iz utrobe prečiste bl. djevice Marije, kako cviet izlazi neuvredivši svoga stabla; kako izlazi voda iz vrela čisteći ga; ili kako traci sunčani prolaze kroz staklo nerazbijajuć ga, i u ničem nekvareć. Duh sveti kakono na začeću tako i u porodjenju Isusovu stavi svemoguću svoju kriepost, i u isto vrieme, u koje učini plodnom bl. djevicu Mariju, u isto, velim, vrieme uzdržà ju djevojku bez oskvrnjenja. Ovo je dakle ono čudo, koje prije mnogo vremena bijaše prorečeno, da će se dogoditi svietu; veleći angjeo: Evo začeti češ i porodit sina. Ovo isto u mnogih stvarih bì znamenovano. I na ovaj se osobiti način pristojalo, da se porodi onaj, koj imadjaše biti spasiteljem svieta, da imade u sebi i narav čovječju, i pogrdam ljudskim da podložan nebude; da se prilikuje ostalim ljudem u naravi, nu da se od ostalih ljudih razluči u svom početku i svom porodjenju. Zato slave toliko sveti otci bl. djevicu Mariju, da ona sama ima ovu osobitost čudnovatu, da zajedno bude i majka i djevojka. Slavimo i mi, o dragi moji! i našega spasitelja, da je on hotio tako osobitu učiniti majku svoju. Veselimo se i mi s Marijom majkom i djevicom, koja je sama blagoslovljena medju ženami i slavljena od svih narodah, ter naučimo se pomnjivo čistoću čuvati, koja kriepost Bogu je toli dopadna i draga, da se je hotio od jedne matere poroditi, koja je i prije porodjenja, i u porodu i poslje poroda prečista djevica ostala. Ovako nas sv. vjera o njoj uči, ovako i u vjerovanju izpoviedamo, kad govovorimo: *Rodjen od bl. djevice Marije.*

Kada porodì bl. djevica Marija svoga jedinorodjenoga sina,

povì ga, kako veli sv. Luka. u pelene i položì u jasle; jer nemogoše dobiti mjesta u gostioni. Nemislite, dragi moji! da se je ovo dogodilo bez uzroka; nije, sve je učinjeno to po odredjenju božjem. Bog je hotio, da budu sva mjesta zauzeta, i da nijedno nebude prazno za Josipa i Mariju osim jedne proste štalice, da bi se ondje porodio spasitelj svieta, i da bi se vrhu malo slamice položio. Je li spasitelj došao na ovaj sviet, da nas bjedne i nevoljne spasi, koji bijasmo izgubljeni, potrebno je bilo, da nam pokaže najpreči put na spas, da nas već u nježnoj svojoj mladosti svojim primjerom pouči; da nije niti sramota, a niti prava nesreća biti siromakom; jer se je on sám, gospodar neba i zemlje hotio u siromaštvu i prostoti roditi, i u njoj cieli svoj život probaviti. I evo od početka već počamši veliki posao odkupljenja ljudskoga, uči nas primjerom ono, što nemogaše riečju. On je put, kojim stupati, s prilikom uči nas istinu, koju sliediti imamo; prilikom uči nas, da se nebojimo suprotivštinah, koje se dogadjaju. Vi ste izvan pravoga puta, tako nam on govori, koji ljubite bogatstva, nasladnosti, časti, veselja ovoga svieta; varate se misleći. da su ovo prava dobra, i da u njih sreća stoji. Ako želite srećni biti, potrebno je, da zagrlite siromaštvo, patnje, pogrde; to je prvi nauk, koj nas prilikom uči, čim je na ovaj sviet došao. Ovo nas uči štalica. slama, pelene, vrieme, mjesto i ostala, koja su se sbila kod porodjenja njegova, da imamo svjetovna dobra mrziti a ljubiti siromaštvo.

I doisto, da bi ova dobra, koja se od svieta za dobra smatraju, bila prava dobra, nebi ih Isus toliko pogrdio. Mogao se je on doista poroditi u bogatstvu, u časti i slavi; al on nije hotio; jer akoprem takovo slavno porodjenje pristojalo bi se njegovu veličanstvu. al nije pristojno našoj potrebi. Znao je on dobro, da požuda za bogatstvom, nasladnostju, oholost i pohlepnost za poštenjem, čašću, da su to bolesti naše, koje nam smrt zadavaju; da dakle satare u nas ove požude, suprot njim postavi svoje siromaštvo, svoju patnju, svoje poniženstvo. Da uništi pohlepu za bogatstvom, onaj, koj je bogat nehtjedè imati kod porodjenja svoga, nego prostu štalicu, a za postelju malo slame. Da predobije ljubav za nasladnošću i požudami tjelesnimi hotì se poroditi usred velike zime, o po noći, kad je najveća zima, a nejma u što se zagrnuti. Napokon da predobije ljubav za izpraznom slavom i ohološtju, dodje na ovaj sviet, a sviet ga nespoznadè; sakri svoje veličanstvo u spodobi maloga djetešca, ostaviv slavu svoju, leži slab u jaslicah; riečju, on traži da bude siromašan, pogrdjen, zabačen.

Isus dakle porodjen za nas, ljubi siromaštvo, poniznost i pokornost, a mi da dulje težimo za dobrî zemaljskimi, da se nasladju-

jemo, izpraznost ljubimo, dočim vidimo evo gospodina gospodujućih, gdje golotu, zimu, ubožtvo trpi? Ne, dragi moji! ne tako. — Dobra ova sva zemaljska traju od danas do sutra; tražimo si mi dakle ona dobra, koja nas vjekoma sretnimi učiniti mogu.

Učimo se od Isusa, spasitelja našega, siromaštvo dobrovoljno podnašati, sliedimo ga; on bo nas sám zove, da ga nasljedujemo; a kako ćemo ga nasljedovati, ako nećemo ono trpiti i onako raditi, kako nas on uči i zapovieda nam, da činimo? Sretnih i presretnih nas, ako uvieke tako činili budemo; nesretnih nas, ako protivno budemo radili. Možemo učiniti, samo, ako hoćemo; imamo liep primjer, sliedimo ga, i dobro bude po nas. To je, što nas okolnosti porodjenja Isusova uče; spasonosan doista nauk; al možemo se takodjer naučiti mnogo koristna i spasonosna iz onoga, što se poslje porodjenja Isusova dogodi, zato promotrímo u kratko i ova.

Bijahu pako i pastiri u onome kraju, koji su bdili i čuvali stada svoja. Pa evo, angjeo gospodnji stade medju nje i božja ih slava obasja; a oni se vrlo uplašiše. Reče im pako angjeo: Nebojte se; jer vam evo javljam veliku radost, koja će biti svim narodom; jer se porodio najme danas u gradu Davidovu spasitelj svieta, koji je gospodin Isukrst. Evo vam znaka: naći ćete diete u pelene povijeno i jasle položeno. I u čas postade s angjelom množtvo nebeskih četah, koje su hvalile Boga govoreći: *Slava Bogu na visini, a na zemlji mir ljudem dobre volje.* Oh koliko uzrokah imademo ovdje, da se čudimo neizmiernoj mudrosti božanskoj i neizmiernomu njegovu milosrdju. Došao je dakle onaj željni spasitelj, porodio se je; dakle došaštje njegovo nije moglo sakriveno biti i ostati, jer nebi nikomu moglo biti koristno, kad nikomu nebi bilo očitovano. Ovdje bi lasno tko mogao upitati, na koj se dakle način on očitovà? — Možebiti čudesî, da se po njih svim očituje njegovo veličanstvo i mogućnost; da se tako ganu svi, veliki i mali te pohrle pokloniti se rodjenomu spasitelju? Mi, koji smo kratka razuma mislili bismo, da se je tako imalo učiniti; nu mudrost božanska drugačije odredi. Kao što najme kraljestvo Isusovo nije imalo biti zemaljsko i prolazeće, već duhovno i vječno, i jer on dodje na ovaj sviet, da nas oslobodi i to ne silom i jakosti, već primjeri i naukom, tako se on s oćutljivimi njekimi znamenji očitovà, da drugi videći ta znamenja njega i dostojanstvo vjere spoznadu. Nadalje on se neukazà svim, a nit dolazi na ovaj sviet slavom, već u siromaštvu i prostoti, to pako zato, da nas već u svojoj mladosti svojim primierom pouči, kako imamo mi hvale i slave svjetovne bježati, a ljubiti poniznost i pokornost.

*

Druge razloge, zaradi kojih je Bog samo njekim malim odabranim hotio očitovati porodjenje svoga sina, navadjaju sveti otci. — Mogao bi ovdje tko pomisliti, zašto je bio porod Isusov najprije pastirom javljen? — Zato bijaše pastirom javljeno, dragi moji! jer time htjede Bog pokazati, da se rado druži s priprostimi, ubogimi i pobožnimi ljudmi, kao što bijahu upravo pastiri, a na ohole usuprot da mrzi. — Isus je došao, da nas odkupi i da nas pomiri s razsrdjenom božjom pravednosti; ovo pako veliko djelo imao je izpuniti mukom i smrtju svojom na križu, prikazav sebe svomu nebeskomu otcu na žrtveniku križa i svoju vlastitu krv proliv za naše spasenje, za naše pomirenje. Nadalje da bi se on bio s očitimi znamenji očitovao, tko on bijaše, tko bi se bio pronašao, koji bi ga mučio, propeo i umorio? — A da toga nije bilo; da on najme nije umro za nas, nebi bio sviet odkupio. Da se je pako on s čudesi neobičajnimi očitovao svietu, to bi ljudi lasno mogli misliti, da on nije pravi čovjek; što on bijaše. Iz ovih dakle i drugih uzrokah htjede mudrost božja, da bude porodjenje njegovo otajno, te da se samo malim, priprostim očituje.

Malim se je dakle očitovao, ili bolje pastirom, koji su svoja stada čuvali, a ne mudracem svieta; jer Bog, komu je osobito drago i milo obćiti s priprostimi, kojim milost svoju daje, dočim se oholim suprotivi, htjede, da mudrim ovoga svieta bude sakriveno ovo veliko otajstvo, i samo poniznim, siromašnim očitovano. Da se je angjeo gospodnji ukazao i naviestio porodjenje Isusovo mudroznancem i farizeom, oni bi bili tada sva moguća tražili i nastojali, da bi ili sasvim zaniekali, da to nije istina, ili bi barem sumnjali i u njega nebi htjeli vjerovati; dakle njim se neočitova, već siromašnim i prostim pastirom, a to zato, jer oni, čim prostiji bijahu, tim sposobniji primiti istinu. Zato prosvietljeni oni unutra od kreposti božanske, bez ikakove sumnje vjerovaše angjelu božjemu, i porodi se u njih želja, da vide to božansko djetešce i da mu se poklone, s toga i govorahu medjusobno: Ajdemo do Betlehema, da vidimo ovo, što nam je Bog očitovao. I odoše, govori sv. evangjelje, s velikom hitnjom; što sve dokazuje ljubav i goruću njihovu želju.

O koli liepe i koristne nauke odovud crpiti možemo za naš duhovni napredak, od odabranja siromašnih pastirah, kojim hotì Bog očitovati porodjenje sina svoga, a ne drugim možnim, da se naučimo ljubiti poniznost i prostotu, a mrzimo na oholost i lukavštinu; da cienimo ono, što je Bogu drago i ugodno, a mrzimo i bježimo, što se njemu nedopada. Nemojmo u dobra svieta ovoga, dragi moji! sreću svoju stavljati, koja su nam više putih za dušu škodljiva; nemojmo

se tužiti vrh siromaštva i nevolje, jer su ona, ako ih trpljivo podnosimo, od mnoge nam koristi. Ljubav, one vruće želje, koje rodjenomu spasitelju pastiri izkazaše, hvala i slava, koju dadoše Bogu, sve to uči nas, kako imademo mi zahvaliti Bogu na tako velikoj milosti. Pastiri čim im bijaše po angjelu naviešteno rodjenje spasiteljevo, odoše u Betlehem, da se poklone spasitelju; mi se pako prenesimo mišlju onamo, te motrimo to božanstveno djetešce, koje nam se za spas porodi. Gledajmo okom vjere Boga porodjena u prostoj štalici, zavijena u pelene, položena u jaslice, gdje zimu i golotu trpi, on, koj je svemogué, kralj kraljevah, gospodin gospodujućih. Tko bi takav bio, da videći ovo sve, što božansko to djetešce za nas trpi, da mu nebi zahvalan bio i ljubio ga? — Povratiše se, kako pripovieda sv. evangjelje, pastiri hvaleći Boga; sliedimo mi liepi taj primjer, te hvalimo Bogu, što nam je po svome velikome milosrdju darovao sinka svoga jedinorodjenoga; hvalimo ga i slavimo neprestano. Sretne nas, dragi moji! ako ovo bude naša zabava za života, t. j. ako budemo mi svedj pred očima imali ovo neizmierno milosrdje božje, te mu svedj hvalili; to ako budemo činili, to ćemo onda mi biti oni ljudi dobre volje, kojim je Isus porodivši se mir donio, mir, koj će nas ne samo u ovome životu sretnimi i zadovoljnimi, već i na drugom vjekoma sretnimi i blaženimi učiniti.

Nauk XV.

Vrhu riečih: „Rodjen od djevice Marije.“ Izvrstnost blažene djevice Marije.

Pokazav vam u prošastom svojem govorenju porodjenje sina božjega, spasitelja svieta, naumio sam vam danas govoriti o presretnoj onoj djevojci, koja je jedina dostojna bila postati majkom sina božjega. U ovome članku vjerovanja spominju evangjeliste i apoštoli blaženu djevicu; tumačećim nam čitavo vjerovanje valja, da vidimo i upoznamo pobližje, tko je bila ta djevica, po kojoj primismo spasitelja svieta. Danas ću vam dakle pokazati 1. *prevelike izvrstnosti blažene djevice Marije*; a zatim 2. pokazat ću vam u *kratko njezino previsoko dostojanstvo, na koje je povišena*, odkud ćete lasno uvidjeti moći zajedno, kako ju štovati imademo.

Već samo ime one presvete djevice, koja bì odabrana od Boga, da bude majkom jedinorodjenoga sina njegovoga, to *ime*, velim, samo zadržaje u sebi velika otajstva; i znamenuje velike stvari, s toga i veli sv. Luka: *djevica se pako zvaše Marija*; to govore takodjer i apoštoli o ovom članku, dočim vele, da je Isus rodjen od djevice Marije. Što znači dakle Marija? — *Marija, to će reći gospoja i takodjer ufanje*, veli sv. Epifanij; a to zato, jer porodi onoga, koj je gospodar neba i zemlje i jedino ufanje svega svieta. Ime ovo tumači se takodjer na drugi način i veli se *Mira morska*; jer ona porodi neumrli, dragi kamen na burnome moru ovoga svieta, komu, davši Isusa na sviet, doni tišinu i vedrinu. Napokon ime to znači *zviezdu morsku*; *jer djevica Marija*, veli sv. Bernard, *je ona sjajna, krasna zviezda, koja sa svojimi primjeri prosvjetjuje more svieta ovoga*. Radi česa i sv. otci ovo presveto ime toliko štuju i slave. *Želja moja je*, govoraše sv. German carigradski, *da ime majke božje bude najposljednje ganutje moga jezika, da s ovim imenom u ustih odletim na vječni pokoj. Ime tolike kreposti i izvrstnosti*, govori njeki drugi, *kad se imenuje, da se veseli nebo, raduje zemlja, nasladjuju angjeli; ime, koje je razgovor pravednih, ufanje grieśnikah, strah i trepet vragovah.* Budući dakle, da je ovo presv. ime tako otajstveno i toli izvrstno, kolike ì kakove nemoraju biti izvrstnosti i kreposti istom one gospoje, kojoj to slavno, presv. preodičeno ime pripada?

Bog je od vieka odabrao bl. djevicu Mariju, da u njezinoj utrobi njegov božanski sin čovjekom postane, i da se od nje čudnovatim načinom porodì; s toga ju je hotio takodjer i svimi milostmi i darovî nadariti i obogatiti, da ju dostojnu učini, majkom postati takova sina. Čujmo malo, što govori bogoljubni Bernard veleći: *da se je pristojalo, da spasitelj svieta hotijući čovjekom postati, majku, od koje se imadiaše poroditi, svimi mogućimi izvrstnostmi nadari i uresi, da tako bude dostojna njega poroditi*, s toga hotì on upravo, da bude ona već od začeća svoga tolikimi darovî obdarena, koliki sve stvorove zajedno uzete nisu zapali. Riečju, hotio je, da bude svieća ne samo svih ženah, nego i svih ljudih, dà istih angjelah. Promotrimo pobližje ove tri stvari, kojimi Bog htjede nju od svih ostalih razlučiti.

Ona je bila najprije po prorocih prorokovana i u sv. pismu različitimi stvarmi znamenovana. *Zavirimo malo u sv. knjige*, veli Bernardo, *i naći ćemo na sto mjestih spomenutje Marijino*. Tako vidimo u početku, čim je Adam sgriešio, reče Bog vragu u prilici zmije: *Stavit ću neprijateljstvo medju tobom i ženom; i žena će satrti*

glavu tvoju. Dobro pazite, dragi moji! na rieči: *i žena će satrti glavu tvoju.* Koja se imade ovdje razumievati druga žena, nego Marija? — S ovimi riečmi htjede reći: da će doći vrieme, u komu će se uništiti po jednoj ženi ona sramota, koja je po Evi došla na pokolenje čovječansko; htjedè reći, da će iza Eve doći Marija, koja će Evinu budalaštinu popraviti svojom mudrosti; njezinu oholost svojom poniznosti; i na mjesto otrova, koj po Evi na sviet dodje, da će svietu presladki doći i vječni plod. Slušajmo malo Izaiju proroka, što on govori o djevici Mariji: *Evo djevica će začeti i poroditi sina, komu će ime biti Emanuel*, što pako znači: *Bog s nami.* Koja je druga žena, koja bi, poslje kako je začela i porodila, djevojka neoskvrnjena ostala? — Nijedna, dragi moji! ta milost i izvrstnost je jedinoj bl. djevici Mariji u dio pala.

Da stanem ovdje nabrajati sva ona proročanstva, u kojih bijaše dj. Marija prorokovana po prorocih, i sva ona znamenja različita, kojimi bi ona preznamenovana, kojimi htjede Bog pokazati, koliko ona u krepostih sve druge žene nadkriljuje, tako da se o njoj izpunilo ono, što se u knjizi priričjah upìsano nalazi, da u milosti i bogatstvu darovah božjih ona sama nadkrilila je sve množtvo ženah ostalih; ova i sva druga da stanem ovdje navadjati i pripoviedati, nebi mogao na kraj doći.

Darovao je dakle Bog nju milostmi i izvrstnostmi; nu nemojte misliti, dragi moji! da ju je darovao, kad je već odrasla, — ne, — već ju on darovà u početku njezina začeća u utrobi matere njene tako, da nijedan samo čas nije ona bila, kao ostali ljudi, sužnjica vražja, te tako učinì, da, dočim drugi ljudi život svoj počimaju u stanju grieha, Marija ga počè u podpunoj milosti božjoj. *Drugim svetcem*, govori sv. Jerolim, daju se mjerom milosti od Boga; Mariji pako bez mjere, u najvećoj obilnosti i to toliko, da nit je ona mogla više primiti, a nit joj je Bog mogao više dati. Oh kolika je dakle morala ova obilnost biti! Mjerite ju, dragi moji! i nećete moći izmjeriti, tražite joj priliku, i nećete ju naći.

Ništanemanje obilnost ova milostih neostà svedj u jednoj te istoj mjeri, nego već od prvoga časa njezina življenja tja do najposljednjega svedj bi više povećavana. Ostali ljudi, dok su slabi u tielu slabi su i u pameti, nemogu ni zlo ni dobro činiti. Al u djevici Mariji narav pretečena milostju još od prvoga časa začeća imade podpunu službu razuma i razloga; još od najprvoga časa pamet njezina bì razsvietljena izvrstnom svjetlostju mudrosti i njezino srce užgano gorućom ljubavi; s toga i bijaše vàs duh njezin zabavljen hva-

ljenjem Boga i razmišljanjem, i sve njezino srce podpuno ljubavi. Od tolikih neizbrojnih milostih božjih, koje u njoj bijahu, nebijaše nijedne, koja bi zaludu bila; sve moći svoje i kreposti upotrebi, da se Bogu dopane. Riečju, sve u njoj poslovaše, sve plod donosaše, i dostojanstvo te milosti se u njoj uzmnožavaše; pa upravo s toga, kakono ona bijaše od svih stvorovah bogatija u milosti, tako i bijaše od svakoga stvora krepostnija i sjajnija u životu.

O da bi vam samo mogao izbrojiti one kreposti, koje je bl. djevica Marija djelovala i pokazati, kako su bile osobite, kako velike, kako izvrstne, onda bi istom mogli njeko poznanje njezine prevelike svetosti imati; al su one tolike u broju i takove, kojih razum dokučiti, ni jezik dostojno hvaliti nemože. Kazat ću vam dakle ono, što drugi bogoljubni o njoj rekoše, i to je, da, štogod *je ona djelovala*, sve to bijaše čistoća, sve mudrost, sve istina, sve milosrdje, sve pravda, sve svetost; s toga se i može punim pravom nazvati vrtom razkošja, u kojem svakovrstno cvieće posadjeno bijaše, i iz koga se miris svih krepostih izlievaše. U njoj osobito procvate djevojačka postidnost, živahnost vjere i ponizna bogoljubnost. Ona je bila prva, koja je prikazala samomu Bogu čistoću djevojačku. Bijaše prečista djevica ne samo tielom, nego i pameću nepripuštajući, da joj i najmanje nečista misao u pamet udje. I za čistoćom toli brižljiva bijaše, da je pretrnula kad s angjelom govori. Ako promislimo njezinu poniznost, dragi moji! koliko ćemo ju duboku vidjeti, jerbo je znala, da je ova kriepost temelj svake svetosti, i zato ju je upravo najviše ljubila. Čitava života svoga bježala je slave, hvale, te ljubila pogrdjenja; i premda bijaše od Boga nadarena milostmi vrh svih stvorovah, premda odabrana za majku božju, ništanemanje nije se ponosila, niti proslavljala, već se od svih za najnedostojniju smatrala; svu slavu Bogu davaše. Što ćemo reći o onoj gorućoj ljubavi, kojom je svedj Boga ljubila? *Nitko nemože*, govori njeki svetac, razumjeti njezine plamene ljubavi, nit izreći užganja srca njezina. Kakono je sveudilj promišljavala dobrotu božju, tako je takodjer sveudilj sdruženo bilo srce njezino s Bogom. Kakono poznanstvo izvrstnostih božjih, koje imadjaše Marija, nadkriljuje poznanstvo svih ostalih svetih, tako i ljubav njezina pram Bogu bijaše veća od svih svetih. Završimo i kažimo sa sv. Ivanom Zlatoustim, *da Marija u svetosti nadkriljuje nebo i zemlju.* — Tko bijaše od nje svetiji? — Nit patriarke, nit proroci, nit apoštoli, niti kerubini, nit serafini, nit svi angjeli, a još manje sva stvorenja vidjena i nevidjena.

Dosad sam govorio o onih uzvišenih krepostih i izvrstnostih,

kojimi obdari Bog bl. djevicu Mariju; vrieme je, da govorim o veličini postojanstva, na koje bì od Boga povišena. Doista ima se reći, da je ovo odveć veliko dostojanstvo Marijino, budući je nju Bog tolikimi osobitimi darovî i milostmi za sina svoga pripravio i odredio. Zaradi ovoga dostojanstva preteče Bog tolikimi proročanstvî i znamenji njezino porodjenje; zaradi ovoga dostojanstva već od početka njezina začeća neizrečenu obilnost milostih joj dade; zaradi ovoga dostojanstva hotì Bog, da bude ona medju svimi stvorovi najkrepostnija i najsvetija; i ovo dostojanstvo je materinstvo božje. Može li se reći višja stvar; ili može li se na zemlji i na nebu naći dostojanstvo više od ovoga ili barma spodobno ovomu?

Doista, Marija je mati božja, i u ovome nadkriljuje neizmierno sva dostojanstva. Bilo je krivovjeracah, koji su hotjeli lišiti Mariju ovoga dostojanstva; nu sv. mati crkva sve takove osudjuje za pokvaritelje prave vjere božje, i svim zapovieda, da se ima vjerovati, da je bl. djevica Marija prava i istinita mati božja; jer premda božanstvo našega spasitelja Isusa nije se od nje počelo, ništanemanje budući Isus u utrobi njezinoj nije se samo kao čovjek začeo, nego s čovječjom božanstvenu narav sjedinio i kao pravi Bog i pravi čovjek od nje se porodio, to se ona ima držati za pravu i istinitu majku božju. Te kakono naše matere, premda se od njih nezačimaju naše duše, nego samo tjelesa, a Bog duše izvan njihova bitja stvara i u tjelesa stavlja, ništanemanje nezovu se matere samoga tiela ljudskoga, nego i duše i tiela, t. j. čitavoga čovjeka; tako i bl. djevica Marija, premda od nje se nije porodilo božanstvo Isusovo, ništanemanje budući se u utrobi njezinoj sjedinilo božanstvo s čovječanstvom, i to onaj isti čas, čim se je čovječanstvo začelo i vas Isus pravi čovjek od nje porodio, to se punim pravom imade zvati pravom i istinitom majkom božjom. Tko bi drugčije vjerovao, taj nebi pravi krstjanin bio.

Utvrdivši ovu pravu istinu, promislite sada dragi moji! koliko je dostojanstvo bl. djevice Marije, kao prave matere božje. Dostojanstvo doista toliko, da ga sv. Toma nazivlje neizmiernim, i to poradi dobra neizmiernoga, koje je sám Bog porodjen od bl. djevice Marije, te s toga nijedno nemože biti veće dostojanstvo od ovoga, ni uzvišenije, ni bolje, kao štogod od Boga bolje ništa biti nemože, nit veće. To je takovo dostojanstvo, da je sv. Bonaventura mogao reći, da premda je Bog svemoguć, i mogućtvo njegovo se na sve proteže, ništanemanje nemože učiniti bolje, veće, i izvrstnije majke, nego što je učinio Mariju, majku Isusovu. *Isukrst je toliko od angjelah veći,* veli apoštol, *koliko je veće i plemenitije ime, koje je on zadobio*

(Žud. 1.), komu je od angjelah ikada Bog kazao: *Ti si moj sin?* — Tako isto, velim ja, dragi moji! o izvrstnosti Marijinoj; ona je toliko veća od angjelah u dostojanstvu i izvrstnija u plemenitosti, koliko je veće i izvrstnije ono slavno i odičeno ime, koje nepripada angjelom, već jedinoj blaženoj djevici majci Isusovoj. Je li ikada komu od plemenitih nebeskih duhovah kazo: *ti si moja mati?* — Svi oni blaženi duhovi nisu ništa drugo, nego sluge božji; a sama Marija ima ovu slavu, da se zove, a ne samo da se zove, već da i jest zbilja mati božja. S toga i, kakono medju svimi stvorovî neima nijednoga, koj bi Bogu bližji bio od matere božje, isto tako neima stvora, koj nebi a i nije od nje nižji u dostojanstvu; sve što nije Bog, jest nižje od nje, sám Bog je vrhu nje, t. j. višji.

Doista užjega veza već nemože biti medju dvimi osobami na ovome svietu, nego što je onaj medju materom i sinom; a to zato, buduć je krv njihova mješana, i bitje sina je od bitja materina postalo; ako je pako tomu tako, to ja onda pitam, koje stvorenje može ipak Bogu bližje biti od Marije, koja je prava njegova mati? — Ona je dala bitje i život vremeniti sinu božjemu; od njezine prečiste krvi postadè njegovo tielo; ona ga je devet mjesecih u presv. svojoj utrobi nosila, porodila, svojim djevojačkim mliekom dojila; s toga i božanstveni sin kao štogod poznaje na nebu svoga božanskoga, vječnoga otca, koj ga je od vieka porodio, tako poznaje na zemlji prečistu bl. djevicu Mariju za svoju majku, koja ga u vremenu porodì; s toga i ona, budući ga rodila, dojila i odhranila, zadobila je svu oblast onu vrhu njega, koja i ostalim materam vrhu svojih sinovah pripada, dapače Marija je zadobila veću oblast vrhu sina božjega, Isusa, nego druge matere vrh sinovah svojih, i to zato, jer oblast drugih materah razdieljena je medju nje i otce, od kojih se nemanje djeca radjaju, dočim Marijina oblast nije razdieljena, buduć se Isus od nje *sáme* bez otca porodio. Nadalje oblast ostalih materah je vremenita i prolazeća, koja po smrti sinovah prestaje, ali oblast Marijina je vječna, kao štogod je i sjedinjenje božanstva s čovječanstvom u Isusu vječno; s toga će i ona moći uvieke kazati: *Ovaj*, *Bogočovjek jeste sin moj*. Od ove oblasti, koju ona kao mati vrh sina božjega imade, sliedi, da ona njemu može i zapoviedati; čita bo se u sv. evangjelju, da joj je Isus pokoran i poslušan bio. Evo, dragi moji! dokle dopire dostojanstvo Marijino, da ona njekim načinom biva gospodarica i oblast imade zapoviedati istomu svomu Bogu, s toga i veli sv. Bernardo, *da šta Isus učinì*, *on nemože razumieti*, *ili je stvar čudnovatija*, *da*

se Bog podloži stvoru, ili da stvor po oblasti zapovieda Bogu, stvoritelju svomu.

Ako je dakle toliko dostojanstvo Marijino poradi uzkoga sjedinjenja, koje je medju materom i sinom, to ono, (najme dostojanstvo), nije manje izvrstnije poradi priličnosti od onoga, koje zadobi sin s božanstvenim otcem. Ovaj vječni Bog otac uzdignuvši Mariju na dostojanstvo, da bude majkom sina božjega, ne samo darovao joj je svoga sina vlastitoga; sina, koga je od uvieka još on porodio; sina, koj je s njime jednak u naravi, nego htjede on, da ga u vremenu porodi i to takvim načinom, da ovo njegovo vremenito porodjenje prilika bude onoga vječnoga porodjenja. Buduć da, kako ga otac od uvieka radja od vlastitoga svoga bitja, dajuć mu tielo. Nadalje, kao što ga otac poradja bez matere, tako ga je začela Marija od vlastitoga svoga bitja, tako ga je i Marija bez otca začela; kao štogod ga otac poradja djelom preplodnoga svoga razuma, tako ga je Marija začela privoljenjem svoje volje; radi česa i ako gleda vječni otac u svome sinu onaj kip, koga je od vieka već porodio, gleda u istome sinu Marija onu narav, koju je u vremenu porodila, te tako ako se otac diči u svome sinu, diči se i Marija u istome, te kao štogod Bog otac tako i Marija mati Isusova pravo govore: *Ovo je sin moj preljubljeni. O čudna dostojanstva*, začudjen kliče sv. Toma Vilanovski, *da žena imade s Bogom otcem sina jednoga!* Nek uzvisuju drugi svetci njezino toli uzvišeno dostojanstvo slavnimi imeni: kraljice angjeoske, gospoje svieta, odkupiteljice pokolenja čovječanskoga! — nam za hvalu njezinu dosta je to znati, da joj je vječni otac dao svoga vlastitoga sina. Veće od ovoga dostojanstva biti nemože u jednome stvoru, jer nijedan stvor nije bližji, nit nemože dražji Bogu biti od Marije, matere božje.

Budući je Marija tako Bogu draga radi previsokih svojih izvrstnostih, tako uzko sjedinjena s Bogom, radi dostojanstva, na koje bi uzvišena, je li moguće, dragi moji! da si mi mogućniju obraniteljicu kod Boga imati i želiti možemo?

Ako je crkva sveta uvieke poznala, da je utočište svetih kod Boga moguće, koliko veće, koliko li mogućnije neće biti istom utočište Marijino, koja ne samo, da je izmedju svih stvorovah najdražja i najpovoljnija Bogu; jer je najveća, nego je i najbližja Bogu; jerbo je mati sina božjega? Pa ovo je upravo ono, što nas ima poticati, da štujemo takovu moguću gospoju; ovo je upravo ono, što ima oživiti naše ufanje, što nas ima potaknuti, da se u svih naših potreboćah svim zaufanjem k njoj utičemo, preporučajući se njezinoj mogućoj obrani i zaštiti!

Govoreći o mogućoj obrani, navest ću vam jedan dogodjaj iz svetoga pisma. Opaki *Aman* lažljivo potvori, da se puk razpršuje i nesluša kralja; začuv to *Asver* kralj, razsrdi se nad pukom židovskim te dade napisati knjige, koje po svem kraljestvu razpošlje, naredjujući u njih, da se jedan dan vàs puk imade poubiti. Začuv to kraljica *Ester*, koja takodjer iz sredine ovoga puka bijaše, naumi poći kralju, da ga moli, da se puku smiluje. Vidivši kralj Asver, sjedeći na prestolju kraljicu Ester, dopane mu se vrlo, te ju zapità: *Šta želiš ti kraljice Ester?* koja je prošnja tvoja? — da i polovinu kraljestva moliš, dao bi tebi. Na što ona odgovori: Kralju! drugo nemolim od tebe, *nego da mi daruješ život moj i puk moj*, za koga te molim. Piši druge knjige po kraljestvu, opozovi naredbu te učini, da se nepoubije puk; jer ja nemogu živa ostati, gledjuć pomor puka svoga. — Što je tražila, to takodjer i zadobila; kralj pisaše druge knjige, i opozove svoju naredbu, i puk prije razžalostjen i pogrdjen, bì razveseljen i proslavljen.

Pretežki i premnogi griesi, dragi moji! ne potvoreni, već počinjeni od nas podžižući pravednu srdjbu božju vuku osvetu pravde božje vrhu naše glave. Za osvetom viču svete crkve od nas pogrdjene; osvetu zovu kuće opojene bludnostmi; za osvetom viču prevare, kradnje, izdajstva i mnoga druga zla, i evo! Bog već pruža osvetljivu svoju desnicu, i kako strašne kazne imale bi vrhu nas doći, da nemoli za nas bl. djevica Marija, majka naša, svoga božanskoga sina: *Daruj mi*, govori ona njemu; *daruj mi dušu moju, za koju te molim, i puk moj, za koj te prosim. Daj, predragi moj sinko, ako me ljubiš, smiluj se puku ovomu, jer nemore mirno srce moje gledati, da nevoljno gine pod bičem srdjbe tvoje!* Sin, slišajući majku svoju predragu, odgovara joj: *Zaradi tebe uztežem kazne, i griešnikom opraštam! Moli i zahtjevaj majko moja, štogod tebi volja, jer ako tebe neuslišam, koga ću uslišati?* (3. kralj. 2.)

Svikolici dakle, da rečem sa sv. Bernardom, koji god ste na moru ovoga svieta mučeni i uznemireni, nemojte odvratiti svojih očiuh od presvietle zviezde Marije, ako nemislite poginuti! Ako vas progone napasti, zovite Mariju; ako vas muče nesreće, preporučajte se Mariji. Ako pomislite na množinu svojih griehah, te se smutite, ili ako se bojite oštrine pravde božje, to zazivajte u pomoć bl. djevicu Mariju, tu moguću zaštitnicu; bili griesi, pogibelji i nevolje velike, kako mu drago, zazivajte samo u pomoć Mariju, te se nemojte bojati! Ona će vam biti vodja, jakost i podpora, vaše spasenje. Ona će vam izprositi od svoga božanskoga sina i jakost u napastih

i u pogibelji slobodu, u žalostih razveseljenje. Nezbacimo izpred očiuh, dragi moji! ono ponukanje sv. Bernarda, da, ako zadobiti želimo plodove utočišća bl. djevice Marije, to mi moramo nasljedovati primjer njezina presv. života; ter kako ona neizmierno ljubi božanskoga svoga sina Isusa, tako valja da ga i mi ljubimo. O Marijo, djevo presveta, majko božja! moli ti za nas grješnike i izprosi nam od tvoga sinka milost, da uzmognemo nasljedovati tvoje uzvišene kreposti, po kojih si ti zavredila najvećom postati medju svimi stvorovi; izprosi nam milost, da dostojno uzmognemo štovati tvoje dostojanstvo, dostojanstvo, po kom ti najbližje pristupaš Bogu i najviše si proslavljena medju svimi blaženimi i odabranimi! — da tako te nasljedujući i štujući premila majko naša! dostojnimi se učinimo u svakoj zgodi oćutiti moguću tvoju obranu i zaštitu! — Amen.

Nauk XVI.

O četvrtom članku vjerovanja: Mučen pod Poncijem Pilatom. Muka Isusova.

Muka, koju za sudca Poncija Pilata podnì premili naš spasitelj Isus za spasenje pokolenja čovječanskoga, jest veliko otajstvo, koje nam u ovom četvrtom članku vjerovanja kazuju apoštoli za naše promišljanje. Otajstvo, koje zadržaje u sebi neizmiernu ljubav Boga otca, koj je za nas nevoljne dao svoga jedinorodjenoga sina, al i ljubav Boga sina, koji da nas spasi satire sama sebe, predajuć se na neizmierne muke i istu nemilu smrt. O ovom dakle otajstvu naumio sam vam mili moji! govoriti. Pokazat ću vam dakle danas: 1. *Tko je onaj, koj trpi;* 2. *Za koga on trpi i* 3. *koje nam je dobro donio on svojom mukom.* To troje ćemo danas koristno a nemanje i potrebno promišljavati; jer bez toga bezkoristno bi bilo kazivanje muke Isusove, o kojoj sam u budućem govorenju govoriti naumio.

Prvo na što nam promišljavajućim muku Isusovu, valja osobiti obzir uzeti, jest to, da ponajprije promislimo, tko je bio onaj, koj je takovu strašnu muku podnio? — Onaj bio je Isus, pravi Bog i pravi čovjek. Kao čovjek bijaše tako liep i plemenit, da se o njem u pjesnih govori (Pism. 44.), *da je bio najljepši izmedj svih čovječanskih sinovah. Njegova glava prilikuje prečistomu zlatu; oči slične krasnima*

očima golubice; usta plemenitim liljanom, koji ugodni miris daju (Pjes. 11. 5.); on bijaše tako liep i tako plemenit, da najžalostniji, videći ga, morao se razveseliti.

On bì medju svimi ljudmi najponizniji, najpokorniji, najkroći tako, da se nikada radi primljenih nepravdah nije tužio. Bio je on najpravedniji, najsvetiji tako, da nije nikad ni najmanje samo zlo učinio, pa upravo s toga nije morao pokoru činiti za vlastite svoje griehe, kad ih, kao što jurve kazah, ni počinio nije, nit ih je mogao počiniti, buduć on bijaše najsvetiji.

Neizmierno dobar i milosrdan bijaše, jer je on kroz čitav svoj život mnogim dobro učinio, sliepim je vid vratio, gluhim je sluh dao, hrome i mnoge druge je izliečio. Dometnimo jošte i to, da je bio poradi podpune razgranjenosti tiela po duhu svetomu najme u utrobi bl. djevice Marije začet najnježnijih čuvstvah, zato i svaka najmanja patnja zadavaše mu peeveliku bolest. Tko može biti tako tvrdoga srca, da se, gledajući takova izvrstna čovjeka, nežalosti, videći ga u mukah toli nagrdjena, da mu se ni lice nepoznaje?

Nu što je još više, je to, da taj toli nemilo mučen i nagrdjen čovjek, jeste zajedno i pravi Bog. On je jedinorodjeni sin vječnoga Boga otca; Bog porodjen od Boga, svjetlost od svjetlosti, pravi Bog. *On je onaj, koj je*, kao što veli sv. Pavao, *postavljen od vieka baštinikom svihkolikih stvarih: onaj, po kom su sve stvari stvorene: onaj, koj budući svjetlost slave otčeve, i prilika bitja njegova, svojom riečju i voljom nosi, t. j. upravlja i uzdržaje svekoliko. On je onaj, komu se klanjaju angjeli, koga izpovieda crkva, proslavljuju mučenici, koga apoštoli podpuno hvale Boga svojega; on je onaj, od koga protrnjuju vragovi; onaj, kojega volju izpunjuju sva stvorenja, i budući podpuno blažen usrećuje on u raju sbor svetacah.*

To je onaj isti sin božji, koj po neizmiernoj svojoj ljubavi htjede na se uzeti našu narav, čovjekom postati, roditi se i za sudca Poncija Pilata tako okrutno mučen, bičevan, trnjem krunjen, propet i umoren biti.

Ako ovo samo ozbiljno promislimo, nije moguće, da se nebi razžalili i proplakali! — Bog dakle, stvoritelj neba i zemlje je onaj, koj se je od prevelike muke i bolesti u vrtu krvavim znojem znojio, izdan po nevjernom apoštolu, uhvaćen, vodjen od sudca do sudca, od svih mržen, psovan, bičevan, trnjem okrunjen, te kao sudac svih živih i mrtvih na smrt osudjen, na križ propet, umoren! *Tko je ikada čuo što takova? ili vidio tomu slična šta?* veli Izaia prorok (Isai 66.) Da

je takova šta trpio angjeo, to bismo se imali čuditi i njega žaliti; a što nećemo činiti, dragi moji! znajući, da je sve ovo trpio pravi Bog, pram kojemu su svi stvorovi ništo i ništa! Ovo je, ovo je onaj sin božji, pravi Bog, pa vidimo što sve trpi.

Isus je pravi Bog i zajedno pravi čovjek, dakle u njem su dvie naravi, božanska i čovječanska; istina je, da božanska nije trpila u Isusu; a to zato, jer budući ona u sebi nepromjenljiva, nije podložna nikakovoj patnji; trpila je dakle u Isusu narav čovječanska. Budući su u Isusu dvie naravi, božanska i čovječanska, a osoba jedna, božanska samo, i budući da je nadalje u Isusu božanstvo sjedinjeno s čovječanstvom i to u jednoj osobi božanskoj, sliedi, da je dakle onaj, koj je jedinorodjeni sin Boga otca, s njime jednak u veličanstvu i u svih izvrstnostih; da je ovaj dakle podnio progonstva, pogrdjenja, muke, dà istu smrt na drvetu križa. Govorimo mudrac je trpio, propet i pokopan bio i to poradi duše; drugo velimo, jer se sve to tiela tiče. Tako je spasitelj sin božji, gospodin slave, po naravi božanskoj, ništanemanje pravo se i tako veli: Bog je bio mučen, propet, umro i pokopan, što se sve na narav čovječansku proteže, jer on nije kao Bog, nego kao čovjek trpio; s toga i premda su u Isukrsta dvie naravi, to ipak nisu dva Isukrsta, nego samo jedan, odkud zajedno sliedi, da onaj isti Isukrst, koj je pravi Bog, budući je zajedno i pravi čovjek, da je on, velim, bio mučen, propet, umro i pokopan. Djelo to je neizmierne mudrosti božanske, veliko čudo njegova mogućstva i neizmierne ljubavi, dà, on budući po svojoj naravi božanskoj netrpljiv, pronašao je način, na koji bude mogao trpiti, sjedinivši najme u osobi božanskoj, božansku narav s čovoječanskom, te nije stvoritelj svieta samo time zadovoljan bio, da je postao čovjekom, već on htjede pogrdjen biti od ljudih, svojih stvorovah, i niti time posve zadovoljan, hotio je mučen i propet na sramotnom križu izdahnuti. O koliko je ovo poniženje, o kolika neizmierna ljubav!

Mogao bi ovdje tko ovako reći; pa zašto je on hotio tolika trpiti? možda je dužan bio? ili kroz to svoju kakovu korist tražio? — Nije, tako, dragi moji! nije, on nit je bio dužan, nit je svoju korist tražio, pa to je upravo, što čini čudnovatiju njegovu muku. Za koga je dakle on trpio? Ah! dragi moji! za nas, za nas trpio je, koji smo prah zemaljski i jedno ništa; za nas, koji smo toliko nevoljni i biedni, da sami po sebi ni dobro pomisliti nemožemo, kamo li učiniti; za nas, koji bez njega ni ganuti se, ni živiti nemožemo. On, stvoritelj neba i zemlje podnio je muku za nas svoje stvorove nevoljne; on

kralj naš, trpio je za nas podložnike svoje; on bogat i moguć, mučen je za nas slabe i siromašne. Oh ljubavi neizmierne!

Stavimo, da jedan mogući kralj ove zemlje, da usreći narod svoj i zadobije mu sreću, bogatstvo i veselje, taj, velim, isti mogući kralj skine sa sebe kraljevsku odjeću, krunu, i druge kraljevske urese, pa da se uputi u daleke krajeve, muči se i trudi, nepazeći na pogibelji, koje mu priete, da isti život pogubi; ne samo to, već da izbilja život pogubi; — to bi doista stvar ta bila vrlo čudnovata, i jedva bi se vjerovati mogla. Što nijedan kralj za svoj narod učinio nije, učini mnogo više Isus za nas svoje stvorove. On, koji je Bog neizmiernoga veličanstva, slave i uživanja, učini se za nas pogrdom i ruglom svih ljudih. O ljubavî neizmierne!

Pa jesmo li mi bar zaslužili i dostojnimi se učinili, da on toliku ljubav prama nam izkaže? — Ništanemanje, dragi moji! On ne samo, da u nas nije našao nikakova dostojanstva, već usuprot preveliku opakost; jer osim što bijasmo opaki, bijasmo još i u griehu, zarad koga upravo i bijasmo pogrda i ruglo pred licem božjim. Svi smo začeti u griehu, i zato bijasmo svi sinovi srdjbe, robovi vražji, neprijatelji božji, u propasti vječnoj. Premda nedostojni bijasmo, ipak smilovà se pravdi božjoj, da podnese muku te da nas tako svojom mukom i smrtju izbavi prokletstva vječnoga, u koje po griehu umrle oživi. O koli neizmierno je milosrdje božje! Da li bi se tko od ljudih našao, koj bi pripravan bio svoj život žrtvovati, da krivca smrti izbavi? — Neznam, dragi moji! bili se koj našao medju ljudmi, koj bi se odvažio na što takova; pa eto to učini Isus, sin božji, on se žrtvovà za nas krivce, samo da budemo slobodni, samo da se spasimo.

Nije on, dragi moji! samo za griešnike krv svoju na križnom drvu prolio, nego takodjer i za one ljude, koji namjesto da budu mu zahvalni i da hvale mu na mnogobrojnih dobročinstvih, namjesto, velim, da mu hvale, oni ga još gorje izsmjehavaju, pogrdjuju i nepravdu mu čine; al nepazeć on na toliku njihovu opakost, hotio je i za nje trpiti; hotio, da i za nje krv proteče iz presv. njegovih ranah, za nje je umrò on na križnome drvu. Da je on samo za one trpio, koji imadjahu dobri biti, koji se imadjahu svedjer čuvati od uvrede njegove, i sa svom pomnjom nastojati povećati njegovu slavu, za ove, velim, da je on samo trpio, to bi ljubav njegova neizmierna već tada bila; al što ćemo kazati na to, budući on nije samo za dobre, već i za one trpio, koji riedko kad, ili bolje nikada nepromišljaju njegove muke, koji se dobročinstvah primljenih nespominjaju,

već od dana do dana neprestaju griesî svojimi njegove rane i muke ponavljati? — I ovo je upravo ono, što neizmiernu čini njegovu ljubav, koj dade život svoj za nas i pregorke muke podnese za nas, premda je predvidio, da ćemo biti tako opaki griešnici i nezahvalni stvorovi.

Isus je dakle umro za nas griešnike, al znajte, dragi moji! da Isus nije samo za sve griešnike u obće muku trpio i umro, već za svakoga napose, tako, da svaki može kazati s Apoštolom (Gal. 2). *Gospodin moj ljubio me je toliko, da je zaradi mene sebe na najgore muke i smrt rinuo.* Recite dakle svaki pojedini ono, što govoraše sv. Ivan Zlatoust: *Gospodin Isus toliko je trpio za me samoga, da sam ja sám bio na svietu griešnik, koliko je trpio za sve kolike griešnike, s toga sam mu ja sam toliko dužan, koliko da je za sama mene sve trpio, što je ipak za sve podnio i pretrpio. Ljubav njegova je tolika bila, da kad bi ja sám bio, da bi za mene bio toliko učinio, koliko za svekolike učinio. Kad se on u vrtu krvavim znojem znojio, kad je mučen i bičevan bio, propet i umro, o tada mišljaše na mene i za me prikazivaše sve one muke pravednosti božanskoj, kao da bi ja sam bio griešnik jedini na zemlji.* Ako ova ozbiljno promišljavali budemo, nije moguće, da se neprobude ćutjenja zahvalnosti i plamen goruće ljubavi u naših srcih! Što nam sve valja činiti i pretrpeti, dragi moji da ljubav ljubavju vratimo premilomu svomu spasitelju Isusu, koj htjede toliko za nas pretrpiti? —

Ako pak na svrhu pomislimo, sbog koje Isus htjede toliko trpeti i zatim na ona neizmierna dobra, koja nam je svojom mukom i smrtju pribavio, to nam se mora još veća ljubav u naših srdcih pobuditi. — Iz koje dakle svrhe, ili bolje, zašto htjede on toli strašne muke podnieti? — Čujte zašto! — zaradi nas ljudih i radi našega spasenja htjede on podnieti tako strašne muke. Zaradi nas, jer biasmo robovi vražji, neprijatelji božji, sinovi srdčbe, sinovi protjerani iz raja i podložni vječnoj propasti; stoga nam je hotio pribaviti slobodu, izbaviti nas iz robstva vražjega, pomiriti nas s Bogom, izbaviti od prokletstva, riečju, On htjede nas spasiti.

Kazao sam, da nas hoti izbaviti iz robstva vražjega. Vi dobro znate u kako strašnome robstvu držao je vrag sav sviet prije došastja Isusova. Prisvojio si biaše pameti i srdca čovječja. Pameti držaše u tmini neznanstva i zla mišljenja; srdca pako svezana za bogatstvom, izpraznošću, nasladnošću i griesi. Štovanje i klanjanje, što jedinomu pripada Bogu, biaše si prisvojio ražširujuć po svietu krivobožtvo, tako, da se crkve sagradjivahu i posvećivahu njemu u slavu; da bude dakle

oblast njegova satrta i sviet, da se iz duboka sna neznanstva i krivovjerstva uzbudi, došao je Isus na zemlju, da svojim sv. naukom prosvietli ljude, te tako satare vlast vražju. Ovo kraljevanje vražjega razrušenja malo prije svoje muke i smrti prorekao je Isus govoreći: *da je došlo vrieme, da bude strmoglavljen opaki poglavica vrag, da se nesili na svietu.* Onda se dogodi, da angjeo snidje s neba imajući ključ propasti i veliku verigu u ruci svojoj, i popade zmaja, guju staru, koj je djavao i sotona, sveza ga za hiljadu godinah; baci u propast i zatvori, da nezavodi više narode; te tako se onda dogodilo, da ljudi oblasti tmine oslobodjeni, prenešeni bješe u kraljestvo sina Božjega. Biesni, srdi se, istina je, pakleni vrag žaleći toliko izgubljenje: traži sve moguće načine, da nam se osveti, koji smo iz njegovih rukuh utekli. Budući on dakle kao i pas na kratko svezan zato ipak lajati može i ugristi samo one, koji se k njemu približuju, te kad se dogodi, da nas rani s budalaštine naše, muka Isusova služi nam za liek, da se opet izliečimo.

Isus nas dakle izbavi strašnoga toga vražjega robstva, te nam zajedno pribavi milost i pomirenje s Bogom. Svi ljudi, koji se poslje Adama rode, rode se u griehu, svi su krivci uvredjenoga veličanstva božjega, mrzki Bogu, sinovi srčbe božje i podložni pokori vječnih mukah. Da dakle Bog nas opet primi u milost svoju, da se š njime pomirimo, potrebno je bilo ukrotiti i utažiti njegovu srčbu i pravednosti njegovoj zadovoljiti. A da se utaži ta srčba i zadovolji pravednosti božjoj, zahtievalo se je posvetilište, koje je u stanju osloboditi čovjeka onoga, što ga Bogu mrzka činjaše. Al koje to posvetilište, koje bi tolike ciene i moći? Nisu tu bila dovoljna sva posvetilišta živinah, nego se htjede jedan čovjek prikazati posvetilištu za sve ljude. Nu koj je bio taj čovjek, dočim griešnik nemogaše to učiniti, a i mi svi smo griešnici? — Bilo je potrebno dakle, da taj čovjek bude presvet, bez ikakova grieha, kakav biaše naš premili spasitelj Isus, koj je čudnovato začet od djevice Marije po duhu svetom, spodoban nam ljudem u naravi, i u svem osim grieha. On dakle prikaza za ljude posvetilište Bogu i došav na ovaj sviet reče: *Budući da posvetilišta i prikazališta nisi primio, nit je tebi drago bilo pogubljenje živinah, koji se po zakonu prikazuju, tad sam kazao, evo ja dolazim da izpunim volju tvoju. U kojoj volji,* govori sv. Pavao, *smo posvećeni po prikazanju na posvetilište tiela Isusova.* Stoga i Isus po muci svojoj i smrti učini, što učiniti sva posvetilišta nemogahu. Duše naše oprao je svojom krvlju, ukrotio srdjbu božju, i utvrdio mir medju nebom i zemljom.

Nadalje kao što god ljudi griešeć neizmierno zadužili su se Bogu, to pravedno biaše, da se dostojno pravednosti božanskoj zadovolji i povrati poštenje Bogu griehom oduzeto; tako Isus, premili naš spasitelj namiri ovaj neizmieran dúg i podpuno zadovolji pravdi božjoj. Tko bi ipak bio mogao zadovoljiti, da nije sin božji dao cienu svoje presvete krvi? — Uvreda učinjena veličanstvu, bješe neizmierna, stoga i drugi zadovoljiti nije mogao, nego onaj, koj u sebi imadjaše dostojanstvo neizmierno. Ovaj pako nije mogao drugi biti, nego upravo Isus, koji budući pravi Bog i pravi čovjek zajedno, kada kao čovjek trpljaše muke, kao Bog davaše jim cienu neprecenjenu. Zato prikazav sama sebe za nas na križu Bogu otcu, prikaza njemu cienu ne samo priličnu dúgu našemu, nego mnogu veću i stoga govori pjesnik: *da je takovo odkupljenje bilo vrhuobilato, i gdje je obilovao grieh preobilovala je milost.* I s ovom cienom premili naš spasitelj nije samo ono zaslužio, što dosta biaše, da se uništi grieh, već nam mnogo više zasluži, jer ne samo da smo oslobodjeni od grieha, već smo oslobodjeni takodjer mukah i kaznah, te smo podpuno preporodjeni, opravdani, posvećeni, učinjeni braćom Isusovom i sinovi božjimi po milosti, kojom nas posini. Nismo mi nadalje izliečeni samo od naših nesrećah već smo nuz to i povišeni na dostojanstvo mnogo višje, nego je narav naša. Riečju sva dobra duhovna, kojimi smo obogaćeni, svi sakramenti, kojimi smo providjeni, sve milosti, koje nam se daju, jesu plod one ciene, koju za nas plati Isus mukom svojom, te nam povrati pravo, koje griehom izgubismo, na kraljestvo nebesko. O mnogobrojnih dobarah, koja nam pribavi Isus svojom mukom!

Da sve to, što sam dosada o muci Isusovoj obširno govorio u kratko rečem, velim i pitam vas zajedno, dragi moji, bi li se mogao koj naći, koj bi, promisliv dobro ovo: *Tko je onaj, koj je muku trpio; što je sve trpio, i za koga je sve trpio*, tako hladnokrvan bio, i nebi u sebi probudio čuvstva iskrene ljubavi i zahvalnosti? — Il nećemo možda mi, krivci i griešnici ništa trpiti, dočim sin božji, najpravedniji i najsvetiji koj je, za nas je toliko podnio? Trpimo s toga, dragi moji i podnašajmo marljivo sve bjede i nevolje tuge i žalosti, koje život ovaj sprovadjaju, bolesti i progonstva, trpimo velim sva ova, trpljivo podnašajmo, jer smo krivci! Bog je iz ljubavi prama nam sva ova trpio, a mi da netrpimo? — mi da mu nevratimo ljubavi njegove ljubavlju svojom? — Napokon dragi moji, Bog nas je izbavio iz robstva vražjega, te učinio baštinici kraljestva nebeskoga, zašto dakle da se opet svojevoljno predajemo i da budemo robovi vražji? zašto bi izgubili iznova milost Božju? zašto da si zatvaramo iznova griesmi vrata kra-

ljestva nebeskoga? Nemojmo, dragi moji, činiti tolike nepravde spasitelju našemu; nemojmo si štete činiti sami, već imajmo svedj pred očima gorku muku sina božjega i ovo će učiniti, da budući dionici njegovih mukah na zemlji, budemo takodjer dionici njegove vječne slave na nebesih! —

Nauk XVII.

Muka Isusova. Dokazuje se, što je Isus trpio na duši.

Troje je zlo preveliko, koje sa sobom donosi nesretni grieh Adamov na sviet, kojim je otrovano sve pokolenje čovječansko, to je ono što nam kazuje sv. Ivan govoreći: *„Sve što je na svietu jest poželjenje puti, poželjenje očiuh i oholost življenja."* Čim prvi naš otac okusi zabranjeni plod, odmah se u njemu neuredno nagnuće porodi, te tako ovo nagnuće zajedno s griehom na sve ljude prodje; stoga i mi svi čim se rodimo, nagnuće u sebi ćutimo za tjelesnimi požudami, dočim nam se duhovna neugodna čine. S toga i onaj čovjek, kojega jedino veselje je bogatsvo, koj izprazne hvale i časti traži, koj se nasladjuje u svojih griešnih požudah, gubi se i ljuto se vara misleći, da je jedino u ovome prava sreća; takav namjesto da je sretan, traži grieh i upada u najveću nesreću. Drugi Adam premili naš spasitelj Isus, koj je došao na ovaj sviet, da tu neurednost po griehu Adamovu u sviet donešenu izpravi, izpraznosti ljudskih veseljah protustavi svoje žalosti; izpraznosti slave ljudske, svoje pogrdjenje; izpraznosti ljudskih nasladnostih, svoje pregorke muke. I podnesavši on pregorku muku na svojoj duši, muku u poštenju, pretežku muku u svome tielu, stavi on i liek proti onim trim smrtnim ranam, od kojih je pokolenje čovječansko umiralo. Danas ću ja samo govoriti o prvih mukah, najme o bolestih, koje podnese Isus na duši svojoj.

Isus, premili naš spasitelj, htjede pred mukom svojom blagovati s učenici svojimi zadnju večeru, u kojoj tako njim kao i nam dade najveći zalog svoje ljubavi ustanoviv sakramenat presvetog tiela svoga; dade im najposljednje nauke i svjete, ponukajući ih, da se medjusobno ljube, kad im proreče, da će mnoga proganstva morati trpiti propoviedajuć sv. evangjelje po svem svietu, kad im naviesti svoj odlazak, obećav im došastje duha svetoga, moleći svoga otca i preporučajući mu sve one, koji imadjahu u njega vjerovati, prodje

zatim preko potoka Cedrona, koji razstavljaše Jeruzalem od gore maslinske, gdje biaše vrt, u koj unidje sa svojimi učenici. Vrt suprotivniji od onoga, u koj bješe Bog stavio prvoga čovjeka. U onom biaše drvo života, u ovom pako imadjaše Isus brati plodove smrti. Onaj biaše natopljen od četirih velikih riekah, ovaj imadjaše se natopiti prolitjem krvi i suzah, koje će ga učiniti mjestom strahote i žalosti. Onaj biaše živa prilika stanja blaženih, ovaj predstavljat će strašne one muke, koje griešnike čekaju. Prvi Adam bi stavljen u onaj vrt pun veselja i razkošja, dočim drugi Adam unidje u vrt, da kuša u njem svaku bolest, žalost i muku; ali, jao kakove žalosti on i muke u njem trpi!

Čim on u onaj vrt unidje, unidje u more veliko bolestih, žalostih i mukah, i to takovih mukah, koje bi mu imale više putih smrt zadati, da ga svemoguće božanstvo nebude u životu uzdržalo. Kao nagle i silne rieke unidjoše u dušu njegovu svake žalosti, svaki strah i smrtna bolest, koje svemu strašne zadavahu muke, koje čim unutarnije bijahu, tim težje biahu. Stoga kazujuć svojim učenikom žalostno svoje stanje reče im: „*Žalostna je duša moja tja do smrti.*“ Odkuda, o gospodine tolika smutnja i žalost u tebi, koji si na zemlji veselje žalostnih, a na nebu sreća blaženih? — Znana i poznana je tebi muka i žuka smrt, koju imaš podnieti; iz te bo svrhe došao si na ovaj sviet; predvidio si muku svoju, i odavna prorekao; želio si da ovo vrieme nadodje skorom, pa evo sad kad je ipak nadošlo tako se smućuješ, toliko žalostiš i mučiš? — Tako je, dragi moji! nu nemojte misliti, da se on zato, jer se dogadja, od straha ili slabosti smućuje i žalosti; o ne, to sve čini goruća ljubav, prepušćajući po čudu da sva ova suprotivna gibanja unidju u srdce njegovo, da mu muku zadaju.

Isus, jer nas neizmierno ljubio, hotjaše ne samo na tielu, već još i na duši svojoj trpiti. Razsrdjeni žudije mogli su ga mučiti na tielu, al ne na duši. Biči ožaloštjivahu njegova presveta uda, al nebijahu kadri, ožalostiti njegove duše; nu neizmierna ljubav učini, da mu duša oćuti sve muke, koje tielo trpi, i hoti, da prije nju muči, nego se muke na tielu izvrše. Neizmierna je bila i goruća ljubav, koja velikim čudom zapostavi sladkosti, koje iz blaženoga vidjenja uživaše duša Isusova; uzev joj tako svako prokrepljenje, pusti ju sasvim mučiti od žalostih, očito prikazavši joj sve strašne muke, koje se od neprijateljah pripravljahu.

Više putih dogodilo se je a i dogodi se, da ukazljiva zla uznemiriše i žalosću mu napuniše srdce i dušu, kojoj ljute zadadoše

rane i bolesti. Nu kakovu smutnju i žalost poćutiti mora onaj istom čovjek, koj već unapred zna, da će veliko zlo doći na njega, pače vidi ga da je blizu, i zna, da ga mimoići nemože; to doista može zadati smrtnu ranu; pa to bilo je poznato Isusu, premilomu našemu spasitelju. Prikazaše se očito u njegovoj pameti svekolike muke, koje za malo vremena trpiti imadjaše, koje muke su mu se tako živo prikazale, kao da ih je očima gledao i sve na tielu svome ćutio. Vidio je on krvnike prenemili bičevi oružane, te mu se je činilo, kan da upravo tada svu srčbu vrhu njega izlievahu, ćutio je bol ljutih njihovih udaracah, i rane mu ozlediše dušu i srce. Vidio je krunu iz trnja spletenu, te mu se činjaše, kan da je trnje probolo već glavu njegovu. Vidjaše napokon križ, te kan da bi već propet na njem bio ćutio je bol ranah rukuh i noguh probijenih. Riečju, premda nebiahu još krvnici u bivstvu, nit od njih još primaše bičeve na svoje tielo, vidio je on ništanemanje sve one krvnike u pameti, i sve one pregorke muke oćuti u duši svojoj, koje poslje na svom tielu imadjaše trpiti. Dapače, dragi moji! ako mi dobro promislimo one muke i bolesti, koje Isus u vrtu na duši svojoj podni, to su bile doista težje od onih, koje je podnio poslje na svome tielu. Mnoge su bile istina i različite, i pregorke muke, koje su za vrieme mučenja njegova uda mučile, zatim ove muke bile su razdieljene, nisu bile sve zajedno; a u vrtu nisu bile muke razdieljene, nego su bile sve zajedno, svekolike mučile su u jedno vrieme dušu njegovu. Zajedno trpio je i pljuske i bičeve. O kolika bila je njegdje ta muka!!

Pridajte tomu još, dragi moji! onu bolest, koju mu griesi naši zadaše. *Nosio je on na sebi*, ko što veli Izaia prorok, *sve bolesti naše, jer učinivši se on našim spasiteljem postavi Bog vrhu njega* sve naše griehe, zloće i opačine. Zato pokriven sa znamenji griešnika držaše onaj, koji nije nikada sagriešio, vrh sebe stavljene svekolike sadanje, prošaste i dojduće griehe. Koliko je bilo griehah, ubojstvah i bludnostih i inih, sve kolike držaše on na sebi. O kako strašno je stati pod takovom množinom griehah, kolika mora biti bolest, uzmoći za tolike i tako mnogobrojne griehe zadovoljiti pravdi božjoj?

Da uzmognemo dobro razumjeti veličinu bolesti, koju Isusu vidjenje ljudskih griehah zadade, potrebno bi bilo, da mi najprije težkoću i zloću njihovu dobro razumijemo i uvidimo. Mi sami, da što takova unapred vidimo, prestrašili bi se i razžalostili, te nam se nebi ni najmanje na čudo dalo ono, što se o njekih pokornicih čita, koji spoznav zloću svojih griehah, kojimi su Boga uvredili, od same su žalosti umrli. Premili naš spasitelj poznao je odurnost i zloću grieha

najbolje; al ujedno i dobrotu i izvrstnost božju uvriedjenu poznavaše i težkoću ove uvrede. Kolika je morala biti upravo stoga njegova žalost i bolest, dočim bi pogledao na tolike milione pretežkih griehah, kojimi bi predobri Bog uvredjen, al ne samo bi, već biva i bit će uvredjen do svrhe svieta? Stoga i je on toliku bolest i žalost imao, koliku bi bili morali imati svi ljudi, dočim je on svih ljudih griehe na se uzeo; bolest toli žestoku, da razdieljena medju sve ljude, mogla bi i pojedinim smrt zadati. Uvrede Bogu od griešnika počinjene neizmiernu mu žalost zadavaše, te ih neizgovorno mrzaše; al kad pogleda na se, vidio se u sredini toli mnogobrojnih griehah, koje bješe na se uzeo. Mislite, dragi moji! koliko ga to ožalostilo i izranilo!

Mnogo veću žalost zadalo mu je to, kad predvidi da će mnogim od male koristi njegova toli gorka muka biti. Želja njegova biaše posve uništiti grieh sa svieta, i svih ljudih duše spasiti, i iz ove svrhe predao se je on na tako gorke muke i smrt, da ljudi videći veličinu pokore, koju je on za grieh podnio, spoznaju zajedno težinu griehah svojih te nikada više da negrieše, nego da Boga spoznaju, njega dostojno ljube i štuju, da bi se tako ljubeći i štujući Boga svi spasili, al na svoju veću žalost predvidi on, da premda muke te gorke biahu, da će ipak za mnoge i mnoge od male, il pače od nikakove koristi biti; i to ga veoma razžalosti! U pameti svojoj gledao je sve množstvo ljudih, koji bijahu i biti će na svietu, te vidi, da će ih malo biti, kojim bude muka njegova koristna, vidi da će mnogi biti griešnici. Vidio je tada dragi moji, i nas, te jao koliko smo mu mi već bolest zadali svojimi griesi? — Pogledao je da li bi našao ljudih, koji bi se čim sagrieše, pokoru čineći k njemu obratili? da se tako po kreposti njegove muke spase; al takovih ljudih upazi veoma malo; jer vidi množinu neznabožcah na svietu, koji zatvorivši oči pred svetlostju prave vjere, neće pravoga Boga priznati, te će se tako u sljepoći izgubiti; to ga razžalosti, te njihovo izgubljenje oplakuje. Vidi zatim drugu množinu krivovjeracah, kojim se oholost protivi podložiti naucim prave vjere; i ovi sliedeći svoje laži i praznovjerje izgubit će se; i za njihovo izgubljenje žalosti se. U tolikoj žalosti postavljen obazire se na kršćane; da ga možda bar oni razvesele; ali jao! kršćani mu upravo zadadoše najljuću ranu; jer vidi, da neće kršćani živiti po njegovome zakonu, nego da će sliedeći svoja zla nagnuća i poželenja griehe griehom nadodavati, pak da se mnogi neće pokoru čineći k njemu obratiti, već da će do smrti griešiti, u griesih umrti i tako se za uvieke pogubiti, kan da nebi on za njih

nikad muke podnio. Tolika ga na to žalost obuze, da kao mrtav pade na zemlju, leži od muke nemoguć ni dihati! od tolike žalosti uzdrma se sva krv po žilah, te ga krvavi pobija znoj. Oh prenemile žalosti, o bolesti nečuvene, kojoj neima slične! pa uprav stoga ju ni mi zadosta razumjeti nemožemo! —

Vi o kršćanske matere! vi, velim, morate ovu težku bolest i poznati. Spomenite se, koliku bolest ćutite, kad djecu radjate; al kad porodite diete, bolest se vaša za malo obrati u veselje; kad se po nesreći dogodi, da nakon duge bolesti i žalosti, koje radjajuć diete ćutite, da se velim, dogodi, da mrtvo porodite diete, ah! takova majka neima mira, takovoj majci neobrati se žalost u veselje, već protivno žalost joj se uzmnožaje. Pa to isto, dragi moji! dogodi se premilomú našemu spasitelju. On u onom tužnom vrtu radjaše sinove Bogu, jecajuć, uzdišuć, mučeć, boreć se promišljavajući, kako strašne muke morat će za kratko podnieti, da pribavi griešnikom vječni život. Polag svega toga, da je on predvidio, da će zbilja postići ljudi ovaj život, žalost njegova bila bi se umanjila; nu jer mu se u isto vrieme prikaza množtvo nebrojno mrtvih sinovah, t. j. dušah ljudskih, koje svejedno neće steći života vječnoga o jao! koliko mu zadaše mukah ovo promišljanje! „*Ja prolivam*, govoraše on, *svu svoju krv za spasenje ljudskih dušah, al ništanemanje malo će ih se spasiti? Ja dajem život svoj, da srdcu svih posvetim, da postanu svi dobri sluge Božji, da Boga svi dostojno štuju i njemu služe, al polag svega toga vidim mnoge, koji će ga gadno vredjati? Zaludu ću ja dakle muke trpiti!* —

Promislite dragi moji, kakova borba biaše u duši njegovoj od tolikih žalostnih vidjenjah i tužnih mislih. U takovom nevoljnom stanju prostrt na zemlji uteče se k svomu vječnomu nebeskomu otcu, moli da, kad će tako mnogim nekoristna biti njegova muka, da mu učini mimoići gorki kalež ovi. Al otac ga neusliša, nego mu očituje svoju volju, da imade najme piti gorku tu čašu; te se stoga Isus preda volji svoga otca i gorke muke za nas podnese. Pomozimo, dragi moji, pomozimo Isusu postavljenu u tolikih mukah, mi smo oni, mi, koji smo mu čašu ogorčali, jerbo smo u nju salili sav smrad i otrov naših bludnostih, opačinah i inih zločah! Primimo tu čašu i operimo ju pravim pokajanjem i suzami prave pokore! O Isuse, vječna dobroto! Ti si toliko za nas trpio; udieli nam sinovom svojim svoju sv. milost, da budući griešnici žalujuć se za svoje griehe, koji su tebi zadali toliku bolest i žalost, pravu pokoru za nje činimo, i da na nje svedj mrzeći, kao na najveće zlo, nam u dio padnu plodovi tvoje pregorke

muke! O Isuse premili, neostavi nas nigdar, blagoslovi nas svigdar, nas svoje sinove, te nakon ovoga života učini nas dionici kraljestva svoga! —

Nauk XVIII.

Muka Isusova. Dokazuje se, što je Isus trpio na poštenju.

Kao god što je Isus podnio neizrečene smrtne bolesti na duši svojoj te nam ih ostavi za liek najbolji, da njimi liečimo izpraznost veseljah i svjetovnih radostih, tako da izlieči oholost ljudsku pohlepnu za poštenjem i častmi, podnio sramote rugla i pogrde! Pošto sam vam u prošastome govorenju pokazao, što pretrpi Isus na duši svojoj, naumio sam vam danas pokazati, što je podnio na poštenju, kako je bio najme pogrdjen, osramoćen i naružen tako, da je po ustih proroka kazao: *Da se je učinio pogrdom ljudih i zabačenjem puka.*

Kad bi Isus podnio u vrtu onu nutarnju muku na duši svojoj, koju mu, kao što sam kazao predvidjenje prenemilih mukah, nebrojeno množtvo ljudskih griehah, i znanje, da će se mnogi i poslje njegove tako gorke muke za uviek pogubiti, zadade, spoznav volju svoga nebeskoga otca, pokriepljen malo, diže se sa zemlje te hrli pred one, koji dolazahu poslani od aldovničkih poglavicah, da ga uhvate, u susret. — *Ustajte i ajdmo. Eto bo blizu onoga, koji će me izdati.* Još on u rieči, al gle već dolazi Juda Iškariot, jedan od dvanaestorice. On sakupi stražu i sluge svećeničkih poglavicah, te dodje s velikom hrpom oružanom mačevi, toljagami, i drugim oružjem. Izdajica dade im znak veleć: *Koga poljubim onaj je; njega držte i oprezno vodite.* Došav dakle pred hrpom, skoči k Isusu da ga poljubi i reče mu: *Zdravo meštre!* Oni pako, najme sluge, stupivši bliže, dignuše ruke na njega i pograbiše ga kao najvećega lupeža, svezaše ga kruto, omotav mu uže oko vrata, ružeći, psujući i grdeći ga s vikom i bukom dovukoše u grad Jeruzalem. — Promislite ovdje malo, dragi moji, kolika je to bila pogrda za Isusa! On bo po naravi čovječjoj biaše plemenitoga roda, iz koljena Davida kralja; a po naravi božanstvenoj biaše neizmierno veći u dostojanstvu i savršenosti od svih ljudih i angjelah; pa kao zločinac kakav od vojnikah svezan i toliko nagrdjen. One ruke, koje su stvorile nebo i zemlju i sva, koja su na nebu i na zemlji; one ruke koje počiniše tolika čudesa mnogobrojna, one, velim

ruke, vide se evo svezane i lancevî pretegnute? Ako je uvreda tim veća čim veći i izvrstniji je onaj, komu se učini; koliko neće biti veća uvreda ova, da opaki ljudi najnedužnijega, najsvetijega Boga čovjeka uhvatiše kao kakova lupeža; da onoga koj je mnogo veći i plemenitiji od svih kraljevah i u toliko veći od ljudih, u koliko nadilazi Bog stvoritelj u veličini i plemenitosti sva stvorenja, koliko, velim, neće biti veća uvreda ova? Pa ipak ju Isus tako veliku trpljivo podnesè, i premda je mogao imati na svoju službu mnogobrojne čete angjelah i stvorovah; i premda kako ih je jednom riečju mogao baciti na zemlju, mogao je takodjer učiniti, da svi njegovi neprijatelji u jedan oka trenutak propádu u pakao, nehtjede on ipak toga učiniti, nego se pusti svezati i tako ružno pogrditi za našu ljubav.

On bi dakle svezan i doveden u Jeruzolim; čim se još većma umnoža ruglo i sramota njegova. Onaj, koj je prije njekoliko danah priznat za Messiju, i velikim veseljem i pjevanjem puka u onaj grad primljen, sad se ukazuje istomu puku svezan lancevî i užeti, praćen od vojnikah kao najveći zločinac! O Isuse premili na što si došao?! Nijednoga neima u onome gradu, koj bi ga požalio, već svi ustaše proti njemu. Neima, neima nijednoga, jer i oni isti, koji su slušali njegove nauke, i gledali čudesa, što ih počini, sad ga i oni gledajući od vojnikah svezana i pomnjivo čuvana, procienjivahu kao zločestoga lažca i pobunitelja puka, i oni ga, velim, za krivca priznaju, bojeći se da nebi poglavice i š njimi tako radili! Evo, vikaše puk, evo Isusa Nazaranina, koj je učio nove nauke, koj se proglasivaše za Messiu, komu hrliše od svih stranah puci, evo sad su poznane njegove prevare, stoga je i uhvaćen, da se sudi! Viču drugi, udri zločinca, a svi jednoglasno viču: *Krivac je*, *nek se umori!* Propni ga! Propni!

Pod takovom vikom i tako nagrdjena odvedu sada Isusa pred Anu, a ovaj poslà ga svezana Kaifi, kod koga se bjehu sastali svi svećenici, pisci i starješine židovski, koji ga svi grdiše i hiljadom ga lažih bezstidno potvoriše. Upitav ga sudac za učenike i nauke, koji biaše učio, odgovori mu ponizno Isus, *sve što sam govorio*, *govorio sam javno pod množtvom puka*; *što mene dakle pitaš*, *pitaj nje*, *koji su čuli*, *što sam govorio*, *i oni će ti kazati*. Odgovor ovaj bijaše pošten, al ništanemanje jedan opaki sluga zaleti se, i dade mu prenemilu pljusku, veleć: *Tako li se odgovara prvosvećeniku?* O Bože! onaj obraz, koj se vidi na brdu Taboru sjajniji od sunca; onaj obraz, u kom je svaka milost i ljepota; obraz onaj, u koj žele angjeli gledati, tako se nemilo pljuska i udara, i to od nevaljanog, opakoga sluge? — Pa gle neima nijednoga u onoj skupštini, da bi otvorio

sta i pokarao opakoga ovoga slugu poradi take bezobraznosti? — sus šuti, da nas nauči trpljivo podnašati; neće se osvetiti, nit odgoara drugo, već milo govori: *Ako sam krivo rekao, dokaži, da je krivo; ako pravo, zašto me biješ?* Odgovor dovoljan, da prosvietli i omekša rdca svih u skupštini, da nebudu bili zaslieplјeni od njihove zloće i tvrdnuti od gadne nenavidnosti.

Iza ovoga nemiloga udarca svi oni poglavice židovski tražili u na sve moguće načine, da kakav uzrok pronadju, da ga na smrt sude; s toga su i tražili, da samo kakovo krivo svjedočanstvo pronaju, da ga tim laglje na smrt osude. Mnogi bo su svjedočili proti jemu, al sva njihova svjedočanstva bila su izprazna, iz svih opazila e je očita laž. Isus pako mučaše i neodgovori ništa, jer je vidio, la ondje sama nepravda vlada. I po drugi put upita ga prvosvećenik govoreći: *Zaklinjem te živim Bogom, da nam kažeš, jesi li ti Krst, sin Boga živoga?* Upita ga, al ne kan da bi iz odgovora Isusova otio istinu spoznati; ne, već on upita ga s toga uzroka, da bi tada iz njegova odgovora veći imao uzrok njega na smrt osuditi. — Reče njemu Isus radi poštenja imena božjega: *Ti rečè; jesam: jest; ja sam onaj, za kakova me sviet držaše.* Čuvši to sudac razdere si odjeću, razsrdi i zavikne: *Boga psuje! Što nam treba više svjedokah? Evo čuli ste sami psovku: i ovo je sámo dosta, da umre:* na što svi jednoglasno: *Smrt je zaslužio.*

Tako nam pripovieda evangjelista Matej, odkud se može lasno uviditi, kako gadnu uvredu primi Isus u ovoj prigodi. Vode se krivi svjedoci, očita se laž iz njihovih svjedočanstvah vidi, al nepazi se za to; polag svega toga ostaje on krivac; onaj ostaje krivac koj je uvieke čuvao, branio i tražio poštenje božje; potvara se u skupštini, da Boga psuje. O uvredo, kolika si ti! I za povećanje ove uvrede nitko se nenajde koj bi rieč za njega progovorio; učenici su ga ostavili i pobjegli; Petar, koj mu bješe tvrdo obećao prije, da ga neće zatajiti; triput ga mrzko zatajî, a židovi svi na njega viču.

Odlučeno i zaključeno bi u onoj skupštini, da je Isus vredan smrti; s toga vojnici smatrajući ga kao zločinca na smrt osudjena, pristupiše k njemu kao biesni psi, i čitavu onu noć mučili su ga, ružili i grdili. Onda mu pljuvahu u lice; a oni koji su svezana držali, rugali su mu se i tukli ga, i svezav mu oči, lupali ga jedni šakom a drugi pljuskali govoreći: *Pogodi Isukrste! Tko te je, tko te je udario?* Tako dakle mrzko pogrdjen bi sin božji, kralj kraljevah, gospodin gospodujućih, stvoritelj neba i zemlje i svih stvorovah? Kod židovah bila je najveća sramota, kad je tko komu pljunuo u lice; mislite sa-

da, dragi moji, kolika bila je to sramota za Isusa to pljuvanje i druge pogrde, koje je on primio. Oh kako se imao on stiditi!

Prodje noć, i čim bi svanulo, sastaše se u vieće starešine, pučki poglavice svećenički i pisci proti Isusu, i odvedoše premiloga Isusa svezana i predadoše Ponciji Pilatu, sudcu, da ga na smrt osudi. I evo nova stida, nove pogrde za Isusa! Vode ga kao najvećega zločinca po sredini grada Jerusolima svezana, gologlava izmrcvarena, popljuvana i od puka koji ga pratiaše neprestance ružena, psovana i bijena; tako dovedoše ga k Pilatu, i što samo gorje mogoše, crniše ga i naružiše u svakome zlu, da je pobunitelj puka, lažac, i najgorji zločinac.

Čuvši to Pilat, nije vjerovao odmah židovom nego poče stvar iztraživati, da vidi, je li je sve, što oni govore, istina. Pošto bi bio pomnjivo stvar iztražio, ne samo da je našao Isusa prosta od svake krivice, nego još i svaku pravdu u njemu poznao, i za nekriva ga pred pukom proglasio. Na što ga na novo počeše starešine zbog koječega tužiti; Pilat, da se oslobodi svake smetnje, poslà Isusa k Irudu kralju i upravljatelju Galileje, da ga on sudi. Evo preustrpljivi Isus podnosi nove sramote, pogrde i rugla tako od vojnikah, koji ga čuvahu kao i od svoga puka, kad su ga kroz Jerusolim k Irudu vodili. Irud spaziv Isusa obradovao se jako; jer ga je odavna želio vidjeti; pa budući o njem mnogo koješta čuo, to se nadao kakovu čudu od njega. Kad bi dakle vidio Irud, da mu Isus na nijedno pitanje ništa neodgovara, razsrdi se Irud, osramotì ga pred svojimi dvorani, obuče ga za ruglo u bielu haljinu, učinivši budalom onoga, koj biaše mudrost božja; i posla ga natrag k Pilatu. O koliko ruglo podnesè Isus, kad je u bielu haljinu obučen po gradu vodan bio kao budala? Pilat vidivši, da Isusa k njemu natrag vode, priznajući s jedne strane njegovu pravednost, s druge nenavist židovsku, koji neprestano vikahu da se propne; dosjeti se kako bi ga smrti izbavio. Predloži najme puku, da si odaberu, koga li od dvojice pustili slobodna, velikoga zločinca Barabu ili pravednoga Isusa. O prevelike uvrede, Isusa prispodabljaju sa zločincem! Al nebijaše to samo, još gorja se uvreda učini Isusu. Začuv to židovi jednoglasno zaviknuše, da je Isus veći zločinac od Barabe; s toga neka njega umori, a Barabu pusti. O nepravde nečuvene! o uvrede od koje gorje neima! Sin božji, sáma svetost prispodablja se s opakim zločincem, zločinac oslobadja se, a on se osudjuje! O predobri moj Isuse na što si došao, te si tako pogrdjen!

Evo, dragi moji! dokle dolazi zloća ljudske nenavidnosti. Znali su židovi, da je Isus pravedan, nu jer poglavitiji od židovah, misnici

najme, starješine, pisci i Farizei nenavidni biahu, što je Isus veću slavu i poštenje od njih kod puka imao; čim je život njegov svetiji bio i čim veća čudesa činio, tim mu nenavidniji bješe i zahtievaše da se umori, a veliki zločinac Baraba, da se na život pusti. O gadne nenavidnosti! Vi se srdite i proklinjate, dragi moji! opačinu židovsku, al srdite se sami na se, jer vi nesamo jedan put, nego više putah istu opačinu počiniste. Kad ste smrtno sgriješili, što ste drugo učinili nego vašu zlohotnost s Isukrstom prispodabljali; Isusa ste odbacili a grieh ste odabrali? Volili ste više jednu osvetu, o vi osvetljivci! više jedan nepravedan dobitak, o vi lakomnici! milije su vam bile nasladnosti, o vi bludnici! riečju; miliji vam biaše grieh, nego Isus. Neću Isusa, nego srdjbu, neću Isusa, već nasladnost, ovako govori svaki griešnik, kada grieši. Ah, dragi moji! imamo se i uzroka stiditi, jer su premnoge zloće naše! On sve pogrde, koje je podnio, podnio je jedino iz ljubavi pram nam; poniziò se, da našu oholost uništi, pak ga mi još toli nemilo grdimo, da ga zapostavljamo griesim; volimo griešiti, nego biti u njegovoj ljubavi! Učinimo mi, dragi moji, to drugačije; nek nebude više u nami tolika zloća, nego žalujući se, što smo ga dosada mnogobrojnimi griesî uvriedili, promienimo na bolje život svoj; osobito snizimo oholost svoju radi koje se je ponizio i Isus, te hotio tolika pogrdjenja podnieti. Mi smo prah zemaljski i sve što tko u sebi dobra ima, bila ona ljepota, snaga, zdravlje, bogatstvo ili znanost, sve su to sámi darovi božji, te neimamo nikakova uzroka ponositi se i uzvisivati, već poniziti se i hvaliti svedj predobromu Bogu, što nam ih nevrednim po neizmiernoj svojoj dobroti davati dostoji. —

Nauk XIX.

Muka Isusova. Pokazuje se, što je Isus trpio na tielu.

U prošastome govorenju vidjeli smo, dragi moji! što je Isus trpio na svom poštenju, sada pako vidimo, što je trpio na tielu. Da dakle spoznamo žestinu njegovih mukah i veličinu njegovih bolestih, zadržat ćemo se malo, promišljavajući muku, koju je trpio, kad je bio bičevan, trnjem krunjen i napokon, kad je bio na križ propet, odkud ćete zajedno lasno moći uvidjeti, koli žestoku pokoru činio je sin božji za naše griehe; te se nadam, da će se po milosti božjoj

svaki od nas ganuti i činiti dostojnu pokoru za svoje vlastite pakosti i zloće.

Videći Pilat, da nije ništa opravio, da je vika sve veća za odpust Barabe, a usuprot za smrt Isusa, i premda neznabožac, nesmjedè ga ipak pravedna na smrt osuditi; okrene tada na drugu stran, misleći, da će umiriti i utažiti vražju srdjbu puka, kad ga bude vidjeo pokarana, i dade ga, da ga izšibaju. Sveti evangjeliste ništa nam nekažu okolnosti toga šibanja, samo kažu, da je bio *šiban;* ništanemanje moremo si lasno misliti, da je on gadno bio tučen i to zaključiti možemo iz drugih gadnih uvredah, koje mu bjehu učinjene. Jer kad je nevaljani jedan sluga imao oblast pred sudcem tako ga nemilo pljusnuti, i kad vojnici u kući Kaifinoj imadjahu ga oblast mrzko biti, psovati, pljuvati mu u presveto lice i grditi ga, čim su gorje samo mogli i znali; lasno je tada promotriti i zaključiti, što sve nisu vojnici tada istom radili i kako okrutno s njime postupali, kad im je dana vlast, da ga šibaju!

Ako ste ikada, dragi moji! vidjeli, lovačke pse na lancu, biste i to opazili, da čim im se zvier pokaže, uznemire se i hoće, da uskoče za njom. A spuste li je s lanca, trče velikom naglosti u lov, strašeći zvjerad najprije lajanjem, škriplju zubmi, i kad ju uhvate, amo ju tamo po zemlji povlače.

Tako prispodablja Isus neprijatelje svoje množtvu biesnih pasah, govoreći: *Obkolili su me mnogi psi.* Dok Pilat židove na uzdi držaše, nemogući drugčije jad svoj izliti na Isusa, upotrebili su silu, izmišljavali svakojaka kriva svjedočanstva i grdili ga hiljadami pogrdah. Pošto im ga pako Pilat predade, da ga izšibaju, mislite si sámi, dragi moji! što sve sad neučiniše! Srditi navalili su na njega, svukli mu haljine svezavši ga za jedan stup, i kako upisano ostaviše njeki bogoljubni pisci po osobitom objavljenju, izabrav se njih šestorica najjačjih krvnikah, te dvojica, kao pomamni lavi napanu nanj kao na krotko janje mirno, te ga tuku tako nemilo, kano da su iz pakla izašli. Udaraju ga, koj po ledjih, koj po prsih, koj po plećih, koj po rukuh, koj po noguh, po glavi, po vratu, koj po obrazu. Biju ga, o bolesti neizrečene! biju ga jedni uzlatimi konopcî, drugi gvozdenimi lancevî, treći trnastimi metlami. Biju ga udarci tako nemilimi, da bi mu jedan jedini bio mogao zadati smrt, da ga nebi bilo božanstvo uzdržalo. Tuku ga prenemilo, a vi nebesa i angjeli nebeski, vi velim, možete gledati, gdje se vaš stvoritelj tako nemilo muči? — Svu mu krv proliše, i tući ga neprestaše, dok se nisu umorili. — O muke prenemile! O okrutno postupanje! Oh opačine nečuvene! U ta-

kovih pretežkih mukah netuži se Isus, nejauče, već sva trpljivo podnosi„ a to sve zato, da mi po njegovih bolestih zadobijemo oproštenje griehah i spasenje dušah. Zaboravlja sám na se, a iz nas se spominje. Mislio je onda o meni ì o vas, dragi moji! i svaki udarac, koj je primio, prikazao je Bogu za odpušćenje griehah na posvetilište. Te napokon okrenuv se k nam govoraše: *O vi svi, koji prolazite mimo, obazrite se i vidite, je l' vam žalost, ko je žalost moja! Pogledajte duše drage koli težke muke ja za ljubav vašu podnosim; nemojte mi biti neharne te nemojte mi više te muke vašimi griesi ponavljati.* O ljubavi neizmierne!

Oh koliko smo mi, dragi moji! dužni našemu premilomu spasitelju! On bo je učinio pokoru za naše griehe, i podložio onim mukam, koje bi mi bili morali trpiti. Mi smo krivci i vrhu nas imali su doći oni udarci, a on nas zamieni, da mi budemo od pokaranjah pravde božje prosti. Koj bi imao tako tvrdo srce, da nebi, videći Isusa tako nemilo izranjena, izmrcvarena, svega u krvi, svega u ranah nalazeća, te se velim, nebi mogao naći, da se nerazžalosti i suze od žalosti neprobije? — Al žalibože, imade ih, imade mnogo, koji o ovih mukah Isusovih nikada ni nemisle, il kad misle, barma čine, kao da ga nepoznaju; hladnokrvni su, ništa ih sve ove muke tako gorke nedirnu u srce. O gadne i pregadne nezahvalnosti! Znamo dobro, dragi moji! što je sve morao a i podnio naš spssitelj, da nam zadobi oproštenje griehah, pa je li je moguće, da ćemo još u buduće griešiti, te tako grieśeć rane mu ponavljati? — Ne, tako! dragi moji! ne; odrecimo se grieha, i mrzimo ga; jer je najveće zlo, koje se samo pomisliti može i dade.

Nu time još nije sve gotovo, podjimo malo dalje, i naći ćemo nove ukore za neharnost našu. Umoriv se krvnici i vojnici prestali su tući Isusa, al ga neprestadoše mučiti. Izmisliše muke nečuvene. Spleli su najme preoštru trnovu krunu, te metnuv mu ju na glavu, pritisnuše šakama; pomislite si sada, dragi moji! koliku on bolest oćutì, budući mu mnogo trnje glavu probolo i u mozak se zadjelo. Ako priprosta glavobolja zadaje nam bolest nepodnosljivu; ako jedan samo mali trn zaboden u ruku ili nogu prouzrokuje, da vičemo; koliku bolest, kolike muke nije Isus istom oćutio, dočim mu množina trnja probola bješe njegovu presv. glavu? To sve nije dosta, još ga većma muče krvnici sa Židovi.

Svuku ga i skrletnu mu haljinu obuku i dadu mu u desnicu trstiku, pristupajuć k njemu i klecajuć na koljena, rugahu mu se i pozdravljahu ga: *Zdravo kralju židovski!* Ćuskali su ga zatim, u lice mu pljuvali, trstikom ga po glavi lupali, i sve mu dublje trnje

u sv. glavu zabijali. O nečuvene pogrde! O Isuse premili, na što si došao, na to dakle spraviše tebe griesi naši?!

Pošto su ga dakle vojnici tako mrzko izmrcvarili, odvedoše ga Pilatu natrag, tad izadje Pilat napolje i reče svjetini: *Evo čovjeka,* kano da je hotio reći, poglednite ga, kako je izranjen, izmučen i pogrdjen na toliko, da nenaliči čovjeku; nek se utiši dakle srdjba vaša, dosta vam nek bude to, što sam učinio, da sam ga toliko izmučio, samo da vam ugodim, dosta neka bude to, jer mu je to gorje zadalo muke, nego da sam ga umah umorio. Sve ovo govorenje nije još dosta, da utaži i kroti njihovu srdjbu, s toga stanu vikati: *Propni ga, propni!* t. j. sve to, što je dosad učinjeno, nije dosta, već mi hoćemo da se propne i na križu umori! Vidivši Pilat, da nemože ništa opraviti, a da i on sám nepane u nepriliku i nesreću, osudi pravednoga na smrt, govoreći: *Uzmite ga vi i propnite.* — Jao po vas, dragi moji! ako se pustite voditi od zla kakova nagnuća, jer ćete učiniti svako najgorje zlo. Da je to tako, služi nam za primjer nevjerni, opaki učenik Isusov, Juda; on bijaše lakom, pa jer nije s početka ugušio te strasti; gledjite kamo ga je dovela; dovela ga je tako daleko, da prodadè svoga meštra, Isusa. Poglavari židovski, jer se pustiše od nenavidnosti voditi, pravedna Isusa hotiše silom umoriti. A što učini Pilat? On, da neizgubi prijateljstvo kod puka, i kod cesara, i da nebi koju vremenitu štetu trpio, dade se zavesti na najveće zlo, odade pravdu, osudi pravednoga na smrt. Sve ovo su prilike, koje nas uče, koli je potrebno, da se nikada nepuščamo zlimi nagnući vladati, već čim takovo na sebi opazimo, da ga umah nastojimo ugušiti, bojeć se većega i strašnijega zla. Sretnih nas, ako budemo to činili! jao po nas, ako nebudemo! jer će se tada sve većma u nas zlo uzdizati, kao plamen, dok nas napokon i nepredobije, a sbudne li se to, onda istom jao po nas i pomagaj! jer će nas tada peljati iz jednoga u drugo zlo, iz jednoga grieha u drugi, pa što nas tada napokon može dobra čekati? — S toga, dragi moji! čim opazimo kakovo zlo nagnuće u nas, nastojmo ga marljivo ugušiti s početka, da neklije u nas i napokon neplane, jer je tada mučan posao utrnut ga; sjetimo se češće na Judu Iškariota, na pameti imajući, da bi i nas tako daleko moglo zavesti, kao što je njega njegova neugušena strast i zlo nagnuće! Hajdmo malo dalje sada, da vidimo žuhku smrt Isusovu na križu.

Čim izusti Pilat nepravednu osudu, da se najme Isus propet na križu umori, odmah ga sgrabiše vojnici i natovariše mu na pleća sva izranjena težko drvo križa, vodiše ga na brdo Kalavarije. Duše

krstjanske sad promislite, ako doseći morete neizrečenu bolest i muku svoga spasitelja! — On bijaše sav potrt, od glave do pete sav izranjen i izmrcvaren, tako, da mu nijedno udo njegova presv. tiela nebijaše prosto od ranah; prolio je svu svoju presv. krv, sva mu glava bje izranjena, riečju vàs oslabljen bijaše; al sve to jošte nebì dosta, da ih gane na milosrdje. Natovarivši mu težki križ na izranjena ramena, sile ga nositi na brdo Kalavariju, i u svakome koračaju podnì on množinu mukah. Muči se, znoji, pada nemilo na zemlju pod težkim križem, valja se po blatu, tuče o kamenje, i u tolikoj muci, u tolikih padih na zemlju, nejma ruke milosrdne, koja bi ga uzdigla; nego kad bi se težko ustao, da si malo odahne, ili kad bi opet na zemlju pao, vojnici za uže, što mu bijaše oko vrata svezano, nemilo ga po zemlji simo tamo navlače, nogami i šakami tuku; viču, psuju i rugaju mu se. Ah Isuse moj premili, ah Isuse moj predragi, tako li se s tobom nemilosrdno postupa?!

Nemilosrdno tako postupajući s Isusom, dovedoše ga na brdo Kalavarije; ni časak nedadu mu mira, da opočine, već mu skidaju trnovu krunu i opet mu ju na glavu meću, da mu na novo ponove sve bolesti i muke; svlače s njega nemilo haljine i pregorkom žućju napajaju ga; nemilo ga na križ bacaju, ruke i noge raztežu i debelimi čavljî probijaju, te ih na križ prikavaju. Mislite sami, dragi moji! kolike i kako gorke muke i rane zadaje mu ovo nemilo postupanje! Dižu križ sa zemlje i zakaplju ga u jamu; kolike muke podnì on sada, kad ga dižu! tielo na križ prikovano bilo se je uzdrmalo; čitavo visi pribito trimi čavljî; koliku mu negdje muku to zadà! Ako se hotio nasloniti na križ, evo nove muke, što mu trnova kruna zadavaše; ako si hotio olakšati noge, da se težina tiela na nje nenavaljuje, to se je morao držati na ruke, a tako se one rane razprostranjujuć neizmiernu mu muku zadavaše. O žalostna stanja! O muke prenemile! I ništanemanje živi u takovom žalostnome stanju više od tri sata! mučeći se nemilo.

Iz svega ovoga, što sam do sada govorio o mukah, koje je Isus podnio na svome tielu, možete lasno uviditi, dragi moji! da je prorok Jeremija punim pravom mogao reći, *da nijedna bolest i muka nije spodobna ovoj.* Nadalje mogli ste uviditi, kako se ljuto oni varaju, koji misle spas vječni postići drugim putem izvan pokore, kojim je Isus hodio, i pokazao nam, kojim imademo mi hoditi. *„Pozvani smo*, govori sv. Petar, *da činimo pokoru, podnašamo muke i nevolje,* (u 1. listu pogl. 2.), *jerbo je i Isus za nas trpio, i dao nam primjer, da sliedimo njegove stope. On je ogledalo*, govori sv. Pavao (u svome

listu na Rimljane), *i ovo ogledalo valja nam živeć sliediti, ako se želimo spasiti. Ako Bog otac nenadje u nas koje priličnosti svoga propetoga božanstvenoga sina, neće nas uvrstiti u broj svojih odabranih; jer nepoznaje on onoga za svoga sebi posinjenoga sina, koji nije njekim načinom priličan njegovu naravnomu sinu; a nit nečini on dionike svoje slave druge, već one, koji su bili dionici mukah i pokore sina njegova, našega spasitelja, Isusa!*

Sad vas pitam, dragi moji! je li je život, što ga mi provodimo, priličan pokornomu životu Isusovu? O, žaliboże, nije ni najmanje! Sav život Isusov bio je u sveudiljnih mukah i bolestih; al život mnogih krstjanah kakav je? žive nasladjujuć se, tražeć veselja, izbjegavajuć muke i bolesti, il ako trpe takove, to im manjka trpljivost. Presveto tielo Isusovo podnesè tolike muke i bolesti od udaracah, trnja, čavaljah; a krstjani miluju svoje tielo i ugadjaju mu, čim bolje samo mogu i znadu. S toga nevarajmo se, dragi moji! dulje; život pokojni nejma biti krstjanski, jer je suprotivan onomu, što je Isus učio i svojim primjerom pokazao pretrpiv tolike gorke muke. Čitajte evangjelje i nećete u njem drugo naći, nego da se zla nagnuća marljivo imadu ugušiti, da se mora činiti pokora, da nam valja trpiti. Gledajte Isusa u svakoj prigodi, i uvidjet ćete, da je on sve izpunio sám, što nam je zapovjedio. Siromaštvo, patnja, glad, žedja, progonstva, uvrede, muke, bolesti, ovo su bila njegova razkošja. Pogledite na propetoga na križu Isusa, pa kažite, je li se je mogao većoj pokori podvrći, nego što se je podvrgao? Oni dakle, koji izbjegavaju muke, koji traže veselja i radosti, koji ugadjaju svomu tielu, premda nose ime krstjansko, nejmaju ipak duha krstjanskoga; te tako nisu vredni, da se broje medju nasljednike Isusove; *jer koji su Isusovi*, veli sv. Pavao, *oni moraju propeti svoje tielo mukami i trpljenji* (Gal. 3).

Trsimo se, dragi moji! da nebudemo mi jedni iz broja ovakovih krstjanah; imajmo svedj pred očima njegov primjer, propetoga na križu spasitelja svoga, sliedimo ga trpljivo podnašajuć sve muke, bolesti, tuge i nevolje, i njegov primjer pokrepit će nas u svih naših mukah, i sladku učinit će nam pokoru, koja se toli gorka čini sinovom ovoga svieta.

Molimo pomnjivo svoga na križu visećega spasitelja i probudit će se u nas oganj ljubavi, da ćemo tako mi sve za njegovu ljubav dragovoljno pretrpiti i podnieti; budući je on toliko za nas podnio. Evo na koljena bacamo se pred tobom, premili Isuse! kajajući se za svoje griehe, kojimi tebe toli mrzko izgrdismo; iz svega

srca se kajajući tvrdo zajedno odlučujemo, da ćemo od sada sve tuge i nevolje, bolesti i druge nevolje radostnim srcem iz tvojih rukuh primati i trpljivo podnašati! a ti, o propeti spasitelju! udieli nam tu milost, za koju te ponizno molimo, i daj, da ovo, što odlučujemo, takodjer i izpunimo! Ti o Isuse predobri budi nam u pomoći sada i u smrtnoj noći! — Amen.

Nauk XX.

Vrhu sedam riečih Isusovih, koje reče na križu viseći.

Preljubljeni naš spasitelj premda od neizbrojenih bolestih na križu viseći bio je obkoljen, te u duši i na tielu mučen, nije on ništanemanje zato zaboravio na nas u takovom žalostnom stanju, nije, velim, on zaboravio na nas i na naš vječni spas; učio je, primjer nam je pokazao, koj nam valja sliediti, ako želimo dionici kraljestva nebeskoga postati; pa evo opet nas uči, na križu viseći, znajući, da si djeca dublje usade u pamet i u srca opomene i nauke, koje im njihovi otci na smrtnoj postelji ležeći daju i ostavljaju. Znajuć to, nije bio zadovoljan time, što nas je čitava svoga života učio, i ono, što je učio, primjerom svojim potvrdio, već on hotì nauke svoje, na križu viseći, kano iz prestolja istine malo pred svojom smrti riečju ponoviti. Premda je tako oslabljen bio, da neimadjaše toliko jakosti u sebi, da gane jezikom u ustih svojih. Premda nije usta svoja otvorio da se tuži, te si tako muku olakša, ljubav ništanemanje natjerà ga i prisili, da progovori za našu korist, da nam ostavi svoje najposljednje nauke. Ostanimo dakle, dragi moji! danas pod križem i velikom pobožnostju slušajmo najposljednje rieči za nas na križu umirućega spasitelja!

Prvu rieč na križu reče Isus na korist svojih neprijateljah. Poslje kako ga izmučiše, nemilo na križ propeše skupljeni oko njega zajedno sa Židovi, još im nebijaše dosta; gledaju ga u gorkih mukah na pó mrtva, pa ga opet psuju, rugaju mu se, grde ga i proklinjaju. Sluša i vidi Isus sve ovo, al šuti, sve trpljivo podnosi, i kad bi im već dodijalo pogrdjivat ga, digne najposlje oči svoje prama nebu, otvori usta, i poče govoriti. Poče, velim, govoriti; što mislite, dragi moji! što on poče svomu vječnomu otcu govoriti? Možda ga moliti, da ih upropasti kao one opake Kore, Datana i Abirona; koji neza-

dovoljni, da su ga, što gorje su ga mogli, nagrdili, na istom križu još muke zadavali? s toga, možda će moliti, da ih upropasti i u pakao baci? — Ili, molit će, da padne vatra s neba, te ih proguta, kao što uništi na molbu Ilije zločeste sluge kralja Akaba? — Mogao je doista to sve učiniti, a i pravda je to zahtjevala; al on, koj je učenike svoje učio ne samo da podnose sve nepravde i uvrede i progonstva trpljivo i s veseljem, već da još ljube svoje neprijatelje, da dobro čine onim, koji im zlo čine, zatim da mole za one, koji ih progone; — on prvi hotì izpuniti činom ove nauke božanstvene, i žaleći sljepoću neprijateljah svojih više nego svoje bolesti oprašta im sve uvrede, i što je još više, on je njihov obranitelj kod svoga otca; moli za nje i traži oproštenje njihovih griehah, govoreći: *„Otče oprosti im, jer neznadu, što čine.“ Oh riečih!* viče ovdje sv. Augustin, *oh riečih punih neizrečene sladkoće i neizmierne ljubavi; rieči, koje izaći nisu mogle, nego jedino iz ustah Boga, kano plod neizmiernoga milosrdja!*

Što ćete, dragi moji! čujući ovakvu molitvu i gledajući čudnovati ovaj primjer, na to reći? — Što vi činite? Za svaku najmanju uvredu ili žalnu rieč, srdite se i nećete drugim oprostiti, već tražite svakojake razloge, da se izpričate; nejmajući sgode činom se osvetiti, osvetjujete se riečmi, ogovarajuć onoga, koji vas je uvredio; proklinjete, psujete, grdite i ocrnjivate ga; tako vi radite, nepazeć propetoga na križu, gdjeno glavnim svojim neprijateljem oprašta, pače još i moli za nje otca svoga, da im oprosti.

Što odlučujete, čujući ovo oproštenje i molitvu, kojom moljaše Isus svoga otca, na krizu viseći, da svojim neprijateljem oprosti? — Čudnovata stvar! Bog radi neizmierne ljubavi prama nam ljudem, premda bì prevelike muke podnio, oprašta svojim glavnim neprijateljem, a krstjani žive u neprijateljstvu, pače osvete traže! — Isus primi toli gadne uvrede, pa u isto doba; kad najgorje trpljaše muke i uvrede, zaboravlja sám na se, pa svu pomnju stavlja, da izprosi oproštenje i milosrdje od svoga nebeskoga otca svojim neprijateljem; a krstjanin, koj se diči, da je njegov nasljednik, neće da se smiluje onomu, koj mu je što žalna rekao il učinio, te nije zadovoljan, dok ga nevidi ponižena, i uvredu neosvećenu? Ah dragi moji! neka nebude više odsele tako, nego pred nogama Isusovima ostavimo svaku mržnju, svako neprijateljstvo, svaku osvetu; oprostimo, ah oprostimo! iz srca za ljubav Isusovu svaku uvredu, te će tako i nam biti naši griesi oprošteni!

Poslje ovoga izvrstnoga čina ljubavi, što ga učini Isus opraštajuć i moleć za svoje neprijatelje, pokazà on svoje milosrdje prama jednomu od dvojice lupežah, koji s Isusom propeti bjehu. Da dakle pokaže jakost svoje milosti, hotio je, da bude prvi on plod njegove muke i smrti. Uli mu u pamet svjetlost sladke milosti svoje tako, da premda ga pogrdjena i kao najgorjega zločinca izmučena gledaše, ništanemanje priznavaše ga za svoga Boga, stvoritelja, te ga tako na križu viseći propetoga prvi izpovieda, i okrenuvši se k Isusu gorućom željom moli ga, da mu se smiluje i da se spomene njega, kad dodje u svoje nebesko kraljestvo. Predobri Isus odmah molbu njegovu usliša, njega razveseli govoreći mu: „*Doista danas jošte bit ćeš samnom u raju.*" O mila, o ugodna glasa! O prevelika veselja za onoga lupeža!

Vi nenavidite, dragi moji! liepoj sreći ovoga presretnoga razbojnika, kojemu sám Isus obeća vječno spasenje; i mnogi možda govore u svome srdcu sada: Oh da je i nam radostne takove glase čuti, da ćemo zadobiti vječno spasenje! Oh da bi i nam reko Isus, da ćemo jedan dan š njime kraljevati u raju! kolika bi to bila sreća za nas! Al zašto bi tako uzdisali, velim vam, zašto? kad vam nemanjka ta sreća! — Zar nije Isus kazao, *da obdržavanje zapovjedih božjih jeste siguran put, kojim možemo doći u život vječni?* (Mat 19). Zar nije on obećao, da onaj neće poginuti, koj bude vjerovao u njega i krstjanska djela činio, već će postići vječni život? Zar dakle sva ova obećanja nisu dovoljna da pokrepe naše ufanje i napune veseljem naša srca? Dovoljna su, dovoljna; al drugo je, što sve kvari; a to je, što mi hoćemo i žalimo i stalno nadamo se spasiti; al zajedno hoćemo a i sliedimo zla nagnuća, nepazeć na zakon božji. Onaj isti presretni razbojnik nije bio stalan za svoj spas, dok god ga nije milost božja na spasenje svojih griehah spotaknula, te ih pravim pokajanjem i vrućom molitvom pred Bogom i odkupiteljem, Isusom Krstom okajao nije. A mi zatvarajući pred svjetlošću nebeskom oči svoje i neslušajući glasa božanskoga, bez pokajanja za griehe, bez popravka svojih zalah suprotivimo se milosti božjoj, pa bismo ipak rada, da se jednoć spasimo. Mrzimo kao onaj skrušeni lupež na prošaste griehe svoje, pokajmo se istinski za nje, primajmo marljivo i dostojno sv. sakramente, koje nam je Isus po muci svojoj pripravio, da po njih možemo opet njegovu milost zadobiti. Utecimo se poniznim srdcem k njemu, i poboljšajmo svoj život, čuvajmo se grieha i izvršujmo zapovjedi božje, i tako ćemo si osjegurati svoj spas i doći tako do slave nebeske!

Davši ovako neizmierne svoje ljubavi znamenja, spaziv Isus

majku i učenika, koga je ljubio, obrne se k majci svojoj, koja stajaše pod križem. Vidi majku, majku si toli dragu, toli dobru, svetu i premilu, vidi ju u žalostnom stanju, vidi ju u moru žalostih i bolestih! Da joj dakle što god u tako velikoj nevolji pomogne, obrati se k njoj te reče: *„Ženo, eto ti sina!“* eto ti Ivana, on neka bude tvoj sin; zatim reče i učeniku: *„Eto ti matere!“* To su rieči, koje zadržaju veliko otajstvo; jer dajući Ivana za sina Mariji i Mariju za majku Ivanu, predao i nas sve Mariji za sinove u Ivanu; svoju majku učini majkom svih nas, a sve nas učini sinovê i kćermi njezinimi. O neizmierne ljubavi! Isus na čas smrti dade nam sve, šte je imao najdraže; dade nam najme svoju preljubljenu majku Mariju, da nam ona bude mati, a mi njeni sinovi; i ovako po ljubavi svojoj učini nas svojom braćom. Ova majka ljubi nas, pazi na nas, čuva nas kao svoje sinove. Ljubi, velim, ona nas, kao svoje sinove, al kako mi dužnost sinovsku izpunjujemo? kako mi nju štujemo i ljubimo? — O kako često mi nju grdimo riečmi; žalostimo mišlju, vredjamo zločestimi djeli? — Ah spomenimo se svedj, dragi moji! da nam ju je premili naš spasitelj umirući na križu dao za majku, s toga, da nebudemo neharni na tako velikome daru, promienimo život svoj na bolji, da se učinimo dostojnimi sinovi takove predobre presv. majke! Osobito neka bude daleko od nas svaka misao, rieč ili nečisto djelo, koje od svih vrstih griehah najviše vredja Isusa i prečistu njegovu majku.

Drugi liepi nauk odovuda možete se naučiti vi sinovi, kako imate najme vi svoje roditelje štovati i ljubiti. Premda Isus biaše u moru bolestih, ništanemanje nezaboravlja on svoje majke, brini se za nju, da neostane sama bez pomoćnika; preporuči ju svomu učeniku Ivanu, da se on brini za nju, kao za svoju majku. Jao onim sinovom, koji neljube pravo svojih roditeljah, već ih vredjaju i u biedah i nevoljah ostavljaju! Takovi sinovi nisu dostojni, da se broje medju nasljednike Isusove, koji od početka svoga života pa tja do smrti svoje na križu, dade nam liepi primjer, kako nam valja svoje roditelje ljubiti, štovati i za nje se briniti.

Čim su se sve više umnožavale bolesti tiela i žalosti duše u trpećem i visećem mukotrpniku na križu, zavikne Isus iza glasa: *„Bože moj, Bože moj, zašto si me zapustio?!“* (Mat. 24.) I ovo je bila četvrta rieč, koju je s križa rekao. Rieč, koja nedolazi iz srdjbe, ali iz slaba ufanja, jerbo u njem nebiaše srdjbe, nebiaše žalosti, koja na izgubljenje ufanja dovodi. Nit nemože kazati, kao da je vječni otac uztegnuo ljubav pram svomu božanstvenomu sinu; jer ga on u muci njegovoj više, ako mi je prosto reći, ljubljaše, koliko više se nasladji-

vaše, da on njegovu slavu, poštenje oskvrnuto i uvredjeno, popravi. Zapušćenje dakle ovo njegovo bi otajstveno, i on je to sam hotio; jer nas neizmierno ljubljaše; i da više trpi za nas hotio je, da ga prodje sve veselje, a sva žalost bez ikakova pokrepljenja na njega navali. Ono sladko zadovoljstvo, koje mučenikom muke olakšavaše, zaostavilo biaše srdce Isusovo, radi česa uztegnuta njemu budući svaka pomoć i olakšanje, navaljivahu na njega sve sile bolestih, gorkosti i žalosti, te je morao izpiti tja do najposljednje kapljice svu pregorku čašu muke svoje bez ikakva pokrepljenja. Ovo je ono zapušćenje, o kojem on govori, koje nam ljubav trpi. Hoće da bude od oštrine pravde božje zapušten, da nebudemo mi zapušteni od milosrdja božjega. Tuži se i žalosti se, al ne za se, nego za nas, i vječnomu svomu nebeskomu otcu prikazuje svoje jade, da mi nebi bili zapušteni od njegove milosti.

Nalazeći se Isus tako ostavljen izusti petu rieč, govoreći: „*Žedjam.*“ Kako velika i koli mučna je ova žedja, možete lasno spoznati sami, dragi moji, ako promislite pregorke muke, koje je čitavu noć i po danu neprestano primao i podnio, kako je iz vrta u Jerusolim, kako zatim od sudca do sudca vučen i natezan po gradu bio? Koliko udaracah na se primio? — Koliko ljutih ranah zadobio, koliko smrtnih bolestih podnio, koliko li krvi prolio? Premda je sve ovo pretrpio i podnio, ništanemanje ni kaplje vode mu nedadu, da se razladi, da si ljutu žedju ugasi? Kazao sam, da mu nedadoše ni kaplje vode, što mu dakle dadoše za pokrepu? — Ah dadoše mu ono, što bi prorečeno po Psalmisti, (68.) „*U mojoj žedji napojiše me sirćetom (octom.)*“ Jedan izmedju vojnikah uze spužvu (špongiju), namoči ju u ocat, natakne na trstiku i pruža mu da pije. Ovo je dakle pokrepljenje, koje u moru mukah i bolestih umirući spasitelj prima, a mi smo, dragi moji! toliko mekoputni? —

Kaži nam, predobri Isuse, zašto u tolike muke i bolesti postavljen, na žedju se samo tužiš? — Ah time hoćeš da razumijemo, da izvan tjelesne žedje, druga otajstvena žedja njega muči. Žedja on muke, i premda je neizmierne za naše spasenje trpio i podnio, ništanemanje želi on više za nas trpiti, za ljubav našu. On žedja spasenje naših dušah; žedja ta je ona, koja dolazi iz neizmierne ljubavi, kojom nas ljubljaše. Žedja on duše naše, da se mi u pravoj ljubavi š njime sjedinimo. Jao po nas, ako i mi nežedjamo za ovim vrelom vječnoga života, koje toliko žedja radi nas! Ah Bog naš zadovoljuje se s nami i u svojoj največoj muci neželi on drugo, nego nas sáme!

Zar ćemo dakle još dulje za drugimi stvarmi težiti i nje tražiti, a ne sve više nastojati, Boga tražiti, za njim težiti i uzdisati.

Sliede jošte dve posljednje rieči, koje reče Isus prije, nego izdahnù. Okusiv se dakle Isus sirćeta reče: *„Dovršeno je!“* Dovršeno je, to jest, izpunila se je sada volja moga otca nebeskoga; i da je veliki onaj posao, koga radi bješe došao na ovaj sviet, podpuno dovršen. Dodje on na sviet, da iztjera vraga, koj je po svietu nemilo haračio, da izbavi pokolenje čovječansko robstva vražjega; došao je, da povrati poštenje i slavu svomu nebeskomu otcu, koja mu je griehom oduzeta bila; došao je napokon, da pomiri nebo sa zemljom pomirujući pokoljenje čovječansko s Bogom i to po neizrečenoj muci svojoj, koju podni za njegove griehe. Iztjeran i nadvladan biaše vrag. izgubio je svoje vladanje, vas dúg pokoljenja čovječanskoga izplaćen je; božanstvenu milosrdju zadovoljeno je, zadovoljeno je pravdi božjoj. Proslavljen je vječni, nebeski otac i ime njegovo očito je učinjeno. Svršen je dakle sasma veliki onaj posao, koj bješe Isus poduzeo. Tako dakle jer je znao, da su sva dovršena najposlje reče velikim glasom: *„Otče, u ruke tvoje izručam dušu svoju.“* Rieči te negovori on kan da je morao, ne! budući je njegov blagoslovljeni duh svedj narazdjeljivo sjedinjen s kipom božanstvenim, *već to on govori*, veli sv. Atanazij, *da nam pokaže, da predaje u ruke svoga otca svekolike duše ljudske koje po njegovoj muci oživljene, š njime jedan duh sačinjavaju.* Nadalje reče on ove rieči, da nas sve nauči, da ovimi riečmi imamo dovršiti život svoj, preporučajući Bogu i u njegove ruke predajući mi duše svoje. Ter oh! koli sretna i presretna je ona duša, koja ovako preporučajuć se bude u rukuh Boga, stvoritelja svoga izdahnula!

Ako dakle želimo, da i nam ta sreća, ta utjeha i veselje u dio pade; da mi uzmognemo zaufano reći: *U ruke tvoje izručam dušu svoju;* to nam valja živiti tako, da nuz to uzmognemo takodjer reći: *dovršeno je;* t. j. da smo izpunili dvie krstjanske dužnosti, da smo najme sav zakon božji izpunili, i da smo polag volje božje svedj živili. Ali oni krstjani, koji nenastoje izpuniti dužnosti krstjanske, i zakona božjega, nego izpunjuju svoje zle požude; koji izpunjuju ono, na što ih sviet, tielo i vrag navraća, te tako, kao što god za života svedj su suprot Bogu radili i opaki život vodili, tako neće ni na smrti čas jadne njihove duše u ruke božje primljene biti. S toga izpunjujmo, dragi moji! vjerno volju božju za života, u svih svojih djelih tražimo ono, što je tražio gospodin naš Isukrst; najmre slavu božju i posvećenje dušah; tada ćemo imati veselje na čas smrti svoje, kad budu duše naše primljene u ruke božje i postavljene u slavi njegovoj.

Nauk XXI.

Vrhu riečih četvrtoga članka: „Umro i pokopan." Smrt i pokop Isusov.

Preostaje nam četvrtoga članka jošte dvie posliednje rieči protumačiti: *Umro i pokopan*; kojim nas apoštoli opominju na smrt i pokop gospodina našega Isusa Krsta. O tom ću vam dakle danas govoriti; i da vam govorenje moje čim ugodnije i koristnije bude, kazati ću najprije istine vrhu smrti i pokopa Isusova, koje imamo vjerovati; zatim ću vam staviti pred oči takodjer *nauke*, koje od ovud crpiti imamo. Istine *imaju biti cilj naše vjere*; nauci pako *uprava našega djelovanja.*

Pošto je preljubljeni Isus visio prikovan na križu tri sata trpeći pregorke muke i bolesti, pošto je bio pred svimi očitovao, da je sve, što je učiniti imao, dovršio; pošto je napokon blagoslovljeni duh svoj izručio u ruke nebeskoga otca, pošto je, velim sve ovo učinio; — nakloni glavu i izpusti dušu, sladko izdahnu. — Ovo je bila podpunost njegova posvetilišta, al zajedno i najveće poniženstvo njegovo. Je li možebiti veće poniženstvo od ovoga, dočim nesamo što je kao Bog hotio čovjekom postati, već i smrti se podložiti, kojoj ni sàm čovjek nebi bio podložan, da nebude sagriešio? - Al što rekoh, podloži se smrti? — Podloži se smrti i to najgorjoj, najsramotnijoj; gledaj eno umire na sramotnom drvu križa kao najveći kakav zločinac. Ovo, ovo poniženje je toliko, da, kad nas nebi sv. vjera svojom svjetlosti prosvjetljivala, nebi se nikada vjerovati moglo. Zato se i smućuju židovi, kad čuju ovo poniženje, držeći umrieti stvar za Boga nedostojnu, kao što drže i neznabožci za budalaštinu; a tako misli svaki, koj hoće stvari vjere naravnim slabim svojim razumom suditi.

Da nas utvrde i osvjedoče o ovoj istini, da je najme Isus umro, pošto su već kazali apoštoli u vjerovanju, da je Isus pravi, jedinorodjeni sin božji, da je začet po Duhu svetom, rodio se, čovjekom postao, — nadostaviše još, da je muku podnio za vrieme kraljevanja Poncija Pilata, da je umro i pokopan bio. Rieči te su takove, koje se nedadu a nit nemogu razumjeti o smrti lažljivoj, kako su njeki opaki izmislili. Neka oni govore, da se nepristoji veličanstvu božjemu poniženje tako veliko; — a baš s ovakim velikim poniženjem hotio je Bog pokazati nedokučivo odredjenje neizmierne svoje mudrosti, i kriepost svoje mogućnosti, služeći se onimi stvarmi, koje sviet sma-

tra za budalaštinu, za smetju ljudske mudrosti, izabiruć one načine, koji se smatraju za najnevaljanije, da predobi ljudsku jakost, odabiruć poniznost, da satare oholost. I isti sv. evangjeliste dokazuju nam mnoge stvari, da nas utvrdjuju u vjeri, da je izbilja Isus umro. Najprije govore, da je prignuv glavu duh izpustio. Kojimi riečmi pokazuju nam, da se je istinito duša razstavila od tiela; a u tome slučaju mora se umrieti. Nadalje kažu nam, da su došli vojnici, i satrli kosti oniuh dvajuh lupežah s Isusom propetih, da tako prije umru a Isusu nesatrše kostih, jer vidješe, da je već umro bio; s toga, da se bolje osvjedoče, da li je on zbilja umro, njeki od vojnikah probode mu kopjem rebra i namah poteče sukrvica (krv i voda.) To posvjedoči i stotnik, kazav Pilatu, da je zbilja već umro. Kod tolikih svjedočanstvah, tko će sumnjati, da smrt njegova nije bila istinita; da on nije umro, dočim se i kod njega sbì, što i kod ostalih ljudih biva, čim se duša razdieli od tiela?

Da nas još većma u ovoj istini potvrde, opisuju pomnjivo i pokop Isusov. Josip iz Arimatee pristupi odvažno k Pilatu i zaiskà tielo Isusovo; bio je pako bogat i pravedan muž; čim bi Pilat saznao da je Isus izbilja umro, darovà Josipu tielo. Zadobiv ovaj dopušćenje od Pilata, dodje s Nikodemom i skine s križa tielo Isusovo. Skinuvši ga dolje zamota u čisto platno, pomaže mirisi, taj bo biaše običaj pokopa u židovah, položi ga u grob, što ga je dao Josip u stieni izdubsti, i navali na ulaz groba veliki kamen. Učenici ovi skidajući ga s križa i dotičući se, da su ga vidjeli, da je još živ bio, nebi ga bili pokapali. Odovuda dakle more se vidjeti, kako nerazložito protive se sv. našoj vjeri oni krivovierci, koji govore, da Isusova smrt nije bila prava; da on nije zbilja umro.

Da je Isus zbilja umro, potvrdjuju svjodočanstva rečenih ljudih; al ne samo ona, već povrh toga i čudesa, što se sbješe kod njegove smrti, ova, velim, takodjer potvrdjuju a i svjedoče, da on nebijaše samo čovjek, već zajedno i Bog svemogući. Sunce potamnì; tmina prikrije cieli široki sviet, od šeste pa sve do desete ure; krv i voda teče iz prsah njegovih; zastor crkveni razdere se na dvoje od vrha do dna, zemlja se stresè, pećine porazpucaše; grobovi se pootvoriše, mnoga tjelesa svetih, koji su bili preminuli, uskrsnuše i po uzkrsnuću njegovu ustavši iz grobovah dodjoše u sv. grad i pokazaše se mnogim; sva ova čudesa svjedoče, da onaj Isus, koj je umro biaše svemogući Bog, kao što to i oni takodjer, koji su tamo prisutni bili, videći potres i sve što se ondje dogadjalo, uplašivši se veoma posvje-

dočiše i rekoše: *Doista, ovaj bijaše sin božji*, moleći oproštenje za svoje zloće i bijući se u prsa idjahu natrag.

Izpovjedimo i mi i vjerujmo stanovito, dragi moji! da je Isus pravi Bog i pravi čovjek, da je zbilja Bog muku podnio, da je istinito na križ propet i na križu za nas umro. Ovo je ono veliko otajstvo. koje su prije mnogo vremena prorokovali proroci; ovo je ono otajstvo, u koga spoznanju i vjerovanju zadržaje se ona prava mudrost, koja vodi na spasenje. Ovo otajstvo kao god što je članak sv. vjere naše, tako je temelj svega našega ufanja. Nevjerovati, ili sumnjati, da je Bog za nas umro, znači porušiti sve djelo odkupljenja čovječanskoga; znači zapriečiti put, kojim možemo doći pred prestolje božje; znači zatvoriti vrata, kroz koja dolaze milosti božje, vrata kroz koja mi unići možemo na život vječni; i postići spas svoj. Da nije Bog umro, nebi bilo zadovoljeno pravdi božjoj, nebi mi bili oslobodjeni robstva vražjega; a kad nebi to bilo, to se nebi mi mogli spasiti. Jer kad bi Isus bio sam čovjek, nikad nebi bio posao našega odkupljenja izpunjen. Daleko dakle neka bude od nas i najmanja sumnja glede ove istine, *da najme Isus pravi Bog nije u istinu za nas umro*; jer to bi vriedjalo mudrost, dobrotu, mugućnost i milosrdje božje, i sasvim bi vjeru kršćansku izkvarilo.

Kazao sam malo prije, da se duša njegova razstavila i razdružila od tiela; ali dočim sam to kazao, neimade se tu misliti, kan da se je takodjer i božanstvo razstavilo, čim se duša od tiela razstavila. Ne, dragi moji! neima se to tako misliti, to bi značilo protiviti se nauku sv. matere crkve, koja uči, da se ima vjerovati, da božanstvo Isusovo nikada se nije razstavilo od čovječanstva zauzetoga. On je imao tielo i dušu čovječju, t. j. vas je bio čovjek, s duše i s tiela sastavljen; i zato, premda se na čas smrti duša od tiela razstavi, Božanstvo ipak ostade i s dušom i s tielom sjedinjeno, s toga i kaogod što izpoviedamo u vjerovanju, da je sin božji mučen bio i umro, možemo punim pravom reći takodjer, da je isti sin božji i pokopan bio, jer božanstvo nikad nije bilo razstavljeno u njemu od čovječanstva. I to je, dragi moji, što nam o smrti i pokopu našega premiloga spasitelja valja vjerovati. Dakle mi imamo vjerovati, da je sin božji istinito i izbilja umro i pokopan bio, i da je u sve ono vrieme, kada je duša njegova bila razstavljena od tiela, da je sve ono vrieme njegovo narazdjeljivo božanstvo pribavilo u njem sjedinjeno s tielom i dušom; da njegovo tielo premda mrtvo i bez duše, ništanemanje svedj cjelovito u svem biaše a u ničem pokvareno, — a to radi božanstva, koje je u njem pribivalo.

Sada pazite na one spasonosne nauke; koje iz smrti i pokopa Isusova crpiti moramo. Sam Bog prolio je svu svoju krv, najgorju muku podnio, i svoj vlastiti život dao za nas, te njegova smrt odrieši i izbavi nas iz okovah grieha, namiri naše dugove, utaži srdjbu božju, i otvori vrata njegova milosrdja; budući se ona stavila vrhu svih naših zalah, i učinila se vrelom svih dobarah, tako, da sve milosti, koje nam s neba dolaze, sve nam se daju radi neizmiernih zaslugah smrti gospodina Isusa; kad nam dakle toliko učini dragi Bog za nas, kolika bi bila to nezahvalnost, da bi mi primiv tolika dobročinstva, od kojih se veća pomisliti ni željeti nemogu, da bi se mi velim, prestali zaboravljeni i nemarni tolikoga dobročinitelja sjetiti i spominjati? Dobročinstvo je ovo mnogo veće od onoga, koje krv janjeta učini puku židovskomu tada, kad ga oslobodi strašnoga biča, kojim angjeo udari vas Egipat. Ništanemanje da tà radostna uspomena na toliko dobročinstvo svedj uztraje, zapovjedi Bog, da puk pokrajine ote uvieke imade s osobitim svetkovanjem onaj dan svetkovati, naredjujući, da sinove svoje otci opomenu na oslobodjenje njihovih predjah od smrtne pogibelji po krvi janjeta. Koliko dostojnije je, da mi krstjani svedj u pameti živu uzdržimo uspomenu smrti Isusove, koji nas je po svojoj krvi odkupio, i to ne od smrti vremenite i od čovječjega robstva, već od smrti vječne, od robstva vražjega, otvoriv nam zajedno put ne da zadobijemo dobra zemaljska prolazeća i kratkotrajna; ne, već otvori nam put, da možemo postići dobra neizmierna, vječna, nebeska? Ali, koliko imade takovih, koji se spominju tolikoga dobročinstva, te su zahvalni na njem? — Ima ih žalibože mnogo, koji neznaju ni tko je Isus, ni što je učinio za njihovo spasenje. Trsimo se, dragi moji! da nebudemo i mi izmedju broja ovakovih ljudih.

Drugi nauk, što ga iz smrti Isusove crpiti imademo i možemo, je taj, da se učimo mnogo cieniti duše svoje. Sve stvari su obično tim veće ciene, čim je veća ista ciena, kojom se zadobivaju; s toga se i one, koje su veće ciene i više ljube, bolje se čuvaju. A koja je dakle stvar bolja i dražja od naših dušah, koje se nisu mogle drugčije kupiti, već je od potrebe bilo, da sám Bog svu svoju krv prolije i umre za odkupljenje njihovo? *„Odkupljeni ste*, veli sv. Petar, *velikom cienom, ne srebra i zlata, nego neprecienjenom krvlju neoskvrnutoga jaganjca, gospodina Isusa.* (List 1. p. 1.) Ovaj Bogočovjek, da nas izbavi iz robstva vražjega, za cienu imao je dati vlastiti svoj život, te se dobrovoljno podložio smrti, žukoj smrti, smrti gadnoj na sramotnome drvu križa, da mi, sluge i robovi grieha, postanemo njegov njemu mili puk. S toga, dragi moji! lasno možete i sami uvidjeti ko-

likom brigom imamo se grieha čuvati, kako marljivo paziti i nastojati, da po griehu nepanu opet naše duše u robstvo vražje, iz kojega da nas oslobodi i izbavi sin božji morade toliko trpiti i tako sramotno umrieti? Odkupljeni smo, dragi moji! cienom neprecienjene krvi i smrti Isusove; nemojmo više služiti griehu, nego služimo svetosti i pravednosti?

Oh da bi krstjani svedj pred očima imali cienu neizmiernu dušah naših, budući one toliko valjaju, koliko valja život samoga Boga, nebi se malo skrbili za spas naših dušah. Briguje se za sve drugo, al na dušu se nemisli; sve se nastoji pribaviti, i moguće je, al za dušu se truditi nemože, neda se, neće se. Ah jadne duše krstjanske! jošter ima gorjega zla za vas; da bi se vi samo ponješto barma trudili i radili o spasu svojih dušah, to bi manje zlo bilo; al ovo je veće zlo, što krstjani obično čine sve ono, što će ih strmoglaviti, što će ih na novo u robstvo vražje porinuti.

Nauk XXII.

Peti članak: „Sidje nad pakao.“

Kaogod što je veoma potrebno i koristno, da se upoznaju krstjani s mukom, smrtju i pokopom Isusovim, tako je takodjer probitačno, da znadu slavje i slavodobitja njegova, koja je po ovih zadobio. Primjer poniženja i trpljenja, koje nam Isus dadè po svojoj muci i smrti, nukaju nas, da ga nasljedujemo. S primjeri ovimi skopčana je zajedno neizmierna slava, koju je on zadobio, i koje slave čini on dionik sve one, koji ga vjerno nasljeduju; kad je dakle tomu tako, to se mora tim više u nas pobuditi želja, da ga nasljedujemo, čim se više ufamo i nadamo, da ćemo takovu slavu i mi jednoč postići. S toga nam i apoštoli pokazuju sad u petom članku njegovu slavu, pošto su nam u četvrtom pokazali njegove muke; te kao što smo u onome vidjeli liepe primjere poniznosti, da ga nasljedujemo, tako vidimo sad njegovo uzvišenje u ovom članku, što nas još većma mora potaknuti, da ga nasljedujemo. Na *dva diela* razdjeljuje se peti članak vjerovanja; u prvom dielu zadržaje se *sašašće Isusovo nad pakao;* u drugom *slavno njegovo uskrsnuće od mrtvih.* Danas ću vam dakle govoriti o prvom dielu petoga članka, i pokazat

ću vam 1. Istinitost ovoga sašašća; 2. kako je slavno bilo i 3. koliko veselje učinjeno je po njem dušam pravednih.

Sveta nas vjera uči, da je Isus zbilja umro, al nas ona zajedno i uči, da razstaviv se njegova presv. duša od tiela, ostajuć i s dušom i s tielom njegovo božanstvo, sidje nad pakao, i stala je ondje, dokgod je tielo u grobu mrtvo ležalo. Rieč ova pakao čini vam se na prvi mah strašna i nedostojna stvar za Boga, da dodje u takovo mjesto. S toga da doskočim krivoj misli, protumačit ću vam kakovo i koje se razumieva mjesto to pakao.

U obće govoreć pod ovim imenom pakao, može se razumjeti svako mjesto, svaka pećina i jama, koja je pod nami u zemlji. Nadalje razumije se pod paklom ono mjesto, gdje prebivaju duše, koje nisu zadobile slave nebeske. Ova su mjesta, po različitosti stanja duševna, različita; u njih su duše, koje pravda božja odredjuje. Nauk rimske crkve navadja tri takova mjesta. Prvo je, ona strašna i premračna tamnica, u kojoj se muče s prežestokom i neutrnjivom vatrom u družtvu vražjem duše osudjenih; i ovo se mjesto najčešće i obično u sv. pismu *paklom* naziva. Drugo mjesto je purgatorium ili mjesto *očistilišta*, u kojem se muče čiste duše pravednih podnašajuć od nečistoće malih griehah, ili smrtnih za života oprošćenih od krivice vječne osude; ali jer još nisu vremenite kazne podnieli, s toga se muče u tome mjestu tako dugo, dok nezadovolje sasma pravdi božjoj i tako se dostojnimi neučine uljezti u kraljestvo nebesko. Napokon treće mjesto je ono, u koje su išle dobre duše prije došašća Isusova; duše, koje su bez ikakovih mukah u pokoju čekale svoje odkupljenje; i ovo se mjesto običaje zvati krilo Abrahamovo ili drugčije *limba.*

Da li je u sva ta tri mjesta bila duša Isusova za stalno se nezna. Njeki naučitelji govore, da je bio u paklu ili u mjestu osudjenih, ne za njihovu korist, nego za njihovo prestrašenje i zastidjenje, i to na onaj način, kao što se stide i straše opaki i zločesti robovi, kad im se gospodar njihov ukaže. Po svoj prilici ukazao se je i u mjestu očistilišta, te duše tamo nalazeće se oslobodio od mukah njihovih. Al od ova dva mjesta nemože se ništa za stalno reći.

Ostaje dakle treće mjesto, nazvano krilo Abrahamovo ili limba, gdje su se nalazile duše sv. otacah i drugih pravednih čekajući odkupljenja, da im Isus otvori vrata nebeskoga raja. U ovo dakle mjesto sišao je Isus poslje svoje smrti, sišao je, nu ne kao pobjedjen od smrti, već kao slavni pobjeditelj iste smrti i pakla. Svekolike duše, što bijahu tamo, bijahu u oblasti smrti, svi, dakle i isti patriarke, proroci i pravedni staroga zakona bijahu robovi; jer nisu

mogli izaći iz one tamnice, u kojoj bjehu zatvoreni. Al Isus nadvladav smrt i pakao kao slavni pobjeditelj sidje u ono mjesto velikom slavom, da ugrabi plien smrti i pakla, te povede duše sa sobom u veselje. Sidje dakle u ono mjesto s nebrojenim množtvom angjelah, koji ga pratijahu i veseleći se njegovoj pobjedi govorahu: *„Otvorite, o poglavice, vrata svoja, podignite se vrata vjekovječna, i kroza nje će uljezti kralj slave; ona se činjahu, da će uviek zatvorena biti, neka se sad dignu, jerbo ima unići kralj slave, gospodin jaki i mogući, gospodin krepostni i slavodobitni.“* (Pjes. 23.)

O koli slavna bijaše njegova pobjeda, dočim nadvladà smrt i pakao, koj kao divlja zvier jadnu lovinu, tako on ljude žderaše! Tada se izpunì ono, što je Bog bio rekao po proroku Oseu (p. 13). *„Ja ću ih osloboditi ruke smrti, od smrti ću ih odkupiti: ja ću biti smrt tvoja, o smrti, griža tvoja biti ću, o paklu. Bio je smrt smrti,* veli sv. Grgur, *jerbo ju je u svojih odabranih pobjedio i uništio; bio je griža paklu, jer je iz njega odkupio jedan dio dobrih dušah, izbavivši ih iz limbe, a drugi zločestih za uvieke u njem ostavio, da budu hranom smrti;* te tako bì veoma proslavljen tako u oslobodjenju pravednih radi neizmiernoga svoga milosrdja, kao i u zaostavljenju zločestih, pokazav svoju oštru pravednost vrhu njih, i napokon u smetenju i zastidjenju vragovah, pokazav im svoje neizmierno mogućtvo. S toga ne samo nebo i zemlja, već i sav pakao usilovan bì njemu se pokloniti. Njemu pokloniše se sv. otci i duše pravednih, kao svomu odkupitelju; osudjeni njega se bojahu, kao svoga sudca; oholi vragovi poznadoše njega, kao svoga kralja. Radujuć se pravedne duše pjevaju pjesme u limbi, a u isto vrieme vriskaju u paklu vragovi od straha pobjedjeni i izgubljeni.

Takova i tolika bijaše slava Isusova, kad sidje nad pakao; al što mislite, dragi moji! koliko je bilo istom veselje onih svetih otacah, koje ga toli željno izčekivahu? (Primjer židovah, kad su se vratili u Jeruzolim iz robstva babilonskoga). O kako su one sve duše uzdisale u onoj mračnoj tamnici, da bi ih došao osloboditi odanle i zapeljati u kraljestvo nebesko, u slavno kraljestvo, koje bijaše sagradjeno s prečista zlata, koga vrata bijahu od dragoga kamenja, temelj s dragociena bisera, što ga sám Bog svjetlost nestvorena prosvjetljuje? Oh koli su one za ovim pribivalištem hlepile! Znale su, da će se robstvo njihovo svršiti i da će u nebesko pribivalište doći, al potrebno je bilo, da dodje Isus, te ih odvede onamo; s toga koli željno su ga one čekale, uzdisale, zvale, da čim prije dodje, govoreći: *„Dodji*

osloboditi nas, o Bože kreposti, pokaži nam svoj obraz i bit ćemo spašene!"

Tko će moći izreći ono veliko veselje njihovo, dočim su vidile spasitelja Isusa, gdje ruši pretvrda vrata njihove tamnice i slavodobitan k njim dolazi, da ih izbavi iz onoga robstva i odvede sa sobom u slavu nebesku. Oh koli neizmierno bijaše njihovo veselje! Oh kolikim veseljem pozivale su se, da skupno Bogu zahvale, Boga blagosivljaju i u njegovu slavu sladke pjesme pjevaju. *Pjevajmo,* imale su reći (Pjes. 97.), *pjevajmo gospodinu Bogu svomu pjesmu novu, jerbo je sdjelovao čudnovate stvari. Evo veće vidimo spasitelja svoga! Spomenuo se je svoga milosrdja, te nam dao kušati plodove njegove. Ovo je doisto dan gospodnji, dan našega spasenja, veselimo se i radujmo u njem.* (Pjes. 11.)

Kazali smo, da je Isus sašao nad pakao ili bolje limbu, pa za to njegovo sašašće neizmierno veselje pribavì dušam tamo patećim; al pitam vas, ovdje, dragi moji! je li je to i za nas uzrok radosti? — Jest, jest! jer je Isus ne samo za nje, nego i za nas otvorio vrata one mračne tamnice, i za uvieke izpraznio, te time ne samo učinio, da sve one duše odanle izadju, već da i u napredak nitko tamo nedolazi. I odovud poznajte, dragi moji! preveliku sreću, koju imamo mi vrhu svih onih dušah, koje su živile i umrle prije došastja Isusova; i premda one pravedne bijahu, ništanemanje nemogahu unići u onu nebesku slavu, koja im je odredjena bila; nego je potrebno bilo, da u tamnome podzemnome mjestu čekaju, dok se izpuni djelo čovječanskoga odkupljenja. A nam nije potreba čekati odkupljenja, jer se je to jurve izpunilo; došao je već sin božji na zemlju, podnio je muku, prolio je svoju sv. krv za naše i svega svieta odkupljenje, riečju zadovoljio je pravdi božjoj za nas. S toga nejmamo se bojati, da ćemo mi tamo dospjeti; ne; put je u nebesa otvoren; te samo ako si mi sami zapreke griesmi nestavimo, odmah poslje smrti doći ćemo u raj, u nebesko kraljestvo.

Al znajte, dragi moji! i to, da čim je veća sreća po nas, što smo poslje došastja Isusova došli na sviet, da je tim veća dužnost naša, a i pomnja mora veća biti, da duše naše čiste uzčuvamo od svakoga grieha, koj bi mogao prepriečiti njihov ulazak u kraljestvo nebesko. Radi iztočnoga grieha nejmamo se bojati, da će nam uzmanjkati ona slava; ne, jerbo nam je ovaj po milosti Isusovoj na sv. krstu sasma odpušćen; griesi pako smrtni odpušćeni su na sv. izpovjedi, u koliko se samo tiču griehote, nu sav dug za nje nije izplaćen; zatim mali griesi, koji premda duše nelišuju milosti, oduzimlju joj ipak ljepotu;

ovi, ovi jesu i sada još uzrok, dragi moji! da mnogi neunidju umah u rajsku slavu, nego se zadržuju u očistilištu, i to tako dugo, dok se sasma neočiste od nečistoćah, kojimi je duša u životu okaljana. Ako dakle želimo, dragi moji! kako mislim, da svi žele, da se duše naše odmah poslje smrti uvedu u rajske dvore, potrebno je, da se trsimo i nastojimo duše od svakoga grieha čiste uzčuvati, i zadržati. — Ti pako svemogući Isuse budi nam u pomoći, u tebe se mi svi srdačno ufamo! O Marijo! rajska vrata, ufanje naše zdravo! tebi se izručamo, moli za nas svoga preljubljenoga sinka sada i na smrti čas, da nas u raj k sebi prime, obraz svoj, pokaže svime! Amen.

Nauk XXIII.

Drugi dio petoga članka: „Treći dan uzkrsnù od mrtvih.“ Pokazuje se slavno uzkrsnutje Isusovo.

Svakomu krstjaninu potrebito je znati otajstvo slavnoga uzkrsnutja Isusovoga, kojeno je temelj svete vjere krstjanske; jer, *da nije Isus uzkrsnuo*, veli apoštol narodah (Kor. 1. 15.) *izprazna bi bila vjera naša, zaludno propoviedanje evangjelja.* Njegovom bo se rieči utvrdjuje vjera naša; nu kako bismo mogli za ono jamčiti, što je prorekao, — da nebude svega izpunio, da nije uzkrsnuo? — Ali budući je on slavno uzkrsnuo od mrtvih na život i time nam baš najtvrdje zapečatio istinu božanstva svoga, o kojoj nimalo sumnjati nemožemo, i budući je to samo kao Bog predkazao i izpunio: zato stanovito i sveto vjerovati moramo, da je sve ono nepobitna istina, štogod nam je objavio. Bog, veli sv. Petar, (Ef. 1. p. 1.) *uzkrisio je od mrtvih sina svoga i zato ga proslavio, da stalno vjerujemo u njega.* Zato i govore sv. apoštoli u svojih pismih najviše o ovom otajstvu; jerbo su predobro znali, da svaki, koj u njega vjeruje sve istine evangjelja lako vjeruje, niti se je bojati tada pogibelji ili sumnje kakove. Svrnimo dakle braćo mila! danas oči svoje na istinitost slavnoga uzkrsnutja spasitelja našega Isusa krsta; uvažimo *slavu*, kojom je sdruženo i *korist*, koju iz njega crpimo.

Gospodin Isus uzkrsnù treći dan poslje pretežke svoje smrti; pa evo vam, dragi moji! što nam o tome čudnovatome dogodjaju kazuju sv. evangjeliste. (Mat. 27. Mark. 15.) Na dan petka oko devet

satih izdahnù naš spasitelj Isus na križu i isti dan u večer bì njegovo presveto tielo s križa skinuto i u grob postavljeno. U subotu bì usljed dogovorah Židovah kamen vrh njegova groba zapečatjen, i grob od stražarah obkoljen, da nebi tko došavši grobu tielo njegovo ukrao i proglasio, da je uzkrsnuo. U nedjelju u jutro nastadè oko groba velika trešnja; angjeo bo gospodnji sadjè s neba, pristupì, odvalì kamen i sjedè nanj; i bijaše njegovo obličje kakono munja, a njegova odjeća kano snieg. A stražari se prepadoše od straha pred njime i popadaše kao mrtvi. Njeke bogoljubne žene dodjoše isto jutro grobu i videći, da je kamen odvaljen, unidjoše unj; no nenadjoše tiela Isusova u njem; i dok one u strahu mišljahu, što se je s tielom dogodilo, ukaže im se angjeo zaodjeven svjetlom odjećom, te im rečè: *Badava tražite medju mrtvimi Isusa, koj živi: nije ga ovdje, uzkrsnuo je. Sjetite se, da vam je rekao, da će od zločinacah izmučen i ubijen, treći dan uzkrsnuti.* Evo dakle što rečè neporečè; sve to se je izpunilo! Potekoše one tad i naviestiše ovo njegovim učenikom. Čuvši to Petar i Ivan doletiše odmah grobu te nenadjoše u njem drugo, do platna, u koje bijaše tielo Isusovo zavijeno.

S ovoga se dakle očito vidi, da je Bog, hoteć potvrditi istinu uzkrsnutja svoga sina, svekolike stvari svojom prevelikom mudrostî tako uredio, da nitko o tome čudnovatom dogodjaju sumnjati nemože. Najprije je Bog učinio, da grob Isusov bude po naredbi istoga zapovjednika zapečatjen i od stražarah obkoljen; jer da nije tako učinio, mogli bi neprijatelji Isusovi reći, da su ga njegovi učenici, apoštoli, potajno ukrali, pa zato, da njegovo uzkrsnutje nije istinito već izmišljeno.

Je li i koliko ima istine u tom, kad njeki vele, da nejma svieta, ni mudrosti i znanosti protiva Bogu. Čemu služiše takove opake pomnje Židovah, nego da očivestnijim učine slavno uzkrsnutje Isusovo? Židovi hoteći u tom sve prevariti ostadoše prevareni. Njihovi stražari baš su nam svjedoci uzkrsnutja Isusova; jer videći njegovo uzkrsnutje povratiše se u grad i pripoviedaše poglavicam sve, što su vidjeli i čuli, jednom riečju oni najsvetijom istinom svjedočiše, da je u istinu Isus uzkrsnuo.

A jer ih bilo mnogo i jer su se svi u svjedočanstvu slagali, zato i nitko o njihovome svjedočanstvu ni sumnjati nemože. Ali oh! opačino židovska, kad će već prestati? Čujte što su još njegovi neprijatelji učinili. Podmitiše stražare novcem rekavši im: recite, njegovi učenici dodjoše obnoć, i ukradoše ga, kad smo mi zaspali (Mat. 28.) Tà njihova izmišljotina baš služi još za bolje potvrdjenje istine,

da je najme spasitelj naš Isus u istinu slavno uzkrsnuo. Jer tko je bio, koj nebi spoznao očevidnu laž tih stražarah?

Oni rekoše, da su spavali, dakle kako su mogli vidjeti, da je tielo Isusovo ukradjeno od apoštolah? A osim toga svakomu je znano, da je onaj kamen, koj bijaše navaljen na vrata groba, bio ogroman, te da ga zato obnoć nisu mogli takovom tišinom odvaliti, da se stražari spavajući nisu mogli probuditi. Svaki znadjaše jošte, da su njegovi učenici, apoštoli, tako bili prestrašeni, da se niti neusudise Židovom na oči pokazati, a kamo li još grobu doći medju oružane vojnike. Laž dakle njihova se je sáma potvrdila.

No Isus htjede svoje čudnovato uzkrsnutje i drugimi jošte svjedočanstvi potvrditi. Htjedè, da mnoga tjelesa uzkrsnu od mrtvih, pa da se ukažu mnogim u Jeruzolimu. Htjedè, da angjeli božji njegovo uzkrsnutje posvjedoče. Poslje četrdeset danah ukazivaše se on živ više putih svojim učenikom, i razgovaraše se s njimi vidljivo, ukazivaše se ne samo apoštolom već i drugim kao n. pr. onoj petstotini dušah (1. Kor. 15.) tako, da nitko o istini uzkrsnutja njegova sumnjati nije mogao, van ako bi htjeo od toli poznate istine oči zatisnuti i živcem kamenom u svojoj zloći otvrdnuti, kao što to mnogi od opakih Židovah sebi na štetu učiniše.

Osvjedočivši se o istini uzkrsnutja, svrnimo malo oči svoje i na slavu odatle proizteklu.

Nemislite, dragi krstjani! da sveti apoštoli, prikazujući nam u vjerovanju uzkrsnutje Isusovo, nisu htjeli drugo, nego da reknu, da je Isus samo uzkrsnuo i u život se povratio; već oni govoreći, da je Isus uzkrsnuo razumievaju, da se je svojom vlastitom krepostju izmaknuo čeljusti smrti, kojoj se je dragovoljno bio predao, i da je vlastitom moćju povratio život svomu tielu, koje bijaše izranjeno i koje tri dana i tri noći u tavnu grobu mrtvo ležaše. U ovom se sadržaje najveća slava toga čudnovatoga uzkrsnutja. Eda li je koj od svih uzkrisenih mrtvih, koj se može hvaliti, da je po svojoj vlastitoj kreposti uzkrsnuo i u život se povratio? — To učiniti jest čovjeku nemoguće; uzkrisiti bo mrtve jest djelo svemoguće kreposti božje. Isus sám imadjaše tu kriepost, da je mogao sebe sama uzkrisiti. Jer kao što on bijaše sin božji, jednak Bogu otcu vjekovječnomu: tako imadjaše bitno u sebi život, kako i otac; te kao što otac uzkrisuje i oživljuje mrtve: tako i vraća život, komu hoće. Pa budući se njegovo božanstvo nije razstavilo niti od tiela, dok je ležalo mrtvo u grobu, niti od duše, kad je sašla nad pakao, to bijaše kriepost božja tolika u duši, kolika u tielu, pa zato se je moglo tielo po istoj kre-

posti sjediniti s dušom a duša iznova se združiti s tielom i oživiti ga.

Toga radi bijaše samo uzkrsnutje Isusovo dovoljno, da pokrije sve sramote i pogrde, koje je on za života svoga i za vrieme svoje muke pretrpio. Živući bo medju ljudmi djelovao je čudnovato i dokazivao tako riečmi kao i čudesî, da je od Boga otca poslan, da je s njim i s duhom svetim jedno bitje i da nije lagao, kadgod se sinom božjim nazivao. Zato ga i množtvo svuda sljedjaše, dapače ga kraljem učiniti i u grad uvesti hotijaše proglasujući ga za Messiu i kralja Israelskoga. Ali kad bì uhvatjen u vrtlu, kad bì mučen, osudjen i na križ propet, prestaše njega hvaliti, i njegova čudesa izgubiše svu prijašnju slavu. Da nije dakle uzkrsnuo tko bi mogao ikada vjerovati, da je taj čovjek, koj bijaše osudjen kao zločinac, propet kao lupež i ubijen kao najgorji razbojnik, pravi sin božji?

Uzkrsnutje dakle povrati mu sve poštenje i svu slavu i utvrdi u njega povjerenje, jer se po njem izpunilo ono, što bijaše obrekao i jer je svim očitovano, da se mukam i smrti nije morao predati, već da im se je dragovoljno predao za spas griešnikah.

Dodajte ovdje, dragi krstjani! ono, što još većma povećava slavu uzkrsnutja Isusova, najme razliku, koja je medju uzkrsnutjem Isusovim i uzkrišenjem ostalih ljudih. Čitamo o mnogih, da su po kreposti božjoj, po molbi svetih apoštolah i drugih dobrih slugah božjih uzkrsnuli, no svih ovih uzkrsnutje bijaše nepodpuno i ništa drugo, nego povratak u život umrli; jer i poslje uzkrsnutja bijahu podložni patnjam, bolestim i nevoljam doklegod nije Bog odredio, da umru. No tako neuzkrsnù naš spasitelj Isus; on bo se nepovratì u život trudni, mučni i umrli, već uzkrsnù životom neumrlim, sretnim, blaženim i slavnim. *Mi znamo*, kaže sv. Pavao, *da Isus jedanput uzkrsnuv više neće umrieti i da smrt, jedanput od njega nadvladana nad njim više nikakove vlasti nejma.* Poradi čega odvržè njegovo tielo svaku čovječju slabost i nevolju, te izadjè iz groba izkićeno i nadareno svimi božanstvenimi izvrstnostmi. Ono izadje tankoćom toli čudnovatom, da je moglo proći kroz veliki kamen, koj bijaše na vrati groba, neodvalivši ga, i unići u sobu k apoštolom neotvorivši vratah, izadje s tolikom svjetlostju, da je njome prestrašilo sve stražare groba; izadjè napokon tolikom brzinom, da je u jedan hip odletilo s jednoga mjesta na drugo i ukazalo se učenikom daleko jedan od drugoga razstavljenim.

Izvrstitosti u tielu Isusovom bijahu poslje uzkrsnutja tolike, da su sveti otci imali razloga reći, da je Isus vas Bog uzkrsnuo, jer se drugo u njem nevidjaše, nego kriepost božanstvena. Narav njegova

tiela promieni se u bitje duhovno, a ono, što bijaše njekoč čovječje postadè sasvim božanstvenim. Ne da je tielo Isusovo bitno u uzkrsnutju promjenjeno — to ne! On bo je isti u bitju poslje uzkrsnutja, koj je prije bio, već po mogućstvu božanstva promieni se njegovo tielo u izvrstnostih tako, da u njem ništa od slabosti i nevaljalštine čovječje nepreostade, već se zakorjeni u njem sva ljepota, izvrstnost i kriepost božja, kiteći ga, uzvisujući ga i proslavljajući ga, koliko ikada moguće bijaše.

A jeda li bijaše uzkrsnutje Isusovo njemu samomu koristno? Ne, — dragi moji! njemu samomu koristno nebijaše, već bijaše vrlo koristno svim nam, jerbo uzkrsnuvši učinio nas je dionici svoga slavodobitja i svoje slave. Kao što je za nas na sviet došao, za nas muku trpio i za nas umro, tako je i za nas uzkrsnuo, davši nam time stalnu kaparu, da ćemo i mi jednom uzkrsnuti. *A kad je Isus uzkrsnuo,* kaže sv. Pavao (Kor. 15.), *tko će moći sumnjati, da i mi nećemo jednom uzkrsnuti? Kao što po jednom čovjeku dodje na sviet smrt: tako imade i uzkrsnutje od mrtvih u jednom čovjeku početak, te kao što svi umiru po Adamu: tako oživljuju svi po Isusu.*

Uzkrsnutjem dakle svojim učini nam Isus veliko dobro; jer se po njem imamo stanovito nadati, da ćemo jednom i mi uzkrsnuti netrpeći, slavni i neumrli; nu se zahtieva, da se već na ovom svietu sasvim grieha odrečemo te samo u Isukrstovom duhu živimo. Jer ako budemo dionici smrti Isusove, biti ćemo i dionici slavnog uzkrsnutja njegova. Veli bo apoštol: *Ako smo umrli s Isusom, vjerujmo da ćemo s njim i živjeti.* Oni pako umrieše u Isusu, koji po njegovoj prilici samo izvrstnost grle te koji umrieše u djelih onakovih, u kojih grieh neživi. Srećnih nas, sladki moji! ako ovako umremo i uvieke s nami ljubav Isusova živila bude! Jer ćemo i mi jednom uzkrsnuti primjerom Isusovim, koj će nakititi naše nevaljalo tielo slavom i sjajnostju te ga učiniti svojemu priličnim. Doista, ovo tielo, koje je sada gnjiloći podložno, uzkrsnut će nesagnjito; sada nevaljalo, biti će poslje slavno; sada nemoćno, slabo i sporo, uzkrsnut će krepko, snažno i hitro; sad umrlo, uzkrsnut će neumrlo i tad ćemo s veseljem pjevati: gdje je sada smrt strahovita? gdje su bolesti, patnje i nevolje, sveudiljni poklisari njeni? i neprestano Bogu hvaliti, što nas je po Isukrstu, gospodinu našem na toliku slavu uzvisio.

Što dakle imamo, krstjani u Isusu sabrani! iz ove prevelike sreće, koju nam Bog obećaje, zaključiti? Imademo zaključiti ono isto, što zaključuje sv. Pavao (Kol. 3.) govoreći: *„Vi ste umrli i život vaš jest sakriven s Isusom u Bogu. Kada se ukaže Isus, koj je vàs život,*

ukazat ćete se i vi s njime u slavi. Trapite dakle tielo svoje, koje jest na zemlji, čuvajući se bludnosti, nečistoće, pobudah zločestih i lakomosti, koja su dovukla srdjbu božju na neposlušne i nevjerne. Ostavite svaku zloću, srdjbu i nepošten razgovor i nemojte nikoga varati. Ostavite se sasvim staroga čovjeka zloćami nagrdjena i promienite se u novoga, nakićena svimi krepostmi. Budite dobrostivi, ponizni, krotki, stidljivi, uztrpljivi i što najviše; imajte ljubav, koja je uzao izvrstnosti. Vi žene budite podložne svojim muževom, a vi muževi! ljubite svoje žene i nemojte biti oštri i nemilostivi prema njim. Vi sinovi! slušajte svoje roditelje, a vi roditelji prednjačite im dobrimi primjeri. Vi sluge itd„ a vi gospodari itd. — To je dakle, što sveti Pavao izvadja iz uzkrsnutja Isusova. Ako mi to vjerno izvršimo, to ćemo na isti način, kao što ovdje vojujemo s Isusom proti griehom živući; poslje uzkrsnuvši sretno kraljevati s njime uvieke.

Nauk XXIV.

Šesti članak: Uzadje na nebesa, sjedi ob desnu otca Boga svemogućega.

Kao što bijaše slavno uzkrsnutje Isusovo, o kom sam u predjašnjem razgovoru govorio, početak njegova slavodobitja: tako bijaše njegovo čudnovato uzašastje na nebo, o kome sada počimam govoriti. On izadjè slavodobitan iz svoga groba, prestraši pakao, koga je vrata silna razbio, osramotì svoje neprijatelje i uzprkos njim očitovà svoje mogućstvo, veličanstvo i božanstvo. On nakiti netrpljivostju i neumrlostju svoje tielo, koje nastojahu Žudije svojom zloćom i opačinom uništiti, i učinì svoje ime slavnim, koje hotjahu svojom nenavidostju osramotiti.

Preostalo je dakle samo, da kao što je prvi uzkrsnuo životom neumrlim, tako, da i prvi otvori vrata nebeska, koja bijahu do onoga sata svakomu zatvorena, i tako da poslje svojih slavodobitjah otide posjedovati svoje kraljestvo, da poslje truda i muke otidje na odmor, da poslje velikoga poniženstva nastupi veličanstvo svoga prestolja i da ondje od angjelah i od svih svetih božjih prima poklone i hvale. Ovo nadopunjenje njegova slavodobitja zadobì on onaj dan, na koj uzadje na nebo i povrati se k božanskomu otcu svomu. A to je ono, o čem nam sveti apoštoli u šestome članku vjerovanja govore, pa

zato sam vam danas i ja naumio o tom govoriti i to prvo: kako i kojim načinom uzadjè Isus na nebo, a drugo: o izvrstnom i presretnom stanju, kojega se on na nebu uživa.

Svršivši Isus svojom pretežkom mukom i svojim slavnim uzkrsnutjem veliki posao odkupa ljudskoga, nehtjedè odmah uzaći na nebo, već boravi jošte 40 danah na zemlji i to ne bez stanovitih uzrokah. Trebalo bo je učenikom, da budu utvrdjeni u vjeri o njegovom uzkrsnutju i poučeni u mnogih stvarih, što ih treba da znade svaki, koj teži za kraljestvom božjim. Da ih bolje utvrdi u vjeri, ukazà im se više putah i dadè im nesumljive dokaze, da je u istinu uzkrsnuo. Da ih pako što bolje nauči u stvarih za spas potrebitih, dostojao je ovih danah često kod njih boraviti, nje učiti i duboke im nauke kazivati. Zatim ih je naučio, kako će crkvu ustanoviti i njom upravljati; iztumačio im je broj kreposti i izvrstitosti svih svetojstvah, i način, kojim ih dieliti imaju. Istih danah dadè svetomu Petru ključe svoje crkve i učinì ga svojim namjestnikom na zemlji, istih danah odredi apoštole, da sv. evangjelje po čitavome svietu propoviedaju; primiše zato dar, da uzmognu pisma božja dobro razumjeti, i oblast griehe odrješivati i odpuštjati.

Naučivši Isus tako učenike svoje dadè im jošte moć tvoriti čudesa, a da ih utješi, rečè im, da će im svojom pomoći na ruku biti tja do svrhe svieta, da će im doskora poslati duha svetoga, a za toga da ostanu u Jeruzolimu. Zatim izvedè ih u Betaniju na goru Maslinsku, te dignuv ruke k nebu obdari ih otčinskim blagoslovom. — Predstavite si sada, po Bogu braćo i sestre! kakva radost i ljubav mogaše one sretne učenike obuzeti, gledajući toli ugodno i slavno na nebo uzašastje svoga meštra! Pa zato, nemogući sliediti ga tielom, sljedjahu ga pogledom i uzdasi; dok oni tako stajahu i uprvši oči u nebo gledahu kako se njihov božanstveni meštar sve više diže k nebu u velikoj slavi, obkoli ga na jedanput svjetli oblak, te im izčeznù — izčeznù izpred očiuh. Oni pako, premda ga više viditi nemogahu, sveudilj za njim uzdišući u nebo gledahu te nebi možda nikad očiuh nebu odvratili, da im se nebudu dva angjela, u bielu obučena, ukazali, kazujuć im, da je Isus jur na nebo uzašao i da će onako, kako je uzašao, slavno na svrhi svieta sići na sviet suditi žive i mrtve.

Ovdje valja da pamtite, mila braćo! da Isus nije uzašao na nebo pomoćju drugoga, kao što je sv. Ilija, kadno je u ognjenih kolih odnešen, ili kao što prorok Abakuk, kadno je od angjela u Babiloniju prenešen. Ne tako: već on uzadje na nebo vlastitom krepostju

i to ne samo krepostju svoga božanstva, nego i istoga čovječanstva uzkrsnutjem proslavljena.

Pa ako je Isusov odlazak s ove nevoljne doline suzah tako slavan bio, koliko je slavnije bilo njegovo došastje u nebo? Naš kratki razum nemože ni dokučiti toliku uzvišenost pa smo i odviše slabi, da dokučimo onakove stvari, koje bez čuvstvah imati nemožemo. No ipak ću vam njekoju reći za vaše ravnanje izcrpiv ju iz svjetlosti svjedočanstva božjih pisamah i iz naukah svetih otacah.

Okrunjeni prorok (Spjev. 23.) pripovieda, da su se blaženi dusi veoma čudili Isusovu došastju u nebo i da su od čuda velikoga progovorili: *Tko je taj slavni kralj? Jaki i mogući Jehova Bog; Jehova mogući u boju.* A sv. Ciril kaže, da su se angjeli čudili, gledajući kralja slave i gospodina vojske i da su pitali: *tko je taj*, (Isaij. 23.) *koj dolazi sa zemlje u crljenoj odjeći? Tko je taj u preljepoj odjeći? koj korači velikom možnostju? Zašto mu je haljina crljena? i što znamenuju one rane u rukuh njegovih?* Dakle i njim bijaše ovo sasvim novo vidjenje, jer je bilo prije nevidjeno; pa zato videći sina božjega vratjati se u naravi čovječjoj tolikom slavom u svoje kraljestvo, klicahu od veselja: '*Dignite, poglavice! vrata vaša; nek se dignu vrata vjekovječna i unići će kralj slave.* A na drugome mjestu kliče isti okrunjeni prorok (Spjev. 46.) promatrajući u duhu proročanskom taj slavodobitni ulaz od začudjenja: „*Slavite našega Boga, slavite; slavite našega kralja, slavite: jer je Bog kralj vrhu sve zemlje, i zato slavite ga premudro!* Bog uzadje na nebo uz sladko pjevanje svih korah angjeoskih i uz radostno klicanje svetih dušah.

Isus daklé uzadjè na nebo kao Bog i kao čovjek svojom vlastitom kreposti, praćen od dušah svetih patriarkah, prorokah i drugih dobrih slugah, koje je oslobodio iz one tamne tamnice, u kojoj su toliko vremena čamile, a dočekan od svih korah angjeoskih velikim veseljem i najugodnijim pjevanjem. Pa upravo zato, premda se svetotajstveno nalazi u presvetom oltarskom sakramentu, nije više na zemlji u prilici naravnoj i vidljivoj, jerbo nevoljna ova zemlja nije vredna, da nosi slavno i neumrlo tielo, koga pribivalište može samo biti previsoko i presjajno nebo; ter s toga i kaže okrunjeni prorok: (Spjev. 56.) *Uzvisi se Bože povrh nebesah, a svoju slavu raznesi po čitavoj zemlji.*

No vi biste me htjeli možda pitati, kakovo je Isusovo stanje na nebesih? — Na ovo pitanje odgovaraju sv. apoštoli onimi riečmi: *Sjedi ob desnu otca Boga svemogućega.* Rieči ove napominja i okrunjeni prorok u svojih psalmih, gdje govori: *Reče Jehova (gospodin)*

gospodinu momu sjedi ob desnu moju. Mjesto ovo desnice božje nedolikuje nikomu drugomu, nego samomu Isukrstu. Pa zato i veli sv. Pavao: *komu je od angjelah ikada Bog rekao: sjedi ob desnu moju.* Angjeli, koji su svi oko prestolja božjega, pripravni su, da izpune zapovjed njegovu, s čega se i zovu sluge božji; al gospodin Isus, budući sin božji, sjedi kao gospodar u kući svojoj vrhu slavnoga prestolja ob desnu otca Boga svemogućega. Isti bo sidje s neba bez ljudske puti, a uzadje na nebo u puti ljudskoj; pa zato se njemu samomu pristoji sjediti na najvišjem prestolju u onom preblaženom kraljestvu ob desnu veličanstva božjega. Ove rieči dakle: *sjedi ob desnu otca Boga svemogućega,* — kažu nam zadosta, kakvo je stanje Isusovo na nebu. No jer se one mogu i zlo razumjeti, zato vidim se prinukana, da ih iztumačim i da vam kažem, što će reći u vjerovanju, kad se kaže, da Isus sjedi na nebu ob desnu božju.

Kada se kaže, da Isus sjedi na nebu ob desnu božju, neće se tim označiti, kako on na prestolju negibljiv sjedi; već se hoće označiti, da on slavno kraljuje u kraljestvu nebeskom, i da mu je sva oblast predana itd.

Ovo uzvišenje Isusovo prilikuje uzvišenju Josipa patriarke, koj što sve nije podnio od nenavidne brače svoje? Bio je nepravedno progonjen, bio je bačen u bunar (studenac, zdenac, kladenac), a poslje prodan. No po ovom istom putu, kojim mu hotjahu nahuditi, steče si Josip prvo mjesto kod kralja Farauna, tako, da bude vladaocem svega kraljestva egipatskoga, svrhu svih uzvišen, od svih dvoren i slišan. Bogoljubni krstjani! Vi dobro znate, kako proganjahu Židovi Isusa itd., pa upravo po tome progonu steče si on tu milost, da sjedi na nebu ob desnu otca svoga božanstvenoga, te kraljevanje, koje sada uživa, jest nadarje njegova prijašnjega trpljenja. Potrebno je bilo, da Isus trpi, te tako unidje u svoju slavu. *On se uništi,* kaže sv. Pavao, *uzamši na se priliku sluge i ponizi, učinivši se poslušnim tja do smrti, smrti pako križa; i zato ga Bog uzvisi, davši mu ime, koje jest vrhu svakoga imena i komu se klanja svako koljeno nebesko, zemaljsko i pakleno (Filip. 2.) Pogledajte ga sada u kraljestvu njegovom, kako ga dvori i služi neizbrojeno množtvo sv. duhovah.* Možete li sad u njem spoznati Isusa bivšega na zemlji toli siromašna, zabačena i pogrdjena? Pa doista to je onaj isti! Onaj je, koj se porodio u prokapljivoj truloj štalici (špilji), koj je s pogrde nazvan bio sinom drvenoga meštra, koj je bio izdan od učenikah itd. — Jest! — onaj isti jest, koj poslje tolikih patnjah uzvišen na najveće prestolje, sada slavno kraljuje na nebesih!

No medju uzvišenjem Isusovim i Josipovim postoji velika razlika. Josipova bo zapovjed nije se protezala izvan granicah kraljestva egipatskoga, te je i imala njekoč prestati, dočim usuprot se kraljestvo Isusovo proteže na sve stvorove, te uvîeke durati (trajati). *Bog ga uzkrisi od mrtvih*, veli sv. Pavao, *svojim mogućstvom, i postavì ga ob desnu svoju na nebesih nad svakim poglavarstvom, nad svom moćju, krepostju i nad svim, što se ikada imenovati može, ne samo na ovome već i na drugome svietu.* (Efež 1.) *I podložì njegovima nogama svekolike stvari.* (Kol. 1.) *Sve je njegovo, sve je u njem i za njega. On je glava cieloga tiela crkve, on je početak i prvorodjeni mrtvih, da imade u svakoj stvari prvenstvo i gospodstvo.* Koliko se pako tiče stalnosti i vječnosti ovoga kraljestva, kaže okrunjeni prorok David (u psalmu 144.), gdje staveći dobrostivost i mogućstvo Jehove (Boga) veli: *Tvoje je kraljestvo, Jehova (Bože), kraljestvo vjekovito, a tvoje vladanje za sve porode jedan izza drugoga. Vjeran je Jehova (Bog) u svih svojih besjedah i svet u svih svojih djelih itd.* Evo, bogoljubni krstjani! što hoće apoštoli, da kažu, kada govore, da Isus sjedi na nebesih. — Preostaje dakle jošte, da saznamo, zašto još nadostavljaju, da sjedi ob desnu *otca Boga svemogućega.*

Krstjani u Isusu sabrani! Bog vas sačuvao pomisli, da Bog ima desnicu ili ljevicu, (desnu ili lievu ruku) što imadu ljudi. Jer Bog budući duh prečisti i tiela neimajući, neima ni desne ni lieve ruke. Kada se dakle veli da Isus sjedi ob desnu otca Boga svemogućega, imade se razumjeti, da ga je Bog ostavio za najvećega sudca i da mu je dao vlast sviet suditi. Pa to i jest ono što Isus hoće da dokaže, kadno rečè: *da otac nesudi nikoga, nego da je vas sud predao sinu i da mu je dao svu vlast suditi, jerbo je sin čovječji.* (J. 5) On dakle sjedi ne samo kao kralj vrh svoga prestolja, nego i kao najveći sudac; pa premda su sudbine njegove sada sakrivene, ipak su stalne, tako da će se na svrhi svieta očitovati njegov sud i ukazati njegova vlast. No ni sada neprestaje se on podieljenom si vlasti služiti, jer, dočim zločestim uzkraćuje svoje milosti i nje u čas smrti na paklene muke osudjuje, nadaruje dobre za života obilatom milosti, a na čas smrti prima nje u vjekivečno blaženstvo.

Evo vam dakle, bogoljubni slušatelji! što nas vjera uči onimi riečmi: *Uzadje na nebesa, sjedi ob desnu otca Boga svemogućega.* Po njih imamo vjerovati, da je gospodin Isus ne samo kao Bog, nego i kao čovjek uzašao na nebesa, da je ondje stariji od angjelah i arkangjelah, Kerubinah i svih ostalih blaženih nebeskih duhovah, i napokon da vlada sviet vlastju kraljevskom, a sudi ga vlastju sudač-

kom. Pa ova vjera ima u nas probuditi ćutjenja štovanja i straha prama Isusu. Po njoj imamo njega kao svoga kralja poštovati, a kao sudca imamo se ga bojati. Zatim iziskuje vlast u njem kraljevska od nas, da budemo poslušni u svakoj njegovoj zapovjedi. Vlast pako sudačka iziskuje od nas, da se dobro čuvamo svega onoga, čim bismo ga mogli uvrediti i srdjbu njegovu na se privući. Ako to sve izvršili budemo, učinit ćemo se dostojnimi, da će se on kao naš kralj pokazati blagodarnim prama nam u svojih darovih, a kao naš sudac, da će nas nadariti svojimi nadarbami. Kao naš kralj učinit će nas još na ovome svietu dionici svojih milostih, a kao pravedni sudac učinit će nas na drugome svietu dionici svoje slave.

Nauk XXV.

Sedmi članak: Odonud ima doći suditi žive i mrtve. Drugo došastje Isusovo, da sudi sviet.

U sedmom članku vjere uče nas sv. Apoštoli, da će gospodin Isus po drugi put na ovaj sviet doći. No ovo njegovo drugo došastje biti će drugčije nego biaše prvo. Prvi put je došao Isus, da odkupi sviet, a drugi put će doći, da ga sudi. S toga se je u prvom došastju pokazao krotkim i poniznim; u drugom pako pokazat će se srditim i strahovitim. Prvi put donio je sa sobom ljubežljivi znak, da je naš brat; no u drugom došastju dati će znak, da je naš sudac. Ovo je jedna istina, koju treba da stalno vjerujemo i dobro razumijemo; jer ako nju dobro razumijemo, služit će nam za laglje zauzdanje naše zle sklonosti i za laglje uztegnutje od grešnih dielah, i imat ćemo zajedno snažno potaknuće, da činimo djela dobra i krepostna. Da pako laglje i stalnije vjerujete u ovu toli potrebitu istinu, govorit ću vam danas prvo: o istinitosti dojdućega velikoga suda, i drugo o strahovitih posljedicah istoga suda.

Jedna od većih izvrstnostih koje Isus posjeduje, jest, da je on sudac. *Kao što otac uzkrisuje mrtve*, veli sv. evangjelista, (Iv. 5.) *i podaje im život: tako i sin podaje život onim, kojim on hoće. Otac bo nesudi nikoga, nu je svaku sudbu dao sinu. Kao što otac ima život sam u sebi; tako je dao i sinu da ima život sam u sebi. I dao mu je vlast suditi, budać da je on sin čovječji. On nam zapovjedi*, kaže sv. Petar, (u čin 4. 10.) *da propoviedamo puku i svjedočimo, da*

je on onaj isti, koji je odredjen od Boga za sudca živih i mrtvih. Pa zato neima čovjeka bio učen i izvrstan koliko mu drago, koj može izmaknuti sudu ovoga sudca. Jer kao što je odlučeno svim da umru, tako je i svim odlučeno, da stupe nakon smrti pred sud. Kolikogod nas je ljudih u svietu, tvrdi sv. Pavao, (2. Kor. 5.) *svi imamo stupiti pred prestolje sudca Isusa, da primimo od njega ili nadarje za dobra, ili kaznu za zla, koja smo počinili za života svoga.* Duša naša imat će u isti čas, kad se raztavi od tiela, stupiti pred ovoga prepravednoga sudca, da dade preoštri razlog svih riečih, mislih i dielah i da primi po tom osudu ili života vjekovječnoga, ili vjekovečne propasti. No ovaj sud, koj je za sve poslje smrti, jeste sud osobiti; pa zato na njem Isus nepokazuje pred svim svietom svoje vlasti. Poradi čega odluči drugi sud, koj će bit obći i u komu će on pokazati pred nebom i zemljom i svimi stvorovi svoje veličanstvo i svoju najveću oblast. Tad neće doći kao sluga, već kao gospodar, ne kao krotko janje, već kao žestoki lav, i skupivši svekolike ljude svake dobe, svakoga naroda i svake vrsti na jedan te isti dan u jednom te istom mjestu, ukazat će se svim u najstrahovitijoj prilici, i razsudivši djela svakoga, izreći će svakomu nepovratljivu osudu. To je dakle onaj obći sud, o kom naročito govori sedmi članak vjere i koj na toliko miestih spominju sveta pisma tako razložno, da nitko o njem kao ni o došastju Isusovome sumnjati nemože, kojgoder hoće krstjansku vjeru u sebi imati; jer svaki zaniekajući ovu istinu, zaniekao bi iste rieči Isusove, koj je na više mjestih u svetom evangjelju dostojao svojimi božanstvenimi ustmi ovu istinu očitovati i potvrditi. Sveti apoštoli osvjedočeni po božanstvenom meštru o istini i stalnosti obćega suda, nisu nikada prestali u svojih prodikah i pismih ovu istinu krstjanom potvrdjivati: da je Isus odredjen od Boga za sudca živih i mrtvih; da je gospodin odredio dan, na koj će se po Isukrstu suditi po pravici sviet; da će se u onaj dan gospodin ukazati i da će suditi najskrovnije misli i najtajnije rieči i djela. Istina ova, koju oni po svem svietu razglasiše, koju svi puci obrativši se Bogu zagrliše i, koja je kroz sve vieke u svetoj crkvi sačuvana, jest nepobitna; jerbo joj je temelj u rieči Božjoj i u objavljenju istoga Isukrsta. Poradi čega bi svaki bio opak i nevjernik, koj bi htjeo zaniekati istinu toli potvrdjenu, ili o njoj samo posumnjati. Bog je po svetih patriarcih, po prorocih, a najposlje i po ustih svoga jedinorodjenoga sina objavio, da će obći sud biti; a mi s toga neiztražujući drugih razlogah imamo se toj vjeri ponizno podložiti i stalno otu istinu vjerovati, jer Bog riečju prekrenuti nemože.

A sada dajmo da vidimo strahovite posljedice ovoga suda.

Prvi dogodjaj, koj će služiti kao za tužnu pripravu ovoga suda, biti će uništenje cieloga svieta. *I bit će znamenjah*, govori Isus, (kod sv. Luke u p. 21. r. 25.) *u suncu, u mjesecu i u zviezdah, a na zemlji će se snaći narodi u velikoj nevolji, neznajući što bi učinili uz strašno bučenje mora i valovah. Sunce će pomrčati. Mjesec neće davati svjetlosti, a zviezde će pasti s neba. Izdisati će svi ljudi od straha i prèdanja cića onoga, što se ima sgoditi svemu svietu, buduć da će se uzbuniti sve sile nebeske. Nebo, zemlja, more i narav svakolika će pokazati, da je blizu strahoviti dan suda, a ljudi gledajući takove strahovite dogodjaje i poznajući po njih žestinu srdjbe božje, koja ima doći vrhu njih, reći će brdinam i pećinam: padnite svrhu nas i sakrijte nas od lica onoga, koj sjedi na prestolju, i od srdjbe jaganjca.* (Apok. 6.) *Zatim će Bog, koj je njekoč vas sviet vodom potopio, poslati tada na sviet potop ognjeviti. Izgorit će nebo, zemlja i sve, što se na njoj nalazi.* (S Petr. Ps. 2. p. 3.)

Iza toga strahovitoga dogodjaja sliedit će zvek one prestrašne trublje nad kojom sv. Jerolim sam misleći o njoj, vas od straha drhtaše. Ova trublja čuti će se na sve strane svieta i na njezin glas uzkrsnuti će svi mrtvi, svake dobe, svake vrsti i svakoga vremena, koji bijahu prije, koji sada umiru i koji će poslje umrieti do stražnjeg onoga strahovitoga dneva; duša će se sa svojim prijašnjim tielom sjediniti i tako sjedinjena morati će stupiti pred prestolje strahovitoga sudca, koj će ju strogo suditi. A što će tada reći oni opaki, koji mišljahu — dà i druge jošte nagovoriti hotjahu da, kada tielo umira, umira š njime zajedno i duša; da uskrsnutja neće biti; s toga da poslje smrti nit se je bojati kakova zla, nit se ufati u kakovo dobro? Ah! kolikom žalostju morati će takovi tad izpovjediti, da su bili zaslieppljeni od svoje zloće, da su bili budalasti, nehtijući spoznati istine od Boga potvrdjene i očitovane, niti se ufati u obećanu plaću svim dobrim; i videći da se izpunilo ono, što im biaše toliko putah propoviedano, stradati će s pretežke muke i straha.

Pa buduć da će biti priprave toli strahovite, koliko strahovitije biti će došastje ovoga sudca? *Evo će Jehova (Bog) doći*, kaže sv. Izaija Prorok, (u p. 66. r. 15.,) *u ognju, njegove će kočije biti ko nagao vjetar, da izmetne svoj gnjev u srditosti i svoje pokaranje u ognjenom plamenu.* A sveti Ivan veli u svom objavljenju (p. 19.) *da je vidio nebo otvoreno i izaći konja biela, i koj na njem sjedjaše zvaše se Vieran i Istinit; i sudi pravedno. Oči mu sievahu kao vatreni plamen, a na glavi mu više krunah. I biaše odjeven odjećom u krv za-*

močenom; i vojska, koja biaše na nebu, sljedjaše gu; iz njegovih ustah izašao je mač na obijuh stranah zaoštren, kojim udaraše i ubijaše narode. Sve ove prilike su iz sv. pisma, da se po njih saznaju strahote, s kojimi će božanski sudac na súd doći. To isto potvrdi i sam Isus kadno reče: *I tada će se ukazati znamenje sina čovječjega dolazećega u oblacih nebeskih velikom mogućnostju i veličanstvom.* (Mat. 24.)

Sjednuvši sudac na svoje prestolje prosuti će se njeka živa svjetlost po pameti svih ljudih, kojom će svaki dobro poznati sva djela i dobra i zločesta svoga iskrnjega. *Tada bo*, veli sv. Pavao apoštol, (1. Cor. 4.) *prosvietlit će gospodin sve, što je najskrovnije i očitovat će najveće tajnosti srdacah čovječjih; očitovat će svemu svietu ono, što se je držalo za najtajnije.* Koliko preljubstvah, koliko nevjernostih, koliko izdajstvah, koliko kradjah i nepravdah saznati će se u onaj dan! Koliko ih je, o kojih se sada misli, da su dobri, a u onaj dan saznati će se, da su zločesti! Koliko ih je, koji sada svoje mane sakrivene drže pod krinkom bogoljubnosti, a onda će se znati o njih, da su opaki i zločesti! *Ja ću te suditi!* govori Bog po Ezekielu, (u p. 7. r. 3.) *po razlogu tvojih dielah, ja ću izporediti preda te sve grdobe tvoje.* Oh! kako će griešnike morati stid biti, kad će se njihovi griesi svemu svietu očitovati!

Ovaj stid će se povećati, kada će se zločesti razlučiti od dobrih. (Mat. 13) Kao što pastir razstavlja ovce od jaracah: tako će Isus sudac zapovjediti svojim angjelom, da griešnike razstave od pravednikah, i staviti će one s lieva, ove pak ob desnu. Ob desnu stavit će one, koji su ovršivali zakon božji, kao takodjer i one, koji su, ako su kad sagriešili, znali brzo griehah se ostaviti i suzami ih prave pokore oprati. Lievo biti će oni, koji nisu htjeli da žive po nauku sv. evangjelja, nego su živjeli po nauku himbenoga svieta i po pohoti svoga tiela; koji nisu márili za zakon božji nego su volju vražju izpunjivali, griešan život vodili, nehtjeli se ga ostaviti i na pokoru obratiti. — Kakvo veselje biti će tada za dobre, koji su sada od zločestih pogrdjeni, zabačeni i prognani, kad će vidjeti da su Isusu sudcu stavljeni ob desnu! A kakova li će biti žalost, smutnja, stid i muka za zločeste, kad će vidjeti, da su raztavljeni od družtva dobrih i zatjerani na lievo u družtvo vražje! Oh kako će se tada mnogi stiditi! Mati će biti ob desnu medju dobrimi, a kćeri s lieva medju zločestimi; otci medju vragovi, a sinovi dobri medju angjeli! Razstavit će se rodjak od rodjaka, prijatelj od prijatelja, roditelj od poroda, komšija (susjed) od komšije; dobri će preći na desno medju angjele,

a zločesti na lievo medju vragove; i ovaj rastanak biti će za uvieke. Oh múteža! Oh žalosti za zločeste! Proklinjat će oni tada sviet i sve nasladnosti, koje su na njem imali i govoriti će sve pucajući od muke medju sobom. *Evo onih, koje mi njeko vrieme držasmo za ruglo i za temelj pogrde. Mi neizvjestni držasmo njihovo življenje za stvar mahnitu, a njihovu smrt za stvar sramotnu. Evo, kako su oni stavljeni u družbu božjih sinovah i njihova je baština medju svetimi, a mi se nalazimo medju vragovi.* (Knj. Mudr. 5.) *Od koje su nam koristi sve uživene nasladnosti, oholosti, bludnosti i ostale zloće, u kojih smo živili? Sve to prodje, a mi zarad šta ovdje čamimo!?* Jao nesretnih dakle nas! tužnih nas, koji itd.

Pošto se svrši očitovanje dobarah, koja su pravedni djelovali, i zalah, koja su zločesti počinili, i pošto se razdiele dobri od zločestih, izustit će Isus sudac s prestolja svoga osudu jednim i drugim. Osudu, koja će napuniti dobre veseljem, a zločeste túgom i žalostju; osudu koja će učiniti dobre za uvieke blažene, a zločeste za uvieke nesretne. Evo što sam Isus ob ovoj osudi svjedoči. (Mat. 25.) *Tada će reći sudac onim, koji budu na desnu: Hodite blagoslovljeni otca mojega, posjedujte kraljestvo, koje vam je pripravljeno od postanka svieta; bio sam gladan, i vi mi dadoste blagovati; bio sam žedan i vi me napojiste; bio sam itd.* Zatim okrenuvši se k onim, koji budu na lievu, reći će im srditim glasom: *Odlazite prokleti u oganj vječni, koj je pripravljen djavlu* (vragu) *i angjelom njegovim. Bio sam gladan a vi mi nedadoste da blagujem; bio sam žedan, a vi me nenapojiste; bio sam itd. Ajdete dakle osudjeni za uvieke!* — Kako će se u onaj dan radovati pravedni, što su za života svoga podpomagali potrebite! A kako će se kajati grješnici, što su u pijanstvu, proždrljivosti, u oholosti i nasladnostih potrošili svoja dobra, a nisu htjeli da podpomažu potrebite! Oh! koliko će veselje biti za dobre čuti onaj milostivi glas, koj ih blagosiva i na posjestvo kraljestva zaziva! A jaoh! kolika će žalost biti za zločeste čuti ovaj strahoviti glas, koj ih proklinje i u vjekovječnu vatru paklenu osudjuje! *I tako će nesretnici,* nastavlja sv. Evangjelista, *otići s velikom bukom i jaukom u muke paklene, da odonuda nikada neizadju, a dobri s velikim veseljem u kraljestvo nebesko, da mogu ondje uviek u pokoju i razkošju živjeti.*

Krstjani u Isusu sabrani! Spoznali smo, da će u istinu obći sud biti; saznali smo strahovite posljedice toga istoga suda; — nemožemo dakle na ino, nego da tvrdo i stalno vjerujemo, da imamo svikolici uzkrsnuti, u ovom istom tielu pred Isusa sudca stupiti, njemu oštri razlog dati o svakoj misli, govoru i djelu svom i od nje-

ga primiti osudu budi vječnoga života, budi vječne smrti, kako ćemo već zaslužiti. Sve ovo jest tako istinito, kako je istinito, da Bog, koj nam se je dostojao otu istinu objaviti, nemože prevariti.

Nemojmo dakle, po Bogu braćo i sestre! u ovu istinu vjerujući driemati ili spavati; već ako želimo, da budemo u onaj strašni dan veseli, treba da itd. itd.

Nauk XXVI.

Uzroci, radi kojih će Isus držati obći sud.

U predjašnjem nauku smo se osvjedočili, da će u istinu na svrhi svieta biti obći sud, koj će strahovite posljedice imati; zato je sada potrebno, da iztraživamo, koliko je našemu slabomu razumu dopušćeno, uzroke, radi kojih je premudri Bog odredio, da se po Isusu drži obći sud. Iztraživanje ovo nije tako čudnovato, kao što je za nas koristno i potrebno; po njem bo ima se u nas potvrditi vjera, pokrepiti ufanje i poroditi potaknuće, kojim ćemo morati zakon božji pomnjivo obdržavati i dužnosti svoje izpunjivati.

Premda nas vjera uči, da svaki čovjek odmah poslje smrti biva od Boga sudjen i da mu je u onaj čas, kadno se razstavi s tielom, kob odlučena ili da bude blažen u raju ili nesretan za uvieke u paklu; sasvim tim nemože se po tom reći, da obći sud nije potrebit da je stvar suvišna, te da Bog iznova sudi ono, što je jur osudio. Istina je doduše, da svaka duša, kadno se razstavi od tiela, Isusu sudcu daje razlog o svih svojih djelih i da osudu prima budi života budi smrti; no budući je taj osobiti sud skrovan, jer za njega neznaju svi ostali ljudi, potrebno je, da bude svaki opeta sudjen na sudu očitom i obćem, na kom će sva njegova djela budi dobra budi zločesta saznati vaskoliki sviet, da tako Isus očituje svim svoju oblast i dokaže istinu svojih pretnjah i obećanjah.

Obći dakle sud morat će se držati prvo zato, da vaskoliki sviet spozna Isusovu podpunu vlast. Otu Isusovu podpunu vlast svjedoči sveto pismo na hiljadu miestih. No premda je ova vlast Isusova po božjem objavljenju tolika; sasvim tim neizbrojenih imade ljudi na svietu, koji ili neće, da ga priznaju za svoga najvećega gospodara ili ako ga za takovog i priznavaju, neće da ovršavaju njegove zapovjedi. Kad je došao na zemlju, nije došao u slici kralja već u slici

sluge, tako i za vrieme svoga umrloga života, nije samo očitovao svoje mogućstvo, oblast i veličanstvo, nego se je ukazao siromašnim, zabačenim, pogrdjenim i nepravednomu sudu čovječjemu podložnim.

Potrebno je dakle, da se u jedan dan očituje svim ono, što bijaše sakriveno i da svi znadu ono, što bijaše u njem skrovno. *Doći će vrieme*, govori apoštol narodah (1. Tim. 6.), *u koje će se ukazati gospodin naš Isus onakav, kakav jest, i svi nevjernici i zločesti videći ga svojima očima ne pogrdjena i zabačena u slici sluge, već u njegovoj mogućnosti i oblasti, bit će prisiljeni proti svojoj volji izpovjediti ono, što sada neće da vjeruju, t. j. da je on onaj isti kralj i gospodar, kojega prorokovahu proroci i propoviedahu apoštoli;* ali ova izpovjed neće im ništa koristiti, nego će im jošte novoga straha, žalosti i jada zadavati. Pa odtuda možemo zaključiti, da, kao što se je u svom prvom došastju ukazao jednak, dapače nižji od ostalih ljudih: tako će se u drugomu došastju ukazati veći od svih angjelah; kao što je bio prije progonitelj; kao što je prije trpio uztrpljivo svaku uvredu i pogrdu: tako će im se poslje strašno osvetiti, odkrivši im sve, što je bilo prije u njem sakriveno, te očitovavši time svoju slavu, mogućtvo i veličanstvo, očitovat će se ujedno kao strogi i pravedni sudac. A što će tad učiniti nevjernici i zločesti, kad im se ukaže Isus s velikom strahotom, praćen od neizbrojenoga množtva angjelah i sjedeći na presvjetlom prestolju s pogledom presrditoga sudca? *Svaka stvar ima svoje vrieme*, govori knjiga sabiraoca (p. 3.), *vrieme mučanja i vrieme govorenja; vrieme ljubavi i vrieme mržnje; vrieme ratovanja i vrieme mira.* Sada Isus šuti, pa premda mnogi neće, da ga priznaju za onoga, koj jest, ili ako ga i priznaju, uvredjuju ga grdno svojimi griesi; zato ipak podnosi uztrpljivo i šuti u miru. No na posljednji sudnji dan prekinut će mučanje, te će čuti njegov strahoviti glas. Sada je on sama ljubav prama svim ljudem, pa premda ga mnogi prezira i pogrdjuje, mjesto da im se osveti, zaziva ih svedilj u svoju milost, te je svedjer pripravan milosrdno ih primiti i sve im uvrede oprostiti. No na sudnji dan bit će vàs razjaren od srditosti, te će se svim zločestim svom žestinom osvetiti. Sad je vrieme mira, no onaj dan biti će vrieme boja; tada bo će Isus sudac oboružati svu srdjbu svoju i sve stvorove, da vojuju protiva svojim neprijateljem. Pa zato se i sudnji dan zove u svetome pismu dan očitovanja; jerbo njegovo veličanstvo, mogućstvo i slava, koja se sada neukazuje, ukazat će se u onaj strahoviti dan sasvim jasno svemu svietu. (1. Kor. 2.) Kakva će dakle tada biti strahota i muka za griešnike, kada će vidjeti Isusa u svome veličanstvu i kada će po

znamenju sv. križa, koje će ga preticati i po ranah, koje će se na njegovu tielu crveniti, u njem spoznati onoga istoga, koj je za njihovu ljubav muku podnio i kojega su oni toliko putah uvriedili i za njegovu ljubav nimalo nemarili? Oh koliku će tada muku trpiti! itd.

Okoristimo se, bogoljubni krstjani! ovim naukom, u kojem nas sveta crkva poučava, i vjerujući, da je Isus naš gospodar, naš kralj i naš sudac, služimo ga pomnjom, ljubavju i strahom nedajući mu svojimi griesi nikad uzroka, da se protiva nam razsrdi. Nebudimo u broju onih krstjanah, koji živu lieni i nepomnjivi u ovršivanju zakona božjega, puštajući se na svakojake zloće, na koje ih njihova izkvarena narav potiče, kano da neće morati jednom pred Isusa sudca stupiti. Spomenimo se, što se dogodi u vrieme Noa i Lota. Ljudi se igrahu, radovahu i pijahu, a unišav Noe u korablju, dodje iznenada potop i sve pogubi. Izašav Lot iz Sodome, uništi iznenada vatra nebeska onaj griešni grad. Na isti način će se dogoditi, govori sveto evangjelje, u onaj strahoviti dan, u koj će se Isus ukazati na sudu zato nam i preporučuje, da budemo svedjer pomnjivi, oprezni i bdijući

Ali kao što će Isus na sudnjem danu očitovati svemu svietu svoje mogućstvo, tako će učiniti i da vàs sviet spozna istinu njegovih naukah i obećanjah. Griešnikom se je prietio vječnim pokaranjem, a dobrim je obećao vječne nadarbe. Da griešnike utjera u strah, da se ostave grieha, govoraše često o paklenih mukah, pripravljenih zločestim nakon smrti; a da pokrepi dobre u ufanju i da ih učini stalne u dobru, znadijaše često putah govoriti o raju i dobrih njegovih pripravljenih dobrim u drugome životu!

Sasvim tim veliko je množtvo ljudih, koji stvari nevidljive za ništa drže, niti drugo nepoznaju, nego ono, što im pada u oči, pa zato nemare niti za ove pretnje, niti za obećanja; dapače — imade ih tako zločestih, da se njegovim pretnjam i obećanjam rugaju, držeć ih za izmišljotinu ljudsku. Takovi običavaju reći: još se nijedan nije odonuda povratio razbitom glavom; vidimo, da posli idu jednako od ruke dobrim i zlim, bogabojećim i griešnikom; sagriešili smo, pa kakvo nam se je zlo dogodilo? Dakle zato, što ih Bog odmah nekazni misle ti bezbožnjaci, da ih nikada neće kazniti. Eh veliko je milo srdje božje, govore oni, Bogu nije stalo, što mi radîmo, negleda on na naše griehe; zna on da smo mi slabi, pa će nam i zato oprostiti sve naše zloće!

I tako se s ovim neurednim ufanjem predaju svakojakim zloćam i opačinam.

Ali žalibože, kako će se takovi naći poslje prevareni! Istina

je, da Isus sada neposvjedočuje ćutljivo svoja obećanja i da svoje pretnje izvršuje samo svjedočanstvi, koja se nalaze u svetom pismu; ali doći će dan, kad će ih on i ćutljivo posvjedočiti, dajući dobrim zasluženu plaću, a zločestim zasluženu kaznu. Sada pušća, da raste zajedno kukolj i pšenica; na sudnji pako dan će jedno od drugoga razstaviti i razdieliti. Pšenica će se spraviti u žitnicu božju, a kukolj će se svezati u snopiće i sažgati; t. j. dobri biti će uzvišeni na slavu nebesku, a zločesti biti će bačeni u vatru paklenu. Tada će se ukazati pred licem čitavoga svieta vjernost dobrih, koju su Isusu uzdržali ovršivanjem njegova zakona, i nevjernost zločestih, koju su izkazali, kada nisu htjeli obslužavati zapovjedih njegovih; još će se tad očitovati, da, premda on sada odpušća uvrede, koje mu čine griešnici, sasvim tim ih nezaboravlja; i premda se sada čini, da neprocjenjuje djela dobra, koja čine pravedni, vidit će se tada, da ih je procjenjivao i bilježio svaki napitak vode, što ga je tko dao za ljubav njegovu. U malo riečih: u onaj dan vidit će se, da su se njegova obećanja izvršila i njegove pretnje izpunile i svaki će biti nadaren onako, kako bude za života svoga zaslužio (Gal. 6.)

Promislite sada, bogoljubni krstjani! kolika će radost obuzeti tada dobre, što su za svoga umrloga života stavljali sve svoje ufanje u Boga i što su vierno ovršavali zakon božji zametavajući sva lažljiva dobra ovoga svieta. A suprotivno, kakva će biti muka tada za sve griešnike, što se nisu vladali po nauku svetog evangjelja, nego su se budalasto poveli za svjetinom i tjelesinom, zakon božji prestupajući, duševni spas zabacujući, za vječna dobra nemareći i u svakojaka se zla upušćajući! Proklinjati će oni tada sva dobra i sve naslade, koje su na svietu uživali, no žaliboże kasno će im biti; jer videći, da su Bogu svemogućemu onemilili, govoriti će suznim očima: *Eh tužnih nas! sašli smo s puta istine i svjetlost pravednosti nam nebijaše prosjala, sunce razumnosti nebijaše za nas izašlo. Trčasmo tja do umora putem opačine i izgubljenja; hodjasmo mučnim putem, a za put gospodnji nehtismo znati.* (Mudr. 5.) I tako izpovjedajući ono, što im bijaše toliko putah propoviedano, da ima Boga, pravednoga sudca, koj uzvisuje ponizne, a ponizuje ohole; koj ima milosrdje s onimi, koji se ga boje, a kazni strogo one, koji ga mrze; škripat će zubi od muke, te puni srdjbe i nenavidnosti, što su protjerani iz slave rajske, kojom su nadareni dobri, propasti će osudjeni u paklenu jamu, da se ondje muče za uvieke.

Zato, krstjani u Isusu dragi! zasadimo si sada dobro u srca pretnje i obećanja Isusova, da nećemo trebati poslje se kajati, strašiti

i mučiti. Božje pismo (Ps. 111.) zove blaženim onoga čovjeka, koj se boji Boga i ufa u njega; u onaj dan, u koj će se smesti sva zemlja, neće se bojati i Bog će mu biti njegovo utočišće, njegova kriepost i njegova pomoć. Pa koje stvari imamo se više bojati, nego pedepsah izrečenih od Boga? Koja li stvar može nas bolje na dobro sklonuti, nego što obećanje velike plaće, za koju nam Bog jamči? Jer Bog što rečè neporečè. Bojmo se dakle njegovih pretnjah i težimo za njegovimi obećanji! Strah od pedepse (kazne) učinit će nas oprezne, da negriešimo, ufanje pako u obećanja učinit će nas pomnjive, da činimo dobro. A ako se uzdržimo u ovom životu svedjer viernimi Bogu, imati ćemo u onaj dan mjesto medju božjimi ugodnici, te isti sudac, koj će zadavati strah i muku zločestim, dati će nam slobodu i veselje.

Imade i drugih razlogah, radi kojih će se držati obći sud; medju kojimi jest najvažniji, da se osvete zla, koja su dobri primili od zločestih. Kolika su progonstva, kolike muke od progoniteljah podnieli sveti mučenici itd.? Kolika zla, koje pogrde i poruge trpe i dan danas dobri od zlih? Oni ih drže za budale, i nakaze; oni ih preziru, proganjaju i tlače. No u onaj strašni dan vratiti će se im to stostruko. Dobre bo ćemo viditi tad u slavi i poštenju, a zle u pogrdi i porugi. Kakvu će tada oholi muku trpiti, kada će vidjeti ponizne uzvišene, a sebe poniženе, siromašne obkoljene slavom, a bogate zastidjene od sramote; progonjene u pokoju, a progonitelje u mukah, pokorne i poslušne odredjene za razkošje nebesko, a oni, koji življahu u razkošju i nasladah, osudjene na vječne muke paklene. Onda doista biti će prinukani izpovjediti, da je njihova sreća, koja im na zemlji dobro služila, bila prava nesreća; a nesreća, u kojoj se po njihovom mnienju nalaziše dobri, da im je uplodila najveću sreću itd.

Nauk XXVII.

Tumači se osmi članak vjerovanja: Vjerujem u Duha svetoga. Ime božanstvo i izhod Duha svetoga.

Kako god imamo vjerovati jedinstvo bitja božanstvenoga, ta ko imamo izpovjediti različitost osobah (kipovah). Ona vjera, koja nas uči da je samo jedan Bog, uči nas takodjer da su u Bogu tr

različita sobstva, kojiziuh broj i različitost jedinstvo naravi neuništuje. O preuzvišenom ovom otajstvu rekoh već i prije i protumačih vam, poljubljeni u Bogu! što o prvih dvih sobstvih, otcu naime i sinu: svaki krstjanin znati mora; a sad je potrebito, da dalje postupim i protumačim, što je o Duhu sv. krstjaninu nuždno znati i vjerovati, buduć je on treće sobstvo presvetoga Trojstva i nemanje ciene ko otac i sin. Zato i sv. apoštoli, poslje kako su nam protumačili u vjerovanju, što o otcu i sinu vjerovat imamo, prelaze umah na treći kip (t. j. na Duha svetoga), te nam na sva usta kliču da imamo i u njega vjerovati, govoreći (u ovom osmom članku): *Vjerujem u Duha svetoga.* — Sad ću vam dakle, mili moji! govorit o imenu, o božanstvu i o izhodu trećega božanstvenoga kipa. Nu ćemo najprije promatrati, kako se njemu ime Duha sv. pristoji, a zatim da ovaj treći kip Duha sv. jeste Bog pravi svejedno ko otac i sin i, najposlje nastojat ću vam pokazati, u koliko moguće bude: kako on od otca i sina proizhodi. — Bog nam dao svoju svjetlost da nepofalimo — ja u tumačenju, a vi u razumljenju.

Kakono prvomu kipu presvetoga Trojstva pripada ime otca, a drugomu ime sina, tako treći kip razlučuje se po imenu Duha svetoga. Istina je, da i prvima dvima kìpovima mora se dati ovo ime, buduć su sva tri kipa božanstvena samo jedan istiniti Bog, i budući Duh prečisti i presveti, zato se nemore sumnjati da se ime: Duh sveti — i otcu i sinu jednako pristoji. Sasvim tim, mi se vendar obično služimo ovim imenom, da imenujemo njime treće sobstvo (treći kip; osobu) presvetoga Trojstva; jer se ono (a to je Duh sveti) u svetih pismih obično tako imenuje.

Nu reći će možda tko: pa zašto se nedaje i trećemu kipu vlastito ime ko i dvama prvima? Prvi kip zove se otac, a drugi sin, i ova su im imena tako vlastita da ime jedno, n. pr. sin, nemore se dati prvomu ili trećemu kipu; a ime otac nemore se dati drugomu, niti trećemu. Zašto dakle trećemu kipu daje se ime, koje je obćinsko i drugima dvama? — Da uzmognemo uzrok ovoga shvatiti i razumiti od potrebe je znati: da drugi kip (druga naime osoba sin) izlazi od prvoga po porodu, radi koga i po kome imajući svoje vlastito ime za razliku od otca, koj ga porodi, pripada mu ime porodjena sina otčeva. Nu ovo otčinstvo i sinovstvo trećemu kipu (tj. Duhu sv.) dati se nemože; jer on niti poradja, niti je porodjen, — nego, kao treći kip, izhodi od otca i sina oduvieka, — a taj izhodjaj razlučenim imenom od otca i sina nemožemo protumačiti, te ga zovemo obćinskim imenom Duha svetoga.

Pa premda ovo ime, Duh sveti, dolikuje i drugima dviema osobama, buduć je i otac duh, i sin duh; otac svet, i sin svet: ipak zato, i to s razlogom, daje se osobito ovo ime trećemu kipu, svejedno ko što mu se s razlogom daje i ime ljubavi i milosti, premda je i ovo i drugima dvama kipovima obćinsko. *Tko može sumnjati*, veli sv. Ivan apoštol (Efež. 1. p. 4.), *da je otac i sin ljubav; da je Bog ljubav? Pa, jer ljubav, kojom otac ljubi sina te kojom opet sin ljubi božanstvenoga otca svoga, najveći sklad obiuh ukazuje, što je dakle pristojnije od ovoga da se naime i Duh sveti oziva ljubavju, kojano je otcu i sinu bivstvena?* Tako nas pita sv. Augustin. — I eto dragi moji! premda je otac čisti duh, a pa i sin čisti duh, (jerbo Bog tiela neima, nego je vas duhovan); ništanemanje ovo ime duh osobito se daje trećemu kipu, koj je duh otca i sina, kakono onaj, koj od otca i sina proizhodi.

I ovo budi zadosta rečeno o imenu Duha sv., te prelazim sada tumačit vam one stvari, što nas ih o trećem ovom božanstvenom kipu sv. vjera uči.

Najprije imamo vjerovati: da je Duh sveti pravi jednaki Bog. jednoga bitja i naravi s otcem i sinom. Ovako po božjih pismih naučena crkva sveta svedjer je vjerovala i zato u vjerovanju pod misom govori: *Vjerujem i u Duha sv. gospodina, komu se kao otcu i sinu jednako klanjamo; jer ima istu slavu š njima.* I tako budući Duh sveti Bog pravi, jednak s otcem i sinom; sve izvrstitosti božanstvene s njima jednake ima. On je vjekovit ko i prva dva kipa; neima početka, niti će imati svrhe. On je neizmieran, napunjava sve. nit je naći mjesta, gdje njega bilo nebi. On je svemoguć i zato stvoritelj sviuh stvarih s otcem i sinom zajedno. On zna prošasta sadašnja i buduća. Po njim su proizišla sva svjedočanstva božanstvena, kojimi se iz sv. pisma prosvjetlujemo. On je djelaoc čudesah; po njem su se okrepili i prosvjetlili apoštoli, i po njem su tolika čudesa počinila. Po njem je začet isti Isus u utrobi B. D. Marije. kako svjedoče evo rieči angjela Gabriela o začeću njegovome: *Duh sv. doći će vrhu tebe i učinit će, da neoskvrnuvši djevičanstva postaneš mati sina božjega.* On nam najposlje odpušća griehe, daje milost. ulieva u srca ljubav; pameti naše prosvjetljuje, nas posvećuje i uskrisit će nas jednoć na život vječni. Tko će dakle moći kod tolikih izvrstitostih i sasvim božanstvenih djelovanjah, koja sv. pismo Duhu sv. pripisuje, zanijekati, da on nije pravi Bog?

Sad mi nastaje govoriti o izhodjaju Duha svetoga, vrhu koga

izpustjajuć potankosti i visokoučenosti bogoslovacah, iztumačit ću vam samo ono, što svaki krstjanin imade vjerovati.

Najprije dakle imamo vjerovati da Duh sv. izhodi od prvih dvajuh božanstvenih osobah od otca naime i sina. Ovo je istina u pismih božanskih očitovana, svedjer vjerovana, učena od crkve sv. katoličke i branjena. U sv. evangjelju govori se, da je nesamo Duh sv. poslan od otca nego jošter biva poslan i od sina. I sam Isus obećav apoštolom, da će im otac a pa i on poslati Duha utješitelja veli: *Duh utješitelj*, štije se kod Ivana (u p. 14), *kog će vam otac poslati u ime moje, on će vas naučiti sve.* Evo poslanje Duha sv. od otca! A malo nižje umah nadostavlja (u p. 15.): *Kada dojde utješitelj, kog ću vam od otca svoga poslati, dati će svjedočanstvo o meni. Ako ja neotidjem, utješitelj neće doći k vam (p. 16). Nu kad odem poslat ću vam ga.* — Evo poslanja Duha sv. od sina! — Ali premda ovo poslanstvo neradja nikakova nejedinstva medju kipovi božanstvenimi, koji, imajući jedno isto bitje i narav, jedan su samo Bog; ništanemanje odovuda se poznaje, da kip poslani proizlazi od onoga, koj ga šalje. Radi čega, jer sin izlazi od otca po porodu, a ne od Duha svetoga, sv. pismo i govori, da je bio poslan od otca, a neveli nigdje, da je bio poslan i od Duha svetoga. Budući dakle duh sveti bio poslan i od otca i od sina, sliedi, da mi imamo vjerovati da on izlazi i od otca i od sina, uzimajući od njih bitje i narav božanstvenu, — i tako treći kip, prem razlučen od prvih dvajuh u božanstvu jest ipak š njima jednak.

Ali nemojte misliti, o krstjani ljubljeni! da su otac i sin dva početka, od kojih proiztiče Duh sveti, jerbo nas vjera krstjanska uči, da se ima vjerovati, da Duh sv. izhodi od otca i sina ko od jednoga početka. — Mà kako to može biti, reći ćete, kad su otac i sin dva kipa medju se različita? — Čujte, što vam na to sv. Augustin odgovara! *Sva tri kipa božanstvena stvorila su sviet, sva tri ga vladaju, sva tri uzdržaju. I ništanemanje nemorete reći, da su tri stvoritelja, tri vladaoca, tri uzdržitelja svieta*; jer premda su kipovi božanstveni medju sobom razlučeni, ipak možnost (krepost) stvarati, vladati, uzdržavati jest u sva tri kipa jedna sama i nerazdieljena, kako nas sv. vjera uči. Po ovome razlogu istom imamo vjerovati, da otac i sin jesu jedan samopočetak izhodjaja Duha svetoga. Zašto bo premda su otac i sin dva različita kipa, ipak krepost, kojom izdahnjivaju Duha svetoga jest obih dvih jedna sama i nerazdieljena; *jer sve što ima otac* (Iv. 16) *ima sve i sin, izvan samoga otčinstva* (otčestva).

Nit nemislite, da Duh sv. izlazi od otca i sina po načinu poradjanja, kakono sin izlazi od otca, jer da bi to bilo, bila bi u Boga otca dva sina, što se bez najvećega neznanstva vjere reći nemože; jer ona uči, da je jedan samo otac, jedan samo sin, i jedan samo Duh sveti. Zato se u vjerovanju Athanasianskim nazvanom i od crkve potvrdjenom govori: *Sin jest samo od otca, ne učinjen ne stvoren, nego porodjen; — Duh sveti od otca, i od sina, ne učinjen, ne stvoren, ne rodjen, nego proizlazeći.* Velika je dakle razlučitost medju izlazkom sina i Duha svetoga, buduć je sin od otca istinito porodjen, što se o Duhu sv. podnipošto reći nemože. Niti me pitajte, u čem se zadržaje ova razluka, jerbo su ovo one božanstvene nebeske stvari, kojih nije pristojno čovjeku iztraživati; a te su tako uzvišene, da ih pamet stvorena nikada dokučiti nemože. Vjerujmo dakle ono, što nam je očitovano; a onoga, što nam Bog nije hotio očitovati, nemojmo iztraživati.

I to je što imamo znati i stanovito vjerovati, da Duh sveti naime jest u istinu osoba jedna razlučena od otca, i od sina; ali u bitju i naravi jednaka š njima i, zato je on kao i oni pravi i istiniti Bog. On proizhodi od obiuh tj. od otca, i od sina, — kao od jednoga početka, ne po porodu, nego po izdanutju. Poznavši ove velike istine — i, koliko veće od slaboga razuma ljudskoga, toliko istinitije po objavljenju božjem, poznajemo Duha svetoga za našega gospodina, za našega Boga, stvoritelja i posvetitelja; ponizimo se pred njim, iščimo njegovu pomoć i klanjajući mu se često pobožno govorimo: Slava otcu, i sinu, i *Duhu* svetomu; — kako biaše u početku, tako sada, vazda i u vieke viekah! Amen.

Nauk XXVIII.

O darovih duha svetoga.

U današnjem nauku naumio sam vam, dragi moji! pokazati, što je duh sv. naprama nam; a to ću učiniti, ako protumačim njegove darove duhovne i nebeske, koje u nas uliva. Ali jer mi u ovom životu nemožemo promatrati ovo neizcrpivo vrelo ljubavi u svojoj bitnosti, zato ga barem promatrajmo u čudnovatih plodovih, koje u nas proizvadja; jer ako prem se on sada više neočituje vidljivim i oćutljivim znamenjem, kao što je to učinio za vrieme Isusova krstjenja, kad se

je vrhu njega u prilici goluba spustio, i kad je na dan duhovah u slici vatrenih jezikah vrhu apoštolah sišao, zato ipak neprestaje on u nas nevidljivo djelovati, proizvadjati u nas plodove svoje neizmierne ljubavi i činiti nas dionike svojih milostih. Sve božanstvene i vrhunaravne plodove, koje duh sv. u dušah svojih vjernih djeluje, nemogu ovdje izbrojiti radi kratkoće vremena, nego sam samo odlučio o onih govoriti, koje mi već obično darovi duha sv. nazivljemo.

Ovih darovah jest sedam, i to: dar *mudrosti*, dar *razuma*, dar *savjeta*, dar *znanosti*, dar *jakosti*, dar *bogoljubnosti* i dar *straha božjega*. Ovi se darovi zovu darovi duha sv., ne kano da ih druge dvie osobe božanstvene nemogu podjeljivati, jer štogod Bog izvan sebe djeluje, to sve tri osobe zajedno djeluju; nego se zato zovu darovi duha sv., i njihovo se podjeljivanje zato njemu pripisuje, da razumijemo, da iz neizmierne ljubavi božje proizlaze. Jer ako znamo, da duh sv. proizlazi od volje božje po ljubavi, tada lako razumijemo, da oni plodovi i darovi, koji se duhu sv. pripisuju, neizlaze od drugud, nego iz velike ljubavi božje prama nam. Akoprem sva dobra, koja imamo i svaki dan dobivamo, jedino iz ljubavi božje proizlaze, zato ipak njeki darovi, koje nam duh sv. po svojoj osobitoj ljubavi udjeljuje, jesu nazvani radi svoje izvrstitosti njegovimi darovî, kamo spadaju onih sedam, koje sam prije izbrojio. Hajde da počmem o tih darovih govoriti i to najprije o posljednjem: o daru najme straha božjega.

Da bolje protumačim narav i izvrstitost ovoga dara, najprije moram napomenuti, da je strah trovrstan. Jedan je *svjetovni*, drugi *robski*, a treći *sinovski*. Strah *svjetovni* jest onaj, koj nad nasljednici ovoga svieta vlada; koji se boje, da neizgube dobra svjetovna i prolazeća, kamo spadaju: bogatstva, gospodstva, poštenje i život; koji se odriču dobarah vječnih, te vole griešiti i tako vredjati Boga, nego da jedno od onih izgube.

Ovaj strah, kako svaki od vas lasno uvidja, jest griešan i zločest; jer izlazi iz prekoredne i zločeste ljubavi za življenjem ili kojim drugim vremenitim dobrom. Ovaj strah je Isus osudio, kad veli kod Matije, da se nemoramo bojati onih, koji mogu oduzeti život i ostala dobra vremenita, a duši nemogu nahuditi, nego da se bojimo Boga, koj može i tielo ubiti i dušu strmoglaviti u muke paklene.

Strah *robski* jest onaj, kad se tko boji Boga uvrediti, jer je Bog pravedan sudac, te kao takav grieh oštro kazni, pa zato se čuva grieha, da nepane u muke paklene, koje su griešnikom na drugom svietu pripravljene.

Ovaj strah može biti dobar, a može bit i zločest. Zločest je onda, kad se tko čuva grieha samo radi mukah paklenih, a ipak uzdrži prignutje na grieh, i pripravan ga je učiniti, da nebi bilo pakla i da bi kako mogao izmać bez pokaranja. Tko neuvidja, da je ovakav strah zločest, buduć da uzdržaje nagnutje na grieh, a čuva ga se ne radi Boga, nego radi straha pred pokaranjem? — Rekoh, da strah robski može biti i dobar; a to je onda, kada čovjek iz straha pred pokaranjem odluči tražiti Boga, obratiti se na bolji život i grieha se posve manuti. Ako dakle ovaj strah tjera volju i želju na griešenje te se sdružuje s ufanjem, da će zadobiti oprošćenje za prošaste griehe, onda otaj strah jest dar božji i poradja se iz ponukovanja duha sv., pa premda nije dovoljan, da sám po sebi opravda griešnika, to ga ipak pripravlja, da može zadobiti milost božju po sv. izpovjedi. Ovo je onaj isti strah, koj ganù Ninivljane, da su na strašno i pretnjah puno propoviedanje Jonino odlučili pravu pokoru činiti, i kao takovi zbilja zadobiše od Boga oprošćenje.

Najosobitiji dar duha sv. jest strah *sinovski*, koj se punim pravom svetim nazivlje, jer baš iz čiste ljubavi proizlazi. Koj u sebi imade takav strah, taj se boji grieha samo radi toga, jerbo Boga vredja, koga on vrhu svega ljubi, pa zato ga nebi podnipošto hotio uvrediti. Ovaj sveti strah zadržaje u sebi dva diela; 1. jest: ljubiti Boga vrhu svega, a iz ovoga radja se 2. bježati grieh, jerbo Boga vredja i čovjeka s njim zavadja. Strah ovaj zove se sinovski, jer se dobri sinovi uvieke boje, da nebi svoje roditelje mà u čem uvredili, a ovaj bojaz izlazi iz čiste ljubavi, kojom ih ljube. Sveti otci nazivlju ga čistim strahom, uzporedjujuć ga sa strahom jedne ljubeznive i vjerne zaručnice, koja se boji mà kakogod uvrediti i na žao što učiniti svomu zaručniku, koga iz dna srca ljubi. Ovaj dakle čisti i sinovski strah daruje duh sv. vjernim dušam. On je osobito ono ganutje njegovo, koje prigiba dušu, da neizbjegava samo smrtna grieha, nego i svaki najmanji, da tako u ničem neučini Bogu svomu što na žao. Ovaj strah užiže i potiče dušu na podpuno i stalno obslužavanje zapovjedih božjih i na nastojanje, da sve više Bogu ugadja. Ovo je onaj sveti strah božji, što isti duh sv. toliko hvali, sveti otci uzvisuju i preporučuju. Molimo dakle neprestano duha sv., da se dostoji uliti u srca naša ovaj sveti i čisti strah sinovski.

Iz straha božjega dolazi samo po sebi dar bogoljubnosti, jer duši, koja se Boga boji, duh sv. ulieva vrhunaravnu i veliku bogoljubnost, koja ju prigiba, da štuje Boga i njegove svete i da bude

dobrostiva iskrnjemu, pomažuć mu u potrebah, kao duhovnih tako i tjelesnih.

Bogoljubnost kao dar duha sv. jest jedna plemenita zraka, kao što veli sv. Bonaventura, koju pušća ono sunce božanstveno vrhu duše, po kojoj se razsvjetljuje pamet, i užiže se srce za poštovanje Boga i pomoć iskrnjega. Ovaj dar tiče se najviše Boga, kano otca dostojnoga svake službe i poštivanja, zatim se tiče iskrnjega, koj je na priliku božju stvoren. Kada dakle vidite, koje su duše dobre i pripravne služiti Bogu u veselju i koje dobro paze, da neizgube ikoju prigodu vremena i mjesta, da povećaju slavu božju, zatim koje imadu milostivo i blago srce pram iskrnjemu, te se pušćaju u pogibelji, podnašaju nezgode i podlažu se svakojakomu trudu, samo da pribave drugomu dobro: to onda recite, da su takove duše nakićene ovim neprocienjenim darom bogoljubnosti i dobrostivosti.

Treći dar jest dar znanosti. Zapamtite dobro, da po ovoj znanosti, koja je osobiti dar duha sv. nerazumievamo onu znanost, koja se tiče naravnih stvarih i svjetovnih, a niti onu, koja akoprem se tiče božanstvenih stvarih, ipak je znanost, koja čovjeka na oholost potiče. Jer kakva je duhovna korist, ako koj znade sve potankosti i sva mudra razlaganja, koja se u bogoslovjih predaju i uče, ako se čovjek ovimi znanostmi nesluži na dobro, upravljajući sve na slavu božju i spasenje vlastite i tudje duše? *„Imade njekih*, veli sv. Bernard, *koji traže i nastoje znati samo u tu svrhu, da znadu; a ova znanost nije dobra. Imade drugih, koji žele znati, da se samo pokažu, da su učeni pa da ih drugi poštivaju i u zviezde kuju; i ova znanost jest izprazna. Njeki opet žele znati, da svoju znanost prodadu i ta znanost jest ništetna. Njeki najposlje opet nastoje znati, da se ne samo oni nauče, nego da onda oni i druge nauče, i ova znanost jest ljubav samoga sebe i iskrnjega, i jest jedina dar duha svetoga.* — U čemu dakle sastoji dar znanosti? Sastoji u svjetlosti vrhunaravnoj, uljevenoj po duhu sv. u našu dušu, kojom poznajemo ono, što moramo vjerovati i što nesmijemo vjerovati. Ova svjetlost još nam služi za to, da upravlja i ravna dušu, da ravno i upravno hodi po putu spasenja i čuva ju od svih prevarah neprijatelja paklenoga. — Ovo je ovaj dar, koj se u sv. pismu nazivlje sad znanost božja, sad znanost svetih. Dar, koj je bio apoštolom na osobiti način dan, po kom su razumili svako otajstvo i poznali svako proročanstvo i svaki nauk. S ovom znanostju bili su nadareni sv. otci i naučitelji crkveni i svi ostali sluge božji, koji, premda su bili priprosti i neuki, ipak od duha sv.

razsvjetljeni razumili su sv. pismo, shvatjali najveća otajstva i o Bogu tako visoke i mudre nauke nam ostavili.

Četvrti dar duha sv. jest dar jakosti, koj je osobito djelovanje ljubavi božje, po kojoj ukrepljen čovjek, sposobnim postaje, da predobije svaku težkoću, koja se nalazi na putu izvrstnosti krstjanske, u službi božjoj i u nastojanju spasa duše. Ovaj dar čudnovato se je ukazao kod sv. mučenikah, koji su na vrhunaravni način vojevali za vjeru božju, te s veseljem i radostju podnašali najveće muke, bolesti dà i istu smrt. *Ovom jakostju*, govori sv. Augustin, *zatvorili su oni vragu vrata srcah svojih, pa ih otvorili Isusu.* Sviet ih je hotio predobiti obećanjî, a oni su se s njimi sprdali. Progonitelji su im pretili, da će ih mučiti vatrom, gladom, bičem, nožem i svakimi mukami, a oni se podsmjehavahu njihovim pretnjam. Usred najžešćih mukah propoviedahu i izpoviedahu vjeru božju i Isusa, koga mološe, da bi im se smilio u nebesa doći i ovim krivine s neznanosti njihove oprostiti. Ali ne samo u sv. mučenicih, nego još i u sv. izpoviednicih i djevicah ukazuje se ovaj dar jakosti. Po njem su se oni odrekli bogatstva, gospodstva, poštenja, razkošja i uživanjah. Po njem su podnieli s veseljem sva progonstva, trude, bolesti, napasti vražje i svjetovne. Kako je veća, dragi moji! naša slabost, tako više trebujemo ovaj dar, pa zato ga iščimo od Boga s velikom željom. Ali pazimo; da dobijemo ovaj dar, treba je, da junački boj bijemo sami sa sobom, svojim tielom naime i dušom, da zauzdamo svoja poželenja, koja nas uviek vuku na prestupljenje zakona božjega i na griehe. „*Kad sam bolestniji i slabiji na tielu*, govori sv. Pavao, *onda sam po osobitoj pomoći milosti božje u duhu bio krepči i jačji.* — One su duše pripravnije i prikladnije za primanje ovoga dara jakosti, koje se više u djelovanju krepostih zadržaju.

Iza dara jakosti sliedi dar *savjeta;* jer nemože biti dobra jakost, ako ju neupravlja dobar savjet. U čem dakle sastoji dar savjeta? Sastoji u njekoj svjetlosti i nadahnutju, koje duši našoj duh sv. daje u kakvoj sumnji, kad neznamo, što da radimo, pa prigiba ju, da sliedi ono, što je na veću slavu božju i korist njezinu. Po ovoj svjetlosti poznajemo prevare i zasjede vražje, koj, kad nas nemože navesti na zlo svojim nagovaranjem, maša se prevarah, pa tako nas nastoji zavesti. Tako n. pr. kad hoće, da se tko zaljubi u vremenita dobra, ili da otvrdne prama nevoljnim, tada mu otajno šapće, da pametan čovjek mora svoje bogatstvo štediti i za budućnost si još više priskrbiti. Ako hoće da koga navede na razpušten život, tada mu običaje kazivati, da je velika budalaština skrovito i mirno živiti,

a usuprot liepo i čovječno s drugimi obćiti, a za molitvu, post, pokoru i druga dobra djela bit će vremena i poslje u starosti. Ako dodjemo i mi u takove napasti, što da činimo? Imamo se uteći duhu sv. da nas on prosvjetli svojim darom savjeta, te da spoznamo, što moramo činiti, da nezalutamo s pravoga puta.

Šesti dar duha sv. jest dar *razuma*, po kom se duša s prvih pet darovah nakićena uzdiže na razmatranje veličanstva i izvrstitosti božje i na shvaćanje otajstvah njegovih. Sastoji dakle ovaj dar u njekom osobitom prosvjetljenju duha sv., kojim on prosvjetljuje naš razum, da stvari božanstvene temeljitije poznaje, nego da bi ih očima vidio. Ovo je onaj dar, što ga je sv. David prorok, premda znadijaše zakon božji i otajstva nebeska i bijaše čovjek po volji božjoj, ipak toliko putah velikom željom iskao od Boga; dar je, koj se daje za plaću ponizne i žive vjere; dar, koj se dobiva vrućom molitvom, čistim srcem i djelovanjem svetih krepostih; dar, kojim su bili nadareni sveti, koji sada Boga u lice gledju.

Predjimo na zadnji dar duha sv., a ovaj je dar mudrosti, koja kako svjedoči sv. Bernard, znači *sladku znanost.* Po ovome daru duša poznaje izpraznost dobarah svjetovnih, a izvrstnost vječnih i nebeskih; da mrzi ona, a ljubi ova; da nenalazi slasti ni pokoja u ničem, nego samo u stvarih božanskih. *Ovo je ona prava mudrost duha a ne puti*, govori sv. Augustin, *koja čini, da pogrdjujemo i zametavamo zemaljsko, a obraća naše srce i želje za dobri nebeskimi.* Dar dakle mudrosti jest njeka svjetlost vrhunaravna, koju duh sv. ulieva u one duše, koje po daru razuma poznaju Boga i njegova otajstva, te razmišljajuć stvari božanstvene, osjećaju njeku slast i ugodnost, odkuda dolazi, da mrze na zemaljska, i zadovoljnosti i pokoja nigdje nenalaze, do u stvarih nebeskih. Onda pribivajuć na zemlji živu na nebu; pogrdjuju svaku stvar zemaljsku kano smet, da se sjedine s Isusom, i nemogu dočekati dana, da se razstanu s tielom i s zemljom, pa da pridju u kraljestvo nebesko. Ah sretnih dušah, koje ovaj dar posjeduju!

Tako sam vam, dragi moji! što sam kraće mogao protumačio sedam darovah duha sv. — Koj od vas želi primiti ove darove, taj mora da se za to pripravi; jer u zločestu dušu u kojom vladaju strasti, neće unići dar mudrosti, niti će pribaviti u tielu, koje je podložno griehu. Radi česa prva priprava, koja se iziskuje, jest čistoća duše; čistoća, koja odstranjuje svaki grieh i želju za njim. Valja dakle očistiti dušu pravom i istinitom pokorom, od svega onoga, što prečistoga duha vredjati može; pa kao što on mrzi grieh, tako valja, da

ga i mi što većma mrzimo, pa da sva uda i ćutila, ako su prije služila griehu i opačini, odsele služe pravdi, i da tielo naše postane posvetilište živo, sveto i Bogu ugodno. Ova čistoća duše mora biti sjedinjena s poniznostju, smatrajući se za ništa. *Previsoki Bog*, veli Isaia, *dostoji se pribivati s krušenom i poniznom dušom.* Darovi se božji poniznostju dobivaju, a gube oholostju. Druga priprava potrebna. da primimo duha sv., jest ljubav i sloga. *On je Bog ljubavi i mira:* zato nepribiva nigdje drugdje, nego samo u ljubeznivom i mirnom srcu. Prava ljubav i sloga, nemože ondje biti, gdje neima mira, i gdje su srca zavadjena. Mir dakle onaj, koj nam je Isus ostavio i ljubav medjusobna neka bude s nami, ako hoćemo, da budemo dostojno pribivalište duha sv. — Poviš ovoga moramo još primetnuti molitvu, koja mora biti vruća i stalna. *Iščite*, veli sám Isus, *i dati će vam se, tražite i najti ćete, kucajte i otvorit će vam se.* — Ovako su činili sv. apoštoli, koji se poslje uzašastja Isusova na nebesa sakupiše u Jeruzolim, da ukupno mole i tako se priprave na prijetje duha svetoga.

Očistimo dakle srca naša od svakoga grieha i želje za njim: ponizimo se, te se za ništa držimo; užežimo goruću ljubav u srcih naših prama Bogu i iskrnjemu; uzdržimo mir i slogu sa svakim i nikada neprestanimo moliti duha božanstvenoga, da se dostoji doći u nas pribivati i svoje nam darove podjeljivati.

Nauk XXIX.

O plodu duha svetoga.

Kratkim razgovorom svršismo pomoćju božjom nauk o darovih Duha svetoga. Mislim, bogoljubni krstjani, da vam je došla sada želja znati: po čem ćete spoznati, je li vam došao u duše i obdario vas svojimi darovi utješitelj Duh sveti? Toj želji nakana je moja zadovoljiti, pa vam velim: kako god se po plodovih (učincih) poznaje uzrok s koga su proizišli i po voćki stablo, koje ju uplodilo, tako i po dušnome djelovanju moći je spoznati da li Duh sveti izbilja u duši pribiva. Poglaviti učinci toga djelovanja zovu se plodovi Duha svetoga i sv. Pavo apoštol dvanaest ih (na Gal u p. 5.) nabraja, kao: *ljubav, veselje, mir, strpljivost, dobrostivost, dobrota, dugotrpnost,*

blagost, tihost, vjera, krotkost, (postidnost,) uzdržanje i čistoća. I ja ću vam ih evo sve iztumačiti u ovome nauku, te ako ih u sebi najdete, vjerujte, da Duh sveti u vas pribiva i da vas je bogatimi svojimi darovî obdario.

Prvi plod Duha sv. jest *ljubav*, kojom čovjek ima ljubiti Boga vrhu svega, a iskrnjega kano sama sebe. Kada dakle ćutite, dragi moji! goriti plamen ovi u sebi, koj vas k Bogu uznosi; kada se vesele i uživaju srca vaša nad neizmierstvom božjim, što je naime neizmierno velik, dobar, svet i izvrstit Bog; kada nastojite da od svih bude posvećeno sv. ime njegovo, gledajući koliko ikada više uzmognete povećati slavu njegovu; kada ste pripravni izgubiti prije svaku stvar na svietu, nego prijateljstvo božje i Bogu na žao što učiniti; kada se žalostite videći, da drugi Boga uvredjuje; kada po mogućnosti gledate da te uvrede i griehe izkorenite; kada najposlje ljubite svoje iskrnje, svim dobro želite, svim koliko možete dobročinite i sve u duhovnih i tjelovnih dobrih pomažete, onda — onda, mili moji! sigurno reći možete, da u vas Duh sveti pribiva. Tá od koga drugoga ulieva se ova ljubav u srca naša, nego od Duha svetoga! *Tko me ljubi*, veli Isus (kod Iv. p. 14.), *obslužavat će moje zapovjedi, njega će ljubiti otac moj, komu ćemo doći i kod koga pribivati. Bog je ljubav,* tako sv. Ivan (na Efežana I. 4. 16.), *i tko živi u ljubavi, živi u Bogu i Bog u njem.*

Nu usuprot što se ima reći o onih, koji stvorove preko redno ljube, vavjek si o tom glavu razbijaju, da tielu svomu užitak i raskoši, slast i ugodnost pribave, te ih nigdje neima, do u nevaljalih zemaljskih stvorovih? Što o onih, koji, da neučine komu stvoru na žao, podufaju se uvredjivati Boga stvoritelja svega kolikoga? O onih, koji, da neizgube koje zadovoljstvo, gube Boga i milost njegovu? što najposlje, ima se reći o onih, koji, koliko su milostivi prama sebi, toliko su tvrdi i nemilosrdni pram iskrnjim potrebitim? — *Ljubav božja,* govori sv. Ivan (Efežanom 1. 2.), *nije u onih, koji sviet ljube. Tko neljubi, Boga nepoznaje; Bog bo jest ljubav.* Tko grieši, nije od Boga, neg od vraga. Takvi dakle kakogod imaju u sebi plode grieha i zloće, tako nisu ni od duha božjega, nego od duha vražjega obrlaćeni (posjednuti.)

Drugi plod duha svetoga jest *veselje*, koje se poradja od dobroga svjedočanstva upravne i pravedne duševnosti, kojano je čista od griehah i prosta od zlih prignutjah i koja pogrdjuje izprazna veselja i nasladnosti svjetovne. Ovo je ono veselje, koje ćutjaše u sebi sv. Pavao Apoštol (2 kor. 1. 13.), da je svedjer djelovao upravno, dobro

i sveto, jer je sliedio ne pohotnosti putene, nego nadahnutja milosti božje. I ovo isto veselje željaše Filipljanom (u p. 4) govoreći: *veselite se svedjer u gospodinu i u svako vrieme budite zadovoljni i radostni.* Ovo veselje sve osladjuje i omiljuje dušam pravednim, što god im se mà i najgorčje u krstjansko-pokornome životu dogadja. Zato se svetim svedjer ukazivahu na pogledih i obrazih potezi onoga veselja i radosti, što ga u srcu i u duši imadjahu. *Nam se nepristoji za ništa ni u ničem smućivati*, govoraše opet apoštol družbi svojoj, *jerbo smo mi baštinici raja.* Smutnju i žalost ostavimo nevjernikom, nasljednikom svieta i griešnikom; a mi, koji smo sluge božje, neimamo se smutiti nikada, buduć nam rekao duh sveti: *služite s veseljem gospodinu Bogu svomu.*

Niti se može reći, da i grešnici i ljubitelji svieta imadu svoje veselje, provode dneve svoje u igrih, šalah, pjevanju, častih i razkošjih; dočim dobri žive u progonstvih, trudovih, mukah, tugi i nevolji. Pustite ih, dragi krstjani! nek uživaju svjetovnjaci razkošje i veselje; ali nemogu oni nikada imati veselja, koje bi srce njihovo zadovoljiti moglo. *Dogadja im se često ono,* veli sv. Ivan Zlatousti, *što se dogadja onim, koji u ognju leže, te se u velikoj vatri u vodu bacaju. Dok su u vodi, čini jim se, da im je laglje, i da onda uživaju razkošje; ali čim izadju iz vode, poveća se u njih vatra.* Tako je i sa svjetovnjaci. Dok se zabavljaju igrami, u častih i nasladnostih, kušaju kratko zadovoljstvo i uživanje; ali jim ovo isto uživanje prouzroći domalo najveću muku. I na drugom mjestu isti svetac prilikuje veselja i nasladnosti svjetovne onoj kratkoj polašnjici, koju ćute srabljivi, dok se češu; ali poslje još se veći bies užiže i veću muku trpe. Doista sva veselja i zadovoljstva svjetovna dospievaju na žalost, a veselje duha svetoga uvjek traje i raste; pa što je još čudnije, sred mukah, bolesti, tuge, nevolje i plača ovo se veselje uzdržaje. Svjedok su toliki sv. mučenici, koji su, dok su je bili, boli, raztezali, rezali pržili, mučili i morili, govorili u srcih svojih i od veselja klicali: *O kako je sladko i ugodno, gospodine Bože, za te trpiti!* Svjedok su toliki sv. pokornici, kojim je bilo tielo kazniti, pokoriti i mučiti, i suze prolievati za griehe bilo sladje od svih veseljah i razkošjah svjetovnih. Iztražujte, dragi krstjani, gdie je veće veselje u Bogu ili svietu?

Treći plod duha sv. je *mir*, onaj mir, koj ostavi Isus svojim dragim učenikom; onaj mir, koj predobiva svaku ćut, kako govori sv. Pavao apoštol, i kojega slasti nemogu poznati do onih, koji ga kušaju; onaj mir, koj uživaju pravedne duše, koje predobivši se i umrtvivši u sebi prignuća na zlo, uživaju čudan pokoj duha, i u milosti i prija-

teljstvu božjem, u kojem se nalaze, sretno počivaju. Mir toli sladak i ugodan, da je mogao reći sv. Ambrozij, da, kad nebi Bog druge plaće dao onim, koji dobro čine, nego samo ovaj mir u duhu svetome, morao bi svaki nastojati, da ga ima. Grešnici neznaju za ovaj mir, govori Iz. prorok: *„Nemaju grešnici mira.“* (Iz. 48. 22.) Žele ga doisto i oni i traže ga, ali ga nenalaze. Traže ga lakomci u svojih bogatstvih; traže ga bludnici u svojih nasladnostih; svi svjetovnjaci u svojih griesih. Ali ga badava oni traže, kad neznaju puta, kojim se mir postiže: *„Nisu spoznali puta mira“* (Pjes. 13. 3.) Podajuć se oni svojim zlim prignućem, gdje misle, da će naći sreću, nalaze nesreću; gdje se ufaju, da će dobiti mir, dobivaju ljuti nemir. Nemoramo se tomu čuditi, govori sv. Grgur, jer je griešna saviest njihova uzrok žalosti, smutnje i nemira, što njihovo srce muči; i neima za nje drugoga lieka van da se ostave prokletih griehah i s Bogom se pomire. Tad će izkusiti, da je duša grieha čista svedjer u pokoju i miru.

Četvrti plod duha sv. je trpljivost, po kojoj strpljivo podnašamo protivštine, koje nas na ovome svietu susretaju, trudove, bolesti, progonstva i nevolje. Po njoj podnašamo uvrede od naših iskrnjih. Usljed nje podnašamo iste naše mane itd.

Peti plod duha sv. je *dobrostivost*, koja čini čovjeka dobra, sladka i čovječna prama ostalim, kako u djelih tako i riečih. Ima ljudih tako nečovječnih i zločeste ćudi, da nikada neznaju rieči sladke reći. Takvi se čine, da su samo zato, da druge srde i ožalošćuju; i o takvih nemore se reći, da imaju u sebi plod duha svetoga. Dobrostivost dakle čini čovjeka sladkim i ljudskim u djelih i riečih, zato i preporučivaše sv. Pavao Efezanom (pag. 4) da budu jedan drugomu dobrostivi. Ova kriepost je veliko znamenje svetosti, i po njoj se more poznati da je duša, koja ju ima, puna duha svetoga, i njegovih božanskih darovah; jer je ovaj božanski duh nazvan u knjigah mudrosti (pog. 7.) svet, sladak i dobrostiv. Ovom kriepošću bili su nakićeni svi svetci, koji su imali narav i srce tako dobro i sladko da su morali, kad bi koga po pravici za dobro njegovo htjeli kazniti sami sebi silu učiniti. O kako je plemenito obćiti s onimi, koji su dobrostivi! Nastojmo dakle da budemo i mi svakomu dobrostivi.

Šesti plod duha svetoga je *dobrota*, koja nas prignjiva na pomoć iskrnjemu i potiče, da sve jednako ljubimo i svim dobro činimo. Osobiti primjer ove dobrote daje nam svaki dan otac nebeski, *koj daje, da sunce sja vrhu dobrih i zlih, i daždi vrhu pravednih i nepravednih* (Mat. 5). Nije li vás život Isusov bio sveudiljno djelovanje

ove dobrote? Je li ikada prestao dobrotvoriti svim nesamo u duhovnih, nego i u tjelesnih potrebah. Ovu dobrotu, valja nam nastojati, da u sebi samih imamo, kako učini moj sv. otac Franjo, koj premda voljno za ljubav Boga podô se najvećemu siromaštvu, ništanemanje imadjaše prama potrebitim srce tako ljubeznivo, da je š njimi dielio one iste nevoljne stvarčice, koje bi na milostinji (lemozini) dobivo, samo da si život uzdrže; on sàm trpljaše glad, žedju i goloću samo da negledje gdje drugi siromasi pate (trpe).

Sedmi plod duha sv. jest *dugotrpnost*, pod kom se razumieva duga podnosljivost suprotivštinah u ufanju na život vječni. Kriepost ova zahtieva kraj ustrpljivosti i veliku njeku srčanost (odvažnost) po kojoj se zlo nesamo za dobitak dobra podnosi, nego i želja nikada nesmanjkaje za patnjom, mà se po njoj i nezagledala sretnija budućnost i dostignutje željana dobra. Liepi primjer i čudnovatu priliku ovoga imamo u sv. Ljudvini djevici, kojano je velikom ustrpljivostju duge i najtežje bolesti podnosila. Kroz 38 punih godinah mučena je težkom bolestju, pa ipak tako biaše ustrpljiva da nesamo nije se nikada potužila na bolest, ili smutila, nego se dapače tako veselila, da je i druge žalostne i nevoljne u biedah i mukah tješila.

Osmi plod duha sv. jest *blagost* (tihost); kriepost, po kojoj duše, premda se od drugoga spotaknu i uvrede, ipak srdjbu uztežu i za ljubav božju, netužeći se na ništo svaku uvredu podnose. Ova kriepost suprotivna je srdjbi, po kojoj se čovjek neustrpljivo za svaku uvredu srdi i za osvetom plamti. Ovu kriepost uči nas sàm Bog, koj. toliko putah od naših težkih griehah uvredjen, neosvećuje se, nego nam velikom lasnostju i milosrdjem oprašta. Odovuda imamo se učiti krotkost, opraštajući iskrnjim bez srdjbe svaku uvredu. To čineći predragi sinci i kćeri! biti ćemo nasljednici božji. Štije se o Mojsii da je bio čovjek izmedj ljudih svoje dobe najtihiji i zato govori sv. Dionizio, *da je mogo biti najdražji prijatelj božji.* Ova izvrstita blagost nalazaše se u Davidu kralju i zato govori sam Bog: *da je našao u njem čovjeka baš po svome srcu* (1. knj. kralj. p. 13.) Nu nad sve ljude uznaša se sin božji, te postav čovjekom uzor nam je i ogledalo blagosti, te naime kreposti vrhu krepostih, u sebi istomu prikazao i hoće da ovu kriepost od njega naučimo. *Učite se od mene*, veli, *jer sam tih i ponizan srcem.* (Mat. 11.) Nikada nije onoga prokleo, tko ga je proklinjo, nit je ikada zlo za zlo vraćao, nego podnoseći ustrpljivo svaku uvredu i kano preblago janje nije nikada otvorio usta da se potuži. Od velikoga ovoga izgleda naučili su i sveti tihoću i blagost, pa se imamo i mi unj ugledavati i po njem Isusa nasljedovati.

Vjera iliti viernost *deveti* je plod duha svetoga. Po njoj se čovjek u obećanjih i u svakoj drugoj stvari pokazuje istinit i vieran pram iskrnjim. Kriepost ova laži i prevari je suprotivna, a griehe njoj nanešene mrzi sám duh sveti; jerbo mu se veoma opiru. On, koj je duh istine, mrzi na lažljive i prevarljive jezike, te kada dodje i pribiva u kojoj duši, čini si ju priličnu, stanovitu (stalnu) viernu i istinitu. Ali kažite mi dragi krstjani! more li se ikada reći, da duh sv. pribiva u tolikih krstjanih, koji nemisle i nenastoje o drugom, nego lagati i varati svoje iskrnje? Ne doisto! itd.

Deseti plod duha sv. jest krotkoća ili postidnost; i ovo je jedna kriepost, koja upravlja sva ganutja i sva izvanjska djela našega tiela. Ona nam kazuje nauke, koje imamo obslužavati u nošnji haljinah, u držanju, u hodu, u pogledu, u govoru i u smiehu. *Iz pogleda hoda, odjeće i smieha poznaje se čovjek*, govori Crkovnjak (u p. 19) *a iz djelah njegovih s dvoranjih poznati je, kakvo je srce u njem.* Sbog čega sva svoja djela i držanja imamo-tako upraviti, da se svedjer iskrnji u naš dobar primjer ugledati more. U ovoj kreposti bio je osobit opat sv. Bernardo, komu u obrazu i pogledu ukazivaše se krotkoća i postidnost angjeoska, kojom svekolike ganjivo bi na ljubav Boga i svetost života. I o sv. Bernardinu se kazuje, dok još bješe djetom, da je bio tako stidan, u obrazu ko i u djelih krotak a u riečih pošten da i najnestidnije zauzdavaše i na toliko se ga zaziraše da pred njim nitko ništa zla učiniti, nit nepoštena reći smio nije. Oh! da bi taka mladež sada bila! Al žalosti! dan današnji na toliku je nestidnost došla, da i u istih djevojkah nevidi se ona sputnost i postidnost, koja je u prijašnja vremena najljepši im nakitom i uresom bila; radi čega se more reći da je u istinu premalo dušah, u kojih se ovaj plod duha sv. postidnost naime i krotkoća nalazi.

Jedanaesti plod jest *uzdržanje: kriepost*, koja u napastih dušu čuva neoskvrnutu i namamu na zlo ne samo puti, no i svih inih zlonagnutjah, snažno odbija. Ona zauzdaje proždrlost, suzbija srdjbu i zavezuje jezik jednom riečju: ona je kriepost obćinska i izvor sviuh krepostih, po njoj čovjek bježi zlo i uzčuvava se od grieha. Uzdržanje pako zove se zato, jer uzdržavajući na uzdi (vojkah) zla prignutja, opominje čovjeka na dužnosti. Ona je dar božji, pa zato mudrac znajući da se nemore posebi steći, velikom ju je željom od Boga prosio.

Najposlje *dvanaesti* plod Duha sv. jest *čistoća*. Čistoća je liljan kreposti i čovjeka angjelom prilična čini. *Čistoća*, govori sv. Franjo Saleski, *zove se poštenje i nju održavati reći će poštenje posjedovati;*

zove se jošter čistoća i zato, jerbo se njoj pokvarenje suprotivi. U malo riečih: ona se slavi, da je liepa te slavna kriepost duše i tiela kriepost, koja odbacuje sve nasladnosti tjelesne; kriepost koja je Bogu premila i predraga. Radi toga je i spasitelj Isus obećao, da *blaženi čistoga srca; jer će oni očito viditi Boga u svoj slavi njegovoj* (Mat. 5.) i sv. Ivan veli (Apok. 14.) da samo čisti imaju sliediti jaganjca Isusa kudgod pošli. A i sámi ljudi ko što vidimo u veliko ciene i štuju čiste i krepostne duše itd.

I evo vam, dragi moji, iztumačenih dvanaest čudnovatih plodovah duha sv., koje nam s. Pavao apoštol pred oči stavlja. Ako se u nas ovi plodovi nalaze sasvim u rukuh moremo držati, da Duh sv. pribiva u nas i da nas je obdario neprecienjenimi darovî svojimi. Doisto on pribiva u nas i nakitio nas svimi darovi, ako u srcih naših gori ljubav, kojom Boga vrhu svega, a iskrnjega kao sebe, ljubimo, i ako smo dušom veseli u gospodinu; — ako pako ne — — itd

Nu ako u kom od nas na mjesto ovih krepostih nalaze se mane njim protivne; ako koj, na mjesto da ljubi Boga, ljubi stvorove i u njih se zadovoljava; ako je neustrpljiv, nečovječan, tvrd, srdit nevjeran, lažljiv, nestidan, nečist, nesnosan (neuzdržljiv) — to je očit znak, da u njem nepribiva Duh sv., nego duh vražji. — Izkušaj i izvidi svaki svoju duševnost i našavši u sebi koju od ovih manah, neka ju odbaci od sebe i pokorom pravom neka nastoji na milosrdje ganuti duha božanstvenoga, koga je ožalostio svojimi griesi; da ugnuvši ove smetnje, kojeno su mu na putu kreposti pačile, sadje i opočine u duši njegovoj obilnostju darovah svojih, i da u njoj uzgoji one plodove nepreciene ove sv. kreposti, što ju evo, iztumačiv, završujem.

Nauk XXX.

Deveti članak: Vjerujem u sv. crkvu katoličku. Što je crkva i koje su joj poglavite osobitosti.

S prošastim naukom završismo, dragi moji! pomoćju božjom iztumačenih osam članakah vjerovanja, kojino strogo spadaju na Boga — i sačinjavaju prvi dio vjerovanja; — potrebito je pako sada, da vam iztumačim drugi dio istoga vjerovanja, koj sadržaje ostala četiri članka spadajuća na crkvu. U *devetom* ovom članku, kazuju nam sveti

apoštoli: da *jest* crkva i da *jesu* (da postoje) njene osobitosti, — a u ostalih kazuju nam najveća dobra iste crkve. Prvo dobro pazi dušu i jest joj odpust griehah; druko motri tielo i jest uzkrsnutje tjelesah — a treće spada na tielo i na dušu i jest život vječni.

I doisto sám red je zahtievao, da poslje kako su nam (apoštoli) u prijašnjih člancih očitovali velike istine i duboka otajstva, po kojih spoznajemo veličanstvo, mudrost, milosrdje i neizmiernu pravicu Boga svoga, da nam, velim, poslje ovih članah predoče sv. crkvu, koja je onoj obrani grad, štono ga je sám Bog sagradio i u njem kroz vjekove zakraljevo. Nu potrebno je o krstjani! da dobro razumijete jakost i znamenitost ovoga devetoga članka, koj nam je obrana od svih manah vjeri protivnih; jer znajte, sveto znajte, da onaj nikada nezabasa (s prva puta nesadje), koj crkvu svetu sluša. Vidimo dakle, što je ova crkva i izvidimo osobitosti, kojimi ju Isus obdari, da se odovud uzimademo uzroka neprestano veseliti, što smo u njenû krilu.

Ime crkva znamenuje skupštinu, — i akoprem se ime ovo daje kadkada i zločestim skupštinam, najčeštje se ipak daje vjernoj skupštini i dobromu družtvu, koje po vjeri zovnuto k svjetlosti istine u poznanstvu božjemu, u Boga vjeruje i njemu služi. I po tome i toga radi zovu se crkvom svi narodi božji po cielome svietu razštrkani. Crkva dakle ova prigrljuje pravovjerne svih mjestah, vremenah i one, koji živu još na zemlji i one, koji su srećno umrli.

Zauzima (prigrljuje) najprije pravovjerne svih mjestah i premda se ovo ime daje puku, koga grada i pokrajine, ipak crkve ovih prostorinah nisu drugo, nego uda jednoga tiela iliti jedne obćinske crkve. Svekolike osobite crkve stapljaju se u jednu samo obćinsku crkvu, i zato, premda se ove osobite skupštine pravovjernih crkve zovu; ništanemanje njim se nemogu pristojati izvrstitosti i osobitosti, koje se samoj obćinskoj crkvi pristoje, svejedno kao se svemu tielu crkve nemogu uračunati one mane, kojeno su u njekih udih tiela njena. Svi dakle pravovjerni, koliko mu drago bili glede mjestah udaljeni i u narode razlučeni, i koga mu drago plemena, striša, roda i sreće, svi, svikolici krste se ovim imenom i svi su uda svete crkve.

Drugo, ovo ime crkva zauzima sve pravovjerne svih vremenah, ne samo koji su bili, jesu, i bit će poslje kako je Isus na sviet došao i čovječanstvo odkupio, nego jošter i prijašnjih svih vjekovah od početka svieta. Stari patriarke, sveti proroci, u kratko da rečem: svi dobri i u vrieme zakona naravnoga, i u vrieme zakona pisanoga,

koji se polag duha vjere nalažahu u istoj crkvi; i budući, da su bili osvjedočeni po dostojanstvih Isusovih, koj je jedini spasitelj čovječanstva, te koga i mi vjerujemo, da je došao, a i oni su vjerovali, da će doći, oni su upravo tako kao i mi uda jednoga tiela, koga je glava on. Došavši na sviet sin božji, ništa se u zakonu nije promjenilo, ništa u vjeri, akoprem je nestalo i posvetilištah i sakramenatah.

Najposlje ovo ime crkva uzeto u svoj svojoj širini, zauzima ne samo pravovjerne, koji živu na ovome svietu, nego jošter i one, koji su se utrudjeni i namučeni razstali s ovim svietom, te vječnoga života i slave nebeske dobudnuli. Zato crkva ima dva poglavita diela; u jednom su ovi, koji živu još na svietu i ovi zovu se *crkva vojujuća*; a u drugom oni, koji su prešli u kraljestvo nebesko i ti se zovu *crkva slavodobitna.* Vojujuća je još na putovanju, a slavodobitna je jur svršila trk života i stigla u luku vječnoga svoga prebivališta. Ona se trudi, a ova spokojava; ona nastoji od zla bježati i činiti dobro, a ova neima više nikakova zla, koje bi izbjegavala te uživa svako dobro. Ona još vojuje proti neprijatelju, ova počiva nit se ga boji. Jedna drži na uzdi zla nagnutja, druga je napunjena razkošjem duhovnim. Jednoj Bog pomaže u napastih, druga je prosta od njih, te se veseli u Bogu svome, da joj je milostivo pomogao itd.

I evo o braćo draga! što će reći crkva. Ona znamenuje naime skupštinu pravovjernih, koji su i prije došaštja Isusova bili na svietu, koji su došli poslje njega i koji će još biti do svrhe svieta, a i koji već kraljuju na nebesih. Sada vidimo, što je ona, promišljajući samo, kakva se na zemlji nalazi po onome stanju i načinu, što joj ga u novome zavjetu (zakonu) Isus dadè.

Ona je dakle skupština pravovjernih, koji jednu istu pravu vjeru vjeruju i jedne iste sakramente primaju te živu pod upravom pravih pastirah. Družtvo to pravovjernih sačinjava tielo ove crkve i njezina duša je milost i ljubav. Ljubav oživljuje uda ovoga tiela i sjedinjujući ih s Isusom čini ih dionike njegova duha, koj ih oživljuje. Bez ljubavi bila bi uda bezživotna, mrtva, bezposlena, negibljiva, prilična granam od stabla odsječenim, koje bez vlage i soka života postanu suhe i neplodne. Čifuti (Žudije, Židovi) Turci, neznabožci i krivovjerci nemogu biti u ovoj crkvi, jer vjere neimaju, neimaju krstjenja, neimaju svetotajstvah (sakramentah); neslušaju glas pastira ove crkve, kao i svi oni, koji su ostavili vjeru, ili koji pravu vjeru imajući odciepljuju se od jedinstva ostalih pravovjernikah i izmiču izpod oblasti pravih pastirah. Takodjer nisu u crkvi svi oni, koji su

poradi velikih svojih zloćah u prokletstvu i kao kužne ovce razstavljeni od družtva pravovjernih dane borave.

Ali što imamo reći o onih krstjanih, kojih djela neodgovaraju vjeri, koju izpovjedaju i koji život zakonu Isusovu živuć u smrtnih griesih sasvim suprotivan provode? Taki nesretnici, istina je, da se broje medju uda crkve svete, ali su uda mrtva, uda smrdljiva, uda usahnula, u kojih ne samo neima ljubavi ni milosti božje, nego ni nikakova ploda, nikakove koristi, svejedno kao ni u udu, koje se odsječe od tiela. Pa ipak su u njoj, dok i najposlje od nje neodpanu po izgubljenju vjere, ili kad itd.

Odovuda sliedi, da se u crkvi nalaze dobri i zločesti, pravedni i griešni. Zato se u evangjelju prilikuje njivi, u kojoj raste dobra pšenica i ljulj (Mat. 13.) i guvnu, gdje je sa slamom smješano žito (Mat. 3.); prilikuje se mreži bačenoj u more, kojom ribar zapasuje svakovrstnih ribah (kod istog evangj. 13.); prilikuje se najposlje toru, u kom ovce s kozlićî (jarcevî) pribivaju (u istome 25.)

Ali pravedni su plemeniti dio crkve, a griešnici dio hrdjavi. Oni su za poštenje imena božjega u crkvi kao zlatno sudje, a ovi kao zemljeno na pogrdu Boga i imena njegova. Dobri i s nutra i s dvora živu s Isukrstom, nu griešnici premda se s polja vide s njime sjedinjeni, jer nisu od družtva dobrih razdruženi, ali su zato s Isusom s nutra nesjedinjeni, jer ih griesi od njega razdružuju. U kratko da reknem, griešnici su uda u crkvi kao što je bio i Juda udo družtva apoštolskoga, nedostojna dakle, nekrepostna. Radi toga akoprem sada i zločesti živu u crkvi kraj dobrih, *doći će već dan*, veli sám Isus, *kad će jedni od drugih razstavljeni biti*, *kao što se razstavlja pljeva od žita.* Odovlen, dragi moji! učimo da, premda smo imali preveliku sreću po sv. krstu biti stavljeni u krilo sv. majke crkve i pridruženi družtvu pravovjernih; premda istu vjeru izpovjedamo, iste sakramente primamo i pod upravom istih pastirah živimo: ništanemanje neće nam to sve koristiti, što smo bili uda crkve, ako mi neuživimo s duhom crkve.

Pridimo sada vidit one osobitosti i izvrstitosti, kojimi je sv. ovu crkvu sám Isus nakitio. Dosta budi rečeno, da ju je on sám obrao, vjernom si ju i poljubljenom zaručnicom prozvao govoreći po Osii proroku (u p. 2.), da će se sjediniti s njom u pravdi (pravici), u sudu, u milosrdju i u vjeri. Dosta je promisliti ono, što govori sv. Pavao (Efež. 5.), da je Isus ovu svoju zaručnicu toliko ljubio i na to došao, da je za njeno posvetjenje samoga sebe na muke predao, samo da ju po sv. krstu što bolje očisti, riečju života oživi, slavnom ju, odičenom i neoskvrnutom učini.

Dosta je najposlje misliti, da se on u njoj nasladjuje, u njoj si razkošja nalazi, nju svojom golubicom, sestrom i prijateljicom svojom nazivlje. Tko će dakle posumnjiti, da ovaj ljubezni zaručnik dragoj ovoj svojoj zaručnici nije sve i najveće milosti dao, samo da mu slavnija i odičenija bude? Promotrimo *dva dara* njene najvišje izvrstitosti, t. j. *vjekovječnost i neprevarljivost!*

Sveta crkva, t. j. družtvo pravovjernih vidljivo razstavlja se od svakoga ljudskoga družtva, ponajprije u vjekovječnosti. Sva ostala ljudska družtva imadu se svršiti, imadu prestati. Koliko je prebogatih i premogućih kraljestvah, o kojih se govorilo i proricalo, da će vjekovati vjekove na svietu, bez traga propalo!

Dosta nam je štiti razorenja četiriuh kraljevinah, što nam ih Daniel prorok pod prilikom četiriuh žestokih i najsnažnijih živinah prikazuje, dosta nam je, velim, to štiti, da poznamo, koli je nestalno što je ljudsko i koli se brzo k svrsi dolazi. Ali crkva Isusova svedjer je u svako vrieme stanovito pribivala i uzprkos svim neprijateljem uztrajat će do svrhe vjekovah. Koliko je dosele bilo neprijateljah, koji ju hotjahu razoriti i uništiti! Al ona pobjediteljica svih progonstvah i napadačah svedjer nepobitna, stanovita uztrajà. Što nečinjahu još u početku Židovi samo da ju izkorene? itd. — Al ona po njihovu progonstvu još slavnija postadè i većma se razširi, jer apoštoli videći otvrdnulost njihovu, okrenuše propoviedati narodom, te neznabožce pozivati u crkvu, t. j. u skupštinu pravovjernih i tako se u kratko vrieme sv. crkva razširi po svem širom svietu. Poslje isti neznabožci otvrdnuli, digoše strašna progonstva proti njoj, da ju zatrnu i zaguše itd., — al ona u tolikih progonstvih, kano zlato u vatri uzdržà se stalnija, čistija i svjetlija, te se razširi i prodiči više no ikada prije, — a na mjesto da je predobivena, ona pobjedì i predobì dušmane i neprijatelje svoje itd.

Nit se je komu čuditi, krstjani dragi! jer ona djela mudrosti i mogućnosti nemogaše podnipošto biti predobivena i izkorjenjena silom ljudskom! Pa onaj isti Bog, koj ju je dosele nepredobitnu uzdržao, uzdržat će ju i odsele, te toliko je istinito, da ona nikad uzmanjkati neće, toliko je istinito, da Bog u svojih obećanjih pofaliti neće i nemore. Dosadan bi bio, kad bi vam sva obećanja, koja Bog o stanovitosti sv. crkve po prorocih prije došastja Isusova izrečê, ovdje nabrajati hotio. Bit će, mislim, dosta da vam naveden samo ono obećanje, koje je sám Isus sv. Petru rekao (kod Mat. 16.): ***Ti si Petar i vrhu ove pećine*** (vrhu ovoga kamena) ***sagradit ću crkvu moju i sila joj paklena nikada nahuditi neće moći.*** Nek ustane dakle na oružje

vàs pakao, neka se dignu svi sluge vražji proti ovoj crkvi, zaludnja će biti sva sila njihova. Vrag doduše može po prepustu božjem učiniti, da njeki puci od jedinstva svete ove skupštine odstupe, njeki da vjeru pravu ostave, il izkvare, da se zločinci dignu i silna joj progonstva nanesu, mogu ju malo uznemiriti, al predobiti nikada! Ona će (crkva naime ova) sve zlo primiti, podnieti; al nikada neće poginuti; jer je sveudilj s njom Isus, koj ju uzdržaje i svojom božanskom mogućnostju štiti i brani.

Nu crkva nije samo ovom izvrstnostju nakićena, da je naime vjekovječna; nego je još i drugom nadarena, da naime *pomanjkati i prevariti se nemore.* Ona ista božja obećanja, koja svjedoče, da ova crkva nikada pomanjkati neće, očiti su nam jamac, da se u istinu nikada prevariti neće. Bog je obećao, da će vječno prijateljstvo s njom uzdržati, da će on uviek u njoj kraljevati i da će ovo kraljestvo bez pretrgnutja od naraštaja do naraštaja svedjer obstati; zato je i rekao Isus, da sva sila paklena crkve ove nadvladati neće i da će on sám svojom obranom uz nju biti, milostjom ju svoga duha nadahnjivati i svom krepostju zaštitjivati, kako bi se moglo dakle izpuniti ovo obećanje, ako bi Bog ikada pripustio, da se crkva ova očito prevari, istinu ostavi i laž sliedi? Te kakogod nije moguće, da Bog pomanjka u besjedi (rieči) svojoj, tako uprav, ima se reći, nije moguće, da se crkva prevari, buduč joj Bog sám obećao, da će (ona) neprevarljiva biti itd.

U koliko je dakle stanovito, da u izvrstitost *vjekovječnosti* pristoji crkvi u toliko je sveta istina, da je ona milostju obdarena, da bude u istinu stanovita i da se nikada prevariti nemore. Ona nemore odbiti istine, a laž prigrliti; istiniti su njezini nauci, pravedna njezina odredjenja, nepomanjkave njezine rieči: jer duh sveti jest onaj, koj nju uči, nju prosvjetljuje, njome vlada, po njoj govori, pa zato i veli Isus (kod Luke 10.) *Tko crkvu sluša, mene sluša.* Radi šta vjerujući mi ono, što nam crkva sv. kazuje, sliedeći što uči i podlažući razum svoj njezinim odredjenjim, sigurni smo da pofaliti i od istine zabasati (stranputnuti) nećemo; a oni, koji neslušaju njena glasa, nepodlažu se njezinu sudu, upadaju u hiljadu (tisuću) prevarah, nestalni su u svojoj vjeri i nesretno živu laž za istinu držeći i hiljadom se sumnjah mučeći.

Iz ovoga što do sada rekoh imate se dragi moji! dvoje naučiti; 1. da valja ponizne i istinite ćuti štovanja, posluha i ljubavi prama sv. ovoj crkvi svedjer gojiti; jer nju Isus sám kao preljubljenu zaručnicu brani i tolikimi ju izvrstitostmi okiti; da imate primati

njene nauke, nju i odredbe njene poštovati; da se imate podlagati sudu njenomu, i da ovaj ponizno sliediti i hitro ovršiti uzmognete, valja jošter i braniti njeno poštenje od svih dušmanah i neprijateljah njezinih, i 2. da nikada neimamo prestati zahvaljivati Bogu, što se je dostojao i nas staviti u nježno krilo mile ove majke crkve, te nas u njoj prosvjetlio svjetlostju istine, dočim je tolike ostavio u tminah prevare i nevjerstva. Tada će stoprv ćuti naše biti dobre, istinite i valjane, kada uznastojimo dostojno poštovati crkvu i Bogu odgovoriti svetinjom života našega, i tako budući valjani kotrizi (uda) tiela crkve, bit ćemo ujedno živi i čestiti s duhom njezinim; — što da Bog dragi dao! svim želim. Amen.

Nauk XXXI.

O jedinosti, svetosti, katoličanstvu i apoštolstvu prave crkve.

Nije dosta vjerovati, da je crkva samo vjekovječna i neprevarljiva, nego je potrebito jošter znati, kojoj crkvi ili skupštini medju tolikimi na svietu nalazećimi se pravedno dolikuje ime crkve; jer kako bi se ufati mogli spasenje zadobiti, kada nebismo znali, koja je ono crkva, izvan koje nije spasenja? Nije ju mučno razlučiti od onih skupštinah, koje nevjeruju u Isusa, kao što su: Židovi, neznabožci i Turci, budući crkva skupština pravovjernih, odmah se očituje, da nevjerni ovi nisu ove crkve; premda izvan ovih imade i drugih mnogih skupštinah iliti zakonah, koji premda se s nami nesjedinjuju u vjerovanju, ipak hoćedu, da se krstjani zovu i vele, da su crkve prave. sasvim tim ipak je lako pravu crkvu poznati, ako uzgledamo na bilježke, po kojih se ona od svih ostalih razlučuje, i koje u vjerovanju carigradskom od sv. sabora iztumačene bijahu, t. j. prava crkva, da je jedina, sveta, katolička i apoštolska. Iztumačivši ove bilježke i znamenja vidjet ćemo, da nijednomu družtvu nepristoji se, izvan samomu družtvu našemu, koje vjeru crkve rimske drži i sv. papi rimskomu podložno je; zato sama skupština naša jest prava crkva.

Prvi biljeg, po kojem se prava crkva Isusova od svih ostalih razlikuje, jest *jedinstvo.* Ovo je istina od božanstvenih pjesamah očitovana, od svetih otacah učena i od krstjanah svih vjekovah obćenito vjerovana, da crkva Isusova nemore biti, nego jedna sama. *„Jedna sama jest golubica moja“* govori zaručnik nebeski u pjesmi (p. 6.)

„Jedno samo jest stado, govori Isus (Iv. 10.), *kakono je jedan samo pastir." „Jedno samo jest tielo, kakono jedna samo jest glava"* govori sv. Pavao. — Ako je tomu tako, kako bi se onda moglo uzdržati ovo jedinstvo u crkvi, kada njezina uda nebi bila sjedinjena? Radi toga meštar božanstveni u onoj molitvi, koju učinì otcu na koncu života svoga, reče, da učini učenike njegove tako skladne i sjedinjene, da prilikuju bitje jedinstva triuh božanskih osobah. Apoštol prispodabljajuć crkvu sv. tielu našemu, govori, da kakono uda tiela našega premda mnoga, čine jedno samo tielo; tako Isus u crkvi sv. ima mnogo udah, koja, medjusobno sjedinjena, jedno samo tielo otajstveno sačinjavaju (1. Kor. 12,)

Ovo tielo otajstveno crkve sv. sjedinjuje se po izpoviedanju iste vjere, po primanju sv. sakramenatah i po slušanju jedne glave ili upravitelja. Jer kako more biti jedinstvo ondje, gdje nije jednakosti u vjerovanju? Toliko je potrebito imati jednakost u vjeri, da se uzdrži jedinstvo crkve, da sv. Pav. (Gal. 1.) proklinje one, koji bi drugačije vjerovali i učili, nego što je on pripoviedao i kazivao. Sv. Ivan (Ef. 2.) zapovjeda krstjanom, da neprimaju u kuću i nepozdravljaju onoga, koji drugačije vjeruje, nego što je on govorio. Crkva naućena ovimi primjerâ i naukâ, svagda je mrzila na one, koji izmišljavaju nove nauke; zato je uviek hotjela, da krstjani, sinovi njezini, u vjeri jedno isto ćućenje imaju i jednako vjeru izpovjedaju. Za ovu svrhu sakupljivala je mnoge sabore, koji su oblastju svojom prigovore i kriva mnenja odbacivali, da se time nerazdjeljuju krstjani; svi pako oni, koji ohole htješe uzdržati krive nauke, istini prave vjere suprotivne, biše od društva pravojernih razstavljeni i odbačeni kano uda kužna od tiela čistoga.

Primanje sv. sakramenatah jest drugi uzao, koj veže množtvo krstjanah u jedno tielo, prem stanjem dobom i narodâ različno. Izvan krstjenja, po kome, kako govori sv. Pavao (Gal. 3.) nejma već razlike medju Grkom i Čifutom, medju slugom i prošlim, medju mužkim i ženskom; jerbo svi samo jedna stvar postaju u Isusu. Jeda li nije učinjeno svetotajstvo pričesti, da se sjedine i u jedinstvu uzdrže oni, koji ga primaju? Svim nam, koji sveto tielo primamo, govori apošt. (1. Kor. 13.) činimo jedno samo tielo. I ostali sakramenti k ovomu jedinstvu vode; zato sv. crkva, kadgod je svoje zločeste sinove od primanja šakramentah odbila, uviek ih je držala kano uda odsječena i od tiela svoga i jedinstva razstavljena.

Da li nam je jošter potrebito, da u ovome jedinstvu budemo, poznavali jednoga samo poglavara i njemu podložni da budemo? Kad

bi mnogi bili, nebi bilo jedinstvo, nego razdjeljenje i smetnja. Jedan dakle potrebito je, da bude poglavar i glava, koja bi tielom ovim upravljala i zapovjedala; jer kao što je tielo vidljivo potrebito, tako isto izvan glave poglavite i nevidljive, t. j. Isusa, koj na nebu ob desnu otca svemogućega sjedi, potrebito je, da bude jedna glava i poglavar vidljiv, koj ga ovdje na zemlji zastupa. Isti Isus, prije nego je na nebo uzišao, dao je crkvi svojoj ovu glavu vidljivu u slici sv. Petra (Iv. 21.) Onda, kad mu sve svoje ovce, predade prvenstvo i starešinstvo, koje prelaziti imadjaše na nasljednike njegove, učini ga vidljivog ovog tiela crkve, vidljivom glavom i upraviteljem svojim. Radi toga svi sv. otci jednoglasno uče, da prestolje sv. Petra jest ustanovljenje jedinstva crkvenoga, da od Isusa sv. Petru dano je prvenstvo, da se oto jedinstvo uviek uzdrži i zato da nisu uda tiela crkve oni, koji papu rimskoga pravoga zastupnika sv. Petra svojim pravim poglavarom nepripoznaju. S ovom rimskom crkvom, govori sv. Ireneo, potrebito je, da se sjedine sve ostale crkve, jer je ona prva. *Koj se nepodlaže prestolju sv. Petra*, govori sv. Ciprijan, *vrhu kog je crkva utemeljena, kako može samo pomisliti, da se u crkvi nalazi? Ja se s tobom sjedinjujem*, piše sv. Jerolim sv. Damasku papi, ja se s tobom sjedinjujem, t. j. *klanjam se prestolju sv. Petra, znajući, da vrhu toga kamena crkva je sagradjena.* Ovako svi pravovjerni obćeći s jednim istim poglavarom, obće svi i medjusobno, i premda ih mnogo je, ipak jedno tielo sačinjavaju. Time vam je iztumačen prvi biljeg, po kome se prava crkva Isusova od ostalih jedinstvom razlučuje,

Drugi biljeg jest *svetost.* Isus, koj crkvu za svoju zaručnicu odabrà i učinit ju sebi dostojnu sama sebe žrtvovao, da ju time očisti i krstjenjem posveti, tako da nikakova pomanjkanja i oskvrnjena nejma, nego da je sveta i neoskvrnjena. Buduć je on svet vriedno je, da mu i zaručnica sveta bude. *Svetost* je dakle, koja zaručnicu ovu Bogu milom i dragom čini, i zato sv. Petar puk krstjanski, iz koga je ova crkva sastavljena, zove porodicom, obrambom, kraljevskim misništvom, narodom svetim, pukom zadobivenim (Ef. 1. p. 2.) Istina je, da na ovome svietu u crkvi i zločestih krstjanah imade, da su griešnici s pravednimi pomješani, i da sva uda ovoga tiela nisu sveta. Jer kao što nevjernost i zloća Jude izdajice svetost družtva apoštolskoga oskvrniti nemože, tako ju isto nemože niti zloća njekih krstjanah uništiti, niti prestaje biti svetom, akoprem ju njeki krstjani griešnici sramote. Jer njihovi griesi nisu griesi crkveni, koja ih mrzi i koliko je moguće pomanjšava. I ako ovakove bolestnike podnosi, to

ih podnosi, samo da ih izlieči i pravom putu dovede. Zaradi toga od svoje svetosti ona ništa negubi; jer je uviek njezin duh, njezini nauci, sakramenti, naredbe i zakon svet.

Njezin duh je svet, jer je isti onaj duh, koj iz vrela iste svetosti dolazi, t. j. jest duh, koga joj sám Isus daje, koj ju s njim oživljuje, očišćuje i posvećuje. Njezin nauk je svet; jer od samoga Boga otca svjetlosti proizlazi, od Isusa sina njegova propovjedan i upravljen, da se ljudi po njem svetimi učine. Po ovome nauku uništuje se neznanstvo ljudsko, zauzdaje se pohlepnost na zlo, stavlja se u srca prava ljubav s pravimi krepostmi postaje u čovjeku srce čisto, duh upravan i popravlja se u njem prilika božja griehom izkvarena. I doisto, zar neuči crkva sveta sinove svoje zabacìvati dobra zemaljska a tražiti nebeska, podnašati uztrpljivo kao sve trude, tako i sve patnje uvrede i suprotivštine? Da li nepreporučuje njimi ljubiti se medjusobno, da budu jednog srca; jedne duše, svakomu dobro da čine, a sla nikomu? Da li nenagovara, da budu izvrstni kakono je i otac njihov u nebu izvrstan? koji su nauci od ovih izvrstniji i svetiji? Njezine naredbe nisu manje svete. Štogod naredjuje, štogod zabranjuje, sve na to smjera, da se Bogu vjernije služi, da se dobri u svojoj dobroti potvrde, a zli od svoga zločesta i griešnoga življenja odvrate. Njezino štovanje cielo je izvrstno i sveto. Ona se klanja Bogu u duhu i istini, njega štuje kano gospodina najvećega, stvoritelja i upravitelja svih stvarih, od njega dobiva svako dobro i zato mu svaku hvalu daje. Posvetilište, koje mu prikazuje, jest čišće, izvrstnije i Bogú dražje od svih, koja mu se prikazuju. Svetkovine, koje obslužuje, služe, da se njimi Bog štuje i dušam spasenja pribavi.

S ovimi nauci, naredbami i štovanjem povekšava svako u vrieme broj svetacah i mučenikah, koji za istinu vjere svoje isti život na razne muke i samu smrt predaju: sveti izpovjednici cvatu u svakoj kreposti; svete djevice slabim svojim tielom naslieduju angjele u čistoći nebeskoj; sveti pustinjaci pribivaju tielom na zemlje, a duhom u nebu živu; sveti pokornici prem odhranjeni u bogatsvu i razkošju, odabrali su ipak život u siromaštvu, u trudu, patnjah i pokorah sprovoditi. U crkvi se dieli izvrstnost evangjeoska; u njoj se obslužuju prave kreposti i izvan nje nemore biti nikoja kriepost istinita. Nu ako se polag riečih Isusovih rekne, da se iz izvrstnosti ploda poznaje izvrstnost stabla, to se mora reći i o crkvi, da je sveta, budué je mnogo ploda svetosti proizvela. Ako se u njoj vidi zajedno da plod zločestih raste, nejma se ona zato kriviti, kao niti zemlja, ako s plemenitom pšenicom skupa i kukolj raste.

Istina je, da u crkvi ovoj mnogo zločestih imade, ali zato se svetost iste nimalo neoskvrnjuje, nego, pače se bolje potvrdjuje; jer oni griešnici nalaze se u crkvi, koji njezine naredbe neobslužuju, koji neće da se njezinih naukah drže. Da bi ovi naredbe crkvene obsluživali i nauke njezine izpunjavali, bili bi i oni dobri i sveti, kao što je crkva sveta po svetosti duha, koga od Isusa dobiva svetim naukom učeći na naš spas.

Iztumačivši dva prva biljega crkve najme jedinstvo i svetost, predjimo sada na *treći*, koj je *katoličanstvo* ili *obćenitost.* Ovo ime katoličanstvo hoće reći obćenitost, t. j. da crkva ova jedina i sveta takodjer je obćenita, budi glede naukah, koje uči, budi glede onih, koje u se prima, budi glede vremena njezina trajanja, budi glede mjestah, po kojih je razširena, i tako uviek se o njoj reći mora, da je obćenita. Jest obćenita glede nauka, koj se kod svih pravovjernih krstjanah u svakome mjestu, u svako vrieme bez ikakve promjene uzdržaje. Jest obćenita glede onih, koje u se prima; jer zauzima svekolike pravovjerne uprav od Adama do sada, i od sada do svrhe koji budu. Jest obćenita glede vremena njene uztrajnosti; jer od početka svieta nije bilo vremena, u kome nebi ona obstajala, niti će biti koje, u kom će prestat biti. Najposlje jest obćenita glede mjestah, u kojih se nalazi; jer u nijednoj kraljevini niti kod nijednoga naroda nije stišćena, nego po svih kraljevinah, narodih i po svih mjestih razširena.

Četvrti biljeg, štono ga prava crkva Isusova imati mora, jest *apoštolstvo,* t. j. da je od apoštolah utemeljena, te i nauk svoj i sljedbu pastirah svojih od njih priznaje. Sin božji, koj je na zemlju sišao, da crkvu sv. ustanovi vrhu zemlje, i hotio, da se djelo ovo po apoštolih izvrši; zovnù izmedj svih učenikah, koji ga sliedjahu ona dvanajstoricu sebi, koje izabra, te ih poslà u sviet, da uče i pripovjedaju nauk, davši im moć bolestne ozdravljivati, i nečiste duhove iztjerivati. Dalje, oboružà ih proti prevaram vražje i ljudske mudrosti, obećajuć im duha sv., koj će po njihovih ustih govoriti; zatim ih uslobodi protiva progonstvu žestokomu, koje ćedu trpiti i napokon dadè im nauke potrebne, kojimi crkve da ustanove; te ih tako poslavši po svem svietu, da vjeru njegovu izpovjedaju i razširiju. Odoše izpunivši točno zapovjedi meštra božanstvenoga, što vjeru njegovu svemu svietu izpovjediše, što crkvu svetu ustanoviše i nju vlastitom krvju zališe. Zato razložito govori sv. Pavao (Efes. 2.), da smo sagradjeni vrhu temelja apoštolah i prorokah, sjedinjeni zajedno s Isusom. I sv. Ivan u očitovanju prikazujuć nam crkvu sv. pod prilikom jednoga sjajnoga grada, koj silazaše s neba govori, da zid grada

ovoga imade dvanaest temeljah u kojih su dvanajest imenah dvanajest apoštolah Isusovih. (ap. 2.)

Apoštoli su temelji sv. crkve za Isusom, oni su njezini meštri i naučitelji. Gospodin Isus jest vrelo onoga božanstvenoga nauka, koj prosvetljuje u tminah smrtnih sjedeće, a apoštoli su žljebovi, po kojih se ovaj nauk nebeski po svem svietu razlio i razglasio. Oni su od gospodina Isusa naučili otajstva božanstvena, kreposti sakramenatah, istine vjekovječne, kreposti i izvrstnosti evangjeoske, i sva ova nam su predali i nas naučili. *Mi vam navjestjujemo*, govoraše sv. Ivan (u listu 1. p. 1.) *ono, što smo ušima čuli, očima vidjeli i vlastitimi rukami doticali se, da budete dionici našega družtva i da naše družtvo bude s Bogom otcem i s Isusom, sinom njegovim.* Crkva dakle je utemeljena vrhu one vjere i vrhu naukah kojeno su apoštoli pripovjedali; tkogod pako ovaj nauk promjeni i ovu vjeru izkvari, dionik družtva ovoga blaženoga biti nemože. *A vam sàm angjeo*, govori sv. Pavo (Fes. u listu 2. p. 2.) *drugačije pripovjeda nego što sam vam ja pripoviedao bio . . proklet.* Crkva dakle svu pomnju stavlja, da uzdrži čistu onu vjeru i nauk, koj je od apoštolah primila, niti ga je u čem god promjenila, dapače one sve, koji su hotjeli nauke apoštolah promjeniti i drugačije vjerovati, iz družtva svoga iztjerala i za krivovjerce držala. I to je zašto se crkva zove apoštolska.

Nezove se crkva apoštolska samo zato, što je od apoštolah ustanovljena i što je od njih nauke evangjeoske primila, nego tako jošter zato se zove, jer od njih pripoznaje sliedbu pastirah. Kako po obećanjih Isusovih crkva, do konca svieta uztrajati ima, tako isto moraju i pastiri biti, da bdiju vrhu stada Isusova, da ga brane od zasjedah neprijateljskih, da ga čuvaju od otrovne paše, t. j. od krivih naukah, i da ga hrane riečju božjom i podjeljivanjem svetotajstvah. Ovaj je način od Isusa uredjen, koj je, kao što uči sv. Pavao, (Eph. 4.) *dao crkvi svojoj njeke apoštole, njeke proroke, njeke evangjeliste njeke pastire, njeke naučitelje, da se trude i posluju u crkvi sv. za spasenje dušah, i da se brinu dotle, dogodj nepostane jedinstvo u vjeri i stanje izvrstno po vjeri Isusovoj*, t. j. do svrhe svieta. Djelo pako ovo u crkvi sv. da neprestane, dadè Isus apoštolom oblast odabrat si nasljednike, kojim opet istu moć da dadu druge si odabirati, tja do konca svieta.

Oblast dakle pastirom crkve danas je od Isusa i apoštolom predana, ovi pako svojim nastupnikom predati moraju, koji opet svojim i tako nasljedstvo, to do konca uztrajati mora. Zato oni, koji ovim načinom nestupe k pastirstvu crkve, nisu pravi pastiri, nit ih

je duh sv. za takove odabrao. Oni su preuzetni i nevaljanci kao i oni, koji u tor neulaze na vrata, nego se s druge strane uvlače. Iz tih uzrokah dakle prava crkva Isusova mora biti apoštolska i po utemeljenju i po uzdržavanju njihovih naukah i po sljedbi pravih pastirah njihovih nastupnikah.

Iz ove četiri biljege ili osobitosti, koje crkva Isusova valja da imade, lako je medju tolikimi zakoni i skupštinami poznati pravi zakon i pravu crkvu Isusovu; *je li prava* u drugom nauku ću govoriti. Medjutim nastojmo iz ovoga nauka to si koristiti, da budemo jednog veza i jedne duše u ljubavi, kao što je jedna crkva; zatim buduć je crkva sveta, zato neka budu misli, rieči i djela naša sveta, da tim vriedna uda njena postanemo; i jerbo je crkva obćenita i sve pravovjerne svakoga vremena i mjesta zauzima, tako neka i ljubav naša obćenita bude prama svim iskrnjim kaki mu drago bili. Najposlje, jer je crkva apoštolska, zato neupravljajmo svoga života po običaju i naputu svieta himbenoga, nego po naucih i primjerih od apoštolah danih. Ovako djelujući, postat ćemo pravi sinovi crkve sv. i pravi učenici Isusovi glave njezine.

Nauk XXXII.

Dokazuje se, da rečene biljege ili osobitosti samoj rimokatoličkoj crkvi pripadaju.

Hotijući Bog da se svi ljudi spase i da svi poznaju istinu, zaznamenovao je sv. crkvu takvimi biljezi, da svaki može naći, koja je prava crkva, da ostane u njoj, koji su izvan nje, da se s neznalosti svoje izgube. Ove biljege jesu iste one, koje smo u prošastome nauku iztumačili i koje po rieči božjoj samoj pravoj Isusovoj crkvi pripadaju. Ove biljege na nijednu drugu crkvu nespadaju, nego na samu rimokatoličku, jer je ona sama jedina, sveta, obćenita i apoštolska. Dakle sama rimo-katolička crkva jest prava Isusova crkva. Očem ću u ovome nauku govoriti.

Pod imenom crkve rimske nerazumije se ovdje njeka sama po sebi crkva rimska, nego se razumije sjedinjenje i združenje sviuh crkvah, koje, premda jedna od druge daleko leže po razlici naroda, ipak zato sve pripoznaju poglavara svoga papu rimskoga i sve mu

se podlažu. Zato nijedan biljeg od oviuh nije, koj joj nebi pripadao. Počamši od jedinosti, ona je jedna u vjeri, jedna u svojih sakramentih, jedna u svome vidljivome poglavaru. Jedna je ona u vjeri; jerbo vjera jedne od tolikih crkvah skupštinu ovu sačinjavajuće jest vjera sviuh kolikih ostalih. Ono što se u crkvi rimskoj vjeruje, isto se vjeruje i u sviuh ostalih, bilo u Italiji, bilo u Njemačkoj, bilo u kojoj mu drago državi, varošu ili selu. Oni nauci zakonah, koji se u jednome mjestu uče, uče se bez promjene u svakome mjestu i u svakom vilajetu cjeloga širokoga svieta pravovjernoga vjera najme da je jedna. Vjerovanje, koje se govori, jest isto svagdje; članci, koji se vjeruju, jesu isti i isto je izpoviedanje vjere. Odurnijeg ovoj skupštini nejma ništa, koliko novosti vjeri pridodavati, ili nju promjenjivati, — zato zabranjuje svaku promjenu bile ciele izreke, bile same rieči. Ako se gdje koja sumnja porodi, odmah ju ona svojim raztumačenjem uništuje, da joj sinovi njezini nepostanu djeca nestalna, puštajuća se tamo amo nositi za vjetrom svakoga nauka, nego da se stalni uzdrže u jednome duhu vjere, koju uči sv. evangjelje.

Ona je takodjer jedna u jednakosti sakramenatah koji su svuda jednaki i od krstjanah po svem svietu jednako primljeni.

Ali najvišje, što ovo jedinstvo potvrdjuje, jest jedinstvo poglavara ove crkve. Kao što ona ima glavu ili poglavara nevidljivoga jednoga samoga gospodina Isusa na nebesih, tako drži i poznaje jednoga samoga poglavara na zemlji papu rimskoga vječitoga Iusovoga i s. Petra pravoga nastupnika. Sve ostale crkve pravovjernih ovumu i njegovoj se rimskoj podlažu i njega slušaju; svakoga pako, koj ga nesluša, odbacuje. Odavde se poradja ona čudnovata obćenost što ju imadu krstjani i najdaljnih mjestah s ovim poglavarom; jer obćeći oni svojimi pastirî a ovi š njime po redjenju i po oblasti, koju od njega dobivaju i po izpunjivanju njegovih naredbah, postaje skladnost i podpuno obćenje sviuh kano udah sa (svojom) glavom. I tako, premda je stado ovo Isusovo na više dielah razdjeljeno i svaki dio svoga pastira ima, koj ga upravlja, ništanemanje svi ovi dieli su jednoga tora, kojim zapovjeda i vlada jedan poglaviti pastir. Crkva dakle rimska budi glede vjere, koju izpovjeda, budi glede sakramenatah, koje podjeljuje, ili poglavara, komu se svi podlažu imade jedinstvo, kojim se kao prava Isusova crkva od svih ostalih krivih razlučuje. — Sad pako promatrajmo: je li joj svetost pripada?

Da se o ovom uvjerimo, dosta nam je paziti na nauke, koje uči i plodove, koje proizvadja. Jer kako bi sveudilj nauke ove ona učiti mogla, ako nebi sveta bila? I ako bi bila ona stablo zločesto,

kako bi dobri plod mogla proizvadjati? Dakle, kako nisu nauci, o rimske crkve učeni, sveti, ako su oni isti bez ikakve promjene, koj je Isus vrelo svetinje u evangjelju učio i po apoštolih na sviet pro glasio, koji su na to odredjeni, da, kao pravi sinovi crkve, svuku ostave staroga čovjeka sa svim njegovimi zloćami i obuku novog krepostmi nakićena, na primjer onoga, koj ih je stvorio, ljubeći naj me Boga vrhu svega a iskrnjega kano sami sebe; nečineći nikom zla a zapovjedi božje podpuno izvršujući. Zato na koliko se Bog tiče, uči, da se čisto i pravo štuje ponizno se njegovoj volji podlaž i u njem samom da mi svoju sreću tražimo. Koliko se pako iskrnjeg tiče, uči svjetuje svojimi naredbami, koliko more nastoji sjediniti uzlom ljubavi gradjane s gradjani, puke s pucî, narode s narodî. Sv uči, da jedni prama drugim izpunjavaju vlastite dužnosti. Uči udat da čistoćom, ljubavju i vjernošću budu podložni zaručnikom svojim muževi pako, da poštuju i ljube svoje zaručnice i nje potrebštinan providjaju. Uči sinove, kako podložni imaju biti svojim roditeljem roditelje pako, kakvi prama svomu porodu biti imaju. Uči sluge, d budu vierni i poslušni svojim gospodarom, služeći ih ne iz straha ve iz ljubavi; gospodare opet, kako da budu čovječni i blagi prama svo jim slugam, misleći na Boga njihova gospodara, koga su oni slug Uči kralje i vladaoce, da za dobro puka svoga nastojati imaju, a pu kove da poštenje i posluh izkazuju svojim vladaocem. Jednom riečj ona uči, komu se ima izkazati poštenje, komu strah, komu ljuba komu savjet, komu nauk, komu pokaranje i, premda svekoliko ov nedjeluje na sve, uči ništanemanje, da prama svakomu ljubav vlad i da se svaki čuvati mora, da drugoga neuvriedi.

Buduć da su takvi nauci sv. Rimske crkve, jeda li je and čudo, što uzplodjuje i svaki dan pomnožaje plod svoje svetinje? Ka kvo je čudo, da se toliki vide u crkvi ovoj ponešeni djelom milosrdj toliki ljubavju za čistoćom, toliki užgani ljubavju božjom, da im o ove ljubavi dobra vremenita smrde i na svietu biti za nesrećne s drže? U ovoj crkvi još i dan danas nalazi se veliki broj pokornikah naučiteljah, milosrdnih, pravednih, čistih djevicah i svetih svake vrst I u pustinji i u svietu, i u samostanih i u gradovih, i u djevičanstv i u zaručenju; u svakome stanju imade ih, koji sveto živu. Svaki k po nauci i svjetlu ove crkve upravlja svoja djela, živi sveto.

Ovdje bi se moglo suprot reći, da, kakono u crkvi rimsk ima svetih, tako imade mnogo više nesvetih griešnikah, zločestih: t nerazložito je reći, da griešnici svetost crkve uništuju; jer griešni nemogu učiniti, da nauci ove crkve nebudu sveti, da naredbe nebud

svete, sakramenti sveti isti duh svet, i svi oni sveti, koji živu polag njezinih naukah i naredbah itd. Nejma dakle uzroka radi kojega bi se zanjekati mogla crkve rimske svetost, koja joj je drugi biljeg.

Imade ih takodjer, koji bi rekli, da crkvi svetoj ime katoličanstva ili obćenitosti nepripada; nu koj bi tako rekao, bio bi sasma sliep. Crkvi rimskoj isti neprijatelji njezini ime ovo daju, niti ikoje družtvo drugoga zakona ovim se imenom naziva. U crkvi rimskoj očito se vidi, da su obećanja Isusova izpunjena u raširenju njezinome po cielome svietu. I zaisto, koja su i najdalnja mjesta, gdje ona nebi svoje evangjelje pripoviedala? Koji su narodi tako sliepi, med kojimi nije ona ustanovila sv. vjeru Isusovu? Ona se je pružila od iztoka do zapada, od ponoći k pôdnevu. Nenalaze se krstjani samo u Evropi, nego i u Aziji, u Africi tja u Indiji i u Americi, svuda i po svih stranah ima crkva rimska svoje ovce i svoje pastire, koji svi jednu istu vjeru izpoviedaju, jedne iste sakramente primaju, jedan zakon pravi božji obslužavaju i jednomu se poglavaru papi rimskomu kao pravomu namjestniku Isusovû na zemlji i nastupniku sv. Petra u Rimu podlažu. Radi toga jedina ova crkva moć imade po proročanstvih Isusovih pokoru davati i griehe cielomu svietu odpušćati, navješćivati sv. evangjelje svemu narodu, ter svjedočanstva davati gospodinu Isusu tja do najposljednih krajevah zemlje. Prestajem dalje ovu očitu istinu dokazivati; jer crkva rimska još i poslje odmetnutja mnogih narodah po krivovjerstvu ili neposluhu ipak ima sinovah pravovjernih i poslušnih u svakome puke i narodu, baš i u onih vilajetih, gdje nevjerstvo i krivovjerstvo vlada, i zato se pravedno ona obćenitom naziva i po ovom od ostalih lažljivih crkvah razlučuje. — Sada prelazim na apoštolstvo, koje takodjer njoj kao biljeg osobiti pripada.

Apoštolska zove se crkva, jer je od apoštolah utemeljena bila i od njih svoj nauk primila. Zar se može posumnjati, da apoštoli nisu bili otci i utemeljitelji sv. rimske crkve? Ako se iztraživati počme početak svih crkvah to će se dokazati da su budući sjedinjene uzlom sv. vjere i ljubavi sačinjavaju crkvu obćinsku, svekolike ili od apoštolah ili barem od pravih njihovih nastupnikah utemeljene. Šta zar nije Petar utemeljio crkvu Rimsku i ondje svoje prestolje učvrstio, poslje kako je sadam godinah u Antiokiji stolovao? I zar se nezove zato ova crkva od svetih otacah mati i učiteljica svih ostalih crkvah, ako ju je poglavica apoštolski baštinicom učinio onoga prestolja, u kojem stoji jedinstvo, i koja slavom svojom nadkriljuje sve ostale? Koliko drugih crkvah utemeljili su sv. Ivan i Filip u Aziji, sv. Andrija u Skitiji, sv. Toma u Indiji, sv. Bartol u Armeniji, sv.

Matija u Arabskoj i drugi po ostalom širokome svietu. Crkve koje dan danas obilato po Italiji, Nijemačkoj, Španjolskoj, Francuzkoj cvatu,— zar nisu bile ili od apoštolah, ili od njihovih učenikah utemeljene? Dosta je ako pogledamo na red i nepretrgnuto nasljedničtvo njihovih biskupah ako ćemo se uvjeriti, da sve kolike od apoštolah svoj početak imadu. Sama crkva rimska more se nepretrgnutim ovim nasliedničtvom pravih pastirah dičiti; jerbo samo ona je prava apoštolska crkva. —

Nu osobitost ova crkve rimske nesastoji samo u tom što ju apoštoli utemeljiše, već u tom što vjeru koju apoštoli propovjedahu i naučahu uvjek istu nauča. Ona je vazda novosti u vjeri mrzila, nje odbacivala, i dragocjenjeni dar prave vjere od apoštolah primljeni, sačuvala. Kada sabore sazove i drži, kad u njih naredbe sastavlja, nit najmanje od vjere apoštolske neodstupljuje, nit nepromjenjuje, već samo nauke zamršenije tumači, i učvršćuje. I u istinu, sve što sada crkva rimska uči, to su niekoč i apoštoli učili; sve što sada kršćani i vjerni vjeruju, to su njekoč i svi pravovjerni vjerovali. Od tuda dakle zaključujemo, da buduć crkva rimska uzdržaje i uzdrža vazda nauke apoštolske, da joj punim pravom naslov i ime crkve apoštolske dolikuje.

Obazrimo se sada kršćani dragi, na druge skupštine, koje se tim imenom hvališe, i iztražujmo da li su i u tih skpštinah one bilježke, koje se u rimskoj skupštini ili crkvi nalaze? Na prvi ćemo mah opaziti, da jim manjka jedinost; nemože se bo podnipošto reći. da su medju subom sjedinjene, i da jedno tielo sačinjavaju, dočim niti jednu vjeru niti ista svetotajstva, niti jedinost poglavara nepripoznaju. — Manjka jim jedinost u vjeri, buduć da se u najglavnijih i za spas najpotrebitijih istinah naslažu. Jedinost jim u svetotajstvih isto tako manjka, jer se svi u njih neslažu i ništa do njih nedrže; proklinju se medju sobom; košto to čine luterani i kalvini. Neimaju jednoga poglavara; jer nepriznaju starešinu i vrhovnoga naučitelja, u naucih svojih. — Nu nesamo da ove sve skupštine jednu pravu crkvu sačinjavati nemogu, nego i svaka pojedina ovih skupštinah u stanju nije toga izvesti; nauci bo njihovi vrh kojih takova skupština sastavljena biti mora, razrušuju jedinost, budući da sami u sebi jedinost nisu; već se time dogadja da se naposljedku od tuda neizbrojeni odjeli i skupštine porode. — Porodi li se u kojoj strani vjere sumnja. nitko opunovlašćen nije, koj bi to riešiti i sud odlučni izreći mogao, već koliko umovah, toliko nastane vjerah i pravilah. Kako će se dakle ovakovim načinom jedinost skupštine uvesti? — A što ćemo o svetosti tih skupštinah reći? Da svetost svih od rimske crkve odcie-

pljenih družtvah spoznamo, dosta nam je, ako početnike tih družtvah u obzir uzmemo, koji su nauke prave vjere zlo tumačili i tako mnoge od rimske crkve odciepili; i uvidit ćemo da se u ovih družbah zloba i grieh u mjesto kreposti, nahodi. Svi zlobni početnici tih odciepljenih družtvah, iz oholosti i osvete odieliše se od crkve rimske; samo da se mogu u bludnostih i svakih zloćah slobodnije kretati. Da pako tu svoju opaku namjeru izvedu, služe se lažmi i varkami, ozloglašujuć i potvarajuć crkvu rimsku radi zloćah i pomanjkanjah; — sad tumače krivo nauk njezin, sad se priete kaznami i mukami onim, koji nauk njihov neogrle; zlostavljajuć u svem crkvu rimsku; i učeć da je nauk njezin okrutan, a njihov da je blag, koj tielu sve bludnosti i nagnuća dopušća. — U kakovom je to protuslovju, s onim naukom, što ga apoštoli naučahu; i vrh koga rimsku crkvu sagradiše! Koja je dakle u tih družtvah svetost, kad su početnici ovih opaki i zli učitelji protivni nauku Isusovomu. — Kao što god nadalje krivovjernim crkvam neide ime svete crkve, tako isto jim takodjer manjaka ime crkve obćenite. Niti su obćenite u obziru na vrieme, početak bo njihov u najnovije vrieme pada, niti su obćenite glede mjesta; jer su veoma ograničene, na ovaj ili onaj dio države ili okolice; nisu obćenite u nauku, svaki bo dan načela svoja menjaju.

Od tuda dakle zaključujemo, da jim nit najmanje ime crkve obćenite neide. Nu još manje mogu se imenom crkve *apoštolske* hvalisati. Crkve bo njihove nit imadu početak svoj od apoštolah, nit imadu onaj isti nauk koj njekoč apoštoli propoviedahu; da, što više manjka jim neprikidnost u nasljedničtvu vrhovnih pastirah, kao namjestnikah apoštolskih. Prije nego što su opaki početnici tih družtvah svjetlost svieta ugledali, nebijaše jim ni traga ni glasa. Ovi su dakle oholi i opaki početnici i utemeljitelji tih novih skupštinah, i zlih zakonah njihovih. Hoće li dakle ovi opaki utemeljitelji dokazati moći, da su apoštoli, ili da su opunovlašćeni od namjestnikah apoštolskih, kad se odciepiše i nikakovoga vrhovnoga pastira nepripoznadoše, da nove skupštine i nove zakone ustroje? što se nauka njihovoga tiče, taj je sasvim protivan nauku sv. pisma, evangjelju, kojeno apoštoli po širokome svietu naučahu. Protivnici ovi navlastito nieču, da crkva neima vlasti griehe, poslje krstjenja učinjene oprašćati, i vjerne od njih odriešivati; zabacuju i nepripoznaju štovanje sv. ostanakah, ustranjuju svako starešinstvo u crkvi, i ostale neizbrojene laži i varke proti crkvi rimskoj izmišljaju. Kako će dakle ti bezumnici dokazati moći, da su njihove crkve apoštolske, kad nit početka od apoštolah, niti nauka apoštolskoga neimaju. — Budući je dakle samo crkva rim-

ska svimi četirimi biljegami, što ih pismo božje za pravu crkvu Isusovu potrebite navodi, obilježena i budući nijedna druga skupština tim obilježana nije, to moramo dakle reći, da je sama crkva rimska prava crkva Isusova; i da svi, koji se od ove odciepe, spasa dušah postići nemogu.

Mi pako krstjani dragi! koji imadosmo milost u krilu ove sv. matere crkve roditi se, i koji se čistim mliekom sv. evangjelja gojimo, uvažimo ova dobročinstva, koje nam višnji milostivo podjeluje i pripoznajmo ujedno dužnost, koja nas veže, da se za ova dobra Bogu zahvalnimi izkažemo. *Ja vas molim*, velim sada sa sv. Pavlom (Efež. 4). *da takovo življenje vodite, kakovo se zvanju vašemu pristoji. t. j. živite po nauku duha svetoga, slušajući nauk otca i neodbacajući nauka matere vaše* (Prir. I.) Otac naš je sam Isukrst, a mati sveta crkva njegova. Svakoj materi ide poštenje i čast, valja dakla da i toj sv. materi štovanje posluh i ljubav u svem izkažemo. Slavimo mater crkvu našu, štujući sluge njezine i pastire naše, priznajući dostojanstvo i oblast njihovu polag riečih Isusovih, koje čitamo kod sv. Matije (u pogl. 10.) koj veli, da tko štuje misnike Isusove da taj i njega štuje, a tko nje pogrdjuje, taj i njega pogrdjuje. Ponizno moramo slušati zapovjedi i podvrći se naredbam njezinim, po njoj nam bo sv. duh govori. Nu valja da ju i ljubimo, brineć se za njezino dobro, nastojeći u svem za razvitak njezin, jer kakova bi korist bila od nas sinovah te dobre matere, kad bismo bili sinovi neposlušni i opaki. Nije zaisto dosta što smo uda njezinoga tiela, već valja da budemo uda t j. dionici njezinoga duha, krepostno po njezinom nauku živući, te tako ćemo se dostojnim pokazati da budemo jednoč izstupiv iz crkve vojujuće u crkvu slavodobitnu u nebesih primljeni.

Nauk XXXIII.

O drugome dielu devetog članka: „Svetih obćinu.“ Obćina pravovjernih u sv. crkvi.

Obćina svetih jest upravo ono što se izvodi iz istinah, o kojih sam vam prije govorio. Budući je crkva skupština svih provovjernih krstjanah, koji su uzlom žive viere i ljubavi pod jednom glavom ili upraviteljem, sjedinjeni, to ovi sámo jedno tielo sačinjavaju; nu

kao što se uda tiela naravskoga medju sobom podpomažu, zašto se i sva dobra cieloga tiela uživaju, tako isto se i pravovjerni, koji sačinjavaju tielo vrhunaravno, ili crkvu, medju sobom se pomažu; s toga takodjer svaki napose dionik obćenitih dobarah postaje.

Što nam može krstjani dragi, veću radost prouzrokovati, nego kad znamo, da su sve koristi i dobra kojimi Isus obogati svoju crkvu, i nam od koristi, i naša dobra!? Da vas pako u toli važnoj istini, koja svakoga za spas skrbećega se krstjana obvezuje, valjano podučim dvie ću vam strane protumačiti, najmre: *koja i kolika su ta dobra*, kojih svi u sv. crkvi živući vjerni dionici postaju; a zatim: *je li svi, sinovi* te sv. matere jednako ta dobra primaju.

Budući je gospodin Isukrst crkvu svoju za spas ljudih utemeljio, to je i sva velika i izvanredna dobra, kojimi ju je obdario, za spas njihov odredio, i hotio da ta dobra obćenita budu, da se svatko njimi posluži, te da se tako, pokrepiv se timi dobri, vjekoma spasi. Pod imenom tih dobarah razumijevam ja sve darove, što ih duh sv. u svojoj crkvi viernim podieljuje, i vrh toga razne službe, koje je načinio, i o kojih sv. Pavao u listu (1. 12.) na Korinčane piše, veleć, *da imadu razne milosti podjeljene, premda ih jedan isti duh porazdieluje; imadu razdieljene službe, premda je gospodar, komu se služi, jedan isti; imadu razdjeljeno djelovanje premda je jedan isti Bog, koj sve djeluje u svietu.* — Jedan je nadaren s darom mudrosti, drugi darom znanostih; — jedan ima veliku vieru, drugomu je podjelena milost bolestne liečiti, njeki ima dar čudesa tvoriti, drugi buduća proricati; njeki ima razlikost duhovah, drugi znanost jezikah, a treći opet mudrost i vještinu u tumačenju stvarih otajnih i zamršenih a sve ovo u njih djeluje jedan isti duh, koj po svojoj volji svakomu dieli darove, koje hoće. — Osim toga odredi Bog u crkvi svojoj razne službe i dostojanstva, s toga su ponajprije njeki odredjeni za posao apoštolski, drugi da budu evangjeliste; jedni da budu naučitelji, drugi pastiri, nu može li svaki svimi ovimi dostojanstvi obdaren biti? Ne doista, — već samo oni, koje Bog odabere, i onom častju, u koju jih on postavi. — Nu, akoprem se sve službe i dostojanstva svim krstjanom nedavaju, to ipak tih dionici postaju; jer premda se ovi darovi riedkim daju — to jim se nedaju na njihovo vlastitu korist, već na korist sviuh vjernih. *Kao što je u jednomu tielu* veli sv. Pavao (Rim. 12.) *mnogo udah, koja neimadu jedno isto djelovanje, niti su jednake jakosti, niti jednakoga dostojanstva; to je ipak jedno s drugim tako uzko skopčano, da nemože n. p. oko ruci reći, da ju netreba, a glava nogama, da joj nisu od potrebe.* Dapače

ako se jedno udo razboli, sva ostala bol ćute, i ako je jedno udo zdravo i krepko, sva su ostala živahna, te jedno drugomu uzajmno poslužuje; i tako isto se dogadja u tielu vrhunaravnom, u crkvi najme svetoj. Svi su pravovjerni uda ovoga tiela neimadu svi u crkvenih poslovih jednaka zvanja, ista dostojanstva, iste vlasti, istih darovah. Jedni su opredieljeni da vladaju, drugi da slušaju i da se pokoravaju; njeki su stavljeni za učitelje, drugi za učenike, da se valjano nauče nauk božji. Jedni zastupaju glavu, drugi oči a treći noge tiela; nu svi ovi tako su u istome duhu medju se spojeni, da zasluge, i djelovanje jednoga, svim koriste te tako čini jedan sve ostale dionicî darovah i milosti, koju je primio. — Uzmimo samo tjelesno oko; ovo negleda i nevidi samo za se, već i za ruke, noge i sva ostala uda. Isto tako su same ruke na tielu, koje posluju i rade, nu ne samo za se već za cielokupno tielo; jer ako pane udarac na lice, neveli ruka, da joj nije do toga stalo; akoprem bo nju neboli, to ipak lice zakloni i od udarca čuva. Tako isto i noge hodeć i stupajuć, svim ostalim udam služe; jezik, kad govori; — govori za sva uda. — Tako isto smo i mi krstjani, koji smo jedno tielo u Isusu. — uzajmna uda; jedan bo za drugoga posluje, i svaki ulaže primljeni dar za obću korist. Od tuda zaključujemo da su, akoprem su sami svećenici čuvari i upravitelji svetotajstvah, u kojih se milost u crkvi Isusovoj podjeljuje, — svi vjerni dionici istih, i da svi na ta svetotajstva pravo imadu. — Vlast n. p. odriešiti od griehah i kruh u pravo tielo Isusovo obratiti, samim je misnikom podieljena, nu ovi su zato opunovlašćeni, da vjernim ta svetotajstva podieljuju; jer su za sve pravovjerne načinjena. Isus Bog nečini razlike medju onimi, koji unj vjeruju, već je svim koji ga zazivaju milostivan, prama svim blagodaran, dakle sigurno i svim svetotajstvah se uživati dopušća, koji su po živoj vjeri i ljubavi š njime sjedinjeni. Ako svećenik svetotajstva prima, to i svjetovnak dionikom postaje; ako bogatoš koji pristupa, to pristupa i sirota; riečju, buduć smo svi sinovi istoga otca i š njime u jednome stanu živimo, svi postajemo dionici blaga, koje je on svojimi zaslugami stekao, i zato imadu tih darovah, svim jednako iste podieljivati. Što o svetotajstvih rekosmo, to valja i o svetoj misi, koja je neprecienjeno blago od Isusa ustanovljeno. Akoprem sami misnici sv. misu Bogu na slavu posvećuju, to ipak ne samo na korist svoju već na korist sveobće crkve čine; ako je pako na korist sveobće crkve, to je sigurno i na korist svih pravovjernih, koji crkvu sačinjavaju. Oni se za sve krstjane Bogu mole, za sve milost njegovu išću, za sve mu to spasonosno posvetilište t. j. njegovoga sina

Isusa, prikazuju; i buduć da sva uda crkve jedan isti vêz žive vjere i ljubavi veže, to svi vjerni s misnici žrtvu Bogu prikazuju. S toga sve što misnik govori i čini u tome svetom dielu; čini i govori u ime svih; i akoprem samo on prikazuje, to je ipak posvetilišće svih vjernih. S toga takodjer svaka misa, mà se ona na kraj svieta Bogu prikazuje, svim vjernim koristi, crkva bo prikazuje po rukuh misnika žrtvu za sve, kao što ju je i početnik njezin Isukrst za sve na križnome drvu Bogu višnjemu prikazao.

Kolika je dakle sreća za nas krstjani vjerni, koji u krilu ove svete matare živimo! dionici postajemo tolikih dobarah! Nu vjerni imadu osim svetotajstvah i posvetilišta mise, koje je vrelo svih milostih, još mnogo drugih dobarah, kojih svi oni dionici bivaju, koji u jedinstvu i obćenju sv. crkve katoličke živu; imadu dakle uzrok da se tomu velikomu dobru vesele. Ta pako dobra jesu molitve i mnoge zasluge, koje se u crkvi skupljaju. — Molitve su njeke obćenite, a njeke posebne. Obćenite su molitve one, koje se od misnikah u ime svih vjernih tako u sv. misi kao u drugih službah božjih ovršuju, zato su milosti timi molitvami zadobljene, dobro obćenito, koga svaki vjerni dionikom postaje. Posebne molitve pako jesu one, koje svaki za se napose Bogu šalje. Obćenite se molitve u opredeljeno vrieme izvršuju, posebne pako u svako vrieme; nejma dneva, nit sata nit časa, kadno se vjerni Bogu nemole; i dok drugi za stolom jeduć sjede, ili spavaju, nadje se viernih, koji u to vrieme mole.

Sve pako ove molitve od koristi su svim pravovjernim, i svi postaju dionici istih. Po molitvah se pokornici od griehah odriešuju, na pravu stazu spasenja vraćaju, i u novi duhovni život stupaju. Molitvami se kriepe slabi, a kriepostni se u dobroti utvrdjuju, nesreće se odbijaju, a sreća se dobiva. — Kakova je to dakle pokrepa za nas krstjani dragi! koji smo u toj suznoj dolini svakovrstnim zlim podvrženi; kad znamo da toliki sluge božji i ostale duše pobožne za nas sve vruće molitve Bogu šalju; ta crkva, naša mila majka, neprestaje nikada za nas k Bogu uzdisati, i njemu za nas vruće molitve slati!

Nu ne samo pravedni, na ovoj zemlji živući, već sveti i blaženi, koji u nebesih stoluju, za nas skrbe, i Boga mole; — kao što crkva vojujuća i crkva slavodobitna nisu različite, već kao dva diela, koja jednu istu crkvu pod istom glavom Isusom najmre, sačinjaju, tako isto su i pravovjerni na zemlji i sveti na nebu uda ove crkve. — Oni nam put pokazaše, a mi ih sliedimo; — oni su na stalnom prebivalištu, a mi još putujemo; — oni nadvladahu već neprijatelja, a mi jošte s njime vojujemo. Ljubav, kojom nas na zemlji ljubljahu,

nije smrt prekinula, već ju je dapače uzmnožila, i nas najužje s njimi veže, i vezom prijateljstva kao braću svedjer paše, — s toga žele, da se i mi u njihovo družtvo na nebesih sdružimo; radi česa takodjer neprestano za nas Boga, koj ih ljubi kao svoje prijatelje, — mole. — Osim molitavah, što se u crkvi na sveobću korist izvršuju, ima crkva još i drugih zaslugah, kojih dionici bivamo. — Tolike pokore, koje čine pokornici; tolike milostinje, što ih djele milosrdni; toliki trudi i muke, koje propovjednici za preobraćenje nevjernih podnose; tolika djela ustrpnosti, poniznosti i ljubavi prama Bogu i iskrnjemu, što ih izvršuju pravedne duše, — sačinjavaju blago i zasluge neprecjene, kojih svi pravovjerni po ljubavi, koja ih veže, dionici bivaju! — Pa zato dobrota i kriepost jednoga, svim ostalim u dio pada. Pa zato i opominje sv. Augustin, da se ljubi jedinstvo, i sve, što tko u crkvi krepostna i izvrstna imade, to je dobro obćenito. — Nije crkva, krstjani dragi! kao kraljestvo zemaljsko, u kom se, premda su svi podložnici, koje isti zakon veže, i kojim isti vladaoc zapovjeda, — svaki za svoju korist brini. U tom pako kraljestvu duhovnom svaki biva dionik dobarah, koja drugi posjeduje, svi su na njeki način sjedinjeni, tako, da djelovanje jednoga biva na korist ostalih. Nepostajemo pako dionici zaslugah, koje živući imadu, već takodjer onih, koji nas već oddavna ostaviše, i koji se u vječnost preseliše, mà baš i u početku svieta; s toga govori sv. Pavao (2. Kor. 8.), *„da se pomanjkanje jednih, popunjuje obilnostju drugih.“* Zato upravo su svi pravovjerni dionici svih dobarah, koja su učinili i svaki dan čine u crkvi katoličkoj, i po tome može svaki s kraljevskim prorokom reći: *„Ja sam dionik svih bojećih se Boga, i čuvajućih zapovjedi njegove.* (Ps. 118.)

Velika je dakle, krstjani dragi! naša sreća; jer živući u crkvi katoličkoj obćimo ne samo sa svimi dobrimi na zemlji, već takodjer sa svimi blaženimi, koji se raduju u nebesih. U obćinstvu smo s patriarkami, proroci i ostalimi; s toga imamo korist i dio njihovih zaslugah. Iz toga pako obćinstva izključuju se svi, koji se od crkve Isusove odieliše; kao što su nevjernici. Turci, Židovi, neznabožci, krivovjerci, odmetnici i prokletnici, svi ovi, budući odjeljeni od crkve svete, neimaju obćinstvo sa svetimi ove crkve. Otuda poznajte, koliko imamo cieniti jedinost u vieri, i kako moramo Bogu zahvaljivati, koj nas je milostivo u svoju crkvu pozvao i tako nas dionike njezinih neprocjenjenih dobarah učinio.

Nu ja neželim, krstjani dragi! da se koj moje rieči, koje sam dosad o obćinstvu svetih govorio, zlo tumači; misleć, da ako u obćinstvo svetih spada, i ako je dionik svih obćenitih dobarah, da velim,

njemu netreba dobra djela izvršivati i tako se za spas duše briniti; mislio bi možda koj: e! ako i ja nečinim pokore i neizvršujem djela milosrdnosti, dosta su mi zasluge drugih pokornikah i pokornicah, — drugih milosrdnih krstjanah, koji svoj imutak ubogim razdjeljuju. Nu veoma bi se prevario, koj bi tako mislio; nebi bo ništa na korist duše svoje dobio; jer nisu svi u crkvi živući vjerni jednaki dionici njezinih dobarah. Krstjani u svetoj crkvi živući, u dva se razdjela, diele; jedni su griešnici, a drugi pravednici.

Griešnici su mrtva uda crkve, a pravednici živa, oživljena milostju božjom. O jednih i drugih možemo razmišljavati i to, ili njihov život ili smrt.

Buduć sam najprije o griešnicih govoriti naumio, kažem, da nijedan, koj u smrtnome griehu umre, od molitavah i zaslugah crkve u drugome životu koristi neima; odjeljeni bo su od obćinstva svetih, i u pakao odsudjeni, gdje ih nit ufanje nit odkupljenje ikakvo tješiti nemože. Nu dok su griešnici još u životu, nisu zato odcjepljeni od crkve, niti im način izprositi milost, da se opet povrate u stanje milosti, nemanjka. Akoprem su takovi, neharni sinovi, koji svoju mater zlimi djeli pogrdjuju, zato ih ipak milostivo kao sinove gledje, za njih se moli, uzdiše i vapi svomu nebeskomu zaručniku, da ih opet u milost svoju primi, i da im pravu pokoru i požaljenje u srca ulije. Ali doklegod su u smrtnome griehu, nebivaju dionici dobrih djelah crkvenih, kao što drugi vjerni, koji živu u Isusu.

Ta božanstvena glava neulieva u takova mrtva uda svoje milosti, kao što ni stablo soka nedaje odsječenoj grani. Akoprem su svetotajstva u sebi veoma plodonosna, za griešnike ipak bivaju nekoristna i zla, poradi njihovoga nedostojnoga pripravljanja. — Sve molitve, pokore i dobra djela, koja dobri krstjani čine, bezkoristna su im; nestoje bo s Bogom u prijateljstvu, s toga i nemogu dionici postati dobarah njegovih; — vêz ljubavi, koj pravedne veže, prestaje, čim se koj iznevjeri, t. j. čim griešnikom postane; ljubav bo je kao duša obćinstva svetih; Bog je ljubav, a tko živi u ljubavi, živi u Bogu, a Bog u njem; — odovuda dakle sliedi, da samo oni mogu biti dionici dobarah sv. crkve, koji u srcu ljubav i pravdu goje i koje Bog milostju svojom obdari. Dapače niti svi oni, koji su u milosti božjoj, neprimaju jednaki dio tih dobarah; već svaki dobije po svojih zaslugah, što je sám spasitelj rekao kod (Mat. 25.): *da će oni, koji se primljenimi darovi dobro služe, još više dobiti i obilovati.* — Slično se u svagdanjem životu, kao što ponajprije u trgovini; — kad se više njih sdruži, da trguju, — dogadja, kad dodje na dobitak, tu

neuzima svaki jednaka diela, već u razmjerju prama glavnici, koju je uložio. Tako je isto i u duhovnome družtvu; koj se bolje trudi i koj bolje napreduje, veću nagradu dobije, a koj manje, manju, a koj se ništa nebrine, onaj ništa i neprima.

Nu to obćinstvo neobstoji samo u životu, već i poslje smrti. Pravedni, koji pravdi božjoj zadovoljiše i koji plamtećom ljubavju pomanjkanja očistiše, dodju odmah u raj nebeski.

Nu ako koja ljaga od grieha u njih ostane, to valja da se prije očisti; i buduć da se u životu neočisti, mora da se po smrti čiste i to u očistilištu. Medju obojimi i nami još sveudilj vêz ljubavi ostaje, i oni su sveudilj u obćinstvu crkve; jer akoprem se od nas tjelesno odieliše, to su ipak ljubavju s nami sjedinjeni. Blaženi u nebu nepotrebuju naših dobarah; jerbo su najveće dobro dobili; mi ih štujemo i častimo, na pomoć je zazivljemo, a oni se za nas Bogu mole, da nas od svakoga zla obrani. Nu one, koji su u očistilištu, naše molbe i naša dobra djela veoma pomažu, — s toga je sv. crkva već oddavna načinila, da se za mrtve žrtva prikazuje, da se za nje Bog moli, i da se druga dobra djela na korist dušah u očistilištu čine. Ali kao što nebivaju svi jednaki dionici, već po zaslugah, dobarah sv. crkve, tako se i njezine pomoći poslje smrti neuživaju svi jednakom mjerom; o čem nas sám g. Bog uvjerava, veleć: *da valja svakomu mjeriti onom mjerom, kojom on drugim mjeri.* S toga zaključujemo, da oni, koji bogoljubnije i na čast sv. crkve življahu, od nje takodjer obilniju pomoć zadobivaju. — Učimo, krstjani dragi! i uvažimo čvrsto taj nauk, koj nam pokazuje, kako se valja svakoga grieha čuvati, i kako valja da dobro činimo! — Po obćinstvu svetih nebivamo samo dionici svetotajstvah, već i svih dobrih djelah, koja se u sv. crkvi izvršuju; sjedinjeni bo smo ljubavju sa svimi pravovjernimi. Ali ako si sgriešio, dragi moj! to si prekinuo onaj vêz ljubavi, koj te je sa svimi svetimi uzko spajao; te neprimaš ništa, — nisi dionik dobarah matere svoje sv. crkve! Kakova bi dakle bezumnost bila, da se poradi griešne, koje naslade tiela, tolikih dobarah lišimo! Nu nije dosta, da samo grieh bježimo, već takodjer valja, da dobro činimo, onom bo mjerom, kojom mjerimo, odmjerit će se i nam.

Nauk XXXIV.

O desetome članku: „Odpustjenje griehah.“ Govori se o vlasti, koju crkva u odpustjenju griehah imade.

Poslje kako nam apoštoli u devetome članku nauk o pravoj crkvi i obćinstvu svetih dadoše, govore evo u desetom članku i uvjeravaju nas, da je oproštjenje grieha neobhodno potrebito i to tako onim, koji su izvan sv. crkve, a žele u nju unići, — kao što i onim, koji u toj svetoj crkvi živu, nu koji po smrtnome griehu mrtva uda toga sv. tiela postadoše; — i bez odpustjenja griehah nemogu dionici crkvenih dobarah postati. Prije nego što čoviek u sv. crkvu unidje, dionik je grieha Adamova, a tim rob duha nečistoga i neprijatelj božji, s toga neće moći prije postati udom tiela, kog je glava Bog, dokle god se od grieha neočiste, te neće biti pravi sin sv. matere crkve. I ako poslje, kako je unišao u to sveto družtvo pravovjernih, i dionikom svih dobarah postao — sagrieši, — a po griehu se iz toga družtva izključi; — kakvu bi dakle nadu imao, da može opet u to obćinstvo stupiti, da nejma odpustjenja griehah. Buduć je pako g. Bog crkvu za spasenje svih ljudih utemeljio, to joj je morao i vlast odpustjenja griehah podieliti, da tako sve, koji su izvan ove sv. crkve, odpustjenjem griehah njihovih, u nju uvede, — i da ove, koji se već u njoj nalaze, nu koji sagriešiše, odpustjenjem griehah opet u obćinstvo svetih prime, i s Bogom pomiri: Naumio sam, krstjani dragi! da vam ponajprije o vlasti odpustjenja griehah, koju je Isus crkvi svojoj dao, — a zatim, kako mnogi tu vlast zlo rabe — govorim!

Kao što jedini samo Bog čudesa činiti, tako isto jedini on griehe oprastjati može. — Tolika je moć i vlast božja, koja griehe oprastja, kolika je, kad mrtvim život povraća, i ako se svemogućnost božja u uzkrsnutju mrtvih očituje, to se sigurno i u oprostjenju griehah ponajprije očituje. — Tu svoju vlast na toliko je scienio, da, akoprem je mnogim vlast čudesa tvoriti, podjelio, nikomu ipak prije došastja Isusova vlasti odpustjati griehe, dozvolio nije. O Mojsiji čita se, da je svojom šibkom mnoga čudesa činio; — Jozua, ustavi isto sunce u teku svojem i zapovjedi mu, da se jedan dan nekreće, sv. Ilija iz neba vatru izprosi. Elizej mrtvom život povrati — nu nigje ipak nečita se, da je koj od sv. muževah jednomu samo griehe odpustio. — S toga, kad je Isus njekomu nevoljniku griehe oprostio, počeše

Farizeji i pisci mrmljati, govoreći: Taj pogrdjuje Boga, prisvajajući si vlast, koju samo g. Bog imade.

Bijahu dakle uvjereni, da sám g. Bog vlast ima griehe oprastjati. Gospodin Isus prvi je tu vlast na zemlji upotrebio, koja mu kao Bogu pripada; jedno bo je svojim otcem nebeskim jednak, i sve što je otčevo, to je ujedno i njegovo. — On je dakle, buduć poslan, da lieči rane pokolenja čovječanskoga, da naviesti slobodu robovom, i da propovjeda o vremenu pomirenja s Bogom — došav sviet spasiti i puk svoj griehah lišiti; nije taj samo vida povratio sliepim, hoda hromim, i ostalih dobročinstvah tjelesnih, već je i moć svoju vrh duše očitovao, nju od griehah čisteć i griešnikom oprostjenje dajuć, što nit se je kada prije čulo, a kamo li činilo.

Nu Isus-krst nije hotio, da se s njegovim odlazkom iz ovoga života, ujedno ta vlast i moć od griehah odriešivati ukine, već ju podjeli i izruči svojoj svetoj zaručnici crkvi, da ona na mjesto njega tu vlast rabi, i da tako rane dušah lieči i da u grieh padše vjerne tim dragocienim liekom okrepi; — i u tu svrhu načini svetotajstvo krsta i pokore, — *„Idite,* reče apoštolom (Mat. 28.), *a u njih svim njihovim nasljednikom, naučajte sve narode, krsteći ih u ime otca, i sina i duha svetoga. Ja vas šaljem, kao što je i moj otac mene poslao. Ja sam poslan, da dajem ljudem život, da ih s Bogom pomirim i spasim, i s toga sam primio svu vlast na nebu i na zemlji. — Radi toga ja i vas šaljem i dajem vam moju vlast.“ — Tebi ću dati,* reče Petru, *ključe kraljestva nebeskoga, i što zavežeš na zemlji, bit će zavezano i na nebu; a što odvežeš na zemlji, bit će odvezano i na nebu.* To isto reče prije, nego uzadje na nebesa, svim svojim apoštolom dahnuv u nje: *„Primite duha svetoga, komu griehe odpustite, biti će mu odpustjeni, a komu ih zadržite, bit će mu zadržani.*

A tko može posumnjiti, da se u svetotajstvu krsta griesi neodpustjaju? — I ta je razlika medju krstjenjem sv. Ivana krstitelja i krstjenjem Isusovim. Po krstjenju Ivanovu pripravljahu se ljudi griešnici na pokoru, da po krstjenju Isusovu odriešenje griehah zadobiti uzmognu; jer sám krst Ivanov neodriešivaše od griehah. S toga govoraše sv. Ivan učenikom svojim (Mat. 3.): *„Ja vas krstim vodom, da se pokorite; ali je oni, koj će doći za mnom, mogućniji od mene, kojemu ja nisam dostojan ni da obuću nosim; on će vas krstiti duhom svetim i ognjem.“*

I tim nam dokazuje sv. Ivan, da njegovo krstjenje bijaše samo priprava krstjenju Isusovomu, kao izvrstnije mu, buduć je griehe duševne izpirao, i duše milostju božjom okitijo. — Po ovom krstjenju umre čovjek griehu — komu je prije živio, i uzkrsne na milost,

kojoj je prije bio umro. S toga zove sv. Pavao to svetotajstvo: opranje i preporodjenje, i obnovljenje u duhu svetom; čovjek bo se, koj po griehu izkvaren bijaše, u tom svetotajstvu ponovi, i onaj, koj je bio umro, po duhu svetom oživljuje i u novi se život preporadja; i to je nauk apoštolah o odpustjenju griehah.

Nu ako se krstjanin poslje krstjenja pusti po griehu u vlast nečistoga duha, i izgubi milost božju, da li mu zato sva nada spasenja propade, neće li moći odriešenje griehah zadobiti? — *Ne sinci moji!* piše sv. Ivan apoštol (Ef. 1. p. 2.), *Ja vas ovim pismom opominjem, da negriešite, nu ako koj po nesreći sagrieši, imamo kod Boga otca obranitelja Isusa pravednoga; — imamo utočišće i pomirenje za griehe svoje. Ako izpovjedimo griehe, on je vjeran i pravedan da nam podieli oprostjenje, i da nas očisti od svake zloće. — Milosrdje božje*, govori sv. Leo (Lav.) papa, *hoteć liečiti bolesti ljudske, odredilo je, da se ne samo po krstjenju, već i po svetotajstvu pokore griesi oprastjaju, i milost božja opet dobiva, da tako onim, koji poslje krstjenja sagrieše način za spas dušah nemanjka.* S toga je podielio Isus misnikom svojim vlast, da na mjesto njega griehe zavezuju i odvezuju, i da im svetotajstva krstjenja i pokore vazda podjeljuju. Kao što se dakle griesi čovjeku prije ulaza u crkvu svetu u svetotajstvu krstjenja odpustjaju, tako se u svetotajstvu pokore odpustjaju onim, koji se već nalaze u crkvi svetoj, nu koji po nehajstvu u griehe padoše. — Mà griehe, bili baš neizmierno veliki i mnogi, vlast, koju je Isus dao, nadkriljuje, i sve oprastja. Nu valja, da griešnik u sebi požalenje vrh ovih griehah pobudi, te da tako pred misnika dodje, koj ga od griehah ujedno s Bogom odriešuje; zato bivaju griešnici po pokori očišćeni od ljage grieha, i opravdani od svake nepravde; koji prije u robstvu nečistoga duha boraviše, povrate se u okrilje božjega milosrdja; koji su izgubili baštinstvo kraljestva nebeskoga, oni ga natrag primaju; koji izgube prijateljstvo božje, natrag ga dobiju, i postaju sinovi božji; Bog ih k sebi prigrli, i ljubavju primi. I to oprostjenje griehah nedaje Isus-Bog samo jedanput, već koliko god putih krstjanin, poslje sagriešenja skrušenim srcem u pokori pred misnika dodje, da griehe svoje pravedno izpovjedi.

Kakova čuvstva dakle zahvalnosti, veselja i ufanja, mora ovo preveliko milosrdje božje u nas probuditi, koje je milosrdje toliko, da nam je i najgrdje griehe, s kojimi smo ge uvredili, oprostiti pripravno? Nu još se više u nas to veselje poveća, kad promislimo, da je Isus tu vlast crkvi svojoj podielio, koja po svojih slugah misnicih, najme, koji su slabi ljudi, kao i svi ostali, griešnike od griehah od-

riešuje! Ovi su sluge božjega milosrdja, koji nas od griehah odriešuju; oni drže ključe, da nam otvore raj nebeski, kad govore skrušenomu griešniku: *„Ja te odriešujem od griehah tvojih“* i u taj mah potvrdjuje se njihov sud na nebu; odmah se griešnik vlasti nečistoga duha oslobodi, izliečen biva po zaslugah Isukrsta od svojih ranah, opran od nečistoće griehah svojih, i nakićen milostju božjom, postaje sin i prijatelj njegov.

O sretnih nas krstjani dragi! Ako i živimo u toj suznoj dolini usred griehah i pogibeljih griešnih, imamo ipak nadu, da sigurni liek, da se od te najveće bolesti duše naše izliečiti možemo! Slavimo dakle i štujmo višnjega Boga, što nam se je smilovao i dao vlast ljudem, za našu korist! — Nu rabimo takodjer dostojno tu veliku vlast, hiteć pred noge izpovjednika, da nas od griehah odrieši. • Nikoga neka neuzburka i neodbija množtvo griehah od izpovjedi Isus gospodin, koj je došao u sviet ne da pravedne, već nepravedne zove, podjeli upravo s toga svetoj crkvi tu vlast; i zato svaki, koj pristupi k izpovjedaonici i griehe svoje skrušeno izpovjedi, mà kako veliki bili, svi mu se oproste.

Nu neželim ja podnipošto, da se koj tim spasonosnim sredstvom zlo služi, misleći u lakoumnosti svojoj, da kad sagrieši, da će se izpovjediti, a Bog kao milosrdan otac, da će mu oprostiti. — Imade griešnikah, koji se radi griehah svojih vrlo boje i to tako, da sve ufanje izgube, misleći, da im se neće nikada griesi odpustiti. Nu imade ih i još više, koji, preuzetno ufajuć se u milosrdje božje, grieh na grieh gomilaju, i tako se u tu gomilu gnjusnu ukapaju.

Pa im to spasonosno svetotajstvo na mjesto za spas biva na propast. Sada pako, pošto sam vas obodrio, da se u milosrdje božje ufate, poradi toga dobročinstva, najme vlasti, koju je Isus crkvi podielio, da odpustja griehe, opomenut ću vas s njekoliko riečih, da se neufate nerazložno, t. j. preuzetno u milosrdje božje, porad istoga dobročinstva. I s toga počimam ponajprije o zlorabi te velike vlasti, koju je Isus crkvi za griehah odriešivanje podielio. — Na dvie vrsti dielim griešnike, koji se tom vlastju zlo služe, u prvi razdio spadaju svi oni, koji sciene, da je dosta, ako pred misnika stupe i ako mu sve griehe izbroje, bez da kakovo pokajanje u srcu oćute, i ako im misnik odriešenje podieli, akoprem nisu čvrsto odlučili u buduće više negriešiti.

Izpovjedaju ti, da su sagriešili, udaraju se u prsa, govore, da neće u buduće griešiti; nu svi njihovi čini i sve rieči spoljašni su znaci, a srce o pokori i pokajanju ništa nesanja. To nam svjedoči

sav njihov način življenja; sve pogibelji, u koje se bezbrižno stavljaju, i usljed kojih sve dublje u griehe propadaju. Kao što je u lancu karika za kariku svezana, tako je i u njih grieh za griehom nanizan; pa ipak misle, da se mira uživaju i da su im griesi odpustjeni.

Druge su vrsti griešnici, koji dobročinstvo božje zlorabe, i koji se tim spasosnosnim liekom, što ga je Bog za spasenje griešnika priredio, u zlu jače i još si veću slobodu sgriešitbe uzimaju. Bog je dobar, govore oni i jer neće smrt griešnika, ustanovio je po velikome milosrdju svome svetotajstvo pokore, u kojem se duše od griehah očistjuju; i misleć, da Bog nemože dopustiti, da u griehu umru, ostavljaju izpovjed za starost, dà, za smrtnu postelju. I uprav u mjesto, da dobrim i krepostnim životom radi toga dobročinstva vjernije služe svomu višnjemu dobročinitelju, još ga više vredjaju pogrdnimi griesi, i prave lanac od griehah svojih, a polag svega toga misle, da će doći vrieme, u kome će taj lanac raztrći moći.

Ako od vas, dragi moji! tko tako opako misli, veoma se vara, i dušu svoju u veliku pogibelj stavlja! Što se prvašnjih tiče; koji se izpovjedaju, a poslje opet grieše; jer nejmaju pravoga pokajanja i istinite odluke više negriešiti, neka znadu, da su sve njihove izpovjedi nevaljane, da njihovi griesi oprostjeni nisu; griesi bo se bez iskrenoga pokajanja neopraštjaju. Da im pako to sve manjka, svjedoči nam njihov daljnji život po izpovjedi. *Očistite se*, govori Bog po Izaiji (p. 1.), *budite čisti i odstranite zlo grdih mislih vaših izpred očiuh mojih: prestanite krivo činiti; učite se dobro činiti, sudite pravedno, pomažite potlačenim, branite sirote i udove, i onda će vaši griesi oprostjeni biti, onda će se ljaga grieha iz dušah vaših očistiti — Što je meni stalo do toga.* govori dalje po proroku Joëlu, *ako vi vaše haljine derete, i ako se u prsa gruvate; srce vaše neka se razdere, i obratite se Bogu vašemu, i naći ćete ga milosrdnoga, koj će vam griehe vaše oprostiti. Ako se iz srca neobratite*, govori proroku Davidu (Ps. 7.), *znajte, da će Bog mačem srdjbe svoje vrhu vas zamahnuti, i pripravio je jur striele svoje, da vas usmrti. I spasitelj*, govori (Luk. 24.): *„Ako neučinite pokore, svi ćete poginuti.“* I ovu naredbu dade prije uzašastja apoštolom svojim, da propovjedaju svim narodom potrebu pokore, kojom se odpustjenje griehah zadobiva. Varaju se dakle vrlo svi oni griešnici, koji se nevredno izpovjedaju, misleć ipak, da su im svi griesi odpustjeni. Kako će im g. Bog griehe oprostiti, kad nejmaju dovoljne priprave primiti odriešenje griehah? Nikad se nebrine, da život svoj s boljim zamjene, već samo na izpovjedi griehe tako rekuć iztresu, da mogu iz nova natovarati dušu

svoju; i u tom sprovadjaju eto tako cieli grdni život svoj. — Bogu se rugaju, varajuć ga i obećajuć, da neće više griešiti, a oni sveudilj grieše i Boga pogrdnimi činî i govorî vredjaju; pa nuz to sve misle, da su im griesi oprostjeni! O sliepote. Vidit će, kako su im griesi oproštjeni, kad će strašna osuda propasti vrh njih pasti, ako se prije nepokaju i ako se s Bogom nepomire. Što se pako druge vrste griešnikah tiče, t. j. onih, koji svaki skoro trenutak grieše, a polag svega toga izpovjed zanemaruju i nikad se k misniku nepribliže, već na posljedak taj posao ostavljaju — velim, da će se u nadi svojoj prevariti; nije bo u njihovoj ruci vrieme, kad će se htjeti Bogu obratiti, i tako će zakasniv ostati bez da se k Bogu obrate; Sudac im je Bog; neizmierno milosrdan, nu i neizmierno pravedan. Kao milosrdan obećaje, da će griešniku oprostiti griehe, ako se skrušeno k njemu obrati. Nu kao neizmierno pravedan prieti Bog neizrecivom kaznom onim, koji njegovo milosrdje i uztrpljivost zlorabe. S toga se u sv. pismu čitaju obećanja i nagrade milosrdja božjega onim, koji se iskreno k njemu obrate; nu čitaju se takodjer i strahovite kazne, koje će tvrdokorne griešnike postići. „*Zasliepi*, prieti se po proroku Izaiji Bog (p. 6.), *srce ovoga puka, zatisni ušesa svim i zaklopi im oči; da nevide očima, da nečuju ušima, da u srcu neoćute, da se neobrate, da spasenja nezadobiju; niste bo slušali moj glas, a pogrdili ste cieli moj sviet; i ja ću se doista,* govori nadalje u (Prir. p. 1.), *smijati, kad ćete vi u najvećoj potrebi biti, i oglušit ću se, kad me budete zvali; u vaših ću se najvećih nejvoljah veseliti.*“ Nikada nebi dovršio, ako bi htjeo sve pretnje, koje se u svetome pismu čitaju. izbrojiti, i sve strašne primjere vam predočiti griešnici! dakle iz milosrdja božjega izvadjate si slobodu, kojom se usudjujete Boga premilosrdnoga vredjati, misleći, da ćete na posljedku milosrdje postići, ako vas uprav onaj mah nekazni?

To nije moguće! — Izprazno ti je to ufanje o griešniče! znamo bo, da je oštra osuda pripravljena onim, koji opako živu. Misliš li ti o griešniče, da ćeš, napredujuć sveudilj u griesim, izbjeći srdjbu božju? s toga, jer te ustrpljivo i milosrdno podnosi slobodnije Boga vredjaš?! Nu znaj, da si svojim okorelim srcem skupljaš žestinu srdjbe i pravde božje (Rim. 2.), s toga nas opominje duh sveti (Kol. 5.): *da nekupimo griehe na griehe, varajuć sami sebe i govoreći: božje je milosrdje neizmierno, oprostit će mi griehe, i dozvolit će mi vrieme pokore i poboljšanja; u Boga bo nije milosrdje razstavljeno od pravde, i srdjba njegova uzmnožaje se vrh griešnika.* On nas ponukuje, da nekasnimo k njemu se obratiti i da pokoru neprenašamo

s dana na dan; jer će nas inače iznenada postići srdjba božja. I po Izaiji nas opominje: *„da tražimo Boga, dok ga možemo naći; da ga zovemo, dok je blizu.“* Vjerujmo dakle i čvrsto se držimo toga, što nas apoštoli u tom članku uče, t. j. da ima crkva vlast odriešiti od grieha; nu pazimo, da se tom vlastju nikad zlo neposlužimo, da si tako tim darom, što ga je Isus crkvi podjelio za naše spasenje, nepriskrbimo još veću osudu. Buduć je dakle u crkvi vlast, odriešenja grieha, i buduć je Bog milosrdan, koj je u svako vrieme pripravan griešniku pomoć pružiti, nemojmo se pustiti u nehajstvo, već se tim velikim milosrdjem božjim vavjeke dobro služimo!

Nauk XXXV.

O jedanaestom članku: „Pùti uskrsnutja.“

Sveti Pavao govori o dvih uskrsnućih; o uskrsnuću duše i tiela (I. Kor. 15.) veleć, *da kao što je po jednom čovjeku smrt uzrokovana, tako po jednom čovjeku uskrsnuće putì učinjeno; i kao što po jednom čovjeku svi umrieše, tako po jednom svi oživiše, t. j. po Isusu.* O uskrsnuću duše govorio sam vam u prijašnjem odjelu u kom sam dokazivao vlast odriešivanja grieha, — a sada ću vam o uskrsnuću tjelesah u kratko govoriti. I to je ta velika istina, koju nas apoštoli u jedanaestom članku uče; istina koja je temelj svega ufanja našega na budući život. I da me budete o toj velevažnoj istini govorećega dobro razumieli, dokazat ću vam najprije: da *je izbilja uskrsnuće puti;* zatim ću vam u kratko način toga uskrsnuća povjedati (kazati) a na posljedku ću vam izvesti *nauk ili plod*, koj iz toga članka crpiti moramo

U čovjeka su dva diela ili bića duševno i tjelesno; duševno bitje stvoreno je na sliku božju i s toga je neumrlo; a tjelesno prilično je tjelesim ostalih životinjah, i to po griehu Adamovu umrlo. Kada čovjek umire; tielo gubi svoj život, a duša sveudilj živi. Duša je dakle neumrla i sveudilj po kreposti božjoj živuća, i ta će se jednoč sa svojim tielom združiti, i dati će mu opet život. Ovo je ta velika istina, koju izpoviedamo u jedanaestome članku, i o kojoj se nimalo posumnjiti nemože; jerbo je od Boga, vrela sve istine, na mnogih mjestih svetoga pisma potvrdjena. *„Ja znam*, veli Job, (p. 19.)

da moj odkupitelj živi, i da ću na posljednji dan uzkrsnuti iz zemlje: uzet ću opet ovo svoje tielo, i u istoj ovoj pùti viditi ću Boga svoga: ja ću ga očima svojima gledati a ne drugi, i to je ufanje, koje je usadjeno u srcu mojem. Živiti će tvoji mrtvi govori nadalje Bog po Isaiji (p. 26. i 66.) *i moji će pomoreni uskrsnuti. Vidit ćete i srce će se vaše veseliti, a kosti vaše niknut će iz zemlje kao trava.*" Nu neću dalje navadjati riečih svetoga pisma; jer bi mnogo vremena potrošio; dosta budi rečeno, da je već u starome zakonu ta istina na toliko uvažena bila, da su židove sve, koji su ju nijekali, za krivovjernike proglasivali.

Mi osim svedočanstvah staroga zavjeta, imade ih još u novome, koja nas o toj istini veoma dobro osvjedočuju. Isus kušan od Saducejah, koji uskrsnuće pùti nevjerovahu, odgovori: „*Na uskrsnuću niti će se udavati niti ženiti, već će u čistoći živiti kao angjeli božji* (Mat. 22.) *Niste li, reče dalje pisma o uskrsnuću čitali, gdje sam Bog veli: Ja sam Bog Abramov, Izakov i Jakobov? Nije on Bog mrtvih već živih, — U istinu velim vam,* reče jednoč židovom (Jos. 5.) *da je blizu vrieme u kom će mrtvi čuti glas sina čovječega i koji su dobro djelovali uskrsnuti će na život vječni, a koji zlo na osudu vječnu I to je volja Boga otca, da svi, koji vjeruju u me, imadu život vječni i ja ću ih uskrisiti na dan posliednji.*" Nije dakle čudo krstjani dragi, da su sveti apoštoli baš o toj istini toliko propovjedali i da su u tu istinu cielo svoje ufanje postavljali. Tko će dakle nuz tolika svjedočanstva od pravovjernih o toj istini dvojiti? Nu ta svjedočanstva se neprotežu sámo na posliednji dan, već i na razna vremena Koliko je mrtvih na molitve prorokah uskrsnulo? Koliko po molitvah svetih apoštolah i ostalih svetih da i po moći Isusa, a osobito prigodom njegove smrti na križnome drvu!? Tko dakle o ovoj istini sumnji? Niko sigurno izim ohola ili budalasta čovjeka.

Dokazav istinitost pùti uskrsnuća, prelazim na drugi dio, u kom ćemo razmatrati način, kojim će se to uzkrsnuće sbiti. Sveti Pavao govori (I. Kor. 15.) *da će se sbiti u jednom hipu, u trenuću oka, kad trublje božje zatrube.* Nije bo Bog kao slabi čovjek, da za svoja djela stanovito vrieme potrebuje. Kao što tolikim stvarim, kojih nebiaše, biće dade i učini da budu, tako će i na posljednjem danu mrtvim tjelesim podieliti biće, i oživit će jih životom, kojim življahu Kakvo čudo! u jedan će se mah otvoriti grobovi, izaći će svi u zemlji pokopani. Koliko čudo! kad će se kosti opet sjediniti, krv će početi po žilah opet teći. Kakovo će najposlie čudo biti, kad će na glas trubaljah, u koje će angjeli božji puhati, uzkrsnuti svi koji bia-

hu, koji jesu, i koji će biti, kralji i podložnici, bogataši i siromasi, učeni i neuki, dobri i zli, i nitko se od ovih neće kreposti božjoj oteti moći! — Niti nemojte misliti krstjani dragi, da će naša tjelesa drugačija biti; — ne! — takova kao što su u sadanjem životu; svaki bo će svoje tielo uzeti. *Od potrebe je*, veli sv. Pavao (Kor. 15.), *da tielo koje je sada trulosti podvrženo, postane osigurano od izkvarenja;* valja bo, budnć njekoč uzkrsnuti mora, da cio čovjek dušom i tielom dade račun od činah svojih dobrih i zlih, i da prime od Boga sudca svoga primiernu plaću, nagradu ili pedepsu; potrebito je da svaki uzme ono tielo, kojim se je služio, činio dobro ili zlo; pravedno bo je da se tako tielo kao duša, koja je vjerno Bogu služila slave nebeske uživa; a tjelesa u kojih su duše griešne pribivale da postanu dionična vjekovitog izkvarenja. Uskrsnut ćemo dakle krstjani dragi! u ovoj istoj pùti, u kojoj sad živimo, i povratit će nam se na sudnji dan isto tielo, kojim se sada služimo. Srećnih nas, ako ovu glavu, ovaj jezik ove ruke, ove noge za proslavljivanje i štovanje Boga i za svoj spas upotrebljavamo! Nu nesrećnih nas, ako se tim tielom zlo služimo! Ali, akoprem će svaki svoje vlastito tielo imati, to nemojte misliti, da će mu se možda ujedno s tielom i sva pomanjkanja tiela povratiti; da će sliepac biti sliep, hromi hrom, okuženik nakaza! Neće tako! Već će tjelesa sasvim podpuna i savršena biti: *Neće biti na njih, veli* sv. Augustin *ništa neurednoga, i ono što jim možda za pokoru pridano biaše bit će oduzeto, a pomanjkanja će se popuniti.* I ako sv. mučenikom u tjelesih rane ostaju, to će jih još više krititi i služit će jim kao znaci slavodobitja. Nu neće samo pravednih tjelesa podpuna uskrsnuti, već i svih grešnikah; tjelesa pravednih na sreću i radost vječnu, a tjelesa grešnikah na vjekovito prokletstvo. Biti će dakle, što se udah tjela dotiče, jednaka tjelesa i odabranih i osudjenih; biti će pače glede trajanja sasvim jednaka; jerbo će tako tjelesa pravednih kao i osudjenih vavjek obstojati i neće nikada više umrieti moći. *Neće dakle tjelesa smrti podvržena biti*, veli sv. Pavao (I. Kor. 15.) *i ono što je sada smrti i trulosti podvrženo, biti će neumrlo, i neće sagnjiti.* — Nu kakva će biti medju pravednimi i griešnici razlika!? Tjelesa će pravednih sa četiri izvrstnosti nadarena biti: neće moći trpiti, biti će prostavljena, biti će laka i hitra, i tanka. Neće dakle moći trpiti mukah, bolestih, žalostih, nezgodah nevoljah i nesrećah; u obće, prosta će biti od svakih tegobah. Neće ćutiti glada, žedje, bolesti, golote, truda, zime, vrućine i drugih nezgodah. Bit ćedu zatim svjetla i sjajit će u kraljestvu božjem kao žarko sunašce na visokome nebu. Osim toga će biti neizrecivo hitra

i tanka. Pomoćju hitrine gibat će se bez muke kuda će duša zaželiti; po tankoći biti će sasvim duši podvržena; stoga veli sv. Pavao, *da će tielo naše živinsko i debelo, uskrsnuti duhovno;* timi pako riečmi neveli možda, da će se tielo u duh pretvoriti, nego razumi, kao što to sv. Augustin tumači, *da će se tielo u svem s dušom slagati, tako da se neće jedno drugomu protiviti moći.* Stoga veli nadalje isti sv. naučitelj: *Kao što se duh, koj pùti služi puten zove, tako se isto može i tielo koje dušu služi, duševno zvati.* Nu tjelesa griešnikah veliku će oskudicu trpiti; živiti će ona doista vavjek, nego ne na radost, već na vjekovito zlo i na muku strahovitu, koju će u svojoj tamnici trpiti morati.

I to vam je u kratko krstjani dragi, sve što o uskrsnuću pùti znati i vjerovati moramo. Nu pitam vas kakav plod ta velika istina u nas činiti mora? I to je pitanje velevažno! Plod te vjere nam je najpotrebitiji. Ponajprije valja da u sebi probudimo čuvstva zahvalnosti, i da Bogu zahvalimo; jer nam je dostojao ono očitovati, što je mudracem svieta ovoga zatajio i sakrio. Koliko tobožnih mudracah imade, koji tu svetu istinu vjere niti znadu, niti vjeruju; radi česa takodjer veoma s puta spasenja zabludiše. Jedni tvrde da duša iz jednoga tiela prelazi u drugo; a drugi da duša ujedno s tielom umire. S toga, neimajuć ufanja na drugi život, svako zlo čine, neplašljivi kao nieme živine živu danu utaman i uzde nasladnosti svojim popušćaju. Kolika mora dakle naša zahvalnost pram Bogu biti, što nas je po svjetlosti sv. evangjelja, prosvietio i tu svetu istinu naučio. Da se pako neuvrstimo u broj onih nesretnikah o kojih apoštol govori (na Tit. 1.) *da niječu djelom, što ustmi izpovjedaju*, nastojmo, da nam djela vjeri našoj odgovore, t. j. da djelom pokažemo što vjerujemo. Ovo je drugi plod koj im duše naše ploditi moraju. Tako je sveti Pavao djelovao, i taj način djelovanja i življenja svim nam priporučuje. *Ufanje* veli (U čin. Ap. 24.) *koje stavljam u Bogu, znajući da će pravedni i griešnici njekoč uskrsnuti, — čini u meni da sa svôm pomnjom čistu dušu pred Bogom i ljudmi imati nastojim. Naš je stan nastavlja dalje u nebu, odkuda će doći Isus spasitelj koj će naše ponizno tielo, po primjeru svojega tiela, u slavu nebesku uzdići. — Brinite se za stvari, koje su za nebo,* piše (na Kološ. p. 3.) *gdje gospodin Isus ob desnu Boga otca sjedi, stvari vam nebeske neka budu za nasladu, a ne koje su na ovoj nevoljnoj zemlji; i kad dodje Isus, koj je vaš život, onda ćete i vi prispjeti u slavu.* I to su liepi plodovi kojim mora naša ćut uriešena biti. Čuvajmo duše svoje čiste od ljage grieha, podnašajmo trpljivo nevolje ovoga života, i ne-

marimo za nasladnosti svieta; pokorimo se Bogu da njekoč slavno uzkrsnuti uzmognemo.

I doista ako promislimo veliku razliku udesa vjernih i grešnikah, to se mora u nas želja probuditi da nastojimo dionici sreće vjernih na uskrsnuću biti; i da se svesrdno svega čuvamo što bi nas u broj nesretnikah osudjenih uvrstiti moglo. — Kako moramo dakle oprezni bitì, da u ničem nepogriešimo što bi nas upropastiti moglo? Ako si svetu istinu — da grešno tielo neće moći u slavu uskrsnuti, da neće imati onih četirìh darovah kojimi će tjelesa vjernih okićena biti, k srcu uzmemo; — to nas dakle neka potakne, da sveto živimo da kriepost cienimo i da u svem zapoviedi božje točno izvršivamo, i tako nam se neće mučan činiti krepostan život. Obodreni i oživljeni ovom vjerom i ufanjem podnašahu sveti tolike pogrde, udarce, vatru i mač, nu to sve im nebiaše mučno podnašati za ime Isusovo.

Imajmo dakle dragi moji, uskrsnuće pùti vazda na umu, ta će nas uspomena sveudilj od grieha odvraćati i uzdržavati će nas vazda u obdržavanju zapovjedih božjih; nukat će nas na pokoru i krepostni život, da tako dionici vječne slave, koju nam je Isus pripravio postati uzmognemo.

Nauk XXXVI.

O dvanaestome članku: „Vjerujemo u život vječni.“ Govori se o vjekovitoj sreći blaženih na nebu.

Ovim člankom dovršuju apoštoli svoje vjerovanje; život vječni jest najposlednja istina, koju nam u ovome za vjerovanje predstavljaju. I punim su pravom ovu istinu najposlednju stavili; na nju bo se sve prijašnje oslanjaju. Sve što je Bog kao stvoritelj, odkupitelj i posvetitelj činio, učinio je zato, da čovjeka uvede u život vječni. S toga stvori ga na svoju sliku i priliku; buduć pako da je ta njegova prilika po prvome griehu u čovjeku pogrdjena, na toliko, da nije mogao dionikom života vječnoga postati, — posla sina svoga Isusa, koj nam svojom gorkom mukom i smrću pribavi život vječni, što smo ga izgubili bili; — uzašao je na nebesa da nam stan pripravi, poslao je duha svetoga, utemeljio crkvu i dao joj vlast griehe odpušćati, riečju, sva nam sredstva pruži, samo da možemo život vječni zadobiti. Taj život vječni, koj je svrha svih djelah božjih, mora takodjer da bude

i naša svrha. Mi svi čekamo, da poslje ovoga kratkoga života, umrv, opet njekoč uskrsnemo, i da postanemo dionici života vječnoga; i to mora vazda naša želja biti. — Nu da vam dostatni nauk o toj velikoj istini dadem, i da vas o njoj uvjerim, kazat ću vam najprije, u *čem taj vječni život sastoji*, zatim ću vam *sigurni put* pokazati, da u njega sretno dospjeti možete. Osvjedočenje o dobru neizmiernom, što ga se vjerni u životu vječnom uživaju, užgat će u srdcih vaših želju, da jih zadobiti uzmognete, a znanje puta, koj unj vodi okriepiti će vas, da ćete bez svakoga straha u njega unići moći.

Ako promatramo rieči: *život vječni*, to vidimo, da neznače drugo, nego vjekovito trajanje života, i u tome značenju je život vječni toli odabranim, koli osudjenim obćenit; — jer premda je stanje jednih i drugih veoma različito, to će ipak tako prvi kao drugi uskrsnuti na život neumrli t. j. vječni; koj će vavjek trpiti i nikad se svršiti. S toga valja da pravo značenje ovih riečih potražimo. U svetome pismu, kao i u ovome članku, razumjeva se po životu vječnom stanje podpunoga blaženstva, kojega će se sveti u nebu uživati. To pako značenje života vječnoga nikada sveto pismo neuzima kad govori o osudjenih, već njihov život drugu neprestanu smrt nazivlje; jer obkoljen biti od neizbrojenih mukah, trpiti bolesti neizmjerne, neznači živiti, već sveudilj umirati. Kad dakle apoštoli u tom članku govore o životu vječnom, hoće da vjerujemo da se ufamo i da želimo ovaj život, koj je nagrada od Boga odabranim.

Izvrstnost ovoga vječnoga života nemože naš ograničeni razum razumjeti, s toga i isti sveti Pavao veli, da *nije oko vidilo, niti uho čulo, niti čovjek ikoi poželiti može ona neizmjerna dobra, koja je Bog odabranim u vječnom životu pripravio.*

Ime života vječnoga, i druga imena, kao kraljestvo božje, raj, baština nebeska, neizrecivo veselje, kojim sv. pismo to blaženo stanje nazivlje, dokazuje nam doista, da to mora presretno stanje biti; al u čem ta velika sreća sastoji, o tom sv. pismo šuti. — Nu ipak da uzmognemo razumjeti dobro života vječnoga, sliedeć nauk svetoga pisma, velimo, da se ta sreća sadržaje u tom, što se blaženi nikakva zla bojati neimaju, i što se svakoga dobra uživaju, koje im nikad izmanjkati neće. *Neće odabrani*, govori Izaija (49.) *više trpiti ni glada ni žedje, niti će ih vrućina trapiti, niti zima mučiti. Bog*, govori sv. Ivan (Ap. 21.) *otrti će svaku suzu s očiuh njihovih, niti će ikada više viditi smrti žalosti, ni bolesti.* — Nikakva neće dakle zla imati. *Nahraniv se oni, koji za pravicu gladovahu*, čitam kod sv. Luke (p. 1.) *Obilovat će govori* prorok Jeremija, (p. 30.) *svakim dobrom; opojeni*

će biti, o bože, plodnostju kuće tvoje; zasićeni će biti dobrî tvojimi. govori Psalmista (Ps. 35.) Evo posjedovanja svakoga dobra. Mnogo sam doista rekao kad sam tvrdio da život vječni sastoji u sigurnosti od svakoga zla i u posjedovanju svakoga dobra.

Nu sasvim tim mislim, dragi moji, da još malo razumjete i malo poznajete presrećno stanje blaženih, s toga valja da vam ga još jasnije protumačim. Uzmite dakle ponajprije na um sva zla, koja se trpe na ovome svietu. Glad, kugu, vojske, žalosti, siromaštvo, bolesti, neprijateljstva, progonstva, smutnje, strah, riečju: sve tegobe. Za sretna bi se sigurno scienio svaki čovjek koj od ovih zalah ništa znao nebi; koj nebi nenavidio čovjeku, koj bi se mogao pohvaliti, da nezna za bolest, za nijedan trud, za siromaštvo žalost i ostala!? Nu te se sreće nitko u životu neuživa; jer ako je i prost jednoga ili drugoga zla, to jih ipak još neizmierno imade, koja ga postići mogu. Samo u životu vječnom ćemo prosti biti od svakoga zla. Ondi će se svršiti vaše bolesti, koje bolujete, vaše siromaštvo u kome nevoljni živite. Neće biti neprijatelja, koga bi se plašili, koga bi se čuvali! *Tko nebi dakle želio*, veli sv. Augustin, *u ono pribivalište doći*, *gdje se negubi prijatelj*, *gdje neima neprijatelja*, *gdje se vazda u dobroj volji živi; gdje se nitko neradja*, *a nitko neumire; gdje nije nitko nesretnik*, *već svatko sreću vjekovitu posieduju.* Nemrlost biti će naš drug, a istinom ćemo se gojiti.

Nu što još sretnije čini stanje blaženih u životu vječnom, jest to: što neće samo od svakoga zla prosti već takodjer od svake zle posliedice grieha oslobodjeni biti. Kraljestvo će grieha sasvim razoreno biti a pravda će kraljevati. Ondi nebude napastih niti nagnuća na grieh, koje sada najpobožnije ljude smućuje; koji skupa sa svetim Pavlom vapiju: *Tko će me izbaviti iz tiela smrti ove.* (Rim. 7. 24) Kolika je dakle sreća, nenapastovan biti niti od vraga, niti od svieta, niti od tiela, i tielo isto imati podpuno podvrženo duši, a dušu podpuno Bogu podložnu! i tako nikad nemoći sagriešiti i božje milosti izgubiti! O neizrečene sreće! nit ima boja nit suprotivštine! O životu presretni! u tebi će se sve zlo i duše i tiela dovršiti; niti ću griešiti niti napastovan, da niti će u mojoj moći biti da sagriešim!

Al u tom se još nesadržaje sva sreća odabranih! Netrpiti nikakva zla jest manji dio njihovoga blaženstva; nu posjedovanje svakoga jest dobro, jer njihovu sreću sasvim podpunom čini. Neće se meni krstjani dragi, da pomislite na dvorove plemenite, na izvrstne časti, neprocienjena bogatstva i ostala, koja se na ovom svietu za dobra sciene; jer pùt nasladjuje, — a sreću blaženih na nebu nesa-

činjavaju; odstranite te misli ako vas možda pohadjaju; jer su ništetne i nepristojne da taj pojam blaženosti izraziti možete! Što su dobra ovoga svieta prama dobrim vječnoga života? Istina je, da će blaženi u raju sve, što požele imati; nu njihove će želje različite od željah pùtenih biti, i težiti će za dobrom vjekovitim. Ondje će blaženi sva dobra posjedovati; jer će sámoga Boga, koj je vrelo svih dobarah.— posjedovati. *Bog će jim biti*, veli sv. Augustin, *i život*, *i spasenje*, *i hrana*, *i obilnost*, *i slava i poštenje i svako dobro*, *koje samo poželiti mogu.* — U Bogu će imati i mudrost, i dobrotu, i mogućnost i slobodu; riečju, sva dobra. U tom će se posjedovanju Boga navlastito sreća njihova sadržavati; sam bo Bog može srce čovjeku zasititi, a nikoje drugo dobro! —

Tko je bio sretniji od Salomona, koj je po svjedočanstvu sv. pisma, bio najmudriji svoga vremena; koj je sve kraljeve bogatstvom i slavom nadkrilio! Nu uz to sve sám izpovieda, da u tih dobrih ništa nespoznaje drugo, nego izpraznost i žalost duha. Sve stvorene stvari ma kako izvrstne bile, nemogu srce čovjeka zasititi tako, da nebi što poželiti moglo. Nu kad u nebo unidjemo i Boga najdemo. tada će nam srce naše podpuno zadovoljeno biti, jer je Bog jedino pravo dobro izvan kojega se nijedno dobro nenalazi. Ali kojim ćemo načinom, pitate, blaženo to najveće dobro t. j. Boga posjedovati? A ja vam odgovaram, da će to posjedovanje u tom sastojati, što ćemo ga neprestano gledati, i ljubiti. On će nam se u svojoj sjajnosti očitovati, i u njem ćemo najveće dobro gledati; š njim ćemo se sjediniti. i njega ćemo savršenom ljubavju ljubiti.

S toga sv. pismo blaženstvo odabranih često stavlja u gledanju Boga živoga; jer videći najveće dobro nemogu da ga neljube i da ga neprestano neslave! *Blaženi čistoga srca*, veli Isus (Math. 5.) *jer će oni Boga viditi. To je život vječni*, reče drugiput, *da poznaju tebe neizmjerno dobro*, *samoga Boga i koga si poslao Isusa Krsta.* (Ivan 15). sv. Ivan apoštol tumači rieči spasitelja i piše (Ef. I. p. 3). *Predragi! sada smo sinovi božji*, *i jošte nije očitovano*, *što ćemo biti*; *nu kad se očituje*, *bit ćemo njemu slični*; *jer ćemo ga gledati onako kao što je u sebi.* Gledati će dakle blaženi boga otca sa sinom božanstvenim i s duhom svetim, nu jednoga ipak Boga u trih osobah; gledat će ga u svoj svjetlosti slave njegove, u najvećih njegovih izvrstnostih, u najvećih kriepostih, i najvećoj moći! — Ovo dakle gledajući i ovim veličanstvom zanešeni bit ćemo po ljubavi najužje s Bogom sjedinjeni. i postati ćemo njemu prilični. —

Mi znamo veli sv. Ivan, kad ćemo Boga gledati, da ćemo njemu prilični biti. Jeste li ikad usjano gvoždje u vatri vidili? Na njega vatra tako dieluje i tako ga zažiže, da se primiv vlastitost vatre, od nje više nerazlikuje; i premda je gvoždje a ne vatra, to se ipak samo vatra ukazuje. Sličnim će se načinom blaženi po vatri ljubavi tako s Bogom sjediniti, i tako će od njegove izvrstnosti zanešeni, i od svjetlosti obasjani biti, da će se, akoprem po naravi stvorenjah, Bogu priličnimi učiniti i njemu na njeki način jednaki postati to je ono očitovanje Ivanovo (Ap. 21.) kad začu glas od prestolja božjega izlazeći, i ovako govoreći: *Evo prestolje božje usried ljudih, i oni će nuz njega pribivati. Oni će njegov puk biti a on njihov Bog.* — Bog će kraljevati, a blaženi će š njime. I tad će se izpuniti što je rekao po proroku (Ps. 15.) *Da će biti njihov dio i njihova baština, i da će jih napuniti veseljem, i obrazom svojim božanstvenim.* Neizmjerno će doista biti veselje i radost blaženih kad će viditi, da su doprli do stanja u kom su osigurani proti svakomu zlu, a u kojem sva dobra posjeduju! Kolika je sreća! Boga licem u lice gledati, njega ljubiti, njega posjedovati, š njim sve liepote i izvrstnosti njegove dieliti!? To je pravi život, kad čovjek u takvom blaženom stanju živi, onda može reći da živi; — živi Boga, živi s Bogom, živi u Bogu u kojemu je svako dobro. Tko može sreću takova života opisati!?

Nu kako dugo će taj sretni život trajati? Neće biti kao sadanji život, kratak, nestalan; već će biti stanovit, uztrajan i vjekvječan život; i dok je Bog onaj koji jest, neće mu sreća njegova izmanjkati. — Asver kralj; hoteći svoje veličanstvo, mogućnost i bogatstvo pokazati, načini veliku gostbu ili čast i pozove sve poglavice kraljestva svoga, i častio jih 180 danah. Nu čast, koju je Bog svojimi odabranim u raju pripravio, neće trajati samo 180 danah a ni 180 godinah, ili vjekovah, već na sve vjeke. Na vjeke će se blaženi u raju uživati.

Sried dobarah neizmjernih, nikada neće ni najmanjega zla učiniti i vazda će dobrim obilovati. I to nas uče sv. Apoštoli riečmi: *„Vjerujem u život vječni.“*

Čuli ste dakle, dragi krštjani, u čem sastoji život vječni; nu sve što sam u njem do sada govorio, jest jedno ništa, pram dobrim neizmjernim, koja život vječni, u sebi sadržaje; koja se, buduć naš um nadkriljuju, od nas podpuno ni pojmiti nemogu a kamo li izreći! Nu kao što svaki čovjek sretnim i blaženim biti želi, tako, mislim da svaki od vas želju za blaženi život, osim koga mu nije do sreće

ni blaženstva; u sebi goji; s toga želite takodjer znati sigurni put. kojim stupati morate. —

Potaknut od iste želje upita njeki mladić predragoga spasitelja, što da činiti imade, da život vječni postići uzmogne; kojemu Isus odgovori: *Ako hoćeš u život unići, obdržavaj zapovjedi.* Slično odgovori Isus jednomu naučitelu zakonah, koj ga upita, kako će život vječni postići? — *Zar neznaš,* odgovori mu spasitelj, *što je u zakonu pisano?* — A ovaj mu odgovori, da zakon zapovjeda, da svaki Boga ljubi iz cieloga srca, a iskrnjega kao samoga sebe. *Dobro si reko.* odvrati mu Isus, *to čini i dobio si život.* Evo vam dakle dragi moji sigurna i liepa puta, koj u život vječni vodi. Podpuno izvršivanje zapovjedih božjih, koje se sve sadržaju u zapovjedi: *Ljubi boga vrh svake stvari: a iskrnjega kao sama sebe.* (Mat. 22.) I to je put jedini izvan kojega neima drugoga, koj bi nas u život vječni vodio. Tim su putem stupali sv. Patriarke, svi Proroci, svi Apoštoli, svi mučenici svi izpovjednici, sve Djevice i svi ostali pravedni; i tkogod u taj blaženi život doći želi, mora da ovim putem udari, jer neima drugoga osim toga, koj bi u raj vodio!

Nu neću nijekati, da je taj put mučan, tiesan i tvrd, buduć ga je sám Isus takvim nazvao. Da čovjek ovim putem stupati uzmogne, valja da sveudilj sebe sama zanječe; i da se napastmi izkvarene naravi hrabro bori, valja odbacivati napasti nečistoga duha. oprieti se obećanju svieta, pokoriti tjelesne požude i putena nagnuća nadvladati. Valja nadalje, da sveudilj križ svoj ustrpljivo podnaša. Hoćemo li se mi, krstjani dragi! tih suprotivštinah, koje nam na ovom putu nasuprot stoje, prestrašiti; i da li ćemo mi iz toga puta lievo ili desno krenuti? Ne! kako bo je moguće, da nas trudi, muke i patnje, koje u izvršivaju zakonah božjih podnašamo, prestraše, kad vjerujemo, kad se ufamo, da nas ako ovo sve dobrovoljno podnesemo, vjekovječna nagrada čeka, da ćemo svladav neprijatelja, vjekovito slavodobitje dobiti! Kolike su trude sveti, okrepljeni tom vjerom i tim ufanjem, kolike nevolje, kolika progonstva podnašali? A mi, koji istu vjeru izpovjedamo. koje isto ufanje kriepi, mi, velim, nećemo si toliko truda dati, da napasti vremenite svladamo, da tako Bogu služeć, u život vječni doći uzmognemo!

Nu Bože! kako je malen broj krstjanah, koji imadu čvrstu namjeru proti vragu, tielu i svietu vojevati, da život vječni dobiju? Kako velik je usuprot broj onih, koji iz nemarnosti, nehajstva i beztemeljnoga straha s puta života krenù. Pade mi uprav na um mjesto u svetom pismu, koje se nalazi u knjizi sudacah (pogl. 7.) Vojvoda Gedeon naumiv s Madianci rat voditi, sazva po naputku božjem sav

israelski puk i stade ovako govoriti: Koj je medju vami lien i strašljiv, da se s neprijateljem pobije, neka se kući vrati. Al čuda! Izmedj trideset hiljadah ljudih, nadje se dvadeset hiljadah strašivih, koji bojno polje ostaviše. Nu i izmedj ono hiljadu ljudih, nadje se još toliko strašivicah, da ih samo tri stotine ostade, koji Gedeona slediše, na neprijatelja hrabro navališe, i njega predobiše. To je živa slika, koja se svaki dan u krstjanstvu, u duševnom ratu obnavlja. Gospodin Isus, koj je vodja puka krstjanskoga, svakomu od nas veli (Mat. 16.) *tko će doći u slavu nebesku, nek zaniječe sama sebe, nek umre svojim zlim požudam, neka uzme križ svoj i nek Isusa sliedi. Tko pako otca, mater, i sinove više ljubi, nije ga vriedan.*

I tko nije pripravan radje sve, što najdražjega imade izgubiti, nego zakon božji prestupiti, nemože se mojim učenikom nazvati (Luk. 14.) Koliko imade krstjanah, koji se, čujući te rieči spasitelja, preplaše, te se raja nebeskoga odriču, udare putem svietovnim ugadjaju tielu, zakon božji prekršuju, pušćaju se u vlast svojih živinskih požudah, čineći nepravde, tražeći nasladnosti, zadovoljstva itd. Ali koliko ih imade medju onimi, koji se drže, da sliede Isusa, koji će da služe Bogu i svietu, koji će da sjedine nauke sv. evangjelja s nauci i običaji ovoga svieta! Malo je dakle krstjanah, koji stazom (tragom) spasitelja Isusa stupaju, i koji ga vjerno sliede u život vječni! Mnogi se krstjanom nazivlje, nu riedki su pravi krstjani, kao što sám Isus, veli (Mat. 20.)

Nu odakle to, da su krstjani, gdje se o životu vječnom radi, tako nepomnjivi i slabi; a gdje se o kakovom kukavnom vremenitom dobitku radi, toliko se brine, najvećom pomnjom sve izvršivaju, u tolike se pogibelji stavljaju? Da koje vremenito dobro postignu, vazda su pripravni svaku tegobu podnositi, svaka im je pogibelj sladka; a da neizmierno dobro, isto nebo zadobe, nemogu se odvažiti, da malahni trud pretrpe.

Pravo je njeki svetac plakao i naricao, da su krstjani jedan članak vjere, jednu kriepost bogoslovnu izgubili! Izgubljeni članak vjere, jest: *„život vječni“*, a kriepost bogoslovna, koju su izgubili, jest: *„ufanje.“* – Nevjeruje se, da obstoji život vječni; jer da bi se vjerovalo, drugčije bi se to na svietu živilo! Neufaju se vječna dobra od Boga onim obećana, koji ga ljube, i njemu služe; jer da se to ufa, drugčije bi se krstjanin pobrinio, da je dobiti uzmogne!

Nevelim ja, da je veći dio krstjanah izgubio tu vjeru i to ufanje; već velim, da su ove dvie kreposti, kod veće strane krstjanah tako izgubljene, da već nikakva upliva u srcih njihovih neimadu. —

Neštedi krstjanin muke i truda, da vremenito dobro postigne, a da život vječni dobije, nemože se ni u najmajnjoj suprotivštini svladati!

Nedajmo se, krstjani dragi! uvrstiti u broj tih nesvjestnih krstjanah, koji nemogu, priliepiv se za zemaljska, misli se u nebo uzdići! Povećajmo vjeru i pokrepljujmo ufanje, i kad nam sviet svoja bogatstva nasladnosti i zadovoljstva predstavlja, uzdignimo misao svoju k onoj neizrečenoj slavi, k onom neizmiernom blagu, k onom vjekovitom uživanju, koje je na nebu pripravljeno, i koje sve dobro ovoga svieta nadkriljuje. — Kad nam se u izvršivanju zakona šta mučna svidi, spomenimo se neizmierne nagrade, kojom ćemo, svladav tu mučnost, nadareni biti i tako će nam se svaka tegoba, laka činiti. Nepustimo nikad iz pameti i izpred očiuh ono nebesko i presrećno pribivališće, koje nam je pripravljeno, da se u njem uživamo života vječnoga, koj je pun svih dobarah. Uzdahnimo k nebu uprimo čvrsto unj oči svoje, i ako nam se putovanje po pravome putu mučno čini, tješimo se, misleći i znajući, da ćemo poslje tih mukah doći u domovinu nebesku, gdje ćemo se vjekoma blaženstva uživati.

Nauk XXXVII.

O nesreći osudjenih u paklu.

Vidili smo, krstjani dragi! kakovo će biti stanje pravednih: biti će presrećno, prosto od svakoga zla, a obilno u dobrih, kao što sam vam, u koliko mi moguće bijaše, u prijašnjem govoru pokazao. Nu sad nam daljnje pitanje preostaje: *kakovo će biti stanje griešnikah u drugom životu?* O tom sam naumio danas govoriti, i tim kanim tumačenje vjerovanja apoštolskoga dovršiti. — Kazat ću vam dakle ponajprije strahovita zla, koja su onim pripravljena, koji zakon božji neobdržavaju, da tako svakoga, koga po nesreći, obećanja nadarenja pravednih na izvršivanje zapovjedih božjih potaknuti mogla nisu, da ga barma, zla, koja su nepravednim pripravljena, od kriva puta odvrate.

Kao što će stanje pravednih srećno biti; jer neće nikakova zla izkusiti, od svega će se dobra uživati, tako će usuprot nesretno biti stanje griešnika, nad kim će sve zlo biti, a svako dobro manjkati. — Blaženi će podpuno zadovoljni biti; jer će se svih zalah osloboditi;

i ništa neće biti, što bi njihovoj volji protivno bilo, već će sva dobra posjedovati. Griešnici će usuprot biti neizmierno nezadovoljni, žalostni; mučeni, neće bo se nikakva dobra uživati, već će proti volji svim zlom obilovati: *„Kakova muka je žešća,* pita sv. Bernardo, *nego vazda ono morati htjeti, što se nikada nepoželi, i vazda trpiti, što se nikad nebi trpiti hotjelo?“*

Budué je narav čovječja tako uredjena, da vazda sreću i dobro želi; jer u samom dobru sreću svoju naći može, to će i u drugom životu griešnici taj nagon u sebi ćutiti; nu što im koristi želiti i tražiti dobro, kad ga nikada neće moći dobiti! *„To će njihova velika muka biti,* govori prorok (Ps. 111.) *„Desiderium pecatorum peribit.“* Sva dobra, mogu se na tri vrsti razlučiti. Jedno su dobra naravi, druga milosti, treća slave. Griešnici neće u drugom životu nijedno ovih dobarah posjedovati. Izgubiv dobra naravi, neće imati dobra milosti, ni dobra slave! — kolika nevolja, kolika nesreća! i koliko siromaštvo!

Što se tiče dobarah naravi, gdje će im biti bogatstva u koja su srce svoje zakopali? gdje će im biti bogatstva i časti, kojimi se sada toliko hvališu? — Gdje ona snaga i mogućnost, u koju se sada toliko ufaju? Sve će to izgubljeno biti! Izgubiti će bogatstvo, liepotu, poštenje, prijatelje, veselja, nasladnosti, riečju sva zemaljska dobra, koja se toliko ciene. Dapače dobarah, kojimi narav sve ljude bez iznimke riesi, neće više posjedovati. Nit će moći viditi svjetlosti sunca: nit promatrati liepote zviezdah, nit će se ikoje izvrstnosti stvorenjah moći uživati; riečju: sve što narav posjeduje i što sviet dati može liepa, ugodna i izvrstna, sve će griešnikom oduzeto biti. Sve, što ih sada nasladjuje, uzet će im se i neće im ništa izim gorke uspomene ostati; uspomene, koja će im još većma muku povećavati.

Od kakove su nam koristi, — govorit će nesretnici jaučući, — ona bogatstva, one časti, one liepote, kojimi smo se hvalisali? ona vlast, koju smo njekada nepravedno rabili!? Sve, što nam prije toli milo i drago bijaše, u čem smo sreću svoju gledali, sve su kao dim na vjetru izčeznule! — *„Takova će biti ćućenja griešnikah u paklu“* veli duh sveti (K. M. pr. 5.) — Nu, mà bilo tako gorko i težko oskudicu naravnih dobarah trpiti, sve bi se kojekako podnosilo, da neima jošte većega gubitka, najme gubitka milosti božje. I Job izgubi sinove, kćeri, sva bogatstva i ostala dobra, dapače isto zdravlje, i oboli tako, da ga u kući podnositi nemogahu, već ga izbaciše na gnoj (djubre), da tamo boluje; nu usred ovih zalah i nesrećah, prosvjetljen milostju božjom, nikada nije zdvojio i ufanje u Boga izgubio.

S toga i govori: *Da mi Bog isti život oduzme, ja ipak nebi prestao u njega se ufati; jer će on ipak biti spasitelj moj* (p. 13.) i to ga ufanje krepilo na toliko, da je sve nevolje dragovoljno, strpljivo na slavu božju podnašao. Ali kakovo će ufanje nesretnike griešnike krepiti. kad im manjka milost, koja je temelj svemu ufanju? Neće moći reći, da je Isus njihov spasitelj; jer im je put k spasenju preprიečen. Njegova prolievena krv, njegove rane, njegov križ, biti će za njih bezkoristan, niti će u spasenju ikoj dio imati. Za njih neće biti prosvjetljenje zvanja, nadahnuća, a ni ikakva spasa. Razstavljeni od družtva pravednih, neće imati s njimi nikakva obećanja, niti će se ikakve pomoći od njih moći nadati. Usljed toga će otvrdnuti njihovo srce, neće ćuti obraćenja imati, mrzit će sve većma Boga stvoritelja svoga, i s njim i u njem svako dobro. Tada će se izpuniti, što duh sveti govori (Crkov. 9.), *da u paklu neće biti niti razloga, niti razuma. niti ikakve znanosti; jer će razum i svjetlost izgubiti, i s njom takodjer sve dobro;* i tako će volja uviek nemirna i nezadovoljna biti. griešnici će mrziti na osudu božju, a nuz to sve će osudu svoju, vjekoma trpiti morati. Ta će se žalost i to trpljenje gubitkom svih dobarah slave pomnožiti. Sveti s veseljem podnašaju, kad im progonitelji imanja, poštenje i ostala zemaljska dobra porobe, znajući. da će im taj mali gubitak dobarah zemaljskih pripraviti vječni dobitak u nebu.

Da bi gubitak dobarah naravnih služiti moglo griešnikom za dobitak dobarah, milosti i slave, mogli bi se doista veseliti! Nu kolika žalost, kolika muka, kad izgubiv dobra zemaljska, gube ujedno dobra neizmjerna vječne slave! Takvo će zaisto biti stanje nesretnih griešnikah, i budué su se u životu dobrâ naravi zlo služili, izgubit će ih po smrti, što više, nikada neće imati dobarah slave: *„Nepravedni*, veli sv. Pavao (1. Kor. 6.), *neće nikada posjedovati kraljestva božjega. Nevarajte se, niti će bludnici, niti krivoklanjaoci (idolopoklonci), ni preljubovnici, ni mekoputnici, niti muželožnici, niti kradljivci (tati), niti lakomci, niti pijanci, niti svadljivci, niti će lupeži. — kraljestvo božje posjedovati."* Ti su dakle svi izključeni iz kraljestva božjega, i neće se uživati veselja i radosti, koje se uživaju svi sveti u nebu. Neće biti drugovi svetih u dvorovih božjih. Nikad se neće okusiti pokoja, sladosti ni sreće; slave ni veselja, koje se kod Boga uživa. O neizmierna i nesretna gubitka!

Kao što je nadalje prevelika sreća pravednih Boga najveće dobro uviek posjedovati, tako je usuprot prevelika nesreća griešnikah u paklu, koji neće nikad Boga viditi. Gubitak neizmierni, koj nadi-

lazi sve gubitke ovoga svieta. Da pako taj gubitak dobro razumjeti možemo, valjalo bi nam ponajprije znati, tko je Bog, što nećemo nikad u ovome životu podpuno znati.

S toga su premnogi samo za zemaljskim vidljivim dobrom zanešeni, malo ih imade, koji u Boga, dobro nevidljivo, ljubav svoju stavljaju, s toga vole Boga izgubiti, nego koje drugo vremenito dobro. Nu po smrti, kad izgube dobra vremenita, otvore im se oči, i spoznavaju, da je Bog sám neizmierno dobro, i vrelo svakoga dobra. Onda će im Bog pokazati, da je on jedino dobro, koje se nikada negubi i koje želje svijuh izpuniti može. Zato će užgati ljubav prama sebi, i sa svom će hitrinom k njim hîtiti, nu neće se s njimi nikada sjediniti; oni će vazda za njim uzdisati i k njemu têžiti, ali mu se neće nikada približiti. Bog će ih odbaciti i neče moći dobro željeno zadobiti, s toga će gorko ćutiti osudu svoju, koju spasitelj izreče: „*Odlazite od mene prokleti, u oganj vjekoviti*“ (Mat. 25.) Ako se krstjani dragi! toliko žalostimo, kad izgubimo otca zemaljskoga, kakova mora da bude žalost i muka griešnikah u paklu, kad će viditi, da su izgubili Boga otca i stvoritelja svoga? to dobro neizmierno, bez kojega nemogu nikoje dobro postići, a sve zlo trpiti moraju! Osim gubitka svih dobarah, trpit će prokleti strašne muke u paklu.

Da nam sveto pismo ponješto veličinu i množtvo zalah, koje će griešnici trpiti morati, označi, nazivlje pakao *mjesto mukah* (Luk. 16.), *prebivališće nevoljah*, gdje neima reda, već je bezkonačna strahota, gdje su sve moguće muke pripravljene, da zle i nevjerne poradi njihove nevjernosti naprama zakonu Isusovomu oštro kazni. Medju svimi mukami, koje nesreće griešnike u paklu muče, spominje sv. pismo najčešće vatru paklenu.

Ležati će griešnici u moru vatre; vatra nad njimi, vatra pod njimi, vatra u njih — sa svih stranah vatra, i to najžestja vatra. — Sveti otci, da nam bar ponješto žestinu vatre paklene predoče, kažu, da je najžestja naravska vatra studenija od paklene. O prežestoke vatre! O mukah prenemilih! Uzdrmaj se griešniče i protrni! Vas o griešnici i griešnice te muke čekaju; vas će ta vatra pripicati!

Nu nisu tim zla osudjenih svršena. — Sveto bo nam pismo kazuje, da će nesretnike osim te vatre još crv, koj nikad neumire u srcu grizti. *Osveta nad griešnikom*, veli Crkvenjak (p. 7.) *biti će vatra i crv. Njihov crv neće nikad umrieti*, veli Izaija (p. 66.), što takodjer Isus spasitelj potvrdjuje (Mark. 9.), Taj crv nije drugo, nego savjest, koja griešnikom sva njihova zla sveudilj spominje, i koja ih

vjekoma kori. „*Ista tvoja vlastita zloća o griešniče*, govori Bog, po Jeremiji proroku (p. 2.), *ukoravati će te i tvoja nevaljana volja biti će tvoje pokaranje.*“

Predbacivati će svjest griešničke osvete, koje je nemilosrdno poduzimao; nepravedne dobitke, koje je sakupljao; griešne ljubavi, u koje je srce zakapao; zle požude, kojim je mirnom svjestju zadovoljivao; vidit će napokon ništetnost stvorovah, poradi kojih je milost božju izgubio! Kakva ti je korist, da dobiješ ništetnu stvar, a pustio si slavu rajsku! što ti koristi nečisti pogled, kad si po njem izgubio blaženstvo, i nećeš nikada presvetoga lica božjega gledati, za mali novac ili drugo blago, što si nepravedno ugrabio, izgubiš evo blago neprocienjeno — isto nebo; — za izpunjenje jedne pùtenu želje, dao si evo raj i propadaš u vatru paklenu! Vazda će griešnikom u paklu pred očima biti ništetnost stvarih zemaljskih, poradi kojih su izgubili dobra neizmierna, i upali u pakao, gdje će plakat i jaukat na vieke! Proklinjat će družtvo, u kojem su se zlo naučili, nu zahman proklinjat će sve zgode, koje su im za griešenje služile; nu proklinjat će napokon i sami sebe, što su u uživanju dobarah zemaljskih, tako nesmotreni bili. Sami će svoje griešno tielo grizti i tući, — kakovo im još zlo manjka, da budu nesretniji?!

I ništanemanje, dragi krstjani! nisam vam još ni spomenuo zla najgorjega, koje će nesretne griešnike u paklu mučiti i koje će sve ostale muke nadkriliti, ta to je zlo, što će si svjestni biti i sigurno znati, da se neće nikada pakla osloboditi, i da njihove muke nikada prestati neće.

To je ono, — što će ih najvećma mučiti, — vjekovječnost mukah paklenih. Mà čovjek morao kako mu drago veliko zlo trpiti, ipak laglje podnaša, kad pomisli, da će se kada tada svršiti; a usuprot mà i malo zlo bilo, težko se podnosi, kad se znade, da neće nikada prestati. O strahovite rieči! *Nikada!* Dokle će dakle biti griešnici u paklu? Ah na uviek! Uviek će ih Bog mrziti, a oni neće nikada moći Boga ljubiti; uviek će trpiti pregorke muke i nikad neće počinka imati. O nesretne rieči: „*Uviek*“ o strašno: „*Nikada!*“ Nu kada će se ta vječnost dovršiti, i kada će bitî prostî od ovih mukah? Možda za hiljadu godinah, dà, možda za toliko vjekovah, koliko je na stablih listjah, u moru pjeska? — Ne! nikada! Nikada neće trpljenje njihovo svršetak dostići. — Griešnici će se dakle u paklu uvieke mučiti, i nikada se neće mukah svojih osloboditi. Ah muke neizrečene! ah kazne strahovite!

Čuli ste dakle, krstjani dragi! što je raj i što je pakao! U raju neima zla, a uživa se svako moguće dobro. U paklu usuprot neima nikakva dobra, a trpi se svako zlo, bez ikakve nade, da će se ikada to trpljenje dovršiti! Jedno od ovih dviuh mjestah mora svakoga od nas zapasti; jer u tom srednjega neimade. Poslje smrti ćemo dakle ili u raj doći, da se tamo sa svimi svetimi radujemo, ili ćemo biti osudjeni u pakao, u vječne muke! Kažite mi, dragi moji! je li koj medju vami, koj nebi želio, da se pakla oslobodi, te u raj unidje? Ja mislim, da ga neima, koj bi tako bezuman bio, da nebi radje htio uživati svakoga dobra u raju, nego u paklu neizrecive muke trpiti.

Nu, akoprem znadem da si svi kršćani raj žele, a da pakao mrze; bojim se ipak da će jih veoma malo raj postići, a da će se mnogi u pakao osuditi. Je li je moj strah možda bez razloga? Dva su samo puta, kojimi se u raj ući može, i to prvi je put, da čovjek poslje kršćenja nesagrieši; a drugi je put pokore, kojim svi oni, koji po kršćenju sagriešiše stupiti moraju, s toga opominje sam spasitelj griešnike (Mat. 5.) *da čine vriedne plode pokore, ako žele dojelućoj srdjbi uteći.* A na drugome mjestu govori (Luk. 13.) *Ako pokoru neučinite svi ćete zajedno poginuti.* Osim ovih dviuh putevah nejma ga, koj bi u raj vodio! Kažite mi sada dragi moji! koliko imade kršćanah, koji poslie kršćenja nisu sagriešili? Nijednoga doista! ili bar malo jih imade! Nu ima li takovih, koji putom pokore stupaju, koji se k Bogu okrenu i vriednu pokoru za griehe čine i Bogu vjerno služe? Ah žalibože obći način življenja sadanjih kršćanah vječni odgovor daje! i pokazuje, da jih vrlo malo imade. — Živi se po svojoj zloj volji, grieh se na grieh dostavlja. Kako se može dakle s takim življenjem pokora sjediniti. I tako imadem, po nauku sv. Augustina, koj tvrdi, *da kako koj živi, tako i umire,* dostatan razlog bojati se, da je malo kršćanah koji se spase. *Širok je put* veli Spasitelj (Mat. 7.) *koj u pakao vodi, i mnogi tim putem udare; a tiesan je put, koj vodi u raj, i malo jih imade, koji ovim stupaju.* Što imademo dakle činiti kršćani dragi! da se uzmognemo osloboditi mukah paklenih, i u slavu nebesku doći? Isto valja da činimo što angjeli Lotu svjetovahu, da čini, ako se želi izbaviti od vatre nebeske, koja vrh griešnih gradovah Sodome i Gomore pade. *Znaj,* rekoše mu angjeli: *da će Bog taj grad vatrom sažgati, bježi brže bolje, i sakrij se u planine.* Mi znamo kršćani dragi! da je u paklu strahovita vatra za griešnike pripravljena. Znamo da taj pakao široki otvor imade, kojim jih neizmjerna množina unj ulazi. Tko se dakle spasiti želi, valja da se odieli od

*

družtva grešnikah, i da pobjegne u planinu čim brže more. t. j. *da pokoru čini.* Pustite grešnikom njihovo veselje, naka se rugaju neka se uživaju vremenitih dobarah, doći će vrh njih srdjba božja kad joj se ni najmanje nadali nebudu; propast će u pakao, kad će si najbolje griesmi nasladjivati. Mi pako dragi moji! nemojmo tako činiti, već nastojmo da život svoj po volji božjoj uredimo, da se griehah učuvamo, i ako smo sgriešili, da neodvlačno pokoru činimo! —

Sadržaj.

Odsjek I. Glava I. O kriepostih bogoslovnih i molitvah.

			Strana
Razgovor	I.	O potrebah krstjanskoga nauka	1
„	II.	O vjeri	4
„	III.	O griesih vjeri protivnih	10
„	IV.	O manjkavosti glede vjere	14
„	V.	O ufanju	17
„	VI.	O zlorabi ufanja	21
„	VII.	O ljubavi božijoj	25
„	VIII.	O razlogu Boga ljubiti	29
„	IX.	O načinu ljubavi božije	33
„	X.	O mánah, protivnih ljubavi božijoj	35
„	XI.	O ljubavi prama iskrnjim	38
„	XII.	O kakvoći ljubavi iskrnjeg	43
„	XIII.	O potrebi dieliti milostinje	46
„	XIV.	O načinu dielenja milostinje	49
„	XV.	O kakvoći ljubavi prama iskrnjim	54
„	XVI.	O duhovnih djelih milosrdja	59

Odsjek II, Glava II. O molitvi u obće.

Nauk	I.	Trebamo li moliti?	64
„	II.	Kakova je molitva krepostna	67
„	III.	O potrebi promišljavanja	72

Glava III.

„	IV.	O molitvi gospodnjoj „otče naš“	74
„	V.	O tumačenju „sveti se ime tvoje“	76
„	VI.	O tumačenju „dodji kraljestvo tvoje“	79
„	VII.	O tumačenju „budi volja tvoja“	83
„	VIII.	O tumačenju „kruh naš svakdanji, daj nam danas“ .	85
„	IX.	O tumačenju „odpusti nam duge naše“	88

Strana
„ X. O tumačenju „neuvedi nas u napast" 92
„ XI. O tumačenju „izbavi nas oda zla" 94

Glava IV.

Nauk XII. O pozdravljenju angjeoskom 98

Glava V.

„ I. O vjerovanju apoštolskom 103
„ II. O I. članku vjerovanja 107
„ III. O znamenovanju „vjerujem u Boga" 110
„ IV. O vjerovanju u Boga 113
„ V. O tumačenju „vjerujem u Boga otca" 117
„ VI. O tumačenju „svemogućnosti Boga" 122
„ VII. O tumačenju „stvoritelja neba i zemlje" . . . 128
„ VIII. O stvaranju angjelah 131
„ IX. O stvaranju čovjeka i svrhi mu 137
„ X. O sreći I. čovjeka i iztočnome griehu 142
„ XI. O vjerovanju „u Isukrsta sina jedinoga" . . . 146
„ XII. O znamenovanju „gospodina našega" 149
„ XIII. O znam. „koj je začet po duhu svetom" . . . 154
„ XIV. O znam. „rodjen od Marije djevice" 160
„ XV. O znam. „tih istih riečih" 165
„ XVI. O IV. članku mučen pod Poncijem Pilatom . . 173
„ XVII. O muci Isukrstovoj na duši 180
„ XVIII. O muci Isukrstovoj na poštenju 185
„ XIX. O muci Isukrstovoj na tielu 189
„ XX. O sedam riečih Isusovih 195
„ XXI. O riečih „umro i pokopan" 201
„ XXII. O V. čl. „sidje nad pakao" 205
„ XXIII. O II. dielu „treći dan uzkrsnù od mrtvih" . . 209
„ XXIV. O VI. čl. „uzadje na nebesa" 214
„ XXV. O VII. čl. „Odonud ima doći suditi žive i mrtve" 219
„ XXVI. O razlozih obćeg suda po Isukrstu 224
„ XXVII. O VII. čl. vjerujem u duha svetoga 228
„ XXVIII. O darovih duha svetoga 232
„ XXIX. O plodu duha svetoga 238
„ XXX. O IX. čl. vjerujem u sv. crkvu katoličku . . 244
„ XXXI. O jedinosti, svetosti, katoličanstvu i apoštolstvu
pravе crkve 250

			Strana
Nauk	XXXII.	O dokazu, da te osobitosti samo rimo-katoličkoj crkvi pripadaju	256
„	XXXIII.	O II. dielu devetog članka „svetih obćinu . .	262
„	XXXIV.	O desetom članku „odpušćenje grieha“ . .	269
„	XXXV.	O jedanajstom članku „puti uzkrsnutja“ . . .	275
„	XXXVI.	O dvanajstom članku „vjerujem u život vječni“	279
„	XXXVII.	O nesreći osudjenih u paklu	286

Babukića, hrvatska slovnica, stoji	2 for.	10 nvč.
Bogovića, Pripoviesti	1 „	— „
— Matija Gubec, kralj seljački, drama u pet činah	1 „	— „
— Vinjage	— „	50 „
Botića, biedna Mara	— „	40 „
Dobrovsky-a, Slavin	2 „	60 „
Dubrovnik 1., 2. i 3. knjiga	3 „	60 „
Freudenreicha, Magjari u hrvatskoj	— „	50 „
Giorgića, Hrvati, Srbi	— „	40 „
Hafa, njekoliko spisah o pučkoj zadrugi	— „	50 „
Kačića, razgovor ugodni	1 „	— „
Kampea, odkritje Amerike 1. 2. svaki po 40 nvč. .	— „	80 „
Kiseljaka, Samuil car bugarski, drama	— „	80 „
Klaića, jezikoslovna obuka	— „	20 „
Krešićev hrvatski koledar za god. 1863.	— „	75 „
Kukuljevića, Jura regni croatiae 6 vol.	6 „	— „
— prvostolna crkva zagrebačka	— „	50 „
Kurelca, Fluminensia ili svašta na Rieci	1 „	— „
Kvaternik, histor. diplom. Verhältniss	1 „	40 „
— was ist die Wahrheit?	1 „	60 „
Leptir za godinu 1862.	1 „	— „
Mažuranića, smrt Smail-age Čengića	— „	30 „
Misli o socijalnoj politiki	— „	50 „
Osvetnici I. Obrenov. 30 nvč., II. Vukalović 70 nvč.	1 „	— „
Parčića, hrvatsko-talijanski riečnik	3 „	— „
Pogled na Bosnu	— „	20 „
Pucića, pjesne	1 „	— „
Račkoga, odlomci iz državnoga prava hrvatskoga .	— „	80 „
— viek i djelovanje Ćirila i Metuda II.	2 „	— „
Smodekovo pravo gorsko	2 „	30 „
Spisi saborski 1., 2., 3. i 4. svezak, svaki po 1 for. 50 novč.	6 „	— „
Sundečića, vršitba	— „	15 „
Ulomak iz Porina i Ljubav i zlobe	— „	10 „
Uspomenak na sl. grobničko polje prigodom posvetjenja zastave županije riečke	1 „	— „
Vienac zanimivih pripoviedkah	— „	50 „
Vranjicana, D. J. sveobće izložbe	— „	50 „
Vukotinovića, Trnule pjesme	— „	60 „
Životopis Mirka Bogovića napisao G. S. Deželić . . .	— „	40 „
Jakić, Hrvatski trgovac ili trgovački listar	2 „	—
Kukuljević Ivan, Borba Hrvatah s Mongoli i Tatari historičko-kritička razprava	1 „	— „
B. L. H. Die Rechtscontinuität vom allgem. Standpunkte	— „	60

HRVATSKE

PUČKE PROPOVIEDI.

Dio II.

Troškom

A. Jakića.

Brzotis A. Jakića u Zagrebu.

HRVATSKE

PUČKE PROPOVIEDI,

TUMAČEĆE SVETU ISTINU BOGOLJUBNIH NAUKAH I MOLITAVAH.

Za tisak pripravljene

MILOSTJU PREUZVIŠENOGA, PRESVIETLOGA I PREČASTNOGA GOSPODINA

JOSIPA JURAJA ŠTROSMAJERA,

milosti Boga i apoštolske stolice bosansko-djakovačko-sriemskoga biskupa; nj. kr. apošt. veličanstva pravog tajnog savjetnika, rimskog grofa i pristava papinskoga stola itd.

Dio II.

Troškom

A. Jakića.

U ZAGREBU.

BRZOTISKOM ANTE JAKIĆA.

1862.

Na zahtievanje više gg. predbrojnikah, odredio sam malo krupnija slova za tiskanje II. i III. svezka ovoga djela.

A. J.

Odsjek treći.

Nauk I.

O deset zapoviedih božjih u obće.

U prvih do sada razgovorih tumačio sam vam, bogoljubna braćo! tri kreposti bogoštovne, koje jesu: vjera, ufanje i ljubav, i kazao sam vam mane njima protivne. Govoreći o vjeri, koja je svih krepostih temelj, iztumačio sam vam onih dvanaest velikih istinah, koje su u dvanaest članakah vjerovanja nam za ravnanje sveti apoštoli ostavili. Tumačeći pako molitvu gospodnju *„Otče naš"* kazalo se je svakomu, što se od Boga ufati ima. Ostaje dakle vidjeti, na što nas više, osim onoga, što se je do sada reklo, zadužuje treća krepost bogoštovna, t. j. *ljubav*, koja je najveća. Da uzmognemo djelovati na krstjansku svetu kriepost *ljubav*, potrebito je obslužavati sveti zakon božji, u kome se ljubav zadržaje; zakon bo božji nečini drugo, nego nas samo uči, kako Boga i iskrnjega ljubiti imamo. U zakonu božjem poznajemo očito volju njegovu. U njem poznajemo bogoštovna djela, kojimi ga štovati imamo, da mu ugodimo, a pokazuju nam se opet djela zločesta, kojih se čuvati imamo, da ga neuvredimo i neučinimo se vrednimi pokaranja njegova. Evo koliko je potrebito znati zapoviedi i zakon božji, koj se u njih zadržaje; koliko je potrebito razumjeti ovaj zakon; tko ga je dao, i koja je svrha, kojoj nas vodi, — vidjet ćemo u ovome govoru.

Nije dakle dosta samo znati dužnost ljubiti Boga i iskrnjega, nego je potrebito jošter znati, u čem se osobito uzdr-

žaje ljubav, i da se uzdrži koliko prama Bogu, toliko prama iskrnjemu, što nam se zabranjuje, a što opet zapovieda? Sve nam se ovo u deset zapoviedih božjih kaže, u kojih se zakon božji zadržaje. U ovih zapoviedih zadržaje se sve, što Bog od nas iziskuje. I premda je samo deset ovih zapoviedih, ipak, kako govori spasitelj svieta, svih deset zadržaju se u *dvie* zapoviedi, koje jesu: *Ljubiti Boga iz svega srca vrhu svega i iskrnjega kao sebe sama. In his duobus mandatis universa lex pendet et Prophetae* (Mat. 22.) Zapovied ljubiti Boga tri zapoviedi zadržaje, a sedam zapoviedih zadržaju zapovied ljubiti iskrnjega. I tako postalo ih je deset. Tri zapoviedi, rekoh, zadržaju zapovied ljubavi božje; jer kao što svaki kralj od svojih podložnikah iziskuje vjernost, poštovanje i službu, tako, budući je Bog naš najveći gospodar, iziskuje i on od nas vjernost, t. j. da njega samoga štujemo, njemu se samomu klanjamo, a ničemu drugomu, što *prvu zapovied* sačinjava. Iziskuje polag *druge zapoviedi* poštovanje, t. j. da nepoštujemo samo njegov kip božanstveni, nego još više ime njegovo, neuzimajuć ga nikad u izpraznost, mnogo manje ga psujući, pogrdjujući i za svjedočanstvo laži zazivajući. Iziskuje napokon po *trećoj zapoviedi* službu, t. j. poznanstvo i harnost za neizmjerna od njega primljena dobročinstva, štujući ga štovanjem izvanjskim, osobito po svetkovinah. I ovo su tri prve zapoviedi, koje na samoga Boga spadaju.

Da ljubimo iskrnje kao same sebe, sedmero je potrebito znati: *izkazivati osobitu ljubav.* Prvo prama onim, koji su nas rodili, to se zapovieda u četvrtoj zapoviedi: *„Poštuj otca i mater.“ Drugo* nikoga neuvrediti djelî u kipu njegovomu, zapovieda se u petoj zapoviedi: *„Neubi.“ Treće* nikoga neuvrediti u kipu njegova čeljadeta, što sačinjava šestu zapovied: *„nesagrieši bludno.“ Četvrto* neuvrediti nikoga u njegovu imućtvu, što je opet sedma zapovied: *„neukradi.“ Peto* nikoga neuvrediti riečmi, zapovieda osma zapovied: *„nereci kriva svjedočanstva.“ Šesto i sedmo*, da se neuvredi iskrnji ni srcem,

sačinjava devetu i desetu zapovied: *„nepoželi druga; nepoželi tudje stvari.“* I ovo su sedam zapoviedih, spadajuće na ljubav iskrnjega.

Potrebito je dakle, da svaki krstjanin ove zapoviedi božje dobro nauči i u pameti ih drži, da ih uzmogne obslužavati; da zna, što koja zapovied zapovieda, što li zabranjuje. I tko ih nerazumije, baš ako će ih i znati jezikom izbrojiti, ima se reći, da ih nezna. Tko pako zapoviedi ove božje hoće znati, valja da ih razmišljava i dobro razumije. *Oni su blaženi,* govori sv. prorok, *koji razmišljaju zakon božji. Beati qui scrutantur testimonia ejus* (Ps. 118.)

Ja sam gospodin Bog tvoj, neimaj drugih bogovah izvan mene: jednomu se samomu Bogu klanjaj, njega štuj, njega ljubi. Ovo je prva zapovied božja. Neima dakle više, osim jednoga Boga, komu samomu klanjati se, njega samoga štovati i ljubiti imamo. Zar ima krstjanah, koji se nebi ovomu Bogu klanjali i njega ljubili? Stalno ima ih, koji bogatstvo, razkošja, zadovoljstva i stvorenja više štuju i ljube, nego Boga. Ovako mora svaki krstjanin zapoviedi božje promišljavati i nje u svome srcu uviek uzdržati. *„Ove rieči i ove zapoviedi“* govoraše Bog cielomu puku izraelskomu, *koje danas tebi dajem, neka budu u srcu tvom.* I ako ovo iziskuje od onoga puka, komu dadè zakon straha, mnogo više iziskivati ima od krstjanah, kojim je dao zakon ljubavi i milosti. *Dat ću,* veli Bog, *moj zakon u njihova prsa i upisat ću ga u njihova srca* (Jer. 31.). I sv. Pavao pišući na Korintjane (II. 3.) preporučuje im, *da nauk božji,* koj im je propoviedao, *nebude upisan crnilom, nego duhom Boga živoga, ne u kamenitih pločah urezan, nego u srca njihova usadjen.* Odovuda se poznaje, kolika je dužnost, da svaki krstjanin znade zakon božji, da ga razumije dobro i da ga nosi u srcu svome. Mà kako će znati, kad se neuči, kako će se razumjeti, kada se neslušaju tumačenja nauka krstjanskoga?

Tà samo promislite, o krstjani! da je ovaj zakon Bog

dao, i da je on ove zapoviedi zapoviedio; koliko samo ovo ima vas potaknuti, da se unj zaljubite, i dobro ga razumijeti! Bog je ovaj sveti zakon dao, pa to je dosta, da se svi ganete, da ga sa svom pomnjom učite i obslužujete. Bog je ovaj zakon dao, Bog, o koga mudrosti i pravdi nitko sumnjati nemore, kojega se jakosti i zmnožnosti nitko suprotiviti nemore. Tko će se dakle usuditi opirati ovomu zakonu i prekršiti ove zapoviedi? Zarad najmanjega neposluha, koj se naredbami kralja ili zapoviednika zemaljskoga učini, žestoko se neposlušnici pedepsaju. Što su zapoviednici zemaljski prama Bogu? Kakva li je njihova sila prama mogućnosti božjoj? Jesu jedno ništa, ali ipak se oni zato imaju slušati i njihove naredbe izpunjavati, jer im Bog oblast tu daje i nje za svoje namjestnike postavlja. Ako mi neuzhtijemo Boga slušati, njega se bojati, naredbe njegove iztraživati i podpuno obslužavati, prama komu su kraljevi zemaljski jedno ništa? Ako mi, koji smo crvi zemaljski, blato nevaljalo, nemožemo podnieti, da oni, koji su nam u vlasti, prestupe našu koju zapovied, i ako hoćemo, da nas drugi podpuno slušaju, kako ćemo mi dakle smjeti, bilo u najmanjoj stvari, zapovied gospodina Boga našega, koj nas je stvorio, od koga smo život i sva koja imamo primili, prekršiti?

Dobročinstva neizmjerna, koja nam je Bog učinio, i neprestance čini, moraju nam biti drugo potaknutje, da božanstveni zakon i učinimo i obslužavamo. Kada Bog zakon svoj proglasi, i svoje zapoviedi dadè, ovako reče: *„Ego sum Dominus.“ Ja sam gospodin*, čime nam svoje gospodstvo, svoje veličanstvo i svoje mogućstvo očitovà; hotijući nam pako svoju neizmjernu dobrotu očitovati i ljubav našu k sebi pritegnuti, nastavi: *„Deus tuus.“* Ja sam *Bog tvoj.* Doista je naš Bog, koj nam zakon svoj daje, Bog dobrostivi, sladki, milosrdni i blagodarni. Najposlje spomenu i dobročinstva, koja nam je učinio: *„Qui eduxi te de terra Aegypti.“* Ja sam gospodin Bog tvoj, *koj sam te izveo iz zemlje Egipta*, iz sužanjstva grdnoga; i premda se ovo razumieva o izbavljenju tjelesnome puka izrael-

skoga iz sužanjstva, razumieva se ipak i o našem izbavljenju iz sužanjstva vražjega, po muci i smrti gospodina našega spasitelja Isusa; zato smo mi još više dužni toli milosrdnoga gospodara slušati i njegove sv. zapoviedi obslužavati.

Kad je Bog dao ove zakone? vi pitate; ter zar su ljudi prije bez zakona bili? velite. Ja vam odgovaram, da je Bog od onoga časa, od kada je čovjeka stvorio, dao mu i svjetlost naravnu, po koj dobro od zla razaznati more. A ovo je onaj naravni zakon, koj su svi ljudi dužni u svako vrieme obslužavati. I dok čovjek nesagrieši, podpuno će zakon ovaj poznavati i po njem se vladati. Zar mu je radi grieha, buduć nemarnomu, pomrčala posve u grudih ona svjetlost naravnoga zakona, po kom se imadjaše vladati? Zakon dade napisan i htjede, da se isti zakon naravni na kamenite ploče ureže, da se tim nezaboravi. Ne zato, kao da ovi zakoni nebiahu više u srcu ljudskom upisani, već zato, jerbo ljudi od svojih zloćah zasliepljeni nehtjedoše ga više u sebi poznati. Stavljen dakle bi taj zakon pred oči njihove, da se usile poznati ono, što bi jur u njihovih dušah upisano, i da se upravo po volji božjoj vladaju.

Ovaj upisani zakon jest onaj isti, što ga Bog dade Mojsiji pred cielim pukom Izraelskim medju pucnjavom strašnih gromovah i sjevanjem naglih munjah na gori Sinaj; buduć pako da se je puk ovaj za to pripraviti morao, postio je 40 danah, prije tri dana morao se je od svih ljagah osloboditi, k ženam pristupiti i gori ovoj približiti se nije smio, da nam time dokaže, kolikim poštenjem, da se ovaj zakon prima i kolikim strahom i poniznostju ima se obslužavati ono, što Bog naredjuje.

Buduć da smo sada vidjeli da je potrebno zakon božji naučiti i znati, i da ga je Bog sam dao, zato valja jošte znati, koja je to svrha, kojoj nas on vodi i, koju će korist imati krstjani, ako podpuno budu zakon ovaj obslužavali.

Svrha, kojoj nas zakon božji vodi, jest, da nas srećne i čestite učini; to svjedoči okrunjeni prorok duhom božjim nadahnut, govoreći: *Zakon božji jest neoskvrnjen,* on k ravnoputju

dušu vodi, pametnimi čini sinove, veseli im srca, prosvjetluje razum, oda zla ih čuva, te zato i veli: *Božje zapoviedi imaju se više želiti i bolje čuvati, nego zlato, biser i drago kamenje.* Evo kolikomu dobru vodi zakon božji! — *Ma to nije dosta,* nadostavlja on govoreći: „*In illis custodiendis retributio multa,*“ *nego će veliku plaću, mnogu nadarbu imati onaj, koj zapoviedi božje obslužava. Ova plaća bit će tako velika,* govori sv. Pavao *da ju niti oko nije vidilo, niti uho čulo, niti srce ikada poželilo.* Bit će plaća, gledati najme uvieke lice božje, kraljevati s angjeli u kraljestvu božjem, uživati u nebu pokoj, razkošja i dobra neizmjerna. Dakle zapoviedi božje, koji neobslužuju, žive u sliepostì, nikada mira nejmaju, sve gube, nesrećni su na ovome i na drugome svietu, gdje ćedu se s vragovi u paklu vavieke mučiti.

Krstjani moji! mislite na obadvie ove strane, na korist i na dobro, koje ćete zadobiti obslužavajuć zapoviedi božje; mislite opet i na zlo, u koje upadate nje neobslužujući.

Ego sum Dominu Deus tuus... Non habebis Deos alienos coram me.“ (Exod. 20.) itd.

Glava VI.

Nauk II.

Prva je zapovied božja, poznavati jednoga Boga i njemu se samomu klanjati. U ovom nauku dokazuje se dužnost, Bogu se klanjati i način, kako ga štovati imamo.

Tri zapoviedi, kako smo jur u početku rekli, sačinjavaju zapovied, ljubiti Boga; a *sedam* opet, ljubiti iskrnjega. Promatrajmo indi zapoviedi prve ploče, koje na samoga Boga spadaju, osobito pako prvu zapovied. — U ovoj prvoj zapo-

viedi nam govori Bog, kao pravi gospodar; poslušajmo ga dakle strahom i poniznostju. *Ja sam,* veli on, *gospodin Bog vaš, koj sam vas iz sužanjstva Egiptonskoga izbavio. Nemojte imati drugoga Boga izvan mene jednoga. Nepravite kipovah da im se klanjate, meni se samomu klanjajte, jerbo ja sam sám Bog, Bog jakosti, svoje poštenje čuvajući, koj pedepsujem (kaznim) griehe otacah vaših do četvrtoga koljena; Bog milostivi, koj daruje svakim dobrom one, koji me ljube i zapoviedi moje obdržavaju.* (Exod. 20). Dvoje nam dakle zapovieda Bog u ovih riečih: jedno, da mu se klanjamo i da ga štujemo; drugo, da ovo klanjanje i štovanje njemu samomu izkazujemo. Prvo ćemo tumačiti u ovom nauku, a drugo u drugom. Promatrajmo dakle u ovom govoru, 1) dužnost Bogu se klanjati; 2.) način, kako mu se klanjati i 3.) kad ovo činiti imamo.

Kao što nije bilo potrebito, da nam Bog zapovieda, da ga ljubimo, jer u sebi vriedan svake naše ljubavi, ljubiti ga imamo iz neizbrojnih uzrokah: tako isto nije bilo potrebito, da nam on zapovieda, da mu se klanjamo, jer ovo je prva i najveća dužnost stvorenja razložitoga prama svomu stvoritelju. Ništanemanje, da nas probudi iz onoga zaboravljenja u koje nas naši griesi i k zlu prignutje vuče, u čem se lahko zaboravljamo naših dužnostih toliko potrebitih: nastavio je Bog dužnost naravnu ovom zapoviedju: *„Klanjaj se gospodinu Bogu svomu.“*

Što je to klanjati se i, u čem se ono zadržaje? *Zadržaje se,* govori sv. Toma, *u djelu bogoštovnom, po kom se stvorenje ponizuje i gospodina Boga stvoritelja svoga štuje, poznavajući ga kano svoj početak i svrhu, kano gospodina i gospodara svih stvarih.* Klanjati se Bogu čini, da ga ponizno poznajemo kano bitje najveće, kao najvećega gospodara, koj sve stvari po svojoj volji upravlja; zatim da je on, komu su svi stvorovi podložni i volju mu izpunjavaju; koj je dostojan svake slave, svakoga poštenja, prama komu smo mi svi ništa.

Promišljavajući ovo često moj sv. otac Franjo, uzdišući

više putah, zavikavaše: „*Tko si ti o Bože i tko sam ja? Ti si tako velik, a ja tako malen. Ti si stvoritelj svega, a ja jedno nevaljalo stvorenje. U tebi je sve, a u meni nejma ništa: kako dakle ja, koj sam jedno ništo, smijem stajati pred tobom, koji si tako velik gospodar?*“ Evo dakle prostih riečih velikoga onoga svetca, u kojih je iztumačeno, što Bog hoće od nas, kad nam zapovieda, da ga poznajemo i njemu se klanjamo. Poznajući veličanstvo božje, poniziti se imamo i promatrati, da smo ništa. Poznati imamo da u svem od Boga zavisimo i u njegovih rukuh da je sve što trebamo; da je on sve, a mi ništa, i za ništa spodobni i ničesa vriedni. Njemu se u posvetilištu prikazivati imamo, što će reći, Bogu se klanjati; jer bez ovoga biva naše štovanje izprazno, niti se bez njega pravi njegovi štovaoci nazivati možemo.

Prvi, koji su zanijekali Bogu ovo poklonstvo i poniženstvo, bili su naši praroditelji Adam i Eva. Poslje kako je Bog stvorove stvorio, i poslje kako ih nadario tolikimi darovi, milostmi i poznanstvi, postavi ih u raj zemaljski, davši im jednu jeditu zapovied da se zabilježenoga stabla neokuse, zapretivši im, da će ako ga se okuse, sreću u kojoj se nalaze izgubiti i u nesreću pasti. Bogu je svejedno bilo, ili oni od toga stabla jeli ili ne, niti je za drugo dao zapovied, nego samo, da mu se poklone, nju obsluže i njega za svoga gospodara a sebe pako za sluge njegove priznadu. Voćka ova bijaše dobra, nu posluh Boga bio bi još bolji; bila je liepa, nu Bog ju je bio gospodar zabraniti i oni su zabranu božju bili dužni izpuniti. Sve ovo znajući prvi roditelji, prestupiše ipak zapovied te sebe i nas u zlo obališe. Vidite dakle, dragi krstjani, koliko je zlo neklanjati se i nepodlagati Bogu velikomu! Mi zavisimo u svem od Boga, Bog nam je život dao, i iz ništa nas stvorio; stvorio nas je tako izvrstne, da smo na sliku i priliku njegovu. Njegova je volja, da živimo. Odkupio nas je sužanjstva grieha i vraga prolitjem krvi svoje, podnašanjem prežestokih mukah, i izgubljenjem vlastitoga života, tako nas je dakle milostivo

sebi posinio. Buduć pako, da narav ista uči, da sin štuje svoga otca, od koga je život naravni dobio; koliko nas više narav nukati mora na štovanje i slušanje božanstvenoga stvoritelja, koj nam je dao bitje duhovno i razložito i toliko nas izvrstne učinio? On nas je sebi podobne učinio u duhu, davši nam razum, slobodnu volju i razlog (sud), da upoznamo dužnosti, kojimi ga hvaliti, štovati, njemu se klanjati i hotenja njegova izpunjavati imamo.

Ovo imamo činiti ne samo, što nam je bitje izvrstno na svoju sliku dao, nego što nas u njem uviek i uzdržaje. Da se okrenemo i vratimo u prijašnje ništo, iz koga nas je Bog stvorio, nije potrebno, da Bog uništenje naše voljom svojom odredjuje, nego je dosta, da nam samo desnicu svoju djelujuću na naše bitje uzkrati, i umah bi nas nestalo. Odovuda pripoznajte veliko njegovo dobročinstvo. Kad nas Bog u našem bitju uzdržaje, biva, vele bogoslovci, kao da nas neprestano stvara. Pomislite si, dragi krstjani, da bi tkogod od nas koga izveo na visoku kakvu kulu, ûžem mu svezao mišice, pa ga visećeg u ruci držao; ovomu, da se strmoglave i satre, nije potrebno od ozgor porinuti ga, nego ga samo iz ruke pustiti. Tako, da se mi uništimo, netreba, da Bog to uzhtije, nego je dosta samo, da nas uzdržavati prestane. Što bi dakle mi učinili, da bi vidili život svoj tako visiti u ruci, koj bi ga strmoglaviti i satrti mogao? Bi ga molili, da nas nepusti, nego uzdrži hvaleći njegovu dobrotu, a ne bi ga sigurno psovali i ružili. Ako bi ga pako psovali i grdili, što bi bilo? Bilo bi zlo i naopako, je li? Na takvu neharnost i zloću mi dopiremo, kada nepoznajemo božanstvenoga svoga dobročinitelja i njemu se neklanjamo; kada griešimo, i uvredjujemo onoga, koj naš život uzdržaje. Ah nebudimo tako neharni u napred i zločesti prama Bogu svomu!

Da se latimo ovih zapoviedih i za nje skrbimo, Bog nam pred oči stavlja dobročinstva i čudesa svoja, koja je počinio za korist našu. *Ja sam gospodin Bog vaš, koj sam vas izveo*

iz Egipta i izbavio iz sužanjstva. Nije samomu puku židovskomu učinjena ova milost tjelesno, nego i nam krstjanom učinjena je duševno i to još višjim trudom, nego njim. *Oslobodjenje puka židovskoga iz Egipta,* govori Apoštol (1 Kor. 10), *bila je slika onoga oslobodjenja, što ga je učinio nam krstjanom naš Bog.* Sužanjstvo židovsko koliko mu drago tužno i žalostno bilo, jeste samo sjena onoga sužanjstva, u kom smo mi boravili. Mi smo po muci, smrti i krvi neprocienjenoj gospodina našega Isukrsta bili oslobodjeni prečvrstih lanacah grieha i pretužna njegova sužanjstva. Nam je dakle Bog izkazao veće milosrdje i učinio veće dobročinstvo. Koliko je dakle milosrdje, koliko je dobročinstvo učinio odkupivši nas? Velika su dobročinstva stvorenje i uzdržanje naše; nije se Bog ovdje ništa trudio, samo je zapovjedio, a mi i sve ostale stvari s nami jesmo stvoreni. „*Ipse dixit et facta sunt.*“ Da nas pako odkupi, neizrečene trude i neizmjerne muke imao je podnieti; izgubio je poštenje, krv prolio, život za nas pogubio. Ako smo mu dakle dužni štovanje i službu izkazivati, što nam je bivstvo dao i u njem nas uzdržaje, te ga ništa nestoji; koliko smo mu više dužni radi odkupljenja, koje ga je toliko stalo? — — Ah doista, dragi krstjani! držite, da vi sami i sve što imate, nije više vaše, nego onoga, koj vas je neprocienjenom cienom odkupio. Štujmo dakle, slavimo i služimo mu poniznostju, kao najvećemu gospodaru! nosimo ga ljubavju u srcih svojih! On je naš gospodar, a mi smo njegovi sluge. On je naš božanstveni Otac, koj nas je milostju svojom preporodio, da smo sinovi njegovi postali. Mi smo njegova baština, njegov puk odabrani i po krstjenju smo mu sasma posvetjeni. Ovo su, dragi krstjani, poglaviti uzroci, porad kojih smo dužni Bogu se klanjati.

Kako se ima ova zapovied, *Bogu se klanjati i njega štovati,* izpunjivati? Je li dosta samo koljena i glavu prigibati; po zemlji se prostirati kad se u crkvu ulazi, kad se sveta misa sluša, ili samo govoriti: „Moj Bože ja ti se klanjam?“ — Ah znam, znam, da mnogi krstjani misle, da su podpuno ovu

zapovied poklonstva i štovanja božjega izpunili, ako su se samo izvana kao takvi pokazali! — ali se takovi grdo varaju, jer to nije dosta. Bog je u nas dva bitja stvorio i obadva uzdržaje: jedno izvanjsko, a drugo nutarnje t. j. tielo i dušu; zato smo ga dužni iz obadva ova bitja štovati, dušom naime i tielom, ne pako jednim bez drugoga. Kada su dakle djela bogoljubna izvanjska, kojimi Boga štujemo, združena s nutarnjimi djeli duhovnimi t. j. živom vjerom, gorućom ljubavju srca i stalnim ufanjem? Kad se duša nalazi nakitjena milostju božjom? —

Odgovaram: Kad se Bog čistim srcem i dušom, koja je bez grieha, štuje, onda se veli, da je pravo poklonstvo i dobro štovanje. Ako se mi, Bogu klanjajući i njega štujući izvanjskimi djeli, nalazimo u duši griehom zakaljani i porad grieha u zavadi s Bogom, onda su naša klanjanja Bogu ništetna, naše zvanje nije kod njega primljeno i naše je štovanje nikakovo.

Negleda pako Bog samo na izvanjska štovanja, kao poglavari svjetovni, nego više na srce naše gleda. Srce dakle i dušu, koja je poglaviti dio čovjeka, traži i hoće, da ju poniženu vidi pred svojim veličanstvom. Kada dakle Bog zapovieda, da ga štujemo, neiziskuje toliko držanje tiela, koliko ćutjenje duše; i kakogod tielo poniznost i poklonstvo izkazuje, hoće, da tako skupa srce i duša isto oćutjuju.

Što, kada je tako, izpitivajmo sada, kako se ova zapovied božja u klanjanju i štovanju sastojeća izpunjuje? — Najprije pogledimo, kakovi su izvanjski znaci štovanja? — Jesu: duboko štovanje, i drugi dozemni bogoljubni nakloni tiela, koji se čine pred presvetim sakramentom u crkvi bez mise ili kad se sveta misa sluša, ili pako kod kuće pred kipom veličanstva božjega. Ali, oh Bože! u najvećoj pobožnosti i sklonosti tiela što često vidjamo! ulazi se u crkvu i jedva se polovinom koljenah napravi naklon; njeki kleče na jednome koljenu, a drugo izpravljeno drže; njeki jedva klekne, i odmah ustane, te se po crkvi amo tamo sbriva. Pred Bogom stoji se takvom slobo-

dom, tolikom bezobraznostju, ili da bolje reknem tolikom oholostju, kolikom se nebi niti pred jednim malim poglavarom zemaljskim stajalo. Zar je takav način klanjati se kralju i stvoritelju neba i zemlje?! Bi ste li stali tako malo poniženi i sabrani, da se pokažete svomu kralju? Zar na takovi način mislite, da se klanjate Bogu i štujete dostojno svoga stvoritelja, pred kojim drhtju iste oblasti nebeske?

Ako iz izvanjskih naših poniženstvah i štovanjah počnemo nutarnja srca i duše izkušavati, koja navlastito Bog od nas iziskuje, koliko veći razlog imat ćemo da se zastidimo? Kaki smo u nutra, kada se il u kući il u crkvi Bogu klanjamo i njega štujemo? Ulazi li odmah u srce naše poštenje, vjera i ljubav prama neizmjernomu onomu veličanstvu božjemu, koje se od nas iziskuje? Ponizujemo li se odmah srcem i spoznajemo li svoje ništo, izpoviedajući, da smo nedostojni stati pred tako velikim gospodinom? Je li se sve ono čini, što nam govori duševnost naša? Ah! ništa se od ovoga nečini, nego sve suprotivno biva! Ako se tko klanja Bogu, to čini samo poniženjem i prigibanjem tiela, ne pak iz duše ol iz srca. Prigiblju se koljena i glava, a duša ni nećuti, nit se neprobudjuje pred neizmjernim veličanstvom božjim, nit se nenapunjava svetim strahom prama Bogu, pred kojim isti angjeli drhtju! Ovo nije klanjanje, koje Bog od nas iziskuje i koje smo mu mi dužni izkazivati. Bog je duh, zato hoće da mu se u duhu i istini klanjamo, a ne samim tielom.

Da se Bogu klanjate u duhu i istini spomenite se onoga, što sam vam na dugo tumačio, govoreći o trih krepostih bogoslovnih, vjeri, ufanju i ljubavi. „*Ovimi osobito*, govori sveti Augustin, *Boga štujemo i njemu se klanjamo.*“ Kada se dakle stavite pred Boga, da mu se poklonite, probudite u sebi djelo vjere, izpoviedajući, da je Bog najveći gospodin, gospodar svega, stvoritelj svih stvarih i o kome svaka stvar visi; vjerujući, da je Bog jedan u bitju a trostruk u osobah, koj je, kao otac božanstveni, sina svoga na zemlju poslao, da nas odkupi; i da

je muku podnio i umro za naše spasenje. Očitujte, da ćete ove i sve ostale crkvi predane istine vjerovati, jerbo ih je od Boga dobila, koj niti prevariti, niti prevaren biti može, i budite za obranu ovih istinah pripravni istu krv proliti.

Pristupite i učinite djelo ufanja, klanjajuć se velikomu Bogu svomu, početku svakoga našega dobra i izpoviedajući, da ćete cieli u njem biti i ufati se u njegovo neizmjerno milosrdje i dobrotu; on će vam po dostojanstvu svoga sina dati milost, po kojoj djelujući djela dobro, učinit ćete se vrednimi slave vjekovite. Najstalniji pako uzdržite se u ljubavi božjoj, koja je treće i najveće djelo kreposti, jer je ona Bogu najdražja i najveću moć štovanja zadržaje. Izpovjedite, da ga cielim srcem ljubiti hoćete, jer je neizmjerno dobar; veselite se njegovim neizmjernim izvrstnostim i njegovim slavam, koje mu se daju sada i davat će se uviek od angjelah i od svih svetih; istinitim srcem izrazite mu ćuti svoje, najme, da volite i najdražju stvar prije izgubiti, nego njegovo prijateljstvo; da ste pripravni za njega radje isti život žrtvovati, nego ga ikakvim griehom uvrediti. Ovo su, dragi krstjani, djela, kojimi se Bog pravo štuje i kômu se njimi klanja.

Ako se toliko, otče, iziskuje, reći ćete, kako ćemo mi to moći izpuniti? Valjalo bi, da svaki posao ostavimo, i svaki dan dolazimo u crkvu, te da stavivši se ondje pred Boga, uzmognemo djelovati ova krepostna djela, kakono mogu redovnici, bogataši i ini koji posla neimaju? Trgovci vele, da od jutra do mraka u svojih dućanih stajati moraju; a drugi opet, da poslove takove izvršivati imaju, bez kojih nije moći živiti. Ah, ljubezni krstjani! Svi vi jednu pjesmu pjevate. U svakome poslu tičućem se duše, zabavljeni ste, nikad neimate vremena, da djela krepostna činite. Zar vi cielo vrieme ob dan samo u svojih poslovih gubite? Nek su vaši poslovi koliki mu drago, nek se trudite od jutra do mraka, ništanemanje ipak se morate klanjati Bogu svomu ovimi bogoljubnimi djelî, svejedno ko i oni koji su bez posla. Nije potrebno, koji se hoćedu Bogu kla-

njati, da naviek u crkvi stoje; jer vjera vas uči, da je Bog na svakome mjestu, da je uviek kod vas, da vas uviek čuje i sva djela vaša vidi. Ovo božanstvo ima vas dakle silovati, da neučinite nikada ikakva djela, koje bi prečiste oči božje uvrediti mogle; zatim, buduć da vas svagdje vidi i čuje, klanjajte mu se ponizno u duhu i istini. Tko vam ovo zabranjuje, na svakome mjestu i u svako vrieme činiti? Tko vam zabranjuje, da, kada radite na polju, ili ste u dućanih, ili u kući opremate si posle, ili ležite u postelji, da neuzdignete kadkada pameti k Bogu, da se ponizite pred njegovim neizmjernim veličanstvom, izpoviedajući, da ćete u njega vjerovati u njega se ufati i njega ljubiti?

Evo, kako se lako u svako vrieme i na svakome mjestu morete Bogu klanjati djelovanjem dielah bogoljubnih, koja su i sveti djelovali, te tako sveti postali. Toliko je od njih, koliko i od vas bilo zabavljeno u dućanih, u poslu i u trudu, pak su ipak sried tolikih poslovah vremena našli u kom su pamet i srce k Bogu dizali i njemu se klanjali. Tako morete i morate i vi činiti.

Ako uzpitate, da kada to činiti imamo? Ja vam odgovaram, da bi to neprestano bilo vaše djelo. Jer kao što nas Bog sveudilj u našem bitju uzdržaje, i nam u svako vrieme neizbrojne milosti i dobročinstva čini, tako i mi bismo mu se morali sveudilj klanjati iz zahvalnosti, ko što to sveti na nebu čine. Buduć pako da se u mnogih smetnjah nalazimo, i mnoge brige ovoga svieta pamet našu taru, nemoremo ovo tako točno izpunjavati; zato ću vam ipak kazati vrieme, u koje smo osobito dužni to činiti. I ovo je *treća* stvar, o kojoj sam naumio ovdje govoriti.

Ovo smo dužni osobito jutrom činiti, dok smo još u postelji i novimi krepostmi za djelo ojačeni; neće Bog da ga se zaboravimo, već, čim se probudimo, hoće da na njega misli naše budu upravljene i da mu se poniznim srcem poklonimo; da užgemo vjeru, ufanje i ljubav prama njemu; da se oboru-

žamo znamenjem svetoga križa; da mu zahvalimo što nas je ob noć sačuvao te molimo vruće, da nam i budući dan neuzkrati svoje pomoći, kadno smo dužni bez ikakova grieha i nesreće dan proživiti. Prikažimo mu sva svoja djela i trude; tko može neka sluša svetu misu prikazujući u njoj sama sebe Bogu. I u večer, svaki krstjanin, ako i malo ima bogoljubnosti, to isto mora činiti.

Ovo, što sam vam dosada govorio, služi za sve u obće, ako se ikoliko hoće prva zapovied božja jutrom, večerom i u koje drugo vrieme izpunjavati. Zar se bogoljubni krstjani nezadovoljuje samo u ova vremena Boga štovati? Nasljedujmo i mi, i nebudimo tako ladnokrvni u štovanju Boga našega, koj je toliko dobar i blagodaran prama nam. Nebudimo, kao što mnogi krstjani, ako su toga imena još vredni, koji, kano živine nerazumne ustaju u jutro iz posteljah i idu na poso bez da se s Boga spomenu i njemu se pomole. Tako dan sprovadjaju, tako opet natrag u postelju idu. Ah, a koliko je takovih, koji tako zlo dneve i mjesece probavljaju!

Ah, ljubezni krstjani, nebudimo i mi takovi odsele, ako smo dosada takvi i bili! Ne gospodine Bože! nikada nećemo tako neharni biti; nećemo ni jedan dan propustiti, da se više putah tvoga veličanstva i dobrote nesjetimo i ponizno ti se nepoklonimo. Izpoviedamo, da si sam jedini i pravi Bog svemogući, svake stvari ljubki početak i svrha, neizmjerno milosrdan i u svojih obećanjih prevjeran. U tebe se samoga ufamo i od tebe samoga čekamo svako dobro na ovom i na drugom svietu. Ti si največe dobro, sam ljubavi dostojan! Tebe ćemo samoga ljubiti na ovome svietu, da te tim više uzmognemo ljubiti, hvaliti, klanjat ti se i slavit te poslje s tvojimi blaženimi u vjekovječnosti!

Nauk III.

Bog hoće, da se njemu samomu klanjamo. „Non habebis Deos alienos coram me.“ (Exod 20.)

Poslje, kako je Bog govorio naredjujući prvu ovu zapovied, da je najme on gospodin i gospodar o kom posvema zavisimo; da je on onaj, koj nas je oslobodio iz tužnoga sužanjstva naših neprijateljah, nastavi i reče: da nevjerujemo i neštujemo drugoga Boga, izvan njega samoga: *„Nejmaj drugoga Boga izvan mene.“* U evangjelju pako nastavlja gospodin Isukrst: *„I ovomu samomu Bogu služi.“* U Boga dakle samoga staviti imamo svu svoju vjeru, staviti sve ufanje, i svu ljubav prama njemu upraviti. Bog od nas iziskuje, da ga samoga izpoviedamo, u njega da ufamo, i iz svega ga srca ljubimo: ali ni ovo nije dosta, već hoće da se ova vjera, ovo ufanje i ova ljubav nerazdjeljuje na više stranah, nego cjelovita da se k njemu samomu upravi; jer je on sam Bog. Tko ju pako razdieli na više stranah, onaj si pravi više Bogovah i jednomu samomu se neklanja. Vrhu ovoga ću dakle ovdje govoriti, najme: da Bog hoće da se njemu samomu klanjamo.

Da se ova zapovied bolje potvrdi, odmah nastavi Bog prietnju, govoreći: *„Ja sam Bog snažni i brižljivi za moje poštenje, koj karam zloću otacah u njihovih sinovih tja do trećega i četvrtoga koljena* (Knj. Izh. 20.) Ma zašto se Bog prieti, da će tako oštro pokarati prestupljenje ovih zapoviedih? Zato jer je brižan za svoje poštenje, te on, kao stvoritelj i gospodar svih, hoće, da ga samoga štujemo, samomu se njemu klanjamo; niti more podnieti, da se štovanje, njemu samo dostojno drugomu komu daje, ili pako s drugim, da se dieli. Zato najviše i najčešće preporučuje: *„Non habebis Deos alienos.“ Nejmaj drugoga Boga.* Rimljani, stari neznabožci, premda su na toliku sliepoću došli, da su lažljive bogove svih narodah što-

vali kao svoje vlastite, ipak pravoga Izraelskoga Boga nikada neštovahu, što je upravo dokaz, da u družtvo s nijednim nestupa, niti svoje štovanje hoće s kime da dieli. I doista, Bog toliko brani svoje poštenje i zato ga s drugim nedieli, *„da lakše*, kako govori sv. Ambrozij, *trpi jednoga neznabožca i nevjernika, nego krstjanina u štovanju razdieljena.“ „Tolerabilius judicat infidelem integrum, quam fidelem divisum.“* Jerbo manje biva uvredjen od neznabožca, koj ga nimalo nepoznaje, nego od krstjanina, koj poznajući ga i klanjajući mu se, ipak razdjeljuje opako svoje srce na više stranah, te Bogu i stvorenju jednako služi. Ah koliki je broj ovako razdieljenih krstjanah! Koliko ih ima, koji nuz pravoga Boga i krivoga štuju? Bog zaklinje i preporučuje svakomu: *Non erit in te Deus recens.“* — *Nejmaj Boga novoga* (Pjes. 80) Al se ovo božje zabranjenje nesluša, već si svaki po svojoj ćudi novoga boga izmišlja te ga štuje, njemu se klanja i njemu služi.

Ali što to govorite otče? reći će vas koje, vi nas uvredjujete, ako nas držite za sliepe kao prijašnje neznabožce, te da si izmišljamo krive bogove i nje štujemo. — Tako jest, i opet potvrdjujem tako jest. Krivi se bogovi izmišljavaju i štuju, a pravi ostavlja. Koji su to krivi i novi bogovi? Množina ih je, i jesu: prignutje na zlo, kojemu služite i prokleti griesi, radi kojih gubite vjekovječno spasenje svoje; jesu ona stvorenja, kojim se suprot volji božjoj klanjate. Dakle zla prignutja, koja u vas kraljuju i kojim se popušćate, i griesi, koje činite, jesu krivi novi bogovi, kojim se ostavivši pravoga Boga, proti njegovoj volji klanjate. Jer što je drugo neznabožac i klanjaoc krivih bogovah, nego ostavljatelj pravoga Boga a priljubitelj stvorenja. I to je ono što sveti otci vele, da je grieh smrtni. Svaki dakle smrtni grieh jest krivo klanjanje i neznabožtvo, Tko grieši, više cieni ono, radi česa grieši, nego Boga, od koga po griehu odstupljuje. Tko grieši, neće Boga da poznaje, nego ga zametava i od sebe odbacuje, a griešnim stvorovom se obraća, štuje ih i njim služi.

*

Ova se istina potvrdjuje činom i primjerom. Nije li krivoklanjaoc onaj oholica, koj se ponosi i diči svojom ljepotom bogatstvom i mudrostju, kojimi si krivoga boga stvara, misleći da sve učiniti more, te pogrdjuje ostale zato, da mu se podlažu i da ga štuju? Nije li krivoklanjaoc onaj lakomica, koj, da si sgrne blago i steče imanja, daje cielo srce, a blagu svieta ovoga posvetjuje sve svoje brige, želje i ljubav? Kako bi taj mogao držati i štovati Boga, ako cielu dušu svietu preda? *Grlo i trbuh*, govori apoštol, *jest Bog proždrlih.* *„Quorum Deus venter est.“* Jer za drugo se niti nebrinu niti misle na što, do samo, da se nažderu i napiju, kao da su zato na ovaj sviet došli. Onim nečistnjakom i onim nečistnicam, koje se poganstvu bludnosti i njezinim nasladnostim podaju, Bog je poganstvo i bludna nasladnost u kojoj si dušu truju. Priznajte dakle, dragi krstjani, svoju manjkavost, ako ste u nju upali, ter se zastidite i protrnite u srcih svojih radi tolikih opačinah. Koliko imate grieha i zlih prignutjah, kojim sužnjujete; toliko izmišljate i štujete krive bogove, pravoga pako svoga stvoritelja pogrdjujete. Koji u srdjbi i ljutosti gorite, vaš je Bog srdjba i ljutost. Koje nenavidnost grize ili se žaloste vrhu dobra iskrnjega, otih je Bog nenavidnost. Koji kradu i nepravdu čine, Bog jim je nepravda i stvar ukradjena. Momak i djevojka, koji vodi dragovanje, jesu jedno drugomu Bog; njihovi nevaljali i sramotni govori, misli nečiste, poganske požude, drpanja, ljubljenja i ostale pogrde, koje medju njimi bivaju, jesu njihovi bogovi. To isto spada i na ostale griehe svieta, kojimi se Bog pogrdjuje, a vražja volja izpunjuje.

Ovo je pako ono, što liepo razlaže sv. Augustin u pjesmi (96 i 73). Piše on, da su oni angjeli odmetni, koji se sada vragovi zovu, hotili smaknuti gospodarstvo božje i na prestolje se njegovo uzdignuti; poslje pako, kada su bili u muke paklene strovaljeni, da su svu pomnju i brigu na to obrnuli, da svoju oholost sliede, Bogu poštenje oduzimlju i učine, da ih ljudi štuju. Pa buduć, da je u najstarije doba grieh Adamov osta-

vio znakove i posljedice u ljudih, a navlastito što se tiče izkvarenosti uma i volje, koja na to dovede pokolenje čovječansko, da se krivim bogovom klanjati poče; gdje dakle pitam ja sliepoća veća od ove? Ako promotrimo tek vremena, neće nam mučno biti sve ove bezumnosti spoznati; ta u istih bezbožnjacih, koji išto valjaniji razum i sud imadoše, upoznaše odmah da je to izprazno, ništetno i sliepo bogoštovje; zato krstjanom, koji štovanje svetih slikah za izprazno i sliepo bogoštovje drže, odgovaram, da se oni neklanjaju i neštuju samo tim spoljašnim znakovom, već da se klanjaju duhu i štuju duha, koj te znakove ili kipove oživljuje, i koj iz ljubavi prama nam iz njih govori. *„Non colebant idola sed daemoria“* veli sv. Augustin. I to je bila druga uvreda i pogrda, kojom nečisti duh po ljudih Boga uvriedi.

Uvreda ova mnogo je izopačenija i u sljedbi mnogo gorja od prve; jer iz ove je poteklo poznanje krivoboga t. j. vraga; njega štovahu, njemu se klanjahu, posvetilište mu prikazivahu, služahu mu i njegovû se strašnû sužanstvû podlagahu. Najposlje satrvši se sila vražja krepostju muke našega predobroga spasitelja Isusa i prosvjetlivši se sviet propoviedanjem vjere naše svete krstjanske, ukinu se listom opako štovanje vraga, izčeznù kumirstvo (krivobožtvo), kojim se štovahu vragovi. Nu, što učini neprijatelj pakleni? On neprestade ni opet od opačine svoje; na mjesto onih kipovah, uzdiže stvorove u kojih ljudi grieše, jerbo sebi tajne idole (krivoboge) predstavljaju, njim svoje misli posvetjuju, svoje želje, ljubav, svoje duše i druga nutarnja srca svoga daju, što bi sve imali samomu Bogu davati, kad bi podpuno njegov sveti zakon obslužavali. Oh! koliko je na ovaj način vrag zasliepio i prevario! koliko ih je od Boga odvratio po gresih i po ljubavi za stvorovi na svoje opako štovanje navratio!

Nejmaju se dakle neznabožci zvati i krivoklanjaoci sami prijašnji narodi, koji štovahu očite kipove i njim poštenje božje davahu, nego za takove imaju se držati i zvati i svi krstjani

griešnici po riečih sv. Augustina (unusquisque, quod veneratur et cupit, hoc illi Deus est) t. j. *što tko želi, što tko štuje, ono mu je Bog.* Doista, što tko želi, što tko štuje, što tko ljubi preko zakona božjega, zarad česa tko grieši, ono je Bog njegov, ono je njegov idol (štatuetta krivoboga) dragi. Koliko dakle iste vrsti idoloklanjaocah ima i istih krstjanah? Ove, ove dakle dragi krstjani idole nesrećne odbacite od sebe, ako nećete da se držite i zovete neznabožci i idoloklanjaoci. Zar će se moći ikada pravedno reći, da štuje jednoga samoga Boga onaj krstjanin, ona krstjanka, koji toli lako volju Božju pristupljuju, koji vole ugodit stvorenju, nego samu stvoritelju; koji vole nepravedan dobitak imati, svomu grlu, svomu tielu nasladnosti davati, svojoj srdjbi, svojoj zloj ćudi ugoditi, nego zapovied božju izpuniti?

Ako ćete biti štovatelji jedinoga pravoga Boga, odbacite ta bezbožtva t. j. griehe opake iz srcah vaših: *(Auferte Deos alienos de medio vestri* (I. Reg. 7)., inače niti ćete se sami moći zvati, a ni Bog vas neće za štovatelje priznati. Bog neće, da ga razdjeljenim srcem štujemo, već hoće da mu cielo žrtvujemo; i ako nije cielo njegovoj službi posvetjeno, to on i ono što mu se posvetjuje odbacuje. S toga kazaše jednoč po proroku Iliji puku Izraelskomu, koj je u krivobožtvu tako rekuć otvrdnuo. (Usquequo claudicatis in duas partes? Si Dominus est Deus, sequimini eum; si autem Baal, sequimini illum). (4. Reg. 18.) t. j. *Dokle ćete služiti na dvie strane? Ako je gospodin Bog, nasljedujte njega, ako je pako Ball (vrag), dakle njega.* Niti se neizpričujte ni odričite službi jednomu gospodaru; njemu bo valja služiti. Bog nikoga nesili da mu služi, nije bo on čovječje službe potreban, buduć je bitje u sebi najsavršenije. Ili je dakle on vaš gospodar, koj vas je stvorio, koj vas uzdržaje, koj vas odkupio, koj vas za kraljestvo nebesko odredio, od koga sva dobra koja posjedujete dobivate, ili je velim on pravi Bog ili je ovaj nestalni i promjenljivi sviet sa svimi svojimi zloćami, duh pakleni, vaše tielo sa svojimi zlimi

požudami vaš pravi Bog?! Tu nejma srednjega puta, valja dakle jednim ili drugim udariti. Ako je vaš stvoritelj pravi Bog i gospodar vaš, to odbacite svako krivobožtvo i svakoga drugoga gospodara t. j. grieh; samomu se Bogu sa svom sniženostju poklonite, njega cielim srcem ljubite i njemu sa svimi svojimi silami služite. Nemojte ga vredjati prestupljujuć zapoviedi njegove. Ako li je pako taj himbeni sviet, duh pakleni, vaše tielo, vaše požude, vaš pravi Bog i gospodar, to ga sliedite, nu odrecite se Boga stvoritelja svoga i odbacite i zanemarite ga štovati, bolje bo će biti, nego da ga pogrdnim krivobožtvom štujete.

Quae enim participatione justitiae ad iniquitatem? aut quae societas lucis ad tenebras? quae autem conventio Christi ad Belial? Kako može biti skupa pravda i nepravda, svjetlo i tmina, kako Isus Bog i Belial vrag? Pita vas tako sv. Pavao (2 Kor. 6). Kako se dakle mogu sjediniti božji zakoni s opačinami himbenoga svieta? Kako se može Bog sdružiti s tielom, s vragom, s griesima i putnimi nasladnostmi. U crkvi slušati sv. misu, propovied, koja o ljubavi božjoj i ostalih krepostih glasi, a kašnje pohadjati krčme, zle kuće, gdje se ljubav božja gazi, gdje se grieh na grieh trpa? Moliti nadalje krunicu i ostale pobožne molitve, a za koj trenutak kašnje istim jezikom, kojim se Bog u molitvah hvali, proklinjati blazniti i nečiste razgovore voditi!? Sad misu slušajući gledati u oltar, sad amo tamo očima bacati; sad se izpoviedati, a sad na dragovanje (ašikovanje), na bludnosti, na proždrlosti, na kradju, na grižnje i ostale se griehe povraćati, — kako se more sve ovo, opet pitam, složiti i sjediniti? kad apoštol narodah veli, da to nije moguće govoreći: *Nemožete piti kaleža gospodnjega i vražjega. Nemožete udioničtvovati stolu gospodnjemu i vražjemu* (2. Kor. 13).

Ako ćete tako činiti, ako ćete griešni život provoditi, odrecite se sasvim Boga, odbacite posve zakon božji, ter sasvim služite vragu i griesim vašim, i to će vam manji grieh biti, nego griehe i službu božju, vraga i Boga zajedno sjedinjivati.

A tomu da je tako, sám Isus svjedoči u knjigah očitovanja kad veli: *Bolje bi ti bilo da si samo vruć ili sasma ladan (studen) nego što si mlak t. j. ni vruć ni studen.* (4). — Studeni su griešnici, koji su se posve pustili vraga služiti, sviet i tielo. Vrući jesu oni podpuni krstjani, koji se sasvim grieha čuvaju i samomu Bogu služe. Mlaki najposlje jesu oni, koji, sliedeći nagovore vražje, sliedeći običaje svjetovne, izpunjujući pohotnosti griešne, hoće da zajedno i Bogu služe, čineći kad kada koje dobro djelo. Prvi manje uvredjuju Boga, budući se sasvim Boga odrekli i proti Bogu se izrazili. Znadu jur da su izvan puta spasenja; znadu da u takom stanju živući nije za njih raja, i drugo se nemogu nadati, nego pakô; znadu, da u takvom stanju nalazeći se, nisu dostojni sakramenatah, zato ih niti primati nesmiju. I ništanemanje, govore sv. otci, takovi se lakše mogu obratiti, jer poznaju žalostno svoje stanje. Ali mlaki t. j. oni, koji hoće Bogu služiti a vraga se neodreći, neodreći se grieha, težje Boga uvredjuju, jer hoće njegovu službu da s vražjom sjedine. I jer slušaju koju misu, jer daju koju milostinju (lemozinu), jer govore koje molitve, jer se kad kada izpovjede i koje dobro djelo učine: toliko se ufaju u zvanične ove nabožnosti, da, premda su oholosti, srdjbi, lakomosti, nenavidnosti, bludnosti itd. dužni, ipak se ufaju spasiti. I ove griehe kojim dobrom pokrivene nepoznajući, nikad neostavljaju, nego u njih umiru i zaviek se gube. Evo, dragi moji! prenesrećna stanja onih, koji neće, da dadu cielo srce svoje Bogu i da njemu samomu služe!

Ah! neka nebude tako kod vas! *Odstranite druge bogove iz sredine svoje!* Služite Bogu, ma služite njemu samomu, i nek se nenadju u vas drugi idoli nit nutarnji, nit zdvoranji medju koje biste srca vaša razdielili! Služite Bogu samomu. Odganjajte sviet i zle mu nauke sa zlimi običaji. Tjerajte vraga s njegovimi opakimi nagovori. Odtjerajte zla nagnutja, nasladnosti pùtene, zadovoljnosti griešne, da tako uzmognete samomu Bogu služiti. Doisto, Bože, doisto si ti sam Bog naš,

tebi ćemo se samomu klanjati sa svim poniženstvom duha svoga! Ti si sam dobrota neizmjerna, tebe ćemo samoga ljubit! Ti si sam dostojan da te slušamo i služimo; tebe ćemo dakle samoga slušati i služiti vjerno. Dobra, bogatstva, ljepote, nasladnosti i ostali griesi, vi nećete biti više idoli naši! Ovomu od sada evo srca svoja posvetjujemo, prikazujemo itd.

Nauk IV.

O štovanju svetih.

Gospodin Bog stvoritelj i gospodar svih stvarih, zapovieda ńam stvorovom svojim, da mu se klanjamo i da ga štujemo; a to štovanje hoće da njemu samomu izkazujemo. Pitanje se dakle radja, zašto mi štujemo i zašto se klanjamo B. D. Mariji, angjelom i svetim, ako g. Bog zapovieda, da jedinomu njemu štovanje izkazujemo; možda je to kumirstvo (krivobožtvo); možda mi, klanjajuć se Bogorodici, angjelom i svetim, griešimo prestupljujuć zakon gospodnji? — pa to je upravo ono, porad čega nas krstjane sadašnjega vremena krivobožci kore, neznajući razlike izmedju štovanja, koje mi Bogu, a koje opet svetim njegovim izkazujemo. Razmatrati ćemo indi danas, i pokazati, da se štovanje, koje mi svetim izkazujemu, neprotivi zapoviedi onoj božjoj, usljed koje nam g. Bog zapovieda, da njega samoga štujemo i da se njemu jedinomu klanjamo; da pako to, što pokazati naumismo što jasnije bude, napomenuti ćemo, kakovo štovanje svetih sv. mati crkva propisuje i uči, a kakovo opet zabranjuje, pa onda kakav mi plod od ovuda crpimo.

Govoreć o štovanju štono svetim izkazujemo, na dva načina može se sagriešiti; uvadjajuć najme kakovo kumirstvo, (krivobožtvo) ili pako neprikazujuć ga onako, kao što to sv. mati crkva uči. Na prvi način grieše, kao što gore napome-

nusmo, krivobožci, koji ovo štovanje sasvim zanemaruju, a na drugi način grieše svi neizkusni i neumjetni krstjani. Iztumačimo dakle, što je klanjanje i štovanje, koje se svetim izkazivati mora?

Klanjanje u najužjem smislu jest štovanje najveće i najdublje, štono samomu Bogu dolikuje, kojim neizmjernu njegovu izvrstnost i veličanstvo izpoviedamo, a sebe pred neizmjernim veličanstvom njegovim snizujemo. Klanjanje u širjem smislu uzeto, jest štovanje njeko, koje stanovitim ljudem, kao n. p. kraljem starešinam i naučiteljem poradi njihove moći, vlasti, izvrstnosti i nauka izkazujemo; a o ovakovom klanjanju govor je na više miestih sv. pisma; tako n. pr. čitamo, da se je patriark Abraham poklonio Hetovim sinovom; David poklonio se je kralju Saulu, Bersabea Davidu. — Štovanje jest trostruko, jedno jest najveće, a to samomu Bogu pripada; — drugo jest najmanje, a to ljudem pripada; a treće jest sasred, štono opet svetim božjim pripada. —

Kad nam se indi g. Bog klanjati prepovieda inim stvorovom, hoće time, da se njemu samomu poklonimo i da njega samoga štujemo; ovo se imade razumievati o štovanju i klanjanju prve vrsti, o klanjanju najme najvećem; jer ovo njemu samomu pripada, buduć je on najizvrstniji gospodin i najveći gospodar. — Ovakovo klanjanje nedolikuje nikojemu stvoru, niti mu se dati može. Zato kad mi štovanje izkazujemo Bogorodici, angjelom i svetim, neizkazujemo im ono štovanje najveće, koje jedinomu Bogu pripada, već štovanje treće vrsti; — a štujemo je zato, jer su oni Bogu dragi, jer su prijatelji božji, koje je Bog po neizmjernoj svojoj milosti na veće dostojanstvo i veću svetost uzvisio.

Vidite dakle, da negriešimo, niti činimo kumirstva (krivobožtva) kada svetim čast izkazujemo; vidite, kako grieše oni, koji nam predbacivaju, da mi svetim čast izkazujuć kumirstvo činimo. Nipošto, dragi moji! Mi kadno svete štujemo, štujemo je kako jurve napomenuh zato; jer su oni Bogu dragi, jer su

prijatelji božji u kojih Bog veliku dopadnost nalazi; pa zato čast izkazujuć njima, izkazujemo ju ujedno po njih i samomu Bogu, kao onomu, koji je njim toliko izvrstnosti podielio i na toliku ih slavu uzvisio. — Promatrajuć te izvrstnosti i slavu svetih, radujemo se srcem radostnim, te ujedno spoznavamo, da su sve to od Boga primili; zato uzvisujemo i slavimo milosrdje, blagodarnost i dobrotu božju, te tako štujući svete, štujemo ujedno istoga Boga. To je nauk svete matere crkve; pa zato nas ona, kao brižljiva majka nagovara i uči, da se u svih potrebah i nevoljah naših svetim božjim utečemo i da nje u pomoć zazivamo. Sv. sabor tridentinski nalaže svim biskupom, župnikom, propovjednikom i inim, kojim je spas dušah povjeren, da pravovjernim razlože, da sveti, koji u nebu stoluju, za nas ovdje na zemlji u dolini suzah boraveće Bogu se mole, pa zato da je vrlo dobro i koristno nje u svih potrebah naših u pomoć zazivati, i pod okrilje njihovo uteći se, da po posredovanju njihovome pomoć od Boga i milosti potrebite zadobiti uzmognemo. — One pako, koji se usudjuju tvrditi, da se sveti za nas Bogu nemole, ili koji tvrde, da mi štujuć svete koga vredjamo, svejedno kao što kumirstvo isti sv. sabor tridentinski proklinje.

Punim pako pravom čini to sv. sabor; što drugo da čini, nego da prokune take, koji razprostiru krive i lažljive nauke, koji se protive svjedočanstvim svetoga pisma, naukom svetih otacah i običaju crkve, koja je uviek svetkovala svetkovine svetih i nje svetkovati zapoviedala, uvjerena vazda, da se takovim načinom ne samo neuzkratjuje dužno Bogu štovanje, već da se upravo povećaje. Mi štujemo svete i hvalimo im što su tako vjerno Bogu služili, mi im se u potreboćah naših utičemo, ne kao da tobože oni po sebi mogu milosti dieliti, već zato, što su oni prijatelji božji, što k prestolju božjemu slobodan pristup imadu, pa lasnije mogu u Boga milost izprositi nego mi. Tko indi tvrditi može, da štovanje svetih nije ujedno i štovanje istoga Boga?

Govore nadalje krivovjerci; tà Bog znade dobro što mi trebujemo, pa budući milosrdan dati nam hoće ono, za što ga molimo; što je indi treba, da se svetim utičemo? Nu mi tim mudracem evo ovako odgovaramo. Istina je, da su Bogu vrlo dobro znane naše potreboće, i da je on milosrdan, te nam dati hoće ono, za što ga molimo; nu tomu nije uvieke tako; više putah nam g. Bog uzkratjuje milosti, te nam je onda samo dieli, kad ga koj od prijateljah njegovih zanj umoli. To potvrdjuje sv. pismo na više mjestih. Tako n. p. čitamo u knjizi (Poroda 20.), da je g. Bog hotio, da Ambraham umoli za Abimeleka kralja, a Job za tri prijatelja svoja (Job. 42). Imade više još primjerah u sv. pismu, koji to potvrdjuju; nu iz navedenih već jasno se vidjeti može, da su lažljive rieči onih, koji tvrde, da nije od potrebe svete na pomoć zazivati. — Istina je nadalje i to, da je g. Bog jedini darovnik dobarah, i da se samo od njega možemo dobru za koje ga molimo nadati; nu promislimo samo, koliko pntah griesi naši čine nas nedostojnimi, da se pred njega pokažemo. — Što je dakle činiti? Ništa drugo, već njekoga potražiti, koj je dostojan, da mu u ime naše molbu podnese; a tko je taj pitam ja? Nitko drugi, nego sveti prijatelji božji. — Primjerom ću vam to razjasniti, slušajte! Kada tko nizkoga roda i plemena u kralja zemaljskoga milost kakovu traži, scieneć se nedostojna da pred kralja sàm osobno dodje i da ga uprosi za milost; ide, te se preporuči kojemu od slugah ili prijateljah njegovih, znajuć dobro, da će ovi, koji su u milosti kod kralja lasnije moći, ako se zanj zauzmu, milost izprositi. Isto tako i mi scieneć se porad griehah naših nevrednimi da u Boga milost potražimo, utičemo se svetim, da oni kao prijatelji božji za nas izprose ono, što nam je od potrebe; pa kao što kralj sam dieli milosti, a ne prijatelj, komu se čovjek utiče, tako i sveti nediele milosti sami po sebi, već se za nje Bogu mole, a on na molbu svojih prijateljah nam ote daje.

Ali o dobri bože! koliko imade razumom sliepih krstja-

nah, koji misle, da su sveti darovnici onih milostih. za koje oni mole, i da je oni sami po sebi diele! Pomozi me sveta Bogorodice djevo Marijo, sveti Antune! itd. kliču, kad upadu u kakovu biedu, oslobodi me od ove ili one nevolje, kao da sveti po sebi milosti daju.

Vidimo više putah, gdje ti ljudi u crkvu ulaze, da tu rane srca svoga odkriju. Unišav u crkvu razgledju se jedno malo, kuda će, kamo će, komu li će se uteći. Odabrav si žrtvenik ovog ili onog svetca, bace se na koljena, mole, plaču, niti mogu ustaviti suze; tu odkrivaju rane svoje, prose, mole, zaklinjaju svetca, da im on pomože. Tako rade zlo uputjeni ljudi, koji misle, da sveti sámi po sebi dati mogu sve, za što ih čovjek prosi; oni traže lieka ondje, gdje ga neima, a mjesto ono, gdje ga imade u izobilju, gdje se sve rane zaliečiti mogu, zalaze. Jadnici jadni! tko vas je tako ljuto prevario!? Idite ponajprije na ono mjesto, gdje stoluje onaj, koj je vrelo svih milostih, hrlite k žrtveniku, gdje je presv. oltarski sakramenat, u kome se nalazi sám Bog, gospodar neba i zemlje, u kom on dušom i tielom, božanstvom i čovječanstvom prebiva; hrlite, velim vam, k žrtveniku onomu, koj ste ludi mimoišli; tamo ćete dovoljan liek, kojim ćete sve rane zaliečiti, naći; onda istom svratite se k žrtveniku koga svetca, pa ga uprosite, da on kao prijatelj božji, prošnju vašu podupre; nu nemojte misliti, da će vam on po sebi pomoći, ili štogod bez Boga učiniti; Bog bo je sám, koj milosti dieli i dieliti može. Zato kad se govori, da su sveti čudesa tvorili, da su ljudem dobro činili, i da neprestaju još i danas dobro činiti, neima se razumievati, kao da oni sve to čine vlastitom moćju, već moćju božjom; oni se naime utiču Bogu, a Bog na prošnju njihovu tvori čudesa i milosti dieli; pa zato, ako hoćemo pravo govoriti, netočan je onaj izraz, kojim se služiti običajemo: Ovaj ili onaj sveti učinio je ovo ili ono čudo, ovu ili onu milost je podielio. Zato, mili moji! ako želite od Boga milost kakvu izprositi, a vi se liepo preporučite presladkoj bogorodici djevici Mariji, sv.

Josipu zaručniku prečiste djevice, svetomu Autunu i ostalim svetim zaštitnikom vašim, da vam oni kao prijatelji božji pomoć od Boga izprose, a višnji gospodin Bog da pokaže, koli su mu mili i dragi oni, koji mu vavieke vjerno služahu, a još i sada toli vjerno služe, saslušati će pravedne prošnje njihove. Na taj način i na nikoj drugi moli sv. mati crkva svete u litanijah i u ostalih svojih molitvah. *Smiluj se nam!* vapi ona, kad milosrdje božje zazivlje. *Smiluj se nam*, odgovara ona, kad otca, sina, duha sv., presv. trojstvo u litanijah spominje; no umah preinačuje izraz, čim blaženu djevicu Mariju, angjele, apoštole i ine svete prezivlje, tada bo vapi: *Molite za nas.* — Na taj način, braćo moja! ako budemo molili i zazivali svete, slavit ćemo Boga, a sveti biti će nam zaštitnici i branitelji kod Boga.

Ali braćo moja! Nije nam gospodin Bog samo zato dao svete, da se njim utičemo u biedah i nevoljah naših, da nam oni budu zaštitnici kod Boga, govori Leo papa; već nam ih ujedno i zato dade, da nam oni na izgled služe, da i mi nasljedujemo njihove svete kreposti, i tvorimo njihova slavna djela, te tako danas sutra dospijemo do slave i veselja u raju. *In quibus nobis praesidium constituit et exemplum.* I doista! od kakve bi koristi bilo, da mi štujemo svete, da se divimo njihovoj izvrstini, da slavimo njihove kreposti, kad nebi nastojali nje nasljedovati; oni nepotrebuju naše hvale niti našega štovanja, jer nje po svjedočanstvu Isusovom isti Bog štuje. Ili možda možemo im mi veće štovanje izkazati, nego što im ga Bog izkazuje? Doista ne! No možda možemo što k njihovoj slavi, koje su oni kod Boga puni, dodati? I to ne! Vidite indi, da oni naše hvale i našega stovanja nepotrebuju; od svega toga oni necrpe, nikakove koristi, već mi ljudi, koji u njih pomoć tražimo. To potvrdjuje i sv. Bernardo, kadno veli: „Što mi svete štujemo, neprinosimo korist njim, već nam samim.“ *Quod eorum memoriam veneremur nostra interest, non ipsorum.* Ali, ljubljeni moji! pitam vas ja; zašto se sadanjega vremena

krstjani i krstjanke utiču svetim božjim? Mislim, da ne za drugo, već da po njih pomoć kakvu od Boga zadobe; a vrlo malo ćete ih naći, koji bi se trsili kreposti njihove nasljedovati; toga je običaja, kako mi se čini, nestalo. Ele braćo moja! ja vam kažem, da to nije prava pobožnost, tako se neštuju sveti. Ako vi želite svete, a po njih i Boga štovati, vi si preduzmite liepe kreposti njihove nasljedovati; onda istom reći ću, da ste bogoljubni, onda istom bit će sveti prama vam milostivi, Bogu će se za vas moliti, a Bog će molitve njihove milostivo saslušati. — Amen.

Nauk V.

O griehu proti prvoj zapoviedi božjoj.

Da uzmognem dobro protumačiti prvu zapovied božju, koja zapovieda, da se imademo jednomu samo Bogu klanjati, (u njega se ufati, njega ljubiti i njemu služiti), valja mi ponajprije navesti sve one zlorabe i griehe, koji se klanjanju pravoga Boga protive, da nje razpoznati, te im se za vremena uklonuti uzmognemo. Medju njimi prvo mjesto zauzima nepravo štovanje; dà ovo reko bi sve ostale u sebi zadržava, — zato razmatrajmo ponajprije, što je to neuredno štovanje? — što znači? — pa onda iztražujmo ponajglavnije ove vrsti griehe; zatim promatrajmo zloću onih ljudih, koji vračanjem (gonetanjem) iztražuju tajne i buduće dogadjaje, pa najposlje kako mrzko griešе oni, koji vjeruju u razne izprazne čine i dogodjaje, koji se vragu utiču i u njega pomoć traže.

Ponajprije dakle iztumačimo rieči: nepravo štovanje ili zlo štovanje — što je svejedno te što znači? Nepravo štovanje može se prosto govoreć nazvati ono štovanje, koje nije

pravo, dakle koje je krivo, nevaljano i nedostojno one osobe, kojoj se izkazuje. Ostaviv sve one na stran, kojim štovanje izkazivati možemo, govorit ćemo ovdje samo o nevaljanom i nedostojnom štovanju Boga. — Pa što se ovoga štovanja tiče može ono biti nevaljano glede načina, kojim mi Boga štujemo, — može biti lažljivo, ili suvišno. Tako n. pr. lažljivo bi bilo štovanje, kad bi tko proglasivao kakva kriva čudesa, dielio krive moći, hotio uvesti bogoštovje, koje niti je odredjeno, niti dopušteno, niti od crkve odobreno; nadalje; kad bi tko hotio uvesti bogoštovje staroga zakona, koje je ukinuto; vlasti misničke si prisvajao, neimajuć redovah itd. Na sve te načine nedostojno bi štovali Boga.

Štovanje pako suvišno zvalo bi se ono, kad bismo htjeli Boga štovati protivno načinu onomu, koj si je ili sám Bog odredio, ili si ga je pako sveta mati crkva odabrala. Pa zato sv. sabor tridentinski u svojoj 20. sjednici osudjuje i proglašuje sve one načine štovanja za nevaljane, koji se protive onim načinom, kojimi se sv. mati crkva služi. Tako n. pr. drži sv. sabor za krive štovatelje, osudjuje štovanje svih onih, koji misle, da se dušam u očistilištu inače pomoći nemože, nego ako se izvjestni njeki broj misah za nje odsluži, a da pod čitanjem sv. misah za iste duše izvjestni njeki broj sviećah goreti mora. Tako opet njeki uzdržavaju se po petkih i subotah stanovitih radnjah kao n. pr. prela itd., a druge poslove mnogo teže obavljaju, misle bo, da uzdržavajuć se od otih radnjah po petkih i subotah službu Bogu čine; no i ovakovo štovanje jest nevaljano i nedostojno Boga. Drugi opet po nedjeljah poste, jer misle, da je post na taj dan Bogu najugodniji. Ja vam pako kažem, šlušajte mene! Po djelatnicih radite, poslujte, i skrbite se za tielo vaše, za dobra zemaljska, jer to i Bog hoće, ali kad dodju dani počinka — a ti su nedjelje i svetci — vrlo riedki dani — svimi poslovi na stran! ove bo si dane Bog odabrà, da je njemu posvetimo, a posvetit ćemo mu ih samo onda, ako budemo marljivo u crkvu hodili, njemu se skrušenim srcem molili i rieč njegovu slušali. Postite! ali na dane postne;

a te dane točno je crkva opredielila, — slušajte nju, pa nikada nećete zabluditi. Pobožnosti izvršavajte, koje je crkva odredila, a ostavite sve druge, izprazne i od ljudih izmišljene.

Grieše nadalje svi oni krivo štovanje Bogu izkazujuć, koji prave njeke znakove ili slova, te ih na se stavljaju; zatim svi oni, koji na dane ovoga ili onoga svetca njeke trave sakupljaju, pa je onda ili uza se nose, ili pako njimi izliečiti misle bolestne ljude. Pazite, dragi moji! Dobro je služiti se naravnimi stvarmi, kad hoćemo drugomu pomoći, ali valja pamtiti, da se moramo takovimi stvarmi služiti, kojim je Bog tu moć podielio. No kad se tko služi onakimi stvarmi, za koje na prvi mah znademo, da im Bog nije moći podielio tvorit ono, što bismo radi; pitam ja: zar to nije zlo djelo? zar to nije grieh? Tà kažite mi, molim vas, kad i kakovu moć je dao g. Bog slovam kakvim, ili pako kakvim znakovom? Nikad nikakove!

Ako im indi Bog nikakove moći dao nije, zašto ih uza se nosite? Bacite ih na stran, te u Boga svu nadu stavljajte; on će vam pomoći, a podništo one čarolije. Ili travam raznim, koje njeki na godovne dane svetacah njekih sakupljaju, da njimi bolesti kod ljudih i životinje izlieče, kad je Bog tu moć podielio? pitam vas, pa mi odgovorite! — Nikada.

Zaisto! pa zato ni nepomažu ljekarije take ni čovjeku ni životinji. Najposlje pitam vas, kad je gospodin Bog bajkam, ili pako svakojakim izpraznim riečim moć kakvu podielio? Nikada! Zato nevjerujte podnipošto, nevjerujte onim bajalicam i blebetušam, koje vam u kuću ulaze, te vas takim smradom hrane; odpravite ih, njihova bo usta puna su lažih, a jezik pun klevetah. — Ovo su sve izprazne stvari, koje od Boga kreposti neimaju, zato ako što djelovati mogu, to djeluju po ugovoru vražjem ili očitom ili pako tajnom. Pa kao što Bog po svojih slugah krepostju božanstvene rieči u sakramentih i blagoslovih čudnovata djela tvori, tako i vrag po svojih slugah tvori i njimi se služi, da postigne ono, što želi.

Vidite dakle, kolika je budalaština u ovakove izpraznosti nadu stavljati i misliti na ovakov način dobro kakvo postići. Imade ljudih jur od vraga toli zasliepljenih, da se usudjuju, kad ih čovjek od ovakih budalaštinah odvratiti hoće odgovoriti, kakvo je zlo u tom? — Tà mi smo krstjani, spominjemo ime božje, pa kako bismo mogli djelovati pomoćju vraga. A ja vam odvraćam: I vrazi spominju ime božje, pa zato ipak neprestaju biti vrazi. Ili možda mislite, da nije čarolija i veliki grieh vjerovati, da je Bog kartam, bajanju, raznim travam itd. kakvu moć podielio; jest! to samo pomisliti — a kamo li vjerovati — veliki je i grdni grieh! Neda se indi zdravo misliti, da bi Bog ovakim izpraznostim moć kakovu podielio; a molitvam ju (moć) od crkve pripisanim i blagoslovom svetjeničkim uztegnuo. Znajte, dragi moji! da vrag, veliki neprijatelj pravoga štovanja božjega hoće, da se na taki način njemu štovanje izkazuje. Hoćete li dakle ostaviti svoga Boga, ostaviti blagoslove svetjenika, koji vam, kad je volja božja pomoći mogu, hoćete li, pitam vas ove ostaviti, te se vragu uticati? — Znajte! da na taki način nedostojnimi se činite pomoći božje, te zdravje vremenito tražeći, dobivate smrt vječnu.

Najveći ipak izmedju svih griehah nedostojnoga štovanja jest proricanje ili iztraživanje stvarih otajnih; čini se pako ovaj grieh, kada tko žéli saznati koju stvar otajnu pomoćju ili ugovorom to očitim, to tajnim vražjim. — Grieh ovaj upravo se protivi prvoj zapoviedi božjoj, kojano zapovieda, da nesmijemo drugih bogovah do jednoga jedinoga pravoga Boga pripoznati. Stvari tajne, a osobito take, koje se buduće dogoditi imadu, jur unapred kazati, jest vlastitost takova, koja samomu Bogu pripada; niti imade stvora, koj bi tako savršen bio, te bi unapred došasta kazati znao, osim ako mu Bog po osobitoj milosti svojoj to objavi. Htjeti indi znati stvari tajne ili dogodjaje buduće, znači toliko, koliko htjeti Bogu jednak biti; a to je grieh, grieh veliki — grieh proti Bogu! — Tko dakle ovo čini, upada u najveći grieh, t. j. u idolopoklonstvo (kumirstvo);

takav bo poštenje daje vragu, koje po pravu samomu Bogu pripada. Pa kao god što vredja kralja onaj sluga, koj se druži i sprijateljuje s protivnici i neprijatelji njegovimi; isto tako vredja Boga onaj, koj ugovor i prijateljstvo imade s vragom — najvećim božjim dušmanom.

Čovjek nebi skoro vjerovao, da bi krstjanin, odhranjen u krilu brižljive majke svoje crkve svete, u toliku opačinu pasti mogao; no žalostno izkustvo potvrdjuje, da je tomu izbilja tako. Imade bo ljudih, koji sveudilj iztražuju stvari tajne, koje je naravnim načinom saznati nemoguće, — no pomoćju vražjom moguće. — A taki krstjani odriču se Boga, te si vraga za svoga Boga odabiru. Nu pitat će me možda tko izmedju vas: Otče! što mislite, da li je slobodno gledanje zviezdah, ili je možda i to griešno? Na pitanje evo vam odgovaram. Dvostruko je gledanje zviezdah. — Jedni bo zato promatraju zviezde, da saznadu iz sustava njihova stvari naravne, kao pomrčanje vjetra, kišu, zimu i vrućinu; koji to saznati namjeravaju, negrieše. No koji zato promatraju sustav zviezdah, da tobože iz položaja njihova saznadu stvari takove, koje se kod ljudih dogoditi imadu, kao n. pr. da li će se tko oženiti ili ne; koliko će djece imati, da li će biti sretan oli nesretan, koliko će godinah živiti itd. takvi vam ljudi, dragi slušatelji moji! grieše težko proti Bogu; nevjerujte im, ništa neznadu od svega toga, niti se ikada dogodi, što proriču, — pa ako što i pogode, to pogode pomoćju paklenoga duha.

A što mislite otče o snu? Može li se snu vjerovati? — Na ovo odgovaram vam, da je mnogo putah g. Bog u snu svojim svetim govorio i njim tajne svoje odkrivao, kao n. pr. Jakobu, Josipu i ostalim. Možete se i vi nadati, da, kaogod je Bog svetim svojim u snu govoriti mogao i njim tajne svoje saobćiti, isto tako može, kad ga je volja, i vam namjere i želje odkriti. No tko izprazno u sve vjeruje, grieši. Bog bo govori u knjigah svetih. (Non augurabimini, nec observabitis somnia), t. j. nevjerujte u čarolije ni u sanjke. A na drugom opet mjestu i

to kod Jeramije proroka. (Non attendatis ad somnia vestra). *Nevjerujte snu. Gdje su mnogi sni*, govori Crkovnjak (na poglavju 5.) *ondje su mnoge izpraznosti i velike ludorije; ti nepazi na san, već se boj gospodina Boga.*

Na isti način grieše nadalje oni, koji izpraznim i budalastim slutnjam vjeruju. Tako n. pr. ako svraka zakreči, misle, da će njetko k njim na konak doći; ako ih gdje trinajstero za stolom sjedi, da će jedan od tih do skora umrieti. Ludo je nadalje razlučivati dane, te jedne zvati nesretne, a druge sretne, na ove sve posle činiti, a na one od posla se uzdržavati itd. O budalaštino! o sljepoto krstjanska! Srtašite se grieha, a podnipošto ovakih izpraznostih! — Boga se bojte, koj može i dušu i tielo baciti u ponor pakleni; bojte se izgubiti milost božju.

Neću da ovdje govorim o onih, koji ne samo da vjeruju u ovake budalaštine i izpraznosti, već koji osim toga i druge opačine čine, te se sasvim vragu izručaju. Ovamo spadaju svi oni, koji hoće silom postignuti ono, što žele, kao n. pr. da nadju sakriveno u zemlji blago, te se tako obogate; da mogu gadnim strastim svojim, koje ih vuku za njekimi osobami zadovoljiti, te se utiču djavlu i slugam njegovim. Želio bi vam ljubljeni krstjani! želio bi vam nacrtati sve one strahovite dogodjaje i kaštige božje, koje su stigle ovakove krstjane, nu nemogu; vrieme bo mi toga nedopustja. O sliepi i nesretni ljudi! u mjesto da u Boga vjerujete, u njega se uzdate, i njega samoga ljubite, jer od njega svako dobro dobivate, vi se hotomice još dajete sapinjati vragu i slugam njegovim u robske okove! O! osviestite se već jedared i otvorite si oči. Amen!

Nauk VI.

O drugoj zapoviedi božjoj, koja glasi: „Neizusti imena gospodina Boga svoga u izprazno“; — i to gdje se govori o zakletvi.

Iztumačiv vam, ljubljeni moji! prvu zapovied božju, koja je temelj svih ostalih zapoviedih i pokazav vam, što nam g. Bog po njoj zapovieda, a što opet prepovieda (zabranjuje), prelazim na drugu zapovied zakona božjega, a ta glasi: *Neizusti imena gospodina Boga svoga u izprazno.* Vidit ćemo ponajprije, kako se ime božje imade štovati; a zatim što je zakletva i što se nje pobliže tiče. Da vam što jasnije iztumačim ovu drugu zapovied zakona božjega, od potrebe je, da ponovim sve one rieči, štono ih je g. Bog, dajuć na gori Sinaj ovaj zakon, izustio. Ovako govori sám Bog: (Non assumes nomen Domini Dei tui in vanum; nec enim habebit insontem Dominus Deus eum, qui assumpserit nomen Domini Dei sui frustra.) *Neizusti imena gospodina Boga svoga u izprazno jer; Bog neće držati za pravedna niti će pustiti bez kazni onoga, koj ime gospodina Boga izusti u izprazno.* (Knj. Izh. 20). Zapovied ova nije ništa drugo, već njeko potvrdjenje prve zapoviedi; jer, kao što g. Bog u prvoj zapoviedi iziskuje od nas da mu se klanjamo, da ga štujemo i da ga ljubimo, tako po ovoj zapoviedi uči nas, i nalaže nam, da štujemo njegovo sveto ime, a to tako, da ga nikada u izprazno nespomenemo. — Ime božje puno je svetosti, valja indi, da se čuvamo, da ga nikada nepogrdimo, da ga uvjeke strahom njekim i poštenjem zazivamo. Da je ime božje izbilja puno svetosti, i da ga strahom njekim i poštenjem spominjati moramo, vidi se već odatle, što u starom zakonu nitko osim velikoga svetjenika nije smio spomenuti ime božje; a istomu velikomu svetjeniku bilo je dopušteno samo jedanput na godinu javno pred pukom sveto to ime

izustiti; tada pako morao se je vas puk iz poniznosti i štovanja prama svetomu tomu imenu ničice na zemlju bacati. Tà istim praotcem našim, premda bijahu ljudi sveti i Bogu toli mili, da se je š njimi prijateljski razgovarao, i koješta im obećavao, nije dupustio, da ime njegovo spominju. Oh koliko je dakle imena božjega veličanstvo i svetinja! Pa čovjek crv i prah zemlje, usudjuje se sveto i strahovito ime ovo bez poštenja, dà i pogrdom njekom spomenuti? — Dà imade istih krstjanah, koji se usudjuju kleti imenom božjim, pa više putah i krivo! Oh zloće, oh opačine prevelike!!

Ah nečinimo mi tako, dragi moji! drugčije izkazujmo mi poštenje slavnomu i presvetomu imenu božjemu; kad ga spominjemo, spomenimo ga strahom i poštenjem velikim. Nespominjimo ga već kad ga hoćemo slaviti, blagoslivati, hvaliti i u pomoć zazivati, kao što su to sveti činili.

Možemo li se kada otče! pitat će me možda tko izmedju vas, zakleti imenom božjim bez da bi time što sagriešili? odgovaram vam: možemo, jer nam Bog toga nigde nije zabranio. Nu naša zakletva, da bude bezgriešna mora biti taka, da njom upravo ime božje proslavimo. Proslavit ćemo pako ime božje, kad se zakunemo na pristojni način, pa ako se uza to sve izpuni, kako mi o tom osvjedočeni bismo. Na takav način nesamo da nećemo sagriešiti, već ćemo upravo Bogu štovanje izkazati. Takova valja da bude vaša zakletva; s toga raztumačit ću vam ponajprije pojam te rieči: zakletva i što ona znači?

Zakletva jest zazivanje imena božjega na svjedočanstvo. Zakleti se ništa drugo nije, već zvati Boga za svjedoka koje istine, ili koga obećanja, u tu svrhu, da on, kao istina neprevariva ono što govorimo, potvrdi.

Na dva pako načina može se Bog na svjedočanstvo zvati, *očito* ili *otajno*. Očito, kad zaklinjuć se očito ga imenujemo kao n. pr.: Bog mi je svjedok; Boga mi; Isukrsta mi itd. — Otajno zove se Bog na svjedočanstvo, kad se tko za-

klinje izvrstnimi stvorovi, u kojih se božja mudrost, moć i dobrota ukazuje, i kad se tko zaklinje svetimi stvarmi kao n. p. dušom koja je prilika božja; vjerom, kojom Boga poznajemo; zakonom, krstom, misom, svetim kojim, nebom, zemljom, misničtvom, crkvom itd. Sve se ove zakletve Boga tiču.

Zakletva dieli se dvovrstno: na zakletvu *potvrdjujuću* i na zakletvu *obećajuću*. Zakletva potverdjujuća zove se ona, kojom tko istinitost riečih svojih zakletvom potvrdjuje, da mu radje vjerujemo, kao n. p.: Zaklinjem se, da se je ovo tako sbilo, ili da se nije tako sbilo. — Zakletva obećajuća zove se ona, kada tko obećanje svoje, za veću sigurnost da će je izpuniti, zakletvom potvrdjuje. Istina ove zakletve stoji u odluci, pa onda u izpunjenju onoga, koj se zaklinje.

Zakletva dieli se nadalje na prieteću, i na proklinjajuću. Zakletva prieteća zove se, kad se tko prieti, da će koga pokarati, ili mu drugo koje zlo učiniti, pa onda prietnju svoju zakletvom potvrdi. Ovom se zakletvom ponajviše služe otci i matere, prieteć djetetu svome, da će ga izbiti, glavu mu razbiti, da će ga ubiti, ili što drugo učiniti, pa tu prietnju svoju zakletvom potvrde, neimajući upravo tvrde odluke to učiniti., Prieteć tako, da će nješto učiniti, što bi dakako i bez grieha ovršiti mogli, te 'neimajuć upravo tvrde odluke onoga čim se djetetu zagroziše, izvršiti, — grieše, krivo se zaklinjuć.

Zakletva *proklinjajuća* zove se, kada tko sebi ili drugomu zlo kakovo nametne, da time potvrdi, da je ono istina što govori, ili da će se što onako sbiti, ko što proreče. Zakletve te vrsti jesu: Tako mi života moga, očiuh mi, živa mi nebila djeca moja, sreće neimao; Bog me ubio; vrag me odnio; u pakao propao; Boga nevidio ako nije tako; Bog nepomogao, ako neučinim toga! Crko, vrat slomio, noći nedočeko. itd. Oh koliko načinah izmišljaju ljudi, da se sámi u pakao strmoglave.

Da zakletva bude bezgriešna, tri stvari mora imati; a te su *istina*, *sud* i *pravda* (Jurabis in veritate, judicio et justitia)

Zaklinjaj se u istini, na sudu i u pravdi, govori duh sveti (Jer. 4)

Prva dakle pogodba, da zakletva bude bezgriešna jest, — *istina.* Tko se za kakvu stvar zakleti hoće, mora dobro znati, da se ona stvar izbilja onako imade, ko što on tvrdi, ili ako zanjekuje, da se onako neima; ili ako tko komu što obećaje, pa obećanje svoje zakletvom potvrdjuje, valja da ima tvrdu odluku izpuniti ono, što je obrekao. Istina mora biti temelj zakletve. (Jurabis in veritate). Kad se tko zaklinje, zove Boga na svjedočanstvo; a budući je Bog branitelj istine, valja dakle, da je istina sama, a i da je ono istinito, što hoćemo, da Bog posvjedoči.

Iz ovoga, što do sada navedoh, možete i sami razabrati, ljubljeni moji! kako je strašan grieh onih, koji se krivo zaklinju. Bog, kako već rekosmo, jest branitelj istine; on ljubi istinu, dà on je istina sáma; pa zato nemože mu se učiniti veća uvreda, nego kad se njegovo sveto ime zaziva, da on prevaru ili laž potvrdi. O vi bludnici! koji se za laž kunete, znate li, što činite? Vi vredjate Boga i njega lažcem potvarate; vi hoćete, da on nebi bio Bog istine, već podoban vam. lažac?! Oh zloće strahovite! oh uvrede prevelike!

Kamo god oči svrnemo, što čuju više uši naše? ah! ništa više od ovih strašnih riečih: Boga mi; vjera i Bog; Isukrsta mi; krsta mi; gospe mi; duše mi itd. Tako je, nije tako, učinit ću ovo ili ono; a više putah ni neznamo, je li tako ili nije, pa se ipak zaklinjemo, i zakletvom laž potvrdjujemo. O nebesa! vele ste uztrpljiva; zašto nekaznite tolike opačine?

Da nam se zakletva u grieh neuračuna, nije dovoljno, da ona stvar, koju zakletvom potvrditi hoćemo, bude istinita, već valja osim toga dobro razsuditi, da li je prava i velika potreba zakleti se. Tko se zaklinje bez potrebe i bez razsudjenja, grieši proti drugoj zapoviedi božjoj.

A takih žalibože imade najviše zakletvah, nu što je još gorje, imade ljudih toli zaslieppljenih, koji zakletve nerazmišljene

i nepotrebite za grieh nedrže, samo ako nisu krive i lažljive. Nu nevarajte se, ljubljeni moji! koliko se god putah vi ovako zaklinjete, onoliko putah težko sagriešite.

Sv. Toma prispodablja zakletve ljekarijam, te kaže, da kao god što ljekarije, premda su u sebi dobre, kad se uzimaju bez potrebe, bivaju zločeste, tako i zakletva, ako i nije lažljiva, ipak je griešna i zločesta, kad se bez velike potrebe čini, jer se njom ime božje ili koja druga sveta stvar pogrdjuje. — U staro doba zaklinjali su se krstjani vrlo riedko; slušajte, što su običavali činiti, kad im se je za kakvu stvar zakleti valjalo. — Da nepogrde ime božje, otišli su u crkvu i baciv se na koljena, razmatrali su poduže vremena, što su nakani činiti i zašto? onda istom razmisliv sve potanko, klečeć velikim strahom i trepetom zazivali su na svjedočanstvo ime božje, ili koju drugu svetu stvar. Dapače čita se u knjigah, da u starom njekom saboru bijaše zaključeno, da se nitko na zakletvu poslje jela nepusti, nego na tašće. Budući tomu tako, kažite mi sad, ljubljeni moji! da li se i vi tolikom pripravom, i tolikim oprezom zaklinjete? Dao Bog, da bi tomu tako bilo! Nu tko želi znati, kako se vi zaklinjete, valja mu samo proći uz vaše kuće, uz dućane; valja mu proći preko vaših ulicah (sokakah) i malo poslušati vaše razgovore — što će čuti? ah! ništa drugo nego kletve, i za kakvu god malu stvar grde i strašne zakletve. Tako se od krstjanah sadanjega vremena časti i slavi slavno i najveće časti vredno ime božje, koje u starome zakonu nitko niti spomenuti nije smio, osim jedinoga velikoga svetjenika, a i ovaj samo jedan put na godinu; a ti krstjanine moj! zašto god kuneš i zaklinješ se dušom, krstom, Bogom itd. kano da su to stvari najmanje vrednosti i najmanje ciene. A zar neznaš, da onaj, kojim se toli često zaklinješ, jeste Bog svemogući, koj bi te mogao s mjesta utamaniti i u bezdno pakla strmoglaviti!

Tretje, što se zahtieva, da zakletva bude bezgriešna, jest pravda, ili kakono govori sv. prorok, *zakleti se u pravdi.*

(Jurabis in Justitia.) U čem sastoji ova pravda, i što će reći zakleti se u pravdi? Pravda ova u tome sastoji, da se presv. ime božje nespominje za potvrdjenje koje zle i griešne stvari. Oni dakle zaklinju se u pravdi, koji namjeru imadu, i hoće učiniti kakvu dobru stvar. Kad se dakle zaklinješ, da ćeš učiniti kakvu nepravednu zločestu i griešnu stvar, kao god što je grieh tu stvar učiniti, isto tako grieh je na nju se zakleti. Odovuda sliedi, da onaj, koj se zaklinje, da će učiniti nješto, što je griešno i od Boga zabranjeno, dvostruko težko grieši, — jedno što se protivi zapoviedi božjoj, koja mu zlo činiti prepovieda (zabranjuje), a drugo, što je još gorje, zaklinje se imenom božjim ili drugom kojom zakletvom, da će izbilja ono što naumi, — premda je zlo — izvesti. Aj nemojte, ljubljeni moji! nemojte nikada zaklinjati se na kakvu griešnu stvar, nemojte se zaklinjati, da ćete iskrnjemu svomu kakvo zlo, kakvu nepravdu učiniti, njemu velim, koga vam sám Bog kao same sebe ljubiti zapovieda. To bi bo bila velika opačina i velika uvreda za Boga. Pa ipak su ovaki griesi medju krstjani najobičajniji. Čim se tko razsrdi, čim se komu najmanja uvreda učini, već nemože podnositi; već gledje, da se osveti, te se mrzko zaklinje, da se je izbilja nakan osvetiti. Tako mi Boga! govori osvetom dišući čovjek. Duše mi, Isukrsta mi, vjere mi itd. platit ćeš mi, ubit ću te, osvetit ću ti ovo ili ono zlo! itd. Aj jeziče opaki! jeziče pakleni! zar te nije strah? zar te groza nespopada, kad izustjuješ te strašne rieči? zar te nije strah, da te u onaj par, gdje tako blazniš (zlogovoriš) zemlja neproždere?

A što je najvećega oplakivanja vredno, jest to, da mnogi zavjetovav se, da će kakvo zlo učiniti, misle, da su dužni izbilja ona zla, na koje su se zakleli izvršiti. Zakleo se jedan, da će ukrasti, čim mu se sgoda pruži, pa misli, da je izbilja dužan zakletvi svojoj zadosta učiniti i ukrasti. Zakleo se opet drugi, da neće nikada na uvredu sebi od drugoga nanešenu zaboraviti i da nikada neće uvreditelju svomu opro-

stiti, pa zato tvrdo se držeć zakletve svoje, živi s njimi u vjernoj svadji. Zakleo se tretji, da će se osvetiti, da će kakvo zlo učiniti, i misli, da je dužan zakletu opačinu izpuniti. Aj sljepote pregrde! zar zakletva zato služi, da zlo činite? Zakletva je odredjena, za dobro, a ne zlo. — Sagriešio si grdo, što si se tako opako zakleo! a još većma griešiš, ako izpuniš i izvršiš ono, na što si se zakleo.

Što se imade reći o onih zakletvah, kojimi se obično zaklinju otci i matere, kadno djeci svojoj priete, da će im kakvo zlo učiniti; kanoti, ubiti ju, zadaviti, glavu razbiti itd. Što se imade o takih zakletih prietnjah reći? Ja vam odgovaram, da se u ovakovih zakletvah, kojimi se obično služe otci, matere, starješine i kuće gazde itd. više griehah zadržava. Grieše ponajprije, što se priete, da će ju za kakove god male máne, za kakve male pregrieške tako strogo kazniti; grieše nadalje proti Bogu, što se zaklinju, da će zlo učiniti, jer Bog samo dobro činiti zapovieda. Grieše najposlje proti istini, jer oni obično, kad se zaklinju i priete, neimaju odluke, ono, što govore, izpuniti. Odtuda se vidi, kako zlo rade oni otci i matere, koji se tako grdo priete djeci svojoj, pa onda još prietnje svoje zakletvom potvrdjuju; budući te prietnje griešne i od Boga zabranjene, svaki vidi, da je nisu dužni izpuniti.

Ako su se roditelji zakleli, da će diete svoje poradi mane kakove pokarati ili kazniti, mogli bi, ili da bolje rečem, morali bi ga, sve da se i nisu zakleli, to učiniti; čemu indi zakletva? Isto tako dužni su roditelji diete svoje, kad vide, da ono svim roditeljskim opomenam uzprkos nikako neće s puta kriva na pravi put se svratiti, pokarati ili pregrieški dostojno kazniti, a to dužni su tim većma učiniti, ako su se zakleli, jer nepokaravši djeteta, još više grieše porad zakletve neizpunjene. Nu najbolje i najprobitačnije jest, ni nezakleti se.

Svršujem govorenje svoje opomenom i kratkim naukom. — Niste uviek dužni ono izpuniti, na što ste se zakleli; ako ste se zakleli, da ćete što zločesta uraditi, nipošto niste dužni

zlo ono učiniti. Tako isto, kad ste se zakleli, da ćete učiniti kakvu stvar nekoristnu, niste ju dužni, buduć zakletve nedostojnu, izpuniti. Na isti način niste dužni zakletvu držati, kad ste se zakleli, da nećete učiniti kakvo dobro djelo ili kakvu dobru stvar. Ako li ste se pako zakleli, da ćete što dobra. Bogu draga, a iskrnjemu koristna učiniti, dužni ste zakletvu svoju izpuniti.

Dragi moji! Nemojte se zaklinjati, nemojte strašnimi zakletvami dragoga Boga vredjati! Ako je tko sve i prisiljen zakleti se, neka prije dobro promisli, što radi; neka pazi na ono troje, što se zahtieva u zakletvi, da bude bezgriešna. Nek, velim, još jedanput dobro promisli, pa istom onda neka se zakune. Amen.

Nauk VII.

O griesih — (psovkah) proti Bogu.

Želio bi, da u ovaj par, gdje sam nakanio, ljubljeni moji! predstaviti vam strahotu grieha i veličinu opačine onih, koji psovkami Boga vredjaju, želio bi, velim, da rieč moja imade onu snagu, koju imadjaše rieč sv. Jerolima; želio bi da imadem sada visoki um sv. Augustina, a riečitost sv. Ivana Zlatoustnoga. — Želio bi sada imati prsa od ocali (čelika) a jezik od mjeda (tuča), da se čuje na sve strane svieta, i razumije, koli je opak, koli strašan grieh psovka, kojom tako gusto ljudi dobroga Boga vredjaju. Nu budući, da mi sve ovo manjka, a sasvim tim odlučio sam govoriti vam o preopakom ovom griehu, spuštam se na slabe ove sile svoje i reći ću vam, koliko reći uzmognem. Pokazat ću vam u današnjem svom govoru, koje su to psovke proti Bogu, a zatim, razložit ću vam u kratko, da je psovka najveća uvreda, koja se samo Bogu nanieti može.

Psovka ili psovanje Boga jest govor, kojim pogrdjujemo ili samoga Boga ili bl. d. Mariju, ili koga drugoga svetca. Bog se indi onda psuje, kadno se što pogrdna govori ili proti njemu, ili proti njegovim svetim, ili pako proti stvarim njemu posvetjenim. Na tri pako načina psuje se Bog. *Prvo,* kad mu se što takova pripisuje, što mu nedolikuje, što mu se nepristoji. *Drugo,* kad mu se oduzimlje ono, što mu dolikuje i što mu se pristoji i *treće,* kad se stvoru što takova daje, što samoga Boga ide.

Na prvi način grieše svi oni, koji govore, da Bog može sagriešiti, ili da je on uzrok koga grieha ili zla; da je on nepravedan, da radi sve po svojoj glavi, da griešnikom udjeljuje sreću, a pravednim i dobrim nesreću itd. Sve su ove rieči psovke proti Bogu, jer mu se nješto pripisuje, što mu nedolikuje. — Na drugi način psuju Boga svi oni, koji mu ovu ili onu izvrstnost oduzimlju; kao n. pr. da on nije svemoguć, da nije milosrdan, da nije pravedan, da nepredvidja dojduća, da neupravlja svietom, da nije sveznajuć, da sve, što se dogadja, nevidi, da nemože sve, što ga je volja učiniti.

Ovom posljednjom psovkom opsuje Boga kralj Sankerib, kadno rečè; da on nemože osloboditi Jerusolim od sile njegove, i u onaj par satre mu Bog svu silu vojne njegove. Na ovaj drugi način grieše nadalje svi oni, koji govore, da neima providnosti božje, da se Bog ništa nebrini za ovaj sviet, pa nehaje za sve, što se čini.

Psuju Boga i oni, koji se nanj tuže, govoreć: Ta šta sam ja Bogu učinio, da me tako strašno kazni, da me zapustja itd. Psuju ga konačno i oni, koji se protive Bogu, govoreć: Neka dodje Bog, pa neka me smete u mome poduzetju, ako može! ili, — nemože mi sám Bog ništa! Oteo sam se i samomu Bogu! itd. — Na tretji način psuju Boga svi oni, koji sebi, ili inomu kojemu stvoru pripisuju, što je samo božje. Ovamo spadaju oni ljudi, koji misle i govore, da su bez Boga koje dobro učinili, da im nije Boga treba, da mogu dobra djela tvoriti, zatim, — koji kakav zemaljski stvor Bogom svojim

ozivlju, ili koji govore, da vrag znade, što će se u buduće dogoditi, da on može prava čudesa tvoriti, da on može kadkada Boga svladati i predobiti. Sve su to veliki i strašni griesi.

Kažite mi sada, dragi moji! imade li još strašnijih griehah od ovih grdih psovkah? Neima, doista neima! odgovaram vam sa sv. Ivanom Zlat. *Neima većega ni strašnijega grieha od psovke. (Nihil magis impium, quam contra Deum blasphemia* (h. 65. in Ps.) A na drugome mjestu veli: *da ništo neima od psovke gadnijega i gorjega. (Blasphemia nihil pejus.).* A sv. Jeroním kaže, da svi griesi, kad se psovkami prispodobe, ukazuju se mali i lahki. (Omne peccatum comparatum blasphemiae levius est). (Libr. 7. Is. c. 18.). Ubojstvo, lupežtvo, kurvarstvo istina Bog, veliki su griesi; nu kad se sa psovkami prispodobe, neznatni su, maleni i lahki; uzrok je evo ovaj. Onaj, koj Boga psuje, usta svoja poput ubojitih strielah proti Bogu diže, opakimi ga riečmi vredja i grdi. Psovka upravo Boga bije, i njemu dužno poštenje oduzima. Istina je, da svaki griešnik, kad grieši, Boga pogrdjuje, dočim sveti njegov zakon prestupljuje, — no to on čini neupravno, — ali onaj, koj psuje upravo Boga, Boga pogrdjuje, upravo njega grdi i ruži, upravo njemu poštenje oduzima. Aj golema i preopaka grieha pa se ipak takvi medju krstjani često čuju!

Neznabožci i kumirovci nikada nepsuju, nikada neproklinju, nikada nevredjaju krive bogove svoje; pa što još više ni nedopuste jedanput, da ih tko drugi psuje ili vredja; — ako li im se pako tko usudi što suprotivna učiniti, tu ga umah težkimi mukami muče. A krstjani, kojim je Bog milost pravoga Boga poznavati podielio, oni ga pogrdjuju, oni ga grdimi psovkami vredjaju! Pitam vas; vi neharnici! što vam je vaš Bog sakrivio, kakvo vam je zlo učinio, što ga tako pogrdjujete? — Što vas je tolikimi dobrî nadario; što ste ih od njega dobili što god imate, i što god jeste primili, od njega ste primili, pa zato ga vredjate, zato mu dužno štovanje uzkratjujete. Punim pravom mogu se nazvati takvi neharni i nezahvalni krstjani

koji odurnim svojim jezikom stvorca svoga psuju i ruže; punim ih pravom, velim, mogu nazvati gorjimi od vragovah paklenih. Istina je, da i djavli u paklu psuju i proklinju Boga, nu psuju ga od pretežke i pregorke muke i boli; psuju ga, što ih tako žestokimi mukami muči; psuju ga, jer ga ljubiti nemogu; nemogu ga pako ljubiti, jer im nikakva dobra neizkazuje, već ih sa svom strogostju muči.

Ali zašto li, o krstjanine! Boga svoga psuješ? kakvo ti je on zlo učinio? Ako je nezgodu kakvu na te poslao, ako je propustio, da te je kakva bieda i nevolja stigla, propustio je to za tvoje dobro, Bog bo neće nikomu zla. Kada dakle Boga psovkami vredjaš, gorji si od istih vragovah i duhovah paklenih, koji, kad bi se muke njihove samo na kratak čas ublažiti dale, doista nebi Boga psovali, već bi sveto ime njegovo slavili i blagosljivali! Kako se možete tužiti, — da ste nevoljni, da ste svaki dan sve to nesretniji, da na vas dolaze svakake bolesti, glad, kuga itd., kad ste sami tomu zlu uzrok, sami Boga radi svojih mrzkih griehah na osvetu pobudjujete, sami ga silite, da vas kazni i pokara!

Slušajte, što na ovo odgovaraju psovači! Mi — vele oni, nebi psovali, da nas srditost na to neprisili; razsrdimo se, govore oni, pa u srdjbi i gnjevu ni sami neznamo, što govorimo. Aj liepa mi odgovora! Srdjba dakle vaša sili vas na psovke? Kažite mi, krstjani bogoljubni, što bi bilo, da kakav nevaljani čovjek, došav pred kralja svoga, pljune mu u obraz, pa da za uzrok toga svoga čina navede srditost svoju; pitam ja, bi li ga taj odgovor njegov opravdao, bi li ga od smrti oslobodio? Podnipošto!

A vi crvi zemaljski, vi griešnici neharni, vi se usudjujete, kad vam se nesreća kakova dogodi, kad vas tko uvredi, srdjbu svoju na Boga izvaliti; pa još hoćete opravdati svoju zloću, veleć, da ste to u srdjbi učinili. Nu nećete se tim opravdati na sudu božjem; doći ćete i vi jednom pred Boga sudca, kog ste u srdjbi svojoj proklinjali; ondje ćete čuti ukore stra-

hovite, kojimi će vas radi odurnih psovkah vaših pravedni sudac pokarati. Pitat će vas: Zar niste znali na drugi način srdjbu svoju ugušiti, već ste morali mene Boga svoga psovati i ružiti? Ajte prokleti na muke paklene! ajte i primite plaću za opaka djela svoja u paklu, ondje ćete se mučiti s ostalimi nečistimi dusi na vieke zato, što ste opakoga srca svoga glas saslušali, srdjbu svoju niste inače ugušiti znali, već psovkami i kletvami! ajte! i nekazujte mi se više pred lice moje!

Dao Bog, da nedodju vrhu nas ove strašne rieči! Ah dobri Bože! mi ćemo se odsele čuvati svih griehah, mrzit ćemo na nje, kao na najveće zlo; — pa zato se k tebi utičemo, da nas ti milostju svojom pokriepiš; da nas nepustiš pasti u griešne napasti; da nas ravnaš i vodiš tako, da nikada neupanemo u onaj najveći i najodurniji grieh, koj tebe toli vredja; a naša usta i jezik naš neka samo tvoje slavno ime slave i blagoslivlju; — pa ako se nadje još koj od nas, koj nebi htio odustati od svojih griešnih navadah, ah! prije nego izusti psovku, prije nego stane gadnim jezikom svojim tebe o Bože! vredjati daj dopusti! da mu se ono tebe stvoritelja vredjajuće udo razpane na hiljadu hiljadah komadah. Mi ćemo medjutim, da izbrišemo i uništimo psovke, kojimi te mnogi neharnici vredjaju sada za vavieke složno zapjevati pjes. Serafinah: Svet, svet svet gospodin Bog Sabaoth! Dopusti! da ju ovako danas sutra s angjeli i arkangjeli u kraljestvu tvomu veselo za navieke za pjevamo. Amen!

Nauk VIII.

O zavjetu i o izpunjivanju zavjeta.

Da uzmognem dovršiti tumačenje druge zapoviedi božje kojano glasi: *Neizusti imena gospodina Boga svoga u izprazno* moram vam njekoju progovoriti o zavjetu, kojim, čim više

Boga štujemo, kad ga učinimo pametno i smotreno, tim ga više pogrdjujemo, kad ga činimo lakoumno i nesmotreno. Vidimo dakle ponajprije, što je to zavjet i koliko je vrstan? Drugo, od kolike je važnosti i ciene, kad se pametno i smotreno učini, i vjerno izpuni? Najposlje, kako je gadan i oduran Bogu, kad se učini lakoumno i nesmotreno, pa još k tomu kad se neizpuni.

Zavjet jest svojevoljno i razmišljeno, Bogu učinjeno obećanje većega kojega dobra. — Rekao sam, da je zavjet *obećanje* — i jest! i to obećanje pravo, stanovito, s odlukom, zadužiti se komu, skopčano, učiniti ili ostaviti ono, što se obećaje. Odtuda vidi se razlika izmedju obećanja i odluke. Odluka prigiblje samo volju, da što god čini ili ostavi; no obećanje nadostavlja volju i zadužuje ju, da izpuni ono, što se obećaje. Zato odluka, mà bila ona kako mu drago velika, još nečini zavjeta, ako nije pravog obećanja. Drugo kaže se, da je zavjet *obećanje razmišljeno*, t. j. mora se, kad se zavjet čini prije dobro razmisliti, što se čini i dobro poznavati ono, što se obećaje; — nevalja dakle zavjetovati se naglo i nesmotreno, već valja prije dobro razmisliti, što se čini i što se zadužuje; — jer onaj, koj dovoljno nepoznaje onoga, što obećaje, nije dužan obećanje svoje izpuniti. Treće, kazali smo, da obećanje mora biti *svojevoljno*. Buduć, da je zavjet njeko zaduženje i njeko breme, koje, tko god na se uzima, valja, da ovo zaduženje i breme drage volje, sám i bez usilovanja na se prima. Zato svi zavjeti oni, koji su učinjeni u neznanstvu, prevarom, i na silu, neobvezuju nas na izpunjenje, kao n. pr. zavjetuje se zlatar, da će pozlatiti kalež za deset groših, misleć, da ga posao neće više stojati, no poslje razabere, da će ga samoga posao stojati šest putah toliko, — u tom slučaju nije dužan zavjeta učinjena izpuniti, jer da je prije znao, da će ga samoga taj rad toliko stati, nebi bio zavjeta činio. — Više putah prisili čovjeka strah ili čija pretnja, da se zavjetuje; nu ako sám, kad ga već strah mine ili vanjska sila nanj djelovati

prestane, zavjeta nepotvrdi, te se opetovano neobveže, da obećanje zadano izpuniti, zavjet ovakov neobvezuje.

Četvrto; — kazali smo, da je zavjet *obećanje Bo učinjeno*, t. j. da se zavjeti samo Bogu činiti imadu. — B dući, da je zavjet djelo bogoštovja, a bogoštovje samo se Bo prinieti može, to se onda i zavjet nikomu drugomu, nego samor Bogu učiniti može i mora. Što se dalje ima reći o onom z vjetu, što ga mnogi čine gospi, sv. Antunu, ili drugomu k jemu svetcu? — Što o zavjetih, koje mnogi čine; — da naime ovu ili onu crkvu pohoditi, da će postiti, da će učin ovo ili ono, a ostaviti se ovoga ili onoga. Što se ima pitam takvih zavjetih reći? Svi ovi, velim, ako se u njih niti oči ni otajno negledje na poštenje božje, ako se zavjetom neuč odluka zadužiti se Bogu, nego samo ovomu ili onomu svet zavjeti takovi nevaljaju.

Peto. Kazali smo, da je zavjet *obećanje većega koje dobra*, t. j. ona stvar, koja se obećaje, mora biti velike vre nosti, mora biti Bogu draga i za vječno spasenje koristni nego druga njoj protivna. — Buduć, da je zavjet djelo bog štovja, kojim se Bog štuje, to mora stvar, koja se Bogu ob ćaje, biti takova, koja mu je mila i draga, — što doista n bila, da je ona stvar od druge njoj protivne gorja. Kad bis Bogu obećali kakvu stvar, koja mu nije draga, onda ne san da ga štovali nebi, već bi ga upravo time pogrdili i tež uvredili. — Dapače ni onda nebi bio dobar naš zavjet, k bi Bogu obećali stvar, koja u sebi nije zločesta, no ovoj pr tivna ipak je bolja. Tako n. pr. da tko obeća Bogu, da će ožeuiti, takov zavjet nevalja, jer Bogu je draže bezženst djevojačtvo.

Šesto. Da zavjet naš bude valjan, ima se obećati tako stvar, koja je moguća. Jer bi budala prava bio onaj, koj išao obricati nješto, a nebi rieči držati mogao, zato ni n valjao zavjet ovakov, jer se izpuniti nemože.

Iztumačiv vam, što je zavjet i kakav valja da bu

prelazim na drugu stran, u kojoj ću vam na kratko razložiti, kolikovrstni su zavjeti.

Zavjeti se ponajprije diele na *proste i velike.* Zavjet prosti jest onaj, kad tko čini posebno obećanje Bo gukad se na pose Bogu zavjetuje, koj zavjet crkva ni nepotvrdjuje ni neprima. Zavjet veliki jest onaj zavjet, koj se javno čini, koj crkveni starješine potvrde i prime. Ovakovi zavjeti jesu: poslušnosti, siromaštva i čistoće, kojimi se u svetome redu zavjetovati običavaju redovnici. — Zavjet dieli se drugo, — na *vremeniti i vjekoviti.* — *Vremeniti* zove se onda, kad se što za stanovito njeko vrieme činiti ili zapustiti obećaje. Tako n. pr. kad se tko zavjetuje, da će tečajem jedne godine, ili duže postiti, čistoću obdržavati itd., to je zavjet vremeniti. *Vjekoviti* zove se onda, kad se što tečajem cieloga života činiti ili nečiniti obećaje. Treće dieli se zavjet na *zavjet bez ugovora i s ugovorom.* Zavjet bez ugovora jest, kad se nikakov ugovor nestavlja; s ugovorom pako, kad se kakov ugovor stavi. Tako n. pr. kad se tko zavjetuje, da će se, ako ozdravi, ili se druge koje nevolje oslobodi ostaviti bludnosti, ovo je zavjet uvjetni ili kako rekosmo s ugovorom, a ovaj zavjet dužni smo, ako se uvjet stavljeni izpuni ovršiti, ako se neizpuni, dakako nismo dužni. Najposlje zavjeti se diele na *osobne i neosobne.* Osobni zavjeti zovu se oni, koji na samu zavjetujuću se osobu padaju; zavjete ovakove nemože nitko drugi, već samo zavjetujuća se osoba izpuniti. *Zavjeti neosobni* zovu se oni, koje tkò u ime druge koje osobe čini; ovakovi zavjeti mogu se i po drugom izpuniti; može se naime dati ili učiniti koja stvar na slavu i poštenje božje, samo valja da je ona stvar, koja se daje ili čini vlastitost one osobe, u koje se ime stvar ona Bogu prikazuje. — *Zavjeti smiešani* zovu se onda, kad se tko zavjetuje, da će osobno koje djelo ili koj čin ovršiti. Tako n. pr. ako se tko zavjetuje, da će pohoditi koju crkvu i ondje dati ili položiti koju svotu novacah.

Što se tiče *zavjetah osobnih,* kazali smo, da ovi zadu-

žaju samo onu osobu, koja je čini, i da se po drugom izpunit nemogu. Radja se sada pitanje, što bi imao činiti onaj, ko bi si preduzeo, da će po drugoj kojoj osobi učinjen zavjet izpuniti? pitam, — bi li izbilja bio dužan ovaj zavjet izpuniti? Primjerom razložiti ću vam cielu stvar. Njeki čovjek zavjetovà se, da će pohoditi jednu odaljenu crkvu, ili da će postit njekoliko danah; no prije, nego mu za rukom podje učinjen zavjet izpuniti, razboli se težko. U bolesti sjeti se svoga zavjeta, tuži se, plače i nariče, što nemože Bogu učinjeno obećanje izpuniti; dodje k njemu vjerni mu prijatelj, da ga utješi pita ga, što mu je, da tako gorko plače, a on mu odkrije jade svoje; tuži mu se, da je učinio zavjet, pa da ga evo sada izpuniti nemože, a to, da mu upravo srce para. Ovaj, da ga bar jedne oslobodi biede, uzima na se taj zavjet, obećajuć, da će ga što skorije izpuniti. Pitam ja: Je li on dužan zavjet ovaj izpuniti? Jest dužan! i to ne po kreposti zavjeta, jer ga nije sám osobno učinio, već po kreposti vjernosti obećanja. — Što se pako zavjetah tiče, štono su ih druge osobe učinile kao n. pr. učinio je otac njeki zavjet, da će na poštenje božje dati dar, to izvršba ovakovog zavjeta, ako još nije izpunjen prelazi na baštinike, kad su oni baštinom zadovoljni; jer kao što god oni, primajuć baštinu podlažu se, da će izplatiti sve dugove ostavitelja, tako po pravdi podvrći se moraju i ovomu dugu, — zavjetu naime učinjenomu. Zavjeti pako smiešani ne zadužuju baštinike na izpunjenje zavjeta učinjena po drugom već ih samo obvezuju na izpunjenje zavjetah, koje su osobno učinili, n. pr. moj otac zavjetovao se je itd.

Iztumačiv vam, što je zavjet i koliko vrstih zavjetah imade, prelazim sad, da vam kažem, kolika je dužnost zavjete učinjene izpuniti.

Svaki onaj čovjek, koj valjano čini zavjete, dužan je pod smrtni grieh učinjeni zavjet izpuniti. *Izpuni Bogu učinjene zavjete,* nagovara nas okrunjeni prorok. *(Redde Altissimo vota tua)* (Ps. 49.). *Kada si Bogu svomu učinio zavjet, nemoj*

kasniti izpuniti ga, jer će ga gospodin Bog od tebe zahtievati; pa ako zakasniš izpuniti ga, uračunat će ti se u grieh. Ovako govori sám Bog (Ducter. 33.). Dužnost je dakle učinjeni zavjet što skorije izpuniti.

To isto uče i sveti otci, izmedju kojih navest ću vam samo svetoga Augustina, koj, pišuć Armentariu, štono sa suprugom svojom Paulinom zavjetovà se Bogu, da će do smrti ženitbenu postelj nepokaljanu čuvati, izmedju ostalih ovako mu govori: Jer si zavjet učinio, zadužio si se Bogu; nije ti prosto obećanje prestupiti i drugačije činiti ..... I ako pogaziš Bogu zadanu rieč, bit ćeš nesretan; jer kazni božjoj nećeš uteći. Nemoj se dakle natrag obazirati, izpuni Bogu zadano obećanje, a Bog će te pomoći, da ćeš sve, što si obrekao, moći lasno izpuniti.

Tako uče svi bogoslovci, veleć: da onaj, koj zavjete Bogu učinjene izpuniti zanemari, smrtno grieši. Ta ako je već velika sramota po čovjeka, koj drugomu nješto obeća, a kasnije obećanje svoje neizpuni, koli je sramotnije Bogu nješto obećati, pa obećanje neizpuniti!

Buduć da je tomu tako, pitam vas, što mislite o onih, koji, koliko su skoriji učiniti zavjet, toliko su sporiji i nemarljiviji izpuniti ga? — Čini mî se, kao da čujem vaš odgovor, da ovakovi ljudi stoje na putu vječnoga skvarenja. I doista! Mnogi su ljudi tako nesmotreni, da za kakvu god malu stvar umah trče zavjetovat se, a kasnije im nije ni deveta briga, da učinjeni zavjet izpune. Tako sve po malo natovare na se veliki tovar zavjetah, koga se, sve kad bi i htjeli već otresti, nemogu. A odkuda sve to? Odtuda, što mnogi niti nezna, što je to zavjet, niti nepromisli prije, koliku dužnost na se tovarljuje, kad se zavjetuje; a najposlje mnogi niti nepazi, da li će moći učinjeni zavjet izpuniti, niti pita za svjet pametnijega od sebe, već radi po svojoj glavi, te tako u mjesto, da zavjetom Boga štuje, to većma ga pogrdjuje i vredja.

Ljubljeni moji! Nemojte se vi povadjati za ovimi buda-

lastimi ljudmi! Ako namislite učiniti zavjet, a vi prije dobro promislite vrst zavjeta, koju hoćete da učinite; — promislite koliku dužnost u zavjetu na se uzimate, promislite prije dobro, da li ćete moći učinjeno obećanje izpuniti; pitajte za svjet svoga duhovnoga pastira, te istom onda, kad se ovako valjano izpitate, možete se zavjetovati. Ako li ste pako zavjet koj osobno učinili, nepočasite časa vjerno i točno ga izpuniti; ako li ga pako izpuniti nemožete, a vi tražite odriešenje, inače dopasti ćete kazne božje.

Jednoga pako zavjeta, koj ste svi učinili, na koj možebiti malo kad pomislite, želio bi, da se sad svi spomenete, da nanj pomislite, i da ga točno izpunjavate. — Ovaj zavjet jest najveći izmedju svih zavjetah, te je ono veliko obećanje, koje je svaki na svetome krstjenju Bogu učinio, da se naime odriče vraga, i svih dielah njemu ugodnih a Bogu mrzkih. — To je zavjet, koj smo svi učinili i koj smo svi točno izpuniti dužni; jer tko ovaj zavjet neizpuni, onomu su zaludu svi ostali zavjeti; a tko samo ovaj zavjet vjerno izpunjava, imade se već na ovome svietu nadati blagoslovu božjemu, a na drugome liepomu raju. Amen.

Nauk IX.

O trećoj zapoviedi božjoj, kojano glasi: „Spomeni se, da posvetiš dan svečani.“

Gospodin Bog, stvoritelj i gospodar svih stvarih, izmedju ostalih zapovieda nam, da svetkujemo dane svečane. *(Memento ut diem Sabbati sanctifices)*, to će reći: *Spomeni se, da posvetiš dan nedjelje (svečani).* (Knj. por. 20.) Želi i hoće on da ove dane, pustiv na stran sve, što je svietovna, njemu u promatranju stvarih nebeskih posvetimo. Naredba ova toli je

razložna, a dužnost izpuniti ju toli potrebna, koli je razložno i potrebno, da razuman stvor štuje i slavi stvoritelja svoga. Svetkovina, svetkovanje jest djelo štovanja, koje Bogu izkazivati imademo; jest kušnja bogočastja našega. Prve tri zapoviedi, koje se zovu temeljne zapoviedi, jer u sebi zadržavaju dužnosti prama Bogu, tako su uredjene, *da prva* od ovih zapoviedih zabranjujuć idolopoklonstvo, kazuje nam pravi način štovanja, uči nas pravo štovanje Boga; *druga* nam veli, da se nesmijemo krivo zakleti, da nesmijemo imena gospodina Boga u izprazno izustiti. U ovoj pako *trećoj* naredjuje Bog svetkovanje danah svečanih, te iziskuje od nas, da mu na ovakove dane štovanje izkazujemo. — Premda je i ostaje gospodin Bog svemogući gospodar svih vremenah i svih danah, zato imali bismo po pravici svaki čas i svaki dan štovati njegovo veličanstvo; to ipak nije hotio toliko od nas zahtievati.

Jedan samo dan odabrà si on u cielom tjednu, na koj dan, i još druge od crkve naredjene dane svečane, hoće, da mu se poklonimo, da ga proslavimo, da sveto ime njegovo častimo. — Te kao što hoće, da ga navlastito u crkvi štujemo, premda je on svagdi, tako isto hoće, da ga osobito na dane svečane proslavimo, da mu se poklonimo, premda su svi dani njegovi. Ali o žalosti! ako se ikada Bog pogrdjuje i uvredjuje, to se doista nikada više nepogrdjuje i neuvredjuje, koliko upravo na ove njemu posvetjene dane. — Da se nebi već nadalje Bog uvredjivao, te da bi se dani svečani odsele valjano svetkovali, hoću vam danas protumačiti, što u ovoj trećoj zapoviedi Bog od nas iziskuje; zatim, što imademo na dane svečane činiti, a što ostaviti.

Dvoje iziskuje od nas Bog u ovoj zapoviedi, *Spomeni se, da svetkuješ dane svečane.* Prvo hoće, da na ove dane tvorimo djela, kojimi se Bog štuje; a drugo, da pustimo na stran sve poslove, koji smetaju štovanju božjemu. Budući da ta djela, koja smetaju i zaprieke čine štovanju božjemu, i koja su svrha ove zapoviedi, mogu se činiti to očito (riečoslovno),

to otajno (duševno), sliedi: da kao što se može ova zapovied izvršiti u svrhi očito, riečoslovno i duševno, tako se može i na ova sva tri načina prestupiti (prekršiti).

Ali, kad se izvršuje ova zapovied na rečena tri načina, a kad se opet prestupljuje? Onda mi izvršujemo ovu zapovied u svrhi od Boga naredjenoj, kad ili vàs dan, ili veći dio dana ulažemo u djela dobra, koja su za štovanje božje odredjena; — kad se uzdržavamo od ručnih poslovah, izvršujemo ju po slovu (riečoslovno); — kad se pako čuvamo od griehah, osobito većih, izvršujemo ju duševno. — Odtuda sliedi, da ovu zapovied, svetkovati svetkovine u svrsi, prestupljuju oni lieni krstjani, koji na ove dneve neće da djeluju djela sveta i dobra, kojano su za štovanje božje odredjena. Slovno grieše proti ovoj zapoviedi oni lakomi krstjani, koji za malenu dobit na dane svečane, takove ovršuje posle, koji zaprieke čine štovanju božjemu. Prestupljuju najposlje ovu zapovied duševno oni, koji u mjesto, da na dane Bogu posvetjene Boga svoga štuju, još ga više pogrdjuju i vredjaju.

Valja mi dakle o svih ovih trih vrstih prestupljenja govoriti.

Ponajprije prestupljuju zapovied: *Spomeni se, da svetkuješ dane svečane*; — oni zli krstjani, koji u mjesto da djeli bogoljubnimi svoga Boga slave i štuju, oni ga odurnimi i opakimi griesi svojimi još pogrdjuju i vredjaju. Jer ako već prekršuje ovu zapovied onaj, koj na dane svečane obavlja posle ručne (rukotvorine), koli više prekršuje ju onaj, koj ove dane grieši. Poslovi ručni na dane svečane nisu zato zabranjeni, kao da su tobože u sebi ružni i zli, već zato, što u bogoslužju smetaju. — Vidite dakle, na koliko bi se imali krstjani na dane svečane grieha čuvati, kad ovi ne samo što smetaju u bogoštovju, nego još duše od Boga odtudjuju i Boga dobroga pogrdjuju; zato griesi, koji se na dane svečane čine, mnogo veću zloću u sebi zadržavaju, veću štetu duši nanašaju.

Tà kako ne! Na dane svečane, kao na dane samomu

Bogu posvetjene i za spasenje duševno odredjene, imao bi svaki čovjek izpitivati stanje duše svoje, — te pronašav, da je u stanju nemilosti, imao bi se za griehe svoje pokajati, od Boga oproštenje prositi i nastojati dušu si od griehah očistiti. Koli opaki su zato oni krstjani, koji ne samo, što se na tolike dane nekaju za griehe svoje i neprose od Boga proštenje, nego još više Boga vredjaju, veće prokletstvo na se navaljuju. Zar nije to velika opačina, zar nije velike kazni vredna? A tako se žalibože dan danas čini! Mnogi samo zato jedva čekaju na dane svečane, da mogu slobodnije i prostije griešiti. Na dane svečane najviše krstjani itd. Tako se sada radi, tako se svetkuju dani svečani.

Svečani dani zato su naredjeni, da na nje gnjev božji, kojno smo našimi griesi tečajem djelatnih danah na se navukli, pritažimo, te da ga skrušenimi molitvami molimo, da nam obilatije milosti svoje šalje. Ovo je bila jedna ponajglavnijih svrhah, što je Bog svečane dane svetkovati zapoviedio. Budući tomu tako, koliku zloću, kolike opačine, počinjate vi preopaki pogrditelji danah svečanih! vi, koji na svetkovine još većma griešeći protivite se ljubavi Boga predobroga. Vi zapriečujete svako milosrdje, koje bi Bog imao; vi priečite, da Bog milosti, koje je odredio slati krstjanstvu, nešalje; vi ga silite, da u mjesto milostih, šalje razna pokaranja itd. Aj ljubljeni krstjani! čuvajmo se grieha, pazimo dobro, da dragoga Boga neuvredimo, pazimo osobito na svečane i druge njegovu štovanju opredieljene dane, da ga odurnimi kletvami nevredjamo, jer ovo su najveći griesi. — Što za djelatnih danah sagriešimo, lasnije će nam Bog oprostiti, ali što na svečane dane sagriešimo, neće niti nemože tako lasno oprostiti; tada nam umah milosrdje i milosti uzkratjuje, umah srdjba i pokaranje njegovo vrhu nas dodje.

Tri su vrsti grieha, kojino truju dan današnji krstjanstvo, a ti su: oholost, bludnost i lakomost. Ovih trih vrstih griehah, govori sv. Bernardo, da se velikom pomnjom čuvamo

navlastito na dane svečane. Imademo se čuvati svakoga uzvišivanja i ponosa, da se srcem poniznim i skrušenim uzmognemo na dane svečane pred Boga pokazati i njega štovati; i ako kada i u koje vrieme imademo se čuvati nepoštenjh i nečistih riečih i dielah, to doista imademo se čuvati na dane svečane, jer tada moramo pobližje s Bogom obćiti, koj je čistoća i svetinja, koj ništa trpiti nemože, što je gadno i nečisto.

Pa, ako imademo ikada biti blagodarni, milosrdni i ljubezni naprama onim, koji nevolju trpe, — to imademo biti navlastito na dane svečane, — da i mi u Boga milosrdje nadjemo. Ovakim duhom svetkovahu prvi krstjani dane svečane! Želio bi, da imadem toliko vremena, da vam izpripoviedam sve, kako su prvi krstjani ponizni i krotki u svako vrieme, a osobito na dane svečane bili; koliko poštenje, koliki stid, kolika čistoća u riečih i djelih njihovih bijaše; pogrdnost stvarih zemaljskih, obilne milostinje, kojimi su osobito na svetkovine nevoljne podpomagali, hotio bi vam predočiti, da vas potaknem na slična djela. Ali oj žalosti ljute! Ako se ikada liepe ove kreposti, koje resjahu prve krstjane prestupljaju, a to se prestupljuju osobito na dane svečane.

Sada na dane svečane nije drugo vidjeti, nego oholost, gizdost, izpraznost i ponos. Čini se, kao da se sadanje doba ljudi natječu, koji će bolje pogrditi svetinju vremena. Danas ćete vidjeti mužkaracah ponosnih i oholih po vàs dan ulicami amo tamo trkati, vidit ćete ih, gdjeno sad jednu sad drugu kuću obilaze. — Žene sprovode sad čitave sáte pred ogledali, da se nagledaju ljepote svoje; dogovore drže, kako će se bolje nakititi, što će ljepšega na svoje tielo djeti, kako će se većom izpraznostju u sviet pokazati, kako će prvo zagledane biti. Ona, koja drugarice svoje budi u haljinah, budi u nakitu, budi u ljepoti nadkriljuje, ona se drži za presretnu i blaženu.

Što da rečem o nečistoći i bludnosti? Tà ovaj grieh čini se sada bez ikakva stida, i na iste dane svečane. Dani svećani njekada su se zvali dani čistoće i postidnosti, a kako

bi je čovjek danas nazvati mogao? Ne drugačije, — nego dani najveće bezobraznosti; dani nečistoće i bludnosti. Da neuvredim čiste uši vaše, ljubljeni krstjani! nesmijem spominjati sve bludnosti i nečistoće, koje se ponajviše na dane svečane čine. Bog, koj sve znade i vidi, neznam, dokle će moći to trpiti?

Samo spominjem ona prokleta mjesta ašikovanja (dragovanja, pohadjanja), koja su uvieke griešna prilika i odkuda se nikada bez grieha otići neda. Pa ipak je običaj sada zavladao, da se skoro svi žene i udaju u mjestih ašikovanja. A što su mjesta ašikovanja drugo, nego hrpa svakojakih gadnih i smrdljivih griehah, gdje se mladež zavadja i nagovara na nesretna zaručenja; zato su upravo zaručenja ovakova nesretna, zato na zaručnicih ovakovih i na njihovom plodu vlada božje prokletstvo. A kad se najviše vremena sprovede u ovakovih nesretnih mjestih? Na dane svečane! Na dane svečane pod noge meće se vàs stid, zaboravlja na Boga, a nemari se za dušu. Djevojke nakitjene amo tamo strkavaju, nebi li se tko u nje zagledao.

Mladići užgani jurve vatrom paklenom, žele i traže sgodu, gdje bi razgovore sramotne, pjesme nečiste, šale bezsramne spravljati mogli; u glavi im pogane misli, a u srcu poželenja bludna. Aj bludnici! zar se tako svetkuju dani svečani? Zar su oni zato od Boga naredjeni, da vragu služite, a ne Bogu? Zar su zato dani svečani, da u njih tražite izgubljenje dušah svojih, a ne spas; bolje bi po vas bilo, da nikada nije svetkovinah, manji bi vam grieh bio, da kao na djelatnike po vàs dan radite!

Govoriti mi je još o lakomosti, koj grieh mnoge krstjane svojimi sužnji čini; pa i ovaj grieh čini se najviše na svetkovine. Želja za dobitkom vremenitim na toliko se je već ukorenila u srcih njekim, da zasljepljeni misle, da će u najveće siromaštvo pasti, ako na dane svečane što nedobiju, ako što neurade. Ah nesretnici! da bi vi znali, kolik biste vi do-

bitak dostojanstva i vrednosti zadobili, kad bi, ostaviv na svetkovine svaki vremeniti posao i dobit, stavili se na promatranje dobarah duhovnih i vječnih; kad bi težili, da ova postignete.

Da bi vi samo malo promišljali, koliko gubite, koliku štetu sami sebi nanašate, ostavljajuć službu božju na svetkovine, i težeć samo za vremenitimi stvarmi, to velim, da bi vi ozbiljno stali promatrati, doista drugačije biste svetkovali dane Bogu posvetjene.

Govorio sam vam dosele, kako se ova tretja zapovied božja imade obslužavati duševno, i kako zapovied ovu prekršuju oni, koji na svetkovine grieše, ako upravo i neobavljaju ručnih poslovah; — a sada govorit ću vam o obsluživanju slovnom iste ove zapoviedi.

Kad nam gospodin Bog dane svečane svetkovati zapovieda, zabranjuje nam ujedno obavljati sve onake posle, koji smetaju bogoslužje, koji nam se nedopustjaju brinuti za spas dušah naših, koji pamet našu za svjetovnimi stvarmi vuku. Zato po svetkovinah nesmije se trgovati, prodavati i kupovati, osim onoga, što je onaj dan neobhodno za život naš potrebno, kao jelo i pitje; nesmije se brinuti za vremenite stvari, nesmije se pravdati; — jer premda ovaki poslovi nisu mučni i težki, to su ipak u stanju pamet našu raztresti, misli od Boga odvratiti, te na svjetovne stvari svratiti. Strožije se zabranjuju posli ručni; kakono težačiti, kovati, šiti, presti, tkati itd. i svi drugi poslovi, koji truda stoje, imutak množe. Sve ovakove posle na dane svečane Bog strogo zabranjuje; nesmijemo ih ni sami obavljati, a nesmijemo ni dopustiti, da ih drugi obavljaju, ne s toga, kao da su taki u sebi griešni i zločesti, već s toga, da imademo više vremena i da sabranijom pametju na takove dane možemo Bogu gospodinu i gospodaru svomu služiti, bolje misliti i skrbiti se za spas dušah svojih.

Ali, možda me želi tko pitati, da li je uvieke grieh, kad se radi na svetkovinu, i imade li slučajevah, gdje bi čovjek bez grieha i na taj dan koj ručni posao obaviti mogao? Nije

uvieke grieh, odgovaram, raditi na dane svečane. Ima slučajevah, gdje nam milostiva majka naša sveta crkva sliedeć nauk Isusov dopustja, da možemo bez grieha na svečani dan posao koj obaviti. Tri su slučaja, gdje je dopustjeno raditi na te dane. *Prvo*, kad je velika i očita potreba; tà sám spasitelj naš Isukrst, glad trpećim učenikom svojim dopusti, da na dan svečani beru klase od pšenice. — *Drugo*, kad što činimo iz bogoljubnosti prama Bogu; tako Isus pohvali u crkvi jerusolimskoj misnika, koj je za posvetilište božje potrebne poslove obavljao (Mat. 12.). *Tretje*, kad se što čini iz ljubavi prama iskrnjemu. Tako je Isus više putah na dan svečani ozdravio bolestnoga, kao što to čitamo u sv. evangjelju.

Oni dakle, koji su u tolikoj nuždi, da nemogu drugčije živjeti, nego ako i na dane svečane posluju, oti s dopuštenjem svoga duhovnoga pastira, nezapustivši službu božju, mogu si što god priraditi. Mogu nadalje i oni raditi, koji su prisiljeni na rad, koji da nebi radili, imali bi veliku štetu trpiti. — Mogu se takodjer na dan svečani jestvine pripravljati. Što se pako štovanja božjega tiče, mogu se na svetkovine oltari kititi, mogu zvona zvoniti; što pako ljubavi pram iskrnjemu, mogu se na svetkovine mrtvi pokapati, dvoriti bolestnici, putevi se i mosti radi putnika visokoga popraviti, vatra kod pogora gasiti itd.

Osim toga imadete si zabilježiti, da kao god što svetu crkvu sluge njezini, dužni ste tako i vi nje pitati, kad sumnjate o kom božjem ili crkvenom zakonu, kad si ga neznate protumačiti; isto tako, kad potreba ili drugi koj uzrok sili vas, da na svetkovinu što radite, dužni ste prije pitati svoje duhovne pastire, da oni sude, je li od potrebe, i da li je pravi uzrok, da radite bez grieha na dan svečani. Vi nemožete u takovih okolnostih sami si suditi, sud bo, koj si tko sám skroji i izreče, nigdje se neprima. No kad tražite od svoga duhovnoga pastira dopustjenje, da možete raditi na svečani koj dan, valja, da mu istinito i pravedno potrebu vašu razložite, jer ako nije

prava potreba, pa da vam on sve i dopusti, dopustjenje takovo ništa nevredi.

Što se imade reći o onih, koji bez prave potrebe na svetkovine ovršuju posle ručne; grieše li ovaki smrtno? To se može razsuditi iz vremena, kako je dugo tko radio. Ako je tko radio kratko vrieme, sagriešio je, — nu ne smrtno; ako li je pako radio dva, tri ili više satih, bez ikakove sumnje, sagriešio je smrtno?

Pitam vas ja sad, ljubljeni moji, zašto griešite za onu malu dobit, koju radnjom od dvih, trih ili više satih stečete, zašto duši svojoj za volju dobra kakvog vremenitog štetu nanašate. Ma da vàs sviet dobijete, kratko bi se ga vrieme uživali, no ako dušu izgubite, uvieke bit ćete izgubljeni, uvieke biti ćete nesretni.

Osim toga i ono malo, što uradite, ili što dobijete na svetkovini, nemože biti sretno i napredno, jer sve što ste uradili, sve što ste dobili, Bogu ste ukrali, zato i leži na onom božje prokletstvo, zato i poslje, kako je došlo i stečeno, pa uz to još i ostalo. Imade mnogo još načinah, na koje višnji g. Bog kazni prestupak svetkovinah; pitam, odkuda ove suše velike, koje uništuju sve naše plode, odkuda poplave, odkuda zla vremena itd. sve su to kazne božje.

Krstjani! ako želite, da vas višnji gospodin sačuva od nesrećah i biedah, da vam sreću udieli, da blagoslovi i napredne učini sve trude vaše, a vi svetkujte dane njemu i njegovim svetim posvetjene upravo onako, kako on to zapovieda. — Negriešite, neradite ručnih poslovah na Bogu mile dane, već je sprovedite u molitvi i drugih dobrih djelih; tada istom bit će vaši dobitci, vaši trudi i krvavi žulji od Boga blagoslovljeni, tada biti će vaši zanati napredni; vaše blago bit će plodno, vaše njive i vaše bašće biti će rodne, vaša obitelj biti će zdrava, oblasti biti će vam na ruku, neće vas globiti i otimati vam stečevine; riečju biti ćete već na ovome svietu sretni. Amen.

Nauk X.

O djelih bogoštovnih, kojimi se na svetkovine Bog štovati imade. (Memento ut diem Sabbati sanctifices) (Ex. 20.)

Iztumačivši vam, bogoljubni krstjani! kako smo dužni slovno i duševno svetkovati dane svečane; prelazim sada, da vam protumačim, kako je imademo svetkovati, imajuć obzir na svrhu, s koje nam je g. Bog svetkovati zapovjedi. Vidit ćemo dakle, što to znači svetkovati svetkovine; zatim, kako se imadu svetkovati; pa najposlje, koja djela bogoštovna na svetkovine činiti imademo.

Neobičan način, na koj gospodin Bog tretju ovu zapovied svetkovati svetkovine naredjuje, vredan je, da ga pobliže promatramo. Nenalaže nam samo gospodin Bog, da duhom i srcem pripravnim zapovied ovu izpunimo, nego iziskuje još od nas, da se je vjerno spominjemo. *Spomeni se, da svetkuješ dan svečani,* veli on. Hotio nam je tim pokazati, da kad bi sve duh naš o istini ove zapoviedi osvjedočen bio, a i volja sklona vjerno ju izpuniti, da uz sve to nesmijemo ipak zaboraviti učiniti, što smo dužni; t. j. moramo ju svakako izpuniti. Više putah znademo dobro, i volju imademo nješto izpuniti, nu zaboravimo; zato gospodin Bog pridaje zapoviedi ovoj rieč *spomeni se,* hoteć time, da se ove zapoviedi uviek sjećamo, da ju u pameti držimo, i da nikad nezaboravimo izpuniti. *Spomeni se, da posvetiš dan svečani.* Nepustite, hoće reći, nikada s pameti vaše zapovied ovu, ja hoću, da se posvete moje svetkovine. Imati ćete hiljade i hiljade brigah, hiljade i hiljade smetnjah, koje će vas lasno do toga dovesti, da ćete svrći s uma ovu zapovied; no spomenite se riečih božjih: Ja hoću, da moje svetkujete svetkovine. Vidit ćete hiljade i hiljade zlih primjerah, koji pogrdjuju moje svetkovine, no vi nepazite na nikoga, vi ih svetkujte onako, kako se meni dopada, kako ja

zapoviedam. Smetat će vas u izvršivanju zapoviedi ove mnogo i mnogo stvarih, nu vi sve zaprieke jakim duhom svladajte i moje svetkovine svetkujte. — To je zapovied, to volja moja, nemojte dakle nikad na ovu zapovied moju zaboraviti.

Protumačiv vam, ljubljeni moji! na koliko nam gospodin Bog preporuča i zapovieda svetkovati svetkovine, hajdmo sad, da vidimo, što će to reći svetkovati svetkovine.

Svetkovati svetkovine reći će, sprovesti dane svečane u djelih svetih i krepostnih; u djelih, kojimi se Bog štuje, a duša posvetjuje. Pa upravo zato zabranjuje nam gospodin Bog na ove dane obavljati poslove svjetovne, poslove ručne, da se tim nesmeta služba njegova, da se naša i onako kratka pamet na više stranah neraztrkuje. Ništa nam nebi koristilo, da se na te dane uzdržavamo samo od poslovah ručnih, kad nebismo ujedno izvršivali djela Bogu dopadna, djela sveta; — jer kad bismo svetkovine samo u bezposlenosti i lienosti sprovadjali, doisto nebismo Boga štovali, nego bi ga još više vredjali i dane njemu posvetjene pogrdjivali, govori bo duh sveti, da se *iz bezposlenosti i lienosti mnoga radjaju zla. (Multam malitiam docuit otiositas)* (Exod. 33.) Jer kao god što voda, koja na mjestu leži i nemože da otiče usmrdi se, tako isto i čovjek, koj u bezposlenosti i lasti dragocieno trati vrieme, brzo postaje opak i zao. Svrha dakle, s koje nam je gospodin Bog u dane svečane poslovati zabranio, nije ta, da budemo bezposleni, nego da, odstraniv sve brige zemaljske i tjelesne, duše naše imadu priliku zabavljati se sa stvarmi duševnimi i nebeskimi. Hoće dakle Bog, da se na dane svečane oprostimo sa svietom, i da se s njime po djelih svetih sjedinimo. To je način, kako se imadu svetkovati svetkovine.

Nu, buduć da je gospodin Bog tako dobar, da onoga, koj njemu vjerno služi i njega vjerno štuje, neodpustja prazna i tašta, nego mu za službu i štovanje njegovo daje slavu vječnu, o kojoj naš spas, naša sreća zavisi, to već radi ove stvari imali bismo se na svetkovine uzdržavati od poslovah ručnih,

jer na taki način štujući Boga, zadobivamo plaću vjekovitu. Nismo mi zato, krstjani dragi! dobili dušu neumrlu, da služimo tielu, koje će do skora u hladnom grobu strunuti; nego smo ju zato dobili, da služimo Bogu, da duši našoj pribavimo mjesto kod Boga; a o tom nastojmo svaki dan, osobito pako na dane svečane. Obradjivati polja, tjerati zanate, trgovati i druge poslove činiti, kojimi se toliko svjetovnjaci kine i hine, sve ovo kad se dobro razmisli, nije ništa drugo, nego budalaština, dječarija i šala, koja više na korist drugih, nego na našu smiera. — No pribaviti dobro i spasenje dušam našim, to je ono, za što se osobito skrbiti i starati imademo, jer u tom jedino naša korist leži; — pa zadobiv i pribaviv dušam našim spas, pribavismo si blago najdragocjenije, blago najveće, — što onda treba više?

Vidili ste, da, ako želimo posvetiti dane svečane, moramo se ne samo uzdržavati od poslovah ručnih, nego ih jošte moramo sprovesti u djelih krepostnih i svetih. Preostaje, da vam kažem, kakova imadu ta djela biti, koja krstjanin na dane svečane djelovati mora. Slušajte dobro.

Prvo djelo, na koje sveta mati crkva svakoga krstjanina po svetkovinah zadužuje, jest to, da *cjelovito i bogoljubno* sluša svetu misu. Rekoh *cjelovito*, a ne na pol, kako čine njeki krstjani, koji ili na početku umah nepristupljuju, ili neće da čekaju svršetak. Rekoh zatim *bogoljubno*, t. j. sabranom pametju, koliko je moguće, na Boga misleć, njemu svoje želje upravljajuć; — a ne, kako čine njeki krstjani, koji se u crkvi pod svetom misom smiju, razgovaraju, okolo se obaziru i druge nepristojnosti čine; — ovaki za drugo nedolaze u crkvu, nego da druge u pobožnostih smetaju. No o ovakovih govorit ćemo na drugom mjestu podulje.

Oni pako, koji iz važnih uzrokah nemogu na svečane dane svete mise i rieči božje slušati, dužni su to, na koliko je moguće, kod kuće molitvom i drugimi dobrimi djeli nadomjestiti.

Nu nesastoji posvetjenje dana svečanoga samo u slušanju svete mise. Tko samo svetu misu sluša, zadovoljio je zapoviedi crkvenoj i onomu satu dana svečanoga, nu nije Bogu posvetio cieloga dana; a gospodin Bog upravo zapovieda „*(Memento ut diem Sabbati sanctifices)* Spomeni se, da posvetiš dan svečani.“ Nekaže dakle, posveti jedan sat ili pol dana; već zapovieda, da se vàs dan od jutra do noći posveti. Tako su činili prvi krstjani na dane svečane; oni su po cjeo dan u crkvi sprovadjali, gdjeno su pobožno svetu misu i rieč božju slušali, tako radi i sveta crkva, dočim preko cieloga dana razredjuje službe božje.

Nerazumievam ovimi riečmi, da, ako hoćemo postić dan svečani, moramo biti od rana jutra do podne u crkvi, te slušati svete mise, rieč božju, čitati svete knjige, moliti i druga bogoljubna djela činiti, što bi dakako želiti bilo; — na toliko se nezadužujemo; — ali se ipak na toliko zadužujemo, da barem veći dio dana svečanoga u djelih bogoljubnih sprovedemo; u ovom bez grieha pomanjkati nemožemo, jer dan svečani jest dan božji, a nije naš, zato mi ni nemožemo, da Boga neuvredimo, u svetkovanju njegovom odredjivati, kako i koliko hoćemo.

Pitam vas sada, može li se reći, da oni veći dio dana sprovadjaju u bogoljubnih djelih, koji na take dane samo jednu misu slušaju, a drugoga dobra nečine? Svetkovati dan svečani kako čuste, znači sprovesti ga u Bogu milih djelih; — kako se dakle može reći, da ga je posvetio i sproveo u štovanju božjem onaj, koj samo jedan sat na slušanje svete mise ili molitve potroši, a druga dvadeset i tri sata sprovede u spavanju, lovu, u igri, skitanju, u jelu i pilu, u bludnih razgovorih, nemisleći dalje ni na Boga ni na dušu. Što je još gorje mnogi sve ostalo vrieme sprovedu ili u trgovanju ili u poslovanju ili u griesih hodajući pod mehane (krčmarske šatre) po mjestih dragovanja itd.

Aj! nije to svetkovati svetkovinu, nego ju je još pogr

djivati! Ah! probudite se dakle o krstjani i spoznajte prevaru, kojom ste u tminah do sada tumarali! U samoj misi nesastoji posvetjenje cjelovito dana svečanoga, već i osim nje u ostalo jošte vrieme imaju se činiti djela, kojimi se Bog štuje.

U svetke dakle imade se misa slušati kao djelo Bogu najdražje, kojim se Bog najvećma štuje. Za misom dolazi sv. molitva, kojom dane svečane sprovesti imamo. Ovo je bilo djelo, kojimi su se bavili i prvi sveti krstjani, koji su u dane svečane, bi reć, neprestano molili. Molitva dakle svaki dan, a navlastito po svetcih neka bude i vaša najmilija zabava. To je način najkoristniji, što nam ga je Bog dao, ako želimo pomoći i milosti od njega zadobiti. I ovim se načinom najviše Bog hvali i štuje. Zato je sv. crkva odredila stanovite dužnosti, kadno misnici u hramu božjem duhovne pjesme pjevaju i druge svete molitve mole. K njim se pridružite i vi bogoljubna braćo i sestre, ter čistim srcem i pametju hvalu Bogu pjevajte.

Ali bila glasna molitva koristna koliko mu drago, neću da zapustite i pametnu molitvu. Zabavljajte se po svetkovinah promišljajući otajstva božja, a zatim četiri posljednja svakoga čovjeka: smrt, sud, pakao i raj nebeski. Spominjajte se, da u istinu imate umrti, akoprem neznate kada, nu smrt će vam ipak prije doći, nego se nadate; kakvom ju dakle pripravom imate čekati? Poslje smrti valja vam odmah doći na sud božji i dati razlog samomu Bogu za svaku i najmanju pomiso, rieč i djelo. Mislite dakle, je li vam duša pripravna i je li može dati razlog svih vaših činah na doskoro pitanje božje? Promišljajte si cjeo život, i mane, koje ste učinili, nastojte umah popraviti; jer poslje suda izmedju ovoga dvoga zapast će vas sretna vjekovitost gori na nebu ili nesretna vječnost doli u paklu: sretna, ako budete dobro i sveto živjeli, a nesretna, ako u griesih život sprovodili. Nezaboravite promišljavati kako, i u koju svrhu ste stvoreni; promišljavati milost i ljubav neizmjerne muke Isusove, kojom ste bili odkupljeni; promišljavati

milost svetotajstvah (sakramenatah), po kojih ste posvetjeni; promišljavati nesreće ovoga svieta, u kojih se griešnici nalaze i izpraznosti svietovnih dobarah; — te ćete poćutiti, koliku ugodnost ovo promišljavajući u sebi imadete.

Promišljavajte nadalje veličanstvo božje, mudrost, pravdu, milosrdje i dobrotu; a vrhu svega dobročinstva, koja vam je Bog učinio i svaki dan čini. Prebrojte ih, ako možete, kolika se tiču tiela, a kolika duše! te smieraju na život sadanji i dojdući. Koli mnogo vidjeti ćete milostih i darovah, kojih se nikada možebiti ni sjetili niste! Uživali ste toliko vremena, a i sad uživate sa svojimi sinovi i cielom obitelju dobro zdravje a i pomalo sreće; Bog bo vam je u njoj sve unapredio, čega drugi nisu uživali. Evo u kratko izbrojenih tjelesnih dobročinstvah! Bog vas je zovnuo na vjeru davši vam milost, da primiste sveti krst, a i da budete dionici drugih svetotajstvah. Padnuvše u grieh nije vas zapustio kao mnoge druge, nego vam je dao milost, da se grieha opet osloboditi morete; a za tu svrhu koliko vas je nadahnjivao i koliko pozivao! Nuto koli nebrojena dobročinstva za dušu učini vam Bog. I da uzmognemo sva osobita i obća dobročinstva izbrojiti, valjalo bi nam sve čase života našega pretresivati, jer je svaki čas njegovo novo dobročinstvo za nas. Nisu li dakle tolika dobročinstva svakoga časa dostojna neprestane zahvalnosti? Te ako toga, dragi moji! polag dužnosti svaki čas učiniti nemorete ako se u radišćake (djelatne) dane njih zaboravljate, spomenite se i za njih Bogu zahvalite bar po svetcih.

U dneve pako svečane, kakono u dneve priličnije, običaju vam duhovni pastiri tumačiti evangjelje Isusovo, propoviedati i nauk krstjanski kazivati; nemojte ih dakle zanemarivati, da nebiste u crkvu došli i tumačitelje poslušali; jer to bijaše zabava i prijašnjih svetih krstjanah, o kojih pisano nalazimo, da su *na stoječke sveudilj stajali i nauke svetih apoštolah slušali.* (Erant perseverantes in doctrina apostolorum (Act. 2.) Jer u koliko su apoštoli brižljivo tumačili krstjanom

nauk božji, štono su ga od spasitelja Isusa naučili, u toliko bijahu krstjani brižljiviji, da ga poslušaju i nauče. Te tko god nije zadosta uvježban u nauku božjem, grieši svaki put, kad bez velikoga uzroka, tumačenje nauka ovoga izbjegava.

Ili da još više rečem; kada će, kažite mi, molim vas. imati ikada u životu krstjaniu bolju prigodu kajati se za učinjene griehe, nego u dane svečane? *(Sabbatum requietionis est)*, reče Bog, et afligetis animas vestras (Leo 16.). Dan svečani, veli on jest dan počinka, kada imate ožalostiti duše svoje, t. j. kad imate promišljavati griehe svoje, za nje se kajati i plakati. U dan dakle svečani promišljavat nam valja prošasti život svoj. i gdje god se sjetimo, da smo zakon božji prekršili, Boga, dobro neizmjerno uvredili, imamo za zlo učinjeno gorke suze roniti, imamo se žalostiti, i umah ako je moguće nastojati, da se po svetoj izpoviedi od grieha očistimo. Očistivši se pako na duši, najzgodnije je vrieme njene pokriepe, da ju naime nahranimo duhovnim tielom i krvju Boga našega premiloga spasitelja Isusa; tom bo nam je hranom zakaparena sreća vjekovita života. Tako činjahu i prvašnji krstjani, tako želi i od nas, dragi moji! premila naša majka sv. rimo-katolička crkva. Te uzbudnete li ovako činili, unapredili ste vječnoj sreći premile duše svoje.

Ako u ovih svetih i u drugih bogoljubnih djelih, kakono u štijenju sv. knjigah, govorećih o naucih i životu ugodnikah božjih, u dieljenju milostinje ubozim, pohadjanju bolestnikah, podučavanju neumitnikah, sprovedete ili vas dan, ili barem veći dio dana svečanoga: onda doista morete reći, da svetkujete dane svečane, i da po takovih dnevih Boga štujete. Usuprot ako ih (naime dneve ove) poslovanjem zabranjenih poslovah, trgovinom, pijanstvom, lienostju, dragovanjem (ašikluci) i drugimi griesî sprovedete, znajte, da neposvetjujete svetkovinah Bogu nego vragu. Čujte glede ovoga samo sliedeći primjer: Čita se u životopisu sv. Stjepana biskupa, da je (ovaj sveti pastir) obilazeći jedan put svoje stado medju ostalimi i to

doznao, da medju vjernimi njegovoj skrbi izručenimi vladaju njeke mane, kakono: pogrdjenje danah svečanih pijanstvom. radnjami, bezsramnimi igrami, dragovanjem itd. — Doznav. kako rekoh, zato, stadè vjernim svojim propoviedati, stadè ih nagovarati i moliti, da se ostave tih griešnih navadah; — no sve to bijaše uzalud; nemogaše ih na pravi put dovesti. Željan braniti poštenje božje, i puk onaj zločesti obratiti, moli najposlje g. Boga, da pošlje nanj kakovo pokaranje. Bog sasluša molbu ovoga svetoga biskupa; na jednu svetkovinu ukažu se po svih mjestih, gdje ovaj puk pijaše, pjevaše, igraše, dragovaše se i na druge načine griešaše, vragovi u grdih i strahovitih prilikah, veseleć se velikim veseljem, što toliko imadu svojih štovateljah. Prestrašeni, dadoše se u bieg; nu uzalud; — nemogahu uteći, jer ih vragovi sliedom sliedjahu. U sdvojenju, nemogav se nikako oprostiti svojih napadačah, utekoše se svetomu biskupu, da ih on oslobodi; — što i učini, razloživ im prije, koliko su zlo učinili, kako su Boga uvredili, što nisu dostojno dane svečane svetkovali.

Aj! da bi ja na onoliku čast uzvišen bio, da bi bio onako svet, ko što je bio onaj biskup, zamolio bi Boga, da dopusti, da se prikažu pred oči onih, koji pogrdjuju dane svečane onakova strašila, kakova se prikazaše onim nesretnikom! — Zapoviedio bi, da se vragovi ukažu po onih mjestih, gdje se po svetkovinah razni poslovi posluju; zapoviedio bi, da se ukažu po dućanih, gdje se trguje, da se ukažu po mjestih, gdje se pijančuje, da se ukažu u onih kućah i po onih mjestih. gdje se draguje, gdje se grieši. Nu na svoju nesreću neimam tolikoga dostojanstva i svetosti, te nemogu, da učinim, da vam se ukažu onake strahote. Ali akoprem te moći neimam, to vas ipak uči sveta vjera naša, da su oni vražji, i da je vrag uz one, koji na koj god način dane svečane pogrdjuju.

Aj! zar volite biti vražji, pogrdjujuć svetkovine, — nego božji dostojno ih svetkujući? — Zar volite vragu svet-

kovine posvetjivati, pa se s njim za uvieke u paklu mučiti, nego Bogu, pa onda poslje s njim se u kraljestvu nebeskom veseliti. Aj! neradite tako, ljubljeni moji! itd.

Nauk XI.

O četvrtoj zapoviedi božjoj, koja glasi: Poštuj otca i mater. Navadjaju se uzroci, s kojih imademo ovu zapovied obdržavati.

Gospodin Bog, stvoritelj i gospodar naš zapovieda nam i hoće, da ga nad sve druge stvari ljubimo; ele zapovieda nam, da ljubimo i iskrnje svoje i to kao same sebe. Te kao što nam u prvih trih zapoviedih zapovieda, da njega štujemo, tako u ostalih sedam zapovieda nam, da štujemo iskrnjega. — Zato bi imali, ljubljeni krstjani! toliku ljubav Bogu našemu izkazivati, koliku on nam nevrednim stvorovom svojim izkazuje. On, koj se za sve nas i za sve, što jesmo i imademo otčinski brine. Naš život, naše poštenje, naše imutje (imutak) i sva ostala biti će sigurna, ako budemo zakon božji podpuno obdržavali; stariji će se štovati, mladji neće se ugnjetavati i prezirati, svakomu će se dati njegovo. Evo dakle, koliko je prijatan sveti zakon božji, koliko je pravedno, da ga obdržavamo. Zakon ovaj božji naredjujući dužnosti, koje imademo medjusobno izpunjavati, počima se dužnostju sinovah i kćerih naprama svojim roditeljem, i podložnikah napram svojim gospodarom. (Honora patrem et matrem tuam). O ovih dvih dužnostih govorit ću vam danas, a vi me pazljivo slušajte!

Zapovied ova, *poštovati otca i mater*, netiče se strogo samo roditeljah naših, nego ostalih, kojim smo podčinjeni; kakono su starješine, duhovni pastiri, kućegazde, zapoviednici grada ili kraljestva itd. Sve ove Bog štovati zapovieda. — Bu-

dući da ova zapovied mnoge dužnosti u sebi sadržava, valja mi o njih napose govoriti. Počimam ponajprije o dužnosti sinovah naprama svojim roditeljem.

Štovati roditelje, stvar je takova, koju ista narav, a i zdrav razum iziskuje. Neznabožci nemogahu si dovoljno protumačiti, kako to, da se može naći tako opakih sinovah, koji ovu dužnost s veseljem neizpunjuju, kad ista niema životinja tu dužnost dobrovoljno napram onim izvršuje, od kojih postanak svoj primi. Tà i sveti otci, da pogrde i osramote one zle sinove, koji ovu dužnost zanemaruju, navadjaju njeke ptice gorske, i životinje šumske, koje, kad im roditelji ostare, pod svoje ih okrilje uzimlju, nježnom ih ljubavju dvore i hrane; — zato i misle, da se veće sablasti, veći zločinci na svietu ovome naći nemogu, nego što su sinovi oni, koji roditeljem svojim dužno štovanje sustežu; tako protivnim načinom neima veće slave za jednoga sina, nego ako podpuno dužnost ovu izpunjuje. Buduć da su premnoga i prevelika dobročinstva, koja smo od roditeljah svojih primili, nikad im se nemožemo sasma oddužiti, nikada nemožemo sve dužnosti prama njim podpuno izpuniti.

Mudrac Seneka napominjuć dužnosti, koje sinovi imadu prama svojim roditeljem, veli, da nije moguće izreći, kolika bi slava i hvala po onoga sina bila, koj bi istinito mogao reći: Ja nikada nisam zanemario dužnosti prama svojim roditeljem, uviek sam im bio podložan i poslušan; nikad se nisam na nje srdio, nikad ih nisam uvredio, ljubav njihovu ljubavju sam odvratio, ništa im nisam dužan ostao. (Ad hoc unum contumax fui, ne beneficiis vincerer). Nastojte o sinovi! završuje pomenuti mudrac, nastojte, da i vam ovakova hvala i slava u dio padne; znajte, učinili vi, koliko mu drago dobra roditeljem svojim, da im ipak nikada nećete moći nadomjestiti sve ono, što su oni vam učinili.

Tà kako biste mogli nadomjestiti, kad su tako bezbrojna dobročinstva! Oni vam dadoše život; od njih dobiste sve, što imate i što jeste; zato ste za Bogom njim najviše

dužni. Spomenite se njihovih trudovah, njihovih mukah i brigah, koje su s vami imali. Navesti ću vam samo njekoja, koja su majke vaše podnieti imale. — Koliko su one nezgodah, koliko nevoljah, koliko umorah, koliko ljutih bolih noseć vas u utrobi svojoj, podnieti morale? Koliko su uzdahah, koliko žestokih mukah pretrpile, radjajuć vas na ovaj sviet? Ded recite mi! jeste li vi što za njih pretrpili? recite mi, — jesu li se njihove brige i skrbi, njihove muke i poslovi po porodu što umanjili? Aj nisu! nisu! dapače su se još povećali! Tà tko može izbrojiti sve njihove skrbi, sve njihove trude i muke, kad su vas na noge podizale, kad su vas odhranjivale? koliko su noćih bez sanka sprovele, koliko su putah jelo, pilo, posao prekinuti morale, samo zato, da vas nahrane, da vas utješe, da vam pomognu? koliko skrbih i brigah imale su, bojeć se, da vam se kakva nesreća nedogodi? A kad se dogodi, te ste u bolest kakvu pali, — aj! koliko su bolih same podniele, koliko su gorkih suzah prolile, kolike su molitve, kolike posle i zavjete učinile, samo da ozdravite! Evo u kratko samo njekoja napomenuh, koja su o sinovi i kćeri! vaše njekoč podniele majke.

No što da rečem o brigah i o trudih, koje su za vas podnieti imali vaši otci? koji su vas hraniti, odievati, na noge uzdržavati morali? Može se reći, da su jedino za vas brigovali, da su sve trude i muke samo za vašu korist podnieli. Koliko su se znojili, koliko su pogibeljih pretrpili, samo zato, da vam hranu i odielo pribave? Što rade, što trguju, što putuju, — nečine li sve to i nisu li činili zato, da vas danas sutra sretne učine? O sinovi! buduć su vaše majke toliko pretrpile, toliko za vas učinile, vaši otci toliko su se za vas brinuli i poslovali, — je li moguće dakle, da vi njim neharni i nezahvalni ostanete? je li moguće, da im dužno poštenje nebi izkazivali?! Aj! kad bi se koj takav našao, imao bi se zvati nakaza i sramota plemena ljudskoga, proti komu ista narav i nerazložna životinja za osvetom vapiti bi imala. Pa ipak! koliko imade

takih nakazah, koji nesjetjajuć se dobročinstvah od svojih roditeljah primljenih, zatvaraju oči i uši istomu naravnomu prignutju, te svoje roditelje pogrdjuju, neslušaju ih i vredjaju.

Sinovi i kćeri, koji ste tako opaki, slušajte me! Vi buduć da neizpunjujete dužnostih prama svojim roditeljem nalazite se u stanju najnesretnijem; vas je Bog prokleo. (Maledictus, qui non honorat patrem et matrem suam. Deut 27.). *Proklet onaj sin i ona kći*, govori sám Bog, *koj nepoštuje svoga otca i svoje matere!* Jao vam sinovi i kćeri, koji ste takvi! prokletstvo božje jest na vas i zato nenadajte se dobru ni na ovome ni na drugome svietu. Pa što još? Gospodin Bog medju ostalimi prokletstvî, prieti vam još i ovim, da će vas naime naglom smrti u najljepšoj dobi vašoj kazniti; ili, ako vas pusti duže živjeti, život će vam tako otežati, da će vam tužniji i žalostniji biti od iste smrti; a poslje kad već podnesete na ovome svietu sve nevolje i suprotivštine za pregrieške svoje i za uvrede, koje ste svojim roditeljem nanieli, podnosit ćete za vavieke muke paklene.

Obratjam se sada k vam, o vi dobri sinci! i velim vam radujte se! jer dostojno štovanje izkazujuć roditeljem svojim, nje ljubeć i štujuć ugadjate Bogu svomu, pa zato nadati se imate od njega obilnomu blagoslovu. Osim vječnoga spasenja obriče vam Bog, da ćete na ovome svietu dugo i zadovoljno živjeti. (Qui honorat patrem suam et matrem suam vita vivet longiore), govori duh sveti (Crkov. 3.), t. j. *koj štuje roditelje svoje, dugo će živjeti.* Osim toga i drugih stvarih obećaje vam Bog, da ćete vi radi posluha i poštenja, koje svojim roditeljem izkazivaste imati *radost i veselje u svojoj djeci.* (Qui honorat patrem suam jucundabitur in filiis Eccl. 3.). Još više! Bog vam obećaje, da će *uviek saslušati vaše molitve i da će vaše želje izpuniti.* (In die orationis suae exaudietur. Ibid.).

Želite li još što više? Ako želite kuće stalne, obitelji velike, sreću u *kućah po blagoslovu roditeljah vaših*, i to vam obećaje. (Benedictio patris firmat domos filiorum). Želite li, da

vas drugi hvale i štuju? Doista! to će učiniti, ako uzbudete štovali svoje roditelje. (Gloria nominis et honoris patris sui). Najposlje, ako želite, da vam Bog oprosti griehe, i da vam bude milosrdan otac, a i to vam obriče, ako ustrpljivo podnašali budete mane roditeljah vaših, ako ih u bolesti, u starosti, u potrebi podpomagali budete i njim se milosrdni ukazivali. (Sicut in sereno glacies, solventur peccata tua). Vidite dakle o sinci! kolike koristi donosi vam točno obdržavanje zapoviedi ove, vidite, kako će vas g. Bog već na ovom svietu nadariti darî preobilnimi, a na drugome čeka vas blaženstvo vječno.

Nu nisu ovdje izbrojene sve koristi, koje nam točno obdržavanje ove zapoviedi božje donosi; — hoću samo još jednu napomenuti, a tu vadim iz sv. evangjelja. Spasitelj naš Isukrst u sv. evangelju (kod Matije u pogl. 7.) govori, da *što god mi učinimo drugim, ono će se i nam učiniti; zatim, kakvom mjerom mi drugim mjerili budemo, onom će se i nam odmjeriti.* (In qua mensura mensi fueritis, remetietur vobis). Evo dakle, braćo draga! drugi uzrok, s koga ste dužni slušati, štovati i ljubiti roditelje svoje; jer što god vi uzbudnete činili roditeljem svojim, ono će i vam vaša djeca činiti; kojom mjerom uzbudete ljubili, štovali i slušali roditelje svoje, onom će vam se odvratiti; nu ne samo onom, već obilatijom govori sám spasitelj naš Isukrst. (Et adjicietur vobis Marc. 1.). Vaši sinci čeznut će za vami, nikad se neće volji vašoj protiviti, nikad vas neće uvrediti, služit će vas svesrdno, a ljubit će vas podpuno. Sve će to Bog učiniti, da vas uzraduje, da vas nadari za štovanje, što ste ga svojim roditeljem izkazali. Štujte dakle sinovi roditelje svoje! na to bo vas ne samo ova četvrta zapovied božja usiljuje, nego još i ista narav prigiblje, a i vlastita vaša korist potiče.

Ako veliku tu dužnost zanemarivali budete, ako roditelje svoje nebudete štovali i nje ljubili; ako im se budete suprotivili, nje vredjali, učinit će pravedni Bog, da se i vam isti zajam vrati. Doista o sinovi, kad vi sada neštujete rodi-

teljah svojih, prepustit će gospodin Bog, da ni vas neće štovati djeca vaša; ona će vas pogrdjivati, biti će vam neposlušna, sva će dobra vaša, koja ste težkom mukom sakupili razsuti, vas će, gdje će samo moći, vredjati itd. A sve to bit će kazna, što vi svojih roditeljah štovali niste. (Eadem mensura etc.). Nuto otci i matere, koji me slušate, koji se po vàs dan tužite, da su vam djeca neposlušna, da vas vredjaju vaši sinovi, da su vam nepokorne vaše kćeri, ded pokucajte malo na vratih srca svoga, te upitajte dušu svoju! jeste li vi tako radili s roditelji svojimi, i ako vam nutarnji glas odgovori, da jeste, ah uzdahnite s okrunjenim prorokom! te recite: (Justus es Domine et rectum judicium tuum Ps. 118.). *Pravedan si gospodine, a pravedni su i sudi tvoji.*

Primajte sve uvrede, kojimi vas vaši sinovi vredjaju; sve neposluhe poniznostju i uztrpljivostju, možda će vam g. Bog po toj pokori oprostiti stare pogrieške, koje ste vi njekoć svojim roditeljem činili; a vi sinovi! učite se iz nesreće drugih, kako bi se vi istoj nesreći ukloniti mogli; ako ste do sada bili nepokorni, neposlušni roditeljem svojim, ako ih niste ljubili, a vi dok je još vremena, popravite pogrieške svoje. Ako li su vaši roditelji, koje ste vredjali već u ladnu grobu, ah dolazite često k mirnomu stanu njihovomu! ljubite zemlju, koja ih krije u svome krilu, plačite, molite ih i prosite, da vam uvrede, koje ste im njekoć nanieli, oproste; usuprot nadajte se, da će vam mnogo gorje vraćeno biti. Za potvrdjenje ovoga, što rekoh, slušajte samo jedan dogadjaj! koj kazuje sveti Bernardo od Siene.

Bijaše u njekome mjestu vrlo zločest i opak sin. Ovoga više putah otac njegov svjetovaše, karaše, nukovaše, da sluša i da ostavi zločesto i opako svoje življenje; — nu sve opomene, sva pokaranja bijahu uzalud; on bijaše dan na dan sve to gorji. Što se dogodi? Jedan dan pokarà ga opet otac radi opakoga življenja, na što sin kao živa vatra planù, gnjev u njem uzkipi, on popade otca za vrat, te ga tamo amo po kući povlačaše, preturkivaše, najposlje izvede ga van iz sobe,

dovede do skalinah i htjede ga već na dvor iztjerati. Otac sve trpljivo podnašaše, dok ga sin po sobi amo tamo povlačiše, no kad ga do skalinah dovuče, istom onda progovori: Ah dosta je dosta sinko! nevuci me dalje. Spominjem se dobro, da sam i ja njekoč razljutjen svog otca do ovih skalinah dovuko, pa gle! evo mi se sada u zajam vratja; — nemoj ni ti dalje od ovih skalinah mene vući, da se i tebi danas sutra gorje nevrati! Razumite o sinovi! kakvom će vam mjerom danas sutra vaša djeca vratjati itd.

Nauk XII.

O osobitih dužnostih sinovah napram svojim roditeljem, o dužnosti naime slušati ih, poštovati i ljubiti.

Iztumačiv vam u obće dužnosti sinovah napram svojim roditeljem, prelazim, da vam razložim, koje su *osobite* njihove dužnosti, i velim: da kao što sinovi trovrstna dobročinstva primaju od svojih roditeljah: *bitje* naime, *odhranjivanje* i *nauk*, tako po svjedočanstvu svetih otacah trovrstne imadu dužnosti, dužnost *štovati*, *ljubiti* i *slušati* ih. Ove tri stvari iziskuje g. Bog od sinovah, kadno im zapovieda, da štuju otca i mater. O ovih trih dužnostih nakanio sam vam govoriti ljubljeni moji! i to ponajprije o poslušnosti. Ja počimam, a vi pazite! Nikomu doista poslje Boga nismo više dužni, koliko onim, od kojih primismo *bitje*, a to su roditelji naši. — Bogu smo za sve dužni, jer smo od njega sva primili, no poslje Boga sve, što imamo, primismo od roditeljah. Bog je prvotni uzrok svih stvorenjah, jerbo je sva stvorio; no roditelji naši uzrok su osobiti, te kao što smo Boga početnika i stvoritelja svoga dužni u svem šlušati i sve učiniti, što mu je drago i što nam zapo-

vieda: isto tako dužni smo i roditelje svoje, jer su oni početak naš osobiti, u svem slušati i sve učiniti, što im je milo i drago; tko bo sluša roditelje svoje, sluša samoga Boga, koj to čini zapovieda; a tko ih nesluša, nesluša ni Boga, jer nepripoznaje u njih oblast božju. Neposlušnost dakle kod djece jest grieh, jest pogrieška velika; pogrieška, kojano se mrzka čini ne samo Bogu, već i ljudem; jer neposlušno diete protivi se ne samo zakonu božjemu, nego još i dužnosti naravnoj. Sin neposlušan jest odmetnik i neprijatelj božji, jest nakaza roda čovječanskoga, koga bi svi prezirati imali. Izpunjujte dakle sinovi sve dužnosti prama roditeljem svojim! kad vas već ista narav na to potiče i prigiblje.

Vaši roditelji dali su vam bitje, imadu dakle podpuno pravo zapoviedat vam, a vi ste ih dužni slušati; to pravo podielio im je sám Bog, on im je dao oblast i starješinstvo; dužnost je dakle vaša, da im podložni budete, i da njihove želje izpunjavate. Ali reći će mi možda tko: Otče! ta mi znamo i sami, da smo, kadno smo bili maleni i nejaki, dužni bili roditelje slušati; no sada, kad smo ponarasli, kad smo već i sami otci i matere postali, mislimo, da nismo više dužni slušati ih i biti im pokorni.

Tako dakle? tako vi mislite? nu veoma se varate! Poslušnost roditeljem svojim dužni ste ne samo u djetinstvu i u mladosti izkazivati, nego i u odraslo doba; riečju: u svako vrieme. Nemojte nasljedovati one opake i zle sinove i kćeri, koje kad narastu, ništa već na roditelje svoje nepaze; neće već, da ih slušaju, neće već, da im se pokoravaju, tako se naprama njim ponašaju, kao da ih već živih neima. Ne tako sinci i kćeri moje! Ne tako! Dok su god roditelji vaši živi, imadu oblast i gospodstvo nad vami, i vi ste se dužni njim pokoravati i nje slušati; čim veći i pametniji postajete, tim ste većma dužni slušati roditelje svoje, tim vam je veći grieh, ako ovu dužnost zanemarivate.

Znamo sad za ovu dužnost reći ćete! nu kažite nam

sad otče, što nam sve roditelji naši zapoviedati mogu, i kad smo ih dužni slušati?

Evo odgovara na to pitanje! Vaši roditelji nesmiju vam drugo zapoviedati, da činite, nego ono, što je dobro, što činiti nije grieh; kad vam što takova zapoviedaju, dužni ste ih slušati; no ako bi se dogodilo, da bi vam roditelji vaši zapovjedili nješto, što nije dobro, što činiti jest grieh; kao što oni to zapoviedati vlasti neimadu, tako isto niste ni vi dužni slušati ih.

Znadem, da je bilo zlih i opakih roditeljah, živućih bez vjere i Boga, koji su se usudjivali zapoviedati djeci svojoj to *upravno* to *neupravno*, da hodaju po mjestih dragovanja itd. Bože sačuvaj! da se medju vami nadje tako opakih roditeljah; no ako ih imade, a ja vas zaklinjem sini i kćeri! da ih u tih stvarih neslušate. Odgovorite im tiho i ponizno, kad vam što griešna zapoviedaju: Otče! majko! oprosti mi, ja nemogu to učiniti, ja te nemogu u toj stvari poslušati, jer mi to Bog činiti zabranjuje!

No hvala Bogu! ovakovi dogodjaji vrlo su riedki; malo imade roditeljah, koji bi tako opaki bili, te bi išli zapoviedat ovako griešna djela djelovati, ili dobra zabranjivati; — ali to se često dogadja, da, kad roditelji zapoviedaju stvari bezgriešne, stvari dobre, sinovi neće, da ih slušaju, te tako grieše i zapovied božju prekršuju. Nevelim, da je svaka njihova neposlušnost smrtni grieh, ne! već kad bi bila skopčana s pogrdjenjem, dakako, onda bi bio smrtni grieh! dà — i onda bi bio veliki grieh, kad nebi htjeli slušati roditelje, gdje im zapoviedaju takove stvari, koje se tiču poštenja božjega, koje smieraju na dobro življenje, na spas duše, i na dobar glas kuće.

Grieše dakle ponajprije sinovi zanemarujuć slušati roditelje svoje, kad im ovi zapoviedaju činiti take stvari, koje se tiču poštenja božjega i dobroga življenja, kakono, kad im zapoviedaju, da se Bogu mole, da se izpoviedaju, da slušaju svetu misu, zatim kad im prepoviedaju kleti se, skitati se i na druge načine griešiti, a oni tvrdoglavi nepaze na njihove zapo-

viedi i neslušaju njihove zabrane. Ove stvari u koliko su u sebi već griešne, u toliko još griešnije postaju, kad se proti zabrani roditeljah čine.

Grieše nadalje smrtno sinovi, kadno prekršuju zapovied roditeljah svojih u onom, što se tiče dobroga glasa kuće, t. j. ciele obitelji. Tako n. pr. kad roditelji zapoviedaju sinovom svojim, da na večer u vrieme kući dodju, da se ob noć neskitju, da ništa bez njihova znanja van nedaju, da ništa neprodavaju ni nekupuju itd., a oni sve protivno čine. Ovako radeć svaki put smrtno grieše.

A što velite otče na to; pitat će me možda tko izmedju vas. Mogu li se sinovi oženiti, a kćeri udati za koga god hoće, ni nepazeć na roditelje? Evo! što ja na to pitanje odgovaram. Ženitba i udatba jest odabranje stanja, u kome valja život sprovoditi i dovršiti, zato velim u obće, da sinovi i kćeri prosti su, kad se hoće ženiti ili udavati; niti im roditelji zabraniti mogu, da se nežene ili neudaju, niti ih mogu prisiliti, da se ožene ili udaju, ili da uzmu koga proti svojoj volji.

Nu budući da od ženitbe i udatbe zavisi dobar red i uprava kuće, to velim, da sinovi i kćeri nemogu se prije ženiti ili udavati, dok nedobe dozvoljenje od svojih roditeljah. Prosti su, istina je, sinovi i kćeri u tom, da li se hoće ženiti i udavati ili ne; no nisu prosti od ove zapoviedi, da li će štovati roditelje ili ne. Stvari su posve različne, prosto oženiti se i udati, — i prosto poslušnim biti. Grieše dakle oni sinovi i one kćeri, koji se žene i udaju bez privoljenja svojih roditeljah, jer to znači ništa nepaziti na roditelje, znači njim dužno štovanje uzkratjivati, njihovu vlast u tolikoj i tako važnoj stvari pogrdjivati; — jer ako ona zaručnica, koju si sinovi odabiru, ili onaj zaručnik, koga kćeri uzimaju, nisu po volji i ćudi roditeljah, tko može reći, da se tim neožalostjuju roditelji? tko će reći, da se tim nesklad i smutnje u kući neradjaju? Kad se dakle govori, da su sinovi i kćeri proste, ili se hoće ženiti

i udavati ili ne; razumieva se, da ih nemogu roditelji na to prisiliti, ili im to zabraniti; no nesliedi, da zato roditelji neimaju pravo od njih zahtievati poslušnost. U koliko vam je dakle sinovi i kćeri drago ukloniti se grieha smrtnoga i u koliko želite, da bude vaša ženitba blagoslovljena, u toliko nastojte, da se ova ovrši privoljenjem roditeljah vaših.

Eto u kratko slučajevah, kadno su dužni sinovi slušati roditelje svoje! Pa ipak imade sinovah, koji se protive naredbam roditeljah svojih, dočim ove samo na njihovo dobro smieraju. Koliko ih imade, koji, kad im otac ili majka zapovieda, da se Bogu mole, da dostojno dane svečane posvete, da neobće s opakimi, da se neskitju, da neidu u mjesta dragovanja, da drugomu zlo nečine, koji, velim, za sve te opomene haju i nehaju, pa što još više; imade tako smionih sinovah, koji se usudjuju roditeljem svojim u brk kazati: Vikali vi, ili nevikali, opominjali vi, ili neopominjali: mi ćemo činiti, kako nas je volja; a njeki su već i dotle dotjerali, da im se roditelji ni neusudjuju riečcu progovoriti, a kamo li je još opomenuti!

Aj žalostni otci! aj tužne majke, koje imadete tako opake, tako samovoljne, tako tvrdoglave sinove i kćeri! Tako vam se dakle naplaćuju vaše muke, vaše skrbi, vaši trudi i puti? Aj sinovi neharni! tako li vi nagradjujete muke materam svojim, koje su vas u utrobi svojoj nosile; tako one strašne boli, koje su kod poroda podnieti imale, tako one mnoge trude i skrbi, koje su imale, dok su vas na noge podigli? tako ih scienite? Tako nagradjujete otce vaše za one umore, za one trude i muke, koje su podnieti morali, dok su vas u to stanje, u kom se sada nalazite, postavili? U mjesto, da im ljubav ljubavju vratite, vi im se protivite, vi ih vredjate, vi im dane života ogorčavate, vi im gorke suze iz očiuh vabite, vi im ljute zadajete rane! Aj nesretnici! zar neznate, da vi, dočim svoje roditelje vredjate, istoga Boga vredjate, dočim se njim opirate, istomu Bogu se opirate, koj je roditeljem vašim svu svoju oblast nad vami izručio i nje u mjesto sebe postavio.

Osviestite se dakle već jedared i budite podložni roditeljem svojim! slušajte ih! jer to zahtieva od vas ne samo Bog već i ista narav. Za primjer neka vam svim služi spasitelj naš Isukrst, o kom se čita u sv. evangjelju, da je uviek podložan bio bl. d. Mariji majci svojoj, i sv. Josipu odgojitelju svomu. On bijaše Bog stvoritelj i upravitelj svih stvarih, pa ipak je bio podložan i poslušan. Pa komu je bio poslušan i podložan? Bl. d. Mariji, koja premda mu bijaše mati, nebijaše ino, nego njegov stvor; i sv. Josipu, koj bijaše prosti drvodjelac. Oh kolika je sreća vladala u kući onoj! Hajde sinko! učini ovo ili ono, govoraše Isusu bl. d. Marija, a Isus umah posluhnù; hodi Isuse! pomozi mi učiniti ovo ili ono, donesi mi to, govoraše Isusu sv. Josip; a Isus umah posluhnù. Oh kolike suze radosti lievahu sretni i blaženi roditelji, kadno su vidli, kako se Isus, svemogući Bog, njim pokorava, i nje rado sluša. A vi sinovi zemaljski, vi prah i pepeo hoćete da budete samovoljni, nepodložni i neposlušni svojim roditeljem!

A što je još najgorje, mnogi te opačine ni za grieh nedrže. Ni na kraj uma im nepada, da ih izpoviede, a još manje, da ih se ostave. To su strašni griesi, poljubljeni krstjani; slušajte! kako strašno g. Bog kazniti zapovjedi neposlušne sinove; čujte! što zapovieda u svome zakonu (Deut. 21.). Kad se nadje takav sin, koj je tvrdoglav, neposlušan i samovoljan, toga neka roditelji dovedu pred starješine puka i neka reknu: Ovaj sin naš jest neposlušan, nepokoran i samovoljan; neće da sluša naše opomene, pogrdjuje sve naše zapoviedi; — sudite ga dakle po pravdi zakona. — Tada neka skoči vàs puk na noge i bez ikakova milosrdja neka kamenuje nakazu tu čovječanstva!

To je božja naredba, a ota se je kod Židovah i izpunjavala. Jeste li čuli sinovi! kako Bog strašno kazni svaku neposlušnost, svaki prestupak naredbah roditeljskih; a vi neposlušnost i samovoljstvo ni za grieh nedržite! A to grieh, kojno vredja svako pleme ljudsko, pa zato neće Bog da samo jedan

svim, nego da svi jednomu smrt zadadu; zapovieda, da se skupi vàs koliki puk, te da tako opakoga sina kamenovanjem s lica zemlje izbriše. Jeste li čuli sinovi! kako Bog neposlušnost prama roditeljem strogo kazniti zapovieda? a vi to jedan put ni za grieh nedržite?! Doista! kad bi se ova zapovied božja dan danas obdržavala, oh koliko sinovah nepokornih i neposlušnih vidli bi, gdje se od puka kamenuju. No ako se ta stroga zapovied božja dan danas očito i neizvršuje, nemislite zato sinovi neposlušni i vi kćeri tvrdoglave! da ćete kazni božjoj uteći, ako i nadalje uztrajete u vaših opačinah; puk vas doduše neće kamenovati, kakono je to u prijašnja vremena činio, ali zato neće vas mimoići već na ovome svietu kazan božja, na drugome pako primit ćete za svoju neposlušnost plaću u mukah paklenih.

Nauk XIII.

O ostalih dvih dužnostih prama roditeljem; o dužnosti naime štovati i ljubiti ih.

Budući da je poslušnost, što smo ju dužni roditeljem, takova dužnost, proti kojoj sinovi i kćeri ponajviše običavaju griešiti, s toga sam samo o njoj u cielom svom predidućem razgovoru govorio; preostaje mi jošte, da vam govorim o ostalih dvih dužnostih, a te su: štovati i ljubiti roditelje. — Razložit ću vam dakle i pokazati *prvo*, da su izbilja sinovi dužni roditelje svoje *štovati i ljubiti; drugo*, u kojih stvarih imadu je štovati i ljubiti; *tretje*, pokazat ću vam, kako strašno grieše oni, koji dužnosti ove neizpunjavaju.

Da sinovi imadu štovati svoje roditelje, to je taka stvar, na koju nas ista narav naša ponukuje; ta već isti mudraci —

prem neznabožci, svjetlostju razuma svoga jedino prosvetljeni učahu, da smo za Bogom ponajprije dužni štovati roditelje svoje; a uzrok je tako jasan, da već nemože bolje. Roditelji naši dali su nam život; oni su prilika stvoritelja našega; oni su nas odhranili, na noge podigli; oni su učinili s nas ono, što jesmo; dostojno je dakle, da kao što smo za Bogom najveća od njih primili dobročinstva, tako, da ih i za Bogom najviše štujemo. Duh sv. (Crkov. 3.) govori, *da nam je toliko potrebno štovati roditelje, koliko nam je potrebno bojati se Boga.* — *Tko se Boga boji, tko Boga štuje,* veli on, *štovat će i svoje roditelje i služit će im kao pravim gospodarom svojim, što su ga rodili.* Odtuda sliedi, da se nemožemo bojati Boga, ako neuzbudnemo štovali svojih roditeljah, te, kao što Bog hoće da ga štujemo, i da se ga bojimo, tako isto hoće, da štujemo i da se bojimo roditeljah svojih.

To je istina, kojoj se protiviti nemogu ni oni, koji neštuju svojih roditeljah, znadu bo vrlo dobro, da su ih dužni poštovati, sve ako i neće tu dužnost izpunjavati; neću se zato duže ovdje zadržavati, već prelazim, da vam razložim, kako i kada mi ovu dužnost izpunjavati imademo.

Kako roditelje svoje štovati imademo, uči nas duh sv. (Crkov. 3.), veleć evo ovako: (In opere et sermone et in omni patientia honora patrem tuum). *Poštuj svoga otca i djelom i riečju i u svakoj ustrpljivosti. In opere,* t. j. djelom onda ćete poštovati svoje roditelje, kada nikoju stvar, — bar poveću — neučinite bez njihova privoljenja. Dobar sin mora se najavit otcu svomu i majci, kada želi na dugi put poći; mora pitat roditelje svoje za savjet, kada hoće s kim prijateljstvo sklopit ili trgovinu kakvu zametnuti, mora ih pitati, kad hoće što od veće ciene prodati ili kupiti, — riečju, kad god hoće što važna poduzeti ili učiniti, mora pitati roditelje svoje; zato se nesmiju sinovi i kćeri prije ženiti i udavati (jer je ženitba i udatba vrlo važno poduzetje), dok nisu savjet roditeljah saslušali: a to moraju činiti već iz svoje vlastite koristi; jer rodi

elji njihovi, buduć duže na svietu živu, više su toga izkusili, iše su se toga naučili, s toga lasnije mogu i prosuditi, kako i se ovo ili ono, što sinovi njihovi hoće da poduzmu, svršiti noglo. A mladost je kao vjetar, jedno što u dobi mladjahnoj ovjek neima pravog izkustva, a drugo nije pamet u dobroj viesti utvrdjena, zato i mladići često zabašu, kad se s roditelji vojimi neposavjetuju. — Poštujte dakle sinovi i djelom roditelje svoje, t. j. u svih stvarih pitajte ih za savjet, tražite od jih privoljenje, ne samo zato, da tim njihovu oblast nad soom priznate, već i s toga, da se okoristite, da vas oni kao d Boga prosvjetjeni na bolje napute.

No to nije dosta! nego valja još roditelje svoje štovati riečju: (In sermone honora patrem tuum). Onda štuju sinovi kćeri roditelje svoje riečju, kad im govore pošteno, ponizno pristojno.

Zato dobar sin nikad nezaboravlja na oblast roditeljah vojih, nikad na njihovo nad sobom starješinstvo; kad hoće da govori sa svojimi roditelji, vagne dobro svaku riečcu prije, nego u izusti; točno pazi, da nerekne kakvu rieč manje poštenu i štru, koja bi mogla roditelje smutiti ili ih pako razžaliti. Aj! a bi na to svi sinovi i sve kćeri pazile, koliki mir, koliko eselje bilo bi u kućah vaših! Pazite dakle sinovi! da nerekete koju žalnu rieč roditeljem svojim, čuvajte se riečih oholih, rditih i ukornih, pazite, da nikada nepredbacite roditeljem vojim, kad s njimi govorite koju pogriešku njihovu, odabirajte ieči poštenije, ljubeznije i poniznije štujuć u njih oblast božju, oju nad vami imadu.

No nije g. Bog ni tim poštenjem još zadovoljan, već oće, da štujemo roditelje svoje i u *svakoj ustrpljivosti.* (Honora patrem tuum in omni patientia). Doista sa svom strpljiostju imadete podnositi sinovi! slabosti roditeljah svojih, pogrieške, oštroću, srdjbu i neuztrpljivost njihovu. Spomenite se, oliku su oni ustrpljivost imali s vami, dok ste još mali i neaki bili, koliko su podnieli vaših krikah i vikah, vaših plače-

vah i vaših udaracah! koliko su trudovah i poslovah, koliko mukah podnieli za vas? Aj! vredno je i dostojno, da im zajam vratite, da sve pogrieške njihove i sva dosadjivanja trpljivo podnesete.

No možda će mi tko od vas reći, takovu ustrpljivost otče znamo, da bi dobro bilo imati, ali se neda. Naši roditelji tako su zloćudni, da im se ugoditi nemože; oni se za najmanju kakvu stvar umah razsrde, kad im što malo po volji nije, već neprestaju vikati, zabadati i koriti tako, da kad bismo ustrpljivost sv. Joba imali, jedva bismo mogli sve to snositi. No ja vam odgovaram, da taki odgovori ništa nevrede; jer ako su vaši roditelji i zloćudni; to ste je vi ipak dužni svojom ustrpljivostju štovati. Ako se oni srde, viču i karaju razložito, t. j. jer im vi dajete uzrok, tada ste vi sami krivci, te još veći uzrok imadete trpljivo sve podnositi, buduć da ste njihovih pokaranjah dostojni.

Ako li pako roditelji vaši bez uzroka to čine, i tada imadete strpljivi biti, te iz svih silah nastojati, da ih umirite i ukrotite. Ako su oni od naravi već zloćudni, te se razsrde bez da im vi povod kakav dadete, koliko će zloćudniji i gorji postati, kad im vi oštro stanete odgovarati. Ako oni nepravedno vas psuju, na vas viču, vas grde i tuku, spomenite se, da su oni vaši roditelji, pa da ste je dužni, kakvi mu drago oni bili ipak štovati; podnosite sve trpljivo, prikažite Bogu ustrpljivost svoju, da vam on griehe vaše oprosti; tako postat ćete dionici obilatih darovah božjih; molite se Bogu, da on omekša srce roditeljah vaših, da zamieni ćud njihovu zločestu dobrom ćudi. Činite, što su krstjani prijašnje doba činili, kad su po nesreći rodili se od roditeljah neznabožacah; nikad se nisu na njih srdili, nikad ih neustrpljivostju svojom na veće zlo navadjali, već su na sve moguće načine nastojali, da ih umire i utaže; blagosljivali su ona usta, koja su ih psovala i proklinjala, ljubili su one ruke, koje su ih bile, riečju, u svem su nastojali izpuniti volju njihovu; takvom ustrpljivostju pre-

dobivali bi i obratjali zloću njihovu na dobro. To je, ljubljeni krstjani! način, kako imadete štovati roditelje svoje.

Ali kako ih je malo, koji nje ovako štuju, a kako opet mnogo, koji uprav protivno čine! — Kako se sadanje doba štuju roditelji djelom? kako se oni za savjet pitaju? Aj! niti se štuju, niti se pitaju za savjet, već im se prkosi, neposlušnost izkazuje itd.

Što da rečem o štovanju roditeljah riečju? Imade sinovah i kćerih tako opakih, koji su se već priučili, da nemogu progovoriti roditeljem svojim nikakvu poštenu i poniznu rieč; — pa imade možda i tako nesretnih roditeljah, koji bi mi reći mogli, da imade i godinah, što nisu čuli iz ustih svoga poroda baš nijednu sladku rieč, nego same osorne i pogrdne; što više, imade takovih sinovah i kćerih, koji se usudjuju pogrdjivati roditelje svoje, njihove pogrieške i mane drugim odkrivati, na njih se srditi, nje psovati, ružiti i proklinjati. Pa ni to im nije dosta! njeki još dalje idu, te vele roditeljem svojim, da su budale, da su smeteni, da ih Bog ubije, da ih vrag odnese, da neustali više, zaniemili, u pakao propali itd. Nu ni tu se još njeki nezaustavljaju, već — što me je samo strah izreći — i ruke svoje proti njim uzdižu.

Aj žalostni roditelji! tako li štovanje izkazuje vam nesretni i zločesti porod vaš? Aj sinovi neharnici, toli je štovanje, štono izkažujete roditeljem svojim? Aj zar neznate, da vas je Bog odmetnuo od lica svoga, zar neznate, da vami leži prokletstvo božje. (Qui affligit patrem, govori duh sv. Prov. 11. ignominiosus est et infelix. Est maledictus a Deo, qui exasperat matrem (Eccl. 3.). Pogrdjivati, vredjati i proklinjati roditelje svoje, tolik je i tako strašan grieh, da je Bog već u starom zakonu naredio, da se takvi sinovi bez ikakova milosrdja imadu smaknuti i na najokrutniji način umoriti, da se tom strašnom kaštigom spoznati dade, kakve će istom muke trpiti morati na drugome svietu u paklu.

Psovke i njeke druge uvredljive rieči, koje, kad ih dru-

gomu komu rečemo, nisu toli griešne, no kad ih roditeljem svojim reknemo, smrtno sagriešimo. Rugati se roditeljem, nje proklinjati, njim na žao što učiniti, znaj sine zločesti! da je težki grieh, kojim ti Boga svoga, koj ti roditelje štovati zapovieda, vredjaš, s toga nemožeš se ničemu drugomu nadati, nego prokletstvu božjemu i svakoj nesreći već na ovom svietu, na drugome pako osudjenju vječnomu.

Ostaje još *ustrpljivost*, kojom duh sv. roditelje štovati zapovieda (In omni patientia). No koliko imade, pitam, sadanje doba ustrpljivih sinovah! Čim počmu stariti otac i majka, već ih smatraju sinovi za nepodnosljivi trh u kući, rado bi ih se što prije riešili; zato kad vide, da im se još čas smrti nepri-miče, a oni stanu misliti, kako da ga pospješe, s toga neprestaju roditelje vredjati i nje ožalostjivati. Ako ih ljuta bolest na duže vremena u postelj baci, već pogiblju od neustrpljenja; ako što zaištu, ako se potuže, ako čuju njihove težke uzdisaje, već im pravo nije, već mrmljaju, već kunu, već se tuže. To li je oj neharni sinovi zajam, koj vratjate roditeljem svojim? tako naplatjate one trude, koje je za vas podnio otac vaš? tako one muke, koje je pretrpila vaša majka? Vi biste imali biti roditeljem svojim štap i podpora u njihovoj slabosti i starosti, veselje njihova života, pa jeste li to izbilja, pitajte se sami! Aj nebudite taki o sinovi! štujte roditelje svoje i riečju i djelom i u svakoj ustrpljivosti itd., da se uklonite srdjbi božjoj.

Tretja dužnost, koja sinove obvezuje, da imadu roditelje svoje štovati jest *ljubav*. — Posluh i štovanje, to su rekosmo dvie dužnosti, koje su nam već u narav našu zasadjene; narav bo nas ista uči, da imademo slušati i štovati roditelje svoje; no ta ista učiteljica uči nas takodjer, da ih imademo i ljubiti. Pa to je upravo ono, ljubljeni moji! što nam duh sv. toliko preporuča, veleć: (Memento, quod nisi per ipsos natus non fuisses (Eccl. 2.) *Spomenite se sinovi, da kad roditeljah vaših nebi bilo, ni vas takodjer nebi bilo.* To je jedan uzrok.

s koga smo dužni roditelje ljubiti, buduć da je život jedno od najvećih dobarah, što ih čovjek posjedovati može; dostojno je dakle, da mi ljubimo one, od kojih smo to najveće dobro primili, a ti su roditelji naši, kojimi se Bog posluži, da nam život dade.

No je li dosta, pitat će me možda tko izmedju vas, da ova ljubav bude samo nutarnja, u srcu naime? Odgovaram, da nije; već valja, da ono, što u srcu ćutimo i činom, (t. j. djelî) pokažemo. Imadu dakle sinovi ljubav svoju prama roditeljem i djelom zasvjedočiti; a to će onda učiniti, kad njihovo tjelesno i duševno dobro unaprede. No budući, da su dobra duše od veće ciene i od veće potrebe, nego li su dobra tiela, to itd.

Da su mnogi sinovi bili uzrok spasa vjekovječnoga svojih roditeljah, što su ih stranom vodili tim putem, stranom pako odvratjali oda zla, te ih vratjali na pravi put, imademo u svetih knjigah sijaset primjerah. — S toga kad je god od potrebe, i kad umovi mogu, dužni su promicati spasenje svojih roditeljah, a to je djelo ljubavi preizvrstno. — Ovo pako djelo dužni su oni navlastito na čas smrti njihove djelovati, nastojeć onda, da u vrieme primu sv. sakramente, t. j. da dušu svoju putnom hranom obskrbe. No tu ljubav dužni ste im i poslje smrti izkazivati; a izkazat ćete im ju onda, ako se budete za nje Bogu molili, milostinje djelili, na sv. mise davali, da ako bi se možda duše njihove u potrebi kakvoj nalazile, ako bi pomoć kakvu potrebovale, da im se, velim, ovimi djelî pomogne.

Na isti način dužni ste roditeljem svojim izkazivati ljubav u stvarih, koje se njihovoga tjelesnoga dobra tiču. Dobar sin, koj vatreno ljubi roditelje svoje, traži u svem njihovo dobro, nastoji im u svem ugoditi, veseli se samo onda podpuno, kad mu roditeljem dobro ide, kad su veseli, a žalosti se, kad su žalostni; milo mu je i drago, kad može u družtvu njihovu biti, kad se može s njimi razgovarati; onda ćuti u sebi najveću radost, kad vidi, da su oni njime podpuno zadovoljni i da ga hvale. Dobar sin opet, kad vidi, da su mu roditelji u

bolest ili u drugu kakvu nevolju pali, boluje težku bol, voljan je s njimi svaku bolest i nevolju, kad bi samo mogao, dieliti, da oni sami netrpe; s toga iz svih silah nastoji, da im bol umali, da nevolju od njih odvrati. Da sve skupa u kratko izrečem: sin ljubeznivi podpuno izpunjava onu naredbu, koju duh sv. svim daje (Crkov. 3.) veleć: *Sine! podpomaži u starosti roditelje svoje i nesmuti ih nikad u svom životu, pa ako ih upravo i duševne sile ostave, snosi sve strpljivo i nemoj ih pogrdjivati, jer će se Bog vavieke spominjat ljubavi, štono si ju izkazao roditeljem svojim.* — Eto! što imade činiti dobar i savjestan sin; kako imade ljubiti svoje roditelje.

Ali koliko imade, pitam ja sada, takih sinovah, koji bi ovako ljubili roditelje svoje? Aj! kod mnogih utrnula je već sasma i najposliednja iskra te ljubavi; mnogi sinovi preziru roditelje, od njih se odvratjaju, na nje se srde, popreko ih gledju, vredjaju, proklinju itd. . . . . Nepaze sad sinovi ni na zapovied božju, ni na prignutje naravsko, ni na dobra od roditeljah primljena; a sve bi ih imalo ponukovati, da ih ljube. Necieni se više starost, ona se sada drži za pogrdu, star otac i stara majka sad su sinovom i kćeram težko i nepodnosljivo breme . . . . . itd.

Nauk XIV.

Dužnosti i mane roditeljah prama djeci svojoj. O trih dužnostih roditeljah naprama djeci: O dužnosti učiti ju, pokarati i dobar joj primjer davati.

Što se sadanje doba toliko ćudoredna izopačenost kod mladeži vidja, što tolika nebojaznost Boga i roditeljah, što tolika smjelost u prekršaju zapoviedih božjih i roditeljskih; sve

to dolazi odtuda, što roditelji ili neće ili neznadu, kako da djecu svoju dobro i sveto odhrane; jer kad bi oni dječicu svoju, dok su još malena dobro i sveto odhranjivali, t. j. kad bi joj dobre nauke davali, kad bi ju za pogrieške umah pokarali, kad bi ju dobrimi primjerî na sve, što je dobro navadjali; — tad bi ili nitko — ili malo tko zločest bio. Zato o otci i matere! slušajte me pazljivo! Ja sam vam protumačio dužnosti djece vaše napram vam, a sada ću protumačiti dužnosti vaše prama djeci vašoj. Ona bo zapovied božja i zakon prirodni, koj zapovieda i ponukuje djecu vašu, da vas štuju, slušaju i ljube, ista, velim, zapovied i zakon zapovieda vam, da dobro djecu svoju odhranjujete; a to ćete onda učiniti, kad joj budete *dobre i svete nauke* davali, kad budete njene *pogrieške* dostojno kaznili, te *dobre primjere i izglede joj davali.* — To su one tri dužnosti, o kojih ću vam danas govoriti.

Malo bi to bilo, o otci i matere! da vi samo djeci svojoj dadete život umrli i kratkotrajni, a da se za njihov neumrli i vječni ništa neskrbite; nebi bila mnogo nesretnija, što ste ju rodili na ovaj sviet, kad nebi život vječni po vašoj upravi zadobila. *Bog kad vam je djecu dao, dao vam je, kao što*, govori sv. Ivan Zlatousti, *dar veliki, blago neprecienjeno; mislite sada, kako brižljivo imadete to blago čuvati, da vam ga neugrabi stari onaj neprijatelj naroda čovječanskoga, duh naime nečisti.* Duše djece vaše predao vam je Bog po sv. krstjenju čiste i bez grieha, valja dakle, da mu je takve, kakve ste primili opet natrag povratite; zato je vaša dužnost, da dječicu svoju, ne samo kao sinove svoje, nego i kao sinove božje dobro odhranite.

Kadno se je kći kralja Faraona slučajno namjerila na onaj koš, koj je po vodi plavao i u kom je bilo zatvoreno djetešce Mojsia, izvukla ga iz vode van, predala liepo djetešce materi svojoj, veleć: *Uzmi majko diete ovo i odhrani ga meni.* (Accipe puerum istum et nutri mihi. Ex. 1.). Na ovaki način i svako diete vaše, kad se u sakramentu sv. krstjenja očisti

od grieha, te postaje po milosti božjoj hram božji i živo prebivalište božje, sin božji, predaje se vam u ruke; mislite, da i vam ono isto govori Bog, što reče kći Faraona majci djeteta onoga. (Accipe puerum istum et nutri mihi). Vi ste mi prikazali diete ovo kao plod vašega zaručenja, a moga blagoslova; ja sam ga po sv. krstjenju za svoje uzeo, svojom sam ga milosti posvetio, sebi sam ga prisvojio; sad vam ga opet povratjam i predajem, no pod timi uvjetî, da ga meni odhranite, da se za duševno njegovo dobro brinete, da duša moja u moju slavu dodje. (Et dabo tibi mercedem). Vaš pako trud neće biti uzalud, vi ćete primiti platju obilatu, t. j. vi ćete duše svoje spasiti.

Čuli ste sad o roditelji mili! čuli ste, što od vas zahtieva Bog, slušajte ga, te svom pomnjom, svom marljivostju oko toga nastojte, da djecu svoju od svakoga zla sačuvate, a na svako dobro navratite.

Čim se djeci vašoj jezik odveže, t. j. čim stanu govoriti, čim k razumu dodju, a vi im sve po malo ulievajte u mladjanu pamet poznanje pravoga Boga, a navlastito gledjite, da im ponajglavnije članke sv. vjere naše o presv. trojstvu, o uputjenju sina božjega itd. razložite i duboko u pamet usadite, riečju: da ih poučite u svih člancih, koji se u vjerovanju zadržavaju. Kazujte im zatim, da koliko je ta vjera za spasenje potrebna, toliko da je izprazna, ako njom nebudu skopčana i dobra djela. Poučite ju nadalje u deset zapoviedih božjih, i pet zapoviedih crkvenih tumačite joj; preporučujte i kazujte, da onaj, koj sve ove zapoviedi točno obdržava, jest sretan i da se nadati imade blagoslovu. božjemu, dočim onaj, koj je neobdržava, jest nesretan i od Boga proklet. — Kazujte joj nadalje, da nas je g. Bog stvorio, da njemu vjerno služimo, a zato da nam je obrekao platju neizmjernu u kraljestvu svomu; kazujte joj, da smo na ovom svietu samo za kratak čas, s toga da neimamo ljubiti stvari svieta ovoga, već da tražimo dobra drugoga; predočite joj, koliko zlo jest grieh, a koliko dobro milost božja, pa najposlje kažite joj, kolika će dobra uživati

za navieke u raju oni, koji vjerno zapoviedi božje obdržavaju, a usuprot kolika će zla u paklu trpiti morati oni, koji grieše i zapoviedi božje neobdržavaju.

Prigibajte mladjanu još ćut i srce djece svoje na ljubav prama Bogu i svetim božjim; nastojte, da se vaviek pobožno Bogu mole, i da se često svetim preporučuju; tumačite joj kriepost sv. sakramenatah i gledjite, da ih često dostojnom pripravom primaju. — Prigibajte ju na ljubav pram iskrnjemu, na milosrdje, poniznost, trpljivost, pokornost, posluh i na ostale svete kreposti. Učite vi o matere svoje kćeri, da je krotkoća u ćudi, pristojnost u držanju, poštenje u riečih, stid u obrazu; da slušaju starije svoje, da je pogrdjenje u nakitu (kicuštvu, cifrariji), jer je to sve izpraznost svjetovna itd. . . . a pravi i najljepši nakit da je u pobožnosti, stidu itd., koj je u dobrih krstjankah. Sretni roditelji i presretna djeca! koja već od mladosti u srcu svom usadjene imadu sve ove liepe kreposti; — da bi svi roditelji tako savjestni bili u izpunjivanju svojih dužnostih, te bi već od mladosti dobre nauke davali dječici svojoj, — doista malo bi koje zločesto i opako bilo. — Ako meni nevjerujete, da od dobroga odhranjivanja djece zavisi njihovo tjelesno i duševno blagostanje, a vi čitajte sv. pismo, pa ćete se osvjedočiti, da je svetost onih starih sv. otacah i ostalih sa svetosti svoje glasovitih muževah, ženah i djevicah, bila posljedica dobroga odhranjivanja, koje su primali od roditeljah svojih. Tu ćete naći sv. Susanu, koja spremna bijaše prije umrieti, nego čistoću oskvrnuti; jer njezini roditelji, budući sveti, kakono to svjedoči sv. pismo, i nju su sveto odhranili. Naći ćete medju ostalimi i sv. mladića Tobiju, koj toli drag Bogu bijaše, da mu je za suputna druga arkangjela Rafaela dao; pa i toga mladića svetost protekla je iz dobrih savjetah i liepih naukah sv. mu otca.

Sinko moj! govoraše mu često dobri otac. Sinko moj! slušaj rieči moje i usadi ih duboko u srce i pamet svoju. Cieli tvoj život neka ti bude uviek pred očima stvoritelj tvoj. Pazi

dobro, da nikad neprivoliš na grieh, i da zakon božji neprestupiš (neprekršiš). Dieli od svojih dobarah milostinju i nikada neodvrati oči svoje od siromaka, da ih Bog od tebe neodvrati. Daj milostinju po mogućnosti, ako imadeš mnogo, a ti daj mnogo, ako pako malo, a ti daj i od ono mala; jer znaj, da se lemozinà na drugom obilno nagradjuje. Pazi dobro sinko moj! da nikada neoskvrniš čistoće svoje. Oholost, koja je početak svega zla, neka bude daleko od tvojih mislih, od tvojih djelah i riečih. Pravedan budi naprama svim ljudem, daj svakomu svoje, a tudjega si nikada ništa neprisvajaj. U tvojih sumnjah pitaj pametnije za savjet. Majku svoju nada sve štuj, zahvalan budi Bogu za dobročinstva, što si ih od njega primio, blagosivaj Boga u svih djelih svojih, da i on tvoja djela blagoslovi. — Tako učaše onaj dobri otac sinka svoga. Ah! da bi po svih kućah krstjanskih čuti bilo takvih liepih naukah, tako liepih opomenah, doista! dobra i sveta bila bi djeca!

Pitam ja sad, da li otci i matere tu dužnost izpunjavaju? je li davaju djeci svojoj bogoljubne nauke? je li im kazuju, kako imadu Boga štovati, kako njegov sv. zakon obdržavati, kako mu vjerno služiti, kako će postati sveti, kako će si duše spasiti. Aj o svem tom neima ni spomenka! Sva briga otacah i materah sastoji se sad u tome, da što više djece imadu; a kako da ih svete učine, najmanja im je briga. Neće roditelji, da uče djecu svoju nauk krstjanski, neće da pobudjuju u srcu njihovu ljubav za bogoštovjem, neće da ih potiču na točno ovršivanje zakona božjega, na izpunjenje svetih krepostih vjere, ufanja, ljubavi, milosrdja, poniznosti, ustrpljivosti, pravde, poslušnosti i čistoće; — dapače roditelji isti više putah djecu svoju na zlo priučaju; — kako će se naime bolje uzoholiti, srditi, nepravde činiti, riečju: kako će pravi sluge vražji postati. Imade otac sina, pa mu se ovaj potuži, da ga je tko udario ili opsovao; — na što otac: a zašto mu nisi odvratio. Krade otac, a sin ga vidi ili mu još pomaže, pa mu otac veli: Sinko! nemože se sada drugačije živjeti na svietu.

Čovjek se mora pomoći, gdje se samo može. Aj zločesti otče, jezik ti odpao u onaj par! kad staneš sinu svomu ovake nauke davati. Zašto mu radje neveliš: Sinko! nepazi, što te je drugi uvredio, valja da sve strpljivo podnašaš, tà i Isus, tvoj dragi spasitelj mnogo je pretrpio itd. . . . Zašto mu neveliš, sinko! čuvaj se nepravde itd. . . . Imade opet majka kćerku, koja je od naravi dobra i stidljiva; vidi ona, kako su druge bezobrazne, kako se kite, koče, cirikaju itd. . . . pa si kćerci ovako govori: kćerko! zašto nepaziš što tvoje drugarice čine? zašto se i ti za njimi nepovedeš, ta ako tako stidna ostaneš, nećeš se nikad udati, hajd! traži i ti . . . itd. . . . Nakiti se i ti . . . itd. . . . Aj bezdušna majko! bolje bi po te bilo, da neimaš jezika, nego što njim na zlo navadjaš diete svoje!

No nesastoji samo u tome dužnost roditeljah, da u dobru podučavaju djecu svoju, nego valja, da kad vide, da su im djeca pogrieški kojoj podvržena, o tome nastoje, da se one pogrieške ostave i poprave. Sv. apoštol Pavao u svom listu na Efežane govori i preporučuje roditeljem, *da djecu svoju odhranjuju dobrimi nauci i uputami.* (Educate filios vestros in disciplina et correctione Ef. 6.). Nije dakle dovoljno samo naučati, nego valja još za mane i pogrieške diete pokarati. Ta i medju svetimi malo je takvih bilo, koji nikakve mane — bar u dječinskoj dobi — nebi imali, pa ipak milostju božjom i uputami roditeljah, na dobar su put dovedeni. Dužnost je dakle i vaša o roditelji! da za pomanjkanja (mane) djecu svoju pokarate.

To pako imate činiti ne s drugog uzroka, već jedino iz ljubavi prama Bogu i iz ljubavi prama djeci svojoj. Kad hoćete pokarati diete svoje, morate imati pred očima poštenje božje i spasenje duše njegove, t. j. morate ga pokarati zato, da se već dobri Bog neuvredja, i da se ono neizgubi. No što sam opazio? — to, da su sva vaša pokaranja manjkava. Vi ste svakako brzi i, spremni vikati — pa i izbiti djecu svoju, nu to činite samo onda, kad kakvu štetu tjelesnu učine, ili

kad vas uvrede; ali nikada — ili vrlo riedko kad — nepokarate ju, kad psuju, kunu, nepoštene rieči govore, — riečju: kada Boga vredjaju ni ustah neotvorite! Tako se dakle brinete vi za poštenje božje i spasenje njihovo?! Istina bog, da ih karate za njeke mane, ali baš to imadete ponajviše činiti sbog uvrede Bogu učinjene.

Vaše pokaranje valja da bude obćenito, t. j. da jednako pokarate svu djecu, kad jednako pogrieše. — Jer kao god što ste dužni jednako ljubiti svu svoju djecu, isto tako dužni ste jednako ju pokarati, kad u čem pogrieše, nijedno neiznimljuć. Nečinite onako, kakono to njeki roditelji čine, koji kad imadu koje nakazno diete nemogu je vidjeti, na njega za svaku najmanju stvar viču, za najmanju stvar kakvu mrzko ga tuku; dočim ono, koje je zdravo zagovaraju, laskaju mu, pa ni usta neotvore, kad vide, da je sagriešilo. Ne tako roditelji! Budući da su sva djeca vaša, imadete ju i jednako ljubiti i jednako kazniti, kad što sakrive.

Tretje što se iziskuje, da vaše pokaranje bude dobro, jest, da vi onoj pogrieški podvrženi nebudete, za koju karate ili kaznite diete svoje; jer što nerado gledjete, da vam diete čini, toga ni vi nečinite. Pa što bi koristilo, da vi za kakvu manu diete svoje karate, a da ovo malo zatim vas u istoj stvari pogriešiti vidi.

Četvrto što se iziskuje, da vaše pokaranje dobro bude, jest, da ovo sprovadja uviek nježna ljubav, a nikada srdjba; zatim pokaranje ima biti razložno, vremešno i sgodno. Kad misle roditelji, da će dosta biti, ako riečmi pokaraju diete, a oni ga neka pokaraju samo riečmi; ako pako misle, da to sredstvo nebi koristilo, a oni neka upotrebe strožija sredstva. Zato se netreba nikada srditi na diete, niti ga preklinjati, a ni neudarati onako nesmiljeno, ko što njeki čine; već kad jedan diete pokara, neka se ostali prama krivcu pokažu srditi, neka ga nitko nezagovara.

To su vam u kratko naputci, koje sliediti imadete, kad hoćete, da pokarate djecu svoju radi pogrieške kakve.

Kad opazite, da su djeca vaša kojoj falingi (pogriešci) podvržena, nečekajte, dok joj ta falinga, kako se veli, u narav udje, već kao što pametan vrtlar iz svoga vrta čupa sve otrovne i bezkoristne trave, dok su još mlade i odsjeca sa drvlja sve nevaljane grane: tako i čupajte i odsjecajte brzim pokaranjem zloće, čim ih zapazite u djeci svojoj. — Nepripisujte ih mladjanoj dobi njihovoj; nebudi vam težko pokoriti ju i ožalostiti; nepraštjajte — ne podnipošto! tko je god skrivio, nek pokorom plati. Kad vidite, da se u djeci vašoj ukazuje samovolja, srdjba, tvrdoglavost, neposlušnost; kada smotrite, da što nepoštena rade, da govore rieči gnjusne, da se kunu, da psuju, lažu, neće Boga da mole, neće nauk krstjanski da uče itd. nepraštjajte; jer da oprostite, dopustili biste, da se koje zlo u njih zakoreni. Pokarajte, izbijte, umah izkorenjujte zloće, jer ako to umah iz početka činiti zapustite, nećete ih kasnije izkoreniti moći. (Educate illos in correptione Domini). Matere! pazite dobro na kćeri svoje; čim zapazite, da si one poveću slobodu prisvajaju, da se okolo skitju, da obće s takvimi, koji su inoga spola, a osobito da obće s mladići, od kojih bi, kao što to veli sv. Jerolim, imale bježati kao od smrti! Nebudite nieme; pazite osobito na djevičansku čistoću njihovu, nedopustite, da budu gdje same s kojim mladićem. Ta preblažena djevica Marija sva je od straha probliedila i protrnula, videći angjela božjega u slici mladića, k sebi dolazećega, akoprem je dobro znala, da je onaj mladić angjeo božji.

Ako imadeš sinovah, govori duh sv. Eccl. 7. (Curva illos a pueritia) umah *od malenih noguh prigiblji je na dobro. Ako imaš kćerih, bdij nad njimi, nikada im neukazuj vesela obraza.* A na drugome mjestu: *tko ljubi diete svoje, često je šiba.* (Qui diligit filium suum assiduat illi flagella). U knjizi pako pririečjah čitamo; Kad se djetetu pomanjkanja praštjaju, onda mu se najveće zlo čini. (Qui parcit virgae, odit filium

suum Prov. 13.) Na drugom opet mjestu čitamo: Ako izbiješ diete šibom, kad je krivo, neće ono umrieti, ti bo bijući tielo oslobadjaš dušu njegovu mukah paklenih, u koje bi bilo palo. (Si percusseris eum virga non morietur. Tu virga percuties eum, et animam ejus ab inferno liberabis. Prov. 23.). Sve su to svjedočanstva duha svetoga; s toga ludo govore oni, koji tvrde, da nije od koristi diete rad pogrieške kazniti. Ako je diete tvoje jako zločesto, a ti prama zločestoći njegovoj budi oštar, šiba bo iztjerati će iz njega svu zloću, govori opet duh sv. (Stultitia colligata est in corde pueri et virga disciplinae fugabit ea. Prov. 22.).

To su u kratko dužnosti roditeljah, to imadu činiti, ako žele spasiti i sebe i djecu svoju. Pitam ja sada, da li svi roditelji tako rade? Ah žalostno nas izkustvo uči, da ne! mnogi roditelji zanemaruju sad ovu sad onu dužnost; sad zanemare podučiti, sad opet opomenuti, sad pokarati, sad opet izvidjati ćud djeci itd. Više putah čuju roditelji, gdje im djeca izgovaraju svakojake bludne rieči, gdje psuju, zaklinju se, a oni u mjesto, da ju pokaraju, još ju miluju, ljube i njoj se smiju. Liepo doista pokaranje! Vide opet drugi, gdje im se djeca, izlazeć na puteve, na mimo prolazeće nabacivaju to kamenjem, to zemljom, to drugim itd. vide, gdje uznemiruju druge, gdje drugu djecu tuku, a oni u mjesto da ju kazne i nauče krotkoću krstjansku, još ju hvale, njom se ponose, da će tobože danas sutra biti junaci, da će se ih drugi bojati. No znajte žalostni roditelji, da će na vas prvo svoje junačtvo pokazati; da ćete se ih vi prvi bojati. Znadu opet njeki, da im sin sa svakim obći, da se svuda skitje, to po danu, to po noći; da im se kći nepristojno ponaša, da se koči, kiti, da polazi mjesta dragovanja; pa što na sve to vele roditelji? Otac šuti, a majka se drži, kao da ništa o tom ni nezna, ili se još time ponosi. A kad mi duhovni pastiri iz dužnosti naše preporučamo, nagovaramo, prietimo, da se ostave toga; jer se odtuda mnoga zla radjaju, vele i nazivlju nas, da smo mi sum-

njičavci te izmišljamo stvari, koje nikada nebivaju. — No reći će mi možda tko: otče! tà naši sinovi su dobri, naše su kćeri čiste, stidljive, oprezne, nije se od njih zlu nadati. Upravo zato velim, da ste dužni na njih što bolje paziti, nje čuvati, da uviek ostanu dobre i čiste, jer kad se jednoć izkvare, zaludu sva pažnja, zaludu vam sve čuvanje. Ali dobri su vaši sinovi, čiste i stidljive su vaše kćeri, zato velite, nije se bojati, da će sagriešiti, mogu zato ići kud god hoće, mogu obćiti s kim hoće. Dobra je i zemlja, čista je i voda, pa ipak kad se ovo dvoje skupa smieša, postaje od dobre zemlje i od čiste vode blato. Mislim, da me razumjete.

Imade roditeljah, koji misle, da izpunjavaju dužnosti roditeljske, što za svako pomanjkanje, za svaku pogriešku djecu svoju karaju i kazne; jesu li se djeca vaša popravila? jesu li vam poslušnija postala, jesu li se zla ostavila? A vi ćete mi možda odgovoriti, da nisu. No znajte, da ste sami tomu krivi. Vaša pokaranja nisu bila prava pokaranja, vaši udarci nisu bili pravi udarci. Kad ste vidli, da djeca vaša nemare ništa za vaše rieči, za vaše blage opomene, kad ste smotrili, da je se udarci vaši ništa neprimaju, a vi da ste ih podvostručili, doista bi vidli bolji plod svojih težnjah; no jer to učiniti zapustite, sami ste krivi, što djeca vaša ne samo da se nisu popravila, već upravo gorja postala.

Ah otče! govore njeki, da nam je sad moguće s nova početi, doista drugačije bismo radili; no baš to je ona nesreća, što se sad neda početi. Sinovi naši već su odrasli, oni se nedadu tući, a riečih neće da slušaju . . . itd. . . . Hajdmo dalje!

Kao što su roditelji dužni djecu svoju u stvarih, koje su im za spasenje potrebne podučavati i pokarati, kad vide, da u čem pogrieše, isto tako dužni joj *dobrim primjerom* prednjačiti. A to je ona tretja dužnost, koju sam vam obećao iztumačiti.

Jest i ostane za uviek istina, da dobri primjeri imadu

najveću moć potaknuti koga na dobro, a zli — na zlo. Istina je nadalje i to, da primjeri, čim njimi prednjači dostojnija i većega poštenja osoba, tim veću i silniju moć imadu, tim jače čovjeka potiču, da ih nasljeduje. Budući da su roditelji djeci svojoj prva i za Bogom nadostojnija osoba, s toga će i njihovi primjeri najveću i najsilniju moć imati, da potaknu djecu na nasljedovanje. Upravo zato dogadja se, da kakvi su otci i matere, takvi su sinovi i kćeri. Ako su roditelji dobri i djeca su im dobra, ako su pako zločesti i djeca su im zločesta.

Sveti Ivan Zlat. veli, da su usta, oči, jezik i djela roditeljah žive knjige, u koje djeca sveudilj gledju i iz kojih se uče, kakva će danas sutra biti. (Libri sunt labia parentum). Eto roditelji, kakvi ste vi u očih djece svoje; vi ste i sva vaša ćutenja, sva vaša djela otvorene knjige pred očima djece svoje: iz tih knjigah ona čitaju i uče se. Nemože se izreći, koliko se dobra iz tih knjigah djeca nauče ako su roditelji dobri usuprot nemože se izreći, koliko se zla nauče, kolike si štete nanesu, kad su roditelji opaki. Promatrajte malo samo o roditelji! što su od vas naučila djeca vaša!

Buduć da ste vi žive i uviek otvorene knjige pred očima djece svoje, pitam vas, je li vi mislite, kakvi morate biti? Je li mislite, kakve imadu biti vaše rieči i vaša djela Od vas nesmije se čuti drugo, nego rieči dobre, hvaljenje kreposti, a kudjenje zloće; svako vaše djelo ima biti dobro i sveto Jao si ga vam, ako djeca vaša čuju iz vaših ustih koju psovku koju zakletvu, koju rieč nepoštenu! Jao si ga vam, ako djeca vaša na vas vide kakvu nerazložnu srditost; ako vide, da ste vi nepošteni, da se rado svadjate, da nepravdu činite, da ste proždrljivi! itd. . . . Riečju: ako vide mà koje griešno djelo koje bi je moglo na zlo navesti! jao velim vam i opet jao Svako vaše gibanje, svako vaše djelo valja da bude krepostno da im za dobar nauk služi. Vaš život ima im biti ogledalo u koje da se ogledaju, kako imadu živjeti, kako Bogu ugoditi Oh presretno doba prvoga krstjanstva, gdje si ti sada! kadno

toliko bijaše svetih, koliko bijaše krstjanah. Doista povratila bi se ona sretna vremena, kad bi roditelji stali djeci svojoj dobrimi primjerî prednjačiti.

Ali o žalosti! dan danas upravo protivno rade roditelji. Nedavaju oni dobre, već zle primjere to riečmi, to djelî. Imade veći dio krstjanah, kojih djeca jadna, odkad su se rodila, čula su samo psovke, zakletve, i rieči bezsramne, kojih riečih imala bi se i najpoganija duša stidjeti. Eto liepih primjerah, koje roditelji danas riečmi daju djeci svojoj!

A što da rečem o primjerih, koje roditelji djelî davaju djeci svojoj? — Jesu li ovi što bolji? Podnipošto! Tà tko je opak u jeziku, taj je jamačno i u djelih. Nevide djeca drugo raditi roditelje svoje, nego lienjariti, svetkovine poteptavati, sakramente zanemarivati, od mise izostajati, bez bogoljubstva živjeti, krasti, svadjati se, pijančevati, bezsramna djela činiti, riečju: na sve načine zapoviedi božji prekršivati. — To su nesretni primjeri, koje poveći dio roditeljah jadnomu porodu svomu *djeli* dan danas daju; — tako uče djeca od onih, od kojih bi imala naučiti samo krepost i svetinju: uče velim, zloću, griehe i opačinu; oni, koji bi imali biti spasitelji dušah djece svoje upravo su ti njihovi pogubitelji. Aj opaki roditelji! zato dakle od Boga porod prosite, da ga vragu kasnije predate?!

Je li dakle čudo, što se ljudi ne samo neostavljaju griehah i griešnih navadah, nego još u tome dan na dan napreduju? Je li čudo, što veći dio krstjanah zaboravlja na Boga i na dušu svoju? Sad neka uspiju duhovni pastiri, neka slobodno propoviedaju, neka slobodno naučaju, badava im trud, badava muka; neima obratjenja; griesi i griešne navade se neostavljaju; jer zli primjeri, koji su već od djetinstva od roditeljah primljeni, duboko su se u srcu ukorenili, duboko se u kosti i meso upilili; — s toga ako tko i poznaje svoje nesretno i zločesto stanje, to se ipak neostavlja griehah i griešnih navadah; jer su mu te odviše omilile. Roditelji su dakle krivci svih griehah, koji se čine, krivci svih dušah, koje u paklu nemilo

jadikuju; — da su oni porod svoj dobro odhranjivali, da su djeci svojoj dobre nauke davali; da su ih umah za mane njihove pokarali: doista manje bi se griešilo, manje bi dušah nesretnih bilo! No, jer nisu činili toga, jer nisu dobrim primjerom djeci svojoj prednjačili, postali su zločinci, postali su ubojice dušah poroda svoga.

Vi se strašite, kad čujete, što se u sv. pismu pripovieda, da je bilo na svietu tako zločestih roditeljah, koji su tjelesa svojih sinovah i kćerih vragu posvetjivali, *koji su je vlastitimi svojimi rukami u vatru bacali i sažigali na poštenje vragu.* (Imolaverunt filos suos et filias daemoniis Ps. 105.). Ta vi zločesti roditelji tisuću putah gorji ste od onih! jer vi ne samo tjelesa, nego i duše djece svoje posvetjujete i predajete vragu; no znajte, da s njihovimi dušami zajedno predajete i duše svoje; pa u paklu nad sve muke mučit će vas duše osudjene djece vaše. — Ona će biti vragovi vaši, ona će još podticati pod vas vatru, ona će vas u paklu derati, grizti i tući; ona će vas proklinjati, tužeć se, da su izgubljeni po vas. Aj otče opaki! aj zločesta majko! govorit će i težko uzdisati . . . itd.

Za ovime može se govoriti o dužnosti gospodarah prama slugam, i slugah naprama gospodarom; dužnosti bo gospodarah naprama slugam slične su onim roditeljah prama djeci; a one slugah naprama gospodarom, slične su dužnostim djece naprama roditeljem (mutatis mutandis).

Nauk XV.

O petoj zapoviedi božjoj, koja glasi: Neubij.

Ovom zapoviedju nezabranjuje nam samo Bog uzeti život iskrnjemu, nego osim toga zabranjuje nam, da ga nesmi-

jemo ni raniti, ni udarati, ni na drugi koj način štetu mu nanieti. Zapovieda nam nadalje Bog u ovoj zapoviedi, da nesmijemo iskrnjemu biti nenavidni, da ga nesmijemo mrziti, da mu se nesmijemo osvetjivati; — no najstrože nam ipak zabranjuje, da nesmijemo drugomu duševna života oduzimati; da nesmijemo drugoga na zlo navratjati, da mu nesmijemo zločestih primjerah davati. Govorit ću vam danas, ljubljeni poslušitelji o tih zabranjenih stvarih i to ponajprije o *ubojstvu;* razložit ću vam, da je *ubojstvo zabranjeno;* da je ono *težki i smrtni grieh,* a najposlje pokazat ću vam način, *na koliko se ovaj grieh učiniti može.*

Ubojstvo jest nepravedno oduzimanje života ljudskoga. Život možemo drugomu oduzeti ili sami da i neimamo vlasti k tomu, ili kada vlast imademo: ako smo naime zapoviednici, kakvi starješine itd. No i zapoviednici mogu griešiti i krivci biti ubojstva, ako naime koga nepravedno dadu ubiti; jer Bog im nije te vlasti dao, da pravedne ubijaju, nego samo krive; što se pako tiče ostalih ljudih, koji neimaju vlasti oduzimati život ljudski, takovih ubojstvo jest nepravedno, ubili oni sad pravedna ili nepravedna, to je sve jedno; jer ako je tko i zločinac, tako dugo, dok ga sud neodsudi, neima nitko prava, da mu život oduzima. Krivci se dakle čine ubojstva svi oni, koji bez oblasti starješine ili sudca oduzimaju život ljudski, uzeli ga oni sad na ovaj ili onaj način — to je sve jedno.

Ubojstvo je veliki i težki grieh, grieh takov, na koj Bog najviše mrzi. S toga hoće i zapovieda g. Bog da se bez ikakva oproštenja, bez ikakva milosrdja ubije onaj, koj drugomu život oduzima; da vlastitim svojim životom naplati život drugomu oduzeti (Exod. 21.). Što više, iste životinje zapovieda g. Bog uništiti, koje bi čovjeku smrt zadale. S tom naredbom božjom slažu se i sudi svih narodah, dočim sve one ubojicami i najvećimi zločincî proglašuju i na smrt ih odsudjuju, koji drugim život oduzimlju. U prvo doba krstjanstva, ako i jest kojemu ubojici život oprošten, a taj je morao tečajem

cieloga svoga života pokoru činiti; nije se smio družiti s ostalimi krstjani, već je morao sveudilj kao kakav prokletnik na strani stati; pričestiti se nije smio, osim na čas smrti. Iz veličine pokore vidi se, da je ubojstvo velik i strašan grieh.

Ako i sudi sadanje vrieme u pravdi popuštaju, ako i crkva ubojicam pokoru skratjuje i olakšava; to ipak Bog od pravde svoje ništa nepopustja; on sve jednako zahtieva, da se ubojica smrtju kazni. (Omnes qui acceperint gladium, gladio peribunt Mat. 26.).

Jer *tko se mača latja, od mača će i poginuti.* To se obično dogadja onim krvnikom, koji svoje junačtvo prolievanjem krvi ljudski pokazuju; pa najposlje i nje drugi ubiju. Ah koliko se takovih primjerah o ubojstvu čita u sv. pismu! Tako Kain ubi svoga brata Abela, pa i on kasnije padnù od krvničke ruke. Absalon ubi svoga brata Amona, pa i njegovu životu ubojito kopje učini kraj. Saul, Akab, Jezabel — okrvariše ruke svoje tudjom krvlju, pa zato i nje postignù pravedna kazna. — Pa ako koj ubojica i sretno prodje, te ako njegov zločin i ostane gustom koprenom zastrt na ovome svietu, znajte! da neće uteći pravdi božjoj!

Promatrajmo sada, na koliko načinah može se učiniti ubojstvo, i koji se čine krivcî ovoga grieha. — Nije samo onaj krivac ubojstva, koj osobno drugomu život oduzima, već i svaki onaj, koj se drugim kao sredstvom služi, da ubojstvo izvede. Tako David učini se krivcem smrti Urijine, premda ga nije sám ubio, nego je zapoviedio slugi svomu Joabu, da ga (Uriju) stavi na najpogibeljnije mjesto, gdje će svakako zaglaviti morati. Tretje, krivci su ubojstva, koji nagovaraju druge, da ubojstvo izvedu. Četvrto, grieše proti ovoj zapoviedi još i oni, koji sakrivaju i brane ubojice, koji im pomažu uteći: riečju: koji im mà na kakov god način pomoć pružaju. Peto. krivci su ubojstva, koji kakvim god načinom kod toga zločinstva sudjeluju, koji ili oružje dodavaju ili pomažu koga hvatati, držati itd. Šesto, krivci su ubojstva, koji naputjuju ili

kazuju ženi način, kako će diete, štono se je već u utrobi začelo zadušiti, ili pobaciti; ovakovo ubojstvo jest najgorje i najstrašnije; jer tim se neubija samo tielo — nego i duša djeteta. Više putah se dogadja, da i nesretna žena, kad takve strašne čine izvesti kuša sama sebi smrt zadade, te tako sama svojom ubojicom postane, što je dakako najgrdje i najsramotnije ubojstvo.

Ubojstva krivci su nadalje i one žene, koje da mogu uviek za putenimi nasladnostmi ići, uzimaju trave ili ljekarije, samo da se nezametne diete u utrobi njihovoj. Oh Bože! čovjek nebi mislio, da bi dotle dotjerati mogla ljudska zloća! Krivci su ovoga istoga grieha i one matere, koje kad su trudne, neće da se čuvaju težkih poslovah, ili koje se drugačije u takvu pogibelj stavljaju, gdje bi diete povrći mogle. Krivci su ovoga grieha i oni muževi, koji bez ikakva opreza pristupaju k trudnim ženam svojim, ili koji ih straše, na nje viču, tuku ih te tako uzrokuju, da one diete pobace. Aj nesretnici! vi dušu i tielo svoga poroda ubijate! Najposlje krivci su ubojstva oni otci i matere, koje nejaku dječicu svoju drže sa sobom u postelji, te ih i nehotice udušuju. — O ubojstvih ovakovih dakako vrlo se riedko čuje, no samo zato, jer se kriju, ali se svakako često dogadjaju.

Dočim nam g. Bog u ovoj petoj zapoviedi zabranjuje, da neubijamo iskrnjega, zabranjuje nam tim ujedno, da nikoga nepravednim načinom neizbijemo i neranimo. No božanski naš spasitelj, da nas učini još izvrstnije, zabranjuje nam, da se bez uzroka na nikoga ni srditi nesmijemo, da nesmijemo drugomu nikakvo zlo poželiti (Mat. 5.). Sve nam to zabranjuje, da nas utvrdi u obslužavanju ove pete zapoviedi, i da ustanovi i usadi u nas ljubav bratinsku, koja je prva zapovied u evangjelju. Točnim ovršivanjem ove zapoviedi dolaze krstjani do savršenosti; iz ovršivanja ove zapoviedi veli Isus, da će se poznati učenici njegovi.

Tko dakle želi biti pravi krstjanin, tko želi podpuno

ovu petu zapovied božju izvršavati, imade se ne samo čuvati, da koga neubije, da koga neudari ili nerani; već mu valja osim toga paziti, da se na nikoga bez uzroka nerazsrdi, da nikoga neuvriedi, da nikomu zla nepoželi, da odbaci iz srca svoga svaku zloću, svaki jal, neprijateljstvo, i da svakog i najnedostojnijeg od srca ljubi. Tko se netrsi, da do toga stupnja savršenosti dopre, nije pravi krstjanin. Kako imademo iskrnjega ljubiti, uči nas božanski naš spasitelj Isukrst veleć: (Haec mando vobis, ut diligatis invicem sicut dilexi vos). *Zapoviedam vam, da se medju sobom onako ljubite, kao što sam vas ja ljubio.* Ljubav predragoga našega spasitelja naprama nam imala je *tri* izvrstnosti. Prvo, bila je ljubav milosrdna; drugo, bila je ljubav obćenita; tretje bila je ljubav stanovita (sveudiljna). Rekoh, da je ljubav Isusova naprama nam bila *milosrdna.* I jest bila! tà on je uviek milosrdnima očima pogledao na sve naše potreboće duševne i tjelesne; on je svakomu dobro činio, on se brinuo za dobro tiela svih ljudih; a za dobro duše naše, zar nije pretrpio najgrozovitije muke i najstrašniju smrt na drvu križa? Tako i mi, po primjeru spasitelja našega, ne samo, da nesmijemo drugomu zla činiti ni poželiti, već imademo naprama svim milosrdni biti, svakoga moramo po mogućnosti, to na duši, to na tielu podpomagati.

Pitam vas sada: kako se te dužnosti danas izvršuju? — i odgovaram nikako! — Vidimo mi, gdje mnogi krstjani ljuto stradaju, gdje da samo za nevolju mogu životariti, okolo se potucati moraju, vidimo, gdje se utiču nevjernikom, gdje se po njihovih kućah povlače, gdje njihove zloće navlače, gdje se odmetju od Boga i od zakona, dà i istu vjeru Isusovu zanijekuju i sasvim se vragu predavaju; a mi videć ovo, ništa nehajemo, naše srce ostaje ledeno i otvrdnuto, te neće da se na milosrdje gane. Ah krstjani! gdje vam je vjera, koja vas prosvjetljuje, gdje vam je vjera, što ju izpoviedate? Zar neznate, da je g. Bog obrekao svim onim, koji iskrnjemu u nuždi na pomoć priteku, da će im to stostruko naplatiti! Da biste vi

pravu vjeru imali, da biste se pravo obogatiti hotjeli, — vi biste se još natjecali, koji će bolje i prije iskrnjemu na pomoć priteći; kao što se običavate natjecati, koji će više učiniti ili dobiti.

No možda će mi tko reći otče! tà mi sami pomoći potrebujemo itd. Ako bi se tko našao, koj bi reći mogao, da se neobvezuje na tjelovna djela milosrdnosti, jer da ih izvršavati nemože, to doista neima nikoga, koj bi reći mogao, da nemože duševnim potrebam iskrnjega pripomoći. Dva su slučaja, u kojih smo svi bez razlike dužni potrebam duševnim iskrnjega na pomoć priteći: prvi slučaj jest, kad predvidjamo, da će iskrnji naš upasti u grieh koj veliki, onda smo dužni, ako je ikako moguće, da ga od grieha odvratimo. Drugi pako slučaj jest, kad vidimo, da je on već u grieh upao, tada nam je dužnost nastojati, da se grieha oslobodi. Recupera, zapovieda Bog svim, (Recupera proximum tuum secundum virtutem tuam Ec. 29.), t. j. *Pomozi iskrnjemu po mogućnosti svojoj.* Tako n. pr. ako znademo, da koj muž ili koja žena neznade, što mu je ili što joj je za spasenje potrebno, dužni smo ga ili dužni smo ju podučiti; zatim, ako znademo, da će tko u grieh pasti, da će se zakleti, da će se svaditi, da će se opiti, da će ukrastî itd., da tko živi s drugim u neprijateljstvu, da se kune, da psuje, ili na koj drugi način grieši, dužni smo takve podučiti, od zakletve, psovke, svadje, pijanstva itd. . . . nje odvratiti, pokarati, nje nagovarati, da se za griehe učinjene pokaju, riečju: moramo oko toga nastojati, da se Bog više nevriedja, da se duša neizgubi, već da se spasi. *Ako želimo biti*, veli sveti Augustin, *pravi nasljednici Isusovi, moramo iskrnje svoje onako ljubiti, kao što je nas Isus ljubio; pa kao što je on život svoj dao za spasenje dušah naših: tako moramo i mi, kad je od potrebe, sve što imademo, dà isti život žrtvovati za spasenje dušah iskrnjih svojih.*

Ali, oh! kako daleko jest ova ljubav od nas! Koliko putah mi slušamo, gdje iskrnji naš grieši; koliko putah vidimo,

da djela mnogih nisu djela krstjanska! pa mi na sve to ništa nevelimo, ništa za sve *to* nemarimo, netrsimo se, da griešnike na pravi put dovedemo . . . itd.

Drugo; ljubav Isusova bijaše *obćenita*, t. j. ona se je protezala jednako na sve ljude, nečineć razlike izmedju dostojnih i nedostojnih. Takva mora da bude i naša ljubav; svim ljudem bez razlike moramo dobro činiti; jer ako budemo samo one ljubili, koji nam dobro čine i koji nas ljube, nećemo, kakono to veli Isus, platje primiti, t. j. nećemo na drugome svietu za to nikakvu nagradu dobiti. Dakle, da ljubav naša bude valjana, mora biti obćenita, t. j. moramo ljubiti iskrnje bez razlike i dobre i zle, i dostojne i nedostojne; tako bo sám Bog činiti zapovieda, za takvu ljubav, a ne za drugu plaću nam obriče na drugome svietu.

Najposlje naša ljubav mora biti *stalna*, t. j. mora sveudilj uztrajati i dok je bio iskrnji naš nam privržen i haran, i kad se je izopačio, dok je bio prijatelj i kad je postao neprijatelj, sve jednako imademo ga ljubiti. Jer ako ste koga ljubili, dok ste s njime bili u prijateljstvu, i ako ste mu dobro činili, dok vam je bio haran, a poslje, kad vam je postao neprijatelj, kad vam je stao neharnim se izkazîvati, ako ste ga, velim onda prestali ljubiti, očit je znak, da ni prije nije bila u vas prava ljubav, niti ste to činili iz ljubavi božje, niti da zapovied božju izvršite, već kao neznabožci za svoju korist; pa zato radi takve ljubavi niste si zasluge nikakve kod Boga stekli. Neka vas ljudi psuju, neka vam zlo čine: neka o vas i zlo govore, vi ako imadete pravu ljubav, oprostit ćete svojim neprijateljem, njim ćete dobro činiti i želiti, kao da vam i nisu ništa zla učinili.

U petoj nam dakle zapoviedi nezabranjuje samo Bog ubiti, tući i osvetjivati se: već osim toga naredjuje, da svakoga ljubimo, da sve uvrede oprostimo, da svakomu dobro želimo i činimo, ako su nam upravo ti, kojim dobro želimo i činimo, naši neprijatelji. Ovako ako radili budemo, onda ćemo

istom reći moći, da točno izvršavamo sve dužnosti, koje nam se u ovoj zapoviedi za izvršavanje nalažu; onda ćemo se istom nadati moći, da će nam Bog dati onu plaću, koju je obrekao svim onim, koji točno sve zakone njegove ovršuju.

Ali ako treba ovu zapovied tako izpuniti, da sve uvrede oprostimo, kao da nisu ni bile učinjene, pa isto doba, kad nam drugi zlo čini, njemu dobro želimo i dobro činimo; a sad vidimo, velite, kako je ovu zapovied mučno izpuniti, ni nemožemo pokvarena srca svoga na to sklonuti: E tako vi govorite? A ja vam velim, ako toga neučinite, nemožete se više zvati krstjani; ako neprignete srca svoga, da primljene uvrede podpuno oprosti, znajte, da se neće nikada ni srce božje prignuti, da vam uvrede njemu po griesih učinjene oprosti.

Bog vam nezapovieda onoga, čega nemorete učiniti, nego što zna, da morete! Nebrojeni svetci, čim su više uvredah primali, tim su boljma uvreditelje svoje ljubili, čim više su im neprijatelji zla činili, tim boljma su se nadmitali neprijateljem svojim dobro činiti. To je učinio naš spasitelj Isus, kad je izmučen i naružen za svoje neprijatelje na križu razpet molio i od Boga oprostjenje im prosio, a vojniku onomu ćoravomu isti čas, kad mu je kopjem prsa probo, oko ozdravio. Tako su radili svi ostali sveti mučenici, kad su ih robili, poruživali, bili, sjekli, davili, vješali, žgali i mučili, nisu se srdili, niti su na osvetu mislili, nikad nisu neprijateljem svojim ništa na žao učinili, već su ih, kao da im nisu ništa zla učinili, ljubili, svako im dobro duhovno i tjelesno činili i za nje na istih mukah Boga molili. Kad su oni mogli ovako činiti, zašto nebi mi mogli? mi nismo slabiji, nego su i oni bili; ista zapovied božja, koja je nje obvezivala, i nas obvezuje. I ne samo zapovied nas na to prignjiva, nego i korist, koju ćemo, ako tako činili budemo, zadobiti.

Kakva je to korist? Očito ju je kazao g. Isukrst. Ljubite, veli on, neprijatelje svoje, dobro činite onim, koji vam o zlu rade, molite za one, koji vas psuju, blagosivajte one,

koji vas proklinju, da tako čineć budete pravi sinovi otca svoga nebeskoga, koj je na nebesih: *ut sitis filii patris vestri,* t. j. *da budete sinovi otca svoga.* To je velika korist, koju dobivaju oni, koji ljube neprijatelje i svake uvrede praštjaju, biti sinovi božji i zato dobiti baštinu kraljestva božjega: *Si filii et haeredes* (Rim. 8. 17.). Ni isti griesi nemogu vam oteti sinstva ovoga i kraljestva božjega; jer kada drugim praštjate uvrede i Bog vam praštja griehe. Bili griesi vaši kako mu drago veliki i mnogi, Bog je obećao, da će sve oprostiti i nje zaboraviti, samo ako vi drugim oprostite i ovu zapovied „ljubite neprijatelje“ izpunite: *Dimittite et dimittemini* (Luk. 6. 37.), t. j. „*ako budete odpustili, odpustiti će vam se.*“ Ali ako vi neoprostite uvredah, ako neuzljubite neprijateljah svojih, neće ni Bog vam vaših griehah oprostiti, niti će vas on ljubiti (Mat. 6.). Eto stavio je Bog ljubav svoju i oprostjenje griehah vaših vam na volju.

Ako hoćeš dakle o krstjane! da ti Bog griehe oprosti i u raj te primi, oprosti i ti. Ako bi rado, da te Bog ljubi i blagosovi, obdržavaj ovu zapovied božju i zaboravi na sve uvrede ti učinjene, ljubi iste neprijatelje svoje. Ako li hoćeš, da ti Bog nikada neoprosti, nego da te u pakao k vragovom za navieke strmoglavi, netreba da drugo činiš, nego živi samo u neprijateljstvu, osvetjuj se, mrzi na svoje neprijatelje i brzo ćeš u pakao stići. Ali ako te pakao straši, oprosti, zaboravi na sve zlo ti učinjeno, ljubi neprijatelje svoje, dobro za zlo vratjaj itd. Bez ovoga, ma neimali nikakva grieha, i bili sveti kao angjeli i svi svetci, spasiti se nemožete. Niti vam hasne molitve, ni mise, ni postovi, ni milostinje, ni izpoviedi, ni ikoja druga dobra djela, ako iz srca neoprostite uvrede i neuzljubite neprijateljah svojih.

Krstjani dragi! ako koj od vas, koji me slušate, živi s kim u neprijateljstvu, zlobah itd.

Nauk XVI.

O malobroju pravih pomirenjah.

Neima toga što se u svietu rèdje dogadja od pravâ pomirenja i istinita mira medju onimi, koji su u zavadi i ne miru živili, dà, i prave ljubavi prama onim, koji su ńas uvriedili. Isti oni, koji vele, da poštuju evangjelje i da po njegovih naucih žive; oni, koji se bogoljubnimi obslužitelji zakona božjega grade, kruto se varaju u ljubljenju neprijateljah svojih i opraštanju uvredah njihovih. Svi znadu, dà je prepotrebito ljubiti neprijatelje i uvrede im opraštati i da se toga nečineći nemogu spasiti, pa ipak baš i oni, koji se pokazuju brižljivi za spasanje svoje, mnogo posrtju u izpunjavanju dužnosti ove, te si manah neće ni da poznadu. Takove dakle nuždno mi je danas prosvietliti i zabludjelim prevare vražje, po kojih ove zapoviedi ljubavi i oproštaja prestupljuju, očitovati. Trostruke su prevare, po kojih mnogi zapovied ovu ljubavi i prostbe prekršuju. *Jedni* misle da ljube svoje neprijatelje i da im uvrede opraštaju, premda nedadu sdvoranja (spoljašna) znamenja onim, koji su jih uvriedili. *Drugi* mniju da ovu zapovied obslužuju, kad ukazuju zvanična znamenja ljubavi, premda ih u srcih ni neoćućuju. Varaju se u tome napokon i *treći*, koji se izdaju za obslužitelje ove zapoviedi, jer su pripravni oprostiti uvrede i iz vana pokazati srdačne znakove prijateljstva; nu hoće da im se prvo zadovolji. — Kake su ovo prevare, čujmo! te ćemo kroza nje spoznati: koje je pravo pomirenje i prijateljstvo.

Valja nam zaisto izpoviediti s Jeremijom prorokom: (pravum et imperscrutabile est cor hominum itd. c. 17) a to naški: *zločesto je srce ljudsko, mnogo bo prevare u sebi sakriva.* — A vi mislite da ljubite neprijatelje svoje i da im primljene uvrede iz srca opraštjate. Kako možete to reći, a spoljašnih im znakovah ljubavi neizkazujete? Nemožete da gledate uvreditelje svoje, uklanjate im se i izbjegavate ih, da

š njimi negovorite, da ih nepozdravite i vaše je srce tako okorno, da ste im radji zlo nego dobro nanieti! Tako čineći o pobogu braćo i sestre! možete li istinom jamčiti da ih ljubite, da neprijateljem svojim uvrede opraśćate? Lažete ako jamčite, varate se, ako tako mislite. Vi neljubite svojih neprijateljah i uvrediteljah, nego ih još mrzite, jerbo se znakovah mržnje i nenavisti strogo držite, a ti su, negovoriti š njimi, nepozdravljat ih i nemoći gledati. Uklanjate li se više i odkrećete glavu od one čeljadi, koju ljubite? Mrzi li vas govoriti s onimi, koji su vam dragi? — To znam da ne! — nego ih želite viditi, drago vam je š njimi razgovarati. Kako dakle morete reći i pomisliti, da neimate zlobe u srcu svom, i da uvrede istinito zaboravljate, ter ljubki su vam i dragi oni, koji su vas uvriedili, koji vam zlo čine, kad od njih, kô od neprijateljah glavu odkrećete i uklanjate se jih, kao onih, što su vam mrzki? Eh! govorite, koliko vam drago, da im zla neželite, da jim sve opraśćate i da u srcu zlobe neimate; ja vam nevjerujem, dok god im takva izvanjska zlamenja neprijateljstva izkazujete, dok god š njimi, kao s prijatelji obćiti nepočmete.

Još gorje varaju se oni, koji misle, da ljube neprijatelje i uvreditelje, a neće se da sklone činiti jim dobro. Premudri naš spasitelj Isus uvidio je tu grdnu prevaru, te je zato nesamo naredio, da ljubimo neprijatelje, već da se tko neprevari gojeć neplodnu samo tu ljubav, zapovjedi, da činimo dobro onim, koji nam zlo čine; da molimo za one, koji nas mrze i progone; da blagoslivljamo one, koji nas psuju i proklinju. Vara se dakle, koj misli, da se mogu ljubiti neprijatelji, nečineć jim dobro. Pravi krstjanin valja da bude svedjer pripravan, da kad bi potreba i sgoda bila, svakomu svomu neprijatelju dobro čini, baš ako je od njega najviše zla pretrpio, i nesamo tu odluku u srcu gojiti, nego baš za istinu, kad se prigoda namjeri, nju udjelotvoriti ima.

Ali nebi li bilo dosta neprijateljem samo zlo nečiniti, neimajuć još dužnosti, činit jim dobro? Ne, nije dosta, krstjani,

i tako bi se čovjek još gorje varao. Uztezanje i uzdržavanje srca, nečiniti dobro niti zlo neprijateljem nemore obstojati; jer naše srce neima, nego dva ganutja, otvarati se i zatvarati se, brez kojega god od ovih nemore biti. Dakle ili ste ga otvorili, da činite dobro neprijateljem, ili ste ga zatvorili, da jim zlo činite. A jur rekosmo, da se naša ljubav ima prilikovati ljubavi božjoj. Bog naš predobri otac buduć, dosljedno je da mi sinovi budemo nasljednici njegovi. Mà kakva je ljubav toga božanskoga otca? Kako se on vlada s onimi, koji ga uvredjuju? I kako se je vladao s istimi nami? Kad smo ga mi svojimi griesi uvredili, i njegovi neprijatelji postali, jeda li nas je odmah gromom srdjbe svoje smlatio? Jeda li nas je odmah u paklene propasti bacio, kako smo dostojni bili? Ili ako se nije hotio tako osvetiti, jeda li je ustego od nas dobročinstva svoja? Ah da nam on bude uztegao dobročinstva svoja, bilo bi to po nas najveća osveta, i mi bismo bili na svietu najgorji.

No takva nije ljubav božja prama nam; neplodna, prazna, nedjelujuća; već je koristna, plodna, poslujuća, dajuć nam, kako prije tako i poslje uvrede, milosti i čineć nebrojna dobra. Takva baš ima biti ljubav naša pram uvrediteljem našim, ako hoćemo biti njegovi pravi sinovi. Ljubite, veli nam Isus, *svoje neprijatelje*, *činite onomu dobro*, *od koga primate zlo*, *molite Boga ze one*, *koji vas psuju*, *uvredjuju*, *progone*, *da tako čineć budete pravi sinovi otca vam nebeskoga*, *koga sunce sve ogrieva*, *i koj dobra šalje kako vrh dobrih tako vrh zločestih i griešnih*. Doisto, krstjani, u vrieme isto, u koje griešimo i Boga uvredjujemo te se dostojni svakoga pokaranja njegova činimo, neuzteže on nam milostih svojih, neprestaje nam dobro činiti, uzdržaje nam život, daje nam zdravlje, hranu i odielo; grije nas suncem, poji nas vodom, oslobadja nas od hiljadu pogibeljih, k sebi nas prizivlje, nadahnuje, da u griehu nepribivamo, da se neizgubimo, nego da griešiti prestanemo, te tako za uviek srećni u kraljestvu njegovu budemo. A to nam sve čini u vrieme, kad smo neprijatelji njegovi. Ovako i mi imamo činiti svojim ne-

prijateljem i uvrediteljem; nesamo ljubiti jih u srcu i dobro jim željeti, nego koliko smo kadri i sdvora očitovati ljubav svoju i dobro jim činiti. Ovako čineć, onda su naša pomirenja prava, onda se istinito reći može, da uvrede zaboravljamo, da neprijatelje ljubimo.

Ali valja da se u tome pazimo druge pomane i prevare t. j. da ti znaci nebudu samo sdvora opravljeni, brez nutarnje srdacah ljubavi. Jer, koliko je zlo sdvoranjih znamenjah ljubavi nedavati neprijateljem, ako bi i bila u srcu ljubav prama njim; toliko je a još i veće sdvoranja zlamenja ljubavi davati, a u srcu jih neljubiti. I ovakvih je najviše prevarah tako, da se riedko dogadja, da koj primiv od koga kakvu veliku uvredu, iz srca ju oprosti te pomirenje njegovo bude tako istinito, da brez laži reći može: *Oprastjam ti, i kao brata i velikoga prijatelja ljubim te.* Odveć riedko se nahodi ovakvo istinito prijateljstvo iz pomirenja, velim, jer u većem dielu pomirenjah se jed u srcu sakriva. Imati sdvoranje neprijateljstvo, očito se svadjati i osvetjivati, nevidi se tako često; jerbo to samo čine oni, koji su sasvim nepošteni te se očito od zakonah odmetju; nu oni, koji se drže štogod pošteniji, iznalaze drugi način neprijateljstvah, zlobe i osvete. Što čine dakle? Kad im se kaka uvreda nanese, govore odmah, da sve oprastjaju, sve zaboravljaju, sa svojim se neprijateljem pomiruju, s njime razgovaraju, pozdravljaju se u obće, i ako do kakve prigode dodje, s njim se lako sljube, a i kadkada mu dobro koje učine. Nu sve to čine, da ih drugi kao poštene vide, a u srcu svedjer zlobu uzgajaju, te gledju sgode, da im nahude. Ako tko kudi svoga neprijatelja, odmah i drugi drage volje uzanj pristanu, da ga još više nagrde; a ako jih tkogod prieči il u tom izbjegava te nemogu namjerene svrhe postići, onda se smutjuju i žaloste. Riečju: na očitu izkazuju im se prijatelji, a potajno traže sve načine, da im naškode. Takvih je dakle lažljivih pomirenjah danas najviše.

Ali to nisu ni sjena onih pomirenjah, što nam jih na-

redjuje spasitelj Isus. On nam zapovieda, da svekolike uvrede oprostimo nesamo izvana, već i *(cordibus nostris)* t. j. istinito i *baš od srca,* da nikakva zloba više u njem neostaje te da ljubimo neprijatelje svoje nesamo sdvoranjim znamenjem, već i nutarnjim srdačnim ćutjenjem; nesamo neželeć im zla nikakova, nego želeć im i tražeć svako dobro, braneć jim poštenje i pohvalu, nastojeć za njihovim dobrom, žalosteć se vrhu nesreće njihove, a veseleć se vrhu sreće. To će reći ljubiti neprijatelje i istinito jim sve uvrede oprostiti! I tko tako neradi, laže, nije oprostio sve uvrede, nego jih još u srcu nosi; nije se pomirio, već još veći nemir prouzročio, pa baš ako neznam kakva spoljašna znamenja mira i ljubavi ukazivao. Oh koliko je ovakvih lažljivih pomirenjah!

Mi smo pripravni, vele opet drugi, oprostiti uvrede, okanit se zlobe, pomiriti se i znakove ljubavi davati onim, što su nas uvredili; ali eto hoćemo da se pred nami uvreditelji ponize, da oprostjenje traže i štete po sudu plate. To je tretja prevara, što sam ju očitovati odlučio. Na to najprije odgovaram, da njeka vrst ljudih, u užjem smislu govoreć, mogu tražiti, da se uvreditelj ponizi i istje oprostjenje, ko što to roditelji od sinovah, gospodari i starješine od svojih podložnikah, župnik od svoga puka, itd. zahtievaju, niti su takvi dužni prvi tražiti pomirbe i prijateljstva; ali nesmiju lje ni oni zlobe u srcih gojiti, druge mrziti i zlo im želiti. Izvan ovih bi mogli i drugi tako uzraditi, gdje bi se tobož vidjelo, da, zatjećuć se oni prvi k uvrediteljem, sami bi se ponizili; na to, velim, da iziskivati takva zadovoljstva neznači obslužiti zapovied: ljubiti neprijatelje, kako Isus zapovieda; te htjeti si zadovoljiti od uvreditelja, nebiva po upravi ljubavi svete, već po oholosti svjetovnoj. Ljubav prava netraži drugoga, do ljubiti iskrnjega kao sebe istoga, oprostiti uvrede i sa svakim mirovati brez ikakva zadovoljenja. Sbog šta spasitelj Isus prosto i zapovieda, kad smo s kim u zavadi, kad nas je tko uvredio, da mu odmah oprostimo, odmah se s njime pomirimo, *(Vade reconciliari fratri tuo.)* (Math. 5). Neveli, pomirite

se, oprostite, ako vaš uvreditelj prvi u ime mira k vam pristupi, ako od vas oproštenje zaprosi; već zapovieda prosto: *pomirite se, oprostite sbog same ljubavi božje.* Ljubav izkazujte i dobro činite baš i onim, koji su vam neprijatelji, koji vam zlo čine. U miru živite sa svimi, baš i s onimi, koji vas zlobe i progone: *(Diligite ini micos vestros.)* t. j. *Ljubite neprijatelje svoje.*

Nu vi me tu pitate, jesmo li mi svagda dužni prvi ići k neprijatelju i mir tražiti? Na što odgovaram: Ako vas je drugi uvredio, nedavši mu vi nikakva povoda, niste dužni prv k njemu ići i mir tražiti, nit vas zapovied božja na to obvezuje, nego vam se svjetuje, da tako činite, kako je bolje, kako da više Bogu ugodite, da dobrim primjerom uzprednjačite, da koristni budete spasenju iskrnjega svoga. Tim više, buduć da se riedko kad dogodi, da i vi štogod od svoje strane nepripomorete, da vam se veća uvreda učini. Tako i kad vas tko opsuje ili vam kakvo manje zlo učini, te ga pretrpite, na tom bi ostalo, da vas se uvreditelj okani, a nehtijuć podnieti manjih psovkah i zlih besjedah, potičete zločinca, da vas još više uvredi, veće vam zlo reče i učini. Ali ako ste vi drugoga uvredili, ili veliki uzrok dali, da vas drugi uvredi, velim vam da pod vjekovječno izgubljenje dužni ste vi prvi tražiti mir te nastojati, da se pravo pomirenje i ljubav medju vami i vašem neprijateljem, ili medj onim, koga ste uvredili, povrati. Od toga se nitko izgovoriti, tomu nitko, stariji niti mladji izmać nemože; jer Bog na to svekoliko obvezuje i zapovieda, koj ima oblast zapoviedati, a vam drugo nepreostaje, nego ili poslušati, ili za uviek se izgubiti.

Tako ćemo mi otče, učiniti, da se neizgubimo, velite nu moremo li mi bar uteć se sudu i pravdi, da nam se od uvreditelja popravi šteta, koja nam je nanešena, ili da nam se povrati oduzeto poštenje, te sud glede njega neka osudi po dužnosti svojoj. Osim toga vam odgovaram: Ako je uvreditelj pripravan brez suda vam po sebi zadovoljiti, poštenje vratiti i štetu platiti, tada griešite ako na sud odete, i šta on

muke podnese dok ga natjerate da dug izplati. Ako vam se pako nemore sve izplatiti brez suda, a vi zazivate samo zato, da osvetite uvrede vam počinjene, a baš tada grešite, jer se osvetjujete; ako pako to činite sbog pravde (pravice), da vam se povrati, što se po pravdi ima povratiti, ili da se zločinac pedepsuje (kazni), ne da mu se osvetite, već da se od zla ustukne, da više zla nepočinja, to bez grieha učiniti morete. Ali pazite dobro, krstjani! da pod željom pravde, nebude sakrivena želja osvete, što se prelako dogodi, navlastito ondje, gdje su svakaki sudi. Da se dakle neprevarite i parnicu nezgubite, najbolje je, da se i od onoga zadovoljstva što vas po pravdi ide, uztegnete; iziskujte, al i milosrdno dugove pustjajte; pa tako ćete biti nasljednici Boga otca svoga, koj vam svaki dan tolike dugove griehah odpustja. *(Sicut et Dominus donavit nobis, ita vos.)*. (Col. 3.).

Naučite se dakle, krstjani, iz današnjega ovoga razgovora, da je od potrebe, oprostiti neprijateljem i ljubiti jih, pokazivat im spoljašne znakove dobrohotnosti i o raznih prigodah dobro jim činiti, jer drugojače čineći u našoj se ljubavi i prijateljstvu prevara nalazi. Prevara se i onda nalazi, kad dajete znamenja prijateljstva, a u srcih još neprijateljstvo gojite; ili kada nećete da se pomirite, da oprostite, dok vam nije od neprijateljah podpuno zadovoljeno. Pamtite dakle, da o ljubljenju neprijateljah, o oprastjanju uvredah i o molenju za progonitelje, — visi vječno spasenje vaše; veli bo Bog, da će vam takav biti, kakvi vi budete svojim neprijateljem; da će vam griehe oprostiti, ako vi oprostite svojim neprijateljem uvrede i zla, što jih od njih primiste. Činite dakle to svesrdno, ter o koliko ćete imati veselje za života i na samrti, kad od Boga uzčujete, da vam on odpustja sve griehe vaše. Onda ćete moći Bogu slobodno reći: Gospodine Bože, ja dolazim sad na sud tvoj, da dadem razlog od svega svoga provedenoga života; ako pogledam na množtvo i zloću griehah svojih, oh koliko se imam bojati! ali kad se s druge strane spomenem, da si ti u svojih

obećanjih prevjeran, da ćeš ti biti milosrdan pram onim, koji su imali milosrdje prama svojim neprijateljem, da ćeš sve griehe oprostiti onim, koji su oprastjali primljene uvrede; zato veseo i pun ufanja dolazim k tebi. Oprosti mi dakle, jer sam i ja oprostio; smiluj se meni, jer sam i ja milosrdje imao vrhu neprijateljah svojih; izpunio sam što si mi naredio, sad je tebi izpuniti ono, što si obećao, privesti me naime u kraljestvo tvoje.

Nauk XVII.

Govori se o duhovnom ubojstvu t. j. o onom, što nas na zlo navratja.

Za cjelovito iztumačenje pete zapoviedi božje nije dosta, što se je govorilo o ubojstvu tjelesnom, po kom se život tjelesni oduzimlje; niti je dosta, što je govoreno o neprijateljstvu, odkuda ubojstvo dolazi: već je još od potrebe govoriti o ubojstvu duhovnom, koje duši zlo nanaša, jer po njem umire milosti božjoj. Duša oživljuje tielo, a dušu oživljuje milost božja. Kako god se onaj, koj uzrokuje razdjeljenje duše od tiela, zove ubojica, tako se ima zvati ubojica i onaj, koj liši dušu milosti božje, kojano je život duše; pače mnogo gorji ubojica nego onaj, koj tielo ubija. Nu, kako se duši život oduzimlje? Oduzimlje se po griehu. Po griehu ubija griešnik dušu svoju i ubija duše drugih; zato svaki griehom ubija sebe, a više putah i druge. Kako griešnik biva ubojica svoj govorit ću, kad zloću grieha uzbudem tumačiti. Danas ću samo govoriti o onih, koji ubijaju duše drugih, dajuć zle prilike, na zlo druge navratjujuć. Vidjet ćemo dakle, kako se daje zla prilika i kako se drugi na zlo navratja; zatim ćemo vidjeti zloću toga grieha.

Zao izgled, zla prilika, i naputak drugoga na zlo jest, što zla govoriti, ili činiti pred drugim, ili kad se što dužna pre-

pusti govoriti ili činiti, po čem se drugi na zlo uputjuje; kao, kad tko pred drugim psuje, kune se, zlo govori, ili kada krade, opija se i što drugo čini, po čem ili druge na to zlo uči, ili ako ga jur znaju, daje im slobodu i povladjuje jih, da u takvih zloćah uznapreduju.

Na tri načina daje se zla prilika, — da se drugi na zlo navratja. Prvo *upravno i odlučno s namjerom*, i biva tada, kada tko svojimi zlimi riečmi i djeli nastoji i želi drugoga navesti, da sagrieši te se izgubi. I to je djelo posve vražje. Drugo takodjer *upravno*, ali ne odlučno s namjerom, i biva, kada tko koga zlimi riečmi i djeli nastoji doduše na grieh navesti, no ne kao da želi, da se on izgubi, već da njegovoj griešnoj volji privoli. Treće *neupravno*, i biva, kada tko čini takva djela, ili govori takve rieči, od kojih predvidja, ili more bar predviditi, da oni, koji ga vide ili čuju, mogu se spačiti (namamiti) na zlo, a sasvim da on toga i nebi htjeo, pa baš ako grieh i nebude sliedio.

Tko daje zlu priliku (primjer) te navodi na zlo drugoga upravno i na zlu svrhu, osobito grieši proti kreposti ljubavi. Ljubav zabranjuje na koj mu drago način uzrokovati uvredu Bogu i zlu duši iskrnjega. Svrhu toga, budući svaki dužan pokarati, izpraviti iskrnjega i odvratiti ga od zla; djelo je uprav proti toj zapoviedi, tko daje zlu priliku ili drugoga na zlo navratja, buduć je to suprotivno, odvratiti iskrnjega oda zla, i na zlo ga navratiti. Dapače takav grieh u sebi dvostruku zloću zadržaje, što se ima na izpoviedi iztumačiti; jednu proti ljubavi, drugu proti onoj kreposti, kojoj se grieh navratjen i uputjen suprotivi. Odkuda sliedi, da tko je naveo drugoga da psuje, da se kune, nesamo da grieši protiva ljubavi, već još čini i drugi grieh proti bogoštovju; grieši jošter proti pravdi, koj je naveo drugoga na kradju; protiva čistoći, koj je naveo drugoga na koj puteni grieh. Tako, koj je drugoga na zlo svjetovao, grieši nesamo proti ljubavi, već je krivac i onoga grieha, na koj ga je svjetovao. Isto recite o onome, koj hvali

drugoga u griehu, ili ga kudi, što nije koje zlo počinio; koja vrsta zloće ima se na izpoviedi iztumačiti. Jer hvaliti drugoga u zlu, iliti kuditi ga u dobru, jest poticanje na zlo, niti se taj grieh nesmanjuje, ako su oni bili jur i onako brez toga na ono zlo pripravni, ili baš da nebi ni učinili; jer od strane onoga, što je svjetovao, nagovarao, hvalio itd. — učinjeno je sve, kao da oni nisu bili pripravni na to, ili kao da se je ono zlo i učinilo.

Ali mučnije je pravedno odsuditi one, što neupravno, neimajuć zle namjere navesti na zlo, daju zao izgled opakimi riečmi i djeli. No sasvim tim velim, da i takvi čine grieh po naravi smrtni; buduć govori spasitelj Isus: *Jao si ga onomu, koj drugomu zao izgled dade, i drugoga na zlo naputi. (Vae homimi etc.).* Te tako se dogadja, da mnoge stvari ili rieči, što u njekih ili griešne nisu, ili su pako samo nješto griešne, sbog zla izgleda, što se drugomu dade, bivaju težki, smrtni griesi, koji čovjeka u pakao strovaljuju.

Oh vi velite, mi neimamo namjere drugoga na grieh navesti i naputiti. Ali tko mari za to, da vi takve namjere neimate, a medjutim govorite takve rieči, i činite takva djela, od kojih morete predviditi, da će u drugome grieh prouzročiti, da će vaše one zle rieči, ili zla djela drugi, koji vas čuju, ili vide, nasljedovati, pak možda i u pakao po njih dospjeti. Ljubav nalaže i naredjuje, da se griesi imadu utamanjivati, jer se njimi Bog uvredjuje i duše gube; koli griešni su dakle oni, koji ih nesamo neumanjuju, već još većma druge svojom zločestom prilikom na zlo potiču? Pa se ipak takvi griesi za ništa nedrže. Svi griesi, što se čine pred drugim, zli su jošte sa zla izgleda, zla naputjenja, pa se takvi griesi najmanje izpoviedaju.

Potrebno je dakle saći na osobite stvari i različite načine, *kojimi se drugomu zla prilika (primjer) daje,* i dotaknuti jih, da ih se svaki krivac toga grieha uzmogne osjetiti i u duši spomenuti. Toliko je načinah, po kojih se drugi na zlo navodi,

i tako je mnogo onih, koji zao primjer drugim daju, da smijem tvrditi, da se svi griesi odovuda primaju, uče i sliede tako, da kad bi se odstranili sa svieta svi zloprimjerci, slobodno bi obećao, da bi se i svi griesi izkorjenili. I doisto. Presveto ime Božje, Isusovo, Gospino i presv. Trojstvo, — toli često sada običaju u zakletvah spominjati, da se ništa brez njih u zakletvah reći nemože. Svuda i na sve strane čuju se zakletve dušom, krstom, vjerom, zakonom, križem, misom itd.; pak i ista djeca, koja neznadu jošte ni riečih izgovarati, govore zakletve takove. Tolike pogrdne i strahovite psovke, što se toli često govore, pitam, oklem su izašle? Kako su se naučile? Nismo jih sa sobom iz utrobe materine donesli. Nisu vragovi došli iz pakla, te nam jih kazali. Odkuda su dakle tolike zakletve na sviet došle? Psovke tolike od koga su naučene i tko jih uzdržaje? Zao primjer i po zlu primjeru naučeno je to, a po zlu izgledu se uzdržaje. Čuje se tkogod, gdje se zaklinje, psuje, — i eto umah ga drugi nasljeduju.

Sveti Pavao, pišuć Efežanom (5) nehtjede, da se bludnost, nečistoća i putene naslade medju krstjani ikada čuju i spominju. *(Fornicatio autem etc.)*. Pa se je ipak dan danas ta bludnost i poganost u sramotnih riečih i poganih razgovorih uobičajila, te se već nitko ni nestidi takvih sramotnih besjedah i nepoštenih razgovorah govoriti. Doisto su rieči najpoganije, razgovori najsramotniji postali zabave poslenikah, na polju trgovacah u dućanih, u kućah itd., gdjegod ih se njekoliko sastane. Te je već dotle ta brezobraznost dospjela, da se nestidi takve razgovore slušati i govoriti ista čeljad, u kojoj se štogod više stida i poštenja nalazi, — ženska, velim. Nu ovakve bezobrazne besjede, ovakvi sramotni razgovori, što su uzrok od stotine i hiljade nečistih pomišlajah i bludnih požudah, po kojihno duše pakla dopadaju, kako se je, velim, to počelo i u običaj zavuklo, zašto se još uzdržaje i sliedi? Početo je to i u običaj se zavuklo po zlu primjeru i po zloj prilici; nije se nikad moglo izkoreniti, jer ih je uvieke bilo, koji

su takve zle prilike i primjere davali i druge naučali, da jih sliede. Vi dakle, što se nestidite govoriti poganih besjedah i zlih razgovorah!? itd.

Dalje. Zašto se tako lako sada u svakojake griehe opada? Zašto se danas tako lako psuje i zaklinje, nepošteno besjedi, pijančuje, miluje, razbludi, kurvari i drugče zlo čini? Istina je, da je po istočnom griehu ostalo u nas prignutje veliko na grieh svaki; ali da to zlo prignutje u nas dobra neprevagne, dao je Bog proti njemu snažnu obranu, dao nam je, velim, strah od pokaranja i naravni stid u zlu, što nas od zla prignutja brane, od grieha odvratjaju i natrag suzbijaju. Pa kako snažna je u nas pomoć ta! Kolike je strah od grieha odvratio! Koliko bi se više sramotnih i pogrdnih griehah učinilo, da nije stida! Koliko jih je bilo, što su se bili po nesreći na svakojake griehe dali, pak oživivši u njih strah i stid, ostaviše se svega toga, obratiše se na dobro i u njem se spasiše?! Jao si ga nam, da nam nebude Bog u srce stavio te dvie obrane proti griehom, strah i stid!

Jeste li vidjeli, krstjani, kada se koja rieka, od naglih kišah osnažena (ojačana), pomami i silna postane, kako onda prodire svaku obalu, poplavlja njive, ruši ćuprije (mostove), popljaćkuje puteve, odnaša kuće, sve oštetjuje i po zlu baca? Mislim, tako bi bilo i u nas snažno, biesno i silovito zlo prignutje, da ga nezauzdaje i nesuzbija strah i stid. U svašto bi ubrusilo, sve bi predobilo.

Ma što velim ja, u svašto bi ubrusilo, sve bi predobilo? Tako baš biva u sadašnje vrieme, u svašta se ubrusuje i svaka se zloća čini. A kako to? Eto tako: zapora je nestala, uzda je odbačena, odbačen je već stid i strah s grieha. A tko je to unestašio, odbacio? Ah unestašio i odbacio je zao izgled i zao primjer, što se vidio od drugih. Jer se vidi griešiti od drugih, gubi se malo po malo stid, gubi se strah te se lasno upada u svaki grieh. Ali se zao izgled neustavlja u tome, već hoće svi da otare s grieha svu zloću, svu pogrdu i sramotu.

Jer se čuje mnogi često kuneć, psujuć, proklinjajuć, mrmljajuć, pogane besjede govoreć, zato psovati, kleti se, proklinjati itd., više se nit nedrži za grieh ili se nevjeruje, da zadržaje u sebi onoliku griehotu, kolika se kazuje. Buduć se mnogi opažuju opijajuć se, dragujuć, bezobrazno drpajuć, bludneć, živinstva i kurvarstva tvarajuć, s toga se takve zloće za toli sramotne i nedrže.

I doisto, da tko nije vidio nikada prije čovjeka pijana, kad bi ga prvi put sgledao, držao bi ga nakazu naravi, ili kako govori sv. Ivan Zlat. procienio bi ga kao pogrdu plemena ljudskoga, štono ju samo pogledati bilo bi mrzko. Pa ipak, šta se pijanacah više vidja, to pijanstvo sve većma gubi svoju sramotu; ter kao da je poštena stvar, mnogi se njime hvale i diče, što su naime mogli više od drugih pitja proždrti. Da tko nije od prije vidio djevojke i mladiće milovati se, slobodno se zajedno više putah razgovarati, cirikati — i što ja znam drugo; kad bi jih prvi put ugledao, oh kako bi se začudio, kako bi zle misli o njih imao i nepoštenimi jih prozvao. Ali jer se sada svuda zao primjer daje, jer se je to milovanje u običaj uvuklo, to se već za sramotu, za nepošteno i griešno nedrži.

Više još. Sveti Pavao apoštol, pišuć sv. Timoteju biskupu (Ef. I. pog.), priporučuje mu, da propovieda svim krstjanom, da budu zadovoljni onom hranom, što je potrebita na uzdržanje, i onom odjećom, što je dovoljna za tielo pokriti, a da netraže suvišnosti i izpraznosti. *(Habentes alimenta et quibus tegimur, his contenti sumus.)*. Ali tko je dan današnji, — navlastito govoreć o haljinah, — tko je zadovoljan priprostom odjećom za svoj stališ, — kom bi samo tielo valjalo pokriti? Izmišljaju se šarke, izmišljaju vezi, izmišljaju se kitnje, velike udobnosti, sbog kojizih mnoga kuća na božjačku palicu spane; a još više jih imade, koji se nemogu kočiti, pa ipak se propinjajuć proti i prama drugim, izderu odjeću, a još je ni platili nisu, i tako se cieloga života zadužuju i najposlie s dugovi se

i u zemlju povaljaju, pa to za grieh i nedrže, jer vide zle primjere i izglede, gdje mnogi drugi tako čine itd.

Nebi nikada govora svršio, kad bi htjeo pobrojiti sve načine, na koje se daje zao primjer, i kad bi kazivao svu čeljad, štono je uzrok tih zlih izgledah i primjerah; jer bi se malo koj našao, da nije krivac njihov. Da svaki uzmogne sebe spoznati, zapamtite si u njekoliko riečih to, da kad god je tkogod od vas hvalio drugoga u zlu, ili ga nagovarao, ili ga kudio u dobru, ili rekao koju zlu besjedu (rieč), ili učinio koje nevaljalo djelo pred drugim, ili kada ste dužni, niste drugoga u zlu (djelu) pokarali, oda zla ga odvraćali, svagda ste zlu priliku (primjer) dali i krivci ste grieha zle te prilike, pa ma i nije s one vaše zle prilike zlo sliedilo; jer ste vi, koliko ste mogli činili, da zlo sliedi. Sada pako poslušajte, kolike ste griehe počinili dajući drugim zločeste primjere.

Pregovaraju se naučitelji tražeć, koj je grieh najtežji, najgorji i najopakiji medju griesi, pak za stalno ništa o tom odrediti ni odsuditi nemogu; jer njekih griehah zloća ide u visinu, njekih u širinu, njekih u duljinu, njekih najposlje u dubljinu, sbog čega bi ja onaj grieh, što imade sve četiri ove mjere, nazvao, da je *najgorji*, najopakiji i najtežji. A taj grieh je najčestji, grieh zla primjera. Taj, — taj prokleti grieh ima u sebi sve četiri mjere ove, sve četiri zloće u sebi. Njegova zloća ide u visinu, jer se suprotivi ljubavi, koja je kriepost najvišja; raste u širinu, nesamo, što se zla prilika od svih nasljeduje, koji ju vide, već prelazeć od jednoga na drugoga, na sve se strane ta vrst grieha razširuje. Ide u duljinu, jer se običajno dogadja, da tko jedanput od koga kakvo zlo nauči, da ga do smrti vuče, a on zlom prilikom ono isto zlo nauči druge, pa tako će trajat ono zlo doklam sviet uztraje. Najpokle ide taj grieh u dubljinu; jer se obično dogadja, da oni, koji daju zlu priliku drugim, nepokorni umiru, i propadaju u dubljinu paklenu. Oh pretežka mi grieha, grieha preopaka! Pa vi zli-

ovci, koji svuda i na sve strane dajete zlu priliku, zločeste ıkletve, opake rieči govoreć, zla djela pred drugimi čineć, — i se, velim, toga ništa neprepadate? Nemarite što su gorji ıkvi griesi vaši time, što su pred drugimi učinjeni? ništa se espominjete, niti se s toga osobito na izpoviedi tužite! Oh regrdne sliepoće!

Neka tko izmedju nas učini najveći kakov grieh, i to krovno, da ga nitko drugi nesaznade do Boga, onda je takav rivcem samo jednoga grieha, te gubi samo jednu i to žalostnu voju dušu. Ali kada koga uputi na grieh, ili kad pred druim sagrieši te zlu priliku dade, onda počini toliko griehah, oliko je bilo čeljadi, kojoj je zlu priliku dao te se čini krivem svih ostalih griehah, što će se po onoj zloj prilici do vrhe svieta učiniti; te uzrokuje izgubljenje nesamo svojoj duši, ego i svim ostalim, što se po toj zloj prilici griešeć, budu zgubile. Grieh taj dakle zle prilike bolje se ima zvati grieh ražji nego ljudski; jer košto vragovi nastoje, da čim veću ıvredu Bogu učine i čim više dušah u pakao sprave; tako ine i oni, koji zlu priliku (primjer) daju. Dapače istinito mogu kazati, da je u onih, što zločestu priliku davlju, druge zlo uče i ıa zla navratjaju, veća zloća, nego u dusih paklenih; zašto bo iše uvredjuju Boga, nego ga more takav duh uvrediti; više la dušam krstjanskim čine, nego ga more vrag počiniti. Po ragovih se nikada nebi znalo psovati, proklinjati, kleti se neoštene razgovore držati, sramotno govoriti, bludnosti činiti, krasti, opijati se i druga zla činiti, — jer se vragovi nemogu ıkazati, te takva zla činiti, ili nas na njih naučati; već na njesto njega posao taj čine njegove duše, što se na ovome svietu nalaze, davajuć, velim, zlu priliku drugim. One da uzpune griešna svoja htienja, ili odlučno druge na grieh navaljaju, ili druge, koji neznaju za griehe, griešeć nauče na grieh, ili ako i znaju, slobode jih svojom prilikom, da jih u zločestih riečih ili djelih nasljeduju, te učine svojom vražjom subratjom; pak oni napuniv se grieha polaze k vragu u pakao,

a posao njihov ovršuju poslje njih njihovi učenici, pribavljajuć si druge učenike; i tako se jama paklena puni, i punit će se do sudnjega dana.

Psovači, zaklinjači, poganih jezikah, vi ste učenici prijašnjih psovačah, zaklinjačah i drugih zlotvorah, niti biste vi znali psovati, da nebudete od drugih čuli, ili ako biste i znali, nebiste od straha i stida govorili i zlo počinili, da nebudete po drugih zlom prilikom uslobodjeni; znajte dakle, da se oni sada muče medju dusî paklenimi, i prže ih njihovi i vaši griesi, a i vi ćete do mala za njimi doći u pakao, pa koliko se od učenikah vaših učini griehah do sudnjega dana, toliko ćete za uvieke žestokih paklovah trpiti. Djevojke bezobrazne, dječaci bezdušni! vi ste se naučili i uslobodili milovati od drugih, nu oni vaši meštri i meštrice veće se sada muče u paklu, a drugi će se do skora mučiti zato, što su vam dali zao primjer, a vi, jer taj zao primjer sliedite, pak i druge vjerne na grieh mamite, i vi ćete za njimi u pakao propasti, te ćete opet od svojih nasljednikah biti pošasti (posjetjeni); ali znajte, koliko se griehah po vašoj zloj prilici učini, toliko će vas paklovah mučiti; koliko se dušah po vas izgubi, toliko ćete imati vragovah više. Zanatlije nepravedni, vi ste se naučili od svojih majstorah, kako ćete prihvatjati tudje, ili ste dobili primjer od drugih nepravednih. Oni su jur otišli u pakao, a vi ćete na brzo; te tako ih sliedite u zlu, tako ćete ih i u muci; a vas će opet vaši učenici sliediti. Otci i matere! vi ste imali zao primjer od roditeljah svojih, oni su vas zločesto odhranili, nisu vam dobrih naukah, dobrih prilikah davali, nisu vas u zlu karali, nego su vas propustjali i od njih istih ste se psovati naučili, zaklinjati, lagati i sve drugo zlo, — zato će oni platjati i platjaju mane svoje; a vi jer ih u zlu nasljedujete, i porod si zlo odhranjivate, pasti ćete u muke vječne za njimi. *(Vae homini per quem etc.). Jao onomu,* veli Isus, *po kom se drugi smuti i na zlo naputi!* Jao onomu, koj zao primjer daje! jer će za sve griehe, kojih je uzrok bio, i za sve duše

po njem izgubljene, u paklu muke trpiti. — Jao čovjeku zlih primjerah, jer je stalno njegovo izgubljenje!

Kako to? Daklė za one, što su drugim zlu priliku davali, neima spasenja? Neću toliko, krstjani, reći, — nu odveć se bojim njihova spasenja. Ugušiti samo jedan grieh, ili sahraniti (spasiti) jednu samo dušu, oh koliko je dostojanstvo kod Boga! Jer po zlu primjeru uzrokovati više griehah, uzrokovati izgubljenje više dušah, oh kolika je zloća, oh koliko je zasluženje pakla! *(Animam pro anima)*. Bog je jur odsudio, da se imade *dati duša za dušu*. Koj bijaše uzrok, da se izgubi koja duša, ima se izgubiti i njegova.

Nu velite: veliko je milosrdje božje. — — Istina je, veliko je milosrdje božje, a ma velika je i pravda (pravica) božja, koja iziskuje veliko pokajanje, kojim da se popravi zlo i nadoknadi šteta po zločestoj prilici nanešena. Bilo je mnogo griešnikah i griešnicah velikih, koji su mnoge zle prilike (primjere) dali, mnoge griehe uzrokovali, pak su ipak sveti postali. Ali oh! koliko su oni za svoje prijašnje griehe plakali, lijuć gorke suze preko cieloga života, oh koliko su poslje nastojali, da grieh u drugih zatrnu, da griešnike obrate, da jame (odustrane) zlo prije u griešnom životu učinjeno. A dan danas, gdje se vidi ovakva pokora, ovakvo nastojanje, da se odustrane griesi? Svuda i na sve strane, svaki dan vendar daju se zli izgledi i u riečih i u djelah; jer da nebi bilo zla izgleda, nebi bilo ni grieha; a pokoru činiti i od srca se obratiti nigdje se nevidi. Koji su psovali i kleli itd., još napreduju u početih zloćah svojih te neprestaju zle izglede davati. Što se dakle drugo reći može, nego, ako tako do smrti budu u zlu napredovali, da će ih njihovi zli izgledi najposlje u dubinu propasti paklene baciti. Čuvajte se dakle o krstjani — —! itd.

Nauk XVIII.

Vrhu šeste zapoviedi: nesagrieši bludno. Pokazuje se, koli težak je grieh bludnost.

Ako ikada, to sam danas smeten i smutjen, jer mi je govoriti o griehu bludnosti, štono ga me je stid samo i spomenuti. S toga se borim pametju, imam li danas o njem govoriti, ili pako šutiti. Ako uzgovorim, bojim se, da ušinb neuvriedim mnogim nedužnim izmedju vas; i ako uzgovorim o pogrdi toga grieha, bojim se, da nenaškodim dušam čistim, a neprobudim u nečistnicih poganih požudah. Nu ako uzšutim, bojim se opet, da me Bog nepokara, što nevičem na toli grdnu manu i opačinu, s koje neizbrojene duše ginu. Ako pako uzgovorim prestupit ću (prekršit ću) zapovied sv. Pavla apoštola, koji naredjuje, da se taj grieh medju krstjani ni nespominje; da mu se *ni za ime neznade. (Nec nominetur in vobis).* A rieč božja, što se propovieda, ima biti sveta i čista kao srma (najčistje srebro) sedam putah pretopljena i prelievena. Ali gledajuć sveobću izkvarenost i izgubljenje premlogih dušah, po tom toli sramotnom, toli poganom griehu, bojim se, da me Bog za šutnju neosudi, kao one pastire, što ih prilikuje niemim psom, neznajućim lajati na lupeža. Što mi je dakle činiti?

Usudjujem se baš o tom poganom griehu govoriti najviše sbog toga, da nepomanjkam u svojoj dužnosti. Spominjat ću tù poganu bludnost, proti njoj ću iz svega grla vikati te zloću i grubоću njenu vam o krstjani! pokazati. Medjutim vi čiste duše, što me slušate, nezamjerite slobodi mojoj; negovorim, da vašoj čistoći nahudim, nego da vas u čistoći ustanovim, a nečiste k njoj (t. j. za vami) obratim.

Bog naš predobri, hoteć, da u svem upravno i sveto živimo, pošto nam je u petoj zapoviedi zabranio, da nerazstavljamo nepravedno sa životom iskrnjega svoga, sad u ovoj

šestoj nam zabranjuje razstaviti ga s poštenjem po bludnom griehu, štono je veće dobro, nego isti život tako, da kakono se grieši i uvredjuje udarajuć na život koga i ubijajuć ga, tako se još više grieši i veći grieh ubojstva čini, kad se koga poštenje povredi ili oduzme, navlastito djelom nepoštenim bludnosti. Nu Bog zabranjujuć nam djelo bludnosti, nezabranjuje nam samo, da neučinimo koj grieh nečisti u djelu, kojim se tjelesa kaljaju griešeć s drugim; već nam još zabranjuje te nečiste zloće na sebi istih činiti, pa još sve ostalo, što k svrsi pogana toga grieha vodi, kao djela sdvoranja: pogledi, doticaji i rieči; i nutarnja: misli i želje. Ovo unapred spomenuvši, vidimo sada pogrdu i zloću bludna grieha.

Da je bludnost jedan izmedju pogrdnijih i opakijih griehah, more se najprije spoznati iz velike mržnje, koju su proti njoj gojili stari krstjani, i iz oštroće pokore, kojom je takav grieh crkva karala i osudjivala.

Ona je svekolike bludnike izključivala iz svoga krila, koje izključenje jest najveće pokaranje, kojim griešnike kara. Ona ovaj grieh uzporedjuje s neznabožtvom i ubojstvom, koji su vazda držani za najopačnije griehe, koji su se mogli na svietu učiniti. Pokora pako, što ju crkva onim nalagaše, koji bi samo jedan put pali u bludni grieh, — što mislite, kakva li da je bila? Možebiti jednodnevni post? ili jedna krunica, koju sada velikom mukom tko prima? Ne, nijedno od toga, nego čujte: ona je samo za jedan grieh priproste bludnosti nalagala pokoru od sedam godinah, a od petnajest godinah za preljubstvo; kroz to vrieme morao je pokornik tri puta na nedjelju postiti, duge i velike molitve ovršavati, izvan crkve stajati, prostirati se pred noge drugih krstjanah u suzah ili moleći, da mole za njega. Rekoh, u crkvu takovim bijaše zabranjeno unići, i nikada osim na čas smrti, što se mogoše pričestiti. Ova je pokora davana samo za jedan bludni grieh. Nu sada pitam: tko će smjeti reći, da grieh, koj je crkva s tako velikom pokorom karala, nije prevelik i pretežak? Premda

je crkva ovu oštroću pokore sada popustila, jer su oti griesi već svakdanjimi postali, zato ipak ona svedjer u svom razsudu jednako stoji, da je naime ovaj grieh jedan izmedju pogrdnijih i opakijih.

Mà kako neće biti pogrdan i opak, kad je već od naravi svoje tako sramotan i zločest, da ne samo osramotjuje zakon onoga, koj ga stvori, nego još istoga čovjeka razložitoga skida s njegove plemenitosti i čini ga pogrdnijim od nerazložne živine? Doista je ovo grieh posve živinski, jer, kako sv. duh veli, *čini, da čovjek izgubi svoje poštenje i postane sličan nerazložnim živinam.* (Homo cum in honore esset, non intellexit, comparatus est jumentis insipientibus, et similis factus est illis). (Ps. 48.). Da je doista živinski, to se može i po tom poznati, što ovaj grieh čini čovjeka živinom, ostali ga griesi takovim nečine. Ako tko grieši oholostju, taj čini grieh duhovni, u pameti, kako su sagriešili angjeli, koji su duhovni, pa kao takovim se i duhovne stvari pristoje. Drugi se daje na lakomost i po tome grieši, no ipak čini ljudski grieh, jerbo želju i pohlepu imati za zemaljskimi dobri ljudem se pristoji. Ali kada koj grieši bludno, kada se daje na nasladnosti griešne putene, taj čini djelo živinsko, jer se take nasladnosti živinam pristoje.

I ovo je razlog, zašto se čovjek zbilja još od djetinstva stidi gledati djela bludna i slušati rieči nečiste, koje vredjaju stid, te od njih bježe kan od stvarih poganih i nevrednih. Zarad ovoga se taka pogana djela skrovno ovršuju, te se kriju koliko je više moguće, samo da se što manje stida imade i sramota umanji. I zbilja oni isti, koji take poganštine ljube, kada čuju o njih govoriti, u srcu se zastidjuju i protrnjuju od straha, bojeći se, da se nebi kako pročula njihova sramota; što se u nijednom drugom griehu nedogadja.

Po istom ovom naravnom stidu poznati je dakle, da su bludnost i putene nasladnosti najsramotniji griesi, razumu čovječanskomu i poštenju najsuprotivniji, najštetniji i zato najveći.

I doista sv. Pavao apoštol govoreći o mudracih, koji

su imali izvrstnu pamet i njom poznavali izvrstnosti Boga stvoritelja, nisu ga dostojno poštovali i slavili i zato ih Bog, kao za najgorje njihovo pokoranje, pusti po željah njihovoga izkvarenoga srca u nečistoću, da postanu sužnji tako poganoga pogrdnoga i sramotnoga grieha, koj nagrdjuje istu narav ljudsku i ljude posve pogrdnimi čini. (Tradidit illos Deus in passione ignominiae. Rom. 1.). Pa što i može biti pogrdnijega, nepoštenijega i sramotnijega, nego viditi čovjeka, stvorenje razložno, da se podaje nasladnostim putenim, koje su toli pogane i sramotne? Vi sami, kad čujete, da se je koj pustio mà u koju vrst bludnosti, — što o njem mislite, i za kakvog ga držite? Što o njem govorite? Nevelite li, da neima poštenja, da je bezobrazan, da je ruglo i pogrda plemena ljudskoga? Nevelite li, da onaj, koj u takav grieh padne, nije vredan, da ga crna zemlja nosi i da na oči poštenoga čovjeka izadje, kao onaj, koj je sve svoje poštenje izgubio, te najveću sramotu na se natovario? Za toliku se pogrdu bludni grieh drži, i tako pošteni ljudi o bludnicih i bludnicah govore i misle. Nek se oni peru i izpričavaju koliko im drago, sramotu sa sebe ipak nikada neće moći skinuti; neka čine što god hoćeju, oni ipak ostaju nepošteni i sramotni, pa će se i uviek o njih zlo govoriti.

Kad je tomu tako, ja sada pitam: Grieh tako sramotan, koj razložnoga čovjeka živinom čini i plemenitosti ga čovječje skida; grieh tako pogan, kojega se isti griešnici stide; grieh, koj toliku pogrdu nanaša i u toliko nepoštenje zavadja; grieh, rekoh, takav, zar se može za laki i mali smatrati i slabosti pripisivati? Tà morate ga zvati i držati za grieh najgorji i najopakiji; jer kad on toliko zlo nanaša razložnomu čovjeku, koliko veće još čovjeku krstjaninu! Kakvo mu zlo nanaša? Ah! kvari i upropastjuje mu i tielo i dušu, — odkuda se još bolje uvidja zloća ovoga grieha.

Premda svaki grieh čini čovjeka pred Bogom pogrdnim, ipak nada svimi to čini grieh bludnosti. Svi griesi su griešniku na štetu i propast, ali grieh bludnosti sve nadvisuje, jer taki

*

grieh ne samo Boga, nego i istoga griešnika vredja. Zato i govori sv. Pavao apoštol, da je svaki grieh, što ga griešnik čini, izvan njegova tiela; ali koj se pusti u bludnost, *da taj proti istomu svomu tielu grieši.* (1. Kor.). Doisto je ovo grieh, koj ista tjelesa oskvrnjuje i pogani, na koja bi se moralo paziti i čuvati svom pomnjom u čistoći i svetinji, kao crkva i prebivalište istoga Boga. Nemorate, dragi moji! misliti, da su vaša tjelesa samo za ovu jedinu svrhu stvorena, da budu naime prebivališta vaše duše, nego su stvorena, da budu crkve i prebivališta slave božje, i zato on hoće, da ih čuvamo kano svete stvari i crkve žive, njemu posvetjene. Ovo je dostojanstvo tjelesah vaših, ovo je slava njihova!

Koliko dakle opakije pogrdjenje biva, kada čovjek krstjanin ovu crkvu Bogu milu — tielo svoje, griehom bludnim osmradi, zakalja i opogani? Koliku na taj način uvredu Bogu čini?! Pogrdjenje sagradjene crkve drži se za veliku zloću i Bogu se čini prevelika uvreda, a ovaj grieh otuda dolazi, što je takva crkva s molitvami i s obredi Bogu posvetjena i za njegovu kuću odredjena, u kojoj i zbilja prebiva. A tielo svakoga krstjanina jest crkva i kuća božja i to mnogo izvrstnija, koja je na sv. krstjenju svetijim načinom i obredom posvetjena, nego crkva od kamenja i drvetja. Ako dakle veliki grieh čini onaj, koj nedostojnimi djeli pogrdi svetinju i oskvrni crkvu sagradjenu, što bi rekli o onom, koj bludnostju i griesmi poganimi pogrdi svetinju tiela svoga?

Vi bi protrnuli, kad bi čuli, da je tko god bludni grieh učinio u crkvi, koja je kuća božja; a tielo vaše, dragi moji jest kuća duhom sv. posvetjena, pa još smijete ovu toli svetu kuću zakaljati i opoganiti bludnostju i nečistoćami! Ili će možda, koj je taj grieh učinio, još reći, da je to mali i lagan grieh?

Ali *naša tjelesa*, govori sv. Pavao, *nisu samo crkve kuće božje, nego su još uda istoga spasitelja Isusa.* (Nescitis quia corpora vestra membra sunt Jesu Christi 1. Cor. 6.).

zato koliko se imade na nje paziti? koliko se imaju poštovati? Kada sin božji postade u utrobi bl. d. Marije čovjekom, uzè na se ljudsko tielo; naše tielo postadè tielom Isusovim, a tielo Isusovo našim. Što više; mi primivši sv. krstjenje po njegovoj kreposti postasmo s pravovjernimi krstjani jedno tielo, koga je glava sám Isukrst, a mi svi ostali njegova uda. Ova naša sreća, ova jedinost i slava još se više povećaje, kada ostale sakramente primamo, a osobito, kada se pričestjivamo, pa živoga Boga i čovjeka spasitelja Isusa u oštiji u se primamo. Onda svi zajedno bivamo tielo Isusovo, i svaki napose udo njegovo. (Vos estis corpus Christi, et membra de membro. Eph. 5.). O koliko je, dragi krstjani! ovo dostojanstvo, da naša tjelesa bivaju uda Isusova! koliko je ovo poštenje i slava za nas! Ali i kolika je naša dužnost, ova uda Isusova, tjelesa naime naša uzdržavati čista i neoskvrnjena, kako se to pristoji svetinji naše glave Isusa. Neimamo se služiti svojim tielom u drugom, nego samo u onom, što se tiče slave božje; neimamo drugojačije živiti i djelovati, nego po duhu naše glave spasitelja Isusa. Tko hoće činiti kakovo nedostojno i griešno djelo, neka si nadje drugo tielo i druga uda i njimi neka grieši, a ona, koja ima, neka čuva neoskvrnjena, jer su uda Isusova. *Nismo mi više svoji*, veli sv. Pavao, *nego Isusovi* (1. Kor. 6.).

On nas je najprije svojom neprocienjenom krvju, mukom i smrtju odkūpio, pa nas je onda svetimi sakramentî posvetio i sebi tako posve ujedinio. Treba dakle, da svoja tjelesa samo na njegovu hvalu i slavu upotrebljivamo. Ovo je naša dužnost prevelika, u kojoj pomanjkati nesmijemo.

Ali što bi rekli o onih, koji zaboraviv ove dužnosti, njoj suprotivno djeluju, te svoje tielo bludnimi griesî oskvrnjuju? O kolika je zloća opoganiti svoje tielo i udo Isusovo, komu se pristoji svaka svetinja, putenimi nečistoćami! O kolika je opačina služiti se tielom za pogane nasladnosti — tielom, koje je Isus sebi posvetio, i tako uda trgati od tiela Isusova,

pa vragu ih davati. Dede tko će izreći, tko li dokučiti zloću poganoga grieha bludnosti!?

No nije grieh bludnosti samo radi toga zločest, jer oskvrnjuje i pogani tjelesa, koja su uda Isusova, nego što oskvrnjuje i pogani istu dušu.

Buduć da čovjek sastoji iz tiela i duše, to čistoću mora tako u duši kao i u tielu čuvati, jer nitko se nemože čistim nazvati, ako nije čist i svet i u duši i u tielu. No buduć grieh bludnosti imade tu narav, da oskvrnjuje tielo; to u isto vrieme oskvrnjuje i dušu; pa zato ujedno i jedno i drugo pogani. Ali opoganjenje, koje čini na duši, jest mnogo gorje i škodljivije, jer je duša mnogo izvrstnija od tiela. Ona je pravo prestolje božje, pravo prebivalište duha sv. Ona je prilika božja, u kojoj je Bog svoju mudrost, svoju svemogućnost i izvrstnost ukazao. Tko dakle bludno grieši, taj si kvari i pogani dušu na najgorji način, koja je najsvetija crkva božja; ovu preplemenitu priliku božju pregrdno nakazuje, usmradjuje i nagrdjuje, te tako Boga, koj nemože podnašati nečistoću, na najnedostojniji način iz svoje duše, iz miloga mu prebivališta. iztjeruje. O zla, nesreće i štete prevelike! Pa grieh, koj toliko zlo nanaša tielu i duši; grieh, po kom se Bog iztjerava, a vrag u dušu pustja, može se reći, da je mali i grieh same slabosti, a ne grieh pregrdni, koj je dostojan najvećega pokaranja božjega!?

I ovo je tretji razlog, iz kojeg uvidjamo, da je grieh bludnosti velik i težak. Stvar je stalna, da kano što su dobročinstva božja očita znamenja njegove ljubavi, tako su isto i pokaranja znamenja njegove mržnje i srdjbe. Zato, koj se grieh od Boga više kazni, taj se mora za veći i držati. A nijedan grieh nije od Boga bio strožije pokaran, koliko baš grieh bludnosti. O tome ćemo se osvjedočiti, ako samo malo zavirimo u sv. pismo. Zašto je grad Sikem bio sa svimi svojimi stanovnici poražen? Ne za stalno za drugo, nego radi grieha bludnosti. Zašto poginuše u pustinji 24 hiljade (tisuće) Izrae-

litjanah, nego radi grieha bludnosti, što ga učiniše njeki s moabitskimi ženami? Zašto još poslje poginu od istoga puka izraelskoga 65 hiljadah vojnikah i bì cielo koljeno Benjaminovo izkorenjeno, nego zaradi grieha bludnosti. (Jud. 19.). Zašto su toliki poginuli smrtju nenadanom, nego radi istoga bludnoga grieha?

Spomenite se one strašne sumporne i vatrene kiše, koja padè s neba, te uništi pogane gradove Sodomu i Gomoru i druge okolo njih stojeće, koji bješe obilno napučeni i u najplemenitijoj zemlji sagradjeni. Što mislite, zašto ih je ipak Bog tako strašno pokarao? — Jer su se dali na bludnost. Sveto pismo još kazuje, da Bog, koj se nikada promieniti nemore, očitovaše, da mu je žao i da se kaje, što je čovjeka stvorio, zato poslà potop strahoviti na vas sviet, koj sve pomori i porazi na njem izuzam jedino osam dušah. Mà koj je uzrok bio ovoga velikoga pokaranja božjega? Što ga ipak ganù, da se tako strašno osveti? Jedino grieh pogani i bludni! koj je kod svih već zavladao bio. (Omnis caro corruperat viam suam). Bilo je onda doduše na svietu i kradje i ubojstva i neznabožtva i svakojakih drugih zloćah, a zato ipak neštijemo u sv. pismu, da je radi njih slao Bog vatru, potop, pomor i druga strahovita pokaranja, nego radi bludnosti. Zašto dakle nije Bog, koj je sudac najpravedniji, koj poznaje jako dobro težkoću svakoga grieha, nijedan drugi grieh tako pedepsao, (kaznio), nego samo jedinu bludnost? Jer je ovaj grieh pred njegovima očima najpogrdniji, a najnedostojniji oprostjenja.

Tà manje bi zlo bilo, da se pokaranja, kojimi Bog bludnike kara, svršetkom umrloga života dokončaju; ali ono, što je gorje i što nas mora plašiti, jest, da take pedepse nisu drugo, nego samo početak pedepsah dojdućih vjekovitih. Pa kao što Bog bludnike strožije kara na ovome svietu, nego ostale griešnike, tako će ih isto i na onome u paklu, kako nam svjedoči sv. Petar. *Svi griešnici stanuju u propasti paklenoj, svi se muče mukami neizmjernimi, ali bludnici su od*

njih odieljeni, oni najdublje u paklu čame, najžestju vatru trpe, najveće muke podnose!

Pa se ovaj grieh smije ovdje nazivati malim i laganim, te se pripisivati slaboći? Ah bolje recimo, da je ovo najgorji grieh, koj najviše i najprije Boga na srdjbu pobudjuje, koj on najstrožije na ovome i na onome svietu kara. Ah krstjanine! i krstjanko! ako ste pali u ovaj grdni grieh, zahvalite Bogu, da još nisu ova pokaranja vas postigla. Prestanite dakle, neupadajte više, negubite svoje sreće i duše za tako malu nasladu, nevucite radi nje na se tolika pokaranja itd.

Nauk XIX.

Razlažu se razna poticala na bludnost: pogani pogledi, razgovori, slušanja, milosanja itd.

Čistoća je kriepost veleobširna. Ona se neima čuvati samo u duši kao svom poglavitom gnjezdu već i u tielu; te kao što ima tielo pet osjećalah: vid, sluh, tek, njuh i tik: tako ima biti veli sv. Bernardo u svih tih čistoća. Nitko nemože biti čist, ako nad ovimi osjećali nebude bdio. Odtuda sliedi, da se može griešiti proti čistoći svimi petimi osjećali. *Ovo su oni prozori, na koje,* kako veli Jeremija, (pog. 9) *smrt ulazi;* što znači: ulazi grieh nečisti, koji duši smrt zadaje. Ja ću dakle danas govoriti o ovih osjećalih, i kako se njimi može griešiti.

Sveti Grgur Nazianzenski govori, da je medju svimi osjećali oko najživlje i da je najhitrije na djelovanje: radi česa opominje duh sv. (Crkv. 31), da je oko razpušteno vrlo zla stvar. Tà što može biti gorje od oka, koje kretjuć se amo tamo, duši štetu čini? S toga neprispodablja bez razloga Salvian oči lagumu, jer kao što lagumi, koji se kriomce pod zemljom izkapaju, malo po malo užižući se iz nenada buknu, ruše i

pretvaraju gradove ruševinom: upravo tako čine i oči; uprvši pogled u koju stvar pogibeljnu, malo po malo dovuku se zle požude, koje zapaliv se poslje u jedan mah uništuju i batale čistoću, mà bila prije kako velika i stanovita. Zato govori Jeremija prorok: „*Oko mi je uplienilo dušu, jer je bilo na svakom čeljadetu moga grada.*“ (Oculus meus depredatus est animam meam in cunctis filiabus urbis meae).“ I doista, koliko jih je po zlu prošlo, što su slobodno kojekuda gledali? Kolikim je ugrabilo oko neprocjenjivo blago čistoće i milosti božje? Koliko jih je upalo radi očijuh u pogani grieh bludnosti, a poslje u pakao? Oh koliko imamo o tom tužnih izgledah!

Ako nije tako: Što je krivo, da se je izvan Nojeve obitelji sav sviet podao svakojakim bludnostim, dotle, da je Bog bio prisiljen sve ljude poraziti strahovitim potopom? Zar negovori sv. pismo očito, da su sve ovo zlo učinili slobodni na svakoga pogledi? (Videntes filii Dei filias hominum, quod essent pulchrae, ingressi sunt ad illas. (Gen. 6). Tko je učinio, da je glavar Sikema grada učinio pogrdu s Dinom, kćerju patriarke Jakova, što je dalo kasnije uzrok, da svi gradjani poginu? Nije li njegovo oko, kojim je tu djevojku slobodno zagledao? (Gen. 34). Tko je zapalio bludnim žarom dva starca sudca izraelska prema čistoj Suzani, nego njihovo bludno oko, kojim gledahu njezinu ljepotu? (Dan 13). Oh oko, oko — nesrećno oko biaše uzrok svih poganih bludnostih, koje su na svietu učinjene, i tko nečuva oka, neće ni svoju čistoću za dugo uzčuvati!

Pa zato su sveti bdili nad svojima očima vele pomnjivo. Sveti Ljudevit sin kralja Napuljskoga, poslje redovnik S. O. Franje i biskup Toložanski nije nikada pogledao u lice nijedne ženske, dà, ni svoje matere. Sv. Petar od Alkantare tako je pomnjivo čuvao oči, da prebivajući mnogo godinah u istoj sobi nikad nije u gornji pod upro očijuh, dà i redovnikah, s kojimi je prebivao nije poznavao po obrazu već po glasu. Sv. Toma akvinski, kojega je Bog oprostio svih putenih sklonostih i na-

pastih, ipak je tako bdio nad očima, da nije nikad pogledao nijedne slike, koja običaje druge na bludnost poticati. S toga je običavao reći: „da, kad se mi sa svoje strane, koliko možemo čuvamo, i Bog će nas braniti svojom milostju: ali kad mi sami u prigodu hrlimo, tad nam i on svoju pomoć uzteže te dopušta, da padnemo. Sv. Filip Nerski nije nikada poćutio nečista ganutja, a to s toga, što je pomnjivo pazio svoje oči, nepogledav nikada ni u siedoj starosti u žensko čeljade: i kad bi mu tko rekao, da se već sada budući star, neima bojati gledati slobodno što mu drago, odgovori: *Ne tako: još mi smrt očijuh nije zatvorila, još može na nje vrag u srce po griehu bludnom.* I tako su čuvali najvećom pomnjom svoje oči svi sveti i svetice.

I tko ovako nečuva svojih očijuh, veli sveti Bernardo, *nikada sasvim čist biti nemože, svedjer valja, da mu dolaze nečiste misli na pamet i bludne požude u srce.* Odkuda se može poznati koj muž ili žena da su nečisti? *Žena pohotnica poznaje se po bezočnom pogledu i u svojih trepavicah.* Fornicatio mulieris in excellentia oculorum et in palpebris ejus cognoscetur. (Eccl. 26). Jer se obično poznaje po pogledu očijuh i sklonost srca. Mà i vi velite, da ako i u svaki obraz oči upirate, ipak vam je srce čisto i nebiva bludnostju ranjeno. „*Lažete*," odgovara sv. Augustin. „*Ne, nemožete istinito reći, da vam je srce čisto, kad imate nepostidne oči.*" (*Ne dicatis, vos habere animos pudicos, si habeatis oculos impudicos.* (Ep. 211 ad sanch.) Oko je poklisar srca; nemože dakle imati srce čisto, kojemu je oko nečisto. Primjer nam o tom daje sv. pismo u gospodarici sv. Josipa patriarke. Dok ona bijaše čistih očijuh, dok nepogleda u Josipa i nepromotri njegove ljepote, bijaše i u srcu čista: mà kako počè gledati u Josipa, veli sv. pismo *(post multos dies injecit oculos in Joseph)*, onda joj se užeže srce u bludnosti, onda dodje na onu zloću, koju se stidim imenovati. Ah! doista tako se dogadja svim, koji nepaze na oči svoje. Nu dakle dragi moji! ako vam je čistoća draga, ako

želite uzčuvati se od poganoga grieha bludnosti, čuvajte oči svoje velikom pomnjom. Neuzdajte se u svoju kriepost, u svoje prijašnje uzdržavanje. Niste svetiji od Davida kralja i od drugih toli izvrstnih svetih i sveticah, koji provadjaju život u velikih pokorah i velikoj svetosti, i sasvim tim, jer jedanput samo dopustiše očima gledati, što nisu smjele viditi, — upaše umah u grieh. Uztegnite se dakle od svakojakih pogledah, zaklanjajte oči od pogibeljnih čistoći predmetah. Ovaj nauk sv. Grgura imajte vazda na pameti: *Što se nemože bez grieha poželiti, ono je griehota i gledati;* tako čineći, uzčuvati ćete se od grieha pogane bludnosti i biti ćete nakitjeni plemenitom krepostju svete čistoće, pa ćete zadobiti slavu božju, koja je čistim obećana.

Drugo, što na bludnost potiče, rekoh s početka, jest govoriti rieči nečiste i slušati takove razgovore. Kao što se nemože izreći, koliku mi korist dobivamo od razgovorah dobrih i svetih, toliko nam veliku štetu osobito u čistoći čine razgovori nečisti i sramotni o putenih nasladah i bludnom griehu. Već smo od naravi vrlo skloni na bludnost, tako, da ju i dobro pazeći, mučno svladamo. A što istom čini slušati mrzke besjede, ili govoriti rieči ili pjevati pjesme na grieh potičuće. Bludni žar i u onom, koji govori, i u onom, koji sluša, toliko osnažuje, da se više nemogu od takova grieha uzčuvati. Jer plam bludnosti u svakom gori, te se velikom mukom potištuje, da neuzplamti; ma čineći nepoštene šale i šilkanja ili nečiste besjede govoreći, pogane pjesme pjevajući ili slušajući, biva isto tako kao slamu ili suha drva bacati na vatru, da se sve bolje užiže. Sv. Jerolim govori, *da takve nepoštene besjede govoriti ili slušati, ili nepoštene šale sbijati, ili jih gledati, biva isto tako, kao zmiju u njedrih držati, da ga kolje.*

Tko bi se od vas usudio spavati imajući uza se ljutu zmiju? Doista nitko! Pa ipak koliki spavaju imajući toliko otrovnih zmijah na srcu! Koliko jih ima, koji neznaju ustah otvoriti, da nereknu koju mrzku ili poganu besjedu; koji neznaju pjevati, ako nebude pjesma, koja na bludnost pobudjuje?

Ovakovi se nikada nebi zasitili govoriti ili slušati bludne razgovore. Pa ipak neima ništa gorjega, da se pokvari ljudsko srce i zavede u grieh bludni, od tih razgovorah, kako govori duh sveti po ustih sv. Pavla *(Corrumpunt bonos mores colloquia prava.* (1 Cor. 16). *Zli razgovori plešu dobar život.*

Sada znajte, da su takovi bludni i pogani razgovori ili slušanja griešni, baš ako se i negovore, da se tko na zlo potakne, jer su uviek pogibeljni i onomu, koji govori, i onim, koji slušaju, i zato od Boga zabranjeni: *Neizlazio vam iz ustiuh zao govor!* (Omnis sermo malus de ore vestro non procedàt. (Epa. 4.). A na drugom mjestu govori: *(Omnis immunditia nec nominetur in vobis* (c. 5). *Da se ni nespominje medju vami ma šta nečista.* Po tom je griešno razgovarati se o stvarih sramotnih i govoriti besjede, koje mogu pobuditi na zlo; mà da se baš i neima zla odluka, dosta je; ako je takova pogibelj, te je svagda nesamo jedan grieh smrtni, nego toliko griehah, koliko dušah sluša; a oni, koji slušaju, čine svaki po jedan grieh smrtni, ako dopadnostju slušaju, te se neudalje, ako je moguće. I tako oni, koji nepošteno govore, neubijaju samo svoje duše, već i svih onih koji jih slušaju; jer se oni takovim slušanjem nasladjuju ili jim se bar poda prilika za nasladu i privolenje u one stvari pogane, koje slušaju. Pa kad je tako, pitam ja, zašto govorite rieči pogane? Vi velite, da se pošalimo i druge razveselimo. — A sveto pismo odgovara drugčije; ono veli: *(Ex abundantia cordis os loquitur.) Što tko želi, o onom i govori ili što komu na srcu, to mu i na jeziku.* Tko govori nečisto, nečist je i na srcu, te nastoji, da budu i dragi tako. Pa kakve će misli doći na pamet onim, koji slušaju zločeste razgovore? Kakvo se žito posije, onakav će biti i plod; tako i oni, koji slušaju rieči pogane i bludne razgovore, nemogu imati drugčijih mislih, no poganih i bludnih. Ah, koliki i koliki, što su upali u bludne griehe, da jih pitamo, kako su u nje upali, odgovorili bi: Slušajuć bludne razgovore svojih drugovah i družicah!

Ako vam je dakle drage duše krstjanske stalo do či-

stoće vaše, neslušajte onih opakih jezikah, koji se o poganih i bludnih stvarih razgovaraju ili na bludnost potičuće pjesme pjevaju; bježite od njih kao od vragovah, ili ako se nemožete ukloniti, pokarajte jih srdito, te jim recite u ime sv. Ivana zlat., da su vrazi i vražjim jezikom govore. *Vražji ima jezik, koj kao vrag govori!* (Hom. 29 in Math.). I da vraga imaju u ustima, koj iz njih govori, da oskvrne u vas čistoću i da vam zasužnji duše, kako svjedoči učeni Origen: *Qui scurilitates et turpitudines de ore suo proferunt, diabolus aperit os eorum. Vrag otvara usta onim, kojim izlaze iz ustah nepoštene i bludne rieči.* Drugčije znajte, dragi krstjani, da kadgod takove razgovore dobrovoljno slušate, onimi riečmi vrazi iz poganih ustah izlaze, te vam u srce ulaze. Poslje takvih razgovorah dolaziti će nečiste misli; ako privolite u nje, doći će naslada; zatim poželenje čuvenih opačinah; pa sve da drugo i nesliedi, već ste time čistoću svoju oskvrnuli i izgubili, a vrag vam je dušu svojimi težkimi okovi okovao.

Vi medjutim, o bludni jezici! znajte da ste vražji sluge! pa kad sàm nemože zla učiniti služi se vami; no za takovu službu podnašati ćete vi u paklu najgorje muke. Da vam pako to bolje dokažem, slušajte jedan dogodjaj, da iz njega uvidite, koliko zla činite drugim, kad nepošteno govorite.

Njeki svetac zadubljen u molitvu, dade mu Bog vidjeti u duhu njeko družtvo mladićah u veselju. Vidio je isto vrieme množinu vragovah, kako oko njih trče sad jednomu sad drugomu u uši nješto šaptjući, u nje zadirkivajući i potičuć je na nepoštene razgovore. Dok je sveti ovaj muž začudjen stajao motreći ove napasti vražje, eto u družbu stupi još jedan mladić, kojega videći svi vragovi odstupiše i pobjegoše od onoga družtva. O kako je morao dobar biti taj mladić, da su svi vragovi pobjeći morali, samo što su ga vidili, mišljaše u sebi svetac. Ali poslušajte, kakva bijaše u njem dobrota! Poče taj mladić malo po malo upuštati se u nepoštene šale, u pjesme, u nečiste razgovore, te tako učini, da su svi njega slušajući

sagriešili. Tada objavi Bog ovomu svetomu čovjeku, da su zato vragovi odstupili od one skupštine, jer su znali, da njih ondje netreba, gdje je taj mladić; jer on može svojim poganim jezikom više zla učiniti, nego svi vragovi svojimi napastmi i umjetnostmi vražjimi. Evo pogani jezici, kakvim se vi poslom bavite, kako pomažete vragu zavadjati duše. (Rosignoli linqua purgata. C. 8.). Sad poslušajte još i drugu priliku. Dodje na smrt njeki pogana jezika čovjek, koj je svaki razgovor obično poganimi riečmi začinjao, i ponukan, da se za griehe pokaje, te da se uzda u milosrdje božje: „Vajmeh!" odgovori, „neima meni pokajanja, neima za me milosrdja;" pak izplazivši iz ustah poganu jezičinu zavika: „Ovaj je jezik uzrok, što ću biti za uviek u pakao osudjen," to izrekavši razkrivi sve i dušu vragovom predade. (Idem c. 12.). Ima još nebrojenih drugih dogodjajah, koji pokazuju, kolike nesreće imaju na smrti, kolike li žestoke muke navlastito na jeziku trpe u paklu oni, koji su nepoštene razgovore govorili itd.

Nauk XX.

Pokazuje se, koliko zavode u bludnost pogani i nepošteni razgovori.

Da nastavim tumačenje šeste zapoviedi božje, kojim nastojim izkoreniti pogani grieh bludnosti, uništujuć sve ono što u njega zavadja — govoriti ću danas o onoj najgorjoj nevaljanosti, koja najviše truje duše bludnostju t. j. o običaju govoriti nepoštene rieči, te se o poganih i sramotnih stvarih razgovarati. Pa se žalibože taj običaj sve to više širi, te se ni za grieh nedrži. U kućah, na radnji u polju i po dućanih čuju se pogane rieči, svakojaki sramotni razgovori, i to tako

običao, da, kad bi tko stao voditi sliepca po svietu iz prvašnjih krstjanskih vremenah, za stalno bi ovaj molio svoga voditelja, da ga samo nevodi po kurvarnicah medju kurvare zbog poganih riečih i razgovorah, koje bi čuo, jer bi skoro svagdje čuo kurvarske govore. A što je još gorje, jest to, što mnogi takve pogane rieči i sramotne razgovore ni za grieh nedrže, držeći ono za šalu i zabavu, što bi imali zvati pogrdom i sramotom. Vidjeti ćemo dakle, koliko je zlo govoriti pogane rieči samo po sebi, kako je škodljivo onim, koji slušaju, a najškodljivije onim, koji govore.

Kao što je djelo i početak našega spasenja vjera, a ova u nas dolazi slušajuć rieči božje; tako početak propasti duševne izlazi iz slušanja riečih vražjih, medju koje se pravo mogu uvrstiti rieči nepoštene, razgovori o stvarih bludnih i sramotnih, koji najviše tomu služe, da zavedu u opačinu, kako kaže sv. Pavao. *Multum proficiunt ad impietatem. (Da hasne zlu.)*. Jer kako uči mudri Origen, oni koji govore o Bogu i stvarih božjih, imaju Boga u ustih; a oni, koji govore nepošteno ili se razgovaraju o nečistih stvarih imaju vraga u ustih; vrag jim usta otvara i jezikom vlada. Zato zove sv. Ivan zl. jezike onih, koji govore o Bogu, jezici božjimi: *Linquas Dei*, a onih, koji govore nečisto, jezici vražjimi: *Linquae diaboli*. Radi toga nagovaraše sv. Pavao prve krstjane, da izbace iz ustah nečist govor: *Deponite turpem sermonem de ore vestro*. (Eph. c. 4). Te je htio, da budu jezici krstjanah tako čisti, da se u njih nespomene nikad nijedna bludnost, nikakva nečistoća ni išta drugo, što potiče na bludnost i nečistoću. *Fornicatio et omnis immunditia nec nominetur in vobis.* (C. 5.). *Bludnost i nečistoća, neka se ni nespomene med vami)*. Dvie su pako vrsti onih, koji nečisto i opako govore. Jedni su oni bezobraznici, koji iz ustah svojih kadkada izvaljuju mrzke rieči ili da bolje rečem: pogane i sramotne, ali i brzo prestaju; kažu dvie tri rieči pa onda šute. Drugi su još mnogo bezobrazniji, koji prave ciele razgovore o nepoštenih i nečistih stvarih; ili kazuju

svoje pogane želje za kim, ili pripoviedaju kakove sramotne dogodjaje, koje su vidjeli ili čuli ili su se njim samim dogodili ili drugim, i to čine riečmi više nečistimi ili spominjuć okolnosti vrlo pogibeljne, koje bi mogle užeći srca slušajućih bludnostju. Prvi, premda imaju jezik vražji i za krstjane nepristojan, manje grieše, jer u kratko svršuju; drugi grieše mnogo više, jer njihovi razgovori skoro uviek svakoga, koji jih sluša, navode na grieh; jedno, jer nezatisnu pred njimi očiuh ili se neuklone, da nečuju; a drugo, jer daju povod, da oni, koji slušaju, po slaboći ljudskoj padnu u napast na grieh bludni. I tako ovi drugi u isti mah svojim nepoštenim govorom čine toliko smrtnih griehah, koliko jih je dušah slušalo, te tako postaju krivci svih griehah, kojih je uzrok njihov govor.

O tko će mi dati vrelo suzah, da plačem dan i noć? Ovi su se razgovori u krstjanih tako umnožali, kao da neima drugoga, o čem bi se razgovarali, do nečistoće, te se upravo najviše o poganštini govori; da ovakvi razgovori, koje bi ružno bilo čuti iz istih ustah najgorjih neviernikah tražećih svu slast u bludnosti, bivaju u poslih i družtvih krstjanah sveudiljnom i najmilijom zabavom. Čim se tko s kim sastane, osobito momci ljubovnici itd. Što više, pogani su razgovori već sav stid izgubili, pa zato i oni, koji se drže inače pošteni itd.

Ali što je još gorje, mnogi poslje takova razgovora ni nećute nikakva nemira u duši radi toga, kao da su bili u božanskih razgovorih. Toliko jih ima, koji se ni nepotuže s toga na izpoviedi, kao da to nije ništa. Zar su ništa bludni razgovori? Imate je držati najgorjim otrovom, koj s jezika spušta svoju zloću i poganštinu umah u srce, a iz srca dolaze na najgorja djela. Oni su vatra, koja užiže dušu na zle požude, a tielo na gadne naslade. Zato, koji čini takve razgovore, biva ubojicom i svoje duše i drugih; sàm grieši smrtno a i druge u grieh zavadja. Eto, velite li jošte, da su ništa vaši bludni razgovori?

Kako još možete sumnjati, da nisu uviek smrtni grieh-

Na jeziku poznaju liečnici bolesti tjelesne, pa kad je u koga jezik crn, znak je skore smrti. Isto valja o bolestih duševnih. Komu je jezik zažaren i opoganjen gadnimi razgovori, očit je znak, da je zažaren griehom na duši, da je opoganjen bludnostju na srcu. Rieči su vanjske slike, koje pokazuju nutrnje sklonosti duše i srca; kao što se po voću poznaje stablo, na kojem je rodilo; tako se po stidljivu i poštenu govoru poznaje, tko je stidan, i čist na srcu; a po nepoštenu i poganu poznaje se, tko je nečista i pogana srca.

Izgovarajte se nečisti i pogani jezici, koliko vam drago, da, što govorite, negovorite ozbiljno, već iz šale, a da neimate u srcu poganih požudah; ja vam nevjerujem, da ste isto vrieme čisti, već vas sudim, da ste pogani i nečisti; a da ste takvi, pokazuju vaše rieči, i za take vas moraju držati svi, koji vas čuju; jer vas za take i duh sv. proglašuje: *„Ex abundantia cordis os loquitur.“ (Iz punoće srca usta govore).* Kakav je tko u srcu onakav i na jeziku.

Da je tomu tako, da vi govoreći pogane rieči i sramotne razgovore vodeći, nečinite niti iz bludne želje, niti iz zle svrhe, da pobudite druge na bludnost, nego samo iz šale, da se smijete i veselite, to ipak smrtno griešite. Zar se nemorete drugčije smijati i veseliti, nego u bludnosti i sramoti? Zar se neznate šaliti, da vam šala nebude pogana i opaka? Zar se nemožete razgovarati, da Boga nevredjate? Ali znajte, da, koj se služi uvredom božjom za smieh, šalu i veselje, neka se boji, da će se, kad se bude on na čas smrti mučio i žalostio i njemu Bog smijati i šaliti, te će se veseliti propasti njegovoj. Kako vredjajuć Boga, da se smijemo, šalimo i veselimo? Takvi neka drugo za pokoru nečekaju, van vječnu vatru u paklu.

I ova pokora vječne vatre biti će tim žestja, čim su više sgriešili oni svojimi poganimi razgovori. Znajte, dragi moji! da oni, koji vode bludne razgovore, obično toliko učine smrtnih griehah, koliko je dušah, koje ih slušaju; jer se obično, kako veli sv. Pavao, u svih, koji take slušaju, dobar duh

kvari. *Corrumpunt bonos mores colloquia mala* (1. Cor. 15.). (Zli razgovori kvare dobro vladanje). Pogani i bludni razgovori čine se s početka kao stvar ništetna, no posljedice su preopake. Bludni su razgovori kano potajan otrov, koji malo po malo u srce ulazi. Pogani razgovori truju malo po malo srca onih, koji ih slušaju; i, kako veli sv. Pavao, pogani su razgovori kao rak-rana, koja malo po malo grize što je zdravo, dok svega nepokvari. Sermo eorum ut cancer serpit. *(Govor njihov kao rak plazi)*. (2. Tim. 2.).

Tako kvare pogani razgovori zdravlje srca, grizu ga i stavljaju unj zloću. Onim, koji su navikli takve poganštine slušati, čine se vesele šale; no onim, koji nisu vikli slušati ih, upijaju se u pamet i u srce, te im uzroče duhovnu smrt.

O velite vi, slušaju se u smiehu i veselju; upravo zato, što više nasladjuju, čine i više zla; i čim radje u srce ulaze, tim duže u njem ostaju. Takve pogane razgovore prispodablja okrunjeni prorok otrovu zmije ljutice: *Venenum aspidum sub labiis eorum.* (Otrov ljuticah u ustih njihovih). (Ps. 13.). Ovaj otrov nije ni malo gorak i mučan, i tako sladko i ugodno zadaje onomu smrt, koj ga je popio. Takvi su nepošteni razgovori; ulaze s veseljem u uši, no umah srce smrtno rane. Ah siromašna čistoćo, neimaš gorjega neprijatelja od poganih razgovorah! A koliko mladićah, koliko je djevojakah naličnih angjelom u čistoći, golubicam u prostoti, postalo crnimi paklenimi gavrani i vragovi u zloći, jer su slušali pogane razgovore kojega bludnoga jezika!

Eh otče, izgovaraju se njeki, mi pazimo, da priproste nenaučimo zlo, kad se razgovaramo o stvarih nepoštenih, pazimo, da nije medju nami mladeži, curicah i mladićah dobrih, razgovaramo se oženjeni s oženjenim, udate sa svojimi drugaricami ili s drugimi naše dobe, koji već za zlo znadu, zato nikomu zle prilike nedajemo, nikoga na zlo neučimo. Bog bi dao, da ste bar toliko oprezni, te se o takvih stvarih nebudete razgovarati bar pred nevinom mladeži.

Ali da ste i toliko oprezni, zar mislite, da nedajete zle prilike onim, pred kojimi pogano govorite, zato što oni zlo toliko znadu, koliko i vi? Znate li, što znači: dati zao izgled? Nedaje se zao izgled ili zla prilika, kad tko drugoga koj grieh uči, već uviek, kad god se što čini ili govori, što može drugoga privezti na zlo, pa da baš i ono zlo nesliedi. A vi pripoviedajući nečista i sramotna djela baš onim, koj za takve znadu, još više zlo činite. Koliko će se nečistih mislih pobuditi njim u pameti, koliko poganih plamah u tielu, koliko bludnih požudah u srcu s takova ružna pripoviedanja? Sve su to sami smrtni griesi, kojimi vi ubijate im jadne duše, te ih vragu predajete.

Ako su dakle bludni razgovori, ako sami po sebi zločesti, ako škodljivi onim, koji je slušaju; što će biti onim, kojim su skoro uviek u ustih? Kako su im škodljivi i koliko će takvi opaki radi njih trpiti? Ah za stalno se može reći, da takvi ništa drugo nemogu očekivati, van muke paklene. I doista dragi krstjani! premda nemože nitko bez božjega objavljenja znati, tko će biti spašen tko li osudjen; to ipak, budući je sám spasitelj rekao, da se možemo iz svojih riečih opravdati i osuditi: *Ex verbis tuis justificaberis, et ex verbis tuis condemnaberis* (Mat. 12.) mogu tvrditi, da će oni, koji bludne razgovore vode, rieči nečiste govore, biti osudjeni, jer imaju na sebi svaki biljeg osude. I da je tako, prvi znak osude je: iznova se povratjati i upadati u iste griehe, nikada nepromieniti života na bolje, jer nikada nije bilo pravoga pokajanja ni čvrste odluke nevratiti se u stare griehe. Takvi su oni, koji su navikli razgovarati se o bludnih stvarih; oni nikada nepromienjaju svoga pogana jezika, uviek im je bludnost na jeziku, vazda u zlu napreduju. Evo u njih prvoga znaka propasti.

Drugi je znak zaljubljenje u grieh. Vidimo njeke, koji čim su u grieh upali, umah dolaze u se, te se žaloste, za grieh kaju i njega se stide. Nečine tako oni, koji imaju pogan jezik; oni se diče i ponose svojim poganim govorom, kao da

je to dobro djelo; smiju se i rugaju onomu, koj bi ih pokarao. Nemrze dakle grieha, već su u njega zaljubljeni; i evo drugoga biljega osude.

Tretji je znak osude živjeti u poganome griehu bludnosti; jer je to takav grieh, koj se običajno neostavlja prije propasti u pakao; te kao što se je radi oholosti napunio pakao angjeli, tako se radi bludnosti napunjuje ljudmi. A rekosmo već prije: Koji su pogani na jeziku, pogani su i u srcu: *Ex abundantia cordis os loquitur.* (Mat. 12.). Zato se dade tako suditi, da su oni, koji pogane razgovore vode, pogani bludnici. te tako i glede toga nose na sebi biljeg osude.

Četvrti je znak osude prouzrokovati propast dušam. koje je Isukrst spasitelj svojom neprocienjenom krvlju odkupio. te ih, da tako rečem, iztrći iz njegova srca. A tko je uzrok propasti koje duše, već je i o njem učinjen sud: *Animam pro anima,*da se ima pogubiti i njegova duša.

Peti znak osude jest pogrda sv. sakramentah, a navlaš presv. tiela Isusova. A može li se gorje pogrditi ovaj presv. sakramenat, nego kad se opogani bludnimi razgovori ovaj jezik, koji je toliko putah na se primio presv. oštiju?

Koliko blagosiva i maže biskup misnika, da mu posveti ruku, kojom se smije doticati Isusa u sv. oštiji? Kako se pomnjivo blagosliva kalež ili tanjirčić (patena), jer će u njima stajati presveto tielo i krv Isusova? No jezik čovječji nije bio posvetjen blagoslovom ili pomazanjem biskupskim, nego po samu spasitelju Isusu, i svaki put, kad se tko pričestjuje, služi njegov jezik za kalež ili tanjurčić, na koj se stavlja Isus. Koliko se dakle ima čuvati od svake nečistoće? Što biste vi rekli, da uzme tko kalež ili tanjurčić, uz koje se sv. misa govori, te da ih nečisto opogani? O, koliko bi to bila zloća i griehota! Kolika je dakle griehota, kad vi opoganite svoj jezik, kojim ste toliko put presv. oštiju primili nepoštenim razgovorom, koj je ružniji od svake ine poganštine? Smijete li se, tako radeć. zvati krtjani? Ne, ne, koji tako radite, niste krstjani, već ste

gorji od nevjernikah, neznabožacah, a takvim neima raja, već vas čekaju muke paklene?

Za vas dakle neima milosrdja. Za nas dakle neima nade, velite, da ćemo se spasiti? Tako i je, ako budete nadalje puštali jezik u pogane razgovore. No ako istinito pokajate i jezik zbilja zauzdate ima još u Boga i za vas milosrdja, možete se opet nadati u spas itd.

Nauk XXI.

Kazuje se, koliko potiče na bludnost dragovanje (ašikovanje).

Sada ću vam pred oči staviti još nješto, što vrlo potiče na bludnost, jer hoću, da se izkoreni medju krstjani, po njem bo mnogi u bludnost upadaju, te u propast srnjaju. Ovo je ona velika sloboda, kojom se mladići i djevojke pohadjaju, gledaju, i razgovaraju — ili kako se običaje reći miluju ili ašikuju. Prokleti običaj, u kojem se čine nebrojeni griesi, običaj od vraga izmišljen, koj nebrojene duše navodi u bludni grieh i ruši u pakao. Ako mi podje za rukom izkoreniti ovaj zločesti običaj, smaknuti ću mnogo bludnih griehah, sretni će biti vaši zaruci i vaše će se duše spasiti. Vidjeti ćemo dakle danas najprije, koliko je zlo milovanje, koliko ono potiče na svaku bludnost. A zatim ću vam pokazati, koliko su tašti razlozi, kojimi njeki milovanje brane i izgovaraju.

Ako su ikada dužni otci i matere brinuti se za svoje sinove, a navlastito kćeri, uklanjajući pomnjivo sve ono, što bi moglo povrediti njihovu čistoću, to su doista dužni najviše u njihovoj mladosti. Lažljiva naslada dublje im se usadjuje u srca u mladih godinah; i jer još neimaju izkustva, misle prevareni od vraga, da je ono mnogo sladje i ugodnije, čega nepoznadu.

Što se dakle ima činiti prama jednim i drugim, da ih vrag neprevari i da im u srce neunidje bludni grieh? Ima se činiti ono, što svjetuje duh sv., da se mlada kći sačuva, u svetome pismu po ustih mudraca (cant. 8.) *Quid faciemus sorori nostrae quando alloquenda est. Si murus est, aedificemus super eum propugnacula argentea, si ostium est, conpingamus illud tabulis cedrinis.* (Što ćemo učiniti svojoj kćeri, kad valja s njome govoriti. Ako je zid, sagradimo na njem srebrna braništa; ako vrata, zatvorimo je cedrovimi daskami).

Recite ovako: Imamo kćer, sestru ili unuku, koja je poodrasla; što nam dakle valja činiti, da ju sačuvamo u ovoj slaboj, vjetrušastoj i zaljubljenoj dobi? Istina je, da je sdušna, dobre ćudi, moglo bi se vjerovati, da će odoljeti svakoj napasti, oprieti se svakoj sili, da uzdrži svoje poštenje i čistoću.

Ali uz sve to, uzmnožajmo oko nje brigu, stavimo velike pažnje, podvostručimo zatvore, da ju uzčuvamo svake pogibelji. Nedajmo, da vidi koga, kojega nebi morala vidjeti ili da ju tko vidi, koj je nebi imao vidjeti. Držimo ju kod kuće, nedajmo joj se nikuda skitati niti nepustimo k njoj nikoga stranjskoga, sbog kojega bi se mogla poroditi sumnja.

Ovako svjetuje duh sveti, i koj se drži toga, taj se vlada po duhu svetom.

Ali prošlo je ono vrieme, kad se je ovako radilo; sada se drugčije govori i radi. Već nam je kći poodrasla, govori se, zna pjevati, zna igrati, sbori mudro; izvedimo ju dakle van, neka se vide ove njezine izvrstnosti, neka ju gleda svaki te vidi, da je izvrstnija od drugih; pustimo u kuću svakoga, neka se sa svakim razgovara, prije će se udati. No malo bi bilo samo govoriti ovako, već se i čini, te mjesto, da drže kćeri kod sebe u kući, kite ih i više, nego mogu, dopustjaju im svuda se skitati, po šetalištih se pokazivati, na prozore izvirivati, sa svakim obćiti, svakomu se nasmijati, što više, pustjaju u kuću momke i onda, kad se nalaze same, neka im je laglje milovati se, neka se puni, što priličnije vražji posao.

Ta kakvo je zlo, što se mladići s djevojkami nadgledavaju i gledajući se i sastajući na divanih? Ovo je sve nedužno.

Kakvo je zlo? velite: a ja vam odgovaram, da je to zlo preveliko, i da su ta milovanja, koja vi držite za nedužna, početak svih preopakih griehah bludnosti. Spomenite se, da neponavljam onoga, što sam već rekao o nečistih pogledih i o slušanju nepoštenih razgovorah; kako naime potiču na bludnost, pa ćete znati, koliko je zlo milovanje. Zagledju se izmjence, gleda jedno u drugo momak i djevojka — u mladoj dobi, krv u njih vrije, kiti se oboje, koliko koje više može, goreći u putenosti stoji jedan uz drugoga, a vrag napastuje i podpiruje nečistu vatru u njihovoj pameti, srcu i tielu; kažite mi sada, hoće li se takvi uzdržati, da nesgrieše, bar da neimadu griešne požude ili pomisli? Govorili vi koliko vam drago, da tu neima grieha, svi sveti otci i naučitelji, koji su više znali, nego vi znate, drže za veće čudo, da ti nesgrieše, nego da mrtve probudjuju.

Vi dakle otci i matere, da zapriečite tako veliko zlo, morate sinovom, a navlastito kćerim zabranjivati takova milovanja. Čujte, što vam govori duh sv. *(In filia non avertente se, firma custodiam).* (Eccl. 26.). *Kćeri, koja se neodvratja, pokriepi stražu,* t. j. kad vidite, da se vam kći neuklanja onomu, koj ju gleda, već i ona njega gleda, te izlazi na vrata, da vidi i da ju vidi, izlazi na prozore, skitje se amo tamo, te bi rad i u kuću momke dovabljala, pazite na nju dobro, nepuštjajte je izpred svojih očijuh, zatvarajte ju: *Firma custodiam*, jer ako ju pustite tako slobodnu i prostu, učiniti će zlo, čim dobije sgodu. I ako pako toga neučinite umah s početka, biti će kasno; kasnije vas neće poznati, niti nećete je moći ukratiti: *(Ne mireris si te neglexerit). Nećudi se, ako te prezrije,* govori duh sv. A vi tvrdite proti svjedočanstvu duha sv., da u milovanju neima grieha.

Ali time još nije sve zle izbrojeno, još je gorjega. Ima roditeljah, kojim nije dosta, što dopustjaju, da im se sinovi i

kćeri s drugimi zagledju iz daleka i po drugih mjestih, već dopustjaju to sa svom slobodom iz bliza i u svojoj kući. Svaki dan osobito u svetac, i još ob noć otvaraju se kućna vrata svim momkom, koji dolaze, a često i sama majka, da bude družba što veća, dozivaju k kćerkam takve goste, da često ostavljaju kćeri same i jednim ili više momakah, da tako tim laglje grieše ne samo očima i jezikom, već i drpanjem i ticanjem i svimi inimi načini. Reći će možda tko, da i ovdje neima ništa zla? Oh sljepote! Oh vražje prevare! Odtuda dolazi često, da se pozna čovjek prije udaje; prije postaju otci i matere, nego zaručnici i zaručnice. Ovakvi se plodovi ljubovanja kadkada vide, a više ih se krije, mà i bili zaručnici prije vjenčanja na izpovjedi, vole od izpovjedi odići opaki, nego izpovjediti svoju zloću.

No neka kriju koliko im drago, sve će se to očitovati na sudnjem danu njim na još gorju sramotu. Ah opaki otci i matere, kako ćete moći dati razlog Bogu, kad su vašom krivnjom postali vaši sinovi i kćere pogani kurvari i kurve; a da ih budete bili čuvali, bili bi možda čisti kao angjeli!

„Otče, takova se zla kod naših kćerih nedogadjaju“; reći će mnoga mati, „jer ako im dopustjamo zagledat se s momci u kući ili izvan nje, držimo ih uviek na oku, i nikada ih neostavljamo samih.“

Zar vi mislite, da na ovakav način niste vi ništa krive, i da od ovakovih milovanjah ništa zla nebiva? Ali ja vam velim, da ta vaša pomnja drugo nemože učiniti, nego zapriečiti griehe vanjske; no možete li zapriečiti griehe nutarnje u pameti i srcu? Možete li zabraniti nečiste poglede, pogane misli, griešne želje i putene naslade? Ovo su griesi nutarnji, koji se nevide, a da se učine, netreba ništa, nego privoliti, i kad se učine, nemetju u stid, jer se nevide. Kako dakle mislite, da ste pravedne kod Boga, dopustjajući takva milovanja? O koliko ima djevojakah, koje se čine pred svietom čiste i bez grieha i onda, pošto su se već upustile u milovanje kleto;

a u očiuh su božjih, koji gleda i srce, preružne kurvetine. Možete li još misliti, da milovanje nije grieh?

No to je još gorje, šta se na to riedko tako pazi, i slabo nastoji, da budu pred očima. Toliko se putah dopustja kćerim skitati se po zabavah i s momci se sastajati, a dosta putah im se dopustja, da same stoje s momci pred kućom.

Reći ćete, da je i to bez grieha i da medju njimi nikakva zla nebiva? Ah, mislite, da i ovdje medju njimi ništa zla nebiva? Htjeti, da ovdje nebiva ništa zla, jest toliko čudo, kaže sv. Bernardo, koliko je čudo: uzkrisiti mrtve. A zar će Bog činiti čudesa, da njimi potvrdi prokleti običaj ašikovanja? Tko se sa ljutom zmijom igra, nemože drugo čekati, nego da ga ujede. Ta što se možete drugo nadati od mladeži, koja se tako slobodno i tako u pogibeljnoj prigodi miluje, nego, da će oskvrnuti svoju čistoću i upasti u pogani i najgorji grieh bludnosti iz bliza se gledajući, šaleć, igrajući? Oh Bože! Momak i djevojka sami! Tko, da neprotrne! Tko se nebi pobojao velika zla? Pa ipak otci i matere niti trnu niti se boje tolika zla, jer vele: mi preporučujemo kćerim, da budu poštene, da se neupustjaju u nikakvo zlo. Pa s toga mislite, da neće ništa zla učiniti. Što mare za vaše preporuke, da nikakva zla neučine, kad ih i sami pustjate u zlu prigodu? Metnite gladna za pun stol, pa mu recite, da nejede, vidjeti ćete, hoće li jesti ili ne; što to hasni dakle od vaše preporuke, kada dajete prigodu sve zlo učiniti onim, koj su pripravni učiniti?

Ali što toliko okolišem, kada vam mogu pokazati, kako ćete rukom napipati zlo, koje čini javno milovanje? Koliko se zalah dogadja za koja se čuje i zna! Ali koliko jih se više dogadja za koja se nezna, jer se dobro kriju; dà kriju se i na sv. izpovjedi, jer misle takvi bludnici, da će i ono na vidjelo izaći, što na svetoj izpovjedi kažu, i tako vole ostati i umrieti u smrtnom griehu, te s njim propasti u pakao, nego se dostojno izpoviediti te poştići u Boga milosrdje.

No neka kriju, koliko jim drago, Bogu lje sakriti ne-

mogu ništa, a na sudnjem dnevu na veću njihovu sramotu, biti će jim očitovan grieh pred svimi stvorovi. U ovo zlo zavodi dopustjanje, da se slobodno očekuje ili miluje. Pa zar možete reći, da u njem neima nikakva zla? Niti se tim možete izpričati, da je vaša kći pametna, opazna, te se neće dati u zlo navući, i da je mladić, koji k njoj dolazi, pošten i miran kao angjeo, od kojega se nije ništa zla bojati. Svi su takvi izgovori izprazni i budalasti. Neka je vaša kći pametna, mudra i opazna kako mu drago: ja vam velim, da će u milovanju izgubiti svu mudrost, svu opaznost, te će obudaliti, kao što se to dogodilo premnogim drugim pametnijim, opaznijim i boljim od nje, čim su počele ašikovati. Neka je mladić dobar, pošten, svet koliko si samo misliti možete, imate se bojati od njega svakoga zla; jer ako je on i takav stavljen u takoj prigodi, čim najde priliku, neće se moći svladati. Potaknuvši vrag, koji nikada nepočiva, u njem žar za poganom nasladnostju putenom, zasliepiti će se, izgubiti će u jedan mah sve poštenje, obudaliti će te svakako zlo učiniti. Negovorim stvari izmišljene već stvari, koje se dogadjaju. Bilo je ženah čistih kano gulubica, svetih kano angjeli i ljudih nakitjenih mudrostju i svetosti; ali došav u prigodu, mužko uz žensko, bludni žar je tako zasliepi, da jih niti njihova prijašna čistoća niti svetost ni mudrost ne spasi; u jedan mah smalaksaše i sagriešiše, te od dušah svetih budu duše proklete.

Ovakvih se žalostnih dogodjajah čita u pismih vrlo mnogo. Kako će se dakle vaše kćeri i sinci, koji neimaju ni tisući dio svetosti i mudrosti, koju su ovakvi žalostni imali, uzdržati, da u milovanju nepadnu u bludni grieh? Odmaknite dakle vatru od baruta. Ako mi vi učinite, da se vatra i barut zajedno neupale, tad ću vam ja vjerovati, da mogu naši sini i kćeri milovati se i ašikovati a da neće bludno sagriešiti. Ma to nije moguće, a isto tako nije ni to moguće, da se može mladež milovati, navlastito na samu se nalazeći, pa ipak nesagriešiti.

Vidimo dalje druge izgovore, kojimi se milovanja brane. Milovanje jest običaj obćenit; činili su tako oni, koji su se već poženili, čine to svi, koji nisu oženjeni veleć, zašto nebismo i mi činili, što vidimo druge činiti? Zar će moja kći sama biti, govori majka, drugčija od ostalih? Druge miluju, neka i ona. A ja odgovaram: Druge idu k vragu u pakao, neka i ona; ali velim: Nije istina, da svi takav pakleni običaj sliede. Ako to i čini veći dio bezobražnjakah i bezobraznicah; ima ipak, ako i malo, momakah i djevojakah poštenih, koji ljubeći svoje duše i svoje poštenje, negledaju na zločest običaj ma on bio i obćenit. Pa da su i svi takvi, zar se za Boga miloga nitko neće naći tako pametan niti od roditeljah ni od njihova poroda, da za ostalimi neide u pakao? Ima njeki način lova, gdje se po dvie ptice zajedno hvataju. U ovakvome lovu lovi vrag svaki dan ljude na svietu. U jednome milovanju (ašikluku) lovi zajedno duše roditeljah i njihova čeda. Pa zar će te se još upuštati u milovanje, koje je vrag izmislio, da lovi duše. A vi roditelji, hoćete li još predavati svoje i svoje djetce duše vragu, jer vidite da je drugi predavaju ili su već predali? Zar ćete u pakao, jer idu i drugi? Eh ludosti preružne!

Ali otče, odgovarate, nemogu se momci ženiti, nemogu se djevojke udavati, ako nebudu ašikovale, jer valja, da se oni prije upoznadu, nego se uzme. Ni kravu, ni konja, niti išto drugo pametan nekupuje, ako jih prije nevidi i neupozna; kako će se dakle mladići ženiti i djevojke udavati, ako se prije ni nevide ni neupoznadu, dočim moraju ipak do smrti zajedno živjeti? Dakle, ja odgovaram, nemožete se vidjeti nemožete se upoznati, ako nebudete kao vještice po sastancih i kućah, obnoć i obdan protrkivali, izvirivali, ćirikali se i vitlali? Zar se nemožete upoznati, ako nebudete jedno u drugo gledali, uz nje čamili, jedno u drugo zarili s tolikom štetom poštenja i vaših jadnih dušah? Nemožete se dakle oženiti ni udati, ako neprodate vragu prije dušah svojih, ako neizgubite prije čistoće a š njom i kraljestvo nebesko, ako si nezaslužite prije paklenih mukah? Oh sljepote,

oh zloće! Pa zar je jedino zato, da se mlado upozna i vidi potrebno toliko milovanja i sastanakah? Onaj momak neima nakane oženiti se sada, a medjutim ipak ašikuje, sad jednoj sad drugoj besjedu i obiležje daje? Ona djevojka neima odluke udati se ni za godinu ni za dvie godine danah, a medjutim za sobom kucaniju vuca? Negovorite dakle, da se milujete za upoznati se, već da činite bezobražtvo i kurvarstvo!

Koliko vi možete imati ženah ili muževah? Doista jednu ili jednoga. A zašto dakle tolikim pravite zasjede? Zašto skačete za tolikimi? Ma neka se najposlje zaruči tko s jednom ili koja s jednim, jeda li možda za sve vrieme svoga zaručenja neće uzdržavati ljubav nečistu sa svimi, za kojimi su prije hodali? Neimate dakle u milovanju svrhu poštene ženitbe i udatbe, već da zadovoljite svome bezobražtvu, svojoj poganštini, koje i čine, da su sadanje ženitbe i udatbe toliko nesretne. Koliko se dobrih krstjanah i krstjankah oženi i udade i nevidiv se, ili vidivši odveć malo i riedko, a nedržav prije nikakovih dugotrajnih milovanjah, pa su sto puta sretniji od onih, koji se tako dugo prije miluju. I svakdanje nas izkustvo uči, da oni koji najduže ašikuju najgore zaručnike i zaručnice dobivaju. Bog sam daje dobre zaručnike i daje jih onim djevojkam, koje su postidne, dobre, bogoljubne, poslušne, kuću svoju čuvajuće, milovanja mrzeće; daje dobru zuručnicu onim mladićem, ne koji ašikuju, jer tako bivaju njihove ženitbe nesretne, nego koji imaju u srcu strah božji, koji starije slušaju, poštuju, koji traže svoju sreću od samoga Boga, kako govori duh sveti, po molitvi i dobrih dielih.

Djevojke dakle i momci, koji me ovdje slušate, ostavite milovanja, budite bogoljubni, pobožni u primanju sv. sakramentah, i u djelovanju dobrih dielah, i tako čineći, dati će vam Bog onoga zaručnika i zaručnicu, s kojim i s kojom ćete živjeti srećno na ovom svietu, pak itd.

Nauk XXII.

Kazuje se, koliku štetu čine duši nečiste misli.

U prijašnjih govorih nastojao sam vam predočiti one uzroke, što nas na bludnost potiču, koji se tiču naših osjećalah te se vide i u vanjskom kipu; i ovo čineći nastojao sam vas nagovoriti, da se jih uklanjate i bježite, da neupadnete u pogani grieh bludnosti. Ma svim tim nebi ja ništa načinio, da vam nepokažem korjen i klicu svega toga zla, te vam nerečem, da je prebivalište grieha bludnoga u nutrnjosti ljudskoj, te iznutra dolaze sve zloće i opačine, koje se dadu proti šestoj božjoj zapoviedi učiniti. Iz srca, govori nam spasitelj Isus, dolaze sve pogane i zločeste misli; a iz takovih mislih dolaze preljubstva, bludnosti i ostali pogani griesi. *(De corde exeunt cogitationes malae, adulteria, fornicationes.)* (Mat. 15.).

O da krstjani drže svoje srce čisto od zločestih i poganih mislih, tad bi doista čista i dobra bila sva njihova djela. Očistite si dakle srca od mislih nečistih, pa nećete ići na djela pogana, ako ste po nesreći do sada i išli. Nedajte nikada, da vam unidju u srce zle i pogane misli, uzdržite se čisti u govorenju i djelovanju, ako ste po sreći i do sada takovi bili. Da prinukam prve, da se ostave zla, a druge da pokrepim u dobru, govoriti ću danas o nečistih mislih, koje su protivne svetoj čistoći. Vidjeti ćemo dakle najprije, kako su nečiste misli griešne, zatim koliko jih se imamo bojati; i napokon što imamo činiti, da jih odtjeramo i svladamo. — Srce ljudsko jest tako zatvoreno i toliku zloću svoju sakritu drži, da je nije moguće drugomu čovjeku poznati i što je u njem vidjeti. Sam Bog, koji ga je stvorio, uzdržao si je moć ulaziti u ljudsko srce i njegova otajstva poznavati. Sam Bog dakle pozna u ovom srcu zasadjene rane i bolesti, te jih sam on može izliečiti. Zakoni ljudski zabranjuju i pedepšu kradju, ubojstva, kurvarstva, ma

nemogu zabraniti željeti to i u tom se nenasladjivati. A razlog je taj, što zakonoše ljudski nemogu čovjeka poznati inače nego iz vanjskih svojstvah i činah, te zato mogu jedino izvanjske zloće zabranjivati i koriti. Nu Bog, poznajući čovjeka kakav je iz nutra, nezabranjuje samo zlo činiti, nego i nutrnje pomisli, te i ove oštro kazni. Rane dakle nutrnje u srcu t. j. misli nečiste prije došastja gospodinova bila su zla ili nepoznana ili koja se izliečiti nemogahu. Zakon stari, premda bijaše od Boga izdan, ipak, budući bio dan puku tvrdoglavomu i sasvim na zlo sklonomu, bijaše na njeki način nepodpun. Osudjivaše griehe i zabranjivaše, ma očito neticaše u zla nutrnja, premda jih nije ni dopuštao već samo radi tvrdoglavosti puka o njih mučao. Ali došavši spasitelj Isus i omekšav srca ljudska obilnostju svoje milosti, dade zakon podpuni i očito zabrani ne samo djela vanjska zločesta nego još i osudi misli zločeste i pogane kao griešne i ukora vriedne. *Ex corde exeunt cogitationes malae, desideria etc. Haec sunt, quae coinquinant hominem. — Iz srca izlaze zle misli, itd. Ovo je što kalja čovjeka.*

Dali je svaka dakle nečista misao, pitate vi, koja padne na pamet, grieh, koji čovjeka oskvrnjuje i čini krivim vječnoga skvarenja? O tom valja obširnije sboriti. — Imate dakle znati, da, kao što nestoji u našoj vlasti neimati zlih mislih, tako nije ni grieh čovjeku, ako ga one muče i napastuju. I velike su svetce nečiste misli napastovale. Sv. Pavao, premda je bio dignut do tretjega neba, ništanemanje trpio je silnu napast vražju, koji ga je poticao na nečistoću. Sveta Angjelia od Fulinje tako je bila nemilo napastovana od putenih napastih, da su plakali od žalosti, koji su njezinu muku gledali ili naricanje vrh tih napastih slušali. Iste su napasti trpili i drugi svetci, mučeći jih vrag i ob dan i ob noć, samo da može oskvrnuti njihovu čistoću. Pa zato ipak nisu izgubili svoje svetosti, niti su jim se ubrojile u grieh takove nečiste misle i napasti; jer su medju svimi napastmi najvećom pomnjom čuvali

svoje srce, nit su ikada dali unj vragu unići, tjerajuć snažno sve njegove napasti, odbacujuć hitro sve nečiste misli. I zato su radi ovakovih borbah proti bludnim napastim Bogu dražji bili nego da jih nebudu bili imali. Zaključimo dakle: Misli nečiste, koje dolaze prieko naše volje, kad su nam mrzke, kad jih zazivajuć Boga u pomoć od sebe tjeramo i u nje neprivoljivamo, nisu grešne, te nam i radi hrvanja proti njim mogu biti mnogo koristne.

Tako bi i bilo, reći će tko, otče, da takove misli, kad jih čovjek jednom odtjera, odstupe te se više nevrate; no dogadja se toliko putah, da čim jih više tjeramo, tim se više natrag vratjaju i tim žestje nas napadaju. Nemarite, krstjani dragi, što se one vratjaju; vi jih odtjerajte uviek, kad god se vrate, te vam neće nipošto na štetu biti. Činite s nečistimi misli kao s mušicami: Kao što odbijete mušice, kad vam lete u oči, i koliko se god putah vrate svaki put jih odtjerajte; tako isto odtjerajte s pameti nečiste misli, koliko god putih se vrate. Pa da i takve napasti ciel vaš život traju, nebiste sagriešili, dok jih od sebe tjerate, dok si u njih neugadjate. Ma to je nesreća, čujem gdje tko primeće, što te napasti i pogane misli kadkada uzbunjuju tielo i požudu za griehom upaljuju. Nemarite ni zato, već se to većom željom utecite k Bogu, i tako ćete se njegovom pomoćju oprieti takovim tjelesnim napastim i bludnom žaru, da u nje neprivoljite i nesagriešite.

Ali kako možemo poznati, pitate vi, da nismo privoljili u nečiste misli i da nismo sagriešili? Ovo nije lahko razsuditi, — ja vam odgovaram: budući srce naše potajno i skrovito u svojem gibanju ne samo drugim već i nam samim. Ništanemanje sv. otci daju nam ovaj nauk, po kojem možemo poznati, jesmo li privoljili u napast i nečiste misli. Dok, vele oni, volja naša neprivoljuje u napast, dok neima slasti i nasladnosti u mislih nečistih, nemože se reći, da se je sagriešilo. Nek dura napast koliko mu drago, nek se uzbunjuje i užiže tielo koliko mu drago, neka stavlja vrag u pamet svakojake prizore, ako

mi ćutimo u srcu žalost radi takovih napastih, ako su nam takove misli mrzke, ako se proti njim hrvamo, kako ikada možemo, njih odtjerati nastojimo, pripravni prije umrieti, nego grieh učiniti, nismo sagriešili niti nas je napast predobila.

No što se ima reći onda, pitate, kad se takve pogane misli i napasti odmah netjeraju; ili kad se tjeraju no slabo, ili kada se takove misli drže u pameti i promišljaju, ali kad ipak volje nije da ono, što se misli, učinite? Ah krstjani dragi, ima se reći, da se je tada svaki put sagriešilo, i grieh se smrtni učinio.

Čim osjetite, da je misao, koju imate u pameti, zločesta, odtjerajte ju umah; jer ako vi neimate brže pomnje, i kasnite takovu misao odtjerati, odmah sklapljate njeko prijateljstvo s vragom, i zato ste sagriešili braneć se tako nemarno proti zlim mislim; no ako niste ni privoljili, niti se takvimi misli nasladjivali, nemože se odmah reći, da je bio grieh smrtni. Ali ako su vam takove misli niti drage niti mrzke, niti si u njih ugadjate niti jih netjerate, nego dopustjate, da vam se roje po pameti; ja vam velim, sagriešili ste svaki put smrtno; jer nehtjeti jih umah odtjerati, neznači drugo no u nje privoliti. Mnogo veći grieh smrtni činite tada, ako se i jedan najmanji čas u takovih nečistih mislih nasladjujete i ćutite s toga nasladu u srcu; niti se traži, da privoljite i poželite doći na djelo griešno, o kojem mislite.

Dosta je, da dragovoljno one nečiste misli primite, s dragostju se u njih zadržite, rado jih mislite, kad se baš i nebi odlučili vanjskim djelom grieh bludni učiniti, odmah radi toga postajate krivci vjekovitih mukah paklenih, zarad samoga toga nasladjenja i dragosti. Ovo je onaj grieh, što ga bogoslovci zovu nasladjenje durajuće, što znači: zadržavati se u misli nečistoj s dragosti i nasladjenjem. Niti nemojte misliti, da se tomu hoće duže vremena, da bude komu zla misao ugodna; dosta je zadržati se u nečistoj misli i samo jedan čas, te je već grieh smrtni.

Odavle možete poznati, koliko jih je medju vami u stanju vječnoga osudjenja, jer se od takovih nasladjenjah u nečistih mislih nečuvaju, niti drže grieh za grieh, a kamo li će jih izpoviedati; te tako čine nevaljale izpoviedi i svetogrdno svetotajstvo na svoje osudjenje primaju. Mnogi nedrže drugo za grieh nego same pogrde, koje se sdvora čine, ili najviše, i takovih je malo, samo griešna poželenja, a zabavljati se i nasladjivati nečistimi misli ni za najmanji grieh nedrže! Oh neznanja prenesrećna! Oh prevare pregrdne!

Ah I. G. ako ste do sada bili u toj prevari, sada ju poznajte i stanovito držite, da zadržavati se u mislih nečistih s ugodnostju i nasladom jest grieh veliki — smrtni, koji dušu ubija i u pakao vodi. Misli su doista, ali su od Boga mnogo zabranjene. *(Auferte malum cogitationum vestrarum ab oculis meis)* (Is. I.). *Odnesite izpred očiuh grdobu svojih mislih.* Misli su, ali ih Bog vrlo mrzi. *(Abominatio Domini cogitationes malae).* (Prov. 15.). *Mrzota su gospodinu zločeste misli.* Ako su i samo misli, može vas ipak samo jedna baciti u paklene muke. Malašna će biti u njih naslada, ali te za nje čeka vječna muka. Tko se ih dakle neće bojati i sa svom pomnjom čuvati? Bojte ih se dakle, da nepadnete u vječnu nesreću; bdijte sa svom pomnjom nad njimi i čuvajte od njih svoje srce.

Dapače velim vam, da imate od poganih mislih više čuvati svoje srce, nego od griehah bludnih vanjskih, koji se činom rade; jer one kadkada gorje dušu ranjivaju i zlo u njoj čine, nego griesi vanjski; buduć da se mnogo laglje čine. Mnogo se hoće i truda i vremena za dospjeti grieh bludni u djelu; a da se učini grieh bludni u misli, dosta je samo jedan čas uzdržati se povoljno u takovoj misli ili u nju privoliti; pa još više: prije nego se učini jedan grieh bludni činom, načini se prije njega kadkada stotina i hiljada griehah smrtnih u misli.

Nadostavite, da za činiti grieh bludni djelom svakda se nemože naći drug, s kojim bi se učinio, i kad se nadje, manjka

sgoda i vrieme, da se učini. Nije tako u bludnih griesih u misli: za učiniti ga, netraži se drug, jer ga može nečistnjak učiniti sám u sebi, te se može zabavljati bludnimi misli svagdje i u svako vrieme. Nadalje griesi bludni u djelu uzrokuju stid, nemir, grizodušje, strah i mnogo drugo, jer to nas sve od njih odbija.

Ali ne tako griesi u misli. Od njih se nitko nezastidjuje, niti se ih boji, jer se nevide, neuzrokuju mnogo duševnih grizah i smetnje, jer neukazuju u sebi grdobu zlih djelah. Ove griehe čine ljudi svake dobe, svake vrsti i mladi i zrjeli i stari. Dosta je, da se pogleda u koje čeljade ili se njega spomene, dodje misao pogana, u njoj se povoljno zadržavši, njom si ugodivši, učinjen je grieh.

Videć koliko je lahko bludno sagriešiti u misli, tko može doseći neizmjerni broj griehah, u koje upada krstjanin nesretni, koj neima svetoga straha božjega za obranu i za čuvanje, koj nebdije nad sobom i koj nečuva svoga srca od takovih mislih? Kukavne duše, koje se nalaze u takovu stanju. Ah koliko ih ima množtvo svake vrsti i plemena? Imade ih množtvo, kojim se može reći, da vas život od jutra do večera, od početka godine do svrhe biva grieh sveudiljni? (Cuncta cogitatio hominis intenta ad malum omni tempore) (Gen. 6.). *Sva misao čovječja smiera u svako doba na zlo.* Njeki, čim se jutrom probude, nasladjuju se poganimi sni, koje su ob noć imali, ili iz nova dozivlju na pamet one pogane misli, koje im je san u večer pretrgnuo. Ta kad je tako zločest početak, šta mislite, kakav će biti dan? Kad se koje čeljade ugleda, kad mimo očijuh prodje, drugo se nečini, nego se pobudjuju u pameti nečiste misli, te se u njih slast nalazi; i tako se sprovodi dan od jutra do mraka. Tko bi vjerovao? kod same sv. mise, kad se prikazuje Bogu presveto posvetilište, grieši se, pamet se zabavlja bludnimi misli, sad o onom, sad o ovom čeljadetu.

Pa kao da nije dosta zla sklonost, koja nas sveudilj

na grieh giblje, i vrag pakleni, koj sveudilj takove misli prišaptjuje, da se uzmnoži broj ovakovih poganih mislih, da se nadje još više griešnih prilikah, pogledi se bacaju slobodno svakomu, slušaju se razgovori pogani, hoće se sve vidjeti, sve čuti — a navlastito drže se milovanja prokleta! Dederte mi kažite, tko će moći izbrojiti sve misli takove neoprezne čeljadi!

Pa ipak, ni ovdje se sve zlo nesvršuje. Misli nečiste nisu samo s toga štetne, što je lahko u nje upasti, te što se množina drugih griehah od njih rodi; nego najviše, što takove misli metju čovjeka u pogibelj vječnoga pogubljenja. Podav se oni nesretnici nečistim mislim, neimajući više ni straha božjega ni pred ljudmi stida, idu na vas mah u vječno osudjenje. Očajani i ukorjeli u zlu nepoznaju pogibelji, netraže lieka svojoj bolesti. Ma na čas smrtni čekam vas, o vi, koji ste nasladnost i slast imali u nečistih mislih. Ona ili vam nenadano dodje, i eto u jedan čas propaste u paklene muke, ili dade vremena bolovati vam, vi, koji nikada takovih griehah neizpoviedate ni prava pokajanja radi njih neimate, tako nećete ni onda, i eto i vas na osudjenje vjekovito. Ter ah, koliki se strahoviti dogadjaji o tom štiju, samo da imam vremena kazivati vam, pokazao bi vam, da skoro svi oni, koji se za života od nečistih mislih nečuvaju, na čas smrti umiraju izgubivši ufanje i tako za uviek propadaju u pakao. Pa zar bi i vi za njimi radi otići u pakao?

Krstjani dragi! ako ste vi do sada nemarno nečiste misli s pameti odtjerivali, te ste se u njih dragovoljno s nasladnostju zabavljali, dok je vremena, pobrinite se za duše svoje itd.

Nauk XXIII.

Kazuju se liekovi proti bludnosti.

Danas ću vam pokazati liekove i načine, kojimi se ima poslužiti krstjanin, ako hoće, da neupadne u grieh bludnosti, ili da se ga oslobodi, ako je unj pao po nesreći. Od svih način najpoglavitiji i najkrepostniji jest molitva — u vrućoj molitvi valja, da se utičemo Bogu. Mi se neimamo ni malo uzdati u same sebe, u svoju krepost, u svoju jakost, jer u nas je slabost i nemoć prevelika, te sami po sebi nemožemo odoljeti nijednoj napasti. Što mi možemo bez Boga i pomoći božje? Da Bog uzme od nas svoju pomoć, upali bismo u najgorje griehe, pa da smo baš i najsvetiji, postali bismo prokletnici: kao što su izkusili već mnogi, koji su se odviše uzdali u svoje sile, a nisu od Boga tražili pomoći. *„Snaga naša“* govori sv. pismo *„nije drugačija, nego slamka, kao lagano vlakno, koje vjetar na sve strane raznaša.“ (Fortitudo vestra ut favilla stuppae).* (Is. I.). Sám Bog je naša snaga, te jedino u njem možemo imati kriepost. *(Dominus fortitudo mea).* (Jer. 17.). K Bogu se dakle imamo uticati i od njega pomoć iskati, da nas on pokrepi, da možemo uživati u sebi neoskvrnutu svetu čistoću, te se ukloniti grieha gadne bludnosti.

Na molitvu dakle, na molitvu N.: nitko neka se neuzda u se, svi smo po naravi na bludnost skloni, svikolici mi stari i mladi, mužko i žensko imamo u sebi užgan plam bludnosti, te po sebi nemožemo drugo no sagriešiti. Prostrimo se dakle pred neizmjerno veličanstvo gospodina Boga, moleći ga vrućim i pomnjim srcem, da nam dade kriepost čistoće, da ugasi u nas plamen bludnosti, da oslabi napasti tjelesne i vražje, da nas oslobodi od tako pogana grieha. To imamo činiti svagda, a osobito onda, kad se po nesreći nadjemo u zloj priliki, ili kad nas napast tjera na takav grieh. Čim se prikuči k nam neprijatelj napastnik, uzdahnimo iz srca k Bogu i od njega pomoć

:ekajmo: čim osjetimo u nas pogani žar, zaplačimo vapeći Bogu: *(Domine ad adjuvandum me festina.) Gospodine priteci ni u pomoć.* Evo *prvoga lieka.*

Odtuda sliedi drugi način osloboditi se od bludnosti, a aj je: početi se umah iz početka braniti, dok je neprijatelj lab, dok nije osnažio — tako običaju uviek raditi ljudi mudri, ako se radi u svjetovnih bojevih, a najpače preporučuju to v. otci u bojevih duhovnih, u kojih se bori za kriepost čistoće. J ovih se valja oprieti umah prvoj vražjoj napasti, niti se ima ekati, da zmija mala postane jača. Vrag je, ako mu se umah ıesatre glava, govori sv. Jerolim, gladka zmija, t. j. uplazuje ›otajno u srce, ako mu se snažno u prvih napastih neopremo. Ševalja dakle pustiti bludnu misao, da poraste, govori isti ovaj v. otac, već ju valja odmah zadušiti.

Prva vražja napast jest slaba i nejaka i lahko se odjera, govori sv. Grgur, ali ako se pusti po nepomnji da poaste, otvara vrata srca, i zadobiva toliku snagu, da bude rcu gospodar, te razlog u sužanjstvo baci.

A naša osjećala su najveći neprijatelj naše čistoće. Nikad neprestaju poticati nas na bludnost, te traže zadovoljtvo u izgubljenju čistoće naše. Što imamo dakle činiti, da ıas nepredobi taj neprijatelj? Imamo im se umah od početka ›rotiviti, suzbijati ih, niti im išta dopustjati. Nemislite, da se e ikada moći smiriti s ovimi neprijatelji, i da će se umiriti, :ad im što god dopustite. Ne, tada bo su gorji i snažniji i rate se to većom silom, da vas napastuju i navode na grieh. Jzbijati ih dakle valja snažno i ništa im po htienju nedo›ustjati.

Tretji liek i vrlo uspješan način odtjerati grieh bludni est: bježati prigode. U napastih proti čistoći govoraše sv. 'ilip Nerski, predobivaju strašivice, koji se klone prigodah; a ›ni, koji nesmotreno u nje hrle, bivaju svladani. Nemislite, da e sramota biti strašivim i kloniti se prigodah; nije, već je eliko poštenje; jer po tom dajete slavu Bogu s poniznosti

neuzdajući se u svoje sile, nego da se neuvriedi Bog, od prigodah bježeći.

Svi ostali griesi predobivaju se kad njim se protivimo, kad ih odbijamo, te im se nepodložimo: ali grieh bludni nemože se drugčije predobiti, nego ako odauj bježimo, te se od njegove prigode pomnjivo čuvamo. *(Fugite fornicationem),* veli sv. Pavao. *Bježite pred bludnostju.* Ovo je grieh, koj se neima ni pogledati, ni čuti, ni pomisliti. Tko dakle hoće, da ostane čist i prost grieha bludna, neka se ga kloni, koliko je igda moguće, neka bježi od njegovih prigodah, neka negleda, neka nesluša, nemisli o stvarih, koje pobudjuju na ovaj grieh. Molite, postite, dielite milostinju, koliko vam drago, sve će vam biti uzalud, ako se nebudete sa svom pomnjom čuvati prigodah.

Četvrti prekrepostan način jest strah božji — misao naime, da nas Bog svagdje i uviek sluša i gleda. I doista, kako bi ikada bilo moguće, da učini krstjanin grieh tako zločest i pogan, da promišlja, kako onaj Bog, koj ga može u isti čas baciti dušom i tielom u paklene propasti, ostaje grdo uvredjen, a još ga motri i u zlu gleda? Ako samo strah, nevidi li taj grieh možda koj čovjek, uzdržaje od toga grieha baš i najpoganije bludnike, i najbezobraznije kurvare, kako bi mogao čovjek sagriešiti, spominjući se, da ga cielo i bez svake sumnje Bog u nas gleda. O koliko ih je uztegnula od grieha uspomena, da ih Bog gleda. Latite se dakle N. ovoga izvrstnoga načina i vidjeti ćete, da će vam Bog pomoći.

Peti i najosobitiji način neupasti i uzčuvati se bludnosti, jest s pravom pripravom često se pričestjivati i izpoviedati. Ova dva svetotajstva dobila su od Isusa osobitu moć, da izkorjene iz duše griehe nečiste, te ju utvrde u milosti božjoj za moći krepko oprieti se napastim. I, da govorimo najprije o izpoviedi, koliku ima ona kriepost za očistiti dušu od svih griehah, a navlastito bludnih radi velika stida, u koji upada krstjanin kazujuć izpoviedniku svoje pogane otajne

misli i još ine bludnosti djelom izvršene? Koliko ga sili radi toga stida, da ih više nečini? Ovo je osobiti način uzdržati se u čistoći i uzdržati se od bludnosti navlaš tada, kada se izpoviednik uviek nemienja. Poslužite se dakle ovim načinom, i kad oćutite poticanje na grieh, zastidite se i recite napastniku: kako da ja ovaj grieh učinim i njim Boga uvriedim? Ali nemojte, da vas ikada stid predobi u toliko, da upadši po nesreći u nečisti grieh, njega zatajite; već u stidu i poniznosti izpovjedite ga iskreno, jer će vam upravo taj stid prinieti milost božju i kriepost, da se u napried uzmognete bolje paziti.

A što da rečem o presvetoj pričesti, kad se prime s dostojnom pripravom? O kolika je u njem obrana proti nečistoći! U ovom presvetom svetotajstvu gospodin Isus, darujući nam za hranu i pitje svoje presv. tielo i krv, daje nam okrepu čudnovatu proti svim našim neprijateljem. *(Parasti in conspectu meo mensam adversus eum, qui tribulat me).* (Ps. 22.). U ovom svetotajstvu nesdružuje se Isus samo s dušom po milosti svojoj, no na njeki način utjeluje se i sjedinjuje i s tielom, ugašuje njegove bludne požude, kojim je korjen u tielu. *Ovo je ovo ona hrana i pitje obranih, po kojem se*, veli sv. Zakarija prorok, *radjaju djevice, t. j. koje čini; uzdržaje želje čiste. (Frumentum electorum et vinum germinans virgines). Ovo je, ovo ono čudnovato otajstvo, koje*, kako govori sv. Cirilo, *umiruje naša uzbunjena uda i gasi u njih bludne plame.* (24. in Joan.). Najkrepostniji dakle način utrnuti nečiste plamene, jest: primanje presv. oltarskoga svetotajstva, jer je naravno. da se u nas ugasne vatra pogane bludnosti, čim stane buktiti plam ljubavi božje. Ma rekoh, da ovo biva samo onim, koji se dostojno pričestjuju.

Šesti osobiti način osloboditi se pogana grieha bludnosti, jest pobožno i često promišljati pregorku muku Isusovu i u njegove se rane sakrivati.

Proti napastim nečistim, govori sv. Augustin, i za uga-

siti vatru bludnosti način najkoristniji i najkrepostniji jest promišljati muku i smrt našega božanskoga odkupitelja. „U nijednoj stvari, nadostavlja malo kasnije, nisam poznao boljega ljeka proti bludnosti, koliko u ranah Isusovih. U njih se sakrivši, spavam sjegurno i prosto te ćutim, kako više oživljujem u kreposti čistoće.“ Hoćemo li i mi okusiti ovako čudnovatu okrepu, to promišljajmo i mi često smrt i muku Isusovu i sakrivajmo se u njegove rane. In foraminibus petrae et in caverna maceriae. (Cant. 2.). *U pukotinah, hridinah i u rupah zidovah.* I ovo je onaj liek, što ga daje sv. Bernardo. „Kad te, govori on, zaskoči kakva napast, ukloni se odmah, te promišljaj muku Isusovu i reci: Bog visi za me prikovan na križu, a ja da tražim nasladnosti pogane?“ Na ovaj način predobivaše putene napasti sv. Petar od Alkantara. Poćutiv kadkada u sebi ljutu napast na bludnost, dotekao bi odmah pod križ, te obilate suze lijuć, uzdisao bi: „Kako da se tvoje presveto tielo toliko na križu muči, a ja da u svoje tielo dopustim napast putenu?“ Prihvatimo se i toga krepostna načina, pa ćemo s pomoćju božjom svaku napast svladati.

Sedmi način za uzdržanje čistoće jest prava i ljubezna pobožnost prama prečistoj djevici i majci Mariji. Koliko vas je god djevicah, govoraše u svoje vrieme sv. Ivan Zlat. utičite se presv. bogorodici djevici Mariji i ona će svojom krepostju uzdržati i uzčuvati u vas neoskvrnuto neprocienjeno blago svete čistoće. Ovo je kriepost, koja je bila toj prečistoj djevici najdraža i koju je ona najviše čuvala; po njoj je ona postala toli draga Bogu, da ju je obrao za svoju mater.

Ako se imamo dakle u svih napastih poslje Boga uticati najviše njegovoj majci Mariji i u nje pomoć tražiti: to imamo ovo najviše činiti u napastih putenih, moleći ju, da i nas uzdrži, da neupadamo u griehe bludne, i da nam uzčuva tielo i dušu čistu, neoskvrnutu, budući ona čistoću toliko ljubila i cienila. Te oh! koliki su se radi ove srdačne pobožnosti prama prebl. djevici Mariji po njezinoj obrani vazda u angje-

oskoj čistoći uzdržali, a drugi se od nečistoće posve odvratili! Prihvatite se dakle, krstjani u Bogu sabrani! te pobožnosti prema preč. djevici Mariji. Nepropustimo preporučiti joj se î uteći nijedan dan, nijedno vrieme.

Osmi i posljednji način uzdržati se u čistoći i odvratiti se od nečistoće i bludnosti, jest: spominjati se četverih posljednjih: *smrti, suda, raja i pakla. (In omnibus operibus tuis memorare novissima tua, et in aeternum non peccabis)* govori duh sv., a to će reći: *U svih djelih spomeni se posljednjih svojih i nikada nećeš sgriešiti.* (Crkovnjak p. 7.). Promislivši, da ima sve skoro dospjeti; da valja o svem dati Bogu oštar razlog, i da nam ima jedno od dvoga stanovito zapasti: ili za uviek mučiti se u paklu; ili za uviek radovati se u raju, oh koliko će se svaki čuvati zla! — Da što više rečem o smrti: Zar nije dosta samo pogledati mrtvaca, da prestane onaj hip u čovjeku svako bludno užganje. *Da se uzbiju putene želje, najkoristnija stvar jest,* govori sv. Grgur Naz., *misliti, kakovo će ono biti poslje smrti, što sada ljubimo.* Te da mi hoćemo misliti na dan i čas naše smrti, predobili bismo svaku baš i najsnažniju napast. Mà ako drugi toga nemisle, mislimo mi, dragi moji! kad nas napast snadje, recimo sebi samim: U istinu imam umrieti i sva ova zadovoljstva, koja mi se prikazuju izgubiti, grobnica me čeka. Imam umrieti, ali neznam kada i koliko mi još života ostaje, pak da se podam u takove nasladnosti? Imam umrieti, a što bi bilo od mene, da me poklopi smrt ovaj dan, ovaj čas, ovaj hip?

Koja bi mi korist bila, što sam uživao tolike putene nasladnosti? Promislimo izim toga tugu i muku, koju ćute bludnici na smrtnoj postelji imajući izgubiti ono, što su toliko ljubili. Oh, koliko će mi se onda činiti ono gorko, što mi bijaše prije tako sladko? itd.

Poslje ove muke i žalosti, koju imaju bludnici na čas smrti sa svojih žestokih nasladah, navaliti će na njih još žestji i oštriji razlog, što ga imaju dati na sudu božjem. Ah, ova

misao, da se ima Bogu razlog dati, uzrokovala je drhtanje i najvećim svetcem! Što će imati dakle činiti griešnici a navlastito bludnici? Kad dakle dodje na nas napast o krstjani! — napast u grieh bludni, mislite o strašnome sudu, mislite, koli će vas oštro suditi Bog radi takovih griehah umah poslje smrti; mislite, kakav će vas obuzeti stid na obćenitom sudu: kad će ti se sve poganštine, na koje si ikada o čovječe! pristao, čitavomu svietu odkriti itd.

I ako sve to nebude moglo utrnuti u tebi požudu i vatre pogane, misli na vječnost, koja te čeka i koje će biti po te vazda nesretna u paklu, ako privoliš na grieh, ili za uviek sretna u raju, ako se griehu nepodložiš. Misli, da ono, što nasladjuje ovdje samo malo traje, a žestoka muka za takove nasladnosti trajati će u paklu uviek, pa zar ćeš voliti imati tako kratku nasladu ovdje, nego, da se izbaviš tih viečnih mukah, te postigneš za malo uztegnutje ovdje, vječnu sreću u raju? Ele kolika bi to bila budalaština! I evo vam, dragi moji! u kratko načinah i liekovah, kojimi se ima služiti svaki krstjanin, da obuzda u sebi neukrotivu sklonost naše puti, i da odbije napasti vražje, s kojimi on nastoji ili uzeti nam liepu kriepost čistoće ili zabraniti, da se jur izgubljena iz nova nezadobije. Rabite ih dakle, da možete po njih uzčuvati svoju čistoću i tako zadobiti slavu božju, koja je čistim obećana. *(Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt).* (M. 5.). *Blaženi čista srca, jer će oni Boga vidjeti.*

Nauk XXIV.

Vrhu sedme zapoviedi božje: Neukradi (tudje).

Premda sedma zapovied božja, kojom se zabranjuje ukrasti tudje: *(„Non furtum facies.“ Eccl. 20.)* jest u obće

zapovied, proti kojoj se najviše grieši, zapovied, koja se najlaglje učini i možebiti najmanje obslužuje; premda svi govore, da nevalja tudje ukrasti, da je kradja velik grieh, i, koji kradu, da čine nepravdu svojim iskrnjim: to ipak oni isti, koji tako govore, suprotivno čine. I tako ima mnogo pakostnjakah (kradjivicah) očitih i tajnih, koji kradu, a svedj govore, da nevalja krasti. Oh! kako je to zločest način življenja i grdna prevara govorenja i činjenja! Ili propustite zapovied božju, ili ju obslužujte; ili recite bezobrazno i opako, da ova zapovied sedma nije dobra, da nije grieh ukrasti; ili, ako vjerujete, da je grieh ukrasti, povratite se i pripoznajte svoje kradje, te negriešite više. Nije li grdo govoriti, da je grieh ukrasti, pa ipak krasti od kradje se uzdržavati? Da izkorjenite takovu neurednost, preduzeh si protumačiti vam ovu sedmu zapovied božju.

Govore sveti tumačitelji i bogoslovci, da, kad bi trajalo na svietu stanje bezgriešnosti; t. j. da nije Adam sagriešio, sve bi stvari bile obće; pa nebuduói nista niti moje, niti tvoje osobito, nebi ni bilo od potrebe ove sedme zapoviedi. Takodjer znamo, da su u početku krstjanskih dobah imali krstjani svakolika dobra zajednički u obće. Sve što imadjahu, donašahu apoštolom i oni razdjeljivahu medju sve, kako tko potreban bijaše. Niti se je tomu čuditi, *jer u svih bijaše jedna duša i jedno srce po ljubavi*, kako govori sv. pismo. (U dj. apošt. 4.). Sveti pak ustanovitelji redovah, videći, da je u ostalih krstjanih ljubav ostudenila; nastojahu ponoviti njekoliko svetih družtvah, u kojih nebijaše nikomu dopustjeno kakvu stvar vlastitu imati, i tako se potvrdjuju one rieči okrunjena proroka. (Ps. 131.). *Eto kako je stvar liepa i ugodna, da bratja zajedno živu, i uživaju ovo sveto jedinstvo.*

Nestav na svietu pravde i jedinstva (osim družtvah redovničkih), potrebno bijaše razdieliti stvari, da ljudi, imajuć i pazeć svaki na svoje, mogu u miru živjeti. I tako je dioba ne samo po ljudih, nego i po božjoj volji učinjenja, zapoviedajuć Jozui (c. 13.), da obećanu zemlju medju izraelska ple-

mena podieli, da svaki saznav svoje, nebude medju njimi svadje. I tako u stanju, u kome se nalazimo, zapovieda Bog, da svaki svoje drži i tudjega neprisvaja. *(Non furtum facies).*

Napomenuv ovo, preostaje nam sada, da vidimo, što nam Bog zabranjuje ovom sedmom zapoviedju. Motreć gole rieči čini nam se, da ništa drugo nezapovieda, nego samo uzeti koju stvar proti volji gospodarevoj. Da li nam se u istinu zabranjuje svaka nepravedna prisvojnost tudjega, svaka šteta, koja se drugomu učini, i svako djelo, kojim se bližnjemu šteta nanaša? I to se može učiniti ili kad se nepravedno tudje prisvaja ili nepravedno uzdrži, ili kad se mrko gleda, te ono uzkrati, što drugoga po pravdi ide; ili kad se na kakav mu drago način iskrnjemu šteta učini ili osobno, ili drugomu pomagajuć, da se to učini. Sve se ovo pod imenom obćim kradje razumije. Pa s toga očitoga govora izać ću na osobiti, te velim, da se na dva načina ova zapovied prestupljuje. Najprvo, uzimajuć potajno stvar koju tudju proti volji gospodara i ovo se *upravo* zove kradja. *(Ablatio oculta rei alienae rationabiliter invito domino).* Krade se dakle, kad se uzima stvar tudja, a pod time se razumije i ono, kada se zadrži; jer zadržati što protiva volji drugoga, jest to isto i krasti. Govori se uzeti potajno, t. j. bez znanja gospodarova, i ovim se razlučuje kradja od grabeža i otimanja; veli se proti volji gospodara, odkuda sliedi, da uzeti što, nemogući gospodara za dozvolu upitati, i razložito misleći, da gospodar nebi bio protivan, kad bi si stvar uzeo, nije kradja. Veli se napokon, kad je razložito suprotivno gospodaru, odkuda sliedi, da kradjom negrieše oni, koji nahodeć se u osobitoj potrebi, nemoguć drugčije živ ostati, ako neukrade: u takovome slučaju, ako je gospodar i suprotivan i neće da pomore u tolikoj potrebi, ukrasti mu samo onoliko, koliko je dovoljno samo da živ ostane, nije grieh; jer njegova suprotivnost je nerazložita.

Drugi način kradje jest očito silom otimati, kako to hajduci i razbojnici čine: i ovo se zove grabljenje (grabež).

(Ablatio rei alienae per violentiam). Ugrabitelji dakle nečine samo nepravde svomu iskrnjemu, uzimajuć mu njegovo proti volji, već mu osobito i poštenje vredjaju, jer kad se komu štogod silom i na očigled uzme, čini mu se njeka sramota i nepoštenje, dočim se tako pogrdjuje. Zato je grabež grieh u sebi veći, nego li kradja; dapače porad ovoga pogrdjenja more se dogoditi, da, kad se otima mala stvar, smrtno se grieši, što kod kradje nebi bilo, nego grieh mali, kao n. pr. kad bi se otela takova stvar od koga, koj bi se poštovati imao. Grieh grabeži pako čine ne samo svi oni, koji puteve obilaze, nego jošter i nepravedno globe, ili prietnjami ili kojim drugim nasilnim načinom strašljivce prisiljuju, da im dadu ono, što im nisu dužni dati. Takodjer grieše i oni siledjije, koji zahtievaju od nižjih, što im jadnici zanjekati nesmiju, jer ako im i šta daju, to biva protivoljno, te s toga grieše više, nego da bi ukrali.

Mà reći ćete vi, kako je grabež grieh veći od kradje, jer Bog u ovoj sedmoj zapoviedi nezabranjuje na mjesto kradje grabeži? Na to odgovara sv. Augustin, da zabraniv Bog kradju, koja je grieh manji, zabranio je mnogo više grabež, što je grieh veći. *(Non enim rapinam permisit, qui furtum probihuit).* I tako zabranivsi kradju, zabranì i sve ono, što se iskrnjemu nepravedno uzima.

Kradja kao što i grabež jest grieh veliki, i od naravi svoje grieh smrtni: grieh taj takav je, da, tko ga učini, pada u najveće zloće i opačine; jer dokle nedovedè želja kradje opakoga Judu? da izdadè istoga sina božjega i neprijateljem ga njegovim za 30 srebrnjakah prodà! Do kolike opačine dovedè opakoga Akaba želja krasti, tudje grabiti, da krivo potvorí pravednoga Nabota, koga umorì! (2. Reg. 21.). Napokon na koliku zloću dovedè ovaj grieh razbojnike, tja do ubojstva pravednih ljudih, kojih nikada ni vidjeli, a niti s njimi u kakovome neprijateljstvu bili nisu, već samo zato, da njihovu svojinu pokradu i porazgrabe! 'Mà što se od ovuda dogadja?

Koj grabi tudje, malo ga se uživa; — to pako Bog pripustja. da pokara grieh nepravde, kako se dogodi s Judom, Akabom. Jezabelom i mnogimi drugimi, koji grabeć tudje, sami se poubiše. Nu ne samo, da se kano otimaoci na tielu pedepsaju. nego, što je više, gube jošter dušu svoju; jerbo ih kradja i otimanje izgoni iz kraljestva nebeskoga i dovodi ih u paklenske muke. Isto govori sv. Pavao: kaogod što bludnici, preljubnici, ubojice i idoloklonici nemogu u raj unići: isto tako nemogu ni nepravedni kradljivci i otimači. *(Neque adulteri, neque idolis servientes, nec fures, . . . nec rapaces regnum Dei possidebunt).* I još govori sv. Augustin, da će ovakovi griešnici jošte veće muke u paklu podnositi, nego li ostali griešnici. Ako, veli on, po pravednom sudu božjem imati će u paklu oni trpiti, koji neimadoše milosrdja, da od svoga potrebite podpomognu, koliko veće muke imaju trpiti oni, koji su još i tudje grabili? Ako s vragovi u paklu imadu oni goriti, koji nikada gola nezaodjenu, nenahrane gladne itd., koliko će veću žestinu vatre podnositi onaj, koj je tudje uzimao?

Kradja je dakle grieh pretežki; jer vodi u najveća zla i čini, da se raj izgubi. Jest grieh ne samo Bogu mrzak, nego takodjer i ljudem: i ovo je jedna tako očita istina, da, koj bi se suprotiviti htjeo, morao bi ne samo zakon, nego i razlog zanjekati. Buduć da kradja nastane, kad se komu što uzme ili potajno, ili očito, ili prevarom, ili pako na silu; tko dakle nevidi, da čovjeka stavlja u takvu grdoću i sramotu, koju su isti neznabožci poznavali i nje se čuvali; jerbo se po istom naravnom razlogu pozna, da je kradja velik grieh, kao i onaj. koj pravdu uništuje i ljudsko družtvo ruši. Tko je, tko uzdržava ustanovljena družtva i prijateljstva medju ljudmi? Tko drži u miru i pokoju obitelj, kuće, gradove i kraljestva? Ovo sve čini pravda, koja svakoga upravlja, svakomu svoje daje. Ova pravda čini, da bude svaki zadovoljan onim što ima, bilo mnogo ili malo, ni negledeć na tudje ni neotimajuć, već svakomu svoje dajuć. Ukinuv pravdu sve postane nemirno, sve se

muti, sve izvrati. I da se nepravedni nekazne, isti bi se sviet oorušio i prestao bi biti svietom. Grieh ovakav dakle, koj toliko lo počini, ima se najvećim, najgorjim i najopačnijim griehom azvati; te s toga bi i od istih poganah, koji nebijahu tracî jere božje prosvietjeni, za najsramotniji držan.

I doista istinito je, ako se samo jedan za nepravedna matra i da tudje grabi, taj je već svakomu omrzô, svaki se a uklanja kao najnepoštenijega čovjeka. Što više: svaki grieh, im se ogovara, tim je veća njegva sramota; ali se grieh nepravde ničim ogovoriti nemože, ničim se njegova sramota uništiti nemože. Zbog toga se kradljivci svedjer skrivaju i voju nepravdu pokrivaju, da se neizdadu za nepravedne i da e nedobave medju ljudmi vječne sramote. Odkuda sliedi, da e, ako sve ni nebi bila kradja od Boga zabranjena, po svjetosti razuma pozna, da je zla, sramotna, Bogu i ljudem mrzka. Razum nas uči: da drugomu učinimo ono, što bi hotjeli, da se am učini, pa sve, što drugomu učinimo, što nebi nam drago ilo, da se učini, jest zločesto, sramotno, nepošteno, Bogu i judem mrzko.

Dragi, dakle, krstjani: ako vam je stalo do poštenja voga, čuvajte se nepravde. Više, nego što vam je mila sreća aša, morate čuvati pravdu. Ono, što krivo stečete, neće vam iti sretno, nego nesretno, zlo stečeno, zlo će i proći; pa ne amo to, nego s onim, što ste nepravedno stekli, izgubit ćete ono, što ste pravedno dobavili. Doći će suša, doći će zle godine, koje će sve vaše imućtvo potrošiti i vas same u neolju najveću spraviti. Ali ne samo to, nego što više: otvara ni se pred očima propast paklena i razgledav ondje neizbrojne aklene muke, velim vam istinito, da i vas, koji ste tudje rabili, čekaju one muke, ako neodustanete od nepravde, ako se etrsite nepravde popraviti. U prežestokoj paklenoj vatri i u režestokih paklenih mukah za uviek ćete platjati drugim učijene nepravde. Za nepravedne neima raja. *(Neque fures, neque*

rapaces regnum Dei possidebunt). Pak ćete vi, o krstjani dragi! za malo tudje dobro neizmjeran raj izgubiti! Pa ćete vi za malo tudje dobro upasti u neizmjerno zlo pakla i ondje za uvieke se s vragovi mučiti? Ah neka nebude tako!

Nauk XXV.

Pokazuje se, kad se pretvori kradja u grieh smrtni; zatim se zabacuju pustajinski izgovori.

Kakva stvar može biti sramotnija i pogrdnija od kradje, kad ju i isti neznabožci za najsramotniju držahu i strahovitimi kaznami pedepsahu? Pa ipak nalazi se krstjanah, koji, kad kradu, nedrže to za sramotu, niti misle, da će biti zato od Boga oštro pokarani i iz raja iztjerani i za uviek u pakao strmoglavljeni. Nu da odstranimo ovu prevaru, uvidit ćemo danas, kad izlazi kradja na grieh smrtni, t. j. kad se po grabeži tudjega izgubi raj a zadobi pakao, i kako su lažljivi svi ogovori, kojimi se kradje ogovaraju.

Budući kradja od sv. Pavla postavljena medju one griehe, koji iztjeruju iz kraljestva nebeskoga, jest jedan grieh po svojoj naravi smrtni; jer samo smrtni grieh put u nebo zatvara.

Istina je, more se kadkada dogoditi, da nije grieh smrtni poradi malenkosti stvari, koja se ukrade, kao kad se stvar male ciene ukrade; to ipak ništa nesmeta, da se kradja po svojoj naravi neima kao grieh smrtni scieniti. Ova bo priliči otrovu. Otrov po svojoj naravi smrt zadaje; pa ipak se more dogoditi, da, uzev malo otrova, neumre se; ali to neumanjuje zloće otrova, koj po sebi more smrt donieti, pa ako i nije smrt, a to poradi malenkosti otrova. Tako i kradja, ako kad-

kad i nezadade smrt duši, budući malena; to ipak more po mogućnosti svojoj smrt duši zadati.

Vi želite, o braćo i sestre! da vam razjasnim, kad se kradja pretvori u grîeh smrtni, kad li ne. Ovo je, velim vam, odviš mučno razsuditi i odrediti. Svi naučitelji naši slažu se u tome, da kradja more biti i grieh smrtni i grîeh mali; nu kad je smrtni, kad li mali, toga nam upravo nekažu. I sv. August. govori, da je u takovih stvarih vrlo mučno i upravo pogibeljno suditi. *(Difficillimum est invenire, periculosissimum definire).* Htjede Bog, nastavlja isti sv. naučitelj, da nam ovo sakriveno ostane, da se nepustimo na izpraznu slobodu, te da spasenje svoje nestavljamo u pogibelj.

Nu da ipak štogod vrhu ote, toliko potrebite stvari reknem, velim najprije sa svimi učitelji, da je kadkad i malenu stvar ukrasti, grieh smrtni; ili porodi velike štete, ili porodi velike smutnje, koja odavle sliedi; kao n. pr. ukrasti kakovo orudje od koga zanatlije, kojim je radio, pa mar je to orudje kao i igla od malene vriednosti, jerbo se skroz to poradja od dangube velika šteta. Isto tako smrtno se grieši, kad se ukrade stvar male ciene, a vidi se ili se barem more vidjeti, da će se poradi toga velika smutnja i griesi dogoditi. Isto se mora reći, kad se stvar malena ukrade, znajuć, da će gospodara vrlo ožalostiti, budući mu vrlo draga; kao kad se ukrade kakvo liepo cvietje ili voćka iz bašće (vrta). U takovih slučajevih i malu stvar ukrasti, jest smrtni grieh.

Kolikoća pako potrebita, da bude kradja grieh smrtni, mora biti povelika. Isto valja i o šteti ili u sebi ili napram onim, kojim se ukrade. Svi naučitelji slažu se u tom, da stvar malenu ukrasti, osim gori navedenih slučajevah, jest grieh mali, jer prouzrokuje samo malu štetu. Kolikoća pako u sebi jest ona, koja u sebi gospodaru svomu veliku korist donosi, koj ju posjeduje i izgubio ju, nanaša mu se velika šteta i nezgoda. Veličina glede imućtva onih, kojim se ukrade, nije svagda jednaka, već se obzir uzima na imućtvo onih, kojimi

se šteta učini. Sbog toga se more dogoditi, da uzev jednu stvar bogatcu, nije grieh smrtni; a uzev ju siromaku, jest grieh smrtni. Da se dakle upozna veličina grieha, mora se gledati i na imućtvo.

Veličinu prama svim pa i prama najbogatijim drže u obće svi naučitelji za grieh smrtni, ako je u vrednosti jednoga talira. Ukradši do ove ciene, pa bilo komu drago, — jest grieh smrtni. Tako svi učitelji. Pa što je, velite vi, jedan talir ili jedan dukat (cekin, žutak), kralju ili bogatcu, koji su tako imući? Jest, velim stvar povelika. Onim more kralj namiriti za jedan dan njekoliko vojnikah, a bogatac platiti najmenika. Koliku vojsku mora uzdržavati kralj na svojoj platji? koliko slugah i poslenikah mora naplatjivati bogatac? *Gdje je veliko bogatstvo, tu ima*, govori sv. duh *i onih mnogo, koji ga jedu.* Buduć dakle, da, kad se i talir ili cekin ukrade, da veliku štetu donosi, s toga je i ovo smrtni grieh. Onaj pako, koj je srednje bogat, ili koj je trgovac, pa kad mu se ukrade koja povelika stvar, more biti grieh smrtni, kad je vrednost od groša, a uzev siromaku u vrednosti od jednoga mariaša (novčića), jest grieh smrtni, jerbo se on time jedan dan prehraniti može. Odovuda morete upoznati, dragi moji! kako je lako poradi tudjega dušu izgubiti, budući je težko moći razsuditi, što je grieh smrtni, a vrag sve više na kradju potiče, te tako mnoge dovede do grieha smrtnoga; dočim oni nemisle, da su i mali grieh učinili, — i tako za uviek u pakao propadu. Ah! nedajte se prevariti, sjetjajuć se onih božjih riečih: *neukradi tudje;* a tim se zabranjuje i mala i velika kradja; dakle svake se imate čuvati, da svoje duše spasite. Koliko se put čini stvar male ciene i mala kradja, a medjutim griesi su veliki i duša se gubi, kao da je stvar baš najveća.

A nut posluhnite, kad i mali griesi bivaju smrtnimi! Kada tko ukrade stvar malu, imajuć želju i volju, kad bi moguće bilo ukrasti veću, porad ove samo odluke zločeste grieši smrtno, pa ako je baš ona stvar i malena, kao da je uzeo i

najveću. Ter koliko ih imade, koji kradeć male stvari, imadu želju veće ukrasti, te samo zato kradu male, što im nemore za rukom poći, da velike ukradu. Drugo: smrtno grieši svaki onaj, koj krade male stvari odlukom, da će i nadalje krasti; nu ne stvari velike ciene i odlukom nekrasti, bojeć se, da nebi prepoznan bio. Rekoh dakle, tko i malu stvar ukrade odlukom, da će to nastaviti, grieši smrtno i prvi put, kad malo ukrade, a zatim i svaki put onaj isti grieh ponavlja, kadgod ukrade, pa makar ni neodluči na jedan put mnogo ukrasti; jer premda su one kradje malene, to se ipak ima i zla odluka u obzir uzeti; kojom ove stvari na veliko dodju. Odtud sliedi, da svi oni sinovi, trgovci i zanatlije, koji po malo kradu, da se neuhvate, porad ove same zle odluke, koju imaju, sveudilj se u smrtnom griehu nalaze.

Tretje: smrtno grieše oni, koji kradu male stvari, pa ako ni neimaju odluke ovo nastaviti; ako li medjutim ovim malim, čine stvar veliku. Takovi negrieše svaki put smrtno, kada kradu, nego onda samo smrtno sagrieše, kad najposljednjom kradjom podpunjuju stvar veliku. Odkuda sliedi, kako lahko i oni sluge, sinovi obiteljih, trgovci i zanatlije u grieh smrtni upadaju, koji svaki dan po malo kradu, kadgod im se prilika pruži, te tako manjimi kradjami izlaze brzo na stvari velike.

Nu što se mora reći, kad mnogi malimi kradjami učine njekomu veliku štetu? Grieši li svaki od njih smrtno, — pa premda i malo ukrao? Ovo je dogodjaj, koj se vrlo često dogadja u bašćah i na njivah, kada mnogi ulaze pa trgaju voće, kukuruzu ili što drugo, pa premda svakoga je kradja mala: to ipak svih ujedno jest velika šteta gospodaru. Na to odgovaram, ako su ovi tati unišli u bašću ili u njivu jedan za drugim, neosjetiv i neupoznav niti štete, koja se napravi, nego svaki unišav sám, ukrade malo, otrgnuv n. pr. dvie, tri voćke, ili dva tri klipa kukuruze; u takovome slučaju nije nijedan smrtno sagriešio, budući nije velike štete učinio. Ali ako su ovi isti pakostnjaci, kad su unilazili u bašću, u njivu, vidjeli

već druge ulaziti i robiti, pa su na to i oni isto učinili; pa još gorje, ako su po dogovoru ili u družtvu unišli: to, velim da je svaki smrtno sagriešio, buduć je velika šteta. Svaki je smrtno sagriešio, i premda je svaki malo uzeo, to je ipak dužan ne samo svoj dio, nego kad nebi drugi htjeo, povratiti za sve družtvo. Tako sveti učitelji. — Ah! velite ja nisam imao, nego samo malu korist. Nemarniče! šteta bijaše velika, — a ti si s ostalimi bio uzrokom, da se učini, kradja dakle bijaše velika i kaogod što je grieh svih, tako je i svakoga napose. — Oh! koli je dakle pogibeljno, krstjani dragi! tudje krasti! Oh! kako se mnogi izgube, neznajući se čuvati od tudjega. Valja nam dakle, o braćo i sestre svom pomnjom čuvati se vražjih prevarah. Znade vrag, da duša iole bogobojeća neće se lako pustiti na velike kradje; nastoji dakle navesti čovjeka, da ukrade malu stvar, šapčući mu u uho, da su to stvari malene, da u tom grieha nije, ili da je to mali grieh porad koga neće dopasti pakla; i kadno ga ovo navrati (natenta), nezastavlja se odanj, već ga navratja ili na još veće stvari, ili da postoji u onoj kradji, kojom si je ruke okaljao. I tako mnogi i neosjetivši nadju se u paklu.

Mà, otče! — čujem njeke, koji bi si htjeli kradju opravdati; — mi nekrademo od želje šta ukrasti, nego smo prisiljeni, potrebno nam je. Naša kuća propada, u nas obitelji velike, koje cvile i jauču; mi u potrebi živimo, dakle se tudjega prihvatjamo, da se pomognemo. — Oh! kakav zločesti način obratiste, da svoju svrhu postignete! — Kako? Da vi sretnije živite, hoćete druge u nezgodu staviti? A neznate, da vi uzimajući tudje protiva zapoviedi božjoj, ništa nezadobivate, nego si štetu neizmjernu činite? Vi tudjim namjestjate svoju sgodu; nu spomenite se, kakvu nesgodu činite dušam svojim, koje za ono, što ste tudjega ugrabili, vragu prodajete, da nikada slave rajske postići nemogu, nego da se u paklu zavieke muče. Od kradjenih dakle dobitakah neimate koristi, nego neizmjernu štetu. A spomenite se i više, da vam ni tielu

tudje koristiti nemože. Niste li čuli, da dobitak zlo stečen, zlo i prolazi, t. j. nesretan biva: i ne samo ono tudje po nesreći propada, *nego jošte,* govori sv. Grgur papa, *Bog, za pokaranje nepravde, čini, da vam s onim tudjim krivo stečenim po nesreći propane i drugo pravim trudom stečeno.* S toga tražeći s tudjim svoju sreću upadate u nesreću i vremenitu i vjekovitu.

Ali ja čujem još i njekoga drugoga, da se ovako izgovara: nemislim, da ću upasti u ikoje tih zalah, nego jošte mislim, da ću imati zaslugu kod Boga; jer kada ja kradem, nečinim nikomu nesgode; kradem od bogatih, kojim, da im se i više uzme, nebi se poznalo; kradem od onih lakomacah, koji bi pregorili, da gledaju siromaka, gdje umire, a nebi mu podpomogli. Mi dakle izpunjavamo njihova pomaganja, i iz onoga, što od njih ukrademo, podpomažemo uboge, i duše mrtvih. Ovo je ono, u čem su se varali njeki još u vrieme sv. Augustina, koji mišljahu, da ukrasti od bogatih i dati milostinju, ne samo nije grieha, nego jošte kod Boga platje dostojno. *Kakvu platju čekate?* vikaše onda protiva njim isti sveti naučitelji. *Pokaranje čekajte, a ne platje!* — Ah nevoljnici! završuje on, imajte ljubav i brigu za duše svoje, koje vragu prodajete; *i kad biste upravo sve, što ukradete, dali u milostinju, ne samo neuništuje se grieh, nego se još povećaje. (Non etiam, si totum tribuas pauperibus, quod abstuleris, peccata minuat, sed addit).* (L. 50. hom. 7. c. 14.). Ukrasti, — zapovied božju prestupiti — da dieliš milostinju? Gdje je to Bog dopustio? Milostinja se ima činiti od svoga, a ne od tudjega.

Ali, — mi krademo, govore eto tretji, jer drugi naše kradu, naše otimaju, pa zato ćemo se i mi na drugome popraviti, i naplatiti. Bože sveti! Je li budalastijega izgovora igdje na svietu?! Kako? Jedan ti je nanio štetu, ukrao ti je, ili opustošio tvoju božjačiju, dakle se onda ti imaš na drugom osvetiti, — na pravednom si naplatiti? Onoga, koj nije kriv,

da ti kao krivca pedepsaš? Kakva je to pravda! Biste li vi takvu pravdu za se primili, da se vam čini?

Čujem najposlje izgovor, kojim se i drugačije kradja izgovara. Mi krademo, govore njeki, jer nam se čini nepravednost; jedni imadu mnogo, a drugi malo; dà njeki uživaju, a drugi da se u siromaštvu muče: i mi imamo svoje kuće, i svoje obitelji, koje valja da uzdržimo. Te zar da idemo od vratah do vratah prosjačiti, da sebe i svoju obitelj prehranimo?

To se baš nebi pristojalo! Dakle budući da nam trudi naši nisu zadovoljni, i budući da nemožemo drugačije preživjeti, moramo krasti, od drugih odkidati i sebe uzdržati. Oh to je upravo izgovor pošten, koji sám može dopustiti krasti. — — Al poslušajte, dragi moji! što govori Bog po ustih svoga proroka (Abac. c. 2.). *Jao vam, koji izmišljate načine, da tudje uzimate ili potajno krivimi mjerami, krivimi prodajami i kupovanjî, otajnimi kradjami ili očitimi otimanjî, ili kamatami — tudje otimate, i iz tudjega živiti hoćete. (Vae qui multiplicat non sua). Vi kako od mnogih kradete, tako će vas mnogi porobiti. (Spoliasti gentes multas, spoliabunt te omnes).* Mislite tudjim kuće svoje pomoći, ma znajte baš da ćete ih na takvi način prevaliti. *(Cogitatis confusionem domus vestrae).* Ma i to bi manje bilo; ali poslje štete vremenite sliedit će šteta vjekovječna, — duševno izgubljenje. *(Omnis fur, sicut scriptum est, judicabitur); jer će se svaki tat* (kradljivac) *polag pisma odsuditi.* Poslušajte glede ovoga jedan strašni dogodjaj.

Njeki čovjek kradjom, nepravdami i kamatami obogatjen, postadè velikim gospodinom. Nu zahman: kad mišljaše, da će najbolje uživati ono, što je nepravedno steko, sud ga božji snadje na smrtnoj postelji; zovne si pisaoca, da popiše komu ostavlja svoja dobra. Piši, reče mu bolestnik. *(Corpus meum terrae detur, ex qua sumptum est). Tielo moje nek se ukopa u zemlju, iz koje je i postalo.* Do ovdje je dobro. *(Anima daemonibus tradatur, quia ipsorum est). Duša moja*

nek se dade vragovom, jer njihova i jest. Protrnu pisar, sastavi pismo i poče ga pitati: Bog s tobom, što budališ, razaberi se malo, nemoj ludati. Nebudalim, odgovori bolestnik, nego sa svom pametju govorim. *„Duša moja nek se dade vragovom. piši to; jer sam tudje nepravedno uzimao. Duša moje žene nek se dade vragovom, jer me je ona na nepravde nagovarala; duše mojih sinovah nek budu vražje, jer sam, da ih bogatijimi učinim, nepravde činio, više; duša moga izpoviednika ima biti vražja, jer znajući on moje nepravde, davo mi je svetogrdno odrješenje."* (In Lib. de viris illust. ordin. Cisterc.) *Sve to pisaru za uspomenu upiši!* To rekavši, poče drečati, izdahnu i k vragu odè. Je li koj medju vami, koj će ovakvu nesretnu svrhu imatî? — Nemislim, da ste tako pobudalili! Budite dakle zadovoljni s onim, što pravimi trudî morete steći. Tudjega se neprihvatjajte.

Nauk XXVI.

Karaju se kradje siromakah, bogatacah i trgovacah itd., a zatim štete njom iskrnjemu prouzročene.

Promatrajuć dosele. dragi krstjani! kada je kradja grieh smrtni, te vidivši, kako su izprazni izgovori kradljivacah; preostaje nam sada, da vidimo, ima li mnogo takovih kužnih ljudih. Na prvi pogled vidjet će se mnogim, da je izprazno takvo iztraživanje; ali ćete poslje uvidjeti, da je to koristno, i potrebito. Jerbo ću vam očitovati kradje i različite vrsti čeljadi. Danas ću govoriti o kradjah (tatbinah) siromakah, bogatacah, trgovacah itd. i o štetah, koje se čine drugim.

Premda se nevidi, da kradljivacah očitih ima tako mnogo, ništanemanje imade ih potajnih i skrovitih bez broja, koji su

jednako štetni za obćinu ljudsku i još više, nego kradljivci i razbojnici očiti.

Ovi buduć otajni nekazne se niti mukami, niti stidom s nepoštenja svoga. To su kradljivci, koji karaju i viču na kradje drugih, a svojih tatbinah neće da spoznadu, nego ih lažljivimi izgovorî izgovaraju; *i zato su se toliko kradljivci uzmnožali, da su,* veli sv. prorok, *vàs sviet pritisnuli. (Furtum et adulterium inundaverunt).* (Oseae. c. 4.). I kako na drugome mjestu plače Jeremija prorok, *kradljivci su postali i veliki i mali,* veli, *bez razlike: (a minore usque ad majorem omnes avaritiae student).* (Jer. 6.). Vrag je otvorio škulju (dumaču, jamurinu) lakomosti, i svaki u nju leti; svaki se nastoji u ovome zanatu (u kradji) usavršiti; koji su u drugih naucih (zanatih) nesposobni, u ovome se vježba, da drugoga prevari, da nadje način i nepravedno tudje dobro ugrabi; svaki je tomu vješt, i neima, rek bih, čeljadeta, koje bi za tu struku zanata nesposobno bilo.

I da počmem od najnižje čeljadi, od težaka, nadničara, i siromaka, — oh! koliko ih je vještih u ovome zanatu, da ukradu i tudje prisvoje! Grieše dakle griehom kradje težaci, kada nedaju pravih dohodakah gospodarom svojim; kada, kako je pogodjeno, neizplatjuju velikašem (spahijam) ili crkvi; kada po tudjem pašnjaku blago pasu, drugomu štetu i kvar čine. U svih ovih slučajevih grieše i dužni su kvar nadomjestiti. Grieše takodjer, kada zagledavši se u drugoga liepu zemlju, čeznu za njom, podmitjući gospodare, drugoga smutjuju i onu mu zemlju otrći nastoje. Grieše najposlje, kada na koj mu drago način tudje otimlju, ili drugomu štetu uzrokuju, te su dužni sve ono ili što su prihvatili (ukrali), ili što su štete uzrokovali, povratiti i platiti.

Za težacî sliede nadničari. Oni grieše svaki put, kad nerade točno i neumorno za pogodjenu nadnicu. Kada koj sebi radi, vidjet ćete ga, da jedva, kad more pregoriti, da se izpravi i da malo odahne: a kada rade na nadnicu, rade ne-

pomnjom i svom mrzkoćom. Dok ih gospodar gleda, rade hajdede! i Bože pomozi, nu čim se odalji, opočivaju težaci, nakladaju se, nametju se, prevlače se (vuku se) kao polumrtvi; i tako, što bi svojski radeći mogli u dan dogotoviti, ni za tri dana nedogotove, a medjuto platju cielih nadnicah primaju, i ako gospodar prebrojivši se štogodj im više dade, to bez ikakva grizodušja uzdrže, kao da im to pravedno ide: namjesto, što bi morali i druge nadnice povratiti, jer ih nisu zaslužili nesvojski radeć.

Progovorimo li pako što o siromaku, koliko ćemo i kod njih naći kradljivacah. Imade siromakah, koji prem zdravi i kriepki mogli bi od svoga truda življeti, ali jer jim je mrzko raditi, zato idu prositi; imade opet drugih, koji bi mogli življeti onim, što su prije naprosili, pak opet idu prosit. To su kradljivci, jer kradu, što ide pravim siromakom; i ako neprestanu prosjačiti, nisu dostojni izpoviedi, kao i oni, koji neće da prestanu krasti. Takodjer kradu oni siromasi, koji se lažljivo izkazuju, da su sliepi, kljasti, ranjavi, a takvi nisu, da laglje druge prignu, da jim veću milostinju dadu. Još gorje kradu siromasi kad i nepitajuć tudje potajno uzimaju, pa tako ih vrag zasliepljuje, da takve kradje ni za grieh nedrže; pa što su oni siromašni, misle, da im je zato slobodno krasti. O vrlo mnogi kradu, koji će danas sutra oštar račun Bogu davati.

Ali ako siromasi na toliko načinah kradu, promislite vi, na koliko načinah kradu zanatlije (majstori). Zanatlije kradu svakiput, kada stvari hrdjavo prave, da im brže za rukom ide; kada stvari loše pod dobre prodaju, ili kada ih skuplje prodaju, nego što su vriedne, ili jeftinije kupuju, ili kada što preko pogodbe uzimaju, ili ostanke ustavljaju; kad im koj zlikovac neplati, pa se onda na drugom naplatjuju; kada druge odvraćaju, da neidu k drugim zanatlijam, te tako im trgovinu umanjuju; kad tudjoj dobroj robi svoju gorju podmitju. Ovako i na mnoge druge načine zanatlije kradu, te su dužni kvar nadoknaditi.

Druga vrst kradljivacah, koji se nipošto neće da za takove drže i spoznaju, jesu sinovi i kćeri i mnogi kućani, koji kradu od roditeljah i starešinah. Ima sinovah i kćerih, koji kradu od otacah i materah što god mogu ugrabiti, pa to ni za grieh nedrže, jer, vele, mi nekrademo tudje, jer je ovo naše. Mi smo otacah i materah baštinici, nam će sve pripasti, dakle moremo uzeti i služiti se kao našim. Ali nevarajte se o sinovi i kćeri! te stvari, koje od roditeljah uzimate, nisu vaše; niste vi njihovi gospodari. Premda ste vi baštinici dobarah vaših roditeljah, ništanemanje još vam nije predano gospodarstvo tih dobarah, niti su u vašoj vlasti. Zato kada ono, što na jedanput, ili malo po malo uzimljete, na veliko naraste, smrtno griešite. Pa tko bi rekó, da takve vaše kradje, nisu griešne, postaje dionikom ubojstva, govori duh sv. *Qui subtrahit aliquid a patre suo et matre, et dicit, hoc non esse peccatum, particeps homicidae est* (Prov, 28). Jer kad se sinovi za života svojih roditeljah hoće da učine gospodari njihovih dobarah, pomanjkaju u ljubavi i podložnosti svojim roditeljem, i na njeki način im smrt žele, budué da žele oni prije vremena gospodovati, što im nepripada, nego istom poslje smrti njihove. Kradu dakle sinovi, koji potajno roditeljem svojim njihova dobra i druge stvari uzimlju i uzalud troše. A što bi rekli onih sinovi, koji ono, što im roditelji daju za njihove prave potrebe razsiplju u pijanstvu, igrah i drugih ludorijah? Oni su pravi tati (kradljivci), jer neulažu onoga, što su dobili, po želji svojih roditeljah u prave potrebe. I takvi sinovi dužni su sve što su ukrali, povratiti, ako imaju odkle: ako li neimaju, dužni su od diela svoga odpustiti drugoj bratji, koji nisu bili razsipnici, makar su oni svoje razsuli. To se isto razumije i o drugih kućanih, kada nerazložito uzimlju potajno stvari i uludo troše.

A što ćemo reći o ženah? smiju li one krasti od svojih muževah i raditi što im drago? A mogu li muževi, kako je njim volja, krasti od dobrih ženah svojih? Ja vam odgovaram. Ženah su dobra ona, koja one donesu sa sobom od kakva

miraza, ili koja joj muž daruje; ovih je ona gospodarica i može njimi učiniti pošteno, što joj volja. Ona se mora takodjer u odjeći i jelu pošteno po stanju svome uzdržavati od dobarah kuće i muža svoga. Ali nemože dobra muža svoga drugomu dati, uludo tlačiti, i što je još gorje u suviše nakite i izprazne maljine trošiti. Što ćemo reći o muževih? Oni nemogu ona dobra, koja su vlastita ženah njihovih sebi osvojiti, ona razsipati u pijančovanjih, igrah i ludorijah. Oni tako kradu, pa su dužni povratiti, što su razsuli, ženam svojim, ili svojim baštinikom; kao i žene, koje razsiplju dobra svojih mužah! Zato o koliko tatah ima na svietu, koji se za takve nisu držali!

I ništanemanje krstjani! većega množtva pustahijah (kradjivacah) jošte nisam dotakó. U bogatacah i trgovacah veći je broj kradljivacah. Tko bi hotio govoriti po obćih ljudskih mislih, reći bi morao, da siromasi više kradu bogatim: ali ako ćemo vjerovati sv. pismu, koje pogriešiti nemore, mora se protivno reći: da bogati više kradu siromašnim, i zato se više njihove kradje u sv. pismu karaju, nego drugih; i svi se opominju, da se s bogatimi nezdružuju, jerbo će jih njihove prevare, nepravde i sile prevaliti. Poslušajte je li tako. U potrebi se najde koji siromak; uteče se gospodaru ili drugomu komu bogatcu, ištje žita; dade mu, ali u dvostruku cienu; ištje li novacah, dade mu, ali na kamatu, ili hoće da dobije više, nego je izdao, ili kani što drugo za one novce kupiti; ili, jer mu je novce uzajmio, hoće da ga siromaka osužnji, hoće da mu jednak služi i radi bezplatno. Povratja se potreba u siromaka, utiče se opet bogatim, a oni još gore ucjenjuju i gule; i neprodju ih se, dokle god im i krv iz žilah nepopiju. Globe, otimaju,. platju uztežu i nepravde mu sužnju svakojake čine.

Tko će pako prebrojiti sve nepravde trgovacah, kojimi budje kradu. Nikada nebi svršio, kad bi sve vrste njihovih nepravdah hotio nabrajati; da odviše dakle neproduljim govora svoga, samo ću poglavitije njihove kradnje spomenuti. Kradu dakle najprije svi, koji se, prodavajuć i kupujuć služe krivimi

mjerami, na što Bog najviše mrzi, kao na najgorju nepravdu: i takvi su dužni povratiti.

Drugo, kradu trgovci i drugi, koji kupuju, nepravednu cienu povise, ili kada kupuju, kupuju za laglje, nego stvar vredi u sebi. I to se dogadja, kada prevarami, lažmi i zakletvami navratjaju druge, da od njih kupe stvari za više (skuplje), nego ih ciena obćinska ide, ili da od njih kupe za laglje, nego se prodati more. Grieše takodjer, kada prodajući na veresiju, skuplje daju, izgovarajući se, da to mogu učiniti, jer za novce moraju čekati, kad im takvo čekanje nikakve štete nečini.

Po isti način grieše kradjom trgovci, kad ih njekoliko zakupi svu trgovinu, pak ju drugi nemogući kupiti, oni po što je njim drago prodaju. Ili kad se dogovore medju se, da neće za više kupiti koje trgovine, napose kad ih po takvom dogovoru za manje more zapasti; ili da neće za niže prodati, da po takvom dogovoru drugomu mogu više odkinuti; ili kad sakrivaju koju trgovinu, da ju kašnje poskupe. Oh Bože! kakvi su ovo griesi preopake lakomosti, da se preko svake pravde drugi natjeruje, da za više kupuje, nego bi mogo kupiti, ili da za niže prodaje, nego bi mogo prodati! To znači silom (na njeki način) tudju muku grabiti, i *zato takvi*, govori sv. Pavao *nemogu Boga viditi, jerbo su po takvih dogovorih tati (kradljivci) i još gorji od pustahijah. (Rapaces regnum Dei non possidebnnt.)*

Pregledavši kolikoću kradljivacah, t. j. onih, koji sedmu zapovied božju prestupljuju i tudje nepravedno otimlju, vrieme je, da štogod rečemo i o onih, koji bivaju dionici i pomagači tudje štete. Ali prije nego započmemo ovaj razgovor, potrebito nam je riešiti dva pitanja, koje će razriešenje mnoge iz prevare izvesti. Prvo jest: Mogu li se uzdržati stvari po sreći našaste? Drugo: Mogu li se kupiti stvari ukradjene ili otete? Na prvo pitanje odgovara sv. Jerolim: *mnogi misle, veli on, da bez grieha mogu zadržati stvari našaste, te govore: Bog je*

dao, da ja nadjem; dakle mogu i zadržati. Ali neka znadu takvi, nastavlja sv. naučitelj, da to znači stvar ugrabiti, kad našavši ju nepovratite svomu gospodaru. (In Lib. Levit.). Isto govori i sv. Augustin: *Ako si našô kakvu stvar i nisi je povratio gospodaru, ti si ju ukrò i krivac si kradje.* Šta se ima dakle činiti, kada se kakva stvar najde? Ima se svom pomnjom tražiti, tko ju je izgubio; i, našavši ga, dati mu ju odmah. Ili, ako se nenajde gospodar, ima se dati ubogim.

Na drugo pitanje, t. j. mogu li se stvari kradjene kupiti, odgovaram: onaj, koji kupuje stvar ukradjenu, znajući ili sumnjajući, da je ukradjena; onaj, velim, čini grieh kradje, i dužan ju je pravomu gospodaru povratiti; jer čini nepravdu kupujući stvari tudje protiva volji gospodarovoj. I, još više, nemore izkati od gospodara, čija je stvar, da mu plati, koliko je on platio za istu stvar, nego ima, ako ju nemože hajduk (tat) naplatiti, on štetu trpiti; krivac je, jer ju je kradjenu kupio. Nu ako ju je kupio neznajući, niti nesumnjajući o kradji, a iznašla se, ima ju gospodaru povratiti, pak ni onda nemora ju naplatiti, jerbo vazda ima gospodar oblast svoje uzeti, i niti je dužan svoje platjati, kakono niti hajduk nije mu bio dužan tudje prodati; dakle kupivši nije mogó gospodar one stvari postati, koja jur gospodara ima; zato nemore za nju poslje niti platje iskati: nego valja, da šteta bude njegova. (Ovdi se more nadostaviti, da je griehota i kriti stvari od daćah (od kojih se daća platja).

Ovo unapred spomenuvši, govorit ćemo sada o štetah, koje se uzrokuju iskrnjemu, ili se čine po sebi, ili pomoćju drugih.

Iskrnjemu se šteta može učiniti na nebrojene načine. Prvo sjekući i trgujući stabla i voće; gazeći, trieći, pasući žito, livade; provaljajući plotove, ubijajući marvu, živine itd., ili na koj mu drago drugi način drugomu štetu čineći. Tko tako čini, grieši protiva sedmoj zapoviedi, i dužan je svu štetu platiti, pa makar od onud upravo nikakve koristi nije imao.

Drugo, uzrokuje se šteta iskrnjemu zapoviedju i nagovorom; i tko bi zapovjedio drugomu, ili ga nagovorio, da učini komu štetu, ili da ukrade što od koga, isti je tat (kradljivac), i štetioc, ko i onaj, koj je ukro, te zato dužan sve povratiti, pa ma od onud baš nikakve koristi primio nije; jer je uzrok one štete i kradje bio. Isto se ima reći i o onih, koji svjetuju i kažu način, kako će se šteta učiniti ili ukrasti; ili koji privoljuju, da se šteta koja učini ili što ukrade, te se tako njihovim privolenjem učini: oni su tati i dužni su sve povratiti.

Četvrto, pomažu u kradji, koji tate u svoje kuće primaju, kriju, ili na koj mu drago način pomoć im daju; ili koji primaju, sakrivaju ili uputjuju njihove kradje. Peto, oni, koji dionici bivaju kradje, ili koji, buduć dužni i mogli su, nisu htjeli vikati, karati, štetu zabraniti, kradju uzkratiti, ili čuvati, da se šteta i kradja nedogodi. Ovi su svi tati, za njih neima raja, ako štete neplate i kradje nepovrate; nje za stalno muke paklene čekaju. O koliko dakle tatah ima na svietu! Ne, nisam se prevario, krstjani, kad sam s početka reko, da je vàs sviet tatî napunjen.

Krstjani dragi! očitovao sam vam veliki broj tatah, koji su na svietu; kazó sam vam po svjedočanstvu sv. Pavla apoštola, da njekoji od njih, ako se nepoprave, neće unići u raj. *(Neque fures, neque rapaces regnum Dei possidebunt).* Jer: *niti kradljivci, niti otimači neće posjesti kraljestva nebeskoga.* Zato, ako se koj nalazi tako tvrda srca, da nemareći za svoje spasenje, neće prestati od kradje, ah! neznam drugo, nego plakati njegovo izgubljenje. Ako se pako bojite strašnoga suda božjega, ako se strašite pakla, ako vam je drago spasenje dušah vaših, mrzite dakle svaku prevaru, kradju i nepravdu, ako ste po nesreći dosad u nju upadali. Odredite, da nećete drugo imati, nego ono, što vam je dao Bog i što svojimi pravednimi trudî stečete. I kad biste bili upravo siromašni u imućtvu bolje vam je biti siromašnimi na imućtvu tjelesnom, a bogati na duši, milosti božjom, pak se sahraniti (spasiti) i zauviek u kraljestvu božjem dobarah

neizrečenih uživati, nego kad bi nepravedno vȁs sviet ovi dobili, pa poslje malo vremena propali u muke paklene i na ognju se prežestokom uviek vjekoma pržili.

Nauk XXVII.

O kamatah.

Još gorji pustahije (tati) od onih, o kojih do sada govorasmo, i štetniji družtvu ljudskomu jesu kamatari, t. j. koji kamatami tudje grabe i nastoje se takvim nepravednim načinom obogatiti. Takve su naravi i zloće kamatari, da neimaju nikakva sažalenja, nikakva milosrdja. Drugi su tati kadkada milosrdni, i kad bi mogli negrabe svega, ali kamatar gdje može tu grabi i ždere bez ikakva milosrdja. Pa ništanemanje grieh takav najgorji, postadè evo sada obćim, koj počiniti svieta niti strah niti stȋd neuzteže, kao da u tome nikakva zla nije. O bezobraznosti! O neznanstva bezdušna! Da dakle takvo neznanstvo odkrijem i popunim tumačenje sedme zapoviedi, pokazat ću vam danas: što je *kamata, i kako je kao kradja najgorja zabranjena.* Zatim ću vam pokazati, *kako lažljivi su svi izgovori, kojimi se kamata brani.*

Kamata, kako ju tumače naučitelji, jest *dobitak, koj se prima od stvari uzajmljene. (Est lucrum perceptum ex mutus vi mutui).* Kamata dakle jest grieh, koj svoje mjesto ima u zajmu, budi očitomu, budi otajnomu i bez zajma biti nemože. Ali da se može dobro poznati, gdje je kamata, valja prije da znademo, što je zajam. *Zajam dakle jest, kad moje tvojim biva, jer ja dajem tebi, da se ti onim za njeko opredieljeno vrieme služiš, i onim činiš, što ti drago, pak do stanovita vremena da mi u istoj vrsti, mjeri i cieni moje povratiš.*

Odakle sliedi, da stvari, koje se posudjuju, imaju biti takve, koje se potrošiti mogu, kao žito, pitje, hrana i novci, koji se troše i mienjaju u prodavanju i kupovanju. Druga vlastitost zajma jest, da onih stvarih, koje se posudjuju, nije više gospodarom onaj, koj ih daje već onaj, koj ih prima. Koj je dakle posudbom primio stvar koju, on je njezin pravi gospodar tako, da, ako ona stvar pogine, on štetuje, ako li bude plodna i napredna, on vàs plod i napredak prima, a nikomu drugomu nije više dužan davati, nego samo do svoga vremena zajmitelju vratiti onoliko, koliko je od njega posudio.

Razmotriv to, lako je uvidjeti i znati, da je svaki put onda kamata, kad se više uzima, nego se je u zajam dalo. I ovo Bog u sv. pismu sasvim zabranjuje. *Ako je tvoj brat.* ovako govori u knjigah levitičkih (c. 25.), *osiromašio i oslabio. neuzimaj od njega dobitka ni kamate, niti šta više, nego si mu uzajmio. (Non recipies usuram ab ipso, nec amplius, quam dedisti).* I malo niže govori: *Nedaj novce na kamate, i ako si žita ili šta drugoga uzajmio, neuzimaj više, nego si dao. (Pecuniam tuam non dabis ad usuram, et frugum superabundantiam non exiges).* Pa po Ezekielu proroku (p. 18.) naredjuje, *da se oni, koji osim zajma što više primaju, imaju kao proklektnici ubiti. (Cum haec detestanda fecerit, morte moriatur, sanguis ejus in ipso erit).* I najposlje naš spasitelj Isus nam govori, da od zajma ne samo dobitka nikakva netražimo, nego još da se i neufamo primiti. *(Mutuum date nihil inde sperantes).* (Lucca 6.). *Uzajmite neufajući se šta višjega odonuda.*

To isto uče po nauku sv. pisma i sv. otci. Sve ono, što se više prima, nego je dano, jest kamata, govori sv. Ambrozio. *Zvali ga dobitkom, ili koristi ili napredkom, sve je kamata, sve je kradja. (Quodcumque lucri accedit, usura est: quod velis nomen ei imponas, usura est). Kamata je,* veli sv. Jerolim, *sve, što se više preko zajma uzima.* (Usura est, si ab eo, quod dederit, plus acceperit) (In. c. 18. Ezech.). I tako su pune knjige svih svetih otacah i naučiteljah svjedočanstvi,

la svaki dobitak, koj se preko zajma uzima, jest kamata i ıepravda.

Nekoristi dakle izmišljati izgovore, da se opravdaju lobitci, koji se preko zajma uzimlju. Uzimljete li što više, ıego ste uzajmili, osudjeni ste kao kamatnici i od sv. pisma i)d svih svetih otacah, i od svete crkve; i onda ste samo prosti ›d toga i takvimi nećete biti, kad onoliko samo uzimljete, ko- iko date i ništa više; jer zajam ima biti iz ljubavi, a ne :a platju.

Da razumijete, krstjani, što je kamata, razlučiti imadete :ajam, kojim se nikakva šteta neprima, i kojim se nikakav lobitak negubi, od zajma, kojim pozajmitelj ili štetuje, ili do-)itak gubi; jer ovim drugim može se koj dobitak primiti, kao 1. pr. stigne koga potreba i traži od drugoga novacah; ovaj h mu nemože dati, jer on sám onimi novcî dobiva, onda može štogod više primiti napram onomu dobitku, što ga gubi. Ili ‹ada, posudjujuć drugomu, kvaruješ; i tada možeš više primiti pram onoj šteti, koju primaš.

Ali da ovo bez grieha bude, ima se zapamtiti, da možeš pravedno uzeti, što poradi štete, koja proiztiče od zajma; treba ıajprije, da ona šteta bude istinita, i da se upravo dogodi, jer u slučaju, da se nedogodi, neima se ništa uzeti. Drugo, treba, da je ona šteta u istinu poradi zajma proiztekla, a ne zaradi česa drugoga; jer kad bi onaj, koj uzajmljuje, imao drugih novacah, kojimi bi mogao onu štetu nadoknaditi, tada nebi mogao uzeti. Tretje, treba, da se ona šteta istinito kaže onomu, koj traži zajam i da on uz to privoli. Četvrto, ova se šteta neima izplatjivati prije, nego se dogodi. Ali se ovo nikada ne- obdržaje, — niti se posudjuje na kvar; niti ih imade, koji bi na takvu štetu pristali, posudjujuć od drugoga; već se samo izmišljaju načini, kako će se kamata pokriti moći.

Pod gubljenjem pako dobitka ima se razumjeti, kad si ti n. pr. one novce, što imaš, odredio uložiti u trgovinu, u koju imaš veliko ufanje, da ćeš dobiti: medjuto dodje ti drugi,

i traži te novce, da mu ih uzajmiš: ti mu kažeš, da nemožeš, jer gubiš dobitak, koj se nadaš istimi novci dobiti: on opet traži i obvezuje se, da će taj dobitak platiti vrh zajma; u takvome slučaju, velim, kad bi uzajmili, ganuti ne pohlepom za onim dobitkom vrh zajma, već da njemu u većoj potrebi pomognete, možete slobodno uzeti što više vrh zajma, da si nadomjestite onaj dobitak, koj ste izgubili poradi takvoga zajma. Isto tako, kad ste uzajmili komu kakvu stvar do opredieljena vremena, pak onda u ono vrieme tražite natrag svoje novce, ili druge stvari uzajmljene, veleći, da možete na njih dobiti; a on, prem je mogao, nevrati vam ih u ono vrieme, i vi tako izgubite dobitak, koji ste mogli dobiti, kažem, da i u ovom slučaju možete pravedno tražiti od njega, da vam naplati onaj dobitak.

Nu da se ovaj dobitak izgubljeni pravedno izplatiti može, i ovdje se mnogi ugovori obdržavati imadu: prvo, da onaj dobitak, koj se gubi, nebude lažljiv, nego upravo istinit, t. j. da se je mogao velikim razlogom nadati; drugo, treba da ovaj dobitak bude izgubljen upravo poradi zajma; jer oni isti novci bili su odredjeni za trgovinu, niti je drugih bilo, koji bi se bili mogli mjesto njih uložiti; tretje, da je onaj, koj zajam daje, volio po sebi onimi novci dobiti, nego posudjivanjem naplatjenje izgubljenoga dobitka primati; četvrto, treba, da kaže uzajmitelju gubitak dobitka, što ga on gubi, i da on privoli takav gubitak naplatiti; peto, da neuzima više, nego se je ufao dobiti, i da neuzimlje prije, nego je dobitak izgubljen bio. Ali gdje je taj, pitam ja, koj današnji dan sve ove pogodbe obdržaje. Doista malo se tko može naći: jer kad bi se ove pogodbe držale, riedko bi se dogodilo, da bi se poradi gubljenja dobitka od zajma moglo naplatjenje uzeti. Ali lakomost sve može i sve si za prosto drži.

Da bolje poznate kamatu, imate zajam od ortaluka (drugarenja) razlikovati. Zajam je predanje stvari svoje drugomu, da se njome za odredjeno vrieme služi i bude njenim gospo-

larom čineći što hoće; zato ako bi i poginula takva stvar, on u je sasvim tim dužan u istoj vrsti povratiti na odredjeno rrieme. Ortakluk pako jest, kada tko daje svoje novce, ili što lrugo, a drugi ulaže svoj trud i pomnju, da što dobije, te doitak na pol ili drugčije kako prama veličini glavnice razdieli, od tim uvjetom, da, ako pogine glavnica, pogine onomu, čija est, a drugomu samo trud gine. Nepravda se dakle onda čini, ad se glavnica zastavlja; jer zastavivši glavnicu bude odmah e ortakluk, nego pravi zajam; pa s toga kakav se god doitak steče, sve je kamata. Zašto bo su novci po sebi mrtvi ez ikakva ploda; pak ako kakav plod donesu, donesu ga po rudu onoga, koj njimi premetje; dakle budući on u to vrieme gospodar novacah, gospodar je i svega dobitka, što se s njeovom pomnjom, onimi novci dobije itd.

Nauk XXVIII.

Pokazuje se dužnost platiti dugove.

Preduzimam si danas govoriti, krstjani, o stvari, što akodjer spada na sedmu zapovied božju, koja zabranjuje *radju.* Ovo će vam se možebiti govorenje više, nego koje lrugo, činiti čudnovato; mà mislim, da će vam toliko koristnije zaći, koliko se jako malo o toj stvari, o kojoj ću vam go-oriti danas, govoriti čuje. Očitovati ću vam njeke istine jako otrebne za vječno spasenje, o čem nisu mnogi nikad upravno nislili, niti su ikakvo grizodušje ćutili, što su protivno radili. ovorit ću vam dakle danas o velikoj dužnosti na rok dugove latjati, te ću vam pokazati prvo, da, koji na vrieme dugove eplatja, čini veliki grieh nepravde; drugo ću vam kazati, na oj se način imadu dugovi platjati.

*

Nije od potrebe mnogo se truditi, da se dokaže, da se u sadašnje vrieme nalaze premnogi, koji i novce i druge stvari uzajmljuju, a na tisućkratno zahtievanje jedva povratjaju, koji su hitri iskati s hiljadu obećanjah i zakletvah, a prekasni su izpuniti; koji svakom sgodom u obiteljskom životu bez ikakva grizodušja trpaju dugove na dugove, a ostavljaju ih neplatjene. Od potrebe je dakle, da se dobro ta istina spozna, da je prevelika dužnost izplatiti dugove, te tko u toj dužnosti pomanjkuje, veliki grieh čini.

Doisto, krstjani, imate na rok dugove platjati, jer težko griešite drugčije čineći. Znam, da je ta istina mnogim neugodna čuti; ali mogu li ja biti izdajica dušah vaših, krijuć vam toli potrebitu istinu?! Negovorim ovdje o onih, što su se po kakvom nesrećnom slučaju bez ikakve svoje krivnje učinili nemogućimi, da izplate dugove, te koji imadu veliku želju platit ih, da bi mogli, i koji se jako žaloste, što ih nemogu izplatiti: već ja govorim o onih zlih dužnicih, koji imajuć novacah ili drugih stvarih, kojimi bi imajuć kakvu nesgodu, mogli izplatiti dugove, ili sve, ili barem koj dio, pak neće; nego odbijaju na sve načine, da sami u kakvu nesgodu nepadnu. Govorim o onih, što su mogli prije poznati, da neće moći izplatiti, pak su se ipak zaduživali. Govorim o onih, što razsipavaju svoje imućtvo; pa premda im leže dugovi na vratu, i opet se neće da uztegnu od svoga grla, od svoje nošnje, neće da ozbiljno gospodare i nastoje, da što prije dugove izplate.

Nu nikada nebi svršio govorenja, kad bi sve zle dužnike izbrojiti hotio. Sada se dakle mora reći o tih zlih dužnicih, da se sveudilj nalaze u smrtnome griehu, da su im sva dobra djela bezkoristna, da su mrtva, što im ništa neslože za život vječni, te da se s toga nemogu spasiti, već im je u pakao poći. Tko na se tudje dugove uzimlje, a na vrieme ih neplatja, krivac se čini mnogih griehah; t. j. nemarnosti, nevjerstva, nepravde i kradje. Grieši s neharnosti najprije onaj

najmljenik, onaj težak, onaj zanatlija, koj se je za te znojio, za te trudio; grieši onaj trgovac, koj ti je svoju robu predao; onaj dobri čovjek ti je iz svoje kese badava novce uzajmio, ti si se po njih pomogao, te ti je po njih dobro učinjeno: kolika je dakle neharnost, došav vrieme odredjeno, a ti im duga neplatiš? držao se ti čovječnim i poštenim, koliko ti drago, znaj, da te Bog, zakon i sviet drži za nepoštena, za najgorju pogrdu.

Duh sveti (Crkov. 29.) takve pogrdnike dobro opisuje. Kad su u potrebi, veli, izkazuju se poniznimi, ljudskimi, na tisuće obećaju, obećaju svaku zahvalnost i priznanje, dok izmame što hoće: *(Donec accipiant, osculantur manus dantis, et in promissionibus humiliant vocem suam)*, t. j. *sve ruke ljube udjelitelju, dok nedobe* (što prose), te mnogo *obećaju poniznom rieči.* Nu, kada dobe, što im se htjelo, kad vjerenici svoje traže, oh! onda su oni drugčiji: *(In tempore redditionis, postulabit tempus, et loquetur verba taedii, et murmurationum, et tempus causabitur).* Doista ti ljudi, prije toli ponizni i poznati, kad dodje vrieme platje, opet ištju, da ih čekaju; mrmljaju i proti robi i proti milosrdnom uzajmitelju, da je nemilostiv, nečovječan, progonitelj; te oni, koji su prije toli ponizno molili, da im se dade, izkretju se oholo poslje kad je vratiti, psuju, i ruže svakako. Tko dakle neuvidja, da je to najpogrdnija neharnost, a griehota velika.

Još više grieše takvi s nevjerstva. Koliko oni lažih, koliko prevarah neučine, da se izmaknu. Znadu jur, da neće moći povratiti, što ištju, imaju druge dugove, što ih takodjer izplatiti nemogu; pak ipak da mogu nositi kitjene haljine, hraniti se dobro i piti, da uzimadu, što im se prohtije, obećaju, zaklinju se, utanačuju rok, izmišljaju tisuću prevarah, trpaju dugove na dugove, griehe na griehe.

Niti negrieše samo s nevjernosti, već takodjer s nepravde i kradje. Pravda uči i iziskuje, da se svakomu svoje daje; nehtjeti dakle platiti dugove, jest činiti nepravdu. Zadr-

žavati tudje, znači sveudilj krasti: oni dakle, što tudju platju uzajme i dugove preko volje gospodara vuku, jesu tati i grabljivci. I toliko putah se taj grieh nepravde i tatbine ponavlja. koliko se putah more i prigoda je povratiti tudje, pa se ipak nepovrati ni neplati. Što je do toga, uzeo ti otajno ili očito tudje zadržao, sve je to nepravda i od Boga jednom istom zapoviedî zabranjeno; neukradi tudjega. Grieši se dakle, kadagod tudje uzimaš lažljivimi obećanjî, ili pako kad uzimaš predvidjajuć, da nećeš moći vratiti, ili kad se god preko vremena uztežeš tudje povratiti. U svih tih slučajevih krades, mnoge griehe na dušu tovariš, te si vječno izgubljenje pripravljaš. Dà, takvim si izgubljenjem uzrokuješ nesreću i gubitak u imućtvu i dobru vremenitom. Bog nemože podnieti nepravdu; tko grabi i vuzi (krade) tudje, Bog dopusti, da i njegvo propane. I tako se po svakdanjem izkustvu vidi, da, tko tudje zajme i dugove zadržuje, svedjer tužniji i nevoljniji postaje; sve mu stvari i dobitci sa zla na gorje idu; a medju ljudmi gubi takav poštenje, gubi prijateljstvo, te postaje najveće pogrde vredan ko i onaj, nad kojim se već na ovome svietu očituje prokletstvo božje.

Krstjani dakle dragi! ako vam je draga vjekovječna i vremenita sreća, budite pravedni u platjah, u zajmovih, u povratjanju dugovah.

Dvie su stvari od potrebe, vele sv. bogoslovci, da se uzdrži pravda u zajmih i dugovih. Prvo ima biti platjanje i povratjanje hitro bez ikakva odmicanja; drugo, ima biti platjanje i povratjanje cjelovito, a ne manjkavo. Platja hitra i na rok, da nebudete neharni. Imade krstjanah, što su hitri i brzi dati milostinju, ali nemogu se sklonuti, da hitro plate dugove i zajme vrate, već svedjer dalje i dalje odmiču. Lažljiva je njihova nabožnost. Hoće Bog, da činimo i izpunjavamo najprije ono, na što smo više obvezani, pak onda na što smo manje. Dobro je podieliti milostinju, mà bolje je ipak odmah platiti dugove i nezatezati vjerenika, pa na takav način nekrasti

:udjega. Što hasni, izpoviedati se: nisam milostinje dielio, ili
ıisam ovo ili ono dobro djelo činio; a neizpovjedati nepravdah,
što si ih počinio, zadržavajuć tudje; zatezati s vjerenikom i
zaslužnikom. Eh izpoviedajte se, da ste nepravde činili, da ste
zatezajuć s dugovi uzrokom bili tolikih griehah u srdjbah i
ružbah; da ste druge silili, da dangube, hodajuć za svojim.
Griesi su to, što ih Bog trpiti nemore, već strašno prieti:
(*Vae, qui multiplicat non sua, usque quo et aggravat lutum
densum contra)* (Abac. 2.). *Jao,* hoće reći, *onomu, što tudjega
šta kod sebe imade, takav se liepi čvrstim blatom, od koga se
nikad oprati neće moći;* to znači biti tužnijim i nevoljnijim, te
se neće nikada tudjega otresti, već će, kad se naprti dugovah,
u pakao propasti, te će ih uviek u mukah platjati.

Da se tako vam nedogodi, krstjani moji! platjajte du-
gove na rok; tudje odmah od sebe odstranjujte. *(Non mora-
bitur, veli Bog, opus mercenarii tui usque mane)* (Levit. 19.).
Ako ti je tko radio, plati mu onaj isti dan, tudje se do dru-
goga dana kod tebe neka nezadržaje, a mnogo manje dugovi
preko odredjenoga roka.

Druga stvar potrebita, da se pravda uzdrži, jest zajme
i dugove platjati, cjelovito, pravo i podpuno; a ne kako je to
dan danas obično kod mnogih dužnikah, koji žalibože nikada
cjelovito svega neće da izplate; već ako budu silom natjerani,
platjaju polovicu, a drugo se na dalje odtegne; pak ako poslje
dugoga vremena budu opet prisiljeni platiti, opet prepolavljaju
dotle, da već dodija istim vjerovnikom svoje iskati, pa radje
im dug pustjaju. Ah nevoljnici! nevidite li, da na takav način
gorju nepravdu činite, nego da biste ukrali potajno iliti očito
kako čemere s novci oteli; laglje bi se to podnieti moglo, jer
nebi barem čovjek žalio na neharnost vašu.

Nu velite, ako mi tudje dugove sve na jedan put pla-
timo, nećemo se moći uzdržavati; skapati ćemo s nevolje, —
a ja odgovaram, vi dakle, da se uzdržite, hoćete drugomu ne-
pravdu da činite? Dakle da vi nepadnete u nesgodu, hoćete,

da ju drugi trpi? kakva je to pravda? vi hoćete, da se naužívate dobra s tudjega, a drugi valja da kuka u svem zlu, nemoguć doći do svoga. Mà, da drugi i nezna za kakvu nevolju, a ono opet valja, da se tudje vratja na vrieme, pa je od potrebe, da vi povratjajuć kakvu nesgodu podnesete, da se u trošku stisnete, a u vas se tudje neka nezaustavlja, drugčije će, zadržavajuć vi i zastavljajuć tudje dugove, zadržati se i zastaviti duša vaša u pretežkih paklenih mukah.

Nauk XXIX.

Kako se ima tudje povratjati.

Do sada smo govorili o prestupku sedme zapoviedi božje, te su se prestupitelji (prekršitelji) njezini barem u većem dielu očitovali; sada pako dužnost iziskuje, da kažemo liek, kojim se takvo prestupljenje liečiti more. Svakomu griehu, bio on kako mu drago velik, jest Bog zabilježio liek, da se izlieči i uništi. Tko obdržaje podpuno zapoviedi božje, on je izpunio dužnost krstjansku; nu tko je prestupio, ima opet činiti dužnost krstjansku, tražeć liek svomu griehu, da se opet pravednosti dokopa. Liek ostalih griehah, što se čine u prestupku zapoviedih božjih jest pravo pokajanje, dobra izpovied i obratjenje; ali liek proti sedmoj zapoviedi božjoj nije samo pokajanje i obratjenje, nego se hoće i tudjega povratjenje, buduć se grieh nepravde neoprastja, dok se tudje nepovrati. Pa ipak, čim je od veće potrebe taj povratak, tim se manje izpunjuje. Vidjet ćemo dakle danas najprije, koli mučno je tudje povratiti, da se po tom svaki od kradje i nepravde uztegne; vidjet ćemo drugo, koli potrebno je tudje povratiti, da po tom svaki, koj si je tudje prisvajao i nepravdu činio, spozna, da, ako mogući nepovrati, nemože se spasiti.

Tko je dakle, rekoh, ukro i prisvojio si što tudjega, epreostaje mu drugo, nego povratiti. Ah rieč ta *povratiti* je ako škakljiva za lakomca, koj je tudje grabio, jer zlato i srebro iu je predragi kumir (krivobog), koga ljubi i s kojim mu se astati neda. Svi su više manje skloni na nepravedno imućtvo, u poslje kako se ga dočepaju, nemože se način iznaći, kako a se tudje povrati. Vrag ništa drugo nečini, nego podbada i agovara svakoga: *ukradi, ukradi.* Nu kad su ukrali, tolike im iuke metje pred oči, da kada il nikada, ili pako riedko kada udje posvojeno povratjaju; čim više se čuje i vidi kradja, tim e manje čuje i vidi povratjenje. Osim ove pohlepnosti, što ju rag podtiče u svih, da si tudje prisvajaju, ima i druga vražja revara mnogo štetnija, i to zaslepljenje duhovno i pogrdno ieznanstvo, u kojem vrag mnoge krstjane drži. Mnogi nežele nati i čuti nauk zakona božjega, nepromišljaju svojih djelah, esu li dobra ili zla, nerazsudjuju svojih dobitakah, jesu li praedni, ili ne; pa s toga u toliko zaslepljenje padaju, da nije iepravde, koje oni nepočinjaju; zakidaju gdje što mogu, a to i ništa nežulja. Ako im tko hoće istinu pravde kazati, nejeruju ili neće da slušaju, bojeć se, da ih nepočme duša rizti, da nebudu prisiljeni tudje povratiti. Pa tako daleko odju, da, kad po grizu duše spoznadu, da su nepravdu učinili, raže i izbiraju izpovjednike lakoumne, što neće takvih nepravah poznati, niti ih na povratak prisiliti. Čuju kadkada proliku, čuju nauke, poznaju, da su nepravdu činili, da njihove zpoviedi nevaljaju; duša ih počima jako grizti. Ali što? Oni u si sami naučitelji, tjeraju one dobre misli iz pameti, ko da u im se iz straha u glavu zarojile.

Dogadja se, — a u tom se i umire, — da se opet nisli povratjaju, duša grize, — a sve zato, da se ukradjeno iovrne; nu srca takih kradljivacah još snažnije zatvara vrag, oš ih čvrstje u sindjire (lanceve) veže i sapinje; hiljadu načiiah pada im na pamet, da su mogli tudje dobro ukrasti, da u ga mogli zadržati, — te da ga nisu dužni vratiti. Drugi

opet vele, mene su okrali, jer ja nisam mogo druge, tako čine i drugi, pa kako oni prodju na sudu božjem, tako ću proći i ja, drugčije bo nisam mogo živiti, potreba bo me je na to prisililа. Što će biti s mojim poštenjem, što li s mojim stanjem. ako tudje povratim? Od čega ću ja sa svojom djecom živjeti i uzdržavati se, ako tudje povratim? Da je to što malo, lako bi bilo vratiti, ali odavna sam ja već to počeo, pa mi nebi baš ni truna ostalo, ili bi u velikoj nuždi živiti morao. Od sada više neću toga činiti, a Bog valjda neće biti tako nemilostiv, da će me za prošasto u pakao odsuditi. — Ovako, i na mnoge druge načine, zaslepljuje vrag mnoge tako, da se dosta putah dogodi, da, čuvši od misnika ili u izpoviedi, ili drugčije, ako nepovrate tudjega dobra, spasiti se nemogu, nego ih vječne muke u paklu čekaju; vole u pakao otići i zauviek propasti, nevratjajuć tudjega dobra, nego li ga povrativši, milosrdje steći i spasiti se. U zao čas za takve, nesretni bo će biti zauviek itd.

Nebudite vi dragi N. iz kola takvih, nego, ako znate da nepravo koje stečeno dobro posjedujete, potrgajte umah okove vražje, svladajte svaku težkoću, tudje povratite, te u napredak pravicu ljubite. Kad vam dodje na pamet kaka mu drago težkoća, recite: hoću da se spasim i zato ću sve. štogod si tudjega prisvojio, povratiti. Želim se spasiti i tudje povratiti, mà me i kuće stalo; jer što je čije nek mu bude: netrebam tudjega; hoću, da duša moja nepostane plienom vragovah paklenih! Ako uzbudnete tako govorili i tako činili, predobit ćete svaku težkoću, koja bi vas u pakao sunovratiti mogla.

Da postignemo vječan spas, treba da tudje prisvojeno povratimo, — i, ako toga neučinimo, neima nam spasa! Nitko nas dužnosti ove oprostiti nemože osim onoga samoga, komu smo kvar učinili; koj ako nas jê neoprosti ili nam valja tudje povratiti, ili za uviek u pakao propasti; jer grieha nepravice

;og nikad oprostiti neće, ako tudjega nepovratimo ili svega i bar koliko je moguće.

Ali, vele njeki, mi smo izpoviedili i što smo drugomu činili, i da smo tudje si posvojili, pa nam izpoviednik nije ništa rekô, da moramo povratiti; mi smo dakle stajali u dobroj jeri, zato nismo dužni vratiti. U zao čas odgovaram ja za akve izpoviednike; oni, koji tako rade, propadaju u pakao, li zato, što oni propadaju, ni s vas se nebriše vječna osuda; er oni nisu gospodari tudjega dobra, svedj ste vi dužni povraiti. Samo izpovjednici mogu kazati, kad se može tudje blago izeti, da se može sebi nadomjestiti; ali ako smo mi dužni tvar povratiti, nitko je zadržati nemože osim pravoga posjednika; ovdje bo neima srednje staze, već ili ju povratiti, ili se u pakao strmoglaviti. Jest! tako je! — Dapače, mili krstjani! ni ista smrt nemože taj uzao razvezati, jer ako mi umremo, a nismo povratili tudjega dobra, to moraju učiniti naši potomci, e tako prelazi ta dužnost od roditeljah na djecu, a od rodjakah na prijatelje; pa ako ovi tudje stvari ili dugovah, nesplate, sto tako će u pakao doći, kao što i oni, koji su prvi grieh aj učinili.

Nu vi velite, kako to? Zar neuništuje tu dužnost nemogućnost platiti? A ja ću vam. Tko vam je to kazao, da ako nisi vrstan dugovah platiti, da si prost? Što nemožeš vratiti, to te neizpričava; jer što nemožeš, to neuništuje toga zakona, već ga samo zateže i zaustavlja. Čuj, što govori i zapovieda Bog u starome zakonu. *„Si non habuerit, quod fur pro furto reddat, ipse venumdabitur“*, što će reći: „Kad onaj, koj je tudje dobro nepravednim načinom uzeo, nije kadar vratiti ga, to,“ veli Bog, „neka se on proda, i cienom, koja se za njega uzme, neka se tudje dobro namiri.“ Eto kako se nemore tudje dobro namiriti. U novome zavjetu je doduše ova stroga zapovied božja nješto olakšana, da čovjek baš sam sebe neprodaje; no ipak je dužan povrati i naplatiti tudje, ma on i najveću nesgodu trpio. Prodati sebe, da tudje

povrati, reći će, nečekati sgode, već baš učiniti sa svojom velikom nesgodom. Ako imaš kod sebe nepravedno uzetu stvar, moraš ju odmah povratiti, ma ti najviše koristila i trebala. Prodati sebe, reći će, ako je tko nepravednim načinom od siromaka bogatim postao, mora sve povratiti i opet u siromaštvo pasti. Više još, prodati sebe, reći će, ako je tko tako siromašan, da nemore tudjega povratiti, mora povratiti onoliko, koliko more; pa mora dan noć truditi se, raditi i od jela i odiela odkidati, te malo po malo tudje vratjati, dok sve povrati. I tko ovako neradi, neima za njega spasa, grieh se neprastja, dok se tudje nevrati.

Ah pitati ćete, kako se mora to vratiti? dosta putah nezna se za gospodara, a više putah, ako se i zna, ili mu se nesmije ili nemore povratiti? Na ovo odgovaram. Ako se zna, komu je uzeta, mora mu se povratiti, ma i težko bilo. Kako ste našli način, kako ćete ukrasti, tako morate i naći, kako ćete povratiti. Ali ako se gospodar nezna, ili mu se nikako vratiti nemore, u tome slučaju ostavio je Bog siromàke, te se ima medju nje to razdieliti ili obratiti na kakav drugi posao, koj Bogu služi. A takvom milostinjom Bog s druge strane nadoknadi onim, kojim je kvar učinjen. No dobro pazite, ako se zna za gospodara i njemu se more povratiti, zaludo bi se davala milostinja.

Ali kako će se onda tudje povratiti, ako ih je više kralo ili kvar drugomu činilo? U tome slučaju dužni su svi povratiti; koliko je koj koristi imao ili kolikoj je šteti uzrok bio. Ako pako drugi neće ili nemogu vratiti, tad onaj, koj more i želi se spasiti, mora sve vratiti i cieli kvar naplatiti; tako, da, ako može, a neće da povrati, neima mu spasa. A kad plati i povrati, onda mu drugi ostaju dužnici, i ako mu neplate, neima im spasa. I ne samo su dužni vratiti, što su uzeli, nego još i sav kvar i nezgodu, štono je imao onaj, komu je uzeto itd.

Ako je tomu tako, o koliko ih u pakao propada, što

ıevratjaju tudjega dobra, ili nevratjaju, kako bi morali. Dakle ırstjani dragi! je li će moći biti takvih medju vami, da bi ·olili zadržati tudje dobro, nego se spasiti? Dakle želite sbog nalo tudjega dobra za uviek mučiti se s vrazi u paklu? Dakle ·olite, da neizgubite ono malo tudjega, što ste krivično stekli, ıego da izgubite neizmjerno dobro, — rajsku slavu i duše svoje, ıoje su neizmjerne ciene? Što bi vam koristilo, da svega svieta :lato i srebro dobijete, a duše svoje izgubite? Ali u onome, ;to ste ukrali, nije blago svega svieta, nego je malo, pa za ›no malo hoćete da duše svoje izgubite? Nemožete se doisto lrugčije spasiti, koji ste tudje dobro ukrali, van jedino ako ga ›ovratite. Nepreostaje dakle drugo, nego ili tudje dobro po-ıratiti ili za uviek u paklu goriti i mučiti se itd.

Nauk XXX.

Osma zapovied božja: Nereci kriva svjedočanstva. Kako je velik grieh lažljivo svjedočanstvo; zatim, što je laž štetna i neštetna.

Osma ova zapovied božja: (Non loqueris contra proximum tuum falsum testimonium), t. j. *negovori kriva svjedočanstva proti iskrnjemu svomu*, troje nam zabranjuje: lagati, drugoga ozloglasiti i, zlo i nerazložno o drugome suditi; — i to je danas predmet govora moga, štono ću ga skratiti na kriva svjedočanstva i, na laži drugomu štetne i neštetne.

Duh sveti u priričju svjedoči, da je izmedju šest stvarih, na koje Bog najviše mrzi, prešna laž i krivo svjedočanstvo: (Sex sunt, quae odit Dominus . . . proferentem mentita, et testem fallacem). (Prov. c. 6.). — I u istih knjigah govori, da se svjedok lažljiv bez svakoga milosrdja ima pogubiti:

(Testis mendax peribit), t. j. *lažljiv će svjedok poginuti* (p. 21.). I na drugome mjestu preteć se, veli: koj laže i krivo svjedoči, neće ostati bez strašnoga pokaranja božjega: (Testis falsus non erit impunitus, et qui mendacia loquitur non effugiet) (c. 19.). — Ovo su svjedočanstva božjih pisamah proti lažljivu svjedoku. Isto govore i sveti otci. Sv. Izidor veli, da lažljivi svjedok u jedno isto vrieme uvredjuje tri osobe: Boga, radi laži po njem zabranjene, i još gorje, ako taku laž zakletvom potvrdi; — sudca, koga vara, da istine nespozna — i, napokon, onoga pravednika, protiv komu lažljivo svjedoči; te — tako govori sv. Toma — u jedno isto vrieme čini tri grieha preteška. Radi čega su i zemaljski zapoviednici lažljivo svjedočanstvo za najgorju krivicu držali i krivce bez svakoga milosrdja na smrt odsudjivali.

Pa kako da nebi bila ovo najveća zloća, kad se njome i najviše Bog uvredjuje. Sv. Pavao govori: da se svako svjedočanstvo na sudu učinjeno, zakletvom potvrdjeno, Boga dotiče; — dakle lažljivo svjedočiti, što je drugo, nego se u laži služiti Bogom, koj je istina neprevarljiva. Svjedočanstvo zakletvom potvrdjeno, biva njeka vrst sakramenta. Čovjek zaziva Boga za svjedoka i njim ono svjedočanstvo utvrdjuje, — gdje je dakle pod nebom gorji grieh, nego je ovaj lažljiva svjedočanstva; jer kad se u njem griešnik božjom istinom služi, da laž pokrije, ne samo da Boga uvredjuje, nego se i istim Bogom služi, da sagrieši! Ah ovoj zloći neima slične na zemlji do zloće opakoga Jude!

Juda znajuć, da poglavice čifutski (židovski) nastoje uhvatiti i umoriti Isusa, zaslieplјen lakomostju, da uzimlje koju paru više, predadè im za trideset srebrnjakah! Oh zloće pregoleme! Znadè Juda, da Isus bijaše pravi Bog odkupitelj svieta. — pa ipak zaslieplјen pregrdnom lakomostju, za toli ga malu cienu prodadè i izdadè. Tko se nebi srdio, — tko nebi na taku zloću mrzio?! — Ah srdili se, nesrdili, na zloću Judinu, govori bl. Beda, znajte, da isto čine svi, koji za kaku platju

ažljivo svjedoče na sudu. Što je učinio Juda? Prodao je Isusa za tašto blago (novac). Tako i oni, koji lažljivo svjeloče, prodaju Boga za novčić ili koje drugo dobro nevaljalo. Profecto quia veritatem propter peccuniam negant, Deum pec:unia vendunt). *I, jer istinu za novac taje, za novac Boga prodaju.* Je li dakle igdje veća zloća?

Pa ništanemanje grieh tolike zloće često se dogadja. Skrivi li tko u čem, te ga dovedu na sud, ili pred misnika duhovnika), ili pred poštene ljude: eto već hiljadu putah će e zakleti, samo da svoju krivdu pokrije; steći će od njekle i braniocah lažacah, ako je od potrebe, te će mu za mito svjeločiti koliko hoće itd.

Bože sveti! kolika je sada izkvarenost!

Svjedočanstvo sa zakletvom jest i od Boga i od ljudih odredjeno za najsigurniji način, da se istina nadje; a sad se vjedočanstvom i zakletvom služe mnogi, da istinu zataje. Prije e je toliko pazilo na zakletve, da bi najveći zločinci, kad je lo zakletve došlo, mà izgubili glavu, istinu izpoviedili, — a ada? itd. itd.

Ah u zao čas za takve! oni ipak svedjer umiraju u riehu itd. i upadaju u svakake nesreće vremenite itd.

Ali što se ima reći o lažih, štono su izvan suda? Ima e reći, da su laži vazda od Boga zabranjene, te se nikada ez grieha lagati nemore, niti laži ikakav izgovor izpričati nore.

Laži su trovrstne. Jedne su drugomu na štetu; druge u šaljive; tretje su, što se počinjaju na svoju ili tudju korist. Laži koristne zato su zločeste, što uvredjuju Boga; laži šaljive ato su još gorje, što uvredjuju Boga bez ičije koristi; laži ako drugomu na štetu služeće, jesu najgorje; jer uz uvredu ožju nanašaju i iskrnjemu štetu.

Laži, što su na štetu, zovu se štetne zato, što su ili oštenju božjemu na štetu ili pak iskrnjemu, te su vazda grieh

smrtni, ili ako je šteta mala, grieh mali, koj vrlo lako i prečestno izlazi na grieh smrtni.

S toga vidimo sada, koliko zlo laž u sebi zadržaje. Laž je takva mana, koja se istini suprotivi; i to je dosta, krstjani, da spoznamo, koliko ona zlo u sebi ima. *Vaskoliki zakon božji, veli duh sveti, jest prava istina i na istini osnovan: (Lex tua veritas. Omnia mandata tua veritas).* (Ps. 118.). Rekavši dakle, da se laž suprotivi istini, znači toliko, da se ona suprotivi svemu zakonu, svim zapoviedim božjim.

Što više, svaki grieh uništuje koju kriepost; kakono n. pr. kradja uništuje pravdu, nenavist ljubav, bludnost čistoću, pa to i o drugih govoreć. Ali sama samcata laž uništuje svekolike kreposti, a s njime vaskoliki zakon božji; jer se protivi istini, koja je temelj zakona božjega i duša, tako rekuć, svake kreposti tako, da bez nje nikakva kriepost nevalja. To vam svjedoče Farizei.

Oni bijahu kod puka židovskoga u velikome poštenju tim, što se pokazivahu krepostnimi i jako brižljivimi za obsluživanjem zakona božjega. Na molitve dugo bdijahu i činjahu velike pokore i poste. Ukazivahu se toli pomljivi obslužitelji zapoviedih božjih i običajah od starih im ostavljenih, da za veliki grieh držahu poći k jelu, neopravši si prije njega rukuh, pak u svetkovine najmanjega se posla prihvatiti. Pa ipak sva ova njihova svetost bijaše male vrednosti, ili pravo rekuć, nikakve; jer nebi osnovana vrh istine, već vrh laži. S toga sve takve njihove kreposti bijahu osudjene po Isusu kao djela zla, kao što ona, što izlažahu od oholosti, da se od drugih vide, a ne da se Bogu dopanu. Sbog šta takve svjetovnjake sám Isus prozvà *grobove, pune smrada iz nutra, otrovne ljutice, ljude zločeste.* Ali sve to je malo; čuti ćete štogodj više na pohvalu istine, a na pokudu klete laži.

Istina je toli velike i uzvišene ciene, da se more zvati krepostju, koja se najviše pristoji Bogu; jer njome Bog potvrdjuje sve svoje naredbe: *(Lex tua veritas)* (Ps. 118.); na

njoj se osnivaju sve rieči božje: *(Sermo tuus veritas)* (Joan. 17.); njom se diče sva djela božja: *(Omnes viae tuae veritas)* Ps. cit.). Zarad istine se je isti sin božji učovječio, kazivao je tolike nauke, činio je toli čudnovata djela, da ljudem istinu kaže i laž satare, kako ti on sám svjedoči u evangjelju sv. Ivana (18.). *(Ego in hoc natus sum, et ad hoc veni in mundum, ut testimonium perhibeam veritati). Ja sam zato rodjen i zato sam došao na sviet, da zasvjedočim istinu,* (da vam pokažem, što je istina). Što više; da mi koliko valja uzljubimo i uzpoštujemo i uzčuvamo istinu, isti Isus se je očitovao, da je on istina, veleć: *(Ego sum veritas). Ja sam istina* (Joan. 14.). *(Christus est veritas)* (Joan. ep. 1. cap. 5.) *Isukrst je istina.* Sada krstjani, budući laž uprav suprotivna istini, kojano je kriepost najviše od Boga ljubljena, da se isti Bog istinom nazivlje: tko more i pomisliti, koliko je zlo laž, koliko li Bog na laž mrzi! Pa buduć, da se je od vraga laž počela, te se on s toga i naziva u svetome pismu *duh laži, otac laži: (Spiritus mendacii)* (Reg. 3. cap. 22.). *Pater mendacii* (Joan. 8.); zato koliko god Bog na vragove mrzi, toliko mrzi i na ljude lažce. *Jer su lažci,* veli sv. Ambroz, *sinovi vražji: (Omnes, qui amant mendacium filii sunt diaboli): svi, koji ljube laž, sinovi su vražji.*

Oh Bože, velike sramote! Vi ste dakle, lažci, sinovi vražji? Ah samo to bi imalo učiniti, da nebude takovi, da mrzite na laž, te ljubite istinu. Vi govoreć laž, slušate vražja nadahnutja, vražju volju izpunjavate, vražje sluge i sinovi bivate. Tako vam sám Isus govori: *(Vos ex patre diaboli estis, et desideria patris vestri vultis facere* (Joan. 8.), t. j. *vi ste (sinovi) otca vraga, komu želju hoćete da izpunite.* Ali koje su to želje (htienja) vražja, što ih po sinovih svojih lažci izpunjavaju? Ah jesu: da se istina sa svieta odstrani, da nestane dobra svakoga, da se zakorjeni i uzdrži svako zlo. Jer oh kako se jako te njegove želje na svietu izpunjavaju! Zašto se toliko zalah i griehah svakakih počinjava sada na svietu, nego sbog laži; jer se

lažmi, zloćom griehah, zlimi ogovori, istina pokriva, tišti! Tk
od vjere prave odvratja i u sljepoći drži tolike narode n
svietu? Nije li kleta laž! Kraljestvo englezko, švedsko, olan
dezko, njemačko, vàs narod grčki; Azija, Afrika; iztok i zapa
— svi su ti narodi bili prave vjere božje, svi su s nami za
jedno vjeru Isusovu izpoviedali, sinovi jedne božje crkve rimsk
bili; pa tko ih od nas razstavio? tko ih zasliepi, tko ih prav
božje vjere rieši, tko ih i što ih u toli pogrdno nevjerstv
zavedè, te u pakao neizbrojene svaki dan strmoglavljuje? La
kleta! Vrag si je porodio sinove lažce, ljude opake: Ari
Maneta, Socia, Lutera, Kalvina i druge preopake zlikovce, pa
rilaže, kletnike, klevetnike, te su svojimi lažmi tolike narod
prevarili, zasliepili, pravu vjeru im utrnuli, nevjerstva izlagal
te tako vàs sviet izkvarili, izopačili!

Mà, da se dotaknemo svjedočanstva bližjega i na
očitijega, pitam vas: Tko razdjeljuje tolike obitelji? Tko za
metje tolike smutnje u kućah vaših i tko uzrokuje tolike svadj
po selih? tko krvi (zavadja) tolike narode? Nije li proklet
laž? Rodjak neljubi rodjaka, jer ga lažca pozna; prijatelj raz
trgava prijateljstvo s prijateljem, jer ga lažljiva nahodi. Ne
vjeruje se više trgovcem, sbog prevarah, što ih počinjahu. Ne
nalazi se, tko bi učinio tu ljubav drugomu, da mu u potreb
šta uzajmi, jer su se u njekih prigodah vidjevali uzajmitel
varalice, a dužnici lažitorbe. Koliko griehah nebi se počinil
da lažci prevarami na njih druge nenavode. Svikolici doist
griesi, i sva zla, što se dogadjaju na svietu, radjaju se njekim
načinom iz laži, tako, da kad bi moguće bilo laž izkorjeni
sa svieta, izkorjenili bi se i griesi. Eto vidite dakle, krstjan
dragi! koliku li zloću ima u sebi laž prokleta; buduć se p
njoj i od nje sva zla na svietu poradjaju! Pak ako vam t
nije dosta, da se laži ostavite, reći ću, krstjani, još više.

Laž je takvo zlo, koje u samom sebi opakost i zloć
zadržaje; zato nemore u nikakvoj potrebi, u nikakvome doga
djaju biti bez griehah. Izrazujem se bolje. Veliko je zlo

grdni grieh, kako jur znate, ubiti čovjeka; pak ipak da se sluči prilika, da čovjek, koj bude napadnut od koga zločinca, komu niti more uteći, nit na ikoj drugi način drag si život od smrti sačuvati, neubivši zločinac njega, u takvom slučaju, ako ovaj čovjek i ubije zločinca, nimalo negrieši; *nu laž,* veli sv. Augustin, *jest uviek zlo, te nikada nemore biti bez grieha, — má se učinilo i za uzčuvanje vlastita života od smrti, ipak je griešna.* Da bi jednom laži mogli zadobiti sva bogatstva svega svieta, pa da njimi crkve gradimo, mnoge hranimo i odievamo, i opet je laž grieh. Da bi se imao vàs sviet prevaliti, a mi bi ga lažju mogli uzdržati; ili da bi mogli jednom lažju obratiti na pravi put sve griešnike, sve nevjernike; što više, da bi jednom lažju mogli izbaviti sve duše iz pakla i u raj dovesti — i opet je laž grieh, veli sv. Augustin, i opet lagati nesmijete, jer: *(Omne mendacium est peccatum)* (In. Ps. 150.), t. j. *svaka je laž grieh.*

To budući tako, pitam, gdje su sada oni bezsviestni, što se nuztežu lagati za jednu paru, za kakvu ništetnu stvar, za kakvu šalu? Gdje su oni drugi još gorji, što se hvale, da znadu umjetno laž speriti, te ju drugim prodati, izgovaraju se, da su takve laži griesi lagani, griesi bezzleni? To su dakle te male laži, koje se pod život nesmiju očitovati, i po kome očitovanju bi drugi život smrtju platiti morao?!

Zar se dakle može reći, da neima nikaka zla u laži, koje je tolika griehota, da se oprostiti nemože, mà ti cieli sviet na vjeru obratio, ili sve duše pakla oslobodio? To su vam o krstjani! — to su vam vražji nauci. — Nauk pako božji uči: da je laž svagda grieh, niti se može i smije reći, da komu koristi.

Derte dakle — mili moji! — čuvajte se laži itd.

---

*

Nauk XXXI.

Je li grieh druge ogovarati?

Govorit mi je već jednoć, o bratjo i sestre! proti ovomu opakomu griehu, koj se protivi osmoj zapoviedi božjoj, — što ju sada tumačim, — i koj se zove grieh ozlogašenja, zlogovaranja. Veoma je lasno u ovaj grieh upasti; jer jezik, koj ga prouzroči, premučno je uzčuvati, da neujeda iskrnjega našega; pa, govorilo se proti takomu griehu, koliko mu drago, nije ga moguće posve izkorjeniti. Pokraj svega toga, da ipak nješto barem take griehe umanjimo, govorit ću o mrmljanju iliti ozloglašenju: Tumačeć vam, što je zlogovornost, kolikovrstna je, kako često zlogovorimo i kakov grieh poradja zlogovornost. Govorenje veoma potrebito, — iziskuje, da ga pomnjivo i slušate.

Dobar glas iliti dobro ime, koje se mrmljanjem ili zlogovorom oduzimlje, jest, preštimanje koga čeljadeta zaradi njegova poštena življenja i pravična djelovanja, o kome se nikad ništa zločesta čulo nije. Taj pošteni glas potamnjuje se zlogovorom. Mrmljanje dakle reći će: zlo za kime i o kome govoriti; dobro ime komu ozloglašivati, poštenje mu oduzimati i ocrnjivati ga. I ovo se čini na tri poglavita načina, prvo: potvarajuć koga, da je zločest, a zao nije: drugo: proglašujuć otajna, nu istinita, zla iskrnjega; i, tretje: ponavljajuć očita, nu jur zaboravljena, zla.

Najprije dakle ozloglasuje se iskrnji, kad se potvara zli, kojih neima. U ovaj grieh običaju upadati najviše oni, koji živu u svadjah, nenavidnosti i zlobi; jer hoteći nahuditi onim, koje ozlobljuju, nemogu za to druga načina pronaći, nego izmišljaju laži i potvore, samo da ih pred svietom osramote. Vidite li onoga i onu; — ja sam vidio (ili vidila) zla zna-

nenja u njih; oni su nečisti. Taj s tudjeg oživi; nije on onoga pravedno steko, već se tudjom mukom obogatio. Vidite i onu, koliko se gizda? Onoliki harač (namet, danak, porez, tibre) nemore joj muž izplatiti, već je njetko drugi, koj ga a nju izplatjuje. — Aj pakleni jezici! zašto im poštenje oduzimljete? Tko vas najmio, da druge sudite? kad taj posao i vlast suda samomu Bogu pripada!

Drugi način, kojim se iskrnji ozlogašuje, jest, kad se njegova istinita zla, ali drugim nepoznana, očituju. I ovako se najčestje i najobičnije ozloglašuje, čega se nitko nečuva. Što biva drugo od jutra do mraka, od početka godine do svrhe, u svakome družtvu i sastanku, nego se grizu i uzimlju tudja poštenja? Čim se dvoje sastanu, odmah spopadaju sad ovoga sad onoga, kazuju zla, štono su vidili; kazuju nepoštenja, što su h čuli, više putah i laži; a još više se zloće primetjuje i više se kazuje, nego izbilja jest. To je sveudiljna zabava svih hoimice druge drpati i pretresivati. I oni, koji se drugčije drže za pobožne, i ostalih manah se velikom pomnjom čuvaju, ogovaranja ipak neznaju se čuvati, već jezike svoje kaljaju drugomu poštenje oduzimajuć, kao da nije grieh tudje mane kazivati i slušati, premda su one i istinite. O ružna neznanstva! Grieh, koj najviše uvredjuje ljubav bratinsku, za grieh se nesmatra. Ali, dragi moji! zar ste tako maloumni, da neznate ni iste naravne zapoviedi, da je griehota drugomu činiti, što ni vam nije drago? Bi li tebi bilo drago, ogovorljivče! da drugi, znajuć tvoje otajne mane, tvoje sramote, za koje drugi nisu znali, njim kaže i očituje? Doisto nebi, već bi želio, da ih svaki pokrije i potrpa. Zašto i ti dakle tako drugim nečiniš? Nije li svakomu poštenje svoje drago? Tudje pogrieške nikada se nemogu bez grieha drugomu kazati, niti se mogu od drugoga čuti, nego samo, da se koje drugo, veće zlo, preprieči ili za korist istomu griešniku, da se pokara i od zla odvrati. Govori bo duh sv.: *Čuo si rieči proti iskrnjemu svomu, neka umre u tebi* (Crkov. 19. r. 10.). Ako si čuo, veli, ako si vidio

kakav grieh, kakvu pogriešku iskrnjega svoga, nekazuj je nikomu, neka umre radje u tebi.

Tretji način, kojim ozloglašujemo drugoga, jest: kada se tudje pogrieške (mane) očito pretresaju; a to se dogadja ili, kada se drugoga očita mana u jednome mjestu slučena, kazuje na drugome mjestu, u drugoj prigodi, gdje nebi javna i poznana, ili, kad je njeko vrieme bila očita mnogim, nu poslje dulje vremena zaboravljena, te opet ponovljena i oživljena. — Oh! koliko se putah dogadja, da zla, koja su jur bila zaboravljena, iznova spominjete, da ih oživljujete, kad se medjusobno pravdate, karate, svadjate i sramotite! S toga, dragi krstjani! usilovan sam vam reći: kojgod ljubi spas duše svoje, neka zauzla jezik svoj za navieke i neka zamukne od najočitijih ovakih manah! A da vam bude sigurna duša, neka svaki samoga sebe promatra, neka se sudi, a drugim se neka nebrini, kako veli sv. opat Mojsija.

Zovnut jedan put u skup redovnički, da sudi njekoga u pogrieški uhvatjenoga redovnika, ovako učinì taj otac: Nasuv punu vreću pieska, natovari ju na se i dodjè u oni skup. Na to ga kao najstarijega i najpametnijega svi začudjeni gledahu i pitahu: što se ima učiniti griešnomu ovomu redovniku? — A on ustadè, i iztrese pred nje vreću pieska, govoreći: (Haec sunt peccata mea, quae vix ferre possum, nedum aliena judicare): *Ovo su griesi moji, koje sám komaj (jedva) nosim, kamo jošte da druge sudim?!* — Jest krstjani! recimo i mi svaki u sebi s opatom ovim: Ah toliko je Bože! griehah na duši mojoj, da ih ni snositi nemogu, — kako ću dakle tudje griehe smjeti razmatrati, pretresivati i drugoga po njih suditi! — Pogledjimo dakle svaki uza se i niza se, nek promisli svoja djela i mane, pa će naći doisto, česa će se zastiditi i zasramiti, da mu neće na um pasti, druge uzbijati i tudje pogrieške pretresivati. Ali sve da i neima on na sebi manah, već samo dobro, ona samo pogrieška, što druge rado osudjuje i njihove griehe pretresuje, sve ostale mane zastupa, kojimi se dobro,

koje ima, kvari. Što vam hasne molitve, postovi, pokore, milostinje, kada jezikom svojim kradete i ubijate poštenje iskrnjega svoga?

To zlo čini, koj drugoga ogovara, da krade i ubija poštenje iskrnjega. To je dosta, da znate, koliko je zlo ogovaranje, i koliki se kvar čini njime iskrnjemu. Ogovaraoc dakle je najgorji zločinac, jer drugoga ogovarajuć krade mu i otima poštenje, koje je imao kod drugih, što više valja, govori duh sveti, nego mnogo bogatstvo. *„Bolje je dobro ime, nego mnogo bogatstvo.“* (Prov. 22., 1.). Zato više zla učini, nego da ga razbojnik porobi, da mu svu imovinu otme; jer ako mu dobro ime uzme, uzme mu poštenje, što je bolje, nego svega svieta življenje. Za koliki bi grieh smatrali, kad bi tko komu na kuću nasrnuo, sve mu porobio i svega ga lišio? Doisto za prevelik grieh i pregrdu nepravicu. Ali vi o zli jezici! kad iskrnjega svoga ogovarate, kad o njih zlo iznašate, ili baš, kad njegova zla istinita razglašujete, veće zlo činite, veli vam duh sveti, nego da ga ogulite, oplienite, porobite i svega lišite. Koliki bi volili da ništa neimaju, u siromaštvu žive, samo da pošten i dobar glas na sebi imaju: nego da u nepoštenju najveća dobra posjeduju? Tko im dakle uzima pošteno ime? tko ih razstavlja s poštenjem, koje nad sve blago ljube? Opaki jezici, koji ih ozloglašuju i ogovarujuć ih, poštenje im oduzimlju.

Ali, velite, svaki po sebi poštenje gubi, kad kakvo zlo učini, sám si je kriv, što je poštenje izgubio, mi nismo uzrok, što ga je izgubio. I ja velim, da bi tako bilo, kad bi ono zlo bilo pred svim učinjeno, ali nije tako onda, kad ih malo za to znade. Oni su izgubili po sebi poštenje pred onimi, koji za to zlo znadu, ali poštenje imaju pred ostalimi, koji neznaju; no vi o zločesti jezici, koji takva njihova otajna zla razglašujete, uzimljete im poštenje kod onih, kojim kažete; zato im više zla učinite, nego da ih porobite i imovinu im otmete. Dapače činite im veće zlo, nego da ih ubijete; buduć je pošten

život veće dobro, nego naravni; i svaki bi pošten čovjek volio u poštenju umrieti, nego u nepoštenju živjeti. Dobro se dakle govori u zakonu, da onaj, koj drugoga smrtimice ubija i koj ga ozloglašuje, jednak grieh ubojstva učini. *„Koj ubija brata svoga i koj ga ogovara, jednak je ubojica."* (D. 1. de Poen. c. homic.)

Više putah čovjek i smrtnu ranu liekovi izlieči; ali ako jedan put ozloglašen poštenje izgubi, više se nikad neizlieči, niti mu se ikad dobro ime, kao što je prije bilo, nepovrati. Zato se u sv. pismu prilikuju jezici otrovu zmije poskoka: *„otrov ljuticah u ustnicah njihovih."* Jer kao što je otrov te otrovne zmije tako otrovan, da od njega neima lieka; tako i onim, koje zlogovoritelj ujede zlim govorom, neima lieka, njihovo poštenje ostaje mrtvo i ubijeno.

Ali nije samo ogovaranje zlo onim, za kojim se zlo govori, već je još gorje onim, koji ogovaranje slušaju. Pitati ćete: zar ogovoritelji čine zlo i onim, koji je slušaju? Doisto, dragi krstjani! i njim čine zlo; dapače još veće, nego onim, koje ogovaraju. Onim doduše, koje ogovaraoci ogovaraju, čine veliko zlo; jer im poštenje ubijaju, ali im čine vremenito zlo: a onim, koji njihove ogovore dragovoljno slušaju, čine duhovno zlo, duše im ubijaju; jer oni ogovore njihove slušajuć s njimi, zajedno grieše, milost božju gube, što je neizmjeran kvar. Zato govori sv. Bernard, da on nezna razsuditi, tko više grieši, ili koj drugoga ogovara, ili koj ogovoritelje rad sluša: *„Ogovarati ili ogovoritelja slušati, nemogu lako reći, što je gorje"* (lib. de consid. ad Eug.). A to zato, jer kao što ogovoritelj grieši proti ljubavi bratinskoj, kad tudje zlo očituje; tako grieši proti istoj ljubavi onaj, koj sluša takva zla i prima ozloglašenja svoga iskrnjega. Zato govori sv. Augustin, *da neima slušalacah ogovorah, nebi bilo ni ogovoriteljah.*

Što morete dakle činiti, dragi krstjani! kad se namjerite na opak jezik, koj počima drugoga ogovarati, da s njime

ajedno nesagriešite? Morate se vladati na razne načine po azlici čeljadi, koja ogovara.

Najprije, ako je onaj, koj pred vami počima drugoga ogovarati i njegova zla očitovati, mnogo mladji od vas, morate ga oštro pokarati i još prije, nego izusti, rieči mu u ustih zavoriti. I ako ovoga neučinite, smrtno griešite, ako je ono zlo veliko, koje vam se kaže. Otci i matere, starješine i kućni gospodari, koji toliko putah čujete od svojih mladjih tolika zla, koja su na iskrnjem vidjeli ili o njem čuli, da tako druge ozloglašuje; pa mjesto, da ste ih oštro po ustih plesnuli, nek se uče jezik uzprezati, šutiti, a pomnjivije rieč božju slušati, znajte, da kad nebi imali nikakva drugoga grieha, ovaj će vas sám na muke paklene osuditi.

Ali ako onaj, koj pred vami drugoga ogovara, nije od vas mnogo mladji, niti vam je podložan, nego je vaš parovnjak i s vami jednak; u tome slučaju morate s govorom na drugo što preći, ili ga opomenuti, da se kani ogovorah, da druge u miru pusti, jer takvih govorah nemorete slušati; i ako bi bio ogovoritelj tako bezobrazan, da vas neće poslušati i prestati od ogovorah; ako su vam drage duše vaše, začepite uši svoje, govori vam sv. Ivan Zlatousti, da nečujete, bježite od ogovoriteljah kao od vraga, koj hoće da vas na grieh navede, i po griehu u jamu paklenu uvede.

Najposlje ako su oni, koji pred vami druge ogovaraju, stariji od vas, koje morate poštivati, što ćete onda činiti? Pokarati je nemožete, jer su stariji, dakle se moraju slušati? Ne ljubezni krstjani! jer duh sveti nerazlučuje starije od mladjih, o svih skupa govori: „*Ogovarajućega jezika neslušaj.*“ (Eccl. 23., 28.). Evo kako se morate u takvu slučaju vladati, da nesgriešite. Ako se morete, uklonite se odande: ako se nemorete, a vi nastojte govor pretrči i o drugoj negriešnoj stvari razgovor zametnuti. Ako li vam ni to nemože za rukom poći, a vi se pokažite u obrazu smutjeni i razžalostjeni, i tako će vidjeti ogovoritelj, da vam se njegov govor nedopada,

te će prestati. *„Sjeverni vjetar“*, govori duh sveti *„raztjeruje kišu, a turobno lice ogovorljivi jezik.“* (Prov. 25., 23.). Hoće reći: kao što sjeverni vjetar raztjeruje oblake i odganja kišu; tako tko se ukaže smutjen, uzbija jezik ogovoriteljev. Inače vam, ljubezni krstjani! opet velim, kad dragovoljno slušate ogovore, griešite, duše gubite, i zato se vam mnogo veće zlo čini, nego onim, kojim se poštenje uzimlje.

Ali kad ogovoritelji toliko zlo čine onim, pred kojimi ogovaraju, mislite sada, dragi moji! koliko u tom zlo čine samim sebi i žalostnim dušam svojim. Jezici zločesti, koji tudje poštenje uzimate, dobro me poslušajte. Vi svaki put, kad svoga iskrnjega ogovarate pred drugimi, mnogimi i težkimi griesi ranjivate duše svoje; jedan grieh, jer iskrnjega svoga, za kim zlo govorite, ozloglasite a drugih toliko činite, koliko je čeljadi, koja ogovore vaše sluša, jer sve i svakoga na grieh navadjate. I tako nije dosta, da samo reknete na izpoviedi, ogovarao sam, zlo govorio o drugome, nego treba da kažete, koliko ste čeljadi ogovarali, i koliko vas je slušalo, kad ste zlo govorili; jer kolikogod je bilo ljudih, toliko ste griehah učinili i svojim žalostnim dušam ranah zadali.

Ali osim ovih ružnih duhovnih ranah i vremenitu štetu trpite kod istih ljudih. Kazujete tudja zla, da druge osramotite, ali vi postajete sramotni, buduć da, kako sv. pismo svjedoči, druge ozloglasujuć postajete ruglo i cilj sramote pred svimi ljudmi. I premda vam se oni, koji vaše ogovore slušaju, ukazuju veseli i prijateljski, ništanemanje o da im možete vidjeti srca, kako na vas mrze. Znadu bo oni, da ćete tako, kao što sada pred njimi o drugih zlo govorite, malo poslje i pred drugimi o njih govoriti. Zato svi vas prispodabljaju s mesarskimi psi, koji jezike svoje mrljaju u krvi svakoga bravčeta, samo na koje prispjeti mogu.

Ali da je to samo, da na vas ljudi mrzi, još bi lako čovjek pregorio, ali gorje još, kao što sv. Pavao veli, na vas Bog mrzi: *„Ogovoritelji Bogu odurni.“* (Rim. 30.). Ogovoritelji,

3og na vas govori; zato govori duh sveti: Bog će pripustiti, la ona zla, one sramote, koje o iskrnjih svojih proglasujete, loći će na vas, u kuće vaše i na čeljad vašu. Jao vam ogo-,oritelji, jao vam ozloglasitelji dobroga imena iskrnjih vaših, 3og vam oštro prieti, da nećete nikakva napredka imati ı dobrih svojih. Dakle sve vaše i svi dobitci ići iz zla ı gorje. Dakle će vaše njive biti neplodne, vaša će vam marva ocrkati, vašu hranu zla godina uništiti. *„Ogovoritelj neće imati ;reće na zemlji.“* Dakle će se kuće vaše razoriti, obitelji vaše ɔbamrti; a vi jer druge ogovarate, druge ozloglasujete, ostati ćete kao stupovi okresani bez ikakve moći i pomoći, kukavni, ıevoljni i nesretni. *„Ogovoritelj neće imati sreće na zemlji.“* Pasti će na vas svekolike nevolje, nesreće i sramote, sve će ɔvo g. Bog pripustiti na vas za kaštige, što ste ogovarali i ɔzloglasili iskrnjega svoga. *Ogovoritelj neće itd.*

Ali ni u ovih vremenitih nesrećah neprestaje vaša ،azna; više Bog prieti, da će vas unesrećiti na smrti i po ;mrti. O Bože! koliko je zlo biti mržen od Boga! O Bože, u ،oliku nesreću uvadja prokleto ogovaranje. *Nemješaj se*, prieti 3og, *s ogovaraoci, iznenada dolazi propast njihova.* Ogovaraoci, ɔrieti vam Bog, da će iznenada doći na vas nesretna smrt. More li se Bog šaliti? More li Bog slagati? Tko bi to mislio, ɔio bi nevjernik. Dakle ako se Bog nemože šaliti, ako Bog ıemore slagati, Bog će vas nenadanom smrtju zadaviti; ili će ,as žestoka kap udariti, kao Alcima ogovoritelja, kad je ozlo-glasio Judu Makabeja; ili će vas zemlja proždrti, kao one ɔpake ogovoritelje Kora, Datana i Abirona, koji su Mojsiju ɔzloglasili; ili ćete biti ubijeni na putu ili se utopiti u vodu; li sažgani u vatri, ili ćete drugom kojom zlom smrtju umrieti, ı poslje smrtì zauviek ćete biti nesretni medju vrazi u mukah paklenih. *Nepravedna će popasti zła na propasti.* Eto kamo lovodi nesretno ogovaranje i ozloglasivanje drugoga.

Dete dakle ogovorljivi i zloriečni ljudi i žene, poznajte jedan put preveliko zlo ogovorah svojih, koji na vas vuku sva zla

vremenita i vječna mukah paklenih; a što niste do sada propali u ove muke i nesreću upali, to je bilo preveliko milosrdje božje, kojim vas je na pokoru čekao. No ako neželite ove nesreće izkusiti, zauzdajte u napredak jezike svoje, prestante za iskrnjim svojim zlo govoriti, plačite i molite Boga, da vam oprosti prošaste griehe vaše.

Ali nije dosta samo prestati ogovarati i za prošaste ogovore pokoru činiti, nego treba još da štetu poprave, koju su mu ili na imanju ili poštenju učinili zlim govorom svojim. Inače kako mu se drago za griehe svoje kajali, sve vam je badava, grieha nećete nikada s dušah svojih izbrisati, dok duge nevratite. *„Neodpustja se grieh, dok se odnešeno nepovrati.“*

Tu zec leži, tu je muka. Što morate dakle činiti, da se griehah oprostite? Morate svoje zločeste o iskrnjem govore opozvati. Ako je bila laž ono, što ste o iskrnjem rekli, morate se oblagati; morate pred svimi, pred kojimi ste zlo rekli i pred ostalimi, koji su po drugih ono zlo čuli, očitovati pravednost onoga čeljadeta, kazati, da ste vi nepravedni, da ste slagali; a ako ovoga neučinite, za nikad vam se neće oprostiti. niti ćete moći spasenje dobiti.

Ali ako je ono zlo, što ste o iskrnjem rekli, istinito, ali je bilo otajno, a vi ste ga očitovali, što ćete onda činiti? Opozvati nemožete, jer bi lagali, kad bi rekli, da nije istina, što je; a ipak valja poštenje povratiti. U tome slučaju morate pred onimi, pred kojimi ste drugoga ozloglasili, reći, da ste ovoga ili onoga nepravedno u ovome ili onome zlu proglasili, pa morate u svakome slučaju onoga ozloglašena hvaliti, kad vam sgoda dodje, tako da po vašoj hvali dobije toliko koristi i poštenja, koliko je po vašem ozloglašenju imao štete.

To zlogovoritelji moraju izpuniti, ako žele za griehe oprostjenje dobiti i duše si spasiti. Odtud svi razumite, ako bi ovdje bio koj u tome kriv, da ako niste prije ili poslje izpoviedi ozloglašenim poštenje i dobro ime vratili; razumite, rekoh, da vam nisu griesi odpustjeni, i da su vam izpoviedi nevaljale.

Nemore vas izpoviednik te dužnosti odriešiti, da poštenje tudje vratite, jer nije on gospodar tudjega poštenja. Samo onaj, koj je s vašim ozloglašenjem bio uvredjen, ako bi htjeo, more vas te dužnosti oprostiti, ako od njega ponizno budete oprostjenje prosili, i on vam bude i uvredu i dužnost, da opozovete, oprostio. Inače nikad nećete biti te dužnosti lišeni.

Zato o pravedni Bože! moram najposlje ovako zavapiti, o prepravedni Bože! koliko će se krstjanskih dušah sbog zanemarene ove dužnosti osuditi? svaki dan svi ogovaraju, u svakome sastanku čuje se, da drugih poštenje trpi, čuje se, kako se iskrnji ozloglašuje, a nikada ili vrlo riedko se poštenje vratja. Što će biti dakle od takvih opakih jezikah? o za stalno ako neprestanu za drugimi zlo govoriti i ako ono poštenje, koje su prije uzeli, čim prije nepovrate, morati će za stalno u paklu goriti.

Nauk XXXII.

O zlih sumnjah i nerazložnih sudovih naših glede iskrnjega.

Da dovršim tumačenje osme zapoviedi božje, uzimam si, dragi moji! danas govoriti o zlih sumnjah i nerazložnih sudovih, t. j. o griehu, koj se protivi osmoj zapoviedi božjoj. Istina je, da je čovjek od naravi prignut, da sudi, jerbo je to djelo razuma, koj je u svakome čovjeku, te se razsud s toga ni zabraniti nemože; nu znati moramo, da naši sudi, da zadovolje razumu i pravomu razlogu, upravni biti imaju; pa to je baš ono najtežje, što bo je čovjek po naravi više sklon djela drugih suditi zlo, nego li dobro. Više putah se nezna stvar, kakva je u sebi, pak se ipak sudi; a još čestje se sude nutrnje misli, nutrnje srca odluke, te se izkretju na zlo. I ovo

je drugi način, kojim se oskvrnjuje poštenje naših iskrnjih, njime bo negovorimo samo zlo o iskrnjem našem, nego i sudimo zlo o njem. Buduć sam dakle govorio o onih, koji uvredjuju iskrnje, zlo o njih govoreći; govorit ću vam danas proti onim, koji isto čine nerazložnimi sudovi; te kao što imade mnogo onih prvih: tako imade mnogo i ovih. Zato treba, da kako protiva prvim, tako i protiva drugim mnogo govorim.

Da se neporodi kakova neporazumljivost i da se neuznemiri badava vaša sviest, valja da najprije pamtite, da, kada nam dolaze misli zločeste protiva iskrnjemu, proti našoj volji, t. j. kad nam nisu drage, te ih otjeramo, da nisu griešne, nego su samo napasti. Povrh toga imate znati, da je drugo sumnjati, a drugo suditi. Sumnja se porodi onda, kada imajući razloge i protivne i koristne za koga, nećemo da privolimo svojevoljno niti da je tako niti da nije; sud pako nastane onda, kada baš svojevoljno odredjujemo, da je tako ili da nije, da se nalazi tko u kakvom zlu ili ne.

Kada tko poradi njekih neznatnih zlih znakovah bez stanovîtoga razloga sumnji, da se tko nalazi u kakvome zlu, grieši svaki put, i ako je ono zlo veliko, o kojem sumnji, grieši smrtno; jer neima nitko pravo bez očitoga i stanovitoga razloga o drugom sumnjati. Još gorje grieši, ako radi takovih neznatnih uzrokah prigne svoju volju i baš sudi stalno, da je on u takovu zlu, sud bo taj biva bez pravih razlogah. Ako li pak ima očita znamenja i prave razloge, koji nedadu, da drugčije mislimo, onda takav sud, budući razložan, nije zločest; premda bi bolje bilo, da i u tome slučaju sadržimo svoj sud, da se neprevarimo; valja da pokrijemo sve ljubavju i da o svakome dobro mislimo.

Pa odtuda možete i sami zaključiti, da je sud, kao što sv. Toma tvrdi, *samo onda slobodan, kada je djelo pravde. (Judicium in tantum est licitum, in quantum est actus justitiae).* (22. 9. 60. a. 2.). Tri se pako stvari, nadostavlja sám učitelj,

iziskuju, da bude sud slobodan. *Vlast* u onome, koj sudi; *poznanje* onoga, što sudi i *pravda*, da se pravedno sudi..

Poradi čega su dan danas zločesti tako rekuć svi sudovi, kojimi se toli često osudjuje djelo našega iskrnjega, a to su sudovi nerazložni, jer bivaju neimajući vlasti, koju Bog niti nedaje ljudem; sudovi nerazložni zovu se zato, jer neima kod takovih pravoga poznanja, a navlastito, kada su stvari u srcu sakrivene; sudovi nevaljali su pako oni, koji nebivaju po pravdi nego po zlobi. Evo dvih manah, koje čine sudove ljudske nevaljale i zločeste, kada se tkogod osudi, da se bavi kakovim zločestim djelom.

Da sud bude slobodan iziskuje se, kao što rekoh, vlast svrhu onoga, koj se sudi, kao što vlast jednoga kralja i zapoviednika prama svojim podložnikom; jednoga sudca prama onim, koji se njegovu sudu podlažu. Recite mi sada vi, koji si uzimate tu vlast, te sudite iskrnje svoje, da je onaj nevaljanac, da je ovaj licumjerac, da ovaj nečist itd., kakovom vlasti vi smijete to suditi? Tko vam ju je dao? Na vašu sramotu morate izpovjediti, da vam je nije nitko dao; pa s toga niti nemožete suditi, i ako sudite, sudovi su vam zločesti.

Jer dakle Bog stvoritelj i gospodar svih, sám imade pravu vlast suditi svekolike i, jer on daje zapoviednikom vlast, nu vlast ograničenu — kojom da sude pravično i njemu dopadno, kolika bi bila bezobraznost, kada bismo htjeli suditi, neimajući vlasti od Boga, ili kada bismo htjeli suditi one, koji nam nisu podložni i još suditi ne samo njihova izvanjska no i nutrnja! Kako neosjetjamo, da mi, druge za zločince sudeći, postajemo najvećimi zločinci; zašto bo uzimamo Bogu, što je božje, t. j. sud, koj se samomu Bogu pristoji ili komu Bog daje vlast. Pa oni, koje vi sudite, nisu vam podložni niti imate svrhu njih kakovu vlast, nego su Bogu podložni; *kako ih dakle,* viče sv. Pavao, smijete suditi? *(Tu quis es, qui judicas alienum servum?* (Rom. 14.). *Tko si ti, koj se usudjuješ suditi tudjega slugu?* Činili oni dobro ili zlo, vi ih neimate suditi,

nego ih ima suditi njihov gospodar. *(Domino suo stat, aut cadit). (Pred svojim gospodinom stoji ili pada).* Zašto ih dakle sudite i zlo mislite ne samo o njihovih djelih izvanjskih, no i o njihovih odlukah i mislih nutrnjih, kada nisu vaše sluge, kad vam nisu podložni niti imate kakovu vlast svrhu njih? Tà svi ćemo biti zajedno sudjeni na sudu božjem i tada ćemo znati, tko je kakav, zato i veli sveti Pavao: *nemojmo prije vremena suditi, dokle god nedodje sud božji.* (Nolite ante tempus judicare quoadusque veniat Dominus). (I. Cor. 4.). Ukradjena vam li je kakova stvar, a neznate pravo, tko ju je ukrao, nemojte odmah sumnjati i potvoriti sad ovoga, sad onoga. Čekajte na sud božji, onda ćete pravo znati, tko je krivac. Vidite li koju čeljad, da u nevrieme pohadja ovu ili onu kuću u kojoj se pojavljuju drugi zli znaci. Uztegnite svoj sud, nemojte ju odmah zlo osuditi; čekajte sud božji, onda će se poznati, kakav je tko. *(Nolite ante tempus judicare, quoadusque etc.).* Nu povrh toga, što neimamo u sadanjem životu vlasti, neimamo ni dovoljna poznanja, da bismo mogli upravo suditi; a bez takova poznanja bivaju svi sudovi zločesti.

Da bude naš sud upravan i slobodan, nije dosta, da imademo samo vlast suditi, nego jošte valja, da imademo podpuno poznanje one stvari, koju sudimo. Koliko izpituju, koliko izvidjaju i razmišljavaju svjetovni sudci prije, nego li osude krivca; izpitkivaju se pomnjivo svjedoci i svjedočanstva, prispodabljaju se njihove izreke, pita se isti krivac, daje mu se oblast, da se brani, ništa se neštedi, što bi pomoglo, da se nadje prava istina, pa kad se naći nemože, nesmije se nitko osuditi, već se sve pustja nesvršeno. No vi, kada sudite zlo o vaših iskrnjih, neizpitkivate pomnjivo svjedoke, kao što to ovi rade, niti neiztraživate istine, vi nepitate onoga, koga za krivca držite, nit mu nedate, da se brani; vi neiziskujete ni dokazah ni razlogah, nego radite proti svakomu zakonu, te ste zajedno branitelji i sudci. Vi iz kakovih neznatnih znakovah ili iz lažljivoga dokazivanja drugoga zaključujete, da je i

unutra srce zločesto; kako će dakle vaši sudovi moći biti upravni (pravedni)?

Pa kako se nećete prevariti, dočim sudite po samih slabih znakovih, u kojih neima nikakve stalnosti, nikakve istine, nego sama prevara. Ljudi bo svedjer nastoje, da se pokažu drugčijimi iz vana, nego što su iz nutra. Koliko imade ljudih, navlastito ženah, koji budući stari, nastoje silom, da se pomlade? Koliki i koliki sakrivaju pod gizdavom odjećom svoje veliko siromaštvo? Koliki su iz nutra puni pogrdnih zloćah, a iz vana se očituju dobri i krepostni? — A koliko ih žalibože imade, koji, budući u nutra sveti, hoće da se iz poniznosti ukažu nesveti? Ako ih dakle osudite po izvanjskih znakovih, biti će vam uviek vaši sudovi lažljivi i nepravedni, jerbo sudite, da su mladi, koji su stari, a zli, koji su dobri; da su bogati, koji su siromašni, najposlje, da su dobri, koji su zločesti. Pa da budete ob ovoj istini sasvim stalno osvjedočeni, recite mi, nije li se to vam samim toliko putah dogodilo, da ste poslje, kako ste o kome zlo sudili, spoznali njegvu pravednost i da ste se kajali s vašega suda? A koliko putah ste, kad vam se je što izgubilo, sudili, da je tomu ovaj ili onaj nevaljanac kriv, pa ste poslje spoznali, da niti je taj, niti onaj?

Eh otče, — čujem njeke odgovarati: mi sudimo pravo; jer sudimo po onom, što naše oči vide. Mi vidimo onoga mladića, gdje ulazi k onoj djevojci, onoga čovjeka, gdje pohadja u nevrieme onu ženu; vidimo njeke obnoć kraj kućah amo tamo hodati: pa to videći, bilo bi boriti se proti razlogu; da zlo nepomislimo o njih i u zlu njih neosudimo! — Nu ja vas na to samo pitam: što ih vi krivo nesudite, kad mislite, da se u svom sudu nevarate! A što biste rekli, kad biste u vrieme tamne noći vidjeli mladića doći pod prozor trijuh djevojakah, o kojih se jur bijaše zlo govorilo, da biste ga vidili, gdje je kroz prozor bacio u sobu tri kese blaga? Ili, kad biste vidjeli drugoga mladića, presvučena u nepoznatoj odjeći amo tamo libiti se (potepati se, prebijati) ulicom izmedju kućah? Rekli

biste doista, da onaj prvi imade pogano prijateljstvo s rečenim djevojkami, pa da im zato i daje toliko novacah, a drugi da traži po gradu, što će ukrasti. Pa sasvim tim biste se v kruto u svome sudu prevarili; onaj — bo prvi bio je sv. Nikola, koj začuv, da se one tri djevojke nemogu od siromaštva udati, pa s toga da hoće svoju čistoću na pazar metnuti, ubac im novacah iz ljubavi božje, da ih uzčuva od tolike zloće, da ih ukloni vječnoj propasti i da se one mogu pošteno udati Onaj drugi pako bio je sv. Karlo Boromeo, koj hodjaše obno presvučen po Rimu crkve prolazeći u njih Boga moleći. Da biste vidjeli jednoga redovnika presvučena tamnom noći ulaziti u kuću očite bludnice: rekli biste doisto, da bez ikakove prevare ulazi iz zle svrhe: mà i ovaj sud bi vam bio lažljiv; čita be se, da su na isti način pohadjali sveti redovnici kuće najgorjih očitih griešnicah, da ih odvrate od grieha i obrate na prav put. Kad su vidjeli mladića Josipa (patriarka) bježati iz kuće svoga gospodara Putifara, koga je gospoja digla za njim viku, da ga uhvate, buduć ju je tobože htjeo na bludnost prisiliti, prevarili su se svi, misleći, da je istina, pa zato je kukavni mladić dvie godine čamio u tamnici; nu poslje se je saznalo, da je Josip zato bježao, da neuvredi Boga, privolivš na volju bezobrazne vladavice (kraljice) svoje, koja ga je silila da s njome bludno sagrieši i poslje od srditosti, što nije htjeo da sagrieši, baci na njega toliku sramotu. Vidite sada, bogoljubni krstjani! kako je lako u očitih stvarih suditi naopako Koliko je očitih znamenjah bilo, da je tko šta kriv, a nije bio i svi, koji su tako sudili, sgriešili su. Dederte dakle, po Bogu bratjo i sestre! primite nauk, što vam ga daje sv. Bernardo veleći: *Nikada nemojte suditi zlo o iskrnjem;* nikada nemojte osuditi drugoga sbog kakova zla, pa kad vam dodje do izkušavanja, otjerajte ga od sebe, sami sebe karajući. (Attende tibi) Pazi na se i misli o manah svojih i onih, koji su tebi podložni. Pa ako se dogodi, da je čije pomanjkanje (mana) tol očito, da se o njem sumnjati nemože, nit se izpričati nedade

odlučite se onda, te recite, da je bila prevara, da ga predobila snažna napast vražja; jer da vam Bog takovu napast šalje i u taku vas pogibelj stavi, biste bili gorji od ovoga il onoga. Ako tako uzradite, oh koliku se imate tada dobru nadati!

Ako nesudimo druge, govori sv. Pavao, *nego same sebe, neće ni nas Bog osuditi.* (Si nosmet ipsos judicaremus, non utique judicaremur). No ako mi uzsudimo, i Bog će nas po pravdi svojoj presvetoj strogo suditi. Ter jao! da vam je znati, kolika se zla dogadjaju iz nerazložnih sudovah ljudskih, koliko li djavao pakleni nastoji, da nas na takove sude skloni! Slušajte jedan dogadjaj i iz njega ćete uvidjeti, kako se je ako moći prevariti u sudu, kad se baš i očito zna za krivca, koliko se zlo iz takvoga suda poradja.

Bijaše njeki sv. biskup u gradu Nazarethu imenom Silvan. Taj sv. pastir odvrati svojim svetim životom, svojimi prodikami i sveudiljnimi nauci mnoge duše griešne s puta izgubljenja i dovedè ih na put spasenja. Toga nemogaše gledati ljavao pakleni, te si preduzè biskupu i čitavomu puku nahuditi. Jzè dakle sliku obličja i odjeće ovoga istoga biskupa i obnoć ınidje potajno u sobu njeke dobre i najglasovitije onoga grada gospoje, privuče se k njezinoj postelji, poče ju napastovati, da s njim puteno sgrieši. Gospoja dobra nemogući tolike zloće ni čuti — a kamo li ju počiniti, odbi ga velikom ljutosti od sebe. Nu on nepristadè, nego se zaleti, da ju na zločin prisili; a ona povikne iza glasa za pomoć. Na to doletiše sluge i kućani sviéćami u ruci, ugledaše toga djavla u prilici pravednoga biskupa; te da još većma osramoti pravednoga biskupa, reče, da je on biskup. Oni neznajući što da njime učine, dadu ga vezati, da ga sutradan doprate pred sud. Ali djavo je vrag, a vrag je opet djavo, te im izmakne. Kad osvanu dan, razbiela se ta opačina protiva sv. biskupu po svem gradu. Svi se uzbuniše, svi se razsrdiše i poletiše, da ga nadju i da ga pogube. Glas dodje do biskupa, koj videći, da se puk neda umiriti niti da se nemože opravdati, pobježe potajno iz grada

*

i sakri se kod Betlema u pustinjačku špilju sv. Jerolima. Malo vrieme za tim postojalo i njeki hodočastnik iz Nazareta dodje iz štovanja prama sv. Jerolimu istu špilju pohoditi, te ugledav ondje nepravedno progonjenoga biskupa, pobudi se u njem srdjba i trgne mač, da ga probode. Videć sluga božji tu veliku pogibelj, zazove sv. Jerolima u pomoć. On mu brzo priskoči svojom pomoćju, te ista ona trojica, koji na njega poletiše, naboče se sami na svoje mačeve. Kad se to začulo u gradu doleti vàs puk razsrdjen k njemu, da ga sveže i da ga kao najvećega zločinca objese. Ali netom dogodi se veliko čudo: otvori se naime grobnica, a iz nje izadje vidljivo sv. Jerolim, koj uništiv silu svega prisutnoga puka, zapoviedi djavlu, da se ukaže i da pred svimi očituje prevaru, koju je učinio.

Na takovu zapovied ukazà se djavo u prilici istoga biskupa, te jaučući od muke, kazà, da se je on u istoj prilici ukazao onoj gospoji, da osramoti biskupa i da preprieči sva dobra, koja on u puku činjaše.

Čuste li, dragi moji! dogadjaj? Sada vas pitam, da bi bili i vi u takvome slučaju, jeda li nebiste i vi s ostalimi zlo domislili i onoga dobroga biskupa bez ikakve sumnje za krivca osudili? Obličje njegovo, prilika njegova se je vidila, i da rečem glas njegov se je čuo u sobi kod gospoje, da ju nagovori na opako djelo, pa poslje se dogodilo, da je isti biskup kao krivac iz grada pobjegnuo; sva znamenja bijahu očita, da je on krivac, pa se ipak svi prevariše, bijaše bo sasvim nedužan.

Zato krstjani u Isusu sabrani! budući da se toli lako možemo u sudu prevariti, baš i kad su nam znamenja očita, nemojmo druge suditi. Štogod vidimo, štogod čujemo zla o našem iskrnjem neupustjajmo se u njegovo sudjenje, jerbo će naš sud zločest biti ne samo, što neimamo vlasti drugoga suditi, nit poznanja; da bismo ga mogli bez prevare suditi, nego nam jošte manjka i pravda, da bismo mogli pravedno

uditi, a to je tretja pogodba, koju svaki slobodan i pravedan ud imati mora.

Neima toga u sv. pismu, što je Bog sudcem više preporučio, nego pravednost u sudovih i, gdjegod o sudu govori, govori i o pravednosti. (Diligite justitiam, qui judicatis terram) Sap. I.), t. j. *ljubite pravicu, koji sudite zemlju.* Ali oni, koji ako lako sude iskrnje svoje, te se pravice nedrže: zlo i naopako po se sude; jer nesude po pravdi, nego po sumnji, po krivdi i po čuvenjih. Čuje se više putah, da je ovaj, ili onaj, — ovo ili ono zlo učinio; taj se glas raznosi po ustih od jednoga do drugoga; na to se pomišljaje, povjeruje i osudjuje, da je ovaj ili onaj baš ovaki, ili onaki. Ah sudci nepravedni! neiztražujući dalje, je li istina, što se govori, tako li odmah osudjujete? — Nu velite, glas je obći, tako svi govore. — Pa ako i svi govore, — velim ja, — zar se i svi nemogu prevariti? I koliko se je putah bjelodano pokazalo, da je bila sve ono laž, što su svi govorili, — usuprot istina, što su svi nijekali!

Al da vam pravo rečem, jer se tako lako zlo o drugom sudi, kad pustite prignutju svomu na volju: zloba ah! zloba, nenavist, oholost, lakomost su uzrok, što se o iskrnjem zlo misli i govori, — o iskrnjem, velim, koj inače dobar i pravedan. David bijaše dobar i pravedan i puk ga za takova držaše s toga, što ga je Saul mrzio, koj je u puku kao najveći krivac i zločinac osudjen. Naš spasitelj Isus bio je kao Bog vrelo svake svetinje i dobrote, pa su ga ipak oholi i nenavidni Farizeji za zločinca proglasili. Pa oh! kako se mnogi pravedni i dobri ovakovim načinom osudjuju kao krivci i zločinci! Pobožnici osudjuju se, da su licumjerci; ustrpljivnici i ponizniсi, osudjuje se, da su slabiši i strašivice. Pravdoljubci govori se, da su oštri i nemilostivi, — a oni su blagi i milostivi i kad ih nenavistnici radi česa potvore, nesrde se — pa zato su krivi? Kriv je — veli se — onaj, koj je priprost i iskren. Kako tko hoće i kako ga njegovo zlo prignutje na-

giblje onako i sudi, bježeć istinu, ko vragovi tamjan. Gdje će dakle tude pravedan sud biti?!

Dajmo dakle, o krstjani! nesudimo nikoga; jer nit imamo od Boga oblasti, da dobro sudimo, nit poznanstva, da pravo sudimo, kad nevidimo nikomu u srce; pa mi jošte k tomu nit neimamo u sebi čiste iskre pravice, jerbo nas je svaki na zlo sklon. Pustimo dakle sve ostale, neka ih Bog sudi, a mi, ako ćemo suditi, sudimo sami sebe itd.

Nauk XXXIII.

O devetoj zapoviedi: Nepoželi tudja druga.

Pomoćju božjom dovršismo osmu zapovied božju, u kojoj nam Bog zabranjuje, da nesvjedočimo krivo proti iskrnjemu; sada nam valja preći na tumačenje devete i desete zapoviedi božje, u kojih Bog zabranjuje, da nepoželimo žene, ili koje druge tudje stvari. Iz ovih dviuh zapoviedih se vidi, kako je čist, neoskvrnjen i svet zakon božji, koj zabranjuje zločeste želje.

Danas ćemo govoriti samo o devetoj zapoviedi, u kojoj nam Bog zabranjuje tudja druga poželiti, i vidit ćemo najprije, što su zabranjene želje i odkle dolaze; drugo: kako ih se imamo čuvati.

Nepoželi. Dajuć Bog dvie zapoviedi, u kojih zabranjuje poželiti ženu i drugu tudju stvar, očituje svoje najveće gospodstvo nad nami i neizmjernu moć, te pokazuje, kako božanski zakon njegov nadilazi zakone i zapoviedi drugih zapoviednikah. Svjetovni zapoviednici zabranjuju samo djela izvanjska; a nutarnjih mislih i željah zabraniti nemogu, jer ih nemogu vidjeti ni poznati. Nije tako kod svemogućega Boga.

On vidi sve dobro, sve mu je dobro poznano, kako izvanjsko, tako i nutarnje; ništa se nemože pred njim sakriti, zato daje naredbe i za vanjska djelovanja i nutarnja nagnutja srca; i mi smo se dužni čuvati nesamo, da neučinimo izvana nikakva zla djela, nego takodjer da nepustimo ni u srce svoje nikakve zle misli ni poželenja, što je Bog zabranio i što bi moglo njegove božanske oči uvrediti.

Reći ćete, pa zašto je dao Bog ove osobite dvie zapoviedi, u kojih zabranjuje poželiti ženu i drugu tudju stvar, kad je već prije dao druge zapoviedi, u kojih je zabranio i bludnost i kradju? Odgovaram, da je on to učinio iz velikoga razloga. Najprije, što je htjeo u sve dvie bolje utvrditi obdržavanje prvih dvieh naime šeste i sedme zapoviedi: jer će se svaki boljma čuvati i bludnosti i kradje, znajući, da mu je zabranjeno željeti tudje čeljade ili drugu tudju stvar.

Drugo dao je ove dvie poslednje zapoviedi, da pokaže, da su ne samo zla djela, već i zle želje griesi; jer premda zdrav razum pokazuje, da je ono, što je zabranjeno učiniti, zabranjeno i poželiti: jer pako svi neće, da to priznadu, zato je htjeo očito zabraniti i iste nečiste požude i želje nepravedne za tudjim. Isti Židovi, premda su bili zakonom božjim razsvietljeni, ipak su tako bili zaslieplјeni, da su polag ove zapoviedi držali, da želiti tudje dobro, nije nikakav grieh, jer nisu vidjeli, da je izvana kažnjen, pa zato i spasitelj naš g. Isukrst, da nas krstjane bolje razsvietli i u obdržavanju zapoviedih božjih utvrdi, govori u evangjelju: *„Vjerujte“*, veli, *„što je rečeno starim: Nečini preljubodinstva; a ja vam velim, tkogod videć ženu poželi, već je učinio preljubodinstvo u srcu svom.* (Mat. 5.).

Da se pako sasvim upoznate s ovom zapoviedju, treba vam, dragi krstjani! znati, da se želje u nas radjaju od pohudnoga ganutja; zato se više putah takva ganutja za želje uzimaju. Požuda je ganutje srca, po kom ganuti želimo ono, što nam je po ćudi, a neimamo ga. Ko što pako svako ganutje

srca nije zlo, tako ni svaka želja nije uviek griešna. Negriešimo, kada smo gladni i žedni, pa želimo jesti i piti; kada ozebemo, da se ogrijemo, ili kada nam je vruće, da se razladimo; ako smo umorni, da opočinemo. Odkud se vidi, da ima željah dobrih i zlih. Dobre želje jesu one, koje su razložne i neprekoračuju granicah. Takvimi željami možemo željeti svako dobro duhovno i tjelesno. Želje pako zločeste su one, kojimi želimo takva šta, što Bog zabranjuje, a duši škodi. Takve želje nam zabranjuje Bog, govoreći: Non concupisces. *„Nepoželi.“*

Glede toga treba vam znati, da smo mi u stanju prve pravice, to jest: Da nebude naš praotac Adam sgriešio, nebi mi ćutili nikakve protivštine tiela proti duši i razumu, već bi duh i razum gospodovali tjelesnimi nagnutji. Čim Adam sgrieši, sve se u njem i u nas preobrnu; nestadè dobra reda medju dušom i tielom; razum negospodovaše više tjelesnimi nagnutji; tielo se diže proti duhu. Dakle sbog grieha Adamova, koj u sve nas prelazi, svakoga od nas požuda napastuje na zlo, i, kako veli sv. Jakov: Unusquisque tentatur a concupiscentia sua, abstractus et illectus, *priteže nas na grieh i potiče na nasladnosti putene* (pog. 1. red. 14.). Kada dakle mi ovim nerazložnim ganutjim tjelesnim i potaknutju na nasladnosti putene, privolimo, tad padamo u veliki grieh griešnoga poželenja, i ovo je, što nam Bog zabranjuje u devetoj zapoviedi: Non concupisces uxorem proximi tui. *„Nepoželi tudje žene.“*

Glede ove zapoviedi mogle bi se mnoge sumnje poroditi. Prva je: je li i ženi zabranjeno poželiti tudja muža, kao što je čovjeku tudju ženu? Drugo: Budući je ova zapovied dana, da se zabrani poželenje udane žene, je li dakle grieh poželiti drugu neudanu? Tretje: bi li sgriešio proti ovoj zapoviedi, koj bi poželio učiniti grieh od onih ružnih, na koje samo ako pomisli čovjek, već se zastiditi mora? Na sva ova pitanja odgovaram, da su sve takve zle požude zabranjene u ovoj devetoj zapoviedi. Velim dakle, da kao što je zabranjeno čo-

jeku poželiti tudju ženu, tako je zabranjeno i ženi poželiti ıdja muža: jer ono, što se govori čovjeku, govori se i ženi, oja se pod imenom čovjeka, kao u dielu plemenitijemu, imeuje: pa buduć, da se preljubodinstvo žene smatra za gorje, ego čovjeka, kako će njoj biti slobodno poželiti ono, što je ovjeku zabranjeno? Tako je isto zabranjeno poželiti drugo eljade prosto, ili kakvi mu drago grieh bludni itd.

Tim je riešena i druga sumnja. Rečeno je, da je požuda, oja nas potiče na griehe putene, zločesta; je li dakle ona u ebi grieh? Griešimo li svaki put, kad osjetjamo u sebi ovo lo potaknutje? Ah tužni bi bili, kad bi tako bilo! Nebi se itko spasio, jer svi se napastujemo i potičemo na zlo. Ne, ragi krstjani! ovakva požuda i poticanje nije grieh, nego je ana pokora za grieh. Bili bismo vrlo sretni, da takva potianja neimamo, ali za pokoru moramo trpiti i proti njim se ieloga svoga života boriti: pa ako mi takva zla potaknutja ızbijemo, njim se nespustimo, na nje mrzimo, nisu tada griesi, neće nam ništa nauditi, već ćemo još dostojanstvo imati poadi one nesgode, koju smo trpili nje uzbijajuć i njim se neıustjajuć.

Kada su pako takve požude i potaknutja na zlo griešna?)nda su griešna, kad ih slušamo, kad u nje dragovoljno pri'oljavamo. Napast, došla ona ili od potaknutja tjelesnoga ili raga paklenoga, ima tri stupnja iliti koraka, t. j. poticanje, ıasladu i privoljenje. Poticanje je, kad nam dodje kakva neista misao od naslade putene. Ako ovu misao odmah odtje'amo, a nezadržajemo se dragovoljno u njoj, već nam je mrzka, ında negriešimo, nego dostojanstvo kod Boga stečemo: veli v. Antonin: *„Koliko se putah opreš, toliko se putah kruniš."* Ako pako k onomu potaknutju pristupi još naslada, dok volja ıeprivoli, nije smrtni već mali grieh. Ako po potaknutju i ıasladi volja privoli i u onoj se nečistoj misli povoljno zadržaje i nasladjuje, te si ovo poželi, tad je to veliki i smrtni grieh, u ovoj devetoj zapoviedi zabranjen. Što imamo dakle u

takvih napastih činiti? Buduć pako da cieloga života imamo ta poticanja zločesta ćutiti, zato odmah, čim ih poćutimo, oružajmo se snažno proti njim, da ih uzbijemo, utamanimo i protjeramo taki u početku.

Imamo najprije plakati, promišljavajuć nevoljno stanje naše, što smo podložni tolikim napastim nesretnim slaboga tiela našega, kojim bez pomoći božje nismo kadri odoliti, već nas toliko putah predobivaju, ako nas Bog osobitom pomoćju nepokriepi. K Bogu dakle poniznom i vrućom molitvom imamo se uticati, izpovjedajuć, da smo kukavni, nevoljni i slabi, da nismo kadri ni najmanjoj napasti po našoj vrednosti odoliti, zato da on u nas oslabi silu na zlo potaknutje, da nas u napasti pokriepi, da svladati možemo.

Ali to nije dosta, nego još s velikom pomnjom imamo se čuvati od prigode, kojom se takve napasti u nas pobudjuju. Zar nebi to bila velika prevara, da se, poznajuć svoju slabost opet stavimo u prigode? Zar ćemo čuteć jaka nagnutja proti nam opet tražiti, da ih boljma ojačimo? Bacimo li ugljen na vatru, neutrne se, već se boljma užiže. Pijuć otrov, život se neučuva, već se gubi. Tako biva i s onim, koj se u prigode stavlja: toliko će se požude putene u njem užeći, da će se predobiti i poginuti.

Od prigodah, dragi krstjani! valja se čuvati, da se sačuvamo od griešnih poželenjah; netreba slušati nečiste razgovore, pohadjati pogibeljne osobe, a najviše gledat ih. Pogled najviše na puteni grieh navadja, koj najmoćnije na griešno poželjenje priteže. Pogled je predobio Davida, Salamona i Samsona. Jeste li vi jači od Samsona, svetiji od Davida, mudriji od Salomona? Niste doista. Kako se dakle morete pouzdati da nećete biti u istih prigodah svladani, u kojih su oni bili? Vi hleptite, da vidite i čujete, što niti je slobodno gledati ni slušati; tražite, da bude požudah zlih u vas, pa mislite, da ćete im moći odoliti? E to nije moguće, govori sveto pismo: *tko ljubi pogibelj, poginuti će u njoj.* Isti svetci, koji su tako

ili objačeni i pokriepljeni milostju božjom, pomnjivo su čuvali či svoje, jezik i uši svoje, da nepadu u kakvu prigodu, po ojoj bi se moglo ganuti u njih nagnutje puteno; skrivali su e po pećinah i pustinjah, stroge pokore su činili; ništanemanje ili su ipak jako napastovani, i koji su se kad u prigodu tavili, bili su predobiveni. Prigode dakle, dragi krstjani! opet elim bježite, pak se dobro Bogu preporučite, ako bi se radi zčuvati od zlih požudah. Netreba se šaliti; da se samo jedan ut povoljno zadržite u misli poganoj, ili da poželite bludno griešiti, to je dosta, da vas osunovrati u vječne muke paklene.

Nauk XXXIV.

O desetoj zapoviedi božjoj: Nepoželi nikakove tudje stvari.

U prošastome govoru rekosmo najprije, da u posliednjih viuh zapoviedih pokazuje Bog svoju moć i gospodstvo največe, abranjujuć želje nasladah putenih i zemaljskih tudjih dobarah.)a tko dade takve zapoviedi, mora poznati srca ljudska i njihov ospodar biti; što se kao ljudem nepristoji, koji zapoviedi aju, koje smieraju na izvanjska djela. Ali Bog, koj vidi i oznaje i največe tajnosti srca, dao je ove dvie posliednje zaoviedi za upravljanje nutarnjih željah. Nije bilo dosta Bogu apoviediti samo: Nesagrieši bludno; nego još dodade u devetoj apoviedi; Nepoželi tudja druga. Isto tako nije mu dosta samo ilo u sedmoj zabraniti kradju, nego još u desetoj zabrani i udju stvar poželiti. Da dakle ovu zapovied bolje razumijemo, anas ćemo dvoje protresti: prvo, kada je grieh, a kada nije udje poželiti; i na koliko načinah se protive griesi ovoj zapoiedi; drugo, koliko škode duši krstjanskoj želje tudjega obra.

Da i ovaj govor morete bolje razumjeti i poznati, kad je grieh i kad nije poželiti tudju stvar, morate znati, da je onda samo grieh poželiti tudju stvar, kad se želi imati ju neposredno. Zato nije grieh bar smrtni, kada tko videć imanje i bogatstvo čije, poželi, da je i njemu onako imati, ako neželi, da oni ostanu bez njega. Isto biva, kada tkogod nalazeći se u siromaštvu vidi, da drugi dobiva darove; da koj u svojoj trgovini velik dobitak dobiva; da k drugomu majstoru sviet dolazi, i on sa svojim zanatom dobro već steko; vidi, da drugomu ljetina liepo rodi i da mu sve za rukom ide: ovo gledeć rada bi poželio i on, da i njemu tako ide, da se i njemu ostavi kakav dobar miraz, da dobitak imade, da mu zanat dobro prolazi, da mu ljetina radja, da ga sreća svuda prati, nenavideć takvu sreću drugih: neka drugi imaju, ali neka i on ima kao i oni.

U takvom slučaju on negrieši; jer ove želje njegove niti su protivne ljubavi niti pravdi, niti ikojoj drugoj kreposti: niti on drugoga šta želi, već da i on imade, kao što imaju i drugi bez njihove štete. Rekoh, da takve želje nisu griesi bar smrtni; jer mogle bi biti mali griesi, kada su prekoredne, ili kada su sdružene s kakvom izpraznostju, ili ako se u vremenita dobra odviše zaljubimo. Takodjer nije grieh, kad je tko pripravan prodati njivu, kuću ili drugo što, a drugi poželi pravednim načinom, iz dobre svrhe si kupiti; jer ovdje se nikomu nečini nepravica niti ikakva uvreda; nego mogla bi mu biti veća korist. Takodjer nebi sgriešio, da komu dodju misli i nepravedno imati koju tudju stvar, a on ih odmah od sebe odtjera; jer takve misli nisu drugo, nego napasti, kojim kada se neprivoli, negrieši se proti ovoj desetoj zapoviedi.

Onda se grieši proti ovoj zapoviedi, kada se želi tudja stvar proti pravici i šteti iskrnjega i to se dogadja na različite načine. Najprije kad koj spazi čije imanje ili drugu stvar, te poželi ono imati na nepravedan način tako, da kad bi mogao, ono bi sebi prisvojio ili kradjom ili silom, pa premda on

ıno neuzima, jer nemože, ipak je sgriešio smrtno ili bar maim griehom, ako je stvar, koju je poželio, male vrednosti. I :olikogod se putah ova zločesta odluka ponovi, toliko se putah znova grieši i broj griehah povećaje. Drugo: isto tako grieši, ko želi drugomu kvar učiniti i baš odluči, da bi ga učinio, :ad bi ga mogao. Tretje grieši se, kad se želi, da drugi na vom imanju i bez našega sudjelovanja štetu imade; ili kada e tko veseli, što je drugomu šteta učinjena. Četvrto grieši e, kad tko želi imati tudje stvari dobrim načinom, ali u zlu vrhu da može njimi griešiti i zlo činiti.

Peto grieši se, kad tko želi imati njivu, kuću ili drugu :oju tudju stvar, znajuć, da je on neće pustiti, ili što mu je reba ili što mu je draga, želio on nju imati na kakav mu lrago način, ili za platju ili za silu. Takva je bila želja kralja Akaba, da ima vinograd podložnika Nabota, koga i pogubi, :ad ga dobrim nije htjeo prodati ni zamieniti. O koliko bogaašah i zapoviednikah na ovom svietu sliedi priliku opakoga Akaba. Običaju bogataši, veli sv. Augustin, žudjeti od drugih siromašnih dobra kakvim god načinom, ma bilo i preko njiıove volje, neka samo oni imaju, a drugi ne.

Šesto grieše proti ovoj desetoj zapoviedi trgovci, koji želе, da u drugih nebude one trgovine, koju oni imaju, da ju oni mogu skuplje prodati; koji žele, da izdade godina, da oni svoju obilnost, po što im drago prodadu; grieše oni, da drugi u siromaštvo padu, a oni sami mogu nad svimi inimi dizati se. O koliko griehah imade proti ovoj desetoj zapoviedi, o kojoj se je mislilo, da se neima šta ni reći! koliko se griehah nije ni izpovjedilo, a kamo li ih se čuvalo.

Dobro je rekao sv. Pavao apoštol (1. Tim. 6.), da je želja tudja imanja vrelo, iz kojega sve zlo iztiče. Radix omnium malorum est cupiditas. Pa ipak veli sv. Franjo Saleski, da ih je vrlo malo, koji se priznaju za krivce ovoga grieha. Svaki veli, da neželi ništa tudja, dočim nastoji na sve načine tudje imati, nikad nije dosta; uviek bi rad, da ga više ima, i govori

se, da je sve potrebno; zato i najveći lakomci, nesmatraju se za lakomce, jer je lakomost toliko zlo, da tako zasliepi ljude, da ni najvećih griehah nepriznaju te tako propadaju. Tako napomenuti svetac. (Intr. P. 3., c. 14.). Hodimo dakle na to otrovno vrelo svih zalah, t. j. poželenje tudjih dobarah, iz koga toliko zla proizlazi. Najbolje ćemo spoznati, koliki je to grieh i koliko je za duševno spasenje pogibeljan, ako dobro promislimo rieči sv. Pavla o ovom griehu sv. Timoteju pisane. Kad je rekao, da kao što nismo na ovaj sviet ništa donieli, tako nećemo za stalno s njega ništa ni odnieti; zato ako se imamo samo čime prihraniti i odievati, budimo time zadovoljni; jer oni, koji teže, da budu bogati, padaju u napast i u zanjke vražje i mnoge želje nekoristne i škodljive, koje ih upropastjuju za uvieke u muke paklene; jer nerazložna želja svjetskih dobarah je vrelo svih zalah.

Dakle sv. apoštol osudjuje suvišnu ljubav i prekoredne želje dobarah zemaljskih. Ako vam je dao Bog zemaljska imanja, možete ih mirnom savjestju posjedovati; samo pazite, da se odviše u nje nezaljubite i da u njih srca svoga neuložite, to bo je grieh: si amaveris illas peribis cum illis, *ako uzljubiš*, veli sv. Augustin, *zemaljska imanja, poginuti ćeš s njimi.* (Govor 113.).

To bi moralo svakoga prestrašiti. Neprave dakle bogatstva čovjeka grieśnikom, već ga čine takvim suvišja ljubav i želja za njimi. Može tko imati mnogo bogatstva, pa ipak biti siromak kod Boga. Znate li kad tako biva? kad u nje neulaže svoje ljubavi i svoga srca, njim nije podao, već se dobro i sveto njimi služi. Isto tako more biti u imanju jedan siromašan, ali kod Boga bogat, a to biva, kad ono, što ima odviše ljubi i tudje želi. U njegovu siromaštvu srce mu je vrlo bogato, jer mnogo želi, i to će ga osuditi. Neima dakle tolike pogibelji, kao željeti biti bogatim.

Vi dakle, koji želite imati zemaljska, pazite se, da ne-

budete u srcu bogati, neulažite u grieh srca svoga, na dobro se njime služite, budite pripravni, kad bi bilo od potrebe, sve prije izgubiti, nego ikakav grieh učiniti. Vi pako, koji ste siromašni, budite zadovoljni s ono malo, što imate, tudja nežželite. O koliko je duši koristnije biti siromah, nego bogat, kad se zna iz siromaštva korist izvaditi; jer siromak ima manje pogibelji i laglje se spasiti može.

Znate li, koje je pravo bogatstvo za krstjanina? Jest sveti strah i ljubav božja. Ovo su bogatstva, koja imate želiti i tražiti. O kako ćete biti sretni, ako budete to činili.

Oni, koji žele obogatiti na zemlji, reče apoštol, *upadaju u napasti i zanjke vražje.* O u kolike napasti upadaju bogataši? Bogataši upadaju u napast oholosti, da živu u nasladnosti, i razkošjih, da putenosti sve uzde popuste. Bogataš se napastuje, da se služi svojim bogatstvom po neupravnom nagnutju svoga srca: misle, da im sve treba, sluge, služkinje, cjene odjeće, izabrana jela i pila. Eto običnih napastih bogatašah! Pa kako ih je malo, koje te napasti nesvladaju! upadaju sve više u zanjke vražje. Kad se bogataši griešno služe bogatstvom svojim, upadaju u zanjke vražje; jer njegove nauke sliede. To vrag želi i nastoji, to su njegove zanjke, u koje lovi bogataše; i kad ih je zaveo, da sliede njegove zločeste nauke, tad bivaju sasvim njegovi, pod njegovom oblasti; zato neima zla, koga neće učiniti, neima opačine, u koju se neće strovaliti, sve im se maleno vidi, ništa za grieh nedrže, njihova duša već je otvrdnula, griesi na nju navaljuju i tako za na vieke propada. Ovo je dosta, da pokažemo, da tko želi biti bogat, sebi veliku nesreću želi; tko želi nerazložno imati imanja, jako grieši proti desetoj zapoviedi božjoj.

Tražite dakle najprije, dragi krstjani! kraljestvo božje i posvetjenje dušah svojih, govori vam božanski učitelj, a Bog, koj se skrbi i upravlja svime, što vam treba za tielo, bez vaše skrbi i želje pribavit će vam. Vaš jedini cilj i želja mora da

bude Bogu ugoditi, zakon njegov obdržavati i duše svoje spasiti; a ostalo za uzdržanje tiela vašega neće vam manjkati; jer je Bog obećao itd.

Glava VII.

Nauk XXXV.

O zapoviedih crkvenih u obće.

Protumačivši deset zapoviedih božjih, protumačimo sada zapoviedi crkvene, da i nje dobro razumijemo. Zapoviedi crkvene nisu ništa drugo nego nasliedovanje zapoviedih božjih; i svrha, u koju ih je crkva dala, nije druga, nego da nas pripravi na obdržavanje zapoviedih božjih. Zapoviedi božje su zakon ljubavi i pravice prama drugim; a čovjek da može kakav zakon izpunjavati, valja da bude dobro uredjen, a to čine zapoviedi crkvene. Krstjanin ima tri dužnosti izpuniti: jednu prama Bogu, drugu prama iskrnjemu, a treću prama samu sebi. Dužnost ljubavi i pravice, koju ima izpuniti prama Bogu, zadržaje se u prve tri božje zapoviedi, koje se zovu prve daske i koje osobito na Boga spadaju. Dužnost prama iskrnjemu zadržaju se u ostalih sedam zapoviedih, koje se zovu druge daske, koje osobito na iskrnjega spadaju. A iz zapoviedih crkvenih se učimo, što smo dužni prama sebi činiti, da dobro živemo. Kao što smo tumačili zapoviedi božje, treba ako želimo k cilju doći, da i crkvene zapoviedi protumačimo. Danas ćemo najprije vidjeti, da crkva ima oblast davati naredbe i zapoviedi i krstjane obvezati, da ih izpunjuju. Drugo kakvu je svrhu imala crkva, kad je davala zapoviedi, i kako se te njezine zapoviedi imaju obdržavati.

Da sv. crkva ima oblast davati zapoviedi, koje su svi

ırstjani dužni obdržavati, i da je tu oblast primila od Boga, lokazuje sv. Augustin u knjizi o koristi vjerovaranja pog. 8. ;ovoreći, da *pravi zakon nemože obstojati, ako neima oblasti apoviedati svojim podložnikom ono, što on sudi, da je potrebno a njihovo vječno spasenje i kojemu se svi imaju podlagati i ijega slušati.* Treba dakle dragi krstjani! da se ponizno podažemo i svesrdno izpunjavamo sve, što nam od strane božje apovieda sv. mati crkva, jer što ona zapovieda, oblastju božom zapovieda; dapače isti Bog po njoj zapovieda.

Crkva je, kao što na više mjestih govori sv. evangjelje, ıraljestvo Isusovo, i on je ovoga kraljestva najveći pravi vlaiar i upravljatelj. Ali jer ova crkva mora biti vidljiva, da vaki u nju unići može, zato ju on vlada po svojih vidljivih amjestnicih, štono su biskupi, misnici, duhovni pastiri; a meju svimi ovimi najveći pastir i vidjenî poglavar na mjesto susa je rimski papa. Ovaj papa s drugimi mu podložnimi iskupi vlada i upravlja ovo kraljestvo božje, što je sveta crkva. 'ato govori sv. Pavao apoštol u činih apoštolskih pog. 20., da ; *postavio Bog biskupe, da vladaju i upravljaju crkvu njegovu.* 'osuit Episcopos regere ecclesiam Dei. Ali buduć da je svaomu, koj ima vlast vladati i upravljati od potrebe, da i oblast na davati zapoviedi i naredbe, da kad treba, zlo i mane izoreni te da se sve na dobro upravi; zato gospodin Isukrst, avši u apoštolih, biskupom moć krstjanî vladati, dao im je oblast njim zapoviedati ono, što je za njihov spas bolje, a ıbraniti, što je gorje, te tako sve dovesti na obdržavanje sv. vangjelja. Dakle ako pastiri, koji ovu crkvu predstavljaju i oji su ista crkva, oblast imaju zapoviedi davati, to su doisto ravovjernici, koji su uda ove iste crkve i podložnici istih pa:irah, dužni njihove zapoviedi izpunjavati; i ako ih neizpunjiaju, to svakako grieše, jer volje istoga Isusa neizpunjavaju; ovori bo sam Isus u apoštolih svim pastirom: Qui vos audit, ie audit, qui vos spernit, me spernit. „*Koj vas sluša, mene uša, koj vas prezire, mene prezire.*“ (Luk. 10.)

Eto oblasti, koju imaju pastiri davati zapoviedi, i duž-nosti pravovjernikah njihove zapoviedi izpunjivati. Oni dobiš oblast od samoga Isusa, i tko njih neslušа već pogrdjuje, ta neslušа već pogrdjuje samoga Isukrsta.

Crkvenih zapoviedih u obće, koje je svaki krstjanin ob vezan izpunjavati, ima pet. *Prva* je: po nedjeljah i drugih za povjednih svetkovinah sv. misu bogoljubno slušaj. *Druga*, post korizmene i kvatrene i ostale od crkve naredjene postove točn obdržaji, a u petak i subotu mesa nejedi. *Tretja*, bar se je danput u godini izpovjedi i o uskrsu u svojoj župi se pričest *Četvrta*, nepiruj u zabranjeno vrieme t. j. od prve nedjelje do šastja do vodokrstja i od čiste sriede do mladoga uskrsa. *Pet* plati crkvi desetinu. *)

Svrha, u koju crkva sv. ove zapoviedi daje, kako sm već na početku rekli, je: da prigne pravovjerne na podpun obdržavanje zapoviedih božjih. Duh svete crkve i njezinih pa stirah, koji njome vladaju, je Duh Isusov, koj je duh ljubav G. Isukrst nastoji oko spasa dušah ljudskih, zato je i doša na ovaj sviet. Na to isto smiera i crkva sa svojimi zapoviedm koje vode, da se zakoni božji obdržaju, kraljestvo božje ljuba i milosti utemelji, da se grieh i opačina razprši te tako spas nje postigne. Da spoznamo, kamo zapoviedi crkvene vode, d se zapoviedi božje i sv. evangjelje obdržaju, promislite mal na što cilja svaka zapovied crkvena. Sv. crkva je naredil da osim nedjeljah svetkujemo još njeke svetkovine, na usp menu otajstvah g. Isukrsta, na štovanje B. D. Marije i dr gih svetacah. Što hoće ona time? Hoće, da promislimo, š je sin božji iz neizmjerne ljubavi htjeo učiniti, da nas spas da prilikami B. D. Marije i ostalih svetacah pobudi u nas ž lju za vječnim životom, da njihove kreposti nasliedujemo, nj hovu obrambu izprosimo i Bogu za milosti im podieljene z

*) U mjestih, gdje se je desetina za potrebštine crkovne davati običavala, povjedila je crkva posebnom zapoviedju, da se platja, te je po tom bila peta zapovied, a prve su se dvie, najme o svetkovanju nedjelah i sv tacah i pobožnom slušanju sv. mise, stopile zato u jednu zapovied. Op. i

valimo. Na to nas sv. crkva nastoji potaknuti naredjujuć nam, a svetkovine svetkujemo.

Ista crkva dala je drugu zapovied, da po nedjeljah i rugih svetkovinah od nje naredjenih sv. misu slušamo. Kad no tumačili zapoviedi božje vidili smo, da je svaki dužan izazati Bogu štovanje i izvanjsko bogoštovje. Ali kakvo štovanje iore mu biti draže od žrtve sv. mise? Zato kao što Bog zaovieda, da svetkujemo nedjelje, t. j. u njih osobito štovanje ;ogu izkažemo; tako i sv. crkva, da se ova zapovied obdržaje, aredjuje, da po nedjeljah i drugih zapovjednih svetkovinah raimo ono, što je Bogu najdraže, t. j. da sv. misu slušamo.

Krstjanin mora pokorno živjeti, govori bo sv. Pavao, *da ćemo umrieti, ako budemo u nasladah tjelesnih živjeli, ako i pako budemo tielo svoje pokorili, tada će duh naš živjeti.*" Rimlj. 8.) Na drugom mjestu opet veli, *da moraju oni, koji i rado bili Isusovi, tielo svoje razpinjati požudami svojimi*" . j. pokorom (Gal. 5.). Ali post i uztegnutje od njekih jelah ıviek se držalo za djela pokore, jer se time lako tielo kroti.)sim toga, buduć smo mi griešnici i podložni mnogim griehom napastim, to smo dužni tielo svoje pokoriti, da u sebi griehe)okaramo i silu napastih tjelesnih oslabimo, te više u griehe nepriolimo; s toga je sv. crkva naredila, da po petcih i subotah nesa nejedemo, da u korizmi i drugih postovih postimo.

Da je svaki krstjanin dužan se pričestjiti i hraniti dušu svoju tielom i krvju Isusa spasitelja našega, o tom nitko dvojiti nemože, kad to sam isti Isus zapovieda u sv. evangjelju. Ivan 6.). Istina je takodjer, da onomu, koj se nalazi u griehu, osobito smrtnom, i zato je neprijatelj božji, treba da dušu svoju od grieha očisti po izpoviedi, te da opet može unići u prijateljstvo božje; zato je sv. crkva, da krstjani ovih dužnostih nezanemare, zapovjedila, da se svaki bar jedanput u godini izpovjedi i bar o uskrsu pričesti. Iz ovoga svega se vidi, da crkva u svojih zapoviedih nije drugo htjela, nego da podpuno

obdržajemo zapoviedi božje, i da izpunjujemo dužnosti prama samim sebi.

Ove pako zapoviedi nije dosta izvršivati izvana već i iz nutra t. j. duhovno. Posluh, koj crkva od nas iziskuje, je duhovan, dakle treba, da i njezine zapoviedi duhovno izpunjivamo. Nije dosta samo tielom biti kod mise itd.

Nauk XXXVI.

O prvoj zapoviedi crkvenoj.

Dostojanstvo sv. mise.

Da dan svečani po Duhu sv. crkve svetkujemo, valja se uzdržavati od težačkih poslovah, a osobito griehah, koji više nego poslovi odvratjaju od Boga, te se zabavljati svetimi čini, koji su odredjeni za štovanje Boga i njegovih svetacah. Jer je pako medju svimi ovimi čini za štovanje božje odredjenimi najizvrstniji posvetilište sv. mise, zato nam i zapovieda crkva, da ju po nedjeljah i svetkovinah slušamo. Pa buduć, da slušanje sv. mise iziskuje od krstjanah veliko počitanje, bogoljubnost i bogoštovje, česa nemogu oni imati, koji neznaju izvrstnosti ovoga božanstvenoga posvetilišta, zato sam odredio danas, da vam pokažem, koli je uzvišena žrtva sv. mise, i koliko dobra dobiva onaj krstjanin, koj ju dostojno i bogoljubno sluša.

U sv. vjeri katoličkoj neima svetijega ni Bogu dražega čina od posvetilišta sv. mise, u kojem se brez prolievanja krvi prikazuje Bogu pod prilikami kruha i vina presveto tielo i neprocienena, krv neoskvrnjenoga jaganjca g. Isukrsta sina božjega. Ovo strašno posvetilište nije drugo, nego ponavljanje onoga, koje je prikazao g. Isukrst na posljednjoj večeri, kad je sam posvetio kruh i vino, razdjelivši med učenike svoje sama sebe, da im dušu nahrani. Dade im ono presveto tielo, koje je moralo od tolikih ranah biti izderano, od tolikih udaracah iz-

prebijano, trnjem izbodeno, čavli na križ prikovano; onu istu krv, koja se je morala proliti, da nam se griesi odpuste. Po tom zapovjedi apoštolom, i u apoštolih svim misnikom, da isto čine njemu na uspomenu *„Hoc facite in meam commemorationem“* (Luk. 22). Kakvo dakle počitanje i bogoljubnost mora svaki krstjanin probuditi u srcu svom, s kakvim počitanjem ma sv. misu slušati?

Pa nesamo da se u sv. misi ponavlja uspomena na Isusa i na ono, što je on na posljednjoj večeri radio: već se još u njoj prikazuje pretežka muka i pregorka smrt, koju je on za nas podnio: „Quotiescunque manducabitis panem hunc et calicem bibetis, mortem Domini annunciabitis.“ *„Kad god budete jeli ovaj kruh i pili kalež, smrt ćete gospodinovu navjestjivati,“* veli sv. Pavao apostol (1. Kor. 11.). I sveti sabor Trientski veli, da je ovo posvetilište g. Isukrst naredio, da prikaže ono krvnó posvetilište, u kojem je sama sebe prikazao na križu, da se uzdrži na njega uspomena tja do konca svieta, da se griesi naši unište. (Sjed. 22. pog. 1.) Na drugom opet mjestu veli, *da je u sv. misi isto posvetilište i isti Isus, koj je jedan na križu Bogu prikazao.* Po misniku na oltaru prikazuje se tako, da se ono posvetilište u ničem nerazlikuje od ovoga osim jedino u tom, *kako* se prikazuje, t. j. u načinu prikazivanja, (sola ratione diversa), (isti pog. 2.) jer je ono posvetilište na križu bilo *krvavo*, buduć je Isus krv prolio; a ovo na oltaru *nekrvavo*, u kom se krv neprolieva.

Krstjanin prisustvujući sv. misi mora misliti, da se nazi na brdu Kalvarije i da gledje razpinjanje i smrt našega Spasitelja; da gledje onoga božanskoga neoskvrnjenoga jaganjca, koj se na novo Bogu za nas prikazuje, da se njegova neprolienjena krv krepostju rieči u posvetjenju s tielom razstaje i prolieva. Odtud sliedi, da je po nauku sv. crkve misa nesamo prikazanje i uspomena na krvavo posvetilište križa, nego još po njoj dospjevamo k cilju; jer nam Bog osobito po njem griehe odpustja. Jer kao što je krvavo posvetilište na križu

bio način našega odkupljenja: tako je i posvetilište naše nekrvavo t. j. sv. misa način, kojim se odkupljenje naše dogotavlja i spasenje dobiva. Dakle je sv. misa najuzvišeniji čin naše vjere katoličke; čin, kojim se najviše Bog štuje i nam spasenje pribavlja, buduć se u ovom posvetilištu ponavlja ono posvetilište, koje je sin božji na križu prikazao.

Već su se u početku svieta u naravnom zakonu prikazivala posvetilišta, da se Bogu štovanje ukaže, kako se čita u knjigi poroda pog 4, da je prikazao Abel, Kain i sv. stari patriarke. A to su činili, da priznaju Boga za gospodara svoga i da pokažu, da mu se podlažu. To je isto naredio Bog u pisanu zakonu Izraelcem, da u raznih vremenih Bogu žrtvu prikazuju. Ali jer je onaj zakon bio nepodpun, nit je mogao koga opravdati, zato su i njihove žrtve bile nepodpune; klânje i na vatri paljenje živinah niti su mogle grienika s Bogom pomiriti. Impossibile enim est sanguine taurorum et vitulorum auferri peccata. *Klali su mnoge živine,* (veli sv. Pavao,) *ali njihova krv nije mogla uništiti griehah.*" (Žid. 10.) Trebalo je dakle, da najizvrstniji misnik dojde t. j. uputjeni g. Isukrst, da prikaže izvrstno posvetilište, samoga sebe Bogu otcu, da ga griesi uvriedjena umiri, griehe uništi i griešnike s njim pomiri. Zato su prvašnje žrtve bile Bogu u toliko drage, u koliko su bile prilike izvrstne žrtve, koju je imao g. Isukrst prikazati na križu. Kad dodje Isukrst na sviet, koj je u onih žrtvah bio predslikan, prestadoše prilike, one se žrtve uništiše, samo ostade pravo posvetilište, Bogu najdraže, koje je Isukrst na križu prikazao.

Ovo je dakle najizvrstnija žrtva milosti u našem zakonu, u kojoj se onaj isti Isus sin božji, pravi Bog i čovjek, koj je jedanput prikazao Bogu žrtvu, krv svoju prolivši i umrvši za nas na križu, prikazuje na oltaru, kad god misnik misu govori. — *Sv. misa je posvetilište pravice,* kako je prorokovao sv. David (Pjes. 4), zato tako nazvano, što zadržaje pravednoga svih pravednikah, svetoga svetih; dapače vrelo pra-

ice i svetosti, jer opravdava i posvetjuje duše ulivši u nje nilost božju i podielujuć im darove i dobra. Ovo je ona pre· ista žrtva, koja se, po proročanstvu proroka Malakije, od iztoka lo zapada Bogu na slavu prikazuje. U sv. misi se baš pravo dostojno posvetilište Bogu prikazuje. U ovom posvetilištu je ;. Isukrst posvetitelj i posvetilište, on sam sebe prikazuje; on e vječni misnik, koj po svojih misnicih posvetjuje i posvetilište biva. O kako je presveto i uzvišeno djelo sveta misa. Kolika se dakle bogoljubnost iziskuje od onoga, koj ju prikazuje i koj joj prisustvuje! O neizmjerne mudrosti božje, koja e znala iznaći toli koristnih sredstvah za naše spasenje! O prečudne ljubavi našega spasitelja, kojemu nije bilo dosta jelanput prikazati se na posvetilištu križa za naše griehe, već e htjeo učiniti čudnovato ovo posvetilište sv. mise, da ga uviek mamo i po njem dobijemo sve, što nam treba i što želimo!

Vidjeli smo dragi krstjani! zašto je sv. misa naredjena. Ali treba nam još znati, da se u četiri svrhe i iz četiri uzroka žrtva Bogu prikazuje. Da prikažemo *poklon i podložnost* njegovu neizmjernomu veličanstvu; da mu *zahvalimo* na neizmjernih dobročinstvih nam udieljenih; da *izprosimo* od njega milosrdje i oproštenje griehah; da izmolimo od njega milosti i potrebne pomoći. Dakle su četiri vrsti posvetilišta, najme *poklona, za hvalnosti, očistjenja od grieha i izprostjenja milosti.* Sva ova uzvišenja i koristi zadržaju se u sv. misi, i njom samo zadovoljavamo svim rečenim dužnostim. Zadovoljavamo *prvoj,* Bogu poklon i poniženstvo ukazajuć; jer je sv. misa posvetilište poklona. *Drugoj,* zahvaljujuć Bogu na dobročinstvih nam udjeljenih, jer je ona posvetilište zahvale. *Tretjoj,* istjuć oprostjenje za griehe učinjene, jer je ona posvetilište očistjenja. *Četvrtoj,* moleć i dobivajuć milosti i pomoći potrebne, jer je ona posvetilište prošnje.

Da smo svi dužni izkazivati Bogu poklon i podložnost, o tom neima dvojbe. Bog bo je naš stvoritelj, a mi njegovi; on je naš otac a mi njegova djeca, kako dakle da mu neiz-

kažemo svoje podložnosti i poklona? Što više: buduć je Bog veličanstvo neizmjerno, a mi kukavice i nevoljni stvorovi, niti bi mu ikada mogli dati dostojna poklona i štovanja; zato je naš dobri spasitelj Isukrst naredio posvetilište sv. mise, da po njem popunimo nestašice svoje. Govorili ili slušali sv. misu, ukazujemo Bogu dostojnu čast, jer prikazujemo njegovu neizmjernomu veličanstvu i dostojanstvu posvetilište neizmjerno. Na cielom svietu ovom neima ništa, što bismo mogli uzporediti s Bogom; pa ma mu sve stvorove ovoga svieta prikazali, sve bi to bilo ništa prama njegovu neizmjernomu veličanstvu. Ali nije tako u sv. misi. U njoj prikazujemo mi njemu žrtvu neizmjerne ciene i dostojanstva, jer u misi prikazujemo Bogu otcu njegovoga božanstvenoga sina, koj je pravi Bogo-čovjek. U sv. misi je glavni posvetitelj i prikazitelj g. Isukrst, koj sam sebe prikazuje, a mi govoreć ili slušajuć sv. misu isto ovo posvetilište s njim prikazujemo. I tako dajemo Bogu slavu neizmjernu, jer mu prikazujemo samoga božanskoga sina, u kom si on neizmjerno ugadja.

O koliko je dobro i koli neprocienjeno blago sv. misa, kad se u njoj daje Bogu slava neizmjerna, kakve je on dostojan! Veselite se dakle pobožne duše, kojih su sve misli i želje k Bogu upravljene! Ja znam, da bi rado imale u svojih molitvah tisuće jezikah, da hvalite dragoga Boga svoga, tisuće srdacah, da ga dostojno ljubite! Rado bi imali jezike i srca svih svetih nebestjanah, svih angjelah nebeskih, da dostojno Boga štujete! Ali ništa se nežalostite, već se radujte, jer vam je Isus u sv. misi pribavio sredstvo, kojim ćete ove želje svoje izpuniti; dapače u njoj morete više Boga slaviti, nego si i mislite. Doisto bogoljubno slušajuć sv. misu slavite Boga više, nego ga mogu svi svetci i angjeli u raju; jer sve njihovo štovanje je dospjetno, a vi u sv. misi ukazujete Bogu štovanje neizmjerno. O koliko je dobro sv. misa, u kojoj možemo toliko slave Bogu dati.

Ali nije ovo jedino dobro, što nam pruža sv. misa. Neamo, što možemo u njoj dostojnu čast Bogu izkazati, jer je na posvetilište štovanja i poklonstva; nego buduć je ona povetilište zahvalnosti, možemo u njoj dostojno zahvaliti Bogu a dobročinstvih nam udieljenih. Dobročinstva obća i poebna, koja svaki dan od Boga primamo, jesu nebrojena i nezmjerna; kudgod se okrenemo, vidimo oko sebe darove i miosti od njega nam udieljene. Od njega smo dobili dušu i ielo, život i bitje i sve što imamo. Kakvo ćemo dakle mi ızdanje dati Bogu za tolike darove? da se odzovemo tolikim milostim? Možda svoje duše, tjelesa i sva dobra? Ali ovo su lobra njegova, od njega smo ih primili; pa da bi mu sve blago ovoga svieta dali, sve bi bilo premalo prama njegovoj najmanjoj milosti. Što ćemo dakle? Je li da budemo neharni . nezahvalni, što mu nemožemo dobročinstvah vratiti? Blagoslovljena neizmjerna mudrost božja, što je posvetilištem sv. mise pripomogla našemu siromaštvu, da nebudemo nezahvalni dobročinstvam njegovim. Jer u sv. misi prikazujući mu sina njegovoga božanstvenoga za sva primljena dobra, izpunjujemo dužnost svoga priznanja, najdraži i najdragocieniji dar mu prikazujemo. Ono su samo nezahvalnici, koji ili mise neslušaju, ili je neslušaju kako bi valjalo, niti ovoga skupocienjenoga dara na zahvalnost prikazuju.

Rekli smo nadalje, da je sv. misa posvetilište, u kojem se griesi odpustjaju. Dakle ima moć umiriti tolikimi griesi uvredjena i na srdjbu razdražena Boga, te mu dostojno zadovoljiti. Samo jedan a osobito smrtni grieh tako uvredjuje Boga, da je svaki griešnik zavredio najveću kaznu; pa da se svi stvorovi na vatri spale, nebi mogli Boga sklonuti, da samo jedan grieh oprosti; ali samo jedini jaganjac božji, koj je došao na sviet, da griehe uništi, može srdbju božju utažiti i Boga sklonuti, da ljudem griehe oprosti. Ovaj jaganjac božji, koj se je na jedan put na križu prikazao za odpustjenje griehah naših, prikazuje se svaki dan na oltarih po misnicih svemogu-

ćemu Bogu, da nas od griehah očisti. G. Isukrst, prikazujuć se na žrtvenicih za nas, sám moli, da nam otac nebeski bude milostiv; diže iz hostije sladki svoj glas, i moli nam oprostjenje griehah. Dignimo dakle i mi s njim glasove svoje, i prikazujmo na oltarih ovoga božanskoga jaganjca, pa ćemo odmah odvratiti od sebe pokaranje božje i oprostjenje griehah dobiti.

Sbog posvetilišta sv. mise, govori njeki bogoljubni pisac, Bog nepostupa s krstjani tako strogo, kao što je postupao njekoč s Židovi. Sbog jednoga bludnoga grieha, koga učiniše Benjaminci, dade Bog cielo koljeno njihovo izsjeći, neoprostivši ni maloj djeci. A zašto sadašnje vrieme tolike, koji su ne jedan put, već stotinu i tisuću putah bludno sgriešili, Bog trpi, a nekazni kao prije? Da pokara Bog malu izpraznost i oholost Davida kralja, poslà kugu, koja u kratko vrieme sedamdeset tisućah njegovih podložnikah pomori. A zašto sad trpi ne samo izpraznosti i oholosti, nego još tolike psovke, kletve i najgorje griehe? Sbog jednoga slobodnoga i za poštenje božje neshodnoga pogleda, kad su Betsamitjani sv. korablju svojevoljno gledali, za taj mali grieh pobi g. Bog od onoga puka više od petdeset tisućah. A zašto Bog sada trpi tolike pogrde u sv. misi, toliko ružnih svetogrdjah u izpovjedih i svetogrdnih pričestih? Odkud ta božja uztrpljivost? Jesu li griesi krstjanah laglji, nego što su bili židovski? Nipošto! već su još težji; jer više milosti od Boga primaju. Zašto dakle Bog krstjane tako strogo nekazni? — Zato, jer njegovu srdjbu sv. misa utažuje; u njoj bo se g. Isukrst prikazujući izpraša nam oprostjenje griehah, zaustavlja pravedna pokaranja i pravicu božju umiruje.

Sv. misa neizpraša nam samo oprostjenje griehah, nego i sve ostale milosti i pomoći, kojih trebamo. Tko nevidi naših potrebah i nevoljah? Koliko svaki čas trebamo milosti i pomoći božje? Koliko smo dužni neprestance Boga moliti, da nas u potrebah pomogne i u napastih pokriepi, da nam svagda svoju milost pruži? Ali ako se Bogu molimo, kako će nas on uslišati, kad smo mu toliko put nezahvalni bili, njega uvredili, nedo-

stojnimi se učinili njegovih milostih, a dostojni svih kaštigah? Mi doisto nebismo nikada po sebi milosti kakve izprosili, a što izprosimo, to biva po našem spasitelju Isusu. U sv. misi prikazujemo vječnomu otcu sina njegova za posvetilište pomirenja i izprašanja; on se utiče k Bogu otcu za nas, i kao vječni misnik prikazuje mu naše molitve i potrebe, te nam izpraša svakojaka dobra. Doisto, dragi krstjani! kada se sv. misa govori ili pobožno sluša, g. Isukrst gori na nebesih sjedeć s desna otcu Bogu svemogućemu prima naše molitve i prikazuje ih, i po posvetjenju postaje našim zaštitnikom, prikazuje otcu svomu svoje rane i muku, zalaže svoje dostojanstvo, da ga na milosrdje gane. Zar će otac nebeski kakvu milost sinu svomu uztegnuti? Zar nećemo mi dobro, za koje u sv. misi molimo, dobiti? Kod sv. mise naše molitve su premoguće; jer ne samo molimo onda u ime Isukrstovo, već i u istom Isukrstu, buduć se naše molitve s njegovimi sjedinjuju i on ih pred prestolom božjim prikazuje. Dobro reče njeki sv. misnik, da mu se je činilo, štogod je u sv. misi ili za se ili za druge od Boga iskao, bilo ono kako mu drago veliko, da ništa neistje, kad bi promislio, da je za toliku milost davao Bogu otcu dar neprocienjen, buduć mu je istoga sina prikazao. Doista mogao je tako reći, jer ono, što mi istjemo, nije drugo, nego dobra stvorena, a što u sv. misi prikazujemo, je dobro božansko, isti sin božji, pred kojim je sve ništo.

U sv. misi doisto dobivaju pravednici odpustjanje svagdanjih i malih griehah, bez kojih se neživi u ovom nevoljnom životu, i pokore za prošaste smrtne griehe; povećaje u njih posvetjujuću milost, izpraša im nadahnutje, nutarnja dobra i svedj veće prignutje na dobro, i druge pokriepe, da mogu dobro sliediti, a zla se čuvati, te tako se spasiti. Griešnikom izpraša milosti i pomoć, da ih odvrati s puta propasti, da se za griehe pokaju, nje ostave, pokoru čine, te na dobro se okrenu.

Ali nije ni to dosta. Sv. misa izpraša nam i dobra vremenita, koja su za slavu božju i korist dušah naših. Koliko

vremenitih dobarah dobiva dobri krstjanin, koj pobožno sv. misu sluša? Zdravlje na tielu, veselje u srcu, mir u kući, napredak u zanatu i ljetini, a tko će one nabrojiti, iz koliko ga zalah i nesrećah izbavlja?

Vidimo, dragi krstjani! kako je naš ljubezni spasitelj, naredivši u crkvi posvetilište sv. mise, da duše naše nebudu više na zemlji siromašne, samo ako mi hoćemo: htjeo po sv. misi nas obogatiti, kao što govori sv. Pavao. (In omnibus divites facti estis in illo). *Obogatili smo u njem*, (1. Kor. 1.) u dobru tjelesnom i duhovnom. Okoristimo se dakle, dragi krstjani! ovim božanstvenim blagom. Od svih pobožnostih, kojimi se Bog štuje, najkoristnija je sv. misa. Ovo je djelo najsvetije, najveće, najizvrstnije i Bogu najdraže, po kom se najveće milosti od Boga izprašaju itd.

Nauk XXXVII.

Kako ćemo koristno slušati sv. misu.

Da je preuzvišeno posvetilište sv. mise stvar najsvetija, najizvrstnija, koju u zakonu našem imamo, neće nitko tajiti, kad samo promisli, da se u sv. misi ponavlja isto ono posvetilište, koje je naš g. Isukrst na posliednjoj večeri učinio; zatim ono, koje je za nas griešnike na križu prikazao, prolivši krv svoju i nemilu smrt podnievši za spasenje naše. Ovo je u zakonu milosti jedino i pravo posvetilište, kojega su predkipovi bili sva stara posvetilišta. *Posvetilište pravice*, kako govori sv. prorok David (Pjes. 4.). Posvetilište *prečisto*, kako ga ozivlje prorok Malakija (pog. 1.). To sve obvezuje svakoga krstjanina, da ga procienjuje kao najveću i za duše najkoristniju pobožnost. Budući nam crkva zapovieda, da po nedjeljah i

ostalih svetkovinah sv. misu slušamo, zato ćemo vidjeti danas, kako imamo sv. misu slušati, da crkvenu zapovied izpunimo i da nam sv. misa na korist bude?

Najprije dakle po naredbi sv. matere crkve imamo ju slušati *cielu* i *pobožno.* Ova je crkvena zapovied težka, zato i obvezuje krstjanina pod smrtni grieh. Odtuda sliedi, da, ako tko bez dovoljna uzroka i prave zaprieke svojevoljno zanemari sv. misu, smrtno grieši. Ova zapovied veže sve krstjane, koji se razumom služe, dà i istu djecu, koja su k razumu došla.

Rekosmo, da se misa, da se ovoj zapoviedi zadovolji, slušati ima ciela, to jest: *od početka do svrhe.* Pa ako bi tko po nemarnosti zapustio tretji dio mise, nebi izpunio crkvene zapoviedi, već bi smrtno sgriešio. Dieli sv. mise jesu itd.

Da se pako sv. misa sluša ciela, mora se slušati ciela kod jednoga istoga misnika; pa tko bi htjeo u isto vrieme više misah slušati, nebi slušao nijedne; ili tko bi slušao jednu stranu kod jednoga misnika, a drugu opet kod drugoga, nebi izpunio crkvene zapoviedi.

Izpričava se od dužnosti slušati sv. misu onaj, koj nemože; n. pr. ako je tko bolestan, ili sakat, pa nemože doći, ili ako je tko utamničen, a nedopustja mu se izići, ili kad se nalazi na daleku putu, a mora se žuriti, ili ako nemore sbog golote ili kakve druge pogibelji, bojeći se zla vremena ili razbojnikah ili kakva drugoga zla slučaja. Drugo izpričava krstjanina od ove dužnosti ljubav iskrnjega, n. pr. kada tko nemore ostaviti bolestnika, ili nejake djece kod kuće, ili da čuva sebe od velike pogibelji i štete. Ali koliko ih bez ikojega od navedenih razlogah ili sbog kakvoga maloga dobitka sv. misu ostavljaju? O nevoljnih sliepacah! koji za tako mali dobitak gubite neprocienjeno blago, koje bi mogli u sv. misi steći.

Ali dogodi li se pako, da tko iz važna uzroka nemože k misi doći, što ima dakle taj činiti? Ako tko ili sbog bolesti ili druge kakve zaprieke u svetac nemože k misi doći, mora ju nadoknaditi drugim kojim dobrim djelom, molitvom, a oso-

bito razmatranjem kojega otajstva sv. vjere naše. Ovo je ono, što uči sv. Augustin: *„Tko nemože u svetac doći u crkvu, bar neka kod kuće moli, te neka nezanemari bar ondje, gdje je, dati Bogu službu i čast.“* (Govor u svoje vrieme 251.). Nemojte nasliedovati, dragi krstjani! onih zlih krstjanah, koji misleć, da su izpunili svoju dužnost svetiti svetkovine, ako slušaju u kratko jednu misu; ako je pako nemogu slušati, misle, da nisu dužni više ništa činiti. Ali što ćemo reći o onih, koji ili iz nemarnosti ili kakve druge zaprieke nedolaze u početku mise, pak i onaj dio, koj bi mogli slušati, ostavljaju, govoreći, da je već badava i ostalo slušati? Što ćemo o tih reći? Reći ćemo, da su nepravični prama Bogu i dužnosti svoje neizpunjuju. Ali što bi vi, dragi krstjani! rekli o onom, koj bi vam bio dužan sto forintih, pa jer nemože dati više od polovice, da rekne, nedam ni ovih petdeset, jer kad nemogu svega dati, badava ću i ovo davati. Što bi o njem rekli? Nebi li rekli, da vam veliku krivicu čini? To se ima isto reći i o onih, koji neprispjevši na svu misu, neće da slušaju ni onoga diela, koj mogu itd.

I ovo je u kratko, što najprije treba, da se sv. misa ciela sluša. Preostaje nam sada, da reknemo koju, kako se sv. misa *bogoljubno* sluša; o čem imamo više govoriti.

Kada nam sv. crkva kakvo djelo nalaže, zapovieda nam, da ga učinimo dužnimi i potrebnimi pripravami. Kad nam zapovieda, da sv. misu slušamo, nije dosta, da tielom budemo ondje, gdje se misa govori, nego moramo biti i dušom, t. j. moramo ju slušati *pobožno*, imajući iste odluke g. Isukrsta i sv. crkve. Odtuda sliedi, da oni samo izpunjuju zapovied crkvenu glede slušanja sv. mise, koji ju onako slušaju, kako ista sv. crkva zapovieda. A kako, to nas uči sv. sabor tridentinski, govoreći: cum vero corde, recta fide, cum metu et reverentia, contriti ac poenitentes ad Deum accedamus, *da se sv. misa dobro sluša, iziskuje se istinito srce, prava vjera, strah, počitanje i pokajanje za grieke.* Što će to reći: *istinito srce?*

eći će, srce k Bogu upravljeno, srce, koje za samim Bogom hlepti u ljubavi božjoj plamti, niti se svietu ni taštini podaje. 'ravom vjerom. To će reći, da kad slušamo sv. misu, ima biti jera u nas stalna, da čvrsto vjerujemo, da se u presv. oltarkom sakramentu kruh i vino obratja u pravo tielo i krv susovu, da je pod svakom vrsti pravi Bog i čovjek, i da se sti Isus, kojega je d. Marija rodila, za nas na oltaru otcu neeskomu prikazuje; jer je to rekao sám Isus, koj lagati iemože.

Tretje, što sv. sabor iziskuje, da sv. misu dobro sluamo, je sv. strah sjedinjen s prevelikim počitanjem prama vomu presvetomu svetotajstvu. Jer, ako je Bog u starom akonu hotio, da Izraelitjani drhtju ondje, gdje im je korablja ila, koja nije ništa drugo, nego škrinja Bogu posvetjena: "Pavete ad sanctuarium meum", *bojte se kod svetinje moje*, Lev. 26.), koliko više treba, da se u novom zakonu straše i drhtju krstjani, koji se nalaze kod sv. mise, u kojoj se prikazuje Bogu najveće i najsvetije posvetilište?

Četvrto, sv. sabor tridentinski zahtieva, da sv. misu dobro slušamo, pokajanje i istinitu bol za griehe: *„Skrušeni i pokorni k Bogu stupimo."* Zato se i počima sv. misa obćom izpoviedi. Ovu izpovied prvi čini misnik, a za njim imaju činiti svi krstjani. Samo onaj, koj misu govori, mora ovu izpovied na glas učiniti, a ostali, da nebude buke, moraju tiho, i to ne samo riečmi i ustmi, nego upravo iz srca za griehe pokajati se.

Kad je tomu tako, dragi krstjani! jao koliko ih s pravim bogoljubstvom sv. misu sluša! Najprije pitam vas, jeda li oni istinskim, t. j. k Bogu upravljenim, ljubavju božjom užganim i Bogu sasvim odanim srcem sv. misu slušaju, koji mjesto da razmišljaju presveto posvetilište, koje se prikazuje na oltaru, mjesto da nastoje da budu sabrani, amo tamo razgledju po crkvi, po puku, da vide, tko dolazi, gdje tko stoji, i kako se tko nosi?

Ako ćemo govoriti o pravoj vjeri, s kojom krstjani

imaju misu slušati, o u koli malo ih se ona nalazi, a koliko ih je neimaju! Pa može li se ikada reći, da krstjani istinito vjeruju, da se u sv. misi g. Isukrst pravi Bog i čovjek prikazuje vječnomu otcu, kad se kod sv. mise razgovaraju, smiju, jedno na drugo namiguje? Da ste bili na brdu Kalvariji, kad se je g. Isukrst, razpet na križu, prikazivao Bogu za cielo čovječanstvo, i kad se je po cielom presvetom tielu njegovu krv razlievala: kakvom pobožnostju bi takvo posvetilište dvorili? Pa da bi vidjeli ondje koga da se smije, šali i nepristojno ponaša, za kakva bi ga osudili? Bi li rekli, da je on pravovjerni učenik Isusov? Nebi doista! već bi rekli, da je on nevjernik i da nevjeruje u Isusa i u ono posvetilište Isusovo na križu. Zar nije tako? Ali, kad se sv. misa govori, ponavlja se ono isto posvetilište križa. Kao što se je g. Isukrst na križu prikazao, tako se na novo prikazuje na oltaru Bogu za nas. Njegova presveta krv opet se otajstveno s tielom razstavlja i prolieva. Kako se dakle može reći, da oni žalostni krstjani imaju pravu vjeru, koji se kod sv. mise smiju, šale itd.?

Tretja priprava, koju sv. sabor tridentinski, da dobro sv. misu slušamo, zahtieva, je sv. strah, sjedinjen s najvećim štovanjem. Pa zašto? — što se radi u sv. misi? — Već ste toliko putah čuli, da se kruh i vino krepostju božjom u tielo i neprocienjenu krv Isusovu obratja. Isti Isus je skriven pod prilikami kruha i vina, Bog stvoritelj neba i zemlje, sudac živih i mrtvih; onaj, koj će doći na svrhi svieta suditi sve; onaj, pred kim drhtju i protrnjuju sve oblasti nebeske. Kakvim dakle strahom imamo mi nevoljnici pred njim stajati? O da u zemlju propademo iz poniznosti i straha pred tako strahovitim božanstvenim veličanstvom, i to bi nam se malo moralo činiti! Pa ipak u sadašnje vrieme mnogi ljudi, nevoljni crvi zemaljski, mjesto što bi morali drhtati i protrnjivati kod sv. mise, u kojoj se sám sin božji Bogu otcu prikazuje, nedostojno se ponašaju, kako se nebi ponašali ni pred išto poštenim čovjekom;

jede, okretju se, šale se, kao da su došli Isusa ružiti, a ne štovati. O Bože! kolika je to zloća, kada angjeli i svetci za nas mole, kada se za naše griehe i da nam milost izprosi, sin božji prikazuje, a mi ga uvrdjujemo i grdimo! Tko bi ikada smio na takvu opačinu i pomisliti? Pa ipak kod mnogih misah to biva.

Na posljedku preostaje nam četvrta i poslednja priprava za koristnomu slušanju sv. mise, najme *pokajanje* i *bol za griehe.* *„Skrušeni i pokorni k Bogu pristupimo."* I to moramo po nauku sv. sabora tridentinskoga činiti, da postignemo od Boga milost i milosrdje, da nam utažena u presvetoj misi srdjba njegova odpusti iste griehe naše. Ako je tomu tako, što ćemo reći o onih griešnicih, koji i onda imaju na duši smrtnih griehah? Mogu li ti biti kod sv. mise? Odgovaram Vam: Oni griešnici, koji su sagriešili, ali se za griehe kaju, odbacuju ih i odlučuju, da neće više griešiti, akoprem se još nisu izpovjedili, ti koristno slušaju sv. misu i u njoj će dobiti milost i milosrdje, da se s Bogom pomire. Ali oni, koji se nalaze u griehu a za nje se nekaju, nego u njih tvrdokorni ostaju, *ovi kad k misi dolaze, pod noge metju,* kako veli sv. Pavao apostol (na židove pog. 10.), *Gospodina Isusa i njegovu presvetu krv gaze. Ovi ga na novo muče i razpinjaju* (isti pog. 6.) *i pogrdjuju.* Ovi su slični onim opakim židovom, koji su se dok je Isus na križu viseć krv prolievao i za nje milost molio, na njega zalietali, da ga više muče, pljuju i ružè. Isto se mora reći i o svih onih, koji dolaze k misi griešnom dušom, a za griehe se svoje nekaju, nego još i drugim smetaju. Pa, o koliko je još takvih! Toliki i tolike dolazeć k sv. misi tako se nepristojno kite, da se očito vidi, da dolaze samo sbog ašikovanja, (dragovanja) da ih drugi vide i da druge smutjuju O Bože! Jeli se može reći o vas, koji tako radite, da zato k misi dolazite, da oplačete uspomenu gorke muke Isusove? Jeli i možete tako radeć još misliti, da se za griehe kajete, da Bogu posvetilište prikazujete; a ne da Boga još gorje vriedjate i na srdjbu dražite?

Prevelik je to grieh grditi Boga, gdje bi ga više sto-vati morali; onda ga srditi, kad bi se srdjba njegova ut... morala? Misnik, govori sv. Ivan zlatousti, stoji uz oltar i pr... kazuje Bogu vaše molitve i moli od njega milosrdje: a vi s... smijete, razgledate, šalite i Boga na osvetu zovete: stat sacer-dos ad altare orationem offerens cunctorum, tu autem rides? S... *misnik kod oltara i molitvu svih prikazuje, a ti se smiješ?* (hom. 1... vrh. posl. na Žid.) Misnik stoji zabavljen u najsvetijem poslu, kako se samo pomisliti može, u kojem svlači s neba samoga Bog... stvoritelja i sudca vašega, a vi se nestrašite, niti ga molite z... oproštenje, već ga novimi griesi uvredjujete? Stresite se nebes... gani se zemljo, protrnite angjeli, onesviestite se ljudi čujuć to-liku zloću! Dok se sv. misa govori, ima ih tako zločestih i op... kih, da se smiju smijati, razgovarati, razgledavati i ašikovati! O zloće! o preružne opačine!

Ali kako se nebojite, o bezdušnici, da vas Bog isti ... nepokara, kad ga tako ružno uvredjujete? Kako se neboji... da se pod vami zemlja neotvori, te vas žive neproždre, ka... što je proždrla Kora, Datana i Abirona za manje griehe, ne... su vaši? Zar neznate, da kada se misa govori, angjeli oko ol-tara drhtjuć dvore; te kao što bogoljubnih krstjanah molitve želje Bogu prikazuju, da im milosti izprose: tako nepoštenj... pogrde zločestih bilježe, da ih pokara. A nepočivaju ni is... vrazi, i oni bilježe sve, te će se na sudu božjem sve pokaza... za osvetu i pokaranje.

O sliepacah! viče njeki bogoljubni pisac, ot. Segne... kad se najveće i najsvetije djelo radi, koje se samo na zem... učiniti more, kad je vàs raj zanešen u začudjenju i ljubavi kada vas trepti od straha pred tolikim posvetilištem: ti ne-harni i nevierni krstjanine, smiješ se, razgovaraš se itd.! P... gdje ćete naći milosrdje za tolike zloće, kad sva vrata milo-srdja zatvarate. Po posvetilištu križa a poslje po sv. misi mi-losrdje od Boga dobivamo; ali ti, koj ovo isto posvetilište gr-diš, kako ćeš moći imati milosrdje? Dederte dragi krstjani itd

---

Nauk XXXVIII.

O drugoj zapoviedi crkvenoj „Posti korizmu i kvatre itd.“

Ova zapovied dvie dužnosti zadržaje, prva je: *postiti korizmu, kvatre i zapovjedne postove, a druga je u petak i subot mesa nejesti.* Sbog ovih dužnostih mnogi pisci prave dvie zapoviedi; ali mi uzimamo za jednu, koja dva diela u sebi zadržaje, i o ovih dužnostih ću sada govoriti.

Crkveni post je uzdržanje od više ili bar njeke vrsti jela.

Troje se pako za post crkveni iziskuje: jedan put samo jesti, uzdržavati se od mrsna jela i vrieme odredjeno za jelo. Da po naredbi sv. crkve postimo, valja nam se uzdržavati od mrsnih jelah, na dan samo jedanput do sitosti jesti, i to ili na večer samo a ne prije, kao što je u prvašnje doba bilo, ili oko poldana, kao što se sada običaje. Ovaj post imamo obdržavati u korizmi, po kvatrih i o nadvečerjih iliti poste u oči svetkovinah. Takve dane smije se jesti do sitosti samo oko poldana. Crkva dopustja malu pokrepu u večer; ali to nesmije biti večera, nego samo mala pokrepa, koja nesmije preći, kako vele naučitelji pol litre (po sajtlika) jela.

Možda želite znati, je li može što izpričati od ovoga crkvenoga posta? U prvašnje doba su ovaj crkveni post svi sasvim točno obdržavali, niti je ikomu slobodno bilo prije večere šta jesti; no vremenom, kad je plamen ljubavi u krstjanih oslabio, i crkva je u strogosti posta popustila. Najprije iznimlje i neobvezuje na podpuni post mladeži t. j. one, koji još nemaju 21. godine. Buduć da su oni vruće naravi, brže jela probavljaju, a k tomu rasteć slabe te se češtje pokrepljivati moraju, zato im se dopustja na dan više putah do sitosti se najesti. Ali neka se oni sjete, da su i oni, jer grieše kao i drugi, i dosta putah više nego drugi, dužni za griehe pokoru činiti, a post nebi bio pokora, kad nebi težak bio.

*

Drugo iznimljuju se od ovoga posta oporavnici, koji .. bolesti slabi za pokrepu trebaju čestje hrane, zato im se dopustja više putah jesti.

Tretje neobvezuju se na ovaj post trudne žene i koj. djecu doje; jer buduć moraju djeci davati hrane, nije prav.. da nejaka djeca sbog njihova posta glad trpe i slabe; zato im se dopustja, da kad nebi mogle sbog posta djeci dovoljne hran dati, mogu više putah preko dana jesti i čestje se hranom p.. kriepiti.

Četvrto iznimlju se od ovoga posta siromasi; buduć d. nemaju hrane, koja bi ih mogla na jedanput dosta okriepi.. zato neće crkva, da zbog posta skapaju, nego im dopustja, da se mogu više putah s onom slabom hranom, koju dobiju po- kriepiti.

Peto iznimlju se od ovoga posta oni, koji težke poslove rade. Tko težak posao radi, prije ogladni i zato više oslabi; da se dakle potreban posao neostavi, crkva dopustja, da se takvi više putah mogu pokriepiti, da za posao budu čvrstji. A. pazite se dragi krstjani! da vas poradi posla proždrlost nepr.. vari, da posta nepretrgnete, gdje nije velike potrebe. Prvašnji vremenah krstjani su iste težke poslove radili, koje i vi sa.. radite, pa su i post obdržavali, te da sebe upokore, nebi .. do večere ničesa okusili. Oni su bili iste naravi, koje i v.. pa ipak nisu se poslom od posta izpričavali, jer su duh pok.. u sebi imali. Dakle itd.

Što bi rekli o starcu i starici, jesu li oni obvezani n ovaj post? Mogu li oni u postan dan više putah jesti? Na . odgovara sv. Basilij, da su starci još više dužni postiti ne.. drugi, jer laglje poste s toga, što su postu već privikli, sa.. kad su zdravi i krepki. Ako li su takvi starci i starice . ležljivi i slaba zdravlja, neka najprije popitaju izpovjednika, . onda mogu, kad je velika potreba, više putah jesti.

Bolestnici pako, nesamo da mogu na dan više pu.. jesti, nego još i mrsiti bez grieha, kad je bolest prava.

Isto tako i oni, koji su jako siromašni, te neimaju šta u post jesti, mogu mrsiti, crkva bo neće, da tko sbog posta ivot izgubi. Ali da se negrieši hoće, da bude velika potreba, a se baš neima ništa drugoga jesti, nego mrsno. Ne kao što nnogi običaju, kad neimaju drugih jelah osim kruha, čim bi nogli preživjeti, već misle, da im je slobodno mrsiti. E dragi rstjani! nije to dovoljan razlog, koj bi vas mogao od grieha zpričati. Drugo, da morete u potrebi bez grieha mrsiti, mora iti takva potreba, koje niste mogli predviditi, da ste ju pretekli i njoj doskočili itd.

I to vam je o velikom postu korizmenom, kvatrenom i u oči svetkovinah. Drugčije je pako s postom u petak i subotu. U takve dane, premda se je u prvašnja vremena postilo o i u korizmi, naime nesamo što su se od mrsna uzdržavali, eć su samo jedan put na dan jeli; no crkva sada na to neobvezuje, nego samo zabranjuje u petak i subotu meso jesti, dopustja, da se smije bieli smok i više putah na dan jesti. o je obća zapovied crkvena.

Već u prvih dobah krstjanstva je bio post po petcih aredjen, i to da se uzdrži uspomena muke i smrti Isukrstove. spomena muke i smrti Isusove je velike ciene za svakoga rstjanina; hoće li ju dakle ikada s pameti svrći? Po muci i mrti Isusovoj dobivamo spasenje i sve milosti, koje se nam za ostignutje spasenja daju. Umrvši g. Isukrst za naše griehe redobio je moć vražju, potrgao mu oružje i snagu, kako govori sv. Pavao, (Kolos. 2), da nam ništa nauditi nemore, osim edino, ako mu se sami svojevoljno podložimo. On je kao vezan pas, govori sv. Augustin, more lajati i napastovati, ali emore ugrizti, nego samo one budale, koji mu se sami priuće. To su dobra, koja nam je pribavio g. Isukrst svojom nukom i smrtju. Da dakle bude u pametih krstjanah sveudilj spomena na tolika dobra, htjela je sveta crkva, da krstjani vaj sveti dan osobito poštuju i na uspomenu muke Isusove oste. Te kao što hoće, da nedjelja bude dan veselja, jer je

taj dan Isus uskrsnuo od mrtvih; tako hoće da petak žalosti i trpljenja; jer je taj dan Isus muku trpio i umr duć je pravo, da mi, koji bi rado bili dionici njegova ljenja, budemo dionici i njegove žalosti i trpljenja.

Star je takodjer post u zapadnoj crkvi i po su koj je odredjen na uspomenu pokopa Isusova, te da se stimo, kao što su se apoštoli onaj dan žalostili, i prip se za nedjelju.

Kvatreni post naredjuje crkva svakoga tretjega u godini, da se posti tri dana t. j. sriedu, petak i subo podpuno o postnu jelu i jedan put na dan do sitosti post je naredjen već za dobe apoštolah, kako svjedoči papa. Naredjen je pako, prvo da se svako doba godine s njekoliko danah pokore; pa kao što su četiri strane tako da svaka ima svoje poste. Drugi je uzrok ovog da se u svako vrieme priznade Bog za daritelja svih vr tih dobarah, koja imamo, a navlastito ploda zemlje, št za uzdržavanje naše toliko treba; da ga zamolimo, da ono, što bi sabrali i da mu zahvalimo za ono što smo i da nam udieli milost, da se njimi dobro poslužimo.

Tretji je razlog, iz koga je crkva kvatreni post dila, da izprosimo od Boga dobre i svete misnike i drug hovne pastire, da dobro uče i vladaju krstjane. Na kvatr kupi rede, i ovo je velik razlog, da se svaki obvezuje se molitvami i postom uteći, da samo oni budu redjeni dostojanstvo misničko podignuti, koji će biti po volji bo koristni puku krstjanskomu. Misnici moraju voditi krstja putu spajenja učeći ih nauke božje, podjeljujuć im sveti totajstva, dajuć im dobre primjere, odvratjajuć ih od zla vodeć ih na dobro. Tko nevidi dakle, da je naša dužnos stom i molitvom k Bogu se uteći, da nam dade dobre mi i pastire duhovne, da nas privedu k željnomu vječnomu spa Ovo su nam glavniji razlozi, iz kojih sv. crkva naredj godini kvatrene poste.

U oči većih svetkovinah pako naredjuje crkva postove, pokorom dostojno priprave krstjani k svetkovanju takvih vinah. Mi svedj griešimo, dakle moramo i za griehe svoje činiti te ih postom i pokorom očistiti, i ovo je prava va, da dostojno takve svetkovine svetkujemo i čisto i po- srce Bogu prikažemo. Ovi se postovi zovu nadvečerja; poput gospodina Isukrsta, koj je ciele noći u molitvi o (Luk. 6), prvi krstjani u oči nedjeljah i drugih pogla- svetkovinah veći diel noći u molitvi i duhovnom čita- provadjali. Ali jer je s vremenom nabožan duh u krstja- malaksao, a zloća se u mnogih pomnožala: zato su oni sastanci i nadvečerja, buduć se je tada Bog vriedjao, za- ni i samo je ostao post u oči svetkovinah.

Medju svimi pako postovi, kao što je bio najdulji tako i najviše štovao, post korizmeni. Ovaj post su već apo- naredili i uviek je u krstjanstvu bio obdržavan, kako svje- mnogi sveti otci. Ovaj je post naredjen, prvo, da nasle- o četerdesetodnevni post Isusov. Drugo, da se u tako n postu pripravimo k dostojnomu svetkovanju najvećih vah muke i uzkrsnutja Isusova. Tretje, da se krstjani rivši tjelesa svoja i očistivši si duše od griehah a ukro- oštrim postom zla prignutja priprave, da dostojno prime krsu presveto tielo Isusovo u sv. pričesti. Četvrto, jer smo koji svedj griešimo, srdjbu božju pokorom utažiti i pra- njegovoj griesi uvredjenoj zadovoljiti. Peto postimo u ko- da prikažemo Bogu desetinu svoga življenja. Četrdeseto- ni korizmeni post bo je deseti dio svih danah godine.

To su glavniji uzroci, zašto je crkva naredila post u mi.

Užežite dakle, dragi krstjani! želju u srcih svojih točno ti, kako sv. crkva zapovieda. Pazite na naredbe, koje je svakoga posta dala, te ih svesrdno izpunjivajte, to bo je potrebno za spas vaš. Iz proždrlosti radja se bludnost, dnost je najpogibeljniji grieh za dušu; iz nje bo se radja

množtvo drugih griehah. Post je naredjen, da se obranimo proti bludnosti, sbog koje nebrojeni krstjani propadaju, zato je i potreban post svakomu krstjaninu.

Nebudite ljubezni krstjani iz broja onih nekrstjanah, koji crkveni post malo ciene, i ako ga prekrše, to za mali grieh drže. O kako se oni ljuto varaju! Što crkva naredjuje, to naredjuje duhom svetim razsvietljena; zato je svejedno. prekršio tko zapovied crkvenu ili božju, koj prestupljuje zapovied crkvenu, taj pogrdjuje u crkvi oblast božju; pa zar se to može reći mali grieh? A zašto dolaze nevolje kao obće tako i posebne, nego što se post neobdržaje? veli papa Benedik XIV. Uviek je crkva držala ne za mali već za veliki grieh post pogaziti; to se vidi iz kaznah, koje su odredjene za one, koji post gaze. Poslušajte i protrnite! Koj bi crkveni post prekršio, morade dvadeset danah o samu kruhu i vodi pokoru činiti. Koj bi u postan dan prije odredjena sabata bez pravoga razloga jeo, morade dva dana o kruhu i vodi pokoru činiti. Koj bi bez prave potrebe jedan dan u korizmi premrsio, nije se smio na uskrs pričestiti niti mrsiti, a sedam danah morade o kruhu i vodi postiti. Tko bi prestupio kvatreni post, morade 40 danah o kruhu i vodi postiti. Tko će dakle reći, da je post prekršiti mali grieh?

Ako pako promotrimo, kako je strašno pokarao g. Bog one, koji post prestupljuju, to ćemo još boljma uvidjeti veličinu toga grieha. Njekoga proždrlca vrag zadavi, što se je postom korizmenim sprdao. (Baron. svez. 10. ljetop. god. 947. Vragu je predao dušu na smrti njeki redovnik, koji nije obdržavao posta ovoga svoga reda, kako piše sv. Grg. kn. 4 raz pog. 38. Tko će smjeti dakle učiniti grieh, sbog kojega tako strašna pokaranja dolaze? Nitko doista, tko iole pameti ima.

Pokoravajmo se dakle dragi krstjani! dragovoljno naredbi crkvenoj glede posta. Štujmo i obdržavajmo sve postove, a osobito korizmeni, kao najveći i najsvetiji. Ovo je onaj post, koj je u starom zakonu po prorocih predkipovan, od Isusa

posvetjen, od apoštolah naredjen, od sv. otacah pohvaljen a od dobrih krstjanah vazda obdržavan. Ovim postom utažujemo srdjbu božju, odbijamo pokaranja, štono bi morala sbog griehah na nas doći, i služi nam za oružje proti sili vražjoj. Obdržavajmo ga dakle točno, da po njem od svih zalah obranjeni postignemo slavu nebesku, što svim iz srca želim.

Nauk XXXIX.

O godišnjoj izpoviedi i uzkrsnoj pričesti.

Buduć da ću dugo govoriti o svetotajstvu sv. izpoviedi i pričesti, kad budem tumačio svetotajstva; zato da nepretresam iste stvari, danas ću samo govoriti o tretjoj sv. crkvenoj zapoviedi, koja naredjuje svakomu krstjaninu, da se bar jedanput u godini izpovjedi i o uzkrsu pričesti. Vidjet ćemo dakle, kako se ova zapovied izpunjuje.

Različite u različitih dobah dane su od sv. crkve naredbe glede sv. izpoviedi. Prvih vremenah krstjanstva nije bilo nikakvih naredbah glede toga, buduć da su onda krstjani sveti i na svako dobro pripravni sami često trčali svetojstva primiti. Ali kad se je počela ona goruća ljubav u krstjanih trnuti, u osmom vieku bi odredjeno, da se bar tri puta u godini krstjani izpoviediti imaju. Najposlje, kad se je činilo u trinajstom vieku, da se je sva ljubav u krstjanih ugasila, naredjeno bi u saboru lateranskom, da se svaki krstjanin, mužko i žensko, kad k razumu dodje, bar jedan put u godini kod svoga vlastitoga pastira izpoviedi. I sv. sabor tridentinski udara prokletstvom onoga, koj se nebi bar jedan put u godini izpoviedio. (Sjed. 14. kan. 8.).

Ali, jer crkva nezapovieda više, nego samo jedan put

u godini izpoviedati se, nemorate zato misliti, da je taj jedan put dosta za spasenje vaše. Ona netraži više, da nestrmoglavljuje dublje u pakao lienih, kojim se svaka zapovied čini mučna, i koji se jedva nakane, da se jedan pnt izpoviede, a drugi i to jedan put zapustjaju. Ono *bar jedan put u godini* crkva metje za prevelike lienčine; ali uviek želi, da se krstjani čim više putah valjano izpoviedaju: buduć je izpovied jedino svetotajstvo, po kojem se onaj, koj je sgriešio, spasiti može.

Pa to je istina, dragi krstjani! promislite samo, možete li vi krstjanski živjeti i u milosti božjoj obstati s jednom samo izpoviedi u godini? Može li jedna izpovied u godini zadovoljiti vašim potrebam? Je li vi samo jedan put a ne više putah u godini griešite? pa koliko putah u godini može vas smrt sgrabiti? Kako dakle smijete tako dugo u griesih ležati? Koj se samo jedan put u godini izpovieda, taj nemore ni onaj jedan put se valjano izpoviediti. Jer kako će se on sjetiti svih griehah ciele godine, kad dosta putah zaboravimo, što smo jučer učinili i sgriešili? Pa koji su to, koji odmiču izpovied svoju od godine do godine? Nisu doista ljudi duhovni, koji riedko kad grieše, i sasvim tim, ako mogu, svaki se dan izpoviedaju; već su to takvi, kojim više treba, nego drugim, da operu poganu dušu svoju u sv. izpoviedi, pa ipak se nemogu nikada nakaniti, da žalostnu dušu očiste. To su takovi, koji žive zabačeni i za duševno spasenje se nimalo nebrine; na svašto drugo mogu dospjeti, ali na izpovied niti imaju vremena ni sgode. Pa zato takvi baš i živu sveudilj u griešnih navadah, sbog čega sve da bi se i mogli griehah sjetiti i nje iskreno izpoviediti, nemože ih misnik odriešiti, nego ih mora, da svoje i njihove duše neupropasti, metnuti na probu, da na izpovied dolaze, dokgod griešnoga običaja neostave, dokgod život na bolji neobrnu. Vidite u kako nevoljnom stanju su oni, koji se jedan put samo u godini izpoviedaju. Gudite sada, valja li im i ona jedna izpovied, koju čine i mogu li se oni s jednom izpoviedi spasiti?

Ova pako zapovied crkvena, bar jedan put u godini izpoviediti se, obvezuje svakoga krstjanina, čim dodje k razumu, t. j. čim počme razabirati dobro od zla, te može sgriešiti.

Kada pako djeca mogu dobro od zla razabrati, nemore se točno opredieliti, jer nisu sva jednake pameti. Čini se, da u sedmoj godini djeca većom stranom k razumu dolaze i dovoljno razabrati mogu, što je grieh a što nije. Ali koji su tuplje pameti i manje učeni, ni u osmoj godini nemogu toga razabrati; a dosta ih ima, u kojih zloća pritiče dobu, koji doduše malo godinah imaju, ali znadu što je zlo. Pripovieda sv. Grgur papa, da su njeko diete šest godinah staro, koje je ružno psovalo, vidljivo vrazi iz krila otčeva sgrabili i dušu zajedno s tielom u pakao odnieli.

Nastojte dakle roditelji još iz nejaka djecu svoju učiti krstjanski nauk, pokazivat im, koliko je zlo grieh, a još gorje u griehu obstati, učiti ih, kako se mogu po izpoviedi grieha oprostiti, pa nastojte ih već iz mala k sv. izpoviedi priučavati.

Da se pako ova crkvena zapovied izpuni, nije dosta kakogod se izpoviediti, već se zahtieva izpovied prava i valjana. Onaj dakle, koj bi se iz kakva mu drago uzroka manjkavo i nevaljalo izpoviedio, ili nebi iskreno svih griehah kazao, ili se nebi pravo za nje pokajao i čvrsto odlučio, da se neće na prijašnje griehe vratiti; nije izpunio crkvene zapoviedi, nego je sgriešio i učinio svetogrdje, a po naredbi crkvenoj se nije izpoviedio; zato je dužan prije valjano, i opet iste griehe dostojnom pripravom iskreno izpoviediti. I ovo neka bude za sada dost o godišnjnjoj izpoviedi, koju crkva naredjuje.

Što se pako tiče uzkrsnje pričesti, velim, da u prvašnja vremena nije bilo nikakve zapoviedi crkvene glede toga. Jer što je trebalo onda zapovied davati, kad su krstjani tako ljubavju božjom gorili, da su svi sveto živjeli, samo da se bez grieha pričeste, buduć su se svaki dan pričestjivali? a koj se nebi mogao svaki dan pričestiti, to su držali za veliku nesreću. S vremenom, kad je ljubav božja u krstjanih ohladila, griesi

se počeli umnožavati i želja prama ovomu božanskomu svetotajstvu trnuti, tako, da su mnogi mjesece i godine bez pričesti probavili, sbog čega su veliku štetu na dušah svojih trpili, te lišeni ove pokriepe duhovne slabiji se činili, da odole napastim vražjim, a boljma poticani na grieh i nestalni u dobru: da se tomu zlu doskoči, dogovoriše se svi biskupi i upravitelji dušah, te narediše, da se svi krstjani bar svake nedjelje kroz godinu pričestjuju. (Conc. Aquisgr. can. 22.). Poslje u drugom sv. saboru (Agat. can. 18.) bi naredjeno, da koj se krstjanin nebi bar tri puta u godini pričestio, o uzkrsu, duhovih i božiću, taj se neima za krstjanina smatrati, niti medju ostale krstjane brojiti. Najposlje, kad su krstjani sve gorje zakon božji izpunjivali, u sv. lateranskom saboru bi naredjeno, da se svaki krstjanin, kada k razumu dodje, ima bar jedan put u godini izpoviediti, kako smo rekli, i o uzkrsu pričestiti. Za izpovied nije opredieljeno vrieme, nego se samo naredjuje, bar jedan put svake godine, premda je za to najshodnije vrieme u korizmi; a za pričest je opredieljeno o uzkrsu. Ova pako uzkrsnja pričest mora se učiniti u svojoj vlastitoj župi, po svom vlastitom pastiru, izim ako bi pastir dopustio drugdje, inače neizpunjuje se crkvena zapovied.

Pa tko ove zapoviedi neizpuni svake godine, ne samo smrtno grieši, već mu crkva prieti, da će biti razstavljen od ostalih krstjanah, iztjeran iz kruga pravovjernikah, a poslje smrti, da neće biti ukopan s ostalimi krstjani, nego izvan groblja, u znak njegova vječnoga prokletstva. Vidjet ćete s velikom žalostju na sudu božjem, kako će i duše i tjelesa takvih biti razstavljena od dobrih i za uviek protjerana s vrazi u muke paklene.

Kada pako crkva naredjuje, da se svaki krstjanin dostojno o uzkrsu pričesti, nerazumije ona samo uzkrsnji dan, nego oprodjeljuje ovu zapovied za petnaest danah počam od cvjetne do biele nedjelje. Ali kod nas, jer je malo misnikah a mnogo puka, zato treba i dulje vremena, s toga je dopustjeno,

da se more uzkrsnja pričest već u početku korizme primiti i poslje uzkrsa još traje. Pa tko se nebi ove vrieme iz nemarnosti dostojno pričestio, prestupljuje crkvenu zapovied i smrtno grieši; i ovaj grieh se ili uzmnožaje u broju ili povećaje u zloći, kolikogod poslje vremena i prigodah prodje, da se ova zapovied neizpuni. Kao što onaj, koj iz nemarnosti neplati duga u ročno vrieme, dužan je poslje platiti, kada bude mogô, i grieši svaki put, kad more platiti, a neplati: tako se ima reći i o onom, koj u opredieljeno vrieme nije skinuo sa sebe duga crkvene zapoviedi.

Ovdje, dragi krstjani! zapamtite ono, što smo rekli, kad smo govorili o godišnjoj izpoviedi, t. j. kad crkva naredjuje, da se svaki bar jedan put o uzkrsu pričesti, da ona nenaredjuje više, da lienčine nestrmoglavljuje dublje u pakao; no želi, da se krstjani, koliko je moguće što čestje pričestjuju. O Bože! kako je težko samo jedan put u godini nahraniti dušu ovom hranom života, dočim se tielo svaki dan hrani! Kolika je to bezdušnost! Ali to je očit znak, da se nespoznaje izvrstitost ove duhovne hrane. Ali i o onih, koji se samo jedan put u godini pričestjuju, smijem reći, da se nijedan put nepričestjuju; zato im je i ona pričest uludo, jer osim što žive u sveudiljnih griešnih na... viti bez česte duševne pokriepe ovom božan... ...anom, nepristupljuju oni ni onaj jeda... t iz prave želje za ovim presvetim svetotajstvom, nego zato, što crkva zapovieda; s toga se može reći, da nepristupljuju dostojno pripravljeni, već nevaljalo. Nebudite dragi krstjani! tako slaboželjni ove hrane božanske, koja svu slast, svu svetinju i kriepost božju u sebi ima; nego želite ovo svetotajstvo često primiti i cienite onaj dan za nesretna, koj je prošao, da se s Bogom svojim predobrim u ovom svetotajstvu niste sjedinili, kao što su prvašnji krstjani cienili.

Pitati ćete možda, u kojoj dobi obve... kva djecu na pričest? Na to odgovaram, da su se u stara vremena djeca pričestjivala odmah poslje krstjenja; nije se čekalo, dok k raz-

umu dodju. I tako se je radilo mnogo stoljetjah. Ali oko trinajstoga stoljetja se je ovaj običaj sasvim utrgô sbog mnogih neredah, koji su se dogadjali; osobito pako, da se poslje, kada k razumu dodju, s većom pobožnostju i pripravom pričestjuju, te im pričest na veću koirst bude.

Najposlje sv. sabori lateranski i tridentinski obvezujući sve krstjane, da se bar jedan [illegible] o uzkrsu pričeste, obvezuju na pričest i istu djecu, ali ne prije, nego kada k razumu dodju; no glede toga nemore se opredieliti godina, jer se u jednih razum prije otvara, a u drugih poslje. Zato netreba toliko paziti na godine, koliko na njihov razum. S toga se moraju roditelji brinuti i duhovni pastir, da spoznadu, jesu li djeca sposobna za pričest, t. j. je li poznaju izvrstitost ovoga svetotajstva i je li se znadu pripraviti, da ga dostojno prime. Pa kao što nemore biti veće sreće za djecu od one, ako se prvi put dostojno pričeste; to bo im služi za temelj, da se i poslje dostojno pričestjuju: tako nemora biti veća briga roditeljah i duhovnih pastirah, kao što je nastojati, da se djeca dostojnom pripravom počmu pričestjati. Ima se dakle više paziti na njihov razum, poznanje presvete pričesti, na njihovu dobrotu, želju i pobožnost prama ovomu presvetomu svetotajstvu, nego li koliko [illegible]

Što ćemo reći o [illegible] djeci, koja su doprla do dvanajest, četrnajest, petnajest i više godinah, a se nisu počela pričestjati? Reći ćemo, da ako su one tomu kriva, jer nemare za krstjanski nauk, to prestupljuju zapovied crkvenu, i kad su već k razumu došla svake godine smrtno griešc. Ako su pako roditelji krivi, jer nemare, da im se djeca uče i uputjuju, to oni smrtno griešc.

Da pako kako djeca tako i ostali izpune crkvenu zapovied, nije dosta pričestiti se kakogod, nego valjano, dobro i sveto, t. j. [illegible] vjerom, gorućom ljubavju, pravom pobožnostju a navlastito čistom dušom. Jer nebi primio svetotajstva, već bi učinio najgorju opačinu, koj bi se podufao u griehu k pri-

česti pristupiti. Neizpunjuje se, dragi krstjani! nevaljanom i svetogrdnom pričesti crkvena zapovied, nego se još većma pogrdjuje!

Čistim srcem i pravom pobožnostju krstjani! k pričesti pristupite, da sada dostojno primite Isusa u sv. hostiji skrivena, a poslje dostojni budete njegovo slavno lice na vieke gledati u nebu.

Nauk XL.

O petoj zapoviedi crkvenoj. Desetinu vierno plati.

Iztumačivši tretju zapovied crkvenu, morao bi preći na četvrtu: *„Nepiruj u zabranjeno vrieme, t. j. od prve nedielje došastja do sv. tri kralja, i od čiste sriede do mladoga uzkrsa.* Ali jer ova zapovied nespada na sve krstjane, nego samo na one, koji se žene, a po sebi očita, zato netreba je tumačiti, već ju mimoidem. Samo ako bi se razpre porodilo, zašto zabranjuje crkva ženitbu pred božić u cielom došastju i korizmi, kad je ona dobra i od Boga potvrdjena? na to odgovaram, da crkva nečini toga, kao da je ženitba zločesta, nego jer je korizma vrieme posta, kao što je bio i mjesec dana pred božićem, pa zato buduć su ovi dani pokore i molitve, hoće crkva, da se krstjani prosti svake smetnje u takva vremena samo svetimi djeli bave. Ovu zapovied je dala sv. crkva polag nauka sv. Pavla, koj uči, da zaručeni nesmiju dugo zarukah odvlačiti, već samo za vrieme, da mogu boljma molitve i dobra djela izvršivati. Ovaj nauk sliedeć prijašnji stari krstjani nisu se u korizmi i drugih dnevih posta zaručivali, a to su i sv. otci neprestano svojim narodom preporučivali. To mi se je samo svidilo reći o četvrtoj zapoviedi crkvenoj i više ništa. Zato prelazim odmah na petu zapovied.

Vidjeti ćemo najprije: zašto je naredjeno desetinu platjati, zatim tko i komu mora davati, a napokon kako Bog one nadaruje, koji vierno desetinu platjaju i u suprot kako neviernе kaštiguje. Desetina je deseti diel žita, voća, živadi i drugih plodovah, štono se daje crkvenim slugam. Ovo davanje desetine počelo je još u stara vremena, ono se napominje već u naravnom zakonu. Već prije pisana zakona čita se o Abramu, da je dao misniku Melkisedeku deseti dio svega dobitka i pliena, što je dobio, kad je njeke kralje svladao. (Porod. 14.). Ali premda prije pisana zakona božjega nije bilo nikakove zapoviedi, da se desetina daje, ipak su sveti patriarke desetinu davali; jer ako ih i nije zapovied na to silila, to ih je dužnost naravna nukala, buduć sama pravica svakomu kazuje, da svojimi dobri mora uzdržavati sluge crkvene, koji se za svih dobro trude, i u ime svih službe i štovanje Bogu prikazuju. I tako prije, nego je Bog dao ovu zapovied pisanu vanjskim načinom, već je ona upisana bila po naravnoj pravici u pameti svakoga.

I ovu istinu osim drugih sv. otacah potvrdjuje po najbolje sv. Pavao apoštol. Ovako piše on na Korintjane u poslanici I. pog. 9. i nje nagovara, da od svojih dobarah uzdržaju misnike, koji se za njihovo spasenje trude; njim u listu rečenom ovako govori: *„Tko vojuje o svojoj platji? Tko sadi vinograd, a ploda njegova neuživa? Tko će pasti stado, a njegovim se mliekom neće napojiti? Koj sije, mora i plod svoga truda uživati . . . . Negovorim načinom ljudskim, već po sudu božjem . . . . Bog bo je odredio, da se oni imaju uzdržavati, koji za spasenje naše posluju. Mi u vas sijemo sjemenje duhovno, zar nije pravo, da žanjemo vaša dobra tjelesna, koja su nam za uzdržavanje potrebna. Tko oltaru služi, mora od oltara i živjeti. Mi prikazujemo za vas službu Božju, pravo je, da od vas i platju primimo. Mi vas pomažemo duhovno, Bog je odredio, da i vi nas u potrebah pomažete tjelesno.“*

Odovud se jasno vidi, kako su i po naravnom zakonu

i po naredbi božjoj dužni krstjani uzdržavati one, koji u ime svih službu božju čine i duhovna dobra u svetih naucih i svetotajstvih drugim podjeljuju. Zato je u starom zakonu na mnogo mjestih zapovjedio Bog i mnogo preporučivo, da se misnikom i djakom daje pošteno uzdržavanje, napominjuć, da je njihov deseti diel svega. *Nemoj otezati dati svoju desetinu i svoju prvinu,* govori Bog u knjizi Izhoda (pog. 22. red 29.). *Sve desetine ploda zemlje i živinah jesu božje i njemu se imaju prikazati* . . . . Tako naredjuje u knjigi djakah (Levit. 27. 32.) *„svetjenici i djaci (Levite) i koji su istoga plemena, neće baštiti s ostalimi Izraelitjani, jer će se iz žrtvah gospodinovih i posvetilištah hraniti.“* (Knjiga brojevah) (Deuteronom 18. 1.). Buduć dakle, da su Izraelitjani po naredbi božjoj dužni bili davati desetinu za uzdržavanje onih, koji su bili u starom zakonu osobito posvetjeni za službu božju, tko će reći, da ta dužnost i krstjanah neobvezuje, desetinom uzdržavati misnike i duhovne pastire svoje, koji se trude oko njihova spasenja i za svekolike službu božju čine. Dapače ova dužnost još više obvezuje krstjane, jer je Bog krstjane na veću savršenost obvezô, nego je obvezivô Židove; a osim toga dostojanstvo i oblast misnička novoga zakona je neizmjerno savršena, što staroga nije bila, zato im se ima davati, veli sv. Pavao, uzdržavanje poštenije.

Premda su mnoge zapoviedi staroga zakona u novom ukinute, ova ipak, misnike i crkvene sluge uzdržavati, nemore biti ukinuta, jer ta dužnost izlazi iz samoga naravnoga prava, buduć da je, kako govori sám spasitelj, poslenik vredan platje i uzdržavanja (Mat. 10.).

To bi se samo moglo reći, da nisu u novom zakonu krstjani obvezani na mjeru staroga zakona, t. j. deseti diel svega; ali i to je dano oblasti crkvenoj, da se opredieli mjera, koj dio vremenitih dobarah moraju davati krstjani za uzdržavanje slugah crkvenih. I ovu mjeru, poput zapoviedi božje

staroga zakona, naredila je crkva deseti dio; i ovoj naredbi nitko se bez grieha oprieti nemože.

Prvih tri sto godinah krstjanstva, dok je crkva progonstvo trpila, nije dala nikakve javne zapoviedi, kojom bi krstjane na desetinu obvezivala, takve bo zapoviedi nije ni trebalo; jer krstjani onda svi duševni i sasvim zaljubljeni u nebeska dobra, a nemarni za svjetovna, nisu na desetinu pazili, nego su polovicu, a dosta putah i sve imanje svoje dragovoljno dali za obće crkvene potrebe, za uzdržavanje svojih pastirah i siromakah, kako nam svjedoče sv. otci (sv. Irenej. kn. 4. pog. 34.). Kad su progonstva prestala i crkva se u četvrtom vieku upokojila, počeše biskupi i drugi pastiri propoviedati svojim pravovjernikom, da smatraju desetinu ne kao svojevoljnu milostinju, koja se badava daje, nego kao dužnu platju, koju po pravici moraju misnikom davati za njihove trudove, i onda, kada tko desetine nebi točno platio, počeše imati nemir savjesti. U šestom vieku dadoše naredbe u jednom saboru, da se imaju oni krstjani, koji neće da desetine crkvi platjaju, od ostalih krstjanah razstaviti. U osmom vieku bi naredjeno, da se imaju oni, koji poslje opomene neće desetinu da plate, u prokletstvo metnuti. Ta naredba je potvrdjena u dva obća sabora lateranska, a najposlje i sv. sabor tridentinski (sjed. 25. kan. 12.) nalaže svim, da crkvi desetinu platjaju, da odovud misnici mogu pošteno živjeti, a što im preostane, uboge podpomagati.

Ovoj zapoviedi mora se svaki krstjanin, koj želi dušu spasiti, podložiti bez ikakva izpričavanja.

Nemorate pako misliti, da se ova desetina ima davati od samih plodovah zemlje, ne, ona se mora davati od svih dobarah, koja Bog daje, zato su dužni desetinu platjati i oni, koji neimaju plodovah zemlje, nego živu od zanata, trgovine i drugih trudovah. Kakono bo Bog daje plodnost zemlji i marvi: tako isti Bog a ne drugi daje zdravlje, snagu, pamet, sreću u zanatu i trgovini; te kako od ploda zemlje, tako i od plodah

rukuh i trgovine mora se prikazati Bogu daritelju svih dobarah u desetini posvetilište.

A ovo posvetilište, da Bogu drago bude, mora se prikazati svesrdno, na vrieme i upravo neočekivajuć ni neizabirajuć gorje. Desetinu morate davati slugam crkvenim onako, kako ste od Boga primili, neizabiruć, što je gorje; jer tko izabire gorje, mjesto blagosova primiti će od Boga prokletstvo, kao nepravedni Kain. Da dajete desetinu, kako ste čuli, sama pravica zahtieva, jer svakomu treba njegov trud naplatiti, zato govori sv. Augustin, tko uzteže od desetine, krade, i toliko je ta kradja gorja, koliko su svetiji misnici, kojim se daje, i Bog, radi koga se daje, od ostalih ljudih. (Decimae enim ex debito requiruntur et qui eas dare noluerit res alienas invasit). *Desetine se iziskuju po pravici, i koj ih neće da dade, na tudju je stvar navalio.* Dragi krstjani! kad desetinu dajete, morate misliti, da ju Bogu dajete, a ne ljudem, a Bog znade, koliko vam je dao i kako vam je dao, zato promislite, kako grieši i kakva kaštiga čeka onoga, koj se lakomi dati Bogu, što je i koliko je dužan od dara božjega. Ovaj grieh za tolik smatra crkva, da one u prokletstvo metje, koji desetinu uztežu, od kojega nemogu biti odriešeni, dok neizplate sve desetine, koju su zatajili (Sab. trid. kan. 12. sjed. 23.).

Kad je dakle tako strogo naredjeno platjati desetinu, neka se nitko od ove dužnosti neizmiče. Znajte, dragi krstjani! da je sve, štogod na svietu imate, dar božji, i ako vam zemlja daje plodove svoje, da daje po daru božjem; što dobivate vašim zanatom i trgovinom, Bog, koj vas pokriepljuje i sreću daje, pravi dobitak. *Štujte dakle Boga njegovimi darovi; prikažite mu dužno mu posvetilište od njegova, što vam je dao, da vam ono, što ostaje blagosovi i napredno učini,* govori duh sveti (Prireč. 3., 6. Crkv. 55.). I ono, što ste za desetinu na posvetilište Bogu dali, nemislite, da ste izgubili; jer Bog, koj je neizmjerno dobar, neće dužan ostati, uzmnožati će vaš do-

bitak stostruko, dati će obilnu plodnost vašim zemljakom i marvi.

Da će tako biti, poslušajte, što govori Bog po Malakiji proroku (pog. 3.): *Donesite,* veli on, *u hambar moj, i nek mi nemanjka u kući, čim će se uzdržavati sluge moje, i izkusit ćete dobrotu moju, da ću vam zajam obilno vratiti i otvoriti iste zatvore nebeske, blagosov i obilnost podieliti. Ako budete desetinu vjerno davali, učiniti ću, da na vas i na vaše zemlje nikakvo zlo nedodje, nego da budete u svem sretni tako, da će vas svi narodi sretnimi i blaženimî zvati.*" Ovo su rieči božje, i ovo Bog, koj je u obećanju svom vjeran, obećaje onim, koji veselo i pravedno desetinu daju. Može li biti, dragi krstjani! bolji prama nam, nego je? Tko bi hotio desetinu uzteći, da tolika obećana dobra izgubi?

Pa ipak mnogi i mnogi desetinu uztežu, premda se zna, da crkvena zapoviėd i naravna pravica obvezuje platjati desetinu. Akoprem sv. Toma platju desetine predpostavlja svakomu drugomu dugu, dapače istomu najmu težačkomu, koj obustavljen osvetu vapije od Boga; pa ipak ništa se toliko neuzteže platiti, kao desetina, svašto izmišljaju, kako nebi desetine platili, ili bar kako je nebi platili upravo. Mnogi su tako od lakomosti zasliepljeni, da živu bez ikakva griza savjesti, kao da nikakva grieha, što desetine neplatjaju, na duši neimaju. Pa još misle tim načinom napredni biti? O kako se ljuto varaju! Mjesto napredka takvi sasvim propadaju. O koliko ih je, kojim se je tako dogodilo!

Vi već čuste, da onomu, koj platja svesrdno desetinu, Bog obećaje blagosov svoj nebeski i obilnost u svem; ali koj ju uzteže, šalje na njega svoje prokletstvo, koje mu uništuje sve što ima i u najveće siromaštvo osunovratjuje. Et in penuria vos maladicti estis. *I u ubožtvu ste prokleti,* govori po ustih Malakije proroka (pog. 3.). O na koliko ih, vidi se svaki dan, da pada ovo prokletstvo! Kiše nedolaze na svoje vrieme; sad su opet suviše i nedaju rasti, zrieti ili ljetinu pokupiti; sad

prolaze mjeseci, da nedodju, i od suše ljetina gine; sad nagli vjetrovi izvaljuju stabla; sad grad potuče sve; sad marva ugine; sad bolest dolazi, nemore se raditi, nemore se dobivati. Sad se dogadjaju kvarovi, sad globe, sad tisuću zalah. Jedni govore, to je sbog ovoga, drugi sbog onoga. Ali promislite, je li se platjaju točno crkvi božjoj desetine? ako se neplatjaju, recite, govori sv. Augustin, da je pravi uzrok svih zalah i nesrećah, što se desetina vjerno neplatja, zato i dolaze kaštige božje. Čuli ste od vaših starih, a još o davnijih vremenih knjige pišu, da se je prije manje radilo i trudilo, da su ljudi bolje stajali, svega su u izobilju imali, jer su svesrdnije i pravednije desetinu crkvi platjali. Nisu prije bili lakomi prama Bogu, zato nije ni Bog bio prama njim. Ali sada uztežu desetinu i tako kradu od Boga božje, zato i Bog prokletstvo svoje šalje.

Spoznajte dakle, dragi krstjani! gdje vaša sreća i nesreća leži; zato ako želite sretni biti, tko nije do sada platjao crkvi, neka od sada vjerno platja; tko je bio do sada lien na desetinu, neka od sada bude brz i veseo, pa će tako i Bog držati svoje obećanje, sačuvati vas od svih zalah i svimi dobri nadariti vas na ovom svietu, a na drugom životom vječnim itd.

Sadržaj.

Odsjek III. Nauk I.

Strana

O deset zapoviedih božjih u obće 3

Glava VI.

Nauk II. O prvoj zapoviedi božjoj 8
„ III. Bog hoće, da se njemu samomu klanjamo . . . 18
„ IV. O štovanju svetih 25
„ V. O griehu proti prvoj zapoviedi božjoj 31
„ VI. O drugoj zapoviedi božjoj 37
„ VII. O griesih (psovkah) proti Bogu 44
„ VIII. O zavjetu i izpunjenju zavjeta 48
„ IX. O trećoj zapoviedi božjoj 54
„ X. O djelih bogoštovnih 63
„ XI. O četvrtoj zapoviedi božjoj 71
„ XII. O osobitoj dužnosti naprama roditeljem . . . 77
„ XIII. O ostalim dužnostim pram roditeljem 83
„ XIV. O dužnosti roditeljah pram djeci 90
„ XV. O petoj zapoviedi božjoj 102
„ XVI. O malobroju pravih pomirenjah 111
„ XVII. O duhovnom ubojstvu 118
„ XVIII. O šestoj zapoviedi božjoj 128
„ XIX. O raznih poticalih na bludnost 136
„ XX. O razgovorih zavodljivih na bludnost 142
„ XXI. O poticanju dragovanja na bludnost 149
„ XXII. O šteti po dušu s nečistih mislih 157
„ XXIII. O lieku proti bludnosti . . . . , 164
„ XXIV. O sedmoj zapoviedi božjoj 170
„ XXV. O griehu kradjom učinjenu 176
„ XXVI. O pokaranju kradje 183
„ XXVII. O kamatah 191

Strana

Nauk XXVIII. O dužnosti plaćati dugove 195
„ XXIX. O povraćanju tudjega dobra 200
„ XXX. O osmoj zapoviedi božjoj 205
„ XXXI. O griehu ogovarati drugoga 212
„ XXXII. O zlih sumnjah 221
„ XXXIII. O devetoj zapoviedi božjoj 230
„ XXXIV. O desetoj zapoviedi božjoj 235

Glava VII.

„ XXXV. O zapoviedih crkvenih u obće 240
„ XXXVI. O prvoj zapoviedi crkvenoj 244
„ XXXVII. O koristnom slušanju sv. mise 252
„ XXXVIII. O drugoj zapoviedi crkvenoj 259
„ XXXIX. O godišnjoj izpoviedi uzkrsnoj 265
„ XL. O petoj zapoviedi crkvenoj 271

Babukića, hrvatska slovnica, stoji	2 for.	10 nvč.
Bogovića, Pripoviesti	1 „	— „
— **Matija Gubec**, kralj seljački, drama u pet činah	1 „	— „
— Vinjage	— „	50 „
Botića, biedna Mara	— „	40 „
Dobrovsky-a, Slavin	2 „	60 „
Dubrovnik 1., 2. i 3. knjiga	3 „	60 „
Freudenreicha, Magjari u hrvatskoj	— „	60 „
Giorgića, Hrvati, Srbi	— „	40 „
Hafa, njekoliko spisah o pučkoj zadrugi	— „	50 „
Kačića, razgovor ugodni	1 „	— „
Kampea, odkritje Amerike 1. 2. svaki po 40 nvč.	— „	80 „
Kiseljaka, Samuil car bugarski, drama	— „	80 „
Klaića, jezikoslovna obuka	— „	20 „
Krešićev hrvatski koledar za god. 1863.	— „	75 „
Kukuljevića, Jura regni croatiae 6 vol.	6 „	— „
— prvostolna crkva zagrebačka	— „	50 „
Kurelca, Fluminensia ili svašta na Rieci	1 „	— „
Kvaternik, histor. diplom. Verhältniss	1 „	40 „
— was ist die Wahrheit?	1 „	60 „
Leptir za godinu 1862.	1 „	— „
Mažuranića, smrt Smail-age Čengića	— „	30 „
Misli o socijalnoj politiki	— „	50 „
Osvetnici I. Obrenov. 30 nvč., II. Vukalović 70 nvč.	1 „	— „
Parčića, hrvatsko-talijanski riečnik	3 „	— „
Pogled na Bosnu	— „	20 „
Pucića, pjesne	1 „	— „
Račkoga, odlomci iz državnoga prava hrvatskoga	— „	80 „
— viek i djelovanje Ćirila i Metuda II.	2 „	— „
Smodekovo pravo gorsko	2 „	30 „
Spisi saborski 1., 2., 3. i 4. svezak, svaki po 1 for. 50 novč.	6 „	— „
Sundečića, vršitba	— „	45 „
Ulomak iz Porina i Ljubav i zlobe	— „	10 „
Uspomenak na sl. grobničko polje prigodom posvetjenja zastave županije riečke	1 „	— „
Vienac zanimivih pripoviedhah	— „	50 „
Vranjicana, D. J. sveobće izložbe	— „	50 „
Vukotinovića, Trnule pjesme	— „	60 „
Životopis Mirka Bogovića napisao G. S. Deželić	— „	40 „

HRVATSKE

PUČKE PROPOVIEDI.

Dio III.

Troškom

A. Jakića.

Brzotis A. Jakića u Zagrebu.

1863.

HRVATSKE

PUČKE PROPOVIEDI,

TUMAČEĆE SVETU ISTINU BOGOLJUBNIH NAUKAH I MOLITAVAH.

Za tisak pripravljene

MILOSTJU PREUZVIŠENOGA, PRESVIETLOGA I PREČASTNOGA GOSPODINA

JOSIPA JURJA ŠTROSMAJERA,

milosti Boga i apoštolske stolice bosansko-djakovačko-sriemskoga biskupa; nj. kr. apošt. veličanstva pravog tajnog savjetnika, rimskog grofa i prietava papinskoga stola itd.

Dio III.

Troškom

A. Jakića.

U ZAGREBU.

BRZOTISKOM ANTE JAKIĆA.

1863.

BRITISH MUSEUM

ŽIVOT

velečastnog otca

MARIANA JAKOVLJEVIĆA,

reda sv. otca Franje, svećenika države srebreno-bosanske, začastnog državnika, zasložnog čuvara i tajnika biskupskog.

Opisali

BOSANSKI SVEĆENICI, DUHOVNI SINOVI I UČENICI

u znak

sinovske zahvalnosti.

1863.

Qui de illis nati sunt,
reliquerunt nomen narrandi
laudes eorum. Eccle. 44: 8.

Preuzvišenomu i presvietlomu g. g.

JOSIPU JURJU STROSMAJERU,

bosansko-djakovačkom biskupu itd. itd.

Kad od TEBE pobudjeni, preuzvišeni i presvietli naš biskupe, odlučismo ovaj životopis obielodaniti, niti nam bijaše na pameti veličanstveno TVOJE dostojanstvo, niti naša tamna mlohavost; jedino ukočenim duhom cieljasmo, da se svuda uspozna život slavnog i obćeljubljenog otca Jakovljevića. A kad počesmo sitno titrati mladjana, sriedoviečna i staračka diela pokojnika, pred oči nam se sgromiše kao u jednom fenomenu sva bolienja, trudi, žrtve i blagodati od TEBE na žrtvenik viere i domovine složene, koje nas i nehote u srce dirnuše, da ovaj životopis odičimo svietlim TVOJIM imenom. Nas na ovo opisanje lasno skloniše mnogi uzroci, jer pokojnik bijaše nam ljubezni otac, koji srca naša u žegarnoj dobi uzbujana svojim svietovanjem i dobrim izgledom svietovaše, koji nas ravnaše, pod skut zaštite baš i krive milostno zaklonjaše, i koji nas mliekom pobožnosti i književnosti još nejačke zadojavaše: a TEBE valjda ona neograničena ljubav s kojom cielo Jugoslavenstvo kriliš, obuze i zanese, da Jakovljevića priznaš za TVOG συμπατριώτης domorodca, i da ga uvrstiš na vedrom nebu jugoslavenskom u krug sjajnih zviezdah i nebrojenih vitezovah Isusovih, koje rodi plodna majka Jugoslavia. Mi bi bili neharni TEBI, pokojniku, nam i cielom TVOM svećenstvu i narodu našemu, kad bi zanemarili u ovoj liepoj prigodi svi živi i pokojni okititi se mirisnim dragoljubom svietlog TVOG imena;

jer ovako samo i ne drugčije možemo se nadati ovom spasonosnom plodu, koji nam pred očima iz ovog životopisa svietljina, i na sluhu duha žubori — inspice et fac secundum exemplar, quod tibi monstratum est — nek čine dieca, što vide od otca. Ovo da cielo katoličko svećenstvo u Bosni uzmogne dostignuti, molimo TE, digni iz ramenah obe preosvećene ruke, spusti nam s nebesah obilnu rosu božjih milostih i pastirskog TVOG blagoslova.

U Bosni mjeseca ožujka 1863.

Tvoji preiskreni štovatelji,
Tvog Jakovljevića
učenici, bosanski katolički svećenici.

Otca Mariana Jakovljevića,

začastnog državnika, zaslužnog čuvara i tajnika biskupskog

život.

1. Velečastni otac Marian Jakovljević rodi se u Banjaluki prvostolnom gradu starinom hrvatske, sad turske Kroacie na obali rieke Verbasa dne 16. travnja 1780. od otca Mariana i matere Kate od Ivekah iz Varcara, komu roditelji iz osobite pobožnosti prama paduanskom čudotvorcu da im zdravo učuva muško jedinče na sv. kršćenju po zavietu nadieše ime Antun. Ako sv. Pavao imenuje svete sinove koji se radjahu u ono doba od roditeljah kršćenih, mi razložito tvrditi možemo, da ovaj naslov pripada malom Antiću, davši mu Bog svojim osobitim darom u zemlji neviernoj roditelje s obe strane čisto katoličkog vieroispoviedanja, roditelje žive uzore prastare čvrste viere krsćanske i svakovrstne pobožnosti. Mimogred ovdje napominjamo da je Antićev po otčevoj majci died bio glasoviti blagoviestnik pobožnog života svećenik otac Marian Bumbar banjalučanin, a majčin brat bijaše učni i vriedni otac Maso Iveka varcaranin. Nu ovo mukom mimoići nemožemo, da, što su bile u progonstvih prvih stolećah Isusovim mučenicim i ispoviednicim gospodje i štokoje rimske pobožne obitelji, to su bili katoličkom svećenstvu u 17. i 18. stoleću Jakovljevići u Banjaluki, a Iveke u Varcaru: u njihovih bo klitih i kućaricah verahu se kradom svećenici za čitati sv. Misu, za dieliti svetotajstva, i za kriepiti zdrave i nemoćne u vjeri prama Isusu svoje sunarodnike i jednovjernike. Niekati se neda, da dio zemljišća na Petričevcu u Banjaluki, i u Varcaru, na kojih kasnije revni svećenici uzdigoše stalne kuće i župe katoličke, jesu darovi bezplatni prastarih Jakovljevićah i Ivekah.

2. Nedohitne tajnosti božje, koje tupi razum čovječji poslje mnogo godinah i dugog vremena samo kadikad iz daleka opažava, pripustiše, da Kata Ivekina u cvietu svoje mladosti kao dična Judita po nenadnoj smrti svog muža Mariana ostane ucvieljena udovica, i

da Antić čedo trolietno i dvie starije sestrice Luca i Klara ostanu sjerotčad bez otca, izručena zrelijem odgojavanju i podučavanju osamljene svoje majke Kate. Ciepaše se srce na dvoje biedne udovice, što da čini od sebe i od svojih dviuh zlatnih jabučicah već poodraslih djevojčicah u poganoj Banjaluki, gdjeno kršćanska nevinost od bezsramne razuzdanosti turske neobezčašćena, i vjera u Isusa od nasilja na iznevierenje čista u ono vrieme obstajati ne mogaše? Po svietovanju otca Mariana Bumbara u to vrieme župnika svog jedinog angjela stražara bieži Kata kao drugi Lot iz Sodome vodeći sa sobom dvie ćerce, a u naručaju noseći očinji vid svog Antića, i vrati se na rodno ognjišće i u svoj zavičaj Varcar, udaljen 12 satih hoda od Banjaluke. Četrdeset i više čeljadi brojaše u ono vreme Ivekina obitelj pod samoupravom jednog domaćina, koji svoju odievu Katu i njezine sirotice svesrdno uvrsti u čislo domaće čeljadi.

3. Viečna promiso mal ne svakad običaje uskoriti sreću siroticah srcem Bogu odanih; tako Luci pade sreća udati se za Matiju Lovrića u Jajce, a Klari za Matu Marianovića u Livno, najimućnije u ono doba trgovce u Bosni; tako i malom Antiću god. 1791. urodi rana sreća, da njegov ujac otac Mato Iveka postane župnikom u Jajcu, a njegov izvanjski died otac Marian Bumbar duhovnim pomoćnikom, koji u zajedničkom dogovoru poslaše poruku Kati, da privede svog Antića iz Varcara u Jajce, neka bi se iz nejake dobi priviknuo u kući župskoj višoj bogomolji, i prisvojio si kojegod početke književnosti za buduću upravu njegova života. Vodi dakle Kata Antića, kao druga Anna svog Samuela, obučena bielim efodom skrovitog do tad ne očitovanog majčinog zavieta, da ga preda u ruke duhovnih otacah i žrtvuje na viek stanju redovničkom. Tiho tumače oci duhovni Kati nesmotrenost ovog zavieta, koja prieči u stanje redovničko jedinčad primati i majke lišavati u njihovoj starosti Bogom date se pomoći i podpore: nu junakinja Kata umiljeno moli otce duhovne, neka bi oni pomnjivo iskušali u Antiću pravo zvanje božje, a ne obzirali se na njezinu starost, koju sam, veli, čvrsto oslonila kad sam zaviet činila, na onoga koji je pravi jedini otac svih sirotah. Bože, Bože! koja sveta čuvstva obuzimahu nevino srdašce Antićevo, čujući ove razgovore! Mi bi rekli istinito, kad ga laskavo priupitkivaše majka i otci duhovni: želiš li biti redovnik? da su mu na vrhu jezika ostale neotrgnute rieči malog Samuela: ecce ego Domine, quia vocasti me.

4. Ovako otrgnut iz milog majčina naručaja naš Antić probavi dvie godine pod bdijućim okom i podučavanjem duhovnih otacah

svojih po krvi rodjakah; pa zatim i druge dvie godine u glavnom [illegible] Fojnici pod osobitim nadzorničtvom [illegible]častnog otca Fran-[illegible], komu ga bijaše njegov ujac vruće preporučio. Tko je samo [illegible] glasu čuo [illegible] na diela Franjevca i Iveka, i tko je iz bližjeg kao [illegible] prirodnu [illegible] Jakovljevića, on će se uvjeriti, da je [illegible] Antić po živom uzgledu svojih učitelja još u mladjanom srcu [illegible] neoborivi temelj čvrste [illegible]: od [illegible] ne samo zapovjedi [illegible] i svjet[illegible] gospodnja, i klon[illegible] se s[illegible] njegovih taštih na-[illegible]nostih svega vremena svog žitja.

5. Prije nego što se otvori na drugi put god. 1795. u Cari-[illegible] otac Mato Iveka za izbaviti od Sultana Selima Ferman po-[illegible] stare povlje i prava gradjanska [illegible]ćanstva i puka kato-[illegible] u Bosni i Hercegovini, pobrinu se on za svog sestrića i s vru-[illegible] preporukom predade ga [illegible] samostana Suti-[illegible] koji te godine imajući obdržavati novačenje i godinu iskušanja [illegible] mladićah, uvrstiše medju njih mladog Jakovljevića, ter dne 4. lipnja 1796. s pokornim haljetkom redovničkim, po njegovoj želji pri-[illegible] mu ime Marian; sledeće pak godine u isti 4. dan lipnja svr-[illegible] srećno novačenje, naš mladi Marian u ruke svog stariešine [illegible] svečane zaviete redovničke, po kojih on sebe istog kao živu po-[illegible]nicu na žrtveniku prika[illegible] Bogu, koga u čistoj ljubavi predstav-[illegible] svim ugodnostim obmanljivog svieta.

6. G. 1798. idje Marian s drugimi mladići u Zagreb glavni [illegible] Hrvatske, gdje u glasovitoj onoj akademiji redno prouči [illegible] propisane ogranke znanostih, koje onda spadahu u krug riečitosti [illegible] mudroljubja. Iz ispitah i klasifikacijah i opet iz sviedočanstvah [illegible] učiteljih i častnih otacah Franjevacah uvidivši vrhovno [illegible]ništvo bosansko da Marian koliko u nauci, toliko u ćudored-[illegible] ponašanju zauzimaše prvenstvo medju svojimi vrstnici šalje ga [illegible] znanostih mudru Padvu. Učitelji talijanski čujući kako [illegible] Marian u svakom občenju riečito latinski zbori, i kako bistro na-[illegible] si znanstvene predmete razlaže, sudiše, da je sposobniji imati [illegible] nego učitelje. Sam Marian po [illegible] svom ponizno-[illegible] sebe za malo cieneći kroz šest godinah svog bavljenja u Barletu, [illegible], Jakinu, Napulj i drugih gradovih diljem Italije sabiraše kao [illegible] čelica iz svih bogoslovnih znanostih sok, po komu bi se uči-[illegible] pravim redovnikom i revnim pastirom.

7. Nekom g. 1806. ugleda Bosna svog Mariana već mlado-[illegible] podpuno izučena, komu još neodmoran njegov ujac otac Iveka, [illegible] put počašćen na čast državnika, pruža oblast da pohodi u Var-

caru milu majku i prisvoji si njezin blagoslov; zatim šalje ga u vinograd gospodnji, gdje najviša nužda duhovna puka iziskivaše u nezdravu Posavinu, koja u ono vrieme porad nezdrava zraka i vode bijaše mjesto izagnanja svećenstvu bosanskom, a porad maloće misnikah u samostanu sutiskom cienjaše se kao pustošni Arabistan. Ova odreda stariešinska prouzrokova veliku tugu u srcu njegove majčice, rodbine i svih prijateljah, samo mladi blagoviestnik kao žedan jelin na vrutke vodene leti u samostan sutiski, za vratiti častnim otcem na svom novačenju i podučavanju ljubav za ljubav, pa iza kratkog opočitka idje u Posavinu. Tuzla i Lipnica bile su njegov prvi vinograd, u kojih kao duhovni pomoćnik služi puku poviše od dvie godine, ter i danas u ustih stare čeljadi zvoni Marianovo ime, svećenska ljubav, ćudoredno ponašanje, odvažno blagoviešćenje rieči božje, i okretna služba duhovna okolo zdravih i nemoćnih. — Nek sviedoče častni otci sutiski živi i pokojni, koje mladi Jakovljević kroz tri godine sabra i poduči, i koji poslje kad uzvišeni biše na misničtvo i na dostojanstva ponosili su se ustmeno i pismeno nazivati ga svojim ljubeznim učiteljem.

8. Udesom njekim vidjaše se osudjen Marian da u svakom slučaju nosi ono što je težje, i čini ono što je mučnije: njegova pleća bijahu bratski podporanj, a umne sile sladka zaklonica mladjih, jednakih i starijih drugarah. Ovaka zaklonica on bijaše starcu župniku, častnom otcu Mati Krističeviću i četverici svojih drugarah kad god. 1809. učinjen bih duhovnim pomoćnikom u preprostranoj i blatovitoj župi Gučoj-Gori. Ovako kroz dvie sliedeće godine u glavnom samostanu fojničkom on jednim mahom nosaše brieme rednog učitelja mladeži stanju redovničkom namienjene, rednog propoviednika, i ravnatelja pisarne b. u. biskupa Miletića. U istom samostanu g. 1812. bi uzvišen na stolicu učitelja mladeži duhovne, i rukovoditelja novakah, a 1813. biskup Miletić naimenova ga svojim rednim tajnikom. Od tad do god. 1824. on kao Baraba svog Pavla sliedeći ustopice apoštola bosanskog Miletića u svim pogibljivim putovanjim po cieloj Bosni, Hercegovini i Posavini zajednički obradjivaše, čistiše svetim pohadjanjem, izvidjanjem, krizmanjem, a ponajviše prostim i pravo apoštolskim živkarenjem stado Bogom si poviereno.

9. G. 1824. šalje Miletić Mariana u Rim, i predaje mu pismena izviešća o stanju vjerozakonskom svećenstva i puka katoličkog u Bosni i Hercegovini, s nalogom, da i on naustice ubaviesti sv. stolicu apoštolsku o neobhodnoj nuždi posriedovanja kojegod sile evropejske za umaliti bar kolikogod ugnjetavanje bjedne raje od poman-

nih poturicah bosanskih. Dokončavši srećno naloge svog poslanstva, Marian vraća se iz Rima u Bosnu, a za njim ustopice putuje pismeni poziv svete stolice, upravljen na Miletića, da bi se Marian ponudio dostojanstvom biskupa svete Sofie in partibus i namjestnika apoštolskog u Filipopolju. Glas ovi šaporeći od uha do uha, raznosi se po Bosni, svagdi je veselja malo, žalosti mnogo, govora nimalo; svak želi znati, kojim će pravcem udariti sam po sebi odvažni duh Marianov? — On po običaju u dugotrajnoj bogomolji pred oltarom majke božje titra bistrim okom one maksime, koje mu u mladjano srdašce usadiše Iveka, Bumbar i Franković: „sliediti „stope ubogog Isusa, uzore svog načelnika sv. Frane, živkariti život „strogo apoštolski, korist činiti vjeri i narodu u svom domu i t. d.“ jednim mahom čvor razrieši: podpisa plemenitu zahvalnicu sv. stolici na časti; ustupi mjesto biskupskog tajnika drugomu; iz liepog vienca mladomisnikah, koje on iz nejake dobi podhrani i poduči, i koji svršivši više nauke u različnim kraljevinam Evrope, ove godine poplaviše Bosnu, izvieni najodličniji dragi kamen mladog Šunjića sebi za duhovnog pomoćnika; kloni se od pitomih i pobolje uredjenih župah; rukuje si g. 1825. za prvu duhovnu zaručnicu bosanski sniežni Sibir: Kupres. Nek propita tkogod, i danas kazati će mu Kuprešani apoštolske trude Jakovljevića i Šunjića.

10. Ako se i vidi u štokojim slučajim neuperan običaj u Bosni mienjati župnike s jedne župe na drugu, to u obziru našeg Mariana bijaše za narod katolički i nuždno i probitačno; jer on od g. 1825. do 1850. upravljajući različite župe kao redovni i uz svog Miletića praktično izučeni župnik, svagdje ostavljaše svojim nastupnicim župe ne samo liepo uredjene, nego i načine shodne vladati i podučavati neumietni puk u Bosni; a kao izvanredni i od svih namjestnikah apoštolskih neograničenom duhovnom vlasću nadareni blagoviestnik, svagdje činjaše preobilne plode duhovne. Svaki njegov razgovor bijaše prost, oslonjen na istine ćudorednosti kršćanske, ne pazeći na laskavo privijanje, ni na dvolično umstvovanje izopačene prosviete, koja pod krinkom izobraženosti višekrat prezire i najgrdnije tlačenje viečnih istinah: odkud i njegove propoviesti pune su jezgre sv. evangjelja, prosto osnovane, rastumačene i potvrdjene svjedočanstvim sv. pisma, svetih otacah i obćih Saborah, iz kojih svak može se uvieriti, da ovi vriedni svećenik znade u sebi i u drugim strogo kazniti svako prikršenje božjih i crkvenih zapovjedih.

11. Ako je bogomolja za svašto koristna, istinito blaga duša Mariana bijaše u svako vrieme sposobna po njoj obćiti sa svojim

stvoriteljem. Glasbenu javnu bogumolju, koja se šest putah na dan u crkvi svečano obdržavati kod nas običaje, on kako u mladosti tako i u najskrajnoj starosti prvi u crkvu dolazeći a posliednji vazda izlazeći svakolikom sabranostju pameti i vanskom sklonosti svedjer na noguh stojeći točno obavljaše, niti ga nijedna priešna radnja od ovog mogaše odvratiti: a izvan crkve Časlovac (Breviarium) čitati riedko sam, običajno u družtvu svojih duhovnih pomoćnikah, tako jutranje i večernje, pripravne i zahvalne poslje mise molitvice prigovarati nitko ga u svem životu njegovu spaziti nije mogao drugčije, već na koliennih klečeći. Samo predvečernje Rozarie, koje nikad ne propušćaše, na počivalu sunca šetajući se sam ovršivaše. S jednom prostom sobicom u kojoj spavaše, i s jednom terpezom, na kojoj sve pisarske, učiteljske, župske i zabavne poslove svidjaše zadovoljan bijaše. Sav ures njegove sobice sačinjavala je u pročelju sjedilišća mala domaća knjižarnica, i u sried nje veliko drveno propetje ukrašeno s obie strane slikami srca Isusova i Marina, u koje on često oči upiraše, u sebi pogovarajući kratku strieljavicu: „o ljubezno srce Isusovo i Marino! dopusti mi milost da te sve više i više ljubim“ — U vrieme obćeg pomora kužnog, koji trajaše od g. 1814—1818 i koji pozoba u Bosni mnogobrojne na glasu svećenike, svietovnjake, njegovu majku, mnoge rodjake, prijatelje i mile učenike, u svakom smrtnom izviešću, u kobnom slučaju i progonstvu nevjernikah, on upotrebljavaše ovu strieljajuću k otcu nebeskom molitvicu: „Fiat, laudetur, atque in aeternum superexaltetur altissima, et amabilissima voluntas Dei in omnibus.“ Putujući pješice oli jašući po cieloj verletnoj Bosni, kamenitoj Hercegovini i blatnoj Posavini vazda glasno s družtvom prigovaraše sv. Rozarje; a na svakom nenadnom posrtu svom, oli svojih drugovah bijaše mu kao prirodno za jezik priraslo glasno zavapiti, Jezus! Blažene dušice, koje u čistilu odastaju dug pedipse čitajući svaki dan iz knjižicah „Raccolta delle s. Indulgenze“ molitvice za koje su privezana vjerojatna obilna sv. oprošćenja, prikomjerno podpomagaše. Iz užganosti vjere i iz žara ljubavi prama Isusu otajstvenom na oltaru, kad bi si misu govorio, oli puk pričešćivo iz očiuh njegovih prečesto su ciedile se biserne suze, koje on čistom maramicom tarući i najokornijeg srca gledaoce na plač buditi običavaše.

12. Naznačena ispoviednica Marianova, tako i sobna vrata bijahu vazda obkoljena pokornici, a on kao čvrsto ukopan stup često putah od ranog jutra do podne i od podne do kasnog mraka mirno sjediti običavaše. Očitnici, koji iz sve Bosne, Hercegovine i Posavine do vrhovne duhovne vlasti biskupske dolazeći strah davahu drugim

ispovjednicim, bili su njegova sladka zabava. Očiti slučaji svjedoče, da obraćenje štokojih očitnikah i očitnicah na bolji život prouzrokovalo je kod nevjernih Turakah ne jednoč urotu protiva životu Marianovu, iz koje desnica božja jest ga oslobodila, Tako i njegove ljubezne opomene, koje vrsnicim i mladjim od sebe bez obzira ljudskog davaše, porodile su u srcu štokoje mladeži smionstvo klevetati prostodušno njegovo ponašanje, koje uzvišeni duh Marianov poslje više nego prije u krilo očinske ljubavi, i pod skut zaštite bez najmanjeg dima osvete je primio: a u ustih naroda bosanskog on je vazda bio ugled jaganjca božjeg, koji diže griehe svieta.

13. Marian čim se povrati u Bosnu ukaza se kano da je njega mimo sve ine dužnosti svog stanja Bog namienio, da u Bosni pomnožava broj pravih redovnikah i podobnih pastirah duhovnih. Njegova sobica bila je izvanredna učionica pitomacah baš i u najskrajnoj dobi njegova blaženog života. Nije moguće slovom izreći zasluge, koje on steče vjeri, domovini i svojoj blagoj duši po ispunjenju ove si najmilije zadaće: on liši našu mladež rabotnog službovanja, na koje ga osudilo bijaše praviteljstvo samostansko poradi neimućstva uzdržavati pod plaću nadničare i naimenike, i koje njoj otimaše vrieme i prigodu napriedka književnog i moralnog. On svakoj višoj i nižoj našem samoživnom i pastirskom stanju potriebitoj znanosti položi stalne propise, učvrsti programe, složi iz slovnicah narodnih i latinskih kratka pravila za lasno prisvojiti si znanje dvajuh jezikah, za prevoditi narečenja iz jednog jezika u drugi: on izcrpi iz riečnikah i u dva jezika raztumači imena, zaimenke, pristavke, svezke, glagolje korienite i frazeolodjične, tako da njegovi učenici počimajući od a b e c e d e treće godine riešito govorahu latinski. On sklopi u kratko stožerna načela krasopisa, piesničtva, riečitosti, umstvovanja, mudroljubja, po kojih njegovi učenici postupice se penjahu kao uz listve na najviši stepen znanostih. On priredi kratki ispit za one, koji se spravljaju primiti male i velike sv. redove. On iz bogoslovice, iz ćudoredja, iz pastirke i iz prava crkvenog izvadi praktičnu jezgru po kojoj i danas većom stranom čine se sinodalni ispiti mladomisnikah, koji se pripušćaju na tajnost sv. ispoviedi i na duhovnu službu puka. On sve štruke rečenih znanstvenih naputakah prepisa svojim razgovetnim perom na stotine ispisah, svojom neumornom desnicom na pose sveza, obrieza, debelom platnicom i priredjenom kožicom okviri i razdieli bezplatno mladeži i svećenstvu katoličkom bosanskom.

14. Sv. Pavao sviedoči od sebe: pedipsavam tielo moje i pod službovanje utieravam; a naš Marian od novačtva do grobnice nije

obuko na svoje tielo prtene košulje; — propostio je sve crkvene i zavietne postove strogim postom bez bielog smoka, a petke namienjene presvetoj muki Isusovoj o suhom krušcu; bičevo je još u svojoj mladosti oštrimi biči svoje tielo: njegovo prerano ustajanje, prekasno lieganje, dugotrajna noćna bdienja, svakdanja mukla razmišljanja itd. propiriše u srcih njegovih učenikah žar neugasive božje ljubavi. Suvišnji ures i kićenje mladeži oba spola bili su oštri trn u oku Marianovu, odkud za ubiegnuti njegov oštri ukor mladež osobito ženska u crkvi i u svakoj prigodi, iznimiv sv. ispovjednicu pomnjivo se uklonjaše od njegova pogleda, i svakog nepotrebitog obćenja.

15. Tko bi poželio u 19. stoljeću viditi iz Tebaide živog pustinjaka, oli rukodielca sv. Pavla apoštola, oba može smotriti u sobici našeg Mariana. Nek pobroji ako tko može po Bosni trpeze, stolice, klupe, drvene otare, okvire sv. slikah, police knjižarne, kovčege, vrata, dovratke, prozorna okna, sudje svake vrste, koja sva iz proste daske otesa, oblanja, izčini i ukusno sklopi neumorna Marianova desnica. Tko može pobrojiti crkvene velike i male spjevnike, časlovce, ručne molitvene, školske i druge nebrojne knjige, samostanske i župske matice i zapisnike, koje otac Marian od molja i praha preučuva, na novo sveza, obrieza i čvrsto okviri. U sriednoj i zapadnoj Bosni malo koji oltar možeš naći, koji ne bi bio ukrašen sv. cvietnici, koje u obliku palme od platnice prozračne, sjajne i velevrstne šare priredi i svuda rasposla otac Marian. Prstom se kažu i danas nebrojne kruške, jabuke, trienšje, šljive i druge divjačne voćke, koje on svojom rukom usadi, vješto uciepi, navrnu i upitomi; ter ovako njegova sobica bijaše i učionica znanostih i tvornica plemenitih umjetnostih.

16. Da nebi tkogod iz ovako oštrog života predstavio si našeg Mariana kao tumračnog upira, oli zanešenog samoživca, neljubopitna čovječjoj zadružnosti, nek nam je slobodno primietiti još sledeća. Dika bijaše vidjeti našeg Mariana u svakom sboru crkvenom i gradjanskom. Čovjek visoka i upravna stasa, jedre kosti, pun junačke snage, okrugla i otvorena čela, mila pogleda, obučen vazda čistim i liepo prispodobljenim do tleha habitom redovničkim, ukor davaše neukusnom ponašanju drugih. Po naravi na smieh toliko bijaše omičit, da kadikad u pretresanju ozbiljnih stvarih ne mogući se ustegnuti, često usilovan bi bio oli družtvo razvrgnuti, oli ga umoljavati da bi šale pobacilo. Čase, koji se našem bratinskom razgovoru s redovnicim, oli sa svietovnjacim dopušćaju, naš Marian zasladjivaše vazda zgodnom i smiešnom bacaniom, ter ovako bijaše priečka nemirnih bockanjah, i znatna vitica bratinske ljubavi.

17. Ovako naš otac Marian vazda u poslu, nikad iskon, uvjek obterećen, nikad u svom životu ozbiljno nemoćan, proživi svoje dobe godinah 72., mjesecih 7, danah 24. Razboli se on 1. prosinca 1853. u Fojnici od žestoke nazebnice, koju udilj napade ljuta ognjica; vještina liečnika Sučića dade mu taku oblakšicu, da dne 4. svog bolovanja on ostavi postelju, učini obćenu sv. ispovjed, i maloj bogomolnici reče najskrajni put sv. misu. Ovaj njegov odvažni čin nami uzrokova novi strah, a njemu priupadak u pridvostručenu vrućicu, kojoj zaludne već biše sve pomoći ljekarske, jer njegova blažena duša naoružana sv. pomašću, obdarena podpunim papinskim sv. oprošćenjem i odriešenjem, usvietlana čistilom povoljno si nametnute dugotrajne pokore, i trudah apoštolskih dne 10. prosinca prije podne na 3 sata, uz vruće molitve i plač mnogobrojnih svojih učenikah i duhovnih sinovah dieli se s ovog svieta pred pravednog sudca, za primiti zasluženu krunu pravde; a nam ostavi ukočeno tielo i ledenu desnicu, koja nas otčinski milovaše, da ju celujemo i suzami umijemo. Isti dan po podne izložismo njegovo tielo u svečanom sprovodu u crkvi za zadovoljiti želji pobožnog naroda na molenje: pa sutra dan u suton poslje obćih zadušnicah uz gorki plač zgrnuvšeg se naroda spustismo u mračnu crkvenu grobnicu onu najplodniju voćku duhovnu, koja se na bosanskom nebu ima do sudnjega dana cieniti najsjajnija zviezda.

Pokojna mu dušica!
Lagahna mu zemljica!

Odsjek četvrti.

Glava VIII.

Nauk I.

O svetotajstvih u obće.

Preduzeo sam si dragi krstjani! da vam protumačim vrlo koristan i potreban nauk o sedam svetih, od gospodina Isusa za naše spasenje naredjenih, svetotajstvih. Ova svetotajstva po svjedočanstvu sv. sabora tridentinskoga (o svetotajstvih) jesu ona, (qer quae omnis vera justitia vel incipit vel coepta augetur, vel amissa reparatur), *po kojih prava pravednost ili počima ili početa se pomnožaje ili izgubljena se popravlja* t. j. jesu kao žliebovi, po kojih nam se daje kriepost muke Isusove, a po ovoj ulievaju se u nas kreposti bogoslovne; ljubav božja i milost, koje su prava pravica, ili nam se podieljuje, ako smo ju po nesreći izgubili, ili ista milost i pravda u nas raste i pomnožaje se. U krštenju nam se daje milost i pravda; u pokori nam se ista izgubljena vratja, a u ostalih sakramentih, koji se zovu *živi*, pomnožaje se. Odovud svaki vidi, da je nesamo koristan nego i vrlo potreban nauk o sakramentih; zato crkva i nalaže (Rim. kat. o svet. u obće) župnikom i misnikom, da krstjanom sv. sakramente marljivo protumače. Jer kako će ih krstjani dostojno primiti, kad neznaju,

što su oni, kakve su kreposti i kakvom pripravom se imaju primati? Da se bar dovoljno upoznate s njimi, kad su tako potrebni, prije nego govorio budem o svakom sakramentu napose, govoriti ću danas nješto u obće o svih. Protumačiti ću: što su sakramenti; tko ih je naredio; koliko ih ima; kakvu moć imaju; kako se u dostojanstvu jedan od drugoga razlikuje; najposlje kakva se priprava iziskuje, da se dostojno prime. To sve svaki krstjanin mora znati.

Reč sakramenat u sv. pismu znamenuje stvar svetu i otajnu: sv. otci pako i naučitelji uzimaju reč sakramenat, da označe svetu stvar, po kojoj se čovjek sjedinjuje i posvetjuje Bogu. I ovo označenje se daje sakramentom od Isusa naredjenim.

Pod sakramentom dakle razumijemo *vidljivo i djelujuće znamenje, koje je gospodin Isukrst naredio, da označi nevidjenu milost iliti nutarnje posvetjenje duše.* Velim *vidjeno znamenje nevidjene milosti:* jer, kako ćemo vidjeti, kad budemo govorili o sakramentih napose, svaki sakramenat zadržaje se u kojem vidjenom znamenju. Velim *djelujuće znamenje*, jer sakramenti novoga zakona, nesamo znamenuju milost, nego još po kreposti Duha sv. onu istu milost djeluju u duši, koju znamenuju, ako joj se kakva nestavi zapreka. Velim *koje je g. Isukrst naredio*, jer sam g. Isukrst je početak i tvoritelj svih sakramenatah. Veli se najposlje: *za naše posvetjenje*, što znači naše nutarnje posvetjenje duše, jer su svi sakramenti naredjeni za naše spasenje. Kad se ovo izvanjsko i vidjeno znamenje čini, tada Bog nevidjeno posvetjuje dušu svojom milostju. Istina je, da Bog more posvetiti dušu i bez ovih znamenjah i sakramenatah, što kadkada i čini, kao kad se griešnik izvrstno skruši i pokaje za griehe, kojimi je neizmjernu dobrotu božju uvredio; ali obično čini to sv. sakramenti; pa i onda, kada posveti dušu bez sakramenatah to čini, da ga odluči poslje primiti.

Reći ćete, zašto se služi Bog, da nam dade milosti, koje su duhovne i ulije ih u duše naše, koje su takodjer du-

hovne, izvanjskimi i tjelesnimi znamenji, a ne nutarnjimi i duhovnimi. Mnoge nam razloge toga navode sv. otci. Najprije govori sv. Ivan Zlatousti: *Da smo mi u svem duhovi bez tiela kao angjeli, Bog bi se s nami vladao sasvim duhovni: ali jer smo mi sastavljeni iz duše i tiela, da se prilagodi našoj slaboći, hotio je dati nam milost, koja je duhovna, po znamenjih osjetljivih i tjelesnih.* I doisto, mi vidimo, da se duša naša služi ćutili, zato da se digne na stvari duhovne i k Bogu, obično se probudjuje stvarmi osjetljivimi. To se čini osjetljivimì znamenji, koja se ulažu u sakramentih, koja probudjuć našu vjeru i našu harnost, daju nam ufanje, da će nas milost božja posvetiti. Drugi razlog daje sv. Augustin, koj veli: *da Bog ulije u nas milosti, služi se vidjenimi znaci, da krstjani imaju očite biljege i znakove, po kojih će jedan drugoga poznavati, složni medjusobno biti, te od nevjernikah i krivovjernikah se razlučivati.* Zato se veli, da je crkva skupština pravovjernikah, koji primaju iste sakramente; jer su sakramenti sveza, koja pravi vidjeno jedinstvo sinovah crkvenih, i od drugih, koji nisu u crkvi, razlučuje.

U sv. crkvi pako, kako nas vjera uči, ima sedam sakramenatah, toliko bo ih je gospodin Isukrst naredio, t. j. krstjenje, potvrdjenje (krizma), oltarski sakramenat iliti sv. pričest, pokora iliti sv. izpovied, sv. red i ženitba. Pa tko bi držao, da ima više ili manje od sedam, taj bi bio krivovjernik, a ne pravovjernik. Glavni razlog, zašto je sedam sakramenatah, je volja gospodina Isusa, koj se je dostojao toliko, a ne više ni manje narediti. Ali ako bi rad znati, zašto je baš toliko naredio, to morate najprije znati, da je pristojno, buduć da su sakramenti ustanovljeni za pomoć duhovnoga života, koj visi o milosti božjoj, da odgovore različitim stališem života čovječanskoga, kako svakoga čovjeka napose, tako svih u obće. Sedmero pako treba čovjeku u ovome životu. Prvo, roditi se, drugo, rasti, tretje, hraniti se, četvrto, u bolesti liečiti se, u koju upada, peto, biti oboružan proti neprijateljem. Ovo je potrebno

za svakoga. Za sve su pako u obće potrebni sudci i zapoviednici, da upravljaju i vladaju, i opet koji će zakonitimi zaruci djecu radjajuć, čovječanstvo uzdržavati.

Tako i u duhovnom životu treba najprije roditi se na život milosti božje, i to biva u krstjenju. Drugo, treba rasti i kriepiti se u istoj milosti božjoj, a to biva u potvrdjenju. Zatim treba se hraniti i uzdržavati, i to biva u sv. pričesti, u kojoj se prima živo tielo i krv Isusova. Ako se po griehu izgubi milost božja, koja je pravo zdravlje i život duše, treba ju opet tražiti, a to se čini pokorom. Buduć pako, da po griehu duša ostaje slaba, treba da se okriepi i oboruža proti napastim i sili neprijateljskoj, a to biva posliednjim pomazanjem. Osim toga trebamo, koji će nas u duhovnom životu upravljati, a to dobivamo u sv. redu. Najposlje treba, da se uzmnoža broj pravovjernikah, i to biva po svetotajstvu ženitbe. Ima još mnogo drugih razlogah, zašto je sedam sakramenatah naredjeno, koje sbog kratkoće izostavljam.

Ali tko je početnik ovih sakramenatah, po kojih tolika dobra primamo? Ovo je tretje pitanje, koje smo odlučili danas riešiti. Na ovo odgovaram, da je početnik bio naš predobri odkupitelj, i on je sám i nitko drugi ove sakramente naredio: tako nas sveta vjera uči, pa tko bi drugčije mislio, bio bi krivovjerac. U istinu naš božanski odkupitelj poslan od vječnoga otca, da izlieči rane dušah naših, koje nam je grieh zadao, nije bio zadovoljan dobročinstvi, dokgod nije izvadio iz svetih svojih prsah ovih liekarijah nebeskih, štono su sv. sakramenti. Prejake liekarije u svakoj struci, jer su napravljene iz neprocienjene krvi njegove. Nije bilo dosta prevelikoj ljubavi njegovoj jedno samo vrelo, nego ih je htjeo sedam, da možemo naći u njih spasonosnih liekovah za svaku našu bolest i potrebu. O neizmjerne ljubavi Isusove! O neizmjerne dobrote spasitelja našega! Dakle je sám gospodin Isukrst pravi Bog i čovjek mogao načiniti ove svete sakramente; jer su oni liekovi. po kojih se lieče griesi, i znamenja, koja daju milost i duše

posvetjuju, nemogu se učiniti bez kreposti božje i dostojanstva pregorke muke Bogo-čovjeka.

Dakle gospodin Isukrst je glavni tvoritelj svih sakramenatah. Službeni pako tvoritelj iliti sluga, po kojem se sakramenti daju, mora biti čovjek umrli, jer je samim ljudem dao Isus oblast sakramente podjeljivati. Ali svaki čovjek nemože podieliti svakoga sakramenta. U potrebi može krstiti svaki čovjek, kad samo na uprav rieči govori, i odluku ima krstiti. Sveti oltarski sakrament, pokoru, pomazanje i sakramenat ženitbe podjeljivati mogu samo misnici. Potvrdjenje i sv. red podjeljuju sami biskupi, tako bo je Isus naredio.

Reći će možda tko: što bi bilo, da bude onaj, koj sakramenat podjeljuje, opak i zločest, bi li valjao onaj sakramenat? Odgovaram na to, da bi smrtno sgriešio, koj bi u smrtnom griehu podielio koj sakramenat; no ipak, kad bi sve izvršio, što se naredjuje, valjao bi podieljeni sakramenat, (sab. trid. sjed. 7. kan. 12.), jer sakramenti neprimaju kreposti i valjanosti svoje od dostojanstva i dobrote onoga, koj ih podjeljuje, nego od dobrote Isusove i dostojanstva muke njegove. Isus je glavni tvoritelj sakramenatah i njegova kriepost u nje unilazi: kako mu drago dakle bio zločest onaj, koj ih podjeljuje, — samo kad oblast ima — ništa neškodi sakramentom, jer im ništa svoga nedaje. Ali da more koj sakramenat valjano podieliti, mora imati osim odluke, koju ima, još da će bar činiti ono, što crkva odlučuje, služiti se istimi riečmi i načini, koji se iziskuju, i ako se ovo u bitnosti promieni ili izpusti, sakramenat nevalja.

Odlučili smo u početku potražiti, kakvi su učinci sv. sakramenatah. Na što odgovaram, da je prvi plod svih sakramenatah posvetjujuća milost, t. j. ona, koja posvetjuje dušu, čisteć ju grubosti i čineć ju dragom i ugodnom Bogu. Ali ovo se samo dobiva onda, kada se sakramenti dostojno primaju. I ovu milost posvetjujuću podjeljuju sakramenti po samih sebi i dostojanstvu Isusovu, a ne po dostojanstvu onoga, koj ih prima,

ili koj ih podjeljuje. Istina je, da koj hoće sakramente dostojno primiti, mora pripraviti dušu svoju pravom vjerom, stalnim uhvanjem i krstjanskom bogoljubnostju; ali ove priprave nedaju kreposti sakramentom, jer ju već imaju od Isusa, nego samo ukidaju zaprieke, koje bi mogle smesti kriepost sakramenatah.

Osim posvetjujuće milosti, koju svi sakramenti podjeljuju, daje svaki sakramenat milost posebnu i svoju vlastitu, koja se zove sakramentalna, po kojoj dobiva duša novu pomoć, shodnu za onu svrhu, za koju je takav sakramenat naredjen. Tako sakramentalna milost krstjenja daje pomoć, da možemo krstjanski živjeti i uzdržati pravicu, koju smo u krstjenju dobili. Potvrdjenje daje kriepost, da izpoviedamo pravu vjeru pred istimi progonitelji. Tielo Isusovo daje pomoć, da njim nahranjene duše rastu i u svetinji napreduju. Pokora vratja duši život po griehu izgubljeni, daje pomoć, da može odoliti vražjim napastim, da se čuva zlih prigodah i zadovolji Bogu za griehe učinjene. Posliednje pomazanje okrepljuje dušu, da može žestinu bolesti podnieti i posliednjim napastim vražjim odoljeti. Sveti red daje pomoć redjenim, da mogu za korist puka dužnosti reda svoga izpunjivati. Najposlje sakramenat ženitbe daje pomoć zaručenim, da mogu zauzdati zločestu požudu držeć viernost jedno drugomu obećanu, da uzdrže medju sobom mir i ljubav, i u sv. strahu božjem djecu svoju odhranjuju. Eto krstjani dragi! kolika dobra dobivamo u svetih sakramentih od Isusa ustanovljenih.

Drugi plod, osim posvetjujuće i sakramentalne milosti, podjeljuje se u sakramentih, ali ne u svih, nego samo u trih, t. j. krstjenju, potvrdjenju i svetom redu, a taj je *pečat*. Ali ćete pitati, što je pečat? Pečat sakramenta je znamenje iliti duhovni biljeg, učinjen na duši onoga, koj ga prima, po kom se označuje, da je posvetjen Isukrstu, ili kao njegov kućanin i baštinik, ili kao njegov vojnik, ili kao njegov osobiti sluga. Vidili ste, da gospoda i kralji imaju svoje dvorane i kućane.

imaju vojnike, koji za nje vojuju, imadu i namjestnike, kojim predaju oblast, da vladaju i upravljaju puke. Svi imadu biljege, po kojih se jedan od drugoga razlučuje. Tako isto i gospodin Isukrst glava crkve ima krstjane pravovjerne, koji su uda crkve, njegovi kućani, dvorjani i sinovi, i ovi se razlučuju od nevjernikah po pečatu iliti biljegu sv. krstjenja. Ima i svoje vojnike, pridružene s vojskom nebeskom, koji vojuju za njegovu vjeru i brane ju proti neprijateljem, i ovi se razlučuju po pečatu svetoga potvrdjenja. Ima najposlje svoje namjestnike, kojim predaje vladanje crkve svoje i koji daju pukom duhovnu hranu i pomoć, a to su biskupi, misnici i drugi, koji se razlikuju od ostalih, koji nisu redjeni pečatom sv. reda.

Po ovom dakle svetom pečatu biti će uviek razlučeni krstjeni od nekrstjenih, potvrdjeni od nepotvrdjenih, redjeni od neredjenih. Ovaj sv. pečat iliti biljeg nikad se nemože izbrisati, nego će uviek ostati na duši svih onih, koji su primili ove svete sakramente. Za blažene biti će ovo znamenje vječne slave, koje će angjeli i ostali blaženi na nebesih uviek hvaliti i uzvisivati nad onimi, koji neimaju takvoga biljega. Usuprot za osudjene u paklu biti će takav biljeg na vječni stid i muku, i takva slavna znamenja služiti će im za veću pogrdu, jer nisu njihove slave čuvali. Osim toga treba znati, da se rečena tri sakramenta nemogu više nego samo jedan put primiti.

Pitati ćete, koj je ipak od ovih sakramenatah najveći? i koj je od njih više ili manje potreban? Odgovaram, da su svi sakramenti našega zakona veliki i svaki od njih ima svoju vlastitu izvrstitost. Najveći pako glede izvrstitosti je oltarski sakramenat, jer se u njem zadržaje isti daritelj milosti i svakoga dobra — G. Isukrst pravi Bog i čovjek. U potrebi su pako najpotrebitiji krstjenje i pokora. Što se tiče dostojanstva podjelitelja najveći su potvrdjenje i sveti red, jer te sakramente mogu podieliti sami biskupi. Glede lakoće je posliednje pomazanje, jer se po njem odpustjaju griesi bez truda pokore. Što se pako tiče znamenovanja i priličnosti najveći je sakramenat

ženitbe; jer se u njem, kako veli sv. Pavao apoštol (Efež. 5.) prilikuje spoja gospodina Isusa sa crkvom. Dakle sakramenat krstjenja, kako rekoh, je najpotrebniji, jer tko nije krstjen ili vodom ili bar željom, nemore se spasiti. Pokora je takodjer potrebna, ali samo onim, koji su poslje krstjenja smrtno sgriešili. Sv. red treba ne svakomu, nego samoj crkvi, tako i ženitba. Ostali sakramenti nisu neobhodno potrebni, može bo se i bez njih spasiti, nego su samo potrebni u njeka vremena i njekih slučajih, da se može spasenje laglje postići, kako ćemo poslje vidjeti.

Sada nam još preostaje, da vidimo, kako smo u početku odlučili, kako se moramo pripraviti, da dostojno i koristno svete sakramente primimo.

Da na ovo odgovorim, morate znati, da bogoslovci razdjeljuju sve sakramente na dvoje, naime: *žive* i *mrtve*. Živi zovu se oni, koje primaju oni, koji su u milosti božjoj, koja je pravi život duše; a mrtvi su oni, koje primaju oni, koji se nalaze u smrtnom griehu i zato bez milosti božje. Sakramenti živi su oni, koje primaju živi, t. j. koji su u milosti božjoj bez smrtnoga grieha na duši. Sakramenti mrtvi jesu oni, koji daju milost onomu, koj je neima ili koj ju je izgubio. Krstjenje i pokora su sakramenti mrtvi, jer ih je Isus naredio, da ožive dušu, koja je umrla po griehu, dajuć joj milost božju.

Da se dakle djeca krste, neiziskuje se nikakva poprava od njih, jer za nje crkva izpunjuje. Ali ako bi se koj odrasli htjeo krstiti, mora se iz srca za griehe pokajati, čvrstom odlukom, da se neće više na prvašnje griehe povratiti.

Pokora iliti izpovied može se zvati drugo krstjenje, jer vratja milost izgubljenu; zato da se ovaj sakramenat dostojno primi, valja osim iskrenoga izpoviedanja griehah žaliti i svesrdno pokajati se za griehe odlukom nikada se više na nje nevratiti. Da se pako drugih pet sakramenatah dostojno prime, želi se, da se bude bar bez smrtnoga grieha, i koj bi bio u

griehu, valja da se prije čisto izpoviedi i njega se oprosti; inače bi sakramente primio na svoju osudu.

Ovo, o čem govorismo, mora svaki krstjanin znati o sakramentih u obće. Ali što se iz svega ovoga učimo? Vrlo štovati imamo ove božanske sakramente, imamo ih cieniti kao prave načine od Isusa za naše vječno spasenje naredjene. Ovimi se sakramenti duše posvetjuju, tko ih dakle smije propustiti, da ih neprima? Drugi ih nemogu odbaciti, nego samo oni, koji su u griesih otvrdnuli i za spasenje se svoje nimalo neskrbe. Pa koliko ih ima, koji bježe od svetih sakramenatah! Ah! more se tužiti predobri spasitelj, kakva je korist, što sam vam tolika sredstva za spasenje stavio, kad se toliki neće njimi da služe? *„Kakva je korist krvi moje?“*

Nebudite takvi, dragi krstjani! itd.

Nauk II.

O izvrstnosti sakramenta svetoga krstjenja.

Buduć da je krstjenje prvi i najpotrebniji od svih sakramenatah, i svih, kako zovu sv. otci, vrata, jer koj nije primio krstjenja, nemože primiti nijednoga drugoga sakramenta; zato počimam danas napose govoriti o sakramentih. Istina je, da smo mi svi po milosti božjoj primili sakramenat krstjenja, niti ga moremo više primiti, ali zato nemoramo propustiti, da o njem koju nereknemo; dapače, buduć da smo nejaki krstjenje primili, kada niti smo mogli poznati dostojanstva ovoga sakramenta, niti izvrstnosti ove milosti, čudnovata djelovanja njegova u dušah naših, niti velike dužnosti, koje smo na se uzeli; zato treba, da se bar sada sve ovo dobro naučimo, da sada bar spazimo, šta do sada nismo spazili, i izkažemo Bogu ono poznanstvo, koje smo do sada zapustili. Vrlo mnogo ima krstjanah, koji su primili krstjenje, a nit neznaju, što će reći krs-

tjanin, što je krstjenje, koje li su dužnosti krstjanina; pa osim toga ni nemare, da se nauče, sbog čega padaju u mnoge mane i griehe.. Zato stari sveti otci nisu nikada prestajali propoviedati i govoriti o izvrstnosti milosti, koju svaki krstjanin u krstjenju prima. Zato je i sveta crkva naložila misnikom, da često pokazuju pravovjernikom kreposti i milosti sv. krstjenja. (Rim. kat. o sv. krstj.). Počimam dakle i ja o ovom sakramentu govoriti; i danas ću vam protumačiti 1. što je krstjenje, 2. kako je potrebno, 3. kako je sretan onaj, koj ga je primio.

Krstjenje će reći sapiranje vodom. Ali ako ga smatramo kao što je u sebi, t. j. kao sakramenat preporodjenja naredjen od Gospodina Isukrsta, to se u njem, kad se tielo izvana sapire i odredjene rieči izgovaraju, duša iz nutra opere od grieha po duhu svetom. Zato i zove sv. Pavao sv. krstjenje: (Lavacrum regenerationis et renovationis spiritus): Kupelj preporodjenja i ponovljenje duha svetoga. (Tit. pog. 3.). Kao što je sve svete sakramente, tako je i ovaj Isukrst naredio.

Ali, reći ćete, kada je naredio Isus ovaj sakramenat? Odgovaram, da ga je naredio, kad ga je sveti Ivan krstitelj u Jordanu krstio. Onda je dao kriepost vodi, da se moremo po njoj preporoditi na život duhovni, opravši sa duše naše griehe. „On je htio biti krstjen“, veli sv. Grgur nazianski, da ukopa u vodu staroga Adama i posveti ju, da može posvetiti one, koji se imadjahu krstiti; te kao što su se o krstjenju Isusovu otvorila nebesa i čuo se vječnoga otca glas: *ovo je sin moj poljubljeni;* tako kada se i mi krstimo, otvara nam se nebo, izbavljamo se iz vražjega sužanjstva, te postajemo sinovi božji.“ U Jordanu je dakle, kad se je Isus krstio, ustanovljeno krstjenje, a poslje uzkrsnutja svoga Isus ga potvrdi, kad je apoštole slao u sviet i njim naložio: *„Idite i učite sve narode, krsteć ih u ime otca, sina i duha svetoga.“*

Već sam u prijašnjem govoru rekao, da se u svakom sakramentu iziskuje *tvar*, iz koje sakramenat postaje, i *oblik*, rieči, koje sakramenat čine. Krstjenja *tvar* je voda naravna,

bila ona iz mora, ili rieke, ili iz vrela, ili bunara, bila kišna; riečju: svaka naravna voda, samo neka nije pokvarena, da izgubi bitnost naravne vode. Nebi valjala iztiskana iz lozah ili drugoga drvetja, ili izažeta iz cvietja ili travah; jer to nije naravna voda. Mnogo manje vino, rakija ili pivo. Tu nam je istinu g. Isukrst očitovao u svetom evangjelju govoreći: Nisi quis renatus fuerit ex aqua et spiritu s. non potest introire in regnum Dei. *„Tko se nepreporodi u vodi i duhu svetom, nemože u kraljestvo nebesko“*, t. j. spasiti se (Iv. 3., 5.). Odovud vidimo, kolika je dobrota našega spasitelja, da on za sakramenat krstjenja, koj nam je neobhodno potreban, nije ništa drugoga naredio, nego naravnu vodu, koja se može svagdje lako naći. Voda čudno tumači plodove svetoga krstjenja; jer kao što voda pere gad sa tiela: tako se u krstjenju peru poganštine duše, što su griesi; te kao što se u vodi razhladjuje tielo, tako se krstjenjem ugasuju mnoge zločeste požude. Ali znajte, da premda je preprosta i naravna voda u potrebi dovoljna, da krstjenje bude sakramenat krstjenja; ipak po naredbi svete crkve, kad neima velike hitnje, mora se dodati još sveto ulje i rabiti blagosovljena voda (sveta voda) i za krstjenje opredieljena.

Što se pako tiče riečih, koje se za krstjenje iziskuju, jesu ove: Ego te baptiso in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti Amen. *„Ja te krstim u ime otca i sina i duha svetoga Amen.“* Kojim mu drago jezikom se izgovorile, krstjenje je dobro. Ove sve rieči su potrebne osim *ja* i *Amen*, tako, da ako bi se koja izpustila, krstjenje nebi valjalo. Takodjer nebi valjalo krstjenje, da jedan govori rieči, a drugi da polieva vodom; nego treba, da jedan i polieva vodom i govori: *„Ja te krstim“* itd. Ništa nebi priečilo, da u potrebi neima tko djeteta držati ili da mu se ime nenadjene.

Tretje se iziskuje, da se sakramenat podieli: *sluga s odlukom*, da će po odluci svete crkve krstiti. Krstiti imaju oblast najprije biskupi po svoj svojoj biskupiji, župnici po svoj

svojoj župi i drugi misnici s dopustjenjem, i to kad nije nužde. Ali u potrebi, t. j. u pogibelji smrti ima oblast i more svatko krstiti, samo ako zna. I to Bog dopustja, da nitko, buduć da je krstjenje najpotrebnije, bez kojega se nemože nitko spasiti. nepogine, kad neima, tko bi ga krstio.

U potrebi dakle iliti u smrtnoj pogibelji može svatko krstiti, bilo mužko ili žensko, krstjanin ili nevjernik, samo kad ima odluku ono činiti, što crkva naredjuje, i kad vodom polievajuć rieči točno izgovara. Ali morate znati, da se hoće baš i u potrebi, kad ih ima više, koji bi mogli krstiti, red obdržavati. Ako je misnik prisutan ili koj drugi crkvenjakah, to su oni preči, poslje njih preče je mužko, pa onda žensko.

Ova potreba često se dogadja, a buduć da može svatko krstiti, sad se naučite, kako treba krstiti. Uzmite blagosovljene vode, ako nje neima, a ono koja nije blagosovljena, samo nek je naravna, učinite odluku, da ćete krstiti, te polievajuć po glavi, ako se nemore po njoj, a ono po drugom golom glavnijem udu tiela govorite: *„Ja te krstim u ime otca i sina i duha svetoga Amen.“* Vidite li, koli je čudnovata dobrota božja, što svakomu dopustja podieljivati i što je lako podieliti ovaj tako potrebni sakramenat?

Ali ako je krstjenje potrebno za spasenje, pitati ćete. kolika je njegova potreba? Odgovaram, da je krstjenje po nauku svetoga pisma i svetih naučiteljah tako potrebno za spasenje, da se bez njega nitko spasiti nemože, dapače ni ista od krstjanskih roditeljah istom rodjena djeca, da umru bez krstjenja, nemogu u raj doći; jer smo svi sgriešili u Adamu. i svi na ovaj sviet donašamo na duši grieh Adamov, i sbog njega se radjamo sužnji vražji i neprijatelji božji. Nitko dakle nemože nas s Bogom pomiriti, iz sužanjstva vražjega izbaviti i grieh iztočni sa duše naše izbrisati, nego sama dostojanstva muke i smrti Isusove: a ova dostojanstva nemogu nam se drugčije namjestiti, nego samo po svetom krstjenju. Dakle ni mali ni veliki se bez krstjenja spasiti nemogu, kako nam isto

sv. evangjelje svjedoči: *„Tko nebude preporodjen u vodi i duhu svetom, nemože unići u kraljestvo božje.“* (Iv. 3., 5., 6.).

Zato crkva naredjuje i vrlo preporučuje, da krstjani čim prije djecu na krstjenje nose, da nebi koje bez krstjenja umrlo, i tako za uviek raj izgubilo. I jao onim, sbog kojih nemarnosti diete koje bez svetoga krstjenja umre! Još više jao onim, koji uprav ili neuprav djeci rodjenoj ili tudjoj smrt prouzroče, te tako za uviek djecu svoju u pakao strmoglavljuju! itd.

Vidivši, kako je ovim potrebno za spasenje krstjenje, da spoznati morete, koliku su milost primili oni, koji su krstjeni, govoriti ću sada o plodovih, koje sveto krstjenje u nas djeluje.

Prvi i najglavniji plod svetoga krstjenja je, što čisti duše naše od grieha iztočnoga, u kojem se svi radjamo. Ako se krsti koj odrasao, to mu se izbrišu svi i njegovi vlastiti griesi, bili oni najgorji. Ovo je već odavna prorokovao Bog po Ezekiji proroku (pog. 36. 25.): Effundam super vos aquam mundam et mundabimini ab omnibus inquinamentis vestris. *„Izliti ću čistu vodu vrhu vas, te ćete se očistiti svih nečistoćah vaših.“* I sv. Pavao apoštol piše na Korintjane, pošto im je mnoge grde i opake griehe nabrojio, *„i vi ste“*, dodade, *„u njih bili, ali* (u svetom krstjenju) *ste od njih oprani i očistjeni, te ste posvetjeni.“* Sed abluti estis, sed sanctificati estis (Kor. 6., 11.).

Ali u svetom krstjenju neodpustjaju se samo griesi, nego i sve pokore za nje dužne. Na izpoviedi odpustjaju se griesi i pokora vječna, ali se neodpustja pokora vremenita, već i po izpoviedi ostaje na griešniku dug, koj mora platiti pokorom za griehe ili za života ili poslje smrti; a to zato, jer na krstjenju ne samo postajemo dionici muke i smrti Isusove, kao u ostalih sakramentih, nego se još sjedinjujemo i utjelesujemo s Isusom, s njime umiremo i s njime se pokapamo. Zato uči sv. sabor, da u onih, koji su skoro krstjeni, neima ništa, na

što bi mogao Bog mrziti. Istina je, da i poslje krstjenja ostaje u nas zla požuda, koja premda nije grieh, ništanemanje ipak nas na grieh vuče: ali ovo neškodi onim, koji joj neprivoljuju, dapače ostavio nam je Bog, da proti njoj snažno boreći se, dobijemo veće dostojanstvo. U toliko sabor tridentinski. (Decr. de pecc. orig.).

Osim ovih plodovah svetoga krstjenja primamo još i druge. Ne samo što se po njem oslobadjamo griehah, koji su pravo zlo, nego se napunjujemo još darovi božjimi. U krstjenju vratja nam se štola pravice, koju smo po Adamu izgubili. Bog onda dolazi u nas, pribiva u nas, a duša se preporadja na novi život i nadariva se milostju božjom. Ova milost božja čini nas prijatelji i sinovi božjimi, baštinici nebeskimi, a duša postaje liepa pred Bogom i njemu draga. U krstjenju ulievaju se u dušu bogoslovne kreposti: vjera, uhvanje i ljubav i darovi duha svetoga. Krstjenje je jedan od onih trih sakramenatah. u kojih se udara pečat, po njem se čini na duši božanstveno znamenje, za kraljestvo nebesko odredjeno.

O prevelike milosti! samo iz ovoga, što smo do sada rekli, moramo zavapiti: o prevelike milosti, koju nam je gospodin Bog u svetom krstjenju udielio! Milost, koje nikada zadosta shvatiti nemožemo, jer je najveća od svih, koje nam je predobri Bog udielio. Jer nas je po ovoj milosti Bog izveo iz tminah grieha i priveo nas na svoju svjetlost, da ga upravo poznajemo, sebi nas je posvojio i posinio: *„da se zovemo i budemo sinovi božjimi“* i njekim načinom učinio nas, kako govori sv. Petar, dionici svoje božanske naravi: ut per haec efficiamini divinae consortes naturae. „Da po ovom postanemo dionici božanske naravi.“ (2. Pet. 2., 1.).

O prevelike milosti, koju nam je dao Bog u svetom krstjenju, zavapimo opet, dragi moji! od prevelikoga začudjenja. Milost, na koje izvrstitosti i veličini toliki i toliki od nas nismo nikad ni mislili, a kamo li predobromu Bogu na njoj zahvalili. Milost toliko veća, koliko niti smo je zaslužili niti

smo je zaslužiti mogli, nego nam ju je sama dobrota božja pružila. Milost toliko osobitija, koliko je mnogim uztegnuta, a nam neznatnim dana. Ah doisto, dragi krstjani! ove milosti, koju je nam udielio, nalažuć nam, da primimo sveto krstjenje, nije dopustio svim narodom zemaljskim, već ju je po svojih predubokih sudovih uztegnuo. Non fecit taliter omni nationi. *„Nije učinio tako svakomu narodu.“* (Pjes. 14.).

Pogledjite, nevelim, na udaljene narode širokoga svieta vam nepoznane, nego pogledajte i promotrite narod susjedni nam u Bosni, Hercegovini itd., kako je malo krstjanstva, a mnogo nevjernikah; kako ih je malo, koji su imali milost primiti sveto krstjenje, a mnogo, kojim je ista milost zaniekana, kamo li, što se ima reći o ostalih strankah širokoga svieta? Medju mnogimi odbačenimi samo je malo obrano i krstjeno. Kolika je to milost za nje!

Ali zašto je tolikim nesretnikom ova milost zaniekana, a manjini dopustjena? Zašto je dao Bog, da smo se mi rodili od krstjanskih roditeljah i sveto krstjenje primili, a drugi ne? Kakvo smo dostojanstvo mi imali, kojega oni nisu imali? Nikakva, dragi krstjani! dostojanstva nismo imali, kakono i svi ostali. A što smo sveto krstjenje primili, to je bilo samo preveliko milosrdje dragoga Boga, po kom nas je pomilovao, a druge ostavio.

Sveti Augustin je na više mjestih u svojih knjigah drhtjuć i čudeć se dubljini sudovah božjih otajstvo ovo iztraživao, zašto jedni dobivaju milost krstjenja, a drugi nedobivaju baš i od onih, koji su od krstjanah rodjenih: roditelji bi rado, žele i nastoje, no ipak dosta djece bez krstjenja umre. Zašto se govori opet na drugom mjestu, kadkada djeca nevjernika koga krste i spase, a krstjanah često se nekrste te propadu? O dubokih sudovah božjih! Ali mi, koji smo bili tako sretni, da nam je tolika milost u dio pala, kako smo joj odgovorili i harnost izkazali na tako velikom milosrdju? Ah gospodine Bože, ničim ti drugim nismo odgovorili, nego nehar-

nostju, griesi i uvredami, čega se stiditi moramo! Ali na neharnost svoju mrzimo, i odsele nećemo te prestati hvaliti i blagosivati, što si nam preveliku milost svetoga krstjenja udielio. Tebi sada neka je hvala i slava. Neka te blagosivaju za nas angjeli i svetci tvoji na nebesih u vieke. Te kao što smo po tvojem prevelikom milosrdju primili milost sv. krstjenja, učini, da u istoj milosti postojimo do smrti u ovom umrlom životu, da te možemo poslje na vieke blagosivati i hvaliti na drugom neumrlom.

Nauk III.

O čudnih plodovih svetoga krstjenja u nas.

Da iz čudnih plodovah, koje proizvadja u duši našoj sveto krstjenje, možete laglje poznati veličinu milosti, koju vam je Bog udielio, kad vam ga je dopustio primiti, pokazati ću vam danas dvoje. Prvo ću vam staviti pred oči nesretno stanje, iz kojega smo se po krstjenju izbavili. Drugo, pokazati ću vam sretno stanje, u koje nas je sveto krstjenje dovelo.

Da se upoznamo s nesretnim stanjem, iz kojega nas je Bog po svetom krstjenju izbavio, dosta je samo, da promislite, čiji smo sinovi. Mi smo sinovi Adama griešnika, Bogu neposlušna i zato iztjerana iz raja zemaljskoga. Mi smo baštinici njegove neposlušnosti i njegova grieha, zato i njegove kaštige: jer smo se mi svi, kad je Adam sgriešio, u njem zadržavali kao u svom početku ne samo naravnom, nego još i djelorednom. Kad je on po naputku vražjem sgriešio, nije učinio zla samu sebi, nego svim nam i svemu čovječanstvu, koje će se iz njegove loze do svrhe svieta radjati. Govore, da ima njeki zanat, koji ako otruje koren jednoga stabla, otruje i sve voćke, koje se od njega radjaju. Je li ovo istina, neznam.

Znam samo, da je ovi otrovni zanat vragu za rukom pošao, kad je na grieh naveo našega prvoga otca Adama, i u njem, kao u prvom našem korenu, sve nas istim griehom otrovao; to je iztočni grieh, u kojem se svi radjamo i kojim smo svi otrovani.

Buduć smo ovim nesretnim griehom otrovani, već ništa u nas neima zdrava. Razum, volja, prostota, pamet, požuda, sve se je po ovom griehu pokorilo i izopačilo. Prevara, tmine, laž, to je nesretni mraz, koj nam je iza Adama ostao, kako govori duh sveti: Error et tenebrae peccatoribus concreata sunt. „*Grieh i tmine su s griešnici stvorene*“ (Eccl. 6.). Ljudi običaju hvaliti i uzvisivati stare mudrace, da su bili prosvietjeni i veliku znanost postigli, da su mudrostju i slobodom mnogo junačtva učinili, mnogo bogatstva skupili i na velika dostojanstva se popeli; ali, ako ćemo pravo reći, oni se moraju zvati sliepci i budale, jer nisu poznavali pravoga Boga, niti ga, kako bi valjalo, štovali; zato se mudrije mora zvati svako malo diete, koje je krstjeno i koje znade otajstva katoličke vjere. Čovjek, koj nepozna katoličke vjere, ma se pokazivao i najmudrijim, u sebi neima drugoga, van tmine, budalaštinu i prevaru.

Osim razuma bila je griehom Adamovim volja pokvarena. Volja je tako izkvarena i izopačena, da bez milosti božje ne samo nemore nikakva dobra djela učiniti, nego nemože ni pomisliti. Bog je stvorio čovjeka upravna i bez ikakve mane; ali po griehu obaljen je u stanje, što se može gorje. Dogodilo mu se je, govori sveti Augustin, što se dogadja sa zemljenim sudom; dok sud stoji u rukuh majstora, dobro stoji, ali čim mu izpane iz ruke, razbije se. Čovjek mjesto da je stajao u ruci božjoj i pustio se od njega vladati, odpao je od njega i nije mu se htjeo pokoravati; zato ga je i Bog pustio njegovoj slaboći i nevolji, da spozna, da bez Boga nemore drugo, nego na zlo ići. [illegible], ostala je sloboda činiti dobro ili odabrati zlo; ali ova sloboda, osobito na

dobro, tako je slaba, da se bez božje pomoći svakoj najmanjoj napasti podloži. Jedan slobodan pogled, jedna prevarljiva stvar, ukazanje kakva dobitka, izprazna slava, jedna griešna prigoda priteže na grieh i u zlo obara. Eto vam naše volje! A što je pako pamet naša poslje grieha? Ništa drugo, nego jama ili kup svakojake poganstjine, puna izpraznosti, budalaštine i prevare. Ah nevoljnih nas *„tko će nas osloboditi"*. moramo zavapiti s Pavlom apoštolom, *„tiela smrti ove?"*

Što je najposlje naša požuda poslje grieha? U njoj je sveudiljan odpor tiela proti duši, razumu i kreposti, sliepačko nagnutje k izpraznostim, bogatstvom, dostojanstvom, nasladam tjelesnim i svemu, što je vremenito. Duh sveti prilikuje zato našu požudu objestnim konjem, koji neće da pravcem idu, nego na vratolomje nose, pa ako čovjek, pokriepljen milostju božjom, dobro nezauzda i neuzteže požudah svojih, brzo u svako pade zlo. Zato i govori sv. Pavao, da smo natura filii irae, *svi po naravi sinovi srdjbe* (Efež. 2., 3.), kao da smo po naravi rodjeni od srdjbe božje, ili da bolje reknemo, da smo cilj srdjbe božje.

Buduć dakle, da smo po naravi sinovi božji srdjbe, odtud sliedi, veli sveti Augustin, da moramo biti cilj i kaštigah božjih i dostojni mukah paklenih: *„Ako smo sinovi srdjbe: to smo sinovi osvete i pakla."* Ali nije li Bog neizmjerno milosrdan? *Milosrdja božjega puna je zemlja*, govori okrunjeni prorok (Pjes. 32., 5.). *Bog je bogat na milosrdju*, govori sv. Pavao (Efež. 2., 4.). Bog je vas milosrdje, vas ljubav, vas slast. Sve je istina, no Bog nemože ljubiti onoga, koj neprimivši svetoga krstjenja leži okaljan griehom iztočnim. Tko nosi na duši iztočni grieh, t. j. koj nije krstjen, uviek je cilj srdjbe božje, na koga gledju kaštige pravice božje, za koga neima raja, nego muke paklene. On nije od stada Isusova, nego od sužnjevah vražjih, nije sluga božji, nego vraga, kojemu je od Boga pustjen i oblasti njegovoj predan.

O prevelike nesreće za svaku dušu, koja nije primila

svetoga krstjenja! biti ciljem srdjbe božje i božjih kaznah; neimati diela u kraljestvu božjem, biti pod oblastju vražjom podvržen mukam paklenim, kolika je to nesreća! Pa ipak smo u ovoj nesreći, dragi krstjani! svi mi bili prije svetoga krstjenja. Mi smo svi bili pod srdjbom božjom, sužnji vražji, na paklene muke osudjeni. O kako smo dakle nesretni bili! Pa na ovu našu nesreću nismo možda nikad pravo ni mislili, da zahvalimo Bogu na milosti svetoga krstjenja.

Koliko nas je, ljubezni krstjani! iztočni grieh učinio nesretnimi, toliko nas je gospodin Bog svetim krstjenjem učinio sretnimi. Gospodin Isukrst je krepostju muke i smrti svoje, koja nam se u svetom krstjenju namjenjuje, bio liekar dušah naših, koj je izliečio sve smrtne rane njihove, koje im je nesretni grieh zadao. On nas je po krstjenju oslobodio sužanjstva i oblasti vražje, on nas je izbavio iz tamnice paklene, na koju smo osudjeni bili. Nije samo to: već čim smo bili krstjeni, odmah se je uništila s nas srdjba božja i Bog nam se je učinio milostivim, blagim i dobrostivim; od neprijateljah božjih postali smo prijatelji njegovi. Kako dakle, dragi krstjani! moramo biti zahvalni Isusu?

Ali da mu većma zahvalimo, predjimo sada od stanja nesretnoga, iz kojega nas je spasitelj Isus po krstjenju izbavio, na stanje presretno, u koje nas je po njem metnuo. Po krstjenju dobili smo izgubljenu pravicu, u njem dobismo, pošto se je uništio svaki biljeg grieha, dar neizmjerne ciene, milost posvetjujuću, po kojoj su duše naše postale pred Bogom tako liepe, gizdave i drage. O da bi imao riečih, da protumačim, što će reći dobiti pravicu, koju vratja milost svetoga krstjenja! Da bi vam mogao predstaviti, koliko je dobro biti ljubljen od Boga i imati Boga za prijatelja, za stalno držim, da bi se ova milost pomnjivije čuvala, niti bi se tako lako griesi gubila! Jer ću pako o ovom drugi put govoriti, ajdemo dalje.

Ova milost, koju nam Bog daje na svetom krstjenju, mora još boljma ganuti nas, da ju čuvamo zato, što je ona

prva od svih milostih, koje nam Bog daje. Jest prva, ne samo što otvara vrata milostim ostalih sakramenatah; nego još što je vrelo i početak svim ostalim milostim, koje daje Bog duši kako u sadanjem životu, tako i u budućem vječnom. Stavite si pred oči, dragi krstjani! izvrstni život i čudna djela svetih apoštolah, mučenikah, izpovjednikah, djevicah i drugih svetacah koliko su oni čudne kreposti izvršivali, kako ih je Bog raz svjetlio, kolika su čudesa činili? Pa znajte, da je vrelo svih ovih darovah božjih milost, koju su primili na svetom krstjenju Ova prva milost bila je početak i vrelo svih ostalih milostih po kojih su se oni svietu tako čudni činili. Podignite još oči svoje od zemlje te pogledjite na nebesih medju kori angjeo skimi nebrojeno možtvo blaženih, prosvietljenih božjom svjet lostju, obuzetih slavom božjom, koji uživaju neizmjerno blažen stvo. Pa znajte, da je sve ove njihove sreće uzrok presvet milost, koju su na krstjenju primili. Blagosovljena voda sve toga krstjenja, presretna milost, koju su u ovom sakramentu primili, bila je u njih početak blaženoga života; ona je bila onaj dar božji, o kom govoraše Isus samaritanki; ona je bila ona voda živa, koju je obećao dati svojim izabranim, koja združena s drugimi potoci načini veliku rieku, po kojoj su se dovezli u blaženi život vječni. Facta est in eis fons aquae sa- lientis in vitam aeternam. *„Postalo je u njih vrelo vode cu reće u život vječni.“* (Iv. 4.).

O koliko je sretna svaka duša, koja je primila milos svetoga krstjenja! O presretna stanja, u koje metje ova milost Sveti Grgur nazianski, razmišljavajuć čudnovate plodove, koje je u njem učinio sakramenat svetoga krstjenja: *„Vas sam drugčiji postao,* govoraše, *nisam onaj, koj sam prije bio, ve sam postao novo stvorenje. Iz pokvarenoga zemaljskoga čovjeka učinio me je Isus novim božanskim i nebeskim.* Ex vetere no- vum, ex humano divinum me effecit. (Govor. 40.) *Kao što vješt majstor sud pokvaren i razbijen u vatri tali i pravi nov tako je i gospodin Isukrst mene prenačinio vatrom božanstve-*

om, dajuć mi život novi. Milost krstjenja je, dodaje isti sveti tac, *medju svimi darovi i dobročinstvi najveće i najosobitije.*) milosrdja i dobrote našega Boga, opet zavapimo, kako nas e pomilovao, što nas je zovnuo na milost svetoga krstjenja, tolikim ju je uztegao! O milosti, kojoj neima para!

Ali, kako je pogrdna bila naša neharnost prama tako nilostivomu Bogu za toliku milost! Valja da se zastidimo. Tko e od nas sa zahvalnostju na ovu milost mislio? Tko si je odabrao vremena, da promisli toliku milost i na njoj Bogu zahvali? Iz velike nevolje nas je izbavio i u presretno stanje premjestio! Ah kako smo nezahvalni! Sin božji gospodin Isukrst, da nam toliku milost udieli, čovjekom je postao, trideset tri godine tužno i nevoljno život provodio i najposlje gorku muku podnio, krv prolio i na križu razpet umro; pa mi na toliku milost ni nemislimo. O preružne nezahvalnosti!

Krstjani dragi! što boljma mogu preporučujem vam, da se ove milosti svetoga krstjenja uviek sjetjate, na njoj Bogu zahvaljujete, što vam ju je udielio, dočim je nebrojeni drugi nisu spoznali, pa ju iz zahvalnosti marljivo čuvajte, da ju kakvim griehom opet neizgubite, nego ju dobrimi djeli još većma pomnožajte itd.

Nauk IV.

Na koje dostojanstvo uzvisuje krstjanina milost svetoga krstjenja?

Posvetjujuća milost, koja se prima na svetom krstjenju, ne samo ponavlja čovjeka i čini ga novim stvorom; ne samo čini krstjanina Bogu draga i prijateljem božjim, *čineći ga,* kako govori sveti Petar (posl. 2., pog. 1.) divinae consortes naturae, *dionikom naravi i istoga života božjega,* nego ga još čini unići

u družtvo vječnoga otca, božanskoga sina i svetoga duha, kako govori sveti Ivan apoštol: et societas nostra sit cum Deo Patre et cum Filio ejus Jesu Christo. „*I družtvo naše neka bude s Bogom otcem i sinom njegovim Isukrstom.*“ (Posl. 1. pog. 1.). To me potiče, da nastavim dalje govor, te procienivši posvetjujuću milost u sebi i u njezinih čudnih plodovih, koje proizvadja na duši, danas ću vam pokazati previsoko dostojanstvo, na koje ista milost uzdiže krstjanina. Ona ga čini sinom vječnoga otca, udom Isusovim i crkvom duha svetoga. Kad to čujete, morati ćete reći, da neima većega dostojanstva od krstjanskoga.

Krstjanin dakle, koj je bio tako sretan, da je primio sveto krstjenje, postao je krepostju milosti posvetjujuće, koju mu ovi sakramenat podieljuje, opet prijateljem i sinom božjim. Doisto dragi krstjani! onaj čas, kad smo sveto krstjenje primili, postali smo sinovi božji. „*Znajte*“, piše sveti Pavao na Rimljane (8., 15.) „*da vi u novom zakonu milosti niste primili duha službe i sužanjstva, da budete opet u strahu, nego duha slobode i posinstva, sbog kojega možemo podići oči k nebu i reći: Mi smo sinovi božji, a ti si previsoki Bože naš otac.*“ Stari zakon, koj se zove pisan, bio je zakon straha; jer je s velikim strahom i prietnjami bio dan, i u sebi nesadržavaše ino nego prietnje i strogosti, ali po krstjenju smo se sve strogosti i straha oslobodili. Gospodin Isukrst zamočivši prst u krvi svojoj upisa u srcih naših drugi zakon, zakon slasti i milosti, po kojem je nas sve vječni otac posinio, tako da sasvim slobodno možemo reći: „*Bože moj, ti si moj otac.*“

I ovo isto sveti apoštol Pavao na drugom mjestu drugimi riečmi bolje tumači (Efež. pog. 1.). „*Bog nas je bratjo*, veli on, *učinio sinovi svojimi, i da to budemo, odredio nas je od vieka po svom sinu Isusu.*“ I ljudi kadkada uzimaju si sinove, kojih nisu rodili, te ih posine; ali to čine, da nadopune svoju neplodnost ili da nadomjeste djecu, koju im je smrt ugrabila. Što čine ljudi, ako neimaju vlastite svoje djece, za

otrebu: to čini Bog po svojoj dobroti i neizmjernom milosrdju ez ikakve potrebe s nami. Njemu netreba nas posinjivati, kad na svoga božanskoga od vieka jedinorodjenoga sina: pa ipak ako je dobar i milostiv prama nam, da je htjeo po krstjenju ve nas imati za sinove.

Nemojte misliti, da je ovo posinjenje našega božanskoga otca samo ime, kao što je posinjenje ljudsko, nego je pravo. Jer kao što je spasitelj naš Isus sin božji po naravi, tako smo mi inovi po milosti: Videte qualem charitatem dedit nobis Pater, ıt filii Dei nominemur et simus. „*Vidite*, veli sveti Ivan (posl. I. p. 3.), *kakovu je ljubav dao nam otac, da se zovemo i bu demo djeca božja.*" Dignite, veli, oči pameti svoje, uzdignite razum svoj i shvatite, ako morete, neizmjernu ljubav otca nebeskoga prama nam, da nas je ne samo nazvao već u istinu uzeo. Da bude samo rekao, dopustjam vam, da me zovete otcem, a vi da se zovete sinovi moji, neizmjerno bi nam po štenje učinio, da si većega nebi mogli željeti. Ali tko će moći shvatiti ljubav našega Boga i poštenje naše, da on hoće, ne samo da se zovemo njegovi sinovi, nego baš da budemo i da sve vlastitosti sinovah imademo. O neizmjerne ljubavi našega Boga! o neizmjernoga poštenja našega!

I ovo sinstvo božje, premda je posinjenje, izvrstitije je od svakoga ljudskoga sinstva. Moj otac, koj me je na ovaj sviet rodio, nije mi toliko otac, koliko mi je otac po milosti svetoga krstjenja sám Bog. Dapače prispodobivši Boga našega otca sunaravnim otcem, veli sveti Petar Krisolog, *ovi nebi se imali zvati otci, nego naši ubojice; jer isti čas, kad nam daju naravni i tjelesni život, uzimlju nam duševni, jer nas u griehu začimaju.* Mi dakle imamo samo jednoga otca, od kojega smo dobro primili, a ovaj je naš vječni otac Bog, koj nam daje duševni život u sv. krstjenju. Pa što bi nam naravni život, koga smo dobili od naravnih otacah, da nam Bog nedaje duhovnoga. Mi bi po otcih svojih bili više nesretni, što su nas rodili, nego da nas nebudu ni rodili; jer što bi nam hasnilo,

što na svietu živemo, kad nebi dobili života vječnoga. Bog je dakle, koj nam daje duhovni život, naš pravi i dobri otac. Zato nam i zapovieda gospodin Isus, da, kad molimo, govorimo: „*Otče naš koj jesi na nebesih.*“ Jer nas ovaj samo otac nebeski pomaže, on nas samo sretnimi čini sebi nas na sv. krstjenju posinjujuć i sve nam razloge sinovske dajuć, bolje nego naši tjelesni otci. Može li se dakle više što željeti, da spoznamo uzvišenje sv. krstjenja? More li biti veće dostojanstvo krstjanina od onoga: biti sinom božjim?

Doisto, dragi krstjani! ovo dostojanstvo i ovo ime je neizmjerno veće od svih i najvećih dostojanstvah ovoga svieta. Sva gospodstva i dostojanstva ovoga svieta nisu ništa prama ovomu dostojanstvu, koje je svaki krstjanin na krstjenju stekao, biti sinom božjim. O dragi krstjani! koji me slušate, prestanite tužiti se na svoju nesreću, što ste se rodili od nizka roda i u siromaštvu, nego podignite misao svoju vrhu svojih nevoljah i promislivši previsoko dostojanstvo krstjanah, koje vas čini sinovi božjimi, prestati ćete uzdisati za dostojanstvi i gospodstvom velikašah zemaljskih, koja tako jako žele ljubitelji svieta. Ja sam rodjen u siromaštvu, reći ćete, moram se truditi, mučiti i znojiti, da mogu živjeti, istina je, ali nemarim; ja sam krstjanin, i kao krstjanin sin božji, zato me čeka slava u kraljestvu božjem; sbog čega je moje dostojanstvo veće od dostojanstvah i gospodstvah svih kraljah i zemaljske gospode.

Koliko se diče sinovi kraljah i carevah zemaljskih, što su rodjeni od gospodskoga roda i plemenite krvi. Ni sada oni nepustjaju mislih svojih na nizko, nego vazda misle o slavah svojih predjah, o plemenštini svoga roda, o gospodstvu, koje po takvom rodu dobivaju. Ali ljubezni moji! odkako ste krstjani, zadobili ste gospodstvo najveće ne po krvi zemaljskoj i po rodu ljudskom, nego po rodu i krvi božanskoj; jer ste rodjeni od iste krvi Isusove, po kojoj ste bili preporodjeni i oprani na svetom krstjenju; vi imate s Isusom preslavno ime sinovah božjih, baštinu kraljestva nebeskoga. Ono gori kraljestvo ne-

besko pripravljeno je za vas. I ovo je, što nas uči Isus u molitvi otče naš: *„Neka dodje kraljestvo tvoje.“* Zašto dakle neupravite svih svojih mislih i željah za svim, što je duhovno i nebesko? Zašto neživete sveto i savršeno, kao što je otac vaš nebeski svet i savršen? Ah u tom baš mnogi krstjani pomanjkaju. Toliki i toliki nepazeć na svoje dostojanstvo sinstva božjega, na svoju sramotu upravljaju sve svoje misli i želje, da zadovolje svakoj pohotnosti putenoj. Drugi pako, koji se drže za poštenije i bolje, sve sile upotrebljuju, da si ovdje na zemlji pribave sreću, bogatstva, časti i razkošja zemaljska, zaboravljujuć sasvim na svoje veliko dostojanstvo, što su krstjani, tako, da se na ovo najmanje pazi, najmanje cieni.

Ah nebudite vi takvi, dragi moji! Do sada niste poznavali veličanstva i dostojanstva svetoga krstjenja; ali sada ga počmite poznavati, te ga nemojte više pogrdjivati, podajuć se nevaljalštini. Sjetite se, da ste ne samo sinovi božji, već bratja Isusova i uda tiela njegova, a s nje vaša glava. To je drugi uzrok, po kom se poznaje veliko dostojanstvo, koje smo u svetom krstjenju dobili.

Vječni otac, koj ima jedinorodjenoga od vieka rodjena sina, dostojao se je poslati ga na zemlju, da nebude, kako veli Augustin, on sám, nego da ima mnogo bratje od njega posinjene. Kad nas dakle otac vječni u svetom krstjenju uzima za sinove, čini nas sve bratjom Isusovom. Doisto je po nauku sv. Pavla (Rim. 8., 20.) G. Isus naš najstariji brat. Primogenitus in multis fratribus. *„Prvorodjenac medju mnogom bratjom.“* I sám gospodin Isus *nije se stidio nas brotjom zvati* (Židov. 2.). Kad smo primili krstjenje, svi smo postali bratjom Isusovom. I on nas, ako samo život svoj po njegovu upravimo, dobrostivo bratjom svojom naziva. Kolika je to slava, poštenje i dostojanstvo!

Krstjanin unilazeć po sv. krstjenju u crkvu, koja je otajstveno tielo Isusovo, kojega je glava sám Isus, kako uči sv. Pavao (Kolos. 1.), *„glava tiela crkve“*; postaje udom tiela

Isusova. Doisto, dragi krstjani! Isus je naša glava, a mi po krstjenju dostojni smo biti uda njegova tiela sjedinjeni s ovom našom božanskom glavòm. Ovo sjedinjenje s Isusom kao našom glavom je mnogo čvrstje, nego uda sa udi naravnoga tiela; jer uda tjelesna, premda su medju sobom sjedinjena i sva sačinjavaju jedno tielo, ipak nezadržaje se jedno u drugom. Ali jedinstvo naše s Isusom kao duhovno, čini, da smo mi u Isusu, a Isus u nas isto tako (u koliko se pristoji), kao što je on u svom vječnom otcu, kako sám svjedoči kod sv. Ivana (pog. 14., 20.): ego sum in Patre meo et vos in me et ego in vobis. *„Ja sam u svom otcu, a vi u meni i ja u vas.“* O koliku čast dobivamo u sv. krstjenju! O kako moramo Bogu zahvaliti na tolikoj milosti! Mi smo po sebi ništo, ali po sv. krstjenju sjedinjujemo se s Isusom kao s našom glavom, postajemo bratja i uda njegova.

No po ovom dostojanstvu, što smo uda i bratja Isusova, na koje nas uzdiže sv. krstjenje, prešla je prevelika dužnost, da svetimi djeli odgovorimo tolikomu dostojanstvu. Krstjanin znajuć, da je on udo razpetoga Isusa, mora stalno držati, da nemore biti pravo udo božanske glave, kako nežive onim duhom, kojim je on živio i nevlada se po onih naucih, koje je on učio; ako neljubi onoga, što je on ljubio, a nemrzi na ono, na što je on mrzio. Ali život i nauk Isusov, što nam drugo kaže, nego da ljubimo muke i nevolje ovoga svieta, a na lažljive nasladnosti mrzimo i izpraznih dobarah tielu na volju nepripustjamo? Krstjanin dakle ima čim više nastojati, da užeže u srcu svom ljubav poniznosti, uztrpljivosti i mržnju na lažljiva razkošja i uživanja svjetska i na sve, čim se Bog uvredjuje. Jao nam, ako protivno uzčinimo! Jao nam, ako neuzživemo po primjeru Isusovu, t. j. ako neuzljubimo ono, što je Isus ljubio, a činili budemo ono, na što je on mrzio! Zaludo ćemo se dičiti imenom krstjanskim toli svetim, ako budemo činili zla djela. Tako ćemo biti kriviji od istih nevjernikah i čestja će kazna na nas doći.

Da nam se ta nesreća, dragi krstjani! nedogodi, vazda držimo pred očima život Isusov i njegova presveta djela nasliedujmo. On je naš učitelj, naš vodja, naša glava, njega dakle valja da i nasliedujemo. Istina je, da kako mu drago mi nastojali, nikada ga nebi mogli nasliedovati, jer su njegove kreposti neizmjerne svetosti i njegova djela nedospjetne izvrstitosti: no ipak će nam njegovom pomoćju za rukom poći, da ćemo malo po malo ostaviti svoje mane i očistiti srce svoje od griehah i popeti se na onu svetost, koju ime krstjansko od nas iziskuje. A ti Bože to možeš učiniti i to se od tebe ufamo.

Ali ni ovdje se milost sv. krstjenja nezaustavlja; jer kad je uzdigla krstjanina na dostojanstvo, da bude sinom Boga otca, i bratom i udom Isusovim, učini ga hramom duha svetoga. Doisto duša krstjanska na sv. krstjenju posvetjujućom milostju posvetjena postaje živim hramom duha svetoga. U njoj duh sv. kao u svojoj kući i svom prebivalistju stanuje. Ali čemu se većma čuditi moramo je to, da ova milost posvetjujuća, čini ne samo dušu vašu hramom duha sv. već i tielo; t. j. vaše oči, uši, jezik, ruke i noge. Sva su ova uda, dok ste u milosti na sv. krstjenju primljenoj, hram duha sv. njemu posvetjen. Možebiti mnogi nisu na ovo ni mislili. Ali netreba o tom sumnjati, jer to sám Bog zasvjedočava po ustih sv. Pavla: *„Zar neznate“*, veli on, *„da je tielo vaše hram duha svetoga, koj u vas prebiva.“* (1. Kor. 6., 19.). O osobite milosti sv. krstjenja! O velikoga dostojanstva, na koje se po njem krstjanin uzdiže!

Vi dakle bratjo, *„niste više svoji, nego ste duha sv., koj prebiva u vas, i njemu ste posvetjeni.“* Ovo čudno posvetjenje učinjeno je u vas po vodi i riečih, koje je izrekao onaj, koj vas je krstio. Onda ste bili na milost preporodjeni i ponovljeni po duhu svetom. Po krstjenju smo dakle postali sužanjstva vražjega prosti; i ne samo prosti, već i sveti, ne samo sveti, već i sinovi božji; ne samo sinovi božji, nego i rajski

baštinici; ne samo baštinici, nego bratja Isusova i uda njegova; ne samo uda Isusova, nego još i živ hram duha svetoga.

No buduć, dragi krstjani! da vas na to dostojanstvo diže milost svetoga krstjenja, je li moguće, da bi koj pogrdio sinstvo božje, da budete opet po griehu sužnjem vražjim? Buduć smo po krstjenju postali bratja i uda Isusova: hoće li koj pokvariti tielo svoje nedostojnimi djeli, da izgubi vječnu sreću, koju mu je Bog gori pripravio? Buduć da su duše i tjelesa vaša hram duha svetoga, je li moguće, da bi ih koj učinio prebivalistjem vraga paklenoga, u griehe se opet pustjajuć? Zar ćete tima očima duhu svetomu posvetjenima gledati izpraznosti svieta i sramotna djela? Hoćete li tima ušima, kojima bi morali slušati samo nauke božje, slušati pogane pjesme i bludne razgovore? Zar ćete tim jezikom, kojim nebi drugo imali, nego hvaliti i slaviti Boga, kleti, psovati i pogane rieči govoriti? Zar ćete se ostalimi udi, kojimi bi morali Bogu služiti, služiti, da Boga uvredjujete? Ako ste po nesreći do sada u ovom griešili, nemojte od sada. Unidjimo u se, te buduć da nas milost sv. krstjenja diže na dostojanstvo, da budemo sinovi božji, bratja i uda Isusova i hram duha svetoga: zato tako živimo, kako se pristoji za toli slavno dostojanstvo, da ako ovo dostojanstvo ovdje na zemlji uzdržimo, možemo plod istoga poslje uživati na nebesih.

Nauk V.

O obredih, koji se obdržaju, kad se podjeljuje sakramenat sv. krstjenja.

Prémda obrede, koji se po naredbi crkvenoj, kad se sv. krstjenje podjeljuje, obdržaju, netreba svakomu znati;

ništanemanje služe mnogo za nauk svakomu krstjaninu, da pozna korist i izvrstitost ovoga sakramenta. Zato sv. crkva (Rim. kat. o sv. krstj. br. 59., 60.) župnikom nalaže, da pomnjivo te obrede krstjanom protumače, što sam i ja odlučio u danjašnjem govoru učiniti: i govoriti ću najprije o onih obredih, koji se čine prije krstjenja, pa onda o onih, koji bivaju u krstjenju, a najposlje o obredih poslje krstjenja.

Medju najpoglavitijimi obredi prije krstjenja je: odabrati kuma ili kumu. Premda se u potrebi može krstiti i bez kumovah, ali gdje nije nužde, mora svako diete imati na krstjenju kuma ili kumu, ili najviše po dvoje, jedno mužko a drugo žensko, više pako crkva zabranjuje. Ovaj običaj još od prvih vremenah krstjanstva vlada i vazda je kao stvar sveta smatran. Ali kao što se s vremenom svaka sveta stvar kvari, tako se i ovaj običaj kumove odabirati u sadanje doba smatra kao izprazan običaj, koj ništa neznamenuje, zato se i odabiru kumovi neznajuć ni zašto su, ni kakve dužnosti na se primaju.

Kumovi i kume zato se uzimaju, da prikažu crkvi onoga, koj se hoće krstiti, da mu nadjenu ime, da budu svjedoci njegova krstjenja, da mjesto njih na pitanja odgovaraju, da se mjesto njih odreču vraga i svih djelah njegovih, a najposlje da svoje kumče nauče nauk krstjanski, t. j. glavna otajstva naše sv. vjere, božje i crkvene zapoviedi, sakramente i djelovanja dobrih djelah, kad bi u ovom pomanjkali njihovi roditelji, kao što to kod mnogih biva. Zato valja odabrati kumove i kume dobre i poštene krstjane i krstjanke, koji znadu zapoviedi božje i pobožno žive; a ne sbog prijateljstva, gospodstva, bogatstva ili koje druge vremenite koristi, kao što se to dan danas običaje. Crkva pako naredjuje, da se za kuma uzimaju, koji su došli u četrnajstu godinu, a za kume, koje su navršile dvanajest, i koji su krizmani. Neće da budu kumovi nevjernici ni krivovjernici ni izobćenici, kojim su zabranjeni sakramenti; ni koji su zločesta života, koji su ozlo-

glašeni i koji neznaju krstjanskoga nauka; jer kad ga oni neznaju, kako će svoju kumčad, štono su im duhovni sinovi i kćeri, podučavati?

Onoga, koga mi zovemo kum ili kuma, u stara vremena zvahu sv. otci *primitelj*, *jamac*, *poruk* onoga, koga drže na krstjenju, jer po njih crkva hoće, da utvrdi milost sv. krstjenja, koja je najveći dar božji, da nebude ta milost na propast. Glede toga radi crkva kao pametni ljudi, koji gledju, da im dobra nepropadu. Kada tko od drugoga istje imovinu ili što drugo, nedaje mu se tako lako, ako nije dobro poznan s onim od koga istje; nego si mora tražiti poznana poruka, na kojega mu se rieč i vjeru daje. Tako radi i crkva, da nemetne u pogibelj milosti sv. krstjenja. Ona nepoznajuć onih, kojim ima dati sv. krstjenje, kakvi će biti, da po dužnosti krstjanskoj upravo žive i milost sv. krstjenja uzdrže, iziskuje, da se nadju za nje poruci, t. j. kumovi, koji obećaju i vjeru svoju ulažu, da će nastojati, da kumčad njihova dobro i krstjanski živi i milost na krstjenju primljenu do smrti svoje vjerno uzdrži. Eto koliku dužnost na se uzimate, koji djecu na krstjenju držite. Vi morate, kad diete k razumu dodje, naučati ga i svjetovati, da odbaci sve, što je protivno krstjanskomu životu i vjerno izpunjuje sve ono, što vi za nje obećajete. *„Mi pitamo diete“*, govori sv. Augustin, *„vjeruje li u Boga, odriče li se vraga i svih djelah njegovih, t. j. grieha. Obećaje li dobro i sveto živjeti?“* Pa buduć da diete nemore odgovarati, odgovaraju za njega kumovi i tako bivaju njegovi poruci, uzimajuć na se dužnosti, da će što za kumčad odgovaraju i obećaju, nastojati, da izpuni, naime da se uči zakon božji i u krepostih se vježba. O dužnosti velike!

Razlog ove dužnosti daje nam sv. Toma. *Kao što je krstjenje*, veli, *duhovno preporadjanje, u kojem se radjamo sinovi božji i postajemo*, kako govori sv. Petar (1. pos. 2., 2.), sicut modo geniti infantes, *„kao skoro narodjena djeca“*: odtud sliedi, da kao što onaj, koj se radja na sviet, treba hraniteljicu i doj-

kinju, koja će ga hraniti, i učitelja, koj će ga u nauku i zanatu učiti: tako treba, da se i za one, koji se po sv. krstjenju duhovno radjaju na milost božju, skrbi koj dobar i pametan čovjek, od koga se mogu naučiti nauke i kreposti krstjanske, da malo po malo rastuć u Isusu mogu biti sveti i savršeni. Ako neimaju djeca roditeljah i pastirah duhovnih, ili su zabavljeni kakvimi poslovi, to ste vi kumovi i kume dužni dobro i sveto odhranjivati kumčad svoju. Oni su vaši duhovni sinovi i kćeri, s njimi i s njihovimi roditelji unišli ste u uzko rodstvo, morate dakle svu pomnju staviti, da se dobro nauče stvari božanske, da dobro žive; pokarati ih, gdje se imadu pokarati, i ako bi u kakvu nevolju i nuždu kad upali, morate ih podpomagati i u tjelesnih potrebah. A osobito je dužnost vaša upravljati na dobro život njihov. Ona vaša kuma vidi se, da se nedrži pošteno, da je dosta bezobrazna, ima dosta i vidljivih zalah, ono kumče vidi se oholo, čuje se, kako se svadja, psuje, kune, nepoštene rieči govori, u zločesta družtva ide; vaša je dužnost, o kumovi i kume! nje pokarati, nje od zla odvratiti i na dobar put okrenuti.

Ali ako su tolike dužnosti kumovah i kumah, od sada, velite, nesmijemo kumovati, da dušah svojih nemetjemo u pogibelj, što nebi tolikih dužnostih izpunili. Ja neimam odluke, da vas na to navratim, već vam samo crkveni nauk tumačim, da nebi sliepo kumovali, nepoznajuć dužnostih, koje na se uzimate, te ih nebi izpunili. Što se pako tiče: nehtjeti držati djece na krstjenju, toga nemorete učiniti bez velikoga razloga. Jer kako bi odbacili posao tolikoga bogoljubstva i tako izvrstni red od crkve naredjeni? Koliku čast imate pred Bogom i ljudmi i dostojanstvo primate, kad djecu na krstjenju držite i njihovi ste poruci? Bog obećaje obilnu platju za svako dobro djelo; ali koliko će obilniju dati za ovo najbolje, kao što je poruk biti na krstjenju i poslje nastojati oko spasenja duše njegove? Nesmijete tolikoga djela odbacivati, kad morete takve dužnosti izpuniti; ali nemorate ga sliepo primati, kad dužnosti

nebi mogli izpuniti; kao što ni vi roditelji, nemorate sliepo svakoga za kuma uzimati itd.

Svršivši o kumovih recimo još koju i ostalih obredih prije krstjenja. Diete, koje će se krstiti (isto i o velikih) drži se pred crkvom, jer prije nego bude krstjanin, nije dostojan, da u nju unidje; jer kao što neima mjesta na nebesih, tako je i izvan crkve. Misnik ga dakle ide tražiti izvan crkve, da pokaže nesretno stanje, u kom se nalazi. Kao što je Adam, od koga se je diete rodilo, sbog grieha bio iztjeran iz raja zemaljskoga, tako je i ono sbog istoga grieha iztjerano iz raja nebeskoga za uviek, da mu nije Bog po svom milosrdju otvorio vratah.

Nadjene mu se ime, koje mora biti koga svetca ili svetice, da ima kod Boga branitelja, i da njegove kreposti i sveti život naslieduje. Pita poslje misnik onoga, koga će krs titi: što moli od crkve božje? Odgovara, da moli vjeru, po kojoj se ufa, da će postići život vječni. Na to misnik: Ako ćeš unići u život vječni, obdržavaj božje zapoviedi, ljubeć Boga vrhu svega, a iskrnjega kao sama sebe.

Kad misnik ovo tri put rekne, dahne u njega, zapoviedajuć vragu, da iz njega izadje, i vrag svu oblast onda nad njim gubi. Evo dakle, ljubezni moji! što smo bili prije krstjenja; svi sužnji vražji, sinovi srdjbe božje, pod oblasti vražjom, i na vječne muke paklene osudjeni, kako smo na drugom mjestu rekli. Eto oblasti, koju je dao Bog misnikom, da mogu krepostju božjom otjerati vragove. Ovo udahnjivanje misnika u sv. krstjenju nastalo je iz onoga, kad je Bog, stvarajuć čovjeka, dahnuo mu u lice i udahnuo u njega dušu. Et inspiravit in faciem ejus spiraculum vitae. *„Nadahnuo je u lice njegovo duh života.“* (Porod. 2., 7.). Pa kao što je onda po nadahnutju čovjek oživio na naravni život, tako je po misničkom nadahnutju oživio na duhovni. Misnik zadahnjuje ovdje kano da sliedi primjer Isusov, koj je nadahnuo apoštole, dajuć im duha svetoga. (Ivan 20., 22.). A to čini misnik, da pokaže

novi život duhovni, koj prima duša u dahnutju. Pokazuje se dakle u djetetu, da je vrag pobjegao a duh sveti došao.

Po tom znamenuje misnik na čelu i prsiuh diete znamenjem sv. križa, da pokaže, da krstjenje prima svu moć i kriepost od križa, muke i smrti g. Isukrsta. Drugo, da pokaže, da smo na krstjenju posvetjeni razpetomu Isusu, i da smo postali ovcami stada ovoga božanskoga pastira, kojega glas moramo slušati i njegove nauke sliediti, a nepovesti se za drugimi. Pa kao što se po znamenju, stavljenu na vratih koje kuće poznaje, tko je njezin gospodar, tako se i po znamenju sv. križa, štono je znamenje g. Isusa, poznaje, da je krstjanin samo njegov. Ovo se znamenje sv. križa čini na čelu, jer je ono mjesto, gdje se čovjek zastidjuje, za znamenje, da se krstjanin nigdje nemora stiditi, pokazati se nasliednikom Isusovim i obdržavateljem njegova zakona. Dalje čini se još ovo znamenje na srcu, u znak, da krstjanin mora uviek biti ljubitelj križa, da krstjanski život neima biti u nasladnostih, pokoju i uživanju, nego u trudovih, mukah i patnji, da budemo dionici muke Isusove.

Poslje ovih znamenjah metje misnik ruku na glavu djeteta, što znači, da je ono postalo posvetilištem, koje se ima Bogu prikazati; pa moli Boga, da se dostoji milosrdno pogledati na slugu svoga, kojega je dostojao upoznati s pravom vjerom; da potrga sve verige, kojimi ga je vrag svezana u sužanjstvu svom držao, da ga razsvjetli svojom mudrostju, te nebude u njem nikakva smrada svjetovnih poželenjah, da pun mirisa božjih zapoviedih služi stvoritelju svomu tako, da svaki dan napredujuć u krepostih dostojan bude milostih božjih.

Zatim metne misnik malo blagosovljene soli djetetu u usta govoreći: *„Primi sve mudrosti, da ti Bog bude milostiv, pa te primi u život vječni.“* Daje mu se sol u znak, da je milostju krstjenja očistjen od smrada grieha. Zato i moli misnik Boga, kad mu sol u usta metje, da ga sačuva svake griešne poganstjine, te ga pripravi, dą svedj više milosti primi. Osim toga

mu se daje sol, da mu se osladi što je duhovno i božansko: i pokaže, da mu se u krstjenju daje ufanje, da će jedan dan uskrsnuti, da nikada poslje nestrune.

Zatim misnik primljenom oblasti u ime presvetoga trojstva zapovieda vragu, da odmah izstupi iz onoga božjega sluge, a to čini, da pokaže, da smo svi prije krstjenja bili u oblasti vražjoj, a da se ta oblast uništi, treba misniku kriepost božja. Znamenujuć pako poslje diete na čelu znamenjem sv. križa zapovieda vragu, da više nesmije onoga znamenja pokvariti.

Poslje toga opet metje misnik ruku djetetu na glavu i moli Boga, da se dostoji prosvjetliti ga svjetlostju nebeskom, te očistiti i posvetiti, da dostojan bude milosti krstjenja, te može uzdržati stalno ufanje, savjet upravan i nauk sveti. Kad više nije vražji, već je postao božji, uvadja se u crkvu, uz što mu misnik govori: *„Unidji u crkvu božju, da budeš dionik s Isukrstom života vječnoga.“*

Unišav u crkvu onaj, koj će se krstiti, ako je odrasao, mora govoriti vjerovanje, ako li je nejako diete, za njega govori kum ili kuma s misnikom zajedno. A to zato, jer se najprije zahtieva od onoga, koj k Bogu pristupljuje, da vjeruje u Boga: Credere enim oportet accedentem ad Deum, quia est. *„Vjerovati bo treba onomu, koj k Bogu pristupljuje, da ima Boga“*, govori sv. Pavao apoštol (Žid. 11., 6.). Istina je, da diete nemore govoriti, ali crkva mu po kumu uzajmljuje jezik. Izmolivši *vjerovanje* i *otče naš*, misnik opet iztjeruje vraga i slinom svojom dotiče se ušiuh djeteta, govoreći: *otvorite se.* I ovo se čini poput Isusa, kad je otvorio uši gluhomu, a odvezao jezik niemomu; zatim dotiče mu se nosnicah govoreći: *„otvorite se u mirisu slasti, a ti vraže moraš poginuti, jer se približaje sud božji.“* Uši se djetetu dotiču u znak, da mora otvoriti nutarnje uši duše, da nebude više gluh na obećanja, nadahnutja i zapoviedi božje, nego da pomnjivo sluša rieč božju, kao ovca glas svoga pastira. Dotiče se nosnicah, da više

ıeide za svjetskim smradom, već samo za spasonosnim mirisom ɔožjim.

Poslje toga pita misnik onoga, koj će se krstiti, odriče i se vraga i svih djelah i razkošjah njegovih; ali jer ću o ɔvom odrečenju u dojdućem govoru dulje govoriti, zato ovdje o izostavljam, te prelazim na pomazanje, koje čini misnik ıljem novovjeracah (katekumenah) na prsiuh i med pleći djeteta ;govoreći: *„Ja te mažem uljem spasenja u Isukrstu gospodinu ıašem, da imaš život vječni.“* Ulje ima kriepost rane liečiti i ıda krepiti; tako i milost posvetjujuća u ovom pomazanju ;namenovana lieči rane duše i jači ju, da može snažno uzbijati ɔrignutja na zlo. Kao što su se stari junaci, prije borbe i ırvanja uljem mazali, da budu krepči i laglje mogu pobjeći iz ·ukuh neprijateljskih; tako se i krstjanin maže kao novi junak [susov, da bude krepak, te da može predobiti svoje neprijatelje: ;viet, tielo i vraga, i da se laglje ukloni zasiedam njihovim. U stara vremena se je mazalo sve tielo, a sada se mažu samo ɔrsa i pleća. Pomazanje na prsih pokrepljuje pamet i srce, ı pomazanje na plećih daje jakost, da moremo jaram Isusov ıositi.

Najposlje se iziskuje od onoga, koj će se krstiti, da avno izpovjedi sv. vjeru o presvetom trojstvu, glavnijih otaj-;tvih Isusovih i crkvi katoličkoj. Zato se i pita: *„Vjeruješ li ı Boga otca svemogućega, stvoritelja neba i zemlje. Vjeruješ i u Isusa, sina njegova jedinoga, gospodina našega, rodjena i mučena? Vjeruješ li u duha svetoga, svetu crkvu katoličku, sve-ih obćinu, odpustjenje griehah, puti uzkrsnutje i život vječni.“* na svako pitanje po kumu odgovara, da vjeruje. A ovo se ;ini zato, jer treba imati pravu vjeru, prije nego se krstjenje ɔrimi. Po tom se pita, hoće li se krstiti? a to zato, jer u ɔrvašnja vremena nije se podieljivalo krstjenje nikomu odraslu, ıko ga sám sa svom željom nije tražio. I premda diete nemože ɔčitovati svoje želje, ipak crkva hoće, da se takvo pitanje i ıjim predstavi, pa da kumovi kao što u drugih stvarih, tako

i ovdje mjesto njih odgovaraju. Kad dakle odgovori kum za diete, da želi krstjenje, onda ga misnik polije po glavi vodom govoreći: *„Ja te krstim u ime otca, i sina i duha svetog Amen.“* I tako se krsti.

Kad se diete krsti, pomaže ga misnik po glavi svetom krizmom, u znak, da je postalo udom Isusovim, a Isus od on doba, da postaje glava njegova. Maže se po glavi, u znak, da je svaki krstjanin njekim načinom kralj i misnik, kako se čita u knjigi objavljenja (3., 10.): Et fecisti nos Deo nostro regnum et sacerdotes. *„Učinio si nas Bogu našemu kraljestvom i misnicî.“* Poslje se metje djetetu na glavu bieli rubac, što biva mjesto biele odjeće, koju su u prvašnja vremena odrasli koji su se krstili, osam danah nosili. I kad metje misnik onaj rubac djetetu na glavu, govori: *„Primi ovu bielu haljinu i nosi ju bez oskvrne pred prestolje gospodina Isusa, da imaš život vječni.“* Ova odjeća znamenuje nutrnju čistoću duše i posvetjujuću milost, kojom se u krstjenju od svake maće grieha oprana duša kiti. Najposlje daje misnik krstjenu u ruku goruću svieću, govoreći mu: *„Primi ovu goruću svieću i dobrim životom čuvaj krstjenje svoje, obdržavaj zapoviedi božje, da možeš, kad zaručnik božanski dodje na pir, sa svimi svetimi u susret mu doći, da primiš život vječni.“* Ova goruća svieća znamenuje bogoslovne kreposti, koje se po krstjenju ulievaju: čvrstu vjeru, goruću ljubav i stalno ufanje, koje nas k nebu vodi.

Ovo su, ljubezni krstjani! obredi sv. krstjenja, puni otajstvah i nauka božjega. Mnogo bi se dalo o ovih obredih govoriti i naučiti, ali vrieme nedopustja. Samo opominjem sve da su dužni dobro i sveto živjeti, da milost na sv. krstjenju stečenu uzdrže, i zapoviedi božje obdržavati, da kad već bude Bog tražio razlog živovanja vašega, našavši vas u dobru, uvede vas u život vječni i primi u svoju slavu.

Nauk VI.

O obećanju, štono čini krstjanin na sv. krstjenju.

Ako je puk židovski njeko vrieme bio vrlo slavan, što-'an i sretan sbog ugovora, štono je Bog učinio s njime, jer je ı njem ostavio otajstva svoja, sbog kojih se je osobito zvao ›uk božji i tim se imenom dičio i slavio: mi krstjani možemo e većim pravom slaviti, što smo odabrani i sveti narod božji, ›uk od Boga osobito pomilovan, kojemu je Bog najviše milo-rdja ukazao, buduć nas je iz tminah na svjetlost svoju izveo. Nam je predao on najveća bogatstva svoja, i očitovao nam ıajviša svoja otajstva. Ugovor, koj je s nami učinio, potvrdjen e istom krvi spasitelja Isusa, koj je jaganjac božji, koj od-ıimlje grieha svieta. Ali kao što su židovi često pogazili ugovor prijateljstvo s Bogom učinjeno prestupljujuć zakon božji, i ako gubili svu slavu, koju imadjahu; zato ih i jesu često sv. proroci korili: tako su vriedni ukora mnogi sadašnjega ieka krstjani, koji žive sasvim nedostojno imenu krstjanskomu protivno obećanju, štono su Bogu učinili na sv. krstjenju. Poput dakle starih prorokah sam danas nakanio krstjane uko-'iti, da se na pravi put okrenu. Ali jer njihove pogrieške lolaze najviše, što neznaju krstjanskih dužnostih i obećanja, koje su Bogu učinili, zato ću govoriti o tih obećanjih.

Svi sveti otci, koji su govorili o sakramentu sv. krs-:jenja, spoznali su u njem njeku vrst ugovora medju Bogom i čovjekom. Bog po svom prevelikom milosrdju od svoje strane liže čovjeka iz sužanjstva vražjega i grieha, i iz odmetnika i ıeprijatelja, koj je bio, pravi ga dragim prijateljem svojim, laje mu svoje darove, kiti ga svojom milostju, i ako mu bude vjeran tja do smrti, obećaje mu krunu slave i život vječni. Čovjek pako od svoje strane zaklinje se i obećaje vjernost Bogu. Obećaje pred obrazom neba i zemlje, pred Bogom i

angjeli, da će samo biti božji, da će samomu Bogu služiti, a da neće htjeti ni činiti onoga, što je Bogu nepovoljno. Jer se najviše protivi Bogu vrag i djela njegova, štono su griesi i razkošja svjetska, koja su zanjke vražje; zato se mora onaj, koj se hoće krstiti, svega odreći i obećati, da će to prezirati.

Zato od svih obećanjah, štono se mogu Bogu ili ljudem učiniti, najveće je ono na sv. krstjenju učinjeno. Sveti otci, koji su dobro poznavali dužnost njihovu, ta su obećanja različito zvali. Sv. Ambrozij zove ih ugovorom vjere. Jer kao što ljudi, kad pogodbe stavljaju, ulažu i zadužuju svoju rieč i dobra, i podlažu se odredjenim kaznam, ako ih nebi izpunili: tako se na krstjenju čini ugovor i pogodba medju Bogom i ljudmi; te kao što u svakom ugovoru ima pogodbah i obećanjah s jedne i druge strane, tako ima i na krstjenju. Bog vjeran u svojih obećanjih, izbavlja nas iz nevoljna stanja grieha, daje nam milost i obećaje nam svoju slavu. O dobrote našega Boga! Tko smo mi Bože, da budemo dostojni biti tvoji sinovi po milosti i baštini kraljestva tvoga? Ali od naše strane mi dužni smo odreći se svieta, vraga i njegovih djelah, izpraznosti, razkošja i uživanja svjetskih pod kaznu, ako bi pofalili, da ćemo biti podvrženi vječnim kaznam.

Razmišljaj dakle često, govori svakomu sv. Ambrozij (knj. 1. o sakr. pog. 2.) i misli, što si rekao i obećao, kada te je na krstjenju misnik upitao: odričeš li se vraga i zlih djelah njegovih, svieta, tiela i njegovih zlih požudah i slastih? A ti si odgovorio, da se odričeš? Sjeti se dakle, što si obećao, pa neka ti to nikada iz glave neizpane. I doisto koliko se vidi zlo i kod Boga griešno, kada tko neizpuni onoga, što je čovjeku obećao, dapače zavriedio je osudu i kaznu: koli veći je griešnik kod Boga, i vriedan srdjbe i strašnih kaznah božjih svaki krstjanin, koj neizpunjuje tolikih obećanjah, štono je Bogu na sv. krstjenju učinio? Ova obećanja bez dvojbe obvezuju više, nego koja se čine ljudem. U njih se neulaže imovina — i druga vremenita roba, nego se ulaže duša.

:oja više vriedi, nego sva zemaljska dobra. Ti dakle krstja-
nine, viče sv. Ambrozij, koj si Bogu obećao i dušu mu svoju
dložio, nastoj izpuniti svoje obećanje.

Sveti Jerolim zove obećanje na krstjenju učinjeno za-
:letvu vjernosti, koju čini stvor tvorcu svomu, kao što čine
odložnici svomu kralju, da će ga vjerno služiti. Sveti Ivan
latousti zove odricanje, koje se na krstjenju čini, sklapanjem
rijateljstva s Isukrstom i zavadjanjem s vragom. Kolika bi to
loća bila, veli on, griešiti, kad si se odrekao griehah. te tako
rgati prijateljstvo s Isusom, a sprijateljivati se s vragom? Sv.
'oma zove obećanje na krstjenju učinjeno zavjete Bogu uči-
jene; a sv. Augustin dodaje, da je od svih zavjetah najveći:
kad bi se svi ostali zavjeti mogli odpustiti, da se odpusti
vaj, t. j. obećanje na krstjenju učinjeno, neima oblasti ni na
ebu ni zemlji, koja bi ga odpustila. Obećanja dakle na sv.
rstjenju učinjena, moramo izpuniti; jer u tom, je li ih izpu-
jujemo, stoji naša vječna sreća ili nesreća. Ako je tomu tako.
to će biti od tolikih žalostnih krstjanah, koji ne samo nisu
zpunjivali nit sada neizpunjuju, što su na krstjenju obećali
remda o njih visi njihov vječni spas; nego još ni neznaju
to su obećali? Jao bez dvojbe propasti će oni na uviek i što
isu izpunjivali i što nisu znali, što su obećali! Nastojati ću
akle, da vam objavim, što ste obećali da znate, pa da molite
oga za oprostjenje, ako niste do sada izpunjivali, pa bar da
h od sada vjerno izpunjujete.

Troje mora svaki obećati prije, nego primi krstjenje:
a će se odreći vraga, djelah i razkošjah vražjih. Ovo odri-
anje tako se je u crkvi božjoj cienilo, da se nitko nepustja,
ok ovoga odricanja neučini; jer uči Isus: „*Nitko nemore
'vima gospodarom služiti.*“ (Mat. 6., 24.). Nitko nemore u isto
rieme dvima služiti, koji su jedan drugomu protivni, kao što
u Bog i vrag. Pa kako će tko moći postati u krstjenju
inom božjim, bratom Isusovim i udom njegovim i baštinikom
raljestva nebeskoga, ako se prije neodreče vraga i djela nje-

gova, štono je pakao? Nemore se biti brat i udo Isusovo u isto vrieme i udo vražje. Odrekavši se vraga posvetili smo se Bogu, da samomu njemu živemo. Njemu smo posvetili svoju pamet, srce, jezik, volju i sve sile duševne i uda tiela, da se njimi poslužimo po njegovoj svetoj volji, na njegovu slavu, kao što nas je učio gospodin Isukrst, koj je naša glava, naš učitelj i prilika, po kojega naucih i primjerih moramo život svoj upravljati. Ali kako bi moglo srce naše biti crkva posvetjena presvetomu trojstvu u isto vrieme, dok je prebivalište vraga paklenoga? Kako bi naš jezik mogao biti orudje duha sv. da Boga hvalimo i slavimo, i orudje vražje, da ga uvredjujemo kunuć, psujuć, proklinjajuć, nepoštene govore vodeć? Kako more biti družtvo medju Bogom i vragom? pita sv. Pavao apoštol. Kako će moći biti zajedno svjetlost i tmina? milost božja i prokleti grieh? To je, zašto crkva hoće, da se svaki prije krstjenja odreče vraga paklenoga.

Odreći se vraga, reći će, izbaviti se iz njegova sužanjstva, njemu se nepodlagati, njega neslušati i njegov nebiti, nego biti božji, Boga imati za gospodara. Što više, odreći se vraga, reći će, kad nastoji k nam se prikučiti svojimi zlimi nagovori, napastmi, njega neslušati, već ga odtjerati. Kad nas na grieh napastuje, moremo reći ono, što je svim svjetovao sv. Ivan Zlatousti: Abrenuntio tibi satana, adhaereo et conjungor tibi Christe. „*Odričem se tebe sotono, prianjam k tebi i s tobom se sjedinjujem Isukrste.*“ Odričem se tebe, na te mrzim, od tebe bježim sotone; a ti moj Isuse, kao što si moj spasitelj, tako ćeš biti i moj gospodar, tebi se priklanjam i podlažem. Takve ćuti moraju biti u našem srcu, da laglje protjeramo napasti vražje i uklonimo se zasjedam njihovim. Ove plemenite rieči moramo govoriti u početku svakoga posla, kad izlazimo iz kuće, kad čujemo zle i opake rieči, kad vidimo druge griešiti, dočim bi se morali grieha odreći, jer su griesi djela vražja.

Kad je upitô misnik onoga, koga će krstiti: odriče li

se vraga, pita ga dalje: odriče li se svih djelah njegovih? Pod djeli vražji razumjevaju se griesi; jer je vrag prvi početnik grieha i on sveudilj potiče, da se grieši. I premdà su svi griesi vražja djela; ipak je oholost prva medju svimi, buduć su po oholosti angjeli postali vrazi; zato i govori duh sveti, da je oholost koren svih zalah. Initium peccati est superbia. *„Početak grieha je oholost.“* (Crkven. 10., 24.). Nju je vrag po otcu našem Adamu prelio u nas, i ovo je ona kuga, koja po griehu iztočnom kraljuje u svietu, i koja toliko putah traje i kuži ista dobra djela. Pa kao što kuga na svietu, kad se razpali, mori više, nego ikoja druga bolest; tako i po oholosti više dušah propade, nego po ikojem drugom griehu. Mislimo dakle dragi krstjani! jesmo li se sasvim odrekli ovoga vražjega djela, t. j. oholosti, i jesmo li obukli duh poniznosti, koj je duh Isusov, inače bi se lažljivo odrekli.

Ali nebi bilo dosta, samo da se oholosti čuvamo, nego treba se i svih ostalih griehah čuvati; jer su svi vražja djela, a mi smo ih se svih odrekli. Vražja su djela srdjbe, nenavidnosti, psovke, zakletve. Djela su vražja bludnosti, putene nasladnosti u riečih ili djelih. Djela su vražja itd. Svih se ovih imamo odreći; jer smo, kako govori sv. Pavao, po krstjenju umrli griehu? Kolika bi zloća bila, da mu opet živemo na griehe se vratjajuć: Qui mortui sumus peccato quomodo adhuc vivimus in illo. *„Koji smo umrli griehu, kako bi još živjeli u njem?“* (Rim. 6., 2.). Krstjenjem smo vraga iz srcah naših iztjerali, treba dakle, govori isti apoštol, da dobro pazimo, da po griehu opet u nas neunidje. Treba mu se snažno oprieti i vrlo dobro paziti na njegove napasti, te nipošto griehu privoliti. Grieha se moramo više bojati, nego ikakva drugoga zla. Njega se moramo više zazirati, nego otrovne zmije. Na to nas obvezuje drugo ono, što smo obećali, naime da ćemo se odreći svih vražjih djelah.

Tretji put pita misnik onoga, koga će krstiti, je li se odriče svih razkošjah vražjih. Kao što samo ime vražje sva-

komu strah zadaje, tako će ih se malo naći, koji bi s njim imali javno prijateljstvo. Zato će svaki krstjanin, mislim, reći, da on neće imati nikakva djela sa vragom; da se on odriče vraga, grieha i dielah njegovih. Ovo će svatko lako reći i govoriti bar riečmi. Ali nije tako kod razkošjah vražjih. Malo ih je, koji će ih se odreći baš i riečmi, a kamo li djeli, pa zato ih je malo, koji izpunjuju ovo tretje obećanje, koje su na sv. krstjenju učinili. Ali, pitati ćete, koja su to razkošja vražja? Po nauku svetih otacah pod vražjimi razkošji razumiju se griešne požude, izpraznosti, želja gospodovati, biti u časti, nasladnosti tjelesne uživati. Razkošja vražja su nakiti, plesi suvišni, igre i druga svjetska zadovoljstva.

Ništanemanje moramo izpoviediti, da se ova razkošja vražja najviše pokazuju u nakitih i nošnji pretjerano nariešenih odjećah, koliko nije potrebno i koliko stanje nedopustja; čemu su po naravi najviše podane žene, a sada se i ljudi pustjaju. O Bože! Ova pretjeranost u odjeći i izmišljavanje modah dotle je dotjeralo, da se više nemore. Tko bi sada htjeo suditi stanje i mogućnost po odjeći i nakitu, nebi mogao razlučiti slugu od gospodara, siromaka od bogataša. Sada se čini, da su žene ili kćeri siromašnih majstorah, žene ili kćeri bogatih trgovacah; a one trgovacah, kao da su velika gospoda, ili kneginje ili kraljice. Dapače dogadja se, da se kneginje i kraljice manje gizdaju i prostije rese, nego li druge, koje su nizka i siromašna roda. Nek viču duhovni pastiri, koliko im drago na tako ružne mane, pokazivali oni kako im volja, da je ta nošnja proti poniznosti krstjanskoj, da se ti nakiti protive onomu, što su na krstjenju obećali, kano razkošja vražja, kojih se mora odreći, koj hoće da krstjanski živi; sve je zalud, neima promjene, sve se u istom zlu nahodi. I ako Bog nepotegne svoje svemoguće ruke kakvim strašnim pokaranjem, tomu zlu neima lieka, i taština u nošnji i pretjeranost u gizdi sve ide na gorje, kao da su se mnogi na krstjenju odrekli Isusa i njegove poniznosti, a ne vraga i njegovih gizdah i razkošjah.

Doisto, vi, koji se gizdate i toliko se podali taštini svjetskoj, da se budete na krstjenju odrekli Isusa i njegove poniznosti, a obećali sliediti vraga i tražiti gizde i razkošja: bi li, pitam vas, više što po volji vražjoj proti Isusu mogli učiniti, nego što činite? Bi li se mogli više gizdati, nego se gizdate? Bi li mogli druge načine izmisliti, kako bi se oholili, nego ste izmislili? Riečju: bi li mogli više ugoditi vragu, nego mu ugadjate, a Bogu više na žao učiniti, nego mu činite? Nebi doisto, jer ste se na najveći stupanj sve oholosti i taštine popeli; ali neka promisli svaki svoje stanje i svoju mogućnost, pa će poznati, da je ovako, kako govorim. Što vam koristi, što ste obećali na krstjenju, da ćete biti nasliednici ponizna Isusa, a odreći se vraga i svih razkošjah njegovih, kad sve činite protivno? Od sada dakle, ako neponovite obećanja na krstjenju učinjena i njega neizpunite, nemorete se zvati krstjani, niti ćete platje dobrim krstjanom obećane primiti.

Sveti i učeni misnik Esdra, čitaše jedan dan knjige zakona božjega Židovom, koji su dugo vremena bili u neznanstvu i na mnogo mjestih isti zakon prekršivali. Čuvši puk svetost zakona božjega, koj su prije tako malo poznavali i sjećajuć se, koliko su ga putah sbog neznanstva prekršili, svi počeše na vas glas plakati i jadikovati tako, da ih je sveti misnik morao tješiti i šutkati, da prestanu plakati, od Boga moleć oprostjenje za griehe, štono su u neznanstvu počinili.

Ah Bog bi dao! da bi se isto i danas s vami dogodilo; da čuvši, što ste na krstjenju Bogu obećali, da ste obrekli odreći se vraga, svih djelah i razkošjah njegovih, na što ste do sada malo pazili: a s druge strane spominjajuć se, koliko ste putah obećanja svoja prekršili i pogazili; Bog dao, velim, da sve ovo probudi u vas pravo pokajanje za prošaste mane i čvrstu odluku, da više nećete griešiti. Krstjani dragi! ako ste po nesreći do sada pogriešili u ovih zavjetih i obećanjih na krstjenju Bogu učinjenih, sad je ponovite sa čvrstom odlukom, da ćete ih do smrti vjerno izpunjivati. Recite dakle: O vraže,

sada te se odričemo za uviek. Prokleti griesi, koji ste djela vražja, ja vas za uviek odbacujem, niti ću vas ikada više činiti. Gizde, nakiti, uresi, igre, oholosti, i svjetovne taštine, štono ste razkošja vražja, za uviek vas se odričem, odbacujem i mrzim. A ti ćeš gospodine Isuse, od sada sám biti moj gospodar, moj Bog. Tvoj sv. zakon uzimam, po kojem ću živjeti i raditi; što sam obećao, odlučujem vjerno izpuniti; jer sam siguran, da će mi se, ako budem ovo vjerno izpunio, otvoriti put u nebo, da te na viek s blaženimi tvojimi uživam.

Nauk VII.

Da krstjanin mora po sv. krstjenju sveto živjeti.

Nestoji sva dužnost krstjanina u tom, da izpuni, što je obećao. Prva dužnost svakoga krstjanina je živjeti poput Isusa, što će reći: sveto i savršeno. Vrlo mi se potrebno vidi, da o tom govorim; jer se mnogi diče, što su krstjani; ali malo ih je, koji se drže za dužne, da sveto i savršeno žive, na što ih ime krstjansko obvezuje. Mnogi misle, da se sveto živjeti pristoji njekoj samoj čeljadi, koja se podaje na savršeniji život, a za nje da je prosto živjeti, kao što sviet običaje; ali se ti ljuto varaju. Govoriti ću dakle proti ovoj ružnoj prevari, i pokazati ću vam, da je svaki krstjanin dužan sveto i savršeno živjeti.

Čuli ste dosta putah, kako mnogi govore, meni je dosta spasiti se, koji se baš nespašuju. Dosta mi je doći u raj, a uzići na visoku slavu, nije mi stalo. Dosta mi je živjeti, kao što sviet žive, a da budem svet, za to nemarim. O kukavice! kako se ljuto varate, koji tako mislite, govorite i radite! Vam je dosta spasiti se? Znajte, da koj se misli spasiti, a više

ništa, da se taj nespasi; jer nečini onoga, što treba, da se spasi. Sbog iztočnoga grieha tako smo slabi, da ako i odlučimo, da ćemo mnogo učiniti, malo činimo. Sada samo promislite, je li se morete spasiti, kad tako malo odlučujete? Velite, da je dosta, ako po običaju živite? a ja vam velim, da takvom odlukom nećete doprti ni do običnoga i osrednje krstjanskoga života, ako nebudete nastojali i na velike kreposti i sv. djela. Koliko je dušah odlučilo popeti se na najvišu svetost i savršenost; pak su jedva sbog slabosti i odpora naravi ljudske postigli, da baš veće i potrebnije zapoviedi božje obdržaju. Mislite, hoćete li je moći obdržavati, kad ste tako malim zadovoljni?

Dosta vam je, velite, što ste krstjani, a biti sveti, za to neka se brinu crkvenjaci? Varate se, dragi krstjani! svi moramo nastojati, da budemo savršeni. Kojgod je u kakvom stališu života, govori sv. Toma, (2., 2. qu. 186.), mora nastojati, da izpuni sve dužnosti svoga stanja. Živite li u stališu krstjanskom? s krstjanskim stanjem i životom svezana je savršenost; ovu morate svom pomnjom nastojati, da si stečete. Svetost, velite, i izvrstitost je za redovnike i crkvenjake. Istina je i ja vam tvrdim, da su oni dužni biti sveti i savršeni i više nego svjetovnjaci, kao oni, koji su se zagovorili, da će na višu svetinju nastojati, i u zao čas, ako nebudu nastojali na svetost. Ali znajte, da ste se i vi svjetovnjaci na sv. krstjenju obvezali, da ćete sveto živjeti! Svi su, kako redovnici tako i svetovnjaci, govori sv. Toma, dužni činiti dobra što više mogu. Svim je bez ikakve iznimke g. Isukrst rekao: Estote perfecti, sicut et pater vester coelestis perfectus est. *Budite savršeni, kao što je otac vaš nebeski savršen.*" (Mat. 5. 48.). Svi smo dakle dužni ne samo izkorenjivati svoje mane, nego se još i u većih krepostih vježbati, da budemo sveti.

Ali vi velite, da vam je dosta biti krstjani, a biti sveti, za to neka se drugi brinu. Ako ćete tako, ja odgovaram, pustite drugim neka budu krstjani, odrecite se istoga krstjenja,

izpišite se izmed krstjenih. O ovaj vam se moj govor mučan vidi. Ali tako čini, koj neće da nastoji biti svet. Život krstjanski, dragi moji! je život svet, pa upravo biti krstjanin, treba biti svet, ili bar nastojati oko toga. Kad se rekne *krstjanin*, razumieva se čovjek po prevelikom božjem milosrdju zovnut od Boga i na najviše dostojanstvo dignut; buduć da krstjanin, kako ste već čuli, biva dionikom iste naravi božje, sin po milosti vječnoga otca, brat i udo Isusovo, i hram duha svetoga.

Krstjanin je označen istim početkom i znamenjem božjim, koje će mu služiti, ako se spasi, na slavu na nebesih; ako li pako propade, na sramotu u paklu. Krstjanin je preobratjen u Boga, koj ostavlja biti ono, što je bio, da bude vas drugčiji, t. j. da bude vas božji, a ne zemaljski, kao što je prije bio. Krstjanin napokon reći će čovjek, koj je umro i propet svietu, zato i njemu mora biti sviet mrtav. Kako dakle more biti krstjanin, da nebude svet i savršen? Kako li će se zvati krstjanin, koj ima na sebi manah?

Dobro se spominjaju ovoga prvi krstjani! Dobro znadjahu, da ih milost krstjenja i ime krstjansko jako obvezuje na svetost i savršenost. Zato sva njihova pomnja i želja bijaše: da budu sveti i savršeni. U prvašnja vremena krstjanstva medju krstjani i svetimi nebijaše nikakve razlike. Svaki se je krstjanin držao za sveta, i koj nije bio svet, taj se nije zvao krstjanin. Taj je razlog, zašto je sv. Pavao na tolikih mjestih u svojih listovih prvašnje krstjane zvao svetci: „*Pozdravite Filogona, Juliu i sve svete, koji su s njimi.*“ (Rim. 26., 15.). *Pozdrav svim svetim u Efezu* (Efež. 1. 1.). *Idem u Jerusolim, da svetim odnesem milostinju.*“ (Rim. 15., 25.). Ime krstjanina nerazlučivaše on od imena svetoga. Ali recite mi, dragi moji! da bi sada sv. Pavao pisao krstjanom, bi li ih zvao svetimi? Jesu li sada svi krstjani sveti ili bar veći diel? Nek upita svaki savjest svoju, pa neka mi odgovori. Ah neodgovarate mi; vidim vas, kako zastidjeni šutite; jer tolikim,

Bog bi dao da ne svim, savjest kazuje, da su daleko od svetosti. I ništanemanje, ako niste sveti, bar, ako nebudete nastojali biti sveti, nemožete se pravo zvati ni krstjani; jer svaki, koj se zove krstjanin, mora biti svet.

Stavimo, da je krstjanin Bogu posvetjen i odredjen, da ga štuje i da mu služi; dužan je dakle uviek činiti ono, što je Bogu drago i što je izvrstito; to će reći biti svetim. „*Vi ćete mi biti ljudi sveti*“, govori Bog (Izhod. 22., 31.) i dodaje: „*Budite sveti, jer sam ja Bog i gospodin vaš svet.*“ (Levit. 19., 2.). I ovo je još rekao židovom, koji su bili izabrani puk božji. Nut dragi krstjani! ako je Bog tako obvezivao židove, koliko više obvezuje nas krstjane, kojim je veće milosti udielio i uže sa sobom sjedinio, nego židove? židove je samo oslobodio iz sužanjstva egiptonskoga i uveo je u obećanu zemlju; ali za nas je čovjekom postao, mukom i smrtju oslobodio nas iz sužanjstva vražjega, u sv. krstjenju nas posvetio, sebi posinio i kraljestvo nebesko pripravio. Nas je dakle više obvezao na svetost, i one rieči, kojimi Bog svetost nalaže, više se protežu na nas, nego na židove?

I da su one rieči nam rečene, potvrdjuje isti apoštol sv. Petar u svom 1. listu poglavju 1., gdje govori: „*Kao što je onaj, koj vas je pozvao, svet, tako morate i vi u svakom djelu i zadržavanju biti sveti, buduć je pisano: Budite sveti, jer sam i ja svet.* (1. Pet. 1., 15., 16.). Kamogod se dakle okrenemo, nije drugo, nego sveti biti moramo. Na to nas Bog obvezuje, na to smo se i sami na krstjenju obvezali.

Ali bi rado da dobro znate, da nije dosta nam imati kakovugod svetost, nego se traži svetost savršena, t. j. bez prikora i mane: „*Sveti i*, kao što sv. apoštol Pavao preporučuje: *neokaljani pred Bogom.*“ Nas je spasitelj Isus pomirio s Bogom otcem, da nas učini svetim, neoskvrnjenim i bez prikora pred njim: sanctos, imaculatos et irreprehensibiles coram ipso. „*Svete, neoskvrnjene i neukorene pred njim.*“ (Col. 1., 22.).

Ne, nije dosta krstjaninu biti na pole svetim i pravednim, nego sasvim, inače ni malo nebiva.

Slušajte me dobro, kad velim, da imate biti sveti i bez oskvrne i ukora, nemislim tim, da morate biti bez svakoga i najmanjega grieha, jer to nemože biti bez osobite milosti božje. Niti nemislim, da morate činiti čudesa, biti uviek u razmatranjih i djelovati ona djela i kreposti čudnovato, štono su djelovale duše od Boga osobito nadarene. Nego mislim, da krstjanin primivši sv. krstjenje, kad se je jedan put odrekao vraga, svih djelah njegovih i svih taštinah sjetovnih i putenih požudah, mora djelovati dobra i sveta djela, štovati i ljubiti Boga svrhu svega, iz svega srca, svom jakostju; a iskrnjega kao sama sebe; k Bogu upraviti sva svoja djela i činiti ih radi i po Bogu. Riečju, mora obdržavati zapovicdi božje i negriešiti barem u većih stvarih, koje nam zakon božji i sveto evangjelje naredjuju. Glède ovoga može svaki po običnoj milosti božjoj biti svet i savršen, narazdieljujuć evangjelja, kao što se obično čini, nješto izpunjavajuć, a ostalo prekršivajuć.

Jer treba, da ovo svi dobro razumiju, sv. Jakov apoštol je mnogo o tom u svojem listu govorio. Stavlja on dakle ovo pitanje: Što bi rekli o onom, koj vas zakon izpunjuje, a u jednom samo grieši? Sám nadahnut duhom sv. odgovara: „*Kojgod vas zakon božji izpunjuje, a jedan prekršuje, svih zapoviedih je krivac.*“ (Jakob. 2., 10.). Eto nemogu se izpričati oni, koji misle, da su pravi krstjani i sveti, i da će se spasiti, ako koju osobitu zapovied i prekrše, samo nek ostale izpunjuju. Današnji dan mnogi vele: Sve zapoviedi zakona lako izpunjavam, ali nemogu sedme, koja glasi: neukradi, jer me nužda sili, što god samo prihvatiti mogu, inače nebi mogao živjeti. Plemenit je zakon krstjanski, govori drugi, i ja ga rad izpunjujem; ali što naredjuje, da ljubimo iste neprijatelje i uvrede dragovoljno podnašamo, to mi se nedopada; neprijatelju valja da se osvetim, bilo to djelom ili zlimi riečmi, a zato me valjda neće Bog u pakao osuditi. Ja neću, govori tretji, čarati, neću

ubiti, neću ukrasti, Bože me sačuvaj takvih zalah, i čudim se, kako se mogu zvati krstjani, koji takva zla čine; mene samo srdjba goni na psovke i kletve. Drugi vele, ja običajem samo zaklinjati se, i drugo ništa. Njeki opet vele, kod mene jedina mana pitje; drugi opet mene slabost tjera na bludnost, a ostale zapoviedi božje sve izpunjujem; neće valjda ni Bog biti tako nemilosrdan, da nam ove jedine neoprosti, smilovati će se nam sbog naše slaboće.

Ah nevoljnici! smilovati će se Bog? Ne, neće se smilovati, govori sv. Jakov, nego će vas osuditi u pakao s ostalimi, koji cieli zakon božji prestupljuju i sve zloće čine. Jer tko u jednom pomanjkaje, svega je krivac. Istina je, da čim više koj zapoviedih prekrši, više griehah učini i kriviji bude pred Bogom, tim će više u paklu i goriti. Ali istina je takodjer, da krstjanin, ako prestupi jednu samo zapovied i jedan put smrtno sgrieši, gubi milost božju i postaje neprijateljem božjim i krivcem mukah paklenih, gdje će se uviek mučiti kao i oni, koji su sve zapoviedi božje prekršivali i svakovrstnih griehah počinili. Nepreostaje dakle drugo, nego ili sve zapoviedi božje obdržavati i u nijednoj nepomanjkati i biti sveti, ili se nezvati krstjani.

Vi ste postali u krstjenju sinovi božji, bratja i uda Isusova, hramovi duhu svetomu posvetjeni. Bog je vaš otac po milosti, njega svaki dan sladkim imenom otca u molitvi zovete: „*Otče naš, koj jesi na nebesih.*“ Je li moguće dakle, da iz svih silah nenastojite, da budete sveti? Je li moguće prisilovati se tako svetomu i savršenomu otcu? Ah doisto, „*budite savršeni,* govori Isus, *kao što je i otac vaš nebeski savršen. Budite nasliedniki božji, kao sinovi predragi.*“ Vi ste bratja i uda Isusova. Kolika se dakle svetost u vas zahtjeva, da dostojno takvi morete biti? duše i tjelesa vaša su živi hramovi duha svetoga. Kolika je dakle zloća neuzdržati u sebi svetosti, nego po griehu postati prebivalištem vražjim?

Ali recite mi sada, pitam vas, jeste li do sada živjeli

dobro i sveto, kao što ste se obvezali na sv. krstjenju i kao što se pristoji sinovom božjim, bratji i udom Isusovim, hramovom i prebivalistju duha svetoga? Kad smrt dodje i vi se morate pokazati na sudu božjem sa svojimi dobrimi i zločestimi djeli, pratjeni od angjela čuvara i vraga paklenoga, koji će nositi vaša pobilježena dobra i zločesta djela; recite mi, velim, što vam duša vaša govori, hoćete li moći pokazati Bogu onu svetost, koju ste na krstjenju dobili povećanu i pomnožanu mnogimi dobrimi djeli, moleć platju slave rajske od Boga obećanu: ili ćete bez ikakve svetosti natovareni svakojakimi griesi čekat strašnu osudu, da podjete s vrazi u pakao?

Ali ako se obazremo na prošasto žitje, poznati ćemo, da smo davno izgubili svetost na krstjenju primljenu, a uviek sliedili grieh i zloću? Da dakle, za ljubav dušah naših, buduć nas je Bog po svom milosrdju do sada trpio, sada se bar osvjestimo, te plačući i pred Bogom kajući se, što smo zlo živjeli, odlučimo u napredak sveto i savršeno živjeti, kako se pristoji krstjanom i kao što smo se na sv. krstjenju obvezali; da se pokorom barem očistimo prošastih zalah, te kao pokornici čistim, svetim i neoskvrnjenim životom možemo se pokazati na sudu božjem, da primimo platju u raju nebeskom, kojega nas je baštinici sv. krstjenje učinilo.

Nauk VIII.

Zadržaje, što krstjanin činiti imade, da sveto živjeti uzmogne.

Premda je mnogo u prijašnjem razgovoru govoreno o dužnosti krstjanskoj i svetom životu, na koj je po sv. krstu svaki obvezan; ipak nije sve podpuno izrečeno, u čem izvrstnost krstjanska sastoji, da tako svaki lasno saznati može, kako

mu živjeti treba, da dužnostim, koje mu po sv. krstjenju prinadleže, zadovolji. — Po svjedočanstvu sv. pisma i nauku sv. otacah svakomu krstjaninu tri dužnosti izpuniti valja: prama Isusu, iskrnjemu i samomu sebi. — Po dužnosti prama Isusu valja mu život Isusov sliediti, po dužnosti prama iskrnjemu djela ljubavi i milosrdja činiti; a po dužnosti prama samomu sebi pokoru činiti.

„Svi oni, koji su krstjani u Isusu, veli sv. Pavao (na Gal. 3.) *Isukrsta obukoše.“* Život anda duhovni svakoga krstjanina neka bude sveudiljno nasliedovanje života Isukrstova. Isus neka nam bude ogledalo, u koje nam se ugledati valja; isto tako djela njegova sliediti nastojmo, ako se posvetiti želimo. Čuli ste jur, da se svaki krstjanin na sv. krstu obvezuje svetim postati, što je i svakomu neobhodno potrebito; srednjega puta neima, ili za uvieke svet ili za uvieke proklet. — Svetost dakle života Isusova sliediti tako nam je potrebno, kao što nam je potrebno spasiti se. Isus jest sin otca Boga vječnoga, u kog je on svu svoju dopadnost i slast stavio, te nam ujedno naložio, da, ako mu se dopasti želimo, njega sliedimo, i po njem sveto živjeti se učimo: „Hic est filius meus dilectus, in quo mihi complacui, ipsum audite“ (Mat. 17.), t. j. *„Ovo jest sin moj ljubljeni, u kom sam si zadovoljio, njega slušajte.“*

Jer je dakle Isus naš izgled, kako da ga sliedit i naš život njegovu prilagodit imademo, ako se posvetiti želimo, treba nam znati, u čem ga osobito sliediti imademo.

Čovjek imade tri glavna svojstva, naime: svojstvo, da može misliti, da može govoriti i napokon da može mišljenja i govor udjelotvoriti. — Svaki krstjanin dakle imade Isukrsta u svih onih trih svojstvih sliediti, ako se posvetiti želi. Kako je dakle sám Isus ili mislio ili govorio ili činio, tako valja da i svaki krstjanin i misli i govori i čini. — Imade misliti, kao što je Isus mislio, t. j. mora o stvarih, koje se kao koristne smatrati imadu, onako ćutiti i suditi, kao što je sám Isus ćutio i sudio, ili ako su zle i nam na štetu, takove odbaciti. I to je

ono, što je sv. Pavao govorio na Filipljane u poglavju 2.: „Hoc enim sentite in vobis, quod in Christo Jesu“, t. j. „*Ono dakle, što je Isus ćutio, ćutite i vi.*“ Buduć pako da je Isus, kao što govori isti sv. apoštol (na Kol. 2.), ista mudrosti poznanje Boga; upravo zato i jest bez dvojbe sve ono, što je odobrio dobro, a što odbacio, zlo. — Kako je n. pr. cienio stvari one, koje lukav ovaj sviet toliko ljubi? Što je držao do bogatstva, razkošja, gospodstva, dostojanstvah, poštenja za čim sviet ovaj toliko gine? Sve ovo prezirao je on kao izpraznost i budalaštinu, dobro znajuć, da sve ovo čovjeka zasititi nemože, već suprot smutiti i srce mu raniti. — Jednom rieči: sve što sviet ljubi i odobrava, smatra on kao izpraznost, ništetnost, u kojih se nit iskre dobra nenalazi.

Govoreć o nasladnostih i razkošju, o radostih i veselju, što ljubimci svieta ovoga toliko obožavaju, sva ova, velim, drži Isus za prevare vražje, kojimi nečisti duh ljude zavadja i srca im truje, da tako pohlepu za dobrom nebeskim izgube i takovo niti netraže. — Odtuda ono prokletstvo, kojim Isus bogatim prieti, veleć: „Vae vobis divitibus“ (kod Luk. 6.), t. j. „*Jao vam bogatašem!*“ dočim s druge strane sirotinju blagosivlje i blažene nazivlje one, koji preziru sviet ovaj, veleć: Beati pauperes, t. j. *blaženi ubogi.* — Odtuda one strašne prietnje. tuge i žalosti, koje će vrhu onih doći, koji dane u izpraznih veseljih, pjevanju, smiehu i drugoj svakoj halabuki provode: „Vae vobis qui ridetis nunc, quia flebitis et lugebitis“, t. j. „*Jao vam, koji se sada smijete; jer ćete se plakati i žalostiti.*“ S druge opet strane dolaze obećanja, kojimi Isus žalostne i plačuće tješi, veleć: „Beati, qui nunc fletis, quia ridetis“, t. j. „*blaženi, koji sada plačete, jer ćete se smijati.*“ Ovako je ćutio Isus, a sviet drugačije misli. Svietu se budalaštinom čini slavu zabaciti, poniznost sliediti, bogatstvo prezirati, a prigrliti siromaštvo, odstraniti veselje te u plaču i žalosti dane provoditi: i samo one sretnimi i blaženimi nazivlje, koji bogatstva, gospodstva i dostojanstva posjeduju, te u veseljih i razkošju dane

rate. Ovo su misli ljubitelja svieta ovoga, dakako sasma pro-
ivne sudu i mislim Isusovim. I tko ovakove misli u sebi goji
po njih se ravna, učenik i sliedbenik Isusov biti nemože. Vi
:rstjani dakle, koji ste u sv. krstjenju Isukrsta obukli, odlučite
vrdo duhom Isusovim i disati, te sliedeć misli njegove i ne-
nareć na tašte želje i zahtieve svieta ovoga nastojte svoj život
njegovim uzporediti polag riečih apoštola: „Hoc enim sentite
n vobis, quod et in Christo Jesu", t. j. *Ono, što je Isus ćutio,*
utite i vi.

Da se pako krstjanin usavršiti i svetim postati može,
iije dovoljno, da samo misli onako, kao što je Isus mislio, već
nu valja i onako govoriti, kao što je Isus govorio. U evan-
jelju kaže Isus, da će svakoga iz riečih suditi, veleć: „Ex
erbis tuis justificaberis, et ex verbis tuis condemnaberis (Mat.
2.), t. j. *rieči tvoje će te opravdati i opet rieči tvoje će te*
suditi." — Odtuda očevidno sliedi, kako nam govore naše
urediti valja, da Isusa i u tom nasliedujemo. No kakovi su ipak
ili razgovori i rieči Isusove? Ugledajmo se u sv. evangjelje,
gdje su takovi pisani, pa ćemo vidit i osvjedočit se, da svi
njegovi razgovori samo onamo smierahu, da njimi slavu božju
poveća i spasenje dušah providi. — Nikad nije u vjetar, t. j.
uzalud govorio, već govoreć uviek o stvarih spasonosnih naučao
e puk tumačeć im nauk božji, svjetujuć dvojećim i obratjajuć
griešnike na pokoru. Takovi, dragi moji! neka budu vaši raz-
govori, ako želite svoga božanskoga učitelja nasliedovati. Ču-
ajte se svakoga razgovora, svakoga družtva', na koje duh
pakleni svoj upliv imade, razprostranjivajuć krive nauke o Bogu
njegovoj sv. vjeri, gdje se iskrnji ogovara, njemu poštenje
skvrnjuje, gdje se nesramni razgovori vode, gdje se bezbožne
ieči sbore; gdje se psuje, kune i drugo zlo čini. Krstjaninu
ije slobodno slušati još manje govoriti što takova, čime bi se
li slava božja ili spasenje dušah naših povrediti moglo, već
nasuprot neka svaki nastoji iz svih silah to slavu božju, to
pasenje duševno promicati. — Tako bo radiše prijašnji krs-

tjani, kojih nebijaše čuti o ničem drugom razgovarati se, već samo o stvarih božanstvenih i duševnih, kojimi neprestano Bogu hvalu davaše medjusobno nauk njegov se učeći.

Dà niti ovo jošte nezadovoljava misliti: naime i govoriti po primjeru Isusovu, već nam činom pokazati treba, što smo, kao što je to Isus učinio, koj prije muke i smrti svoje apoštolom, a po njih svim nam kazà: Exemplum dedi vobis, ut quemadmodum ego feci, ita et vos faciatis (kod Iv. 13.), t. j.: *Primjerom sam vam predišao, da onako, kao što sam ja radio, i vi radite.* O! koliko nam izbilja primjerah ostavi, kako se usavršivati i njega sliediti imademo! Kako sve misli i rieči njegove smjeraju jedino na povećanje slave vječnoga otca njegovoga i na to, da duše naše, koje su posrnule, na pravi put dovede; istu ovu svrhu imadjahu i svi čini njegovi, na tom se osnivahu sve njegove želje i skrbi, sva njegova nastojanja i čudesa. Osim ote svrhe nijedna mu nebijaše pred očima. Nije on tražio svoje slave, nit je težio za dostojanstvom, za bogatstvom, za razkoši, nit je osvetu proti najljutjim neprijateljem svojim gojio, već sve ovo preziruć, stavio je temeljem svega svoga djelovanja poniznost, krotkost i ljubav, koje kreposti nam sliednikom svojim osobito preporuči.

Ovo nam dakle valja sliediti, ako želimo po primjeru Isusovu djeli našimi slavu samo božju i spas iskrnjega promicati. — Nenasliedujmo dakle djela onih bezsramnih i lažljivih krstjanah, koji takovimi ne samo da nepromiču slavu božju i spas iskrnjega, već vredjaju Boga svoga a iskrnjemu zanke stavljaju, samo da ga upropaste. Niti nenasliedujmo one, koji u djelih i trudovih svojih neimaju Boga pred očima, već samo korist svoju vlastitu; jer takovih platja za trudove jest ništetna. Istina mnogi težak kini se i trudi, samo da sebi i obitelji svojoj potrebitu hranu i ostalo za uzdržavanje života pribavi. Mnogi trgovac marljivo trguje i razne strane svieta obidje, da si tako svojom trgovinom samo djepove napuni. Isto tako mnogi sluga vjerno gospodaru služi i marljivo posao svoj obavlja,

i to samo zato, da gospodarovu milost zadobije. — Evo kako svi ovi niti zapoviedi niti ljubavi božje, a niti samoga Boga pred očima neimadu, već sve svoje trudove i nastojanja samo na korist svoju obratjaju, nemisleći takovimi volji božjoj zadovoljiti, a niti slavu božju niti spas iskrnjega uvažiti. Djela dakle ovakovih krstjanah svu cienu gube, i jer su ovakim načinom na ovom svietu naplatjeni, na drugom takovu tražiti pravo im nepripada. — Ako pako želimo, da djela i trudovi naši željnim plodom urode u životu vječnom, nastojmo, da djela i trudovi naši bačeni u plodnu zemlju, dobri proniknu, te po primjeru Isusovom samo slavu božju i spas iskrnjega promiču. Drugo, što svakoga krstjanina sveto živjeti nuka i o čem bi već na početku govor, jest ljubav iskrnjega, na koju se svaki već u sv. krstjenju obvezuje. Ljubav ova jest znak, po kom jedino krstjenika poznati možeš i temelj čitavoga krstjanstva tako, da pravi krstjanin bez nje niti se pomisliti nemože. Ovu upravo ljubav nam spasitelj najviše preporuči i zapovjedi, da svakomu dobro želimo i koliko je u našoj moći takovo budi duševno, budi tjelesno u svakom probudjujemo.

S toga i apoštoli po Isusu uputjeni čitav sviet obidjoše naučajuć i preporučajuć ovu istu ljubav, slogu i milosrdje svim vrednim sliedbenikom njegovim. Sv. Pavao apoštol prispodablja ljubav i slogu, koja medju krstjani vladati imade; s udi tiela čovječjega (na Rim. 12.). Predstavite si, dragi krstjani! kolika je ljubav i skladnoglasje medju udî tiela vašega? Kako se miluju i pomažu, kako jedno drugo hrani i poslužuje? Isto takova ljubav mora medju vami biti. No niti to nezadovoljava kako piše isti apoštol na Efežane veleć, da sva skrb njihova jedino u tom sastojati imade, kako da se jedan isti duh skopčan s ljubavi i mirom u svih uzdržati može; jer zakon krstjanski sve jednako veže, jer svi skupa jedno tielo u Isusu sačinjavaju, u svih isti duh, isto krstjenje, isto ufanje, isti Bog, koj jest ujedno svih gospodin (na Efež. 4.). Jedina je dakle ljubav i sloga medju krstjani, koja ih razveseliti i u vječno

blaženstvo dovesti može. Jao dakle nam, ako ovu ljubav izkvarimo, te slogu razkidamo! jer onda ufanje naše jest nikakovo, i plod sv. krsta ništetan, a o spasenju tada ni govora! — Kolika anda šteta za nas, ako ljubavi gojili nebudemo.

Pitate možda, koji su znakovi i plodovi ljubavi ove? Evo kako ih sv. apoštol Pavao narisà: *Ljubav*, veli, *jest trpljiva, dobrostiva, nenavidi nikomu, nečini zla, neoholi se, svoga netraži, niti se srdi niti žesti, zlo nemisli, već se raduje dobru, sve podnosi, vjeruje, ufa se i trpi* (gl. 13.). O kako liepi znakovi i plodovi ljubavi! I doista, u kom goder krstjaninu ova ljubav nalazi se, u tom sve svi pomenuti znakovi i plodovi opaziti mogu. Takav ništa protiva zakonu neradi, na nikoga se nežesti, nije ohol, već učtiv i ponizan, netraži svoje koristi nit nenavidi iskrnjemu poradi dobra njegova, nemisli zlo o drugom, već dobro svakomu želi i čini. — Upravo takovi moramo i mi biti, ako se posvetit želimo. I ovo bi bila druga dužnost krstjanska.

Tretje, što krstjanin imati mora, da se posvetiti može, jest *pokora*. Pokora jest ona svetost u krstjaninu, koja čini, da pravim sliedbenikom Isusovim postane, kojega čitav život nije bio drugo, nego same patnje i bolesti! Početak patnje njegove bio je već kod rodjenja u jaslicah, a svrha, kad bi, naime na križ propet, umro. Tim nam je htio pokazati, da temelj zakona njegova jesu muke i patnje. Ne; krstjanin nemože biti bez pokore, bez patnje. Koj se pravim krstjanom nazvati želi, mora neprestano i svojski svu naklonost skučiti, da zlo uništi, a sve putene požude odstraniti i tako se pokoru čineći zauzdati. Sve što ljubitelje svieta ovoga ili veseli, ili raduje, ili zahtievom njihovim zadovoljava, sve ovo, velim, mora krstjanin odstraniti, te trpljenja i patnje po primjeru spasitelja svoga prigrliti.

I to je, što, kako već rekosmo, polag nauka sv. otacah, znače onoliki križevi vrhu djeteta u sv. krstu. Križevi oni naime naznačuju muke i patnje, koje svaki krstjanin čitav

život podnositi imade. Križ načinjen na glavi djeteta znači, da, jer je glava stolica razuma, koj stvar cieniti i prezirati može, on u buduće niti necieni niti neželi niti neljubi što drugo, već križ i muku. *Bože sačuvaj*, veli sv. Pavao (na Gal. 6.), *da bi slava moja što drugo bila osim križa Isusova!* Tako dakle, krstjani moji! slava, zadovoljstvo naše neka bude sv. križ, t. j. patnje i trpljenja; jer sve drugo zadovoljstvo svjetovno nije drugo, već puka izpraznost. Čini se križ na hrbtu djeteta za znak, da mu uviek valja križ nositi, te unj svu kriepost i jakost staviti. Neka vam se mà kakova nesreća dogodi, neka vam smrt ugrabi, što vam je srcu najdraže, neka vas bolest posjeti, neka na vas navali tko mu drago, neka vam grad (tuča) sve poljane uništi ili neka vam se druga kakova šteta dogodi, podnosite sve trpljivo i dragovoljno. Ako vas tko opsuje ili poruži ili što slična učini, ustrajte trpljivo i vladajte se, kao da vam se nije ništa dogodilo. Tako je Isus radio î zahtieva, da to isto i mi sliedbenici njegovi radimo, dok smo na ovom svietu, a kad se preselîmo u bolji budući život, sve ovo točno izvršivajućim neće uzmanjkati kruna vječne blaženosti, koju će nam Isus u nebesih prirediti.

To je dakle staza, kojom svaki krstjanin udariti imade, ako se posvetiti želi. — Valja mu naime misli, rieči i djela Isukrstova sliediti; ljubav prama iskrnjemu imati, te po primjeru njegovu dragovoljno križ vlastiti, t. j. snositi svakovrstne nesgode i suprotivštine. Kažite mi dakle, bogoljubni krstjani, što sviest vaša govori? Jeste li podpuno zadovoljili dužnostim, na koje ste se po sv. krstu obvezali? Jesu li misli vaše upravljene bile, kao što su Isusove na slavu božju? Jesu li rieči vaše svete bile, a govori, je li se protezaše samo na ono, što je duhovno i božanstveno, kao što u Isusu mogoste opaziti? Jesu li vaša djela kao Isusova sveta bila? Jeste li vazda iskrnjega kao sama sebe ljubili ne samo riečmi već î djelî? Jeste li napokon križ, t. j. svakovrstne nepodobštine drage volje podnašali? No njekako šutite zastidjeni, valjda

vam se, protivno nauku Isusovu radećim, sviest protivi? Hoćete li takovi do smrti ostati? Ah nemojte, ne! već iz svih silah nastojte pomoćju milosti božje vaše misli, rieči i djela Isusovim prilagoditi, nastojte u vas ljubav iskrnjega ukorniti, te pokoru i patnje srdačno prigrliti, da jednom, uzporedivši život svoj s Isusovim ovdje na zemlji, zavredite primiti zato platju obilnu na nebesih.

Nauk IX.

Pripovieda se, da je jako malo krstjanah, koji bi sveto živjeli, kao što su se u sv. krstu obvezali.

Uzvišene su dužnosti, koje su uzko s imenom krstjanskim spojene, pa ipak punim pravom reći mogu, da ih medju onimi, koji su sv. krst primili, malo imade, koji bi sveto živjeli; pa upravo zato i malo ih je, koji bi se pravimi krstjani nazvati mogli; jer, jedni nenastoje, da saznadu dužnosti, koje im ovršivati valja, a drugi znajući ih, takove neizpunjuju; opet njeki, koji ih za vrieme i ovršuju, brzo se vratjaju k prijašnjim prestupkom.

Da bi krstjaninu dosta bilo samo izgovoriti jutrom i večerom vjerovanje, molitvu gospodnju, zdravu Mariju, zapoviedi božje, litanije i ostala, kao: izpoviedati se, sv. tielom Isusovim okrepiti o većih svetcih i to više s običaja, nego s pobožnosti, zatim slušati sv. misu i propovied, milostinju koj put podieliti, kad i kad postiti i tomu slična raditi, tad bi mogò sa sigurnostju kazati, da imade velik broj pravih krstjanah. — Ali kad pomislim, da su ovo samo sjena dužnostih, na koje je svaki krstjanin obvezan i da kao izvanjska samo mogu biti na štetu, ako čovjek ono isto, što izvana pokazuje, onako u

nutri nemisli, tad nemogu na ino, već kazati, da, koj se imenom krstjanskim dičiti želi, nješto više i potrebitije izvršiti mora, t. j. naučiti podpuno sav nauk božji, te ga onda prigrliti i ovršivati.

Čuli ste već gori, gdje sam vam razne obrede tumačio, da kod sv. krsta misnik svakoga prije, nego ga u crkvu pusti stupiti, upita: Što tražiš od crkve božje? A on mu odgovori po kumovih svojih: Tražim vjeru. Na što opet misnik: A što ti vjera daje? odgovori krstjenik: Život vječni. Na što misnik: Želiš li se u život vječni jednom preseliti, izvršuj marljivo zapoviedi božje. — Prva dakle dužnost svakoga krstjanina jest, da dobro zakon krstjanski znade, da sve ono, što ga sv. vjera uči, vjeruje i u obće, što goder dobri Bog od njega zahtieva, vjerno izpuni. Svaki krstjanin u mladjahnoj dobi svojoj porad neznanstva i neizkusnosti podvržen je mnogim prevaram i pogibeljim, kad jošte zakon božji nepozna i takovoga si prilagoditi nezna.

Stavimo, kad bi njeki inostranac u koj nepoznati grad došao, te bi u njem znamenitije sgrade i znamenitija mjesta vidjeti htio, tad bi si on sigurno vještoga vodju uzeo, da mu sve ovo pokaže. Isto tako krstjanin, dok je jošte djetetom, nezna ništa, što u svietu biva, niti pozna zakona božjega. — Ali vremenom, dok poraste pomoćju milosti božje, ako hoće, može naučiti sve zapoviedi božje, koje mu znati valja. Buduć pako, da je narav svakoga krstjanina, kao sina Adamova više na zlo, nego na dobro sklona, to ga ona (narav) od izpunjivanja dužnostih odvratja, zato se mora Bogu svomu preporučiti, da mu bude u tom u pomoći. No ne samo to, već što je mnogo gorje, mora on živjeti medju takovimi, koji su svakojakim putenim požudam i zloćam podvrženi, kojimi nasladjujući se, nemisle o svom spasu; koji sliede dražesti lukavoga svieta, gdje vrag na razni način mreže razapinje, da koga ulovi. Ali uzprkos svim ovim zloćam i napastim, koje mu se u živih bojah pred oči stavljaju, uzprkos svakomu kvarenju

svaki, komu je iole do spasenja stalo, mora sve žice napeti, da se svemu ovomu junački opre i tako sveto živi. A hoće li sveto živjeti, ako nebude dan i noć zakona božjega razmišljao, da po njem ravnajući se, može dužnostim zadovoljiti?

Jer je anda svaki krstjanin sve ovo izvršivati dužan, može se kazati, da pravih krstjanah jako malo imade. Bezdvojbeno jest dakle, da medju svimi nauci najkoristniji i najsposobniji jest nauk o zakonu božjem i poznanju dužnostih, koje izpunjavati na sv. krstu se obvezasmo. Ali žalibože svagdanje izkustvo uči, da se taj zakon božji najmanje uči i da se vlastite dužnosti najmanje u obzir uzimlju. Kolikim trudom i pomnjom zanatlija svoj zanat uči? Dà natječe se s drugimi i nastoji, da učeniji od njih i izvrstniji postane. A pravi zanat, po kom se svaki spasiti može, — nauk naime i poznanje zakona božjega prezire se, nitko se nestara, nitko nenastoji, da ga prouči. Svaki zanatnik pomnjivo nastoji, da se svaki dan što više svoga zanata nauči i s njim što bolje upozna, da se tako u njem usavršiti može. — A upoznati se sa zakonom božjim, dužnosti krstjanskoj zadovoljiti, o tom se malo misli, niti se tko stara, ako bi mȁ i na najvećem stupnju neznanstva u toj struci stojao; jer je tobože zakon božji najstražnji, a upoznati se s njim puka izpraznost. A ako se tko s njim sa strane samo i upoznade, već misli, da je dužnosti zadovoljio.

Reći će možda tko: ukori ovi nespadaju na nas; jer su nam poznati pojedini članci vjere, broj zapoviedih božjih, svetotajstva. zapoviedi crkvene, glavni griesi, a to znati, mislim da zadovoljava, pa zato se punim pravom pravimi krstjani nazvati možemo. — Dȁ tako bi bilo, da pravomu krstjaninu to samo znati valja i da su samo prazne rieči dovoljne. Ali to samo nije dovoljno, već treba imati znanje u nauku krstjanskom temeljito i razložno, niti je dosta, da praznimi riečmi članke vjere kazuje, već ih valja dobro razumjeti i znati, što zadržaju. Nije dosta znati broj svetotajstvah i izbrojiti ih samo, već treba svojstvo tih svetotajstvah poznati, i što djeluju u

čovjeku, kako ih primiti valja; niti je dovoljno nabrojiti samo glavne griehe, nego treba i vrst i okolnosti, a i zloću njihovu poznati. Nije dosta znati, koje da su zapoviedi božje i crkvene, nego što napose svaka zabranjuje ili zapovieda, da se čini, da se tako po njih ravnati može. A jer se krstjani toga jako malo drže, može se kazati, da je jako malo pravih krstjanah.

Velite, da znadete vjerovanje, kažite mi dakle, je li razumijete, što pojedini članci vjerovanja zadržaju? itd. itd.

Velite, da dobro znadete zapoviedi božje. — Kažite mi onda, što Bog u pojedinoj zapovieda, a što opet zabranjuje? itd.

Velite, da znadete sv. sakramente. Kažite mi dakle, što je sakramenat? kakovo svojstvo imade? kako ga primati valja? kakove su dužnosti onoga, koj ga prima? — — Za sve ovo malo se tko brine.

Kažete, da znadete otče naš! Recite mi anda, koliko stranah imade, i što u svakoj strani od Boga prosimo?

Neću da govorim, jer svršio nebi, kako se malo poznade svrha vjerovanja, svrha zapoviedih božjih i crkvenih, svrha svetotajstvah, svrha vlastitih dužnostih, svrha zavjeta i obećanja, koje je na sv. krstu učinjeno. Sve ovo moralo bi se temeljito znati, ali žalibože malo ih je, koji se trude, da to nauče; jer vole u grdnom neznanstvu pomenutih stvarih dane provoditi. — Ako dakle veći onaj broj krstjanah, koji ili posve ništa nepoznadu zakona božjega, ili ako sa strane i poznadu, ipak ga nerazume odstranim, pitam vas, koliko će ipak pravih krstjanah ostati? sasma malo ili ništa!

Ako pako povedemo govor o onih, koji premda poznadu zakon božji, ipak nežive onako, kako im on nalaže, vidit ćemo, da ih je medju njimi jako malo, koji bi se pravimi krstjani nazvati mogli. A i medju ono malo krstjanah, koji zakon božji poznadu i obdržavaju, koliko ih imade, koji mu ipak podpuno nezadovoljavaju! Dvie su stvari, koje polag riečih proroka svaki krstjanin činiti imade, ako želi zakonu božjemu

zadovoljiti, naime, *bježati zlo i činiti dobro:* „Declina a malo et fac bonum“ (kod Ps. 36.), t. j. bježi zlo i čini dobro. Ako ovo dvoje razstavimo, ništa nam neprudi, već oboje sjedinjeno čine pravoga krstjanina. Ali o žalosti! koliki su, koji jedno ili drugo ili dapače oboje zametju i preziru! Govoreći o griesih ne samo malih već i smrtnih, koliko imade krstjanah, koji u takove pali nisu? A koji nepoznadu zakona božjega, kako će se grieha čuvati? koji pako zakon božji znadu, kako se ga drže? Koliku krivicu i nepravdu počine bogataši i gospoda? Kako mnozi oholi ostale preziru i zametju? Koliko se prevarah, lažih, krivih zakletvah i drugih nepravdah nepočini kod prodavanja, kupovanja i u obće kod trgovine? Pogledajmo zanatlije, težake, sluge, kolika se u njih oholost, bezbožtvo, lakomost, kolike kradje, psovke, kletve, kolika zloba, pijanstvo i praznost opaziti može? Pitam nadalje, koliko ćeš mladìćah naći, koji nebi putenosti odani bili? Koliko staracah, kojimi nebi duh nenavisti, neustrpljivosti i lakomosti vladao? Koliko ženah, koje se izpraznosti klanjaju, koje bludno tielo svoje riese samo, da drugih oči na se povuku i tako ih zavedu? Koliko djevojkah mogli bismo poštenih i poniznih naći, koje se zavesti dali nebi? Koliko žalostnih, bolestnih i sirotah, koji bi dodrovoljno trpili? itd. Tà da začnem nabrajati, kad bi svršio nabrajanje onih, koji griešno žive? O kako dakle malen jest broj pravih krstjanah!

Mà reći će tko: Ta vi, otče, jako umanjiste broj pravih krstjanah, kao da bi htjeli reći, da dobrih i svetih, koji bi podpuno zakon božji ovršivali, niti neima, što ipak mislim da biti nemože. Ne, ne, bogoljubni krstjani, nemogu kazati, da neima dobrih i svetih krstjanah. Hvala neizmjernomu milosrdju božjemu, koje nikad sv. crkvu tako zapustiti neće, niti dopustiti, da se svi u njoj skvare! Bog naime, dragi moji! i u ovo vrieme, gdje je skvarenje na najvećem stupnju, kraljuje nad nami i bdije, te odabire mnogo svetih crkovnjakah i redovnikah obojega spola, mnogo bogoljubnih svjetovnjakah, koji iz

svih silah nastoje volju božju izpuniti, te onako, kao što im zakon božji i sv. evangjelje zapovieda, žive. U zao čas dakako, da nikoga takovoga bilo nebi! Porad ovih Bog sviet ovaj jošte uzdržaje; jer mu molitvami svojimi srdjbu ublažuju. Sviet ovaj bi propasti i svršiti se morao, da nestane sasma pravih krstjanah. Ali porad svega toga nevaramo se, dragi krstjani! ako kažemo, da jako malo imade pravih krstjanah u razmjerju s onimi, koji, zametavajuć zakon božji, nehaju za dobro, već neprestano u griesih žive. *Osim ono malo dobrih krstjanah, ostâli nisu drugo,* kao što govori Salvian, *nego sklad svih zalah.*" „Praeter paucissimos quosdam, qui mala fugiunt, nihil est aliud pene eis coetus Christianorum, quam sentina vitior", t. j. *osim njekolicine, koji bježe zlo, skup krstjanah ništa nije drugo, nego sklad zalah.*

Izreka ova njegova, premda se čini jako slobodna, ipak je istinita, kad se na um uzme druga stvar, koja se od krstjanina zakon božji obdržavajućega zahtieva, da naime nije mu samo dosta, da grieh bježi, već osim toga, da i dobro čini, te krepostan bude: „Declina a malo, et fac bonum", t. j. *bježi zlo i čini dobro.* A jer je jako malo onih, koji grieh bježe, koliko manje dakle bit će onih, koji djela dobra i sveta poduzimlju?

Ah dan danas bez otezanja možemo ponoviti plač prorokov: Non est, qui faciat bonum, non est usqe ad unum (kod Ps. 13.), t. j. *nije ga, koj bi dobro činio, ah jedva se koj naći može!* Neću da govorim ovdje o onih djelih i krepostih, koje, premda u sebi dobre, ipak pred Bogom nisu nikakove vrednosti; jer su ili u griehu smrtnom učinjene, ili samo porad tašte slave, te zato već na ovom svietu dovoljno naplatjene, ili iz pretvaranja ili koje druge zle svrhe; — već hoću da govorim o onih krepostih i djelih, koja su neobhodno za vječno spasenje potrebna i bez kojih se zakon božji podpunoma izvršavati nemože. „Fac bonum", t. j. *čini dobro.*

No koliko imade krstjanah, koji sva dobra djela i kre-

posti zapostavljaju i za njih nemare? Koliko ih misli, da su pravedni i zato bez grieha; jer neubijaju, nekradu ili druge slične ovim griehe nepočine? A takovi nepaze na glavne dužnosti, koje im prinadleže, i koje od njih to zvanje njihovo vlastito to opet obćenito krstjansko iziskuje. Ove dužnosti, velim, preziru i nemisle, da se samo onda, ako ih točno izpunjavali budu, spasiti mogu. A vas, dragi krstjani! pozivam, da mi sviestno kažete, što se sve u svietu radi, kako veći dio krstjanah živi? Njekoji hlepe za gospodstvom i za častju, njekoji nastoje lakomosti svojoj zadovoljiti, opet njeki tielo svoje njeguju mekoputnosti i raznimi slasti, drugi ga slabe požderlostju i nasladnostmi; napokon, njeki se zadovoljava, samo da uredi dobro svoju kuću, dućan (štacun) ili svoj zanat, a da si duševne stvari uredi, zato nit nemari. Doista mnogi težaci, zanatlije i najemnici trude se i muče, ali svrhe druge neimaju, osim dobitka i dobarah vremenitih, na dobra duhovna i platju nebesku niti nemisleći. Takovi trudove i muke svoje nikada Bogu nežrtvuju, da tako za nje platju prime. — Drugi opet potrate mnogo vremena u razgovorih i šalah nekoristnih, a neće niti pô sata upotrebiti, da stanje duše svoje promisle, da se zadrže u svetom razmišljanju i da se u molitvah s Bogom porazgovore. Pate i trpe mnogo, da se svietu dopadnu, a neće patiti, trpiti i pokoru činiti, da duše spase.

Kažite mi sada, nije li ovo život krstjanah sada na svietu? Neznate li, da ovakov život podnipošto nevodi k spasenju duše, već u vječnu propast? Zašto se u sv. evangjelju kaže, da je sluga u pakao odsudjen bio? Ne zato, jer je dobro činio, nego zato, jer je mnogo zla počinio i tako se za dušu ništa nije brinuo (kodMat. 25.). Tako dakle broj pravih krstjanah jest mnogo manji nego se misli. Da jošte temeljitije potvrdim ovu istinu, kazat ću i tretji razlog, koj će svu sumnju o manjini pravih krstjanah odstraniti. Razlog taj jest; jer mnogi nenastoje poznavati dužnosti svoje, a još više ih je, koji nebjež grieh niti krepostno nežive; najmanje ih pako je, koji tja do svrhe

života uzčuvali se oda zla i činili dobro. Istina je živa, izkustvo uči, da u srcu nebrojenih krstjanah njeka mlakost i razuzdanost vlada. . . . Mnogi počnu dobro, ali svrše zlo, počnu svetim životom, a svrše razuzdanim. Ovako rade oni, koji, dočim se za vrieme uzčuvaju od grieha, opet se u stare griehe vratjaju; izpoviede se, ali za kratko opet u grieh padnu, sliede dobro, no opet prigrle zlo.

Odkuda na svietu tolika nesreća? Odtuda; jer ih je malo, koji bi nad čini svojimi bdili, te zle požude svoje obuzdali. Mnogi nepriznaju, niti neće priznati, slabosti svoje. Zato se niti u Boga nepouzdaju, da ih pokrepi, niti bježe prilike griešne, da se tako grieha čuvati mogu. Odtuda dolazi, da Bog samo zato, da oholost kazni, tolikim milost svoju uzkratjuje, te ih pusti u zlu obastojati. O! izkustvo nas uči, da ih jako malo dobro započeti život sliedi; jer početo dobro zlim dovrše.

Promozgajte malo sve, što je rečeno, pá mi onda kažite, koliko imade pravih krstjanah? Ah negledeć na malen broj onih, koji u neznanstvu zakona božjega živu, i na druge nebrojene krstjane, koji podpuno neobdržaju zakonah božjih, jer nebježe zlo, a ni dobro nečine, — može se kazati, da je neznatan broj pravih krstjanah, koji će se spasiti. — Kad je dakle tako malo pravih krstjanah, pitate prestrašeni: Što će od nas biti, koji do sada manjkavo izpunjavasmo dužnosti i, što nam od sada raditi valja? Evo što vam činiti valja: Agite poenitentiam, t. j. *„činite pokoru.“* Priznajte prošlo pomanjkanje u dužnostih krstjanskih itd.

Nauk X.

Pripovieda, da su griesi krstjanah mnogo veći od griehah nevjernikah.

Mislim, da sam već dosta govorio o sakramentu krsta i prolazim dalje, sjetjajuć se, da svi sv. otci govoriv o tom sv. sakramentu, poslje kako dokazaše njegovu korist, izvrstnost, dostojanstvo, na koje svakoga čovjeka povisi, i dužnosti, koje krstjanina poslje kako ga prima, obvezuju, na svrhi dokazuju, kako se krstjanin grieha čuvati imade; jer su griesi krstjanah zaisto mnogo veći od griehah nevjernikah, i da griesi onih Boga više vredjaju, nego li ovih; jer krstjanin veće poznanje i veći pojam imade o Bogu, nego nevjernik; jer krstjanin veće milosti božje posjeduje, nego nevjernik i jer napokon krstjanin jest napose Bogu posvetjen i na njegovu slavu odredjen, što nevjernik nije. — Da vidimo, je li tomu tako. — Da su izbilja griesi krstjanina mnogo veći od griehah nevjernikah, očito nam svjedoči božanski naš spasitelj u prispodobi, gdje nam za primjer stavlja dva sluge nevjerne gospodaru svomu, od kojih jedan volju gospodarovu poznade, a drugi ne. Oba sagriešiše i oba zavredniše opomene. No bez dvojbe, da je ovaj prvi, koj je poznavô volju gospodara, zavredio veću opomenu, nego drugi; jer onaj nije htio volju izpuniti, a ovaj nije znao. Ali premda prvoga grieh veći, ipak nije niti drugi prost od grieha; jer nije nastojao, da spozna volju gospodarovu (kod Luk. 12.). Dakle znatno više pogriešio jest onaj, koj je poznavao volju gospodarovu, a nije izpunio.

Gle, dragi krstjani! vi ste onaj sluga, koj je poznao volju svoga gospodara, t. j. Boga, a nehtjeo je izpuniti. Upravo u tom vi sagriešiste zakon božji neobdržavajući, što u nevjernicih nije; jer oni prilikuju drugomu slugi. Dao vam je Bog poznanje zakona svoga i razsvetio vam pamet, naučiste istine

božje, čuste po drugih kazivati vam zakon božji, zapoviedi božje, koje su vam pojedince tumačene, — znadete ih, ali je prestupljujete. Poznate su vam i dužnosti, na koje se obvezaste, u njih bo izražena je volja božja. Čuli ste nadalje, kako veliku opačinu počinite, kad zapovied koju božju prestupite, kako veliko zlo jest grieh, radi kojega isti sin božji snidje s nebesah, čovjekom postà, razne muke pretrpi i na posliedku na križu krv svoju proli. Ovo dakako vi vjerujete; jer drugčije krstjani niste. A buduć da vi sve ovo vjerujete, dužni ste vjeri svojoj shodno živjeti, više ste krivi od istih nevjernikah, koji niti ovo vjeruju niti poznadu, i jer ste se većega grieha vrednimi učinili, nego oni, zato ste i strožju opomenu zavredili nego oni.

Po griehu iztočnom zaslиepljeni mogu nevjernici samo velikim trudom razlučiti dobro oda zla. Neimaju niti prorokah niti svetoga pisma, koje bi im pamet razsvetiti moglo, da mogu dobro oda zla razlučiti; a neimaju niti svetoga evangjelja po Isusu na sviet donešena. Odtuda sliedi, da nije u njih tolike krivnje porad griehah i zloćah njihovih; jer dobro neznadu, što im Bog zapovieda, a što im opet zabranjuje. A mi bogoljubni krstjani! imademo svete proroke, sveto pismo, u kom nam se pokazuje volja božja, isti sin božji protumačio nam je u sv. evangjelju, što Bog od nas zahtieva, koj je pravi put, po kom nam ići valja, da sveto živjeti uzmognemo. Ako mi, velim, kod takove prilike kao nevjernici živjeli budemo volju božju prestupljujuć, zakon božji gazeć, kakav izgovor za griehe svoje imati možemo?

Ne, dragi krstjani! ne; za nas izgovora neima! Kad niti nevjerniku izgovor nevalja, koj dakako zakona božjega nepoznade, ali kao razuman stvor božji mogao bi nastojati, da ga potraži, kako će za nas krstjane izgovor za grieh valjati, koji zakon božji podpuno poznamo, pa ipak, da tako rečem, bezobzirno griešimo? Ako se žudija (Židov) poradi prevelikih kamatah, koje zahtieva, ukoriti mora, premda misli, ako i

krivo, da mu to zakon njegov dopustja; što krstjanin u istom slučaju zaslužuje, koj znade, da mu to zakon strogo zabranjuje? Mutuum date, nihil inde sperantes (Luc. 6.): *„Posudite nezahtievajući za to nikakove dobiti.“* — Ukoriš li Ture porad života bludnoga i razuzdanoga, izgovor mu je, da mu Ali-koran to dopustja; a što će krstjanin obtužen za iste griehe kazati, komu Bog u šestoj i devetoj zapoviedi samo pomisao na iste griehe zabranjuje? Ako pako koga sad živućega nevjernika ukoriš, da zašto dobra djela nečini, već se u svakovrstne zloće upustja, izgovara se, da vjera njegova dovoljava spas i bez dobrih djelah; što će, velim, krstjanin po primjeru tih krivovjeracah živući kazati? *kojega vjera,* kako kaže sv. Jakob apoštol, *mrtva je bez dobrih djelah* (u pogl. 2.). Pa ipak kad polag svih izgovorah to nevjernikah to krivovjernikah djela njihova su griešna, te sami oni djelnici mukah paklenih postaju, koliko griešnija su djela krstjaninah, koji i zakon božji znadu, te nikakova izgovora neimaju, i koliko veće muke zato će u paklu jednom podnositi?

No krstjanin, koj zakon božji poznade, ako ga povredi, negrieši samo prosto, već tim veća jest pogrieška njegova, čim mu je bolje volja božja poznata. Ako se Turčin, ili drugi koj nevjernik hvasta svojim bogatstvom, liepotom, mudrostju i možnostju, to nije nikada čuo Isusova čudnovata nauka, da nam valja poniznimi naime i krotkimi biti. A krstjanin zašto se gradi, da je sliedbenik poniznoga Isusa, gdje nedostojnim, pogrdnim i oholim ponašanjem svojim napram drugim protivno radi? Isus Bog svemogući, gospodin neizmjernoga veličanstva ponizi se, čovjekom postà i medju ljudmi najstrožijim slugom se učini; a krstjanin da se oholi ponosi, uzvisuje, za gospodovanjem hlepi? Kako je to odurnost! Ako nevjernici sliede stope naravi si izkvarene, ako neoprastjaju bratji svojoj uvredah, već se osvetjuju, neznajući zapoviedi Isusove, gdje zapovieda, da jedan drugomu uvrede dragovoljno oprastjamo, te neprijatelje ljubimo, nije se čuditi; ali tim se više čuditi mo-

ramo, ako vidimo krstjanina, koj se sliedbenikom i učenikom Isusovim naziva, gdje primljene uvrede neoprastja bratu svomu i neljubi neprijatelje svoje, a dobro znade, da je Isus već na smrtnoj postelji križa umirući od otca svoga nebeskoga tražio, da neprijateljem njegovim oprosti — neznadu bo što čine.

Da nevjernici ugadjaju tielu svomu raznimi bludnostmi i razkošjem, krivi su dakako, no tielo njihovo nije očistjeno po vodi sv. krsta od ljagah, niti su tjelesa njihova posvetjena, niti su uda Isusova i crkva duha sv., kao što kod krstjanah. Koliko dakle veću krivnju ovi na se navuku, kad u istih bludnostih kao nevjernici živu? kad žene nevjernikah riese tielo svoje, da tako liepšimi postanu i druge zavode i zlo rade; no koliko je veći grieh ženam krstjanskim, ako to isto rade? Veli sv. Pavao (1. aa Tim. 1.): *Ne krasno uredjene kose, liepo i umjetno vezene haljine, ne zlato, srebro niti biser imade biti pravi ures svakoga, već poniznost i stid.* — Ta pravo je kazao naš spasitelj, veleć Žudejam: *Da nije prvi čovjek sagriešio, grieha bilo nebi, niti bi ja doći morao; a jer se upravo tako sbilo, griehe svoje izpričati nemožete* (kod Iv. 2., 15.) Ne, dragi krstjani! naši griesi nebi bili tako veliki i zli, da se neupoznasmo s tolikimi načini božjimi i zakoni njegovimi, no jer smo se upoznali, pa ipak zato griešimo, krivi smo i izgovor nam radi grieha nevalja. Zato veli sv. Petar, *da bi za one, koji poznaju zakon božji, pa ipak grieše, bolje bilo, da ga nisu nikada ni poznali* (2. gl. 2.). Nemožemo dakle smjehati, da je grieh krstjanina mnogo gorji od grieha nevjernika, a to zato, jer je sa zatvorom božjim bolje upoznat. Što ćete još bolje uviditi, kad vam pokažem, da je grieh svakoga krstjanina veći, nego nevjernika; jer posjeduje više milostih od Boga. — Da tu istinu laglje uvidite, treba bi mi redom sve dobročine nabrojiti, koje Bog samim krstjanom, a ne nevjernikom svaki dan podjeljuje. A tko bi je izbrojio? Tko može osobite one milosti izbrojiti, kojimi Bog krstjanina nadaruje, da se u njegovoj, otčinskoj ljubavi uzdržati i grieha čuvati može? Koli-

kimi svetotajstvî, nauci i ostalimi duševnimi opomenami Bog nadari krstjanina, a ne nevjernika? Po sv. krstu, kako čuste, načinio si je Bog svakoga krstjanina sinom, česa radi postà on prijateljem božjim, baštinikom kraljestva nebeskoga, što Bog nijednomu nevjerniku neučini; pa upravo za koliko više uzvisio je krstjanina nad nevjernikom, za toliko ga više ljubiti i štovati mora, a kad sgrieši, tad ga i više uvredi. Kad bi se dakle koj proti takovom svom dobročincu uzdigô, kad bi se, velim, sin protiva otcu tako dobromu, kao što je Bog, uzbunio, kolika bi to zloća i opačina bila?! Zato mislim, da ako bi Bog bolesti i žalosti podvržen bio, morala bi ga smrtna muka svladati, kad bi krstjanina griešiti vidio, što kod griešećega nevjernika poćutio nebi. Kad bi n. pr. koga neprijatelj uvredio, nebi ga toliko razžalostilo; jer se drugo od njega niti nadati nije mogao. Kad ga pako tko izmedju prijateljah ili rodjakah, sin na primjer uvredi, koga je tolikimi dobročinstvî nadario, tad mu taj slučaj neizrecivu bol i žalost uzrokuje. To isto činimo mi krstjani, prijatelji božji, kad griešimo; neizmjerno vredjamo Boga, što nije u tolikom stupnju kod nevjernikah neprijateljah božjih.

Česa radi sv. Pavao govoreći o griesih krstjanah strogimi se riečmi služi: *Nije moguće*, veli on, *da će oni, kojim je već jednom Bog pamet razsvietio, koji su krstjani, koji su dar nebeski okusili, rieč božju slušali, te krepostno živjeli, pa opet pali u grieh, skrušenim srcem pokoru činiti i poboljšati se; jer iznova propinju na križ sina božjega i preziru ga.*" (Na Žid. gl. 6.). A na drugom mjestu kaže: *Da koj po sv. krstu svojevoljno grieši, za uviek u paklu trpiti mora; jer već u starom zakonu svaki, koj je prestupio zakon Mojsiev, bio je bez pomilovanja na smrt osudjen, a što onda zavriedi krstjanin. koj kad grieši, gazi sina božjega nogama i pogrdjuje neprocienjenu krv njegovu, kojom je odkupljen?* (gl. 10.).

Nije li apoštol dosta kazao, da pokaže zloću grieha u krstjanah? Kad veli, da za grieh nezavriedi drugo, osim pakle-

nih mukah, da nije moguće krstjaninu po sv. krstu padšemu u grieh opet milost zadobiti, što se ovdje nerazumije, kao da bi sasma nemoguće bilo, već, da je jako težko. Odkuda dolazi tolika zloća grieha u krstjaninu? Odtuda, jer krstjanin, kao što veli isti apoštol, kad grieši, iznova propinje Isusa i pogrdjuje; jer nogama gazi istoga sina božjega i dragocienu krv njegovu, kojom je posvetjen; prezire ga na posliedku, jer grieši poznavajuć istinu i primajuć od Boga neizmjerna dobra, što nevjernici ne; pa zato dužan je bolje Bogu služiti i ljubiti ga, buduć da, kako sám Isus reče, *komu je dano mnogo, mnogo se od njega i traži* (kod Luk. 12.). A krstjanin, koj grieši, sve protivno radi, te se služi istimi dobročini proti Bogu, da ga vriedja. Spasitelj božanstveni po neizmjernoj milosti svojoj, izgubiv poštenje i proliv krv svoju, dao je život svoj, da nas od smrti vječne i mukah paklenih, koje po griehu istočnom zaslužismo, oslobodi; a mi mjesto da založimo i dušu i sav život, da spasitelja blagoslivamo i zahvalimo mu na tolikom dobročinstvu, nastojimo pogrditi i uvriediti ga. Služimo se milostmi njegovimi mjesto kopjah, da ga probadamo. Može li dakle grieh jednoga nevjernika biti tako zao? Česa radi sv. crkva u staro doba davajući pokoru za griehe sasma se je drugačije vladala proti griehom prije sv. krsta, nego poslje sv. krsta učinjenim. Za griehe učinjene prije sv. krsta nalagala je sasma malu ili nikakvu pokoru, a suprotiv za griehe učinjene poslje sv. krsta nalagala je pokoru jako dugu i težku. Stavimo n. pr. kad bi se koj neznabožac već odrasao krstio, pa da je prije sve moguće griehe počinio, dala bi mu se sasma mala pokora. A kad koj griešnik poslje sv. krsta dodje da se s Bogom pomiri, sv. crkva jedva se usudi dati mu pokoru, i to mu naloži težku na duže vremena često i na više godinah, dà i kroz čitav život, te im nedopustjá primití sv. tiela Isusova, osim na smrtnoj postelji. Odtuda se vidití može, da griesi krstjanah jesu mnogo veći od griehah nevjernikah.

U ostalom svaki krstjanin jest sav Bogu posvetjen, što

nevjernik nije. Kazasmo već, da po sv. krstu postajemo uda Isusova i žive crkve duha svetoga, pa zato smo stvorovi sveti i sudovi Bogu posvetjeni, česa radi kaže sv. Pavao, *da moramo biti posvetilišta Bogu draga i ugodna* (na Rim. 12.). Kada dakle krstjanin tielo svoje upotrebljuje da grieši, nepostaje li tada svetogrdnik? Tà svetogrdje što je drugo, nego pogrda svetih sudovah crkvenih i drugih sv. stvarih, kao kaležah, patenah (tanjirićah) itd.? Koliko je dakle, dragi krstjani! svetogrdje, kada tjelesa, koja su uda Isusova, sudovi posvetjeni i po sv. krstu s istim Isusom utjelovljena i sjedinjena, upotrebljujete na djela nepristojna, kojih ista pomisao čovjeka užasom napunjuje? Plače i tuguje sv. apoštol (na Kor. 6.) nad zloćom, koju krstjanin učini, „*kada tielo svoje, koje je udo Isusovo, od Isusa razstavlja i čini ga udom stvora nedostojna.*“ — Istina je dakle, da mi griešeći tielom svojim nepočinimo samo grichah malih, već njeku vrst najgorjega svetogrdja.

No ozdje zloća ista nije konac grieha, već kad si pogrdio tielo svoje, pogrdjuješ i dušu, koja je živa crkva duha sv. — Već znadete svi, da smo prije sv. krsta radi istočnoga grieha bili sužnji vražji i u oblasti vražjoj. Ali u sv. krstu primismo milost božju, a vrag bi odtjeran iz dušah naših po riečih misnika: (Exi abeo immunde Spiritus, et da locum spiritui s. Paraclito) t. j. „*Izidji iz njega duše nečisti, te ustupi mjesto duhu svetomu utješitelju.*“ I tada je duh sv. umah posjedovao dušu krstjenu, te si u njoj načinio svoje priestolje kao ugodno prebivalište u crkvi svojoj sada. A što radi krstjanin, kad smrtno sagrieši?

Promislite, može li biti što od toga veća zloća i za duha sv. veća uvreda?! Takav bo tjera iz duše svoje duha sv. i sili ga, da ostavi priestolje, crkvu svoju, prebivalište svoje, da tako pusti unj koga pitam? — O užasa! oh grde opačine! Tà smijem li izreći? Mà neusudjujem se kazati ono, što zli krstjani bez straha svaki dan čine, da najme ustupe mjesto u svom tielu, crkvi svojoj vragu paklenomu, da im dušu po-

sjeduje kao i prije. I doista ovu opačinu počini krstjanin, kad grieši; tjera naime iz duše svoje duha sv., upustja u nju vraga, te kao što je misnik kod sv. krsta tjerao vraga iz duše njegove govoreć: Izadji iz njega duše nečisti i ustupi mjesto duhu sv. utješitelju; tako krstjanin usuprot kad grieši, veli: Izadji iz mene duše sv. i ustupi mjesto duhu, vragu paklenomu. — Cienite dakle i mjerite, koliko zloća i grieh krstjanah nadilazi zloću i grieh nevjernikah.

Nečudimo se dakle „što je u staro doba sv. crkva nalagala pokoru na mnogo godinah, da na čitav život za jedan samo grieh učinjen po sv. krstu, a na mnoge i najgorje griehe, učinjene prije sv. krsta nije tako rekuć ni pazila; jer je sv. crkva uviek se toga držala, da jedan samo grieh krstjenika nadilazi mnogo veći broj griehah, koji bi nevjernik počinio. Tim više čudimo se nad tvrdokornostju i zasliepljenjem tolikih krstjanah, koji bezbrižno najgorje i najveće griehe počinjaju, a na pokoru niti nemisle, te čestoput, kad i dobe kakovu malu pokoru na izpoviedi, do nje ništa nedrže, niti ju izvrše. O nebudite bar vi, bogoljubni krstjani! medju takovimi nesretnici; već se skrušeno pokajte za učinjene griehe, te ih nastojte primjernom pokorom iz srdacah naših izčupati! — Od sada pako unapred bježite grieh kao zmiju najotrovniju; jer ako je grieh u svakoga čovjeka veliko zlo, to je zaista u krstjanina najveće; — pa uzčuvav se od grieha, moći ćete plodove sv. krsta uživati, kojih jezgra na ovom svietu jest milost božja, a na drugom slava vječna.

Nauk XI.

O svetotajstvu sv. krizme (berme, pomazanja, potvrdjenja).

Neka vam, dragi krstjani! nebude dosadno, što sam se poduže zadržao kod razglabanja sv. krsta, kao svetotajstva naj-

potrebnijega. Držao bo sam se i sliedio običaj sv. otacah, koji naučajuć novo-krstjene, takodjer podulje o važnosti toga svetotajstva govorahu. Dao Bog, da vam nauk ovaj, što sam vam ga kazao, na korist bude, i da točno izpunjavali budete dužnosti, koje ste po sv. krstu na se primili, jer samo tako biti ćete izvrstni krstjani. — Sad prelazim na razlaganje drugoga svetotajstva sv. crkve, a to je *krizma* (ili potvrdjenje). — Svetotajstvo ovo zove se potvrdjenje zato; jer učvrstjuje i krepi krstjanina u sv. vjeri Isusovoj. Zove se takodjer krizma, t. j. pomazanje; jer se krstjaninu čelo maže u znak, da je duša po milosti božjoj pokrepljena na borbu protiva neprijatelju. Nauk o ovom svetotajstvu potrebit je ne samo onim, koji će ga istom primiti, već i onim, koji su ga jur primili. Prvim, da se pripravе, da ga dostojno prime, a drugim, da se upoznadu s izvrstnostju toga svetotajstva, te da bolje mogu hvaliti Bogu, koj ih je njim udostojio, da ga primiše i da napokon milost po njem dobljenu pomnjivije uzčuvati mogu. Da vam dakle vredno razložiti uzmognem svetotajstvo krizme, kazat ću vam najprije, *što je to svetotajstso; kako i tko ga podjeljuje; koja korist odtuda*, da ga krstjanin primi; *što djeluje u onom*, koj ga dostojno primi i napokon *kako se pripraviti mora onaj*. koj ga dostojno primiti želi.

Krizma dakle (ili potvrdjenje) jest svetotajstvo načinjeno po Isusu, koje se stvorovom krstjenim podjeljuje po stavljanju rukuh biskupovih i pomazanju krizme ili sv. ulja riečmi, koje biskup govori. Po ovom svetotajstvu unidje u dušu duh sv. sa svimi darovi svojimi, i krstjaninu daje se osobita moć i kriepost, da izpovieda vjeru Isusovu. Krizma dakle jest svetotajstvo. Ta je istina vjere krstjanske, o kojoj ako bi tko dvojio, pravovjerni krstjanin nebi bio. Da bude svetotajstvo po nauku sv. bogoslovja, tri su stvari potrebne: *Znamenje vidivo*, kakovo u krizmi jest stavljanje rukuh biskupovih i *sv. pomast*; zatim *da znakom ovim podaje milost*, koja se takodjer u krizmi nalazi. Čitamo bo u sv. pismu (u činih apošt. 8.), da su krstjani po

stavljanju rukuh apoštolskih primili duha svetoga. Napokon treba, *da znamen ista jest naredjena od samoga Isusa.* I to u krizmi; jer početnik svih svetotajstvah jest Isus. Rekosmo, da se svetotajstvo ovo podjeljuje samo stvorom krstjenim, a to zato, jer prije sv. krsta nije moguće nijedno drugo svetotajstvo primiti. Krst bo svim ostalim otvara vrata.

Velika je pako razlika medju svetotajstvom krizme i sv. krsta; jer ne samo, da su znaci i rieči razlike, već i milost, koja se po njih dobiva. — Po milosti, koja nam se na sv. krstu daje, preporadjamo se na novi život duševni, česa radi primamo duha čistoće, duha pravde i duha svetosti. A u krizmi daje nam se duh jakosti, duh slobode, kojom utvrdjujemo u nas vjeru i druge bogoslovne kreposti na sv. krstu primljene, te postajemo od slabašne djece, kakova prije krizme bijasmo, zreli, podpuni i neustrašivi muževi, koji mà bilo to i pred najljutjim neprijateljem, krvnikom, vjeru Isusovu bez straha izpovjedamo. Prvo naravno dobro medju svimi ostalimi jest porod čovjeka; jer da nismo rodjeni, nebi se niti tih dobarah uživali. Uzmimo da novorodjeno diete nebi raslo, moralo bi sigurno u brzo život izgubiti porad nedostatka jakosti, da ga uzdržati može. Tako kad se čovjek u sv. krstu duševno preporodi, jest prvo duševno dobro i temelj svih ostalih dobarah. No da se isto ovo dobro po ostalih svetotajstvih nepoveća, brzo bi se izgubilo ili bi se barem prevelikom mukom uzdržalo; jer nebi dovoljne snage imali, da bi mogli zla nagnutja odbiti, te neprijateljem, koji nastoje sveudilj, da dobro ovo izgubijemo suprot stati. Što je dakle uradio naš božanstveni spasitelj? Odredio nam, osim sv. krsta, svetotajstvo krizme, da nam tako pokrepu i pomoć duševnu udjeli, da se krepko boriti možemo proti svim napastim to tiela, to vraga, to svieta.

Svetotajstvo ovo podjeljuju sami biskupi, kao glavni pastiri i stariešine puka krstjanskoga, i to ovako: Zazove biskup duha svetoga molitvom veleć: Svamogući i vjekovječni Bože, koj si dostojao ove sluge svoje preporoditi po vodi i

duhu svetom, te im griehe njihove oprostiti, pošalji s nebesah u njih duha sv. utješitelja, duha mudrosti i razuma, duha savieta i jakosti, duha znanja i bogoljubja, te ih napuni duhom straha tvoga svetoga i po milosrdju svom stavi vrhu njih znak križa Isusova, da zadobe život vječni. Po Isukrstu Gospodinu našem." Zatim pomaže čelo pojedinoga svetom pomastî govoreći: *Ja te značim znakom sv. križa i potvrdjujem sa pomastî spasenja u ime otca i sina i duha svetoga.*

Ova pomast jest smjesa otajstvena od ulja maslinskoga i balzama posvetjenoga na veliki četvrtak po biskupu podužimi molitvami i svetim blagoslovom. Ulje maslinsko znači milost i dar duha svetoga, koj po ovom svetotajstvu u nas uuidje. Znači takodjer sladost, blagost i jakost duha sv. Balzam pako, koj je nješto mirisnoga, imajući u sebi ugodan miris, pokazuje, kakav valja da bude krstjanin krizmani, da naime imade u sebi miris svetih krepostih, kojim može druge na dobro bodriti, da postanu dobar miris Isusov, kakav željaše sv. Pavao, da budu svi krstjani: (Christi bonus odor simus Deo), t. j. *Isusov dobar miris budimo Bogu* (u listu 2. na Kor. 2.). Kao što se naime balzamom maže mrtvo tielo, da nestrune; tako i krstjanin po sv. krstu mrtav za sviet ovaj maže se balzamom, da ga niti zla nagnutja, niti zao običaj, a niti svjetovni zli nauci pokvariti nemogu. Pomazanje ovo biva po biskupu sa znakom sv. križa na čelu, koje je prednja i najotvorenija stran tiela čovječjega za dokaz, da svaki iz čela nam suditi može, da smo vjerni vojnici Isusa na križ propetoga, te da se nigdje stiditi nesmijemo vjeru njegovu izpovjediti. Napokon biskup onoga, koj prima sv. krizmu, udari malo prstî po obrazu veleć: *Mir s tobom neka bude.* Ni to neradi badava, već hoće da naznači, da svaku uvredu, svaku muku i nesgodu poradi ljubavi božje dobrovoljno i trpljivo podnosi.

Je li svetotajstvo krizme potrebno za spasenje, i da li krstjani nastojati moraju, da ga primu? To je *tretje*, što vam razložiti naumih. Na što odgovaram, da svetotajstvo ovo nije

upravo tako potrebno, da se čovjek bez njega spasiti nebi mogao, kao što je potrebit sv. krst kod svih ljudih, a izpovjed griehah kod onih, koji su po sv. krstu u grieh pali. Premda pako nije neobhodno potrebit, ipak nitko neka ga nezanemari primiti, već neka svaki iz svih silah nastoji, da ga primi; jer bi u protivnom slučaju premnoge one milosti i darove, koji su sa svetotajstvom krizme spojeni, izgubio. Ono bo, što Bog odredi, da se posvetiti uzmognemo, treba da svi tražimo i primamo. Sv. krizmu primati moraju oni, kojim treba, da se u njih poveća milost božja, da tako mogu podpuni krstjani postati. A tko je, pitam, kojemu to netreba? Doista nitko. Kad dakle po nauku sv. otacah bez svetotajstva sv. krizme nitko postati nemože podpunim krstjanom, dužan je svaki svetotajstvo ovo i primati. Sv. crkva postupa s nami, kao što brižljive majke s djecom svojom. I kao što ove djecu svoju, da ih do zrelosti dovedu, hrane i pomažu, isto tako milostiva sv. crkva ne samo da nas po sv. krstu na život duševni preporadja, već nastoji, da po sv. krizmi učvrsti u nas milost božju, da tako postanemo podpuni krstjani. Kakvom željom dakle moraju svi krstjani nastojati, da ovo svetotajstvo primu? Koliko se osobito vi roditelji trsiti morate, da djeca vaša primu svetotajstvo ovo, bez kojega podpuni krstjani postati nemogu?

Nadalje, osim toga, što bez ovoga otajstva nitko podpunim krstjanom postati nemože, dobivamo po njem još podpunu milost božju, koja nas krepi i obodrava, da se možemo svim zasjedam i napastim neprijateljah svojih svojski oprieti. Znadete bo, da život ovaj nije drugo, nego sveudiljne borbe; jer nam se bez prestanka valja boriti proti navalam paklenim, svjetskim i tjelesnim. Česa radi kaže i obodrava nas sv. Pavao ap. u listu (na Efež. gl. 6.). (Confortamini in Deo et in patentia virtutis. Induite vos armaturam Dei, ut possitis stare adversus insidias diaboli), t. j. *obodrite se u gospodinu i u izpunjavanju krepostih. Oružajte se oružjem božjim, da se tako proti svim navalam vražjim braniti možete.* A koje je to oružje

božje, koje nam sv. apoštol preporuča? Sigurno jest to svetotajstvo krizme ili potvrdjenja. Ovim se oružajemo, da uzmognemo predobiti vraga i ostale neprijatelje vjekovječnoga spasenja. Premda se po sv. krstu medju sljedbenike Isusove brojiti možemo, ipak smo jošte bez oružja. Nebi li ludo radio onaj; koj bi se, premda ga i branio možan koj kralj, ipak bez oružja usudio proć njega bitku poduzeti? Isto valja i o krstjaninu, koj nalazeći se na svietu ovom medju tolikimi napastmi od strane vraga, svieta i tiela, nebi se nastojao pokriepiti i oboružati ovim svetotajstvom, što mu ga Isus sám pripravì i sv. crkva podaje. Tako bo radeći turio bi se sám u pogibelj podleći napastim, te se tako za uvieke upropastiti.

Pomislite i vjerujte, bogoljubni krstjani, da vam se danom primanja svetotajstva krizme povratja onaj presretni dan, kakov imadjahu apoštoli na duhove. Apoštoli naime prije slabi i strašivi, nisu se usudili izaći na oči neprijateljem svojim, ali primiv na duhove duha sv. izčeznu izpred njih sva slabost, nepodstupnost i plašljivost, te postadoše krepki, sveti, slobodni i izvrstni. Odmah kao lavi izadjoše na svjetlo nepazeći i nebojeći se niti mukah, niti prietnjah neprijateljah vjere Isusove; propovjedahu, da je Isus obećani Mesija i spasitelj svieta i da je vjera njegova svim na spasenje neobhodno potrebna. Ovaku pokrepu i vi u sv. krizmi primate tom samo razlikom, da je vrhu apoštolah duh sv. sišao u slici vidjenoj — jezikah najme gorućih, — a vrhu vas snidje u slici nevidjenoj, no ipak svimi svojimi krepostmi i darovì. Te tako krepostju duha sv. objačani ste proti svim vidjenim i nevidjenim neprijateljem, koji, budi očito, budi potajno, nastoje vam ugrabiti neprocienjeno blago sv. naše vjere i milosti božje; pa upravo zato duh sv. označuje duše naše biljegom božanstvenom, da vas po njoj svaki kao krepke i hrabre vojnike Isusove upoznati može.

Da pako duh sv. sa svimi darovi silazi u one, koji svetotajstvo sv. krizme primaju, vidi se iz čina i riečih, koje biskup na one, koji to svetotajstvo primaju, upravlja. Stavljanje

ukuh vrhu onih, koji će se krizmati, znači, da će ih duh sv. ukom svojom svamogućom štititi i braniti od svih zasjedah nerijateljskih. U molitvi pako veli, da neka vrhu njih snidje uh sv. sa svih sedam darovah; da ih napuni duhom *mudrosti*, a spoznati mogu pravu sreću krstjansku i sredstva, kojim ju adobiti mogu; da im udjeli *duh razuma*, kojim prosvetjeni nogu spoznati istine i otajstva sv. vjere krstjanske; da im udjeli *duh znanosti*, da bolje spoznati mogu veličanstvo božje, e priznati svoju slabost i nevolju; da im udjeli *duh bogoljubja*, la tako dragovoljno i s veseljem izpunjavati mogu sve, što je Bogu drago i povoljno; na posljedku, da im udjeli *duh straha božjega*, da se svega onoga čuvati mogu, što Boga vredja i to ne iz straha, već iz ljubavi naprama Bogu. To su dakle darovi luha sv., koje podjeljuje biskup onim, koji svetotajstvo krizme lostojno primaju. Tà mogu li biti bolji, uzvišeniji i čudnovatiji?!

Reći će tko, mà i ja sam krizman, pa ipak niti sam zkusio niti ikada poćutio kakove čudnovate plodove sv. krizme, a niti je prouzročila toliku u meni krepost i jakost, da bi me nukala na dobro, a od zla odvratjala. — Ako je tako, dušo krstjanska, vjeruj, da ili si to svetotajstvo u griehu primila te se tako nevrednom učinila, ili si poslje, kako si ga primila, kojim smrtnim griehom duha sv. iz sebe iztjerala, te tako se milosti njegove riešila. I to je ono, što velike misli u čovjeku pobudjuje, da prošla pomanjkanja izlieči. Žalibože istina je, da mnogi krstjanin ovo svetotajstvo prima, neznajući, što po njem dobiva. Ili ga prima u mladjahnoj dobi, kad jošte k razumu došao nije, ili ga prima već odrasao, ali bez priprave i prave pobožnosti. Kakovo je dakle čudo, ako se u sadanje vrieme kod mnogih nevide onakovi plodovi ovoga svetotajstva, kakove si u prijašnjih krstjanih opaziti mogao? Sami su si krivi; jer ga tako rekuć bez ikakve pripave primaju.

Da dakle svetotajstvo sv. krizme donosi čudnovate plo-

dove i da duh sv. sa svimi darovi snidje u krstjanina, treba, da ga pravom pripravom primi.

Prva i najpotrebitija priprava jest, da je krstjanin u milosti božjoj, t. j. da mu je duša od svakoga grieha čista. Jao onomu, koj ovo otajstvo u smrtnom griehu prima, taj se čini krivcem odurnoga svetogrdja, te mjesto darovah duha sv. prima na se strahovito prokletstvo. Pitajte se i svaki od vas neka pogleda u dušu svoju, nije li možda primio mjesto darovah prokletstvo?

Druga priprava kod primanja ovoga svetotajstva sastoji u znanju vjerovanja i glavnih otajstvah sv. vjere krstjanske, i to ne samo da na pamet (na izust) nauči, već da i dobro razumije, što mu vjerovati valja. Isto tako valja mu znati *„Otče naš, zdravu Mariju“* s točnom razlikom svih prošnjah i što po njih od Boga tražimo. Netreba izuzeti niti zapoviedih božjih, koje nam valja dobro razumiti, što nam Bog u njih zabranjuje, što li naredjuje, da ga dostojno štovati, volju njegovu izpunjavati i nikad ju povrediti uzmognemo. Jer tako će u raznih sgodah moći istinu božju izpoviediti i činom zakon božji izpunjavati onaj, koj ga nepozna?

Tretja priprava, i to osobito za odrasle, jest molitva, posti, milosrdje, pobuda vjere, ufanja i ljubavi, požalovanje za griehe, da tako očisti srce svoje, da bude dostojno prebivalište duha sv., što i apoštoli učiniše dan prije duhovah primiv duha sv. To je i bila njihova krizma.

I to je, bogoljubni krstjani! nauk sv. pisma, svetih saborah, sv. otacah i bogoslovacah o svetotajstvu sv. krizme. Čuste bo, što je svetotajstvo krizme, tko i kako ga podieljuje, kakva nam korist od njega, kako svaki nastojati mora, da ga primi, kakove čudnovate plodove čini u onom, koj ga vriedno prima i napokon, kakova priprava valja da bude, ako ga želi tko vriedno primiti. Ovaj nauk dakle neka bude za one, koji ga jošte primili nisu, da se prije priprave i dostojno ga primu; za one pako, koji ga već primiše, da ga cieniti znadu, da uvieke

ıvale Bogu na tolikom dobročinu, te da se čuvati znadu, da ıebi milosti, koje su po njem dobili, po kojem smrtnom griehu zgubili. Jao si ga onim, koji po griehu milosti svetotajstva ›voga izgube. Kakovu sramotu će jednom u paklu podnositi. Kako će im se vragovi rugati, što nisu — prem krizmani i olikimi milostmi nadareni, kao vojnici Isusovi — dostojanstvo ;voje uzdržati mogli, već su ga sramotno pobjediti dali i tako ;e vječnih mukah paklenih dobavili.

O gospodine Bože molimo te, da nedopustiš, da nam ;e to dogodi. Istina, da nismo do sada onako, kao što bi mo-·ali, cienili velike tvoje dobročine, koje po ovom svetotajstvu lobismo, ali molimo te, da nam oprostiš i da nas u podpunoj ;vojoj milosti uzdržiš!

Nauk XII.

O svetotajstvu pokore ili izpoviedi. Govori se o velikom dobročinstvu, koje nam Bog po otajstvu ovom učini.

Isus preljubljeni naš spasitelj nije se zadovoljio, što ıam podjeli svetotajstvo sv. krsta, da uzmognemo opet djelnici postati milosti božje, koju po iztočnom griehu izgubismo, nebijaše mu dosta, što nam poslà duha sv. sa svimi njegovimi darovi u svetotajstvu sv. krizme, već nam dobrostivu ruku svoju pruži, da možemo i po sv. krstu, kad sagriešimo i tako milost božju izgubimo, opet se po kreposti neprocienjene krvi njegove u svetotajstvu pokore ili izpovjedi podići, te se u spasonosnom vrelu ovom oprati i od svih učinjenih griehah očistiti. O ovom svetotajstvu nakanio sam vam govoriti i to: kako je veliko dobročinstvo, što je Isus svetotajstvo sv. izpovjedi ustanovio; jer nam se u njem griesi odpuštaju i sredstva pokuzuju, kako se možemo grieha čuvati i u milosti božjoj živiti.

Da bi svi krstjani preporodjeni i opravdani po svetotajstvu sv. krsta Bogu vjerni ostali, te dobljenu opet milost i pravdu zadržali bili, nebi od potrebe bilo svetotajstvo pokore ili izpovjedi. Ali od tolikih, koji poslje poroda primiše sv. krst, koliko ih imade, koji su milost božju i svetost dobljenu uzdržali? Ja mislim, da nije nikoga. Koliko je pako onih, koji došav k razumu sgrieše i tako po griehu milosti se božje liše? Nije li takovih velik i neizmjeran broj? Što bi dakle bilo od nas i mnogih drugih krstjanah, da nam dobri Isus neostavi način, kojim se, kad sgriešimo i milost božju izgubijemo, opet grieha riešiti i izgubljenu milost dobiti možemo? Doista svi bi propali i u paklu vječne muke trpili. Niti bi se tužiti na pravdu božju mogli; jer ako nam Bog nije dužan bio po sv. krstu milost izgubljenu povratiti, a ipak je to učinio, ali po neizmjernom milosrdju svojem, koliko dakle dostojnije i pravednije bi bilo, da nas, jer smo toliko milosrdje njegovo pogazili i sagriešili, te tako milost dobljenu izgubili, zauvieke zapusti i na vječne muke u pakao baci? Ali o dobrote! o milosrdja božjega, kako u nas čudnovato djeluje! Bog po neizmjernom milosrdju svom, poznavajući slabost naravi naše, dade nam je sredstvo, da se mogu i oni, koji poslje sv. krsta sgrieše i u sužanjstvo vražje panu, opet iz grieha izkopati i sužanjstva osloboditi, te milost njegovu zadobiti i tako se spasiti. *Sredstvo to jest svetotajstvo pokore ili izpoviedi, po kojoj*, kako govori sabor tridentinski (u sjed. 14. gl. 1.), *postaje dionikom muke i smrti Isusove onaj, koj po sv. krstu sagrieši.* S toga sveti otci izpovied zovu *drugim krstom;* jer kao što se u sv. krstu odpušta grieh iztočni, tako se u sv. izpoviedi odpuštaju griesi osobni.

Da dobro razumijemo, kako veliko dobročinstvo je svetotajstvo sv. izpoviedi i kolika nam korist iz nje proiztiče, morao bi vas upitati, koliko zlo jest grieh smrtni i osvjedočiti o neizmjernoj uvredi, koju po griehu Bogu činimo, te napokon razložiti preveliku štetu, koju duši griešeć donosimo. No ufam

se, da ću o tom obširno u svoje vrieme govoriti, zato mislim, da će za sada dosta biti, ako vam samo dokažem, da grieh smrtni učinjen po čovjeku, koj nije drugo već prah i pepeo, vredja neposredno kralja kraljevah, Boga naime svemogućega, koj u tilji čas, u oka mig uništiti može sve svoje neprijatelje. Griešnik vredja Boga u očigled i ono vrieme, kad mu neizbrojne dobročine podjeljuje. Grieh liši dušu prijateljstva i milosti božje; po griehu izgubi duša svu valjanost prošastih dobrih djelah i ufanje doći u raj; stavlja dušu u sužanjstvo vražje, te ju učini dionicom mukah paklenih.

Premda je grieh toliko zlo, da Boga neizmjerno vredja a griešnika u najveću nesreću stavlja — zlo, komu zadovoljiti nebijahu vrstna sva dostojanstva, sve molitve svetacah i angjelah, već je trebalo, da sám sin božji s neba snidje na zemlju, tolike muke i istu nemilu i sramotnu smrt podnesè, da nas grieha rieši: ipak Bog po svom neizmjernom milosrdju i trpljivosti neće da umah griešnika strmoglavi u bezdno mukah paklenih, što sigurno zaslužuje, već mu jošte odredi svetotajstvo sv. izpoviedi, da se tako po njoj griešnici s Bogom pomiriti i sve nesreće, u koju su po griehu pali, osloboditi mogu. O neizmjerno dobročinstvo i milosrdje božje u ovom svetotajstvu! O milosrdje i dobročinstvo, koje razumom dokučiti nemožemo! Tà možda Bog nas stvorenja nevoljna i prijateljstvo naše treba? O netreba doista ne! Sve ovo podaje nam s neizmjerne dobrote svoje.

No dobročinstva sakramenta sv. izpoviedi bolje ćemo upoznati, ako razmislimo, kako čudnovato djeljuje u one, koji ga vredno primaju. Najprije uništuje sve griehe mà bili oni neizmjerni i mà nadilazili brojem sav pjesak u moru i sve zločine svieta ovoga. Dovoljno je, da se griešnik, ganjen milostju božjom za griehe svòje pokaje tvrdom odlukom više negriešiti, te da griehe tada pred izpovjednikom ponizno i podpuno izpoviedi. Izpovjednik mu dade zatim pokoru i reče: (Ego te absolvo a peccatis tuis), t. j. *Ja te odriešujem od griehah*

tvojih. Poslje ovih riečih siguran je, da mu je Bog griehe oprostio, te kao što mu je prije neprijatelj bio, sad se s njim pomiruje i primà ga iz nova za svoga sina i dragoga prijatelja, te zaboravlja sve počinjene mu uvrede, povratjajuć mu sve dostojanstvo prijašnjih dobrih djelah njegovih. O utješiteljnih riečih! O dobročinstva nevidjena, što nam ga je Bog u svetotajstvu sv. izpoviedi dao!

Što dakle sada mislite, bogoljubni krstjani o kreposti sv. izpoviedi? Što mislite o tolikom dobročinstvu, što nam ga je Bog u ovom svetotajstvu posvetio? Nemora li se svaki osupnuti nad tolikim dobrom, koje po njem primamo? Da se dobro osvjedočiti možemo, koliko je sbilja to dobročinstvo, morali bismo najprije dobro znati, što je ona milost božja, koju u sv. izpoviedi dobivamo; kakovo zlo su griesi, koji nam se odpuštaju i napokon kako dražestno biti je u raju, a usuprot kako su težke muke u paklu. O kako strahoviti jest zatvor onaj, ono mjesto mukah, gdje nikakovo upravo dobro, već samo puko zlo se nalazi, gdje duša nikada lice božje nevidi, već zauvieke najstrašnije muke podnositi mora! I upravo onoga najstrahovitijega zla se po izpoviedi dobro svršenoj oslobadjamo. — Raj pako jest mjesto izobilja, jest kraljestvo presretno u nebesih, gdje duše Boga od lica do lica gledaju i dobarah se neizmjernih zauvieke uživaju. U ovo bo mjesto izpovied otvara griešniku vrata. Grieh smrtni jest tako pogrdan čin, da poradi njega duša kod Boga svu vrednost izgubi, — jest grieh onaj, koj je najplemenitije stvorove, angjele u vragove pretvorio i u pakao strmoglavio. Dobri Bog grieh neizrečeno mrzi i nanj svu srdjbu svratja. Ovaj nam se grieh u izpoviedi dobro svršenoj oprašta. Milost pako božja jest onaj neprocienjeni dar božji, po kom duša opet svoju liepotu dobiva, poradi koje ista duša mila i ugodna Bogu postane. Ovu bo milost povratja duši izpovied vredno učinjena.

I doista, da nam je moguće viditi dušu poslje sv. izpoviedi, kako je čista i neoprljana, morali bi se začuditi i

presenetiti. (Confessio et pulchritudo in conspectu ejus), veli prorok (u Ps. 95.), t. j. „*Izpovied i liepota u pogledu njegovom.*“ *Je li ti onda mila liepota i čistoća duše tvoje?* pita sv. Augustin. — Ako se dakle Bogu dopasti želiš, pravo i dostojno se izpovjedi. (Amas pulchritudinem? Vis esse pulcher? Confitere). t. j. *Ljubiš li liepotu? Želiš li liep postati? Izpovjedi se.* Ako ti je duša zamazana i pogrdjena, izpovjedi se, postat će ti bo liepa, čista i neoprljana. — (Foedus eras? Confitere ut sis pulcher), t. j. *oduran li si bio? izpoviedi se, da liepim postaneš.* — Gle dakle, koliko nam je Isus tim dobročinstvo učinio, što naredi svetotajstvo sv. izpoviedi! Ona nam je najbolje sredstvo, kako se možemo grieha osloboditi i milost božju opet zadobiti. No ne samo da se grieha oslobadjamo i milost zadobivamo u sv. izpoviedi, već nam pokazuje i sredstvo, kako se u milosti božjoj uzdržati i od grieha uzčuvati možemo.

Kao što se po učinjenom griehu iz njega bez pomoći božje izkopati nemožemo, dosljedno je, da bez iste pomoći božje niti se od grieha uzčuvati, niti dobro sliediti nemožemo. Ovu će pako pomoć Bog svakomu podieliti, koj ga bude za takovu prositi. Da pako pomoć ovu po molitvi od Boga zadobiti uzmognemo, da tako dobro sliedimo, a grieha se čuvamo, valja nam griehe izpovjediti. I da svetotajstvo sv. izpoviedi imade tu moć, mogli ste uviditi iz nauka, koj sam tumačio, govoreć o svetotajstvih u obće, gdje medju ostalimi napomenuh, da pojedino svetotajstvo osim milosti posvetjujuće u obće podaje čovjeku osobitu milost napose u onu svrhu, u kakovu je od Isusa naredjeno, a ta milost zove se milost svetotajstva. Po nauku sv. otacah svetotajstva su ona vrela božanstvena, koja izvor svoj u otvorenih prsih Isusovih imadu i po kojih dobivamo milosti božje, kao što proriče prorok (gl. 12.). Hauristis aquam in gaudio de fontibus salvatoris), t. j. „*Grabiste vodu veselo iz vrela Isusova.*“ Svetotajstvena pako milost jest u svakom svetotajstvu različna, zato različne plodove imade. Tako milost svetotajstva sv. izpoviedi učini u

onom, koj se vredno izpovjedi to, da postane stalan u prisiljenoj milosti; jer dobiva jakost i kriepost, da može od sebe odvratiti sve prevare svieta, da uzmogne predobiti napasti vražje i obraniti se proti zlim požudam tjelesnim.

Doista Isus u sv. izpovviedi pomaže i pokrepljuje dušu, da može stalnom u dobivenoj pravdi i milosti postati i da se u buduće starih griehah čuva. Odtuda viditi možete, što zaslužuju onakovi krstjani, koji nenastoje pokriepiti se i oružanu pomoć ovoga svetotajstva primiti proti napasti i nasilju svojih neprijateljah. O kako se varaju oni, koji, dočim se u stare griehe vratjaju, oslanjaju se na slabost svoju, na nasilje vražje i na pogibelji, u kojih se nalaze. Neka radje sami na se paze i neka sami sebe krive, što su slabi, što se grieha čuvati nemogu; jer neće upotrebljivati sredstva, koja im Bog podaje, da mogu krepko i junački napasti neprijateljah svojih suzbiti. Tà nije im ništa drugo trebalo, već čestje dobro pripravljeni izpovjediti se, te bi bili iz ovoga božanstvenoga vrela milostih čudnovatu kriepost crpiti i neprocienjenom krvju Isusovom i neizmjernim dostojanstvom njegovim ojačati se mogli.

No vrag pakleni kao glavni naš neprijatelj, uvieke nastoji iz svih svojih silah ovo vrelo izcrpiti, da nam tako uzmanjka potrebna pomoć i milost. Upotrebljiva sve načine, da samo krstjane od sv. izpoviedi odvrati, da ih pomoć nepokriepi, da napasti lako neodstrane i da stalni u milosti neostanu. Sad im stavlja stid pred oči, sad ih straši pokaranjem i pokorom, kaže, da je tò stvar mučna i breme težko, kad se čovjek često izpoviedati mora, da crkva nenalaže više, nego samo jedanput da se čovjek na godinu izpovjedi. Tim mnoge prevari i od izpoviedi odvrate.

Zato nije čudo, da takovi, budué nisu osobitom krepostju, koju Bog svakomu u ovom sakramentu podjeljuje, pokrepljeni, nezadrže dugo primljenu milost, već se lako u prijašnje griehe vratjaju. Pogledajmo svetce, poimence sv. Bonaventuru, Dragutina (Karla) Boromea, Franju Salezkoga i druge

mnoge, koji su bolje osvjedočeni bili o vrednosti sv. izpoviedi, da se duša u milosti uzdrži i od grieha uzčuva, nego mi, te su se zato svaki dan i izpoviedali, premda su samo malimi ljagami obteretjeni bili, bez kojih slaba narav čovječja biti nemože, osim ako posjeduje osobitu milost božju. — Što mislite, što je uzdržalo i uzdržaje još sada tolike dobre duše bez grieha, te posjeduju milost božju? Nitko doista drugi, već izpovied, koju mnogi svake nedjelje ili bar svakoga mjeseca po jedanput ovrše. Ovom bo pomoći, koju na izpoviedi dobe, postanu stalni u milosti i svetosti, te se mogu od grieha uzčuvati.

No upravo protivno sgadja se onim krstjanom, koji se riedko ili žalibože nikada neizpoviedaju. Pa i one izpoviedi, koje izvršuju, riedko su valjane, jer ili neizpovjede svih griehah izpovjedniku budi iz straha ili stida, budi što ih se nespominju; ili im manjka pravo pokajanje za griehe, ili neodluče stalno svoj život poboljšati, te pokrepe i pomoći dovoljne nemajući, nemogu ni nijednoj napasti odoljeti, a gomilaju jošte grieh na grieh. Kažite mi sada, koji se čestje u stare griehe vratjaju? Ne li oni, koji, kako nas svagdanje izkustvo uči, riedko k sv. izpoviedi pristupljuju? Anda, bogoljubni krstjani! neradimo mi više tako. Bog svemogući, koj nas je umah, kako prviput sagriešismo, mogao u pakao strovaliti, ipak je po neizmjernom milosrdju svom naredio medju ostalimi svetotajstvo sv. izpoviedi, po kojoj se grieha oslobadjamo i povratjamo u milost božju, te nam se podaje kriepost, kojom se unapred grieha čuvati i u milosti božjoj uzdržati možemo. Upotrebljavajmo dakle ovo osobito dobročinstvo, da se tako i sbilja grieha čuvati i milost božju sliediti uzmognemo tja do onoga časa, kad nam stražnja ura udari, da poslje zadobijemo slavu nebesku, koju Isus svim, koji će do svrhe stalni ostati, obećao jest.

Nauk XIII.

Govori se o velikom zlu, što ga krstjanin počini, kad nalazeći se u smrtnom griehu čim prije neide na sv. izpovied.

Buduć da je svetotajstvo izpoviedi jedan izmedju najosobitijih dobročinah božjih poradi čudnovatih plodovah, koje u dušah naših uzrokuje, i koje je svetotajstvo Bog po neizmjernom milosrdju svojem naredio, neimam li dakle uzroka svu srdjbu obratiti protiva onim krstjanom, koji radi grieha buduć umrli milosti božjoj i imajuć priliku umah uzkrsnuti po sv. izpoviedi, neće da se izpoviedaju, već radje ostaju mrtvi u griesih, ne samo kroz više danah, nego i kroz više mjesecih, dà kroz čitave godine! O nezahvalnici božji! tko vam je toliki dobročin pripravio? O neprijatelji svoji i svojega! — Razmatrat ćemo dakle danas, koliko zlo počine oni krstjani, koji, nalazeći se u griehu smrtnom, takovoga čim prije neizpoviedaju. Takovi bo produžujuć sv. izpovied od dana do dana stavljaju se u pogibelj, nikada se neizpovjediti, te čim na duže vrieme produžuje sv. izpovied, tim će im teže biti izpovjediti se.

Da vam bolje predočim istinu, koja najviše na nevjernike spada, pitam: Što je život čovječanski? Velim sa sv. Jakovom: *Nije ništa drugo, nego neznatan dim, koj se za malo vidi i odmah izčezava* (gl. 4.). — Buduć pako, da vječno spasenje čovjeka griešnoga visi samo o izpoviedi; kako dakle nepametno radi onaj, koj tako važan posao od dana do dana zavlači, gdje niti za jedan oka trenutak o životu svom stalan nije? Nestavlja li se dakle u pogibelj, nikad se neizpoviedajuć onaj, koj svetotajstvo sv. izpoviedi proteže na vrieme neizvjestno? Promislimo, koliki mladići postanu plien smrti, a koliki opet drugi nenadanom smrtju jošte zdravi i čili umrieti moraju. Ovakovi slučaji neka bi griešnikom za primjer služili, da neotežu pokorom i sv. izpoviedju; jer nisu niti za mali čas

sigurni o životu svom. — Kako dakle ludo rade oni, koji svoju vjekovječnost u neizvjestnost stavljaju, a neće da se umah po griehu s Bogom pomire i po sv. izpoviedi dušu od grieha očiste?

I to je ono, što duh sv. na više mjestih spominje, tako n. pr. veli u knjizi Crkvenjaka (gl. 7.): *Neoklevaj i neoteži od dana do dana k Bogu se obratiti;* a zašto to? *zato; jer će vrhu tebe na brzo doći srdjba božja, i Bog će te usmrtit u vrieme strašne osvete svoje.*" Može li biti, što očitije za odstranu svake prevare od griešnika, koj sa obratjenjem svojim k Bogu kasni, i koj nenastoji srdjbu božju preteći s vrednom izpoviedju griehah svojih? „*Tražite Boga, dok ga naći možete i zovite ga, dok je blizo*", veli sám Bog po proroku Izaiji (gl. 55.). Što će reći, da svako vrieme nemožemo naći Boga, da ćemo ga zaludu tražiti unapred, ako ga sada tražili nebudemo. „*Danas ako uzčujete glas božji, veli Bog* po sv. pjesniku (Ps. 94.), *neotvrdnite srdacah vaših. Ja sam vas zvao,* veli opet u knjizi pririečja (gl. 1.), *no glas moj neslušaste, već pogrdiste sviet moj, nemariste za opomene moje, zato ću vam se smijati i uzbunit vas u čas smrti vaše.*" Isto veli sv. Pavao apoštol o onih, koji se za spas ništa nebrine, govoreć na (1. Tess. 5.). *Kad budete misliti, da ste mirni i sigurni, ugrabit će vas iznenada smrt.* — Vidite dakle, u koliku pogibelj, izgubiti vječno blaženstvo, stavlja se onaj, koj umah po griehu netraži sgode, da se po sv. izpoviedi s Bogom pomiri! Bog bo svjetuje, da, kad si sagriešio, umah isti dan jošte tražiš lieka duši svojoj; uzprkos tomu ipak mnogi čitave mjesece, dà čitave godine u griehu provadjaju. Takovi po svjedočanstvu sv. pisma neće imati vremena izpovjediti se i obratiti.

Istinu ovu jošte bolje potvrdjuje sám spasitelj Isus, kad u nebrojenih mjestih sv. evangjelja preporuča nam, da bdijemo vrhu sebe samih, da se tako ukloniti možemo zasjedam glavnih neprijateljah svojih, te ujedno nalaže, da si duše uzdržimo

čiste od svakoga grieha, da uviek pripravni budemo umrieti i strašnom sudu njegovom se podvrći. *Bdijte*, govori kod sv. Matije, *jer neznate, koju uru će Bog od vas dušu tražiti* (gl. 24.), *Bdijte*, kaže opet kod sv. Marka; *jer neznadete, kad ima gospodin doći, ili u večer, ili u jutro, il noćju ili danju, da vas, kad iznenada dodje, pripravne nadje, a ne usnule.* I kod sv. Luke veli: *Budite pripravni na odgovor, jer neznate, kad će od vas Bog razlog zahtievati* (gl. 13.). — Možemo li dakle kazati, da po nauku istine božje, koja istina je sám Isus, živi onaj, koj nesrećom, padši u grieh smrtni i mogav se po sv. izpoviedi umah obratiti, takovu ipak od dana do dana, od godine do godine odvlači? — Može li se reći, da takov uvieke bdije i da je pripravan na smrt i strašni sud božji? Nemože doista! Takav bo se stavlja u pogibelj, da ga stigne smrt u smrtnu griehu, te da bez pokajanja i izpoviedi za uvieke se izgubi.

I to je nauk, što ga sv. otci nastoje griešniku predočiti, da čim prije protraži lieka duši svojoj. Česa radi svi jednoglasno opominju, da niti jedan dan se nesmije u griehu provesti, bez da se griešnik pokajao nebi. *Bog bo obeća oproštenje griehah, ako se pokoriš*, veli sv. Augustin (u P. 104.), *no neobeća niti jedan dan čekati te, ako pokoru odvlačio budeš.* I opet na drugom mjestu (govori 201. o vrem.) veli: *O čovječe, koj od dana do dana odvlačiš pokoru, pomisli, da upravo današnji dan može ti biti stražnji u životu.* (Forte habiturus hodie ultimam diem). *Nekasni obratiti se k Bogu*, veli sv. Ivan Zlatousti (u listu na Teod.), *jer neznaš, što se imade sutra sbiti:* (Nescis enim quid pariet superventura dies). *Zanjku sám sebi stavlja, koj pokoru odvlači*, veli sv. Basilio: (Laqueus fortis est poenitentia dilatis.). No nikada svršio nebi, ako bi sve sv. otacah rieči navodio, koji jednoglasno ovo tvrde. Čuvši dakle mnienje sv. otacah, koji tolikom skrbi opominju, da, ako tko upane u grieh, umah traži liek, osobito viču na one, koji pokoru odvlače, veleć, *da će u griehu umrieti.* Može

li biti veća ludost od ove: obstojati na propast svoju u griehu smrtnom?

Napomenuti moramo, da onaj, koj se nalazi u griehu smrtnom i netraži umah lieka duši svojoj, u pogibelj se stavlja opet griešiti i više jošte griehah drugih počiniti; jer je živa istina od svih naučiteljah potvrdjena, da jedan grieh na drugi vabi, i da iz jednoga grieha čovjek u drugi upada. Svagdanje pako izkustvo uči, da čovjek nemože dugo u griehu obstati, da opet brže, ili u isti, ili u drugi grieh neupadne; jer po griehu svaki griešnik osobitu milost božju gubi, a po tom duša njegova postaje slaba i nemoćna tako, da ju najmanja napast lako svlada i na grieh napelja.

Nadalje isti zakon naravni, koj nam sliediti valja, uči nas i veže, da se čim prije pomirimo s onim, koga smo uvredili, i taj nas zakon tim jače obvezuje, čim su u većem dostojanstvu i čim više dobročinstva učiniše nam oni, koje uvredismo. Što bi n. pr. kazali o onom sinu, koj uvrediv si ljubeznoga otca, od dana do dana odvlači moliti ga, da mu oprosti i natrag u milost primi? Nebi li ga punim pravom svi dobri i pametni za nakazu i pogrdu imali? Koliko dakle veće osude i opomene zaslužuje griešnik, koj odmah nenastoji moliti za oprostjenje i u milost otca svoga nebeskoga vratiti se, dočim ga tako grdnim griehom uvredi? No osim ovih imadem još i većih dokazah.

Kažite mi, molim vas, da se ili u ruku ili u nogu nabodete, bi li do sutra čekali, da trn izvadite? Da dobijete na jednoj strani tiela smrtnu ranu, bi li istom za nedjelju danah pozvali liečnika, da vam ju izlieči? Da vas snadje težka bolest, koja bi vam gubitkom istoga života pretila, bi li istom poslje mjesec danah pozvati dali liečnika, da vam potrebne ljekarije prepiše? I kad bi vam liek prepisao, bi li takove istom poslje više danah, nedjeljah, dà više mjesecih takove primali? O nebi doista čekali niti jednoga dana, niti nedjelje, a kamo li mjeseca, nego bi umah trn budi iz ruke, budi iz noge

izvadili, da samo žestoku bol netrpite. Umah bi ranu zadanu vam po liečniku liečiti dali; umah u težkoj bolesti uzimali bi liekove prepisane, bojeći se, da kasnije prekasno bilo nebi. Tako se obično radi, kad je tielo ili trnom, ili ranom, ili težkom bolestju obteretjeno. A u duši vašoj ugnjezdio se mrzki trn grieha, koj joj taku ranu i bolest zadaje, da od nje pogiba i milosti se božje sasma riešava. Da se vi u takovom slučaju umah pokori i bolestni izpovjedite, oslobodili bi dušu umah od oštroga toga trna, zarasla bi vam strahovita rana ta, tu bi težku bolest izliečili, a duša bi vam uzkrsnula u nov život milosti božje; pa ipak se nećete služiti tako sgodnim i krepostnim liekom. Odvlačite izpovied do sgodnijega vremena, do drugoga mjeseca, drugoga svetca, ili tja do uzkrsno doba. Kako je to ludo! Kakova smionost (preuzetnost)! Griešniče! odvlačiš izpovied do sgodnijega vremena? No jesi li siguran, da ćeš ono vrieme dočekati? Misliš li, da ćeš do toga vremena živieti? O kako ludo radiš, što dušu svoju umah neočistiš! Al ne samo da je lud i budalast onaj, koj nalezeć se u griehu, odvlači sv. izpovied, koja je liek duši; već se kazati može, da se je iznevjerio pravoj vjeri i s toga da nije pravovjeran krstjanin. Ako ste krstjani, morate vjerovati, da kad ste u griehu, da vam je glavni vaš neprijatelj sám Bog, Bog svemogući, koj svu svoju srdjbu upotrebljuje, da se za učinjenu si uvredu osveti, i dok se u griehu nalazite, u raj dospjeti nemožete, već pripravni biti morate u pakao ići, da podnosite s vragovî skupa neizrečene muke. — A vi premda se sasma lako toga nesretnoga stanja osloboditi možete skrušenom pokorom i dostojnom izpoviedju, ipak to nečinite, već odvlačite važan taj posao od dana do dana, od mjeseca do mjeseca, dà od godine do godine.

Tko anda može kazati, da imadete vjeru pravu i da vjerujete, da je grieh toliko zlo, koje pravda božja tako strogo osudjuje? Da uvredite kralja svoga i zato da se bojite, da vas iz kraljestva neiztjera, ili u tamnicu nebaci, ili na muke, dà

na istu smrt neosudi, nastojali bi iz svih silah i nebi prije mirovali, dok se s njim pomirili nebi i opet njegovu milost zadobili. A po griehu vi postajete neprijatelji božji, božju srdjbu protiva sebi uzpirujete i stojite pod osudom izgubiti vječno blaženstvo, pa u tako žalostnom stanju mirni ste, niti tražite sgodu s Bogom svojim se pomiriti i iz tolike pogibelji se izbaviti? Je li to dobro si želiti? Je li to pametno se vladati? Znači li to vjeru imati?

Mà da sve i dočekate vrieme ono, koje za sv. izpovied opredjeliste i do koga ste obratjenje svoje odvlačili, mislite, da ćete svako vrieme sposobni biti dobru izpovied položiti? Ako to mislite, jako se varate; jer čim dalje odlučite pokajati se za griehe i izpovjediti se, tim se u veću pogibelj stavljate, to nikad učiniti: jer zakašnjeno jest mnogo mučnije i teže. Te u istinu mogu kazati, da odvlačenje sv. izpoviedi mnogo je već dušah upropastilo. Da čovjek pravu pokoru učini i dostojno se izpoviedi po nauku sv. otacah i bogoslovacah, tri se stvari iziskuju, naime: *Vrieme, milost božja i volja milost božju primiti.* — No sve ovo troje manjka griešnikom, koji odvlače pokoru; jer Bog kao najpravedniji to nedopušta onim, koji dočim su se umah za griehe pokajati i izpovjediti mogli, odvlače to na daljnje vrieme.

Najprije što se vremena tiče. Čuste već više putah, da neima na svietu ništa nestalnijega od vremena i da nikoga neima, koj bi sigurno reći mogao, da će do sutra živiti, dapače misliti može, da će ga jošte ovu uru Bog k sebi pozvati na strahoviti sud. Sve visi o volji božjoj i Bog razpolaže vremenom života ovoga, kako mu volja. Što više isti Bog nam kaže, da će nam vrieme života iznenada prikratiti i da će iznenada dušu — da niti znali nebudemo — od nas tražiti te za razlog djelah naših pitati. — Nije li dakle najveća ludost obećavati i produljivati vrieme, koje nije u našoj vlasti? te najprvi i najpotrebitiji posao: naše najme vjekovječno spasenje na srećku

(kocku) staviti? Kažite mi, što bi kazali o čovjeku na ovom svietu, koj bi si bio mogao velik imetak pribaviti ili od velike štete sám sebe uzčuvati, pa toga učinio nije? Nebi li ga držali budalom i smionikom? Nemoramo li dakle tim više za takovoga držati onoga, koj nalazeći se u griehu i neprijateljstvu s Bogom, odvlači na dugo vrieme, da se s Bogom pomiri, od česa najveći dobitak i ujedno šteta njegova zavisi? Odvlačiti pokoru i sv. izpovied do drugoga dana, drugoga vremena i neznati, je li će drugi dan, drugo vrieme dočekati, a k tomu jošte znati, da Bog onim, koji u griehu živu i dane i vrieme pokratjuje i nenadanom smrti ih kazni, nije li najveća sliepota i ludost?

Stavimo da i dočekate vrieme, koje odlučiste; kažite mi, jeste li sigurni, da će vam Bog dovoljnu milost podieliti, da se pravo i dostojno izpovjediti uzmognete? Vjera krstjanska nas uči, da bez pomoći i milosti božje nemožemo niti pomisliti a kamo li činiti dobro; kako bi dakle bez iste milosti najveće i najogromnije djelo, t. j. sv. izpovied valjano svršiti mogli — da se najme po njoj s Bogom pomirimo, kraljestvo nebesko zadobijemo? Tko se pako može više bojati, da će mu Bog milost ovu uzkratiti, nego onaj koj se sada izpovjediti može, — na što ga sám Bog to nadahnutjem svojim, to raznimi opomenami potiče — ipak odvlači to do nestalnoga vremena, do božića, do korizme, i Bog zna sve dokle ne? Istina je, da Bog griešnika neostavlja bez svoje milosti, dokle ga god on sám neostavi i od njega se odieli, a Bog ipak s neizmjernoga svoga milosrdja zaboravlja nehajnost svaku griešnika, koga on umah potiče, da se s njim pomiri, i po sv. izpoviedi opet k njemu povrati. Smije li dakle griešnik ponudu ovu pomirenja do nestalnoga vremena produžiti i ako to učini, nemora li se bojati, da će mu kasnije izpovieđ mučnija biti; jer će mu Bog milost uzkratiti? Griešnik, koj kad sagrieši netraži umah liek griehu, pokazuje, da mu nije mnogo za prijateljstvo božje stalo, da će radje griehu služiti; ta kako će mu Bog poslje milost podie-

liti, — bez koje dakako ništa nemože uraditi — da se dobro i valjano izpovjedi?

Nadalje, da čovjek u potrebi zadobiti može milost božju, mora sám na to privoliti. Bog je svakomu najprije svojom milosti u pomoći, te ako sagrieši, Bog ga umah potiče i pusti da ga sviest múči, da tako upozna zlo, koje je počinio, nadahhe mu srce i kao dobar otac na svaki ga način nuka, da potraži lieka duši svojoj t. j. da izpovied prigrli. Koj dakle milost ovu pogrdi i na božje se opomene neodzove, već tim na kasnije vrieme oteže, taj se sigurno nadati mora, da će i Bog ušutiti i pustit ga, da se utvrdi u nakani nikad se neizpovjediti a ako se i izpovjedi bez milosti božje, da će mu izpovied nevaljana biti.

Dajdete se dakle, bogoljubni krstjani, ako vam je išto do duše vaše, do vječnoga spasenja stalo, otreznite i otvorite oči, te priznajte pogibelj, koja vam prieti, kad poslie grieha pokoru i svetu izpovied odvlačite. Buduć pako da vam je Bog pripravio tako izvrstan liek sv. izpoviedi, po kojoj se grieha lišiti možete, umah naima kad sagriešite, gledajte se bez otezanja izpoviediti te ćete odmah spasonosne plodove svete izpoviedi pokusiti, koji će vas dok živite uzdržati u milosti božjoj, a poslie smrti uvesti u kraljevstvo nebesko.

Nauk XIV.

Razlaže se koli potrebna je sv izpovied.

Buduć da je vrag pakleni veliko množtvo sadanjih krivovjeracah i poluvjeracah zaveo te sv. izpovied izmedju sv. svetotajstvah izbacio, da se tako samo bez ikakova straha i srama, bez uztezanja svaki u svakojake zloće i opačine upuštati može; i buduć da je vrag po svojih službenicih taj svoj nauk na daleko već

razširio — da kakovom nesrećom nebi se i u vas ukorenio, govorit ću vam o potrebi sv. izpoviedi i dokazat vam, kako je sv. izpovied svakomu za spasenje vječno koristna.

Kao što sv. crkva preporuča i nalaže, da se krstjanom kazuje i tumače sva svetotajstva, tako napose naredjuje, da se osobito svetotajstvo sv. izpoviedi razlaže, kako je naime potrebito, kako nam ga primiti valja, ako želimo, da nam korist donosi. Jer štogod, veli (Katek. Rim. n. 36.), po dobročinstvu i milosrdju božjem vidimo bogoljubstva, dobra i svetosti u puku krstjanskom, to sve dolazi od svetotajstva sv. izpoviedi; sv. izpovjed uzdrži svakoga u dobru i prieči upasti u grieh; i osim toga, što griešnike prieči upasti u grieh, potiče ih na kreposti krstjanske, te mà bili najgorji nuka ih, da zao život dobrim izmiene. No koliko ih je, koji zlo mrze i grieha se čuvaju misleći, da će jednom i najskrovnije griehe svoje i zloće morati izpovjediti i izpovjedniku očitovati? Koliko ih je, koji sliede dobro te zloće i griehe svoje razumnu misniku očituju i dobre njegove svjete i nauke primaju? Koliko ih je, koji očistjeni po ovlastjenom izpovjedniku od griehah, nepovrate se u stare griehe, te tako dušu svoju opet u staro vražje sužanjstvo povratjaju?

O koli koristna i potrebna je sv. izpovied, da se ovdje na zemlji učvrsti uzajemnost medju ljudmi, da se ljudi u miru uzdrže i od propasti odvrate! Da nije sv. izpoviedi napunjen bi bio dahokrug ovaj najgorjimi i najotajnijimi zloćami, dapače ljudi bi bez ikakva stida i upravo očito svakojakih zloćah počiniti. Tko može kazati, da se upravo zato, što se na sv. izpoviedi i najotajnije zloće kazati moraju, mnogi grieha nečuvaju? Samo jedan zasliepljenik može premnoge koristi, koje nam iz sv. izpoviedi proiztiču, zaniekati proti obćenitom izkustvu. Koliko se samo zalah odvrati po sv. izpoviedi, koja bi drugčije veliku štetu naniela? Po njoj se nepošteno uzete i otete stvari, a i poštenje oskvrnjeno povratja, svršuju neprijateljstva, oprastjaju uvrede, pokratjuju i uništuju svadje, uboj-

stva, štete, nevjerstvo, izdajstvo, bludnosti, preljubimstvo, sve se zloće odstranjuju i odvratjaju. — Naproti dobra, koja po njoj dobivamo, tko će izbrojiti? Po njoj griešnik neprijatelj i sužanj vražji postaje prijateljem i sinom božjim, postaje bogoljuban naprama Bogu, a ljubeznjiv napram iskrnjemu, pazi sám na se, a podlaže se starijim, milosrdan pram ubogim, a pravedan prama svim.

Buduć pako da nam je sv. izpovied toli koristna i potrebna, nije čudo, da vrag pakleni kao glavni neprijatelj ljudih, nastoji iz svih silah vjeru nam krstjansku utrnuti, nastoji po svojih sliedbenicih uništiti svetotajstvo sv. izpoviedi, koja je najveća i najmoćnija obrana svake kreposti i zakona krstjanskoga. Prvih vjekovah krstjanstva neprijatelji sv. izpoviedi bijaše sekta tako zvanih „Montanistah“, koji krivi nauk razprostranjivahu, da bar za veće griehe oprostiti crkva neima vlasti, i da se griešnici po sv. izpoviedi s Bogom pomiriti nemogu. I ovaj nauk mnogo zla u krstjanstvu počini, mnogi se po njem iznevjeriše i ufanje izgubiše. No nauk ovaj nije nauk duha sv.; jer zatvara griešniku vrata nebeska i put spasa; a Bog kaže, da neće smrti griešnika, već da se obrati i spasi, pa zato i zove griešnike na pokoru, obećujuć im, da će im se — mà bili kako veliki, — ipak oprostiti. — U tretjem vieku porodi se druga sekta „Novacianah“, koji nauk Montanistah o sv. izpoviedi ponoviše. Izvana činili su se, da su dobri i sveti, no bijahu puni svakojakih zalah i opačinah. Naučahu pako, da koj po sv. krstu smrtno sagrieši, nemože se medju krstjane više primiti i da na sv. izpoviedi nemože nitko griehe odpustiti. I ovi mnogo zla počiniše u krstjanstvu.

No najviše zla ovakovimi nauci počiniše krivovjernici posliednih viekovah Luterani i Kalvini, koji uzprkos svim naukom božjim sv. pisma i sv. otacah bezobrazno uče, da sv. izpovied griešniku na spasenje nije potrebna; da mu se je dosta samo pokajati, a izpoviedati griehe, da je lažljiva izmišljotina. Ovako i mnogimi drugimi načini pogrdjuju sv. izpovied, i već su

ovakovimi vražimi nauci mnoge narode zasliepili, da su se iznevjerili i najgorje zlo prigrlili. No mnogo ih je već, koji u mukah paklenih medju vragovi trpe, kao što će se i sa njihovimi sliedbenici radi pogrdjenja i psovanja sv. izpoviedi sbiti. Medjutim mi, bogoljubni krstjani, držimo se nauka božjega i sv. otacah te vjerujmo, da je svetotajsto sv. izpoviedi veliko dobročinstvo božje, i da se samo pomoćju sv. izpoviedi može dobiti odpuštjenje griehah po krstu učinjenih, te spasenje vječno polučiti.

Sabor Tridentinski, upravljan svjetlostju duha sv., proklinje i krivovjerce zove svakoga, koj bi se usudio kazati, da sv. izpovied u crkvi katoličkoj nije pravo svetotajstvo od Isukrsta naredjeno, da se tako po njem s Bogom pomiri onaj, koj po sv. krstu sagrieši (Sab. 14.). Za krivovjerca proglašuje i onoga, koj bi se usudio kazati, da sv. izpovied po istom odredjenju božjem nije potrebita na spasenje, ili da sv. izpovied i to tiha, kakva je u crkvi katoličkoj u običaju, jest protivna odredjenju Isusovu (kan. 62.). Doista dragi krstjani, Spasitelj naš predobri, bogat milosrdjem svojim, poslje uskrsnutja svoga, prije nego se je sa svietom ovim dielio, načinio je ovo svetotajstvo za naše spasenje; nadahnuv naime učenike svoje reče: *„Primite duha sv. komu odvežete griehe bit će odvezani, a komu ih zadržite bit će zadržani.“* Po nadahnutju dakle i po ovih riečih kao što tumače sv. otci, dao je Isus Apoštolom svojim i namjestnikom njihovim vlast odpuštati i zadržati griehe te griešnike s Bogom pomiriti. Upravo zato sv. crkva katolička krivovjerce i odmetnike naziva one, koji bi se usudili reći, da sv. izpovied nije svetotajstvo od Isusa naredjeno. i da izpovjednici neimadu vlasti odpuštati griehe skrušenim griešnikom.

No ne samo da su svi pravovjerni krstjani uviek vjerovali, da je sv. izpovied svetotajstvo po Isusu naredjeno, koje je po narodjenju božjem svim griešnikom na spasenje potrebno; već je jošte ista sv. crkva uviek vjerovala, da sv. izpovied po odredjenju božjem mora biti ciela t. j. da se imadu svi griesi bar

smrtni pravedno izpoviedati, neizpustiv nijednoga. Spasitelj najme naš predobri, uzašav na nebo, ostavio nam misnike za namjestnike svoje i sudce, kojim moramo izpovjedati sve ili barma smrtne griehe, koje smo počinili, da nam ih oni kao ovlašćeni ili odpuste, ili zadrže. A i kako će misnici moći prosuditi griehe, prikladnu pokoru za nje odrediti, ako im nije i broj i vrsta grieha poznata? Vjera dakle krstjanska uči, da griešniku, ako se želi dobro izpovjediti i odriešenje griehah zadobiti, valja sve griehe po broju i vrsti kazati, kako ih je naime počinio budi djelom, budi riečju, budi tajnim u srdcu poželenjem i mišlenjem.

Je li se pako moraju po broju i vrsti izpoviedati griesi mali ili lako odpustivi? *Nemoraju* veli s. sabor Tridentski; *jer griesi mali, po kojih negubimo milosti božje i u koje često upadamo, premda bi bolje i koristnije za nas bilo, da i nje izpoviedamo,* kao što sveti ljudi i rade, *mogu se izostaviti.* Usuprot griehe smrtne — sastojali oni makar samo u mišlenju i poželenju, — jer po njih griešnik postaje neprijateljem božjim i sužnjem vražjim, valja po broju i vrsti redom izpovjediti. I koji ma jedan samo grieh smrtni znajući ga dragovoljno zataje i neizpovjede, izpovied takova im nevalja, griesi im se neodpuštaju, nego se još većma u grieh zakopaju, Da imadete n. p. veliku i smrtnu ranu na tielu svojem, pa da se stidite liečniku ju pokazati, bi li vas mogao, pitam izliečiti? Nebi doista, već bi vam rana sve više rasla, dok ju najposlje nebi smrtju platili. Tako dade Isus misnikom vlast odpuštati ili zadržati griehe, a kako će ih odpuštati, kad ih nepoznadu? Kako opet znati ih, ako im se nekažu? Valja nam dakle sve griehe bar smrtne podpuno i brojem i vrstom izpovjediti; jer nam drugčije izpovied nevalja.

Mučan je dakako posao izpovjediti sve griehe i nje misniku očitovati te kazati tajne zloće, pogrdne opačine, poželenja sramotna, i nečista mišlenja; pa upravo zato ju krivovjerci pogrdnom nazivaju veleć da je krvolija duševnosti i da čovjek, ako želi sve griehe izpovjediti, mora toliki stid i muku pretrpiti. Neka

grde ovo svetotajstvo kako im drago, krstjanin neka sav taj tobožnji stid i muku veselo i hrabro podnese, samo da si dušu od grieha očisti; pa kad ju isbilja od grieha očisti, imati će tada tim veće veselje i radost; jer će mu odpušteni biti griesi, koji su ga na duši kao ljute zmije i biesni psi klali i grizli i. t. d.

Čuvajmo se dakle svih prevarah ovih krivovjeracah, po kojih vrag pakleni, da samo duše krstjanske zavede, razprostranjivao je i razprostranjuje još i sada u svietu tolike opake nauke protivne vjeri krstjanskoj, osobito svetotajstvu sv. izpoviedi. Govorili oni što im drago, nam je vjerovati, da je svetotajstvo sv. izpoviedi griešniku od najveće koristi, i da sv. izpovied ima biti ciela po broju i vrsti svih griehah, bar smrtnih. Ovo vjerujući neprestanimo svedilj zahvalivati Bogu na takovom dobročinstvu, da zadobiv odpuštjenje griehah na sv. izpoviedi uzdržati možemo milost božju ovdje na zemlji, a poslje ovoga života da možemo uživati plod njezin — slavu najme vječnu u nebesih.

Nauk XV.

Govori se o izpitivanju svjesti prije sv. izpovjedi.

Da bi samo dovoljno bilo za dobru i valjanu izpovied pred noge se koga misnika staviti, te jedino one griehe, koji mu bez prije pomnjivo učinjenog izpitivanja sviesti na pamet dodju, kazati, i to bez pravoga pokajanja i stalne odluke više negriešiti, govorio bih vam o drugoj kojoj stvari; no buduć da se mnogo zahtieva, odlučio sam se u duže razlaganje sv. izpoviedi upustiti, da se dostojno k ovomu svetotajstvu možete pripraviti. Po nauku sv. otacah i bogoslovacah za dobru i valjanu izpovied pet se stvarih iziskuje, i to: Pomnjivo izpitivanje sviesti s brojem i vrstom svih griehah; točna izpovied svih griehah; svesrdno

i brzo izpunjenje naložene si pokore; pravo pokajanje za učinjene griehe i stalna odluka više negriešiti. Neumni krstjani grieše proti svim ovim petim stvarim. Zato želim nješto obširnije o ovih pet slučajevih govoriti, tumačeć vam: kakvi imadu biti i kako mnogi proti njim grieše. Danas pako počimam o izpitivanju sviesti.

Izpitivanje sviesti jest razmatranje i razmišljanje o duši svojoj; jest strogi sud o mislih, riečih i djelih, što je čovjek proti zakonu božjemu učinio, da se tako poniznim i skrušenim srcem pred izpovjednikom tužiti uzmogne. Sabravši pamet, morate razmatrati, kako ste se s tielom svojim, silami tjelesnimi i duševnimi služili; kako ste vrieme upotrebljavali; kako ste u znanju napredovali; kako ste nadahnutja božja, milosti božje i sve darove, kojimi vas je darova Bog, cienili; kako ste zapoviedi božje a kako crkvene ovršavali, te vam napokon valja znati, u čem ste pogriešili. Ovako pomnjivo moraju se osobito oni izpitivati, koji se riedko izpoviedaju.

Izpitivanje pako ovo nesmije biti kakvo god, već mora biti onakovo, kakovo se kod najmučnijega i najglavnijega posla upotrebljava. Pomislite, da bi tko na sudu svjetovnom morao o kojoj stvari dati razlog, o kom ili sreća ili nesreća njegova zavisi, vidili bi, da bi takov svaki drugi posao, svaku skrb drugu odstranio, samo bi razmišljao tako dugo, dok si nebi stvar sasma uredio. Ako dakle čovjek kod svjetovnoga posla toliku pomnju upotrebljuje, koliko veću, ili barem isto toliku pomnju mora kod posla duševnog upotrebiti, — a taj duševni posao jest sv. izpovied, gdje se nedaje razlog ljudem, koje prevariti možemo, već samom Bogu, kojega niti prevariti, niti mu što sakriti možemo. Doista, dragi krstjani, kad zastidjeni ćutite, da ste uvriedili dobroga otca, svojega Boga, zajedno svemogućega, i da ste se po griehu od njega odielili, a želite se po sv. izpovjedi opet k njemu povratiti i s njime se pomiriti, odbaciv svaki drugi posao, potražite mjesto samotno, bacite se ničice pred veličanstvom božjim, kojemu je svako srce poznato, pa uprosite pro-

svjetu pameti i dovoljnu pomoć, da uzmognete žalostnim i gorkim srcem sve svoje griehe saznati i oplakati, i kod toga posla upotrebite takovu pomnju, kao da bi vam izpovied ta stražnja bila, poslje koje bi imala sliediti ili vječna sreća, ili vječna nesreća vaša. Srętnih vas, ako se tako radeć svih griehah spomenete i tako se cielo i vriedno izpovjedite!

Medjutim pitate li, što vam činiti valja, ako se više mjesecih, dà više godinah, izpoviedali niste? Kako ćete najme moći saznati i spomenuti se svih griehah, znati njihovu vrst i broj? Za to najlaglje, samo poslušajte. Scienim bo, da kao krstjani znadete svi zapoviedi božje i crkvene, sv. sakramente, griehe smrtne — i po tom vam se valja izpitivati i griehe razmišljati. Poznata vam je prva zapovied božja, da je samo jedan Bog. Kod razmatranja ove zapoviedi pitajte se, jeste li Boga vrhu svih stvarih ljubili, njemu samomu služili, klanjali se onako kako valja. Niste li, nesrećom, više od njega ljubili dobitak, poštenje i ostale stvorove; niste li sumnjali o otajstvih božjih ili pogriešili u ufanju prama providnosti božanskoj; niste li izgubili ufanje u milosrdje božje, ili se odveć u milosrdje njegovo uzdali; niste li možda sami činili ili vjerovali čarolije kakve? U drugoj zapovjedi veli Bog: *Neuzmi ime moje u izprazno.* Ovdje se pomnjivo izpitajte, niste li se možda kojput božanstvenom kojom stvarju zakleli, ili, što je gore, krivo zakleli, ili ste možda proti samomu Bogu, ili njegovim svetim, štogod govorili. Izpitujte, kako ste svêtili nedjelje i ostale svetkovine, jeste li ih sproveli u poslu težačkom, u igrah, u dragovanju (ašikovanju), lienčarenju i klatarenju kao dane samomu Bogu posvetjene, koje bi valjalo samo u molitvi, u svetom razmišljanju i drugih kriepostnih djelih sprovesti. Vi pako sinovi i kćeri izpitujte se, kako ste slušali i štovali roditelje svoje i starije od sebe, a vi roditelji i starešine izpitujte se, kako ste se skrbili za djecu i podložnike svoje, kako ste ih odhranjivali, naučali i bodrili na dobro to riečmi, to dobrim izgledom. Što se pete zapovjedi tiče, gledajte, kako ste se prema iskrnjemu vladali, niste li koga činom, ili riečju uvrie-

dili; niste li možda s kim u neprijatelstvu živili; niste li komu nenavidili; koga mrzili; niste li koga psovali i grdili, krivo potvarali i o kome zlo govorili, koga ozloglašivali i sramotili. U šestoj zapoviedi gledajte, niste li nesrećom u koj bludan grieh upali, ili si možda ugadjali bludnim misli i pohotami ili činom i to s kakovimi osobami. O sedmoj zapoviedi pomislite, niste li komu nepravdu učinili, niste li tudjega šta poželili i takovo kod sebe zadržali; niste li komu štete nanieli. Tako raztvarajte i promatrajte ostale zapoviedi božje i crkvene. Jeste li po svetcih srcem pobožnim sv. misi prisustvovali? Jeste li po zapovjedanih postovih postili; kakvom ste se pripravom izpoviedali i pričestili, te druga svetotajstva primali? I tako radite sa svimi smrtnimi griesi, kad se izpitivali budete. No o tom više u svoje vrieme.

Morate jošte znati, da, kao što govori sv. sabor Tridentinski (u sjed. 14. gl.5. kan.7.). *nije dosta griehe samo u obće izpovjediti, već nam treba i vrst i broj griehah kazati tumačeć svaku vrstu griehah napose i broj, koliko je naime putah koj grieh učinjen, a netreba po običaju čekati, dok nas izpovjednik zapita.* Niti to nije jošte dosta, već nam valja iztumačiti i okolnosti, koje mienjaju vrstu griehah ili zloću povećavaju. Tako n. p. ukrasti stvar svetu, ili u svetom mjestu, jest svetogrdje, što bi drugačije samo prosta kradja bila. Tako bludno sagriešiti s osobom udatom, ili oskvrnuti djevojku, koja je pod zavjetom čistoće, nije prosto kurvarenje, već preljubimstvo, svetogrdje; i sve ovo što vrst grieha mienja, na sv. izpoviedi kazati. Isto tako moraju se navesti okolnosti, koje zloću grieha povećavaju. Zato nije dosta reći ucvilio sam drugoga kradjom, nego se imade jošte kazati u koliko, koga, i kom prigodom; manji bo je grieh ukrasti novac (krajcaru), nego li groš ol forintu, — pa još od siromaka! Tako isto manji je grieh srditi se na koga samo jedan sahat (uru), a veći srditi se kroz čitav dan, još veći kroz čitav mjesec i. t. d. Sve ove okolnosti valja razmisliti i na sv. izpoviedi kazati,

da tako izpovjednik može griehe prosuditi i prikladnu pokoru naložiti.

Osim toga morate rasaznati i na sv. izpoviedi kazati zle posljedice griehah, koje se osobito pokazuju, ako tko pred drugimi grieši, pa se onda ovi budi činom, budi riečju priučaju i navode na zlo, koje nisu jošte niti poznavali a niti počinili, griesi, koji su dan danas u običaju i ako ste njimi okuženi, tko znade koliko ste jošte drugih dušah izkvarili i strmoglavili. Tko je dakle griešio budi riečmi, budi činom pred drugimi, nije dovoljno da kaže, ovo ili ono sam reko — učinio, i. t. d. već mora kazati, da je drugim zlim izgledom prednjačio i to pred kolikimi je zlo govorio ili radio. Ako ste se u kakvoj griešnoj sgodi nalazili, i tû morate izpovjediti, te naznačiti od kada, i jeli često griešite, da se misnik vladati znade. No niti to nezadovoljava.

Morate pomnjivo nadgledati i nutarnje griehe, za koje se mnogi radi griešnoga neznanja niti najmanje nebrine; ako samo nisu zloću izveli činom, niti neizpoviedaju nutarnje griehe. Ali o Bože, tko će izbrojiti sve one, koji ili nenavide drugim, ili u sebi goje putenu i nečistu ljubav naprama kojoj osobi? Kako opakimi i zlimi misli bave se mnogi? Kolikimi nečistimi poželenji oskvrnjuje se volja božja? Koliko se Bog griešnimi nasladnostmi i zlimi odlukami vredja? Ovo su po prilici griesi nutarnji, koji dosta putah duši više naškode, nego griesi izvanjski. Dakle i sve griehe nutarnje, koje u srcu i pameti gojite valja vam razmisliti, izpitati i zapamtiti, ako se pravo izpovjediti želite. A je li i ovo, što dosada rekosmo, dovoljno, ako želimo, da nam izpovied dobra bude?

Nije dragi krstjanine, već morate pomnjivo i obuke griešne na um uzeti, akoprem se griesi više običajni i obćeniti malo ciene. Sjetite se staleža svojega i dužnostih, na koje ste se po njem obvezali. Tako svećenik razmisliti mora, je li dužnostim zadovoljio je li bio kao sol evangjeoska, po kojoj se narod povjeren mu od pokvarenja uzčuvati mogao; je li bio svjetlost svieta, t. j. je li povjerenim si ovcam dobrim primjerom prednjačio; je li se u sve-

tost odjeće njegove i svetost živcta pokazala? Vipako starješine kućah i upravitelji obiteljih! kako izplaćujete dugove i poslenike; kako rukovodite život slugah vaših, sukućanah vaših; kako odhranjujete djecu vašu i čvrstite u kriepostih krstjanskih? A vi majke! kako naučate kćeri vaše na poniznost i stid djevojački? Je li ih pustite, da se ponose bilo to čim mu drago? Pustite li svakoga k njim u kuću, nezabranjujete li im se skitati i sa svakim obćiti? Pomislite nadalje vi otci, kako odgojivate vaše sinove; jeli ih pokarate, kad se skitju, kada zlo govore ili zlo rade? Vi sluge, kako služite svojim gospodarom; čuvate li imutak njihov, kao da bi vaš vlastit bio? A vi zanatlije i trgovci! pogledajte za vaš rád i trgovinu, niste li kad zle stvari pod dobre davali, nepravdu kada komu učinili u pogodbi ili mjeri? i. t. d. Iztražujte sve ovo i razmišljajte. Pa sretnih vas onda, ako se u kakovo samotno mjesto povučete, da tak griehe pomnjivo razmisliti možete!

No čine li ovako svi, da griehe saznati mogu? Odbace li sav posao svjetovni, te odstrane li se u mjestó koje samotno, da se sjetit uzmognu prije sv. izpoviedi svih prošlih griehah? Da si sviest izpitate i griehe razmislite, je li toliko bar vremena potrošite, koliko za koj svjetovni posao? Izkustvo žalibože uči, da nije tako. Prodje više mjesecih a dosta putah i godina, da se na sv. izpovied spravljate, no pitam vas: Koliko ste danah potrošili razmišljavajuć i skupljajuć griehe? I ako vas tko upita: Jeste li već sve griehe sabrali i skupili? Odgovorit ćete i pitat: Pa zar se toliko zahtieva? Hoću li još dane tratiti s kupljanjem griehah? I tako se mnogi malo ili ništa nebrinu, da se prije sv. izpovjedi sjete griehah počinjenih; već što im na pamet dodje onaj hip, to kažu, a što izostave po svojoj nemarnosti, zato malo haju. S toga na sv. izpoviedi malo što i kažu, a i ono što kažu, nedostatno je; jer niti broja niti okolnostih neznadu. Kleo sam kažu, psovao sam, proklinjao, mrmljao sam i. t. d. a kako, koliko petih, zato se nestaraju. Je li vam može takovim načinom sv. izpovied biti valjana? Mislite li možda, da će vam Bog tolike griehe, koje izostaviste ili okolnosti nenaznačiste oprostiti? A

kako će vam ih oprostiti, kad ste jih po nemarnosti svojoj izostavili; jer niste najme sviesti dovoljno izpitali ?

Još gore rade oni, koji se bace pred izpoviednika čekajuć pitanja njegova, kao da bi on gatati znao, što naime oni zagriešiše. Izpitujte me, otče, vele, što sam sagriešio. O ludosti! Izpovjednik jest ondje, da sasluša griehe vaše, a ne da jih pogadja. Otvorite mu sámi sviest vašu i kažite griehe, pa će vam tada sám, ako uztreba, koje pitanje staviti i liek vam dati. Istina je, da izpovjednik mora pitanjem pomagati pokornika; no koga? Onoga, koj je tako tupe pameti, da mislio on koliko mu drago, ipak sve griehe upamtiti nemože, a ne onoga, koj je za sve drugo oštrouman, samo kad mu valja griehe razmišljati, hoće da bude tup. Takav izgovora neimade. Kad imadete n. p. koj posao poduzeti, odkuda velik dobitak crpiti možete, koliko mislite i razmišljate te se trsite, da vam dobro za rukom podje. A kad se radi o poslu duševnom, po kom se duša iz sužanjstva vražjeg oslobodja po sv. izpoviedi i raj dobiva, tad vam niti najmanje vremena nepreostaje, da si sviest izpitate i griehe učinjene upamtite. No ako vam je išto do vječnoga spasenja stalo, upotrebite više vremena i više pomnje na izpitivanje sviesti i sabiranje griehah. Mislite i razmišljajte.

Tà mislismo i razmišljasmo, reći će nieki, pa ipak po svoj pomnji naidjosmo samo na njekoliko i to malih griehah, koje nam valja izpovjedniku kazati. Na to vam kazati mogu, ako ste se vi, koji tako govorite, češtje izpoviedali, dà vam tad mogu vjerovati, da ste samo male griehe našli; jer to je plod češtjega primanja svetotajstva sv. izpoviedi. Ako se pako riedko izpoviedate, pa ste samo na male griehe naišli, tad vam to vjerovati nemogu, već kažem, da niste s dužnom pomnjom sviesti o svih nutarnjih i vanjskih izpitivali, ili da živite u griešnom neznanstvu neznajuć u čem pogriešite; ili možda velike i težke griehe za male držite, kao što oni rade, koji bez straha božjega dane provode. Ako medju takove spadate, onda sam uvjeren, da ih nećete

naći, premda ste množinom velikih i težkih prestupakah obteretjeni.

Kazat će opet njeki, ta mi niti neživimo bludno, niti činimo preljubimstvah, niti krademo, niti ubijamo a niti psujemo; čim su dakle duše naše obteretjene? Što? Zar neima osim bludnosti, preljubimstva, kradje, ubojstva i psovke jos i drugih griehah? Ako činom nesagriešite bludno, kolikoputah sagriešite pogledom nečistim, nečistimi misli, željami, koje pustite da se ugnjezde u srdcah vaših nečiste razgovore slušajuć, ili vodeć? Velite, da nekradete ni neotimljete tudjega imutka, no nedržite li za grieh ugrabiti duše bratje vaše, koje na grieh potičete, osobito vi žene, koje se kitite i tielo svoje izpostavljate (izlažete) na svakojake načine, samo da druge zavedete i pozornost na se obratite? Vi starešine i upravitelji kućah možebiti sámi nepsujete, niti nekunete, no nećete zabraniti podčinjenim, da nepsuju, nekunu i druga zla nečine. Vi imućni, velite, da neubijate, no imutak svoj, koga vam Bog dao, mjesto da ga siromakom dadete, potrošite na ništetne stvari, te radje bezposlice podpomažete. Imade dakle osim naročitog ubojstva bludnosti i psovakah još i drugih griehah. Treba dakle, da svaki sviest svoju prije sv. izpoviedi pomnjivo i strogo izpita. Tako bi se morali strogo izpitivati, kao što će se to jednom na sudnji dan učiniti s dušami našimi. O kako oštar će ono sud biti! Svaki će morat dati razlog o pojedinoj rieči izpraznoj. Promislite malo, što će se sbiti od toliko nepoštenih i nečistih riečih, psovakah i zakletvah. Izaći će na vidělo i najotajnije misli, sudit će se strogo i isti dobri čini. Da si dakle neotežamo súd božji, iztražujmo zato već sada strogo griehe svoje, te izpravljajmo marljivo prošaste pogrieške. Odaberite si zato vrieme sgodno, mjesto pako samotno, te velikom pomnjom izpitajte i razglobite svoje misli, rieči, čine i zaostatke, koje bi učiniti bili morali i tako pripravni izpovjedite pravedno i istinito sve našaste griehe.

Nauk XVI.

Pripovieda se o tužbi, koju na sv. izpoviedi izpovjedniku položiti moramo.

O kako milosrdna jest napram nam providnost božja, koja tolike naše nesreće to tjelesne, to duševne mnogimi krepostnimi liekovi ublažiti i uništiti znade! Duša naša jošte tada, kad je već po sv. krstu od iztočnoga grieha oprana, podvržena je mnogim duševnim bolestim. I ovim bolestim priredio je Spasitelj naš Isus kriepostan liek, načinjen njegovom neprocienjenom krvju, i taj je sv. izpovied, da se po njoj, kao u sv. krstu od grieha iztočnoga, tako po sv. krstu od učinjenih drugih osobnih griehah oslobodimo. Zato, da se za vremena jošte svaki ovim liekom služi, koj bi pitam poginuo? Nitko doista! Ali o žalosti! vrag pakleni našo je i u tom prikladnu sgodu, kako da spasonosan ovaj liek obrati u čemer (otrov), pa s toga biva, da si mnogi smrt i osudu pribave po sv. izpoviedi, koja je drugčije za njihovo zdravlje i spas odredjena. Dakako nije tomu neprijatelju našemu izašlo za rukom, da sasma uništi sv. izpovied, no ipak podje mu za rukom mnoge krstjane na zlu porabu istoga lieka navesti. Zato mnogo je krstjanah, koji se zlo izpoviedaju. Tuže se bo o griesih no ne onako, kako valja; jer u istoj tužbi mnogo griehah zataje, koje bi kazati morali. Da pako koliko toliko pogriešku ovu odstranim, nakanih vam danas iztumačiti, kako treba griehe izpoviedati, da bude izpovied dobra i koristna.

Tužba ili kako kažemo izpovied jest očitovanje svih učinjenih griehah, naznačujuć ujedno vrstu, broj i okolnosti, kako ih je tko kod izpitivanju sviesti pronašao. Čuli ste, da izpovied biti mora ciela t. j. vrhu svih učinjenih griehah, koje valja po odredjenju božjem izpovjedniku redom kazati, da on tako vrhu njih svoj sud izreći može. No morate znati, da premda je sve-

totajstvo sv. izpoviedi vrst suda, u kom griešnik krivca a izpovjednik sudca predstavlja, ipak velika je razlika medju sudom sv. izpoviedi i medju ostalimi svjetovnimi sudovi. U sudovih svjetovnih, kad krivac izpoviedi i očituje da je kriv, tad bude osudjen i pedepsan; a kad niječe, da je kriv, i opet mu se dokazati nemože krivnja, tad bude slobodan i oprosti mu se. Upravo protivno biva na sudu pravde ili bolje rekuć milosrdja božjega t. j. na sv. izpoviedi; jer kad krivac t. j. griešnik pravedno izpovjedi krivnju svoju, tad mu bude oprošteno; no kad po istini neizpovjedi sve svoje griehe i krivde, tad ga Bog na vječne muke odsudi. I kad misnik misleći, da je griešnik pravedno sve griehe izpovjedio, digne ruku govoreć: (Ego te absolvo) t. j. *ja te odriešujem*; tad u isto vrieme Bog srdito desnicu svoju digne veleć: (Et ego te condenmo. Nunc maledictus eris super terram) t. j. *a ja te odsudjujem. Proklet budi sada na zemlji.*

Da se i vam bogoljubni krstjani to isto nedogodi, kad idete na sv. izpovied, kažite pravedno sve griehe, upravo onako, kako ste počinili. Pomislite, da je ondje izpovjednik vaš milosrdni otac, koj će vas ljubeznivo primiti, a ne strog i srdit sudac, koj da vas, ako iskreni budete, osudi. On je namjestnik božji, koga je Bog vám na spas poslao. Njemu morate sve duševne rane očitovati, da kad ih vidi, može je izliečiti. Kažite mu iskreno i najotajnije misli, nasladnosti griešne, zle požude i sve zloće bile one i najsramotnije i bezbrojne, sve će vam se oprostiti, a duša vaša ozdravit će kriepostju Isusovom, koju on sám dadè misnikom namjestnikom svojim.

Da bude dakle izpovied valjana, četvero je potrebno; da bude naime ponizna bez svake oholosti i srditosti; da bude čista bez svake nepristojnosti; da bude prosta bez ogovora; i napokon da bude vjera neizostaviv nijednoga grieha.

Najprije dakle treba, da izpovied bude ponizna. Poniznost ova mora se pokazati u odievanju i kretanju tiela, i u riečih, kojimi se krivac pred sudiju (sudca) stavlja. Kad dolazimo na

sv. izpovied, tad smo kao krivci, koji stupamo pred priestol Boga velikoga, koga smo strašno uvredili, da ga za milosrdje oproštenje umolimo. Kolika se dakle poniznost od nas zahtieva? Što bi se sbilo s jednim krivcem, koj bi uvriediv kralj k njemu na sud oholo odieven došao? Nebi l' kralj mjesto da ga pomiluje pomnožao srdjbu i strože ga kaznio? Isto možem kazati o onih krstjanih, koji oholo odieveni i s njekim prezirnjem dodju k sv. izpoviedi. Isto o onih krstjanih, koji k sv. izpoviedi pristupljuju tako nakitjeni, kao da bi u kazalište ili na svadbu išli. Takovo vladanje nerazsrdi li Boga, više nego ga umiri? Zato Karlo (Dragutin) Boromeo zapovjedi misnikom, da nikoga neizpoviedaju, napose ženah ne, koje bi se bez pobožnosti i uljudnosti usudile k sv. izpoviedi pristupiti; jer ih za dostojne milosrdja božjega nesmatra.

Drugo rekoh, da sv. izpovied mora biti čista, bez ikakve nepristojnosti. Veliki bo trud i muku na sv. izpoviedi prouzrokuju izpovjedniku oni, koji mu prije nego što grieh kaž čitavu povjest pripoviedaju. Kaži radje umah grieh sám, zašt bi pripoviedanjem ništetnih stvarih vrieme tratio? Reci uprav učinio sam to i to, ili rekao sam to i to, zašto da navadjaš ostalo nepotrebno?

Još gore rade oni, koji mjesto da prosto griehe izpovjede gledaju, da se na koj način izgovore drugim krivnju pripisuju kao da sami krivi nebi bili. Takovim bo, koji griehe svoje iz pričati nastoje, izpovied je nevaljala i odriešenja nisu vriedn Bez pravoga pokajanja zaludu je svakomu griehe izpovjedati, je li se može kazati, da se oni kaju za griehe, koji ih izpričuj i neće da ih izravno očituju. Vele učinio sam to i to, no drug me na to navedoše. O otče, tako su mi djeca zločesta, da b iste svetce na zlo navela; ovako govore njeke matere, samo d izpričaju proklinjanja i zle rieči, kojimi proti djeci srdjbu iz ražuju. Opet da čujete i vidite, što govori i radi moj suprug niti vam trpljivost sv. Joba dovoljna bila; nebi ovako se izgovar zločesta žena. Imadem ženu jezičavu tuže se njeki supruz

Drugi bacaju krivnju na nevjestu, njeki opet na svekrvu, drugi na sukućane, na vraga i na drugo koješta. Riečju, mjesto samih sebe druge tuže, ili to rade da pokriju zloću griehah svojih. Oh ostavite se tih izgovorah i tužite radje same sebe, a ne druge; samo svoje griehe kazujte, a ne tudje. Kriv sam recite skrušenim i poniznim srcem, a nepotvarajte druge, sagrešio sam ja, a ne drugi. Mogo sam se uzdržati od grieha, znao sam da je zlo, pa ipak sam govorio, učinio, niti me je tko drugi nagovorati morao, dakle sam ja sám kriv. Ovako iskreno izpovjedajuć se moći ćeš odriešenje dobiti, a ne izpričavajuć se.

Napokon valja, da bude izpovied vjerna i ciela, t. j. mora biti bez laži, te se nesmije ni nijedan grieh izpustjati. I koj protivno radi, izpovjed mu nevalja i počini svetogrdje. No žalibože koliko ih imade, koji u tom grieše! Koliko ih imade, koji na sv. izpoviedi i griehe sve neizpoviedaju. Zato im izpovied, koja bi im drugačije na zdravlje i spas biti morala, postaje smrtnim otrovom i strogom osudom. Još ih više imade, koji razne načine izmišljaju, kako da zloću griehah svojih sakriju; kad moraju što sramotnoga kazati, govore polahko i tiho, samo da ih izpovjednik ili nečuje ili nespozna zloću griehah. Jao takovim; jer im je izpovied na skvarenje.

Često se dogadja, da koj budi u mladoj dobi budi i kasnije upadne u koj sramotan grieh, te usprkos svim opomenam sviesti i nadahnutju božjem sve druge griehe izpovieda, sam taj grieh zamuči i taji. Ali o nesretnici! Zašto neslakotite dušu od tolike tegobe izpovjediv i taj grieh? O Bože, kako je mučno, vele, kako nas je stid, kad hoćemo taj grieh izpovjediti! No poslušajte vi duše slabe i po vragu zasliepljene. Zašto se niste stidili sagriešiti? Kad ste sagriešili, mogli ste se sigurno zastiditi, što ipak učinili niste, zašto bi se dakle stidili griehe izpovjediti? Kad ste sagriešili, smrtno ste dušu svoju ranili, pa se niste uzbojali niti zastidjeli; a kad bi na sv. izpoviedi valjalo dušu izliečiti, strašite se i stidite? No ovo i jest najmu-

driji način vraži, da vam naime kad sagriešite oduzme stid, a kad se želite opet k Bogu povratiti da vam stid povrati. Kad želi tko Boga uvriediti, vrag učini svakoga slobodna i bezobražna, a kad se želimo opet s Bogom pomiriti, učini nas strašive i postidne. Oduzimà stid, kad se zlo radi, a povratja ga, kad tko dobro raditi nakani. Da to vrag radi, izpovjedio je jednom sám slugi božjemu, koj ga, kad ga oko izpovjedaonice obilazit opazì upità: Što radiš ovdje neprijatelju božji i dušah ljudskih? Povratjam, reče vrag, što sam jednom već oduzeo i ukrao. Ali što povratjaš sada duše pakleni? nastavi dalje sveti. Povratjam, reče, griešnikom, da se pravedno neizpovjede ona stid, koj sam im oduzeo, kad sam ih na grieh navodio.

Ta nije moguće, kažete, da se na sv. izpoviedi čovjek nestidi, kad mora griehe kazati. A ja vam to potvrdjujem; je nebi valjalo, da bezstidno k izpoviedi pristupite. Stidit se morate što ste sgriešili i Boga uvredili, no stid taj nesmije taka biti, da vam usta zatvori, da nemožete griehe ivpovjediti. *Stidite se*, veli sv. Bernard, *ali polag svega stida zato izpovjedite sve griehe, očitujte misniku sve rane dušah vaših.* (Erubesce sed tamen revela totum) t. j. *stidi se, no ipak izpovjedi sve.* Stid taj jest znak, da se kajete za griehe. Stid taj, koj vam se tako mučan, čini prodje za oka trenutak, no poslje njega nastaje vječna vaša sreća i veselje.

Da je misnik, komu valja da griehe izpovjedite, angjeo koj sgriešiti nemože, mogli bi se nješto porad stida izgovoriti. No velika je milost providnosti božje, da Bog nije misnike u činio sáme Angjele, već ljude vam slične i podobne, podvržene raznim napastim, kao što i vi; koji imadu svojih pogriešakah koje oplakuju kao i vi sami, te ako nisu u iste griehe pali, u koje ste vi, imadu zahvaliti obrani milosti božje, a ne kreposti svojoj. Zato vas on radi griehah vaših neprezire, već žali nesreću i slabost izgovorah vaših samoga sebe promatrajuć. ako vas izpovjednik radi griehah pokara i pokoru naloži, to čini kao i drugi pametan liečnik, koj bolestniku i oštre i jak

liekove daje, samo da ga izlieči i zdravlje mu povrati. Nemojte dakle radi stida grieh koj zatajiti, već ih slobodno sve, bilo ih koliko mu drago, izpovjedniku očitujte, kao da bi ih kazali otcu svomu milostivnomu, koj će ih sigurno bolje pokriti i sakriti od vas samih. — Što izpovjedniku kažete, ono je već zamrlo i sasma sakriveno, te sigurno bolje sahranjeno, nego kod vas sámih. Vam je slobodno griehe, počinjene kazati komu vam drago; ali izpovjednik, što jednom na izpoviedi čuje, nesmije nikomu kazati. Mà da ga upravo stave na muke nesnosljive, što na izpoviedi čuje, nesmije na nikakov način kazati, niti crnoj zemlji očitovati. Ono dakle, što na izpoviedi kažete, skrovnije je kod izpovjednika nego kod vas sámih. Zašto bi se dakle bojali i stidili griehe izpoviedati, kad su tolikoj skrovnosti podvrženi.

Ako se i poslje tolikoga nauka ipak jošte koja duša u tom nesretnom stanju nalazi, da grieh koj na sv. izpoviedi nebi kazala već ga zatajila, drugo joj kazat nemogu, već da je za vieke osudjena. O dušo nesrećna, mišliš li poradi stida umrti u griehu?! Misliš li, da ćeš se grieha, što ga poradi tobožnjeg stida neizpoviedaš, osloboditi? O jako se i prejako varaš! Stidiš se naime pred jednim misnikom grieh koj očitovati; a neznaš, da će Bog jednom sve tako. zamučane griehe pred cielim svietom očitovati. (Revelabo pudenda tua in facie tua et ostendam gentibus nuditatem tuam) t. j. *Očitovat ću nesramnosti tvoje pred očima tvojima i pokazat ću postidnost tvoju narodom.* Ovako sám Bog po proroku Nahuum (3.). I zaisto će on na sudu obćinskom pred svimi narodi, koji su ikad bili na svietu najotajnije zloće i sramote ljudske, koje su zatajili bili, očitovati. Nesretnici! ako se sada pred jednim samo izpovjednikom toliko stidite, kolik će tada biti stid vaš, kad će Bog zloće vaše pred cielim svietom, pred svimi stvorovi, koji će prstom na vas pokazivati, očitovati? *Nebi li bolje uradili,* veli sv. Augustin, *da i sada radje onaj mali stid podnesete pred jednim samo čovjekom, nego na stražnjem sudu pred svimi narodi?*

Nebi li bolje bilo, da sada drage volje na jedanput griehe svoje izpovjedite, nego da ih poslje za uvieke u mukah paklenih izpoviedati budete morali? Doista, koji se pravo neizpoviedaju, već koj grieh zataje; jer se u griehu spasiti nemogu, muke paklene očekivati moraju. Uzalud im izpovied svih drugih griehah, uzalud sve molitve, svi postovi, ako samo jedan grieh zataje, podvrženi su mukam paklenim. Ako ih dakle izbjeći žele, neka pravedno izpovjede zamučani grieh i ujedno neka ponove sve nevaljale izpoviedi. Srednjega puta neima, ili izpovied, ili pakô.

Hoće li se i medju vami možda koj tako pametan naći, koj će radje u pakao ići, nego pravedno griehe izpovjediti? Hoćete li moći biti tako nemilosrdni sami sobom, da ćete si mjesto sv. izpoviedi radje odabrati vječnu i nesnosljivu vatru i druge neizmjerne muke zajedno s vragovi u paklu? Sigurno nećete, bogoljubni krstjani, ako vam je išto jošte do spasa duše vaše stalo. (Pro anima tua non verearis dicere verum) *jer poradi duše svoje neplaši se istinu kazati* (Crkovnj.).

Nauk XVII.

O potrebi pravoga pokajanja na sv. izpoviedi.

Mnogo je dakako krstjanah, koji dostojnom pomnjivom neizpituju sviesti i griehe učinjene nerazmišljaju, a dosta ih je, koji se pravedno neizpoviedaju; nu ipak ih je najviše, koji se za griehe istinski nekaju. Mnogi bo misle, da su se dobro izpoviedili, jer su sve griehe kazali, a za pravo i istinsko pokajanje, koje je u sv. izpoviedi ipak najpotrebnije, ništa se nebrine. Grdo se varaju, koji misle, da je za sv. izpovied dovoljno sve griehe samo kazati, pa ništa drugo. Koj se na sv. izpoviedi nekaje i nije mu žao za griehe, nemože od griehah od-

riešen biti a niti mu Bog oprostiti nemože. Zato i želim, dragi krstjani, vrhu ove potrebite stvari danas koju prosboriti. Govorit ću naime o pokajanju i žalosti, koju svaki pravi krstjanin za griehe poćutiti mora, kad želi da mu izpovjed valjana bude.

Svi se krstjani dakako izpoviedaju, no po svjedočanstvu sv. otacah mnogo ih je ipak, koji se nespase. Uzrok pako toga jest; jerbo im izpovjedi nevaljaju, a najviše, jer se za učinjene griehe pravo nekaju. *Što prudi*, veli sv. Grgur papa, *izpoviedati se, ako se čovjek za griehe u srcu nekaje?* (Qui corde non convertitur, quid prodest ei, si peccata sua confiteatur) t. j. *Koj se u srcu nepovrati, kakva mu hasan (korist) od izpoviedi griehah njegovih* (k. 6 gl. 15. 1. kralj.).

Manjkavost dakle pravoga pokajanja na sv. izpoviedi jest uzrok, koga radi nebrojeni krstjani uzprkos svim izpoviedim u prokletstvo pádu. I to je što na sv. izpoviedi misniku najviše muke zadaje, naime, je li se griešnik za griehe dovoljno kaje. O Bože! dolaze u istinu više putah na izpovied takovi, koji njekom hladnokrvnostju samo kazuju griehe na način poviesti, a na obrazu i jeziku čitat im je moći, da za griehe nikakove žalosti nećute. Zapita li izpovjednik: Kaješ li se za griehe? Kucne se dva tri puta u prsa i veli dakako: kajem; no i to proti osvjedočenju izgovori. Česa radi izpovjednika u veliku skrb stavi, hoće li ga odriešiti ili mu zadržati griehe. Boji se naime, da nebi sbog manjkavosti pravoga pokajanja odriešenje, koje bi griešniku dao, i griešniku i njemu na skvarenje bilo.

Odstranite dakle, dragi krstjani, svaku šalu, te vjerujte, da sv. izpovied nesastoji samo u kazivanju griehah, već je potrebno pravo pokajanje i žalost. Možete se do duše izpovjediti koliko putah vam drago, a neimate li pravoga pokajanja za griehe, sve izpoviedi neslužе vam za drugo, već samo na vječno skvarenje.

Ako želite, da vam sv. izpovied dobrim plodom urodi, prije nego k misniku pristupite, razmislite griehe svoje, zaprosite poniznim

srcem pomoć božju, pa se onda pokajate za griehe i odlučite ih više mrziti, nego ikoje drugo zlo; jer ste po njih Boga najveće dobro uvriedili. Dok nepoćutite, da vam se srce razpada od žalosti, što ste isto neizmjerno dobro, Boga naime, koga nikada nebi uvriediti smjeli, ipak uvriedili; i dok se u vas velika mrzost na grieh i na sve griešne prilike neporodi, nepristupljujte k sv. izpoviedi; jer vam to neće biti izpovied, već svetogrdje; nećete biti od griehah odriešeni, već će vam se tim više zadržati. *Gdje nestoluje pravo pokajanje,* veli Spasitelj, *ondje neima oproštenja niti spasa.* (Nisi poenitentiam egeritis, omnes simul peribitis) t. j. *ako se nepokajete, svi ćete umrieti* (kod Luk. 13.).

Uvidiv dakle, da je na sv. izpoviedi pravo pokajanje za griehe neobhodno potrebito, uviditi mogosmo takodjer, u čem sastoji to pokajanje i kolikvrstno je; kako možemo saznati, da li ga posjedujemo, i napokon kakovim načinom možemo u sebi ovo pokajanje probuditi.

Pokajanje dakle, po nauku sv. sabora Tridentinskoga, *jest žalost srca poradi učinjenih griehah i mrzost na griehe s tvrdom odlukom više negriešiti* (u sjed. 14. gl. 4.). Pustimo sada odluku na stran do bolje sgode. Pokajanje dakle jest žalost srca, koja nije drugo već mržnja na grieh veća nego na ikoje drugo zlo: jer se po griehu sam Bog vriedja. Odtuda sliedi, da žalost ova mora biti nutarnja i vrhunaravna. Mora biti žalost i mrzost na grieh veća, nego da je čovjek ma u najveću nesreću svieta ovog upao. No žalost ova mora bit nutrnja u srcu; jer pravo mjesto grieha jest srce, dakle se u srcu mora žalost poradi učinjenoga grieha poroditi, budući da nam je tada samo moguće grieh uništiti. Čovjek, koj nevidi drugo, nego što izvana biva, time je zadovoljan; no kod Boga nije tako; jer su njemu i nutrnja poznata. Potrebno je dakle, da se srce i volja, koje oboje ustupiv mjesto griehu razstavi se s Bogom ljubeći više stvorove nego Stvoritelja, opet po pokajanju povrate k Bogu svomu, koga su uvriedili bili. Pa ipak, kolikim pokor-

nikom nutrnja ova žalost srca manjka! Izgovore dakako mnogi obće požalovanje, no u srcih svojih nikakove žalosti nećute; sve se bo u riečih raztvori tako, da do srca ništa nedopre. Iste suze, isti uzdisaji valjani su ako od srca proizlaze, no ako iz srca neproiztiču, valjanosti neimaju. Valja dakle ovo dobro na obzir uzeti; jer veli sv. Ivan Zlatoust, *vidio sam mnoge, gdje su postili, plakali i pokoru činili, ali sve im uzalud bilo; jer im nije to do srca doprlo, već se samo izvana takovi pokazivahu.* Kad dakle popokajanje neproiztiče iz srca, svršuje isti svetac, vriednosti neima. (Poenitentiae larva, et umbra sunt ista 5. u 1. Kor.).

Zatim da pokajanje dobro bude, reko sam, da žalost mora biti vrhunaravna t. j. da se griešnik poradi griehah žalosti i na nje mrzi; jer je njimi Boga najveće dobro uvriedio, a ne za Bog zna kakve druge svrhe naravske i uzroke svjetovne. I opaki Antiok kajao se i plakao je radi griehah svojih, no to zato, jer je smrt predvidio. Nije on plakao što je Boga uvriedio, već je plakao, što ga je poradi grieha brza i nenadana smrt stići imala. Tako i Saul oplakivao je grieh neposlušnosti, a to zato, jer je vidio, da će ga Bog kraljevstva lišiti; gubitak kraljevstva žalio je, a ne uvriedu Bogu učinjenu. Nijednog od ovih žalost nije bila vrhunaravna, s toga niti dobro pokajanje, česa radi jim Bog pogrieške nije oprostio. Isto tako se kaje i pijandura te proklinje dan, kad je prvi početak te svoje nesreće učinio, no zašto? Doista ne zato, što je time Boga uvriedio, već što je pijanstvom imutak svoj razsuo, ili u koju drugu nesreću upao. I bludnik se kaje, te mrzi na bezsramnost svoju, a to zato, jer već valjda osjeća zle posljedice toga strašnoga grieha. Tako se i u bludnosti živuća žena kaje te proklinje uru, kad je prvi put taj nesramni grieh počinila, a to zato; jer je time sve poštenje izgubila. Kaje se i pustahija (kradljivac) poradi kradje, no samo zato; jer je poradi toga čina kažnjen. Svako ovakovo pokajanje jest uzaludno i lažno; jer je svjetovno, naravno, a ne vrhunaravno; zato naime što

se Bog vredja. — Valja nam se dakle kajati radi Boga, a ne radi nesrećah svieta ovoga.

Pokajanje vrhunaravno mora biti dvostruko: jedno *izvrstito* a drugo *neizvrstito*. Kad se griešnik s ljubavi kaje, t. j. kad mu je žao što je uvriedio predobroga Boga, svake ljubavi dostojnoga, tada se takovo pokajanje zove *izvrstito*. Kad se pako tko samo zato kaje i žalosti, što je griešeć ili raj izgubio, ili, jer se boji mukah paklenih, takovo pokajanje zove se *neizvrstito*. Prvi način pokajanja jest najbolji; a drugi samo onda, kad je spojen s odlukom više negriešiti i s izpoviedju griehah, zadovoljava. Prije izpoviedi dakle, ili bar prije misničkog odriešenja nastojte što više da u srcu pobudite izvrstito pokajanje ili barem neizvrstito.

Pitat ćete možda: kako je saznat moći, kada čovjek ovakovo pokajanje imade? Da vam istinu kažem, moram reći, da ćete protrnuti, kad razmislite znakove, koje sv. otci navadjaju i po kojih se pravo pokajanje spoznati može. *Kad se griešnik kaje*, veli sv. Augustin, *mora toliko mukah i žalostih počutiti, koliko je griešeć dragostih i nasladnostih počutio. Pravo se kajajući griešnik*, veli nadalje sv. Grgur, *mora na sve ono mrziti, čim je Boga uvriedio. Ako se griešnik pravo kaje*, govori sv. Bernardo, *mora tim više mrziti grieh, čim više ga je prije ljubio. Poslje pako, kad se griešnik pokaje*, nastavlja sv. Ambrozij, *mora ono prijašnje zlo zamieniti s dobrom, uviek se ipak žalujući za učinjene griehe.* Ovo su a i mnogi drugi, koje poradi kratkoće vremena izostavljam, znakovi, koje sv. otci navadjaju, da se po njih spoznati može, je li tko imade pravo pokajanje.

Znajući dakle te znakove, kažite mi bogoljubni krstjani: jeste li ih vi kod vašega pokajanja, kad ste dosada k sv. izpoviedi pristupljali, imali? Kad ste ničice pred izpovjednika pali, pokajanje ono, što ste Boga uvriedili, je li pobudilo u vas toliko mukah i žalosti, koliko ste griešeć dragostih i nasladnostih uživali? Jeste li u toliko mrzili grieh, u koliko ste ga prije ljubili? Jeste li i poslje pokajanja uviek neizmjernu žalost poradi grieha

ćutili? Jeste li grieh za najveće zlo i nesreću najgoru držali? O Bože! da vam sve propane, da smrtno obolite, kako bi se žalostili; da vam se strašna zmija oko vrata umota, kako bi se prestrašili, kako brzo bi ju nastojali sbaciti i od nje pobjeći? Jeste li se toliko za griehe žalostili, koji su mutna bol dušah vaših? Jeste li se tako grieha bojali, te ga od sebe odbacili i bježali ga?

No strah me je, da mnogi s nevaljanim i lažljivim pokajanjem k sv. izpoviedi pristupljuju! I bojim se, da mnogi već na sv. izpoviedi jošte griehe nemrze, već ih ljube, a niti imadu pravu i tvrdu odluku više negriešiti! Da je vaše srce žalostno, da grieh istinski mrzite i da se ga osloboditi želite, sigurno bi se veća pripravnost u vas vidila. Dolazili bi pred misnika drugim načinom, drugim čuvstvom, drugimi riečmi bi svoje griehe izpovjedili i sasma drugom željom tražili bi liek za rane dušah vaših. Zato, bogoljubni krstjani, prije sv. izpoviedi izvidite bolje, imate li pravo pokajanje za griehe.

Da pako dobijete pravo pokajanje, utecite se najprije poniznim srcem i vrućom molitvom k Bogu, bez kojega upravo ništa poduzeti nemožete. Promislite bo, da ste griešeć grdo uvriedili Boga svemogućega, koj kao najpravedniji mogo vas je umah u jáz pakleni strmoglaviti; pa ipak se je od toga po prevelikom svom milosrdju uzdržao, te vas nije htio umah upropastiti, već vas da se pokorite čeka, potiče, dà moli vas, da se grieha ostavite i k njemu natrag obratite. Promisliv dakle toliku dobrotu, toliku trpljivost i milosrdje božje, koje on prama vam goji, kako vam se nebi srce od žalosti razpuknulo? Ah moralo bi biti takovo srce tvrdje od čelika (ocala), koje se nebi razbolilo! — Nastavimo još dalje.

Griešeć uvriediste i pogrdiste Boga, koj vam nikada ništa zla neučinì, već vam usuprot neizmjerno mnogo dobarah svaki čas podjeljuje. Bez ikakovih zaslugah vaših ljubio vas je već od uvieka, stvorio vas iz ništara, i stvorio ostale stvorove, da vam služe, a i mnoga druga dobra neizmjerna učinio

vam i čini svaki dan. Nemora li vas sve ovo na mržnju grieha ganuti i srce na žalost potaknuti, što ste griešeć uvriedili tako dobroga Boga? Nadalje isti predobri Bog snidjè s neba na zemlju, čovjekom postà, trpi to na duši, to na tielu oštra bičevanja, pregorke rane, bolesti i muke neizmjerne, te napokon umre za vas, da vas od smrti pakla oslobodi. Pa vi ipak nepazeć na toliku njegovu ljubav, uvriediste ga. Poradi tolikoga vašega nehajstva i prevelike njegove ljubavi, kako se nebi žalostili? Što više. Znadete bo što veli sv. Pavao (na Židove), *da griešeć gorje od žudijah iz nova propinjete, rane ponavljate i ubijate svoga predobroga Spasitelja.* Je li dakle moguće da neoplačete toliku zloću svoju? Hoćete li se moći nežalostiti radi tolikih opačinah?

Te ako na sve ovo srce vaše ipak tvrdo ostane, tada se sjetite raja s tolikim razkošjem i tolikimi slastmi obilata, štono ga Bog vjernim svojim pripravì. Isto vrieme sjetite se i neizrečenih mukah paklenih, koje Bog odredì griešnikom neprijateljem svojim i odmetnikom. O Bože pa zar za ono kratko i što čovjek sagrieši izgubiti mora dobro neizmjerno, slavu nebesku, a zaslužiti neopisive muke paklene? Tako jest, ili nam se pokajati valja il izgubiti i to za uviek. A vi da se radje izgubite nego da se pokajete?

I ako vam poslje svega ovoga ipak srce otvrdnuto ostane, utecite se svôm poniznosti Bogu; bacite se pred propelo; molite Isusa razpetoga vrućom željom, da vam po prevelikom svom milosrdju, po dostojanstvu pregorke muke i neprocienjene krvi, koju je za spas dušah vaših prolio, omekša srca. Utecite se k blaženoj dievi Mariji, Angjelu čuvaru i svim sv. zaštitnikom. Ako tako uztrajete u molitvi, obratit će Bog srca vaša na pokajanje i dati vam suze da oplačete griehe svoje. I onda bogoljubni krstjani, kad poćutite u srcih svojih pravo pokajanje, mržnju na grieh, žalost poradi uvriede Bogu učinjene i tvrdu odluku više negriešiti, tada stopram pristupite k sv. izpoviedi.

Nauk XVIII.

Govori se o tvrdoj odluci, koju mora na sv. izpoviedi u sebi pobuditi griešnik.

Pokajanje griešnikovo da bude na sv. izpoviedi valjano dobro, za odpuštenje griehah i za posjedstvo milosti božje, moraju se u njem dvie stvari izpuniti: jedna što se učinjenih prošastih griehah, a druga što se budućih griehah tiče. U koliko na griehe prošle, mora mu žao biti, što je sgriešio, i mora mrziti na učinjene griehe, to već čuste. U koliko pako na griehe buduće, morate imati *tvrdu odluku* u nikakav grieh neupasti, — navlastito ću sada govoriti.

Da je ta odluka i obećanje više negriešiti potrebno, znademo iz nauka sv. sabora Tridentinskoga, koj tumačeć: kakvo ima biti pokajanje, navadja, da mora s njime skopčana biti *tvrda odluka* više negriešiti i život zao s dobrim izmieniti. (Animi dolor ac detestatio de peccato commisso cum proposito de caetero non peccandi) t. j. *Duševna žalost i mržnja na učinjen grieh s odlukom više negriešiti.* — Istu ovu odluku život poboljšati, grieha se čuvati i krepostan život unapried voditi, očito zahtieva Bog po Ezekielu i Izaiji proroku, po kom kaže: *Neka griešnik ostavi zle puteve i opake zle misli svoje, te se neka povrati Bogu svomu, gdje će sigurno milosrdje naći.* (Derelinquat impius viam suam et vir iniquus cogitationes suas et revertatur ad Dominum et miserebitur ejus (gl. 55.). Istu odluku preporuči Isus ženi, koju je u preljubimstvu uhvatio: Vade et noli amplius peccare t. j. *Hodi a negrieši više* (kod Iv. 8.). Isto reče i bolestnomu ozdraviv ga: Ecce sanus factus es, jam noli peccare) t. j. *Nut ozdravio si pa negrieši više* (kod Iv. 5.).

A kakova bi i bila od pokajanja korist, kad nebi griešnik odlučio u napredak zla neraditi? Kada vi koga uvriedite, ili mu što zla učinite, ili mu poštenje oduzmete, pa se s njim

opet pomiriti želite, nije vam dosta, da mu svoju žalost i mrzost, što ste ga uvriedili, pokažete, već u isto vrieme odlučite i obećate mu, da ga nećete u buduće vriedjati, niti mu kakova zla učiniti. A i kako bi vam moglo žao biti da ste ga uvriedili, kad nebi odlučili više ga nevriedjati? A tko bi i oprostio uvriedu, kad bi znao, da uvrieditelj nije odlučio više ga nevriedjati? Ako dakle već ovdje na zemlji kod pomirenja s ljudmi moramo imati tvrdu odluku više ih nevriedjati, koliko veća odluka potrebna je griešniku, kad se želi sa Stvoriteljem, s Bogom, svojim, koga je uvriedio, pomiriti? A i kako bi pokajanje moglo biti istinito, kad nebi s njim odluka tvrda, više negriešiti, spojena bila?

Osvjedočiv se o potrebi odluke s Bogom se pomiriti, vidimo malo što je tá odluka i kakova mora biti. Odluka jest čin dobrovoljan, kojim tko šta odlučuje. (Propositum est actus voluntatis deliberatae). Ovako sv. Toma. (2, 2, 9, 88.). Da pako odluka, koja se mora s pokajanjem sjediniti, dobra bude, imade biti trovrstna: *stalna, obćinska i kriepka,* a, ako samo jedno ovih svojstvah manjka, jest nevaljana.

Najprije dakle mora biti *stalna.* Griešnik naime mora biti u odluci svojoj tako stalan, da mu niti vrag s tolikimi napastmi, niti sviet s tolikimi nasladnostmi, a niti tielo svojim nagnutjem na zlo ništa nahuditi nemože; da bude uviek pripravan svakoj se napasti oprieti i radje najjače muke, dà i istu smrt prije podnieti, nego više sagriešiti. Tako stalna mora biti odluka.

Zatim odluka mora biti *obćinska.* Kao što se griešnik za sve griehe, nijednoga neizpustiv, mora kajati, ako želi da mu pokajanje valjano bude: tako, ako želi da mu odluka dobra i valjana bude, mora gledati da bude obćinska t. j. da se proteže na sve griehe, kojih se u buduće čuvati mora. Bog naime mrzi na sve griehe i nemože nijednoga trpiti. Zato i griešnik, koj se želi s Bogom pomiriti, valja da sve griehe mrzi i da odluči svih se u buduće čuvati.

Odluka napokon valja da bude *kriepka*. Pravi pokornik nesmije kazati, hotio bi griehe bježati, ako budem mógo, ostavit ću ih; ufam se, da ću boljim postati. Ne tako, nevalja! To su samo želje izprazne. Mora griešnik kazati i stalno odlučiti: Za istinu ću se pomoći božjom obratiti; prestat ću više griešiti mà u kakvoj sgodi se nahodio. No i činom mora ovu svoju odluku potvrditi i volju imati sve načine upotrebljuć, koji ga oda zla odvratiti i u dobru uzdržati mogu. Takov e kao bolestnik, koj drage volje uzima sve liekove, koji su mu propisani, pa bili oni i najzločestiji. Takov uzima najgorče, najolutavije liekove; podnosi trpljivo rezanje, paranje, a i druge nuke, samo da željeno zdravlje zadobije. Tako i pokornik mora se služiti dobrovoljno sa svimi načini — mà bili oni i najmučniji, — koje mu ili izpovjednik odredi, ili koji su mu po nadahnutju božjem poznati, ako se želi od grieha uzčuvati, tako, da u nijedno vrieme, u nijednoj sgodi, za nikakovo dobro, koje bi možda steći mogao, na grieh se navesti nedade niti Boga neuvriedi.

Nevarajte se dakle, dragi krstjani, te nepristupljujte k sv. izpoviedi, dokgod neimadete odluke *stalne*, *obćinske i kriepke*. Dokgod sumnjate, hoćete li grieh ostaviti ili ne; dok vas želja za griehom vuče, dok neupotrebljujete razne načine, kako da se s Bogom pomirite, dotle vi zapuštate stvar glavnu sv. izpovied naime, koja vam tada nevalja.

Pa ipak, tko da opiše množinu onu, kojoj odluka prava manjka! Ah strah me je, da veći dio krstjanah k sv. izpoviedi pristupljuje bez stalne i obćinske i kriepke odluke. Tak je li odluka kod onih stalna, koji na brzo po sv. izpoviedi istu vrst i istu množinu griehah s istom lakommnostju bez ikakove promjene kazuju. Takovim se kazati može, da su svaki put, kolikogod putah su na izpoviedi obećali negriešiti, lagali, a niti prave odluke imali.

Zatim odluka, osim što mora biti stalna, imade biti i obćinska, t. j. mora se protezati na sve griehe nijednoga

neiznimljujuć. Kao što sam kazao, da imade mnogo krstjanah, koji neimadu odluke stalne, tako mogu kazati, da ih je još više, koji obćinske odluke neimadu; jer mnogo imade griehah, kojih se mnogi nikad ostaviti neće. Ako ostavi jedan, a drugi, koj mu je bolje omilio, ostaviti neće. Ostavit će se tko kradje, ali se neće nasladnosti putene. Drugi opet ostavi nasladnost, i kradnju prigrli itd. Svaki dakako ono si pridrži, što mu je ili draže ili težje ostaviti, pa misli da će ipak spašen biti. Što je jednomu stalo, ako nekrade, a zato u nasladnostih život probavlja? A drugomu što je, ako neubija, pa zato se svadja, psuje, proklinje, osvetjuje? itd. Da čovjeku pakao dospije, nije potriebno da sve griehe počini, dovoljan je samo jedan. I tko neodluči onaj jedan i sve ostale griehe odbaciti, odluka mu nevalja, sv. izpovied mu je ništetna.

Rekli smo, da tretja izvrstitost odluke jest, da bude *kriepka*. No kao što odluke mnogih krstjanah nisu niti stalne, niti obćinske, tako nisu niti kriepke. A kako bi i bile kriepke, kad se mnogi neće da drže načina, kojim bi grieh ovaj ili onaj ostaviti mogli? Kažite mi sámi vi, kako ste se trudili, da verige griehah raztrgnete? Kako ste postili; kakvu pokoru činili, da ukrotite tielo svoje, da vas više na zlo nenavodi? Kako ste se molili majci božjoj i ostalim svetcem, da vas pod obranu svoju prime; a kako se opet moliste Bogu za pomoć, da vas nepusti u grieh upasti? Kako ste bježali griešne prilike, u kojih ste prije zalutali? Ah niste doista ništa radili, pa zato se tako često u grieh povratjate i odluke vam bivaju ništetne i nekoristne.

Zato od sada, prije nego podjete na svetu izpovied, pazite bolje na svoje pokajanje, je li naime sdruženo ne samo sa žalostju za prošle griehe, već i s odlukom stalnom, obćinskom i kriepkom unapred više negriešiti; jer *samo* radi pomanjkanja ove odluke mnogi krstjani zaglave uz sve izpoviedi. Svaki krstjanin, koj zaglavi, nezaglavi zato, što se nikako, već što se dobro neizpovieda; jer ili neizpovieda pravo griehe poradi sti-

la, ili ako ih i izpoviedi sve, za njih se ipak nekaje ili neod-.uči više negriešiti i grieha se čuvati.

Krstjani dakle bogoljubni! kao što vam je spasenje vaše lrago, tako iz svih svojih silah nastojte uviek se dobro izpo-viediti i napose u sebi pobuditi pravu odluku više negriešiti. Neuzdajte se u izpoviedi one, poslje kojih ste umah u grieh ıpali poradi pomanjkanja prave odluke. Takove bo izpoviedi bijahu nevaljane.

Nauk XIX.

Nabrajaju se znaci pravoga pokajanja i dobre izpoviedi.

Čuvši dosad o pomanjkanju, koje čini da su vam izpo-viedi nevaljane, pitat ćete možda: po čem se može poznati, da je griešnik dobro pripravljen za sv. izpovied, i koji su znakovi pravoga za griehe pokajanja? Na to vam kazati mogu, da su srca čovječja tako skrovna, da ih samo Bog, koj ih je i stvo-rio, poznati može; pa upravo zato mi ljudi nemožemo imati pravà znaka, u kom se prevariti nebi mogli, da spoznamo, je li koje srce skrušeno, a niti možemo bez osobitog objavljenja božjega znati, kad smo u milosti božjoj. (Nescit homo utrum amore an odio dignus sit) t. j. *Čovjek nezna, je li ljubavi ili mržnje vriedan* (u Crkv. 8.). Htjede naime Bog po provid-nosti svojoj, da nam ovo neočituje, da tako uviek u stra-hu živimo, koj nas može k spasenju dovesti po riečih sv. apo-stola: Cum metu et tremore vestram salutem operamini t. j. *U strahu i trepetu radite o spasu svojem.* Medjutim na utiehu bojazljivih i dobrih kazat ću vam ipak njeke znakove, koji premda nisu sasma stalni, ipak makar sa strane samo nješto izvjestnosti sadržuju, po kojih se spoznati može, je li tko do-stojno pripravan bio, i sv. izpovied dobro načinio.

Znakovi , po kojih saznati možete, imate li pravo pokajanje i zato jeste li za sv. izpovied pripravni, te kad ste se izpoviedili, je li vam sv. izpovied valjana bila, pokazuju se na sviesti, na riečih i djelih. Na sviesti, kad vas nepeče; na riečih i govorih kad se protežu na slavu božju i na spasenje duše; napokon na djelih, kad su sva dobra, te na bogoljubnost nukaju.

Prvi dakle znak dolazi od sviesti, kad vas ona niti nepeče, niti nekori. No neznam je li me razumijete, što time hoću da kažem. Nerazumijevam bo ovdje sviesti tolikih zločinacah, kojim poradi mnogih i čestih griehah sviest je tako otvrdnuta, da ih već niti nepeče, niti nekori. Takovi, jer su se sasma na zlo dali, u njih se je takovo zakorenilo, i oni su mu obiknuli; pa zato budué da su uviek u zlu, takovo niti poznaju nit se ga boje.

Neću dakle da govorim o zloj i otvrdnutoj sviesti već želim o pravoj krstjanskoj sviesti govoriti, kakovu je naime sv. Pavao Apoštol imao, kao što sám reče: Nihil mihi conscius sum, sed non in hoc justificatus sum t. j. *Ništa si nisam sviestan, ali zato nisam pravedan* (1. na Kor. 4.). Kada dakle vi krstjani dovoljno si vremena na sgodnom mjestu uzmete, te velikom pomnjom dušu si izpitate, razmisliv sve misli, sve rieči i sva djela protivna zakonu božjem, kad se za griehe od srca pokajete i žao vam je za mnoge uvriede Bogu; kada tvrdo odlučite nikada negriešiti, te se takovim pakajanjem i odlukom izpovjedite; pa vas poslje toga sviest nepeče poradi pomanjkanja u pokajanju, u odluci i izpoviedi; tad je to veliki znak, da ste dužnosti svojoj zadovoljili i da su vam po milosrdju božjem griesi oprošteni bili.

Drugi znak jest, kad griešnik tako lahko učinjene zloće nezaboravlja, kojimi je dobroga Boga jako uvriedio, već ih se uviek sjeća, i to da se za nje kajati, pred njimi se zastiditi, poniziti se i od Boga za tolike uvriede oproštenje moliti može. Iskustvo nas uči, da ništa nije pogibelnije za izgubljenje života, nego kad se zadobljene smrtne rane na tielu brzo zatvore; a

rotivno, da je mnogo koristnije za uzdržanje zdravlja i života, ad se takove rane duže vriemena otvorene ostave, da onaj mrad iz njih izadje. Isto valja, veli njeki bogoljubni pisac P. Segneri) i o grdnih ranah duši našoj po griesih zadanih. lije ništa veli pogibeljnije, nego kad ih umah čovjek zatvori, . j. kad ih umah zaboravi i grieha se više nesjeća, kao da ebi bio nikad učinjen. Valja nam se dakle griehah uvieke jećati, da se tako za njih vazda pokajati uzmognemo.

Uzmimo si samo primjer na mnogih pokornicih. Tako)avid, prorok i kralj, velikom žalostju izpovjedì grieh svoj. Peccavi Domino) t. j. *sagriešio sam Gospodinu*, a iz ustah prooka božjega čuh, *gdje mu Bog pogriešku i oprostì*: (Dominus [uoque transtulit peccatum tuum) t. j. *Gospodin te odrieši grieha 'voga* (2. kralj. 12.) Pa ipak nije na grieh svoj zaboravio, ⁊eć ga je kroz čitav život danju i noćju oplakivao: (Et peccaum meum contra me est semper) t. j. *I grieh moj bio je uviek proti meni* (Ps. 50.). Fuerunt mihi lacrymae meae paenes die ıc nocte t. j. *Plakao sam danju i noćju* (Ps. 41.). Mandaljena griešnica ,potaknuta milostju božjom' s velikoga pokajanja toiko suzah prolì, da je s njimi oprala noge Spasiteljeve, pa zato oj i sám Isus kazà, da su joj griesi odpustjeni; no zato je pak ona kroz čitav svoj život gorko griehe svoje oplakivala i kroz vrieme od trideset godinah strašnu pokoru u pustinji činila. Tako sv. Petar Apoštol kad je Isusa tri puta zatajio a ovaj ga milosrdnim okom pogledao, ganut do suzah počeo je plakati i oplakivati grdni taj svoj grieh kroz čitav život, kadgod bi naime oroza (pjevca, kokota) pjevati čuo, tako, da je svaki put haljine svoje suzami nakvasio. Kad su se dakle ovi, koji su čvrsto uvjereni bili, da su im griesi odpustjeni, uvieke za njih kajali i žalostili: zašto dakle mi, koji znademo, da smo sgriešili, a neznamo da su nam odpušteni, na griehe svoje zaboravljamo, za njih se nekajemo i nežalostimo?

Treći znak pravoga pokajanja jest, kad je griešnik i prije i poslje sv. izpoviedi pripravan prije sve poštenje i imetak

dà i isti život izgubiti, nego sgriešiti i Boga uvriediti; kad je pripravan najveće muke, nevolje i svakojaka progonstva dragovoljno trpiti prije, nego Boga uvriediti; kad je pripravan sve bogatstvo izgubiti, jednom rieči, sve nepogode i istu smrt radje podnieti nego sgriešiti i Boga uvriediti. O sretnih vas, ako ovakovu pripravu uviek prije i poslje sv. izpoviedi u srcih vaših poćutili budete.

Četvrti znak pravoga pokajanja jest, kako veli sv. Augustin, kad griešnik njeku gorkost poćuti u onom, u čem je prije, kad je griešio, slast uživao; i kad mu ono osladi, što mu je prije gorko bilo. Dok je jošte u griehu živio, kako mu se je ova ili ona osoba mila i ljubka vidila; kako mu draga bijaše ona dobit nepravedna; kako mu mila bijaše haljina ona razkošna; kako je ljubio neumjereno pitje i griešne nasladnosti? O kako se takovomu gorko i mučno vidi s ovimi tobožnjimi dobri razstati se! Srce mu od žalosti puca samo kad pomisli, da sve ostaviti mora. — No sasvim protivno radi onaj, kojega je srce potaknuto milostju božjom žalostno i skrušeno, te tako Bogu svomu povratjeno. Što je takovomu prije ugodno i sladko bilo, to mu je sada gorko, čemerno i nevaljano, te sve ovo rado ostavlja. To su dakle četiri znaka, koji se pokazuju u onom srcu, kojemu je žao za počinjene griehe, i koga je sv. izpovied valjana.

Pogledajmo sada malo znakove, koji dolaze iz riečih. Kad ljudi žele nutarnjosti svoje protumačiti, služe se jezikom kao tumačnikom. Rieči dakle i razgovori moraju biti znakovi pravoga obratjenja. A kakve su rieči i razgovori zli i opaki? Jesu razne zakletve, psovke, proklinjanja, protuslovja i griešni razgovori. Onim se dakle kazati mora, da su skrušeni i pokorni, iz kojih ustah nije više čuti zlih riečih, već samo rieči dobre o ljubavi Boga i iskrnjega.

Drugi znak jezika, da se spozna pravo pokajanje je, kad se griešnik uviek budi na izpoviedi, budi u kojoj drugoj sgodi sjetja grieha svoga, njega nesakriva, zloću mu neumanjuje

iti neizgovara, već ga očito kaže i zloću protumačiti želi; jer ko grieha svoga nekaže, tko zloću njegovu sakriva i izgovara, nak je, da se za njega nekaje niti nežalosti, jer da se dobro okaje, bio bi tobože svoj najveći neprijatelj i progonitelj.

Najbolji pako i najsigurniji znakovi, po kojih se sponati može, tko je dobro skrušen i tko ima milost božju, jesu lobra i sveta djela. Ako tko poslje sv. izpoviedi, kajući se za riehe, dobra djela čini, najme sasvim protivna prošastim griehom, znak je dobar. Ako pako tko nečini dobrih djelah rotivnih prijašnjim zloćam, zločest je znak, takav bo nije imao ravoga pokajanja pa zato se nije ni pomirio s Bogom.

Ovaj dakle znak neka vam uviek pred očima bude, da budete nali, pri čem ste. Pogledajte, kakova su djela vaša poslje sv. zpoviedi; činite li kreposti protivne griehom, kojim ste prije odvrženi bili? Ako ste prije oholi i slavohlepni bili, pronislite, jeste li sada ponizni i svim podložni. Ako ste prije ili srditi i nestrpljivi, pogledajte jeste li sada blagi i strpljivi, la možete dobrovoljno podnieti svaku uvredu i nesgodu, koja i vam se sgoditi mogla. Ako ste prije bili tvrdi i lakomi, ogledajte, jeste li sada milosrdni i darežljivi? Ako ste prije ijanstvo i poždrlost ljubili, promislite ljubitelji sada trieznost?)vo je nauk dragoga spasitelja, koj nam daje, da možemo poznati, kakav je tko. A fructibus eorum cognoscetis eos, t. j. *o plodu poznat će ih.* Radite što vam drago, izpoviedajte riehe svoje, koliko vam drago, odlučite koliko putah hoćete, la ćete griehe izbjegavati, oplakujte ih na uviek, dok se ipak griesih nalazite, mora se reći, da u vas nije pravoga obraenja, pa zato da neima u vas ni milosti božje. Sudite sada ami, što bi rekli o mnogih, koji se poslje svake izpoviedi ovraćaju u iste sgode griehe i zloće.

Možebit vam je, bogoljubni krstjani! dugočasno, što am se podulje upustio govoriti o pripravi, koja je potrebna, ko tko želi, da mu izpovied bude valjana, no da nije ovo ako važno, nebi sigurno tako obširno govorio. Sv. sabor la-

9

teranski, u kojem se velik broj biskupah sakupilo, najviše govoraše proti zlîm izpovjedim, sbog kojih najviše krstjanah propada. Zato se najviše misnikom nalaže, da dobro paze, da se nebi tko nevaljano izpoviedio, da tako mnogi nepoginu. I to je vragu najbolja zanjka, kojom najviše dušah upropastjuje.

Da se dakle i vi, bogoljubni kršćani! nestrmoglavite, pazite, da vam i sviest i rieči, a i djela vaša budu pravi znaci dobroga pokajanja, koje uviek čini, da je sv. izpovied valjana, po kojoj ćete moći zadobiti ovdje na zemlji milost božju, a gori na nebesih vječnu slavu.

Nauk XX.

Govori se o pokori, koja sliedi iza sv. izpoviedi.

Mogosmo iz nauka sv. sabora tridentinskoga uviditi, da su dielovi svetotajstva sv. izpovjedi: *skrušenost*, izpovied i zadovoljština, t. j. *pokora*. I buduć, da smo do sada obširno govorili o sv. izpoviedi, koja opet sastoji iz žalosti sbog učinjenih griehah i stalne odluke više negriešiti, te bježati prigode griešne: sada nam jošte preostaje govoriti o pokori, koju misnik na sv. izpoviedi odredjuje.

Pokora sastoji u dobrih i pokorničkih djelih, koja misnik kao pravi sudac nalaže griešniku, da tako umanji i utaloži uvredu Bogu po griehu učinjenu, i da ga učvrste, da opet neupade u griehe. Dvostruka dakle mora biti pokora na izpoviedi zadobljena: Jedna *osvetjujuća*, kojom se uvrede Bogu po griehu učinjene osvetjuju; a druga *ljekovita*, koja odvratja griešnika, da negrieši unapred više. Često putah ipak jedno isto djelo n. pr. post, milostinja, molitva kao običajne pokore, koje se nalažu, može obim plodom uroditi, naime, koriti prošle

griehe i ograditi se proti griehom budućim. Ova pako pokora, jer je stran svetotajstva, imade veće dostojanstvo i veću moć uništiti griehe, nego ostale pokore, koje si svojevoljno nametnemo. Osim jako bolestnika, koji nisu vrstni izvršiti danu pokoru, nedade misnik nikomu odriešenja, dok mu nenaloži pokoru, koju pokornik pod smrtni grieh primiti i izpuniti mora; jer drugačije svetotajstvo podpuno nije.

Tà šta je potrebno, vele krivovjerci sadašnjega vieka, da misnik prije odriešenja naredjuje pokoru, kad Bog badava griehe odpušta, a gospodin Isus učinio je za sve nas dovoljnu pokoru po muci i smrti svojoj? — Na to vam odgovaram sa sv. Augustinom (u Ps. 50), da je sud božji proti griešnikom i griehom trostruk; najme, sud *milosrdan*, sud *žestok i oštar* i sud *smješan s jednoga i drugoga*, t. j. gdje je pravda spojena s milosrdjem i milosrdje s pravdom. Sud milosrdja čini Bog na sv. krstu, gdje badava odpušta griešniku i grieh i pokoru, ništa od njega nezahtievajuć. Drugi sud držat će Isus u posliednji dan na sudu strahovitom, obćinskom. Na ovome sudu samo će se pravedno i strogo suditi. Bez ikakvoga milosrdja griešnici će se bacit u vječne muke paklene. Napokon treći sud jest onaj, što ga Bog drži u svetotajstvu pokore ili izpovjedi, — na kome nam Bog po pravdi i milosrdju svom sudi. Milosrdje to sastoji u tom, što Bog griešniku oprosti griehe, da je milost svoju i ujedno mu odpušta vječnu pokoru, t. j. oslobadja ga pakla, što ga je zaslužio bio. Nu u isto vrieme zahtieva, da i pravda jedno mjesto zauzima promjenjujuć najme griešniku vječnu pokoru u vremenitu, koju mu valja ili u ovom ili u drugom svietu izpuniti. Jednom riečju odpušta griehe i oslobadja ga mukah paklenih, no zahtieva, da se pokora vremenita točno izvrši.

Al pokora ova po samom našem dostojanstvu bila bi ništetna; sjedinjena pako s dostojanstvom pokore one najveće, koju je sám Isus za nas učinio, postaje valjana i pred Bogom velecienjena. Pokora dakle naša može se sa strane kazati po-

*

kora Isusova; jer samo po Isusu dostojanstvo i valjanost prima. Da nam je kod Boga prijeta, zahvalimo Isusu. Istina, Isus je za nas pokoru učinio, al zato smo ju i mi dužni činiti, nehajeć za ono, što vele krivovjerci, da neće činiti pokore, već znajuć da smo dužni i s naše strane Bogu za učinjene griehe zadovoljiti pokoreć griešno tielo i postom i bičevanjem i s ostalimi mukami patiti: činimo! činimo pokoru.

No mnogi neće da primi pokore sastojeće u postu i drugih patnjah tiela; jer vele, da su im mučne i zato mrze na izpovjednika, koj im takove nalaže. Takovim ja kažem: Sjetite se kako mučne bijahu uvrede, koje ste griešeć Bogu učinili i koli mučne su muke paklene, koje po griesih zaslužujete! Tko se pravo za griehe kaje, taj ne samo da neodbacuje pokore, koju mu misnik naloži, već tim više, razmišljajuć grdu uvredu Bogu po griesih učinjenu, da ju čim jače osvete; moli izpovjednika, da mu što veću i težju pokoru zadade. *Ta i nije li pravedno*, veli sv. Bernardo, *da koj je proti volji božjoj zadovoljstvo u kom stvoru tražio, da, velim, sada u tegobi uvredu tu Bogu nanešenu na sebi osveti? — Nije li sasma pravedno da trapi postovi, bičevanjem i drugimi mučnimi djelî tielo ono, koje si je prekoredna jela, pića i putene nasladnosti dozvolilo?* itd. Pa što je to mučno, da osvetiš toli grdne uvrede Bogu učinjene?! Ah nije, dragi krstjanine, — nije! već mrzi na tielo svoje zločesto, — muči ga postom, bičevî i drugimi strogimi mukami, zašto je uzrok tolikim uvredam božjim!

Oj sretnih vremenah prijašnjega krstjanstva, kad se je manje griešilo, a mnogo težje pokore nalagale i dobrovoljno se izpunjivale, pa povrh toga mnoge druge pokore i to stroge dobrovoljno se nalagahu, kad se iste kuće, imutak i sve ostalo na svietu ostavljalo, te po pustinjah živilo, kad se neprestano Bog slavio; te su griešnici tjelesa svoja griešna gladom, ognjem i biči i drugimi mukami kroz mnogo godinah, dà kroz čitav svoj život trapili. O! ovi doista bijahu pravi pokornici! Ovi poznavahu, što će reći neizmjerno veličanstvo božje uvrediti!

Ovi doista po postih, bičevanju i drugih mukah htjedoše za griehe svoje pravdi božjoj koliko moguće zadovoljiti i na sebi uvrede Bogu učinjene osvetiti! A kad si ih upitao, zašto toliku pokoru čine, i tako jako tielo svoje trape, svaki ti odgovorio, veli Tertulian (u knj. o pok. gl. 11.). Ah tužna mene! Uvredio bo sam Boga moga predobroga! Znano mi je, da sam sgriešio, ali neznam, je li mi Bog griehe oprostio! Znadem, da sam srdjbu božju proti sebi potaknuo, a neznam jesam li ju utažio. (Deliqui in Deum, periclitor in aeternum perire), t. j. *sagriešio sam i bojim se vječna prokletstva!* Evo dakle strogih pokorah, što ih obavljahu prijašnji pokornici, pa su se jošte bojali, da nisu dosta pravdi božjoj zadovoljili, da su izgubljeni, — a mi, krstjani moji! mi, — koji neznatnu pokoru činimo, ufamo se spasiti?! Tako mala pokora nalaže se sada za griehe velike, pa se mnogim jošte težko vidi? Je li to znak pravoga pokajanja za uvredjeno veličanstvo božje?!

Da mi vam je moguće sve pokore, koje u prijašnja vremena griešnikom odredjene bijahu, predočiti, protrnuli biste i uvidili, koli tegobnije i strožije bijahu od sadanjih. Tko je ukrao stvar neznatne vrednosti, morao je pokoru čitavu jednu godinu činiti. Ako li je ukrao stvar od nješto veće vrednosti, naložena mu je bila pokora od pet godinah. Za jedan samo bludan grieh odredjena bi pokora opet od pet godinah; za preljubimstvo sedam, a na poveće bludnosti i više godinah. I tako za zakletve, kriva svjedočanstva svetogrdja i ostale griehe odredjena je bila težka pokora na mnogo godinah i čim je više tko griešio, tim mu se pokora sve većma pomložavala. U vrieme pokore stajahu pokornici na vratih crkvenih, nebijaše im nikada dopušteno u crkvu unići, nikad se pričestjati ili druga svetotajstva primati; morali su se uviek žalostno držati i užetom se po golom tielu pasati; bar tri puta na nedjelju postiti i dosta putih samo o kruhu i vodi živiti; nisu smjeli s drugimi obćiti; — a i druge su mnoge i još težje pokore primierne veličini griehah, izvršivati morali.

Neću da rečem, da vam sada izpoviednici takove pokore nalažu, već samo želim, da znadete, kolike bi se morale pokore nalagati; a kako se sada male nalažu za tako neizmjerne griehe! Kad nam Bog po svom neizmjernom milosrdju na sv. izpoviedi odpušta griehe, tada nam pokoru vječnu, koju bi imali u paklu podnositi, zamjeni pokorom vremenitom; pa samo ovo moleć, morate si misliti, kako velika i kako dugotrajna imala bi ona pokora biti. — Pokora u paklu jest neizmjerna i bezkonačna ili vječna; pokora dakle vremenita morala bi biti dugotrajna i velika tja do smrti. A vi kad sgriešite smrtno i to ne jedan put, već mnogo putah, te zaslužite vječnu i neizmjernu paklenu pokoru, mislite, da vam je dosta pokora, koju umjesto da u jedan dan, u jedan sat (uru), izvršite, te u dvih, trih krunicah sastoji? O grdo se varate! Mjesto pokore vječne ima biti vremenita pokora velika i dudotrajna.

Svrha ove pokore jest, da Boga razljutjenoga utažimo i da mu zadovoljimo za uvredu učinjenu; mora dakle kakova takova jednakost medju pokorom i veličinom uvrede biti. No uvreda Bogu učinjena sravnjena s neizmjernim veličanstvom božjim, jest neizmjerna; — zato i pokora imala bi biti neizmjerna, a jer za takovu pokoru vrstni nismo, mora barem ikoliko velikoćom svojom uvredi odgovoriti. Ako su griesi težki i opaki, nije dosta samo moliti, već suze roniti, plakati, milostinju dieliti, postiti i tielo si trapiti. Ako je tko više godinah u griehu proveo nije dovoljna pokora od njekoliko danah, već se mora na više godinah protegnuti itd. Vam se ove pokore mučne vide, — što vam ja i potvrdjujem, — no lagljih neima. Da bi ih i sbilja bilo, kazao bi vam ih. Kad ste sgriešili, uzeli ste dug pokore na se, valja vam ga dakle platjati prama veličini onoj, kako što ste zadužili. (Facite fructus dignos poenitentiae), t. j. *činiti vriedan plod pokore*, veli sv. Ivan krst. I sám spasitelj veli: (Nisi poenitentiam egeritis, omnes simul peribitis), t. j. *ako pokore činili nebudete, svi ćete poginuti*, (kod

Luke 13.). Ovo je način Isusov, ovo je naredba božja; da, ako si tko nebi htio duševna zdravlja uzdržati, mora si barma tu duševnu bolest po griesih uzrokovanu pokorom izliečiti itd.

Nauk XXI.

Govori se o potrebi i koristi izpoviedi občinske.

Buduć da otajstvo pokore, iliti izpoviedi, jest vrelo naših najvećih dobarah i liek naših najvećih zalah, jer nam raj otvara, a pakao zatvara, oslobadja nas robstva vraga i privadja u milost božju; izlieči nas, kada smo bolestni; okrepljuje, kada smo slabi. Radi toga, svaki mora nastojati, da si pomogne s otajstvom toli koristnim svim onim, koji ga dostojno primaju.

Pa ipak, koliko ima krstjanah, koji za svetu izpovied nemare? a koliko veći broj ih opet ima, koji se nevaljano izpoviede, te tako imadu štetu ne pako korist? Kakvo ufanje ostaje dakle za oprostjenje griehah nesretnikom, koji su se nevaljano izpoviedili? Što li imadu činiti, da poprave nevaljanu izpovied? Liekari kada daju bolestniku kakav liek, i on koristi neučini, ponavljaju isti liek i većom mjerom ga — daju. Ako dakle, ljubezni krstjani! ova liekarija božanstvena, izpovied naime sveta u vas radi vaše nemarnosti nije učinila čudnovata ploda, što-no bi ga učiniti imala, to način da zlo izliečite, jest, da se opet istom liekariom služite i da prijašnje svoje mane popravite. — A ovo se čini po izpoviedi občinskoj, u kojoj se pretresuju i kazuju na jedan put svi griesi ciela života, te se tako popravljaju mankanja nevaljane izpoviedi. — Danas ću vam dakle govoriti o *izpoviedi občinskoj*, te ću vam pokazati, koliko je takva izpovied potrebita i koristna; njekojim veoma potrebita, a drugim malo koristna.

Trovrstne su izpoviedi: Izpoviedi *osobite*, *godišnje* i *občinske*.

Osobite jesu one, u kojih se izpoviedaju griesi samo poslje prošaste izpoviedi učinjeni. *Godišnje*, jesu one, u kojih griešnik izpovieda sve griehe one godine učinjene, premda ih i na drugih izpoviedih izpoviedao. — *Občinska* izpovied jest ona, u kojoj griešnik kazuje griehe svega svoga života, od kad je počeo griešiti do onoga časa, kada će tu izpovied ovršiti. Nu vi ćete me možda pitati, čemu služi ovršitba ove občinske izpovjedi, te iznova mučiti se griehe sabirati i stid podnositi nje izpoviedajuć, buduć smo sve griehe u svoje vrieme na izpoviedih osobito dobro izviedali? Da bi istina bila, — odgovaram vam, — da ste sve izpoviedi dobro ovršili, nebi bilo treba griehe pretresivati; izpovied občinsku činiti. — Nu jamčite li vi, da ste sve izpoviedi valjano učinili? Blaženi Leonardo (od Porta Mauricia) govori u svojih knjigah, koje pisà za upravu izpoviednika i pokornika, — da su u vrieme duge njegove propoviedi i izpovjedi, mnogi došli k njemu i k drugim misnikom, da učine občinsku izpovjed, govoreći: da to nečine iz potrebe, nego iz pobožnosti. Što dalje?

Pomoženi od ustrpljivog i razumnog izpoviednika, da laglje upoznaju otajnosti svoga srca i da bolje razmisle griehe prošaste; toliko su zabačenih i neizpoviedanih griehah našli, da svaki uzdišući govoraše: Ah tužna mene, u kolikoj sam prevari živio! Mislio sam, da sam pudpuno sve griehe prije izpoviedio; nu eto kako sam se varao! Zlo za me, da nisam sad ovu občinsku izpovied učinio i prijašnjih manah odkrio!

Znate li što se u občinskoj izpoviedi dogadja? *Dogadja se isto*, govori napomenuti sveti Leonardo; *što se dogadja jednomu lovcu, koj se uputi u onu šumu, gdje znade, da zvjeradi imade, te da će mu lovina dobra biti.* Dogodi se, da će on koj put po vas dan šumom hoditi, i neće ništa uloviti; nu, dade li šumu sa svih stranah zapaliti, to će iztrkati iz nje odmah zecevi, srne, vuci (kurjaci), medvjedi i druga zvjerad,

i on će ostat začudjen, videći, da je u ovoj šumi tolika zvjerad, gdje mišljaše, da ni glave nebi. — Isto tako dogadja se u izpoviedi obćinskoj. Daje se vatra sa svih stranah i očistjuje se duševno dobro. — Nu koliko je griehah, riečih, djelah a navlastito mislih, na koje se nikada pazilo nije i koji bi svi u času smrti griešnika upropastili! — Oh! vi kažete, da se toga grieha niste spominjali, a dobru vjeru viek imali. — Znate li, što će to reći dobru vjeru imati? To će reći: Pomno paziti, da se spomenu svi griesi i spoznadu, kadkada se što ni nespomene ni nespozna s nepazljivosti. Mnogih griehah nesjećamo se; jer ih nepromišljajemo; mnogi griesi nedrže se za takove; jer se neuči i nepromišlja zakon božji, da se može upoznati, u čem je koju zapovied ili zabranu tko prekršio: takova nepazljivost neuništuje griehota grieha, nego ju još povećaje. — Valjanost izpoviedi nesastoji u samom izpovjedanju griehah, nego mnogo više u pravom pokajanju za griehe i u tvrdoj odluci više negriešiti; pa baš to je, s čega ponajviše biva nevaljana izpovied. — Ako vi, sjetivši se mladosti svoje, u kojoj ste mnogo griešili, i sad u ovaj, sad u onaj grieh upadnete: kako možete dobre vjere biti i ufati se, da su izpovjedi vaše dobre bile? Ah! ovaj isti povratak na grieh očituje, da nije bilo u vas niti pravoga pokajanja, niti čvrste odluke; te zato vam ni nije izpovied valjala.

Nu kada tko nit nebi sumnjao o valjanosti izpoviedih prošastih, ipak izpovied obćinska svakomu je od velike koristi. Tko će sve koristi moći nabrojiti, koje donosi obćinska izpovied? Obćinska izpovied je najbolji način za oprostjenje griehah cieloga života. Da ovo pako zadobijemo, treba nam se pokajati i za griehe zadovoljiti. A da nas obćinska izpovied ovim okoristi istinito je s toga, što se griešniku svi griesi predoče, te tako laglje upozna zloću njihovu, videći svoj sav život griešni, u kojem ih je počinio, za nje se tada može bolje i skrušenije pokajati, može ih čemernije oplakivati i gorućom željom od Boga oprostjenje moliti. — Istim načinom zadobije

odpustjenje dužne pokore; jer on isti stid, što ga voljno spoznajući svoje griehe, trpi, služi za jedan dio pokore, kojom moramo zadovoljiti Bogu za učinjene uvrede.

Drugo, izpovjed obćinska veoma je koristna; jer čovjeku podaje jakost, da nepadne u prijašnje griehe i da može za zlim blažen život sprovoditi. — Isto izkustvo nas uči, da mnogi poslje obćinske izpoviedi griehe ostavljaju i u kreposti se usavršuju. — Kakogod onaj, koj obuče novu haljinu, pazi pomnjivo, da ju nezakalja; isto tako duša obučena milostju božjom po izpoviedi obćinskoj, čuva se sa svom pomnjom, da nepane u grieh i neizgubi milosti ove. — Radi toga upravitelji dušah ponajprije savjetuju onim, koji hoće duševno svoje stanje promieniti u bolji duševni život, da odbace staroga čovjeka, t. j. da obćinsku izpovied učine i novi duševni život započmu.

Tako rade svi oni, koji žele u sv. red unići; tako bi imali takodjer učiniti i oni, koji stupe u stališ ženitbe; tako čine i svi oni, koji žele život zločesti ostaviti i novi blaženi nastupiti. — Najposljednja korist, koja dolazi iz izpoviedi obćinske, jest, što uzdarstvuje mirom i blaženim pokojem dušu kroz cieli život, a navlastito na čas smrti. — Po obćinskoj izpoviedi bogoljubni krstjani nepeče vas saviest duše vaše, prestaju svekolike brige i žalosti, koje vas mnogo putah muče i koje će vas žestje mučiti na času smrti. — U malo riečih: takva izpovied osigurava vas, da ste u milosti božjoj, te da su vam oprošteni griesi vaši. — Može li veća radost i veselje za griešnika biti, nego je ovo? Ovo je plod, što ga donosi izpovied obćinska. Recite mi, molim vas, tko je uzrok svega vašega zla u ovom i drugom životu? Nitko drugi, — nego smrtni griesi vaši — tko je uzrok svih smutnjah, svih duševnih nemirah, svih brigah vaših? Nitko drugi, — nego onaj strah, koj vas trapi bojeći se, da vam nisu griesi odpušteni radi nevaljanosti koje izpoviedi, — Nu svih ovih brigah i nemirah duševnih nestaje, kada dobro obćinsku izpovied ovršite?

Sve ih uništuje izpovied obćinska — mà baš i bila koja od izpoviedih prijašnjih nevaljana, — sve ih izlieči i popravi.

Dajte dakle o krstjani! nezapustite toli velikoga dobra, neodbacujte izpoviedi obćinske, od koje vam tolika korist dolazi, da vam u sigurnost i pokoj stavlja duše sada, a navlastito u čas smrti. — Ako sada ovu izpovied občinsku zapustite, neće te je sigurno u čas smrti, kad vas sa svih stranah brige i žalosti obastru moći zapustiti; sada dakle, dok je vrieme, dok možete, — sakupljajte si dobro po toli koristnoj izpoviedi!

Obćinska izpovied nije samo svim koristna, nego je i potrebita onim, koji su mà na koj način nevaljano griehe izpoviedili; jer ako ovo obćenito dobro neupotriebe, moraju propasti!

Sveti bogoslovci navadjaju neizbrojene dogodjaje, u kojih bijaše potrebito ponoviti izpoviedi učinjene, radi nevaljanosti i pomanjkanja, koja su se u tih izpoviedih dogadjala; a to su ova tri glavna pomanjkanja, radi kojih izpovied biva nevaljanom: istinska naime izpovied svih griehah; pravo i skrušeno pokajanje i zadovoljština ili pokora. — Predjimo na ona pomanjkanja, koja se obično čine u izpoviedi. — Za valjanost izpoviedi zahtieva se izpitanje sviesti i spoznanje griehah; nu baš to je ona šteta, koja griešniku smeta!

Prošlo bo je već više mjesecih, a možebit i godinah; da je koj bez straha božjega živeć učinio više griehah, nego ima kose (vlasih) na glavi. — Poslje tako dugog vremena pane mu i izpovied na pamet. Nu pitanje je, kako pomnjivo izpituje si takav saviest? Nješto malo izpituje, što se tako lako sjeti — i to izpoviedi. Kažite mi sada: može li takva izpovied valjana biti? Takav se nije mnogo trudio u izpitanju saviesti svoje; a izpovjednik, kad množtvo pred njim za izpovied stoji, nemože mu bome pomoći u izpitivanju griehah, te tako ih polovina ostane neizpoviedjenih! Sve takve izpoviedi

radi pomanjkanja dužnoga izpitivanja saviesti nevaljane su, te se moraju ponoviti!

Svi dakle, koji radi nevaljanoga izpitivanja saviesti, nekažu griehe po vrsti, broju, i okolnosti, te vrsti promjenjivaju ili zloću griehah zamūče; nevaljano su izpovied ovršili i Boga pogrdili. — Isto spada na sve one, koji iz neznanstva griešne stvari nedrže za grieh. Tako su njekoji, koji drže za grieh samo zločesta djela, a neizpoviedaju nutarnjih zloćah srdacah svojih: kako-no su misli i požude, nastade čeznutje za osvetom, nenavidnost, nepravda, kradja i neizpunjavanja vlastitih dužnostih. Griehe pako, u koje najčestje griešnik pada, baš najredje izpovieda, s toga su mnoge izpovjedi skroz nevaljane.

Nu žalibože mnogo ima takodjer i takovih, koji griehe zamūče i radi nesretna stida zataje. A koliko imade opet drugih, koji neznaju, da li je grieh navlastito, što-no su ga možda u djetinstvu učinili, a nećeju, da ga izpoviede i da znadu, je li opasan (pogibeljan) — nego drže zloće ovake u saviesti neizpoviedane. — A njeki, — da manje stida podnesu, izpoviedaju jedne griehe pred jednim misnikom, druge pred drugim. — Kako, da se izpovied razdieli?! O po Bogu braćo i sestre. To biti nesmije! Ah koliko se griehah taji! a koliko izpovieda? s toga su nevaljane izpoviedi! Mogao bi vam bogoljubni slušaoci u istinu, reći, da se polovina krstjanah valjano neizpovieda!

Drugo pomanjkanje, koga su radi mnoge izpoviedi nevaljane, sastoji u pokajanju, bez koga se zaludu griesi jezikom izpovjedaju. — U takovom pomanjkanju nalaze se oni, koji samo iz običaja nećuteći u srcu nikakve žalosti ni mrzosti griehe izpoviedaju; ili ako se što i kaju, to se nekaju radi uvrede Bogu učinjene, nego radi svrhah naravnih, po kojih su izgubili poštenje, blago, ili zdravlje. — S toga traže izpoviednika mlitava, koj nezna ustah otvoriti, te po zakonu božjemu dužnost svoju izpuniti, nego ih samo odrieše pa mirna Bosna!

— Pravo pokajanje uviek mora skopčano biti s odlukom više negriešiti, te zato sve one izpoviedi, u kojih nije bilo prave odluke čuvat se grieha kao vatre, bijahu nevaljane. A to se pozna s toga, što griešnik odmah poslje izpoviedi grieši. — Zato dajte, ako možete, pobrojte, koliko na dan biva izpoviedih nevaljanih! — Mnogi, da mogu na dalje griešiti, traže izpovjednika po svojoj ćudi, koji nesile griehe ostaviti; ili, ako su po nepravdi šta učinili, nesile ih, da ono pravdom naknade poprave; pa kako se može reći, da je takav imao pravo pokajanje za griehe, ili čvrstu odluku više negriešiti.

Tretje pomanjkanje, radi koga je izpovied nevaljana, biva u zadovoljštini iliti pokori, koja je tretji dio izpoviedi. — A ovom pomanjkanju svi oni, koji, kad im misnik naredjuje pokoru, neimaju volje prave izpuniti je; takovi su oni, koji drugoga ogovaraše ili razžalostiše, te neće da opozovu svoje ogovaranje; takodjer i oni, koji bližnjega iskrnjega svoga uvrediše, te nećedu, da oproštenje odanj mole, ili opet oni, koji su uvredjeni, te neće da uvredu oproste i neprijateljstva se okane. — Svi takovi učiniše nevaljanu izpovied, te zato treba, da izpovjedi ponove u izpoviedi obćinskoj, ako žele duše svoje spasiti.

Nu reći će tko: zar nije dvoljno, ako izpoviedim samo one griehe, koje sam zamučao u prijašnjih izpoviedih, ili, za koje se nisam pravo pokajao i odluke utanačio više negriešiti? — Ne! Ne! o krstjani, nije dosta to samo, nego treba sve prijašnje izpoviedi ponoviti, jer su sve nevaljane bile! pa ako je koja izpovied nevaljana bila od djetinstva do danas, to treba izpoviediti; jer od onda do danas nije bilo nijedna izpovied valjana.

Nije se šaliti o braćo! — Ako, koj medju vami zna, da mu je koja izpovied nevaljana bila, ili da nije svih griehah izpoviedio ili se nije za nje pravo pokajao i čvrstu si odluku više negriešiti preduzeo, te s toga poslje izpoviedi na griehe se povratio, — već neka nekasni, nego odmah nek ovrši ob-

ćinsku izpovied, ako si dušu spasiti želi. Takodjer i vi drugi, koji nesumnjate o prošastih izpoviedih, ako niste nikad obćinsku izpovied učinili, a težite si duše spasiti: učinite bar jedan put, za volju dužnosti svojoj, te ćete sigurni biti za spas dušah vaših. — A ako tko i nesumnja, nu se sjeti izpoviedih svojih u ludosti raztrešenosti ovršenih itd.

Nauk XXII.

O oproštenju.

Premda se griešniku po svetotajstvu sv. izpoviedi povraća izgubljena milost božja, te se grieha i vječne, griesi zaslužene, pokore oslobadja; to mu se ipak, po nauku sv. sabora tridentinskoga (sjedn. 14. gl. 8.), neodpušća pokora vremenita, nego mu ju valja platiti, poput duga, pravdi božjoj. Pokora se plaća pravim skrušenjem i žalostnim za griehe pokajanjem, te po onoj pokori, što ju misnik (svećenik) na izpovjedi naredjuje, koja budući dio sakramenta, mnogo nas krepi i puno nam koristi. Drugo, plaća se dug pokore molitvom, lemozinom (milostinjom), postom, i drugimi tjelesnimi patnjami, koje-no svojevoljno pravi pokornici sebi pridaju i čine; a zatim još strpljivim podnošenjem uvredah, progonstva, bolesti, tuge i nevolje, koje se komu dogadjaju. Nu jer pokore, koje se dan danas naredjuju, tako su malane, — a malo ih je, koji po sebi i svojevoljno dostojnom (dostatnom) pokorom za griehe počinjene zadovoljavaju — kao što to stari pokornici običavahu, — sliedi, da su nit zadane (naredjene od misnika), nit svojevoljno pridane pokore zadosta izplatiti pravici božanskoj pokoru vjekovitu, koja-no bješe pokorniku odpušćena, nego nam valja podpuno Bogu dužan dug izplatiti, t. j. valja nam

za griehe zadovoljiti. Što je dakle učinio predobri i milosrdjem bogati Bog naš? Dao nam je način, da po milosrdju njegovom, t. j. oprostjenju možemo platiti dug pokore. Po onom oprastja nam Bog griehe naše, podpomaže našu slabost i nemoć, da nemogući pokorom po sebi, primimo oprostjenje po oblasti, koju nam sv. crkva podjeljuje. Budući dakle dovrših govor o sakramentu sv. izpoviedi, prelazim na oprostjenje, te ću vam pokazati, što je oprostjenje, kako se zadobiva i najposlje napomenut ću njekoja (oprostjenja), koja se lakše primiti mogu.

Da uzimademo korist od koga mu drago djela i posla budi duševnoga, budi tjelesnoga, potrebito je, da se taj posao učini po onom načinu, po kojem se ima učiniti; inače nam muka i vàs trud uzalud. Jedan izmedju duhovnih veoma potrebitih načinah jest primanje oprostjenja, po kom se izplatjuje sav dug pravdi božjoj za vremenite griehe naše. Ovaj posao, čini se, da mnogi krstjani ovršavaju; nu se bojim, da ih je jako malo, koji korist imaju iz toga, a to zato, što, ili neznaju, ili neće, da po onom načinu rade, po komu bi raditi morali. Za dužnost si dakle uzimam način vam, dragi moji! danas kazati, kako ćete naime koristno oprostjenje moći primiti. Nu vidimo prije, što su i koliko vrstna su oprostjenja.

Oprostjenje i odpustjenje vremenite pokore, koju smo dužni za griehe, što su jur izpoviedjeni i po izpoviedi oprostjeni; ono ima biti dopustjeno od stariešine crkvenoga za hasnu duhovnu.

Što da bolje razumjete, imate znati, da su spasitelja našega Isusa krsta dostojanstva neizmjerna, dostojanstva neprocienjena, koja bi dostatna bila hiljadu (tisuću) ovakovih svietovah, kad bi ih bilo, odkupiti. Po ovih dostojanstvih Isusovih, ne samo oprastja se griešniku pokora vjekovita, kada se dostojno izpoviedi, nego i vremenita, kada griešnik izpunivši ono, što crkva nalaže, dostojno oprostjenje primi. S dostojanstvî Isusovî sjedinjuje se dostojanstvo blaž. d. Marije bez grieha začete, koja trpeći na ovom svietu progonstva, muke i žalosti, navlastito u vrieme muke svoga božanstvenoga

sina, i djeljujući djela bogoljubna, zadobila je po njeki način neizmjerna dostojanstva. K tomu se jošte pridaju dostojanstva sv. Ivana krstitelja, sv. Josipa, i drugih nebrojenih svetacah, koji, živući bez grieha, velike su pokore, molitve i druga dobra djela činili. Kolike su muke podnieli sv. mučenici zaradi pravde?

Kolike su pokore činili sv. pokornici preko onoga, što im je za griehe zadovoljivalo? Sve ovo njim pritiče, te im nehasni, te nam, gdje po svojih dostojanstvih nismo zadovoljštine zavriedili po oblasti sv. crkve od Boga primljenoj, namienjuju.

Sva ova premnoga dostojanstva gospodina Isusa, majke njegove B. D. Marije i drugih nebrojenih svetih, veoma nam koriste, a crkvu, u kojoj imade najveću oblast sv. otac papa, pravi nasljednik sv. Petra, komu je rekao Isus (kod Mat. p. 16.): *Što god budeš odvezao na zemlji, odvezano će biti na nebu;* proslavljuju. On je postavljen od gosp. Isusa vrhu stada krstjanskoga, kao gospodar vrhu obitelji svoje, te je dobio oblast, da sve duhovno blago na krstjane spadajuće svimkolikim razdjeljuje.

Oprostjenja su dvovrstna: oprostjenje podpuno iliti cielovito i oprostjenje nepodpuno iliti osobito i necielovito. Podpuno oprostjenje jest ono, po kom se dobiva oprostjenje svih griehah, i uviek je spojeno s dobrom izpovjedju i pričestju tako, da tko se neizpoviedi i nepričesti, primiti ga nemore. Taka oprostjenja podjeljuju se onim, koji se dostojno izpoviede i na stanovite svetkovine pričeste: kako-no na gospino začetje, na angjeosku nedjelju, na sv. Antuna paduanskoga, sv. Bonaventuru, Paškala, na sv. Jakova markijanskoga, na sv. Klaru, sv. Margaritu kortansku (skocku), na sv. Didaka i Ivana Kapistrana; na sv. Katarinu bononsku, sv. Franju saleskoga, na sve svete reda sv. Franje i na druge svete, koji često preko godine dolaze, — i to svakoga mjeseca po dva, po tri puta itd. Tko primi podpuno oprostjenje svake pokore, mà ovaj

čas umro, i nevideći mukah očistilišta, otišao bi upravo u kraljestvo nebesko.

Oprostjenje osobito (nepodpuno) jest ono, koje se dopustja samo na njekoliko danah ili godinah. Takovo oprostjenje zadobiva se 30, 40, 50 i 100 danah; zatim jednu, dvie, 3, 7, 60 i 100 godinah; i ta su spojena s njekimi molitvami, stajališti i drugimi dobrimi i svetimi djeli tako, da, kada se dužnom pripravom takova molitva, krunica (patrice, čislo, brojnice, otčenaši) ili misa izgovori, kad se izpuni tako sveto djelo, po kom se oprostjenje dobiva: onda se i primaju. Kad se zadobije oprostjenje od 100, n. pr. danah, ili od 7 godinah, razumije se, da je ona duša toliko duga sa sebe skinula i da joj je onoliko olakšalo, koliko bi digla i koliko bi joj olakšalo, da je 100 danah ili 7 godinah pokoru činila. Ovakih oprostjenjah ima mnogo, a ja ću vam samo njeka lakša kazat, koja možete često zadobivati, po njih za života pokorom pravdi božjoj odužívati se, da uzmognete na drugom svietu i platji i žestokim mukam očistilišta izbjeći.

Jesu ova: 1. Tko pobožno izmoli tri bogoslovne kreposti vjeru, ufanje i ljubav itd. svaki put prima po 7 godinah oprostjenje, koje se i za mrtve duše, ili za sve, ili za jednu samo osobito namjenjuje i tko svaki dan u mjesecu pobožno ih moli poslje valjane izpoviedi i pričesti, dobiva svih griehah podpuno oprostjenje.

2. Tko pozdravljenje gospino jutrom, podnevom i večerom izmoli, ima svaki put 100 danah oprostjenje; a tko to mjesec danah čini kraj valjane izpoviedi i pričesti, dobiva podpuno oprostjenje.

3. Tko poslje smrknutja (u mrak, u suton) za mrtve duše izmoli (De profundis), t. j. iz dubljine vapih k Tebi gospodine . . ., ili otče naš i zrdavu Mariju nadodavši tomu: pokoj vječni daruj im gospodine, dobiva 100 danah oprostjenje.

4. Tko izmoli ovu molitvu: Angjelu božji, ti čuvaru moj! tebi se preporučam, da mi danas (ili noćas) od previsoke

milosti božje izprosiš prosvietljenje, te da me uzmogneš svedjer čuvati, vladati i upravljati, Amen; dobiva 100 danah oprostjenje. Ako li bi pako uzmolio ovu molitvu svaki dan, primivši sakramente (svetotajstva) na svetkovinu svetih angjelah čuvarah, koja pada na prvu nedjelju mjeseca listopada, zadobiva podpuno oprostjenje.

5. Tko izmoli gospine litanije, dobiva 200 danah oprostjenje.

6. Tko pobožno nazove: *Hvaljen Isus* i tko odzove dobiva svaki put 50 danah oprostjenje.

7. Matere i otci, stariešine i svaki drugi, koj poduči koga u nauku krstjanskom, dobivaju 200 danah oprostjenje.

8. Tko sa sviećom u ruci odprati presveti oltarski sakramenat do kuće bolestnika, dobiva 7 godinah oprostjenje, a tko bez svieće 5 godinah.

9. Tko pobožno sluša sv. misu u parokialnoj (župnoj) crkvi, dobiva dvie godine oprostjenje.

10. Tko se dostojno izpoviedi i pričesti u nedjelje i ostale zapoviedne svetkovine preko godišta, dobiva po pet godinah oprostjenje.

11. Tko nad propetjem (križem) izmoli pet otčenašah i pet zdravo Marijah i pet slava otcu na poštenje pet ranah Isusovih, dobiva 100 danah oprostjenje.

I evo vam bogoljubni krstjani! osobitih oprostjenjah, koja možete često primati.

Ali da uzmognemo zadobiti svako oprostjenje, potrebito je biti u milosti božjoj, i ovo je prva i najpotrebitija točka; jerbo oprostjenje nije podobno, da griehe oprosti, nego kaznu: zahtjeva se dakle, da bude prije grieh odpustjen, za da se njegova kazna odpustiti može. I zato je potrebito, da griešnik više na grieh mrzi, nego na ikoje drugo zlo, te da imade baš stalnu odluku griehe ostaviti i posve se Bogu obratiti.

Ali, kako se je bojati, da ih mnogo imade, koji misle, da zadobivaju oprostjenja, a niti su u srcu obratjeni, niti se

nalaze u milosti božjoj. Misle, da na grieh mrze i da ga preziru, a niti ga mrze, niti preziru. Misle, da su obratjeni, jer se niešto malo obratiti žele; drže, da su u milosti božjoj, jer su se izpoviedili. Nu bez cielovitosti, bez pravâ pokajanja i stalne odluke više negriešiti. Aj nevarajte se! drugčiji su sudi božji! Činite dobro, kako vam drago, razdielite siromakom sav svoj imutak, činite čudesa, kako vas volja i podnosite muke i mučeničtva: sve vam je zahman, ako niste u milosti božjoj, ako vam grieh nije omrzô, te ga još u duši nosite. Zato, kako rekoh, ako želite svako oprostjenje, najpotrebnije vam je po pravim pokajanjem i stalnom odlukom odbaciti griehe i u nje se više nepovratjati. A za zadobitje podpunâ oprostjenja traži se valjana izpovied i dostojna pričest; ima se Bog moliti za uzvišenje sv. crkve, za izkorenjenje nevjerstva i sjedinjenje krstjanskih poglavarah. Evo vam dakle, dragi moji! sasma lahka načina, što vam ga sám Bog po neizmjernom milosrdju svom daje, da uzmognete izplatiti preveliki dug kazne griehah vaših, samo ako duše vaše od grieha očistite i pravo se Bogu obratite, te tako pripravni uznastojite oprostjenje zadobiti.

Nu nemislite — krstjani moji! — da primivši oprostjenje niste ništa više od pokore za griehe dužni učiniti. Crkva za ovu svrhu oprostjenja daje, da se po njih u ime pokore, koja se nemože učiniti, pravdi božjoj zadovoljiti more; nu s toga ni najmanje nesliedi, da griešnik onda nemora pokoru činiti, dužnost vam je dakle i poslje oprostjenja pokoru činiti, koliko god ste u životu mogući.

Griešniku se daje oprostjenje sve jedno kao ubogim milostinja. Ubogim dajemo zato lemozinu, da mu ono pomognemo steći, što si sám po sebi steći nemože; ter kako god bi onaj siromak zlo činio, koj bi, jer mu se lemozina milosrdno pruža, u lienosti život svoj provodio, i neposlovao onoliko, koliko bi mogao: tako bi isto i onaj veliko zlo činio, koj bi, — dobivši od crkve oprostjenje, da njim plati dug kazne, koju po sebi

*

platiti nemore — bezposlen stajao i sám pokoru nečineći za učinjene griehe za života nebi po mogućnosti zadovoljavao.

Završimo već jednom, dragi moji! govor o toli potrebitih oprostjenjih, te ih nikada nepropustjajmo zadobivati i sebi i dušam očistilišta na veliku hasan; te zadobivši ih neprestajmo ni od svoje strane, koliko nam je u silah, za počinjene griehe pokore činiti. Vrhu svega pako čuvajmo se grieha kao najvećega zla, po kom se batale (ruše) i oprostjenja i svaka pokora, — da tako oprostivši se kazne vjekovite i vremenite ovdje, uzmognemo poslje od svake ljage čisti, odmah unići u slavu vjekovitu; — što svim dao Bog! Amen.

Nauk XXIII.

O svetotajstvu tiela Isusova. Kaziva se, kako je velika ljubav i dobročinstvo, koje nam je gospodin Isus učinio, ostaviv nam sama sebe u ovome svetotajstvu.

Kao što sam, tumačeći zapoviedi crkvene, prije govorio o izpoviedi, pa poslje o pričesti: tako sam i sada htjeo isti red obdržavati, prije o onom, a sad o ovom svetotajstvu govoreć. Počimam dakle govoriti o svetotajstvu sv. pričesti ili *tiela Isusova.* — *Ovo je ono svetotajstvo, u koje gosp. Isus,* kako govori sv. sabor tridentinski (sj. 13. g. 2.), *izli sva bogatstva neizmjerne svoje prama nam ljubavi: In quo divitias divini erga homines amoris velut effudit.* Prije dakle, nego progovorim o čudnovatu plodu ovoga svetotajstva, što nam ga u duši čini, i o istinah, koje nas sv. vjera uči o ovom svetotajstvu, kako-no i o pripripravah, kojimi se primati imade; nakanio sam danas što god reći o neizmjernoj ljubavi i o do-

bročinstvu, koje nam je gosp. Isus učinio, ostaviv nam sebe istoga u ovom presretnom otajstvu.

Neima toga, koj bi zaniekao, da se ljubav božja, promišljena u sebi istoj, ima uviek suditi kao osobita i neizrečena, poklje bi promislio, da je u njoj osobita izvrstitost božja. Ali, jerbo se naš kratki i u svojih spoznanjih slabi razum zasljepljuje i sasma smutjuje od svietlosti božje, kada hoće, da promatra Boga, kakav je u sebi i u svojih izvrstitostih; zato lakše je slabomu razumu ljudskomu promatrati i poznavati Boga i božje izvrstitosti s dvora, t. j. u njegovih djelih, koja je djelovao. Ter oh koliko čudnovata ukazat će nam se sveta ljubav njegova! Sva njegova djela, koliko u redu naravi, toliko u redu milostih prikazat će nam se kao izlievanje svete njegove ljubavi na nas. Stvarajući Bog nebo, zemlju, zviezde, svietlost i ostale stvorove, što je drugo činio, nego svoju ljubav na nas izlievao? Ali od svih djelah njegovih, u kojih se ljubav njegova pram nam ukazuje, najveća se bez sumnje zrcali u presvetom otajstvu, gdje nam on svoje presveto tielo i svoju neprocienjenu krv pruža. Tko će moći izreći, tko pametju dokučiti izvrstitost i neizmjernost ove njegove ljubavi? Ah to nije ni rieč ni pamet ljudska kadra! Ništanemanje nastojat ću, koliko uzmognem, predočiti vam, dragi moji! izvrstitost one njegove ljubavi i to iz izvrstitosti dara, što nam dariva i iz načina čudnovata, kojim nam ga dariva.

Nu da budem kratji, pitam: nije li istina, da se ljubav u darovih očituje? nije li istina, da se ljubav po kakvoći dara mjeri? Nu može li se veći dar samo i pomisliti od onoga, što nam ga gospodin Isus u presvetom otajstvu daje? Nebrojena su dobročinstva, koja nam Bog čini i u njih nam svoju ljubav ukazuje. Ali kako-no mala svietlost jedne zviezde nemore se s velikom svietlostju sjajnoga sunca prispodobiti, i kako-no veličina neba nadilazi veličinu zemlje; tako i ljubav, koju nam Bog u ovom otajstvu ukazuje, nadilazi premnogo sve ine, koje

nam je učinio; jer nam u njem on sebe sama darivà, — što pako u drugom nijednom dobročinstvu nenalazimo.

Istina je, da nam je i onda sebe istoga Bog darovao, kad je na ovaj sviet došao i čovjekom postao. Kakva pamet more doseći, koj li jezik izreći veličinu ove ljubavi! Pa svim tim istinito moremo reći, da je ljubav božja u ovom svetotajstvu mnogo veća i čudnovatija. Bila je, niekati se neda, ljubav neizmjerna, da je sin božji ostavio nebesa i slavu svoju božanstvenu i naravi se ljudske primio. Ali koli je veća ljubav u ovom presvetom otajstvu, gdje sin božji ostavi isto obličje naravi čovječanske, te se u toli poniznom obličju kruha i vina ukazuje! Čovjekom postavši sebe je umalešnio i kako sv. apoštol govori: *sebe je uništio uzam obličje sluge na se, buduć gospodar svih stvorovah, te poslušan se do smrti učinio.* Ali u ovom se svetotajstvu tako umalešnuje i uništuje, da postaje hrana istih slugah i poslušan u rieči često zločestih i opakih misnikah. Ter ako napokon on u uputjenju uzè narav čovječansku, da imade tielo podvrženo patnjam i tegobam i da nas njimi robstva vražjega oslobodi i spasi: to se u ovom svetotajstvu još čudnovatijom ljubavlju dostoji sa svakim od nas sjediniti, da tim u većem i užjem savezu s nami bude.

Istina je, da su i ina svetotajstva kao žljebovi, po kojih božanski naš odkupitelj svoje milosti i darove na nas izlieva. *Sva svetotajstva*, veli sv. Bonaventura (ad 4. sent.), *jesu liekovi prekrepostni i spasonosni, kojimi gospodin Isus lieči i ozdravljuje slabu narav našu.* Ali u nikom se toliko, koliko u ovom ljubav božja neukazuje. O inih svetotajstvih more se reći, da ih je za potrebu ljudskoga spasenja učinio; nu o ovom poslje svih inih ustanovljenom more se reći, da je ljubav suvišna, kojom nam on daje, ne samo milost svoju, no i svega sebe s božanstvom i čovječanstvom, da on vàs u nas prebiva, a mi u njem. Oh dara i ljubavi, kojoj se slične naći nemore! Koj je, pitam sad, narod, komu Bog toliku ljubav izkazuje, koliku krstjanom? Jedinorodjeni sin božji uzè narav čovječansku, da

nas učini dionicî naravi božanstvene, svoju tielo za naše odkupljenje prikazà za žrtvu pravdi božjoj, pak da u nas ostane za vazda živa uspomena toli velika dobročinstva, što ga je učinio? Svoje presveto tielo ostavio nam je za hranu, a svoju neprocienjenu krv za piće. Oh dostojanstva! oh dobrote neizmjerne Boga našega napram nam! Tko bi mogao pomisliti, tko-li poželiti toliko prijateljstvo, toliku ljubav Božju? Ne samo, da nam se pušća gledati pod svetim obličjem kruha i vina i doticati se rukami, nego jošter ulazi on isti u usta naša, u prsa i srca naša. Kojemu je dakle narodu ikada toliko prijateljstvo, toliku ljubav izkazao? Nijednomu doista, nijednomu! Mi smo! mi smo dakle puk najsretniji, jerbo Bogu najdražji, od Boga najviše milovani!

Ah! zašto da sada nenavidimo sreću sv. Petra i inih apoštolah i učenikah Isusovih, koji su s Isusom za života vidljivo obćili, prijateljski s njime drugovali i u gledanju lica njegova uživali? Čemu da od želje uzdišemo? kad ga i mi moremo vidjeti, da i mi moremo š njim obćiti, kako su oni obćili! Ne suvišne su takove želje, jer veća nas sreća zapada, nego bismo bili mogli željeti. Ako je u nas živa vjera krstjanska, to ga moremo u presvetoj ostiji gledati, š njime se razgovarati, njega zagrliti, ljubiti i još ga u svojih srcih nositi. Što se more više od ovoga želiti?

Ah moj Isuse! što te prignu na toliku ljubav prama nam nedostojnim, da se toliko ti ponizì, da nas uzvisiš? Isus nas većom ljubavi njeguje, nego ikoja ljubeznìva majka rodjenče svoje. Da more jedno diete živeti, potrebito je, da se hranom hrani i da se hrani istom hranom kruha i inih jelah, kojimi se i mati hrani. Ali, jer takva hrana biva pretvrda za nejaka djetinja usta i za slabi želudac, — što je mudra narav providila? *Esum panem mater incarnat*, odgovara sv. Augustin. Majka prije jede kruh i blaguje hranu, koja nebi bila za nejako djetešce probitačna; ista jestbina obraća se u meso a iz mesa u mlieko i ovu laku hranu daje djetetu:

Per humilitatem mamillae et lactis succum, de ipso pascit infantem. Oh mudrosti našega Boga, kako je u svojih iznašašćih čudnovata i ujedno ljubezniva! Istim načinom i Bog, neizmjeran i nedokučiv u svojoj slavi, hotivši nas svojim božanstvom i samim sobom hraniti te tako u životu uzdržati, da se prikloni našoj slabosti i nam od sebe hranu učini: uputio se je i snizio božanstvo svoje pod poniznost naše naravi čovječanske, zatim pod obličjem kruha i vina isto božanstvo i čoviečanstvo sakrio, da se tako lakše njime hraniti moremo. U malo riečih: *potrebno bi*, kako govori sv. Augustin, da *ona Božanstvena hrana bude mliekom, da ju moremo primati mi, koji smo slabi kao dječica. Oportebat ergo ut mensa illa lactesceret, et ad parvulos perveniret.* Oh ljubavi neizmierne! Oh dobročinstva nečuvena!

Budući ti dakle toliku ljubav pram meni ukazà o priljubeznivi Isuse u ovom svetotajstvu, mi jur vidimo, kakva bi imala biti harnost i ljubav naša prama tebi. I ništanemanje imamo izpoviediti, da ti drugim nismo odgovorili, nego nepoznanstvom i neharnostju pregrdnom. Ti nisi mogao više učiniti da k sebi ljubavju pritegneš nevoljno srce naše, koliko davši nam svoje presv. tielo na hranu i krv svoju neprocienjenu na piće; a mi smo se sve suprotivili ljubavi tvojoj, od tebe srce svoje odkretali. Ah nećemo od sada toliko neharni i neljubeznivi biti, Isuse predobri! Ti svojom mogućom milošću omekšaj tvrdoću srcah naših. Učini gospodine molimo te, da srca naša, kad te u ovom svetotajstvu primamo tvojom se ljubavju užgu, da te uvieke podpuno ljubi i nikada u ljubavi tvojoj neohladi za ovoga umrloga života, a poslje u životu neumrlom u slavi tvojoj da gore plamenî čiste i svete ljubavi u vieke viekah.

Nauk XXIV.

O čudnovatu plodu, što ga u duši čini Bežanstveno ovo svetotajstvo.

Budući istina, da kakono ljubav dobročinstvi goji se i izdržaje; tako da se istimi dobročinstvi ukazuje i očituje i to im veća i osobitija, čim je veće i osobitije dobročinstvo. Zato tko bi se naći mogao, koi bi našao sličnu ljubav onoj neizmiernoj ljubavi, koju nam ukazuje gospodin Isukrst u preuzvišenom oltarskom svetotajstvu? Tko da procjeni osobitost i veličinu dobročinstva, što nam ga u njem čini? Promislili mi ovo svetotajstvo u njem istom ili u njegovih dobročinstvih: vazda nam se u njem ukazuje ljubav osobita i neizmierna. Da dakle boljma uzmognemo upoznati osobitost i veličinu ove ljubavi, vidit ćemo danas, koli čudnovate plode čini ovo presv. otajstvo u duši onoga, koji ga dostojno prima.

Da bi vam hotio danas navesti i pokazati svekolike plodove, koje čini u duši svakoga sv. pričest, kad se dostojno primi: to onda nebi nikada mogao na kraj svoga govora doći, jer takvi plodovi svrhe i kraja neimaju. Nastojat ću dakle samo njekoje u kratko dotaknuti, da iz prevrednosti ovih njekolicih uzmognete si predstaviti velečinu sviuh. Da dakle skratim govor svoj, nastojat ću danas pokazati vam veličinu dobročinstva ovoga svetotajstva na ovi način; jer se ovo svetotajstvo razdieljuje na način jestbine s novimi plodovi, da nas svega zla oslobodi i svimi dobri nadari.

Osobita ljubav, koja se u sv. pričesti ukazuje, lako se odmah poznaje, kad se promisli cilj i narav jestbine, Zašto je drugo jelo, nego da se jede. Zašto se sgotavlja jelo, nego da ga svaki poželi blagovati. Buduć dakle da se gospodin Isus na način jestbine na žrtvenik stavlja i to ne svakojake, nego na način kruha, koj je svakoga obćinska hrana, koj se najlaglje naći i najduže uzdržati more: to nam on po tom

ukazuje očito svoju osobitu ljubav, kojom drugo neželi, van da ga mi blagujemo, š njime se utjelovimo i on s nami jedno bude. Milost dakle i dobrota prevelika Boga našega baš po ovom se poznaje; jer na način jestbine on nam sama sebe daje. Žašto, kakogod kruh obćinski jest živež tiela, tako ovaj božanstveni biva živežom duše. I ova je jedina njegova želja, da ovi plod u nas urodi. Zato toliko često on govoraše i pripoviedaše, da je *on kruh živi, koj je s neba sišao; da je on kruh života, da je njegova pùt prava hrana, a krv njegova pravo pitje, da, koj blaguje njegovo tielo i pije krv njegovu u njem prebiva i životom njegovim žive.* (Iv. 6.)

Ovo prebivanje u Isusu i njegovo življenje s nami i naše š njime, što sve biva kad ga blagujemo, daje nam, po nauku sv. Tome znak osobite ljubavi i preljubezniva, *savršena sjedinjenja,* ad omnimodam unionem. Buduć da jelo s onim, koj ga jede tako se sjedinjuje, da jedno tielo postaju. Nije bilo dosta našemu predobromu spasitelju, da se š njime, našom glavom, kao uda crkve otajstveno sjedinimo, da se š njime kao početkom našega duhovnoga života po ljubavi i milosti sdružimo: nego još htjedè, da se š njim i tjelesno i duhovno sjedinimo tako, da krv njegova i tielo njegovo bude naše pitje i naša hrana te napokon da njegovo božanstveno tielo s našim se stjeloviv, s istim jedno tielo čini. Qui manducat meam carnem — in me manet et ego in illo t. j. *koj blaguje tielo moje — ostaje u meni i ja u njem.*

Ah ovo, ovo doisto, govori sv. Ivan zlatousti, *očituje nam goruću želju, kojom on želi da u nas pribiva i ujedno nam je dao znak izvrstite ljubavi, kojom nas ljubi. (Ardenter enim amantium hoc est.)* Čij će jezik moći izreći, što je Bog sve mogući hotio za našu ljubav učiniti! Tko će moći ovu ljubav zadosta pohvaliti i uzveličati? *Koj se je pastir našao toli ljubezan prama svomu stadu, da bi ga svojim tielom i svojom krvju hranio i pojio?* Ma što govorim o pastirih, kad

se toliko istih materah nalazi, koje, pokle porode djecu, neće ih niti da svojim mliekom doje, nego ih drugim predaju. Ali naš Bog preljubeznivi, koj nas od svake matere više ljubi tako s nami nevlada; nego on isti, u ljubavi sasma čudnovatoj, svojim istim tielom i svojom krvju nas hrani i poji; on isti biva naša hrana i naše pitje, da tako š njime sjedinjeni i u njega preobraćeni budemo, dobivši od njega drugo biće i drugi život.

Ah rekao je dobro isti odkupitelj božanstveni, ovoj hrani govoreći, da *kakono on živi zarad Otca vječnoga, tako će radi njega svaki živiti, tko ga blagovao bude:* (Sicut me misit vivens pater, et ego vivo propter patrem, et qui manducat me, vivet propter me). — Tim je hotio, po riečih sv. otacah, kazati, da *kakono otac božanstveni vjekovječnim poradjanjem daje svoje božanstvo, svoje mogućstvo, svoju dobrotu, svoj život sinu svomu, poradjajući ga Boga sebi podpuno priličnа: tako isto onoj duši, koja dostojno na sv. pričesti hranom se ovom božanstvenom hrani, daje Isus svoje božanstvo i koliko je stvorenju pristojno, čini ju dionikom svoje naravi i svoje svetosti*; jer dajuć joj sebe istoga daje joj sve svoje izvrstitosti, da provodi život svet i da tako rečem božanstveni. Oh čudnovate promjene! Oh ljubavi neizmierne!

Ali ni u tom nije sve. Dajuć nam gospodin Isus sebe na hranu duhovnu u sv. pričesti, očito pokazuje, da hoće isto uzploditi u dušah naših, što uzplodjuje tjelesna hrana u tjelesih. Kakogod je dakle poglaviti plod hrane tjelesne u tom, da tielo jači i krepi i tim da otjera sve što tielu nahuditi može, da odanj odbije bolest i smrt: isto to dieluje u duši ova jestbina božanstvena. Primajući bo u ovom presv. otajstvu kršćanin onoga Boga, koj sve duhovne bolesti ozdravljuje, kako da se nećuti krepak, da odbije sve što na duhovnu bolest vodi? Kako da mu nezaciele rane duševne, kako da neizčeznu sve bolesti, koje mu u duši grieh uzrokovà.

Ovim ja neću reći, da ovo svetotajstvo božanstveno

ozdravlja smrtne rane, i daje milostju život duši po griehu umrloj. Ne! kakono jelo nepruža života tielu mrtvu, nego ga samo dotle uzdržaje i krepi dok je živo, isto tako imamo reći o ovom presv. otajstvu, koje je kruh živi i hrana pravoga života. Pače preružno svetogrdje i uvredu pretežku nanio bi onaj Isusu, koi bi se, mrtav po griehu, usudio pričestiti. Govorim dakle o griesih, koji nisu smrtni, koji dušu ako i izrane, ipak je nèubija; govorim o onoj bolesti duševnoj, koja je svakomu prirodjena po iztočnome griehu, ili po prirodjenom nagnuću, koje na zlo vuče. Ovo su rane, koje lieči, ovo bolest, koju goni božanstveno ovo svetotajstvo, kada se dostojno prima u sv. pričesti, ili se pak pravom pobožnostju poštuje u svetoshraništu i na svetih žrtvenicih. — Tmine neznanstva našega bile one i najmračnije, kada dostojno k ovomu svetotajstvu pristupljujemo, prosvjetljuju se, oči nam se naše otvaraju, da možemo poznati volju božju i nju spunjivati. Naša bolest duhovna bila ona i najveća, naša napastovanja i zla nagnuća, koja nas od dobra odvraćaju i na zlo vuku, bila i najsnažnija: kad dostojno sv. pričest primimo, bivamo ozdravljeni, pokrepljeni i snažni. — Tko pokrepi tolike svete u dobru, da uzmogoše provoditi u svetosti život angjeoski? Tko ojači tolike svete mučenike, da veselo podnesoše toli velike muke i dragošću primiše toli nemilu smrt mučeničku? Tko drugi, ako ne ovo presv. svetotajstvo. Čim na njih navališe velike napasti: k pričesti pristupljahu; čim se kakovo progonstvo protiva vjeri Isusovoj diže, odmah svi na sv. pričest trčahu, i tako, njom okrepljeni, predobivali su svaku napast, svaku muku, slobodno i neustrašivo stajali su pred nemilimi krvolijami, vjeru Isusovu izpoviedajuć i veselo sve patnje i muke za nju podnoseć.

Tko bi se, pitam ja, mogao bez pomoći ovoga svetotajstva igda zlu ukloniti, na koje nas toli močno izkvarena narav vuče? Tko bi mogao predobiti tolike napasti vražje? *i aka koj*, govori sv. Bernardo, *nećuti u sebi prečesta nagnuća na srdjbu, nenavidnost, proždrlost, bludnost*; *ili ako ih i ćuti*,

›a ih srčano predobiva: neka se neslavi, kao da je to djelo ıjegovo, već nek u tom upozna krepost sv. pričesti, ojači i oda ›la občuva. Zato ga svi imaju, hvalu mu uzdajuć, višjom ›obožnošću poštivati. —

Tko se dostojno pričešća, taj se s Isusom sjedinjuje, ; Isusom druguje, Isusa vazda na pomoć imade. A tko je :ako s Isusom združen, tomu nikakvo zlo, nikakva nesreća ıahuditi nemože, Tko Isusa na pomoć imade, što će njemu vrag nahuditi moći? Kakvo li ga zlo moći nàpasti uz Isusa? Nikakvo doisto nikakvo! Non timebo, govori prorok vjenčani, mala, quoniam tu mecum es. *Kada si ti Bože samnóm*, veli, *ja se nikakva zla nebojim; jer mi ništ uza to nahuditi nemore.*

Ali osim što nas ovo svetotajstvo o sviuh zalah oslobadja, još nas ono i neizrecivimi dobrî nadaruje. Tko će podpuno razumjeti ona čudnovita prosvjetlenja u razumu, koja Isus daje dušam sebi dragim? Tko će opisati onaj plamen u volji i želji kojim se za božanstvene stvari zauzimamo? Tko će moći izreć onu radost, ono veselje, kojim Bog čiste pričestjenike zasitjuje. Tko će procienit ona neizmierna dobročinstva, neizmierne milosti i blagoslove božje, koje po pričesti u njih ostaju? Ah! ovo, ovo je svetotajstvo, po svjedočanstvu sv. sabora Tridentinskoga, u kome Bog sva svoja bogatstva božanstvenih milostih i darovah na nas izlieva. *Ovo je*, ko što veli sv. Bernardo, *svetotajstvo nad svimi svetotajstvi, jer najsvetijega od svih svetih u sebi sadržaje i ljubav od svih najveću očituje.* U ovome svetotajstvu, ko što isti svetac svjedoči, prima se na istome vrelu svetinja, sladkost, i svi darovi božji; jerbo se u njem sám Isus, daritelj svih darovah prima. I zato, primajuć mi Isusa u ovom presv. otajstvu primamo sve milosti, sve darove božje, primamo sve što nam Bog dati more i tako postajemo posvema blaženi još na ovome svietu. Sám spasitelj nam osigurava uživanje vječnoga blaženstva, dočim veli: (Qui manducat meam carnem et bibit meum sanguinem habet vitam aeternam) *tko blaguje pùt moju i pije krv*

moju ima život vječni. Tu negovori Isus, pazite na rieči njegove; imat će, zadobit će; nego jur imade i zadobio je. Tko dakle dostojno prima sv. pričest tomu Isus osigurava vječni život na toliko, da neće biti moguće, da ga izgubi. Oh čudnovatih milostih i darovah ovoga presv. otajstva! Oh ljubavi neizmierne, koju nam je po ovome svetotajstvu Isus izkazao!

Ali ako je ovo svetotajstvo najkrepčiji način, kojim možemo zla odbiti od sebe, a dobra si neizmierna nagomilati: zašto se onda ti njegovi čudnovati plodovi samo na njekojih vide? Ako mi u ovom svetotajstvu primamo Isukrsta Boga pravogá, koj svekolike duhovne rane i bolesti ozdravlja, koj. vrelo svake svetinje i milosti, duše u koje dodje obsiplje svakom svetostí, milostî i blagoslovom: zašto ipak vidimo duše, i često se pričestjujuće, slabe i mlohave u dobru, podložne istim nemoćim duhovnim: oholosti, lakomosti, srdjbe, nenavisti, bludnosti i drugomu zlu; a nikakav trag svetosti, nikakav božji blagoslov na njih opaziti nemoremo? Oh pregrdna li izvrnuća! Isukrst doticivanjem nosilah mrtvačkih uzkrisivao je mrtve na život, a mi pokle smo se ga toliko putah dotaknuli i u prsih svojih ga nosili, još zamrti ležimo u istih griesih. Svaka bolest izčezavala je s onih, koji su se njegove odjeće ili nosila njegova doticali; a mi pokle smo ga toliko putah primili u se, još mlohavi i bolni ostajemo. Jedna samo pričest zadosta je, da svetu i izvrstitu svaku dušu učini; a mi, koji smo se toliko putah pričestili, još smo bez svetosti i bez izvrstitosti. Koj je uzrok ove goleme nesreće? Ah nikoi drugi nego taj, da često nepripravni idemo na sv. pričest, možda i u smrtnome griehu, bez mrzosti na manje griehe, bez prave pobožnosti t. j. bez žive vjere i ufanja, bez goruće ljubavi. Zato nije se ni čuditi, što nedobivamo onih čudnovatih plodovah, koje Isus daje svetim dušam. Ko što sunce djeluje na stvari, kako ih pripravne nadje: bieli vosak, a u isto vrieme crni obraze ljudih, suši blato, a istom vrućinom topi led i snieg, tako se i u sv. pričesti dogadja. Njeke duše, često se

lostojno pričešćujuće, sve svetije i izvrstitije postaju; a druge ›staju u svojih predjašnih mánah, te u zlu još boljma otvrdnu, er dušnom pripravom neidu na sv. pričest.

Ah! ako smo dosada u sv. pričesti manjkavi bili, ne›udimo već od sada. Pripravljajmo se na sv. pričest svakiput ›vim mogućim bogoljubstvom, da tako, poslje kako već ovdje čudnovate njezine plodove izkusismo, nje podpunije kušamo u ›ve vieke na nebu.

Nauk XXV.

Govori se o istinah, koje nas sv. vjera o ovome oltarskome svetotajstvu uči.

Po onome što je do sada rečeno o čudnovatih plodovih, koje svetotajstvo oltarsko čini u dušah, koje ga dostojno primaju, biti ćete uvidjeli, koliko bi svatko pomnjiti imao, da ga često put primi. Ali prije nego vam ovo razložim kazati ću vam danas na kratko, što nas o ovome božanstvenome svetotajstvu vjera i sv. crkva katolička uči, da imamo vjerovati.

Kao god što presveto oltarsko svetotajstvo crkva naziva *otajstvom vjere: mysterium fidei*, i najizvrstnije i najsvetije svetotajstvo od svih svetotajstvah, tako i vrag pakleni kakono proti ostalim svetotajstvom; tako i proti ovomu najviše poticaše u razna vremena različite krivojerce, koji su grdne laži i psovke proti njemu govorili, da istine njegove zanieču. Mi odbacujemo sve njihove kletve i krivovjerstva, kao najgorje opačine i moramo samo ono tvrdo vjerovati, što nam Bog po svjedočanstvu svetih pisamah svjedoči i što nas sveta crkva uči.

Eucharistia ili *svetotajstvo oltarsko* može se uzeti na dva načina, i to: kao svetotajstvo i kao posvetilišće; kao svetotajstvo jest hrana duševna, a kao posvetilište prikazuje se

Bogu po službi misničkoj. O ovom sam božanstvenom posvetilištu prije govorio; razlagajuć prvu zapovied, koja naredjuje u nedjelju i svetkovine zapoviedne sv. misu slušati. Ovdje dakle govorit ćemo o njem kao svetotajstvu: Ono je svetotajstvo tiela i krvi Isusove pod obličjem kruha i vina naredjeno od gospodina Isusa, da služi za hranu i pokrepljenje dušah. Da je eucharistija pravo i jedno od sedam svetotajstvah, koju je sv. crkva vazda držala i štovala, to je prva istina, koju vierovati moramo, buduć da sve ima što je za svetotajstvo potrebno. Ovo svetotajstvo ustanovi g. Isukrst kako svjedoče sva četiri evangjeliste, i sv. Pavao Apoštol, koji jednako pripoviedaju, da je gospodin Isukrst naredio ovo svetotajstvo na poslednjoj večeri, uzeo kruh i vino, blagoslovio i rekao: da je onaj kruh njegovo tielo, a ono vino njegova krv. U ovome svetotajstvu jest kao i u drugih izvanjsko znamenje, naime spodoba kruha i vina, pod kojom se zadržaje tielo i krv Isusova; napokon pako znamenuje i podieljuje milost. Iz ovoga se očito vidi, da je eucharistija pravo svetotajstvo, i najizvrstnija od svih ostalih; jer ostala imadu krepost samo posvetiti čovjeka, koj ih prima, a ova već po sebi zadržaje početak i vrelo svetinje, to jest Spasitelja Isusa. *To je prva istina.*

Druga glavna istina, koju nas uči sv. crkva o preuzvišenom ovom svetotajstvu jest tada kako misnik izgovori rieči posvećenja nad kruhom i vinom i odmah postane i u bitju istinito, kako jest gospodin Isus sin Božji pravi Bogo-čovjek pod spodobom kruha i vina. Onaj isti Isukrst, koj se rodio od prečiste D. Marije, koj je trideset i više godinah ovdje na zemlji mučno živio, koj je neizrečene muke i ružne pogrde pretrpio, i najposlje najgrozovitijom smrtju na križu umro. Onaj isti Isus, koj je poslje smrti slavodobitno uskrsnuo i sada slavan sjedi ob desnu Boga otca svemogućega u nebu.

Kako može Isus u isto vrieme sjediti ob desnu Boga otca svemogućega i nalaziti se u presv. oltarskom svetotajstvu? Znam da želite, da vam se ova stvar razjasni. Na ovo odgo-

vara sv. sabor, da se ništa neprotivi tomu, što se Isus, sjedeć naravskim svojim načinom ob desnu otca nebeskoga, nahodi u isto vrieme svojim istim bitjem i u oltarskom svetotajstvu. Istina je, da je ova stvar čudnovata i da ju razum čovječanski dokučiti nemože, ništanemanje moramo stanovito vjerovati, buduć da nas sv. vjera uči, da to može biti, jer to u istinu svemogući Bog čini. *Uzmite*, reče Isus *i blagujte, ovo je tielo moje, pijte svi ovo je krv moja.* Buduć da je Isus ovo rekao, tko će dakle smjeti o tom posumnjati? Nitko doista tako nije izopačena srca. Ovu istinu vjerovahu naši predji i svi ostali, koji su se prave vjere božje držali, a ostali koji nevjerovahu ovako, nisu spadali u broj pravovjernikah.

Treća glavna istina ovoga božanstvenoga svetotajstva jest, da ondje, poslje posvećenja više nije kruh i vino, nego presveto tielo i neprocienjena krv gospodina Isusa. Po našem vidjenju, doticanju i kušanju čini nam se, da je još ondje kruh i vino, ali vjera nas uči, da nije; svjedočanstvo pako vjere mnogo je veće i stanovitije od svjedočanstva naših očiuh.

Bog je hotio da se u ovome svetotajstvu drugo po vjeri drži, a drugo po oćućenjih poznaje. A jeda li bi mogao tko reći, da Bog toga nije učinio, ili da nije mogao učiniti? Ako je Bog mogao cieli sviet i sve stvari na svietu iz ničesa stvoriti; kako nebi mogao iz jedne stvari drugu načiniti, i stvar, koju je prije stvorio u drugu promieniti? Zatim vidimo svaki dan, da se kruh, što ga jedosmo, po naravnoj vrućini u tielu promjenjuje; mnogo laglje može to krepost božja u jedan čas učiniti. Pa mnogo je čudnovatije, da je isti Bog čovjekom postao nepreстavši biti Bogom, nego kruh da je prestao biti kruhom i promjenio se u tielo, a vino da je prestalo biti vinom i promjenilo se u krv. Ako je dakle krepost božja mogla učiniti, da Bog postane čovjekom; mnogo laglje može promjeniti kruh i vino u tielo i krv gosp. Isusa, buduć da Bogu ništa nije nemoguće. *Četvrta istina*, koju o ovom svetotajstvu vjerovati moramo, jest, da se poslje posvećenja pod spodobom kruha i vina

nenahodi samo tielo i krv Isusa, nego i duša i božanstvo njegovo t. j. cieli Isus, pravi Bog i čovjek. Pod spodobom kruha moćju riećih u posvećenju izrečenih jest *tielo* Isusovo; a pod spodobom vina moćju istih riećih *krv* njegova. Duša pako i božanstvo njegovo jest pod obedvimi spodobami; s toga po sjedinjenju pravoga tiela i prave krvi, pod spodobom kruha jest tielo i krv Isusova a pod spodobom vina takodjer tielo i krv njegova: jer niti može biti živo tielo u kom nije krvi, nit živa krv kad nije sjedinjena s tielom; dakle pod svakom spobodom jest pravi Isus, Bog i čovjek skupa. *Peta istina,* koju nas sv. vjera o ovom svetotajstvu uči, jest, da se cieli Isukrst ne samo u cieloj hostiji i u cielome posvećenome vinu, nego i u najmanjoj kapljici vina cjeo i nerazdieljen nalazi. Ovo je članak vjere, tko o njem sumnja, nespada u broj pravovjernih.

Za bolje razumljenje ove istine, neka vam služi sliedeći primjer. Uzmite jedno veliko zrcalo, u kojem ćete vidjeti svoju sliku, pa ako ga razbijete na sto i više komadah, vidjet ćete u svakome komadu istu i cielu sliku. Još ćemo bolje to iz ove prispodobe uvidjeti. Evo ja sam jedan, koji vam govorim, a vas je mnogo, jedan je glas moj, a svaki ga od vas čuje i rieči razumije. Isto tako gdje je jedna hostija u njoj je cieli Isus, gdje ih je više, u svakoj je cieli i nerazdieljeni Isus; ali u svih zajedno nije drugo no isti Isus.

Šesta i najposljednja istina, koju nas sv. vjera o ovome svetotajstvu uči, jest, da se Isus, kada se lomi ili žvače posvećena hostija, od onoga, koj ju prima, nelomi, niti zvače (Isus), nego ostaje sad u svakom dielu hostije. Ovo su istine znamenite, koje nas sv. vjera o ovome svetotajstvu uči. Ali vi kažete, da vaš razum nemože ove istine shvatiti. Na to vam ja odgovaram, da, kada biste i to svhatiti mogli, nebi one bile otajstva božja što jesu. Ako ih nemožete shvatiti, dosta je, da u njih vjerujte i da ih štujete nerazglabajuć jih; jer ako bi ih i razglabali nebi ih mogli shvatiti. Podložite dakle razum svoj nauku svete vjere. Bog se je dostojao nam

ove istine očitovati, a crkva nas katolička uči, koja pogriešiti nemože, budué je prosvietljena božjim duhom; a to nam mora biti dosta. Bog budué je svemoguć može više učiniti, nego što mi možemo umom dokučiti; a propoviedaju nam sv. apoštoli, da je on ove istine ustanovio; dakle ih moramo čvrsto vjerovati, ma ih i nerazumjeli i neuvidjeli. I ove iste istine, za pokrepljenje slabih u vjeri krštjanskoj i osvjedočenju otvrdnutih krivovjeracah, potvrdjene su mnogimi čudesi, koja bi se na dugo otegnula, ako bi vam ih navadjao. Ovdje se može navesti čudo, što ga učini sv. Antun, kada najme magarac, gladan nemareć za hranu, dodje i pokloni se sv. hostiji, što ju u ruci držaše, — ili koje drugo.

Ali ovakovih čudesah nam netreba, jer mi bez ikakove dvojbe vjerujemo, da se pravi Isus Bog i čovjek nahodi s dušom i tielom, božanstvom i čovječanstvom, u presvetom oltarskom svetotajstvu, da nam tako sva bogatstva milosti i darovah izlije.

Nauk XXVI.

O čistom pričešćivanju.

Ako osobitost kojega dobra ljude na to sklanja, da ga traže i žele, to se doisto ništa silnijom vrućinom nebi imalo željeti i tražiti, koliko primanje presv. oltarskoga svetotajstva; jer je u njem vrelo i daritelj svih dobarah i milostih, kojimi i najsmelije naše želje i ufanja nadkriljuje. Naše su želje nezasitne, nu po ovome svetotajstvu nesamo da bivaju zasićene, pače i presićene: *cum dilexisset suos in finem delebit eos*, govori sv. Ivan evangjelista bjesedeć o ustanovi ovoga svetotajstva: *budué je Isus svoje ljubio, do kraja ih je*, t. j. ljubavju neizmiernom ljubio. Stanimo malo razglabati ovu nam toli prekoristnu istinu, procienjujuć sv. Eucharistija kakono hranu duše naše, kao našu pokrepu, naše uzdržanje, našu sreću i naš život.

*

Jedan poglavitih uzrokah, koj i najnemarnije na često pričešćivanje ganuti može, jest goruća želja i ljubav, kojom nas spasitelj nuka i zove, da se s njime sjedinimo: *(Desiderio desideravi hoc pascha manducare vobiscum antequam patiar* (Luc. 22): *Vruće sam želio, da dodje vrieme, gdje vam mogu dati svoje tielo na hranu a krv svoju za piće prije neg započmem trpiti muke. Venite comedite panem meum et bibite vinum, quod miscui vobis* (Prov. 9): *Dojdite i blagujte moj kruh i pijte vino, koje sam vam pripravio.* Gospodin Isus dakle svom željom zaziva nas na sv. pričest, da se š njime sastanemo i sjedinimo, pak ćemo mi nemariti za njegovu želju i primanje takova svetotajstva propušćati?

Ovo presveto svetotajstvo naredio je g. Isus, da pozniji za njim krštjani uzmognu se uzdržavati ovom duhovnom hranom u duhovnom životu. Jur ste čuli čudnovate plode, koje u duši čini ova hrana božanstvena, a ti jesu: sjediniti se s Isusom i njegovim životom živiti. Tko nevidi dakle dužnosti, kojom je svaki krštjanin obvezan dužnom pripravom pričešćat se? Jer ako je krštjaninu, da duhovno ojačen bude, potrebno sjedinjenje s Isusom, to se mora on često pričestjati, sv. pričest bo je jedini način, kojim se možemo s Isusom složiti, da ojačeni budemo. Kako će se dakle onaj s Isusom i s Isusovim životom sjediniti, koj nemari za sv. pričest. Što više: sv. pričest je zaloga vječnoga života; kako će dakle imati onaj život vječni, koj za tu zalogu nemari? *(Amen dico vobis,* čujte kako Isus govori, *nisi manducaveritis carnem filii hominis et biberitis ejus sanguinem, non haberitis vitam in vobis* (Iv. 6). *U istinu velim vam, ako neuzblagujete tiela sina čovječjega i neuzpijete krvi njegove, nećete imati života u sebi.* Isus dakle obećaje život onomu, koj bude blagovao tielo njegovo i pio krv njegovu; onaj pako života neće imati, koj to bude zanemario. Jeli dakle ima koga, koj bi, čuvši ove rieči Isusove, neprionuo uz sv. pričest? Pače, je li bi se tkogod našao, koj se nebi često pričešćao, budući da o pričešćanju stoji život i smrt duše.

Ali crkva, reći ćete vi, neveže nas na često pričešćanje, nego nam samo zapovieda, da se jedanput u godini pričestimo. O tomu sam govorio, tumačeć zapovjed crkvenu, koja nalaže, da se bar jedanput na godinu pričestimo. Neveli crkva, da se jedanput samo pričestimo, nego *barem* jedanput, želeć da se mi čestoput pričestimo. A poslušajte rieči s. sabora Tridentinskoga (sjedn. 13, gl. 8), po kojih ćete upoznati, kako sv. crkva želi i nagovara, da se krstjani često pričešćuju: *Sveti sabor svôm otčinskom ljubavi nuka, moli i zaklinje sve zajedno, i svakoga ponase krstjanina, da se jedanput svi sjedine u ovome svetotajstvu jedinstva...... i spominjući se neizmjerne ljubavi, koju nam gospodin Isus u ovom svetotajstvu čini, štujmo ga takom živom vjerom i pobožnošću srca, da ga često uzmognemo dostojno primati, da u njim zaisto bude vječni život duše naše i zdravje pameti naše; da tako pokrepljeni ovom hranom duhovnom uzmognemo s putovanja sadanjega nevoljnoga življenja preći u otačbinu nebesku, da ondje slavu božju uživajuć, živimo u vieke viekah.* — Vidite li sada poljubljeni! kako crkva, zapoviedajuć pričest jedanput na godinu, želi, da se krstjani često pričešćuju.

U prijàšna vremena, kad je manje zla bilo, a više se u dobru napredovalo, nebijaše crkvene naredbe, da se krstjani pričešćuju, i ništanemanje svi su se pričešćivali ili svaki dan, ili svaku nedjelju; jerbo, sv. pričestju pokrepljeni predobivahu ne samo sve vražje zasjede i napasti, svet i izvrstit život sprovodeći; nego jošter, živući u vrieme progonah, veselo podnašahu sve muke, ter bezstrašno u najgrozniju smrt idjahu. *Što im se god nesrećna i suprotivna dogodi,* govori sv. Ivan Zlat., *nežalostiše se, kad samo imadoše sreću često put se pričestiti; usuprot ih onda sve žalosti obuzeše i sebe za najnesrećnije držaše, kad jim se česta pričest uzkraćivaše: (Unus sit nobis dolor hac esca privari* (Mat.). Uzrok pako tomu je taj, što su se vazda bojali one pretnje Isusove, da, tko neuzblaguje tiela njegova, i neuzpije krvi njegove, neće imati života u sebi. I zato

su se baš velikom pomnjom čuvali grieha i svega, što bi jim priečilo čestu sv. pričest; a kad nebi imali zgode pričestiti se, uzdisahu i plakahu za ovim svetotajstvom. Ali što bi rekli oni izvrstiti krstjani, da bi vidieli, kako sada krstjani za pričest nemare, koji se jedva jedanput u godini na pričest sklonuti dadu i to još nečineć od svoje volje, nego usiljeni zapoviedi crkvenom i stidom pred drugimi? Ah doisto, razmatrajuć želju prijašnjih kršćanah za presv. otajstvom oltarskim i sadašnju nehajnost, ima se reći, da se je u crkvi božjoj ukazao oni čudnovati kip, koj vidjaše kralj Nabukodonozor. Toga kipa glava bijaše od zlata, prsa od srebra, stegna od tuča (mjeda), noge od gvoždja (željeza) i blata. U prijašnjih vjekovih krstjanstva, kako rekoh, pričeščivaše se krstjani svaki dan, i ovaj sveti običaj trajaše do polovice četvrtoga vieka, ko što nam to pisma sv. otacah svjedoče. — I eto to je tá precienjena glava od zlata. Iza toga sliedila su prsa od srebra; jer po tom oladni ponješto ona goruća, prijašnja ljubav, i ljudi pričešćivaše se po četiri puta na tjedan. Za prsi srebrenimi sliediše stegna od tuča, jer u petome vieku vladaše običaj pričešćat se samo od nedjelje do nedjelje. Ali u najposljednje sadanje naše vrieme dodje najgorje vrieme od gvoždja i blata; jer izuzam njekolicinu dobrih dušah, koje Bog po svome milosrdju vazda u crkvi svojoj uzdržaje, veći dio traje i žive ne samo mjesece, no i godine bez pričesti; tako im je omrzla! Zato nije se ni čuditi razlici medju životom, kakov sada provode krstjani i kakov su prijašnji sprovodili; sada bo se nemari za često sjedinjenje s Isusom, da po sv. pričesti u njem živimo. Ter oh! da bi se opet medju krstjani nastanio onaj sveti običaj česta pričešćivanja, vidili biste dragi moji! kako bi se sve promienilo, kako bi zločah nestajalo, a kriepost se uzdizala.

Drugi uzrok, koga radi bi se krstjani često pričešćati imali, jest, da nebudu pogrdnici darovah božjih. Gospodin Isus u ovom božanstvenom svetotajstvu dariva nam sebe istoga. On nam sebe pruža, te nas nùka, da ga primimo. Pa kako će se

moći bez grieha odbaciti tako veliki dar božji, kad nam se daje? Darovi tjelesni neodbacuju se, nego se žele i traže, a dar toliki duhovni mora se pogrdjivati? U sv. pričesti daje nam se zavjera, života vječnoga u uzkom sjedinjenju s Isusom; što će reći dakle odbaciti ovu zavjeru i pogrditi ovo sjedinjenje s Isusom? nego nehotjeti života vječnoga i jedinstva s Isusom u slavi nebeskoj imati.

Treći uzrok, koj bi svakoga imao poteći, da se često pričešća jest naša vlastita korist, koju odovuda crpimo. Sveta pričest nam je neizmjerno koristna, pače i potrebna za naše vječno spasenje, a najveća nam je šteta neprimati je. Svetotajstvo eucharistije je, kako čuste, hrana dušah naših. *Moje je tielo*, govori Isus, *u istinu hrana, i krv moja u istinu piće*. Kakono je jelo tjelesno potrebno, da hrani tielo, tako je i jelo duhovno presv, eucharistije potrebno, da hrani dušu. Ko što se dakle nemože živo uzdržati ono tielo, koje jestbina nekriepi, nego umre: isto tako nemore se u milosti božjoj, koja je pravi život duhovni, uzdržati ona duša, kojoj se hrana njezina uzkraćuje. Tim nekažem, da je isto toliko putah potrebno pokrepljavati dušu njezinu duhovnu, koliko je treba tielo kriepiti tjelesnom hranom; nego tim hoću da rečem, da se neima na dugo vrieme uztezati duši ova božanstvena hrana i da se oni, koji za dugo na sv. pričest neidu, u zlu stanju nahode, nedajući bo duši toga pokrepljenja, sve im to boljma ona slabi, svaka ju napast lako predobiva i tako greši, umire i gine pred Bogom. A to joj se sve nebi sbilo, kad bi ju sv. pričesti krepili.

Čim dakle, ljubljeni krstjani, vručje želite uzčuvati si duše od svih zalah i priskrbit si sve dobro; tim više pristupljujte k svetoj pričesti, te si tim božanstvenim svetotajstvom duše krepite i jačite. Ali čim vam preporučam čestu pričest, preporučam vam da idete na nju dužnom pripravom, t. j. čistom dušom, skrušenim srcem, živom vjerom, pravim bogoljubstvom, a ne istom od običaja. Jer kao što je dobro ovršena pričest od najveće hasne, tako je u istoj mjeri zlo ovršena pri-

čest od najveće štete. Nu o tom ćemo poslje govoriti. Sada za najposlje budi dosta rečeno, da, buduć nas naš spasitelj toli željno pozivlje, da se š njime često sjedinimo u sv. Euchari-stiji, ter, buduć nam ovo sjedinjenje daje zavjeru vječnoga ži-vota, dar božji najveći i snažnu kriepost proti svim našim na-pastim i neprijateljem: nebudimo lieni i bez razuma, nego se često dužno pripravljeni š njim u sv. pričesti sjedinjujmo, da tako i t. d.

Nauk XXVII.

Navodi se, koji su nepripravni za sv. pričest.

Nebi hotio, da po onom, što sam do sada govorio, tko pomisli, da ja i najnedostojnije krstjane na često pričešćanje nagovaram. Ne, toga ja nemislim, nego hotio bih, da se nedo-stojni, ostaviv grieche Bogu obrate i dostojnimi se učine, pak da, krepeć si čestom pričesti duše, u dobru napreduju. Vidjet ćemo dakle danas, koji su nepripravni za svetu pričest, te nebi imali k žrtveniku pristupiti, dok nepromiene življenja.

Premda je velika nesreća za svaku dušu, koja k priče-sti neide, sasvim tim, prosviećen duhom Isusovim, vapije sveti Pavao apoštol (I. Kor. 11), *da se nitko neusudi pristupiti k sv. pričesti prije, nego sebe izkuša: (Probet autem seipsum homo, et sic de pane illo edat et de calice bibat.)* — A zašto to? *jerbo,* nastavlja Apoštol, *koj blaguje i pije nedostojno, blaguje i pije osudjenje, pogrdjujuć tielo i krv Isusovu.* — Potrebito je dakle, da svaki dobro izkuša, kakav je život sprovodio, i na-šav se u kome griehu, navlastito smrtnom, nipošto neima k sv. pričesti pristupiti, dok prije dobro neočisti dušu valjanom i sa-viestnom izpoviedju. Ali malo bi koristilo i izpoviedati se, ako

nebi bio pomnjiv u izvršivanju svojih dužnostih, na koje ga zakon i stališ vežu. Ovo će reći izkušati sebe istoga.

Sveti Ivan zlatousti, govoreć o pričešćanju, kaže, *da su svi oni, koji nežive život sveti i čisti, kakav se pristoji učeniku Isusovu, nepripravni za sv. pričest i nedostojni stola Isusova.* Pak za ovim podoštriv želju svoju vapi: *nikoj Juda, nikoj lakomac, nek se neusudi pričestiti. Oni, koji su nemilosrdni, tvrdi, nečovječni pram iskrnjemu; oni koji nemaju milosrdja pram ubogim i nuždnim; oni koji su nečisti i poganim griehom okaljani, imadu se kao nedostojni udaljiti od stola božjega.* I u ovih samo navedenih opačinah, oh kako velik ćemo naći broj nedostojnih sv. pričesti! Koliko je Judah u krstjanstvu, koji pokle bi primili nebrojene milosti od Isusa, njega opako izdaju i neprijateljem prodaju. Koliko ih poput Jude govore svietu, vragu i tielu; hoćete mi dati poštenja, dobitka, nasladnosti i ja ću vam prodati pravdu, dušu, milost božju i istoga Isukrsta. Koliko lakomacah, koji u bogatstvo i imućstvo sve svoje ufanje polažu, i vremenitu se dobitku kao ikonam klanjaju! Koliko bludnikah, proždrlacah itd. svi ovi jesu sv. pričesti nedostojni!

Odtuda sliedi, da svi oni, koji u kakvoj zloj i griešnoj navadi živu, neimajuć pristupiti k svetoj pričesti, nebudući učenici Isusovi. Kakvim obrazom mogu na pričestjenje ići oni, koji imaju grešnu navadu kleti se, psovati, proklinjati, mrmljati, pogane razgovore voditi, pjančevati, u bludnost i druge griehe se upustjati?! Mà, reći će takovi: mi svoje griehe izpoviedamo. — Ali, pitam ja, jeli se poslje izpoviedi vidjelo da vas što poprave? jeste li se grieha i njegovih prilikah pazili, ili za malo opet se u iste opačine povrnuli? — — Ako je tako, to onda, kako jur na drugome mjestu rekosmo takove izpoviedi ništa nevaljahu, jerbo nije sliedilo pravo obratjenje, i za to po takvoj izpoviedi nije zadobio grešnik od Boga oproštjenja, nije postao učenikom Isusovim; nego je još sužanj vražji i kao takov sv. pričesti nedostojan.

Tri su pako vrsti osobite nedostojnikah nahode sveti

otci i naučnici izvadjajuć ih iz poznate prilike Isusove, gdje govori o časti i onih, koji, akoprem pozvani, izgovorivši se, nehtješe doći, i te jesu: oholice lakomci i bludnici:

Najprije dakle nedostojni su sv. pričesti *oholice.* Jer koja moć goni one k stolu Isusovu, koju li slast mogu takvi oćutiti, koji punu glavu dima izpraznosti, oholosti i veličanstva imadu? Nebrinu se oni za to, sva im je briga u tom, kako će zadovoljiti svojoj oholosti, kako će se veći i izvrstitiji učiniti, kakoli bolji od drugih ukazati. Ovo je njihova briga, ovamo smieraju sve njihove želje. Za pričestjenje netaru si mnogo glave, ako kada žrtveniku i pristupe, nepripravni i tako naopako pristupaju: *(Villam emi, non possum venire.)* t. j. imanje sam kupio, nemogu doći. Ah nevoljnici tako li sreću svoju vječnu odbacujete, da malo dobra svieta ovoga postignete?!

Poslje ovih dolaze lakomci i ljubitelji imućtva svjetovna. Kako će, pitam, moći takovi primiti nepripravni u se ovo božanstveno svetotajstvo, u kom su sgomilana sva bogatstva milosti i darovah božjih, kad oni svu pamet i srce samo dobitkom i dobrom vremenitim ovoga svieta zabavljaju? Eh ovi mogu doisto reći, da imadu mnogo drugoga posla, koj im sve vrieme preuzima, tako da im ni časa za pričestjenje neostaje i za dužnu pripravu. Mi smo zanatlije pa nam valja u veliko raditi, imamo dućane, imamo njive, time valja da se zabavljamo! Za dobitak treba da se brinemo! I da se dobije, što se hoće, treba učinit koju kamatu (glavnicu), koju nepravdu, čije i prigrabiti; mà nemari, na svietu nemore se živjeti, ako se nepravdom nepomaže! *(Juga boum emi quinque, et eo probare illa) t. j. kupio sam pet jaramah volovah, idem ih izkušati.*

Ah nesretnici kako vas zaslepljuje vaše poželenje! Jeda li mislite uvieke živjeti na svietu, da o drugom ničem nemislite. za drugo da se netrudite, nego za uživanje taštadi svjetovne i za sgrtanje zemaljskih dobarah? Ili ćete moći sobom dobra svjetovna odnieti? Aj brže li se svršuje ovaj život nevoljni: umire tielo, pak se duša pušća umrieti po griehu, nedobivši

pokrepe od sv. pričesti. Vele, da vuk kadkada, natjeran gladom, i zemlje se najede; ali ako po sreći nadje bolje hrane, izbluje zemlju i ono što je boljega našao jede. Ah ako ste se i vi, zasljepljeni dobri svjetovni, hranili nevaljalim dobrom ovoga svieta: izbljujte ga taki, jelo bo je nevaljalo, koje nikada nemože zasititi duše vaše te se boljim jestivom hranite! Ako ste do sada, zaljubljeni u taštad svieta, tako živjeli, da ste nedostojni bili na sv. pričest ići, sada, pogrdivši stvari svjetovne pripravite se, da dostojno morete primiti ovi kruh božanstveni, koj je s neba sišao, da tako duša vaša, nahranjena hranam ovom presvetom, ostane napunjena milostju božjom, te da zavjeru imade vječnoga života.

Ostaju najposlje putenjaci i bludnici, najnedostojniji od svih, da neoskvrnjeno tielo Isusovo prime. I doisto vele sveti otci, tumačitelji pomenute prilike, da se ova vrsta, nedolazeć na čast, bezobraznije vlada od onih dvih. Oholice i lakomci nastojaše se kakogod opravdati i zato moliše slugu, da ih kod gospodara izpriča. Ali bludnici nemaju straha, nepaze poštenja, bez ikakva izgovora čast odbacuju: *(Non possum venire) da nemogu doći.* Ah umrljani blatom svojih poganštinah! zasljepljeni poganimi nasladostmi! neće da na čast dojdu, jer neće da pogane svoje nasladnosti ostave! Za nje su srce svoje svezali, u nje svojom ljubavju smieraju, u njih, misle, da je najveće njihovo dobro i boje ih se ostaviti, kan da će u najveću nesreću upasti. Takovi su prilični onim živinicam govnovalji nazvanim, koje bježe ružice i ljubice i ostalo mirisavo cvieće, a idu onamo gdje je smrad i gad, u smradu traže svoje razkošje, u gnoju stojeć jedina im je zabava, da gnoj valjaju i premeću. Iz gnoja su postali: zato im je i najdraže gnoj grliti, jesti i premetati. Tako baš i bludnici s putenjaci. Po sve preokrenuti u poganštine i bludnosti, kao da su od njih i postali, nje ljube, u njih sva raskošja nahode, u njih im je sva dragost, sve uživanje, i da tako rečem: njimi se i hrane. Oh Bože koliko su ovi nedostojni ići na sv. pričest i tielo Jaganca božjega

neoskvrnjenoga blagovati i krv njegovu piti! *Kako magu*, govori sv. apoštol Pavao, *oni piti čašu Isusovu, i čašu vražju; dionici biti stola Isusova i stola vražjega* (Kor. 10.) Ne! nemorete o bludnici i putenjaci! nemorete dionici biti časti vražje, bludnosti i nasladah putenih, pak opet biti dionici prečiste časti Isusove, blagovati neoskvrnuto tielo njegovo i piti presv. krv njegovu! Nam se zapovieda, da pijemo čašu krvi Isusove i blagujemo tielo njegovo; ali čaša i čast vražja zabranjuje nam se. Odabrati je jedno ili drugo. Ako su vam sladke same časti otrovne, koje vrag daje svojim sužnjem bludnikom: čaša blagosovljena i tielo presv. Isusovo za vas nije! Uživanja stola Isusova jesu za duše čiste i svete, a ne za duše bludne i pogane!

Ali čujem njeke govoriti, mi buduć nedostojni sv. pričesti zbog grehah bludnih, u kojih se nalazimo i kojih se još nemožemo ostaviti, odlučujemo nikada se nepričestjati. — Ah odluke paklene! opaka odredjenja, ljekarije oda zla gorje! Da li vi do sada nečuste, da je najveća nesreća, koja se može dogoditi krstjaninu, često se nepričestjujućemu? Da li nečuste, da tielo Isusovo jest prava hrana duše, hrana vječnoga života? Da, koj neblaguje tiela Isusova i nepije krvi njegove, neće imati života u sebi! Dakle vi, nehoteći učiniti se dostojnimi sv. pričesti i zato nehoteći se pričestjati, nećete života vječnoga već vječnu osudu i smrt?!

Hoćemo dakle, velite, pričestjat se, mà hoćemo i još griešiti! Ah to je druga odluka opačnija od prve i Isusu uvredljivija; jer bi se tako čineć nadostavilo ono grdno svetogrdje. Bog vas od toga sahrani! *Vi biste se učinili krivci presv. tiela Isusova i neprocienjene krvi njegove*, kako govori sv. apoštol. I tako biste vi na se bez ičesa drugog osudjenje povukli. Očito se to vidi u prilici sv. evangjelja, gdje se jedan bez čiste odjeće nadje medj onimi, koji na pir bješe pozvani (t. j. nadje se u griehu bez milosti božje na sv. pričesti, kako tumače sv. otci) te se odmah odsudi u tmine paklene, da se uvieke s vrazi muči.

Buduć je dakle toliko štetno i ubitačno duši, da se često nepričestja poslje tolikih zvanjah Isusovih i priporukah sv. crkve; pa opet buduć je tolika opačina u griehu se nedostojno pričestjati, što se ima napokon činiti? Živjeti bez sv. pričesti, nemore se; jer kako ste čuli, tko neblaguje tiela Isusova neima života u sebi; nemore se nedostojno pričestjat, t. j. u griehu; jer to bi značilo samo sebe na muke vječne osuditi. Evo dakle ljekarije, evo odluke, koja ima biti jedna! Tko je otrovom otrovan, da se izlieči, valja mu uzeti ljekariju, da otrov izbljuje. Tako, tko se po nesreći nalazi u griehu smrtnom ima ga pokorom prognati. Tako činiše prijašnji stari krstjani, koji, buduć po nesreći u grieh koj upali, podlagaše se težkim i dugim, onda običajnim, pokoram. Poste, lûg, vreće, bodljikaste obruče (cilicija), putovanja, dieleuje milostinje, sve to oni rado primaše, samo da dostojno uzmognu na sv. pričest stupiti. Nemoći se pričestiti, to im je bila najveća žalost, najveća muka. Ako vi toliko učiniti nemožete, činite barem onoliko, koliko možete, ponizite se i skrušite u svome srcu, prostrite se pred Bogom i pravim pokajanjem i istinitom žalošću pitajte u njega oprostjenje! Odlučite stanovito svako zlo pretrpiti, i, ako uztreba, istu smrt prije podnieti, nego u napredak sagrešiti. Nastojte Bogu zbog prošlih griehah zadovoljiti i dobri Isus, koj tolikom ljubavju zvaše i primaše k sebi grešnike, učinit će vas da budete dostojni pristupiti stolu njegovu ovdje na zemlji, a poslje u slavu njegovu na nebesih.

Nauk XXVIII.

Govori se o daljnih pripravah za sv. pričest.

Odredivši kralj David načiniti Bogu hram u Jerusolimu, što ga poslje sin njegov Salamon započeta dovrši, pripravi množinu zlata, srebra, tuča, (mjeda) mramora, draguljah, koje bi

sve gradju hrama sačinjavalo, i sa svim tim činjaše se njemu da je ništ učinio pram onom, što bi učiniti imao. I kad bi ga tko pitao, zašto tako sjajne priprave čini, odgovaraše: *Ima se učiniti djelo veliko, ima se učiniti prebivalište, koje će služiti ne za ljude, već za Boga istoga: (Opus namque grande est, neque enim homini praeparatur habitatio sed Deo* (1. Paral 2. 9.) I ništanemanje sva ova velika priprava bila je za hram, kamo se imadjaše staviti korablja (škrinja), u kojoj se uzdržaše manna, prilika našega božanstvenoga svetotajstva. Nuto! što bi se dakle imalo reći o pripravi, da se učini hram dostojan pribivališta Boga istoga u osobi? Koliku pripravu imala bi činiti duša krstjanska, da na koj način bude dostojna biti pribivalištem Boga živoga! Govorit ćemo dakle danas o daljnoj pripravi, kojom se ima krstjanin pripraviti za sv. pričest.

Sveti sabor Tridentinski (sjed. 13. pogl. 7), govoreć o pripravah za sv. pričest, daje ovi spasonosni nauk: *Budući nije pristojno djelovati sveto djelo, nego na način sveti, to bez ikakve sumnje mora krstjanin tim većom pripravom i osobitijom svetostju ovomu svetotajstvu pristupati i primati ga, čim boljma poznaje njegovu izvrstitost, dostojanstvo i božanstvo njegovo.* I ovo je isto što već nauk rimski govoreć: *ko što medju svimi svetotajstvi, koje nam je naš spasitelj Isus ostavio, stalne znake svoje milosti, nikoga nije, koj bi se mogao uzporediti sa svetotajstvom euharistije: tako nikoju zloću nečeka veća kazna, niti se je ima krstjanin nadati, kao onu, kad dužnim poštenjem i svetosti tol presveto i uzvišeno svetotajstvo neprima.*

I ovu osobitu pomnju i pripravu pred sv. pričesti imamo navlastito zato činiti, jer to iziskuje veličanstvo božje, koje primamo, akoprem i radi naše sobstvene koristi. Jer koliko veća bude priprava, kad na pričest stupamo, toliko će Bog veće milosti i darove udieliti dušam našim u ovome svetotajstvu. S. Maria Mandalena, Paziska nazvana, običavaše reći, da jedna pričest dobro učinjena, zadosta bi bila, da svaku dušu posveti.

Ali mučno je dobro pričest učiniti; jer za valjanu pričest hoće se srce pripravljeno.

U ovome svetotajstvu, kako smo jur po nauku katoličke vjere rekli, nalazî se gospodin Isus, pravi Bog i čovjek i tako on dušam, koje ga valjano primaju sobom dieli sve milosti i darove, koje od Boga želiti možemo. I ništanemanje biva, da krstjani, češće putah se pričešćajući, nikakve milosti neprime i u sebi božanstvenih plodovah neoćute. Koj je uzrok tomu? Ah dragi moji! da vatra gori, a ne ugrije; da svetlost sveti, a neprosvietli; da zdravje neozdravi, da obilnost nenapuni, da jakost nejači, kud će čudnovatije od ove stvari? Gospodin Isus je vatra božanstvena, koja sve prži; svietlost božanstvena, koja sve prosvjetljuje; on je liekar božanstveni, koj sve ozdravlja; on je pravo bogatstvo, prava obilnost i jakost duše. Zašto dakle u nas i ostalih ove plode božanstvene nedjeluje? Zašto, poslje kako smo toliko putah u se primili ovu vatru božanstvenu, ovu svjetlost, ovu obilnost, ovoga ljekara, zašto smo i opet studeni u službi božjoj, pritisnuti tminom, nevoljom, bolesti i slabosti? Što će reći, da poslje tolikih pričestjenjah, na mjesto da smo svetiji i izvrstiji, još vazda ostajemo puni pomanjkanja i zloće? O! mili moji, nije potrebno daleko tražiti uzroka ove naše nesreće, jerbo dužnom pripravom na sv. pričest neidemo, zato i nećutimo u sebi ploda i napredka valjane pričesti. Uzroci naravni čine svoje učinke po raznih pripravah, koje se u stvarih nahode; tako jelo tjelesno daje zdravje tielu zdravu, a bolestnu još veće nemoći. Po isti način gospodin Isus u svetotajstvu oltarskome jest hrana vječnoga života, koja milost; dobrim djeli, a zlim i opakim smrt zadaje: *(Mors est malis, — vita bonis.) Oh koliko ih,* govori sv. Augustin, *primajući ovo svetotajstvo, primaju u njem otrov smrti vječne!* [Juda s inimi apoštoli primi na posljednjoj večeri sv. pričest ɔd istoga Isusa, ali primi u njoj otrov i odmah vrag u njega ꞁnidje. A zašto to? jeda li je on stvar zločestu primio? Ne

doisto, nego jer je *stvar dobru u zlu dušu primio. (Non quia malum accepit, sed quia bonum male malus accepit.)*

Da nam dakle ovo svetotajstvo nebude na osudu, nego na korist i spasenje, imamo se svakiput dobro pripraviti, da ga dostojno primamo. Ova priprava, kako sam jur s početka rekao, je dvoja, jedna daljna, druga bližnja. O daljnih ću sada govoriti, a o bližnjih u drugome govoru. Daljne priprave jedne se tiču tiela a druge duše. Od daljnih pripravah, koje se tiču tiela, ponajglavnija je naravni post. Prije dakle nego se pričestite, postite, t. j. ništa se neokusite od pónoći do pričesti. Razlog toga je počitanje svetoga otajstva, usljed koga nesmije nikoja druga jestvina unići u usta pričestbenika prije, nego ovo svetotajstvo primi. Ovaj običaj je u krstjanstvu obćenit, prastar i davno ga crkva sveta naredi. Težko bi za to griešio, koj bi se mogao u koje mu god drago vrieme i nepostni pričestiti, da jim samo pomoć nepomanjka tako uzvišena svetotajstva.

Nauk rimo-krstjanski, (de sacr. n. 58) jednu drugu pripravu iziskuje u osobah zaručenih, koja ako i nije posve potrebna, a to barma pristojna i ta jest, da se uztegnu prije njekoliko danah od duga ženitbena. I to je ono što vruće sv. otci priporučuju. Jer vele, ako je Bog naredio, prije nego mu se zakon proglasí, da se svi oženjeni za tri dana uztegnu od putena sastanka, koliko se više mora iziskavati isto uztegnutje prije sv. pričesti, u kojoj se prima Bog sam zakonoša. Što više ako u starome zavjetu nebijaše slobodno kruhe na posvetilište božje prikazane blagovati, nego samo onim, koji su se bar tri dana od putena sastanka uztegnuli, koli se veća čistoća ima iziskivati u onih, koji hoće blagovati tielo neoskvrnuto jaganjca božjega, začetoga od krvi prečiste dieve Marije, i to tim više kad se uvaži, da su prije rečeni krusi samo znak i prilika ovoga oltarskoga svetotajstva.

Druga priprava pristojna, prije nego će tko pristupiti svetoj pričesti, je spoljašna opranost i čistoća tiela. Premda ovo

božanstveno svetotajstvo iziskuje osobito čistoću duše, koje je hrana, zato ipak iz počitanja tolikoga svetotajstva pristoji se imati i čisto tielo. I doisto znak bi bio, da ima dušu nečistu i da pogrdjuje ovo presv. otajstvo, koj bi k žrtveniku pristupio pljesnivom haljinom, nepranim obrazom, a rukama tuzgavima (muzgavima, zaprljanima). To se nemože odobriti ni onda, kada tko pred velikoga gospodina dojde muzgav i neopran, kan da malo drži do njegova dostojanstva, a kako bi se ovdje isto odobriti moglo? Ali čeljad siromašna, koja na sebi ničesa drugoga neima, do siromašnih troljah, (dronjakah) neima se zato odbiti od sv. pričesti. Nek ona nastoji samo o čistoći duše i to će biti Bogu dražje od svih izhitrenih inih nakitah, koji takovom suvišnom kitnjom Boga više smućuju, nego poštuju. Kititi se suviše i tako nakićeni oholo k žrtveniku pristupati više Boga vredja, nego da bismo pliesnežom odjeveni pristupali. Bog hoće da smo čisti i oprani, a ne oholo nakićeni.

Ali potrebnije su priprave, koje se tiču duše. Jur je rečeno, da je ovo božanstveno svetotajstvo prava hrana duše, što nam ga gospodin Isus ostavi u prilici jestvine, da nam tim naznači, da, ko što se jelo preobraća u tielo onoga, koj ga jede, tako isto i onaj, koj blaguje Isusa u sv. pričesti, š njime jedna stvar postane. Sada valja znati, u kome stanju treba da bude onaj, koj tjelesno jelo jede, da isto uzmogne u njem svoje plode učiniti, da po tom spoznamo u kome stanju treba da je pričestbenik. Da jelo tjelesno koristno bude, valja, da onaj, koj ga blaguje, živ bude; jelo bo nije moguće oživiti mrtvoga, već samo život u živome uzdržati može. Evo dakle prve priprave, koja se ima činiti na duši prije, nego se pričestimo. Duša dakle ima biti živa. Ali koj je njezin život? — Život tiela jest duša, život duše jest božja milost, t. j. ona sv. ljubav, koja je razljevena po srcih naših od duha božjega, kada u nas pribiva. Ovaj duhovni život ili ova milost božja, dana je duši na sv. krstu. Srećni dušah, koje nikada neizgubiše milosti, na svetom krstu zadobivene! Ove! ove, istinito more se

reći, dovoljno su pripravljene za sv. pričest. Ali koj je po nesreći ovu milost izgubio, ima nastojati, da ju opet zadobije po svetotajstvu pokore prije, no se pričesti. Ovo je stvar najpotrebitija, da ima svaki onaj u milosti božjoj biti, koj se pričestiti hoće. Tko je dakle u griehu, ima najprije dobrom i valjanom izpoviedi grieha se riešiti, pak onda se pričestiti; *jer u zao čas,* vapi sv. Pavao, *po onoga, koj nedostojno,* t. j. griehom na duši *pristupi na sv. pričest*, jer bi time na se povukao osudu vječnoga izgubljenja, hotijući, da u njegovoj duši pribivaju skupa: vrag po griehu i Isukrst po milosti, koji se dva nikako trpiti nemogu.

Ovo je istina, o kojoj nitko posumnjati nemore. O tom nam samo još preostaje govoriti, je li onaj zadosta pripravan, da se odmah po izpoviedi pričesti, koj bivši u smrtnome griehu, po pokajanju i pravednoj izpoviedi, dobije odrešenje. Ja znam da ćete mi odgovoriti, da o tome nimalo nedvojite, videć u obće krstjane, da se odmah po izpoviedi pričestjuju. Ništanemanje, nečudite se, ako vam kažem, da takov običaj nije po duhu sv. crkve, ni po nauku sv. otacah. Sv. Ambrozij kori one, koji žele, da im se odmah po izpoviedi sv. pričest dade, ter oprezne čini izpoviednike, da nebudu laki u tome, da brže dopuste pričestjenje onim griešnikom, koji su bili u težkih griesih. Isto tvrdi i sv. Augustin te preporuča dugovremenu pokoru, barem po izpoviedi većih griehah, da višjim dostojanstvom na sv. pričest pristupimo. Isto i mnogi drugi otci i naučnici govore. Nesliedite dakle dragi moji! u bezobraznosti njeke krstjane, koji poslje kako su dugo vremena griešno živili, idu na izpovied, i to Bog zna kakvu, i odmah po izpoviedi na pričest. More li se reći, da ovi znadu što je pričest i kakvom se pripravom ima primati. Sv. Marija Mandalena, kad je zločesti život pustila i Bogu se obratila, nije odmah zagrlila Isusa i ljubila ga kao stara prijatelja, već je najprije pristupila k nogama njegovima, pred nogama je plakala te jih potokom svojih suzah oprala. Tako tko poslje težkih griehah Bogu se obrati,

neima odmah hititi, da zagrli glavu Isusovu, nego ima od nogu početi, t. j. prije oplakati griehe svoje, za nje pokoru činiti, pa poslje takova plača i pokore zagrliti Isusa kao prijatelja, t. j. pričestiti se. Oni, koji poslje griešna života odmah na pričest stupaju, vide se, da ništa po pričesti u dobru nenapreduju, već zao život uviek provode; jerbo dužnom pripravom na pričest nestupaju. Nemojte vi tako dragi moji! ako hoćete, da vam bude sv. pričest na korist. Ako ste prije težko griešili, izpoviedite se, plačite njekoliko danah svoje griehe i pokoru za nje činiti, pak poslje istom na pričest, i to velikim strahopočitanjem, pristupite.

Kad je Bog na planini Sinai hotio dati zakon puku židovskomu, zapoviedi, da ciela dva dana imadu prati, čistiti svoje tielo. svoju odjeću, svoje duše, da tako treći dan, kad on u dimu i oblaku na planinu dojde, uzmognu u nju iz daleka gledati. Slično čištjenje zapoviedi on židovom, kad je hotio, da suhom nogom prieko rieke Jordana predju. Oh Bože! mi krstjani neimamo gledati planine, neimamo preći preko vode, nego kad na sv. pričest stupamo imamo istinito i bivstveno primiti živo tielo i živu krv spasitelja Isusa, s njegovim božanstvom i čovječanstvom, sina božjega, Boga neizmiernoga veličanstva, pred kim nebo i zemlja drhće i oblasti se nebeske klanjaju, koj je vrelo sve svetosti; mislite dakle mili moji! kolikom svetosti, kolikom čistoćom duše i tiela imali bismo mi na pričest stupiti! *(Sancta sanctis.)* U prijašnjih vjekovih sv. crkve, kad bi puk pristupao na sv. pričest, djakon bi ustao i glasno zaviknuo: *stvari svete, ko što je tielo Isusovo, neima nitko drugi primiti, nego onaj, koj je svet i čist na duši.* Božjom dakle pomoćju pomnjimo što bolje, da što većom čistoćom duše a i tiela, na sv. pričest stupamo, da se tako svake manjkavosti i nepodpunosti otresemo.

Ah doisto gospodine Bože! ovo će biti sve naša želja, sva naša pomnja, da se očistimo i otresemo svakoga grieha, da tako dostojno moremo k žrtveniku tvomu pristupiti i dužnom pripravom primiti ovo svetotajstvo itd.

Nauk XXIX.

O bližnjoj pripravi za sv. pričest

Sveti Grgur papa kazuje, da je u stara vremena u crkvi bio ovaj običaj, koj, Bog bi dao, da se i sad obslužuje: Kad je naime puk pristupao žrtveniku, okretaše se djakon govoreć: *(Qui non sunt parati dent locum:) t. j. koji nisu dobro pripravni za dostojnu sv. pričest, nek se uklone, da drugi mogu pristupiti.* Za tim govoriše onim, koji stajahu da sv. pričest prime: *(Accedite cum fide, tremore et dilectione.) Pristupite u vjeri. strahu i ljubavi.* Ovom besjedom pokazivaše, da je u trih ovih krepostih bitna i najbolja stran priprave, kojom se ima primiti svetotajstvo tiela Isusova. I o ovih trih krepostih nakanio sam vam danas govoriti.

Valja dakle pristupajuć sv. pričesti imati stanovitu vjeru: *(Accedite cum fide)* to će reći: pristupite u vjeri. Vjera je prvo ganuće prama Bogu: *Accedentem ad Deum credere oportet, quia est* t. j. koj pristupljuje k Bogu, valja da vjeruje: Bog bo je odje itd. (Haeb. 11). Buduć da gospodin Isus tako dobro svoju mudrost u ovome svetotajstvu ukazuje, skupljajuć sva čudovišta svoje milosti, to mu onda nikoj drugi harač toliko nedoliči, koliko vjera. Mudru čovjeku najveće se u tom poštenje čini, kad mu se bez sumnje ono vjeruje, što veli. Buduć dakle, da je ovo svetotajstvo djelo neizmierne mudrosti božje, potrebno je, da k njemu svôm poniznostju vjere pristupamo. Vjera je u svih svetotajstvih božanstvenih potrebna, ali da tako rečem, u onom, koj prima otajstvo sv. pričesti, višje je nego potrebna, koje se otajstvo radi izvrstitosti svoje *(Misterium fidei), otajstvo vjere.* Da vjerujemo u sva otajstva sv. vjere naše, potrebno je da svoj razum damo vjeri u službu, ali u ovome svetotajstvu da imamo se posve razuma i razlaganje naravna, da i istog oćućenja odreći. Imamo u ovome

svetotajstvu ponizno ono vjerovati, što razum nemože doseći, što oćutjenja protivno svjedoče.

Ovo ima biti, govori sv. Toma (op. 32. p. 25) *poglavita priprava svakomu krstjaninu za sv. pričest i podpunost vjere: (per fidei plenitudinem.)* Treba dakle, da stanovito vjerujemo, da se u onoj sv. hostiji nahodi gospodin Isus, njegovo tielo, njegova krv, njegova duša, njegovo božanstvo s čovječanstvom, i to treba da stalnije vjerujemo, nego da bi na svoje oči vidjeli, pa makar se sve suprotivno ukazivalo razumu i ćutjenju, zašto bo rieč božja više vriedi, nego svjedočanstvo našega razuma i naših oćutjenjah, koja se na tisuću načinah prevariti mogu.

Ova vjera ima u vas tim više rasti, čim se više približuje sv. pričest, promišljajuć, tkó je onaj, koga ćete primiti. Ah! on je oni Bog, koj je iz ništara stvorio nebo i zemlju; on, koj vas je na svoju priliku stvorio; onaj Bog, koj je u svome veličanstvu bezmieran, u mogućtvu svemoguć, u mudrosti nedohitan, u sudu strašan, u svakoj stvari svet i izvrstit. On je onaj Bog, koj se je za vašu ljubav čovjekom učinio, rodjen od djevice Marije; koj je za vaše vječno spasenje podnio toli strašne muke, toli nemilu smrt. Ovo je onaj, koga ćete vi u sv. hostiji primiti. Da ovaj vaš Bog vidjeno sada s neba sadje i u vašu kuću doći se dostoji te ulazeć da reče: Krstjane, ja sam onaj Bog, koj sam te stvorio, koj sam radi tebe sve stvorove stvorio, koj sam za te čovjekom postao, muku podneo i umro. Ovo je ono tielo, koje je bilo izranjeno; evo ràne, koje sam primio, da tebe spasim. Ja sam tvoj Bog — — —. Gledajuć Boga preljubeznivoga, slušajuć sladke njegove besjede, što biste činili, što biste rekli? Ah mislim, da bi vam se od želje i ljubavi srce raztopilo! Ako je tomu tako: u najvrućjih željah i ljubavi nek vam se topi srce, kada na sv. pričest stupate, u kojoj, kako vas sv. vjera uči, vaš Bog, vaš spasitelj nedolazi samo u vašu kuću, nego još u vašu dušu, u vaše srce, da u vas pribiva. Dolazi vam Bog svemogući, da

vam sve dobro učini, dolazi vam Bog dobrote neizmierne, da vam sve milosti udieli: Što imate dakle činiti?

Puni sveta ufanja, kao oni gubavac, koj se pred noge Isusove baci moleć, da izliečen bude: tako i vi puni vjere i ufanja bacite se pred Isusa u svetotajstvu, vapeć mu: Ah gospodine! ja sam jedna duša, sva izranjena i izgrdjena griesi; ali ako ti hoćeš, moreš me očistiti: *(Domine si vis, potes me mundare).* Zapoviedi gospodine s prestolja milosti svoje, da ozdravim i da se očistim. Reci mi kako si gubavcu rekao: *hoću, budi očistjen: (Volo, mundare,)* i odmah će doisto s mene sva bolest i poganština spasti. Ili prilikujte se onomu sliepcu u evangjelju, koga Isus zapita: *(Quid vis ut faciam tibi?) što hočeš da učinim tebi?* Ah gospodine, recite, ja sam jedan nevoljni sliepac, koj ni sama sebe nepoznajem, ni svojih velikih nevoljah: *(Domine ut videam.) Gospodine daj da progledjem!* Daj dakle gospodine, podaj mi svjetlost, da mogu poznati najprije tebe i tvoje veličanstvo. Svjetlost mi daj gospodine da uzmognem poznati sebe i svoje ništo; moje dužnosti prama tebi i dužnosti svoga stanja. Svjetlost, da se uklonim svim zasjedam i pogibeljim, da nikada nesagriešim, nikada te neuvredim: Svjetlost, da te uzmognem vazda dostojno ljubiti. Ovakva i slična ćutjenja imate probudjivati u svojih srcih pristupajuć svetoj pričesti.

I ako pristupate ovomu svetotajstvu, živom vjerom vjerujuć, da primate živo tielo i živu krv gospodina Isusa s njegovim božanstvom i čovječanstvom, Boga neizmierna veličanstva i svetinje; a s druge strane ako promotrite svoju nevrednost; nevaljanštinu i nevolju, nećete moći, da se neponizite i strahom prestrašite: a to je druga priprava za sv. pričest: *(accedite cum tremore).* I doisto onaj Bog, u koga pogledu ni sunce čisto nije, pred kim stupovi nebeski998 dršću, a angjeli protrnjuju, pušća se ne samo viditi, da mu se poklonimo, nego, što više, u moju utrobu unilazi. U moja prsa ima unići onaj isti sin božji jedinorodjeni, koj postavši čovjekom, devet je mjesecih

počivao u utrobi B. D. Marije, koja ga je božjom voljom, da bude dostojno prebivalište veličanstva Isusova, neoskvrnuto začela, i svimi darovi, koje Bog dati može, još od mala nadarena bila. A meni, koj sam toli nedostojan, isto se čini. Sveta Elizabeta (Jelisava), kad ju B. D. Marija pohodila, zavapi od čuda: *Odkuda meni to, da me mati božja pohadja? (Unde hoc mihi, ut mater Domini veniat ad me* (Luc. 1,) A što da ja rečem, Bože moj, gledajuć, da ne na vrata kuće sagradjene, nego na vrata tiela moga i duše moje ti, o Bože moj, unilaziš! Odkuda se meni toliko poštenje čini, koj sam tužan i nevoljan a i nedostojan griešnik?! Ah ovo nemore biti drugo, nego djelo tvoga neizmiernoga milosrdja i ljubavi.

Kako da se mi neponizimo i neponištimo sva ta dobro promatrajući! Tko je Bog, koj dolazi k nam, a tko smo mi, koji ga idemo primati? Ah mi smo spram njim jedno ništo i manje od istoga ništa. Kakovim strahom dakle, kakovim li poniženjem imamo mi, toli nedostojni, primati u sv. pričesti u sê Boga neizmierne svetosti i veličanstva, da se š njime sjedinimo i jedna stvar postanemo!

Sveti Petar apoštol, na jednu preprostu rieč Isusovu, videći množinu u mrežu ulovljenih ribah, začudjen pade predanj na koljena vapeći: Ah odstupi gospodine od mene, jer čovjek grešnik ja jesam, zato nisam dostojan, da ostanem u tvome družtvu: *(Exi a me Domine, quia homo peccator sum.)* Koli višim razlogom imali bismo mi, puni stida i straha zbog zloće svoje i nevrednosti, njega moliti, da se ukloni od nas grešnikah. Kako ću naprćen (obrlaćen, natovaren) tolikimi griesi k tebi o gospodine, koj si jaganac bez najmanje ljage pristupiti? Tko sam ja, Bože, nego sûd smrada i poganštine, sin i sužanj vražji, podložan mukam paklenim, koje sam nebrojeno putah zaslužio, nepodoban na nikoje dobro, a sklon svemu zlu. Ja sam onaj, Bože! koj sam ti toliko putah neharnostju vratio milosti od tebe mi dane, koj sam toliko putah tvoj zakon pogazio, tvoju krv pogrdio, tebe, dobrotu neizgovornu, uvredio!

Koliko ću dakle toliko nedostojan, nečist, griešan s mjeti, da k tebi pristupim, tebe u se primim, koj si vrelo svetosti i čistoće? Ah ne! moj Isuse, nisam dostojan, da unidješ u kuću moju, u dušu moju u srce moje! *(Domine non sum dignus).* Ne nisam dostojan primiti tebe, buduć sam te toliko putah grdno uvredio, a još nisam oplakô; kô bi trebalo, griehah svojih.

Ali ako se ti od mene gospodine Isuse ukloniš, a ja od tebe pobjegnem, kako ću ja sam moći bez tebe živjeti? tko će me od mojih neprijateljah braniti, tko će me od mojih zalah izliečiti? Tko će mi dati život milosti, ako ja neuzprimim ovo svetotajstvo života, te neuzblagujem tiela i krvi presvete tvoje? Ti si sam, o Isuse, rekao, da zdravim netreba ljekara, već bolestnim, te da si za to na ov sviet došao, da nje ozdraviš, i da sahraniš griešnike, uzev na se narav ljudsku. Ti dakle, koj si dao po putevih i ulicah tražiti i zvati na čast bolestne, sakate, sliepe i siromašne, primi i mene za svoj stol. Kao bolestan i sakat pristupam tebi ljekaru, koj sve bolesti ozdravljaš; kao nečist dolazim vrelu čistoće, da se očistim i operem; kao siromah dolazim k tebi, koj si gospodar neba i zemlje. Prostrt dakle pred prestoljem tvoga milosrdja, molim te, da ozdraviš sve moje bolesti i da očistiš dušu moju nevoljnu, zakaljanu tolikimi griesi. Prosvietli gospodine moju sljepoću i obogati moje siromaštvo, da mogu primiti otajstvo presv. tiela tvoga tolikom vjerom i bogoljubstvom, tolikom čistoćom i sniženostju, tolikim ufanjem i ljubavju, kako je to nuždno za moje vječno spasenje. Evo tvoga nevaljaloga sluge! Hodi dakle Isuse moj dojdi k meni!

Kad ste već ćutjenji straha, zastidjenja i poniznosti napunili dušu svoju, nastojte zatim u srcih svojih *užeći plamen svete ljubavi: (Accedite cum dilectione.)* Ova sveta ljubav kao što je najprečja i najbližja priprava za sv. pričest, tako bih želio, da se u njoj najviše pripravite. Oh Bože, kamo će bolje i ljepše priprave za primanje Isukrsta, nego dočekati ga srcem ljubavju užganim. Ljubav treba da se ljubavju vrati. Oh koliku

ljubav izkaza nam Isus u ovome presv. otajstvu! Da dakle odgovorimo koliko god ljubavi Isusovoj imamo u sebi probuditi ljubav najvruću, i najvećom ljubavju primati ovo svetotajstvo.

U ovome svetotajstvu, kako ste jur čuli, toliku nam više putah Isus ljubav čini, da nam, da tako rečem, sve daje, a ništa sebi neostavlja: daje nam svoje tielo, svoju krv, svoju dušu, svoje božanstvo, svega sebe, svoje dostojanstvo, svoje milosti. Takvu treba da onaj Isusu ljubav vrati, koj se hoće pričestiti. Sebi ništa neka neostavi, već neka si srce u tisuće ćutjenjah ljubeznivih i gorućih željah pram ovom božanstvenom svetotajstvu raztopi.

I ova goruća želja, da se sa svojim Bogom sjedinite, jest najsigurnije znamenje, da se u vas nalazi ljubav sveta. Ovi kruh božanstveni iziskuje goruću želju srca, kojom se želi blagovati Valja dakle željeti ga, i svôm pomnjom tražiti, da se njim, blagom nebeskim najdragocienijim obogatimo. Čujte što govori o toj pripravi sv. Franjo Saleski: „*Počmite dakle*, govori on, *na večer prije, pripravljat se za sv. pričest mnogimi željami* i *ljubeznimi uzdasi*“. *Obnoć, kad se probudite, sjetite se odmah svoje odluke i sreće, koju ćete imati, primivši u prsa svoja Isusa. Takvu spomen sa željom vazda do sv. pričesti uzdržite. Misleć dakle o velikoj toj sreći, da ćete ga (Isusa) u brzo u se primiti, probudjivajte sve to življe i vrućje tu želju sjedinjenja. Često uzdišite vapeć s Davidom kraljem: (Quem admodum desiderat cervus ad fontes aquarum, ita desiderat anima mea ad te Deus (Ps. 41.) Ah ko što jelen, kad ga žedja prži, k studencu vode doći želi, tako žudim i ja k tebi pristupiti o Bože moj.*

Oh koliki ćete napredak vi u svetosti učiniti! kolike li obilate milosti od Boga primiti, ako se budete za sv. pričest pripravljali živom vjerom, dubokim sniženstvom, ljubavju gorućom i silnom željom! Zavapite na zadnje Bogu sa sv. Bonaventurom: *Prostrieli o Bože streljom sladkom svete svoje ljubavi srce naše, da vazda gori i čezne u ljubavi za tobom; da*

vazda tebe samoga želimo o kruše angjeoski i pokrepo dušah naših! Ti sam budi naše ufanje, naše bogatstvo, naša razkoš na zemlji sada, da nam na vieke budeš uživanje na nebesih!

Nauk XXX.

O zahvalnosti, koju okajanik poslje sv. pričesti Bogu izkazati mora.

Jedan izmedju poglavitih uzrokah, poradi kojih tolike duše od pričestjenja malenu korist primaju, kako svjedoči sv. Terezija, jeste taj, što se poslje sv. pričesti nesciene za presretne oni, koji Isusa gosta božanstvenoga kao takova u srcih nose; što ga nehvale i njemu dostojnu čast neizkazuju, budući se dostojao u njihovo tielo unići. Zadržavajte se dobrovoljno, govoraše svetica ova, s gospodinom Isusom i radostno svakom prigodom obćite s njime, jer po pričesti duše vaše prevelika dobra zadobiti mogu, budać se s Isusom u svetih promišljanjih ugodno zabavljate. Ali ako vi poslje prijetja svetoga oltarskoga sakramenta zaboravljate na Isusa i nepazite nanj, nego pametju druge poslove razabirete, neprocienjujući onoga, koj je u vas, što biste hotili dakle da vam on učini? Ako nikakove milosti od njega neprimite, krivite nemarnost svoju, nečovječtvo svoje, kojeno ste proti Isusu pokazali. Po pričestjenju, dragi moji, najdragocienije je vrieme prijateljski obćiti s Bogom i od njega svake se milosti nadati. Vrieme toli koristno da ga ni najmanji čas uzalud nebi smjeli propustiti, nego Bogu na tolikome milosrdju zahvaljivati i od njega daljne milosti iskati. O čem ću vam sada govoriti.

Medju mnogimi, zlimi običaji, kojino vladaju medju krstjani najvećega sažalenja vredan je onaj, kogano se žalibože drže svjetovnjaci a i njeki redovnici, kada se naime pričeste,

da odmah odilaze iz crkve, te ko da nikakve svetinje, što su ju primili, u utrobi nenose, zaboravljaju na Isusa i, što više, s njime se nečovječnije zadržavaju, nego s kakim kozarom. Njekim se čini, da bi veliku muku trpili, kad bi se poslje pričesti njeko vrieme dulje u crkvi s toli velikim i svemožnim gospodinom, koga su u lomnu posudu tiela svoga primili, utješno i blago porazgovorili. Već odmah, jedva što ga primu hrle za svetovnimi poslovi, vraćaju se brže bolje griehu, samo da što skorije nečovječno Isusa od sebe odagnaju (odtjeraju). Nije li ovo sljepoća, nije li pregrdna pogrda Bogu spasitelju nanešena?! Najgorje neljudstvo, koje se prijatelju učiniti more, jest, primivši ga u kuću, okrenut mu ledja, sama ga ostaviti, pa nastaviti izprazne poslove. Koliko je dakle naše neljudstvo, krstjani božji! kada mi primivši u duše svoje kralja kraljevah, Boga stvoritelja svoga, umjesto da se topimo u suzah željah svetih i zahvalimo mu za toli veliko dobročinstvo, koje nam je, po dolazku svome u nas, učinio: mi se ga zaboravljamo; mi ga ostavljamo i trčimo za himbenom (opakom) svjetinom?!

Aj! ako smo dosele prama Isusu tako nečovječni bili, nebudimo odsele! Poslušajte samo, što o toj stvari govori sv. Ivan Zlatousti, te ćete jamačno svi s groze protrnuti. Poslje kako je gospodin Isukrst na poslednjoj večeri pričestio ostale apoštole, pričestio je i Judu — veli evangjelje; — nu što se dogodi? Svi apoštoli, užgani plamtećom ljubavju božjom, začudjeni nad tolikim dobročinstvom što jim ga Isus blagovanjem svoga tiela, i pitjem svoje neprecienjene krvi učini, zapanjeni stajahu, sam Juda nehajeći za pobožne ćuti i ljubav, kojom da se Bogu velikomu zahvali, ustade i strelohitro odalji se s onoga mjesta, na kome stajahu. Nasljednici su Judini, kliče spomenuti sv. naučitelj: Nasljednici su Judini neharni krstjani, koji poslje pričeštjenja nedaju Bogu hvale; nego s mjesta se svjetovnih poslovah laćaju (Judam immittantur et isti, qui ante gratiarum actionem discedunt.) Hom. de bap. Christi.

Oh Bože! kako da neprotrnete, (kako da se neokame-

nite) krstjani! videći se prilikovani jednomu odmetniku, da najgoremu zločincu, kakov je Juda bio?

Da vas za takove nedrže, to vam valja zadržat se za kratko vrieme poslje pričestjenja da se zahvaliti na tolikoj primljenoj milosti, da se zadržite s Isusom u sladkih razgovorih. Najprije dakle po pričestjenju imate se (valja vam) zahvaliti Bogu na tolikoj milosti, što se je dostojao unić u vašu utrobu, i sam sebe darovati vam. Prionite oj! prionite svôm moći duše i tiela blagosivat gospodina, veličat i hvaliti sveto ime njegovo, zahvaljivati mu na neizmjernih dobročinstvih! Jer znajte da ga sami zadosti nahvaliti i nauzveličati nemožete; prizovite dakle sva stvorenja i stvorove neba i zemlje da vas u hvali i slavi toj podpomognu; jer: *Blagoslivljate sva djela gospodnja gospodina* (Benedicite omnia opera Domini Domino) veli Daniel (u p. 3). — Doista, doista o Bože! recite u srcu svome, mi ti evo prikazujemo i kličemo sve hvale i slave, veličajnosti i blagoslove, štono su ti ih od početka svieta do dadas uzdále sve, najveće i najljubeznivije duše. Ali: ovo je malo da uzhvalite Bogu za neprecienjene darove; jerbo vam je samoga sebe i to cieloga dao.

Učinit ću dakle ovako. Prikazujem ti sve hvale, sve zahvalnosti, sve blagoslove, koje su ti do sada dali svi angjeli i svi sveti na nebu i na zemlji i koje će ti davati još kroz vieke viekovah, s kojimi sjedinjujem i ja svoje želje, svoj glas, svoje srce. Pa da su i najizvrstnija ova stvorenja, i opet nisu u stanju uzdati tebi hvalu i slavu, koja ti dostoji.

Pa budući je majka tvoja predraga, koja je po dostojanstvu pristupom prva do tebe, moguća te kao sinka svoga zadosta pohvaliti — ja se k njoj utičem i s njenimi milostnimi blagoslovi i hvalami svoje ti o Isuse smierno prikazujem; pa budući da je još i ovo malo — ah! tebe molim o Bože moj! da iste tvoje izvrstitosti, tvoja dostojanstva, tvoja ljubav i milosrdje, tebi budu na hvalu, diku i slavu! (Confiteantur tibi Domine misericordiae tuae. Ps. 106.)

Povrh hvale i zahvalnosti potecite i pobudite u vas djelo žive vjere, vjerujući ono, što vas sveta vjera o ovome sakramentu uči. Recite: u istinu, u istinu izpovjedam sve one velike istine, koje me o tebi sveta vjera uči! Vjerujem i izpoviedam sva čudesa, koja se u ovome sakramentu zadržaju. Vjerujem temeljito, da si ti sam dušom i tielom, božanstvom i čovječanstvom u me došao; da si sada u meni i da si sa mnom sjedinjen. Najdubljom dakle poniznostju i poštenjem koliko više mogućim ja ti se klanjam, ja te štujem.

Premišljavajući ovdje neizmierno dostojanstvo, a tvoje o čovječe nedostojanstvo, napuni se čudom prevelikim i reci: Bože, jedini Bože, neizmiernoga veličanstva božjega! ti se dostojiš k jednomu nevoljnomu čovjeku, punu opačinah i nedostojanstva prignuti! Ti gospodaru neba i zemlje dostojiš se pribivati u meni! Oh čuda velikoga! Ali kako je moguće o Bože, da se ti Bog neizmjernoga veličanstva toliko ponizuješ, te se dostojiš pohoditi mene prenevaljalo stvorenje! Oh čuda velikoga! Drhćem i protrnjujem razmišljajući tvoje veličanstvo i moju maljušnost, moju ništetnost i zloću! Tko se je ikada mogo nadati da ćeš ti u toliko nevoljna svoja stvorenja ljubiti!

Predjite, dragi moji, od začudjenja na djelo goruće ljubavi i pobudite želju u sebi želju uzdisajah na toli neizmierno primljenome svetotajstvu pričesti. Da bi prsa vaša bila od čelika (ocala), a srce vaše tvrdje od kamena, imala bi se omekšati i od milinja razstopiti nahodeći se u družtvu božjem i tjelesno imajući Boga s vami sjedinjena. Božanstveni ovaj sakramenat tiela Isusova jeste plamteća vatra ljubavi, koja snažno užiže dušu i srca onih, koji ga dostojno primaju. Ovu vatru ljubavi svoje donese naš spasitelj na zemlju i htjede pa i hoće, da svi njom gorimo. Užgani dakle svetom ovom vatrom ljubavi božje, koju jur u sebi nosite, ponavljajte u nutarnjosti svojoj sveudilj djela ljubavi, očitujući da svîm, srcem ljubite Boga više, nego ikoje drugo dobro. Doisto ljubim te o Bože! moj iz svega srca svoga! ah hotio bi znati a i moći te ljubiti

onom užganom ljubavju, kojom su te ljubili i ljube sveti u ovome životu? kojom te ljube i uvjek ćete ljubiti sveti angjeli i ostali blaženi dvorani nebeski; tolikom ljubavju, kolikom te je ljubila i sveudilj ljubi a i ljubit ćete mila majka tvoja presveta D. Marija! Veselim se i radujem gospodine, da si toli slavan i odičen na nebu i na zemlji. Drago mi je i veselim se. da si neizmierno izvrstit, sretan i blažen uvjeke. Želim iz svega srca da budeš podpuno ljubljen i da ti služe svi stvorovi nebeski i zemaljski i samo mi je jedino žao, da te nemogu ljubiti, hvaliti, slaviti i služiti onako, kako si dostojan; da nemogu svojom ljubavju neizmiernoj tvojoj ljubavi, koju si mi ukazao tolikom dobrotom obašavši me u oltarskom svetotajstvu. podpuno odgovoriti.

Ovako užgani ljubavlju božjom, puni zaufanja iščite od Boga milosti, koje su vam potrebite. Da s Bogom obćite i sve si milosti od njega izprositi uzmognete najsgodnije je vrieme poslje sv. pričesti, kada Isusa u sebi imamo. U oto bo vrieme pribivanja najmilostiviji nam je Isus, i tada smiemo reći, da mu je dražje dati nam milosti, koje iščemo, nego je nam iskat ih i primiti. A tada nam najvrućoželjnije valja o tome raditi, kako da milosti stečemo, kako da se lakše spasimo. — Imamo iskati prosvjetljenje razuma da možemo božje veličanstvo i svoju malahnost i ništetnost spoznati; imamo tražiti ljubav goruću i poniznost duboku; snagu i pokrepu, da krepko uzmognemo svladati sve zasade neprijateljah svojih: svieta, tiela i vraga, da vazda čuvajući se od grieha u ljubavi njegovoj živimo i zauvieke se spasimo. Zatim mogu se iskati i sve druge milosti tielu potrebite. Nu iščući ove milosti ima se željeti, na njeki način upravo Bogu dodijavati i k tomu ga siliti, da nam ih dade; jer je tako i Jakov Patriarka radio kade je angjela *silovo da ga blagoslovi:* (Non dimittam te, nisi benediceris mihi (Gen. 32).

Ne gospodine Isuse! — imamo svom željom i poniznostju reći — budući se ti po neizmiernoj svojoj dobroti do-

stojiš u me doći, ja te se neću proći dogod mi nedaš obilnosti svojih blagoslovah i milostih, te se neudostojiš u meni ono učiniti, porad šta si i došao. A došo si da se sjediniš sa mnom, da mi prilučiš (pribaviš) dostojanstva svoga presvetoga živlenja, svoje muke, gorke svoje smrti; ti si došao da me obogatiš blagom nebeskim, da prosvietliš dušu moju, moje tielo i oživiš me životom svojim; jerbo reče: (Qui manducat me, vivet propter me. Ivan 6) t. j. *koj blaguje mene* (tielo moje) *živi sbog mene*. Ti si došao da me mukami, trudovi i bolestmi, kojeno si podnio, okoristiš. Učini dakle gospodine ono, zašto si došao, učini u meni sve ove plodove; sjedini me sa sobom, uzlom nerazkidljivim milosti i ljubavi tvoje, da u tvome družtvu uzmognem posvetu i spas steći. Tvoje došastje neka bude duše moje spas. Reci dakle o presladki Isuse danas duši mojoj. (Salus tua ego sum) *tvoje zdravje i spasenje tvoje ja jesam.* Oh presladkih riečih! Reci jih gospodine i to će mi dosta biti. Sama tvoja rieč ozdravlja svaku bolest, koliko više ja se uzdam da po tvojoj rieči i po tvome sjedinjenju danas sa mnom ozdrave sve rane, sve bolesti duše moje, u koje je toliko putah po griehu upala.

I evo vam djelah mili moji! koja poslje pričesti ovršavati imate ako želite da vam pričestjenje hasnovito bude, te znajte stanovito: ako dostojnom pripravom k pričesti idete, pa ako poslje pričesti svete ovako radili budete, da će Isus biti u vas, a vi u Isusu; i tako izpunjujući podpuno njegovu želju, nećete živiti u sebi sami, nego će Isukrst živiti u vas, ko što je sam rekao: *Tko blaguje tielo moje i pije krv moju živit će zaradi mene i život vjekoviti zadobit će* (vivet in aeternum). Sreća i milost, koju vam svim želim itd.

Nauk XXXI.

O pretežkoj uvredi, koju nanaša Isukrstu nedostojni blagovatelj presvete pričesti.

Stari njeki sveti otac željaše, da krstjani tolikom pomnjom i brigom čuvaju milost i čistoću na sv. krstjenju, da nebude potrebe govoriti o lieku t. j. pokori, po kom se može izgubljena milost opet zadobiti. Meni je mučno, govoraše on, govoriti vam o pokori, po kojoj se milost izgubljena zadobiva, bojeći se, da nepomisle grešnici, — znajući, da imade i drugi liek od oslobodjenja grieha, da im ja slobodu dajem, da još grieše i Boga uvredjuju. Tako je i meni mučno govoriti o svetogrdju, što se čini pričestjenjem nedostojnim, učinjenim u smrtnome griehu, bojeć se, da nespoznate, da ima krstjanah, koji toliku opačinu čine; o čem je samo misliti strahota. No itak uz sve želje toga staroga sv. otca potreban je veći dio krstjanah, da jim se govori o pokori, da saznadu, kojim načinom mogu padnuvši ustati? Pa tako vidim, hoću li neću li, da sam dužan govoriti o svetogrdnom pričestjenju, pokazajuć nedostojnost i opačinu grdnoga toga grieha, da se ga svi prestrašite. Govorit ću dakle danas, *1) koliko grdna uvreda se čini Isukrstu pričestjanjem nedostojnim i 2) koli žestoku kazan na se vuče onaj, koj se tako nepristojno pričestjuje.*

Svaka zloća i svaki grieh zove se manje više zao po onoj stvari, po kojoj se grieši i proti kojoj se grieši. Po tom dakle pozna se odmah, da je najgorji grieh svetogrdno pričestjenje; jerbo se tu uprav i na osobiti način uvredjuje veličanstvo božje, i spodoba uprav Isusova. Jer je velika razlika medju zloćom onoga, koj prestupa i pogrdjuje zapoviedi koga kralja, i onoga, koj se usudi skočiti proti istomu kralju. Ova doisto posljednja zloća jest brez prispodobe mnogo težja i veća. Po tome jasno spoznajemo grehotu svetogrdnoga pričestjanja.

Istina je, da svaki grieh veličanstvo božje uvredjuje i pogrdjuje, kako piše sv. Pavao (na Rim. 2.) *Per praevaricationem legis, Deum inhonoras. Prestupljenjem zakona uvredjuješ Boga*; nu ipak se čini, da ga ostali griesi neuvredjuju uprav u vlastitoj osobi, nego u stvarih od njega stvorenih, kojimi se grešnici zlo služe. Uvredjuje ga lakomac, što nepravedno uživa bogatstva i dobra, kojimi bi imao pomagati siromake u potrebi. Uvredjuje ga razsipnik, jer nerazložno imanje razsipava. Uvredjuje ga oholica, jer traži, da se drugi ponizi, a on da se uzvisi. Uvredjuje ga svadljivac, jer se hoće za uvredu osvetiti drugomu. Uvredjuje ga bludnik, što stvara svoju sreću u poganih i zabranjenih tjelesnih nasladnostih; pa tako i o drugih govoreć. Pričešćuje li se tko nedostojno, neuvredjuje Boga u izvanjskih stvarih, već ga uprav uvredjuje u istoj božanskoj osobi njegovoj. Takav se grešnik upravo s Isukrstom spopada te ga u istoj osobnosti njegovoj pogrdjuje i uvredjuje. Vi protrnjujete s početka samo čujući tu zloću. Ali tako jest! — *Jao onim*, govori sv. Pavao, *koji s dušom smrtnimi griesi uprljanom pristupljuju, da prime presveto tielo Isusovo, pogane ga i kaljaju: te meću Isusa sina božjega pod noge, opako gaze i pogrdjuju njegovu svetu krv, kojom su posvetjeni bili!* (Židovom 10.)

Uvreda onoga, koj se u griehu pričestjuje, postaje gorja, kad se promisle prevelike osobitosti presvetoga tiela Isusova, koga on pogrdjuje. To je ono presveto tielo, koje je Bog sa sobom istim sjedinio i učinio ga svojom crkvom, svojim pribivalištem. To je ono presveto tielo, što ga je Isus na posvetilištu prikazao za naše griehe; ono presveto tielo, koje je Bog uzvisio na isto svoje prestolje na nebesih. To je ono presveto i toli proslavljeno tielo, što prosvjetljuje raj isti te blažene čini one, koji ga gledaju! Koliku dakle pogrdu čini ovomu tako svetomu tielu onaj zločesti krstjanin, koj ga u se prima nahodeć se u smrtnome griehu? Tko blaguje tielo Isusovo, sjedinjuje se š njim i utjelovljuje; a može li kakvo jedinstvo imati

presveto tielo Isusovo s tielom griešnim, koga griešnika? Znate li što to znači? To znači sdružiti Isusa s vragom; gdje je grieh ondje je i vrag; — pričešćivati se dakle u griehu jest, htjeti sdružiti Isusa s vragom, koji se nikada trpiti nemogu. Može li se i pomisliti opačina veća od ove!?

Ali tu se neustavlja opačina onoga, koj se nedostojno pričešćuje, već se pruža, koliko može, da zadade smrt Isusu, pa da ga skonča. To je takva opačina, koje nebi smio ni spomeniti, da je nebude očito spomenuo sv. Pavao: *Tko blaguje nedostojno kruh božanstveni i pije čašu gospodnju, biva krivac tiela i krvi gospodina.*" Ovo su rieči apoštola, koje tumačeć Liran nadostavlja: (Punietur, ac si Christam occiderit) t. j. *kaznit će se ko da je Isusa ubio.* I prije njega reče sveti Ivan Zlatousti, *da je tolika griehota pričestiti se nedostojno, kolika je ubiti Isukrsta i krv njegovu proliti: (Reus est talis ac si Deum occidisset et Christi sanguinem effudisset.*

Kolika je bila velika muka Isusova; koli težke bolesti i žalosti, koje su mu zadali žudije i krvolije? Ter tko će moći o tome misliti bez žalosti, plača i jada? Nu smijem li izustiti? A kako nebi smio očitovati istinu, o kojoj sveto pismo i sveti otci očito govore? Reći ću dakle, da me suze obliju. Propetje, muka i ubojstvo odkupitelja svieta, koje su učinili židovi i krvolije, nije tako velika opačina, kolika je opačina u griehu se nedostojno pričestiti. Pomislite dakle, draga braćo i sestre! da je tko izmed vas bio pomagač, kad su Isusa mučili propinjali i umarali, pa sada spoznav zlo, koje je učinio, za koliki grieh bi svoj grieh procienjivao? Koliku bi pokoru činio? Pa bi i imao doisto preko svega života plakati, i nikad se neutišiti; dà! srce bi mu s tolike opačine uvehnuti moralo. Za koliku dakle zloću imao bi se držati, koliko li bi se imalo plakati za grieh svetogrdja nedostojna pričestjanja, buduć je po svjedočanstvu svetih otacah zloća takva grieha još mnogo veća. *Sagriešili su*, govori sv. Augustin, *preopakim griehom oni, koji su*

mučili i propeli Isusa; ali mnogo veći grieh čine oni, koji se nodostojno pričestjuju.

Oni, koji su Isusa mučili njeki izgovor mogu imati grieha svoga; da nisu pravo poznali, tko je Isus, kakvu li oni mučeći ga opačinu čine? nego su mislili, da dobro čine i zakon božji brane. Pak najposlje muka i smrt Isusova bila je od Boga odredjena; jer će iz nje veliki dobitak sliediti: slava Bogu i spasenje ljudskomu plemenu; zato Židovci i krvolijci drugo učinili nisu, nego odredjenje božje izvršili. Ali krstjanin, kada se nedostojno pričestjuje, grieši pri pravom spoznanju; znade po nauku vjere, da se u onoj svetoj hostiji, pod obličjem kruha zadržaje živi Bog, živi i čitavi spasitelj Isus; znade, da mu primajuć ga u griešnu dušu, gorju muku zadaje, nego su mu krvoloci oni zadavali, pa svim tim spoznanjem grieši, nedostojno se pričestjujuć. A takav grieh nije od Boga odredjen, nego najstrožije zabranjen; jerbo po njem nebiva nikakva slava višnjemu i spasenje drugomu, nego najgorja uvreda i pogrda Bogu a drugim šteta, pokaranje, srdjba i osveta božja. Kako god dakle promislimo nedostojno pričestjanje: ili sbog zloće u poznanstvu, kojim se čini, ili porad nekoristi i štete, koja odovuda proiztiče svedjer se bolje poznaje (vidi), da u zloći ovaj grieh nadilazi mnogo više grieh muke i ubojstva Isusova. Oh dakle grieha opaka! *Tko nedostojno blaguje tielo i pije krv gospodnju, krivcem se čini,* veli sv. Pavao, *tiela i krvi gospodnjeve;* što će reći: ubojica je božji; i zato tolike veličine grehotu uzimlje na se, kolike je ciene tielo i krv Isusa spasitelja, kojim ciene neima; jer su neprocienjena! Dakle zloći grieha takova neima slične u svietu, jer sve druge nadilazi! Oh grieha dakle preopakoga!

U ostalih se griesih Bog uvredjuje s daljega po stvorenjih; ali u ovome griehu Bog se uvredjuje po sebi istome. U ovom griehu griešnik se nesluži stvorenjî, da Boga uvredi, nego da ga uvredi služi se njim, Bogom istim; služi se bitjem najsvetijim, da grieši, ko što no je presv. oltarski sakramenat,

otajstvo najsvetije. Kakov dakle grieh mora biti veći, gorji i opakiji od ovoga?!

Kakono je grieh taj najopakiji i Bogu na najveća uvreda: tako je i pristojno, da bude grešniku na najveću štetu; jer se njime najvećma srdjba božja podpaljuje. Tko grieši drugimi griesî, istina je, uvredjuje Boga; nu jer grieši izvan njega, more se ufati i more postići u Boga milosrdje; ali onaj, koj grieši nedostojno se pričestjujuć, kakvo ufanje kakvo milosrdje more naći, kad on takvim griehom zatvara si sva vrata milosrdja?

I doisto uzrok svih strahovitih vojnah, što su odavna počele i sveudilj neprestaju od opuštjivanjah narodah navlastito krstjanskih; uzrok tolikoga glada, suše, gràda i zlih vremenah, što nas u toliku nevolju stavljaju; uzrok toli česte kuge, pomora tako velikoga; bolestih i ostalih tako mnogo bičevah božjih, štono na ovaj žalostan sviet u ovu suznu dolinu dolaze: koji, mislite, da je? *Ah! (Vox de templo: vox Domini reddentis retrobutionem inimicis suis t. j. Glas iz hrama, glas gospodina, koj povraća naknadu neprijateljem svojim.)* (Is. 66). Uzrok svih pokaranjah božjih jesu svetogrdja preopaka, kojimi se Bog uvredjuje, da osveti uvrede svoje.

Ali to bi bilo malo zla, kad bi samo srdjba božja prošla u pokaranjih vremenitih; dà ono, — od čega bi bilo promrti svakomu! još su gorja i veća pokaranja duhovna i viečna.

Svetogrdnici čujte! Da vidite, kad pristupite k ovomu oltaru na pričest, ruku s njega pružajuć i velikimi slovî osudu vječne smrti na čelu svih onih opakih pišuć, koji su se u griehu usudili pristupiti k oltaru božjemu: recite mi nebiste li svi pretrnuli od straha? Sad znajte, da se ovo baš istinito dogadja, kad se ovdje ili u drugome mjestu podjeljuje svetotajstvo tiela i krvi Isusove. Onaj Bog, što razmatra tanko i potanko dostojanstvo i pripravu svakoga, koj dolazi na pričestjanje, videć njeke, (kamo sreće, da jih nebi bilo mnogo!) videć, velim, njeke, da pristupljuju griešnom dušom, koje ili iz stida ili s nepomnje dovoljno neizkušaše, pa se podpuno neizpovjediše, ili se izpo-

viediše a neimaše pravoga pokajanja, i dostojna po tome odriešenje; pušća proti svakomu od ovih, srditu ruku sv. Pavla k božanstvenom svojom osudom vječnoga izgubljenja: *(Rui manducat et bibit indigue, judicium sibi manducat et bibit. t. j. Tkogod se usudi, primati ovo svetotajstvo u griehu smrtnom, da znade taj svetogrdnik, da prima u se Isusa ne kao spasitelja premiloga, no kano sudca prestrašnoga i presrditoga,* kojno odmah u onaj čas piše proti njemu osudu vječne smrti i propasti te ga odsudjuje na vjekovječne paklene muke: *(judicium sibi manducat et bibit) koj blaguje i pije nedostojno, sud si blaguje i pije.* More li se pomisliti veće pokaranje? Mislite si predragi moji! da predobri Isus, koj je, buduć Bog, postao čovjekom i tako se učinio preljubeznivim bratom našim, te je bio, kako znamo, mučen i umro na križu za naše griehe, za naše odkupljenje; pak je po ljubavi neizmiernoj, da se uzčuvamo po njem laglje od grieha i zadobimo život vječni, hotio pribivati svedjer s nami, pribivajuć u presvetom otajstvu oltarskome živ i čitav s božanstvom i s čovječanstvom, da ga moremo primati često u svetoj hostiji te po njem od Boga sve milosti zadobivati, koje se mogu željeti od njega: mislite si, rekoh, da kad se hoštija pruža po ruci misnika onomu, koj se je u griehu usudio k oltaru žrtveniku pristupiti, Isus zbilja k njemu srdito progovori: *Uzmi nedostojniče, jedi tielo moje i pij krv moju, ja ti nezabranjujem, ali znaj svetogrdniče, znaj opačino, da primajuć me nedostojno u svoja prsa, primaš si vječnu osudu; neizpraša tebi to svetotajstvo obilnost milosti, nego za osvetom proti tebi viče, te na te dolazi sva žestina moga prokletstva, koje se razilazi po svem tielu tvom, po svih silah, po svih udih i ćutilih tako, da u svih djelih u svakome ganuću i mjestu proklet od sada od mene ostaješ: (Qui manducat etc.)* Oh strahovita glasa! Oh strašne kazni!

I sad mi jedna tužna misao u pamet dolazi, od koje sav protrnjujem; pak zato mi je od potrebe zavapiti: Ah Bože! Tko zna, da li manjkaju medju nami takvi nevoljni prokletnici

i osudjenici? Pijanci, koji još vatrom užeženom pitjem u srcih svojih dolazite k žrtveniku, da u poganu dušu primite svetu oštiju! o vas govorim. Govorim o vas osvetitelji i nenavidljivci, što zlobu i osvetu nosite u srcih proti iskrnjemu svomu! Psovači i proklinjači, vi koji rado mrmljate te zlo svako na jeziku iznosite, o vas govorim! Govorim k vam o vi lakomci, lakomci, koji ste tudje grabili, nepravde činili i svetkovine tratili! S vami govorim o bludnici, koji ste svojimi nečistoćami i zrak okužili, koji ste svako mjesto opoganili svojimi požudami i svaki razgovor onepoštenili svojimi riečmi. Koliko ste putah takove svoje griehe izpoviedali, govorili ste, da nećete više griešiti, pa gdje je istinitost vašega pokajanja, vašega obećanja, kad ste svejedno u zloćah svojih napredovali? Sad vas pitam, što se ima suditi o vašoj izpoviedi i pričešćanju, kakvom ste jih pristojnostju obavili? Ah ako mi sami neodgovarate, odgovara za vas sv. Augustin kakva su bila vaša pričestjanja veleć: *(Mutet vitam, qui vult accipere vitam; nam si non mutet vitam, ad juditium accipit vitam.... et magis ab ipsa accidetur, quam vivificatur Serm. 1. de temp.)* *„Nek promieni život, veli, koj po svetoj pričesti želi primiti život; jer ako nepromieni života, primit će po njoj osudu smrtnu te od života božanstvenoga, koj u ovome svetotajstvu sastoji, primit će smrt vjekovječnog izgubljenja.“* Grešnici u griesih otvrdnuti, što govorite?! Morete li neprotrvnuvši i nepromrvši u srcu, toli strašne rieči čuti? Ah! kako se bojim, da su mnogi k ovomu žrtveniku pristupiv na pričest, primili odsudu vječnoga izgubljenja po tom božanstvenom otajstvu i s hoštijom zajedno proždrli strahovito prokletstvo božje, te tako prokleti odavle otišli, prokleti se kući vratili i prokleti sada stoje! Oh! koliko se je toga za se ponajprije, pak i za mnoge druge bojim! *Buduć da jih nije malo, kako se misli, nego mnogo i premnogo, kako veli* sv. Augustin, *koji nedostojno k božjemu žrtveniku pristupljuju i svetogrdno se pričestjuju te po pričesti na mjesto života osudu vjekovečnoga prokletstva primaju: (Quam multi de altari acci-*

piunt et accipiendo moriuntur) (Tract. 26 in Joan.) Krstjani dakle dragi! da neupanete u ovu nesreću, pristupajte na pričest s onom pripravom, o kojoj sam vam do sad u više govorah kazivao. Nešalite se, predragi moji! nevalja na pričest u nesviesti dolaziti, nego dolaziti s podpunom pripravom to jest pravom bogoljubnostju dobro si očistiti dušu po pokori i valjanoj izpoviedi. Rekoh, *valjanoj* izpoviedi, jer nije dosta doći samo pred misnika, već valja podpuno izpoviediti griehe svekolike; pa nije dosta niti griehe izpoviediti i reći ustmi: kajem se i obećajem u napredak više negrešiti, nego takvo kajanje ima biti *istinito* i baš od *srca*; srce uprav valja da bude pokajano, srce valja da na griehe istinito mrzi te da učini stalnu odluku prije umrti i svako zlo pretrpiti, nego samo jedanput unapred Boga uvrediti: inače su izpoviedi svetogrdne, inače vam ovaj božanstveni kruh neće biti hrana života, nego otrov smrti vječne!

Nauk XXXII.

O svetotajstvu najposlednjega pomazanja.

Nebì zadovoljan naš premilostivi spasitelj Isus, da nam je izkazao preveliku ljubav, ustanoviv toliko drugih svetotajstvah, po kojih možemo zadobiti i uzdržati milost božju u životu; nego jošter i za naše tjelesne bolesti, govori sabor (Trid. sess. 14. Extr.) i za najposlednjî čas vremena, o kom visi ili naša vjekovita sreća ili pako vjekovita nesreća; pa zato u takovu vremenu od osobite nam je potrebe pomoć božja: *hotio nam je dakle dati preveliku pomoć u svetotajstvu najposlednjega pomazanja: (Extremae unctionis sacramento finem vitae*

tamquam fortissimo quodam praesio munivit.) Neka bude dakle uvieke hvaljeno i blagoslovljeno neizmierno milosrdje našega gospodina Isusa, što nas je hotio pomoći ovim osobitim svetotajstvom.

O tome svetotajstvu i ja sada počimam govoriti. I vidit ćemo *najprije*, što je svetotajstvo sv. ulja iliti najposlednjega pomazanja; *drugo*, kako djeluje na dušu i na tielo; *treće*, od kolike je potrebe primanje njegovo; *četvrto*, kakvimi se pripravami imade primiti. Nauk taj je jako potreban; jerbo je nauk o (sakramentu) svetotajstvu božjem.

Sveto ulje ili najposlednje pomazanje, jest svetotajstvo ustanovljeno od Isusa, po kome mazanjem očiuh, ušiuh, nosnicah, ustiuh, rukuh i noguh bolestnoga čovjeka te u isto doba izgovaranjem prikladnih molitvah, pojavljuju se na duši i tielu oni čudnovati plodovi, koje ćemo u govoru spomenuti. Kažemo, da je poslednje pomazanje svetotajstvo od Isusa ustanovljeno, o čem se niti sumnjati neda; jerbo je obodvoje, kako uči sv. sabor tridentinski, *članak vjere.* (Can. 1. de Extr. unction). Ovo se pomazanje čini uljem blagoslovljenim po biskupu, buduć da je ulje najprikladnije, da se označe oni čudnovati plodovi, koji se podieljuju po ovome svetotajstvu od Duha svetoga. Jer, kakono ulje može utažiti bolesti tjelesne, tako ovo svetotajstvo imade kriepost tu, da oblakša nevolje i žalosti duše. Ulje takodjer povraća zdravlje, razveseljuje čovjeka ožalostjena, svjetlost uzdržaje, pokrepljuje uda oslabljena: tako po pomazanju svetim uljem, što biva u tom svetotajstvu, svi ovi plodovi pojavljuju se po krieposti božjoj u bolestniku.

Ovo se pomazanje podieljuje po samome svećeniku, buduć su sami svećenici podieljitelji odredjeni toga sakramenta (svetotajstva), kakono se to vidi iz lista sv. apoštola Jakova (u pogl. 5) te iz sveudiljnoga običaja po svem krstjanluku. Pomazanje pako ovo kada biva, izgovara sveštenik molitvu svrhu svakoga uda, koje pomazuje, proseći, da tomu bolestniku, po pomazanju ovom i po svom prevelikom milosrdju oprosti Bog

griehe, u koje je po njih upao. Ovo pako pomazanje podieljuje se na oči, uši, na nosnice, usta na ruke, noge i na bokove, nu ovo se posledje s bog poštenja propušta u ženah. A razlog otih pomazanjah jest; što rečenimi udî najviše griešimo. Svetotajstvo to zove se najposlednje pomazanje, jer je zbilja najposlednje, što se na krstjaninu čini. Prvo pomazanje biva na krstjenju, drugo na potvrdjenju (krizmi), a treće i najposlednje u velikoj bolesti.

Mà zato baš, što je to poslednje pomazanje, mrsko nam je, vele njeki, jer, kad se ono spominje, i daje, obznanuje nam se, da valja taj sviet ostaviti, da valja umrti, pa se zato od sama njegova spomenuća strašimo. Znam ja, dragi krstjani! da je kod mnogih tako; i zato mnogi bolestnici i kućani nastoje, da se ovaj sakramenat (svetotajstvo), što kasnije primi, kad već bolest posve mah preuzme, kada se već sve spoznanstvo u bolestniku izgubi. Ah to je grdna prevara, kojom vrag mnoge zaslepljuje, prikazajuć im, da, kako se ulje primi, valja umrti, kano da ono smrt zadaje; zato, da odmičuć njegovo primanje ili poslje nebude vremena primiti ga, ili pak da se, neimajuć poznanstva, primi brez bogoljubstva te tako bude zaludno; a on da jih, nebudući krstjani oružani milostju toga svetotajstva, laglje u najposlednji čas predobi. Oh pregrdne prevare!

Ah krstjani, ako ste vi do sada bili u takvoj prevari, prosvietlite se, te odbacite takvu vražju prevaru! — Ovo svetotajstvo nikomu nezadaje smrti, već mnogo putah bolestniku istu bolest oblakšuje i zdravlje tiela mu povraća. Tako nam svjedoči isti sv. Jakov apoštol govoreć, da, kada se tko razboli, neka zovne misnika (sveštenika), da moli Boga za njega pomazujuć ga svetim uljem, a molitva sjedinjena s vjerom oblakšat će mu bolest i odpustit će mu se griesi. To isto potvrdjuje sveti sabor Tridentinski, da, osim mnogih duhovnih milostih, povraća mnogi *put to svetotajstvo zdravlje tielu, kad je to koristno na duševno spasenje: (Et sanitatem corporis interdum,*

ubi saluti animae expedierit, *consequitur*) (Sess. 14. de extr. unct.) S toga drugi sveti sabori i sveti otci zovu taj sakramenat (svetotajsvo) liekom duše i tiela. Pa zato i jesu dobri krstjani vazda više imali povjerenja u to svetotajstvo, nego u kakov drugi liek i primali bi ga tolikim zaufanjem, da su po njem dosta putah tjelesno zdravlje zadobili. Zašto biste se vi strašili to svetotajstvo primati? Ah kad bi vi živo vjerovali u Boga i rieči njegove, koj vam je pripravio to svetotajstvo na zdravlje tiela i duše, nebiste ga se strašili, niti biste njegovo primanje odmicali, nego biste ga što prije živom vjerom i tvrdim ufanjem nastojali primiti, dok ste pri pravoj pameti, dok ga bogoljubno primiti morete, da vam koristiti uzmogne. Projdimo sada na tumačenje duhovnih plodovah, koje to svetotajstvo poradja u dušah, kad se za vremena i dostojno prima.

Po nauku svetoga sabora tridentinskoga podjeljuje taj sakramenat (svetotajstvo) milost posvećujuću, a ta milost uništuje griehe, ako jih još na duši imade, i ostanke griehah; pokrepljuje dušu bolestnika, utvrdjujuć u njoj ufanje i milosrdje božje, po kom ufanju bolestnik laglje podnosi žestinu bolesti i nezgode te kriepče odaljiva napastim vražjim, koje ga tada najviše nastoje na izgubljenje dovesti. Da to svetotajstvo *uništuje griehe*, jur je rekao sveti apoštol Jakov: *(Et si in peccatis sit, remituntur ei.)* Da je tako malimi griesi, to nitko nesumnji; ali ima se vjerovati, da, kada se primi pravim skrušenjem, oprastja (uništuje) i smrtne griehe, navlastito, na koje se je zaboravilo te se neznadu. Pod ostanci griehah razumievaju se dostojne pokore za griehe, koje se po tom sakramentu ili posve odpustjaju, ili se znatno umanjuju. Svrhu toga razveseljuje to svetotajstvo bolestnika pritisnuta od žestoke bolesti i ožalostjena od straha smrti: oružaje ga proti sili vražje napasti; daje mu veliko ufanje u milosrdje božje.

Kolike li su strahote smrtne; što navaljuju na siromašnoga umirućega bolestnika, treba da promišljavamo, to bo

je stanje takvo, u koje mi svi prije ili kašnje doći imamo. Neima straha većega od onoga, što nas pred smrt popade. Ako protrnjuje i straši se svaki, kad promisli, da more za koj dan umrti, premda je još zdrav i smrt mu daleko; koliki, mislite, bit će dakle strah onoga, koj smrt blizu sebe vidi? Komu jur sva snaga pomanjkaje, i na polu mrtav leži, ter mu se navjestjuje, da se sravna svojom dušom, jer mu više živjeti nije? O Bože kolike trpi strahote! kolike žalosti i smutnje! Tko će ga razveseliti i pokrepiti? Može bit liek svjetovni i prijatelji njegovi? Ah ne! ovi mu još više strah i žalost povećaju. Sám, sám Isus predragi razveseljenje, utješenje i pokrepljenje mu pruža po svetotajstvu daję se bolestniku čudnovata pokriepa, po kojoj mu se *laglje čini podnieti strahotu i gorkoću smrti: (Mortis in comoda et labores fert levius.)* Hoće li se dakle koj naći, da zanemari to svetotajstvo, po kom se tolike pomoći i dobra zadobivaju?

Ali se ovdje neustavlja kriepost toga svetotajstva, nego joj pokrepljuje bolestnika proti vražjim napastim, kojimi će ga vrag pakleni na čas smrti napasti. Da su napasti vražje jače i žešće u najposlednjem času života, nego li u ostalih, nimalo nije od potrebe sumnjati; buduć nam to očito sveto pismo svjedoči: *Jao*, veli sv. Ivan (u očit. p. 12), *zemlji i moru; jerbo dolazi k vam užgan u srdjbi velikoj, znade bo, da mu malo vremena preostaje!*

Vrag pakleni, glavni neprijatelj ljudski, neprijatelj najmudriji i najžešći, uzmnožaje svoju srdjbu, svoje zanate, svoju silu na času smrti, da uhvati tada i u sužanjstvo ugrabi dušu žalostnoga bolestnika; jer znade, da mu malo vremena ostaje; na čas smrti već što učini. Ako tada zahvati dušu, vazda će ju imati, ako li ju tada izgubi, nikad je više imati neće. On ulaže tada sve opake svoje zanate te se različitimi napastmi zaljetava na bolestnika. Onda nastoji strašljive na izgubljenje ufanja dovesti; ako mu li to nepojde za rukom, nastoji slobodne dovesti na prekomjerno ufanje i uzdanje u se, da se

neobziru na milosrdje božje, već više na se i dobrotu svoju. Probudjuju u grešnicih uspomenu griehah, nebi li se opet u njih nasladjivali, ili pako dvojili, hoće li jim od Boga oprošteni bili. Množtvo dobrih djelah predstavljaju pred oči dobrim, nebi li se pooholili. I na hiljadu drugih načinah oblietju bolestnika, da ga u zlo uvedu, tako da su i sveti, što su više angjeoski, nego ljudski život sprovadjali na svietu, na čas smrti svoje, sve više drhtali od množtva vražjih napastih prestrašeni, plakali su i vikali da se uokolo stojeći i živući za njih Bogu mole.

Što bi bilo dakle od onih žalobnikah, što su griešan život provodili, da jim nebude bio Bog u tome svetotajstvu poslednjega pomazanja, pripravio obranu i oružje, da tim odole napastim. Doisto, krstjani dragi! ovim svetotajstvom oružan bolestnik zadobiva kriepost i snagu svrhu sve sile vražje, da lako spozna i predobije svaku napast toga grdnoga neprijatelja.

To svetotajstvo podieljuje se po svetjeniku pomazanjem na različitih ćutilih tiela bolestnikova i to na spodobu križa. Znamenje to sv. križa jest barjak (stieg, zastava) našega zakona, jest obilježje našega slavodobitja, što smo ga nad vragom dobili po zaslugah Isusovih. Znamenje to križa bilo je oružje po kome je vrag predobljen, ono je početak njegove sramote i satrenja. Po tom dakle znamenju biva vrag predobivan, oslabljivan i satiran. Pak s toga kad ste primili svetotajstvo poslednjega pomazanja, mirno počivajte poniznim srcem, imajući ufanje u preveliko milosrdje božje, da vam nečisti duh neće moći ništa nahuditi. Evo čuli ste kolike se pomoći i dobrote primaju u svetotajstvu poslednjega pomazanja; pa ćete ipak naći krstjanah, najgorjih neprijateljah dušah svojih, nemareć u bolesti za tako koristno svetotajstvo, ili kasneć, da ga prime, ili pako ne od srca i bez prave želje ga primajuć. Ah ne, ne, predragi! buduć da toliko dobra i toli velike pomoći dobivaju se po tom svetotajstvu; nastojte ga u potrebi svojoj što prije i što željnije primiti te gledajte, da vam rodbina, ku-

ćani u bolesti neostanu bez njega. Ali da se milosti i pomoći zadobe po ovome svetotajstvu, ima se dostojno primati t. j. onimi pripravami, o kojih ću sada govoriti.

Prva primanja k dostojnome primanju ovoga svetotajstva, kako no i k primanju ostalih, jest *nahoditi se u milosti božjoj.* Buduć je taj sakramenat živih odredjen na povećanje milosti, valja da se duša jur nahodi u milosti božjoj. Ako si dakle bolestnik poznaje na duši grieh koji smrtni, prije nego to svetotajstvo primi, ima dušu od grieha po dobroj izpoviedi očistiti; ili ako nemore govoriti, imade se bar u srcu za griehe pokajati s odlukom više negriešiti.

Druga priprava jest, imati živu vieru u krieposti (jakost) toga svetotajstva; ufajuć se stalno u milosrdje božje, da ćeš sve plodove a i milosti po njem zadobiti, sbog kojih je Bog to svetotajstvo ustanovio; jer se bez viere i ufanja nikada milost zadobiti nemore.

Treća priprava jest, da se ima primiti to svetotajstvo velikim bogoljubstvom, probudjujuć često u sebi, kip ufanja i ljubavi prama Bogu, poklanjajuć se podpuno volji božjoj, na sviet zaboravljajuć i smrt, ako ju Bog pošalje dragovoljno primajuć. Kad u bolesti svetu pomast primate, pomisliti vam je, da ste u družtvu Isusovu, kadno boravljaše tužan u vrtlu Gacemani, i sjedinjujuć svoje odluke i želje s odlukami i željami srca njegova, recite prama Bogu, da ne, kako je volja vaša, nego kako je volja božanstvena, sve da se učini.

Četvrta priprava k zadnjemu pomazanju jest, da sjedinite želje i molitve svoje s molitvom crkve svete, što no jih u pomazanju sveštenik govori, da vam budu koristne. Kad pristupa k vam svetjenik, da vas pomaže, imate ga cieniti, kano da isti Isukrst k vam pristupa. Po ovom svetom pomazanju i po svom blagodarnom milosrdju, reći će sveštenik pomazajuć oči, nek ti odpusti Bog sve griehe, koje si po pogledu učinio. A vi imate u srcu svome govoriti: Ah gospodine Bože, oprosti mi tolike nečiste poglede, tolika griešna vidjenja, kojih mi ne-

bje gledati. Na pomazanje, što ga sveštenik čini na ušiuh, imate reći: Oprosti mi Bože sve griehe, što sam jih učinio slušajuć tolike omraze iskrnjega, tolike pogane besjede, razgovore sramotne i pjesme nepoštene. Na pomazanje ustah recite: Oprosti mi Bože tolike griehe, koje sam učinio jezikom kuneć se, proklinjajuć, psujuć, svadjajuć se, nepoštene i nepristojne besjede govoreć, iskrnjega ogovarajuć; sve druge, koje sam učinio u jelu i pilu proždrlošću; to te molim porad one gorkosti, što si ju ćutio, kad si, moj Isuse, na smrtnomu času, gorkom žuči i ljutim sirčetom (otcom) pojen bio. Na pomazanje rukuh recite: Tvoje su ruke, mili Isuse, nemili mi klinci (čavlji) bile probodjene, poradi te muke tvoje, molim te, oprosti mi sve griehe, što sam jim zlim dielovanjem rukuh svojih počini. Na pomazanje noguh recite: Oprosti mi Bože sve korake, učinjene protiva svetoj volji tvojoj te me upravljaj po putu svetih zapoviedih tvojih, da jim obslužim, tja do najposlednjega časa! Ako mi dadeš zdravlje, obećajem ti, da ću se svimi ćutili tiela bolje služiti, da volju tvoju svetu izpunim. Ako li me pak hoćeš uzeti (ugnuti) s ovoga svieta, dostoj se, molim te, oprostiti mi sve griehe po prevelikome milosrdju tvome. I tako u srcu svojem govorite, kad vam se druge strane tiela pomazuju. Oh! kako svete su priprave ove, ako li jih uzdjelujete! Oh djelo izvrstito, ter kolikoće vam biti koristno!

Čuste dakle krstjani mili! da je najposlednje pomazanje svetotajstvo, ustanovljeno od Isusa na pokrepljenje bolestnikah i umirajućih; da je osobite koristi duši, dapače, da je dosta putah koristno i tielu, dajuć mu ozdravu. Čuste i plode njegve čudnovate, što jih čini griehe uništujuć, bolestnika razveseljujuć i protiva napastim vražjim snagu mu dajuć; strah smrti odganjajuć i u ufanju božjem utvrdjujuć. Iz svega toga mogoste uviditi, da je od prevelike potrebe s pristojnimi pripravami to svetotajstvo primati. Zahvalite dakle Bogu na milosrdju za toli koristno svetotajstvo i molite ga, da vam ga dopusti na čas smrti primiti, da tako zadobiv po njem odpuštenje

griehah, pokrepljenje proti napastim svoga neprijatelja, veselo i srećno s ovoga umrloga života projdete na vjekovečni i blaženi.

Nauk XXXIII.

O svetotajstvu svetoga reda. O velikom svetjeničkom dostojanstvu i kako se svetjenici imadu štovati.

Govoreć u obće o svetotajstvih vidismo, po svedočanstvu sv. otacah, da se je Isus znamenji tjelesnimi i oćutljivimi u svih svetotajstvih hotio služiti k tomu, da dade čovjeku darove i svoje milosti duhovne. Ali, da tko uzmogne podielivati krstjanom ova svetotajstva, da jih može podučavati u stvarih božjih, upućivati na put spasenja i za nje Bogu posvetilište prikazivati, treba mu oblasti i punomoćja. Za podjelitbu te oblasti dakle ustanovio je Isus drugo svetotajstvo, što se zove *sveti red*, po kojem se uz oblast dobavlja i milost, da se takvi poslje sveto mogu izpunjivati, Tu božanstvenu oblast i milost podielio je spasitelj Isus, još dok je na svietu bio, svojim dvanaest apoštolom, koje je osobito odabrao i poslao, da po svietu propoviedaju evangjelje. Poslje ju dade sedamdeset i dvim učenikom svojim. Na najposlednjoj večeri dade apoštolom oblast posvetjivati presveto tielo i krv njegovu, a poslje svoga uskrsnutja, davši jim sv. duha, dade jim oblast odpustjati griehe. Apoštoli pako po odredjenju božjem, dali su ovu istu oblast drugim, redivši jih za sveštenike, da neuzmanjka nikada naučitelja i rukovoditeljah puku krstjanskomu. Sliedeći dakle ja u tumačenju sakramenatah red njihov, govoriti mi je o tom svetotajstvu svetoga reda. I danas ću vam proreći, o izvrstnosti toga svetotajstva i dostojanstvu onih, koji ga primaju: izvrstnost i dostojanstvo svakoga drugoga stvorenja; buduć su u kreposti duhovna dielovanja uzporedjuje s istim djelovanjem Boga svemogućega. Odtuda će imati sliediti, da kakono je dostojanstvo reda sve-

šteničkoga najvišje, tako se sveštenici od krstjanah najviše imadu štovati.

Svako dostojanstvo se ima procienjivati po oblasti od Boga primljenoj i po krepostnih dielih, što se po takvoj oblasti čine; pak buduć da tako i jest, pozna se odmah, da dostojanstvo sveštenika nadilazi dostojanstvo svakoga drugoga stvorena kipa, zašto bo nikojemu drugomu stvorenu kipu nije Bog tolike oblasti dao, koliku je dao svećenikom novoga zakona. A da je tako, prilikujmo der to dostojanstvo sa svakim drugim dostojanstvom na nebu i na zemlji. Na zemlji su najvišja dostojanstva kraljevah, carevah i njihovih pomoćnikah. Na nebu je dostojanstvo visoko angjelah, arkangelah, Kerubinah i Serafinah. Ali što? Dostojanstvo svih ovih je mnogo nižje od dostojantstva misničkoga (svešteničkoga). Govoreć najprije o dostojanstvu kraljevah i zapovjednikah zemaljskih, koju su oni oblast od Boga primili? Nisu druge, do upravljati stvari tjelesne, vladati svietom. A sveštenici po svetome redu primili su oblast posve duhovnu i posve božanstvenu, kakono je voditi duše k spasenju vječnomu, odpušćati grešnikom griehe, prikazivati posvetilište mise obraćajuć kruh i vino u živo tielo i krv spasitelja Isusa. Zato, koliko je duša izvrstnija od tiela, koliko je svietlost plemenitija od tminah, koliko li su stvari božanske veće od čovječanskih: toliko je dostojanstvo sveštenićko izvrstnije i veće od dostojanstva kraljevskoga.

I doisto to uzvišenje dostojanstva svešteničkoga vrh svakoga drugoga dostojanstva je Bog jur na početku stvaranja znamenovao, kako veli sv. Elredo i s njim sv. Inonec III. papa, kad je uzvisio sunce vrh mjeseca, odredjujuć da sunce gospoduje danu a mjesec noći, te zabilježujuć sveštenićtvo u suncu a kraljevstvo u mjesecu: *(Duo luminaria magna socerdatium et regnum, princeps et clerus,)* da se u toliko jezikah, koliko je u suncu zrakah, svietu kaže, da je toliko sveštenićtvo izvrstnije i sjajnije od kraljevstva, koliko je dan plemenitij od noći, a sunce sjajnije od mjeseca. Isto potvrdjuje sv. Ivan Zla-

tousti: *Ne mihi narres, veli on, purpuram, neque diadema, neque aureas vestes, umbra sunt ista omnia, vernisque floseulis leviora.* Gledajuć, hoće reći, na krunu, na zlato i drago kamenje, što se svieti na kraljevih, rekao bi, da je njihovo dostojanstvo najveće; ali sa svim njihovim bogatstvom i nakitom je dostojanstvo njihovo pram dostojanstvu sveštenićkom kao mrak prama svjetlosti. Istu bo oblast i kriepost, krstjani dragi! imade sveštenik vrh kraljevinah i carstvah, koju sunce sjajno imade vrh zviezdah i mjeseca užižuć jih i trneć, prosvjetlivajuć i smračujuć jih, kako no svjedoči Bog po Jeremiji proroku: *Ecce constitui te super gentes et super regna, ut evellas et dectruas... et edifices et plautes* (Jer. 1). Kakvu kriepost imade sunce vrh tminah, da jih raztjerava, vrhu svieta, da ga prosvjetljiva, vrhu neba, da ga razvedruje vrhu mora, da ga umiruje, vrhu zemlje da ju uplodjuje: takvu kriepost imade sveśtenik vrhu ljudih i svakoga ljudskoga dostojanstva.

Reći ću više, krstjani! po nauku razumnoga Lirana: toliko se čovjek po redu sveštenićkom uzvisuje, da čovjek budući, istu narav ljudsku prelazi: *Sacerdates, quoad officium sunt super homines.* I to se potvrdjuje iz istih božjih ustah. Naredjujuć bo Bog (Levici), kako mu se služba činiti imade, i u kakvom poštenju se ima korablja njegova držati, reče: *(Nullus hominum erit in tabernaculo, quando Pontifex sanctu orium ingredictur)* (C. 16) to će reći: *Nitko od ljudih neima se na laziti u svetome mjestu, kad sveštenik veliki unide u sveto hranište.* Ali kako to? Ako je i sveštenik čovjek, kako nijedan čovjek neima biti u svetome mjestu, dok sveštenik, koj je takodjer čovjek, u njega ulazi? Zar sveštenik ostavlja narav čovječansku ter se u drugu narav promjenjuje? Odgovara sveti Cirilo: *Tako jest: (Non erit homo, quando Pontifex sanctuarium ingreditur, sed tamquam Angelus Dei, Sive unus cum Domino spiritus fiat etc.) Nije,* veli, *sveštenik čevjek, kada u svetište ulazi, nego kao Angjeo, ili jedan s Bogom duh učinivši se.*

Čudo veliko dostojanstva svešteničkoga, krstjani mili! da misnik (sveštenik,) od čovjeka rodjen, narav imajuć sasvim čovječansku, u svem priličan ostalim ljudem, pak se po dostojanstvu svom od ljudih razstavlja, vrh iste svoje naravi uzdiže, ter kao angjeo duhovan postane, kad službu božju ovršuje!

Ali ono, čemu se još više čuditi jest, da sveštenik nesamo nadvisuje narav ljudsku po dostojanstvu svome, već jošter nadilazi dostojanstvo istih angjelah nebeskih; jer nijedan angjeo neima tolike oblasti na nebu nit na zemlji, koliku svaki sveštenik imade. O angjelih se čita u svetome pismu, *da na nebu Bogu dvore i oko prestolja božjega ponizno stoje*: *(Seraphim stabant. Centam millia assistebant Ei.)* (Daniel 7.) A o sveštenicih se u istome sv. pismu čita, *da pred Bogom na nebesih na prestoljih sjede*: *(Et super sedes vigenti quatvor seniores sedentes.)* (Apocalps. 4.) Dapače isti jih Isus na sjedala posadjuje: *(Cum sederit Filius hominis in seda majestatis suae, sedebitis et vos etc.)* (Mat. 19.)

Promišljavajuć to jedan sveti otac (Ispalensis), sav začudjen ovako vapi: Oh koli veliko je dostojanstvo svešteničko! Oni kod Boga na prestoljih sjede, a angjeli dvoreć stoje! *Quam dignitatem Seraphim non habent, scilicet eoram Altissimo in thronis con Fidere, hanc sacerdotes habent.)* Česa radi i čini se, da Bog nenalazeć dostojanstvu njihovu prilična, ni imena, kojim bi se upravo sveštenici imali zvati, dade jim isto svoje ime, *da se Bogovi zovu*: *(Ego dixi, Dii estis.)* Ah dostojanstva previsokoga sveštеničkoga, komu se prilično drugo nenalazi, do dostojanstva božjega, i zato 'ih Bogovi isti, sám Bog naimenovà!

Bogovi doista, o krstjani moji! jesu misnici (sveštenici), jer sva kriepost božja u njih pribiva tako, da njihove čine nitko drugi do samoga Boga djelovati nemože. Isus je prvi sveštenik, a on je Bog i čovjek zajedno; pak sveštenici novoga zakona ništa u oblasti od Isusa nisu razstavljeni. Oni su s Isusom zajedno sveštenici tako, da je u svih Isus sám sveštenik

jedini, a svi sveštenici s Isusom jedno svešteničtvo imadu: *Quomodo multo sunt sacerdotes propterea, quod sunt mortales, ita unus propterea, quod sit immortalis.)* Ono što djeluju sveštenici, nedjeluju po sebi, nego djeluje u njih kriepost prvoga sveštenika Isusa, a što djeluje Isus, djeluje po sveštenicih, kano po slugah svojih: *(Sic nos existimet homo ut ministros Christi).* I tako se promienilo, koliko mu drago sveštenikah, u svih je jedno samo svešteničtvo Isusovo, jerbo on svaku oblast svoju daje i po svih on sám i djeluje. Dostojanstvo svešteničtva Isusova ulieva u dušu svakoga sveštenika onu istu milost Duha svetoga, od koje je Isus bio posvećen za sveštenika viekovječnoga. Pa baš zato prikazuje svaki sveštenik ono isto posvetilištę, služeć misu, što ga je prikazao Isus, prikazujuć sáma sebe Bogu otcu na poslednjoj večeri i kašnje na križu. Posvetilište toli veliko, da nadilazi svaki razum, toli čudnovato i Bogu drago, da se prama njemu kao ništa ukazuju i najčudnovatija posvetilišta staroga zavjeta.

Čudnovato bi doisto svim vjekovom posvetilište, kojim učini Ilija prorok, da pred množtvo puka sadje vatra s nebesah te sažeže posvetilište, što ga Bogu prikazivaše. Al oh! koli veće čudo čine sveštenici novoga zakona u svome posvetilištu! Na rieč njihovu nedodje prava vatra s neba vrhu posvetilišta im, nu dodje milost duha svetoga, kojim se užižu srca pravoviernih te budu čišća od zlata u vatri očišćena, jer se opiru u krvi neoskvrljena jaganca božjega. Veliko bi nadalje i ono čudo, što učini Jozua, vodja puka židovskoga, kad no zapoviedju svojom sunce zastavi, da se negiblje na nebesih dok svoj posao nedovrši. Ali koli mnogo veće čudo svaki dan čini svaki sveštenik Isusov, koj nezastavlja sunca stvorena na nebesih, već stvoritelja sunca i svake stvari, Boga svemogućega, čini poslušna rieči svojoj, da sajde s nebesah te se zastavi u njegovih rukuh, da se pravoviernim učini hrana života vjekovitoga. Oh čuda nedoscžna! O mogućnosti posve božanstvene! Oh neizmierna milosrdja božjega! Sin jedinorodjeni Boga otca vječ-

*

noga, salazi brez ikakva kašnjenja na rieč sveštenikovu s nebesah te dolazi u ruku mu pod obličjem kruha i vina pûštajuć se sasvim njegovoj volji: Derte angjeli s nebesah, recite mi, imali u redovih korah vaših, red koji priličan redu svešteničkomu? Ima li medju vami ikoj, komu je Bog toliku oblast dao, koliku je dao sveštenikom? Eh, što to govorim ja? Sveštenici su u oblasti vrh angjelah i arkangjelah, vrhu Serafinah. Angjeli su sluge onih, što na spasenje dolaze, da se po čuvarstvu njihovu sigurnije od zalah sačuvaju; a sveštenike odredi Bog da budu na mjesto Isusa k spasenju ljudih, dà, nad kojimi oni bdiju, spasenje dobiju. Nereče Isus angjelom, nego reče apoštolom i u njih svim sveštenikom: *(Ite, sicut misit me pater et ego mitto vos* Joan. 20) t. j. *Idite, kao što je mene poslao otac i ja šaljem vas.* — To će reći: vam o sveštenici, sluge moje, ja dajem oblast svu onu, što mi je predana od otca moga nebeskoga, da se po vas djelo odkupljenja dogotovi, po meni početo! Isus je za ljudsko odkupljenje muku podnio i krv prolio; sveštenikom pako dade oblast, da cienu toga odkupljenja pravoviernim podieljuju. Zato jim predade svu svoju oblast nad pukom govoreć: *(Quorum remiseritis peccata remittuntur eis, et quorum retinueritis retentae sunt* Joan 20.) *Ti kojim odpustite griehe bit će jim i od mene odpušteni, a kojim zadržite, bit će jim i od mene zadržani. Što odriešite na zemlji, biti će odriešeno i na nebu; a što zavežete na zemlji bit će zavezano i na nebu.* Oh oblasti prevelike i sasvim božanstvene! Sam Bog i nitko drugi, mogao je prije griehe oprostiti i uzdržati. Samomu Bogu i nikomu drugomu, pristojalo se je grieśnike odriešivati i zavezivati; pa on svu ovu oblast predade sveštenikom, da što oni učine na zemlji, ono potvrdjuje on na nebesih. U ruci dakle sveštenika stoje ključi vratah nebeskih, vratah rajskih; komu ih oni otvore unić će, komu oni zatvore, onomu ulazka neima. Po Isusu dolazimo na pomirenje s uvredjenim veličanstvom božjim: *(Ecce per quem fit reconciliatio,)* i to po muci i križu njegovome.

Ali, da nebude nepodpuno to djelo ljubavi njegove, stavio je sveštenike, da budu posriednici toga pomirenja, da što on djeluje po milosti u srcu grielnika, podpuni se po službi sveštenika. Kakvo poštenje dakle, kakvo dostojanstvo more se usporediti s dostojanstvom sveštenikovim? Sa zemlje prima oblast nebo, da sudi! Nečeka sveštenik osudu s neba, već nebo hoće osudu sa zemlje. Sudac sveštenik stoji na zemlji, a gospodar Bog sjedi na nebu; i ništanemanje gospodar taj čeka osudu sluge sa zemlje, da ju potvrdi na nebesih! A ovo sve, što vam govorim, potvrdjuje mi naučitelj Zlatousti ovako govoreć: *„A terra potestatem judicandi coelum accipit; nam judex sedet in terra, et Dominus segnitur servum, et quinquid hic inferius judicaverit, hoc ille superius ratum habet.“*

Gdje su sada kralji, gdje vladavci i gospoda svieta ovoga, nek prispodobe svoje oblasti, svoja dostojanstva, oblasti i dostojanstvu svakoga sveštenika! Ma kako će prispodabljati, kad će se oni naći niže od svakoga sveštenika, nego što su tmine niže od svjetlosti. Oni ako i nose na glavi sjajne krune, ništanemanje imadu jih nogama sveštenikah podlagati; oni, ako hoće od grieha biti odriešeni, imadu ruku ljubiti sveštenika. Angjeli nek sjedine sve svoje oblasti, pak neimaju oblasti, što ju pojedini sveštenik imade; niti mogu oni, sasvim da su presveti, posvetilište mise posvetiti (prikazati), niti ikojega griešnika u potrebi od grieha oprostiti, što svaki sveštenik more. Oprosti mi majko presveta, Djevice Marijo, što imam reći; jer negovorim na tvoje pokudjenje, već da izpovjedim istinu. Ti premda nadilaziš u svetinji i dostojanstvu svekolike svete angjele i ljude, ipak si niža u oblasti od svakoga sveštenika; jer tebi nije dana oblast tako velika, kolika je sveštenikom dana. Ti budući kod Boga premoguća, moreš od njega izprositi, da griehe kojemu griešniku oprosti; ali sa svom tvojom mogućnosti velikom, nemožeš dignuti ruku tvoju milosrdnu vrh griešnika i griehe mu odpustiti, ko što more svaki sveštenik. Oh previsoka dakle dostojanstva svešteničkoga! Oh oblasti sasvim

božanstvene, kojoj se nikoja oblast, nikoje dostojanstvo stvorenja nit na zemlji, nit na nebu prilikovati nemore, osim što samo Bog u oblasti sveštenike nadilazi, jer štogod svećenik imade od Boga prima!

Ali vajme! koliko više poznajem veličinu dostojanstva reda svešteničkoga, koga na sebi nosim, toliko se više strašim i protrnjujem s tolikoga dostojanstva, spominjajuć se, da koliko su sveštenici višji od svijuh stvorenjah u dostojanstvu, toliko imade nadvisiti svekolike u kriepostih i svetosti, služeć ostalim kršćanom za ogledalo (zrcalo, uzor), ili kako veli spasitelj Isus, *u izvrstivosti življenja pred svimi sjajući, kao sunce sjajno.* Drugčije jao sveštenikom, jer kakono je najvišje njihovo dostojanstvo, tako ako oni po dostojanstvu nebudu živjeli, biti će najžešće njihovo pokaranje!

Vi medju to, o kršćani moji! iz toga, što sam dosada govorio, spoznati morete, da sveštenikom najveće poštenje izkazivati morate, buduć da poštenje imade sliediti dostojanstvo pak koliko tko imade veće dostojanstvo, toliko mu se veće poštenje imade izkazivati. Buduć pako da je dostojanstvo i oblast sveštenička poslje Boga najvišje, sliedi odovud, da poslje Boga njim najvišje i najprvo poštenje imate izkazivati. Nemislite, da, budući ja u broju sveštenikah, na svoju stranu natežem, te više nego i jest, govorim, ne! dragi moji ne! *(non quero gloriam meam) netražim slave svoje*, već nagovarajuć vas, da poštujete sveštenike, tražim korist vašu. Nije sveštenikom od potrebe vaše poštovanje, ali je vam od potrebe, da jih poštujete; zašto bo nepoštujući jih, nemorete se sačuvati, nemorete obastati, jer njih nepoštujuć, Boga istoga nepoštujete, kojega su oni namjestnici medju vami, kao što jur spasitelj Isus reče: *(Qui vos spernit, me spernit.) Tko vas, naime, pogrdjuje, mene pogrdjuje.*

Nù velite: mi poznajemo veliko dostojanstvo sveštenička i poznajemo dužnost, kojom ih imamo štovati, ali vidimo, da sveštenici po dostojanstvu svomu sveto neživu, vidimo od sve-

štenikah dosta zlih prilikah, koje jim poštenje uništuju. — A ja vas na to pitam: máne sveštenikah u vas više mogu, nego oblast Isusova, koju oni imadu? A što govori Isus? *(Super Cathedram Moysi sederunt Seribae et Farizei; omnia ergo, quaecumque dixerint vobis servate et facite; secundum autem opera eorum nolite facere.) O prestolu Mojsijevu sjedjahu Pisci i Farizeji; sve dakle što vam zapovjediše obslužavajte i činite, samo onoga nečinite, što oni čine.* Poštujte, veli se, poštujte sveštenike, baš da je koj od njih sve i zločest, jer je moja oblast u njih: *Oblast moju štujte, a njihova zla djela negledajte.* U svakoj obćini nalaze se i zli; a i medju istimi apoštoli našao se je zločesti Juda; kako opako dakle jest sbog njekoliko zlih, svim dužno štovanje uzkratiti? Bilo je i ima sveštenikah zlih; ali brojte, ako morete prebrojiti, koliko jih ima i bilo jih dobrih i svetih! Pak i Isus, kad je rekao, tko pogrdjuje sveštenike, mene pogrdjuje, nije razlučio dobrih od zlih, već hoće, da se i u dobrih i u zlih njegova oblast poštuje; još hoće, da se njim odmah za Bogom prvim prvo poštenje podieli, kad no još u starome zakonu mudru dadè naredbu: *(Honora Deum tuum ex tota anima tua, et honorifica sacerdotes.) Poštuj Boga svoga iz sve duše svoje i části (štuj) sveštenike.* (Crkov. 7.) A po Zakariji proroku još više Bog tu zapovjed označuje veleć: (*Qui tangit vos, tangit pupillam oculi mei.* Zach. 2.) *Tko se vas takne, taknuo je zjenicu oka moga.* Je li mogao dakle Bog bolje učvrstiti ovu zapovjed, nego ju je učvrstio? — I to je Bog govorio u obće o svih sveštenicih, nerazlučujuć dobre od zlih. Ako je koj svećenik zločest, sebi húdi, a zloća mu neuništuje oblasti božje, po svetomu redu primljene; pak ako i bude sebi zločest, vam će biti koristan, jerbo po oblasti božjoj duše vam vaše sahranjuje (k spasu vodi).

Tako dakle, o krstjani mili! i poradi poštenja božjega, i poradi koristi svoje, svekolike svećenike (duhovnike, misnike) po dostojanstvu njihovom i po velikoj oblasti božjoj, poštujte,

da se tako po službi njihovoj popuni u nas ono spasenje, koje vam je spasitelj Isus pregorkom mukom zakupio; i koje vam svim želim! Amen.

Nauk XXXIV.

O svetotajstvu ženitbe i o pripravah, dostojno ga primati.

O stvarih, kojim se mnogi neobičnim čudom čude jest jedna, što spada na ženitbu; naime ta, da u sadašnje vrieme krstjanska zaručenja toli malo srećna i od Boga blagoslovljena bivaju; dapače može se reći, da jih veći dio biva proklet, jer proklete plodove poradjaju: kajanja, ožalostjenja, smutnje, grižnje, svadnje, nesklade. Tko odbija krivicu na muževe, tko na žene. Ovaj jedno, onaj drugo govori. Ali ja slobodno smijem reći, da je uzrok svega toga zla to, što se nedolazi na zaruke sa svetih svrhah i svetimi pripravami, koje bi trebalo imati. Danas ću dakle govoriti o svetih svrhah i potrebnih pripravah, koje treba imati kod onih, koji se žene i udaju prije nego na zaručenje i vjenčanje dojdu.

Nu prije nego načnem govoriti o svetih svrhah i valjanih pripravah, što jih valja imati onim, koji se hoće ženiti, vidi mi se shodno, da unapred po svjetu dvajuh velikih svetih otacah, u kratko nacrtam mnoge nevolje, koje imadu podnašati oni, koji se žene i udaju: muževi od ženah, a žene od muževah. Znate li vi, govori sv. Jerolim onim, koji se žene, znate li vi, koliko breme na se uzimate, kad ženu uzimate? Vi se stavljate u veliko sužanjstvo, te se drage volje od srećna stanja turate u nesrećno. Ako uzimate ženu *siromašnu, kako ćete ju moći uzdržavati? (Pauperem alere difficile est.)* Ako

uzimaš ženu bogatu, bit će ti ponosna, ohola, neuztrpljiva i samovoljna.

Kad se kupuju odjeća, volovi, konji, marva i kakova druga stvar, možete što uzimate dobro progledati, sve máne opaziti, pa ako nije za vas, lako se trgovine riešite (oprostite); ali drugačije je to sa ženom, što ju uzimate. Njezine máne nemorete tako lako spoznati prije nego ju uzmete, pa namjeriv se na najgorju, valja vam do smrti š njom živiti, nit se je morete otresti. Ako joj kuću pustite, da ona upravlja, valjat će vam ju slušati, ona imade biti gospodarica, a vi sluge. Ako joj nedate oblasti, evo hiljadu (tisuću) plačevah i tužbah, da ju kao sužnjicu (robkinju) držite. Ako joj dopustite svakuda hodati, sa svakim obćiti, eto odmah će te joj svako zlo povládati. Ako li uzhtijete, da kod svoje kuće ostaje, da svakuda nehoda i sa svakim neobći, biti ćete nazvani nemili i nečovječni sumljivci. Tko će jim ugoditi u jelu, pilu i u odjeći? Namjerivši se na griznicu, na zloćudnu ženu, nikada neće biti mira, ista vam kuća tako omrzne, da vam se k njoj doći nemili. Negovorim o tolikih mukah, trudih i brigah, što nam poda, hraniti ženu i djecu, odjevati i dom obskrbljivati. Koli nesrećno je dakle to stanje, koli veliko sužanjstvo, što ga uzimajuć ženu, na se uzimate?!

Govoreći o ženah, — o vi kćeri! mislite, kad se udajete, da se oslobadjate sužanjstva, u kom držite, da se nalazite kod svojih roditeljah, koji vrhu vas sveudilj bdiju, skitati vam se neprepuštajuć a često vas karajuć mislite, kad se udadete, da ćete u svem proste biti, nikoga vrhu sebe neimati; da ćete moći činiti što vam drago. Ali oh! koli često prevarene bivate te po udaji upravo u najgorje sužanjstvo upadnete! — Sveti Ivan zlatousti prikazujuć u svojih spisih hvale djevičanstva, koli su naime srećne one dieve, koje u djevičanstvu živu; izpisuje mnoge muke i nevolje, što no jih obično imadu trpiti udavače, koje se udaju. I doisto koliko jih jest, što misle, da će, udav se, biti proste, te da će imati u svem lasnosti i biti

kao gospoje i gospodarice, a one bivaju poslje gorje nego sužnjice? Kolikim je jedva dopušteno k misi ići? Bog sačuvaj da se vide s kime govoriti, na koga se nasmijati, odmah su ukorene, i prognane kano bezstidnice (kurve). Ako su se namjerile na ljude (muževe) neradine, ili na pijance, hode i gladne i gole, dan i noć posluju, trude se i muče pak i opet bivaju grižene, psovane, bijene i proganjane; i tako kume kugu, da jih ugnjavi. Ako neimaju djece, mrze jih drugi kao neplodnice. Ako li imadu mnogo djece, nemogu se gledati na očiuh kao one, što si suvišan harač kući nameću. Tko će pako izreći muke, tuge, bolesti i žalosti, pogibelji, što no jih trpe udate djecu noseće, radjajuće i odhranjujuće plodnice (žene)? Kada djeca malko podrastu, nije više mira ni počinka; ona su kao napastnici, te vìkom, lùpom i udaranjem mater si smućuju. Još gorje kad odrastu! prkose, neslušaju, samovoljstva provode, kuću hoće da prevrnu, materi sveudilj jedom srce zalievaju. Ako li se dojde u kuću, gdje imade dosta čeljadi, kolike se uvrede imadu trpiti od svekra, svekrve, jetrvah, djeverovah?— I evo u kratko opisane nesreće, kojim se podlažu, koji se žene i udaju. Ah dobro je rekao naučni njeki Pisac, koji su se oženili i koje su se udale, da sveudiljno mučeničtvo trpe, dapače mnogi mučenici manje trpljahu, nego trpe zaručnici.

Mà kad je tako, otče, — čujem mnoge govoreći — mnogo bi bolje bilo živiti u djevičanstvu, nikada se neženiti ni neudati! — Doisto, krstjani mili! i ja velim, hiljadu putah bi bolje bilo neoženit se ni neudati. Ovako rekoše i apoštoli Isusu, pa znate li, što jim je on odgovorio? *(Non omnes capiunt verbum hoc, sed quibus datum est)* to će reći glede ovoga: *neshvaćaju me svi, samo oni, kojim je dano.* (Mat. 19.) Živiti vazda u čistoći djevičanskoj, to je stanje najsrećnije, što no se može imati na ovome svietu. Ali te sreće svi nerazumiju; a djevičanstvo obslužavati nije kriepost za svekolike. Onim, koji po žalostnom izkustvu spoznaju, da brez žene ili brez muža živiti nemogu, onim velim, kojim griesi bludnosti duše okaljuju

i u pakao ih strmoglavljuju, to je za nje jedini spas, da se pošteno ožene i udadu. Jer, kako veli sv. Pavao apoštol: (Qui non se continent nubant, melius est nubere, quam uri. I. Cor. 7.) t. j. *koji se u čistoći nemogu uzdržati, neka se žene i udaju; bolje bo je živiti u zaruci, nego si pržiti tielo sada ovdje, a tamo poslje u paklu.* Za one pako, kojim je Bog milost dao, da se mogu uzdržavati u čistoći duše i tiela, bolje bi bilo po dušu i po tielo, neudavati se i neženiti se, već u čistoći živiti; buduć da je mnogo srećnije stanje živiti bez zaruke, nego u njoj. — Pušteno je dakle svakomu na volju, nit je ikomu ženitba zabranjena; samo se neka ženitba čini sa svetih svrhah i valjanimi pripravami, da nesreće stanja takvoga budu manje i snosljivije.

Pojdimo dakle najprije na svrhe, kojeno valja imati krstjaninu i krstjanki prije, nego na vjenčanje dojdu. Tri su poglavite te svrhe.

Prva je, što ju je Bog imao, kad je ženitbu odredio, da po njoj bude i ugodno družtvo medju ljudmi, pa da jim tim družtvom dade kakvu polakšicu i pomoć u žalostih i nevoljah svoga života, jedan drugoga podpomažuć u trudih i potrebah, da postignu laglje najposljednju svrhu, koja jest viekovito spasenje. *Nije dobro, da čovjek sám bude,* reče Bog, *valja mu dati družbenicu i pomoćnicu njemu priličnu.* (Knj. por. 2.) Tu svrhu dakle u ženitbah morate imati, da pomažuć se muž i žena medju sobom, laglje viek svoj proživjeti uzmognete.

Druga svrha, što se u ženitbi imati mora jest ona, što nam ju kazuje sv. Pavao apoštol veleć, da se po *ženitbi u njekih slabih prikratì grieh bludnosti: (Propter fornicationem unus quisque suam uxorem habeat, et unaquaeque suum virum.* I. Cor. 7.) I zato je naš božanski odkupitelj u zakonu milostih hotio ženitbu uzdignuti na dostojanstvo i svetinju svetotajstva; dapače, kako govori sv. Pavao, da bude svetotajstvo veliko, jer najsvetiju stvar našega zakona prikazuje t. j. *sjedinjenje Isusovo sa svetom crkvom.* Jer kao što Isus biva jedno

tielo samo s crkvom svojom svetom, koje se nemore razstaviti. tako muž i žena, hotio je, da po ljubavi budu jedno tielo i da medju njima nikada razstanka nebude. S toga po tome svetotajstvu, kad ga dostojno primaju, podieljuje jim velike milosti i pomoći, da mogu dužnosti svoje izpunjivati, da se uztrpljivo medju sobom podnose tè jedinstvo i ljubav zaručnikah uzdrže. Ali pazite dobro, da vam tá svrha za to dobra bude, veli sv. Pavao (Koz. pag. 7.), *da se prikrate bludni griesi, a ne da u zaručenju još veće nasladnosti tražite.* Liek je ženitba, krstjani dragi! a liek da bude koristan, ima se razložno uzimati. samo za potrebu, nipošto inače: tako i zaručanja vaša liek su protiva bludnosti; kad se dakle služite oblastju zaručenja svoga nerazložito, više nego je potrebito, neizlječujete bludnosti, nego gnijete u njoj. Razumijete li me, što hoću reći? — Mislim.

Ali prava i najpoglavitija svrha, koju moraju imati zaručnici služeć se oblastju zaručenja svoga jest, *imati porod. Ova je bila svrha*, veli sv. Augustin, *što su ju imali sv. Patrijarki u ženitbah svojih.* Niesu se ženili poradi nasladnosti tjelesne, već da imadu porod (plod ženitbe svoje), pa da si u djeci zamjenu i pomoć steku; *(Non victi libidine, sed ducti pietale.)* to će reći o njih: *nesvladani nasladnostju, nego pobožnostju.* Same ove svrhe radi sklonuše se svete one žene toliko u svetome pismu hvaljene, da se udadu. Tú svetu svrhu valja da imadu krstjani i krstjanke u ženitbah svojih i poslje svaki put kad se služe oblastju zaručenja svoga, da porod uzimadu te si djecu u zamjenu i pomoć steku, pa da porodom svojim nakite dvorove nebeske. U zao čas po one, koji takove svete svrhe neimaju! kao što ćemo već vidjeti.

Svete dakle neka budu svrhe i odluke ženitbah vaših, ako hoćete, da vam zaručenja budu srećna i od Boga blagoslovljena. Nije bilo možebiti u svem starom zavjetu zaručenja srećnijega i od Boga blagoslovljenijega od zaručenja mladoga Tobije sa zaručnicom Saarom. Pak poslušajte, koli svete bješe svrhe i odluke, što jih po nauci arkangjela Rafaela imadjahu

ovo dvoje u svojoj zaruci. Putujuć taj sv. mladenac s ovim nebeskim vodjom dodje u kuću njekoga Raguela, čovjeka bogata, koj neimadjaše nikoga do jedne si samo kćeri Saare imenom. *Prosi od otca tu kćer,* reče angjeo mladomu Tobiji. *Ja bi zadovoljan bio,* odgovori Tobija, *ali sam čuo, da se je ta djevojka do sada sedam putah udavala, pa da je po prvih noćih vrag podavio svih sedam zaručnikah njenih, te se bojim, da se i meni to nedogodi.* Neće tako tebi biti, odgovori angjeo, neće vrag vrhu tebe oblasti imati. Vrag oblast imade samo vrhu onih, koji se žene i udaju brez dobre svrhe i odluke, da samo kao živine zasite pogane želje svoje i da imadu nasladnosti tjelesne. Ali ti ćeš uzeti djevojku ovu u strahu božjem u tu svrhu, da uzrodiš (t. j. da dobiješ s njome porod), a ne da imaš pogane nasladnosti tjelesne, pa da se zasitiš u bludnosti. (Tob. 6.) I nuto! tako dobra biahu ćutjenja toga sv. mladića, da je uzkliknuo, kada se je zaručio: Gospodine Bože! Ti znaš, koj sve vidiš, da ovu djevojku neuzimam sbog ljepote, da si s njom zasićujem u nasladah bludnih, kao što su ju drugi mladenci uzimali, već ju samo uzimam zato, da sa njome čedo (ugodjenče) porodim, koje će tebi služiti i tebe hvaliti: *(non luxuriae causa, sed sola posteritatis dilectione.)* — Slično oćuti u duši i sv. djevica Saara! Ti Bože! reče, znadeš, da sam vazda srce svoje čisto sačuvala od svakoga bludnoga poželenja, i koliko sam god mladenacah uzimala, nisam od želje za nasladnostju tjelesnom, nego samo kako i ovoga sada uzimam, da porod čestiti zadobijem: *(Virum autem cum timare tuo non cum libidine mea consensi suscipere.)* I tako, jer Tobija s čistom željom k zarukom pristupi, vrag oblasti u njem neuzimadè, kao što je imao vrh drugih momakah poganih srdacah. Evo kako iz ove liepe prilike naučiti morete, krstjani moji! kakve imadu biti vaše svrhe i odluke u zaručanjih vaših. Ima vam poglavita želja biti, ne nasladnost tjelesna, nego ako Bog dopusti, da djecu porodite, i to djecu dobru, koja će

Boga hvaliti i služiti mu na ovome svietu, pak poslje slaviti u kraljestvu nebeskome.

Ah da bi svi krstjani prije zaručenja imali ovakve svrhe i odluke, imali bi stanovito pomoć i svaki blagoslov. Ali, da se to zadobije nije dovoljno imati te svrhe i odluke, već se imadu još pridatî potrebite priprave za dostojno primanje toga svet. sakramenta (svetotajstva). Pripravah tih u tako velikome djelu mora biti mnogo, nu ja ću samo poglavite spomenuti. Ove su priprave *jedne bližnje a druge daljnje.* Ajd, da govorim o pripravah daljnjih.

Prva poglavita priprava u tu svrhu jest, priporučivati se vrućimi molitvami Bogu, da on dade dobru zaručnicu, ili dobroga zaručnika. Čovjek, veli sv. Augustin, koj se u se uzda i po sebi se vlada, nikakvo dobro djelo učiniti i ništa mu bez Božje pomoći srećno za rukom izaći nemore. Kako će dakle srećna izaći zaručenja, koja Bog neupravlja? Ako smo dakle dužni u svakome djelu utiecati se Bogu, da nas prosvietli, kolika je dužnost to učiniti u poslu tome najmučnijem i najpotrebitijem? Njeki dječak hoće uzeti njeku djevojku, ili djevojka poći za koga dječaka, kako će oni za se izabrati druga, budući još mladi, neimajuć dostatno zrela razuma i spoznanja, usuprot imajuć još u sebi premnoga zla nagnuća, što jih zaslepljuju da istinu dobro upoznati nemogu?

Vi dakle, o mladići i djevojke, koji se mislite ženiti i udavati, vi si dobra zaručnika i dobru zaručnicu nikada svojim milovanjem i dragovanjem nemorete naći, nego baš dragovanja ta vaša čine, da vam zaručenja nesrećna budu. Molitve se tu hoće, utičite se Bogu te zaslužite od njega po dobrih djelih tu svetu milost. *Namjeriti se na dobru ženu i na dobra muža jest veliki dar Božji,* govori Duh sveti, *i taj dar daje se samo onim, koji ga od Boga išću, i koji u strahu Božjem krstjanski živu. (Pars bono mulier bona, in parte timentium Deum dabitur viro pro factis bonis.* Ecl. 25.) Vi djevojke neimate željeti mladenca ljepšega, nakićenijega, bogatijega

eć boljega, poniznijega, pobožnijega i kriepostnijega, s kojim ete srećno življenje sprovadjati; koj sprovodi življenje dobro, naj je dobar za se, a buduć dobar za se, bit će dobar i za e; ako li je on nemaran za dušu svoju, komu će drugomu lobar biti? — Tako i vi, o mladići! neimate toliko tražiti skiajuć se po družtvih, da dobijete gizdaviju, ugledniju i ljepšu ljevojku, već se imate Bogu priporučivati, da vas namjeri na)olju i kriepostniju. *Prevarljiva je ljepota i izprazna je ugledıost u ženi*, veli Duh sv. (Prir, 30,), ona je žena dobra, koja :akon božji obslužuje, i starije svoje poštuje; *gorji su dakle, ıego sliepci*, veli sv. Ivan zlatousti, *koji se u ljepotu zaljubljuju, ı ne u dobrotu*. Projdite se dakle dragovanja i traženja izvanjske ljepote, već provodite življenje krstjansko te se Bogu vrućimi molitvami utičite, i on će vam pomoći namjeriti se na lobra zaručnika, ili na dobru zaručnicu, s kojim ćete moći lružtvo srećno sprovoditi.

Druga daljnja priprava, da se čovjek srećno i u božjem blagoslovu zaruči jest, dati se upravljati roditeljem i starijim. Dobru zaručnicu i dobra zaručnika, kako jur rekosmo po sviedočanstvu Duha svetoga, daje Bog, i daje za dobra djela, ali koje će biti djelo veće dobro, nego dati to poštenje starijim i njimi se dati vladati u najvažnijem poslu, kaoštono je ženiti se i udavati se. Angjeo Rafael, koj znadjaše više, no vi, upravljajuć spomenutoga Tobiju u ženitbi, nereče mu: Ajde dogovori se sa Saarom, i uzmi ju; već mu reče: *Išči ju od otca i ona će za te poći*. Izkazujte dakle to poštenje svojim roditeljem, te neučinite zaručenja brez njihova znanja i privolenja. Nemojte, kako mnogi čine, samo svojevoljno dogovoriti se, pa poslje kazati svojim roditeljem; česa radi roditelji se smućuju, kako se više putah dogadja, negledajuć kao pametni na ljepotu, nego na dobrotu, te poznajuć zlo pleme, zlo življenje, niesu njimi zadovoljni; zato se iz toga tolika zla poradjaju. Nevelim, da roditelji mogu prisiliti sinove, da uzmu djevojke, koje neće, ili da jim kćeri podju za koga jim nije

volja, već govorim sinovom i kćeram, da ako hoće imati blagoslov božji u svetih zaručenjah, da u tom imadu pametnomu upravljanju roditeljah popustiti.

Treća dalnja priprava jest, da nečinite obećanja ne samo na godinu prije, nego ni na više mjesecih, kao što se običaje; a mnogo manje zakletvami se obvezivati, već čekatite dopustjeno obećanje dati *nješto prije* vjenčanja. Jer se s toga mnoga zla dogadjaju. A prije i poslje zarukah pazite se, da neučinite stvar takvu, koja se nepristoji i kojom se tielo i duša oskvrnjuje, već se imate u takvoj čistoći držati, koja se pristoji onim, koji se pripravljaju na primanje toli velikoga svetotajstva, za koje se hoće čistoća i svetinja. Kada ste se na takav način po daljnjih pripravah na to svetotajstvo pripravili i odredili najposlje se vjenčati; priporučiti se svomu duhovnomu pastiru, da vas poduči, kolika je izvrstnost toga svetotajstva i koje su dužnosti mladenacah zaručenih, koje ću i ja u drugome govorenju dotaknuti, a té priprave zovu se bližnje i jesu *dvie* poglavite; *prva*, da se ima nalaziti u milosti božjoj, koj ga želi primiti, buduć je to svetotajstvo živih, i, koji bi se vjenčao u griehu smrtnom, učinio bi strašno svetogrdje. Zato nastojte koj dan prije vjenčanja duše svoje po valjanoj izpoviedi očistiti od grieha i pričestiti se velikom bogoljubnostju. Dapače prekoristno bi bilo, učiniti prije izpovied obćinsku, pretresav griehe cieloga prošastoga života. *Druga* bližnja priprava jest, da se na dan vjenčanja (pira) ništa nepristojna nečini, kao što su igre, nečista pjevanja itd. Pir neka bude takav, da bi na njega mogao doći Isus spasitelj sa svojom prečistom majkom Marijom i svojimi svetimi apoštoli.

Ako budete dakle imali u svojih zaručenjih svrhe i odluke valjane, kao što sam evo rekao, te ove svete priprave dobro uporabljivali, bit će vam blagoslovljena zaručenja od Boga i vi ćete biti srećniji u ovome već životu, a još srećniji u drugome viekovječnom.

Nauk XXXV.

O nepodobštinah, koje se prije ženitbe počiniti običavaju.

U prijašnjem govoru nastojao sam vam predočiti pravu svrhu i čvrste odluke, koje svi oni, koji se žene i udaju duboko u srcu usadjene imati moraju; nastojao sam nadalje sve svete priprave za dostojno primanje sv. sakramenta ženitbe potrebite razložiti, da tako zaručenja srećna i od Boga blagoslovljena budu. — Nu reći će mi možda mnogi: Otče vi nam to razlažete i pripoviedate što se morda u drugome svietu čini, al medju nami jest to riedkost; jer se malo koje čeljade naći može, koje bi svrhu toga svet. sakramenta temeljno i dostatno promislilo, i koje bi se, nakaniv u kućni zakon stupiti, sveto pripravilo, da uzmogne dostojno pred žrtvenik stupiti i ovaj s. sakrament valjano primiti? — Znam ja, dragi moji, i velikom žalostju gledam sveobće izkvarenje i zloporabljenje stvari velevažne i svete, i zato govorim i ukoravam, što mnogi taj sveti sakramenat zlorabe, i želim tim ukorom u srcih vaših izposlovati, da bježite svako zlo te da tako vaša zaručenja valjana i od Boga blagoslovljena budu. —

Kao što sam vam u predidućem govoru važnost priprave i svetih odlukah za dostojno primanje toga svetoga sakramenta predočio, tako isto mislim, da vam sada sve nepodobštine i pogrdne čine, što mladići i djevojke, prije nego taj s. sakrament primu, počiniti običaju, porad kojih činah jim je zaručenje obično nesrećno i od Boga prokleto — u kratko navedem i da o njih koju progovorim.

Budući da je ženitba, kao što sam u prošastome govoru rekao, sveti sekramenat, to moraju svi i mladići i djevojke i svaki koj taj sv. sakrament primiti želi, svrhu dobru, svetu i krstjansku, kao što to sv. sakramentu dolikuje, imati. Svrha pako ta pobožnoga krstjanina biti mora, ponajprije, da rodi i

razširuje pokolenje čovječansko, i da porodicu svoju sveto odgoji, koja će u strahu božjem živiti, Boga slaviti i častiti na ovome svietu, a na drugome uživati se ga gledajuć ga licem u lice. Pitam ja, da li si je koj u sadanjem vremenu prije nego pojde da prime taj sv. sakrament, tu svrhu u srce usadio? — i da li je to njegova prava i prvotna svrha?

Koji su, koji mogu sa svetimi zaručnici Tobijom i Sarom reći: *Ti Bože znadeš, da se nismo poradi tjelesne nasladnosti, već da tebi povoljnu porodicu odgojimo, oženiti namislili.* — Koliko jih imade, koji se, videći da nemogu bludnim požudam tiela svoga odoljeti, žene i udaju, jedino u tu svrhu, da u stanju zakonskome tiek najdu, te da se time kao njekim liekom proti bludnim i pogrdnim požudam svojim služe.

Ah toliki su! Bog bi dao da jih nebi veći dio u krstjanskome puku bio, koji kao nevjernici i bezbožnjaci pred žrtvenik brez svake svete i krstjanske svrhe dolaze, misleći, da si u tome svetotajstvu samo njeko utočište najdu, da uzmognu svojim pogrdnim tjelesnim požudam dostatno zadovoljiti. Kako će dakle takova zaručenja, iz te pogrdne i nevredne svrhe učinjena, od Boga blagoslovljena biti? Kakvim će plodom takvo zaručenje roditi? Kakva će medju takovimi zaručnici uzajamna ljubav biti? Kako će takvi zaručnici tegobe svakdanjega života trpljivo podnašati i medju se to podnašanje podieliti? — njihova bo je ljubav nečista, kao u bludnicih i bludnicah. S toga kad se zadosta zasite, čega žele, — kad požudam tjelesnim zadovolje, ljubav, jer nije sveta, već nečista, promjenit će se u grdno neprijateljstvo, — živiti će medju sobom u razdoru kao pas i mačka, i tako će svaki, promotriv život takovih zaručnikah, uvidjeti, da je njihov zakonski vez bez dobre i svete svrhe učinjen, te da si je pakleni duh medju njima stanovanje odabrao.

Nu nemogu reći da svi takove pogrdne i živinjske svrhe imadu, ipak imadu svrhe nedostatne i manje vriedne, da božji blagoslov zavriediti i dobiti mogu. Da je pako tomu tako,

osvjedočit ćete se, ako upitate one, koji se zaručiti misle, koja je svrha njihovih zarukah? Vidit ćete, da li će vam odgovoriti, da je njihova svrha, njihovo posvećenje sveto i pošteno odgojivanje porodice; ili barem da se uklone težkim griehom bludnosti, koje bi inače počinili. Najviše odgovorili bi vam, ako se medju bolje krstjane broje, da se udavaju da se mladić broji medju ljude, a djevica medju žene, da su samovlastni, te da nestoje u buduće pod upravom roditeljah svojih. Kako će, pitam, zaručenja iz takove nevaljane i izprazne szrhe učinjena, srećna i blagoslovljena biti? neće li usuprot nesretna i prokleta biti? — Veliko dakle zlo čine svi oni, koji se iz takovih pogrdnih i nevriednih svrhah zaručuju, a još veće oni, koji se za primanje sv. sakramenta ženitbe, za taj veleważni trenutak, o kom vremenita i vječna sreća ili nesreća zaručnikah i porodice njihove zavisi, — nedostojno i nevredno priprave. S toga dakle treba da se vrućom i ustrajnom molitvom pomoć božja uprosi, da on zaručenja blagoslovi i srećna učini. Nu uz to valja da se sv. sakramenti često valjano primaju i da se dobra djela izvršuju; jer po svjedočanstvu Duha svetoga dobra zaručnica i dobar zaručnik od Boga davaju se, i to onim koji u strahu božjem, te koji svet i Bogu ugodan život vode.

Da li je koj, koj se u sadanje doba ovakovimi svetimi pripravami bavi i pripravlja? Nu ako me moj sud nevara, moram istinito izreći, da jih veoma malo imade. Obično se ove priprave u nečistome duhu, ono malo dobra i poštena, što no se mladić i dieva u nevinoj dobi nauči, sada zaboravi i izgubi. Traže se izprazni uresi, sve se učini samo da u svietu dopadnost najde; odbacuju se poniznost, stidljivost, poštenje i ostale krieposti, bezstidnost vidi se u pogledu, u govoru i djelih. Djevojka, koja se udati želi, riesi izprazno tielo svoje, svagdje se pokazuje samo da se ljudem dopâde i da ju tko poželi, nepazi ona na Boga, na dušu svoju neumrlu, netraži samoće, da se Višnjem preporuči, da ju po mudrosti i dobroti

svojoj srećnom učini, ona to sama po sebi činiti kani. Neplaši se nadalje sa svakim obćiti, šaliti se i druge nepodobštine činiti, u kratko je to zlo već doprlo, da se takova zla već u mladosti čine, a to sve se za grieh nedrži; nečista se ljubav goji, i tako se život gorji nego ikada, vodi. Evo kako se traži sreća i blagoslov božji? Kakova se priprava čini za primanje toga sv. sakramenta ženitbe, kao da ženitba nije sakramenat, nego najveće zlo i bezobraznost. Kako će dakle vaša zaručenja srećna i božjim blagoslovom nadieljena biti, kad je nečinite u duhu božjem i crkve njegove nego u duhu paklenom? Bog nemože da bude upravitelj i pokrovitelj ženitbah takovih, nego vrag; a od njega se nikoje dobro nadati nemože. Višnji g. Bog uvredjen od zalah takovih pusti mladež u propast, kamo neprestano hrli, „*ut videntes non videant et intelligentes non intelligant*", govori u sv. pismu, da *videći i poznavajući dobro, isto bježe, a videći i poznavajući zlo, ovo ogrle.* — Hoće li se koj mladić ženiti, pa ako mu dojde prijatelj ili rodjak: nuder dragi, rekne, kad ćeš se ženiti, otvori oči da se dobre djevojke zadobaviš. Ja mislim da bi ta tvoja djevojka za te sreća bila, — od dobrih je roditeljah, dobro odgojena, vidi se da je ponizna i stidna i veoma dobro izgleda. Dobra je gospodarica, čuva kuću svoju, uviek je pod oštrim okom svoje majke, po njezinoj zapoviedi u svemu se vlada. Kućne svoje radnje dobro i točno obavlja, neprija joj skitanje po ulicah, već bogoljubnost i kreposti krstjanske; u obće vidi se da je duša božija; ako ju uzmeš, mislim da ćeš s njome srećno, mirno i ugodno svoj život sprovesti. — Nu što on odgovara; nije za me, veli, njezin vanjski mi se oblik nedopada. — Ali ta druga zaručnica tvoja, veli nadalje prijatelj, nije nikad imala dobrog odgojenja, bludnica je, riečju: nećeš srećan biti s njome. — Ele nemari taj, ona se, odvrati, meni dopada, i zato mi je mila i draga. Ali ako ju u kuću dovedeš, kaže prijašnji, biti će to viekoviti nemir i nered, riečju: nesretan ćeš biti. Sveto

je, odgovori ovaj opet, ona je meni ljepotom svojom omilila, i duboko je u srcu mojem usadjena.

Hoće li se koja djevojka udati, ako joj tkogod svjetuje: Bogu se preporuči kćerko, da ti pamet prosvietli, i da ti za zaručnika i supruga dobroga krstjanina dade; — onaj je mladić miran, ponizan, pametan, poslušan starijim, pomnjiv u svačem, a ponajprije u poslu spasenja duše svoje; nije pijanac, nikakova zla u njem nenalazim; taj bi bio tvoja sreća! — Taj nije za me, odvrati ona, nije otvoren kao drugi, riedko kada ga vidjam, odviše je prosto odjeven, nenosi uresnih haljinah, po njega bi bolje bilo, da se u kakav samostan zatvori, a ne da se oženi! Kojega ti dakle, kaže prijatelj, mladića hoćeš, onoga bezdušnoga i bezobraznoga skitalicu, u kom ćeš svako zlo naći? Ti dakle vraga tražiš da te cieloga tvoga života muči? i koj će te na posljedku u muke paklene dovesti? Nemarim, odvrati, on je gizdav i rječit, na sve je pripravan, i zato mi je mio i drag, kako mu drago ili srećna ili nesrećna, valjat će u suprotivnom slučaju trpiti, kao što druge trpe, i ja ću moći trpiti. O djevojke bezsviestne i mladićah budalastih! tako li vi volite u zlu i nesreći, nego u miru i pokoju živiti? Pa se još kašnje jadikovati usudjujete, da vam je u kućah vaših vječni nemir i razdor, te uru zaručenja vašega proklinjate, jer se niste Bogu preporučili, nego ste sve po vašoj zloj i crnoj sviesti činili!

Sada prelazim na drugu pripravu, koja naime u tom sastoji da se mladić i djevojka po upravi roditeljah vladaju, te da se bez volje roditeljah nezaručuju. — Kao što dieca roditeljem uviek poslušna biti moraju, tako isto i najvećma se u tome veležnome poslu, u zaručenju naime, volji roditeljah podvrći moraju; dapače najbolje bi bilo, da se roditelji za zaruke svoje djece sami skrbe, te da djeca njihov saviet sliede. Nu i tu se slobodna volja zlo rabi. Djeca kao što većinom hoće da po svojoj glavi rade, tako i u vrieme zaručenja. Jedva li otac ili majka kćeri svojoj obćenje sa zločestim mladićem

zabrani, eto ti uzprkos tim čestje s njim obći i svaku sgodu traži da se s njime sastati može. Čim otac svoga sina opomene, da ostane kod kuće poslujuć te da o ovoj ili onoj zloj djevojci nemisli, to će taj uzprkos tim češće nju pohadjati, i ako ju za ženu uzeti ni s daleka mislio nije, to će on uzprkos nju bila dobra bila zla uzeti. Nu djeco! nečekajte sreće u ženitbi, u koju ste bez volje roditeljah stupili, već se bojte prokletstva, koje je Ezau vrh glave svoje navukao; koj se je prvi proti volji roditeljah svojih oženio.

Treća priprava nadalje jest, kako rekoh u tom, da se obećanja zaručenja mnogo vremena unapred nedaju, te da se nikakove zakletve nečine. — Nu i glede ove priprave mnogi pogrešuju. Nevelim da se jedan mjesec prije vjenčanja obećanja čine, — već to ide i na godine. U to vrieme pako prijateljstvo sve to većma raste, roditelji se neboje pogibelji bludnosti, puštaju djecu da na samom češće obće, — ništa se, kažu, nije bojati, obećanje je učinjeno, i u kratko će se vjenčati. O danu strahoviti suda obćega, mnogi će se tad zastiditi, kad se sve zle misli, pogrde i bludne požude, koje mladić ili djevojka prije zaručenja u sebi goji, pred cielim pokolenjem čovječanskim očitovale budu! — Grdi griesi, kojimi si dušu okaljahu, poznat će se jasno na njih; jer dušu ili na izpoviedi očistili, ili se pravo za griehe pokajali nisu. Zato se i dogadja, da u smrtnome griehu sv. sakramenat ženitbe primaju, i tim strahovitim svetogrdjem u mjesto milosti i pomoći u bračnome zakonu prokletstvo božje zaslužuju. Nu što ću reći o onih, koji se, za potvrdu svoga obećanja strahovitimi zakletvami služe, a na posljedku odustaju; što više — u isti trenutak kad se zaklinju, nit najmanje obećanje držati nemisle. Bog, bl. djevica i svi sveti sazivlju se na svjedočansto, duša i sve što je največega u našem zakonu — ulaže se. — Strahovita se prokletstva u zalog neobdržavanja toga davaju; ako drugu ili drugoga, vele, uzmem, neka me onaj hip vrag odnese,

neka me pakao proždere, neka nikad lica božjega nevidim; — i tim slična.

O uvrede strašne! koje se timi zakletvami Višnjemu čine! — Nesreća vrh takovih grozovita na ovome i na drugome svietu trepti, koji se takovimi zakletvami Boga otca dobrostivoga uvredjivati usudjuju!

Razloživ dalnje priprave za prîmanje svetotajstva ženitbe i spomenuv sve zlorabe i pomankanja u dobru, za potrebito nalazim, da i o bližnjoj pripravi k sv. vjenčanju koju progovorim.

Rekosmo da prve dvie priprave u tome sastoje, da je zaručnik ili zaručnica u milosti božjoj, u toj pako samo po valjanoj izpoviedi biti može; za to se svakako svjetuje, da zaručnici obćinsku izpovied polože; — druga pako priprava jest u tom, da se pir onakim načinom i čednošću obdržava, da bi mu sam spatitelj sa svojom majkom prisustvovati mogao, kao što je u Kani i Galilejskoj prisustvovao. Da li je koj, koj se bar za njeko kratko vrieme u samoći Bogu pomoli, da mu zaručenja blagoslovi? Tko je, koj istinito namisli stanje svoje promieniti, i koj si za tu promjenu dušu svoju valjano očisti? Ele na to se ništa nepazi, o tom se ništa nemisli, već se u najbližje vrieme vjenčavanja najviše grieši. O strah me obilazi, pomisleć da se toliko krstjanah u smrtnome griehu vjenča, i u griesih svojih do smrti obstoji. Ispoviedaju se do duše pred vjenčanjem, nu duh pakleni i ovdje svoj dio dobiva; il se od stida iskreno griesi neočituju, ili nije pravoga pokajanja, i zato su takove ispoviedi svetogrdne.

Život se vodi bezdušan, duša se griesima kalja, nu prodje li godina za godinom, al na ispovied se zaboravi, već u posliednje vrieme, kad bi valjalo već očistjenom sviestju pred žrtvenik stupiti, dolazi se na ispovied, i tako se samo obavi u hitrom, — koliko svetogrdje, u ispoviedi, u sv. pričesti u vjenčanju! a to sve privlači proklestvo božje.

A što se radi odmah poslje vjenčanja na piru? Mnogi misleć da jim je onda sve prosto, odbace svaku stidljivost, neumjereni su u jelu i pilu, pjesme i plese nepoštene grle, i tako se u griesih nasladjuju, — u istinu mislio bi da to nije pir krstjanskih zaručnikah, već kakovo pogansko veselje. Starešina pira obavlja službu Lucifera, a ostali inih paklenih duhovah! Pa vi koji tako sprovadjate to sveto vrieme možete se božjemu blagoslovu nadati? Ne! prokletstvo vrhu vas! — Netužite se da vam je u kućah viekoviti razdor i nemir, vi ste krivci!

Vi dakle mladići i djevojke, koji zaručenja još učinili niste, učite se dakle odavle, kakove valja da budu ženitbe vaše. Samo ono zaručenje je srećno, koje Isus blagoslovi; zaručenje nesrećno je ono, od kojega je Isus udaljen i gdje vrag vlast imade. Sad vam je vrieme da odaberete, izmedju zaručenja srećnoga i nesrećnoga. Ako želite imati zaručenja nesrećna. činite sve ono, što sadanju mladež činiti vidite; — i tako će vam zaručenja sigurno biti nesrećna, a vi na vieke prokleti! Ako pako sreću i blagoslov božji imati želite, činite dostojno i valjano priprave k tomu potrebite, o kojih sam govorio, i tako se samo sreći i blagoslovu nadati možete.

A što ćemo mi nesrećnici, otče, kažu, učiniti, koji smo bez priprave i bez dobrih svrhah na vjenčanje došli? — Zlo je učinjeno dragi moji! odgovaram, nu nastojati morate, da na koliko je moguće zlo počinjeno popravite. Probudite žalost u srcu svome vrhu griehah svojih, toplimi suzami oprostjenja od Boga umolite! Trpljivo podnašajte šibu desnice božje, i sve nesreće, muke i suprotivštine, koje vam Bog na kaznu šalje: molite Boga da vam to, što trpite, za pokoru griehah vaših primi, da barma pretrpiv kaznu na ovome svietu milosrdje zadobijete, na drugome pako lovoriku vječne sreće stečete.

Nauk XXXVI.

O dužnosti zaručnikah.

Da svi krstjani u kućnome zakonu sveto živu, opazili bi u kratko sve gradove, sva sela i sve kuće sa svetimi napunjene; dobar se bo miris na daleko razširuje, pa i vrh toga se mirisa svetinje i kreposti, razširuje i blagoslov božji. Tko obitava u gradovih, selih i kućah nego ljudi, a ti se radjaju od zaručnikah? Tà da su djeca dobro odgojena, dobrimi i krepostnimi primjeri roditeljah svojih oboružana, nedvojim, da li nebi i najgorje ljude svojim dobrim primjerom i kriepostju od zla odvratila ĭ na dobro dovela? Namislimo si dobro odgojeno diete; — postane muž, zaruči se, rodi djecu; — sjetiv se svoga djetinstva i načelah u odgojivanju, kojim su ga njegovi roditelji odgojili, — nastoji da i njegov porod tako odgojen bude; — i tako će na posljedku u dva ili tri poroda sviet tako rekuć ponovljen biti, — zloći neće ni traga biti a kriepost će liepim svojim mirisom sve obzorje napuniti i uzdignut se do prestola višnjega. — Nu krstjanine dragi! to se samo pomisliti i želiti dade, al se nikad obistiniti neće. Jer nikada neće svi zaručeni sveto živiti ili dužnosti svoje točno izpunjivati. Dà pako veća strana sveto živućim zaručnikah bude, namislio sam danas o uzajemnih dužnostih zaručnikah govoriti.

Po nauku sv. Augustina i svih bogoslovacah, tri se dragociena dara u svetotajstvu ženitbe dobivaju: porod, vjernost i svetotajstvo. Prvi dar jest dakle porod, u kom se radjaju zakonita djeca; dar velevriedni, kojega je sveti Pavao toliko cienio, da se dobra žena po porodu djece spasi: *„Salvabitur mulier per filiorum generationem“*. (I. Thim. 2.); nu te rieči sv. apoštola nerazumjevaju se, kao da se žena po naravskome porodu djece spasuje, već mora i duševno djecu radjati to jest

dobro ju odgojivati. Budné pako da je porod prva i najglavnija svrha ženitbe, to se ta svrha vazda uvažiti i uzdržati imade: jao pako onomu, koj bi, služeć se zakonskim pravom, porod djece, kojekakovimi liekarijami priečili! Nu neću da govorim ovdje o odhranjivanju djece, buduć da sam, tumačeć četvrtu zapovied božju, stvari zadovoljio i već prelazim na drugi dar, to jest na *vjernost*.

Vjera je dar božji, koga na sv. krstu primamo; a vjernost je dar, koj se u svetotajstvu ženitbe prima, kadno si zaručnici uzajemno ruke pruže i vjeru daju, da se jedan od drugoga do smrti nerazdružuje, da ni jedan ni drugi poželenja izvan kućnoga zakona, izpunjivati neće, o čem ćemo još dalje govoriti.

Treći dragocieni dar jest isto svetotajstvo, u kome zaručnici valjano pripravljeni milost božju primaju, po kojoj milosti u miru svetom živiti i jedan drugoga pomagati mogu. U tom se pako svetotajstvu vez neraždruživi sklopi, tako da se jedan od drugoga razstaviti nemogu. Bog zapovieda, kako govori sv. Pavao, da se *žena od muža nikada neodieljuje, i da muž žene nikada nezapušća: „Dominus praecepit usorem a viro non dixedere, et vir usorem non dincittat“*. (I. Kor. 11). Isukrst spasitelj takodjer uči i veli, da *što je Bog sdružio, čovjek nikada razstaviti nesmije: „Quod Deus conjunxit, homo non separet.“* (Math. 19.) Da pako zaručeni krstjani dobar porod imadu i djecu dobro odgoje; da medju sobom uzdrže vjernost i da nerazdieljivo do konca života svoga žive, neobhodno je potrebito da izvršuju uzajemne dužnosti kućnoga zakona. Dužnosti ove njeke su obćenite, koje oboje zaručnike obvezuju; a njeke posebne, koje se tiču ili sama muža ili same žene. Nu najprije ćemo govoriti o uzajemnih dužnostih u obće.

Prva dužnost je *ljubav*, da se zaručeni medju se ljube. Ota bo ljubav čini onaj čvrsti vez, što ga u svetotajstvu ženitbe sklope. Ova je pako ljubav od tolike potrebe, da ju sv. Pavao najviše preporučuje (Efež. 5.) i da još jasnije važ-

nost te ljubavi predoči, kaže, *da muževi imadu ljubiti svoje žene, kao što Isus ljubi svoju crkvu: „Sicut Christus dilexit ecclesiam“* a žene svoje muževe, kao što crkva ljubi svoga božanstvenoga zaručnika. I s toga velim, da se zaručnici ljube, ljubavju svetom a ne ljubavju poganah, ljubavju naravnom, već ljubavju svetom u Bogu i po Bogu. — Nu ta ljubav mora da bude stalna i nepromienjiva, i da se u nijednoj protivštini neumanji. Zaručnici moraju da podiele medju se sav udes života svoga tako sreću kao i nesreću, tako u starosti kao i mladosti, tako u zdravlju kao u bolesti; i tako će se pravi zaručnici jedan s drugim natiecati, da jedno drugomu bolje ugoditi može; jednom riečju zaručnici imadu se brinuti da u svojoj kući i obitelji uzdrše sklad i sveti mir.

Druga obćenita dužnost jest *vjernost*, koju medju sobom uzdržati imadu; ovu bo vjernost, koju su pred Bogom i crkvom jedan drugomu obrekli, imadu vazda nepokvarenu uzdržati. *Da se dogodi*, govori sv. Ivan zlatousti, *da se zaručnik s ljepote kakove ljepotice uznapastuje*: *Projdi me se napasti*, neka rekne, *moje tielo nije moje, nego je moje žene*; *a vi žene*, govori nadalje, *recite: moje tielo nije moje, već je moga muža.* Ova se vjernost u brzo pokvariti može; svaki nečedan razgovor, svako poželenje druge osobe, oskvrnjuje tu vjernost; s toga se zaručnici tih pogibeljah veoma čuvati moraju, da vjernost vazda nepovredjenu uzdržati uzmogu.

Treća obćenita dužnost sastoji u *svetinji postelje zaručnikah.* Tu svetinju ili neoskvrnjenost postelje zaručnikah sveti apostol Pavao osobito preporučuje (Habr. 13.) nazivajuć ženitbu *poštenja vriedno zaručenje: „honorabile conubium“* i preporučuje, da se postelja neoskvrnuta od svakoga bludnoga grieha uzčuva: *„thorus immaculatus“*. To će pako izpunjeno biti, ako zaručnici stid medju sobom sačuvaju, i ako se prava svoga dostojnijoj svrhi zadovoljiti, uživali budu. — Neka se dakle zaručnici tim pravom kućnoga zakona u onoliko služe u koliko je potrebito za porod, svaku pako bludnost i požude

tielesne neka izbjegavaju. Čistoća se dakle i u kućnom zakonu zahtjeva; jer je samo čistim raj obećan, o nečistim je zaniekan. Nemojte dakle misliti, da je zaručnikom sve dopustjeno, i da sve bez grieha proći može, ne! to je samo njeko krivo mnenje i varka. — Postelja zaručnikah valja da bude čista i sveta, samo ono što je pošteno i sveto, odpustja se. — Bezobrazna i nepoštena djela, suvišne nasladnosti, kao drugim tako i zaručnikom vazda zabranjena ostaju; jer što goder se čini bez poštena razloga i bez poštene svrhe za grieh se smatra. Svetotajstvo bo ženitbe nedopušta nikomu bezobrazstvo, nego iziskuje poštenost, čistoću i svetost. O da će zaručnici sve ove obćenite dužnosti sviestno obdržavati! uzdržati čistu i neokaljanu postelju kućnoga zakona, sačuvati cjelovitu vjernost zaruke! vazda jedinstvo i ljubav svetu medju sobom gojiti, koliko bi kuće krstjanske, mirne, srećne i božjim blagoslovom napunjene bile! — Uživali bi već ovdje pokoj rajski! Nastojte dakle dragi moji! da izpunite podpuno dužnosti svoje! —

Nu da se podpuno dobro kućnoga zakona uživa, nije dosta da zaručnici obćenite dužnosti već i uzajemne posebne točno izpunjivaju i to: muži prama ženam svojim a žene prama muževom. O čem evo počimam:

Prva dužnost muža prama ženi jest ona, o kojoj sv. Petar apoštol govori, kada kaže, *da muž blago i svjestno sa ženom kao slabijim stvorom božjim postupa: „Quasi infirmiori vasculo muliebri impartientes honorem“.* Nu u čem sastoji to postupanje? U tome sastoji, da poznavajuć slabost svoje žene, ustrpljivo tu slabost podnosi, š njome blago postupa, nje ne progoni i na nju ruke nepostavlja.

Drugu nas dužnost sv. Pavao apoštol uči, kada kaže: *da muž svoju ženu vjerno ljubi, da joj nikada te ljubavi neuzkraćuje; da na nju oštrimi govori nenasrta i neuvredja, i da š njome nepostupa tako kao da je u robstvu, već da ju ljubi*

kao svoju drušicu, i da ju tako u svem blago upravlja, da tako sebe i nju spasi.

S toga veli sv. Augustin, da Bog nije stvorio ženu niti iz glave niti iz noge već *od rebra*, da žena nebude vrh muža a ni pod nogu muža, to jest tlačena od muža, već da će biti drugarica, koju mora da najviše ljubi. Liepo kaže sv. Pavao: *„vi muževi ljubite svoje žene i nepostupajte š njimi gorko.“ „Viri diligite uxores vestras, et nolite amari esse ad illas“* (Col. 3.) Nu sv. apoštol i nadalje preporučuje, da muževi imadu ljubiti žene svoje i paziti na nje, kao na tielo svoje; jer *koj ljubi*, veli, *ženu svoju, i koj nad njom bdije, taj ljubi i bdije nad tielom svojim* t. j. kao god što pazite na tielesa svoje, najvećom ih skrbju gojite, odjevate i branite, tako isto treba da sa ženami svojimi postupate. Ako n. p. oči vaše nedopiru pogledom svojim u daljinu, da vidite koj predmet, ili ako ušesa što uzčuti nemogu, je li se vi zato na ta ćutila srdite? ako li vam ruka manjka ili noge se s umornosti micati nemogu, je li je zato bijete ili na nje vičete? Ne! — već ih žalite, pomoć svaku pružate i rane liečite. Tako isto vi zaručnici po riečih sv. Pavla, svoje žene ljubiti braniti i štovati morate, i nje u svem ustrpljivo podnositi.

Treća dužnost muža prama svojoj ženi po nauku istoga sv. apoštola jest ta, da za ženu pribavlja hranu, odjelo i sve što je potrebito za stališu primjerno življenje s toga sv. apoštol Pavao: *Dužni ste*, veli, *zaručnici ljubiti vaše žene, kao što ljubite tjelesa vaša, i to istom skrbljivostju i pomnjom, kom se skrbite za potrebe tjelesah vaših.* Budući da su nadalje muževi poglavari i upravitelji kućah svojih to je četvrta dužnost njihova, da dobar izgled i dobre nauke u riečih i u djelih ženam svojim daju, te da jih vazda na službu božju i izvršivanje krepostnih djelah nukaju kao što dužnost krstjanska zahtjeva. I tako dovrših govor o dužnostih uzajamnih muža i žene.

Nu mogao bi me možda tko upitati dali će dakle cielo breme muž podnašati? a žena ništa? Ni najmanje! i one bo

imadu dužnosti napram muževom svojim. Poslje kako sv. Pavao govori o ljubavi, kojom muževi žene svoje ljubiti moraju dovršuje i kaže, *da se žena svojega muža bojati mora. „Uxor autem timeat virum suum.“* (Eph. 5) Nu taj strah nevalja da bude robski, već strah, koj proizlazi iz ljubavi i štovanja.

S toga treba da žena u riečih i djelih svojih mužu svomu poštenje izkaže; dobra žena neće nikada ništa učiniti što bi muža smesti i uvrediti moglo, i svagda će mu poštenje izkazati. Odavle se izvadja nadalje druga dužnost žene naprem mužu, o kojoj opet sv. Pavao govori i veli, *da se žena nalogu i volji svojega muža vazda i u svačem što nebi zakonom božjim protivno bilo, podvrći ima.* Osim grieha dakle treba da se podloži žena u svem mužu svomu; što takodjer sveti Pavao potvrdjuje: *„Mulieres viro suo subdite siat, sicut Domino“* (Epss. 5) *žene*, veli, *slušati imadu muževe kao gospodare*, i prispodablja nadalje zaručene sa crkvom božjom, koja je s Isusom zaručena, kaže, da *kao god što je crkva u svem podložna zapoviedi zaručnika svoga spasitelja, tako isto valja da bude i žena podložna mužu svojemu. „Sicut ecclesia subjecta est Christo, ita et mulieres viris suis in omnibus“* (ibid.) Ova pako podložnost mora da bude obćenita protezuć se na lake i težke; gorke i mile stvari, samo ako nisu zakonom božjim protivne: *Quoniam vir caput est mulieres sicut Christus ecclesiae* (ibid) *jer je muž glava i poglavar žene kao što je Isus glava zaručnice svoje sv. crkve katoličke.* Iz te druge dužnosti izvodi se treća, koja u tome sastoji, da žene ustrpljivo i ponizno podnose sve slaboće i zloćudnosti muževah svojih, nastojeć da jih od srčbah i zle ćudi svojim liepim primjerom u ponašanju, odvrati. Nevalja dakle da žena muža svoga u srčbi kori, na njega pogrdnimi riečmi nasrta, već treba da trpljivo podnosi, i tako će ga prije ukrotiti, nego mnogim riečmi i velikom vikom. Tim će si dakle načinom i kriepost strpljivosti kod Boga pribaviti i mirno u kućnome zakonu živjeti. Koliko primjerah imamo, gdje je žena svojim dobrim i strpljivim ponašanjem najgorjega

muža na pravu stazu spasa dovela. Uzmimo sv. Moniku, kako se ona vladaše napram opakomu svomu mužu Patriciju? što nam isti njezin sin sv. Augustin pripovjeda. Patricij muž najgorji kojega si čovjek namisliti može, uvjek je u srčbi živio, suprugu svoju grdio bez ikakvoga uzroka; nu nikada nije dotle dotjerao, da bi na nju srdit ruku spustio. Susjedi, znajući zloću toga muža, a poznajući i dobrotu Monike, čudiše se, nad njom, kako da se sa svojim mužem slâgati može. Jednoč ju upitaše, a ona jim odvrati: Ja kad vidim muža mojega u najvećoj žestini i srčbi, zavapim k višnjem, i umolim ga za utjehu, liepim i dobrim načinom mužu tada ugadjam; š njime se neprepirem, i tako se on domala samâ sebe sjeti, i počme se kajati za zlobu svoju. I tim je načinom ova sveta žena najgorjega muža svojega na stazu pravih krstjanah dovela. Po primjeru dakle ovome valja da se svaka žena, koja se na zloćudna muža namjeri, vlada, i tako će živiti kao ova sv. žena. Osim ovih pomenutih dužnostih preostaje još ta, da žena sve kućne poslove pomnjivo oprema, na nje pazi, nje uzčuva, i da obitelj u redu, a cielu kuću u miru uzdrži, svoje kućane ljubi i štuje. O da se sve ove uzajamne dužnosti tako obćenite kao i posebne svjestno izpunjivaju, kolika bi se sreća u kućah krstjanskih nastanila.

Koliki bi mir, pokoj i veselje medju vami, zaručnici! bilo! Kako bi srećan, čestit i valjan porod proizišao! Kolika bi obilnost blagoslova božjega vrh kućah vaših treptila! „*Vi bi*, kaže sv. Bernardo, *u kućah svojih njeko rajsko veselje i pokoj, uživali!*

Nastojte dakle zaručnici i zaručnice da podpuno dužnosti svoje izpunite, da poslje uživanja raja zemaljskoga u kućah vaših, u raju nebeskome svetu i vjekovitu slast uživati uzmognete!

Nauk XXXVII.

O velikom pomajkanju u izpunjivanju dužnostih kućnoga zakona.

Učeni Tertulian u knjigah na suprugu svoju upravljenih, liepo opisuje znakove po kojih se svetost zaručnika i zaručnice poznaje. „*Onda je*, govori ovaj učenjak, *zaručenje sveto kada dvoje zaručnikah kao brat i sestra; ili dvoje službenčadih božjih, imadu jedno isto ufanje na slavu nebesku, istu želju isti način življenja, jedno isto srce da Bogu ugodi i zakon božji obdržaju. Kada jedno isto mole, zajedno poste, pokoru i sva djela kriepostna čine. Kada se medju sobom razgovaraju o svojih nevoljah, i kad jedno drugoga tješi i pomaže u potreboći*: u kratko *kada se u kriepoSti natječu, i tako u ljubavi žive kao da je u obojih jedno srce.*" Ovako govori Tertulian, i tako su u prijašnje doba živili krstjani zaručeni. Ako vi budete nastojali ovakov način življenja voditi, tvrdno vam obećajem: da ćete Isusa Krsta vazda u pomoći imati, njegov će vas blagoslov svuda pratiti, a duh vam pakleni svimi svojim zlobami nahuditi neće. Ali žalibože, veliko se pomanjkanje u izpunjivanju tih dužnostih u kućnome zakonu opažuje!

I to je taj uzrok, poradi kojega u kućnomu zakonu nit blagoslova, nit sreće imade, već se u njihovih kućah nesreća i prokletstvo u mjesto sreće i raja udomiva. Protumačiv dužnosti uzajamne zaručnikah, naumio sam vam danas o velikome popomanjkanju u izvršivanju ovih dužnostih, njekoliko riečih u kratko progovoriti.

Sveti Franjo Salezki, punim pravom ženitbu sjetvom krstjanskom zove, po kojoj se sjetvi zemlja napunjiva pravovjernimi, a broj se odabranih na nebu povisuje; zato je prvobitna svrha ovoga svetotajstva dobar i valjan porod. Pa ništanemanje ipak toliko i toliko jih imade, kojim je u kućnome

zakonu porod djece, koja će Boga slaviti, zadnja misao. Takovih dapače imade, koji se, neimajuć ni na kraj pameti te prvotne svrhe, žene i udavaju; već prva je njihova svrha tjelesnim požudam zadovoljiti, te u njih služeć se zakonskim pravom, porod djece liekarijami zapregčuju, samo da neimadu nikakove brige, nikakovih skrbih u kući svojoj. U koje svrhe ste se anda zaručili, ako djecu radjati nećete? Nu znadem u ostalom i to, da se zaručiti može i bez da tko tu svrhu imade, kao što su to njeki sveti činili, kad su se ujedno sa zaručnicom svojom Bogu zavjetovali da će u djevičanskom stanju do smrti živiti, u čistoći kao brat sa sestrom; to je kriepost velika i izvrstna, nu veoma riedka. Nebi nadalje ni to zlo bilo, da zaručnik sa zaručnicom, porodiv njekoliko djece, zavjet učini, da će od sada u čistoći živiti. Nu zlo i opakost je velika nasladnost tiela bez želje poroda. Zakonskim se pravom služi, a plod se odvraća, začeće se brani. O kolike zloće! O pravedni Bože koj si nenadanom smrću opakoga Onana, koj je porod djece zapregčivao, kaznio, pokaraj i kazni brže sve ovakove, ako iskrenu i pravu pokoru neučine! Mnogo bi mogao o toj opačini govoriti da mi stid usta nezatvara; samo to kažem, da, koj, služeć se pravom zakonskim, porod djece ili prije ili poslie začeća zapregčuje, veliku pogrdnu opačinu čini. — Promotriv ovdje pomanjkanja, projdimo na druga, koja se čine u izvršivanju dužnostih obćenitih.

Prva dužnost zaručenih jest, da se ljube medju sobom, nu ljubavju svetom i nerazdruživom, po kojoj ljubavi treba da si srca tako sjedine, kao da je jedno u obojih tielesih. Nu i glede te ljubavi mnogo se sagrešuje. Da se zaručnici ljube kako valja, nebi se vidjevale tolike mržnje, svadje, neskladnosti i nemiri u kućah njihovih, kao što to dan danas biva. Bili opazili toliku samovlast i toliku neuljudnost u postupanju muževah sa svojimi ženami? Nebi se u istinu čuli toliki plači, jaukanje i tuženje, kao što se čuje.

Da bi njihovo srce u jedno sliveno i sjedinjeno bilo,

nebi se vidjevale tolike mržnje, prepirke i svakovrstne nečovječnosti: *„kad su dvie daske*, govori sv. Franjo Saleski, *smolom dobro sljepljene, prije će se razbiti, nego će se jedna od druge razstaviti dati; a dvie duše krstjanske po krvi Isusovoj i milosti svetotajstva ženitbe sjedinjene, razstaju se i oddjele se“?* Nu imade doduše zaručnikah, koji se žestoko ljube; nu ta njihova ljubav nije sveta, nit je postojana. Ovakova se nečista ljubav obično samo na tielo proteže, iz koje se mahom poradjaju sumnje nevjernosti; po toj se dakle sumnji nevjernosti odmah poznaje nečista ljubav; a koja ljubav nije sveta, ona nemože sigurno niti postojana biti. Zaručnici se obično poradi tjelesne liepote, ili poradi druge kakove vanjske izvanrednosti a ne poradi Boga i njihova zaručenja ljube; pa što se obično kod takovih zaručnikah sgadja? Kad propade osobitost porad koje se ljubi, izgine ujedno š njom i ljubav. Muž ljubljaše svoju ženu dok bijaše kriepka i zdrava; — nu čim zdravlje i kriepkoća prodje, ode š njom i ljubav; govorio je ljubavju za njome dok bijaše liepa; nu kad po bolesti ili nesreći liepotu izgubi, pretvori se ta njegova ljubav u smrzao led. Žena nečisto zaljubljena, čini se kao da bez onoga muža živiti nemože; al kako dugo to traje? Tako dugo, dok joj je po njezinoj volji, u svem ugadjao, nu kad joj što zanieče, kad ju malo uvriedja; kad joj nepusti sve po volji izčezne i ljubav; — i onaj muž, koj joj prije bijaše razkošje pred očima, postane joj krv na očiuh. Tuži se na njega, srdi se, kori ga, kaje se što je za njega pošla. Ljubav je ta bez ljubavi; jer ili je ljubav nečista, tjelesna ili je ljubav za dobitkom lakoma i, kad se ono nepostigne što se ljubi, ista ljubav namah izčezne; nu ljubav je sveta i prava, tako u sreći kao i nesreći postojana.

Druga obćenita i izajamna dužnost zaručnikah jest, uzdržati vjernost, koju su pred Bogom jedan drugomu obećali. Da li bi ikada tko posumnjati mogao da u kućnome zakonu krstjanskom nevjernosti imade? Sav začudjen izvikne sv. Ivan zlatoust: *je li je moguće pomisliti da imade zaručnikah a po-*

najviše zaručnikah tako opakih, *da pogaze ono obećanje*, *koje su kod vjenčanja pred žrtvenikom Bogu dali*, *da će jedan drugomu vjeran biti*, *i da neće na drugu ženu ili muža pomisliti?* Kako se dakle vi nesretnici, zaručiv se, tjelo vaše drugom osobom djeliti usudjujete? Kakov ćete poradi te opačine njekoč odgovor dati? Da ste slabi? Ne! — Bog je u kućnome zakonu za slaboću vašu lieka pripravio. Zašto se dakle radje neslužite ovim liekom, nego da tolike opačine, koje je Bog i svaki zakon zabranio? koje su proklete, poštenju i zaručenju krstjanskomu protivne, i koje duši vašoj neizrecivu štetu doprinašaju; — počinjate! Nu vi otče! mogo bi mi tko reći, nam se čini kano da sve za taj grieh korite, a taj grieh nije ipak obćeniti grieh. —

Ne! — odgovaram, nedržim i nemislim da su svi pogrdnomu tomu griehu podani, već zato oštro govorim, da glasom svojim u srca vaša prodrem, te da vas za unapried oprezne učinim, da se taj grieh nikad ni nespomene medju krstjani! Osim toga se pako bojim, da, akoprem se ovaj grieh nedrži za obćeniti, u djelu, neoskvrne i nepogazi vjernost zaručenja, a vrh toga i duša. On ures i izpraznost u odielu, da se samo drugomu dopada, — ona govorljivost i nasmjehivanje, — nit najmanje zaručnikom nedolikuje: *Bojati se je*, veli sv. Ciprijan *da se po tome*, *il u sebi*, *il u drugome viernost bar u srcu neoskvrnjuje*: *„Sub specie dilectionis subtiliter forricantur“* (de sing. Cler. inter nper div. Cypr.)

Treća dužnost zaručnikah u tome sastoji, da postelju zaručničku vazda čistu i neoskvrnjenu uzdrže, da nečine ništa, što bi ovu postelju oskvrnuti moglo; o kojoj sv. Pavao govori veleć, *da mora biti neoskvrnjena, a združenje zaručnikah sveto, i pošteno*: *„connubium immaculatum, sanctum et honorabile.“* Nu kao što se proti ostalim dužnostim mnogo grieši, tako se isto i proti ovim; poradi česa mnogi duboko u pakao propadaju. Nemogu u istinu sasvim točno i očito o toj stvari ovdje govoriti; jer se ni najmanje pristojalo nebi, nu to samo velim,

da zaručnici, u tom obziru, nije sve slobodno, već samo ono, što jim Bog dopušća. S toga se sve, što se bez poštenja, stida krstjanskoga, preko reda i bez razloga čini, što kod uživanja prava zaručnikah potrebito nije, — u grieh upisuje. Dosta sam rekao i mislim da me razumiete. Sada pako prelazim na dužnosti posebne zaručnikah, za da vidite kako se proti ovim grieši.

Tri su dužnosti muževah prama ženam svojim. Prva je, da čedno i umjereno njimi postupaju, *kao onimi*, govori sveti Petar, *koji su slabijega plemena.* Druga je, da ih niti riečmi niti djeli nerazžale, kako to sv. Pavao apoštol naredjuje. Treća je, da imadu žene svoje kao svoja tjelesa, kao sama sebe ljubiti, da nje sa svimi potrebštinami provide. Nu kako ih malo imade, koji ove dužnosti vjerno izpunjuju! usuprot vidi se da se u griešenju proti ovoj dužnosti njeki natiču. U mjesto da štuju i štede svoje siromašne žene poradi njihove slabosti, to jih dapače više grde, progone i čim gorje š njimi postupaju. Kako prodje godina, dapače i prije čim se zasite onoga što želiše, svoju ćut promjenjuju i drugćije postupaju, nego što su obrekli da budu. Prije jim se činjahu žene kao angjeli, u ljepoti, u dobroti i u vriednosti, nje hvališe i milovaše, nu poslje njekoga vremena omrznù jim kao vragovi — ošrtim jih okom gledaju, srdito jim govore, i što gorje činiti mogu, čine. Evo vam štovanja prama ženam, koje se toliko od sv. Petra preporučuje!

Nu mnogo manje se druga dužnost, koja muževe obvezuje, da ženam ništa na žao nečine, obdržava. Imade muževah, koji ženam svojim nikada blagu riečcu progovoriti nemogu, već sve jim srdito, uvriedljivo i nečovječno govore, kao da su jim robkinje. Kad se gdjegod razljute i razjare, to žena trpi. — U zao čas ako takvom mužu žena što po ćudi neučini, ili ako mu što za njegovo dobro reče, tu neima psovke, neima nagrde, kojom nebi svoju ženu nagrdio; dapače, bije i udara nemilosrdno družicu svoju, i tako na raztuženoj ženi svojoj junačtvo pokazuje; tim čine muževi da jih se žene boje kao strašilah, a ne, da jih ljube kao mile svoje zaručnike.

Ali otče, reko bi tko, dakle vi hoćete da mi svu vlast ženam prepušćamo, da čine po svojoj volji, te da one nad nami gospoduju? Hoćete li vi da mi nikada žene poradi pogriešakah njihovih nekorimo? Ne! to ja nezahtjevam, da jim propušćate, da čine po svojoj volji, već hoću da čine po vašoj volji; neću da ih krive nikada neukorite; već hoću da ih korite kad su krive i to ukorom uljudnim, blagim i čovječnim; a ne psovkami, srčbom i nemilimi udarcî, vi ste u kući gazde, a one su vam u svem gdje nije grieha podložne, nu za to jih nesmijete nogama tlačiti i proganjati, kao da su vaše robkinje.

Naučite i pamtite si muževi to načelo, da se zlo prije dobrim načinom na dobro dovede, nego zlim; a osobito su vaši udarci, kojimi žene kaznite, koji više zla donese nego dobra. Netraži duh pakleni drugo, nego da se muž sa ženom posvadi i zarati. I kad do okršaja dodje, rani se ljubav, koja već nikada nezacieli. Odtuda proizlaze nevjerstva, mržnje, neprijateljstva, tužbe, koje se nikada nesvrše. Promislite vi muževi, da i vi pomanjkanjah i zlobah u sebi imadete, koje žene vaše trpljivo podnose; tako isto i vi sa ženami svojimi, ako gdje posrnu, blago i uljudno kao milimi družicami vašimi postupajte. Iz zapovjedi sv. apoštola, koj govori, *da muževi ljube žene zvoje kao tjelesa svoja, kao sami sebe*, izveli smo dužnost, koja muževe obvezuje, da žene svoje sa svimi potrebštinami za pošteno uzdržanje života ishrani, odielu stanju njihovom primjernome provide. Nu njeki muževi grieše proti toj dužnosti, kad ženam ili suvišna šta nabavljaju, ili kad jim se najpotrebitije davati uzstručavaju. Njeki dakle pušćajuć ženam sve na volju, kupujuć jim dragocienosti, privade jih na izpraznost u odielu na oholost, a čineć to, što stanju njihovomu primjerno nije, neizmjerne dugove na se navuku; i to je ono zlo, koje kuće podkapa! Ne dakle tako dragi krstjani, — već stanju primjerno odjevajte i hranite žene vaše. Ako li one dragocjenosti, svilu i kadifu za odielo, a izabrana jela za hranu zahtjevaju, samo da se s bogatijimi uzporediti mogu, — nepustite jim na volju,

neka se iztuže, izplaču i izjauču, a naposljedku će svoje nepravedno traženje uviditi.

Nu pogrdno i veliko zlo je usuprot, ako se muževi za odielo i hranu potrebitu nebrinu! dosta putah neimadu siromašne žene ni poštene haljine da si golotu sakriju, da se od ljute zime obrane. Trpe zimu neimajuć drvah, gladuju neimajuć ni hljeba: djeca gladna i gola oko matere svoje jauču i plaču. Gdje jim je otčevina? — Proždero ju je otac! — Al' on imade dobar zanat? — Neće da radi; ako li što dogotovi, to ili iz grdne lakomosti ili drugčije protepe; dočim siromašna žena i kukavna ucviljena djeca, gola i bosa leže, nemogu da se giblju od velika glada, — muževi usuprot u krčmah pijančuju za ono novacah, što stekoše, i tako samo na se i u se meću. O nečovječnosti! vi nesreće ženah vaših i djece vaše! Nu uzalud korim i vičem; jer takovi ni k sveti misi nedolaze; da me poslušati mogu!

Ali vi otče, baš ste stali samo na pogriešku muževah vikati, vele, a mislite da su žene svete? Kažete li da one neimaju silu pogriešakah u sebi? Doista! odgovaram, imadu i ove svojih griehah; i zato sam, ukoriv muževe, naumio i na njihove griehe nezaboraviti.

Tri su dužnosti ženah napram muževom njihovim i to: ljubeznivim strahom bojati se muževah svojih, i nje štovati kao svoje poglavare, njim se u svem što nije grieh podložiti, svesrdno jih slušati i njihove zle ćudi i pogrieške trpljivo podnašati. Nu negovorim sada o onih ženah, koje ovim dužnostim zadovoljivaju, već o onih, koje se nit najmanje muževah svojih neboje, nit ih štuju, nit jim se podlažu. Imade ženah, koje niti jedne suprotivne riečce trpljivo podnositi neće, već se po svojoj glavi vladaju! Dosta je, ako je ona samo sa sobom kakav miraz doniela, ako je od odličnije kuće nego muž, ako ju je narav izvanrednom ljepotom obdarila, — to ima siromašni muž

zmiju u svojih njedrih, koja će ga ljuto ujedati. Ohola, srdita, ponosita, samovoljna žena, nepripoznaje nikoga vrhu sebe. *Bolje bi bilo u pustinji stanovati*, kako govori Duh sveti (Priv. 21) ili kako na drugom mjestu spominje (Crk. 25) *s lavom ili sa zmajem stanovati nego zlu i opaku ženu za družicu imati.* U istinu bolje je u pustinji s najdivljom zveradju prebivati, nego s oholom, srditom i ponositom ženom u sried palačah stanovati. Jao i naopako onim, koji na takovu ženu nagaze! Od veće bi jim koristi bilo da su si siromašnu nu poniznu i blagu ženu, za družicu izabrali. Ako muž oholoj ženi svojoj neće da sve na volju pusli, odmah ju uvredi, i tim se dovuče nečisti duh u kuću njihovu. Neima više nade, da će se mir u nju povratiti; — svadjam, tužbam, vikam, ukorom, neće nikada ni kraja ni konca biti! Promislite kako će ohola i opaka žena dužnosti, koju Bog nalaže, zadovoljiti, kad se sama scieni za dostojniju, i izvrstniju nego što jest? i kad zahtjeva da ju muž štuje — a ona da ga grdi! — Što muž zahtjeva — neće da izpuni, — što zapovjeda, — neće da sluša. Ako li ju ukori, uzplamti u njoj vatra, postane neustrpljiva, srdi se i jadi kao zmija. U kući nastaje prevrat, baca haljine, tura i bije djecu, i tako se punim pravom ovakova kuća prispodablja pravomu paklu!

Tako dakle krstjani dragi! ako ćete u srčbi, svadnji i nemiru živiti, postat će kuća vaša paklom na ovoj zemlji, i tako trpeć na ovome svietu, nećete ni na drugome mukam pakla vječnoga izbeći; a to sve — poradi zanemarenja dužnostih vaših uzajamnih, tako obćenitih, kao i osebnih, koje muž prama ženi a žena prama mužu izpuniti imade; dočim bi se po podpunom i točnom izpunjivanju tih dužnostih već na ovome svietu sreće raja uživati mogli! Hoćete li jednoč oči svoje otvoriti, i ugledati ponor pogibeljni, u koju hrlite i njega se ukloniti, a kriepost objeručke ogrliti? tko po nesreći u izvršivanju dužnostih vaših nesmotreni i nemarni biaste, od sada krenite no-

gom od ponora pakla, na pravu stazu — izvršivajte svjestno dužnosti svoje, da vam se liepi mir, pokoj i sreća u kuće povrati, da tako u miru živuć s obitelju vašom kratke dane života zemaljskoga kriepostno proživite, da kako po svetotajstvu ženitbe ovdje na zemlji sjedinjeni, tako isto u vječnome blaženstvu živite sretni u vieke.

Nauk XXXVIII.

O izvrstnosti djevojačtva.

Potrebita bi mi u istinu bila, za dokazati vam izvrstnost djevojačtva, medena usta, točnost neizreciva u razlaganju, i visina mislih, koje su imala petorica velikih otacah sv. crkve krstjanske sveti naime Ambrozij, Jerolim, Augustin, Ivan Zlatoust i Grgur Nisenski, koji su svi u slavu djevičanstva velika djela izpisali. Pripovieda se osobito o sv. Ambroziju, da je u životu svojem često propoviedao o djevojačtvu i o velikoj sreći onih, koji djevojačtvo neoskvrnjeno saćuvaju, te da su njegove propoviedi od tolike koristi bile, da nisu samo iz grada Milana u kome propoviedaše, nego iz ciele Italije i drugih pokrajinah djevojke na propovjed dolazile, samo da mogu sladki govor toga sv. otca o izvrstnosti djevojačtva slušati, — i tako su mnoge djevojke opojene vrlinom te krieposti zavjet vjekovita djevojačtva učinile. S toga se dogadjaše, da otci i majke, koji željahu kćeri svoje udati, nikada ih nepustiše propoviedim rečenoga sv. otca prisustvovati, otci jih silom kod kuće zatvarahu kad goder je sv. Ambrozijo propovjed imao; nebijaše bo moguće da koja; saslušav propovjed o djevojačtvu, nebi zavjeta djevojačtva Bogu učinila. Nu ja, neimajuć ni svetosti, ni me-

dena govora, ni uzvišena duha, toga sv. otca, nemogu se u to pokvareno doba, dobromu plodu riečih mojih nadati; ipak kanim po nauku toga i ostalih sv. otacah pokazati vam izvrstnost krieposti djevojačtva, i onoga koj ju imade naučiti, kolikom ju pomnjom čuvati mora. S toga ću vam iztumačiti veliku sreću koje se uživaju oni, koji djevojačtvo čuvaju, i visoko stanje, na koje se oni uzvisuju.

Ja počimam, nu neželim da tko pomisli, kad ja o djevojačtvu i sretnome stanju djevicah govorim, da ću ženitbu kuditi i uništiti; pao bi bo u krivovjerstvo Manikejah, koje je jur od davna skupa naukom njihovim sv. crkva proklela. Tko je dakle u kućnome zakonu neka nekudi djevice! a tko je u djevojačtvu, neka nekudi ženitbe. Moja je dakle namjera krstjani dragi! istinu kazati, na koliko su srećnije koje su u djevojačtvu od onih koje su se udale: *„Jer tko je*, govori sveti Ambrozij, *koj nepozna muke i tegobe oženjenih? „Sed quis tam alienus a ratione, qui conjugii onera non senciat.“* Zaisto dobar je vêz zaručenja, nego nije to na posljedku prosti vez. Jaram ženitbe jest dobar, nu taj jaram puno mukah imade, koje se težko podnašaju.

Čuli ste dosada jurve kolike i kakove su dužnosti zaručnih, i koliku ćete odgovornost pred Bogom za nje imati, tko neće dakle uviditi, u koliko su sretniji, koji u djevojačkome stanju živu, i koji taj jaram nenose? Ova pako izvrstnost i sreća stanja djevojačkoga navlastito u tome sastoji, da neimadu velikih brigah, za da uzmognu postići veću svetost u ovome životu, a u drugome na višji stupanj blaženstva stupiti. Zašto smo mi na svietu? Možebiti da se uživamo razkošja, i nasladnostih, kao što misle sliepi ljubitelji svieta? Ne zaisto! već da skrbimo za vjekovito spasenje i sreću dušah naših, služeći Bogu izvršujuć djela duhovna; bogoljubna, kojimi si zaslužujemo milost božju i sv. krieposti priskrbljujemo. S toga čeljad živuća u sv. djevojačtvu, nikakvih smetnjah u poslu spa-

senja dušah svojih neima. Neima bo onih brigah i skrbih, kojimi su zaručenici obterešeni; te se može bez ikakvih težkoćah za spas dušah svojih skrbiti. Imade svu sgodu, da se sasvim Bogu posveti, da mu služi u molitvah i dobrih djelih i da napreduju u kriepostih bez ikakovih zaprekah. *Srca zaručnikah* veli sv. Pavao (Kor. 7) *razdieljena su, te nemogu biti ciela Bogu žrtvovana;* muž bo se skrbi kako će si kuću u redu uzdržati i ženi svojoj ugoditi; žena se brine za kućne poslove, odhranjenje djece i kako će mužu ugoditi; dočim u djevovanju živuća cielo srce i cielu pamet svoju k Bogu upraviti može, da se tako njemu samomu dopane.

Što se pako željah srcah tiče; to duša, koja djevojačtvo čuva, drugih željah i dragostih neima, nego želja da se Bogu dopane; nediše bo drugim duhom, nego ljubavju svetom ljubavju božjom! Za drugo se nebrine, već jedino da priredi u srcu svome, dostojno i vredno prebivalište, u kojem samo Bog prebiva. U Bogu jedino nadje svoj pokoj, svoje veselje i uživanje. Sva bogatstva ovoga svieta nemogu da zasite lakoma, sva gospodstva i časti oholicu; sve putene naslade bludnika: nu sam Bog zasićuje dušu djevojačku. S toga čiste duše sve liepote, što se na tome svietu neizmjerno ciene žele, ljube i traže, za ništ nesmatraju, niti drugu ljubav izim ljubavi božje u srca svoja primaju. Koja dakle sreća može veća biti, nego čistu vjekovito moći u sebi uzdržati! S toga se ništa tako neprocienjuje kao čistoća i sveto djevojačtvo! Nu nije djevojčtvo zato samo izvrstno, što se u njemu živući sasvim Bogu posvećuju, sve svoje slasti i radosti u njemu najdu, već i zato, što se takovi na visoko dostojanstvo u vječnosti uzvise. Sveti Ciprijan nazivlje momke i djevojke najplemenitijim cviećem crkve božje, kojim se krstjanstvo kiti. Odtuda zaključujemo, da koliko je cvieće plemenitije od trave i bilja na kojem cvate, toliko su izvrstniji, plemenitiji i Bogu dražji krstjani, koji u djevojačkome stanju život sprovadjaju zato primjeti on: „*Illu-*

strior portio gredis Christi" da su takovi *izvrstniji dio stada Isusova*. Istina je, da je Isus pastir svih krstjanah i da sve ljubi. nu da je ipak izvrstniji i plemenitiji dio, u djevojačtvu živućih Isusu dražji i miliji, t. j. dio mladenacah. Takove on duše više ljubi, u njih veću dopadnost nalazi i njim obilnije milosti djeli, buduć da podpunije i točnije zakon božji obslužavaju. S toga završuje sv. Ciprijan veleć, *da je najveća radost crkve krstjanske u tih dušah, u kojih najljepše cvate i zrije slava njezina: „Gaudet per illas, et in illis largiter floret Ecclesiae matris gloriosa faecunditas.*" (de discip. et hab. virg.)

To je ona kriepost nastavlja sv. Ambrozij *koja neima početak na toj zemlji, već joj se daje iz nebesah, i to prvi put po Isusu, koj je istom kriepostju na zemlji cvao, kojega su poslje ostali nasliedovali. „E coelo accersivit, quod immitaretur in terris*" (Lib. de Virg.) To je kriepost, koja nećuti zemaljštine već se diže u visoko nebo dapače vrh svih angjelah, i dopire u krilo otca vjekovitoga; u tom bo krilu nadje sina njegovoga, te ga dovede u čistu utrobu bl. dieve Marije. To je ta kriepost, po kojoj se bl. Dieva Marija na toliko Bogu dopade, *da je sina svoga od nje poroditi dostojao: „Virginitate placuit*" Isus gospodin donio je dakle tu kriepost na taj sviet i učinio utrobu bl. djevice Marije plodnu. Čim se Isukrst na taj sviet porodio, počela je ta kriepost, koja se prije nije poznavala, cvasti; u porodu svojem imao je polag sebe zaručnike djevojačke, i tim pokazuje, da, *kako god mu se angjeli u čistoći na nebu klanjaju, da mu i ljudi u čistoći na zemlji služe*, kao što sv. Jerolim govori: *„Ut qui ab Angelis adoratur in coelo, haberet Angelos et in terris.*" (Ep. ad Eustach. de custd. virg.) Evo vam dakle i drugi razlog, poradi kojega se djevojačtvo toliko cieni, da se u njem živući istim Angjelom prispodabljaju; angjeli bo jih nebeskim svi sveti otci nazivlju. Dosti u istinu ljudih na svietu imade, koji se punim pravom, žrtvujuć se požudam svojim, niemoj živini prispodobiti mogu;

nu providnost božja izabra toliko čistih dušah da ove Angjelom nebeskim priliče. *I kakovo je čudo*, nastavlja sv. Ambrozij, *ako se djevojke angjelom prispodobe; one bo su, koje se žrtvuju gospodaru angjelah i s nikim se nesjedinjuju, one* veli učeni Tertulijan, *djevice angjeli na zemlji. „De familia deputantur angelica."*

Može li se još što više za slavu djevojačtva zahtjevati, nego to, čim se ljudi angjelom nebeskim slični čine. Nu neprestaju na toj točki sveti otci, već vrh istih angjelah uzvisuju stanje djevojačko. *Nerazlučuju se djevice*, veli sv. Ivan Zlatoust, *od angjelah u ničem drugom, već u tom što su angjeli blaženi, akoprem ne po svojoj krieposti;* zato su pako bogatije djevice i izvrstnije u krieposti, nego isti angjeli. Angjeli su, istina je, čisti dusi, nu ne po svojoj krieposti, već po samoj naravi; i zato neimaju nikakvih napastih tjelesnih, kojimi bi jim se boriti valjalo; čiste pako duše imadu tielo sa svim slabo i bludnosti sklono, valja jim se dakle junački ovim naproti oboružati i braniti. Ako su dakle angjeli čisti dusi, to su po naravi čisti, a djevice, živuć usried napastih, koji čistoću njihovu nasrtaju, valja da se bore i da tako čistoću uzdrže; s toga se vrh angjelah i uzvisuju.

Budući da je dakle djevojačtvo toli slavno i izvrstno. koje se blago i gospodstvo s njim uzporediti može? Nu još više želim reći krstjani dragi u slavu djevojačtva. Ta je kriepost toli izvrstna, da se djevice za zaručnice Isusove smatrati mogu i smatraju. Nežele takove duše zaručnicah i zaručnikah zemaljskih, nežele nasladjivanja tjelesna, i *poradi te čistoće,* veli sv. Ambrozij, *dobivaju za zaručnika Isusa Boga svemožnoga na nebesih: „Et sposum sibi invenit in coelo"* Isus nehtjede se od druge žene roditi, već od čiste djevice, i *po tome* veli sv. Augustin, *učini se zaručnikom svih djevicah.* Veselite se dakle i radujte se djevice; po djevojačtvu bo vašem družice bl. djeve Marije postajete, i ako baš nemožete tu milost dobiti, da imate Isusa za sina, to ste bar zaručnice nje-

gove. Ostajte mu vavjek vierne na zemlji, a vi ćete se ga uživati vjekoma u nebesih. Da se pako u tome djevojačtva postojana uzdržite, uzmite si pred oči sliku dieve Marije i po njezinome primjeru vazda živite.

A ti presveta djevo Marijo! koja si majka i osobita braniteljica čistih dušah, pogledaj milosrdnim okom na duše djevojačke i izprosi jim milost od sinka svoga, da po smrti u svom djevojačtvu, neoskvrnuv zavjeta, obstati mogu! Obrati se milosrdno k onim, koji nisu imali sreće uzdržati čistoće djevojačtva na tielu i izmoli jim milost, da ju uzmognu barma uzdržati u duši, da tako ili po djevojačtvu ili po čistoči duše slavu vječnu na nebu svim čistim pripravljenu dobiti uzmognu.

Sadržaj.

Proslov njegovoj preuzvišenosti gospodinu J. J. Strosmajeru biskupu djakovačkomu . . . . V.
Životopis pisca propoviedih otca Mariana Jakovljevića . . VIII.

Odsjek IV. Glava VIII.

Strana.

Nauk I. O svetotajstvih u obće 1
„ II. O ivrstnosti sakramenta svetoga krstjenja . . . 9
„ III. O čudnih plodovih sv. krstjanja u nas 16
„ IV. O dostojanstvu zadobljenom po sv. krstjenju . . 21
„ V. O obredih kod sv. krstjenja 28
„ VI. O obećanju, koje krstjanin na sv. krstjenju čini . 37
„ VII. O življenju krstjanskom po sv. krstjenju . . . 44
„ VIII. O načinu krstjanskom sveto živiti 50
„ IX. O malici krstjanah, koji izpunjuju obveze na krstjenju primljene 58
„ X. O griesih mnogo veći kod krstjanah, nego kod nevjernikah 66
„ XI. O svetotajstvu svete krizme (berme, pomazanja, potvrdjenja 73
„ XII. O svetotajstvu pokore ili izpoviedi 81
„ XIII. O velikom zlu, nepohadjati svetu izpovied . . . 88
„ XIV. O potrebi svete izpoviedi 95
„ XV. O izpitivanju sviesti prije svete izpoviedi . . . 100
„ XVI. O tužbi, koja se izpoviedniku položiti mora . . 108
„ XVII. O potrebi pravoga pokajanja na svetoj izpoviedi . 114
„ XVIII. O pobudjenju odluke griešnika kod sv. izpoviedi . 121
„ XIX. O znacih pravoga pokajanja i dobre izpoviedi . 125
„ XX. O pokori sliedećoj po svetoj izpoviedi 130
„ XXI. O potrebi i koristi obćinske izpoviedi 135
„ XXII. O oproštenju 142
„ XXIII. O dobročinstvu svetotajstva tiela Isusova . . . 148
„ XXIV. O čudnovatu plodu svetotajstva toga po dušu . . 153
„ XXV. O istinah ovoga svetotajstva, što nas sv. crkva uči 159

Strana

Nauk XXVI. O čistom pričešćanju 163
„ XXVII. O nepripravnih za svetu pričest 165
„ XXVIII. O pripravah za svetu pričest 173
„ XXIX. O bližnjoj pripravi za svetu pričest 180
„ XXX. O zahvalnosti, koju po sv. pričesti Bogu izkazati moramo 186
„ XXXI. O pretežkoj uvriedi Isukrsta, ako se nedostojno blaguje sv. tielo njegovo 192
„ XXXII. O svetotajstvu poslednjega pomazanja 199
„ XXXIII. O svetotajstvu svetoga reda, o velikom svestjeničkom dostojanstvu, i kako se svetjenici imadu štovati 207
„ XXXIV. O svetotajstvu ženitbe i o pripravah, dostojno ga primati 216
„ XXXV. O nepodobštinah, koje se prije ženitbe počiniti običavaju 225
„ XXXVI. O dužnosti zaručnikah 233
„ XXXVII. O velikom pomanjkanju u izpunjavanju kućnoga zakona 240
„ XXXVIII. O izvrstnosti djevojačtva 248

Babukića, hrvatska slovnica, stoji	2 for. 10 nvč.
Botića, biedna Mara	— „ 40 „
Bogovića, Pripoviesti	1 „ — „
— Vinjage, Zagreb 1862	— „ 50 „
— Matija Gubec, kralj seljački, drama u pet činah	1 „ — „
Dobrovsky-a, Slavin	2 „ 60 „
Dubrovnik 1., 2. i 3. knjiga	3 „ 60 „
Freudenreicha, Magjari u hrvatskoj	— „ 50 „
Giorgića, Hrvati, Srbi	— „ 40 „
Kačića, razgovor ugodni	1 „ — „
Krešićev hrvatski koledar za god. 1863.	— „ 75 „
Kukuljevića Jura regni croatiae 6 vol.	6 „ — „
— prvostolna crkva zagrebačka	— „ 50 „
Kurelca, Fluminensia ili svašta na Rieci.	1 „ — „
Kvaternik, histor. diplom. Verhältniss	1 „ 40 „
— was ist die Wahrheit?	1 „ 60 „
Klaića, jezikoslovna obuka.	— „ 20 „
Leptir za godinu 1862.	1 „ — „
Misli o socijalnoj politici	— „ 50 „
Osvetnici I. Obrenov. 30 novč., II. Vukalović 70 nvč.	1 „ — „
Parčića, hrvatsko-talijanski riečnik.	3 „ — „
Pucića, pjesme	1 „ — „
Račkoga, odlomci iz državnoga prava hrvatskoga .	— „ 80 „
— viek i djelovanje Ćirila i Metuda II..	2 „ — „
Smodekovo pravo gorsko	2 „ 80 „
Spisi saborski 1., 2., 3. i 4. svezak, svaki po 1 for. 50 novč.	6 „ — „
Sundečića, vršitba	— „ 15 „
Uspomenak na sl. grobničko polje prigodom posvetjenja zastave županije riečke	1 „ — „
Vukotinovića, Trnule pjesme	— „ 60 „

